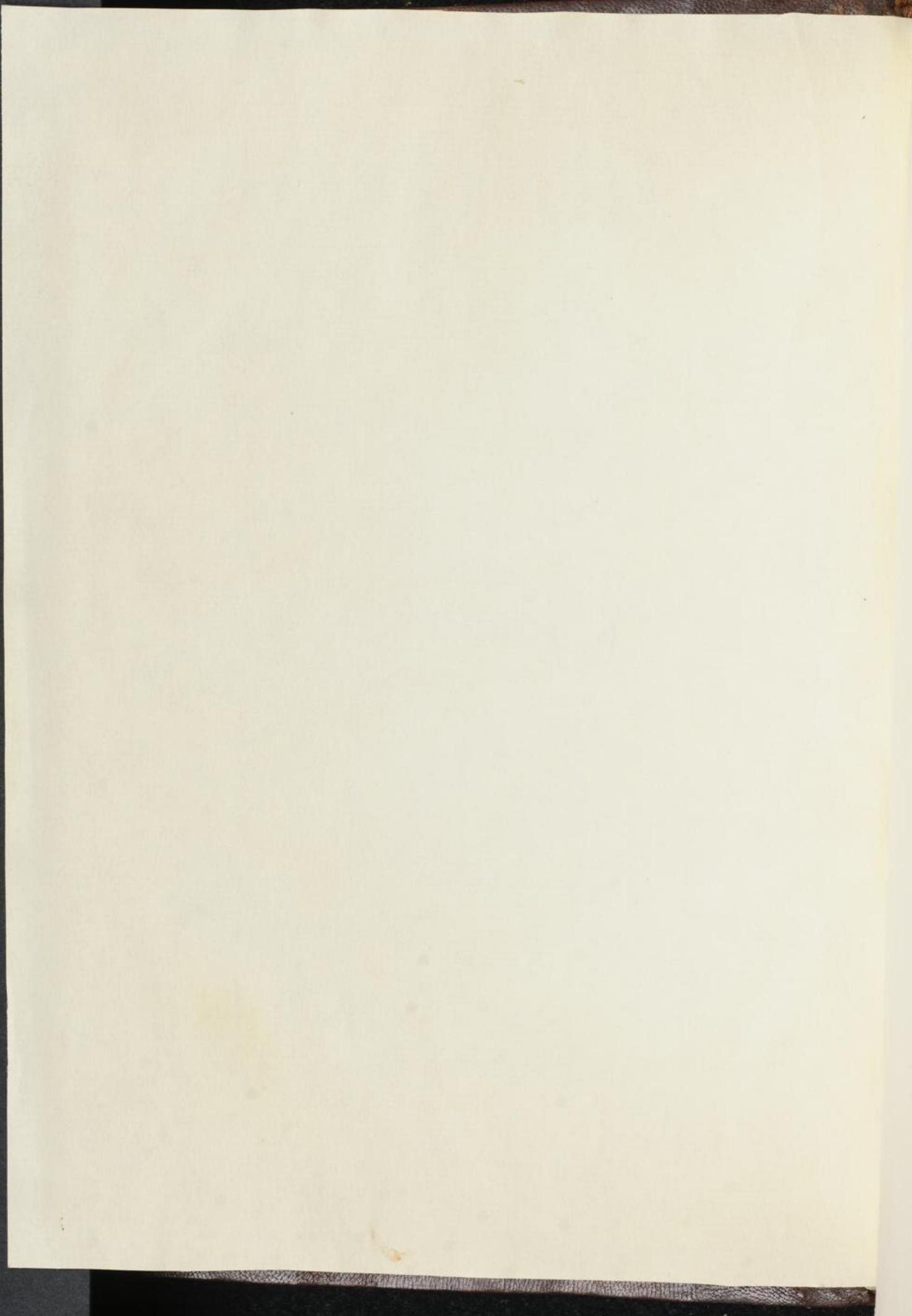
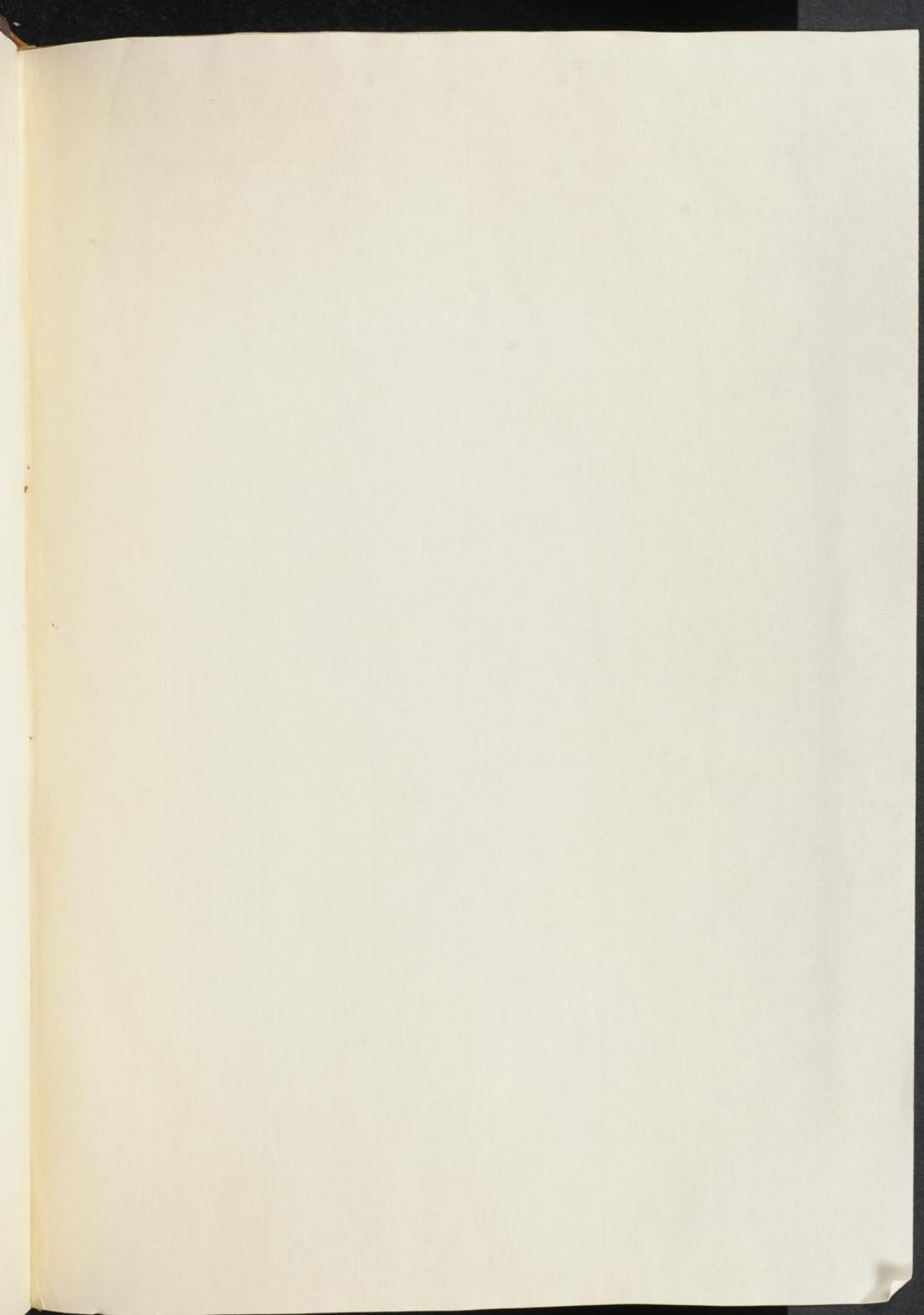
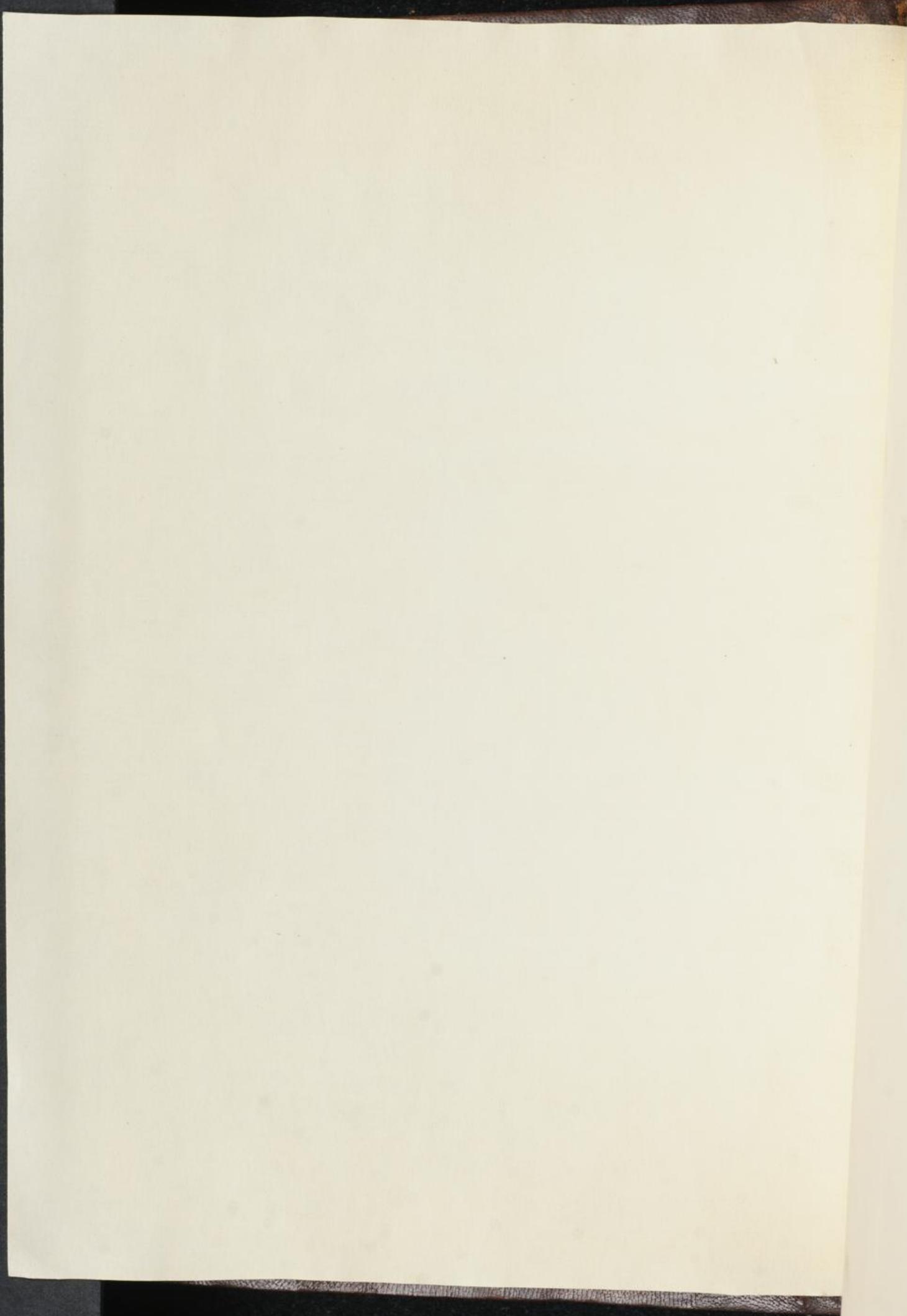
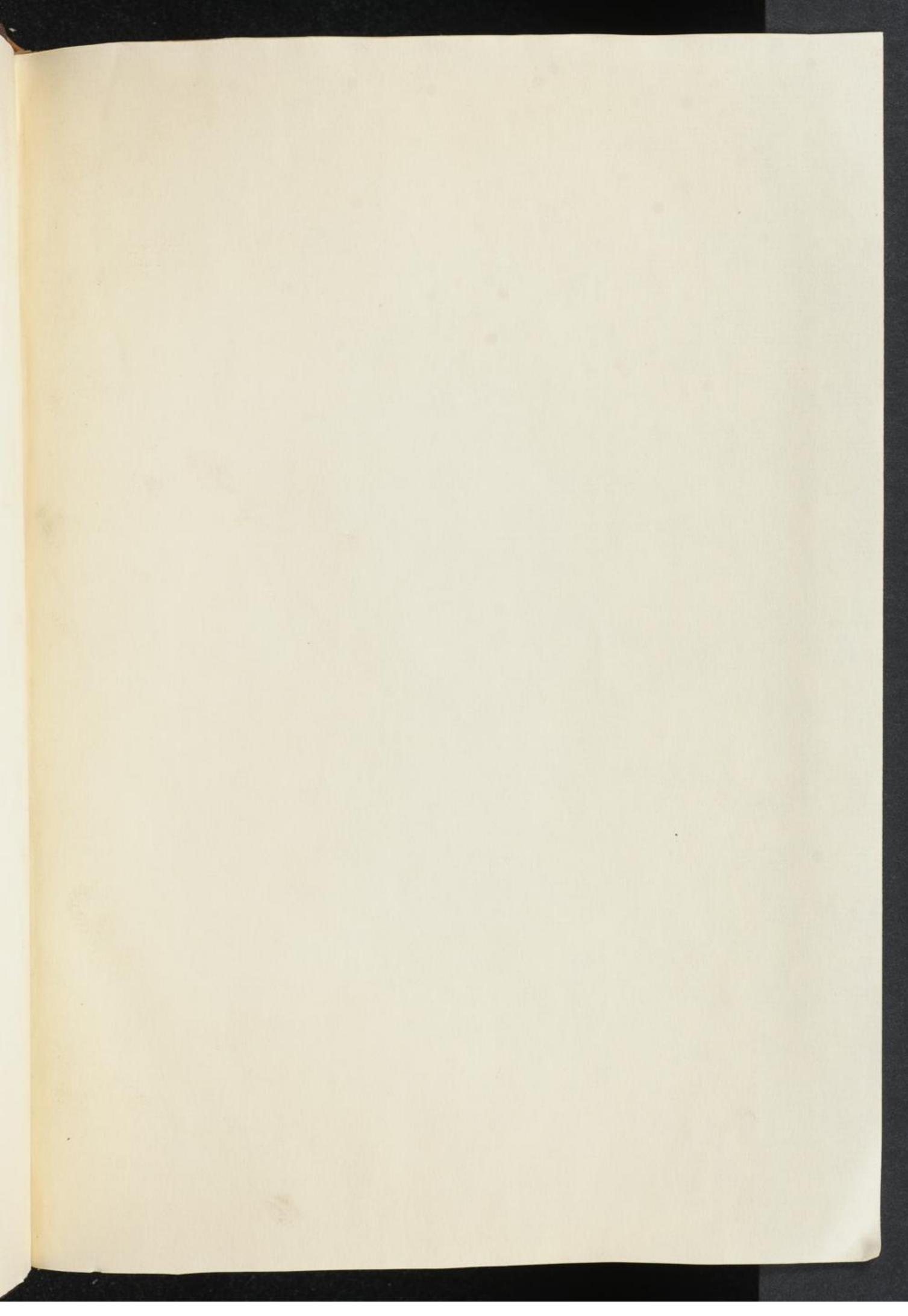

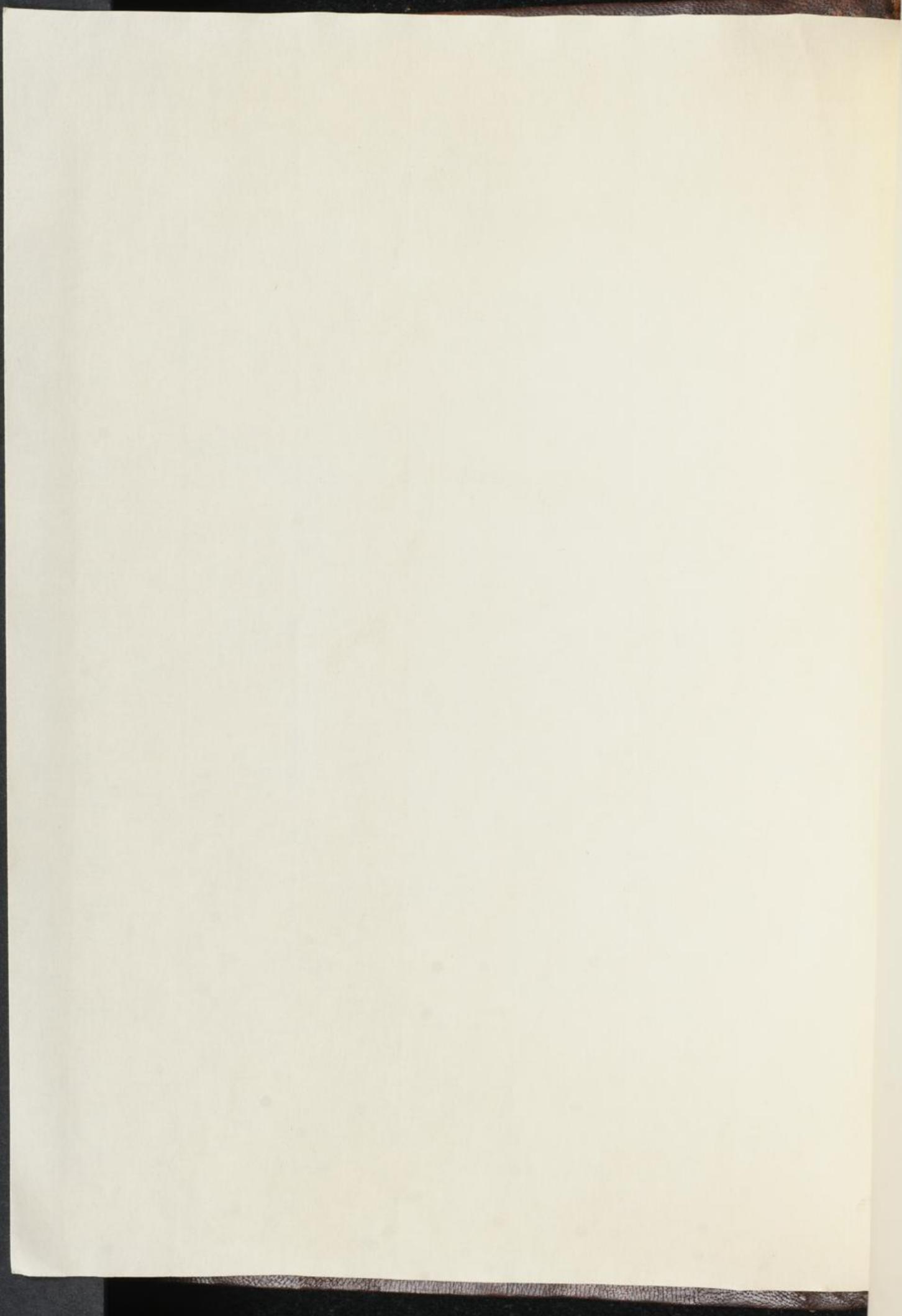
Bibl. Th. III. A. 115 (Jnk.)
^{23c}

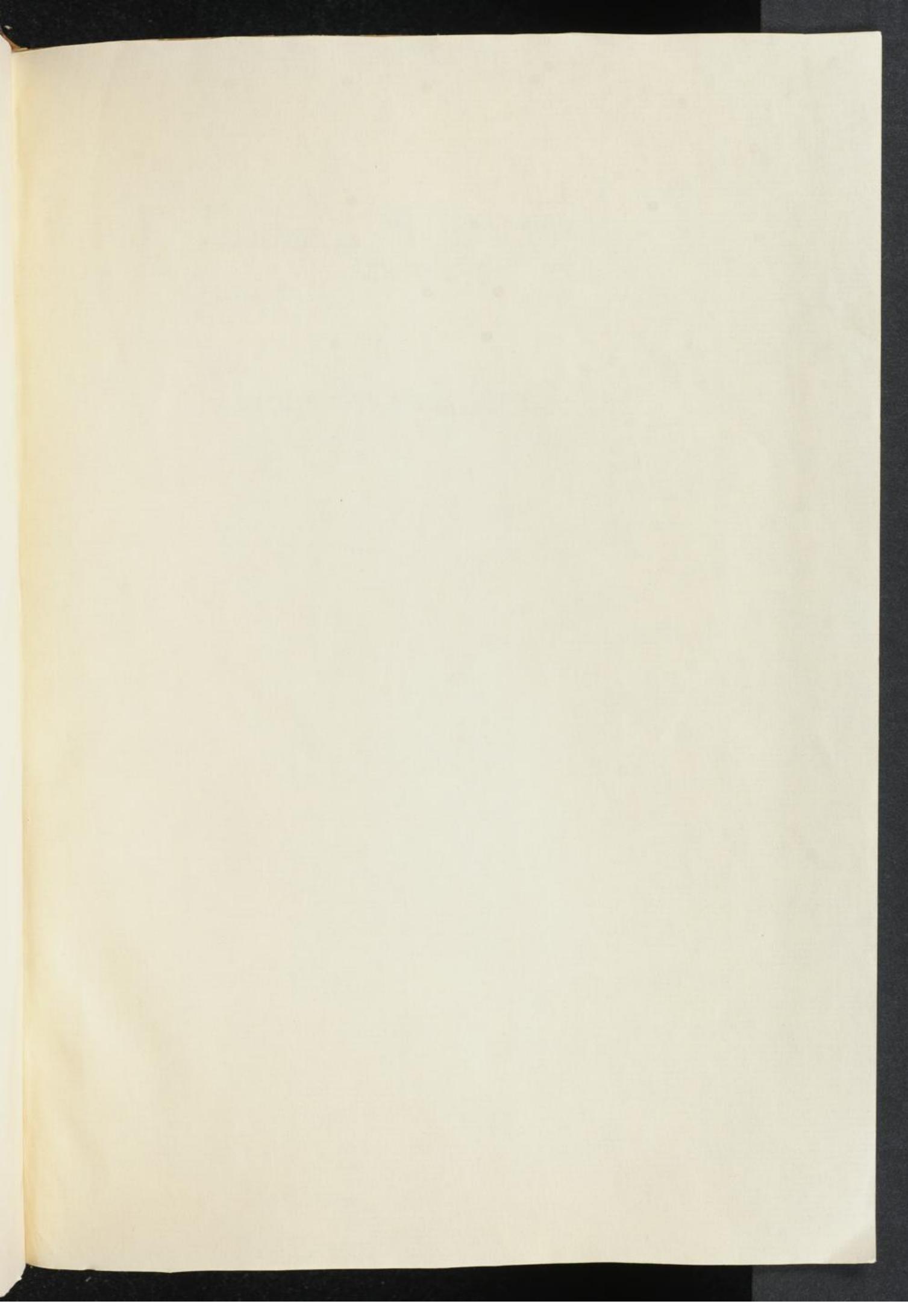

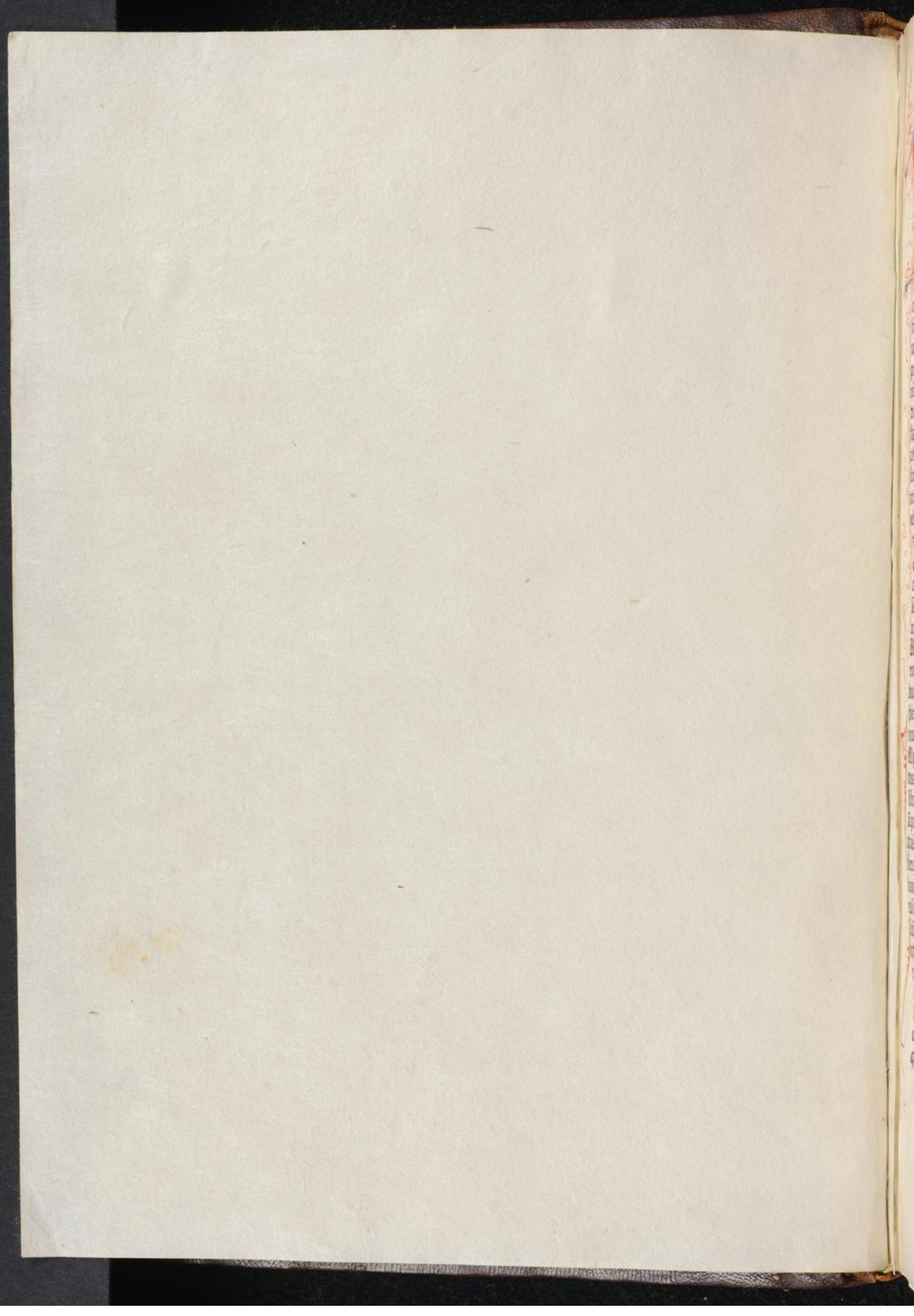

F Loachimus A Kamphausen
Benedictinus.

INVIDOS VIRTUTE TORQUEBO.

Probe. in scolaf. historiam.

Ex libris *Trachim* A *Kamphauser Benedictini* emptus 12 maris

anno 9 m

Rueredo patri ac domino suo guilhelmo. dei gratia senonensi archiepiscopo. *De* trus seru? christi p? biter recēsis. *U*tra bonā et exitū beatū. *C*ā suscepti laboris fuit instās petitiō locozū. *Q*ui cū historiam sacre scripture in serie et glosis diffusam lecitaret. breuē nimis et inexpressam. opus aggredi me cōpulerūt. ad quod pro veritate historie cōsequenda recurrerēt. *I*n quo sic anim? stilo impauit. vt a dictis partū nō recederet. *L*icet nouitas fauozabilis sit et mulcēs aures. *P*orro a cosmographia moyli inchoās. riuulū historicū deduxi vsq; ad ascētionem saluatoris. pelagus mysteriozum peritioribus relinquens. in quibus et vetera prosequi. et noua cudere licet. *D*e historijs quoq; ethnicozum quedam incidētia pro ratione temporum inserui. instar riuuli qui secus alueum diuerticula que inuenerit replens. preterfluere tamen non cessat. *U*erū tamen quia stilo rudi opus ē lima. vobis pater inclite limam reseruauit. vt huic operi deo volente et correctio vestra splendorē. et auctoritas prebeat perbenitatem. *P*er oīa bñdictus deus. *O*peratozie maiestatis est. in palacio tres habere mansiones. auditoriū vel cōsistoriū in quo iura decernit. cenaculum i quo cibaria distribuit. thalamū in quo quiescit. *A*d hunc modum imperator noster qui imperat vētis et mari. mundum hunc habet pro auditorio. vbi ad nutuz eius omnia disponunt. *U*nde illud ysaię *C*eli et terrā ego implebo. *S*cđm hanc dicitur dominus. vnde. *D*omini est terra et plenitudo eius. *A*nimā iusti habet p thalamo. quia delicie sunt ei esse cū filijs hominū. *S*cđm hanc dicit spōsus. *S*acram scripturam habet pro cenaculo. in qua sicuos inebriat. vt sobrios reddat.

*U*nde. *A*mbulauimus in domo dei cum consensu id ē in sacra scriptura idipm sapientes. *S*cđm hęc dicit paterfamilias *C*enaculi h? tres sunt partes. fundamentū. paries. tectum. *H*istoria. fundamentuz est. cui? tres sunt species. *A*nnalis. *h*alendaria. *E*ffimera. *A*llegoria. *p*aries. *s*up innitens que p factum aliō factum figurat. *T*ropologia. *d*ogma culminis superpositum. que per factum quid a nobis sit faciendū insinuat. *P*riā planior. *S*cđa acutior. *t*ercia suauior. *S*umitur allegoria quandoq; a psona. vt ysaac significat christuz. *Q*ūq; a re que nō est psona. vt veruer occis? humanitatē passam significat. *P*ersona enī est indiuidua rōnabil nature substantia. *Q*ūq; a numero. vt *A*pprehēdent septē mulieres vix vni. *r*ē. i. vii. dona gratiarū. *Q*ūq; a loco. vt p montē i quo docebat christ? eminētia virtutuz. *Q*ūq; a tēpore vt nō sit fuga vestra hinc vel sabato. i. in refrigeratiōe charitatis. *Q*ūq; a facto. vt interfectio golie a dauid. id est interfectio diaboli a christo. *T*ropologia est sermo conuertiuus. pertinens ad mores animi. *E*t magis mouet q̄ allegoria que pertinet ad ecclesiam militantē. *a*na goge ad triumphatē. et ad dñi trinitatem. *S*equit̄ tabula in historia *Genesis.*

A ij

De creatione empirei celi et quattuor ele-
 mentorum. ca. i.
 De primaria mundi confusione. c. ij.
 De opere prime diei. c. iij.
 De opere secunde diei. ca. iiij.
 De opere tercie diei. c. v.
 De opere quarte diei. ca. vi.
 De opere quinte diei. c. vii.
 De opere sexte diei. c. viij.
 De creatione hominis. c. ix.
 De institutione coniugij. ca. x.
 De quiete sabbari. et sanctificatione. c. xi.
 De creatioe anime prothoplasti. c. xij.
 De paradiso et lignis paradisi. c. xij.
 De quattuor fluminibus paradisi. c. xij.
 De prohibitione edulij et de precepto. ca. xv.
 De impositione nominu animatu et forma-
 tione mulieris. c. xvi.
 De somno ade et formatione mulieris de
 costa eius. c. xvij.
 De nominibus mulieris. ca. xvij.
 De prophetia ade. c. xix.
 De suggestioe spiritus siue demonis. c. xx.
 De esu pomi et statu post peccatu. c. vt. s.
 De statu inocentie eoz an peccatu. ca. xxij.
 De maledictionibus serpentis mulieris et
 viri. c. xxij.
 De eiectione eoz unde de paradiso et tom-
 phea ignea. c. xxij.
 De generationibus ade. c. xxvii.
 De oblationibus fratru. c. xxvi.
 De morte abel. c. xxvi.
 De generationibus cain. c. xxvij.
 De leth et ei? generatioe. c. xxviii.
 Epilogu iterferit. c. xxix.
 De ca diluuij. c. xxx. de archa noe. c. xxxi.
 De ingressu in archa. c. xxxi.
 De inundatioe et cathaclismo. ca. xxxii.
 De egressione noe et yri. ca. xxxiii.
 De ebrietate noe et maledictioe cham.
 ca. xxxiii.
 De dissiptioe filioz noe. et de nemroth.
 capi. xxxv.
 De turre babel. c. xxxvi.
 De primu incidens. c. xxxvi.

De ortu ydoloru. ca. xxxviii.
 De generationibus sem. ca. xli. xxxix.
 De egressu thar et suoz d chaldea. c. xliij.
 De annis abre p? morte ptis. c. xliij.
 De aduertu abre i terra chanaa. c. xliij.
 De descensu abre i egiptu et de reditu eius-
 dem. c. xliij.
 De victoria abre et occurso melchisedech
 cap. xliij.
 De ortu iubilei. ca. xlvij.
 De sacrificio abre post promissionem he-
 redis. ca. xlvij.
 De fuga agar et ortu ysmaelis. ca. xlvij.
 De pacto circumcissionis et mutatioe no-
 minum abre et sarai. ca. l. vlviii.
 De tribus anglis susceptis ab abraaz. c. li. vlix.
 De duobus descendentibus in sodomam. c. liij.
 De subuersione sodomorum. c. liij.
 De incestu loth. cap. liij.
 De peregrinatione abrae apud abime-
 lech regem gerare. cap. lvi.
 De ortu ysaac et eiectione agar cu filio. c. lvij.
 De puteo iuramenti. c. lvij. lv.
 De inuolatioe arietis p ysaac. c. lvij.
 De morte sare. cap. lvij.
 De legatioe eliezer i mesopotamiam. ca. lvij.
 De aduertu rebecca ad ysaac. ca. lvij.
 De morte abrahe post suscepta sobolem
 de cerbura. cap. lvij.
 De ortu regnorum. c. lvij.
 Aliud incidens. cap. lvij.
 De morte ismabelis. ca. lvij.
 De labore rebecca i partu gemioz. c. lvij.
 Tertium incidens. c. lvij.
 De venditioe priogenitoz esau. ca. lvij.
 De descensu ysaac i geraris. c. lvij. lvvii.
 Quartu incidens. c. lvij.
 De vxoribus esau. c. lvij.
 De benedictione iacob. ca. lvij.
 De somno iacob cu fugeret in mesopo-
 tamiam. cap. lvij.
 De duobus vxoribus iacob. ca. lvij.
 De quattuor filijs iye et de filijs ancilla-
 rum. ca. lvij.
 Quintu incidens. ca. lvij.

De reliquis filiis iye et de ortu ioseph. **Cap. lxxvii.**
 De duetis coloribus virgis et fenibus. **Cap. lxxviii.**
 De fuga iacob et federe cum laban inuito. **Cap. lxxix.**
 De muneribus promissis esau. **cap. lxxx.**
 De luctatione iacob cum angelo et mutatione nominis. **cap. lxxxi.**
 De occursum esau et emptioe agri in sichem. **cap. lxxxii.**
 De morte sichemitarum pro raptu dine. **cap. lxxxiii.**
 De morte Rachel in partu beniamin. **cap. lxxxiiii.**
 De morte ysaac et regibus edom. **c. lxxxv.**
 Sextum incidens. **cap. lxxxvi.**
 De venditione ioseph. **cap. lxxxvii.**
 De ingressu ioseph in egiptum. **c. lxxxviii.**
 Quod iudas genuit phares et zara de tamar. **ca. lxxxix.**
 De incarceratione ioseph. **cap. lxxxix.**
 De expositione somniorum pincerne et pistoris. **cap. xci. lxxxix.**
 De sublimatione ioseph per positione somnii pharaonis. **cap. xc.**
 De ingressu fratrum ioseph in egiptum. **c. xc. iij.**
 De reditu fratrum ad patrem. **cap. xc. iij.**
 De ingressu egipti cum beniamin. **ca. xc.**
 Quod ioseph indicavit se fratribus. **ca. xcvi.**
 De descensu israel in egiptum. **ca. xc. vii.**
 Quod ioseph occurrit patri et introduxit eum ad regem. **ca. xc. viij.**
 De datione quinte partis frugum institute. **cap. xc. iij.**
 De iuramento quod fecit ioseph patri. **ca. xc. iij.**
 De benedictione effraym et manasse. **c. c.**
 De benedictionis xij. tribuum. **ca. c. ij.**
 De rubem. **c. c. iij.**
 De simede et leui. **ca. c. iij.** de iuda. **ca. c. iij.**
 De zabilo. **ca. c. iij.** De isachar. **ca. c. v. ij.**
 De dan. **c. c. v. ij.**
 De gad. **ca. c. vi.** De aser. **ca. c. vi.**
 De neptalim. **ca. c. vi.**

De benedictionibus ioseph. **ca. c. xij.**
 De beniamin. **c. c. xij.**
 De morte iacob et translatione eius iherosolym. **c. c. xij.**
 De reditu ioseph et eius morte. **c. c. xij.**
 De creatione empirei celi et quatuor elementorum. **Cap. i.**

In principio erat verbum et verbum erat principium in quo et per quod pater creavit mundum. Quid? Hoc est quod in textu legitur. Prepositere enim exponit. Quandoque empirum celum mundus dicitur propter sui mundiciam. Quandoque sensibile mundus. qui a grecis pan. a latinis oem dicitur est. quod philosophus epireum non cognovit. Quod sola regio sublimaris mundi. quod hec sola animantia nobis nota habet. De quo princeps mundi huius eicieit foras. Quod homo mundus dicitur. quod est se totum mundi imaginem representat. Unde a domino mundus omnis creatura dicitur est. et grecus ipsum microcosmum. id est minorem mundum vocat. Empireum autem et sensibile mundum. et sublimarem regionem creavit deus. id est de nihilo fecit hominem deo creavit. id est plasmauit. De creatione ergo illorum trium inquit legislator. In principio creavit. deus. et. et. i. conines et contentum. id est celum empireum et angelicam naturam. Terram vero materiam omnium corporum. id est quatuor elementa. id est mundum sensibilem ex his constantem. Quidam celum superiores partes mundi sensibilis intelligunt. terram inferiores et palpabiles. Ubi nos habemus deus. hebreus habet eloyim. quod tam singulare quam plurale est. id est domini vel deum. quod tres persone unum deus creator est. Cum vero dixit moyses. creavit. trium errorum elidit. platonis. aristotelis. epicuri. Plato dixit tria fuisse ab eterno. deum. ydeas. yle. et in principio temporis deus yle mundum factum fuisse. Aristoteles duo. mundum et opus.

ficē. qui de duobus principiis. s. materia et forma operat? est sine principio. et operat? sine fine. Epicur? duo. inane et atomos et in principio natura quosdā atomos solidauit in terrā. alios in aquā. alios in aera. alios in ignē. Moyses vero. solū deuz eternū pp? erant. et sine p?iacenti materia mundū creatū. Creat? autē est in principio. i. in filio. et iterandū est in principio sic. In principio creauit. d. c. et t. in principio. s. temporis. Coeua enī sunt mundus et tēpus. Sicut autē sol? deus etern? sic mund? sempitern?. i. semp etern?. i. tēporaliter eternus. angeli quoq; sempiterni. **Uel** in principio omnium creaturarū. creauit celū et terrā. i. has creaturas primordiales fecit. et simul. **Sed**

quod siml? factū ē. siml? dici nō potuit. **Licet**. n. hic pri? noīet? celū q; terra tamen scriptum ē **In** initio tu domine terram fundasti. et opa manū tuaz sunt celi. **Hac** creationē mūdi prelibatam. sub operibus. vi. dierum explicat scriptura. i. sinuans tria. creationem. dispositionem. ornatum. **In** primo die creationem et quantā dispositionē. in secundo et tertio dispositionē. in reliquis tribus ornatū.

De primaria mūdi cōfusiōe. C. II.

Terra autē erat inanis et vacua. i. machina mundialis adhuc erat inutilis et infructuosa. et vacua ornatu suo. **Et** tenebre erant super faciē abissi. **Eandē** machinā quā terram

dixerat. abissum vocat pro sui confusione et obscuritate. **Unde** et grecus eā chaos dixit. **Quia** vero dictū ē. tenebre erant. quidam dogmatizauerūt tenebras fuisse eternas. queiā. s. cū mūndus fieret erāt. **Alij** irridētes tēū veteris testamēti. dicūt eū prius creasse tenebras q; lucē. **Sed** tenebre nihil aliud sūt q; lucis absentia. **Obscuritas** autē quedā aeris a deo creata est. et dicta tenebre. **Unde** et in cathalogo creaturarū dictū est. **Bēdicite** lux et tenebre domio. **Et** spūs dñi. i. spūs sanc? domus. vel dñi volūtas ferebat sup aquas. sicut volūtas artificis habētis pre oculis omnē materiā domus faciēde sup illā fertur. dū quid de quo factur? est disponit. **Predictā** machinā aquas vocat. quasi ductilē materiā ad operandū ex ea. **Idō** vero sic varianē eius nomina. ne si vnus elemēti noīe tantum censeret. illi magis putaret accomoda. **Hebre?** habet. p. sup ferebat. incubabat. vel syra lingua fouebat. sicut auis oua. **In** quo etiā omne euz regimine nascētis mūdi notat? initium. **Hūc** locū male intellexit plato. dictū hoc putas de aīa mūdi. **Sed** dictū est de spiritu creante. de quo legit. **Emitte** spiritū tuū et creabunt.

De opere prime diei. Cap. III.

Dixit quoq; deus. **Fiat** lux. **Et** facta est lux. id ē verbū genuit in quo erat. **vt** fieret lux id est **Sicut** verbū est fita facile. vt si quis lūus. ita dicere ē gignere et gigni. **Lu-** cē vocat quandā nubē lucidā. illuminantem superiores mūdi pres. claritate tamē tenui. vt fieri solet diluculo. et hoc ad modum solis circūagitata. **P**resentia sui superius hemispherū et inferi? vicissim illuminat. **P**er fiat. p?entia lucis in deo intelligit priusq; fieret. pfecta est essentia eiusdem in actu. s. cum p?t? ad esse. **Et** vidit deus lucē q; esset bona. i. que placuerat ei.

presentia ut fieret. placuit in essentia ut maneret. **G**el tropice vidit. i. videri fecit. **E**t diuisit lucē ac tenebras. **H**ic incipit dispositio. **E**t tñ aliquid dicit de creatiōe. quia si cū luce tenebras creauit. i. vmbra ex obiectiōe corporū luci. et creatas diuisit locorū distātia et qualitate. vt. s. nunq̄ siml sed semp eregiōe diuersa emisperia vicisim sibi vēdicarēt. **I**ntelligit etiā hic angelorū facta diuisio. **S**trates lux. cadētes tenebre dicti sunt. **E**t appellauit lucē diē a dyan greco quod ē claritas. sicut lux dicitur. quia luit. i. purgat tenebras. **T**enebras dixit noctē a nocendo. qz nocet oculis ne videāt. sicut tenebre. qz tenent oculos ne videāt. **S**icut tamē dies exortū ē a dyan greco. ita nox a nictim. **E**t factū ē vespe. et post factuz est mane. **E**t sic cōpletus est dies vnus naturalis. **P**rimo enim cū celo et terra lux est creata. quia paulatim occidēte factū est vespe prime diei vsualis. et eadē migrante sub terras et ad ortuz veniēte. factū est mane id ē terminata est nox. et inchoauit dies secūda. **I**taqz precedēte luce diei et sequēte nocte terminata. extitit dies vnus.

De opere secūde diei. **Ca. III**
Secūda die dispositio
 posuit deus supiora mūdi sensibilibus. **E**mpireū enī q̄ cito factū est. statim dispositū est et ornatuz. i. sanctis angelis repletū. **F**ecit ergo ea die deus firmamentū in medio aquarū. id est. quandā exteriorē mūdi superficiē ex aquis cōgelatis ad instar cristalli solidatā et perlucidā. intra se cetera sensibilia cōtinentē. ad imaginē teste que in ouo ē. et in eo fixa sunt sydera. **E**t dicit firmamētū nō tñ propter sui soliditatē. sed qz terminus est aquaruz que super ipsum sunt firmus et intrāsgressibilis. **D**icit etiā celuz. quia celat. i. tegit omnia inuisibilia. **E**t cum legit firmamentū celi. endiadis est id ē firmamētuz quod est celū. vt cuz dicit creatura salis.

Unde et p sui cōcameratione grece dicit vranon. i. palatium. **G**el dicit celū. quia si casa elyos. quia sol sub ipso positus ipm illustrat. **H**ac tamen circūuolutā concamerationē philosphus summitatez ignis intellexit. **C**ū enim ignis non habet quo ascēdat circūuoluitur. vt in clibano patet. ita et circa mūdi exteriora ignis voluitur. et hoc est sydereū vel ethereū celuz. **E**st et terciū celū infra. quod aereum dicitur. de quo aues celi cōderūt illud. **Q**uidam quartū suspiciant esse celum super empireū quia lucifer cum esset in empireo. legitur dixisse. ascendam in celū. et c. **E**t eo modo dicunt esse christū hominem super angelos qui sunt in empireo. **S**ane firmamentū diuidit aquas que sub ipso sunt. ab aquis que super ipsum sunt. de quibus dicit. **Q**ui tegis aquis superiora eius. et sunt sicut et ipsum cōgelate vt cristallus. ne igni solui possint. vel in modum nebule esse vaporabiles. **C**ur vero ibi sint deus nouit. nisi qz quidam autumant inderozē descendere in estate. **Q**uod autem dicitū est. fiat firmamentū. et post deus fecit firmamentū. et tercio. factuz ē firmamentū. nō superfluit. quia sicut in domo faciēda primo domus fit in sciētia artificis fit etiā materialiter cū leuiganē ligna et lapides. fit etiā essentialiter cū leuigata in structurā domus disponuntur ita cū dicitur. fiat. ad presentia dei referē. **F**ecit ad opus in materia. factum est ad opus in essentia. **I**llud primo die. istud secūdo factum est. et cum huius diei opus bonum fuerit vt ceterozū. tamē non legitur de eo. **V**idit deus qz esset bonū. **T**radunt enim hebrei. quia hac die angelus factus est diabolus. quibus. **D**icit sathael qui et lucifer. **Q**uod in vita beati elemētis iuenit. et forte cū sit alijs angloz noībo. i. raphael sile sic dicit?
A iij

angelorum. Sed eam lapsum. vel for
tradit sancti. quia re post lapsum. qua
in signum factum est si aduersarius. el. i.
hoc. quia binarius deo.
infamis numerus est in theologia. quod pri
mus ab unitate recedit. Deus autem uni
tas est et sectionem et discordiam detestat. Pos
sumus tamen dicere. quia opus tertiae diei
ei quasi adhaerens de opere secunde diei.
quod post patebit. Unde non commendat
nisi in tertia die. quasi post sui consumma
tionem.

De opere tertiae diei. Cap. V.

Tercia die aquas
sub firmamento congregavit deus
in unum locum. Quae licet plura obtineant lo
ca. tamen quia omnes continentur in visce
ribus terre. in unum locum congregatae dicte
sunt. Et potuit esse. ut aquae quae totum ae
ris spatium occupabant vaporabiles. solida
tem modicum obtineant locum. vel terra pau
lulum subsedit. ut eas tanquam in manice con
cluderet. et sic apparuit arida. quae quasi la
tens sub aquis. proprie humus dicta est. sed
cum apparuit. arida. eadem dicitur terra. quia
teritur pedibus animantium. Vel circum
positis tribus elementis. dicitur solum. quod
solida. dicitur tellus. quia tolerat labores
hominum. Congregationes aquarum voca
vit mare hebreo ydeomate. qui quasi lib
aquarum congregationes vocant maria. Con
pleto ergo aquarum opere subditur. Et
vidit deus quod esset bonum. et addidit ali
ud opus illi. cum dixit. Germinet terra.
Nec de opere germinandi tantum intelli
gendum est. sed de potentia quasi potens sit
germinare. Produxit enim de terra her
bam virentem. et facientem semen. et lignum
promissum faciens fructum secundum gene
ra sua. Patet quia non per moxas tempo
rum ut modo produxit plantas suas terra
sed statim in maturitate viridi. in qua et
herbes seminibus et arbores pomis onu
ste sunt. Notandum. quod dictum est virentem.

Quidam dicunt mundum in vere factum. quod vi
ro: illius temporis est fructificatio. Alij quod
legunt. lignum faciens fructum. et additur. her
bam habentem seminem. factum dicitur in augu
sto sub leone. Sed in marcio factum do
gmatizat ecclesia. Nota cum primo ait faci
entem seminem. et addit. habes unumquodque se
mentem. quia sementis proprie dicitur dum
adhuc est in semen

tino. semen vero i. herba ipsum seminem
cum seminatur. se pferente. quod seminum
minium vero vel dicitur. quod seminem tenens.
sementum. cum semina seminis quasi seminem
tum est. Distin. tertium vel tertium.
guitur tamen aliter. seminis frugum et arborum
rum. seminem animalium. seminum cuiusque rei
exordium. Nec nos moueat. quia in dispo
sitione elementorum videtur aer non dispo
situs. quia non est nominatus. sed dispositus
est. cum liber ab aquis notam nobis formam
accepit.

De opere quartae diei. Capi. VI.

Quarto die que
disposuerat cepit ornare rebus
illis que infra universum mundum congruis
motibus agerent. Plante enim quae terre haberent
ad dispositionem terre quasi magis spectant
et sicut dispositionem. sic et ornata a superio
ribus ichoavit. Fecit enim eadem die lumina
ria. solem et lunam et stellas. Et dicitur sol. quod
solus lucet. id est nullum cum eo. Luna luminum
vna. id est prima. ut vna dierum. vel vna sab
batorum dicitur. Sol et luna dicuntur magna
luminaria in duobus et ex duobus. id est non solum
pro quantitate luminis sed et corporis. et non
tamen compatitione stellarum. sed et secundum se.
quia sol dicitur occidit maior
terra. et luna etiam. Quod inde perpeditur
maior terra dicitur quia eque magna
Lunam et stellas videtur ab omnibus
voluit illumina ubique terrarum. quod
re noctem. ne non fieri vix posset. nisi
sine lumine nimis maior esset terra.
esset indecora. et ut operantes in nocte.

ut naute & viatores solaciū lumis habere-
 berent. **S**unt etiam quedam aui-
 am quedam aui-
 cule que lucem so-
 lis ferre non pos-
 sunt. et fere nocte
 pascunt. **N**ec sup-
 fluit sol. licet nubes lucida vicē eius age-
 ret. quia illa tenuē & insufficientē lucē ha-
 bebat. & forte nō nisi supiora illuminabat.
 sicut nec stelle mō. **D**e illa autē nube tra-
 dicitur q̄ vel redierit in materiaz vñ facta
 fuerat. vt stella que apparuit magis. & co-
 lūba in qua visus ē spiritus sanctus. **C**el q̄
 semp solē comitat. xl q̄ de ea factum est
 corp⁹ solare. **N**ec tantū ad decorē & ad v-
 sum luminis voluit esse. sed etiā vt essent
 in signa & tpa. et dies. et ānos. vt. s. signa
 sint serenitatis & tēpestatis. **C**el vt ex ip-
 sis fierēt signa. xij. maiora. et quedā signa
 minora plura his. que dicunt signa vel
 sidera. **L**ū quia magna diligentia signa
 uir vel cōsiderauit ea antiquitas. **L**ū qz
 adhuc signāt & cōsiderāt ea homines ad de-
 signationē temporū. **N**ec dicēdū ē. vt ge-
 neatici somniāt. q̄ posita sint in signa
 euentū & operū nostrorū. aut q̄ status
 vite nostre signēt & moderent. qd̄ docent
 experimētis. que aporolesinata vocant.
Nō enī credendū est hoc de celo. nisi his
 qui alieni sunt a patre qui ē in celis. **D**ō
 autē sequit in tpa. nō est putandū. q̄ tūc
 p̄ ea inciperēt esse tēpora. que ceperūt es-
 secū mūdo. sed quia p̄ ea. iij. sunt tempo-
 rum distinctiōes. **S**ol quoqz descendēs
 ad capricornū. solsticiūz hiemale facit. a-
 scendēs ad cancrū estiuale. **I**nter vtrum-
 qz pari ab vtroqz distātia. equinocia fa-
 cit. **C**el est ibi endiadis. s. in signa & tem-
 pora id est in signa temporū. **I**n dies di-
 citur pluraliter. qz dies multipliciter di-
 cit. **D**e die. s. naturali. s. spacio. xiiij. ho-
 rarū & de die vsuali. **H**omī etiaz dies p̄
 tempore nō determinato & ignoto nobis
 vt ibi. **I**n illo die stillabūt montes dul-

ces. **I**n annos etiā pluraliter dicitur est qz
 etiam annus multipliciter dicitur. **N**ec
 hoc dico. qz apud diuersas natiōes sunt
 vniqz diuersē annorū distinctiōes. ma-
 iorū & minorū. & planete annos suos ha-
 bent. **S**ed secundū etiā ecclesie vsum di-
 cimus hoc. **E**st enim annus lunaris. ha-
 bens. ccc. liij. dies. **E**st solaris. constans
 ex diebus. ccc. lxx. & quadrāte. i. sex horis
Est bisertilis. ex. ccc. lxxvi. **E**st embolisina
 lis. qui. ccc. lxxx. dies excedit habens. xij.
 lunariōes. **D**icitur etiā ann⁹ ab an. qd̄ ē cir-
 cum. qz in se reuoluit. **C**ū & antiquiores
 ante vsum litterarū. annū figurabāt sub
 specie serpentis. cui⁹ cauda in os eius re-
 uoluebat. **F**acta ergo lumiarum posuit de-
 us vt luceāt in firmamēto celi. & illumi-
 nent terrā. sed nō semp. et diuidāt lucem
 a tenebras. **Q**uod autē luna in plenilu-
 nio facta sit. et alia perpendit trāslatiōe
 que habet. et luminare minus in inchoa-
 tione noctis. **I**n p̄cipio enī noctis non
 oritur luna nisi p̄silenos. i. rotūda. **I**n-
 de perpendit q̄ sol factus ē mane in oriē-
 te. et factus vesp̄ luna in initio noctis simi-
 liter in oriente. **C**olūt tamē quidā. qz si-
 mul facti sint. sol in oriēte. luna in occidē-
 te. & sole occidēte. luna sub terra redijt ad
 orientem in inchoatione noctis.

De opere quinte diei. Ca. VII.

Quinta die deus
 ornavit aerem & aquā. volatilia
 dans aeri. natatilia aquis. & vtraqz ex a-
 quis orta sunt. **F**acilis enim transitus ē
 aque in aera tenuando. et aeris in aquaz
 spissando. **P**isces vocauit moyses repti-
 lia. quia impetu quodā rotos se rapiunt
 vt serpentes. non feruntur pedibus vt fe-
 re. **N**ota quia ex hoc quod dictum ē crea-
 uit volatile super terram. errauit **P**lato.
 qui descendēs in egiptū libros moysi le-
 git. & putauit moysen sensisse volatilia es-
 se ornatū aeris tm̄ circa terram. ornatum
 vero aeris supe-

rioris calodemo-
nes et cacodemo-
nes. Sed non ita
est. Boni enim de-
mones vt dictum
est. sunt in empi-
reo. mali vero in
huncaerem caligi-
nosum detrusi sunt ad penā. nō ad ei? or-
natū. Creauitq; deus id est plasmauit ce-
te grādia. Cete generis neutri ē in dedia-
bile. declinat tamē cetus certi. et omnē ani-
mā viuente atq; motabile quā pduerāt
aque. Notabiles autē dicunt anime pi-
sciu et auis. respectu aīe hoīs. Ille. n. mo-
uent de eē ad nō eē. ista nō. qz ppetua est.
vel qz forsā animas nō ha-
bent. ipsum ani-
mal vocauit ani-
mam id est viuēs
Ceteri et greci diui-
dūt animalia per
zoa et sicca. zoa
id ē viuētia bruta
sed sicca aīata. a
sicca qd ē aīa rati-
onalis. Sed etiaz
dicūt creatum mo-
tabile. qd creatum
ē sic vt moueretur
de vita ad morte
qd non homo qui
creatus est vt non
moreretur si vellet. Illa vero creata sunt
vel vt in esum cedant alijs. vel senio defi-
ciant. His benedixit deus. Crescite et mul-
tiplicamini.

De opere septe diei. Cap. VIII.

Sexta die orna-
uit deus terrā. Produxit. n. ter-
ra tria genera animaliu. iumēta. reptilia
bestias. Sciens enim deus hominē per
peccatū casurū in penā. ad remediū labo-
ris dedit ei iumēta quasi adiuuamēta. ad

Cum magis de de-
mones dicantur bo-
ni in angeli qz mali in
suggillationem ta-
men promissiois eo-
rum scilicet eritis si-
cut dii. datū est eis
hoc nomē.

Augustinus videt
velle qz pisces ani-
mas habeāt. Dicit
enī eos habere me-
moriaz. Aut enī fon-
tem esse in bullensi
regione plenum pi-
scibus. qui cum ho-
minibus super gra-
diētibz gregarij
natando eunt et re-
deunt. et stant cum
stantibus. expectā-
tes vt aliquid eis ia-
ciant quia sic assue-
uerunt.

opus vel ad esum. Reptilia vero et bestie
sunt ei in exercitiū. Reptiliū vero sūt tria
genera. trahētia vt vermes qui se or terra-
būt. serpētia vt colubri qui vi costatū se
rapiūt. repētia pedibus. s. vt lacerte et bo-
traxe. Dicunt autē bestie quasi vasticia
vastando id est ledēdo et seuiēdo. Que-
ritur de quibusdā minutis aīantibus. que
vel ex cadaueribus vel humoribus nasci so-
lent. si tūc orta fuerint. Quorū sex sūt ge-
nera. Quedā enī ex halationibus habēt ef-
se. vt bibiones. vermes qui aī de pistray
nascunt bibiones ex vino. papilionēs ex
aqua. Quedā ex corruptione humorū vt
vermes in cisternis. Quedā ex cadaueri-
bus vt apes ex iuuenēis. scarabei et strabo-
nes ex equis. Quedā ex corruptione li-
gnorū. vt teredones. Quedā ex herbarū
corruptioe vt tinee ex oleis. Quedā
ex corruptione fructū. vt gurgilionēs ex
fabis. De his dicūt. quia que sine corrup-
tione nascuntur. vt illa que ex halationibus
tūc facta sunt. que vero ex corruptionibus
post peccatū. ex rebus corruptis orta sūt.
Querit quoq; de nocuis animantibus. si
creata sunt nocua. vel primo mitia. post
facta sunt homini nocua. Dicūt quia p-
facta sunt nocua homini tribus de causis
ppter hominis punitionē. correctionē. et
structionē. Punīt enī homo cū ledit hīs
vel cū timet ledi. quia timor maxima pe-
na ē. Corrigit hīs. cū scit ista sibi accidisse
pro peccato suo. Instruit admittēdo ope-
ra dei. magis admittās opera fornicatū
qz onera camelorū. Cū cū videt hęc mini-
ma sibi posse nocere. recordat fragilitatē
sue. et humiliat. Sed dicūt qz quedā ani-
malia ledit alia. que nec inde puniunt.
vel corrigunt. vel instruuntur. Sed i hīs
instruitur homo per exemplū. Etiam ad
hoc creata sunt vt alijs sint in esum. Sy-
si dicūt dicūt. qz etiā in mortuos homines
seuiūt. Sed et in hīs instruitur homo. ne a
liquod genus mortis horrescat. quia per
quoscūq; transeat meatus. nec capillū de

capite eius peribit. Ad hunc modū solet
queri de herbis et arboribus infructuosis
si et in illis diebus orta sint. cū scriptura
nō memoret. nisi herbas seminales et ar-
bores fructiferas. Potest dici. quia que
modo infructuosa sunt. ante peccatū fece-
runt fructū aliquē. post peccatū poti⁹ na-
scuntur homini ad laborē q̄ ad utilitatez.
Vel post peccatū orta sunt. quia post di-
ctum est homini. Spinās et tribulos ger-
minabo tibi. Vel quecūq; terris herent
faciunt fructū id est utilitatē manifestam
vel occultam. Quia vero piscibus et avi-
bus dictū est. Crescite et multiplicamini.
etiā de his intelligendū est. licet nō sit di-
ctum. Decet enī cōmunis causa creatio-
nis eorum.

De creatione hominis. Ca. IX.

Quēde subditur

De creatione hominis sic. Facia-
mus hominē. etc. Et loquit̄ pater ad fili-
um et spiritū sanctū. Vel est quasi cōmu-
nis vtrūq; personarū. faciamus. et nēq;
Factus est autē homo ad imaginem dei
quantū ad animam. Sed ima-
go dei est in essen- id est quo ad essen-
tia et ratione eius tiam. et rationem.
quia spiritus san- ad imaginem. quo
ctus est et rationa- ad virtutes. ad simi-
lis ut deus. simili- litudinem dei fac-
tudo in virtutib⁹. tus est.
quia bona iusta. sapiēs. Cū imagine per-
transit homo. quia illam habet etiam pec-
cans. similitudine vero sepe priuā. Na-
sculū vero et feminā creavit eos. Hoc q̄n-
tum ad corpus tamen dicitur creasse pro-
pter animam. Eos
autem dicit plura Ne putaret quis q̄
liter. ne androge- fecisset hominē tm̄
os id est ermafro- spiritum. et ita sine
ditos factos puta- corpore.
remus. Tamen Andros interpreta-
secundum corpus tur vir. geos muli-
quoq; factus est er. vel gama. vñ bi-

hō quodammodo gamus.
ad imaginē dei. cū of homini sublimē de-
dit. ut deum et celestia videat et imitecur.
Unde cū quesitum esset a quodā philoso-
pho. ad quid factus fuisset. Respondit ut
contempler celū et celi nomina. Dedit at̄
homini deus. ut precesser alijs animanti-
bus. In tribus ergo notatur hominis di-
gnitas. Primo quia nō solū factus est i
genere suo ut predicta. sed etiam q̄ ima-
go dei est. Secundo. quia cum delibera-
tione factus est. In alijs siquidē o perib⁹
dixit et facta sunt. in hoc tanquā inter se de-
liberantes persone. aierūt. faciam⁹. Ter-
cio. q̄. s. homo dominus statutus est ani-
malij. ut essent ei quē futurū mortale de-
us sciebat in alimentū. in indumentū. et
laboris adiumentū. Ante peccatū enī her-
bas tm̄ et fructus arborū de dit deus i escā
hominibus et animalibus. Qd̄ inde col-
ligitur. quia ante peccatū nil noxium aut
sterile terra produxit. Et nota quia i ma-
rimis. ut in leonibus. perdidit hō domi-
nium. ut sciat se amisisse. et i minimis ut
i mulsis etiā perdidit. ut sciat vilitatez
suam. in medijs habet dominū ad sola-
cium. et ut sciat se etiā in alijs habuisse.
Et benedixit eis deus sic.

De institutione cōiugij. Ca. X.

Quēscite et multi-
plicamini. Quod quia sine con-
iunctione eorum fieri nō potuit. patet q̄
deus cōiugium viri et mulieris instituit.
in quo confutantur quidam heretici di-
centes. Concubitus sine peccato fieri nō
posse. Si queritur quare ante peccatum
date sint homini esse cum essent immor-
tales. quia illa immortalitas in qua crea-
tus est. cibus erat sustentanda. necerat ta-
lis qualis illa que futura est que cibus nō
indigebit. Illa enim erat posse non mo-
ri. hec erit non posse mori. Et vidit de-
us cuncta que fecerat. et erant valde bo-
na. quia singula per se bona. Sed in

vniversitate erāt oīa valde bona. sicut oculus in animali pulchrior q̄ separ⁹. vel omnia erant valde bona. i. vniversitas bonorū erat optima. quia que in ea sunt etiā per se modo versa in contumeliā. tamen alijs sunt in vtilitatē. ipse vero summum bonū. de homine vero vt de ceteris dixerat nō dixit. Et vidit q̄ esset bonuz. quia in primo sciebat lapsurū. vel q̄ nō dum homo perfectus erat. donec ex eo fieret mulier. Unde et post legi⁹. Nō est bonum hominē esse solum.

De quiete sabbati et sanctificatione. Capi. XI.

Igitur perfecti sunt

celi et terra. Conclusio est hic operum. Quia creati. dispositi. ornati. igitur perfecti. Et quia in senario facti qui primus perfectus numerātibz occurrit. quia ex partibus suis aggregatis reddit eandē summam. quod

in monadibus numeris non inuenies nisi in isto. Sed nec in decadibus nisi in. xvij. conpleuit deus die. vij. opus suuz qd fecerat. Alia translatio habet. vi. et tunc nulla est obie

ectio. Sed hebraica veritas habet. vij. et id querit. si cōplere. ē finale quippiā opis facere. quomodo verū est quod sequitur. Requieuit deus die. vij. et. Verū est q̄ diē septimū fecit. et ipsum etiā bñdixit. et post requieuit. Vel cōpleuit. i. cōpletum ostēdit. cū nihil in eo fecerit. et tūc requieuit ab operū generibz nouis. Nihil enī post fecit. cui⁹ tūc non fecisset materiā. vt corporū. vel similitudinē. vt animarum. Nō enī quasi festus dicit⁹ quieuisse. s̄ q̄ cessauit. Sicut i ysaia dicit⁹. q̄ seraphim requiē nō habebāt dicētia. sanct⁹. i. i. n̄

Partes illas numeri suas dicim⁹ q̄rū quelibet assignari potest. quora sit in eo. Licet enī senarius ex vno. et. v. constet et ex. ij. et. iij. Quora tñ sit ei⁹ ps quarta. aut. v. dici nō potest.

cessabāt. Vel q̄si requieuit ab ope vel in opibus. i. nō eger opibus suis. et dicitur quasi negatiue. vel requieuit ab ope in se in ipso. i. a mutabilitate operū eius immutabilis apparuit. Nā stabilis manēs dat cūtra moueri. Qd autē dicit⁹. ab oī ope quod patrarat. innuit esse op⁹ quod nondū fecerat. a quo nōdū quiescit. Tria enī opera fecerat. creauit. disposuit. ornauit. Quartū opus ppagationis non desinit opari. Quintū faciet. cū p̄cinget se. et trāsiens ministrabit. vt cuz p̄cipue quiescit. Et bñdixit diei seprimo. i. sanctificauit eū. i. sanctū et celebrē eū esse voluit. Tēpenā ab aliquibz nationibz añ legē etiā dicit⁹ sabbatū fuisse obseruaturū. H̄ obseruantia in lege etiā dixit sanctificationē. ibi. Memēto vt diē sabbati sanctifices. Iste sunt generationes celi et terre. Quidā hic determinant opera sex dierum. quidam ibi. Cognouit adam vxorem suam. Alij ibi. Hic est liber generationis ade. Pretermissio autem quod dubium est. littere insistamus. Quia de creatione maris et femine simul dixerat que tamen simul facta non fuit. vt explicet quod sub breuitate incluserat. reperit de reliquis generationes. Hoc nomē potest accipi actiue id est operationes dei. vel passiue id est generata. Nec est pretereundum. quod ait. fecit omne virgultum antequam oriretur in terra. et herbam priusq̄ germinaret. cum super⁹ dixit. virgultum q̄ cito factum statim adultum. et habens fructum. et herbam ortam etiam ferentem semen. Ad quod dicitur duos fuisse modos operationis diuine vt dictum est. materiale scilicet et essentialiter. Fecit ergo ea materialiter priusq̄ orirentur et germinarent essentialiter. Vel aliter. quod innuit sequens littera cum dicitur. Non enim pluerat dominus super terram. Fecit equidem tūc illa perfecta et essentialiter. priusq̄ orirentur et germinarent. vt modo faciunt

cum paulatim bñficio rois ifusi. 7 labo-
re hominũ addito ad ortũ 7 maruritatez
perueniũt. Tũc enĩ fons vnus irrigabat
terã. vt mō nilus egiptũ vicissim p par-
tes diuersas. sicut dicit iordanis añ sub
mentionē itrogasse totã p̄tapolim. vicis-
sim. Sed sicut de quibusdã fontibz dicit
augustin⁹. qz mita vicissitudine totã quã
dam irrigãt regionē. ne si simul totã ter-
rã tunc fonte irrigatã dixerim⁹ diluuiuz
fuisse dicam⁹. Vel quia legit̄ ibi fons et
non vnus. multitudinem innuit. vt ibi.
veniat locusta.

De creatione anime p̄ orthoplasti.

Capi. XII.

Formauit igitur
dñs hominē de limo terre. **Hic**
primo vocat̄ deũ dñm. qz tunc primo ha-
buit p̄prietatē. s. laborantē. Post reca-
pitationē. de vtriusqz hominis formatio
ne diffusius agit. 7 pri⁹ de viro. Et quia
due sunt hominis partes. de vtraqz agit
Ad carnē enĩ spectat qd̄ dicit̄. formauit
hominē de limo terre. Ad animã. 7 in spi-
rauit. 7c. q. d. Corpus fecit de terra. ani-
mã de nihilo. Alia trãslatio habet. insus-
flauit v̄l sufflauit. qd̄ icōgruũ ē de deo vt
quidã putauerũt. cũ fauces 7 sp̄m nõ ha-
beat. Dicit̄ enĩ. inspirauit. i. spiritũ fecit.
Similiter insusflauit. i. flatũ. s. animã fe-
cit. Unde in ysaiã. Omnē flatũ ego feci.
Qd̄ autē dicit̄. in faciē. per synodochē
a parte totũ intelligit̄. Totũ enim homi-
nem aminauit. Sed faciē rãqz partē di-
gniorē. quia sensũ capacē solã nomina-
uit. Eandē autem animam etiaz spiracu-
lum vite vocat. quia per eam homo spi-
rat 7 viuit. Et post dicit. animam viuen-
tem in se. i. in perpetuitate vite viuentē.
non notabilem vt animã pecudis. Hic
locum non sane intellexit plato. dicēs. de
um animas creasse. sed angelos corp⁹ for-
masse. ibi. dñj deorum. quorum op̄ifex pa-
terqz ego. 7c. Quod autem quidam asse-

runt animam de essentia diuina factã. sta-
re non potest. quia tunc nullo modo pec-
care posset. Alij distinguunt inter spira-
culum vite 7 animã dicētes. spiraculũ vi-
te spiritũ. s. quē etiam homini tunc datũ
assētunt ad prophetandũ. quando dixit.
Hoc nunc os ex ossibus meis. Alij etiaz
aliter distinguũt. spiraculũ vocãtes quē-
dam spiritũ corporeũ in corpore anima-
lis. qui etiam. v. sensus operat̄ in eo. qui
etiam paulatim extinguitur in eo. et tũz
moritur animal in aliqua parte corporis
ad huc sentit̄ spiritus ille. cum in alia ex-
trinctus sit. Factus est autē homo in viri-
li etate. mortalis 7 immortalis. i. potēs mo-
ri 7 potēs nõ mori. 7 anima corp⁹ prius
formato infusa. Sed querit̄. vtrũ in ip̄o
corpore dũ infunderetur creata vel extra
creata sit. 7 sit ei datũ naturaliter velle i-
corporari. Quicquid circa illã actũ sit. de
post creatis dicit̄. qz in ip̄is corporibz dñi
infundunt̄ creatē.

De paradiso 7 lignis eius. Capitu-
lum. XIII.

Plantauerat au-
tem dñs deus paradysum volupt-
tatis a principio. Quasi quereret aliquis
Remansit homo in loco vbi factus est. i.
ago scilicet damasceno? Non. vbi ergo
translatus est? In paradysum quem de⁹
die tertia plantauerat id est plantis ap-
tauerat. paradysum herbis scilicet 7 arbo-
ribus insitum. a principio creationis sci-
licet cum apparuit arida. 7 geminare ter-
ram fecit. Vel a principio id est a prima
orbis parte. Unde alia translatio habet.
paradysum in eden ad orientem. Ede be-
braice. larvae delicie. Ergo idem est para-
disum voluptatis qd̄ paradysus in eden
id est in delicijs. Sed etiam a principio.
idem est quod ad orientem. Est autē lo-
cus amenissimus lōgo terre 7 maris tra-
ctũ a nra habitabili zona secretus. a deo
edit⁹ vt vsqz ad lunare globum attingat

Unde et aque diluunt illuc non peruenire.
 Est etiam paradysus celi empirei. et dicitur spiritualis. quia regio est spirituum.
 Dicitur etiam spiritualis paradysus vita beata vel ecclesia. Producitque deus in paradiso de humo diuersa ligna quibus delectaretur homo videndo. et sustentaretur edendo. Producit quidem id est procul altum durit. vel producit id est pro homine edurit. In medio quorum tamquam digniora posuit lignum vite. et lignum scientie boni et mali. Dicitur est autem lignum vite ab effectu quem habuit naturaliter. ut coestum sepius perpetua soliditate hominem firmaret. ita ut nulla infirmitate vel senio vel anxietate in deterius vel in occasum laberetur. Lignum vero scientie boni et mali dicitur est ex eo quod secutum est eius comestione. Prius enim nesciebat homo quid esset malum. quia nondum expertus. Bonum dicimus sanitatem et firmitatem. malum vero egritudinem et imbecillitatem. que nondum senserat. Cognouerat quidem ea per scientiam. quia ex vno contrariorum cognoscitur reliquum. sed non per experientiam. ut medicus dum sanus est nouit morbos. sed cum egrotat magis cognoscit. quia nouit et sentit. sicut de puero delicate nutrito dicitur quia nescit quid sit malum. imo nondum nouit quantum sit bonum. Vel malum dicitur inobediencia. bonum obedientia. quia post comestionem nouit quantum bonum erat obedientie. et quantum malum inobedientie. Plato non putans hoc posse conuenire arboribus. vtrumque hoc de homine dicitur existimauit. quia viuunt. et est scilicet bonum et malum. et dixit ipsum vocatum lignum. id est corporeum. ad differentiam spirituum. qui et viuunt et sciunt bonum et malum. In medio vero positum tradidit. quod homo est quasi medius inter creationem super se positam. et sensibilia sub se posita. Discretam vero illius hominis fuisse creationem a creationibus hominum reliquorum dixit. per illa duo addita. vite et

scientie boni et mali. Sicut enim in familia figura prius est truncus integer. et post in summo biuium. sic homo modo in primis etatibus quasi tantum viuunt. non vultens viribus ad intelligentiam datus. Sed cum venerit ad annos discretionis. tunc discernit inter bonum et malum. et tunc sunt primum opera eius bona vel mala. Sed non ita factum est in adam. imo cum vita data est ei scientia boni et mali. quasi si diceret. Factus est homo corporeus. subditus deo. prepositus animantibus et sunt viri. et sciuit bonum et malum.

De fonte paradisi et quattuor fluminibus eius. Cap. XIII.

Fons vel fluvius egrediebatur ad irrigandum paradysum id est ligna paradisi. Fons potest intelligi vel abyssus id est matrix omnium aquarum. vel fontes per sylempsim. Irrigare autem positum est pro ministrare humorem. Dicitur enim terra circumiacens humectari a fluminibus per tracones. xij. sita dicitur. aut. xvi. Qui fons diuiditur in quattuor flumina. Unus dicitur est phison. qui a gangaro rege indie dicitur est ganges. et interpretatur phison. secundum yfidorum. caterua. quia. x. flumina recipit. vel immutatio oris. quia mutatur a facie quam habet in paradiso. Muratur etiam secundum diuersa loca tribus modis. In colore. quia alibi clarus. alibi turbidus. In quantitate. quod alibi parum. alibi diffusus. In sensu. quod alibi frigidus. alibi calidus. Hic circuit terram euilath. id est india. et trahit aureas harenas. Alius dicitur est geon vel igion vel igion. qui et nilus. et sonat byar terre. vel terreus. quod turbidus est. Hic circuit ethiopiā. Alii duo primis nominibus vocantur tigris et eufrates. Tigris animal est velocissimum. et ideo fluuius ille a sui velocitate tigris equinocatus est. Hic vadit contra assyrios. Dicitur iosephus. quod tigris dicitur diglar. quod sonat acutum

vel angustū. cuius fructus frugifer vel fructuosus. de quo p quas transiret regiones. q̄ si notū tacuit moyses. q̄ ē in chaldeā. vñ de venerat abrahā. **Dec. iij.** vt diximus flumina ab eodē fonte manāt ⁊ separantur. ⁊ iterū quedā eorū iter se cōmiserunt. ⁊ iterū separant. sepe etiā absorbenf a terra. ⁊ locis iterū in plurib⁹ emergunt. **In** deest q̄ de ortu eorū varia legunt. **Dicitur** etiā gāges nasci in locis caucasi montis. nilus nō pcul ab arblāte. tigris ⁊ eufrates et armenia.

De precepto ⁊ prohibitiōe edulij. C. XV.

Uult ergo deus hominē de loco formatiōis sue i paradīsum. vt oparet̄ ibi. tamē nō laborando ex necessitate. sed delectādo ⁊ recreando ⁊ sic de⁹ custodiret illū. s. hominē. **Uel** vtrūq̄ referē ad hominē vt. s. hō custodiret paradīsum. et oparet̄ vt dictū ē. **Quidā** codices nō habēt illū. ⁊ tūc ē sensus. ⁊ custodiret id est cōsideraret op⁹ suū hō. vt quod faceret i terra p agriculturaz obseruaret i se p disciplinā. vt sicut terra sibi. sic ipse obtemparet suo cultori. **Preceptiqz** ei dicēs ⁊c. **Ut** hō sciret se esse sub dño. p̄ceptū accepit a dño. **Omnis** autē iussio ē in duob⁹. in p̄ceptiōe ⁊ prohibitiōe ⁊ iō vtrūqz vsus est dñs. **Precepit** ex omni ligno paradīsi cōedere. **Prohibuit** vel ligno sciētie boni ⁊ mali ne cōedas. **Et** datū ē viro. vt per virū etiā trāsiret ad mulierē. **Uel** forte ē p̄occupatio. qz facta muliere vtrūqz simul datū ē. **Subdit** autē penā si contēneret. **Quacūqz** die cōederis. morte morieris. s. anime. ⁊ necessitatem mortis habebis. **Uñ** alia trāstatio habet pluraliter. **Mortalis** eris. lxx. pluraliter ponūt. **Quacūqz** die cōederitis. morte moriemini

De diuersis translationibus semel dicimus. Ante incarnationē domini anno. ccc. lxi. temporibus ptolomei philadelphi. lxx. interpres floruerunt.

Id credit̄ a quibus dā vtrūqz dictū. et hic p̄occupatus. **Facta** ē autēz hec iussio p aliqz creaturam subiectam sicut ⁊ nobis per prophetas et angelos.

Post ascensionem dñi anno. c. xliij. aquila iude⁹ fact⁹ christianus. prim⁹ interpres hebreo i grecum floruit adriano regnāte. **De**inde post annos. liij. comodo regnāte theodorio. **De**inde post annos. xxx. sub seuero simacibus. **De**inde post annos. viij. quinta editio hierosolūmis est inuēta. que qz auctor ei⁹ ignorat̄. vulgata dicit̄. **Vulgata** dicit̄ q̄si apocrypha. **Origenis** quoqz editio dicit̄ vulgaris. qz ea quasi vulgo vrimur. **De**inde post annos. xvij. sub alexandro. origenes correxit. lxx. cū asterisco ⁊ obelo. postea sine his trās tulit. **Hi** oēs de hebreo in grecū trāsulerūt. **Quidā** de greco in latinum. **Plures** in primitiua ecclesia scioli vtrūqz lingue de greco in latinum trāsferēbant sermonem. **Hieronimus** vltimus de hebreo in latinum. cuius editio nunc vbiqz seruatur a nobis.

De impositione nominū animātū p̄cipaliter ⁊ mulieris formatiōe. C. XVI.

Uixit quoqz dominus. **Non** est bonū hominēz solū esse. faciamus ei adiutorium ad procreandos liberos. quod sit simile illi. **Si** milia enī de similibus naturaliter nascuntur. **Sed** ne videretur ade supflua mulieris formatio. putanti sibi in animāribus esse simile. ideo addidit deus ad adam omnia terre animantia ⁊ aeris. **In** quibus intelligenda sunt et aque animantia. **A** parte totum accipe. **Uel** vniuersa sunt terre. quia etiam que de aquis sunt. aliquid habent terre in se. **Uel** potius pisces post ab hominibus sunt cogniti. ⁊ inde nominati. **Quod** patet. quia eiqui uocantur animalib⁹ terre. quia similibus his deprehensi sunt. **Fecit** autē vt

omnia simul eo nutu venirent quo omnia creavit. Vel forte factum est per angelos. Ad duxit autem pro duobus. ut imponeret hominibus nomina in quo scirent eum sibi posse. et sciret adque nullum ex eis sibi. Et imposuit eis nomina adam lingua hebreorum. que sola fuit ab initio. Ad inde precepit. quod nomina que leguntur usque ad divisionem linguarum hebreorum sunt. Et non inuenit simili sibi. immisit de somno in adam sed non somnum sed extasim. in qua creditur superne interfuisse curie. Unde et euigilans precepit de coniunctione ecclesie et ecclesie et de diluuii futuro et de iudicio pignem ibidem cognouit et liberis suis postea indicauit.

De somno ad formationem mulieris et de costa eius. Ca. XVII.

Quoniam obdormisset. tulit dominus unam de costis eius. carnemque et os. et edificauit ministerio angelorum illam in mulierem de carne carnem de osse ossa faciens. et statuit eam ante adam. Qui ait. Hoc nunc os ex ossibus meis. et caro de carne mea. Hoc aduerbiu nunciu deos traxit in errorem. ut dicant aliam prius factam. de qua dictum est masculu et feminam creauit eos. et nunc secundam. quod dicitur adam. Prius mulier facta est de limo mecum. sed hec nunc de carne mea. Et iosephus dicit. Mulierem extra formatam et in paradiso cum viro translata. sic dices. In hunc ortum introduxit adam et uxorem eius. precipiens eos plantationis habere sollicitudinem. Et ex duabus uxoribus ad iterminabiles finguntur genealogias. sed ex ipso textu conuicti videntur in quo semper singulariter sermo est de eius uxore. Nota quod de formatione mulieris agendo. de corpore tamen dictum est. Unde de quidam ideo tacitum esse voluerunt de anima. ut daretur intelligi. sic tractata animam mulieris de anima viri. sicut carnem de carne. Augustinus etiam hesitare videtur. quid sentiendum sit de anima. an ex tractatus. an ex nihilo. Sed ipsum quod faci-

tum est de anima potius contra eos est. Si enim anima mulieris fuit ex traduce aliter facta est quam anima viri que de nihilo. Et si aliter fiebat. taceri non debuit. ne sic facta putaretur ut iam audieramus de anima viri. Itaque tacendo innuit. non aliter putandum factam esse quam didiceramus prius.

De nomibus mulieris. C. XVIII.

Et imposuit etiam adam uxori sue nomen tanquam dominus eius. et ait. Hec vocabitur virago id est a viro facta. et est sumptum nomen a viri nomine. ut materia de materia sumpta fuerat. Etiam denominatio in hebreo hec est. Iseni vir dicitur. unde denominatur ista. ut a vir virago. Hoc nomen proprium illius mulieris fuit. nunc omnium est commune. Et sincopatum est virgo. Virgines dicuntur quod diu sunt in integritate natiuitatis sue. Postea vero fracte dicuntur mulieres. Similiter sicut hoc nomen adam fuit proprium illi homini. nunc vero est commune. Et adam sonat rubeus vel rubra terra quia secundum iosephum de rubea terra conspersa factus est. Talis est enim virgo tellus et vera vel terra proprie adhuc rubea id est anime virgo erat quod nondum corrupta hominum anime est in sanguine opere nec sanguine infecta. dum quod futura erat. id est sanguinea. id est peccatrix. Sanguinis enim nomine sepe designatur peccatum. ut ibi. Vestimentum mitti a sanguine. et sanguis sanguinem tetigit. Imposuit ei et aliud nomen eua. id est post peccatum. quod sonat vita. eo quod futura esset mater omnium viventium. Tamen quod hic non legitur imposuisse. sed infra post maledictionem forte quasi plangens hominis miseriam dixit eam. quasi alludens eui latui paruulorum. Vasculus enim recentis natus eui ludo dicitur. a muliere vero. e. quasi diceret. Omnes dicent. e. vel. a.

quorquot nascuntur ab etia.

De prophetia ade. C.XIX.

Proposito nomine.

statim prophetavit dicens. Quāobrem. s. qz de latere viri ē. relinquet sepe hō patrē et matrē. ppter vxorē suā. et adheret vxori sue tanqz portuuncule sue. Vel ob hāc rez demonstrando vxorē dicit. i. ppter hāc mulierē relinquet hō. rē. Hoc fit quotidie a viris. Vel maxime in

telligendū est hoc semper relinquet id est non iunge tur eis in mari monio. Dic. ij. in lege. xi. in euan gelio plures per sone amouentur a cōiugio. hoc est. ppter hoc scilicet cōiugiū relinquet hō patrē et ma trē. Vel quia re

liquet cohabitare corporaliter vel spiritua liter. qz maior ē zelus in vxorē. qz amor fi liorū in parētes. nō dico parentū in filios. Dumoz enī ascēdit de trūco ad ramos. sed nō redit. Et ibi nō dixit. qz ppter hoc relinquent parētes filios. Et erūt duo in carne vna id est vniēnt ambo in vno car nali ope. Vel erūt duo in carne vna pue ri gignēda. Nō enī ex sanguine vno sed ex sanguinibz cōcreat puiuli caro. Vel li cet sint duo psonaliter. erūt tamē in con iugio vna caro. in alijs duo. qz neuter ba bet potestātē sue carnis.

De statu innocentie corū ante pecca tum. Cap. XX.

Erāt aut vterqz

nudus. nec erubescēbat. Nihil pu tabāt velandū. qz nihil senserāt refrenan dū. sic nō erubescim? si quis viderit ma nus et caput et pedes nostros? Inordiat?

enī mor? mēbroz ipsa facit pudēda. Sic et pueri si videant pudēda eozū nō erube scūt. qz beneficio etatis motū erubescibi lē nōdū senserūt. qui pudēd? ē et iordina tus qz nō sine peccato fit. nisi raro spe pro lis excusat? cū tñ excusari pōt a peccato. rubore carere nō pōt. Cū sanct? zachari as cū sanctā elizabēth cognosceret ad gign endū sanctū pcurforē dñi. tñ videri nō luit. Et quibusdā hic vīsum ē deū pcepit se vtriqz de abstinentia pomi. licet pccupa tū sit. De suggestiōe serpentis siue demonis. Cap. XXI.

Serpēs erat calli

dior cūctis animātibz terre. et na turaliter. et incidēter. Incidēter qz plen? erat demōe. Lucifer enī deiecit? a paradiso spirituū. iudicū homini. qz esset in paradiso corporū. sciēs. si faceret eū trasgredi. qz ille eicere. Timēs vō deprehēdit? a viro. mulierē min? puicā et cereā in viciū fle cti aggressus ē. Et hoc p serpentē. qz tunc serpēs erect? erat vt hō. qz i maledictiōe prostrat? est. et adhuc vt tradit phareos erect? incedit. Elegit etiā quoddā genus serpētis vt ait beda virgineū vultū hñs quia similia similibz applaudit. et mouit ad loquendū linguā eius tamē nesciētis. sicut et per fanaticos et energuminos lo quitur nesciētes. et ait. Cur pcepit vobis deus. vt non comederetis de omni ligno paradisi. i. vt comederetis de ligno. s. nō de omni? Querit. vt ex rñsione occasione iueniat dicēdi ad qd venerat. Et sic factū est. Cū enī quasi dubitādo dixit mulier. ne forte moriamur. qsi dubitās ad quam libet patrē de facili flectit. Cū securus de impetratiōe ait. Nequaquā moriemini. imo deus nolēs vos similari ei in sciētia. et sciēs qz cū cōderitis ex ligno hoc. eritis sicut dñi sciētes bonū et malū. qsi inuidus phibuit. Et elata mulier. volens simila ri deo. acquieuit. De usu pomi et statu post peccatum. Cap. vt supra.

Vidit quoque mu-

lier prius quam lignum esset pulchrum visu id est mundum et ex odore vel tactu notans quod ad rescendum suave concedit. deditque viro suo forte premonens verbis persuasibilibus. que transit legiflatoris breuitatis causa. Qui et ei facile acquieuit. quia cum crederet prius mulierem statim morturam iuxta verbum domini. et vidisset non fuisse mortuam dictum hoc a domino estimauit quasi tantum ad terrorem. et concedit. Et aperti sunt oculi eorum id est visu tale quid perciperunt. quod non ante. disconuenientiam. s. nuditatis. Vel non de oculis corporis intelligendum est. cum dictum sit.

Vidit mulier lignum etc. Non enim accesserant ad lignum quasi palpantes. Sed oculos eorum dicimus concupiscentiam et cognitionem eius. Erant enim in eis naturales motus concupiscentie. sed repressi et clausi. ut in pueris usque ad pubertatem. et tunc tanquam riuuli aperti sunt. et ceperunt moueri et diffundi. quos cum prius in se esse non sensissent. tunc experti sunt. et cognouerunt eos. Et sicut inobediētes fuerunt suo superiori. sic et membra ceperunt moueri contra suum superius id est rationem. Et primum motum concupiscentie contrarium rationi senserunt in genitalibus. et sua contra se moueri vidētes erubuerunt. Quia et illa pudenda dicta sunt. Cetera quidem membra ad nutum hominis stant aut mouent. pudenda non. Quia vero hec porta ppaginis et inobediētia membrorum. quasi signum inobediētie parentum scriptum est in porta. Et cognouerunt se nudos. id est disconuenire pudenda. id est erubuerunt videri pudenda. Tamen iosephus tradit. scientiam cognoscendi se nudos. et intelligendi confusionem suam habuisse ex esu ligni. quasi hunc effectum naturaliter habentis. dicēs. Ista namque plantatio causa acuminis erat et intellectus.

De maledictionibus serpentis viri et mulieris. Cap. XXII.

Tunc fecerunt si-

bi pigmenta. id est succinctoria. quae si bracas breues. ut compestria. Nec sine causa de folijs ficium. quia desu. id est femoralia de coeorum si terat campania. vbi homines cursores sunt. uncta. statim tibi ut expeditur currat. sentit voluptatis puriginem. ut quasi per hoc onsum sit. quae puriginem voluptatis iam in carne senserat. Sic quidam dicunt ficium fuisse arborē prohibita. Et audiverunt vocem domini deambulantis. ut ex ipso suo motu iam vidētes eos arguere. quae non steterat in precepto. Loquebat autem per subiectam creaturam eis. Et absconderunt se a facie dei in medio lignorum. Vocauitque dominus virum cui dederat preceptum. et increpando non ignorando ait. Adā vbi es. quod. Et dicit in qua miseria es. Qui ait. Abscondi me quae nudus eram. Stulta ratio. quasi displiceret nudus. qui talis fuerat factus. Et ait dominus. Quis hoc indicauit tibi nisi quod de ligno comedisti. Ille vero non humiliter confitens. sed peccatum in uxorem retorques. imo ipsum mulieris daturum. ait. Mulier quam dedisti mihi sociam. dedit mihi de ligno. et comedi. et ad mulierem ait. Quare hoc fecisti? Nec ipsa se excusauit. sed obliquauit peccatum in serpentem. tacite vero in actorem serpentis. Serpens vero non interrogatus. quae per se hoc non fecerat. sed diabolus per eum. Et maledicens eis. accepit a serpente. ordinem seruans et congruum maledictionum numerum. Serpens enim et prius et plus peccauit quia in tribus. mulier post. et minus eo. sed plus viro. quia in duobus. homo postremo et minus. quia in uno. Serpens inuidit. mentis est. deceptus. His tribus reddite sunt tres maledictiones. Quia inuidit hominis excellentie dictum est ei. Super peccatum tuum gradieris. Quia mentis est. punitus est in ore. terram comedens oibus diebus vite tue. imo abstulit ei vocem et posuit ei venenum in ore.

Libri genesis.

Quia decepit. accepit hoc. Inimicitias ponam inter te et mulierem. Hinc innuitur. quod eua penituit. Ipsa conteret caput tuum quod naturaliter seruat serpens quasi sedem vite. Et tu insidiaberis calcaneo illius. maxime. Et sicut naturale odium est inter equos et grifes. lupos et canes. sicut inter hominem et serpentem. Sicut enim venenum serpentis hominem. sicut purum hominis ieiunium perimit serpentem. Et quod adhuc nudi erant. serpens modo hominem timet nudum et fugit. et vestitum insilit. In duobus peccauit mulier. Superbiuit et veritatem comedit. Quia superbiuit. humiliavit eam dicens. Sub potestate viri eris violenter. ut etiam vulneribus te affligat in desolatione. Nunc quidem subdita est viro conditione et timore. cui prius subiecta fuerat. sed amore. Et quia in fructu peccauit. in fructu suo punita est. Unde dictum est ei. In dolore paries. Quod dictum est ei. in dolore. maledictio est. sed paries benedictio est. Maledicta enim est sterilis. Et ita in puniendo non est oblitus misereri deus. quod etiam in alijs maledictionibus hominum notandum est. Adam quia in solo esu peccauit. in labore querendi sibi edulij punitus est sic. Maledicta terra in opere tuo. id est pro opere tuo. id est pro peccato. pro quo factus est. ut terra que bonos prius et vberes fructus sponte faciebat. deinceps rarus nec sine hominis labore. quandoque etiam pro fructibus spinas et tribulos germinet. Et addidit. Et comedes herbas terre. quasi etiam in hoc pareris iumento. Terre autem maledixit quia de fructu terre transgressio facta est. et non de aquis. Inde est quod comedit dominus piscem. sed non legitur comedisse carnem viuentium de terra maledicta. nisi forte de agno pascale pro precepto legis. Addit ergo de labore. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. donec in terram reuerteris id est donec moriaris. quia terra es et in terram ibis. Dulere dictum est ibis. quod qui in eodem statu stertiles donec transi-

res in melius si velles. modo de miseria in miseria ibis more fluentis aque. Et tunc adam plangens miseria posteritatis sue. vocauit uxorem suam eua ut dictum est. Deiectione eorum de paradiso et romphea ignea. CXXIII.

Facitque deus

ade et uxori eius tunicas pelliceas. id est de pellibus mortuorum animalium. ut signum suae mortalitatis secum ferrent. et ait. Ecce adam factus est quasi vnus ex nobis. yronia est quasi voluit esse ut deus. sed in euidenti modo. quod non est. Nec est vox dei insultantis. sed nos a superbia corrigentis. et est vox trinitatis. Vel est vox dei ad angelos. et est vox plangentis. quod patet. quod factus est a me. ut esset quasi vnus ex nobis si stertisset. Nunc quoque ne forte mittat manus suam. et sumat de ligno vite. et viuat in eternum. Apesiope. Quod dictum est vinar in eternum. ad opinionem hominis trahendum est. quod dicitur et comedit hac opinionem ut viuat in eternum. vel eternum accipitur pro multo tempore. Quidam tradunt eos fuisse in paradiso sex horas. verum de eo appareat. Eiectionem primorum parentum respicitur ecclesia in capite ieiunij. cuius eiectionem se penitentes. cilicium dat in signum tunicarum pellicearum cinerem sub his vestibus. cinis es. et in memoriam maledictionis eiectionis. ardetes cadelas ferunt.

mirum. si etiā possit peccatum p̄ esum ligni illi? diuinius vixissent. cum ad hoc sint quedam insule viuentium in quibus nullus moritur. sit etiam lanugo in folijs arboruz apud serces cui? esu vira prorelatur. Etiam Alexander scripsit aristoreli de sacerdotibus arborū solis & lune. q̄ esu pomorum longissimam agant vitā. Et sicut dixerat emisit eum domitus de paradiso voluptatis. vt operaretur terrā de qua assumptus est in agrū. s. damascenū de quo sumptus fuerat in quo cayn abel suum fratrem iter fecit. iuxta quē adā & eua sepulti sunt in spelūca duplici. Et collocauit ante paradysum voluptatis cherubin & flammeuz gladiū atq; versatīle. vt angelus arceret diabolū. ignis hominē. Vel ministerio angelorū posuit ignem ibi qui intercluderet paradisi ingressum. qui nomine gladij nō cuiuslibet sed versatilis dicit id ē vtrobiq; secantis. quia pena fuit homini in vtraq; parte sui puniri. Vel dicitur esse versatilis id ē aptus ad versandū. i. tollēdū cum deus veller. Ablatus enī fuit ad tempus intrātibz helya & enoch. penitus vero non. donec in morte christi fuit extinctus. Si querit quid cōsumebat ignis ille. Pōt dici. quia quedā species est ignis sicut in vita beati nicolai legit. cui si manum adhibes ardorē sentis. sed nō patris adustionē. nec eget materia quā cōsumat. et taliter vrit spiritū. Iterum si querit quare permisit deus hominē tem-

quia pro opere quo porregerunt manus ad pomū verituz. apposita ē ignea rō p̄bea paradiso. Transeunt quoq; ad aliam ecclesiaz. & clauduntur corā eis fores. in signū aditus paradisi quondam obclusi. Nō ad mēsam. sed super terram comedūt quia maledicta terra in opetuo. Nemo dicit eis aue. quia nō dum mutatur erat nomē eue. qd̄ i salutatione beate virginis marie factū est.

ptari cū eū sciret lapsurū. Et de multis i hunc modū dicim? quantū ad p̄sens atinet opus. quia sic voluit. Si querit cur voluit. insipida ē questio. querere cāz diuine voluntatis. cū ipsa sit summa causa omnium causarum.

De generationibz ade. C. XXIII.

Adā cognouit uxore suā sed nō in paradiso. sed iam re? & eiectus. Breuiter legislator generationes ade transit. festinans ad tempora abrahe patris hebreorū & proles subterit ade filios & filias. Sed methodius martyr orauit dū esset in carcere. & reuelatū est ei a spiritu de principio & fine mundi. quod & orauit. & scriptū licet simpliciter reliquit dicēs. q̄ virgines egressi sūt de paradiso. Et anno vite adā. xv. natus est ei caym. et soror eius chalmāna. Et si enī factus est adam quasi in etate. xxx. annorum tū fuit vnus diei & anni. et post duozū annorū & triū. et sic de ceteris. Et poruit ante caym multos genuisse qui tacent hic. Post alios. xv. annos. natus est ei abel. et soror eius delbora. Anno vite adā. c. xxx. caym occidit abel. et luxerūt eū adam & eua centū annis. Tūc natus ē ei seth. xxx. anno prime ciliadis. i. prime etatis. Vnū sc̄lm̄ scilicet spacium mille annorum cilia? de dicimus. In choateniz methodius secula post. cc. annos ade. & vocat seculum vnaz ciliadē. Et consonant i hoc. lxx. qui dicunt adam. cc. xxx. annorū esse cū genuit seth. h̄ tamen in hebreo ē. c. xxx. Sed tamē re? deam? ad breuitatē genesis. Cōcepit eua & pepit caym qui interpretatur possessio. rurūq; pepit abel qd̄ sonat lucr? i. meror? &

Locus in quo luxerunt eū dicitur valhis lacrimarū. iuxta ebron. Ciliās. dis mille interpretatur. & vbi nos. vi. etates dicimus. greci dicūt. vi. ciliades. nō qd̄ oīs etas mille habuerit annos. Quedā enī plures quedaz pauciores habuit.

Libri Genesis.

vapor. quasi cito transcurtus tanq̄ noie
p̄beratū fuerit. quod de ipso futurū erat.
tamē secundū iosephū interpretat̄ nihil
hic. quia nō reliquit semen sup̄ terrā. **A**
bel fuit pastor. ⁊ caym agricola. **C**um. n.
esset malignissimus vt etiā auaricie con/
suleret sue. primus terrā icoluit.

De oblationibz fratrū. C. XXV.

Dest multos di
es obrulerūt deo munera caym
de frugibus. abel secundū iosephū lac. et
primogenita agnorū. **M**oyse ait de adi/
pibus eorū id ē de pinguioribz gregis eti
am obrulit. **E**redī adam in spiritu do/
cuisse filios vt offerret decimas deo ⁊ pri
minas. **E**t respexit deus ad abel ⁊ ad mu
nera eius. ad caym vero ⁊ ad munera ei
non respexit. quia placuit deo abel. ⁊ pro
ipso placuit oblatio eius. quod quomo/
do cognitū fuerit. alia trāslatio aperit.
Inflamauit deus sup̄ abel. ⁊ sup̄ mu
nera eius. **I**gnis enī de celo oblationem
eius incēdit. vt legit̄ helye factū in carne
lo ⁊ in leuitico sub moyse. **M**unera vero
caym ex auaricia hominis nata. deo non
placuerūt. **F**ratulqz est caym ⁊ concidit
vultus ei⁹ p̄ verecūdia. minor ē sibi pla/
tum vidēs. **I**ncrepās ergo domin⁹ caym
ait. **Q**uare irat⁹ es? **N**ōne si bene egeris
recipies premiū. s. a me. vel pro recipies
theodotion posuit acceptabile erit mun⁹
tuū? **S**in autē male. statim peccatū in fo
ribus aderit. i. presto ē. ⁊ in voluntate per
quā ingressus es ad opus. **S**ed tñ qz li/
beri es arbitrij. sub te id ē in potestate tua
erit appetitus eius peccatū. ⁊ dominabe
ris illius si volueris. **A**lia trāslatio habet
Quare cōcidit vultus tu⁹? **N**ōne si recte
offeras. et recte n̄ diuidas peccasti? **Q**uie
sce. **A**d te cōuersio eius. ⁊ tu domāberis
illius. **R**ecte obrulerat. quia deo. sed nō
recte diuiserat. quia se ipsū qui melior
erat obrulerat diabolo. **U**el nō recte diui
sit. quia meliora sibi retinuit. spicas vero

attritas ⁊ corrosas secus viam domino
obtulit.

De morte Abel. Cap. XXVI.

Il Quidens itaqz
cayz fratri suo dixit ad eū. **E**gre/
diamur forās in campū. vel trāseamus.
Dicit **H**ieronim⁹. quia hoc sup̄ flue i sa/
maritanorū libris ⁊ no/
strorū reperit. **N**ō **Q**ui receperāt pen
enī legit̄ quid dixit tathēucū vt libera
rit ad eum. sed in rentur a fetis. s. cor
telligendum est qz ruperant multis ad
dixerit ei verba dñi dendo secundū nu/
increpātis. s. **E**t cō merum.
surrexit aduersus abel et interfecit eum.
⁊ dixit dominus ad eū. **U**bi est abel fra
ter tuus? **N**ō ignorās sed increpādo im/
properans fratricidiū. **Q**ui cū veller oc
cultare fratē. dixit deus. **V**ox sanguinis
fratris tui clamat ad me de terra id est no
torium ē quod fecisti. quia effusio sangui
nis hoc indicat. nec eget accusatore quod
in euidenti est. **I**nde est. qz in ecclesia etiā
si nemo accuset. p̄ sanguinis effusione su
specti in loco sacro trabunt̄ in causam. qz
sanguis clamat. quod si negauerint. iudi
cio dei examinent̄. **N**unc ergo maledict⁹
eris sup̄ terrā vagus ⁊ profugus. **V**eri
to iste maledict⁹. et nō adā. quia sciēs iste
penā prime preuaricatiōis. tamen fratri
cidiū addidit. **T**imēs ergo cayz ne vel be
stie deuoraret eum si egredereť ab homi
nibus. vel si maneret cū eis occideret euz
p̄ peccato suo. damnās se ⁊ desperās ait.
Maior ē iniquitas mea. qz vt veniāz me
rear. **O**mnis qui inuenit me occidet me
Ex timore hoc dixit. vel optādo dixit. qua
si vtiā occidat me. **D**ixitqz ei deus. **N**e
quaqz ita fiet. **N**on cito. s. morieris. s. oīf
qui occiderit caym. sup̄plendū ē. liberabit
eū a timore. a labore. ⁊ miseria. **E**t tñc ad
ditur p̄sonaliter. septuplū puniet̄. i. pu
nitio fiet de eo dū viuet in pena vsqz ad
septimū lamech. qd̄ p̄sonat trāslatōi. lxx.

B

Omnis qui occiderit caym. septem vinctas exsoluet. Tradit quidam penam eius durasse vsq; ad septimam eius generationem. quia septem peccata commisit. Non recte diuisit. fratri inuidit. dolose egit. vocans in agrum occidit. pecciter negauit. desperauit. penitentiam damnatus non egit. **Uel.** ois qui occiderit caym septuplum punietur id est plus qm ipse caym p. prohibicione homicidij. que nondum fuerat facta caym. **Et** posuit deus signum in caym tremorem capitis. vt sic sciret a domino punitus et excoicatus. et indignus misericordia. nec tamen interficeret. **Tunc** egressus a facie domini habitauit ad plagam orientalem eden. i. deliciarum non in delicijs. s; versus terram deliciarum. **Iosephus** ait. et multam pagans terram cum vxore sua chalmana collocatus est.

in loco qui nayda nuncupatur. quo ei etiam filij nati sunt. **Hieronymus** tamen dicit. Non est terra nayda vt vulgus nostrum putat. sed habitauit in terra nod. i. instabilis et vagus quod sonat nod. et dicitur caymnod.

De generationibus cay. C. XXVII.

Quoniam cognouit cayz vxorem suam que peperit enoch et fecit ciuitatem. et dixit eam enoch ex nomine filij sui enoch. **Nunc** patet quod iam multi homines erant. et si non dicatur eorum generatio. quos conuocauit caym ad urbem. quorum auxilio eam fecit. **Et** ait iosephus. quod rapinis et violenter opes congregans. suos ad latrocinia inuitabat. et simplicitatem vite hominum ad inuentionem permutauit mensurarum et ponderum. et ad calliditatem et corruptionem perduxit. **Terminos** terre primus posuit. ciuitates muniuit. et times quos ledebat ob securitatem suos in urbi-

bus collegit. **Porro** enoch genuit irath. qui manabel. qui marusale. qui lamech. qui septimus ab ada et pessimus. qui primus bigamiam introduxit. et sic adulterium contra legem dei et nature et dei decretum commisit. **In** prima enim creatione vnica vnico facta est mulier. et deus pro osade decreuerat. **Erunt** duo in carne vna. **Accepit** et duas vxores ada et fellam. **Genuit** et ada iabel. qui adiuuenit portanlia pastorum tetoria ad muranda pascua. et greges ordinauit. et caracteribus distinguit. sepauit et secundum genera greges ouium a gregibus hedorum. et secundum qualitatem. vt unicolores a grege sparsi velleris. et secundum etatem. vt anniculos a maturioribus. et commissuras certis temporibus faciendas intellexit. **Nomen** fratris eius iubal. pater canentium in cithara et organo. **Non** instrumentorum quidem que longe post inuenta fuerunt. sed inuentor fuit musicus. i. consonantiarum. vt labor pastoralis quasi in delicijs verteretur. **Et** quia audi erat adam prophetaisse de duobus iudicijs. ne periret ars inuenta scripsit eam in duabus columnis. in quamlibet toram vt dicit iosephus. vna marmorea. altera latericia. quatum altera non dilneretur diluuium altera non solueretur incendio. **Marmoream** dicit iosephus adbucesse in terra syniac. **Sella** genuit tubalcain. qui ferrariam artem primus inuenit. res bellicas deceter exercuit. sculpturas operum in metallis in libidinem oculorum fabricauit. **Quo** fabricate iubal de quo dictum est sono malleorum delectatus. ex ponderibus eorum proportionem et consonantias eorum que ex eis nascuntur excogitauit. quam inuentionem greci pitagore attribuit fabulose. sicut et ex opere fructum. excogitauit operari in metallis. **Cum** enim fructus incēdisset in pascuis. venemetalloz fluxerunt in riuulos. et sublata lamie figuras locorum in quibus iacuerat referēbāt. **Soro** vero tubalcain noema. que iuemie

Libri Genesis.

artem varie texture **L**amech autē secun-
dum iosephū res diuinas sapienter sciēs
videns caym cōmuni pene subiacere. si-
bi vero debere maiore penā. predixit hoc
mulieribus suis sic. quomō occidi virū
in vulnus meū. et adolescentē in liuorez
meū. septuplū dabit vltio de caym. de
lamech vero septuagies septies. **L**amech
vero sagittarius vir diu viuēdo caliginē
oculorū incurrit. et habēs adolescentē du-
cem. dū exerceat venationē pro delectati-
one tantū et vsu pellū. quia nō erat vsus
carniū ante diluuiū. casu interfecit cayz
inter fructa estimās ferā. quē quia ad v-
diciū iuuenis dirigēs sagittam iterfecit.
iratus illi cū arcu ad mortem verberauit
eū. **D**eciderat ergo caym in vulnere ado-
lescentē in liuore vulneris. **U**el vtrinqz
occiderat in vulnus et liuore suū. i. in dā-
nationē suā. **E**t ideo cū peccatū caym pu-
nitū esset septuplū vt diximus. suum pu-
nitū est septuagies septies. i. lxx. anime et
septē egressē de lamech in diluuiū perie-
runt. **U**el hoc numero maioritatez pene-
tantū norat. hebreus ait. **M**ulieres sue
sepe malectrabāt eū. **U**nde ipse iratus
dicebat eis se pari hoc p duplici homici-
dio quod egerat. tamē terebar eas subdē-
do penā. q. d. **C**ur me vultis interficere?
Grauius punietur qui me interficiet. qz
qui caym.

De Seth et eius generatione. Ca-
pitulum. XXVIII.

Cognouit quo-
qz adam adhuc vxorē suam que
peperit filiū et vocauit eū seth. **D**icit stra-
bus post mortē abel vuisse adā nō vltra
vxorē suā se cogniturū. sed deo iubēte per
angelū fregit votū vt dei filius deo nasce-
retur. **T**amen iosephus dicit quia **A**bel
extincto et caym ef-
fugato. adam de **L**egitur adam. xxx.
procreatione fili-
orum cogitabat. **h**abuisse filios et to-
tidem filias preter

et vehementer euz caym et abel.
generationis amor angebat. hanc cogita-
tionē propagatiōis poruit vocare strabz
preceptūz domini. qz iusserat **C**rescite et
multiplicamini. **S**ed et seth natus ē filius
quē vocauit enos quod sonat hō vel vir
quasi rationalis et fortis. quia cepit inuo-
care nomen dñi. **F**orte inuenit verba de p-
catoria ad inuocandū deū. **S**ed pleriqz
hebreorū arbitranē qz imagines ad hono-
rem dei excogitauerat. et errāt. **U**el forte
ad excitandā pigritiā memorie dei effigi-
auit dominū vt modo fit.

Epilogū interfecit.

Hic est liber gene-
rationis ade. **R**ecepit de genera-
tione ade. vt integrū ordinē genealogia-
rum prosequat. **U**nde quidā incipiūt ab
adā primā etate. **A**lij a seth. quibus assen-
tit methodi. et ideo hoc dicit. quia de **A**-
bel nullus natus est. et generatio cayz to-
ta perit in diluuiū. **V**ir adam. c. xxx. an-
nis. et genuit seth ad imaginē et similitu-
dinē suā. ipse ad imaginē dei. reliqui ad
imaginē eius. quod fere idē ē. **U**el poro
mortalis mortales. **U**nde qualis terren-
tales et terreni. **F**orte moyses. c. annos lu-
ctus ade pretermisit. quia vt dixim. lxx.
et methodius et iosephus. cc. xxx. annorūz
eū fuisse scribūt cū genuit seth. **I**ste genu-
it enos qui caynan. qui malaleel. qui ia-
reth. qui enoch. qui matusalam. qui la-
mech. qui noe. **S**icut ergo in generatiōe
caym septim⁹ fuit pessimus. ita in gene-
ratione seth septimus fuit optimus. **E**t
transtulit illū deus in paradysum volup-
tatis ad tempus. vt in fine temporū cum
belya cōuertat corda patrū in filios. **I**u-
dei tamen cām huius translationis attri-
buunt potius septenario qz sanctitati ei⁹
quia plures legim⁹ sanctiores. q. quorū
nullus translatus est. **I**nterim enī aiūt
deū oīa sub septenario disposuisse. **Q**ui
enī dicūt eum septē celos creasse. **Q**uiqz

nomē suū dātū. et septē terras quas dauid suadamēta montū vocat. De annis matufale diuerse sunt opinionēs. Secū dum computatiōnē. lxx. vixit annos. xiiij. post diluuiū. sed nō legit fuisse in archa nec trāslatus vt enoch. Quidā dicunt q̄ mortuus fuerit ante diluuiū sex annis. Hieronim⁹ asserit q̄ eodez anno in quo fuit diluuiū. quod etiā diligēs computatio annorū eius secundū genēsim manifestat. Tamē omnes in numero annorum vite eius cōueniunt. quia vixit annis. d. cccc. lxx. tantū. Porro noe fuit decimus ab adā in quo prima etas terminata ē. ita q̄ et ipse fuerit in ea. Hui⁹ etatis annos. lxx. ponūt duo milia. cc. xliij. Hieronimus nō plene duo milia. Methodi⁹ duo milia. Ipse tamē p̄ ciliades secula disponit. nec apponit annos si sup̄ sint. et ideo nihil certū de numero annorū tradidit.

De causa diluuij. Ca. XXIX.

De vero cum quingentorū esset annorum genuit sem. cham. et iafeth. Moyses dicturus de diluuiō. premisit causam eius dicens. Cū cepissent homines multiplicari sup̄ terrā. viderūt filij dei. i. seth religiosi filias hominū. i. de stirpe caym. et vici cōcupiscētia acceperunt eas vxores. et nati sunt inde gigantes. Tempus quidez quando factū fuerit hoc. vtrū sub noe vel ante. vel multū vel parū ante. non determinat. Joseph⁹ autē dicit q̄ vsq̄ ad septimā generationē. boni permanserūt filij seth. Post ad mala progressi sunt recedētes a solēnitatibus paternis. et ob hoc cōtra se deum irritauerūt. Nam multi angeli dei. id est filij seth. i. qui sup̄ filij dei mulieribus cocūtes iniuriosos filios genuerunt. qui propter confidentiam fortitudinis gigantes a grecis dicti sūt. Methodius cam diluuij hominū. s. peccata diffusius exequit dicens. quia quingentesimo anno p̄ ciliadis. id est post pri-

mam ciliadē. filij caym abutebant vxoribus fratrum suorum nūtijs fornicatiōibus. Sexcētesimo anno mulieres in vxoriam vxse supergressse viris abutebantur. Mortuo adā. seth sepauit cognationem suā a cognatione caym qui redierat ad natale solū. Nam et pater viuens phibuerat ne cōmiserentur. et habitauit in quodā monte proximo paradiso. Caym habitauit in campo vbi fratres occiderat. Quingentesimo anno secunde ciliadis exarserunt homines in alterutū cocūtes. Septingentesimo anno secunde ciliadis filij seth cōcupierunt filias caym et ide orti sunt gigantes. Et incepta tertia ciliade inundauit diluuiū. Sic ordinat metho-

dus. **P**ost tuit etiam esse vt **H**anc opinionē alibi icubi demones ge bi damnat Augusti nuissent gigantes nus. a magnitudine corporum denominatos sic. dictos a geos quod est terra. sed etiaz imanitati corporum respondebat immanitas animorū. Post diluuiū tamē nati sunt alij gigantes in ebron. et post fuerunt in cham ciuitate egypti. a qua et thitanes dicti sunt. de quorū stirpe fuit enchim. cuius filij inhabitauerūt in hebrō. de quibus ortus est golias et quidā alij. Iratusq̄ deus peccatis hominum dixit. Penitet me fecisse hominē. q. d. **F**aciam quod solet facere homo penitens operis sui. delet enim quod fecerat. Et est sensus. Delebo hominē quem fecerā. Non enimz permanebit spiritus meus in homine in eternū quia caro est. q. d. Non puniā euz eternaliter vt diaboli quia fragilis ē. sed hic reddā quod meret. Et tamen priusq̄ disperdā eum. dabo ei tempus penitēdis si voluerit. eruntq̄ dies illius ad penitendū. s. c. xx. annorū. Non enim intelligendū est de spiritu hominis. sed de dei indignatione. Nec est terminus iste humane vite post diluuiū. cum post inueniatur homo amplius vixisse. Et dixit domin⁹

Libri Genesis.

hoc ante annos. xx. q̄ iaperet fieri archa
vr dicit Hieronim⁹. que facta legit. c. an
nis. Vel secundū strabum eo anno dixit
quo cepit archa fieri. Sed q̄ in malicia
perseuerauerūt. ante prefixū tempus. s.
centesimo anno deleri sunt. Tamen iose
phus dicit. hunc terminū vite hominū
statutū. Quod autē dicit deus tact⁹ do
lore cordis intrinsecus. forte nihil aliud
est. q̄ q̄ homines latebat quātitas diui
ne offense. Vel antropospatos est. quan
do attribuit deo quod hominis est.

De archa noe. Cap. XXX.

De cui⁹ esset per

fectus in generationibus suis.
Sed nō illius perfectionis que est in pa
tria. sed secundū modū generationis sue
scilicet terrene. Et dixit dominus ad noe
Finis vniuersę carnis venit corā me. pre
ter eos qui in archa erunt saluandi. disp
dā eos cū terra id est cum fertilitate terre
Tradūt quoq̄ vigorē terre. et fecundita
tem lōge inferiorē post diluuiū. vñ eius
carniū hominū cōcessus est. cū antea fru
ctib⁹ terre victitaret. Fecit noe iuxta p̄
ceptū domini archā de lignis leuigatis.
i. politis. vel quadratis. Alia littera. vel
bituminatis longitudine. ccc. cubitorū.
latitudine. l. altitudine. xxx. ad modū scilicet
humani corporis. in quo lōgitudō se
ries est maior latitudine. et decies maior
altitudine. Est autē longitudo a plāta vs
q̄ ad verticē. Est latitudo a crate lateris
ad createm. Altitudo a dorso vsq̄ ad ven
trez. Qd̄ tamen multi de corpore christi
tantum dicam esse
volūt. quia sic legi
tur in ysidoro. Du
mani corporis in
star ostēdit. in quo
christus apparu
it. Fuit ergo hec
archa in fundamē
to quadrata. sed in forma altera parte lō

giori ab angulis in artum conscendēs dō
nec in cubito summitas eius pficeretur.
Bitumine intus et extra linita ē. quod ē
gluten feruentissimū. quo ligna linita
nō dissoluntur aliq̄ vi vel arte. nec ma
teria vel maceria bituminata solui pōt si
ne menstro. In lacubus iudee superna
rans colligit. In syria limus est a terra
estuās. Facta sunt in ea cenacula ⁊ triste
ga id est distinctiōes dicte a trita. Dicit
alia translatiō bicamerata ⁊ tricamerata
Habuit enī. v. cameras. quas augustin⁹
etiam preter

sentinam dicit ibi
fuisse dicens super
tabulaturū sentine
fuisse eam bicame
rata Una enī ca
merarū erat sterco
raria altera apote
caria. et sup hanc
māsiōnē erāt alia
tricamerata Late
rales camere erāt
vna in mītiū. alte
ra mītiū anima

Qd̄ dicit archa ha
buisse. xxx. cubitos i
altum. in corpore ei
us intelligendum
est id ē a fundo vs
q̄ ad tabulaturū.
Impossibile enī es
set operitram eius
nō plus ascendisse.
et tigna. xxx. cubito
rum operire longi
tudinez et latitudi
nem.

lium. media hominū ⁊ auiū. Et habu
it ostiū vbi bicamerata ⁊ tricamerata iun
gebanē. Alij dō has. v. cameras in altitu
dine sola disponūt. inferiorē que ⁊ senti
na stercorariam dicentes. Secundam
supra illam apotecariā. Terciam mītiū
animalium et serpentū ⁊ vt hec iungant
ostiū ponunt. Quartā mītiū. Sup
mam hominū ⁊ auiū. Iosephus tamē
dicit archam quattuor cameras habentē
forte stercorariā vel sentinam non inclu
dens. Fecit in ea noe fenestrā quā hebrei
cristallinā esse tradunt. que in hebreo vo
catur meridianū. a symacho diluculum.
Dicit rabanus cubitos arche geometri
cos. alioquin tanta capere nō valeret.
Continet enim cubitus geometricus. se
ptem nostros. vel nouē pedes. Proprie
enim cubitus pedem et dimidiū habet.

De ingressu in archā. C. XXXI.

Perfecta igitur

archa dixit dominus ad noe. **I**ngredieris archā tuā et filij tui uxor tua et uxores filiorū tuorū. In his. viij. reseruatū est seminariū generis humani. Et seorsum viros. seorsum mulieres nominauit dominus. cū de ingressu loqueret. **A**ch diceret. **T**empore afflictionis vacandū est ab amplexibus. et ex cunctis animantibus vniuersę carnis bina induces in archam id est cōbinata id est masculū et feminam. **D**e imundis enī animalibus fuerūt ibi tantū duo. secundū genus suū. de mundis vero septem. **I**mmūda vero vocat ea moyses secundū tempus suū que. s. lex mosaica vocat imunda. **Q**uel tunc dicta sunt imunda. que etiam tunc naturaliter esui hominū non erāt apta. **I**deo dixi naturaliter. qz nulla adhuc ad edēdum concessa. **T**ollesqz tecū ex omnibz que mādi possunt. vt sint tam tibi q̄ illis in escam. **S**i queritur vtrū de minutis animantibus aliqua itroducta sint ad hunc numerum. **D**icit augustinus. qz que nō generantur de coitu. non fuit necesse esse in archa que scilicet de puluere vt pulices. vel de humoribus vel corruptionibz nascunt. **Q**uod autē generatiua tantū itroducta sint innuitur cū addit. secundū genus suū vel in genere suo. **Q**uerit etiā si sine transgressione mādati ibi aliqua fuerunt que necessitas eorū alendorū qui vescuntur carnibus coegisset idudi. **D**icit augustinus posse esse p̄ter carnes alimēta cōmunia. maxime cū que carnibus vescuntur fico et castanea vesci possint. p̄cipue cum omnibz vesci cogat fames. **F**orte nondū etiā animalia carnibz vescēbant. sicut nec homines. **F**ecitqz noe cuncta que sibi dominus p̄ceperat. **S**excētesimo anno vite sue ingressus ē noe in archam cū omnibus que dixerat ei dominus. que et nutu diuino et angelorum ministerio adducta

sunt mense sc̄do. qui ab hebreis nysan dicitur. a latinis maius. a macedonibus dion. **M**oyse autē in legitimis. i. solēnitatibus. nysan id est aprilē primū mensem cōstituit secundū iosephū. **I**n cōtractibus vero id est in mercibus faciēdis et alia gubernatione temporū decreta et vsualē ordinem mensū seruauit. **D**icit iosephus qz ab adā vsqz ad hoc tempus fuerūt anni duo milia. sexcēti. lvi. quod i sacris litteris conscriptū integritate signatū ē.

De inundandō et carbachismo. Cap. XXXII.

Ingressu noe rupri sunt fontes abissi id est aqua que ē in viceribus terre. et cataracte celi id est fenestre aperte sunt id est nubes. **C**ataracte pprie sunt meatus nili cū nil per seprē ostia sepatur. vel loca eiusdem que catadupla dicunt. **A**busiue quilibet aquarū meatus dicuntur iniciales. i. cataracte. **E**t pluit sup̄ terrā. xl. diebus et noctibus. et eleuata archa in sublimē ferēbatur sup̄ omnes mōtes. et excreuit aqua altior cubitis. xv. vt ablueret sordes aeris. **U**squequo ascenderāt opera hominū. vsqz ad eundē locū ascendet ignis iudicij ob aeris purgationē. **S**ed non videntur opera hominū tantū ascendere potuisse. cū olimpus vsqz ad liquidū aera vadat. super quē littere inscripte in puluere per annū reperte sunt stentisse immobiles. vbi pro nimia aeris raritate nec etiam aues viuere queūt nec philosophi ascēdētes absqz spōgīs plenis aqua aliquātinz ibi manere potuerūt. quas naribus apponentes. crassiorē inde aera extrahēbant. **S**ed sūt qui putāt altitudinē mōtū tūc nō fuisse tantā quāta nūc est. vel foras se sublimibz sacrificātes ignē accendebant. cuius vapor et fauilla multū ascēdere poterunt. et aera maculare. **E**t cū intrasset noe clausinostū deus. et bituminauit ceterius et mortua est omnis anima viuē

super terram. et obtinuerunt aque terras. ita exaltate. c. l. diebus ab illa. s. die qua ingressus est noe. Post dies. c. l. ceperunt aqua minui mēse. vij. ita q̄. xxvij. die mēsis re quieuit archa sup̄ mōtes armenie. Illic arche reliquias vsq̄ nūc puinciales ostē dūt. **H**uius diluuii et archæ uerit̄ ait iosephus. memoriā faciūt etiā qui barbarorū histo rias cōscripserūt De qua berofus chalce us sic ait. Dicit̄ nauis eius que in arme nia venit circa montē cordicū aliqua ps esse et quoddā bitumē exiēde tolli quo ma xime homines ad expiationē vtunt̄. **M**eminit eiusdē Hieronim⁹ egipti⁹ qui an tiquitatē cōscripsit. **M**anasses damalce nus de eiusdē sic ait. Est sup̄ numidiā excel sus mōs in armenia. qui baris appellat̄. in quo multos cōfugiētes. sermo ē dilu uij tempore liberatos. et quendā i archā simul deuectū. **D**ecimo tandē mēse priā die mēsis apparuerūt cacumina montiū Cūq̄ transissent. xl. dies aperuit noe fe nestra. et emisit coruū. qui nō reuertebat̄ forte intercept⁹ aquis. vel inueniēs sup̄ natās cadauer in aquis. ē ille cuius eo. **L**amen ioseph⁹ ait. q̄ cūcta reperiens imin dantia regressus ē ad noe. Emisitq̄ post eū columbā. que cū non inuenisset vbi re quiesceret pes eius. reuersa est ad noe. **S**ed nōne cacumina montiū iā erāt nu data? **F**orte nondū siccata. et sic in palu de requiescere nō potuit sicut nec i aqua **U**el p̄ recapitulationē prius pōt̄ intelli gi factū. et postea dicit̄. Post dies septē iterū emisit eā. que vespere redijt ferens ramū oliue virentē. Post alios septem emisit eā que nō est vltra reuersa ad euz **I**gitur sexcētesimo anno primo mēse. pri ma die mensis aperuit noe tectū arche. et vidit q̄ exsiccata esset terre superficies. sed egrediēdi expectabat dñi p̄ceptū.

De egressione noe et vii. Capitu lum. XXXIII.

Mense secundo.

xxvij. die mensis dixit dominus ad noe. **E**gredere de archa tu et vxor tua. filij tui et vxores filiorū tuorū. Cōiunctim iubentur exire. qui disiunctim intrauerant. **A**c si diceret eis. **N**ūc redijt tempus amplectendi. vt multiplicemini sup̄ terram. **V**ox enī subiungit. Crescite et multipli camini. **E**t egressus est noe cū vniuersis que erāt cū eo. eadē die qua ingressus fue rat reuoluto anno. **I**ngressus est autem. xxvij. luna mēsis secundi. licet habeat alia trāslatio. xxvij. et egressus ē. xxvij. luna. q̄ quota est luna hodie. si. xi. addas tota erit eodē die reuoluto anno. si hodie pri ma. eadē die sequēti anno. xij. **N**ec te mo ueat q̄ dixi egressum. xxvij. luna cū liber dicat. xxvij. **P**otuit enī esse q̄ vespere se p̄t̄me diei et vicefime lune egressus sit iā imminēte. xxvij. **M**edia vero tempora quolibet nomine extremorū sepe nomina tur. vt cum dñs crucifixus fuit inter terci am et sextam. quidā euangelista dicit ho ra terciā. alius sexta. **U**el potius scdm̄ no mina septē diez. si in terciā feria est luna xxvij. reuoluto anno in eadez terciā feria erit. xxvij. quia. cōputus diezū per vnaz diē descendit in martyrologio. **U**erbi gra tia. kalēde ianuarij sunt in dominica die et luna. vij. reuoluto anno in kalēdis ia nuarij. reiterata luna erit. xvij. sed kalē de erit scda feria. **E**rgo dominica die an te kalēdas erit luna. xvij. et sic dominica in dominicā reuoluto anno nō adduntur lune nisi decē sed a kalēdis in kalēdas vndecim. **E**t edificauit noe altare dño. et de mūdīs animalibus septimuz obtulit domino. **I**deo enī iusserat dominus sep timū scdm̄ genus suū induci. vt septimo oblato. vi. sufficerēt propagationi. **L**ocū autē quo egressi sunt armenij egressorūz vocāt. **F**ilij vero noe dixerunt thānon id est. viii. pro numero egressorū. **O**b hoc quoq̄ vt quidā tradūt. noe fecit altare de vij. lapidibus. **E**t odoratus est domi nus odorē suauitatis. et ait ad noe. **N**on B iij.

ultra maledicā omni terre ppter homines quia promi sunt ad malū. **T**empus autē seminis et messis et frigus et estus. nec et dies nō requiescēt. **F**orte nondū ita plene distincta fuerāt. iij. tempora quia nec vsq; ad diluuiū aque fuerāt collecte in nubes. **E**t benedixit eis dominus dicens. **C**rescite et multiplicamini. et sit timor vester sup cuncta animātia terre. **H**oc dictū est eis in solaciū. ne pauci homines a pluribus bestijs opprimi timerēt. **Q**uasi holerā vitētia prius dederā in cibū. sic rado vobis animātia. excepto q; carnē euz sanguine nō comedetis id est animal suffocātū. **E**t prohibuit eis deus homicidium fieri. et quia maxime timebāt. ne dominus iterū aqua diluuij inundaret sup terras et noe quoridie orabat ne hoc fieret. vt iosephus refert. pepigit eis. q; ultra nō fieret diluuiū. et in signū federis h? posuit arcum suum in nubibus. **N**e timeāt ymbres nubibus. **E**t est si datus est in nubibus gnum duorum. iu obfes. dicit per aquā preteriti ne timeat. et futuri per ignē vt expectet. **I**nde ē q; duos habet colores ceruleū qui est aqueus. et exterior quia pterit. et ruberū qui ē igneus. qui ē interior q; futurus est ignis. **E**t tradit sancti q; .xl. annis ante iudiciū nō viderit arcus. qd etiā naturaliter ostendet per desiccationē aeris iam inceptā.

De ebrietate noe et maledictione cham
Capi. XXXIII.

Oepit noe exerce
re terrā et plantauit vineā. labris scas naturales p cultum ad vsū vinee trahēs. bibensq; vinū sed ignorans vim eius inebriatus ē. **E**t dormiēs nudatus est in tabernaculo suo. **N**udano enī femorū sequitur ebrietatē. sicut libido sarietatez. **S**ed cū cham verēda patris vidisset nudata. irridens nunciauit hoc fratribus. **S**ed illi palliū imponētes in humeris et euntes retrorsum ne viderēt. operuerūt

patris verēda. **P**ater quia nondū homines vtebant femoralibus. **C**uigilas noe cū didicisset quid fecerat filius suus minor ait. **M**aledictus puer chanaā seruus erit fratribus suis. **S**i queris quo mō chā dicitur minor filius cum esset medius natu. **P**ōt dici minor. i. indignior. vel forte minor statura. **V**el de iafeth dicit. q; euz minore etiā prudētor fuit cham maiore. **M**aledixit autē non filio sed filio filij. q; sciebat in spū filiū nō seruiturū fratribus sed semē eius nec oēs de semine. sed eos qui de chanaan. **D**eccata quidē patrum sepe vindicant in filios tēporaliter. **E**t ē sensus sic. **N**ō leteris de filio tuo sicut nec ego de te. **E**t addidit. **B**enedictus dominus deus sem. sit chanaan seruus eius. **P**rophetia ē. quia preuidit in filijs sem cultū et nomen vnius dei per mansurum. **E**t iterū. **D**ilatet deus iafeth. et habitet in tabernaculis sem. sit q; chanaan seruus eius. **E**t hic ppheta. **G**entes enī que de iafeth dilatate sunt numero. deo auctore et in cultu deozū deo permittēte post inferre sunt trunco oliue. **E**t impleti sūt dies noe. dccc. l. anni et mortuus est. **D**icit autem iosephus q; nemo putet falsa que de antiquozū longevitate conscripta sūt. quia propter virtutes et gloriosas vtilitates quas iugiter perscrutabantur. i. astronomiam et geometriā deus eis ampliora viuendi spacia cōdonauit que aliter disferere non potuissent. nisi sexcentos viuerent annos. **P**er tot enim annozū curricula magnus annus impletur. **M**agnus enim annus est. qui cōpletur reuersis omnibus planeris ad loca sue creatiois. **Q**uod fit annis non paucioribus nisi quingentis. xxx. **M**undanus vero annus est omnibus stellis ad prima loca reuersis quod fit demum post. v. milia annozū.

De dispersione filiozū noe et de nēroth.
Capi. XXXV.

Libri genesis.

Edicit moyses ad

principiū genealogie noe dicēs
De generationes sunt filiorū noe. et inci-
pit a iafeth minori vt ultimo loco ponat
tur sem cuius successione texere intendit
Texunt autem ex eis. lxx. due generatio-
nes. xv. de iafeth. xxx. de chā. xxv. de sem.
Hi tres disseminati sunt in tribus parti-
bus orbis secundū alquinū. Sem. a siaz
cham. affricā. iafeth. europam fornicus ē
Gel expressius dicitur secundū iosephū.
Filij iafeth tenuerūt septentrionalē regio-
nem. a tauvo et amana montibus cilicie et
sirie vsq; ad fluuiū tbanaym. in europa
vero vsq; ad gadira. Filij vero cham a p-
uinicia siria et amana et lybano montibus
cunctas terras obtinuerūt quecunq; ad
mare sunt posite. apprehēdentes etiā eas
que vsq; ad oceanū sunt et pprias facien-
tes appellationes. Filij vero sem vsq; ad
oceanū seorsum habitāt asiam. ab eufra-
te facientes initium. Generationi sem in-
sistemus. alias trāseuntes. hoc tamen ad-
dentes qd chus dicitur filius cham. et filius
chus nemroth. qui cepit primus potens
esse in terra. et robustus venator hominū
corā domino. i. extincor. et oppressor. amo-
re dominādi. et cogebat homines ignem
adorare. Ad hoc exijt prouerbiū ad dicen-
dum de aliquo qd fortis sit et malus. qua-
si nemroth robustus venator corā domi-
no. Hoc id diximus. quia methodius di-
cit hūc fuisse de filijs hyroi filij sem. Qua-
re vero primus ceperit dominari. osten-
dit agēs de quodā filio noe de quo non e-
git moyses sic dicēs. Cētesimo anno ter-
cie ciliadis natus est noe filius in simili-
tudine eius. et dixit eum
ionithum. **T**recē-
tesimo anno dedit
noe donatiōes fi-
lio suo ionitho. et
dimisit eū in terraz
ethan. et intrauit
Obijcitur secundū
methodiū de ionitho
qd nō genuerat eum
noe añ diluuiuz. qz
nō fuit in archa cuz
non fuerit mortuus

eam ionithus vsq; ante qz post ifruite
qz ad mare orien- nemroth. nec post
tis quod dicit eli diluuium. Forte nō
ochora id est solis ē vera ratio metho-
regio. **H**ic accepit dij.
a domio donū sapiētie. et iuenit astrono-
miam. Ad quē veniēs nemroth gigas. x.
cubitoz erudit? est ab eo. et accepit ab eo
cōsiliū in quibz locis regnare cepisset. **J**o-
nitus iste futuros quosdā euētus puidit
et marie de ortu. iij. regnozū et occasu eo-
rum p successione. Quā etiā plane pphē-
tauit daniel. Et p dicitur discipulo suo nē-
roth. qd primi regnarēt de chā de quo be-
lus descēdit. post de sem medi et pse et gre-
ci. post de iafeth romani. **A** quo rediens
nemroth accēsus amore dominādi sollici-
tauit genus suū de sem. vt iperaret alijs
quasi primogenitus. sed noluerūt. et ido
trāsiuit ad chā. qui acquieuit. et regnauit
iter eos in babilone. et exide dicitur ē de fi-
lijs chaz. **S**ed si vere fuit de filijs cham
tunc nulla est questio quare inter eos re-
gnauerit. **H**uius exemplo cepit regna-
re iectan sup filios sem. susene sup filios
iafeth. **N**arrat autē philo iudeus. vel vt
alij volūt gentilis philosophus in libro
questionū sup genesim qd ex tribus filijs
noe adhuc ipso viuēte sūt nati. xiiij. mi-
lia virozū. et. c. extra mulieres et paruulos
habentes tres supra se duces quos pre-
diximus.

De turre babilon. Capitulū
XXXVI.

Post obitum ve-
ro noe mouentes pedes suos ab
oriēte. conuenerunt duces in vnum in
campum sennaar. et timētes diluuiū
cōsilio nemroth volētis regnare. cepe-
runt edificare turrim que ptingeret vsq;
ad celos. habētes lateres p saxis. et bitu-
mē p cēmēto. **D**escēdit autē dñs vt vide-
ret turrim. id est animaduertit vt puniret
et ait ad angelos. **V**enite et cōfundamus

linguā eorū vt nō intelligat quisq; voces
 primi sui. In hac diuisione nihil noui fe-
 cit deus. quia voces eedē sunt apud oēs
 gentes. sed dicendi modos ⁊ formas di-
 uersis generib; diuisit. De hac turri di-
 cit iosephus. q; latitudo erat ita fortissi-
 ma. vt ppe eā aspiciētib; lōgītudo videre
 tur in minus. Dū vero vētos imittētes
 euerterūt turrim. et vocē ppiā vnicuiq;
 partitū sūt. Propterea babiloniā cōtigit
 vocari ciuitatē. Babel enī hebrei cōfusio
 nē appellāt. De hac turri meminit sibilla
 dicēs. Cū omēs homines existerēt vni?
 vocis. quidā turrim edificauerūt excelsa;
 tanq; p eā ascensuri in celū. De cāpo ve-
 ro sennaar in regiōe babilonis meminit
 eficius dicēs. Qui de sacerdotib; sūt ere-
 pri. iouis sacra sumētes. in sennaar babi-
 lonis venerūt. diuisiq; sūt post hec diuer-
 sitate linguarū. migratiōes agentes. ap-
 prehēdentes mediterranea simul ⁊ mari-
 tima. Nec pretereundū puto q; moyses
 dicit regnam filiū thūs duos habuisse
 filios. saba ⁊ dodan. Joseph⁹ dicit. saba
 ⁊ iudā. quorū iudas egiptiacā gentē he-
 speriorū inhabitās iudeis cognomē suū
 reliquit. Quō autē dicit de terra sennaar
 egressus ē assur. intelligendū est. q; nem-
 roth expulit eū vi a terra illa. ⁊ turrequē
 eius erat iure hereditario. Vel intelligē-
 dū nō ē de assur filio sem. qui iuenit pur-
 purā ⁊ vngēta criniū vel corporū.
 a quo chaldea et Caldea babilonien-
 assiria dicta est. s; naaridē sunt.
 assur. i. regnū assiriorū inde egressum est.
 quod rēpoze sarug pauī abrahe factū est.
 Regnū quidē babilonij habuerūt qui de
 semine nemroth vsq; ad quartā ciliadē.
 ⁊ vltimū cūmidē.

Primū incidens. Ca. XXXVII.

Interim vero

obtinuerunt egiptios ⁊ assirios
 ita. In dieb; sarug belus nēronides rex
 babilonis. q; fuit alter belus rex grecie v

l. auit assiriā sed parū obtinuit i ea. Quo
 mortuo fili⁹ eius nin⁹ totā obtinuit assi-
 riā. et ciuitatē in q; caput regnierat. itine-
 re triū dierū ampliavit. et a suo nomine
 ninuen dixit. Inde ē q; quedaz historie
 dicunt. regnū assiriorū cepisse ab antiquo
 belo quod verū ē quantū ad initium. Alij
 dicūt cepisse a nino. quod verū ē etiā quā-
 rum ad regni ampliationē. Minus vicit
 chā. qui adhuc viuebat ⁊ regnabat i bra-
 ctia. et dicebat; zoroastres iuentor magi-
 ce artis. qui ⁊ septē liberales artes i. xiiij.
 colūnis scripsit septē eneis. et septē lateri-
 cis cōtra vtrūq; iudiciū. als diluuiū.
 Minus vero librol Sirophanel prim⁹
 eius cōbussit. Ab ydolatra egipti. dio
 eisdē orta sunt ydo phar? lacedemonio
 la sic. rū. in poetria magi-
 stri anshelmi.

De ortu ydolorū. C. XXXVIII.

Mortuo beloni

mus i solaciū doloris imaginem
 patris sibi fecit. cui tantā exhibebat reue-
 rentiā. vt quibuslibet reis qui ad eā cōfu-
 gissent parceret. Proinde homines de re-
 gno eius diuinos honores imagini eius
 ceperūt impedere. Qui⁹ exēplo plurimi
 caris suis mortuis imagines dedicarunt
 et sicut ab ydolo belī cetera traxerūt origi-
 nē. sic ⁊ ab eius nomīe generale nomē y-
 dolorū. Sicut. n. dicit⁹ est bel⁹ ab assirjs
 sic ⁊ alie natiōes secundū ydeomata lin-
 gue sue dixerūt. alie bel. alie beel. alie ba-
 al. alie baalum. Imo ⁊ nomīa specificaue-
 rūt alie beelphégor. alie beelzebub dicen-
 tes. S; tandē seriē genealogie sem prose-
 quamur. De generatiōe Sem.
 Cap. XXXIX.

Em cētū anno

rū erat qñ genuit arfaxat biēnio
 post diluuium. Repugnare huic videt⁹
 quod dictum est supra quingentesimo
 anno noenatum Sem. et sexcentesimo

Libri genesis.

inundasse diluuiū. Ergo post diluuium ceterari? erat sem. et biēnio post centū et duozū annozū. Sed mos ē sacre scripturę sepe limites numerozū ponere. paucis annis si sup̄fuerint tacitis. **S**ōt ergo dici q̄ sem centū annozū erat ⁊ duozū. sed duos tacit scriptura. vel noe cuz genuit eū quingentozū ⁊ duozū. vel duo deerāt ad sexcētos cū inundauit diluuium. **U**el ita legat littera. Sem centū annozū erat post diluuiū. et erat biēnio post diluuiū quādo genuit arfaxat. **I**oseph? autēz dicit. Sem filius arfaxat natus ē post annos duodecim facti diluuij. qđ forte viciū scriptoris ē. Arfaxat genuit sale. qui i luca vocat caynā. qui condidit salem. qui heber. a quo hebrei

dici sunt secundū iosephum. **T**amē augustinus dicit. **V**erito queritur vtruz ab heber dicitur sunt hebrei. vel ab abraham quā

si abrahe. **H**eber genuit pbalech ⁊ iectā. **P**halech hebraice diuissio. eo q̄ in dieb; eius p̄ diuisione linguarū diuise sunt gētes. et diuissio terrarū facta. sed sub isto p̄cipue facta dicit. quia in isto et in filijs ei? remanente lingua antiqua. alij quasi ab eo diuisi sunt. **P**halech genuit reu. vel regau. qui sarug. qui nachoz. qui thare. **T**hare cū esset septuaginta annozū. genuit abram. nachoz ⁊ arā. ⁊ est ordo p̄pofterus. **A**ram enī primogenitus. ⁊ abraz vltimus fuit. et forte nō genuit eos cū esset huius tēporis sed tūc cepit generare. ⁊ suis temporib; eos genuit. s. per diuersa tempora. ita q̄ iā centū viginti annozū erat cū genuit abraz. qui fuit vltimus. **I**n thare terminatur secūda etas. habens secundū septuaginta mille. lxxij. annos. secundū methodiū ciliadē. secundum hebraicam veritatē annos.

cc. xxiij. **E**t tot an

Ita breuem faciūt

nos dicit ioseph? hāc etatē hebrei. vsq; ad natiuitatē thare. sed vsq; ad natiuitatē abrahe extendit hec etas. **D**ozro aram genuit loth. et ieschā qui et sarai. ⁊ melchā. et mortu? est ante patrē suum in bur chaldeozū. **E**t est nomē ciuitatis bur secundū iosephū ⁊ ibi hactenus sepultura eius ostēditur. **H**ebrei bur ignē dicit inde fabulatur. q̄ chaldei in ignē p̄ quez trañciebāt paruulos proijcerūt abram ⁊ arā. quia nolēbāt ignē adorare. et arā ibi exspirāte abraz dei auxilio est liberatus. **U**nde dicit. **E**go suz qui eduxi te de bur chaldeozū. **T**hare ergo odio habēs terrā p̄pter luctū arā. nec valēs sustinere iniurias que fiebāt ei vt ignē coleret. statuit peregrinari. et dedit nachoz melchā vxorem. abre vero sarai. qui et loth fratrem vxoris in filium adoptauit. quia sarai sterilis erat. **D**e egressu thare et suozū de chaldea. **Cap. XL.**

Egressus est ergo

thare cum illis vt irent in terrā chanaan. venerūtq; vsq; ad aram mesopotamie ciuitatez. lxx. ponunt charram. quia cum. h. aspirationē vtrobiq; habeat i grecū vertere nō potuerūt. ch. pro vtraq; aspirationē posuerūt. **U**nde ⁊ filium noe haban dixerūt cham. **U**nde est q̄ varie legit ozeb vel chozeb. raab vel rachab. **M**esopotamia vero a circūfluētib; aquis nomē accepit. **M**eso enī mediū. potamos aqua. sicut aquileia dicit quasi aquis ligata. **E**t facti sūt dies thare. cc. v. annozū. et mortu? est in aram.

De annis abre post mortē patris.

Cap. XLI.

Dixit autē domi

nus ad abraz. **E**gredere de terra tua. ⁊c. **Lxxv.** annozū erat abraz cuz egredetur de aram. **I**osephus ait. **D**imisit q; chaldeam cum. lxxv. annozū esset domino iubēte. vt migraret in chanaan

Historia

Si ergo post mortē patris abrahā erat annorū .lxxv. patet quod diximus q̄ thare plusq̄ .lxx. ānos habebat. cū genuit abrahā. Si enim in illa etate genuit abrahā. tunc post mortē patris erat abrahā .c. lx. annorū. Augustinus tamē dicit p̄ recapitulatio- nē hoc esse dictū. Adhuc enī viuēte patre cū esset .c. lxxv. annorū. et abrahā .lxxv. egres- sus est de arā relinquēs ibi patrē et fratrē et in itinere dū iret ī mesopotamiā domi- num locutū ei et dixisse. Egredere de ter- ra. et nō quia iā esset egressus. sed animū reuertēdi ad eā habebat. q. d. Qui egres- sus es corpore egredere mente. Hieroni- mus dicit veram esse hebre- orum traditionem. Thare ergo erat .c. qui et annos thare ponit .lxx. cum genuit abrahā. et mortuo p̄e egressū abrahā de aram. et plurimū esse annorum tuncq̄ moyses dicit. sed annos eius cō- putatos ab illo tempore quo dei auxilio euasit ignē chaldeorū. vt id ei reputet tē- pus etatis. ex quo cōfessus est dñm sper- nēs ydola chaldeorū. Ecce dicit ioseph⁹ iam recidebat vita hominū. paulatim declinās vsq̄ ad moysen. in quo terminū vite quē posuerat dominus cōfirmavit. Centū enim .et .xx. annorum moyses mor- tuus est.

De aduentu abre in terram canaan. Capi. XLII.

Quit ergo abrahā farai et loth. et animas quas fe- cerat in aram id est animāria que ibi ac- quisierat. et intrauit terrā chanaan. et ve- nit ad siche que corrupte sichear sepe legi- tur. et ad vallem illustre que pentapolis dicebat tunc. a. v. urbibus sodomorum. que nunc mare salis vel mortuū dicit. qz nil in eo viuūt. et nihil in eo mergi potest habēs animā. vel lacus asfalti. i. bitumi nis quod dicit iudaicū vel vallis salina

rū. Apparuitq̄ ei dominus et dixit ei.

Semini tuo dabo terraz hanc. Qui edificauit ibi alta- re domino. vbi ap- paruit ei. Inde de eo sic iosephus ait

Nunc dicitur mare diaboli. cuius sua- su ibi peccatum est et multū aluminis ibi reperit.

Primus presumpsit deū vnū creatorem esse cunctorū p̄nunciare. et hominū opi- niones quas ceteri de deo habebāt inno- uare imutare p̄ualuit. Nec autē contū- ciebat p̄ terre passionēs et maris. et ea q̄ contingūt circa solē et lunaz. et ex omnib⁹ que circa celū semp̄ eueniūt. De eodē be- rosus meminit dices. Post diluuiū deci- ma generatione fuit apud chaldeos vir in celestib⁹ reb⁹ expert⁹. Inde transgredi- ens abrahā tetēdit tabernaculū iter bethel et hai. et edificauit ibi iterū altare dño. Et prexit abrahā vadēs. et vltra p̄grediēs ad meridiez. sed quo iuerit subitice moyses breuitatis causa. vel quasi notū. et habi- tauit in damasco. Cū et nomē eius vsq̄ nūc in ciuitate damascena habet in glo- ria. et vicus ostēditur qui ab eo dicit ha- bitatio abrahā. Cū nicola⁹ damascen⁹. A- bram regnauit in damasco. veniēs adue- na cū exercitu de terra. que sup̄ babilonē dicitur chaldeorū.

De descensu abre in egiptū et de redi- tu eiusdē. Capi. XLIII.

Facta est autem fames magna in terra. et descen- dit abrahā in egiptū. timensq̄ libidinē egi- ptiorū ne eū p̄pter speciē mulieris occide- rēt. sororē suā eā dixit esse. Et sublata. est mulier valde pulchra in domū pharao- nis. Abrahā nō bñ vsi sūt egiptū p̄pter eaz. De⁹ nō desiderū regis ipediuit ne t̄age- ret eā. egritudine et tumultu causarū. Cū- q̄ pro salute regis sacrificarent sacerdo- tes. per iram dei hoc accidisse significaue- runt. q̄ proxi peregrini iniuriam inferre voluisset. Vocauitq̄ pharao abrahā et

Libri genesis.

dirit ei. Cur nō indicasti q̄ vxor tua est. Ecce vxor tua accipe eā ⁊ vade. Et precepit rex viris suis vt deducerent eū. Erat enim diues valde in auro ⁊ argēto. in seruis ⁊ ancillis ⁊ iumentis. Arithmetica sane ⁊ que de astrologia sunt egiptijs tradidit ante eis ignota. a quibus post pueruerūt ad grecos. Reuersusq̄ est abrahā vsq̄ ad locū vbi fixerat tabernaculū inter betel ⁊ hai. Partitusq̄ est terrā cum loth dū pastores eorū inter se rixarent pro pascuis. optionē etiā cōcessit loth. Et eleuāf loth oculos. vidit regionē iordanis conueniam sibi. et morat⁹ est in oppidis sodomorū. Abrahā vero descendit ad cōuallem mambre iuxta hebron. ⁊ habitauit ibi fecitq̄ ibi altare domino.

Hebbron ciuitas ē que cariarbarbe dicitur. id est ciuitas quattuor.

Arbe. n. quattuor cariat ciuitas. ibi enim sepultus est adam maximus.

Abram ysaac et iacob cū vxoribus suis. Mambre vxoro anel ⁊ escol fratres erāt ⁊ cōfederati sunt abre. A primo genito eorum vallis cognominata erat.

Habitabat autē ibi abrahā circa quercum vel terebintum. cuius radicēs apparent adhuc. Quam pprio nomine iosephus vocauit dicens.

Habitabat abrahā circa ilicez que vocatur agyga. ibi p̄misit ei deus q̄ omnem terram circumstantem. per quattuor partes orbis daret ei ⁊ semini eius.

Hebbron interpretat⁹ coniugiū vel piugiū q̄. iij. patriarche cum vxoribus suis ibi icinerati fuerūt

Hec interpretatio reperitur in quadam glosa in actib⁹ apostolorum. q̄. v. legēs cōsuluit vt ibi storijs poneret. qd ⁊ fecisse dirit.

Arbor illa secunduz Hieronimuz vsq̄ ad tēp⁹ theodosij impatoris durauit. et ex illa fuisse phibetur que modo est. q̄ licet arida tñ medicinalis est. de qua qui secum habet iumentum eius nō infundit.

De victoria Abre et occursu melchisedech. Capi. XLIII.

Factū est autē in illo tēpore vt amraphel rex senaar. id est babilonis. ꝛc. Jam tñ processerat libido dominandi. q̄ queq̄ ciuitas regulū habebat. quoz plurimi alicui maiori regi seruebāt. tandē omnes subditi erant monarcho assiriorū. Sane quinq̄ ciuitates sodomorū sodoma. ⁊ gomorra. adama. sebois. bala que ⁊ segoz quiq̄ reges habebāt. Has subiugauerat sibi codolaomor rex elamitarū ⁊ tributarias sibi fecerat. et duodecim annis seruierāt ei in tributo. xij. noluerūt sibi dare. Proinde. xiiij. anno codolaamor assumens sibi tres reges babilonis ⁊ pōri. et gentiuz collecto exercitu cōtulerūt in vallez siluestre. in qua erāt putei bituminis. que per irā dei post versa est in mare mortuum. ⁊ circa adiacentia loca depopulati sunt. Et egressi sunt quinq̄ reges vt pugnaret aduersus. iij. qui ⁊ terga verterūt. ⁊ ceciderunt plurimi. et qui remanserāt fugerūt ad mōtes. Tulerūt autē victores omnez substantiā eorū ⁊ captiuos. necnō ⁊ loth ⁊ substantiā eius. Et ecce vnus qui euaserat nūciauit hoc abrahā hebreo. vel transflumiali q̄ de trans eufratē venerat. Qui numerauit expeditos venaculos suos. ccc. xvij. ⁊ tres p̄dictos fratres mambre et anel. et escol. ⁊ p̄secutus est eos vsq̄ dan qui ē vn⁹ de fontib⁹ iordanis. ⁊ ab eo oppidū dan dictū ē. quod nūc paneas dicitur. Alter enī fons ior dicit⁹ quib⁹ in vnū federatis iordanis dicit⁹. ⁊ irruit sup eos nocte. diuisis socijs in tres turmas. dozmiētes trucidauit. vigilantes p̄ ebrietate pugnare nō valētes effugerūt. Et p̄secutus est eos vsq̄ hoba. que ē ad leuam damasci. et reduxit loth. mulieres quoq̄ et populū. et omnem substantiam eorum. Occurrit autem ei rex sodomorum forte filius alicui⁹ captiuorum. ad locum qui

dicitur regia vallis in via solime ciuitatis vel sale que post hierusalē dicta ē. At vero melchisedech rex sale obtulit ei panem et vinū. Quod quasi exponens iosephus ait. Ministruit exercitui xenia. et multā abundantia rerum oportunarū simul exhibuit. et super epulas benedixit deū. qui abre subdiderat inimicos. Erat enī sacerdos dei altissimi. Cui abra decimas dedit ex omnibz spolijs. et tunc primum decime leguntur date. primitie vero ab abel. Et ait ad eū rex sodomorum. Da mihi animas. cetera tibi tolle. et noluit etiam abra minimū quid tollere. ex cepris que cōcederūt iuuenes. et partibus triū fratrum qui venerāt cū eo. Hūc melchisedech aiūt hebrei fuisse sem filium noe. et vixisse vsqz ad ysaac.

Et omnes primogenitos a noe vsqz ad aaron sacerdotes fuisse qui in cōiunjs et oblationibus populo benedicebāt. et habebant primogenita de quibus post explicabitur.

Josephus in fine libri sui ait. Porētisim⁹ chananeorum qui lingua patria iustus rex appellatus est. primus deo sacrificiū exhibuit. et fanū edificauit. et urbem q̄ hierosolimā dixit. Cuz ante solima vocare.

chananeis postea expulsis primus iudeorum in ea leobius regnauit.

De ortu iubilei. Cap. XLV.

Hanc victoriam tradunt iubileum initiū habuisse pro hac remissione captiuorū. Iubel enī remissio vel initium. inde iubile⁹ remissiuus vel initians. Ob hoc autē institutus est quinquagesimus. quia tunc erat loth vt dicunt quidam. l. annorum. Vel tunc erat. l. annus ex quo locur⁹ erat dñs abre in via. vel ex quo egressus erat de charrā. Vel abra pitus astrozū in quibus etiā secundū quosdā zoroastrem magice artis inuentozē instituit. nouerat q̄ v

temperies aeris que fit ex eleuatis vel de pressis planetis. semper vsqz ad l. annos ad temperiē redeunt. et quod vidit fieri i astris voluit imitari in terris.

De sacrificio abre post promissionem herodis. Cap. XLVI.

Dns tractatis locutus est dominus ad abram.

Protector tuus sum. et merces tua magna nimis. Et dixit abram. Quid dabis mihi. ego vadā absqz liberis. ac damasc⁹ filius eliezer procuratoris mei erit heres meus. q. d. Quid mihi de promissioe terre. cum desit heres. Ab hoc damasco aiūt damascū conditā et denominatā. Et dixit dominus ad eū. Nō erit hic heres tuus. sed qui egrediet⁹ de vtero tuo. Credidit abraham deo. et reputatū est ei i iustitiaz et quia insperatū promittebat. quesuit abra signū. vnde sciret sibi hoc fieri. non ex diffidētia. sed sperando et modū querēdo. Et hinc marie mos inoleuit iudeis signa querere. Et ait dñs. Sume mihi in crastino vaccā. et caprā et arietē queqz tirma et turturē et columbaz. q. d. Immolabis mihi hoc. et ostendā tibi signū. Qui tollēs hec animalia diuisit p mediū. et partes cōtra se altrinsecis posuit. aues autē nō diuisit. et dū expectaret preceptū dñi de modo imolādi. rescederūt volucres super cadauera. et abigebat eas abra. Cūqz sol occubisset sopor irruit sup abram. et horroz magnus qui fuit ps signi. et dictū est ad eū. Scito prenoscēs q̄ peregrinum futurū sit semen tuū in terra nō sua et subiciēt eos extranei seruituti. et affligent. cccc. annis. Tu autem ibis pri⁹ ad patres tuos. generatione autē quarta reuertentur huc. q. d. Ne expectes te modo regnaturum in terra hac et semen tuum post te. Te enī prius mortuo post. cccc. annos implebit⁹ promissio mea. Necess intelligendum q̄ tot annis seruerint in egipto. sed hic numerus in illa affligi

*No her p hys
demon dicit f
p hys q
p hys q*

one cōpletus est. quia secundū yfidorum ab illo tēpore cōputatur. quo ista abre p/ mitunt. Augustinus ab ysaac nato com putat. quia dictū est semen tuū. Et ab an no natiuitatis ysaac vsq; ad annū egres sionis de egipto numerat. cccc. v. annos. Sed scriptura subtrahet. v. et legit littera sic. Semē tuū peregrinū erit. cccc. annis. siue enim in terra chanaan siue in egip to peregrinū fuit. donec habuit heredita tem et promissione dei. Illud autē inter positum. subiiciēt eos et affligent. non re fertur ad. cccc. annos. Quod autē dictū est. in quarta generatione eos redituros. secundū tribū sacerdotale itelligēdū ē.

Leui enim genui Due fuerunt tribu. it chaar. qui genui Sacerdotalis. que it amram. qui ge a leui habuit princi nuit aaron. qui eie piū Alia regal que azar. qui cum aa a iuda. ron egressus est. Nec dicas quattuor ge nerationes psonas. iij. sed successiones. vt tot sint generationes. quotiens sibi le gitur genuit. Quod alia littera habet. v. generatiōes. secundū regiā tribū est. Ju da enim genuit phares. qui genuit esro qui genuit araz. qui aminadab. qui naa son. qui cū patre egressus est. et facta ē ca ligo et apparuit ignis quasi chibani tran siens inter diuisiones illas. et cōsumens illas. Ecce signū. et terminos terre pmis sionis diffiniuit ei dominus a riuo corula flumine egipti vsq; ad eufraten. et popu los eius nominauit.

De fuga agar et ortu ysinabelis.
Cap. XLVII.

Gitur sarai non ha bebat liberos. Et dixit abre. Ingredere ad ancillā meā agar. si forte ex illa suscipi am filios. et ingressus est ad eā. Que cum cōcepisset. desperit dominā suā. et abram dissimulabat. Et ait sarai. Iniq; agis cō tra me. Iudicet deus inter me et te. Cuius bram Ecce ancilla tua i manu tua. ytere

ea vt liber. Affligēte at ea sarai. illa inisse fugā. volēs redire ad patriā. quia egiptia erat. Et inuenit eā angelus domini duz fugeret. et liceret et viā ignoraret soliu agaz iuxta puteum qui ē in via in deserto sur. Qui dixit ad eā. Unde venis. et quo vadis? Et illa. A facie dñe mee sarai fugio. Cui angelus Reuertere ad dominā tuā et humiliare sub ea. Et rursum. Concepi sti et paries filiū. et vocabis nomē eius is mabel. Dic primo legit nomē pdictum a dño. qd perarū est. Manus ei? contra oēs. et manus omniū cōtra eū. et e regio ne fratru suoz figet tētoria. qd tamē non de ipso legit. sed de filio eius cedar. Ca men de genere ipsius hoc predictū est. qz sarraceni vagi sedib; icertis. gētes quib; eis desertū ex latere iungit ipugnāt. et ab omnib; ipugnānt. Hoc autē p̄cipue fu turū erat secundū methodiū qm̄ quattu or p̄cipes de genere ismabel quos etiā filios vinee vocat. forte p vesania tanq; ebrios. oreb. s. et zeb. et zebec. et salmana. egressi sunt de solitudine cōtra filios isra bel. qui victi p gedeon retrusi sunt. in so litudine de qua prodierāt. Qd vero legitur in genesi. hicerit ferus homo. hebre? habet phara quod sonat onager. Pro pter hoc vt dicit methodius dictum est. Onagri et capree a deserto omnem bestia arum super gradientur rabiem. et manu suozum numerus conteretur ab eis. Dicit enim de filijs ismabel. Futurum ē autem vt exeat adhuc senel et obrine bunt orbem terre per. vij. ebdomas annozum. et vocabitur iter eozuz via an gustie. quia patrem illozum ismabel vo cavit dominus onagru. In sacris locis interficient sacerdotes. ibidem cum mu lieribus dormient. ad sepulchra sancto rum religabunt iumenta. et hoc pro ne quicia christianoz qui tūc erūt. de quib; dicit. In nouissimis diebus erūt homi nes sese amātes. et. Et tūc implebit quod dictum est per ezechielem. Fili hominis

voca bestias agri et exhortare illas dicens
Congregamini et venite. eo quod sacrificium
 magnū immolo vobis. **V**aducate carnes
 fortium. et bibite sanguinem excellorum. **C**umque
 loqueretur dominus cum agar. praesens in tur
 bine. et ipsa vidit posteriora dei. et ait. **V**i
 di posteriora videns me. **E**t appellavit
 puteum viuentis et videns. quia viderat
 eam dominus. et quasi reddiderat vitam siti
 enti ostendendo puteum. **A**dbuc puteus a
 gar ostendit inter cades et barath. **Q**ue
 cum redisset peperit filium. et vocavit eum
 ismabelem. **A**brabam autem erat. lxxvij.
 annorum cum natus est ismabel.

De pacto circumcisionis et mutatio de no
 minū abre et Sarai. **Cap. XLVIII.**

Postquam vnde

centū annorum esse ceperat abra
 ham apparuit ei dominus dicens. **M**ulti
 plicabo semē tuū et tu custodies pactum
 meum. hoc. scilicet circum

cidet ex vobis etc. **L**egitur in vita de
 mōstris quod abrahā alius
 habuit filiū de agar
 qui dicitur ē elyescrof
 a quo p se duxerunt
 originē.

barā id est excelsus pater. et addita est lit
 tera. a. et dicitur est abrahā quasi abbaaz.
 quod sonat pater multarū. subaudit gen
 tium. **H**ebrei tamen dicunt quod de nomine
 suo tetragrammaton. e. litteram addidit
 deus abrahe. que tamē sonat. a. ydeoma
 enī eorum est scribere. a. et sonare. e. et cōue
 so. **R**. autē supaddita est cause eufonie.

Et quod tempore circumcisionis mutarum ē
 nomē ei. cum circum

cidunt imponunt **H**oc quantum ad in
 hebrei nomina. **I**nterpretationē. non
 lens itaque dñs qua
 quantum ad abrahā.

si quodā caractere populū suum ab alijs
 discernere. indixit eis circumcisionem sic.
Circūcidetur ex vobis omne masculinum
 et circumcidetis carnē p pucij vestri. **I**nfant

octo dierū circūcidetur tam vernacul⁹ quā
 empiricus. cuius caro circūcisa nō fuerit
 pibit aīa illa de populo suo. **Q**uo cultel
 lo fieret nō est preceptū. **Q**uare autē fie
 bar lapideo. post dicens. **N**otandū quod ser
 uus primo dicitur est a seruādo. **V**ictores
 enī victos hostes quos ad vitā seruabāt
 seruos dixerūt. **V**erna vero vel vernacu
 lus vel vernula qui nutritur ē domi. **E**mp
 ricus qui in propria persona empirus est.
Oiginarius qui et seruus glebe. scilicet colo
 nus. **D**ixitque dominus ad abrahā. **N**ō vl
 tra vocabis vxorē tuā sarai. sed sarā. **Q**ui
 dicitur mutationē nominis sate sic factam
 quod cum prius per duo. r. scriberetur. mō per
 vñū. errant. **S**ed cum diceretur sarai. i. prin
 ceps mea et quasi vnius gētis. dicta ē sa
 ra id est princeps absolute. quasi omniū
 gentiū princeps futura. **E**t attēde quod
 quantum ad nos. videtur. i. littera subtracta
 et nulla addita sed apud hebreos additur
 a. et scribitur per. e. **Q**uidā quia sarath he
 braice lepram sonat. errauerūt. putantes
 eam primo lepram vocari. **E**t ait domi
 nus. **E**x illa dabo tibi filiū. et vocabis no
 men eius ysaac. **C**ecidit abrahā in faci
 em. et risit p gaudio dicens applaudendo
Putas ne ceterario nascetur filius. et sa
 ra nonagenaria pariet. **E**t ait dominus.
Sara pariet tibi filiū. et vocabis nomen
 eius ysaac. quod interpretatur risus a risu.
 scilicet patris. **E**cce secūdo a domino predicat
 nomē nascituri. **E**t adhuc de duob⁹ legit
 hoc in veteri testamēto. etc. **D**e sampsonē
 scilicet et iofia. et in nouo de duob⁹ tantū iesu
 et iobāne. **E**tiā multiplicatione ismabe
 lis pmisit ei dominus. **E**t cum finitus eēt p
 mo domini circūcidit se abrahā et isma
 lem et omnē suā familiā sexus masculini.
Abrabā tunc erat. xcix. annorum et isma
 hel. xij.

De tribus angelis susceptis ab abra
 ham. **Cap. XLIX.**

Apparuit domi

Libri Genesis.

n^o abrahe i pualle mabre. Cūq; eleuass; oculos vidit tres viros. et occurrēs. vnū ex eis adorauit. Dicit iosephus tres angelos in specie humana missos. vt vnus nūciaret abrahe verbū dei de filio suo. et duo subuerterēt sodomā Eusebius vero ait. Primo omnium pphetarū abrahe verbū dei cū in figura apparuisset humana. vocationē gentiū pollicet. Et sic apparuit ei filius quē et adorauit. Sed quia nusq; legit pater apparuisse in subiecta creatura. dicit q; duo angeli apparuerūt in designatione duorum preconū moysi et helye. quorum alter primū preuenit aduentū. alter puenit secundū. Quos et rogauit abrahā vt diuenteret ad eū. et paululū comedēdo confortaretur. Qui assenserunt. Et festinās abrahā pcepit fare. vt de tribus fatis simile faceret subcinericeos panes. Ipe quoq; tulit vitulū de armento optimū tulitq; butirū et lac. et vitulū assatū et posuit corā eis. Verisimile ē q; prius homines cre- didit. quibus hec renia parauit. p angelos dei esse cō probauit. De ci bo quem sumpserunt potest dici. quod i masticādo exinanitus sit. sicut aqua calore ignis. Abraham stabatur iuxta eos. Sara vero erat post ostium tabernaculi. Et dixit angelus. Reuerēs veniam ad te tempore isto. id est eodem die retoluto anno. et habebat sara filium. Quo audito risit sara. Erant enim am-

bo senes. et desierant fare fieri muliebria id est menstrua. Quibus deficientibus. vis pariendi deficit. Si alter iuuenis esset. nō esset impossibile ex sene et iuuenē plem fieri. Sed ambo erant proeete etatis. Ad hec etiā ipsa sterilis erat. Risit ergo quia dubitauit dicens. Postq; con- Et forte credidit ad senui et dominus olatorie dictum. qz meus vetulus est bñ pauerat eos. voluptati operā dabo? Dixitq; dominus ad abrahā. Quare risit sara? Nūquid quicq; deo ē difficile? Negauit sara fuisse perterrita. Ecce qua in tēione quisq; riserit. diiudicare potuit. qui corda nouit. De duobus descendētib; in sodomā. Ca. L.

Quinq; surrexerunt viri direxerunt oculos contra sodomā. et abrahā gradiebat simul. et dixit dominus. Nō potero celare abrahe que gestur sum. Et ait ad illū. Clamor sodomorum et gomorre venit ad me. Peccatur cū clamore. est culpa cū libertate. cum. s. quis palā et ad libitū suū peccat. Peccatū illorum fuit supbia vite et abundantia panis. ppter quā vsq; ad ignominiosam libidine proruperūt. Et addidit. Descēdā et videbo vtrū clamores qui venit ad me opere cōpleuerint. Qui oia nouit. hoc in exemplum nobis reliquit. q. d. Mala hominū nō ante credite q; pbetis. Inde est q; iudex sibi soli crimē notū punire nō potest. vnde et dictū ē. Nemo te cōdēnauit. nec ego te cōdēnabo. Abraham vero memoz loth filij fratris sui. appropinquans ad dominū. ait. Nūquid pdes iustū cum impio? Nō est hoc tuū. qui iudicas oēm terrā. Si fuerint. i. iusti ibi. nonne parcel populo ppter eos. Et ait dominus. Dimittā omni populo ppter eos. Tunc abrahā quasi paulatim descēdens ait. Si fuerint. xlv. Ite si. xl. et si. xxx. Quid si. xx. si decē? Et ait dominus. Non dele-

Nō sēna
vite et hā
būdāna pāna

bo eos propter decē. **A**bijt dominus id est non apparuit postq̄ cessauit loqui ei. et ille reuersus est in locū suū. **V**eneruntq̄ illi duo angeli qui fuerant cum domino vel alij secundū quosdā. sodomā uespere sedente loth in foribus ciuitatis. expectāte alicuius hospitis aduentū. **Q**ui occurrens eis adorauit. petens ut diuerterent in domū suam. **Q**uos uenientes cōpuli opido. **I**ngressisq̄ illis fecit conuiuū coxit azima. et comederūt. **T**ūc uiri ciuitatis a puero vsq̄ ad senem uallauerunt domū. et dixerūt loth. **E**duc uiros illos huc. ut cognoscamus eos. **Q**ui ait. **H**abeo duas filias que nondū cognouerunt uirū. abutimini eis ut libet. tantū his nihil mali faciatis. qui ingressi sūt sub uimbra culminis mei. **N**os enim fideliter egerat. ab omni iniuria hospites suos defendere. **Q**uod autem dixit. perturbatio animi fuit. non consiliū. **C**onsiliū sane est. ut faciat quis leuius. ne ipse committat grauius. **N**ullo autem mō debet quis leuius facere mortale. ne alius cōmittat grauius. **A**t illi noluerūt. et uim faciebāt uehemētissime loth. **E**t ecce angeli intruderunt loth. et clauerūt ostiū. **I**llos uero percusserunt cecitate. nō priuatione uisus. sed acrisia quā latine auerentia dicere possumus. que facit nō uideri. nō omnia sed que est opus. qua percussi sunt qui querebant hebreum. cum esset cum eis. et discipuli cum domino euntes in emaus.

Acrisia est quando quis habet apertos oculos et nō uidet. qđ magi faciunt in cantationibus. **F**it etiam quādo quis habet aliquādo rez aliquam in māu et non uidet. et ē etiaz acrisia.

Forte hoc modo quandoq̄ querim⁹ qđ in manu tenemus. et angeli dixerunt ad loth. **E**duc omnes tuos de urbe hac. **D**e ledimus enī locū istū. **E**t ingressus loth ad generos suos ait. **S**urgite et egredimini. quia delebit dominus ciuitatem

istam. **N**ō est credendū. ut ait **H**ieronimus his qui dicunt. alias filias a predictis uirginibus loth habuisse. habentes uiros. que cum uiris submersę sint. **S**ed generos uocat futuros generos. **U**nde hebraica ueritas habet. **E**gressus ē loth ad sponfos. **Q**ui noluerunt egredi. conuerudinē hanc uerborū loth eē dicētes.

De subuersiōe sodomorū. Ca. LI.

Mane dissimulā

Mane loth exire. apprehēsum eū uxorē suā et filias statuerūt angeli extra ciuitatē dicentes. **N**e respicias retro sed in mōte saluū te fac. **Q**ui ex perturbatione nondū plene credens domino ait. **N**on possum in mōte saluari ne forte apprehendat me malū. et moriar. **F**orte senex montū frigorā et laborē uite perhorrebat. **S**ed est hic ciuitas parua. ad quā fugere sufficio. ut saluet in ea. et ait dominus. **N**ō subuertā urbē pro qua locutus es. et ideo quia dixit parua. uocātū ē nomen urbis segor id est parua. **T**radūt. n. hebrei hāc urbē primo dictā balā et post salifam et in ysaia uirilā consternantē. qz tercio terremoto absorpta sit p̄ submersiōne quattuor aliarū ciuitatū. mō dicit ciuitas palme. **Q**uādiu ergo fuit loth in ea. peccit ei dñs. **S**ed ut dicit **H**ieronimus loth timēs consuetū eius terremoto. egressus māsit in mōte. **E**gresso itaqz loth de sodomis. pluit dñs sup ciuitates illas sulphurē et ignē. **P**luit dñs a seipso ens in terra. a seente in celo. iudicās. id ē puniēs ab impante. **P**luit autēz hec. ut terra in eternū arefceret sine spe iterū germinandi. et ita grauius puniuit istos. q̄ primos peccatores diluuiō. **L**icet enim illi mensurā excederēt delicti. tamen quasi naturaliter peccabant. et uniuersos subuertit etiam paruulos pro peccatis patrum. in quo promissum est illis. ne diu uidentes sequerentur exempla patrū. et est aliquod bonū reū nō esse. qui gloriōsus

nō est. Prodest enī pauperē non esse. qui
 rex nō esse potest. Et respiciēs vxor loth.
 versa est in statuā salis. quā ioseph⁹ dicit
 se vidisse. et hactenus manere. Versa est
 ergo regia in lacū salis sterilē. qui dicitur
 mare mortuū. quia nec pisces nec aues ī
 eo viuūt vt in alijs. Nauē nō parit quin
 tota forsitan supnater. nisi bituminatam
 ppter homines int⁹ viuētes. Si quid vi
 uum aliqua arte īmeseris. supererilit.
 Lucerna ardens supernatat. extricta mer
 gitur. Sul

ris in locis nigras
 glebas bituminis
 vomit et ideo la
 cus asphalti v'l as
 phalidis dicitur.
 Dicitur etiam q̄
 poma nata in ar
 boribus circūpo
 sitis. vsq; ad ma
 turitatem coloris
 sunt viridis. matu
 ra si incidas. fauil
 las intus inuentef
 Cū. vt ait iose.

Fauilla terre soto
 mitate fidem ha
 bet. Dicitur ⁊ val
 lis salinaz. Forre
 fit tibi sal. v'l lapides salis circa iueniunt.

De incestu loth. Capi. LII.

Loth autē egres
 sus de segor māsit in mōie ī spe
 lunca. ⁊ due filie eius cum eo. Didicerāt
 autē filie loth cōsumationez mūdi futuraz
 pignez. ⁊ suspicāte sūt tale aliquid factū
 quale in diebus noe seq; ad reparandū ge
 nus humanū seruatas se esse superstitēs
 cū patre. ideoq; consiliū inierūt ⁊ patris
 mesticiā ⁊ rigorem vino mollientes. sin
 gule licet virgines singulis noctibus su
 sceperunt ab ignorante conceptū. nec re
 perierunt. Hoc tū desup appungūt hebrei

quasi incredibile. q; natura verū non pa
 nitur coire quempiam nesciētem. Vel di
 citur nescisse filiā fuisse. putans fuisse vxō
 rem suā. Dicit quoq; impossibile ī deslo
 ratione fieri conceptū. Ob hoc anticrist⁹
 dicit se filiū virginis. Deperitq; maior
 filia filiū. ⁊ vocauit eū moab patrē moa
 bitarum. minor peperit filiū. ⁊ vocauit eū
 amon patrez amonitarū. Moab dicit ex
 patre. Hoc noīe mater aperte publicauit
 incestum patris. Amon fili⁹ populi mei
 Hec aliquantulū terit. quasi fili⁹ cuius
 dam te populo meo. Dicit ieronimus fi
 lias posse excusari. q; crediderūt gen⁹ hu
 manū defecisse. ⁊ pietas posteritatis int⁹
 pietatem incestus excusauit. Sed hoc pa
 trem non excusat. sed infidelitas ei⁹. cau
 sa fuit incestus. De eodem dicit strabus
 loth inexcusabilis est. primum q; angelo
 nō credidit. se posse saluari in segor. De
 inde q; inebriatus est. et fuit peccatū cau
 sa peccati.

De pegrinatiōe abrahe apud abime
 lech regē gerari. Capi. LIII.

Direflectus abra
 ham de cōualle mābre in terraz
 australē. pegrinatus ē in geraris iter ca
 des. vnde fluxerūt aque cōtradictionis.
 ⁊ sur. loco sororis habēs sara similia prio
 ribus simulans pre timore. Visit autē
 abimelech rex gerare. et tulit eaz. In quo
 vis forme illius mirāda noratur. que no
 nagenaria adhuc amari poterat. Sed ī
 egritudine cecidit rex dei voluntate. ne eā
 tangeret. vt ait iosephus. In fine tamen
 huius capituli alia pena noratur. hec. s.
 q; deus cōcluserat omnem vuluā domus
 abimelech ppter saram. ne quid. s. femini
 num in domo eius intem conciperet.
 Medicis autē desperātibus sopozat⁹ au
 diuit a domino. hec sibi ppter vxorē pere
 grini inferri. Et precepit ei vt redderet vi
 ro vxorē. quia propheta erat. Et ille ora
 ret pro eo ⁊ viueret. Statim surgēs vo
 c ii.

cauit seruos. vocauit et abrahā et dixit ei
Quid fecisti nobis. Quid vidisti. vt hoc
 faceres. Et ait abrahā. Cognoui q̄ timor
 dei nō esset in hoc loco. et interficerēt me
 pro vxore. Alias autē. et vere soror mea ē
 filia patris. Sic distinguit sui. s. patris.
 Sequitur mei. i. qui est meus. subaudi
 frater vel filia patris mei. et non matris
 mee. quod est. neptis mea est. et cognata
 ex parte fratris mei. et nō ex parte sororis
 Unde alia trāslatio. Soror mea est a pa
 tre suo. et nō a mēte. Sicut. n. dicebāt cog
 natos fratres. sic et cognatas sorores. Fra
 trem vero arā patrē suū vocauit. quia se
 nior eo fuerat. secundū vsū loquēdi quo
 maiores natu patres vocamus. minor es
 filios. Et quia dignior et maior affectio so
 let esse propinquoꝝ secundū viros q̄ se
 cundū mulieres. propinquā suā per virū
 digniori nomine vocauit sorore. s. potius
 q̄ neptem. Vel finxit eam filiā patris es
 se. nec tamen mēritus est. sicut nec domi
 nus cum finxit se lōgius ire. prefertim cū
 domino iubente credit hoc dixisse. et ita
 relator fuit verborū domini. vt helisus
 celauit se non cognoscētibz. Quidāz ta
 men dicūt thare mortuo arā durisse vro
 rem filij. et genuisse saram. Unde et hic di
 citur filia thare secundū carnē et supra fi
 lia aram secundū suscitationēz feminis.
 quia solū masculū reliquit arāz. Drauit
 autem abrahā pro eo et sanatus est. et v
 xor et ancille eius pepererunt. et dedit abi
 melech abrahe munera et terrā ad habi
 tandū ad opionē suam. Sare autē dixit
Ecce dedi fratri tuo pro te mille argente
 os. Hoc erit tibi in velamē oculozum cor
 ram omnibus qui tecū sunt id est in me
 moriam verecundie. quia in mēdacio de
 prebensa es. Unde subdit exponendo. et
 quocunqz perrexeris memento te depre
 bensam. Elelegans est irrisio. Docerit
 tibi in velamen oculorū. id est in prepa
 rationem funeris. q. d. Anus es et vicina
 funeri. et mētia es tamē. et decepisti. Ha

bit tibi ergo hec in expensas funeris. Ad
 magnis expēsis fieri solebat maxime a iu
 deis. vel ad pepla emēda. vt tegas faciez
 ne ameris.

De ortu ysaac et eiectiōe agar cū filio.
 Capi. LIII.

Visitauit domi
 nus sarā. concepitqz et peperit fi
 lium. et circūcidit eum abrahā. viij. die.
 Et exinde post totidē dies iudei circum
 cidunt. arabes vero post. xij. annos. quia
 eo tempore israhel gentis illius auctor
 circūcisus fuit. Et vocauit eū ysaac. id est
 risum. quia risum fecerat dominus parē
 tibus eius id est gaudiū inopinatū. Cre
 uit puer et trimus ablactatus est. Et fecit
 pater grāde conuiuū in die illa. quia ea
 die filius primo accessit ad mensam patris
 Dumqz simul luderēt ysmabel et ysaac.
 maior ledebat minorem. Et intellexit ma
 ter in ludo persecutionē. qz. s. patre mor
 tuo veller dominari maior minori. Vel
 vt hebrei tradūt. cogebat eū adorare lute
 as imagines quas fecerat Quod cuz di
 splicuisset matri. dixit ad abrahāz. Et ecce
 ancillam et filiū eius. Dure hoc accepit
 abrahā. et dissimulabat. sed dixit ei domi
 nus. Audi vocē sare Qui tollēs panē et
 vrem aque imposuit scapule agar. et tra
 didit ei puerū. Cūqz consumpra esset a
 qua in deserto et puer deficeret siti. abije
 cit mater puerū sub ar
 bore. et sedit pro
 id est reliquit iacere
 cul quantū arcus
 iacere potest. ne vi
 deret filium mo
 rientem. et fletit.
 et exaudiuit deus
 voceꝝ pueri. id est
 fletum matris pro puero. Et dixit angel
 matri. Surge. tolle puez. et aperuit ocu
 los eius deus. et vidit puteū. deditqz pue
 ro bibere. et implens vrem abijt. Creuit
 puer et moratus est in solitudine pharan
 tem quasi ad iactuꝝ
 non q̄ eum porta
 ret cum esset iam
 xij. annorum. Vel
 per recapitulationē
 dictū est.

et factus est vir sagittarius. Et accepit ei mater uxorem de terra egypti. de qua nati sunt ei. xij. filij principes tribuū suarū quorum appellatione. opida. pagi. et tribus celebrantur. **A**baioth primogenitus famosiores nominat. a quo pars arabie. que est ab eufrate vsq; ad mare rubrū nabarba dicitur. **C**edar secundus a quo cedar que est in deserto. **D**uma sextus a quo duma regio **L**xima nonus a quo theman que est ad austrum. **C**erbuma vltimus a quo cerbuma que est ad orientē.

De puteo iuramenti. Cap. LV.

Ad tempore vidēs abimelech abrahā multiplicatū. timuit eū et venit ad eū cum phicol principe exercitus sui. et ait. Jura mihi per deum ne noceas mihi et posteris meis. sed semper facias mihi iuxta misericordiam quā feci tibi. Et eduxit eos abrahā ad puteū quē ostenderat deus agar. quē foderat abrahā ante agar eiectā. Sed abimelech abstulerat illum abrahā et fecerat illum in solitudine pro gregibus adaquandis. qui longe a mansione eius in solitudine pascebant. Et restituit ei abimelech puteum. sed in testimonium quod ipse fecerat puteū. et ablatū restituit ei abimelech. deditq; regi. viij. agnas et vocavit puteum berfabee id est puteum septimum. **S**abee enim hebraice septem sonat. et ibidem percusserunt ambo fedus. Unde et berfabee dictum putant. id est puteū iuramenti. **S**abee quoq; hebraice iuramentum dicitur. **J**osephus tamen interpretatur berfabee fedus putei. **A** puteo vero circumstans regio etiam dicta est berfabee. **P**lantavitq; abrahā circa puteum nemus. et fuit ibi colonus multis diebus habitator. **D**icit enim stephanus in actibus apostolorum. quia non accepit ibi hereditatem nec spacium pedis.

De imolatione arietis pro ysaac. Cap. LVI.

Post hec duz habitaret in berfabee. ysaac ut dicit iosephus. xvj. annorū esset. dixit dñs illi. **T**olle filium tuū vnigenitū quē diligis ysaac. et vade in terram visionis et offer mibi eum in olocaustum super vnū montū quē monstrauero tibi. **T**errā visionis dixit illam partē iudee que est in montanis. quia et ipsa a longe et de illa lōge videri potest. que et ab ysaia vallis visionis dicitur. **I**n summitate vero montium iudee monticulus erat eminentior. dicitur mons moria. quē monstrauit deus abrahā ad immolandum filium. **I**n hoc tradunt hebrei templū post factū. et altare factum in loco vbi abrahā altare fecit. et dauid angelū reponentē gladiū vidit in area ornā iebusei. **U**nde dixit ysaias. **E**rit mons in vertice montū. et ad eū fluuent omnes gentes. de quo et dominus p̄cepit iudeis. ne imolarent sibi in omni loco. nisi in loco quē constituerat ei dominus. **A**brahā ergo de nocte consurgēs. ne mini. quod facturū erat indicans. stravit asinum suū. ducēs secum duos iuuenes et filiū. iuicq; iter duorū dierū. **T**ertio die eleuatis oculis vidit locū procul. **H**unc probantur illi errare. qui dixerunt eum tunc habitasse inter berbel et bay. **L**ocus enī ille non distat a monte moria per iter vnus diei. **E**t cum accepisset ligna et ignē. relictis infra iuuenibus cū asino. cū filio ascendit solus **C**ui filius. **E**cce inquit ignis et ligna. vbi est victima? **C**ui pater. deus prouidebit sibi victimā. **E**t statuit aram. et lignis dispositis ignē adhibuit. **R**efert autē iosephus verba patris ad puerū dicentis. **Q**uia sicut ex voluntate dei ingressus fuerat mundū mirabiliter. ita etiam ex voluntate dei necesse erat ei egredi mirabiliter. quē dominus qui dem iudicasset dignū non egritudine non bello. non aliqua passione. humanā vitā finire. sed cum orationibus et sacrificijs animi.

mam ipsius ad se vocare. et q̄ suscitaret eum ob implēdas p̄missiones. Et sic ysaac libens accessit ad aram ⁊ mortem. De hoc alquinus

dicit. Indubitan- Alquinus fuit ma-
ti animo macrare gister karoli regis
volebat filiū. lau- abbas sancti marri
laudandus i cōstā ni turonēsis.
ria offerendi. ⁊ in fide suscitādi filij. Arre-
pro autem gladio vt filiū immolaret. cla-
mauit ad eū angelus. Nō extendas ma-
num in puerū. nūc cognoui q̄ timeas do-
minū. Nō enim sanguineꝝ pueri sitiebat
domin⁹. sed vt sciretur quantū abrahā ti-
muerit dominū. Et vidit abrahā post ter-
gū arietē inter vepres herentē cornibus.
quē obrulit p̄ filio. Hebreus habet i vir-
gulis sabeth herentē cornib⁹. et ē sabeth
genus virgula. Hic errauit eusebius di-
cens. sabeth hircū erectū ad carpēdas frō-
des. Dixit ergo arietē sabeth id est quasi
hircū erectū. Et dicit eum raban⁹ nō no-
titer creatū. sed aliū de ab angelo allatū
et vocauit nomē loci. domin⁹ videbit. Et
vsq̄ hodie quasi in prouerbij dicit a iu-
deis in arcto positis. in mōte domin⁹ vi-
debit. quasi dicerēt. Sicut respexit ysaac
in mōte. sic videat nos in angustia. Diē
autē liberationis ysaac. dicūt hebrei pri-
mam diē septēbris. Unde in ea solēniāt
⁊ clāngūt cornib⁹ in memoriā arietis. Et
iurauit domin⁹ per seipsum de semine mul-
tiplicando ex ysaac. et de terra dāda semi-
ni eius. Altera die redijt abrahā. et reuer-
sus est in bethabee. Nunciatūq̄ est ei q̄
melcha genuisset nachor fratri suo filios.
vij. primogenitū hus. de cuius stirpe de-
scendit iob sicut scriptū est. Vir erat i ter-
ra hus nomine iob. Et hus fratrem eius
ex cuius genere balaā. qui secundum he-
breos dicit in iob heliu buzites. Errāt er-
go qui dicunt iob. de genere esau fuisse.
Nō enim in fine libri eius est. q̄ de syro
sermone translatus sit. et q̄ ipse quartus
ab esau in hebreo nō habetur. De concu-

bina vero roma alias roma suscepserat na-
chor filios quattuor.

De morte Sare. Capi. LVII.

Redit autē abra-

ham ad conuallē mābre. ⁊ mor-
tua est sara cum esset .c. xvij. annorum.
et sepulta est in

hebron in spelūca **E**adem cariatarbe
duplici quaz emit id est ciuitas quat-
abrahā. cccc. si- tuor patriarcharū.
dis argenti ab e/ ysaac. abrahe. iacob
phron. supplicanti et ade.

bus pro eo et heis id est populo terre. Er-
rat autem spelunca duplex rupes natura-
liter. vel artificialiter duas spelūcas ha-
bens. quā emit abrahā in sepulturā ge-
neri suo. In superiori sepeliebant viri. i
inferiori mulieres. Tamen adaz ⁊ eua iā
ibidē sepulti erant. Nec peccauit abrahā
emendo. nec ille vendēdo. sicut nechodie
qui emeret agrū vt faceret cimiteriū. nisi
forte quia sepulti erant ibi prothoplasti.
Dionimus tamen dicit ephron repre-
hendendū. et ideo nomen eius mutatū
pro ephron effran.

De legatione eliezer in mesopotamiā
Cap. LVIII.

Arat autēz abra-

ham senex. ⁊ dixit ad eliezer pro-
curatorē domus sue. Pone manū tuam
sub femore meo ⁊ iura mihi per deū celi
et terre. quia nō accipies filio meo ysaac
vxoꝝem de filiabus gentiū inter quas ha-
bito. sed ibi ad cognationē meā. et idē ac-
cipies ei vxoꝝē. Si tamen ex illis aliqua
noluerit sequi te. non teneberis iuramen-
to. Iurauitq̄ seruus. ponēs manū sub
femore eius. Tradūt hebrei. q̄ in sanctifi-
catione eius id est in circūcisione iurauē-
rit. Sꝫ q̄ dicit sub femore. dicim⁹ eū iu-
rasse i semine abrahe. i. i xpo quē ex se nasci-
turū sciebat. Vñ dixit Iura mihi p̄ deū
celi ⁊ terre. Qd̄ autē sub femore manū po-

Libri Genesis.

ni voluit. innuit carnē christi sup omnes
futurā. **F**ulit ergo eliezer decē camelos.
et abijt ex omnibus bonis dñi sui portās
secū. marime que raro nouit esse in terra
ad quā ibat. **P**erteritq; mesopotamiaz
ad charrā. urbē nachoz. **I**sto qui/
dem tempore et la **U**el ad habzā. **D**e/
boze vr dicit iose/
phus. quia in hie/
me in melopota/
mia est luti pfunditas. in estate aque de/
fectio. in saltib; larrones. **F**ecit autē came/
los accubere iuxta puteū añ vrbez. in po/
ros nolēs itroducere. **C**ū autē vespe egre/
derent mulieres ad hauriendā aquā ora/
uit dominū vr iter illas iueniret vxor do/
mini sui. si aliqua gētis illi; dñi suo de/
beret. et cognosceret. ita vr alijs negātib;
aquā sibi poscēti ipā pberet. **E**reccerebec/
ca barhuel filia i pleuerat hydriā. et alijs
quidē auertētib; se pegrino aquā pberit.
et adiecit. quin et camelis tuis aquā hau/
riā. et haustā aquā infundēs in canalib;
potū dedit camelis. **I**lle autē tacit; intu/
ense eā. vrtrū esset ydo/
nea dñi suo. que/
si iur ab ea cuius si/
lia esset. et si ei ess;
locus in domo patris ad inanendū **A**cce/
pro vero q; erat filia barhuel filij nachoz
et melche soroz laban. protulit in aures au/
reas et armillas. et dedit ei. **E**cucurritq;
puella in domū matris nunciāns que au/
dierat. **E**gressusq; laban.
introduxit virum **E**t hoc quod nō ait
in hospiciū. et de/
strauit camelos. qd mortuus erat. si/
deditq; paleas et se/
num. et lauit pedes hospitū. et ap/
posuit eis panē. **N**oluit autē eliezer cōe/
dere. donec loqueretur s; mones. pro qui/
bus venerat. **C**ū ergo se dixisset seruuz a/
brabe fratris eozuz. et cōmendasset abra/
ham in multis. exposuit eis petitionē a/
brabe et iuramentū qd ipse fecerat. et ora

tionē suā a dño ad puteū erauditā. **R**ū/
deruntq; labā et barhuel. **A** domio egres/
sus est sermo. s. abrahe. et
oratio tua. **N**on id est vxor ei; ex mā/
possum; extra pla dato ab eo mortien/
cicum eius quicq; te suscepto. si veruz
loqui tibi. **E**cce ve est q; mortuus erat
becca corā te ē. tol/ sicut ioseph; ait.
le eā et vxor sit domini tui. **S**ed notan/
dum q; iosephus dicit. barhuelē iam de/
functū esse. et virginē in custodia matris
et fratris esse. et de morte patris predictis/
sepuellā querenti ad puerū cuius filia es/
set. **E**t iā moyses hucusq; videt velle eaz
uec tunc habuisse patrē. cū super; dixit.
cucurrit puella in domū matris. **F**orte
nomine patris vocat; hic mater. quia mā/
datū patris de filia tradēda quod ei reli/
querat decedēs nūc exposuit. **P**onit enī
fieri. vr eā tradendā generi suo delegass;
Audiēs hec puer abrahe adorauit domi/
nuz. qui direxerat iter suū. et protulit va/
sa aurea et argētea. et vestes dans rebec/
ce. **M**atri quoq; eius et fratri eius mune/
ra dedit. **S**urgēs autē mane puer petijt
dimitti. prehendēs morā quā fecerat i via
et dñi senectutē. **C**ūq; rogassent vr decez
dies maneret apud eos. noluit. **E**t dixit/
rūt. **G**lorem; ergo puellā. et queram; ei;
voluntatē. **Q**ue sciscitātib; si veller ire
ait. **G**ladā. **E**t hic primo legiē consensus
mulieris requisitus. et eride pro iure ha/
bitū est. vr requirā. **E**t dimiserūt eā.
De aduētū rebecca ad ysaac. **C**.L.IX.
Ad tēpore **Y**saac
habitabat in gerara. et forte de/
ambulabat per viā que ducit ad puteuz
viuentis et vidētis. **E**gressus enim erat
ad meditandū in agro. forte de mora ser/
ui. **A**lia littera habet. ad exercitandū. for/
te laborans in agro vel quippiam operis
ad deducendū agens. **R**ebecca vero ysa/
ac viso. et cognito q; vir eius esset. descen/
dens de camelo. et tollēs teristrū vel pal/
C iij.

liū albū. operuit et compisit se. Est autem
 testitū genus arabici vestimēti mulierū
Isaac vero introduxit eā in tabernaculū
 matris sue. et infantū dilexit eā. vt dolo-
 rem qui ex morte matris acciderat tem-
 peraret. **D**e morte Abrahe post
 susceptā sobolē de cethura. Ca. LX.

Abraham aliam

Duxit vxorē nomine cethuram.
 Hūc hebrei cethurā nomē appellatiuum
 qd̄ interpretat̄ copulatā. Dicūt enī hanc
 fuisse agar. que prius concubina mortua
 sara trāsit in vxorē. de nō copulata ī copu-
 latā. ne senex nouis nuptiis lasciuisse ar-
 guat̄. Iosephus autē dicit. q̄ anteq̄ mi-
 sisset pro vxore filij duxerat eā. Et hec ge-
 nuit et liberos. vi. Iuuenis enim de sene
 parere potest. Et sepauit eos abrahā dū
 viueret ab ysaac ad plagā orientālē. et cū-
 tra que possederat dedit ysaac. Alijs ve-
 ro largitus ē munera. Filij tamē cethure
 a nomine libere se dixerūt sarracenos. Ob-
 tinuerūt autē primo traconitidē et fenicū
 et arabia vsq̄ ad terminos maris rubri.
 Refert iosephus q̄ ex vno eorū natus est
 affer. qui castra sua fixerat in libiā. quam
 posteri eius inhabitātes ab illo africā de-
 nominauerūt. Dixit quoq̄ eldeū p̄phe-
 tam qui et malchus dictus ē. historiā iu-
 deorū scripsisse. sicut et moyses scripsit.
 Quē refert dixisse. ab vno filiorū cethu-
 re nomine syrim syriā vocatā. Ab alio ve-
 ro qui dictus ē affer africā dictā. Cui de-
 scendēti in libiā hercules auxiliū tulit. et
 filiā ipsius nomine etheā duxit hercules
 vxorē. et ex ea genuit dodorim. cui⁹ filius
 fuit phorō. Fuerunt autem dies abrahe.
 c. lxx. āni. et mortu⁹ ē et congregatus est
 ad populum suū. **D**eficiens habetur
 in sinu inferni. Et in textu. et in. g. ha-
 betur ieroni. super hunc locū dicentis
 q̄ deficiēs male ad-
 ditū sit in. lxx. quasi

q̄ non sit in hebraici veritate. et etiā quia
 incōgrue dici videt̄. de tanto patriarcha.
 q̄ deficeret vel minueret. Cū ergo in lit-
 tera nostra habeat̄ deficiēs de quo I Die-
 ronimus arguit. lxx. patet ex eo et ex pluri-
 bus alijs locis. q̄ non est ista nostra pura
 translatio iero. sed forte est quedā prima.
 quā cōpegit de greco in latinū ex transla-
 tione. lxx. et translationib⁹ alioz. **Q**ue qz
 forte nō nisi magis visa ē. apposuit manū
 vt purā faceret de hebreo in latinū. quaz
 nō habem⁹ nisi in. xij. p̄phetis. **U**el forte
 potest dici. q̄ ista nostra sit illa vulgata.
 que miraculose inuenta ē ierofolimis.

De ortu regnorū. Ca. LXI.

Anno. xi. abra

Abram mortuus ē ninus. cui⁹ vxor se-
 miramis vt post eū regnare posset. p̄p̄tio
 filio quē susceperat ex nino nupsit. et ex eo
 filiū genuit. qui et babiloniā amphauit.
Anno abrahe. lxxv. facta est ei repromis-
 sio. Anno eius. lxxvi. nat⁹ est ei ysimabel
Anno eius. c. natus ē et ysaac. Anno eius
 c. xxxvij. mortua est sara.

Aliud incidēs. Ca. LXII.

Exortū est regnū

Assiriorū. anno. xxv. saruch pro-
 auī abrahe sub belo. et cucurrit vsq̄ ad an-
 num septimū ozier regis iude. p̄ ānos mil-
 le. et. ccc. et duos. per reges. xxx. et. vij. vsq̄
 ad sardan apallū. qui primus puluaria
 aduenit. **P**ost quē translatū est regnum
 ad medos. **R**egnū autē sicioniorū. ab an-
 no. xxij. nachoz aui abrahe exortūz ē sub
 eugialo alias egialeo. et cucurrit vsq̄ ad
 annū. xvij. beli sacerdotis et iudicis ista-
 hel. per annos. dccc. lxxi. et per reges. xxxi.
 vsq̄ ad enzippū. post quē iudicauit̄ sici-
 onia sacerdotes charmi. **S**icionia autem
 est regio que prius apia post peloponen-
 sis dicta est. **U**sq̄ ad abrahā vero iā fue-
 rant in egipto. xv. dinastie.

Dinastia summa Dinastia est summa potestatem egypti dignitas. ut olim dicitur. Anati cratura. uitate abrahe dinastiaz. xvi. obinuerunt thebei. xvij. pastores sages sic vocati. xvij. thebei vel thopolitani qui et pharaones p. reges. xvij. Claritate quoque sunt dinastie de generibus quorundam regum ad alia sepe transeuntes usque ad cambisem filium cini. sub quo primo se impauerunt egypto. De morte ysmabelis. Capitulum.

LXIII.

Vixit quoque ismabel. c. xxxvii. annos et mortuus est. Traxit illum hebrei dissimulata morte fuisse coram cunctis fratribus suis. id est coram filiis suis adhuc uiuentibus obiit. Habitu postea eius ab eiula usque fuit. Est uero eiula india. ab eiula nepote noe sic dicta. Sur autem est solitudo inter cades et barath. extendens desertum usque ad mare rubrum. et egypti confinia.

De labore rebecca in partu gemellorum. Cap. LXIII.

De ysaac prole qui historia. Ysaac. xl. annorum erat cum duxit rebecca uxorem. que inuenta est sterilis longo tempore. Sciens autem ysaac patris suo factam promissionem seminis multiplicandi per ipsum. orauit dominum. ut quod promiserat impleteret. Et concepit mulier habens duos in utero. Sed cum uicina esset partui. collidebantur in utero ei parui. Lix. posuerunt. ludebant uel calcitrabant. Aquila. constringebant. Simachus. in superficie ferebant. in similitudinem nauis legitimo potere carerent. Nouebant enim minus pueri. ut uicissim alter prius altero uideret posse prodire ad ortum. Non periclitante utriusque matris quasi uix geminos capientis intelligendum est hoc accidisse ut quibusdam uisum est. sed tamen ex uoluntate dei iam demonstrantis in nondum natis.

quod futurum erat in adultis. primogenituram. scilicet quam alter habuit per naturam. cessasse alteri per gratiam. In posteris etiam eorum futuram dissensionem iam tunc figurabat. Creditur enim in utero iam sanctificatus fuisse iacob. et in hoc motu prefiguratum quia nec esset consensus christi ad belial. Mater uero grauiter afflictata nollet concepisse et fere desperans de partu precepit ut consulere dominum. Tamen quod non locus consulendi dominum. nec modus nec per quos consulere dominum. adhuc legitur institutum. forte ad montem moria ubi abraham altare fecerat domino. iure et imolaris hostijs substratis pellibus earum incumbens. per somnum accepit oraculum. Fortemorem gentium quem uiderat in parentibus speciem lauri quam tripodem dicunt capiti suppositum. et ramis arboris que agnus castus dicitur incubuit. ubi uisiones capitis fantasticas dormiens non sentiret. Uel adhuc uiuentem melchisedech consuluit. Quocumque autem modo fecerit. responsus accepit a domino. Due gentes sunt in utero tuo id est patres duarum gentium que iter se post diuidentur et pugnabunt. sed maior seruiet minori. Quod de paruulis nequaquam dictum est. cum semper maior preseruetur minori. sed de populis ydumei qui de esau futuri erant. tributarum erant dauid qui de iacob. Nisi forte intelligatur esau seruisse iacob. dum persecutus est eum. ut lima confert ferro fornax auro. flagellum grano. Cum ergo duos peperisset. qui prior egressus est rufus erat. et totus in modum pellis hirsutus. et dicitur est ob hoc seir. Hebrei etiam seiron capillaturam dicitur. Dicitur est proprio nomine esau id est fortis. Proterius alter egrediens. plantam ferris in manu tenebat. quasi retrahere uolens fratrem a primogenitura. et ob hoc dicitur est supplantator iacob. Sexagenarius erat ysaac. quando nati sunt ei paruuli. Uixit ergo abraham. et adhuc

quindecim annos supuirit. **A**brabā enīz
p̄ter. c. annos quos vixerat nato ysaac.
lxxv. annis legiſt poſtea vixiſſe. Itaq; ſe
xagenario ysaac. reſtabat adhuc abrahe.
xv. anni ad vitā. **H**oc iō dīrimus. qz iose
phus ſic ait. **D**ozzo poſt mortē abrahe
cōcepit vxor ysaac. rē. **M**ortē ei? forte ap
pellās. qm̄ iā penit? effero corpe generare
deſiit. Ipſe enī text? līe nō eſſe dictū p̄ re/
capitulatiōē indicat.

Tercū incidēs. Ca. LXV.

Dozzo eodē an

no quo nati ſūt gemini regnum
argitorū exortū ē sub inacho p̄re yſidis.
p̄rio rege. **C**ucurrit aut̄ vſq; ad ānū. xij.
delboze ⁊ barach iudicū iſrael. **D**uravit
autē vſq; ad vltimū acriſiū p̄ regeſ. xiiij.
⁊ annos. d. xliij. **P**erſe? vero cū nō iter/
feciffet ſpōre acriſiū. tamē timēs reliquit
argos. ⁊ trāſtulit regnū apud micenas.

Si legeris i hiſtorijs regnū hoc p̄ceſſiſſe
ab inacho vſq; ad ſtelenū. itelligit poſte
ros de genere inachi vſq; tūc regnaſſe. et
datū regnū danao qui non erat de gene/
re regio. **D**e veditiōe primogeni/
torū eſau. Ca. LXVI.

Dozzo cuz adole

viſſent filij ysaac. fact? eſt **E**ſau
venator. et iacob agricola ⁊ paſtor i taber
naculis habitavit. **P**ater diligebat eſau
tū qz primogenit? erat. tū qz de venatiōe
eius libēter veſcebat. **P**ater vero dilige
bat iacob. tū p̄ ſimplicitate. tū pro dei in/
ſpiratiōe. **F**actū ē aut̄ cum coriſſet iacob
pulmentū lēticule. **E**ſau laſſus redijt ab
agro. ⁊ ait. **D**a mihi de coctiōe hac ruſa.
qz opido laſſus ſum. q. d. **E**ſurio. nec pro
laſſitudiē mihi ſufficiō pulmentū para
re. **C**ui dixit iacob. **V**ede mihi p̄riogeni/
ta tua. **E**ſau p̄uipendēs p̄riogēira. ſemo
rituz niſi cōcederet i inſtāti putās. dedit ei
p̄riogenita pro edulio lētiſ. **E**t iuravit ta
lē veditiōē ratā ſe habiturū. et qz lēticū

la fulua ē. hebraice autē edom fuluū dici
tur. extunc vocat? ē edom. **A** quo poſtea
dicta eſt regio ydumea. **E**rāt autē primo
genita quedā dignitates quas habuerūt
primogeniti in cognationib; ſuiſ vſq; ad
aaron. **D**abebat enī primogenit? veſteſ
ſpecialē qua induebat tū in ſacrificio of/
ferēdo. et receprur? finalē bñdictionem a
parte. **I**pſe i ſolēnitatibus. in cōiuuijs.
bñdicebat minorib; et in his duplā cibo
rū portionē recipiebat. **T**radit etiā qz in
diuiſione hereditatis ſimiliter in duplū
reciperet. **D**e deſcēſu ysaac in gera
riſ. Cap. LXVII.

Opta autē fame

dū velleſt ire ysaac in egiptū ex p̄
cepto dei remāſit geraris. et ob amicitia
abrahe recept? eſt ab abimelech. et ad ex/
emplū p̄ris dixit de vxore ſua. ſozor mea
eſt. **F**orte poſt plurimos dies vidit abi/
melech p̄ fenestrā ysaac iacentē cuz vxore
ſua. et accerſito ait. **Q**uare i poſuiſti nos
bis? **E**t eſt hic imponere

verbum abſolutū
id eſt impoſturam
id eſt dolum face
re. **E**t eſt ſenſus.
Quare nos dece
piſti? **C**ur menti
tus eſ. ſozorē tuaz
eſſe? **D**ozuiſti ſu

Per recapitulatiō
nem hoc dictum vi
detur. id eſt p̄ri? fa
ctū qz hic dicatur.
Non enīz videt vi
xiſſe tū abimelech.
I poſt predictā vediti
ōnez.

per nos inducere grande malū. ſi quis co
gnouiſſet vxorē tuā. liberā a viro reputāſ
Et ait ad populū ſuū. **Q**ui tetigerit ho/
minis huius vxorē. morte moriatur. **S**e
minavit ysaac in terra illa. et inuenit cen
tuplū eſtimatū id eſt eſtimavit ſecunduz
qz recordabat? de iacto olim ſemine centu
plū recepiffet. **N**ec de vna ſpecie hoc eſſe
potuit. ſed forte in omni genere opū ē cen
tuplicatus. **U**nde alia tranſlatiō habet.
Inuenit in illo anno centupluz. **O**b hoc
inuidentes ei paleſtini. puteos quos fo/
derat pater eius obſtruxerunt. replentes

humo. Etiam abimelech timens eum dixit ei. Recede a nobis. quia potentior nostri factus es. Et recedens ysaac venit in agrum qui dicitur phara. id est conuallis. et habitauit iuxta aluam per quem torrentes quandoque influunt. et eruderunt ibi puteos quos olim ibidem foderat pater eius. sed eo mortuo obstruxerunt eos philistei. Et cum inuenisset aquam ymagi sunt pastores gerare aduersus eum dixerunt. Nostra est aqua. et ob hoc uocauit puteum escon. id est calumniam uel iurgium. Et recedens inde fodit alium puteum et pro illo quoque iurgati sunt. Et ob hoc uocauit eum sathanai. id est contrarium uel inimicium. Cuiusque putei ut dicit iosephus opus imperfectum relinquens. nolens contentere cum indigenis exoptatis bone voluntatis eorum ratione et licentia. Profectusque inde fodit puteum tertium pro quo non contentuerunt. Ob hoc uocauit eum robooth. id est latitudinem. quia dilatat et creuerat super terram et ex illo loco ascendit in bethabee. Et apparuit ei dominus in ipsa nocte. permittens ei que promiserat patri eius. Et edificauit altare. et inuocauit ibi nomen domini. et precepit seruis. ut ibi foderent puteum. Clerus miles est. quod eruderunt puteum abrahe. Eo tempore uenit ad eum abimelech et philocol dux militie. et iurantes inter se fecerunt firmauerunt. Eodem die redierunt ad ysaac pueri nuntiantes de puteo quem foderat. quod inuenissent aquam. et appellauit eum bethabee id est puteum satietatis uel abundantie. Et impositum est hoc nomen urbi usque in hodie numerum die. Et nota quod in modico uocis stridulo et in scriptura differt hoc nomen a nomine. quod abraham ei olim imposuerat. Sabeen enim per sin hebreum scriptum. septimum uel iuramentum sonat. et asperum stridit. scriptum uero per sima grecum. sanietatem significat. et mollius sonat.

Quartum incidens. C. LXVIII.

Eo tempore phoroneus filius inachi et niobes pri-

mus grecie leges dedit. et sub iudice causas agi instituit. locumque iudici destinatum a nomine suo forum appellauit. Soror sua ysis in egiptum nauigauit. et quosdam apices litterarum tradidit egiptiis. de agricultura etiam multa docuit eos. Unde cum iudiceres. ysis ab eis dicta est. quod in lingua eorum terra sonat. Et ob hoc post mortem in numero deorum in egipto recepta est. Filius etiam phoronei qui apud egiptios dicitur esse eodem tempore in egiptum nauigauit. quem quidam uirum ysidis fuisse tradunt. et similiter ab egiptiis deificatus est. et serapis nominatus.

De uxoribus esau. Ca. LXIX.

Esau uero quod dragenari duxit uxores iudith et bethsamar filias potentium uirorum inter chananeos. semetipsum dominum faciens in potestate uxorum. Que cum ambe offendissent animum ysaac et rebecca. et licet nollet ysaac provinciales sue misceri generationi. tamen melius silere decreuit.

De benedictione iacob. Capitulum. LXX.

Venit ysaac et videre non poterat. et dixit ad esau. Fac mihi cibos de uenatione tua. ut comedam. et benedicat tibi anima mea ante quam moriar. Egresso esau ad uenandum. dixit rebecca ad iacob. Sic et sic audiuimus patrem tuum loquentem cum esau fratre tuo. Affert ergo mihi cito duos bedos optimos. ut faciam patri tuo escas quibus libenter uesceris. ut benedicat tibi. pesau. Abijt ille et attulit. deditque matri. Que cum parasset cibos. induit iacob uelibus esau ualde bonis. quibus utebantur primogeniti ut diximus. Timebat uero iacob. ne deprehensus a patre. susciperet maledictionem pro benedictione. Porro in pelliculas edorum manibus et collo eius circumdedit ut similitudinem pilosi fratris exprimerent. In alijs enim que similitudinem erant tunc

gemelli. Acceptorq; cibos iacob intulit pa-
tri dicēs. Ego sū esau. **C**ōede de
venatiōe mea. vt **E**go sūm cui⁹ sunt
benedicat mibi a/ primogenita et be/
nima tua. Cui y/ nedictio sicut prius
saac. **A**ccede ad erant esau. nec men/
me vt tangam te ⁊ titur. sicut nec chri/
prohem. vtruz tu stus dicens Johan/
sis esau an non. nem esse heliaz nō
Quo palpato ait personaliter sed i si/
Glor iacob est. sed militudine.
manus sunt esau. **C**um autē comedisset
et hausisset vinū. oscularus est filiū. ⁊ be/
nedixit ei dicens. **D**et tibi de⁹ de roze celi
et de pinguedine terre. abundantiam fru/
menti vini ⁊ olei. **H**is tribus solet omīs
terre fertilitas intelligi. per frumentū ci/
bus. per vinū potus. per oleum pulmen/
ta. **E**t addidit. **S**eruiāt tibi populi et tri/
bus. esto dominus fratru tuozū. qui ma/
ledixerit tibi sit ille maledictus. et qui be/
nedixerit tibi benedictionibus repleatur.
Nota q; tria q̄ in benedictione promissa
sunt. scz abundantia. potentia. primoge/
nitura. presentis sunt tps. **Q**uartū vero
scz benedictio futuri est. ⁊ ideo in benedi/
ctionibus sacerdotuz nostrozū solet dici.
Benedictus autem est iacob scdm verba
non scdm intentionē patris. sicut episco/
pus ordinat alienū quē putat esse suū.
⁊ est ordinat⁹. **V**ix sermonē impleuerat
pater. ⁊ egresso iacob venit esau cibos in/
ferens patri. petens benedictionē. **E**xpa/
uit ysaac vehementer. ⁊ in hac exthasi vi/
dit in spiritu a dño factū esse hoc. ⁊ signi/
ficationez pie fraudis intellexit. **E**t ideo
non irascens sed cōfirmans quod fecerat
ait. **F**rater tuus venit fraudulenter. ⁊ ac/
cepit benedictionē tuā. ⁊ erit benedictus
Cui esau. **I**uste vocatus est iacob. **E**n al/
tera vice me suplantauit. id est bis dece/
pit. prius primogenita. scdo benedictio/
nem surripiens. **C**unq; ⁊ ipse a patre be/
nedicti postulasset. ⁊ patri hesitanti in quo
benediceret ⁊ vehementer instaret. mortis

ysaac ait. **I**n pinguedine terre. ⁊ roze celi
desuper erit benedictio tua. ⁊ ita fuit. ydu
mea enim pascualis est. **E**t addidit de po/
steris eius. **P**phetas. **V**iuēs gladio id ē bel/
licosus eris. et fratri tuo seruiēs. cū. s. ydu
mea facta est tributaria domui israel. sed
veniet tempus cū excutias iugū eius de
cervicibus tuis. **H**oc impletū ē. cū rebel/
lauert ydumei ne essent sub iuda.

De somno iacob cum fugeret in meso/
potamiam. **Cap. LXXI.**

Aderat ergo esau
iacob ⁊ dixit in corde suo. **V**eniet
dies luctus id ē mortis patris mei. vt oc/
cidam iacob. **N**unciata sunt hec rebecca.
Eodem spiritu sciuit rebecca cogitatio/
nes esau. quo intimauerat iacob fraudare
fratrem. **E**xcusatur ergo iacob de men/
dacio in patrem. et dolo in fratrem. p. uis/
sionem matris. **P**ater vero per familia/
re consilium spiritus sancti. que ait ad ia/
cob. **F**uge ad laban fratrem meū. et esto ibi
donec quiescat indignatio fratris tui. **N**ō
ne absq; licentia patris faceret. ait rebec/
ca viro suo. **S**i acceperit iacob vxorez de
filiabus bethe. nolo vi/
uere. **E**t aduocans **A** quo bethe⁹ vnus
ysaac iacob bene/ de septem populis
dixit ei ⁊ precepit pro quo inuenerūt
ei vt iret in meso/ quandoq; certheus.
potamiam sibi ac/ quia nos pro voca/
cipere vxorem de li vtrobiq; aspirata
filiabus labā. **E**li/ apud hebreos. po/
dens autē esau q̄ nimus ch ad mitigā
offendisset suū pa/ dā asperitatē. **I**psi
trē pro nuptijs a/ dicūt habram nos
lienigenaruz. iuit chātā. ipi betheus.
ad ysmahelē pa nos chere⁹.
truum suum. accipiens sibi vxorem fili/
am eius amelech sororem nabaioth vte/
rinam. absq; his quas prius habebat.
Igitur egressus est iacob de betsabee. et
pergebat aram. **P**er chananeam vero
iter faciens. timuit incolas terre. quia vt

ait iosephus. chananei erant in detori v/ saac. prioribus bellis eius valde grauari maxime cum cariartharim cepisset circa qua precipue laborauerat. Timuit ergo iacob apud aliquē provincialiū introire. ⁊ sub diuo iacebat. Cū autē venisset iuxta luzam vespere. supposuit capiti suo lapidem. et obdormiuit. Et vidit in somnis scalā erectā a terris celos tangentē. et angelos descendentes ⁊ ascendentes per eam. Iosef. dicit. Vidit descendentes per eam figuras honestiorē naturā habētes q̄ homines. et dominū innixū scale dicentem sibi. Ego sum deus abrahā et ysāac Terram hanc dabo tibi ⁊ semini tuo. Benedicentur in te omnes tribus terre et in semine tuo. Ero custos tuus in hoc itinere et reducā te in terrā hanc. Ordine preposito vsus est dominus. Prius enim in propria psona iacob custodiuit. post sub ioseph dedit semini eius terrā illam. i fine temporū in christo qui de iacob benedictus sunt tribus terre. Cūgilās iacob ait. Vere dominus est in loco isto. et ego nesciebā Terribilis est locus iste. est domus dei hic ⁊ porta celi. Et p̄berauit de lege ⁊ de templo ⁊ passione christi. que in terra illa futura erant. Terribilis enim lex. domus dei templū. passio christi apertio porte celi. Et lapidē quē supposuerat capiti suo. erexit ibi in titulū. id est in cōmēdabilem memoriā huius visionis. ⁊ libauit super illū oleū domino. vouens dominū qui apparuerat ei semp sibi esse in deum et lapidē. id est locum lapidis semper sibi honorabilem. et in reditu decimas et hostias se sibi oblaturū. Et verbē proximam etiā honorandā decreuit. vocans eam bethel. id est domū dei. vel secundum iosephum hostiā dei. Prius enim iebus a iebuseis. qui eam condiderant vocabatur. Post lusa. id est nux vel amigdalus. quia cum primo ibi fundamenta iacerent. radix amigdalina inuenta est. Vel forte copia huius generis arborum ibi est.

De duabus vxoribus Jacob. Capitulum. LXXII

Procedensq̄ in mesopotamiā longo tempore puenit in arā. et venit ad puteū in agro optimo lapide grādi. iuxta quē tres greges accubabāt. Cūq̄ dixisset pastoribus. vt ad aquarēt greges. et ad pastum reducerent. accepit moris ibi esse. non amoueri lapidē donec omnes greges cōuenirēt. nec licere greges particulatim ad aquare Cūq̄ percunctaret de laban. valet inquit pastores Et ecce rachel filia eius cum grege suo venit. Que cū aduenisset amouit iacob lapidē ab ore putei. Patet q̄ non solus iuit iacob. et ad aquauit grege eius. et indicans se consobrinum eius. oscularus est eam. Que nunciauit hoc patri. Qui occurrens duxit iacob in domū suam. et audita causa fuge. dixit ei. Quis meum ⁊ caro mea es. et ideo secure latibus apud me. Tandem curā gregis eum habere decreuit. Post mensē vero iacob dedit optionem mercedis pro seruitio pastoralis. Dabebat autem laban filias duas. lyam lippis oculis. et rachel venusto aspectu. Quam diligēs iacob ait. Seruiā tibi. vij. annis pro rachel. Seruiuit ergo pro rachel. vij. annis. et videbant ei pauci dies pre amoris magnitudine. Nec dictū est parui. quia desideranti animo ipsa velocitas tarda est. sed dictū est pauci. quia videbat ei rem tā amabilem paucis emisse. Longo enī pluribus annis seruisset pro ea. prius q̄ ea careret. Vel dies vocat laborē dierū. qui videbatur ei paruus. quia laborem leuigabat a mox. Cōpleto. vij. anno. fecit laban nuptias genero suo. Vespere autē facto subintrodit lyam. dās filie ancillā nomine zelphā Jacob vero vt dicit ioseph. p̄ ebrietatem et noctem lye commixtus die facto apud laban de iniusticia querebatur. Qui dandā necessitati veniā postulauit

moris ibi esse asserens. maiores ante ma-
di ad nuprias. Post alios autē. vij. an-
nos se daturū ei rachel laudauit. causam
prorelati tēporis dicēs. se nō libenter fi-
liam ad chanaanicos missurū. cū etiā de so-
rore penitentiā ageret. q̄ eā illuc direx-
set. Hieronimus vero dicit errare illos
qui dixerūt post seprē annos alios rachel
iacob traditā. sed post seprē dies cōiui-
rium. quos quasi prurbare supinducta a-
lia sponsa fas nō erat. Quibus finitis ia-
cob opratis potit? nuptijs. amorē sequē-
tis priori pretulit. seruiens pro rachel a-
lys. vij. annis.

De quattuor filijs lye Et de filijs an-
cillarum. Cap. LXXIII.

Dominus autē
aperuit vuluaz lye sorore sterili
data. vt amorē viri fecūditate cōsequere-
tur. Que pepit filiū. et ait. Vidit dominus
humilitatē meā. i. vilitatē erga virū me-
um. et iō vocauit filiū ruben. i. visionis fi-
liū. Rursum pepit filium. et ait. Audiuit
me dñs haberi contēptū. et iō dicit? ē sy-
meon. i. auditio. Pepit autē terciū. et ait.
Copulabit mibi vir me? quia addidi ei
filios. et ob hoc dictus ē leui. i. additio v-
firmator societatis secundū iosephū. Pe-
perit quoq; quartū. et ait. Modo confite-
bor dño. et ob hoc dicit? est iudas. i. cōfesi-
sio. Cessauitq; parere. Proinde rachel iui-
dit sorori. et ait ad iacob Da mibi liberos
alioquin moriar. Qui ait. Nūquid ego
sum deus? Et illa. Si nō de me. saltē de
ancilla mea. Et dedit ei balā in cōiugiū
Nō in vxorē. sed vt ei iungeret. Peperit
bala filium. et dixit rachel. Iudicauit me
dñs. i. equauit me sorori. et ob hoc dictus
est puer dan. i. iudiciū. Peperit et aliū. et
ait rachel. Comparata suz sorori. et inualui
et ob hoc dicit? est neptalim. i. comparatio
v- dilatatio. Lya quoq; tradidit viro zel-
phā. que pepit filiū. Et ait lya. feliciter.
Et dicitus est puer gad. i. felicitas. Pepe-

ritq; etiā raliū. Et ait lia. Beatam me
dicit omnes mulieres. et dicitus ē puer
alerid est beatus.

Quintū icidens. Ca. LXXIII.

His temporibus
factū est diluuiū particulare in
achaia sub ogiga rege. qui urbē que vo-
cabat̄ acta innouās eleusim nominauit.
Tunc etiā apud lacū tritonidē virgo ap-
paruit. quā greci mineruā dixerunt. Nec
plures artes adinuenit. marie lamficiūz
Eadē dicta est pallas a pallane isula tra-
cie in qua nutrita ē. vel a pallāte gigante
quē interfecit. Tradit̄ autē cum per dilu-
uium illud cicades lōgo tempore obum-
brate fuissent. aquis rarescētibz prima in-
ter eos delos sole illuminata est. et iō de-
los dicta. quod sonat manifestū.

De reliquis filijs lie et ortu ioseph.
Ca. LXXV.

Rubē tempore
messis triticee. s. vel iaz collectis
ordeis. Vel forte tres collectiōes a metē-
do. i. colligēdo messes dicunt. Messis po-
morū q̄ prima. messis triticea que secun-
da. messis vindemiārū que tercia. Hoc
in q̄ tēpore ab agro regressus ruben. tulit
mādragoras et dedit matri sue. Cui? etiā
desiderans rachel dixit lye. Da mibi de
mādragoris. Opinant̄ enī quidā hoc ge-
nus pomi in escā sumptū. sterilibz secun-
ditatē parere. quod augustin? falsum ē
se dicit. Cū enī mandragorā vidisset. oc-
casiōe hui? lectiōis naturā eius omnez
et vim diligēter asserit se perscrutatū. et ni-
hil tale reperisse in ea. Et ait lya. Paruz
ne tibi videz q̄ abstuleris mibi virū me-
um. nisi et mandragoras simul tuleris?
Rachel sororis iram mitigans ait. Dor-
miat hac nocte tecū p mādragoris. et oc-
currit lia iacob redeūti de agro. q̄ eū mer-
cede condurisset significās. Et cōcepit no-
cte illa et peperit quintum filium. et ait.

Deus dedit mihi mercedem . quia dedi ancillā viro meo . et ideo vocauit pueruz ysachar . quod sonat merces . Achar enim merces . Pro eo etiam sic vocauit euz . qz mandragoris emerat viri introitū . Rursum lya cōcepit . vi . filium . et pepit ⁊ ait . **T**ecum habitabit maritus meus quia genui ei . vi . liberos . et ob hoc vocauit puerū zābulō id est habitaculū . In libro tamen nominū hebreorū . violēter fluxus noctis interpretatur . Post quē peperit filiā nomine dinā . Recordat⁹ est autem domin⁹ rachelis . et aperuit vuluā eius que pepit filiū dicēs . **A**ddat mihi dominus filiū alterū . Et ob hoc dicitur ē puer ioseph id est augmentū .

De diuersis coloribus virgis ⁊ fetibus
Cap. LXXVI.

Terminis ergo an
nis . xiiij . seruitij pro vxoribus . iacob dixit focero suo . **D**a mihi liberos meos ⁊ vxores . vt reuertar ad terrā meā . Et ait laban . **I**nueniā gratiā in conspectu tuo . vt adhuc seruias mihi . viij . annis ⁊ constitue mercedē quā dem tibi . Scio enī qz ppter te benedixit mihi de⁹ . Et ait iacob . **I**ustū est vt aliquādo prouideam domui mee . **S**i feceris quod postulo . adhuc pasca pecora tua . **S**epara greges varios ⁊ spatio vellere . ⁊ trade in manu filioruz tuorū . unicolorē vero tradem tibi . ⁊ quod ex unicoloribus variū natuz fuerit sit merces mea . ⁊ quod vni⁹ coloris tuū . respōdebitqz mihi cras iusticia mea id est in futuro . q . d . **T**ecum facit natura . vt alba ex albis . nigra ex nigris nascant . meū iusticia mea . dū de⁹ p labore meo qd iustū sibi videbit reddet mihi cōtra naturā . **G**ratū hoc habuerat labā . ⁊ sepauit omnes diuersi coloris . et dedit filijs suis in custodia . Unicolores tradidit iacob . et separauit iter triū dierū inter iacob ⁊ filios suos . ne quis ex vicinitate pecoris nasceretur dolus . Et ita planū hoc dictū ē . nī

si q̄ i tertu legif . q̄ labā unicolorē gregē tradidit in manu filiorū suozuz . s . iacob . quod videt contrariū ei quod diximus . **P**ōt dici enī tradidisse in manu filiorum suozū . id est nepotū suozū . filiorū . s . iacob qui sub patre opiliones erāt . **U**el per anticipatiōē dictū est . i . unicolorē gregem post natuz sub custodia iacob dedit filijs suis . cū diuersicolorē pri⁹ dato . **H**ierōimus quoqz dicit . vsqz ad temp⁹ suū locū hunc cōsulū fuisse . **J**acob autē nouam nature strophā . i . conuersionē cōmentatus . cōtra naturā arte naturali pugnauit . **T**ulit enī virgas virides populeas . q̄s lxx . straceas vocāt ⁊ amigdalinas ⁊ plantaninas . quas per loca discorticās . variū virgātū fecit colorē . **F**orte tres erant canales . et tres virgā tantū eiusdē longitudinis cū canalibus tulit . cuiqz canali suā virgam imponēs . **F**orte plures erāt in canalibus virge . **O**bseruabat ergo iacob tempus in quo pecora ascendebant . ⁊ in feruore diei cū ad porandū auida pergerent in ipsa auiditate porādi faciebat oues et capras ascēdi . vt tales fetus cōciperēt q̄ les umbras arietum ⁊ hircorum super se ascendentiū in aquarum speculo videbant . **E**x virgis enim ibi positis vari⁹ erat umbrarum color . **N**e autem omēs fetus diuersicolores fierent ⁊ deprehenderetur dolus . sic tempauit iacob . **P**rimo tempore cum ascendebantur oues . quia vni fetus meliores sūt ponebat virgas vt in conspectu earum conciperēt . **I**n serotina enim admissura . id ē in ea que fiebat in extremitate veris . deteriores erant fetus . quia in tarde appetentibus coyruz minus viget natura . et ideo tunc non aponebat virgas . et ita que serotina erāt . facta sunt laban . et que primi temporis iacob . **U**el forte serotina admissura dicta est in autumno . quia natura omnium mesopotamie et ytalie eadem esse traditur . vt bis in āno pariant . vnde poeta . **H**is grauide fetu . **Q**uod autem dicitur

q̄ in virgīs conciperēt. dicit Hieronim⁹
 v̄m̄ hebrei verb̄: nisi circūitu exprimi n̄
 posse. Significat enī torius corporis ex-
 tremā concussionē. in feruore coȳt⁹ extre-
 mo. Nec mirū. similē conspecte imagini
 sobolē fieri in extremo voluptatis. cū hoc
 ipsum in equarū gregib⁹ apud hispanos
 fieri dicat Hieronimus. Et quincilian⁹
 matronā accusatā quod ethiopē peperit
 fet. ex imagine cōspecta hoc accidisse argu-
 mētis defendisset. Et in libris scriptū ypo-
 cratis reperit. quandā puniendā. q̄ pul-
 cherrimū peperisset. v̄triq̄ parētī generi
 quoq̄ eorū toni dissimilē. nisi monuisset
 ypocras querere. ne forte talis pictura es-
 set in cubiculo. **D**itatus ē ergo iacob vl-
 tra modū. **P**ostq̄ autē audiuit verba fi-
 liorum laban dicentium. **T**ulit iacob no-
 stra. et de facultate patris factus ē indit⁹
 et etiā faciē labā animaduertit. quod non
 esset erga se sicut heri. et nudiustertī. ma-
 xime dicēte sibi domino. reuerrere et ego
 ero tecū. misit et vocauit liā et rachel in a-
 grū vbi pascebat gregē et ait. **F**acies pa-
 tris vestri nō est mecū. **S**citis. q̄ circum-
 uenit me. et mutauit mercedē meā decez
 vicibus. **I**xx. dicitur decez annis. quasi de-
 cem circūuolutionib⁹ que denaria muta-
 tio in sex annis facta est. **D**icit enī Iose-
 phus. q̄ omne tempus quod fuit cum la-
 ban. xx. annorū fuit. **N**oluit autem iacob
 terciā septimanā annorū cōplere sub il-
 lo. pro eius nequicia. vidēs enī laban plu-
 res nasci diuersicolores. aiebat. **D**eiceps
 vnicolores sint merces tua. **I**tē cum vi-
 debat vnicolores multiplicari. mutabat
 mercedē. et addidit iacob. **D**e⁹ tulit sub-
 stantiā patris vestri et dedit mihi qui in
 somnis ostendebat mihi. quales essent.
 fetus nascituri. qui et dixit mihi. **S**urge
 et egredere de terra hac. **R**esponderūt liā
 et rachel. **Q**uasi alienas reputauit nos
 pater noster. nunquid quicq̄ residui ha-
 bebimus de facultatibus et hereditate ei-
 us. **F**ac quecūq̄ precepit tibi dominus.

De fuga iacob et federe inito cū laban
 Cap. LXXVII.

Surgens ergo
 iacob cū vxoribus et liberis abiit
 tulitq̄ omnē substantiā et greges. et quic-
 quid in mesopotamia adquisierat. **E**t de-
 durit etiam iacob vt ait iosephus medie-
 ratē gregis nesciēte laban. qui eo tempo-
 re ad rondēdas oues ierat. **R**achel enim
 nesciēte viro ydola patris sui preciosa fu-
 rata est. et secum tulit nō ad colendū. q̄
 docente viro sciebat nō colēda. sed si com-
 p̄benderent patre sequēte. vt ad hec fu-
 giendo veniā impetrarent. **F**uit ergo ia-
 cob anne trāsmisso cōtra montē galaad.
 et nunciatū est labā die tercio quod fugis-
 set iacob. **Q**ui assumptis filijs et cognat-
 is suis. insecutus est eū septē dieb⁹. **T**a-
 men iosephus dicit. **L**aban post primū
 diē cognoscens discessum iacob et filiarū
 persecutus est eos. et in colle pcul collo-
 catos inuenit eos. **P**otest dici. quia si in
 tercio die cognouit. tunc post primū. **G**el-
 potius dicitur post secundū diem cogno-
 uisse. quia tunc egressus nuncius tercia
 die venit ad eū. vbi filij pascebāt greges.
 qui separati erant a iacob. itinere triū die-
 rum vt predictū est. **V**idit autem laban
 in somnis deum dicentem sibi. **C**auē ne
 quicq̄ aspere loquaris cōtra iacob. **Q**ui
 cōsurgens ait ad iacob. **Q**uare me igno-
 rante fugisti. **E**t cur furatus es deos me-
 os. **C**onsobrinius et gener meus et coepu-
 latoz. hec facere non debueras. **R**espon-
 dit iacob. **N**imui ne filias tuas violēter
 auferres mihi. que tamen nō tam me q̄
 filios sequuntur. **Q**uod autem furti me
 arguis. apud quemcūq̄ inueneris deos
 tuos. necetur coram fratrib⁹ nostris. **I**n-
 gressusq̄ laban tabernacula lie et ancilla-
 rum non inuenit. **C**ūq̄ intraret taberna-
 culum rachel. illa subter stramenta came-
 li abscondit ydola. et sedit desuper. et que-
 renti patri ait. **N**e irascatur domin⁹ me⁹

quod nequeo ei assurgere. quia iuxta consue-
tudinem feminarum nunc accidit mihi. et
sic delusa est sollicitudo querentis. Ita-
tusque iacob improperauit ei. quod pro dilige-
nti seruitio. xx. annorum non meruerat. ut ipse
omne suppellectile suam scrutaretur. Et ait
laban. Omnia que habes mea sunt. sed
quid possum facere filiis et nepotibus meis
Veni et ineamus fedus. Tulitque iacob
lapidem et erexit eum in titulum federis et ait
fratribus suis. Afferte lapides. Qui con-
gregantes fecerunt tumulum. et comederunt
super eum. Et dixit laban. Tumulus iste sit
federis nostri testis. ne ego transeam illum
perges contra te malum tibi cogitans. Nec
tu transeas ad me nocens. nec afflixeris fi-
lias meas nec uxores alias super eas in-
dureris. Et ob hoc dixit iacob lingua sua
collē galaad. i. aceruum testimonij. Gal-
eni aceruus. aad testimonium. Laban ve-
ro syra lingua vocauit eum ygar et luzā.
Laban autem de nocte consurgens bene-
dixit eis reuerentes in locum suum. Porro io-
sephus dicit eos colūnam in more statu-
isse sub scemate are. Forte aceruum colū-
nam nominauit.

De muneribus premissis esau. Ca-
pitulum. LXXVIII.

Iacob autem abiit
in itinere quo ceperat. fuitque ei obuia mul-
titudine angelorum. et ob hoc vocauit locum
illum manaim id est castra. quia ibi vidit
angelos. scilicet paratos defendere eum a fratre
quem timebat. Visit autem ab illo loco nu-
tios ad fratrem. qui explorarent fratris ani-
mum. Qui reuersi nunciauerunt esau sibi
occurentem pacificum cum. cccc. viris. Ti-
muit ergo iacob. non de promissione ange-
lorum diffidens. sed more hominum per-
batus. Et diuisit populum qui secum erat in
duas turmas. ancillas et liberos eorum in
priori turma. In secunda liberam et filios
earum. ita tamen quod in extremitate eius po-
suit rachel et ioseph tanquam cariores. Un-

de quidam errauerunt putantes terciam tur-
mam rachel et ioseph habuisse. Sic autem
diuisit. ut si veniret esau ad nocendum. et
priorē percuteret turmam. reliqua fugies sal-
uaretur. Sepauit autem ibidem de his que
habebat mœra fratri suo queque pulchri-
ora et rariora. et diuersorum animalia gene-
rum. Misit etiam ea per diuersos nuncios
spacium ponens inter gregem et gregem. ut ex
frequētia munerum sese subsequentiū mul-
ta esse putarent. ut muneribus si quid in-
dignationis esset adhuc in esau placaret.
Precesserunt ergo munera. ipse vero ad-
buc erat in manaim. Consurgensque ante di-
luculum. traduxit uxores et filios cum omni-
bus ad se pertinentibus per vadum iaboch.

Ioseph dicit. quod torrentem nomine iaboch
transierunt. et quia in genesi legitur. cum oras-
set iacob timens fratrem dixisse. in baculo
meo transiui iordanem istum. et nunc cum du-
bus turmis regredior. forte iordanis di-
citur quem pertransiuit. et quod ibi calculosus
et torrens. dicitur vadum iacob. Forte autem vi-
cio scriptoris per iacob legitur iaboch. et ex
transitu illo fortiter est hoc nomen vadum
iacob. Secundo miliario a iordane in fini-
bus ydumee est torrentes iaboch. quem transua-
dauit iacob.

De luctu iacob cum angelo et mutatione
nominis. Cap. LXXIX.

Quam autem prece-
deret turme. solus in ripa flumi-
nis remansit ut oraret. Et ecce vir lucra-
bas cum eo usque mane. qui tetigit lacum
alias leuū neruum femoris eius. et emar-
cuit. Unde et iacob proposuit se deinceps
non comesturum neruum. et id ipsum po-
steritas eius obseruat. Cuneus ascenderet
aurore. dixit vir ad eum. Dimitte me.
Qui dixit ei. Non dimittam te. nisi bene-
dixeris mihi. Vir autem querenti nomen
eius. ait. se vocari iacob. Nequaquam inquit
ille appellabitur nomen tuum iacob sed isra-
el. quasi si contra deum fortis fuisti. quāto

magis contra homines p̄ualebis? Et ita benedixit iacob. mutādo ei nomē. ⁊ cōfor- rando ne timeret fratrem. **Q**uod enī contra deū stetit inuictus. factū est ei in signū. quia inuictus staret contra fratrem. **J**osephus dicit hoc nomen israel hebraice sonare. reluctantem angelū sacrum. **I**n libro autē nominū hebreorū. interpretatur vir videns deū. is enī vir. bel nomen dei est. ita vero videns dicit. vel mens vidēs deū. **H**anc autē interpretationē dicit **H**ieronymus nō tam vere q̄ violēter factam esse. **I**llā iosephus dicit se in hebreo nō inuenisse. et dicit illud nomen sonare principis cum deo. **S**ic enī angelū interpreta- tum fuisse asserit. **S**i contra deū princeps vel fortis fuisti. ⁊c. **V**ocauitq̄ iacob locū illū p̄hanuel id est facies dei. ⁊ ait. **C**idi dominū facie ad faciē ⁊ salua facta ē anima mea. id est de valde territa plurimū cōfortata. **C**unq̄ transgressus esset p̄hanuel. ortus est sol ⁊ claudicabar.

De occurſu esau ⁊ emptione agri i sicchem. Cap. LXXX.

Eleuans autem oculos vidit esau ⁊ cū eo. cccc. viros. **E**t procedēs vtrāq̄ turmā quam fecerat adorauit pronus ad terrā septies. **C**urrens autē esau amplexat⁹ est eum. et deoscular⁹ eū fleuit. ⁊ querēs cuius essent mulieres ⁊ parvuli. cū accepisset p̄tinere ad iacob deoscular⁹ est eos. **C**unq̄ nollet esau mūera p̄missa retinere. se plurimū abūdere dicēs. ait iacob. **S**i inueni gratiam corā domino meo. accipe munusculum de manu mea. sic vidi faciē tuā quasi viderim vultū dei. id est alicuius potentissimi. **N**on enim aut credebar illū deū. aut in tantā p̄rupisset insaniā vel adulationē. **R**euerſus est ergo esau in die illa in seyr. villā. s. quā de nomīe suo sic dixerat. **J**acob autē inde procedēs fixit tabernacula in loco quē ob hoc dixit sochor id est tabernacula. de quo dicit **H**ieronim⁹.

Sochor est vsq̄ hodie ciuitas trans iordanē in parte sicopoleos. vbi gedeon trāsierat iordanē. cū locutus est ad viros sochor. **S**ed mirū est. q̄ dicit trans iordanem. cū iacob secundū quosdā iam dicit⁹ sit transisse iordanē cū esset i sochor. **F**orte trans iordanē dixit respectu mesoporiae de qua redibat iacob. vel potius nondū transierat iordanē sed iaboch. **C**uz autem dixit supra iordanē istū. non p̄sentem monstrauit. sed notū terminū iudee indi- cavit. **A**bijtq̄ de sochor in salē vrbe. s. sicchimorū. id est in sicchem. **I**n sicchem enim sicchini vel sicchinite dicitur sunt. ⁊ forte binomia erat. **V**el vt hebrei tradūt moyses eā tunc tantū vocauit salē id est p̄summa tam ⁊ perfectā. quia ibi femur claudican- tis iacob sanātū sit. **P**orro iacob emit iuxta oppidū partē agri ab emoz rege sicchimorum ⁊ a filijs eius. c. agnis. habitauit q̄ ibi. et erecto altari iuocauit fortissimū deum israhel.

De morte sicchemitarū pro raptu dine. Cap. LXXXI.

Agressa est autē **D**ina vt videret mulieres regio- nis illius. quia vt ait iosephus sicchini- tis solēnitatē habēribus. sola trāsiuit ad vrbe emprtura ornāmēta mulierū puin- cialiū. **Q**uā vidēs sicchē filius regis ad- amauit eā ⁊ rapuit. ⁊ vi oppressit virginē ⁊ cōglutinata est aīa eius cū ea. ⁊ ait pa- tri. **A**ccipe mibi puellā banc coniugē. **E**gressoq̄ rege cum filio ad iacob. filij iacob veniebāt de agro. et irati siluerūt. **R**e- gi autē querētī vicariā eorū amicitia ⁊ so- cietatē eorū. ⁊ vt mutua cōtralberēt cōiu- gia ⁊ sicchem offerētī multa ⁊ promittētī ampliora. responderūt in dolo. **I**licitum est apud nos federari in circūcis. sed cir- cumcidamini ⁊ erimus populus vnus. **P**lacuit emoz ⁊ filio ei⁹ oblatio alias op- tio. nec distulit adolescēs quin statim im- pleret. ⁊ inuantes vrbe persuaserūt po-

pulo. et circūcisi sunt omnes. **E**cce tercia die quando grauissimus est dolor vulnerum. symeō et leui arreptis gladijs. cōfidenter urbē ingressi sunt. et interficientes omnē masculū in ea tulerūt de domo sichē sororē suā. ceteri vero fratres irruerunt sup occasos. et depopulati sunt urbē puulosq; et vxores captiuos duxerūt. **J**osephus tamē dicit cū esset festiuitas. et sichimite requie et epulis vtentē. incunctanter primis custodij assistētes dormientes interfecerūt. quo agnito dixit iacob **S**ymeon et leui turbastis me. et odiosus fecistis habitatorib; terre huius. pcunēt me. et telebor ego et domus mea. **D**ominus autē confortās eum. ait ad illū. **S**urge et ascēde in bethel et habita ibi. et fac altare vbi apparui tibi. sed prius sanctificatos. **J**acob vero cōuocata domo sua dū purgaret suos. inuenit deos laban. vt ait iosephus. **N**ec enī sciebat. eo q; rachel celasset eos in terra sub arbore. **E**t ait suis **A**bjicite deos alienos et mundamini. et ascendamus in bethel. de sichē enī atrulerant ydola et in aures id est ornāmēta ydolorū. a parte torū. que oīa fodit iacob subter terebintū que ē post urbē sichem **T**radunt quidā. q; ea tulit dauid in hierusalem. et cōstauit in materiā templi qd; facere disposuerat. **P**orro terror dei inuasit finitimos ne persequerent iacob **Q**ui profectus venit in bethel. et edificās ibi altare domino obtulit ei iuxta id qd; prius vocauerat. **E**o tempore mortua est delbora nutritrix rebecca. et sepulta est iuxta bethel sub terebinto. **E**t vocatū est nomē loci illius quercus fletus. **E**t nota q; hic videt q; quercus et terebint? idem sunt. **A**pparuitq; ei iterū domin? et ait. **N**on vocaberis vltra iacob. sed israel erit nomē tuū. **E**t appellauit eū israel. **E**cce patet. q; supra nomen promisit tantū. hic autem imposuit.

De morte Rachel in partu beniamin
Cap. LXXXII.

Egressus autē in
de iacob venit verno tēpore ad terra que ducit efratā. i. bethleem. **E**t est anticipatio. post enī dicta ē efrata ab vxore caleph que ibi sepulta est. **I**biq; cum parturiret rachel cepit periclitari. tamen peperit filiū. **E**grediēte autē anima p; dolore partus. moriēs vocauit filiā benoni. i. filiū doloris. **P**ater vero circūcidit eū et vocauit filiū beniamin id est filiū terre. **S**epulta est ergo rachel i via que ducit bethleēm. et sola inter cognatos honorem sepulture habere nō meruit. **E**xitq; iacob titulū super sepulchrū eius. qui apparet et sq; in presentē diē. **E**t egressus inde fixit tabernaculū trās turrim ader. i. turrim gregis. **H**ūc locū dicunt hebrei vbi post edificatū est templū. et dictū qsi quodā vaticinio turrim gregis. i. congregationis future ad templū. **S**ed **H**ieronymus ait. locū esse iuxta bethleēm. vbi vel angelorū grex in ortu domini cecinit. vel iacob greges pauer. nomē inde loco relinquens. **C**ūq; habitaret ibi ruben. dormiuit cum bala concubina patris. quod tamen non latuit iacob.

De morte ysaac et regibus edom.
Cap. LXXXIII.

Venit etiam ad
ysaac patrem suū in ciuitate hebron. et iam mortuam inuenit maritē. **N**ec multum etiam post aduentum eius completi sunt dies ysaac. c. lxxx. annorum vel secundum iosephū. c. lxxxv. **E**t appositus est populo suo plenus dierum. et sepe hierunt eum filij eius esau et iacob in spelūca duplici. **P**orro mortuo patre ditati sunt esau et iacob. ita q; eos terra non caperet. **E**t redijt esau ad montana que dimiserat. et dicta est terra ydumea ab edom que prius bosra dicebatur. **E**numrans enim moyses. xij. reges illi? terre a primo vsq; **C**uz moyses fuerit **D.ii.**

ad ultimum quem
videre potuit . ait

Et regnavit post
bale iobal filius za
re de bosra . et hunc
dicunt quidam fuisse
iob pronepotem esau .

Sed hebrei contra
dicunt ut supradictum est .
Videtur etiam in ge
nesi quod eadem terra ante
esau etiam dicta fuit
seir . Enumeratis enim filiis
esau enumerat principes
orrorum qui fuerunt in
terra ante esau . de quibus in

Isti sunt
cipit sic . Isti sunt
orrei habitatores
terre seir . etc . Ore
os enim expulit e
sau ut legitur in pa
ralipomenon .
Quidam tamen dicunt
hic enumeratos re
ges qui fuerunt in
edom . antequam filii
israhel habuissent
regem scilicet saul
et dicunt hanc enu
merationem esse ap
positam ab esdra
qui scribere potuit eam

In enumeratione
vero istorum legitur
ana filio sebon cuius filiaz
duxit esau . quod
inuenit aquas calidas in
solitudine dum
pasceret asinas patris sui .
Hebreum ver
bum est . inuenit iammum
de quo ut ait Hiero
nimum varie disputant
hebrei . Dicunt qui
dam iammum maria quia
lacum inuenit in he
remo . Alij putant aquas
calidas lingua punica
que affinis est hebreo .
hoc nomine dici . quas
greci termas vocant .
Alij dicunt eum onagros
asinibus admiscuisse .
ut inde veloces asini
nascerentur qui vocantur
iamnum . Alij dicunt
iammum associationem .
quod primus asinis equas
fecit ascendere ut muli
nascerentur . Et notandum
quia in recapitulatione
filiorum esau posuit moyses alia

a iacob quartus . ab
esau quintus . non vi
dit . xij . reges israhel
Ideo solue per hoc
quod sequitur . Qui
dam tamen dicunt .

Sub monte seir da
mascus . ydumea est
in terra damascena
nam et esau habitavit
damascum . The
man metropolis est
ydumee . unde eli
phas themanites .
et fuit am . Unde bal
dad fuit rex . Bosra
in finibus ydumee . et
arabie . Libanus di
vidit ydumeam et
pheniciam . in cuius
radice oriuntur alba
na et farfar flumines
fluentes secus anthio
chiam .

nomina uxorum eius . ab illis
que ante posuerat .
Dicit etiam iosephus quod
amalech esau filius naturalis
de concubina habitavit
in parte ydumee . que gabolitis
dicebatur . et dixit eam
amalechite . His vero pre
termiis transendum est
ad cognationem iacob .

Sextum incidens . C.LXXXIII.

Ad tempore pro
metheus frater atblantis
primus dicitur fecisse
homines . tum quia de ru
dibus doctos fecit . tum
quia legis fecisse imagines
hominum quas arte quadam
ambulare fecit . Inuenit
etiam primus anulum
sed ferreum . et indusit
gemmam . unde et ungu
lum vocavit . quia sicut
unguis carne . sic gemma
metallo circumdatur .
Traditur etiam ut in
quarto digito quem medici
vocant ponere ad ornatum .
dignioribus hunc reliquis
dicunt . quia ab ea usque
ad cor que dam vena
pertingat . Dicit etiam
ea tempestate triptolemus
in nauis in qua pictus
erat draco in greciam
venisse . et ampliasse
agriculturam . Ceres
vero preter instrumenta
arandi etiam mensurari
granum adinuenit cum
prius in arconis segetes
poneret . et triticum
per aceruos numerabat .
unde et a grecis dicta est
demetra . Tunc etiam
thelchines victi et erules
rhodum condiderunt .

De venditione ioseph . C.LXXXV.

Ioseph cum . xvi .
esset sanctorum pascebat
gregem patris sui .
Sciendum est . quod ante
mortem ysaac xij . annis
venditus est ioseph .
Ad hoc probatur .
Sexagenarius erat ysaac
cum natus est iacob . et . c .
lxxx . annorum mortuus est .
ergo . c . xx . annorum
fuit iacob in morte patris
in venditione autem filii .
c . et . viij . annorum
fuit . Cum enim venit
ad ioseph in egiptum
c . xxx . annorum fuit .
sed inter descensum in
egyptum et venditionem
ioseph . fluxerunt xxij .
anni . Ioseph enim . xvij .
annorum erat cum
venditus est in egiptum .
et . xxxix . quanto

venit ad eum pater. **R**edit ergo moyses ad id quod pretermiserat. **D**ux ergo rediret iacob de mesopotamia. et nondum redisset ad patrem adhuc vivere Rachel. secundum ioseph facta est venditio ioseph in hunc modum. **O**derat eum fratres sui. quia a patre plures ceteris amabat. tum quia in senectute genuerat eum. tum quia prestantior corpore et sapientior ceteris erat. **A**ccusaueatque fratres ad patrem crimine pessimo. vel de odio in ipsum. vel de concubina cum brutis. vel solum ruben pro concubina patris. **F**ecitque ei patrem tunicam polimitam. vel manuum vel acu pictam. **U**el secundum aquilam tunicam astragoleam. vel secundum symachum tunicam manicatam. **A**lij colobis vendebantur ut expeditiores essent. **D**onum tamen dicitur manicata. id est manu picta. acu. superinducta. **C**ausa tamen odii maior fuit visio somniorum. **R**etulit enim fratribus somnium quod viderat dicens. **D**utabam nos ligare manipulos in agro. et vestros manipulos adorare manipulum meum stantem. **Q**ui dixerunt. **N**umquid rex noster eris. aut subiciemur ditioni tue? **A**liud quoque somnium presente patre retulit ei. **V**idi quasi solem et lunam et undecim stellas adorare me. **I**ncrepauit eum pater et ait. **N**umquid ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram? **R**espondit hoc congrue dicere. quia mater adhuc vivebat. nec tamen mater eum adorauit. quia non descendit in egiptum. **N**ec pater legitur eum adorasse. quia nec ioseph hoc sustinisset. sed fratres adorauerunt. et parentes in filiis. **C**umque fratres in pascendis gregibus morarentur in sicchem. misit eum pater de valle hebron ut videret que fierent circa fratres et pecora.

Cumque non inuenisset eos in sicchem. insecutus est eos in doraim. **Q**ui cum vidissent eum procul mutuo loquebantur. **E**cce somnator venit. venite occidamus eum. et mittamus cadauer in cisternam veterem. **D**icemusque fera pessima deuorauit eum. **R**uben autem volens liberare eum aiebat. **N**on effundamus sanguinem eius sed viuuum proiciamus eum in cisternam. ne pater vna perimat et mater in luctu. **H**ic vult iosephus matrem adhuc vixisse. **R**ubendentes ergo eum tunica polimita miserunt in cisternam in qua non erat aqua. et recessit ruben meliora querens pascua. **D**um autem sederet comedens panem. viderunt his mabelitas venientes de galaad. portantes in camelis aromata et resinam et fractem id est mirram in egiptum. **D**ixitque iudas fratribus suis. **M**elius est ut venundetur his mabelitis puer. et manus nostre non polluantur celando sanguinem eius. **C**aro enim et sanguis noster est. **E**t vendiderunt eum madianitis. xxx. argenteis. **C**osdes vocat madianitas quos et his mabelitas. **M**adian tamen de cethura filius abrahe. et ismabel de agar. et filios de diuersis uxoribus legit separasse abraham ab inuicem. **F**orte separati prius postea redierunt in unum et facti sunt vnus populus. retinentes vtriusque parentis nomen. **U**el vera est hebreorum opinio qui dicunt agar et cethuram vnam fuisse. et ita forte nunquam separati fuerunt. **R**eversus autem ruben ad cisternam non inuenit puerum et credens eum interemptum. scissis vestibus eiulabat. sed accepto quod viueret quietus. **T**ulerunt autem vestes ioseph et eius tunicam in sanguine hedi tinxerunt. et miserunt quosdam qui ferrent ad patrem. et dicerent. **H**anc inuenimus. videli filij tui est tunica. **Q**uam cum agnouisset pater ait. **F**era pessima deuorauit filium meum ioseph. **S**cissisque vestibus et indutus cilicio luxit filium multo tempore. **C**ongregatisque filiis ut lenirent dolorem patris. noluit eos audire.

D.iiij.

sed dicebat. Descendam lugens ad filiū meum in infernū. Erat enim tūc in inferno quidam locus beatorū longe seniorus a locis penalibus. qui ob quietē & separationem ab alijs finus dicitur. sicut finus maris dicimus. Et dicitur est quasi finus abrahā qz abrahā ibi erat in sustentatione. vsqz ad mortē christi.

Qui dicitur est primus via credendi. nō qz primus crediderit. sed quia primus p

fide vnus dei psecutionem passus. quia de chaldaea expulsus.

De ingressu ioseph in egiptum. Capitulum. LXXXVI.

Midianite vero vendiderūt ioseph in egipto pthiphan eunuchū. magistro militie pharaonis. Alij dicūt archimachero id ē principi cocorū. Machera enim coquina dicitur. vel securis cocorum. a machere. qd ē occidere. Nec abhorret a vero. quia apud plures nationes dapifer principis. honorabilior est & princeps militum. Hic iosephus vocat perefren. sed Hieronimus non bene translatum nomen esse asserit. Hic habuit vxorem et liberos. quia et ioseph filiā ipsius duxit vxorem. nec de eunuchis regis fuit. qui paruuli castrabantur. Sed tradūt hebrei. qz videns ioseph elegantē. emit eū vt misceretur ei. Dominus autē custodiens ioseph. illuz adeo infigidauit. vt deinceps impotens fuerit coire. et tanqz eunuchus esset. ita qz videntes eum ierosanti arefactam de more suo eum pontificē heliopoleos creauerūt et honoratior erat qz ante in principatu.

Quō iudas genuit phares et zarā de thamar. C.LXXXVII.

Et tempore anteqz ioseph venditus esset. quia hoc etiam interfectum est p recapitulatio nē discedēs iudas Aliud est recapitulu

a fratribus suis. iuit ad virum ad ollamitem nomie iram & accepit ibi vxorē nomine sue filiam chananei. que peperit ei filiū primogenitū her. deinde onā post sela. Dedit autē iudas her primogenito vxorem nomine thamar. Fuit autē her nequā id est abutens vasculo vxoris. et occisus ē a domino & inuentus est mortuus in thoro iuxta vxorē. Et dixit iudas ad onā. vt ingrederetur ad eā vt suscitaret semē fratri.

In quo patet quedā in lege post scripta. que ante eā sunt obseruata. Qui indignas sibi nō nasci filios fundebat semen in terram. id est inutiliter vxorem cognoscere satagebat. Et percussit eum dominus. Remisitqz iudas thamar vt esset vidua in domo patris sui. donec cresceret sela. quo adulto nūuit eū dare thamar. & dissimulabat. Mortua est autem sue vxor iude. Qui cōsolatione accepta post lucrū ibat ad tondendas oues cū vtra opilione suo. Quod audiēs thamar depositis vestibz viduitatis assumpsit teristrū. seditqz i biuio itineris qd ducit thamnā. hebreū sonat in oculos sedit. Sicut enī vocāt biuiz vbi diligētius debet aspicere viator quo gradiat. Quā cū vidisset iudas suspicatus est cadesam id est scortū. Cui & dixit. Sine me vt corāz tecū. Que ait. Quid dabis mibi. Et ille. Mittā tibi hedū de grege. Et illa. patiar qd vis. si dederis mibi arrabonē. & dedit illi anulū & armillaz & baculū que gerebat pro ara. Ad vnum ergo concubitū concepit mulier gemios & abijt receptis iterū viduitatis vestibus. Misitqz iudas hedū per pastores. Qui cum venisset & non inueniret eā. redijt ad iudam sine pignozibus. Post tres autēz menses dicitur est iude. Fornicata est thamar. & vterus eius intumuit. Qui ait. Producite eā vt cōburatur. Que cū duceretur ad penam. misit socero suo pigno

ra dicens. De viro cuius hec sunt conce-
pi. Qui ait. Iustior me e. quia no tradi-
di ea sela filio meo. hec fecit ne periret se-
men filij mei. Attamen vltra non cogno-
uit eam iudas. Instante vero partu ap-
paruerunt duo in vtero. et in ipsa effusioe
vnus prulit manuz in qua ligauit obste-
trix coccinū. et ait. Hic egrediet prior. Il-
lo quoq; retrahere manū egressus est al-
ter. Dixit quoq; mater. Quare ppter te
diuisa e ter a fratre tuo maceria? et ob hoc
vocauit eū phares. Maceria dixit mem-
branā secundarū vel secundinarū qua in-
uoluit puer in vtero. que diuidit in par-
tu et sequit puerū. Postea egressus est al-
ter cum coccino. et dicitur est zaram id est
oriens. quia primus apparuit. vel q; plu-
rimi iusti ex eo nati sunt. vt legit in para-
lipomenon. Tamen sup libzū regum in
principio tertiū libri legitur. Obsterrix in
genesi coccinū ligauit in manu phares. et
ab eo qd parietē diuiserat nomē phares
forte sortitus est. Forte post coccinū tulit
de manu zarā. et alligauit phares. vt a si-
milibus gemellis primogenitus distin-
gueretur.

De incarcerationē ioseph. Capitulu
LXXXVIII.

Igitur ioseph ductus
est in egiptū. emitq; eū putiphar enun-
cius. fuitq; dominus cū eo domūq; domi-
ni sui creditā sibi gubernabat. Benedixit
q; dominus domui egiptij. ppter ioseph
qui tamē aliud de omnib; nō nouerat. ni-
si panē quo vescebat. Factū est autem qd
domina sua oculos iecit in ioseph et ait.
Dormi mecum. Qui rōdit. Omnia sua tra-
didit mihi dominus meus ppter te. Quō er-
go hoc possum facere imo et peccare i deū
meū? Accidit autē vt ait iosephus. vt pu-
blica festiuitas instaret. cui etiā mulieres
interesse debebāt. Tunc illa egritudinez
simulauit viro. captās ob hoc solitudinē
et silentiū. vt exoraret ioseph. Et apprehē-

sa lacinia pallij ioseph. ait illi. Dormi
mecū. Qui iratus relicto pallio in manu
eius. egressus est foras. Illa contemptra-
se dolens in argumentū fidei retenti pal-
lium ostendit marito reuertēti. dicē. In-
gressus est ad me seruus hebreus. vt illu-
deret mihi. Ille nimis credulus cōiugi.
vinctū ioseph tradidit in carcerem regis.
Fuit autē dominus cū illo. et dedit illi gra-
tiā in cōspectu domini carceris. qui carce-
rē et vinctos in custodia eius posuit.

De expositione somniorū pincerne et
pistoris. Cap. LXXXIX.

Accidit autē vt
pincerna regis et pistor. in eun-
dem carcerē mitterent. et ioseph mistra-
bar eis. Cideruntq; ambo somniuz nocte
vna. Quos cū mane vidisset ioseph tri-
stes. sciscitatus est ab eis causam doloris
Cūq; accepisset p somnio eos dolere. ait.
Referte mihi que vidistis. Nunquid do-
mini est interpretatio. i. nūquid adiutorio
dei pōt interpretari? Et ait ppositus pincer-
narū. Elidebā corā me vitē et in ea tres sū-
dos oculos. scz vnde fundunt palmites.
Alij ponūt tria flagella. vel tres ppaginef
quod idē. et paulatim crescere gemas. et
post flores vuas maturefcere. premebā-
q; vuas in calicē pharaonis. que tenebā.
dabāq; poculū pharaoni. Et ait ioseph.
Deus dedit in bonū hominib; vsū vini
vnde et ipsi libat. soluit lites et tristitias.
et bona est eius visio. Tres autē propagi-
nes tres sunt dies. post quos restituet te
pharao in gradū pristinū. Memēto mei
dum bene fuerit tibi. vt suggeras regi vt
educat me. quia de terra hebreorū furto
sublati sum. et hic innocēs in lacū mis-
sus sum. Tunc ait pistor. Elidi quod ha-
berem tria canistra farine sup caput me-
um. et in superiori me portare cibos qui
sunt arte pistoria. auesq; comedere ex eo.
Iosephus vero ait. duo canistra plena pa-
nibus. tertiū obsonio. varijsq; cibus qua-
Dij

lia solent regibus ministrari. **G**recus habet tria camistra coctitorum. s. panum secundorum. et potuit esse quod etiam in superiori essent panes secundi. super quos essent panes primi. de quibus edebat pharaon. **E**t ait Ioseph. **N**olle me esse interpretem bonorum. **T**res adhuc dies sunt. post quos pharaon suspendet te in cruce. et comedet aues carnes tuas. **E**rinde dies tercius natalicius pharaonis erat. et inter epulas recordatur pincerne restituit eum. pistorum vero suspendit. oblitusque est pincerna interpretis sui.

De sublimatione ioseph pro expositione somniorum. **C**api. XC.

Post duos annos vidit pharaon somnium. **P**urabatur se stare super fluvium de quo ascendebat septem boues crasse. obesisque carnibus. id est plenis quasi ob esum educatis. et post alie. vij. emergebant de flumine. summa confectemacie et deuorabant priores. **E**xpergefactus pharaon rursus obdormiuit et vidit aliud somnium. **S**eptem spice plene pullulabant in culmo vno. alieque totidem iuxta oriebantur tenues et percusse vredine. et deuorabant priores. **T**erritus pharaon conuocauit coniectores et sapientes egypti necerat qui interpretarentur. **E**t recordatus est pincerna ioseph. et eius suggestio ad regis imperium eductum de carcere ioseph tonderunt. **V**incti enim et exules incrementa crinum patiuntur. **E**t veste murata oblitus est regi. **R**ex apprehensa manu eius dextera ait. **E**gredi somnia. nec timeas disserere quicquid sit. **N**arrauitque quod viderat. et ait ioseph. **S**omnium regis vnum est. id est vnius significationis. que facturus est ostendat pharaoni. **E**cce septem anni veniunt fertilitatis magne in vniuersa terra egypti. quos sequentur alij. vij. rante sterilitatis. vt obliuioni detur cuncta retro abundantia. **A**d idem sane spectant boues et agricole et spice. et somnium repetitio. firmitatis est indicium. **Q**uod autem iuxta

fluvium vidisti. hec causa fertilitatis et sterilitatis ex flumine maxime orietur. **N**unc ergo prouideat rex vitum qui quinta partem frugum per. vij. annos fertilitatis congreget in horrea regis. vt seruetur aduersus futuram parata famem. **P**haraon vtrumque miratur in ioseph. et somnium discretionem. et dispensationem consilij. dispensationemque huius rei commisit ei dicens. quod spiritu dei plenus esset. **E**cce ter iam insinuat us est spiritus dei. primo ibi. **S**piritus dei ferebatur super aquas. secundo ibi. **N**on permanebit spiritus meus in hominibus istis. tercio hic. **T**ulit ergo pharaon anulum de manu sua. et dedit in manu eius. et collo torquem aureum circumposuit. et fecit eum secundum in regno. **A**scenditque currum regis ioseph clamante preconone. vt omnes coram eo genua flecterent sicut coram rege. **H**ebrei autem preconone non clamasse ad geniculationem. sed abzech quod sonat pater tenerrimus. **A**bbā enim pater. rech deli catus vel tenerrimus. q. d. **E**t si etate tener. tamen sapientia pater. **E**t ait rex ad ioseph. **E**go sum pharaon quod. s. est iuramentum. et est sensus. **S**icut verum est me esse pharaonem. sic verum est quod dicas. **A**lbiq. tuo imperio non mouebit quisquam pedem aut manum in egypto. i. non egredietur quisquam hinc sine nutu tuo. neque publicis fungetur officijs. **E**t vocauit eum lingua egyptiaca phanet phane. i. saluatore mundi quod grece pontifanec dicitur. hebraice tamen sonat absconditorum inuento rem. et dedit ei aseneth filiam putifar domini sui uxorem. **T**riginta annorum erat ioseph quando sterit coram pharaone natiq. sunt ei duo filij priusque veniret fames. **C**locavitq. filium primo genitum manasses. quod est obliuio di-

Hebrei in excusationem ioseph de matrimonio alienigenae. dicit iob pro flagella duxisse dinam filiam iacob. et ex ea suscepisse filiam. de qua et putifare nata est aseneth.

cens. Oblivisci me fecit deus laborum meorum. et domum patris mei. Secundum vocavit effraim. quod est fructificatio dicens. Crescere me fecit deus in terra paupertatis mee.

De ingressu fratrum ioseph in egiptum
Cap. XCI.

Ioseph collegit granum septem annis. quibus transactis venerunt anni inopie. Et clamavit populus ad pharaonem. alimenta petens. Quibus ille respondit. Ire ad ioseph. Aperuitque ioseph horrea et vendidit egiptis. Alietiam provincie vendebant in egiptum. ut emerent escas. pecunia vero tradebatur archarius regis. Audiens autem iacob quod escas venderent in egipto. misit illuc decem filios suos. beniamin domi retento. Qui ingressi terram egipti venerunt ad ioseph. nec agnouerunt eum. Cuique adorassent eum et agnosceret eos. durius loquebatur eis dicens. Unde venistis? Qui dixerunt. De terra chanaan. ad emendum escas. Et ille. Exploratores estis. ut videatis infirmiora terrae. ex diversis venistis. Et illi. Non est ita domine. sed serui tui omnes sumus filij viri unius. minimus cum patre nostro est alius non est super. Qui ait. Hoc est quod loquutus sum exploratores estis. Impossibile est enim viro ydeote tales filios esse. cum etiam regibus talis filiorum copia valde sit difficilis. Per salutem pharaonis non egrediemini hinc omnes. donec veniat frater vester minimus. Mittite unum ex vobis qui adducat eum. Timebat enim ne forte et in illum aliquid deliquissent. et tradidit eos vincos custodie tribus diebus. Tercio autem die eduxit eos. et veniens simeon ligansque eum illis presentibus. alios abire permisit. Qui conquerebantur ad inuicem. Merito hoc patimur quia peccavimus in fratrem nostrum. nescientes quod intelligeret eos ioseph. quia per

interpretem loquebatur eis. Iussitque ioseph ministris suis ut impleverent saccos eorum. et reponerent singulorum pecunias in saccis suis. datis supra cibarijs in via.

De reditu fratrum ad patrem. C. XCII.

Elli profecti

sunt. veneruntque ad patrem in terram chanaan. et dixerunt ei omnia que acciderant eis. Cuique frumenta effunderent. singuli inuenerunt in ore saccorum ligatas pecunias. Territisque omnibus dixit pater. Absque liberis fecistis me. Ioseph non est super. simeon teneretur in vinculis beniamin auferetur. in me hec mala ceciderunt. Et ait ruben. Trade eum mihi. duos filios meos interfice. nisi restitueris eum tibi. At ille. Non descendet filius meus vobiscum. Interim consumptis cibis. famemes opprimebat eos. Et dixit iacob ad filios. Reuertimini in egiptum. ut ematis panillum escarum. Et ait iudas. Si vis puerum mittere nobiscum.

ibimus. alioquin non imus. Ego sum scipiam puerum de manu mea require eum. Nisi illum reduxero. ero reus peccati omnitempe. Et ait israhel. Si sic necesse est. facite quod vultis. Sumite de optimis fructibus terre vestre vobiscum modicum refine et mellis. storacis. et stactes. terebinti. et amigdalarum. et ferre viro munera. pecuniamque quam retulistis reportate. et aliam ad emendos cibos. De autem faciat vobis virum placabilem. et remittat vobiscum fratres. Resina dicitur quodlibet gummi liquidum vel aridum a resin greco quod est emanare. Prima preciosior est quam terebintina dicitur. quod forte exponendo subdit terebinti. Secunda est leucisbina. que venit de chio insula. Tercia

pineae. Forte balsamū sic vocauit. Iosephus enim in principio munerū vnguentā balsami posuit. et resinā tacuit. Storacez quidā dicit specie resinē. Hieronim⁹ dicit in hebreo esse nethora. quod sonat generaliter thimiama. et in ysaiā pro domo Nethora quidā transfulerūt domus thimiamatis. quidā domus storacis.

De ingressu fratrum in egiptū cū beniamin. Cap. XCIII.

Igitur filij iacob descēderūt in egiptū. et steterūt coram ioseph. Qui precepit dispensatori suo vt introduceret eos pararetq; conuiuū. quia secum erāt cōmesturi. Illi timētes se introductos pro pecunia quā retulerāt. dicebāt dispensatori. se eandē retulisse. et eis nesciētibus repositā fuisse etiā in sacculis. qui ait. **D**ar vobis. Deus vester dedit vobis eā pecuniā quam dedistis mihi ego habeo. Eduxitq; ad eos simeō. **D**arabātq; munera donec ingrederetur ioseph meridiē. Cui ingresso obtulerunt munera. et adorauerunt in terrā. et accepto q̄ saluus eēt pater. benedictioq; beniamin. cōmota sūt viscera eius. et ingressus cubiculū fleuit. lotaq; facie egressus prinuit se et ait. **D**onite panes. **S**edit autē ioseph seorsum tanquā alienigena. et egiptij seorsum vt indigene. et fratres seorsum vt aduene. **P**rophanū enī putāt egiptij edere cum hebreis. forte p̄ dispari cultu. **D**isposuitq; ioseph fratres secundū ordinē etatis eorū sicut in domo patris sedere cōsueuerant. danisq; partib; mirabant̄ q̄ ps beniamin quinq; partib; excederet. **I**oseph⁹ autē dicit. **B**eniamin duplicib; partib; honorabat. **U**trūq; autē stare pōt. si quib; ciborū fuerūt impositiōes. et de qualibet duplū dedit. **B**iberuntq; et inebriati sunt cū eo. id est satiati cibo secundū ideoma hebreū. **P**recepitq; ioseph dispensatori suo. vt impletet saccos. et pecunias eorū reponeret vt prius. et ciphū suū argente-

um in sacco minoris reponeret. **F**actūq; est ita. **O**rtog; mane dimissi sunt. **T**unc dispensator iubēte ioseph insecut⁹ ē eos et apprehēsus ait. **N**esciimā rē fecistis. ciphum furari estis. in quo bibit dominus meus. et in quo augurari solet. **A**t illi dixerunt. **A**pod quemcūq; inuentū fuerit quod queris moriā. et nos serui erimus domini tui. **I**lle scrutatus incipiēs a minori vsq; ad maiore. inuenit ciphū. in sacco beniamin. **I**lli autē redierūt ad ioseph. **Q**ui ait. **A**n ignoratis q̄ non sit similis mihi in auguriadi sciētia? **F**orte ioco dictum ē. nec ē impurandum. **J**udas vero plurimū supplicabat. vt ipsum in meliores pro puero seruū retineret. quia in suā euz fidem receperat a patre.

Quod ioseph indicauit se fratribus.

Cap. XCIII.

Non poterat **v**ltra se cohibere ioseph. et eiectis alijs foras cū fletu clamabat. ita q̄ qui exierāt audierūt. **E**go sum ioseph. **N**olite timere. pro salute vestra misit me domin⁹ ante vos. **B**iennium iam fames transijt adhuc quinq; anni restant. quibus nec arari. nec meti poterit. quod ex nimia fluuij inundatione credit accidisse. **E**t adiecit. **F**estinate et nunciate patri meo gloriam meā. adducite eū ad me. vt pascā vos et pecora vestra. ne moriamini. et habitabitis in terra iessen. **O**culi vestri vident. q̄ os meū loquat̄ ad vos. i. verū est qd loquor. **O**scularusq; est ioseph omnes fratres suos. fleuitq; sup singulos. **A**uditū est verbum in aula regis. **G**auisusq; est pharao et dixit ad ioseph. **D**ic fratribus tuis. **T**ollite plaustra vestra de egipto ad subuectionem coniugum et paruulorū. **O**mnia vestra adducite vobiscum. **D**abo vobis omnia bona egipti. et medullam terre comedetis. **F**actumq; est ita. **D**editq; **I**oseph singulis binas stolas. **S**tola dicitur a telon quod est longū q̄si

tunica talaris. Benjamin vero dedit. ccc. argenteos. et v. stolas optimas. et tondem misit patri. afinosque decem qui subueherent ex omnibus bonis egypti. et proficiscentibus ait. Ne irascamini in via. Qui cum venissent ad patrem dixerunt. Ioseph viuit et dominat in egypto. Iacob quasi de graui somno euigilans non credebat eis. Cumque vidisset omnia que miserat ei ait. Sufficit mihi si filius meus ioseph viuit quasi de pena vel gloria non multum curo si viuit. vadam et videbo eum priusquam moriar.

De descensu israel in egyptum.
Cap. XCIV.

Igitur profectus israel. cum omnibus que habebat. venit ad puteum iuramenti. et mactatis victimis deo. audiuit deum per visionem noctis dicentem sibi. Noli timere. descende in egyptum faciatisque te ibi in gentem magnam. et inde reducam te. Ioseph quoque ponet manum suam super oculos tuos. Surgens ergo de puteo iuramenti. venit in egyptum cum omni semine suo. Cuncte anime que egressae sunt cum eo et egressae de femore eius. Non quod anime sint ex radice. sed a parte totum intelligitur. fuerunt. lxx. et vi. praeter ipsorum et ioseph cum duobus filiis qui erant in egypto. fuerunt ergo omnes simul. lxx. Tamen. lxx. translulerunt. lxxv. et lucas similiter in actibus apostolorum. sed propter preoccupationem dictum esse Hieronimus asserit. et enumeratos cum eis. v. filios filiorum ioseph quod illi duo facturi erant tribus. Lucas quidem scribens actus apostolicos gentibus. non fuit ausus mutare verbum. lxx. quia eorum vigebat auctoritas inter gentes. ipse vero adhaec erat ignotus. Ipsi etiam. lxx. in deuteronomio translulerunt. quod israel ingressus est cum animabus. lxx. Nota in his numerari ber. et omnia filios iude. qui tamen mortui sunt in terra chanaan. Forte in loco defunctorum numerant duae ancillae iacob. si in ille intrauerunt. Vel more scripture

summam numeri posuit quibus parum desit. Item nota si dina numerat iter filios et nepotes. lxx. sunt praeter iacob. Filiae enim lie. xxiiij. filij zelphe. xvi. filij zachel. xiiij. filij bale. viij. Nota quod cum ioseph nodum haberet nisi duos. restat ut beniamin haberet decem. sed in libro non legunt nisi. ix. Forte vitios scriptorum duo nomina scripta sunt pro vno. vni magister hugo. asbel tercius in asabelum diuisit. Sed non videtur posse stare. quod in numeris cum familiae tribuum numerantur vicinis madianitis. sic legitur. Asbel a quo familia asbelitarum. Sed in hebraica veritate. ros et mumpbin duo sunt nomina que apud nos viciose iuncta sunt. quia forte iosephus pro asbel posuit asbela. id est sic diuisit.

Quo ioseph occurrit patri suo et introditur eum ad regem. Cap. XCVI.

Remisit ergo iacob iudam ad ioseph ut occurreret ei. Qui iuncto currum occurrit ei in iessen. Alij dicunt ad urbem herou in terra ramesse que tunc iessen post thebais dicta est. a qua thebei. quorum legioni praefuit beatus mauricius. Alii sunt thebe. vni thebani. Post ea cum reges fuerunt ex ea. dicta est urbs berouz. quod herodes egypti ei debebat custodiam. In finibus terre illius postea edificauerunt hebrei cogentibus egyptiis urbem tabernaculorum quae dicta est ramesse. post pagum arsenoiel dicta est. quod sonat sine sexu. sic dicta. quoniam sine discretione uterque sex cepit impare egypto. Dixitque ioseph ad omnem domum patris sui. Ibo et nuntiabo pharaoni venisse vos et viros esse pastores. Cuique dixerit vobis quod est opus vestrum. dicitis. Pastores sumus nos et praesentes nostri. Haec dicitis ut habitetis seorsum ab egyptiis in optima terra iessen. quod de testant omnes egyptii pastores ouium. quod non coedunt eas. sed colunt ut hamone. Ingressusque ioseph ad regem. ex tres fratrum suorum. i. super mos. v. viros statuit coram rege. qui cum dixissent se pastores ouium. addiderunt. non est herba in

terra chanaan. petimusq; ut iubeas nos
seruos tuos eē i terra iessen. nec. n. separari
volumus. sed cōem patris puidētiā facere
Si queris quō egiptus tpe inopie abūda-
bat in pascuis. **D**icim⁹. qz egiptus ptra
naturā aliarū regionū. cū abūdat frugū
bus. sterilis ē in pascuis. recōuerso. **D**iu-
turtior enī mora flumīs sup terrā tēpo-
ra colēdi ipedit. vel sata extinguit. pascua
autē nutrit. **P**ost hęc introduxit ioseph
patrē ad regē. bñdixitq; regi. **I**nquisit⁹
qz a rege de dieb; annozū suozū. ait. **D**i-
es pegrinatiois mee vite. c. xxx. annozum
sunt. pui ⁊ mali. nec puenerūt vsq; ad di-
es patrū meoz. **P**eregrinatiois dixit. qz
sancti vitā hāc p icolatu hñt. **M**aledixit
qz sapiēs accusator ē sui. **Q**d aut dixit p
ui. deterniauit dicēs. nec puenerūt. ⁊c.
Dedit ergo ioseph fratrib; suis possessi-
onē in optio solo ramessē. **D**icit tamē io-
seph⁹. **C**ōcessit ei pharao ut in eliopolita-
na vrbe cōuersarent. illic enī pascua pa-
stozes ei⁹ habebāt. sciēs gratū eē egiptijs
separi a se pastozes. ⁊ nihil qd eozū esset
istis dedisse. **F**orte ad territorū hxiopo-
leos spectabat terra iessen.

De dante quinte p̄tis frugū institutē.
Cap. XC VII.

Qualuit fames in

egypto. **C**ūq; defecisset preciū emporib;
sustētauit eos ioseph anno illo p cōmura-
tione pecozū. **S**equenti āno cū iterū fame
perirēt. em̄it omnē terrā egipti ioseph p
alimētis. ⁊ subijecit eā seruituti pharaois
p̄ter terrā sacerdotū quā dederāt eis reges
quib; statuta cibaria ex horreis publicis
dabant. ⁊ iō nō sunt cōpuli v̄dere pos-
sessiōes suas. **C**irca finē vero sterilitatis
ait ioseph ad populos. **E**n vos ⁊ pecora
vestra in manu pharaonis sunt. **E**cce vo-
bis reddo terrā ⁊ pecora. et dabo semina et
coletis terrā regi. quintā partē dabit⁹ re-
gi. quattuoz reliquas p̄mitto vobis in se-
mina ⁊ in cibos. **Q**ui dixerūt. **S**alus no-

stra in manu tua ē. **E**rit⁹ vsq; nūc quin-
ta ps soluit regib; egipti. **E**t factū ē qua-
si in legē. **P**eturamēto qd fecit Jo-
seph patri. **C**a. XC VIII.

Habitauit ergo

israhel in terra egipti auctusq;
est nimis ⁊ vixit in ea. xvij. annis. factiq;
sūt dies sui. c. xvij. annozū. **C**ūq; videret
diē obit⁹ sui iminere. vocauit ioseph
⁊ fecit ut poneret manū sub femore suo et
iuraret. i. p circūcisionis sanctitate; iura-
uit. hoc secundū iudeos. vel p christū. qz
sepeliret eū in sepulchro maioz suozū qd
abrahamiū dicit. et interferēdo dixit. v̄-
bi mortua fuit rachel. qñ se excusans q n̄
sepelierat eā vbi ipse volebat sepeliri.

Cura fuit sanctis sepeliri i terra q sciebāt
christū resurrecturū. ut cū eo resurgerent
Distat. n. abrahamiū a caluaria fere. xxx.
miliarib;. **C**ūq; iurasset ioseph. cōuersus
israhel ad lectuli caput qd erat ad orientē.
adorauit deū. **Q**uidā codices habēt ado-
rauit sup caput virge ei⁹. vel i capite vir-
gesue. ⁊ vtrūq; stare pōt. **P**oruit enī se-
nex habere virgā ut i hac erate fieri solet
⁊ innix⁹ sup eā adorauit. vel sceptruz qd
gerebat ioseph suscepit donec iurassent.
Cūq; iurasset sup cacumē nodū reddite
virge. adorauit deū. **N**ō enī credendū est
dicētib; q adorauerit sceptrū ioseph.

De bñdictione effraim ⁊ manasse.
Cap. XC IX.

Terū nūciatum ē io

seph qz egrotaret p̄ ei⁹. assumptisq; duo-
bus filijs p̄erit. **A**udiēs senex venisse fi-
liū cōfortat⁹ ē ⁊ sedit i lecto. vidēsq; cū io-
seph duos ait. **Q**ui sūt isti? **C**lare. n. vi-
dere n̄ poterat. **E**t ait ioseph. **I**sti sūt filij
mei qz dedit mihi de⁹ i loco isto **E**t ait ia-
cob. **I**sti duo mei sūt. **S**ic iubē ⁊ symeō
deputabunt mihi. i. quisq; tribū
faciet. **R**eliqui **Q**uilibet filiozum
quos genueris no iacob p̄ter ioseph

Libri genesis.

mine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. id est non facient tribus. sed contenti erunt possessionibus suis. **Uel** aliter. **Nomine** fratrum suorum vocabuntur. i. annumerabuntur tribus fratrum suorum. ita quod qui dam manasse. quidam effraim. Applicuit autem ioseph manassen ad dexteram patris. et effraim ad sinistram adorans et peres ut benediceret eis. **Jacob** vero in spiritu cecelauit manus. minori dexteram supponens. **Quo** ioseph grauiter accepit et ait. **Non** ita couenit pater. **Alter** enim est primogenitus. **Et** ille. **Scio** fili mi scio. et ille quidem erit in populos. sed minor maior erit. et semine eius crescet in gentes. **Hoc** impletum est in ieroboam. qui primus impauit tecum tribus et fuit effraim. **Et** ait ad effraim. **In** te benedicet israel. et dices in puerbium. **Faciat** tibi deus sicut effraim et manasse. **Et** ad ambos ait. **Deus** patrum nostrorum benedicat pueris istis. et inuocet nomen meum super eos. i. nomina abraham et ysaac. et crescant in multitudinem super terram. **Et** ait ad ioseph. **Deus** reducet vos in terram vestram. **Do** ubi preter fratres tuos sicut in qua tui in gladio et arcu meo de manu amorrei. **Hanc** emerat ea. c. agnis a rege emor. sed cum pro nece sicut inimitas debuerat auferri sibi. potestatiue semper ea obtinuit.

De benedictionibus duodecim tribuum **Cap. C.**

Quonuocauit autem iacob filios suos et ait illis. **Congregamini** ut annuncietis vobis que futura sunt in diebus nouissimis. **Ad** litteram de diuisione terre et de statu tribuum futuro prophetauit. **apertissime** vero de utroque christi aduentu.

Non quod omnibus benedixerit. quod patet in ruben. sed quod omnibus approbatur.

Rubem. **Cap. C. I.**

Rubem primogenitus meus fortitudo mea. id est que genui in etate robusta. principium doloris.

mei. id est sollicitudinis mee. circa meos filios. **Unde** alij habent capitulum liberis meis. **Prior** in donis. maior in impio. superple esse debueras. **Effusus** es sicut aqua. id est in viles libidinem. **Non** crescas quod ascendisti cubile patris tui. **Uel** ita distingue. **Effusus** es sicut aqua. non crescas qui ascendisti cubile patris tui. ac si diceret. **Lege** primogeniture honor tibi pre alijs debebatur. et duplicitas in possessione. sed sufficiat tibi pro crimine tuo pare esse ceteris. **Non** ergo supercresces sicut aqua bullens super egredietur vel sicut fluuius in undans.

Hiero. in libro. i. hebraicarum questionum gene. capi. cc. vij. sic dicit. **In** hebreo scribitur. **Ruben** primogenitus me. fortis. et cap. i. li. m. maior ad portandum. et maior robore. effusus es. s. a. ne adijciatur. ascendisti cubile patris tui. et contaminaisti stratum in ascensu. **Est** autem sensus hic. **Tu** es primogenitus meus. maior in liberis et debbas iuxta ordinem natiuitatis et hereditate que primogenitis iure debebatur sacerdotium accipere et regnum. hoc etiam portado onere et preualido robore monstrat. **Uerum** quod peccasti et velut aqua que vasculo non tenet voluptatis effusus es in perit. idcirco precipio tibi ut vltra non pecces. sicut in fratrum numero. penam ex peccato lyens. quod primogeniti ordinem perdidisti.

De Simeone et leui. **C. C. II.**

Simeon et leui vala iniquitatis. quod in furore suo occiderunt viros. s. sicut inimitas. et suffoderunt murum in voluntate sua. **Hic** aperit quia con-

rea voluntatem suam factum fuit istud. Alij habēt. subneruauerūt taurū. qđ quidam de filio regis qui rapuerat dinā itel ligūt. quidā de christo. quidam de tauris ipsis. p̄ filemplim dictū putāt. In consilio eorū nō veniat aīa mea. hoc plane de christo. De simeon enī scribe. de leui sacerdores. quorū cōsilio christus occisus ē. Diuidā eos in iacob et disperdā in israel. Ad litterā leui fortē nō habuit in terra. s; admixtus alijs viculos habuit ad alenda pecora. Simeon similiter q; modicus erat fortē nō habuit. sed receptus est i forte iude.

De iuda. Cap. C.III.

Equitur de iuda. ubi p̄phetat de regno futuro in iuda. et plane de christo. Iuda te laudabūt fratres tui. Hoc factū ē quādo alijs hēsitantib; prim; post moysen intrauit mare rubrū. ubi et regnū p̄meruit.

Manus tua in cervicib; inimicorū tuorū et adorabūt te filij patris tui. Sic notat regem futurū. Catul; leonis iudas. hic de capite regni. David enī minimus fratru electus est in regē. Ad predā fili mi ascendi. q; primo david plurimos hostes habuit. Requiescens accubisti vt leo et quasi leena. Postea in pace regnauit et maxime timebatur. Quis suscitabit euz ad p̄lterandū: q̄si d. spiritus solus directus est in david. Vel de successione salomonis dici potest. nō auferetur sceptrum id est rex de iuda. et dux de femoribus eius donec veniat qui mittendus ē a patre. sc; christus. Usq; ad transmigratiōē babilonis. lx. fuerūt reges de iuda. exinde duces vsq; ad hircanū. Et iterū fuerunt reges circa tpa christi et defecerūt vtriq; . et regnauit herodes alienigena. et ipse erit expectatio gentiū salus; exoptata nō solū iudeis. sed etiā gentib;. Tandem conuertit sermonē ad filiū iudam de illo christo mittendo sic. O fili mi. ille erit ligans ad

vineā pullū suū. et ad vitē asinā suā. id est gentilem et iudeū sibi qui vitis est associabit. Lauabit in vino stolā suā. et in sanguine vne palliū suū. id est carne; suam passionis sanguine cruentabit. Pulchriores oculi ei; vino. i. apostoli. et dētes ei; id ē p̄dicatores lacte cādidiores. Hebre; oīa de iuda sic. Nō auferet scepr; de iuda id ē quoddā dñm qđ .s. prim; intrauit mare rubrū. prim; obtulit factu tabernaculo. et huiusmōi. donec veniat qui mittendus ē. Hebreus dicit. donec veniat filio. i. vsq; ad saulē vinctū i filo. Post tū redijt ad iudā. qui eripuit ioseph a manib; fratru suorū. Erat expectatio gentiū. i. tribuū vñ domū;. Iudas ascēdet p̄ vobis in p̄liū. Ligās ad vineā pullū et ad vitē asinā. i. tāta erit ei copia vini q; in vna vite orerabit asinus. et ob hoc etiā rubicundus dixit oculos. quia sic apparet in oculis bibentiū. In cādore dēniū copiā oīū et lactis notat. quia lac comestū apparet i dētib;.

De zabolō. Ca. C.III.

Zabolon in litto remaris habitabit. et in statione nauū p̄tingēs vsq; sydonē. Ad litteram tribus hec maritima possedit.

De zachar. Cap. C.V.

Zachar asinus fortis. vel offeus id est vir agricola. accubans in terminis. quia mediteranea possedit inter maritimam et montes. Et vidit requiem q; esset bona. id est terram secundam. vnde sequitur. et terrā q; esset optima. et supposuit humerum suum ad portandum. quia in vehēdis mercibus ad mare que in finibus suis abundabant laborauit. factusq; est tributis feruens. id est nauibus ferentibus tributa. Hoc hebrei metaphorice exponunt dicentes. quia nocte et die studendo laborauit. et ideo omnes tribus ei seruiuerunt. quasi

magistro dona ferentes.

De dan. Cap. C. VI.

Dan iudicabit

populū suū sicut et alie tribu israhel. Sicut dan coluber in via. cerastes in sentina. mordēs vngulas equi. ut cadat a licentor eius retro. Hoc in samphone impletū est. q. d. Licet dan sit minima tribu tamē de ea surget iudex in israhel sicut et de alijs. qui ad modū colubri vias obseruabit. ne hostibus liceat vagari p iudeaz de populādo ut prius. et superbiā philistiim retrocedere faciet. Sed quis tantū sit. nō tamē erit christus. Unde subdit.

Tamen post illū salutare tuum expectabo domine. Exponit hoc etiā de antichristo. quē venturū de dan asserūt. qui cōtra sanctos morsu pestifere p̄dicatiōis et cornu potestatis armabit. Multos etiā qui ascēderant ad culmē virtutum. deiciet retro et tunc veniet saluator ad iudicium expectatus. Alij referūt hoc ad iudam. qui equū id est carnē christi et ascensōrē ei⁹ id est animā morsu p̄ditionis deiecit i mortem. tamē saluator expectat⁹ resurget.

Sed iudas credit fuisse de ysachar.

De gad. Capi. C. VII.

Gad accinctus.

vel latrūcul⁹ p̄liabit ante euz et ipse acinget retrosum. Gad cū rubē. et dimidia tribu manasse relictris vxoribus et liberis. vltra iordanē in finib⁹ suis armat⁹ p̄cessit israhel in terra p̄ cōditōe accepta a iosue ut rediret in terrā. quā occupauerat. sed post. xiiij. annos primus reuertēs. p̄eliū vicinarū gentiū aduersus suos quos reliquerat inuenit. et fortiter dimicās hostes strauit.

De aser. Capi. C. VIII.

Aser pinguis panis.

et p̄bebit delicias regibus. Fertilis enī fuit bui⁹ possessio. et delictis

asiliēs. De nephtalim. Cap. C. IX.

Neptalim ceruus

emissus. et dās eloquia pulchritudinis. Per velocitatē cerui. signat⁹ velocitas terre vberioris. que p̄ alijs p̄ciosos fruct⁹ parit. Alij habēt. ager irrigu⁹. qz sup lacū genesaret iordane irrigat⁹. vel aque calide. ibi sūt. Cōmendationē vero eloquiorū ad montē thabor qui i finibus ei⁹ ē referūt. qz eū p̄bete icoluerūt. vel qz de primis ei⁹ frugib⁹ offerebat⁹ i pascha. vñ fiebat laus deo que ē eloquiū pulchritudinis. Nō ad christū et apostolos veri⁹ referē. quia ibi maxime docuit.

De b̄ndictiōib⁹ ioseph. Cap. C. X.

Hius ioseph ac

crelēs virtute. s. et dignitate. vel p̄pter duas pres i tribub⁹. Filie discurrerūt p murū. Dic notat. qz ioseph trāseunte p egiptū. mulieres ascēdebant muros ut viderēt ei⁹ pulchritudinē. Eraspauerūt eū et iungati sūt. in uiderūtqz illi habentes iacula. Hoc de fratrib⁹ ei⁹. qui iaculū iudie armati sūt p̄ eū. Sedit i fori arcus ei⁹. i. in dño. et iō dissoluta sūt vicula brachiorū et manūū illi⁹ p̄ man⁹ potentis iacob. i. de⁹ qui ē potētia iacob soluit vincula quib⁹ ligauerāt eū fr̄es. Inde pastor egressus ē israhel lapis. qz de eo ieroboaz qui fortiter rexit israhel. i. x. trib⁹ vel pastor totius familie patris in egipto. Debre⁹ habet tamē pastorū lapidē in israhel.

Post cōmendationē eius b̄ndixit ei sic. Deus patris tui erit adiutor tu⁹. Omni potēs b̄ndicet tibi b̄ndictionibus celi de super. b̄ndictionibus abyssi iacētis teoz sum. b̄ndictionibus vberū et vulue. Ordo cōuersus. qz p̄ cōceptiōe et nutritione ponitur. Oprat ei vorē celi. fertilitatē terre. vberitatē lactis. fecunditatē pecoz. B̄ndictiōes p̄is tui p̄fortate sūt b̄ndictiōib⁹ patrū ei⁹. donec vēiret desiderū collūū eternoz. Dicad l̄az nihil est expositum. Forte sic

intelligi potest. Legit in numeris. Inclinati sunt scopuli arnon. vel gestierunt scopuli arnon. et in psalmo. Vires exultauerunt sicut arietes. et c. f. a. o. et hic dicit. de siderum collium eternorum. Hec tria ad diez spectant. Alibi dicunt colles tetragoni eterni. Dicimus ergo iuxta arnon fuisse colles asperrimos et sareos. et ideo dicti sunt eterni. Quattuor habebat ceraunia vnde et tetragoni dicti sunt quorum aliqua pars inclinata est coram israel. ut facile transiret. et quasi applausit eorum aduentui. Et forte dimidia tribus manasse circa montes illos sorte habuit. Et est sensus. Sic benediceit ioseph. donec per colles exultantes intret terram promissam. et ultra. quod donec inclusiuum est. Forte prophetavit de monte effraim. et monte samarie. in quibus regnauit israel. vel de montibus medorum et persarum. ultra quos exultat adhuc effraim et manasses. et letata est terra de exilio hostium. et tunc donec exclusiuum est. Tunc. n. terminata est gloria israel. Ex hebreo habetur hic sensus. Donec iugant colles eterni celo. Et est sensus. Benedictus sit ioseph ubique more loquendi. Sic enim solet dici. donec celum et terra cocant. Et hee omnes benedictiones fiat in capite ioseph. et in vertice nazarei. id est sancti inter fratres suos.

De beniamin. Capi. C. XI.

Beniamin lupus rapax mane comedit predam. et vespere diuidit spolia. Quidam referunt hoc ad hierusalem que fuit in sorte beniamin. quod dicitur lupus rapax. quod sanguinem prophetarum et christi fudit. et mane egressionis de egipto predam id est legem quasi extortam a deo accepit. et adhuc eam comedit. sed in vespera mundi diuidit spiritum viuificantem a terra occidente. Hebrei ad altare quod fuit in hierusalem referunt quod dicitur. lupus rapax. propter ignis voracitatem. in quo mane sacerdotes ponebant victimas ad ad-

olendum. vespere ipsi inter se partes suas que de sacrificijs eos contingebant diuidebant. Sed verius de paulo intelligit qui fuit de beniamin. qui primo fideles persecutus post fidelis eloquia dei et gradus ecclesie dispensauit. vel quod hec tribus multum fuit bellicosa. Et benedixit singulis proprijs benedictionibus. non quod singulis bona dixerit. sed quod bene et feliciter dixit. vel quod ex maxima parte benedixit eos.

De morte iacob et translatione eius in ebron. Ca. CXII.

Hec locutus est iacob collegit pedes suos super lectulum et obiit. et appositus est ad populum suum id est ad angelos certa spe. tandem in re. Mortuus quidem est quod appositus est ad abraham et ysaac. sed tam pauci populi dici non possunt. Celum populi dici possunt omnes ab adam predestinati qui erant in sinu abrahe. Ioseph vero precepit medicis ut condirent eum aromatis. et custodirent eum egipti. xl. diebus. Nos enim erat ethnicorum in condita seruare corpora. ix. diebus. et singulis diebus plangere. et fouere ea calida aqua. ut sciret vix anima egressa an sopita foret. condita vero. xl. diebus seruabant. Hebreis mos erat in condita seruare. vij. diebus. condita diebus. xxx. Seruauerunt igitur et ipsi iacob diebus. xxx. et ita sub ambozum custodia transierunt dies. lxx. Fideles modo quod mortuos suos de fide et virtutibus conditos aiunt. xxx. diebus eos plangunt. id est spirituales missas sub numero tot dierum pro ipsis celebrant. Quidam tertiis diem maxime celebrant. pro spiritu anima et corpore. Alii septimam. quia transierunt mortui ad septimam quietis. vel pro se prenatio anime et corporis. Significauit autem ioseph pharaoni per intercessores. quod iurauerat patri de sepultura. Et accepta licentia a pharaone. comitatus fratribus suis. et multis senibus egipti tenuit ad sepeliendum patrem in hebron. sed timetis

Libri Genesis.

bella deuiauerūt a recto itinere. uenerūt
q̄ ad areā adad. ubi postea popul⁹ mur/
murās contra deū diuino igne consum/
ptus est. et planxerūt ibi dieb⁹. viij. Et ob
hoc indigene dixerūt locū illū planctum
egipti. Tandē redeuntes ad viam transi/
to iordane sepelierūt eū in spelunca du/
plici. Rediitq̄ ioseph in egiptum cū fra/
tribus ⁊ vniuerso comitatu.

**De reditu ioseph ⁊ eius morte. Ca
pi. CXIII.**

Quoniam uero
fratres ei⁹. ne mortuo patre. me/
mor fieret iniurie eorū dixerūt ei. Pater
tuus adhuc uiuens mādauit vt hec ver/
ba tibi diceremus. Obsecro obliuiscaris
scelerū featrū tuorū. nos quoq̄ oram⁹ vt
patri tuo dimittas iniquitatez hanc. Et
adorauerunt proni in terrā. Fleuitq̄ io/
seph ⁊ ait. Nolite timere. ⁊ cōsolatus est
eos. Chiritq̄. c. et x. annos. et uidit filios
effraim vsq̄ in terciam generatione. Et
etiaꝝ de machir filio manasse nati sunt fi/
lij in genibus ioseph. Atq̄ fratrib⁹ suis.
Deus adhuc uisitatib⁹ uos. et reducet ad
terrā pro q̄ iurauit patrib⁹ uestris. aspor/
tate ossa mea uobiscū. Cūq̄ adiurasset
eos super hoc. mortuus est. ⁊ condit⁹ aro/
maribus. recōditus in loculo in egypto.
nec motus donec egressi sunt filij israhel
de egypto. Alij fratres secundū iosephuz
quisq̄ in obitu suo deferebant ⁊ sepelie/
bantur in hebron. et post translati sunt in
sichem.

Explicatio exodi. cap. i.
De seruitute filiorū israhel. cap. ij.
De dolo obstetricum. cap. iij.
De submersione paruulorū. capi. iij.
De ortu ⁊ reductione moysi. cap. v.
De uxore moysi et hiopissa. cap. vi.
De fuga moysi ⁊ affinitate ietro. c. vij.
De uisione dei in rubo. cap. viij.
De signis datis moysi. cap. ix.

**De reditu moysi in egiptū. et immissio/
ne uxoris. cap. x.**

De primo igressu ad pharaonē. ca. xi.

De afflictōe filiorū israhel. cap. xij.

De mutatiōe uirgarū i colubzū. c. xij.

**De plagis egipti. ⁊ aqua uersa in sangui/
nem. cap. xij. Et. xv.**

De ranis. capi. xvi.

De ciniphib⁹. cap. xvij.

De cinomia. cap. xvij.

De morte pecorū. cap. xix.

De ulcerib⁹ ⁊ vesicis. cap. xx.

De grandine. capi. xxi.

De locustis. ca. xxij.

De tenebris. cap. xxij.

De diebus egiptiacis uiradis. c. xxij.

De agno paschali ⁊ dieb⁹ azimoz. c. xxv.

De primogenitorū morte. cap. xxvi.

De exitu israhel de egypto. cap. xxvij.

De sanctificatiōe priogenitorū. c. xxvij.

De deserto egipti. capi. xxix.

De ducatu colūne ⁊ mari rubro. ca. xxx.

De trāsitu maris rubri. cap. xxxi.

De dulcoratiōe aq̄rū in marach. ca. xxxij.

De fontib⁹ ⁊ palmis in helym. ca. xxxij.

De cornicib⁹ ⁊ manna. capi. xxxij.

De aqua data in raphidim. ca. xxxv.

De pugna cōtra amalech. ca. xxxvi.

**De subdiuisionemagnatū ad consiliū
ietro. cap. xxxvij.**

De puentu ad montē synai. ca. xxxvij.

De uariōe legis uerboten⁹. cap. xxxix.

Primum mandatum.

Explicatio decalogi. cap. xl.

Secūdū preceptū. Terciū preceptū.

Quartū preceptū. Quintū preceptū.

Sextū pceptū. Septimū pceptū.

Octauū pceptū. Nonū pceptum.

Decimū preceptū.

De altari faciēdo. cap. xli.

De iudicijs. ca. xliij.

**De federe firmato aspersione sanguinis
uitulorū. cap. xliij.**

De priō ascēsu moysi in montē. ca. xliij.

De tabernaculo faciēdo. ca. xlv.

E

De semate arche. capi. xvi.
De ppiatorio et cherubin. ca. xvij.
De mensa et coronis. cap. xvij.
De panibus propositionis. cap. xlix.
De vasis libaminū. cap. l.
De candelabro. cap. li.
De parietibus tabernaculi. capi. liij.
De distinctione tabernaculi et utroque velo cap. liij.
De cornibus et sagis. cap. liij.
De modo tegendi secundum bedā. cap. lv.
Josephus aliter. cap. lvi.
De pellibus suppositis. capi. lvij.
Quid figurabat predicta. capi. lvij.
De altari holocaustorum. cap. lix.
De situ altaris et vasis eius. capi. lx.
De arto circa tabernaculū. cap. lxi.
De lucernis. capi. lxij.
De communibus vestibus sacerdotum. ca. lxij.
De pontificalibus idumētis. cap. lxij.
De mitra et thura. cap. lxv.
De typo vestium. cap. lxvi.
De compositione altaris incensi et loco eius capi. lxvij.
De compositione thimiamatis. c. lxvij.
De consecratione sancte unctionis. ca. lxix.
De labio eneo. cap. lxx.
De redemptione numeratorum. ca. lxxi.
De electione artificum et datione tabularum cap. lxxij.
De vitulo constanti. cap. lxxij.
De precem moysi et minis dei. ca. lxxij.
De translatione prioris tabernaculi. cap. lxxv.
Quomodo moyses vidit posteriora domini. capi. lxxvi.
De secundis tabulis et gloria vultus moysi. cap. lxxvij.
De compositione tabernaculi et erectione. cap. lxxvij.

Explicatio exodi. Cap. I.

Historia sequitur exodi. non alia quam dea predicta sed eadem eodem

renuata. sed propter fastidium tollendum in quibus partitiones distincta est. quartum quilibet partium libri sortita est vocabulum. Etiam hec. v. distincte sunt ab hebreis. p. liij. thomos quorum. xij. precesserunt in genesi. De cautez secunda partitio grece dicitur exodus. latine exitus. Odos enim iter vel via dicitur. Agit enim de exitu israel de egipto. Hebraice dicitur elefmoht. a principio libri. et sonat hec sunt nomina. sicut nos a principijs suis psalmos nominamus.

De servitute filiorum israel. Ca. II.

Rex igitur rex novus in egipto. logo tempore post mortem ioseph. Ab illo enim sub quo fuit ioseph qui proprio nomine dicitur e nephres. Ortaus regnavit a monaphis. sub quo natus est moyses. Regno autem translatum ad aliam domum. rex ille ob hoc quasi novus ignoravit beneficia ioseph. que contulerat egipto. et odiebat israel maxime ut ait iosephus. quia invidiam ruit eis egiptii propter virtutem ingenij. et laboris industriam. et affluentiam operum. et sobolis nobilitatem. Et ait rex ad populum suum. Populus israel fere fortior est nobis. sapienter opprimamur eum. ne multiplicetur vel ipse contra nos insurgat. vel addat hostibus nostris et egrediar liber. Imposuit ergo eis gravia angarias operum quibus fracti non vacarent amplius. et magistros operum prescripsit eis hebreos. sed magistris operum prescripsit egiptios ut duri affligerent eos. Coerxerunt ergo lateres ex quibus edificaverunt regi civitates tabernaculorum. phiboth et ramesen. Civitates prius erant. sed non erant tabernaculorum. erantque in finibus egipti. et idcirco munit eas pharao. ut ibi poneret armatos quos si in tabernaculo semper excubantes. ne quis posset ingredi vel egredi sine regis iuramento. Vel tabernaculorum. id est pauperum partium. et opere illorum illas ditavit. Vel positionum ubi scilicet hinc reponeret. Aliud etiam opus non tam grave quam fuisse imposuit eis. ut lutum platearum

et sordes viciorum copiosis exportarent. de quo legitur. **M**an? eius in copioso seruire. **T**ercium etiam addidit opus secundum iosephum. ut fluvium per multas derivaciones divideret. et circumdaret civitates fossatis. ne eas inundare fluvius valeret. et 113. cccc. annos in his miseris expederent. i. complerentur. Quam magis autem opprimebantur. tam magis deo auctore multiplicabantur.

De dolo obstetricum. Ca. III.

Quod videns pharao alium excogitavit dolum. et precepit obstetricibus hebreorum sephore et phue que preerat multitudini obstetricum. ut masculos hebreorum in obstetricando interficerent. et abortum esse factum mentirentur. Feminas autem reservarent. **T**um quia fragilis sexus nocere non poterat. et libidini egyptiorum deserviret. **T**um quia quidam sacrorum scriba regi preceperat. eo tempore in israel masculum nasciturum. qui regnum egypti humiliaret. et virtute universos transcederet. **T**imuerunt vero obstetrices deum. et favuerunt maribus. **Q**ue cum a rege arguerentur. mentes sunt dicentes. **H**ebree scientiam obstetricandi habent. et priusquam veniamus ad eas paravit. **E**t quia timuerunt deum edificavit illis domos. i. locupletavit eas cum essent pauperes. vel fecundavit eas cum essent steriles. **A**ugustinus dicit obstetrices venialiter peccasse. **G**regorius videtur velle quod mortaliter. **D**icit enim quod merces benignitatis earum potuit in eterna vita retribuui. sed pro culpa mendacium in terrenam compensationem declinata est.

De submersione puulorum. Ca. IIII.

Uides ergo pharao dolo sibi non prodesse aperte aggressus est eos. precipiens ut quicquid masculini sexus nasceretur in israel in flumine proiceretur. et multi eo tempore submersi perierunt. **P**ro quo peccato credit deus egyptios tradidisse in hunc errorem. ut apium pro deo colerent. **E**rat autem apium ut ait plinius qui

et testatur se vidisse eum quidam taurus. qui est improviso egrediebatur de flumine. habens in humero dextero signum candidum istarum line comiculate. ad quem cum statim conflueret egyptii. omni genere musicorum psallentes leuabant in aera. et super eos tanquam psallens ferebant. et ad motum vel stationem ipsi ipsi in terram movebantur et stabant. et eadem die evanescebat. **D**icitur autem quidam quod in festo serapis annuatim emergebat. vnde et ipsum serapim. i. serapi consecratum autumat vocatum. **A**lij autem per decennium semel apparere dicunt. **A**lij tantum tempore iusti sacerdotis heliopoios. iniusti non. ut quasi divinitus iusticia indicaret sacerdotum. **D**ecorum ergo fluminis puniuit deus in errore fluminis.

De ortu et educatu moysi. Cap. V.

Agressus est post hec vir leuita nomine aram vel amram. qui accepit uxorem corribule nomine iacobeth. qui volebat accedere ad uxorem post edictum. males carere liberis quam in necem procreare. **C**ui deus pro somniis astrinxit ut ait iosephus dicens. ne timeret uxorem cognoscere. quia puer quem timebant egyptii nasciturus esset ex ea. etiam de sacerdotio aron ei significavit. **T**andem concepit mulier et peperit filium sub silentio. eo quod non multum ei dolores partus infisterint. **E**t videtur puerum eleganter. abscondit eum tribus mensibus. **C**umque celare non posset. sumpsit fascellam scirpeam in modum fasci. i. fasci rotundi vimine compleram. et linit eam bitumine ac pice. et posuit in intus infantulum in careto ripe eum exposuit. ne in periculo fluminis rapere. stante procul sorore puuli maria et expectare rei exitum ex matris precepto. **E**cce autem descendit terribilis filia pharaonis ut lauat et ut in flumine. que videtur alveolum. et afferri sibi iubens. vidit parvulum vagientem. et miserata eius dicens. **D**e infantibus hebreorum est hic. **S**ic enim deus eum venustaverat. ut etiam ab hostibus dignus alimentum haberet.

Et cū egyptie plures ei admonissent vbera ad lacrandū. faciē auerterat. Et ait maria. **U**is hebreaz adducā: forte vbera gētis sue sequet. **E**x p̄cepto ergo termuthabiens matrē paruuli tāq̄ alienaz adduxit. et accessit ad eius vbera puer. **S**uscipit ergo a termutha lendū puerū. et ablatarū reddidit filie pharaonis. que adoptauit eū in filiū. et dicitur ē moyses. **E**gyptij enī mos aquā. is saluarū dicūt. **Q**uē dū quadā die termuth obrulisset pharaoni. vt et ipse eum adoptaret. admirās rex pueri venustatē. coronā quā tunc forte gestabat capiti illius iposuit. **E**rat autē i eam hamonis imago fabrefacta. **P**uer autē coronā proiecit in terrā. et fregit. **S**acerdos autē eliopoleos a latere regis surgēs exclamauit. **H**ic est puer quē nobis occidendū deus mōstrauit. vt de cetero timore careamus. et voluit irruere in eum. sed auxilio regis liberatus ē. et p̄suasione cuiusdā sapiētis. qui p̄ ignorantia hoc factū esse a puero asseruit. **I**n cui⁹ rei argumētum cū prunas allatas puero obrulisset. puer eas ori suo apposuit. et lingue sue summitatē igne corrupit. **U**nde et hebrei ipeditiozis lingue eū fuisse autumāt. **L**ante vero pulchritudinis fuit vt ait ioseph⁹ vt nullus adeo seuer⁹ esset. qui eius aspectu nō hereret. multiq̄ dū cernerēt euz p̄ plateas ferri. occupationes in quibus studebāt desererent.

De vxore moysi ethiopiissa. C. VI.

Factū est autem cū adultus fuisset moyses. ethiopes vastauerūt egiptū vsq̄ ad mēphim et mare. quo circa cōuersi ad diuinationes egiptij acceperūt respōsum. vt auxiliatore vterent̄ hebreo. et vir obtinuerūt a termutha. vt exercitui quē parauerāt moisen p̄ficeret ducē. prius p̄stitis sacramentis ne ei nocerēt. **E**rat autē moyses vir bellicosus et peritissimus. qui fluminis iter tāq̄ longius p̄termittēs. p̄ terrā duxit exercitū

itinere breuiori. vt improuifos ethiopes p̄ueniret. **S**ed p̄ loca plena serpentibus iter faciēs. tulit in archis papireis sup̄ plaustra ibices. ciconias. s. egiptiacas naturaliter infestas serpentibus. que rastro p̄ posteriora imisso aluū purgant. castraq̄ metatus p̄fererat eos. vbi serpentes fugarēt et deuozarēt. et ita tutus p̄ noctem trāsibat exercit⁹. **T**andē p̄uentos ethiopes expugnās. induxit eos fugiētes in ciuitatē saba regiā. quaz post cābises a nomine sororis sue merodem denominauit. quā cū q̄ inexpugnabilis erat diuini⁹ obsidisset. oculos suos iniicit in eū tarbis filia regis ethiopiū. et ex condicto tradidit ei ciuitatē. si duceret eā vxorē. et ita factū est. **I**nde ē quod maria et aarō iurgati sūt aduersus moysen pro vxore eius ethiopiissa. **D**ū autē redire voluisset. nō acquieuit vxor. **P**roinde tanq̄ vir perit⁹ astrorū. imagines sculpsit in gemis. hui⁹ efficacie. vt altera memoriā. altera obliuionem cōferret. **C**ūq̄ paribus anulis eas i seruisset. alterū. s. obliuionis anulū vxori p̄buit. alterū ipse tulit. vt sicut pari amore sic paribus anulis insignirent̄. **C**epit ergo mulier amoris viri obliuisci. et tandē libere in egiptū regressus est.

De fuga moysi et affinitate ietro.

Cap. VII.

In diebus illis egresus moyses ad fratres suos in terrā iessen vidit afflictionē eozū. et p̄fectū operis egiptiū percutientē quandā de hebreis. et secreto p̄cussum egiptium abscondit in sabulo. **E**t egresus altero die vidit duos hebreos rixantes. **Q**ui dū argueret eum qui fecerat iniuriā. **R**espondit. **Q**uis te cōstituit iudicē sup̄ nos? **N**um me occidere vis sicut occidisti hexi egiptiū. **V**irat⁹ est moyses quō palā factū erat verbū hoc et timuit p̄sertim cū audisset pharao verbū hoc et quereret eū occidere. **Q**ui fugiens p̄ desertū. venit in terrā madian. et ci-

borū inopiā. ut ait iosephus virtute tole-
rantie sup̄abat. et venit ad ciuitatez ma-
dian circa mare rubū. sic nominatam a
quodā filio abrahe de cethura. sed itq; iu-
ra pureū. Erāt autē sacerdoti madiā id
est primari qui antiquit? sacerdotes dice-
bant. vij. filie. q̄ dicebat vaguel agnomi-
natis ietro agnominatus cinēus q̄ vene-
rant ut haurirēt aq̄ gregibus suis. Offi-
ciū enim gregū alendorū tunc etiam erat
mulierū. maxime in regione trogoditarū
Supueniētes autē pastores repulerant
eas. quos phibuit moyses ab iniuria vir-
ginū. et adauit greges earū. Que ma-
turius solito rediētes rogauerūt parre-
ne beneficiū per agrini retributiōe priua-
rent. Vocatusq; moyses iurauit ut ha-
bitaret cum eo. Et accepit vtorē filiā eius
sephoraz. que peperit ei gerson. qd̄ sonat
aduena. eo q̄ in exilio genuerat eū. pepe-
ritq; alterū quē dixit elie;er id est dei mei
adiutoriū. de litq; ei socer omnem curaz
gregū suozū. in quibus omnis antiquis
barbaris erat possessio.

De dei visione in rubo. Ca. VIII.

Quandē mortuus
est rex egipti et clamauerunt filij
israel ad dominū. et recordat? est federis
quod p̄pgerat patribz eozū. Moyses
autē pascebat greges ouiuū in deserto. Cū
q; minasset gregē ad interiora deserti. ve-
nit ad montē dei synai. qui et in quadā p̄-
te sui dicitur est oreb. et apparuit ei domi-
nus in flamma ignis in medio rubi. Ig-
nis autē viriditate rubi depascebat inno-
rius. Erat autē mons ad pasturas egre-
gius et herbis abundās qz pastores illuc
ascēdere nō p̄sumebāt. tum quia mons
excelsus erat. tum quia opinio erat deum
ibi habitare. Et ait moyses. Glada; et vi-
debo visionē hanc magnā. et vocauit euz
dominus de rubo et ait. Moyses moyses
Qui respōdit. Assum. Et dñs. Tolle cal-
ciamenta tua. locus enī in quo stas terra

sancta est. Ego sum deus abraham. deus
ysaac. deus iacob. Cūdi afflictionē popu-
li mei in egipto. et descēdi ut liberarē euz
et educā eum in terram fluentem lacte et
melle ad loca chananei. et bei. amorrei. fe-
rezei. euei. et iebusei. Nomen autē gentis
septime. s. gesei tacuit. et fere vbiq; tace-
nisi in deutronomio. Sed veni mittaz te
ad pharaonē ut educas populū meuz de
egipto. Et dixit ei moyses. Quis ego suz
ut eā ad pharaonē? Et dominus. Ego ero
tecum et habebis hoc signum quod mise-
rim te. Cum educeris populū meum de
egipto. immolabis deo super montē istū
et tunc videbis q̄ ego fui tecū et redi-
ri te. de. r. e. Hebrei tamen termināt hic versū
q̄ miserim te. Et ait moyses. Si dixerint
filij israhel. quis est qui misit te. quod est
nomen eius. quid dicā eis? Cui dominus?
Ego sum qui sum. q. d. vocor qui sum.

Et dices eis. Qui est misit me ad vos.
Dices etiā. Deus abrahā. deus ysaac. de-
us iacob. misit me ad vos. Hoc nomen
mibi est in eternū. quia hi tres testes vi-
uunt in eternū. Iosephus dicit. Dixit ei
suam appellationē. quā homines pri? nō
audierāt. nec mihi fas ē dicere. Glade cō-
grega seniores israhel et dices eis q̄ appa-
rui tibi in rubo. et misi te ad liberanduz
eū. et ingredient tecū ad regē egipti. Et
dices ad eū. Deus hebreozū vocauit nos
Iominus viā triū dierū in solitudine. ut i-
molem? deo nostro. Scio tamē q̄ nō di-
mitter vos nisi per manū validā. et p̄cu-
tiam egiptū i mirabilibz meis. Nec exhibi-
tis vacui. sed postulabitis ab egiptijs et
cōcellaneis vestris vasa p̄ciosa et vestes et
spoliabitis egiptū. Sicut hebrei postu-
lasse ut dono darēt. sed verius ē q̄ mutuo
Excusant autem p̄ p̄ceptū domini.
Designis datis moyli. Ca. IX.

Ait moyses.

Nō credēt mihi. Cui dominus.
Quid est quod tenes in manu tua? Re-
E ij

spondit Virga. Et ait. Projice eam in terram. Et proiecit. Et versa est in colubum. Et expandit moyses. ita ut fugeret. Et dixit dominus. Apprehende caudam eius. Et cum tenuisset. versa est in virgam. In hebreo enim coluber feminini generis est. Et ait. Hoc signum facies. ut credant tibi. Et adiecit. Mitte manum tuam in sinum tuum. Et facta est leprosa. id est. albida instar niuis. Iterum ait. Retrahe manum in sinum. Et retraxit. et protulit. et erat similis carni relique. Et iterum. Sed neque his duobus signis crederet. Fume aquam fluminis. et funde super terram aridam. et vertet in sanguinem. Et ait moyses. Obsecro domine. mitte alium. nam impedimento lingue factus sum. ex quo locutus es ad servum tuum. nec etiam eloquens sum ab heri et nudius tertius. Et dominus. Quis fecit os. quis nutum. quis surdum. quis videntem. aut cecum? Nonne ego? Age igitur. docebo te. et ero tecum. At ille. Obsecro domine. mitte quem missum es. Et dominus quasi turbatus ait. Aaron frater tuus eloquens est. et ipse egredietur in occursum tuum gaudens. Bone verba mea in ore eius. et ostendat vobis quid agere debeatis. Virgam sume in qua facturus es signa. Tunc moyses ad ierem. et ait. Revertar ad fratres meos in egiptum. ut videam si vivant. Cui ierem. Vade in pace. Virgam autem facienti. dixit iterum dominus. Vade in egiptum. mortui sunt qui querebant animam tuam. pharaon. scilicet. et coplices eius. Vel plurale ponitur pro singulari. si solus pharaon querebat.

De reditu moysi in egiptum. Ca. X.

Quid ergo moyses uxorem et liberos. et imponens super asinum profectus est. Cumque esset in itinere in divetorio ut comederet. occurrit ei dominus. id est angelus euagiato gladio. et volebat eum occidere moysen. sed quia uxorem ducebat et filios contra voluntatem dei. essent enim impedimento. Vel quod

puer incircumcisus erat. Alterum forte iam circumciderat moyses. Non enim credendum est illis qui dicunt alterum remansisse cum ierem. cum supra ait. liberos. Tunc illico sephora acutissima petram. et circumcidit prepucium filii sui. tetigitque pedes eius. et ait. Sponsus sanguinum tu mihi es. et dimisit eum postquam dixerat hoc. ut ait augustinus. Locus iste brevitate obscurus est. Ubi ergo ait. tetigit pedes eius. intelligendum est. sanguis tetigit pedes pueri vel angeli. Unde ierem ait viro. Es ne mihi vir sanguinum. Id est. An ex coniugio tuo tantum scelus teneor agere. ut fundam sanguinem filii mei? Et recessit ipsa ab eo vel angelus hebreus ita. Et tetigit pedes eius. id est sephora moysi. Indignas enim prepucium iecit ad pedes moysi et ait. Gener sanguinum tu mihi es. id est tu gener patris mei ideo factus es. ut esses mihi id est carni mee in filio ad sanguinem id est ad mortem. Vel sanguis meus effusus est ad placandum angelum. qui tibi mortem minabatur. Et dimisit angelus moysen. quod in hebreo patet. Tamen hebreus habet. Relaxavit eum angelus. quem prius. scilicet. usque ad mortem arabat. Et hinc voluit quidam mortem circumcidendi petrinis cultellis habuisse principium. vel a ioseph in galgalis. Tamen ubi nos habemus petram. hebreus habet aciem et dicit acutissimam aciem novaculam. Unde et iudei novaculis circumcidunt. Fabulantur quidam hebrei. usque ad david circumcisionem factam petram. Sed quia in deticiendo goliath. ferrum lorice et galee cessit lapidi iactro. quasi dans ei locum. deinceps cessit lapis ferro in circumcissione.

De primo ingressu ad pharaonem.

Habuit itaque moyses solus tenens virgam in manu. intrauitque aaron domino iubente desertum synai. et occurrit moysi in monte dei. dixitque ei moyses verba domini et signa que mandauerat. Veniuntque simul. et co-

gregauerunt seniores israel. Locutusque
eis aaron omnia verba domini. et fecit si-
gna coram eis. et crediderunt. **H**os hic cum se-
nibus israel ingressi sunt ad pharaonez
et dixerunt ad eum. **H**ec dicit dominus deus
israel. **D**imitte populum meum. ut sacrificet
mihi in deserto. **E**t ille. **N**escio dominus
et israel non dimittam. **E**t illi. **I**binus viaz
trium dierum in solitudine. ut sacrificem
deo nostro. **I**n quo nec contrarietas nec
duplicitas intelligenda est. **E**o enim or-
dine forsita populus edu ceretur. si pha-
rao populum dimisisset. **L**unc moyses se-
cundum iosephum commemorauit ei quanta fe-
cerat egyptiis oppressis ab ethiopiis. et com-
memorauit labores et pericula que pro eis
tulerat. et pro eis condignam non acce-
perit retributionem. pariterque que sibi con-
tingebant in fine exposuit. **Q**uem rex deti-
dens seruum suum fugitiuum vocauit. et pro
datione cum rediisse. **L**unc ait rex seruis
suis. **V**ultus est populus. quanto maior.
si dederitis ei requiem ab operibus. **E**t pre-
cepit ne ultra darent eis paleas ad confici-
dos lateres. que commixtura luto miscerentur.
ut solidiores essent lateres. **N**on lateres
potius coquebantur pro lignorum penu-
ria in egypto.

De afflictione filiorum israel. Ca-
pitulum XII.

Quod primebatur

Ergo hebrei operibus. nocte col-
ligendo paleas. et die lateres faciendo. et
idem numerus laterum exigebatur ab eis
qui et prius. **F**lagellati sunt magistra-
tus de filiis israel. qui preerant fratribus
suis operantibus. nocte colligendo pale-
as a prefectis pharaonis. **M**agistratus
enim operum hebrei erant. prefecti vero
magistris egypti. **G**eneruntque prepositi
filii israel ad pharaonem. et dixerunt. **C**ur
iniqua agis contra seruos tuos? **Q**ui ait
Quacans ocio. et ideo dicitis. **E**amus sa-
crificemus domino. **I**te ergo. operami-

ni. palee non dabuntur vobis. **C**umque egre-
derentur. occurrerunt moysi et aaron. et
dixerunt eis. **V**ideat dominus iniurias
vestras in nos. et iudicet. quomodo fete-
re fecistis nos id est abominabiles red-
didistis coram pharaone. **E**t ait moyses ad
deum. **C**ur misisti me. ut affligeres popu-
lum tuum? **C**ui dominus. **I**n manu robu-
sta eiecisti eos. **E**t adiecit. **E**go sum qui
apparui abraham ysaac et iacob in deo om-
nipotenti. id est qui sum omnipotens. et no-
men meum adonay non indicaui eis. id est for-
titudine et potentia ad quas pertinet hoc
nomen. sed pietate et sapientia. ad quas per-
tinent hely et helyoy. **N**on indicaui si-
cut tibi. **A**pparuit enim dominus abrahe.
sed moysi locutus est facie ad faciem. **E**t iterum
Introduca vos in terram super quam leuaui
manum meam id est iuravi. ut darem eam pa-
tribus vestris. ego dominus. q. d. **I**ta ve-
rum est hoc. sicut ego sum dominus. et est
iuramenti species. **N**arrauit moyses hec
omnia filiis israel. nec acquieuerunt propter
angustiam spiritus. **C**onnumerat autem hic
historia principes domorum per familias
suas. sed de tribubus tantum. scilicet rubem. sime-
on et leui. **N**obis autem de solo leui dicere
sufficiet. **F**ilii leui fuerunt. gerson. caath
et merari. **E**t quibus tres familie leuitarum
deriuare sunt. gersonite. caathite. merari-
te. **F**ilii caath amraz et isuar chore. **F**ilii
amram de iocabeth. aaron moyses et ma-
ria. **A**cepit autem aaron uxorem elizabeth
filiam aminadab. sororem naaon. que pe-
perit ei nadab et abiud. eleazar et itamar.
Eleazar accepit uxorem de filiabus phanu-
el que peperit ei phineas. **I**ste est moyses
et aaron. quibus locutus est dominus in
terra egypti. **H**oc addidit esdras ut qui-
dam dicunt. **N**on moyses de se tantum dea-
lio locutus est.

De mutatione virgarum in colubrum
Cap. XIII.

Terum locutus est

domin⁹ ad moisen. Loquere ad pharaonem omnia que loquor tibi. et ne timeas eum. **E**cce constitui te deū pharaonis. id est potentē in ipso. et in terra eius facere signa ad modū dei. **A**aron erit ppheta tu⁹ id est plocutor. **N**ō tū moises de⁹. vel aarō ppheta. **I**ngressiq; sunt moises et aaron ad pharaonē. **M**oises erat. lxx. annorū aaron. lxxij. qñ locuti sunt ad pharaonē. **A**ultergo aaron virgā moisi. et iecit eā in terrā corā pharaone. et versa est in colubrū. **V**ocauitq; pharao maleficos. et fecerūt similiter. pncietes singuli virgas suas. que verse sunt in dracones. sed deuorauit virga aaron virgas eorū. **E**t sciendū. quia magi oculos spectantiū deludebāt. **V**el secūdu augustinū. demones discurrūt p mundū. et subito semina rerum de quibus hoc agitur afferunt.

De plagis egypti. **E**t de aqua versa in sanguine. **Ca. XIII. Et. XV.**

Induratum est cor

pharaonis. nec audiuit eos. **E**rat dominus ad moysen. **E**gredere i occursum pharaonis. cum egredietur ad aquas. et dices. **I**n hoc scies. quod dominus sum. **P**ercuria virga aquam fluminis. et vertetur in sanguinem. **P**isces morientur. et affligentur egyptij. et factum est ita. **E**t percussit aaron aquam fluminis. et versa est in sanguinem. et fuit sanguis in omni terra egypti. in fluuijs. et paludibus. **F**ortē nō in omnibus. sed i his que manabāt de nilo. et i vasis domorū tam ligneis q̄ sareis. **F**oderuntq; puteos egyptij per circuitum fluminis. et inuenerūt sanguinē. **F**ecerūtq; similiter magi iānes et mābres. **E**t dicūt

quod allata sit aqua de terra iessen. quā non percussit dñs plagis ppter filios israel. qui habitabāt in ea. **T**amē iosephus dicit. quod hebreis fluuius potabilis erat. licet esset muratus. **E**gyptijs vero non solū colore. sed etiā sapore amaro cruore preferēbat. **U**n̄ potius videt quod alibi q̄ in nilo aqua fuerit in egipto. **E**t hec est prima plaga. qua percussit dñs egiptū septē dieb. **D**e qua dicit ioseph⁹. quod pharao timēs pro ea et hesitās hebreos abire pmisit. **C**ūq; malū fuisset releuatū suam permutauit.

De ranis. **Cap. XVI.**

Terum locutus ē dominus ad moysen. **I**ngredere ad pharaonē. et si noluerit dimittere populū. dic ad aaron. vt extendat manū sup flumina riuos. et paludes. **E**t fecit sic. **E**t ascenderunt rane. et operuerūt terrā egypti. **Q**ue vt dicit iosephus orze in breui moriebantur. et putrescētibus cadaueribus. fetoris nimis noxius exalabat ex aqua. imo quedā quasi domesticæ domos intrātes. sepe in cibis et potib⁹ et lectis inueniebant. **F**ecerūt autē malefici similiter. **S**ūt autē tria genera ranarū. vnū fluuiiale et vocale. aliud minimū quod et calamitū dicit. quod si percussit in os canis obmutescit. terciū magnum est et venenosum. quod rubeta dicit. et vulgo crassantium. **D**ixit ergo pharao ad eos. **O**rate dñm. vt auferant rane a nobis. et dimittā populū. **E**t clamauit moyses ad dominū. et mortue sunt rane. **V**idēs q; pharao quod data esset requies. nō dimisit eos.

De cimiphibus. **Capi. XVII.**

Dixitq; dominus ad moysen. **D**ic ad aaron. **E**xtende virgā. et percutē puluerē terre. et sint cimices i omni terra egypti. **E**t factū est ita. **S**ūt autē cimices muscæ adeo subtiles. vt visum nisi acute cernētis effugiant. et corpus cui insident acerbo terebāt

stimulo. Feceruntque malefici similiter. ut educeret canes. et non potuerunt. Et dixerunt pharaoni. Dignus dei est hic id est spiritus dei. Sicut enim per dexteram filius sic per dextram spiritus solet accipi. Augustinus. Querit quare in hoc defecerint. et non in primo vel secundo. Et dicit hoc esse factum ad notandum. quod si pharaonibus habuerit notitiam patris et filij. non tamen spiritus sancti. Hec tria signa facta sunt per manum aaron. quae sequuntur. vel a domino tantum quedam. vel per moysen.

Decinomia Cap. XVIII

Dixit ergo dominus ad moysen. Egredere ad aquas ad pharaonem. et dices. Quod si noluerit dimittere populum meum. mittam in omnem terram egypti. omne genus muscarum. et faciam in die illa mirabilem terram israhel. que habebit tranquillitatem. Et factum est ita. Et venit musca grauissima in omnem terram egypti. Figurata locutio est. id est multitudo muscarum. et expressius dicitur est quod si pluraliter diceretur. Pro quo. lxx. posuerunt cynomia id est musca canina. quod et in psalmo legitur. Tunc vocauit eos pharaon et ait. Ite sacrificate deo vestro in terra hac. Qui dixerunt. Non possumus. Abominationes egyptiorum immolabimus. Si mactauerimus que colunt egypti coram eis. lapidibus obruemus nos. Taurum enim adorabatur in honorem apis. vaccam pro yside. oues pro hamone. Unde abominabile erat eis occidi hec. vel comedi. Et ait pharaon. Ite in desertum. Repone longine abeat. Rogate dominum pro me. Prauit moyses. et recessit musca. Et iterum cor pharaonis iduratum est. Pro his duobus plagis dicit iosephus. quod innumera multitudo pedicorum egypti pullulauit. ex interioribus ebulliens. quos neque lauacris neque medicamentorum unguentis exterminare poterat. Multis enim plagis. propter decem famulas credibile est percussos egyptios.

De morte pecorum. Cap. XIX.

Tunc dixit dominus moysi. Dic pharaoni. si retinuerit populum meum. cras inducam pestem grauem. et morientur omnia animalia egypti. nec quicquam de his que possidet israhel morietur. Et mortua sunt animalia egypti que secerant in domibus. quia que in pascuis erant. post grandinem perierunt. Vel forte determinatum non est. quod sine multo temporis intervallo forte hec facta non sunt. et potuerunt aliunde habere iterum animalia. Pro hac etiam dicit iosephus. quod bestias multi generis quarum aspectibus nullus occurrit dominus regionem eorum impleuit. quibus et ipsi consumebantur. et terra agricolis nuda batur. Et ingrauatum est cor pharaonis. et noluit dimittere populum.

De vlcibus et vesicis Cap. XX.

Tertium dixit dominus ad moysen et aaron. Tollite cineres de camino. et spargat illos moyses. in celum coram pharaone. et erunt in hominibus et iumentis vlcera et vesice in omni terra egypti. et factus est ita. Nec poterat etiam malefici stare coram pharaone. propter vulnera que erant in eis ex interiori corruptione venientia.

De grandine. Cap. XXI.

Dixit quoque dominus ad moysen. Dic pharaoni. Hec dicit dominus. Adcirco posui te ut ostendam in te fortitudinem meam. et narrem nomen meum in omni terra. En pluuia hac ipsa hora cras tale grandinem qual non fuit in egypto usque in dies hanc. nec etiam in partibus ypphoris. Congrega

Cap. XVII.
Domi
Dic ad aaron
pulerentem
egypti. Et
mulce ad
ceruicem
acerbo

que habes in agro. **D**omines. n. et iumentis
 et foris inuenta grandine morientur. Qui
 timuit de seruis pharaonis dominum. com-
 fugere fecit seruos et iumenta in domos.
Extenditque moyses virgam in celum. et cecidit
 dominus tonitrua grandine et fulgura. et
 ignis et grando pariter mixta ferebantur. Et
 percussit grando cuncta que fuerant in agris.
 et herbam et lignum regionis confregit. **O**-
 rante deum lesum est. quod iam vitens erat et lignum
 quod iam folliculos germinarat. **T**riticum ve-
 ro et far quod est grani genus frumento gros-
 sius non sunt lesa. quod serotina sunt. nec ad-
 huc vitentia. quod in spicam nondum prodierant.
 tantum in terra iessen grando non ce-
 cidit. **E**t vocauit eos pharao et ait. **D**ec-
 caui etiam nunc. orate dominum pro me. et dimitte-
 tam vos. **E**gressusque moyses ex vrbemete-
 dit manus ad dominum. et cessauit tempestas
 nec etiam stillauit pluuia super terram.
Et ingrauiatum est cor pharaonis.

De locustis. Ca. XXII.

Dixitque domi-
 nus ad moysen. **I**ngredere ad
 pharaonem. et faciam signa que narces filijs
 et nepotibus. vt scianis quod ego sum domi-
 nus. **E**t ingressi dixerunt regi. **D**ec dicit
 dominus. **E**cce inducam cras locustas in fines
 tuos. vt comedatur quod residuum est grandi-
 ni. **E**gresso moysen. dixerunt serui phara-
 onis ad eum. **Q**uibus quo pariemur hoc scan-
 dalum? **D**imitte homines. quod perit egiptus?
Et reuocatis illis. dixit pharao. **Q**ui nam
 sunt qui ituri sunt ad sacrificandum? **E**t
 ait moyses. **V**iri et mulieres. senes et par-
 uuli. cum omnibus ouibus et armentis.
Et respondit. **C**ui dubium est quod pessime
 cogitetis? **N**on fiet ita. sed ite viri tantum
 hoc enim petistis. **E**t eiecti sunt a conspe-
 ctu eius. **E**t extendit moyses manum super
 terram egipti. et induxit dominus austrum
 die illa et nocte. **Q**ui leuauit locustas. et
 sederunt innumerabiles in cunctis finibus
 egipti. et deuorauerunt omne vitens in li-

gnis et herbis. **D**icitur autem locusta quasi
 longa hasta. quia longiora retro habet
 crura. **F**estinusque pharao vocauit eos
 et ait. **D**eccaui in deum vestrum et in vos
Orate pro tollenda peste. hac etiam vice.
Et egressus moyses orauit dominum. **E**t
 flauit ventus ab occidente. et proiecit locu-
 stam in mare rubrum. **E**t indurauit domi-
 nus cor pharaonis. nec dimisit israel.

De tenebris. Capi. XXIII.

Extenditque moy-
 ses manum in celum. et facte sunt te-
 nebre palpabiles. vt nec videre nec mo-
 ueri localiter possent egiptij. multa etiam
 mirabiliter compulsi sunt mori. **U**bi-
 que autem erat israel. lux erat. **E**t vocauit
 eos pharao. et ait. **I**te vniuersi. oues tan-
 tum. et armenta remaneant. **E**t ait moyses
Nec remanebit ex eis ungula. presertim
 cum adhuc ignozemus. quid debeamus
 imolare. **E**t ait pharao. **C**auene ultra fa-
 ciem meam videas et moriaris.

De diebus egiptiacis vitandis.

Cap. XXIII.

Abit ergo moy-
 ses ad fratres suos. et dixit dominus
 ad eum. **A**dhuc vna plaga tangam pha-
 raonem. et dimittet vos. **N**otandum. quia
 plures fuerunt in egipto plage que decem
 quas exodus enumerat. sed non fuerunt ad-
 eo graues forte. et ideo tacent. **U**bi quidam
 dies egiptiaci dicuntur. quod in his passa est
 egiptus. quorum duos tantum in singulis me-
 sibus notamus ad memoria. cum plures
 forte fuerunt. **N**ecess est credendum. quod egi-
 ptij licet astrozum periti. deprehederunt di-
 es hos nefastos in inchoatione opis. vel
 itineris. vel minutionis. **N**ota etiam
 quod quidam egiptiorum timetes egiptum pituram
 egressi sunt vt cycrops. qui ingressus greciam
 vrbem pdidit. quam vocauit actem. que postea di-
 cta est arthene. quam quidam grecorum diadaf. quidam
 ortomenam dixerunt. **Q**ui dicitur est diffres.

Est nomen egiptiuz. quod latine dicitur quasi diu homo. vel quod tradidit grecis matrimonium maris et femine. ut ait pompeius tregus. vel bicorpor. vel propter periclitum stature. vel pro virtutis immensitate. vel pro peritiam utriusque lingue quaz habuit grece et egiptie. sub quo primo nata est in arce oliua. Creditur etiam eadem tempestate egressus dionisius bachus. qui et argos condidit. et usum vitis grecis. Dicitur etiam diluuium in cessalia factum sub deucalione. et incedum sub feronte circa tempora moysi. et sub eo beucules acru vicin. erictonius filius vulcani curru. et troilus primus quadrigam iunxisse ferunt. Egiptus que prius melitara. post aerea. ab egipto rege submerso egiptus dicta est. Lacedemone filius semeles lacedemoniam condidit. xantus triopalesbum. Epidaurus condita et corinthus. que prius ephyla. ysis secundum quosdam ex thelano epaphum genuit. qui memphim condidit. cum in secunda egipto regnaret. Sane determinans dominus plagas que restabat. ait. Ingrediar in egiptum. et morietur omne primogenitum a primogenito pharaonis. usque ad primogenitum ancille que est ad molam. etiam primogenita pecorum. Apud vos vero nec mutiet canis. et petetis vasla preciosa ab egiptiis et dabunt vobis.

De diebus azimorum et regno paschali. Cap. XXV.

Terum dixit dominus ad moysen. Mensis iste erit vobis primus in mensibus anni. Hic est aprilis. id est lunatio aprilis. que in marci osepe inchoat. Hic dicitur ab hebreis nisan. apud egiptios parmuti apud macedones xanticus. Voluit quippe dominus iudeos a ceteris nationibus differre si cur religione et caractere circumcisionis. ita et temporis ratione. Romani enim ex traditione nume popili primum mensem ponunt ianuarium. quod tunc incipit sol ascendere post solsticium hiemale. arabes incho-

ant annum post solsticium estiuum. Cognatius videtur fieri ab hebreis in marcio. in quo et mundus perditus legitur. In aprili ergo ceremoniali differunt a nobis. in temporalis conueniunt nobiscum. Et adiecit dominus. Decima die mensis huius tollet dominus quecumque agni vel si non poterit agnum saltem hederum. Quod si non sufficiet numerus domus ad esum agni. assumet de domo vicina domui sue iuxta numerum animarum que sufficiant. et erit masculus anniculus. id est unius anni. sine macula. non quidem velletis sed corporis. quod in leuitico determinatur. Si cecum fuerit et fractum. et sumptum de grege seruabitur eius in domo usque ad triiugum die. et imolabitur eius omnis.

multitudo. queque domus. s. suorum ad vesperam. et trigentis cum fasciculis ylopsi utrumque postem et super liminare sanguine edentes carnes nec creilla assas igni. nec coctum quid de ea aqua. aut crudum id est semicoctum ex festinatione. et azimos panes cum lactucis agrestibus quarum amaritudo amaritudinem seruitutis memoraret in sempiternum. Caput autem intestinis vorabitur et pedibus. Si quid residuum fuerit igni comburentur. quia ut ait iosephus. crematum suorum ferri solet. et eleuatio ignis. eleuationem ab eis pestis que vastauit egiptios signauit. nec comederit de eo in circumcissus. De modo etiam comedendi ait. Venes vestros accingeris. calciamera in pedibus tenentes baculos in manibus. os tamen frangeris. nec de carnibus foras mitteris et cederis festinantem

Der. x. lunam. als. xiiij. innuis. q. agni qui tollebatur significabat aliquid eternum. Sicut enim de luna quarta die creata quasi fuerit prima die mundi. xi. ante mundum. x. autem quidam quod x. capita erant in esum unius agni. Bene attendas hoc scilicet quod luna fuit creata quarta feria. et eo die. xiiij. et sic tertia feria fuit. xij. secunda feria. xi. prima feria. xi.

Historia

Est enim phasē id est transitus domini. **D**icitur autē nox illa transitus. quia transiuit in ea angelus per egiptū percutiēs priore genita ab homine vsq; ad pecus. et transiuit sup tecta hebreorū illita sanguine. Et aggressus est israel iter trāseundi ab egipto. **I**terūq; ait dominus. **D**ie hunc habebitis solēnem et in monumētū in generationib; vestris cultu sempiterno. **S**eptem dieb; azima cōcedetis. priā dies erit sancta et venerabilis. similiter et septima. **N**ihil opis facietis in eis exceptis his q; ad vāscendū pertinent. **P**aret. q; medijs dieb; poterāt opari. **E**t hoc etiā patet. q; sabbatū erat eis solēnius quouis festo quantū ad ociū. in quo nec ad vāscendū licet opari. **I**nde potuit esse. q; mulieres in ipso die solēni pasce potuerunt parare vngēta ad vngendū dñm. qd sabbato nō licuisset. **I**n ezechiele festus in prima die aprilis legit. et in. vii. quod nō hic. **E**t egressi filij israel fecerūt sicut p̄cepit dominus moysi et aarō. et cōgregati sunt. xiiij. luna in finib; egipti circa ramassē. **T**amen ioseph; dicit eos cōgregatos. x. luna et vix expectasse quartādecimā.

De morte primogenitorū. Capitulum. **XXVI.**

Factū est autem noctis medio percussit dominus omne primogenitū egipti. nec erat domus in qua nō iaceret mortuus. dñō forte ita procurante nō fuisse domum absq; primogenito. **C**ōpulsusq; pharao dixit moysi per nuncios vt egredereetur cum omnib; suis. imo et egiptij vgebāt eos exire. **T**ulit igitur populus farinam cōspersam super humeros ligatam in pallijs. et perierunt vasa ab egiptijs vesteq; plurimam et spoliauerunt egiptios ex p̄cepto domini. tum pro mercede laboris qua fraudati erant. tum vt inde fieret tabernaculum. **E**t erant quasi dec. milia virozū perditum absq; paruulis. et vulgo famulan

tium eis innumerabili. et duxerunt secū diuersi generis animātia multa nimis.

Pharao vel egiptus que decem plagis verberata nō cessit. solo san

guineagni victa filios israel dimisit.

De exitu israel de egipto. Capitulum **XXVII.**

Factū est autem vt nilus p̄ter solitū adhuc inundaret terrā in q; erat sepulch; ioseph;. **T**enebant autē iuramēto apportare ossa ei; **T**ūc moyses scripsit i lamia aurea nomē dñi tetragrammatō. que supposita aque supnatavit. vsq; dñi veniens stetit supra vbi erat sepulch; ioseph;. **E**t effodiētes sustulerūt ossa. que sublata legunt eis p̄berasse forte de difficultate itineris. **T**ū hebrei tradūt. q; ouis ex improviso astitit iuxta eos. que locuta ē ad eos. **O**b quā rem dixerūt eā secū multo tpe p̄ desertū. et dixerūt eā ouē ioseph;. de qua ibi. **Q**ui deducis velut ouē ioseph;. **I**ngressu etiā eozū terremotu facto. multa tēpla egipti cū idolis suis corruerūt. **H**abitatio autē filioz israel in egipto fuit. cccc. xxx. annozū. **S**ed noie egipti intelligēdus ē ois incolat; eozū. qui icēpit a p̄missione abrahāe facta in via mesopotamie. a qua vsq; ad legē datā tot anni fluxerūt. **S**olis enī. c. xliiij. annis seruiuit israel in egipto post mortē ioseph;. **Q**uib; expletis eadē die egressa est ois multitudo de terra egipti. quod etiā mirabiliter a deo factū ē. **U**el forte ea dē die qua exiuit abrahā ad peregrinādū. **E**t nota qd hic dicit. die qua egressi sunt et infra. memēto diei hui; in qua egressi estis de egipto. prima die. s. azimozū. etiā supra legit dictū eis. nullus egredietur ostiū domus sue vsq; mane. ecōtra statim legit hic. **N**ox ista obseruabilis est dñō. quādo edurit eos de terra egipti. **F**orte intelligēdū est nocte ductos id ē ad mane egrediendū ab egiptijs nocte cōpulsos.

Profectiqz sunt de ramasse in sochor. nec sunt secuti eos egiptij. sepeliētes mortuos suos. Multi etiā egiptiozū flebāt penitentes. q̄ eis fuerāt tā crudeles. **Cores** runtqz farinā quā tulerāt de egipto. fecerūtqz subcinericeos panes asimos. et modo dico tamē tpe coagulos. **His** enī vsi sunt triginta dieb. **Non** enī ultra suffecerunt que tulerāt de egipto. licet sub necessitate custodirent. nec eis ad satietatez referentur.

De sanctificatione primogenitozū.
Cap. XXVIII.

Dixitqz iterū dominus ad moysen. Sanctifica mihi omne primogenitū masculinū qd̄ aperit vuluā. taz de hominibz q̄ de iumentis. qz p̄cuserat primogenita egipti in liberatione eozū. **Et** qz solos masculos proboc sibi voluit sanctificari. dici p̄t. nō p̄cussos nisi masculos. **Vel** forte qz primogenita eoz a p̄cussore angelo liberauerat et hoc mō sua erāt. voluitqz vt deiceps essent sua oia. **Vel** qz ex omni fructu primo honorādus ē deus. **Primogēti** ergo de filijs leui offerrebant nec redimebant. et seruiebāt iugiter dño. primogeniti aliorum offerrebant. et v. siclis redimebant. **Primogenita** pecorū apra ad immolandum oblata erāt sacerdotū. **Immundoz** vero nō oblata. quedā redimebantur. vt primogenitū asini oue mutabāt. que pro eo offerrebāt. quedā nec etiā redemp̄tione cidebant. vt primogenitū canis. **De** alijs imundis legit in numeris. qz redimebantur. v. siclis. **Et** adiecit dominus. **Cum** introduxerit te dñs in terrā p̄missam iurabis hęc filijs tuis. seruāda ritu sempiterno. **Entqz** hoc quasi signū in manu tua. et quasi appensum quid. ob recordationez ante oculos tuos. vt. s. huius liberationis memoria nō aliter veniret in obliuionem q̄ que manu gerunt vel ante oculos appendunt. **Qd̄** pharisei ad litterā obser-

uantes. in cartis hęc scribebāt et decalogū simul et eas sinistris circūligabāt brachijs et inter oculos appendebant. quas dñs in euangelio philacteria vocat a philaxe et thozar.

De deserto egipti. Capi. XXIX.

Igitur cum emisisset pharao populū. nō eduxit eos moyses p̄ palestinā cōterminā egipto. p̄pter antiquā molestiā et odiū patrū. ne insurgerēt philistei aduersus eos. sed circūduxit eos per desertū. quod ē iuxta mare rubrū. **Tuz** p̄ mādato domini iubētis. vt duceret populus ad montē synai ad imolandum sibi. **Tum** si penitētes egiptij vellēt eos persequi. grauē molestiā sustinerēt itineris. **Armatisqz** ascenderunt filij israel de terra egipti. multa. s. suppellectili muniti. **Tamen** alia trāslatio habet. quinta p̄genie ascenderūt filij israel. **Moyse**s enim a iacob quintus fuit. vel p̄ tribū iudea phares vsqz ad salomonē quinqz fuerunt tñ generationes. **Hebrei** habet quinqz generationes ascenderūt filij israel. **Profectiqz** de sochor venerūt in etbā. **Erbā** ciuitas erat tñc deserta in capite solitudinis. que a iosepho lucul dicitur. vbi et **Non** illam famosā babilonem postea babilonem nabuchodonosor. sed aliam cambises egiptuz babilonem que etiā vastaret. nūc inhabitat. et dicitur ibi requiescere beata katherina ī mōte synai. et sunt ibi monachi religiosi. et ardet solummodo oleum in lampadibus. quod de rumba illius beate virginis manar. **De** ducatu colūne et mari rubro. Cap. XXX.

Dominus autēz vt dur esset itineris. precedebat eos per diem in colūna nubis contra feruorem solis et per noctem in columna ignis contra tenebras. et vt sibi a serpen-

ms

tibus prouideret. Precepitq; dominus
 vt reuerſi aliquantulū verſus egiptū ca-
 ſtra metarent in regiōe phiaꝛoth. que ē
 inter magdalū. ⁊ mare cōtra beellephon.
Eſt autē magdalū ciuitas in cōfinio egy-
 pti. ad quā iudei tēpore bieremie interfe-
 cro godolia primo cōfugerūt. ⁊ poſuerūt
 caſtra ſup mare rubrū. **H**uius maris aq̄
 nō eſt rubea. ſed oīs terra circūſtās rubea
 ē. ex qua viciaſ gurgēs ⁊ inficiſ. vnde mi-
 nū acutiſſimū excipiſ. **Q**uicquid etiā
 ad eſum in fluctib; ē. in hūc colorē cadit.
Ob hoc ibidē rubre gēme inueniuntur.
 que humo iuolute ⁊ iter harenas attrite
 terre colorē habēt ⁊ maris. **H**oc mare in
 duos ſin; diuidiſ. qui ab oriēte ē pſicus
 ſc; appellat. quia pſe orā; ei; inhabitant
 alter arabicus dicit. vbi tñ nos dicimus
 rubrū. hebreus dicit cānoſum. qz cāne in
 litorib; eius abundāt. **S**ane ibi coartati
 ſunt filij iſrael. **E**x vna pte erāt mōtes a-
 ſperſimi ⁊ imeabiles. ex altera mare.

De trāſitu maris rubri. Capitulū.
 XXXI.

Mutatuq; eſt cor
 pharaonis. tulitq; cccc. currus p̄rios. et
 ccc. ab egiptijs. ⁊ inſecut; eſt eos. equites
 quoq; duxit. l. milia. et ducēta milia pedi-
 tū armatorū. **L**euātēſq; oculos hebrei. vi-
 derūt egiptios poſt ſe. et timuerūt valde.
Necq; enī fugę facultatē habebāt nec ha-
 bere poterāt. qz inermes erāt. nec ibi mo-
 rari p̄ter ciborū inopiā. **C**ūq; plurimuz
 arguerēt moyſen. dixit eiſ. **N**olite timere
 hoc fecit dñs. vt hodie videatis magna-
 lia eius. **I**pſe pugnabit p̄ vobis. ⁊ voſ ta-
 cebitis. **E**giptios quos videtis nūc. non
 videbitis in ſempiternū. **I**n hebreo ple-
 nius eſt. nō videbitis in ſempiternuz. vt
 nunc videtis viuos. ſ. **E**t orauit moyſes
 ad dñm. **Q**ui ei dixit. **Q**uid clamas ad
 me? **E**leua virgā tuā et extēde manū tuā
 ſup mare ⁊ diuide illud. vt p̄ ſiccū ingre-
 dian; filij iſrael. **T**ollēſq; ſe angelus qui

p̄cedebat eos ſtetit poſt terguz inter egy-
 prios. ⁊ iſrael. et erat nubes tenebroſa e-
 gyprij. lucida hebreis. **C**ūq; extendiſſet
 moyſes manū. flauit vētus vehemēs et
 vertit aquā in ſiccū. ⁊ diuiſum ē mare in
 xij. diuiſiōes. vt queq; trib; p̄ turmas ſu-
 as icederet. **E**t aduocās moyſes ſingulaſ
 trib; ſecundū ordinē natiuitatis ſue ho-
 tabat eos. vt ipſum p̄eunte ſequerent.
Cūq; timuiſſent intrare rubē ſimeō ⁊ le-
 ui. **J**udas autē primus aggreſſus eſt iter
 poſt eū. vnde ⁊ ibi meruit regnū. **P**rofe-
 cti ſunt ergo p̄ mediū maris. ⁊ erat aqua
 quaſi murus a dextris eorū ⁊ a leua. **Q**d
 vidētes egiptij. veſanos iudicabant eos.
Sed cū viderēt illeſos abire. ingreſſi ſūt
 poſt eos. **J**āq; venerat vigilia marutina
Et reſperit dominus

super egiptios p̄ **Q**uatuor dicuntur
 columnam ignis **v**igilie matutine.
 ⁊ nubis. id eſt in **P**ria cōriciniū ſcda
 tolerabiles imbres **i**tempeſtiuū. **t**ercia
 et graues tonitruſ **g**allicinium. **q**uar-
 coruſcatiōeſq; ac **t**a antelucanum. et
 lampades iniecit **i**psi in quarta igreſ-
 super eos. **U**nde ⁊ **s**i ſūt mare rubz.
 territi dixerūt. **F**ugiamus hieruſalez. do-
 minus enim pugnat pro eiſ. **F**ilij autem
 iſrael ſecundum ioſep̄hum ad contra-
 ſtram venerunt terram. **H**ebrei vero tra-
 dunt. q̄ cum veniſſent ad extremum mō-
 tis porrecti in mare per longuz maris vi-
 am eos obliquaſſe. et circūeundo montē
 ad idem litus egipti rediſſe. **Q**d p̄bant
 ſic. **N**atura maris eſt vt quod perit i eo.
 ad proximum litus proiciat. **C**um ergo
 mane iacerēt egiptij mortui in litore. pa-
 ter quia idem erat litus ex altera montis
 parte. **N**ō enī in ſpacio noctis ſere equi-
 noctialis. nec illi nec bi etiā ad mediū ma-
 ris tranſcurriſſent. quia ſpacioſum ē ibi.
Cunq; ſic perturbarentur egiptij. moy-
 ſes domino iubente extendit manū ſuā
 ſup mare. et reuerſe ſūt aque ad priorē lo-
 cū ⁊ operuerūt egiptios. nec vn; quidem

Suprauit ex eis. et tulit israel arma mortuo-
 rum. moyses quoque domino canticum exposuit ex ame-
 tro carmine. **C**antem? domino. etc. **Q**uod quod prius
 legit ceteris. canticum dicit canticorum. **N**ec
 hoc discredendum esse dicit iosephus. cum ale-
 xandro macedoni et exercitui eius daruius
 insequenti mare pampheleum diuisum fuisse
 se legit. domino iubente. qui per eum regnum persarum
 velere voluit. **V**ozat? est autem israel iu-
 xta litus maris. vii. diebus. et cum tympanis et
 musicis instrumentis singulis diebus veni-
 ebant ad litus. et cantabant domino canticum moy-
 si. viri seorsum. et mulieres seorsum. **I**n
 cuius rei memoriam. vii. paschalis diebus can-
 tando redimus ad fontes. **E**t terminat hic
 liber iosephi secundus.

De dulcoratione aque marath. Capi-
 tulū. XXXII.

Hec egressi

sunt in desertum sur. **L**amē hebre?
 bz in desertum erba. **D**icim? enim. quod prius an-
 te mare fuerunt in deserto erba. post mare
 in deserto sur. post helim in deserto syn.
Ambulaueruntque tribus diebus per solitudinem
 nec inuenierunt aquam donec venerunt in ma-
 rath. ubi aqua iuentia per amaritudinem non
 poterat bibere. **E**nī et locum illum dixerunt
 marath ab hac amaritudine aque. vel po-
 nus pro amaritudine animi. **A**nime quior
 est enim qui licet si non inuenit potum. quod si in-
 uentum gustare non possit. **D**ñs autem ostendit
 lignum moysi. quod cum misisset in aquas dul-
 corate sunt. **F**orte lignum illud talis effica-
 cie erat. et forte miraculose factum est. ut in so-
 litudine in qua non erat lignum inueniret li-
 gnū. **H**ebre? dicit. quod illud lignum natura-
 liter amarissimum erat et ut mirabiliter in-
 notesceret vis diuina. amarum additum ama-
 ro dulcedinem operatum est. **I**osephus videtur
 velle quod aque vicium hoc contraxerant. quod sem-
 per in more fuerat. secundum illud. **E**t vicium
 capium. in moueant aque. **D**icit enim ibi
 fuisse modicum puteum. **S**umēs autem virgā
 moyses quam habebat in presenti. scidit eam

per medium. in longitudine iectione facies. et
 iecit in puteum. et precepit foribus ut hauriret
 aquam et plurimam partem effunderet. ut vltima
 que remaneret. frequentibus collisionibus
 exercitata et purgata fieret potabilis. **I**bi
 etiam dedit eis indicia. nodum tamen in re. sed da-
 turum se permisit. si obedire sibi vellent. **H**ec
 dicit sexta mansio. **E**rgo vel ramasse erit
 prima. vel vna taceat quam in litore maris se-
 ptem diebus morati sunt.

De duodecim fontibus. et lxx. palmis
 belim. Capi. XXXIII.

Hec vne

runt in belim. ubi erant. xij. fontes. et
 lxx. palme. **E**t dicit iosephus. quod modica a-
 qua erat in fontibus. ut quod ex ea modicum su-
 mere manibus. cenosum esset et inuile.
Propter hoc etiam palme non multum emi-
 nebant a terra. quod non sufficiebat humor ad
 coagulandam humum. **E**rinde venerunt in
 desertum syn. quod est inter belim. et synai. ubi
 plures fecerunt mansiones que in numeris
 exponuntur.

De coruicibus et mana. Capitulum.
 XXXIII.

Quinto decimo

die mensis secundi. i. may. xxx. s. ab
 exitu eorum de egipto. quoniam. s. pascha celebra-
 bant defecerunt eis vicium
 alia que tulerant **P**recepit dominus
 de egipto. et dixe-
 runt **C**anaz mor-
 tui essemus in egip-
 to. quando sedeba-
 mus super ollas
 carnum. et come-
 debamus panem
 in saturitate. **C**ū
 quod orasset moyses ad dominum dixit ad eos.
Audiuistis dominus murmuraciones vestras contra me et
 contra dominum. **D**abit vobis vespe carnes. et mane panes in sa-
 turitate. **F**actumque est vespe. **E**t ascendens co-
 rnuic de sinu arabico. ubi precipue nutrit

transcēso medio mari operuit castra. et ad
 libitū populū capiebatur. Est autē auis
 regia quā iosephus ortigiā vocat. grecus
 ortogomenam. nos vulgo curlegiū di-
 cimus a currendo. **N**ane vero cū orasset
 moyses ros descendēs illinitus est mani-
 bus eius. quē prius imbrē suspicatus est.
 sed cū gustasset. sensit mellis dulcedinē. et
 panē promissū datum intellexit. et iacuit
 ros per circuitū castrorū. et erat granū mi-
 nutū quasi semen coliadri. album in mo-
 dum pruinē. et quasi pilo rufū. **Q**uō vidē-
 tes filij israel dixerūt. **M**anbu. id ē quid
 est hoc? **U**nde deinceps manna dictū est.
Quō quidam in declinabile putant. alij in
 prima declinatione ponūt. alij in tertia. si-
 cut et pasca che vel pascatis. **E**t ait moy-
 ses. **H**ic est panis vobis datus a domino.
Colligite gomoz p singula capita. **E**t col-
 legerūt alij plus alij minus. et mēsi sūt ad
 mensuram gomoz. **N**ec qui plus college-
 rat habuit amplius. nec qui minus para-
 uerat reperit minus. **F**orte em̄ in acervis
 collecta ponebantur. et reddebatur singu-
 lis gomoz. **Q**uō iosephus vocat assariuz.
 et est decima pars ephi. **U**el forte quan-
 tumcūq; quis colligeret veniēs ad ppria
 non inueniebat nisi
 gomoz qui ab alijs **P**er miraculū fa-
 etiam comedeba- **ctū ē. ut edacib; suf-**
 tur. **C**olligebāt au- **ficeret gomoz.**
 tem mane. quia cū incalēcebat sol lique-
 fiebat. quod miraculosum erat. cū ad ig-
 nem durū fiebat. **T**erebāt autē illud in
 puluerē. et conglutinātū in panes forma-
 bāt. cuius sapor erat dulcissimus. p quo
 dictū est. simila cū melle. **E**t alibi. sapor
 panis oleati. **Q**uō vero
 dicitur quia sapie- **C**onsonat tamē ei
 bat in ore cuiusq; **qđ in libro sapiētie**
 quod desiderabat **dicitur. Panes de**
 non multum au- **celo dedisti nobis**
 tenticum est. **Di-** **habentem omnē sa-**
 cit iosephus qđ etiā **porē suauitatis.**
 hactenus rigatur locus ille siccus imbrī

bus. **D**ixitq; moyses ad populū. **N**ullus
 relinquat ex eo in mane. **Q**uidā tamen
 referuauerunt. et scatebat vermibus et cō-
 putruit. **P**recepitq; moyses. vt die. vi.
 colligerēt cibos duplices. qz sabbato non
 inueniebat in agro. **T**amē seruati in die
 sabbati non corrumpebat. **Q**uidā quo-
 q; putant nec etiā. vi. die collegisse quēq;
 nisi vnū gomoz. sed illud per miraculum
 multiplicabat. vt duob; sufficeret diebo.
 hoc inde colligētes. quia infra legit. quia
 ppter hoc tribuit vobis dominus die. vi.
 cibos duplices. **D**ixitq; dominus moysi.
Impete gomoz ex eo. vt custodiat in futu-
 ras retro generationes. id est in post futu-
 ras retro generationes ad memoriā retro
 habendā. **E**t fecit moyses iuxta verbū do-
 mini. et posuit illud aaron in vna aurea
 in tabernaculo seruandū. **A**uī hebrei eos
 primo habuisse parvū tabernaculū. in
 quo dominum consulebāt de quo infra.
Moyes tollēs tabernaculū. terendit ex-
 tra castra procul. **U**el per proleptim de
 futuro tabernaculo dictū ē. **D**ocibo ali-
 ti sunt filij israel. xl. annis. vsq; dum tan-
 gerēt fines terre chanaan.

De aq; data in raphidiz. C. XXXV.

Rigatur profecta ē om-
 nis multitudo de deserto syn per mansi-
 ones suas iuxta sermonē domini. et vēit
 in raphidim. nō qđ verbo distingueret eis
 dominus mansiones. sed indicio nubis
 stantis. quā pceuntē semp; sequebantur
 ea stāte castra metabant. **I**bi omnino de-
 fuit aqua. et murmurauerūt cōtra moy-
 sen. qui ait ad dominū. **Q**uid faciam po-
 pulo huic? **A**dbuc pusillum. et lapidabit
 me. **E**t dominus ad eū. **S**ume de seniori-
 bus israel. et vade ad petrā ozeb. percuri-
 esq; eā virga. pars ē mōtis syna sic dicta.
Alia est et alibi petra ozeb. dicta sic ppter
 ozeb qui occisus est in ea. factūq; ē ita. **E**t
 egressę sunt aque. et bibit populus. et voc-
 cauit moyses nomen loci tēptatio. quia

temptauerat dominū dicētes. Est ne do-
minus in nobis an nō? Alie post fuerunt
aque contradictionis.

De pugna cōtra amalech. Cap.
XXXVI.

Agressus est autē
amalech vt pugnaret aduersus
israel in raphidim. Strabus ait. Ama-
lech fuit filius ysmabel. a quo amalechi-
te. qui ⁊ ysmabelite. ipsi sunt sarraceni.
Ios dicit iosephus pugnaces. in habi-
tantes iaborh ⁊ penā. a circūstantib⁹ con-
ducros ad bellū aduersus hebreos. Cō-
tra legitur in genesi. q̄ eliphaz primoge-
nitus elau genuit de cōcubina amalech.
Unde in libro regū. vbi filius doech ydu
mei nunciās dauid mortē saul ait. Ama-
lechites sum. Forte duo fuerūt equiuoci
⁊ ex his duo populi. Elegit autē moyses
iesum de tribu effraim virū bellicosum
ad dimicandū cōtra hostes. cui ⁊ paucos
tradidit armatos. plurimos ad custodiā
castrorū retinuit. Ipse autem ascendit in
montē. habens virgā dei in manu. Ascē-
deruntq; cum eo aaron ⁊ hur vir marie.
tamen secundū paralipomenon fuit fili⁹
caleph ⁊ marie auus beseleel. Cūq; ele-
uasset manus moyses ad dominū. vince-
bat israel. Sin autē paululuz remisisset.
vincebat amalech. Quo cōperto aarō et
hur supposuerūt ei lapidē. ⁊ ex vtraq; p-
te manus eius sustentabāt. erantq; gra-
ues pro labore orādi. In huius rei figu-
ra. sacerdos manus eleuat in missa. etia;
in figura christi orātis in cruce. Nec remi-
sit manus moyses vsq; ad solis occasum
Fugauitq; iosue amalech in ore gladij.
Et ait dominus moysi. Scribe hoc in li-
bro ob munimentū. Adhuc enim teabo
memoriā amalech desub celo. quod i die
bus saul impletū est. Et edificauit moy-
ses altare. et vocauit illud dominus exul-
tatio mea.

De diuisione facta ad consiliū ietro.

Cap. XXXVII.

Agressus est autē
ietro cognatus moysi obuiā ei
in desertū. tulitq; secū sephorā ⁊ duos fi-
lios eius. Cūq; intrasset tabernaculum
moysi. narrauit ei moyses signa que fece-
rat pro eis dominus. et vniuersum labo-
rem itineris sui. Et congratulās ietro ait
Benedictus domin⁹ qui eripuit populū
suū de terra egipti. Nūc cognoui. qz ma-
gnus est domin⁹ sup omnes deos. Ob-
tulit ergo ietro hostias domino. ⁊ come-
derūt cū eo moyses ⁊ aaron ⁊ seniores is-
rael corā domino. Augustinus tamē non
vult gentilē imolasse domio sed moysen
secundū aliā trāslationem que est. Sum-
psit ietro hostias de oblatis a moyse. sum-
psit ab eo et comedit. Forte tūc sacrificā-
uit moyses iuxta montē. sicut predixerat
dominus. Dicit enī iosephus. ietro ve-
nisse circa montē. vbi in rubo multas vi-
derat moyses visiones. Altera die sedit
moyses vt iudicaret populū. qui assiste-
bat ei a mane vsq; ad vespērā. Qd atten-
dens ietro ait. Stulto labore cōsumeris
vltra vires tuas est negociū. Sed audi
verba mea. et erit dominus tecum. Esto
populo in his que sunt ad deū. et cerimo-
nias ⁊ viā morū vel itineris ostēdas eis.
Ad decisionē vero causarū elige viros po-
tentes. timentes dominū. amātes verita-
tem. detestātes auariciā. Et nota q̄ i his
quattuor que dicit cōsideranda in eligen-
do iudice ponit potentiā que plurimum
valet. si tria illa sequantē. alioquin addit
oleū camino. et gladius veneno. Alia trā-
slatio habet. sapientes quos forsā potē-
tes vocat ad iudicandū. Et addidit. Con-
stitue ex electis quosdā tribunos. id ē cui-
q; tribui vnū prepone. qui a tribu tribu-
nus hebraice. grece cyliarchus. latie mil-
lenarius. Non qnia in tribu tantū essent
mille. sed certū numerū posuit pro incer-
to. Vel pro multitudine copiosa numez

Nūc quibus dicitur

f

posuit supremū. Forre quia iam p̄cipē habebat queq; tribus suuz. sub p̄ncipe voluit esse millenarios. qui tantuz p̄ces sent mille. Sub millenarijs autē monuit cōstitui. x. et hacōrbarcos. id est centenarios. vel centuriones. sub centurione duos penthacōrarchos id est quinquagenarios. sub quinquagenario. v. decanos. **O**ra igitur lite inter decem stabant ad iudiciuz decani. sicq; facile erat lites paucorum dirimere. Si nō poterāt diffinire ascendebāt ad quinquagenariū. et sic vsq; ad moysen. quod tamē rarū erat. **M**aiora tamen referuabāt moysi. ipsi minora iudicantes. **I**n hunc modū ecclesia romana vocauit plurimos in partē sollicitudinis. primates. vel patriarchas. archiepiscopos. episcopos. archidiaconos. archipresbyteros. Et minores sacerdotes leuioza peccata. et quedam grania. sed oculta iudicāt. **G**ranioza vero peccata et a peccata referunt ad episcopum. **A**cquieuit moyses. nec erubuit vir deo plenus consilium sequi gētilis. dimisitq; cognatuz suū. hebreus vbiq; ponit socrum. **E**t reuersus est ietro in terram suam.

De puentu ad montē Synai. Capitulum. XXVIII.

Mense ergo ter

Mense ergo tercio egressionis de egipto id est iunio. die hac in kalendis iunij venerūt ad montē synai. fixerūtq; tētoria e regione montis. xlvij. die. s. a phase. **I**n exponēdo scripturas. xxx. dies pro mēse ponim⁹ quasi mediā inter lunares et solares menses eligēdo viam. Lunares enī infra tricenariū inueniunt quidā. vltra vero non. Solares vero plures hunc numerū excedunt. **A** phase quidē. xvi. dies primi mēsis restabant. fluxerūt vero postea. xxx. secundi mēsis. **R**estat ergo q̄ prima dies iunij. xlvij. fuit. **S**equēti die diluculo ascēdit moyses in montē ad deū. qui dixit ei. **D**ices domui iacob. **V**idistis que feceriz

vobis? **N**unc adijciā vt etiā loquar vobis. **S**i ergo custodieritis pactū meuz. eritis mihi in peculiū de cunctis populis. **Q**ue cum moyses retulisset populo. respōderunt. **C**uncta que locutus est domin⁹ faciemus. **C**umq; rediisset moyses ad dñm ait ei dominus. **V**eniā ad te in caligine. vt audiat me populus loquentē ad te. **V**ade et sanctifica populū hodie et cras. id est lauēt se et vestimēta sua. **V**acent ab amplexibus. et sint parati in diē terciū. et cōstitues terminos p̄ circuitū mōtis. quos qui transierit tūcet et tegerit morte morietur. **M**anus nō tanget eum s; lapidabitur aut iaculis cōfodietur. siue iumentū siue homo. **V**tebant autē vt dicit ioseph⁹ in his duobus dieb; cōiuijs opulenter et ornāmētis decenter.

De datione legis verbotenus. Capitulum. XXXIX.

Num aduenerat dies tercius. et ante solis ortū ceperunt audiri tonitrua ac micare fulgura. et nubes densa operuit montē. et clāgor bucinę perstrepebat. **F**umabat mōs. quia descēderat dominus in igne. et fumus ferebat quasi de fornace. et mōs tremuit vt aiūt hebrei. **T**imuit popul⁹. sed et moysen ira dei perisē putabāt. **T**andē letus apparuit moyses et serenus aer cū eo reuersus est inter eos. **E**t ait eis. **H**odie nō audietis moysen filium amraz et iocabeth. sed illū qui p̄ vobis percussit egiptū. qui per mare iter dedit. qui cibū de celo. potū de petra concessit. per quē adā de fructib; terre comedit. noe ex imbribus ereptus vel exceptus ē. abrahā chananeā obtinuit. ysaac natus ē de senib;. iacob prole ditatus. ioseph sublimatus. **F**iant ergo verba hec vobis amabiliora. q̄ filij vel vxores. **E**t eduxit populū in occursum domini ad radicē montis. **A**scenderūt autē domino iubēte moyses. et aaron vltra terminos. sacerdotes id ē maiores et populus nō transierunt.

Locutusque est eis dominus. ira ut nullum
vox effugeret. et sic. l. die dedit eis legem
verbo tantum in figura. quia daturus erat
spiritum sanctum. s. die quinquagesimo.

Explicatio decalogi. Ca. XL.

Non habebis de
os alienos coram me. **N**on nisi
decem precepta dominus dedit. omnes asserunt san-
cti. sed in distinctione eorum differunt. Pri-
mum enim unum. s. secundum augustinum divi-
dit origenes in duo. et que sunt duo vl-
tima secundum augustinum colligit in unum
cui consentit iosephus. Preterea dicit au-
gustinus tria fuisse in una tabula. et se-
pre in alia. iosephus vero et hebrei. v. in
vtracq. Forte quia augustinus voluit tria
prinere ad dilectionem dei. et sepre ad dile-
ctionem primi. pro dignitate potiusque pro
scriptura dixit ea esse prime et secunde tabu-
le. sicut dicere consuevimus homines pri-
me classis et secunde. Quodcumque vero mo-
do distinguantur. id est est sensus.

Preceptum primum.

Non habebis de-
os alienos coram me. id est me so-
lum habebis deum. Et ponit. non habebis. p
non habeas imperatiue. secundum ydeo-
ma hebreum. Non enim asserit. cum quadoque
habuerit. Non facies tibi sculptile vel y-
dolum. alia littera. Quia nihil quod est in
mundo. id est nullus rei naturalis repre-
sentatiuum. ut fiebat hamon capite arietis
no. anubis id est mercurius capite cani-
no sine barba. Nec omnem similitudinem
que est in celo vel terra vel aquis vel sub
terra. quasi nec facias tibi. p. deo simulacrum
solis et lune. et huiusmodi. nec hominis
aurium aut huiusmodi. nec draconis
vel reptilis cuiuslibet. que colebat diuer-
sus hominum error. non coles nec etiam ado-
rabis ea. Colere enim est mente adorare.
Adorare autem est. si non animo. saltem pro
metu. vel adulando regibus adorare. **Do-**

stea ad inculeandam custodiam dicit et dicens
domini addidit incideter. Ego sum domi-
nus deus tuus.

fortis et zelotes. vi. **E**st deus essentia
firans peccata p. potestate participa-
trum in filios i. ter. tione nuncupatio-
etiam et quarta ge- ne.
neratione eorum qui oderunt me. et faciens
misericordiam in milia his qui diligunt me.
et custodiunt precepta mea. zelus dicitur
inuidia. dicit etiam amor. sed proprie a-
mor vici in vixores. pro quo sustinere ne-
quit alterius accessum ad ea. In modum
hunc dicit dominus. Ego sum zelotes. i.
non patiar te fornicari post deos alienos.
Non addidit se visitare peccata patrum in fi-
lios. aiunt heretici. Non est bonus hic ser-
mo ut p. peccato alterius quis puniatur.
Et dicunt vetus testamentum non esse datum
a deo. Non enim sic crudelis est deus. s. eco-
tra in his mitis apparet. quod etiam hoc no-
mine visitans inuit. Ex pietate enim visi-
tamus infirmos. et ipse ex mansuetudine
non statim peccantem punit. sed expectat eti-
am in quarta generatione. quod diu. s. patres
vivere solent. et si corripit pater. vel filium
non imitabuntur ipsi. parit. alioquin
quasi post longam expectationem iustius pu-
nit. Et de temporali pena tantum intellige-
dum est. Sicut de achab et iehu in posteris
vindictam sumptam legimus. Vel potest ex-
primi severitas iusta iudicantis. Gravius
enim puniunt peccantes si filios pro se etiam
videant puniri. et iustius p. expectatione
origenes tamen hic intelligit per patres
demones. per posteros coadiutores. quos
quadoque in peccando nobis adiungimus
utpote. Primo intravit diabolus in cor
iude. Ecce pater. Post accessit ad principes
pes. ut et ipsi in hoc peccarent. Ecce filii.
Post accepit ab illis cohortem et ministros
Ecce tertia et quarta generatio. Dominus
autem non visitat hic peccata patrum. qui re-
servantur igni eterno. modo tamen sepe
punit homines.

Preceptū secundū.

Non assumes nomē dei tui in vānum. id est nec falso nec superflue. nec dolose iurabis per nomē dei. nec hōrem eius quantū in te est euanescere facies de eo prave sentiendo.

Tercium preceptū.

Memento vt diē sabbati sanctifices id ē sanctū et feriatū habeas. Non facies in eo omne opus tuū et filius tuus et filia tua. nec seruus. nec ancilla tua. nec iumentū tuū. nec aduena qui itra portas tuas est id est tecū in domo tua seruiens. qz deus quieuit die. vii. et nos diē. vii. seruamus. et si nō hūc quē illi. Mā et iosephus sic ait. Quartus sermo secundū seruandas septimanas. cū ab omni ope foret cessandū. p̄pterea de opere seruili. dicimus itellegendum.

Quartum preceptū.

Honora patrē et matrē tuā duplici honore. reuerēdo. s. et necessaria ministrando. In his enī que sequuntur. fere in omnibz a pte totū intelligit. Unde et dominus docēs. totaliter impleuit legē.

Quintū preceptum.

Non occides manu vel mēte vel cōsensu. nec violentā manū inferes in fontē. nec subtrahes auxiliū vite cui potes et debes dare. Iudex quidez non occidit sed lex.

Sextū preceptū.

Non mechaberis. id est non miscearis alicui excepto federe matrimonij.

Septimū preceptū.

Non furtū facies. nec etiā rapies aliena.

Octauum preceptum.

Non cōtra proximū tuū falsum testimoniū dices. Hic phibet omne mendaciū. Licet quidā male senserint deū tacite cōsensisse mendaciū quod prodest. si nulli obest.

Quoniam preceptum.

Non concupisces domū primi tui.

Secundū augustinū hic phibet concupiscentiā rei aliene immobilis.

Decimū preceptū.

Non desiderabis vxorē eius. nō seruum. nō anciliā. nō bouē. nō asinū. nec omnia que illius sunt. Hic autē phibet concupiscentiā rei mobilis. Scdm origenem. vnum est preceptum.

De altari faciendo. Cap. XL.

Debat autem

populū voces et lampades. et vocem bucinę. et montē fumantē. et stantes procul dixerūt moysi. Loquere tu nobis. et audiemus. Ne loquat nobis dominus. ne forte moriamur. Erat ergo deloge populus. et moyses accessit ad caliginē. Cui dominus ait. Altare de terra facietis mihi. Forte ante cōstructionē altaris portatilis voluit hoc fieri. vel illud portatile erat de terra sicut infra dicemus. Si altare lapideū feceris mihi. nō edificabis illud de sectis lapidibz. Si leuaueris cultū tuū sup eo. polluet. q. d. Nolo qz cū instrumētō effusionis sanguinū. edifices mihi sanctū. Inde et nos vni lapidis altare construimus. Forte phibuit. ne sup altare hostie occiderent. Et addidit. Nō ascendes p̄ gradus ad altare meū. ne reuelet turpitudō tua. Forte nondū antiqui vtebantur feminalibus.

De iudicijs. Cap. XLII.

Dinceps addi

dit dominus iudicia quedam. ad determinandas lites. Nos quidē nō omnia sed cōgrua psequimur sic. Si emeris seruum hebreū qui iā. s. seruus nō sit. vii. annis seruiet tibi. nisi iubileus iteruenerit. septimo egredietur liber et gratis cuius quali veste intrauerit. Si habēs vxorē cū vxore et liberis creat. Si dñs dederit ei vxorē mulier cū filijs quos fecerit est dñi. Ad si elegerit seruus manere in seruitute. offeret eū dñs dñs. id est sacerdotibz p̄sent

tabit. et applicabit ad ostiū tabernaculi. et
 pforabit aurē ei⁹ subula i signū perpetue
 seruitutis. eritq; seru⁹ in seculū. id est dū
 viuet vel vsq; ad iubileū. Item enī est in
 telligendū de ancilla. **S**i quis vendi
 derit filiā suā in famulā nō in ancillā. s. s.
 in concubinā. quā greci moirpheton di
 cunt. vii. anno nō egrediet sicut ancilla. s.
 sine precio. Quia enī eā humiliavit dotē
 vestes et nuptias. i. virū et prouidebit pro
 precio pudicie. **N**ō si ante. vii. annum di
 splicuerit ei. vendēdi eam alij potestates
 nō habebit. nec pudicie precii negabit.
Nō si interim agnominauerit eā sibi. id
 ē in vxorē duxerit. secundū qd̄ dicit mar
 cia catonis. iuxta legē vxorū faciet ei. nec
 sine libello repudij egrediet. **S**i vero nō
 sibi sed filio eā emerit. in modū predictū
 faciet ei p filio sicut p se. **S**i tria ista non
 fecerit id est si nec ipse eā humiliauerit si
 ne agnominatione. ne eā agnominaue
 rit. nec filio eā accepit. more ancillarū gra
 tis egrediet. et absq; precio sibi dato. **Q**ui
 occiderit hominē volēs moriā. si nō no
 lens. cōfugiat ad vniā de. vi. ciuitatib; re
 fugij. et ibi saluabit animā suā. ne occida
 tur a primis occisi. **E**t erit ibi donec p iu
 dices ciuitatis eius ppinquis mortui re
 conciliet. vel vsq; ad mortē summi sacer
 dotis. **T**ūc enī redibit securus ad ppria.
Per industriā vero occidēs. etiā ab altari
 euellat qd̄ ioab factus legif. **I**nstar vero
 barū ciuitatū nos habem⁹ loca deo dica
 ta. maiorē tamen imunitatē prestāt q̄ il
 le. **S**aluaf enī in eis etiā volens homici
 da. et quilibet fugitiuus. **T**amē quidam
 exceptionē faciūt. **S**i enī p homicidio in
 ecclesia facto vel furto vel huiusmōi cōfu
 giat ad ecclesiā. inde dicit eū debere extra
 hi et puniri. **A**ddidit etiā dominus prece
 pta talionis. iubēs reddi animā pro ani
 ma. oculū pro oculo. dentē pro dēte. vul
 nus pro vulnere. liuorem pro liuore. adu
 sionē pro aduisione. **S**i bos conuoluta
 seruū occiderit. lapidibus obruat. nec car

nes eius comedent. **D**ominus autē bo
 uis. xxx. siclos argēti reddet domino seruū
Aunt hebrei. ideo sic estimāt precii ser
 uū. quia. xxx. generationes egressi sunt de
 cham. quenoē seruituti addidit. **D**ecias
 et primitias ne tardaueris offerre. **T**amē
 agnum vel hedū. vii. diebus dimittes cū
 matre sua. die. viij. et deiceps poteris red
 dere. **S**ex annis seminabis terrā tuam. et
 cōgregabis fruges eius. vii. anno eam re
 quiescere facies tantū. **U**nde et dicebatur
 annus requietionis. et etiā annus remis
 sionis. quia in eo nulli licebat erigere de
 bitum aliquod nisi eo terminato. et si qd̄ i
 eo anno ex preteritis fru
 gibus succreuerit **A**ugustin⁹ sup̄ exo
 in ea. cōcedent pau
 peres populi. et qd̄
 residuū fuerit pau
 ligenbāt.
 peribus. comedēt bestie agri. **I**ta facies
 in vinea et oliueto tuo. **D**um hoc observa
 tū fuit. vt ait iosephus. in anno. vi. in ter
 ra abundabāt fruges q̄ sufficiebāt ad v
 sum septimi et octauū etiam ad sementē.
Addidit etiā de tribus precipuis solēni
 tatibus anni. in quibus voluit sibi appa
 rere omne masculinū sed non vacuus. de
 quibus infra dicitur. **N**on coques hēduz
 in lacte matris sue. quod iosephus expo
 nit sic. **N**on comedes eum infra. viij. diē
 qui adhuc non differt a lacte. **S**ancti de
 christo exponunt sic. **N**e oc
 cidas christum in **U**el est prophetia.
 die cōceptiōis sue. q̄ herodes non oc
 quod tamen trās
 gressi sunt. **D**ies **U**el est prophetia.
 vero conceptionis **S**tolū non patere
 vocatur lac matris **P**ressuras. nisi pri⁹
 quia extunc in ma
 roborati.
 re paratur materia lactis. **H**ebreus ha
 bet. **N**on coques separatū in lacte ma
 tris sue. et est sensus. **S**eparatū a car
 ne parentum. id est quod per carnalē ge
 nerationem conceptum et editum est non
 comedes coctum cum lacte vel cū aliquo
 f. iiii.

lacteo caseo. s. vel butiro . quod dicitur est propter aues que nō de carne sed de ouis separantur. quas in lacte coctas vel cum lacte comedunt. Nec ideo de lacte matris prohibiti dicunt. q̄ in alio lacte liceat coquere. sed quia lac illud paratius possit ueniri cum animali. per hoc prohibuit de omni lacte. Quidam tamē de his que domino offeruntur dictum intelligūt. quasi non offeras agnum vel hedū infra octauum diem. quia non est esibilis. nec differt a lacte matris. quia et supra dixerat de primitiis agnorum et decimis. In fine vero iudiciorum addidit dominus. Si feceris hoc occidam omnem populū ad quē ingredieris. et premitā scabones. et vespas. que fugabunt eos. id ē.

terrorem nominis tui. paulatim vero etiam eos etiam ne redigatur terra in solitudinē. et crescat contra te bestie. ponāq̄ terminos tuos a mari rubro. ab oriente usq̄ ad mare palestinum quod terre num dicitur. et est ab occidente et a deserto. quod est post berthebem. quod incipit post thecuam usq̄ ad fluuium. s. eufratē que tora regio quandoq̄ dicta ē iudea.

De federe firmato et aspersioe sanguinis vitulorum. Capi. XLIII.

Venit ergo moyses. et narrauit plebi iudicia domini. Et dixerunt omnes vna voce. Pia que locutus est dominus faciemus et audiemus. Nō prepostere et inordinate dictum est presignauit futuros transgressores. et in hoc verbo mendaces. Scripsitq̄ moyses vniuersos sermones domini preter decalogū. et mane confurgens edificauit altare domino. et duodecim titulos. pro duodecim tribus israhel. forsan duodecim altaria que titulos dicit.

Est titulus triumphalis. p̄cordialis. misericordialis. et in sinu mortalis. gulis singula nomina filiorum israhel scripsit quasi titulos tribuū duodecim. misitq̄ iuuenes. s. nadab. et abiud. qui futuri erant sacerdotes. et imolauerūt domino pacifica. xij. vitulos. Tulitq̄ moyses mediam partem sanguinis. et misit in crateras vasa. s. viminea cum ansis. a cratin quod est conterere dicta. reliquū sanguinez fudit super altare. legitq̄ volumen federis audiente populo. Qui dixerunt. Omnia que locutus est dominus faciemus. Ipe vero sumptum sanguinē respersit in populum et ait. Hic est sanguis federis quod pepigit dominus vobiscū. quasi diceret. Sic peribit vita eius et sanguis eius fundetur qui violabit fedus hoc. id est pactū inter vos et dominū. Sane hoc signum ad confirmationem federis huius habuerunt a gentilibus. qui portam federis fedelantes sic confirmabant fedelantidum federis violatorem. Tamen et aliud signum federis terribilius habuerunt iudei ex se. s. effusionem aque. quod fecit iosue et samuel. quia sicut aqua tota fundit ita quod nil remanet in vase. quod non alij liquores. et etiam ipsa perit fusa in terram. sic penitus cum stirpe sua periret qui solueret fedus.

De primo ascensu moysi in montem. Cap. XLIIII.

Hoc facto ascendit moyses et aarō. nadab. et abiud. et ixx. de senioribus israhel secundum preceptum domini usq̄ ad terminos montis et viderunt dominum. et sub pedibus eius quasi opus saphirinum. et quasi celū cūserenū est. Tamen ne super eos qui erāt in castris misit manum suā id est non abscondit se ab eis. sed videntes maiestatem domini. et non ipsum leti epulabant. Et vocauit dominus moysen. daturus ei tabulas lapideas inscriptas decalogo. Et assumpto tantum iosue transiit terminos

dicens senioribus. Expectate hic. s. in castris. et usque ad terminos. Si quid questi-
onis natu fuerit. referetis illud ad aaron
et hur. Operuitq; nubes monte. iteruq;
dimisso iosue in quadam planicie montis.
solus ascendit moyses ad caliginem. Septimo
autem die vocauit eum dominus de medio
caliginis.

De tabernaculo faciendo. Ca. XLV.

Ingressusq; moyses
medium nebule fuit cum domino. xl. diebus.
et. xl. noctibus. nec comedens nec bibens.
Et ait dominus ad eum. Sume primitias
id est preciosa queq; a populo israel. sed
ab eo tantum qui ultro obrulerit aurum
scilicet et argentum. et res iacinctu. et pur-
puram coccum q; bis tinctum id est seraz
iacinctini purpurei. et coccinei coloris. et
bissum qd est genus lini egyptij molle et
candidum. pilos quoq; caprarum et pel-
les arietum rubricatas. quas paricas di-
cimus. quia parthi sic colorari eas excogi-
tauerunt et pelles iacinctinas. et ligna se-
thim. Est autem sethim nome montis et
regionis et arboris que similis est albe spi-
ne in folijs. et est leuissimu lignum impu-
trabile. et incremabile. oleum quoq; ad lu-
minaria. aromata in vngenta. et thimia/
mara boni odoris et lapides onichinos.
ita q; sardonices et gemas sanctuariu fa-
ciant tibi. vt habitem in medio eoru ne
sit eis labor recurrere ad motu huc. Juxta
similitudine tabernaculi qd ostenda tibi
facies illud ita.

De scemate arche. Cap. XLVI.

Archaz de lignis
sethim facies. que hebraice dicitur
beron. Et nota q; moyses hoc ordine nar-
rat. pmo de his q fuerunt i tabernaculo. secu-
do de tabernaculo. tercio de ario. Josephus
vero eotra. Ille secunduz ordine ppositio-
nis. iste secunduz ordine collocatonis. Lo-
gitududo arche habebat duos cubitos et se-

missim. latitudo cubitu et semissem. alti-
tudo similiter cubitu et dimidiu. Et intel-
ligit cubitus humanus no geometricus.
qd apparet i altari lateranensi. infra qd
dicitur archa. Etia biciosephus vocat cubi-
tu duos palmos. Et dicitur archa non ha-
buisse pedes. et deaurata est intus et foris
auro mundissimo. Et facta est supra coro-
na aurea ad modu. s. labij qd in mensis et
scacarijs fieri solet. Per vtriuq; latus lo-
gitudinis bini erant circuli aurei. torum li-
guu penetrantes. et p eos vectes de lignis
sethim deaurati mittebant. quib; archa
ferebat. nec vnq; extrahabant. In q post-
posita est testificatio. i. tabule in quibus
scriptu erat testamentu. Tamen queq; ibi
reposita testimonia dici possunt. Posita
est ibi vna aurea plena mana in testifica-
tionem q panem dedisset eis de celo. Tabule
in rectificationem q legem naturalē sopitam
in cordib; suscitauerat in scripto. Circa
aaron in testimoniu q ois potestas a do-
mino deo est. Deutronomiū in testimoniu
pacti q dixerat. oia que dixerit nobis do-
minus faciemus. Ob hoc dicta est archa te-
stimonij vel testimoniu. Ob hoc etia ta-
bernaculu testimonij dicitur est. et io etia qz
cause pro forib; eius agebant.

De ppiciatorio et cherubin. Capitulu.
XLVII.

Factum est etia
sup archa ppiciatoriu aureu id est
tabula aurea eiusde longitudinis et latitu-
dinis. cuius et archa. vt archa tegere pos-
set. De spissitudine eius no legitur. Hoc
dicebat oraculu. qz dominus de loco illo re-
sposa dabat. Resposum autē diuinu ora-
culu dicit. qz orantib; dat. Dicebat etia
ppiciatoriu. qz exinde loquens dominus ppicia-
bat populo. vel qz die ppiciationis dice-
bat gloria dñi semper ibi descendere. Et
vtracq; vero pre oraculi. s. in duob; angu-
lis anteriorib; positi sunt duo cherubin
aurei pductiles. no. s. fusiles. s; rursu
f. iiii.

malleorū producti. Sunt autē ut dicit iosephus animalia volatilia. habētia figurā que a nullo hominum est inspecta. **H**ec dicit moyses se in sede dei cōspexisse figurata. Cherubynus alterum respiciebat. versis tamen vultibus in propiciatorium. duabus quoq; alis expansis. et mutuo se tangētib; vel abant oraculū. alas ex opposito extendebant.

Mensa et coronis. C. XLVIII.

Temq; ait dominus Facies et mensam de lignis serbim habētem duos cubitos lōgitudinis. et in latitudine cubitū. et in altitudine cubitū. et semissem. spissitudinē vero tacet. et in auribus eā ex omni parte auro purissimo. Erat autē ut dicit iosephus hęc mensa prime velut delphica. habēs. iij. pedes qui dicuntur eius altitudo. erātq; ex medietate partis inferioris rotundi quasi tibia. et rotunditiles. Pars superior opis quadranguli quasi femur erat. i. singulis vero pedibus erat annulus aureus. sinusq; erat in pede ubi annulus missus erat. in anulis vero vectes aurati. quibus ferebat mensa. Erat autē labiū in ea per circuitum sicut et in archa. et labio affixa erat aurea corona alta digitis quatuor. ita quod medietas eius super mensam eminebat. ne supposita caderēt ex ea. Altera medietas inferior pedebat ad decorem. et erat corona interrasilis. id est interpolata retaturis et plano. Erāt autē ut aiunt hebrei celature ille quasi imagines regum et prophetice. **T**oribi sunt imagines facte. quorū futuri erāt reges in hierusalē a david vsq; ad sedechiā. **T**amē iosephus videtur velle nō fuisse in ea aliud labiū nisi hęc coronā interrasilē. i. reticulatā. **H**uic vero superposita erat alia corona minor ista. **S**ed quāta et quomodo supposita et

an plana vel interrasilis nescimus. tamē aureola vocat. **H**ebrei dicūt. et hanc prophetice additā ad p̄signādā diuisionē regni in duo regna. **F**uit enim regnum israhel populosius regno iuda. sed tamen minus dignum. et iō aureola superposita erat. et tamē minor. **M**ensa hęc ponebatur in tabernaculo ad aquilonē non longe ab adito.

De panibus p̄positionis. C. XLIX.

Et ponebantur super eas duodecim panes azimi de simila mundi valde. et ponebantur altitudo seni. et constabāt singuli de duabus decimis ephi quas iosephus duos asfarios vocat. **E**t singulis superponebat patena aurea. et super patenam pugillus thuris. **I**osephus dicit phialas aureas superpositas plenas thure. **H**ic dicitur in luculo sabbati recentes et calidi imponebantur mensę. et erant ibi iunior vsq; ad sabbatū sequēs. tunc illis sublati. et toto thure incenso super altare. noui cū alio thure substinebantur. **S**ublatos vero soli sacerdotes comēdebāt. unde sacerdotales dicebant. **E**t etiā ideo ut ait iosephus. quia dominus preceperat. quod soli sacerdotes panes illos

Sicut ariel ezechie lis. de interrasili exurgebat per aliq̄d interpositum. sic Ariel interpretatur altare dei. vel leo vocatur. quia altare holocaustorum omnia vocabatur.

Ephus et batus mensure sunt duorum. vel ergo mensurabantur ephi provenientes de decimis hinc vna. illinc altera. **E**t decimabant ephus illa que per decima dabat. **E**t sicut leuite primo locum omnium verū accipiebāt decimas. sic summi sacerdotes hantū decimationū accipiebāt decimas. **F**orte ergo de decima illa secundaria fiebat panes illi trium mōdiorū. **D**e quolibet erponi pōt.

formaret et coqueret. et poneret in mesaz
et tollerent. ipsi tamen postq. s. diuites fa
ci sunt no obseruauerunt hoc. Dicebant
etia panes ppositionis q. ppositi erant cor
ra domino in memoria sempiterna. duo
decim tribu filioz israel. Vel porro po
siti id e logo tēpore positi. s. per tota ebdo
madā. vel in eternum per successionē po
nendi.

De vasis libaminū. Cap. L.

Recepit ergo do
minus preparari ex auro purissi
mo quattuor genera vasozū ad offerendā
libamina. et ab offerētibz sacerdoti. a libā
do. id est gustādo dicta. et a sacerdotibz do
mino. a libādo. id est fundēdo. et poni ea su
per mēsam. s. acerabula. phialas. thuribula.
ciathos. In his vinū quod debebat of
ferri preuidebat et gustabat. vtz dignū
esset offerri an nō. Sed q. in colore et sa
pore vinuz dinoscit. dicit q. pter aureas
phiale vitree ibi erant. vnde et a phialin
quod grece vitruū dicit sic vocabantur. in
ymo anguste. in superiori pre ample. in
quibus color et sapor poterat agnosci. q. s.
hebrei scutellas dicūt. Cyari vero mino
res et angustiores erāt et aurei. cū quibus
fundebat vinū sup altare pro hostie liba
mēto. In thuribulis que et mortariola di
cebant. thus precognoscebat et offerebat
similiter et in acerabulis aceti. Sed quia
nunq. aut raro occurrit de oblatiōe aceti.
quidā dicunt acceptabula vbi. s. preuide
batur a sacerdotibus que debebant offer
ri. vtrū accepta id est ydonea essent an nō.
Postea subdiuidit acceptabula in tria.
in phialas in quibz vinum. et thuribula
in quibus thus et similia et granum. et sal.
et cyathos in quibus oleum. Sumebant
enim sacerdotes prius de his que offeren
da erant portiunculas. quas in huiusmo
di vasis ponebant ad pregustanduz qua
si libando de singulis. que libamina dixit
moyses offerenda. id est de offerendis su

menda.

De candelabro aureo. Capitulum.

L.

Recepit quoqz
dominus fieri candelabū ex au
ro purissimo ductile. Tamen ioseph⁹ fu
file dicit. Cuius hastile basi infirmum erat
et ferreum. superuestitum calamis aureis
is quinqz genicularis ad modum canne.
Ubi autem calamozū capita inter se iun
gebantur. capita habebant tumentia. et
in vicem ad modum cyphi quem cypam
dicimus. Iungebantur autē tanqz duo
cyphi in modum nucis. et ex fundo cuius
qz cyphi procedebant flores recurui qua
si lilia et in ipso fundo inter cyphum et li
lia erat sperula volubilis sicut in capitū
bus cathedraru subsunt sperule volubi
les. et ita cum in hastili essent. v. calami.
in huncmodum copulari. iij. erant ibi
iuncture. quarū queqz habebat quasi cy
phos duos sibi iunctos. et sperulas simul
et lilia. et hoc est quod moyses dicit in ha
stili quattuor fuisse cyphos in moduz nu
cis. Tamen hebreus non dicit cyphos s.
nigellatos. rotunditates. s. nigello distin
ctas. Ex hoc hastili procedebant tria bra
chia ex lateribus hinc et tria inde ferrea.
quozum vnūquodqz superuestitum erat
calamis aureis ad modum hastilis. et in
iuncturis coibant capita calamozū qua
si cyphi in modum nucis cum sperulis et
lilis. Et quia in vnoquoqz quattuor cy
phos dicit moyses fuisse. videtur vnum
quodqz quattuor calamos habuisse. U
de tamē quibusdā nō sperulas fuisse in
fundo cyphozū vt dictū ē. s. in media pla
nicie cuiusqz calami sperula volubile sup
posita. Sic erat candelabū ex ferro cala
mis aureis supinducto factū si fusile fuit
si vero ductile simpliciter ex auro fuit. et
malleis mirabili artificio in hac formam
pductū. Erat autē vt dicit ioseph⁹ ex lxx.
pibz compositum. in vna base erectum

sic In bastili & brachijs erāt calami .xxix. non integri. sed ex duab⁹ partibus. in medio ubi partes iungebantur erat sperula superposita. ne iunctura videretur et putaretur calamus vnus. & ita erant calami .xxix. cum totidem sperulis. lx. quinq; partes in basi. vij. lampadū sedes. Quocunq; vero modo factus fuerit in summo vij. habebat capita equalia. super que ponebantur. vij. lucerne auree. Infusoria. etiam septem ex auro erant. quibus oleus lucernis infundebatur. Erantq; ibi forci pes dicti emunctoria ex auro ad emungēda vel extinguenta licinia. Etiam vascula ex auro erant ad extingvendū in aqua que emungebantur. ne terrum redderent odorē. dicta extingtoria. Omne pondus eius cum vasis suis habuit talentum auri ad pondus sanctuarij. tria enim habebat talenta. minus. l. librarum. qd̄ erat in stirozum. medium. lx. quod erat cinium. maximus. c. xx. quod erat sanctuarij. Tamen iosephus dicit ipsū habuisse. c. m. n. quas hebrei ciuitates dicūt. greca lingua interpretatum talentum nuncupat. Positum autem erat ad austrum contra mensam nō recte quidē sed oblique.

De parietibus tabernaculi. Cap. LII.

Recepit quoq; dominus fieri tabernaculum in hunc modum. Tabernaculum erat domus deo dicata quadrata et oblonga. tribus clausa parietibus. aquilonari meridiano. occidentali. liber patebat introitus ab oriente. vt sole oriente radices eius illustraretur. Longitudo eius erat. xxx. cubitorum. latitudo decem. altitudo decem. In latere meridiano erāt tabule de lignis serbim stantes. xx. quarum vnaqueq; in longitudine habebat cubitos. x. in spissitudine digitos quattuor. in latitudine cubitum & semissem. Iungebantur sibi autem mutuo incastrate. ne rimula esset ibi

aut planities parietis inequalis. & erant inaurate ex vtraq; parte. Superpositę vero singule duabus basibus argenteis perforatis. in quarum foraminibus cardines aurei imittebantur. in vtroq; angulo eminentes sicut in scrinijs fieri solet. Tamen augustinus videtur velle. qd̄ vna basis esset sub tabula. et altera supra pro epistilio. sed littera cōtra est que dicit. vt bine bases singulis tabulis per duos angulos subiciantur. Utrum autem tabule suspense a terra super bases. an iter bases ad terram pertingerent non legit. Eodem scemate factus erat paries aquilonaris. Ad occidentem vero erant. vij. tabule per omnia similes alijs. et eodem modo stantes in basibus. Sed cum non impleverent. nisi. ix. cubitos. dimidius cubitus ex vtraq; parte vacuus patebat. et ideo tabula vno cubito lata secta est per mediū et factę sunt due tabule semicubitales. q̄ vtrinq; apposite parietem occidentis alijs duobus compaginauerunt. que etiā singule duabus basibus imittebantur. Ne vero ventorum impulsu. vel qualibet alia causa parietes conciterentur. singule tabule habebant aureos anulos per ordinem. velut quibusdam radicibus cōfixos. per quos vectes per transversus parietis imissi tabulata firmiter continebāt. Erant autem vectes de lignis serbim inaurati singuli quinq; cubitorum. imittebaturq; caput vnus vectis in caput alterius in modum cocci. vt ex plurib⁹ sicinveris quasi vnus vectis imense longitudinis videretur. sicut in baculo cambuce pontificalis eburneo fieri solet. Hoc sane planū esset. nisi dominus addidisset qd̄. v. vectes essent in latere ad aquilonē. & rotidē ad austrū. et rotidē ad occidentē. qd̄ minus cōgruū videt. Cū enī quilibet vectis. v. erat cubitorū. v. p̄tēs i latere vno. xxv. cubitos tm̄ cōtingebāt. Itaq; v. cubiti illi lateris remanebāt intacti. i occidērali vero latere duo tantus sufficiebāt.

Sunt qui dicunt de tribus vectibus superfluis. vnum superadditum. v. vectibus in latere septentrionali. et aliorum in australi. et sic quod illis deerat adimpletum. **Ter**cium sectum dicunt in duos qui positi erant in duobus angulis parietum. ut recuruari iuncturas angulorum colligarent sicut iuncture angulorum in scripijs strapis ligari solent. Sed hoc ex littera conici non potest. Quia ergo in littera est. v. vectes imitti per tabulas medias a summo vsq; ad summum. de altitudine parietis intelligi potest. Erat autem iuxta summam parietis supremam vnus ordo vectium extensus in longum per totum parietem. et iuxta summam inferiorem alius ordo in eundem modum. et in media planicie tres ordines. ut dictum est. v. vectes fuisse in vno latere potius ad numerum ordinum quam vectium referat. Erant autem in vnaqua-

que tabula quinque anuli. et in quolibet duorum parietum vectes. xxx. quia. v. ordinum quilibet. vi. vectes habebat. in latere occidentali. x. vectes binum per singulos ordines. Sunt qui dicunt non omnes vectes eiusdem quantitatis fuisse. sed quilibet vectium. v. qui erant in marginis lateribus. erant. vi. cubitorum. et ita. v. sufficiebant ad continendum. xxx. cubitos. et. v. vectes qui ad occidentem erant singuli duorum cubitorum erant. Sed iosephus loquens de his vectibus ait. vnoquoque habere magnitudinem cubitorum quinque.

De distinctione tabernaculi et vtriusque velo. Cap. LIII.

Tabernaculum

hoc distinctum erat in duas partes. Posterior pars ad occidentem. x. cubitis protendebatur. et ita quadra erat in longum. s. et in latum. et in altum. x. cubitorum.

Hec pars aditum dicebatur. vel sanctum sancti. vel sanctuarium sanctuarium. vel sancta sanctorum. Anterior pars ad orientem. xx. cubitis protendebatur. que communis erat sacerdotibus. et hec dicebatur sanctum vel sancta. vel sanctuarium. Respectu huius posterior dicebatur sanctum sancti quasi consecutum sancti. ut dicitur seculum seculi. vel sanctum sancti. id est sanctius sancto. ut dicitur dominus dominorum vel rex regum. Ad alterutras vero partes separandas posite erant in medio quatuor columnae de lignis sethim deaurate. capita habentes aurea et bases argenteas. Tamen iosephus dicit quatuor fuisse tabulas ad modum altarum operatas. eque litera se inuicem distantes. inter quas tres angusti parebant ingressus. Super capita vero columnarum superpositi erant duo vectes decem cubitorum. a pariete in parietem protensi. in quibus per circulos aureos imissum depedebat velum. ante quatuor columnas extensum. quadrum ex omni parte scilicet decem cubitorum. ut ex omni parte prohiberet aspectum interiorum. Erat autem velum factum de bysso rectora. quod est genus lini candidissimi. et molliissimi. et de iacinto. et purpura. et cocco bistincto. id est de filis sericis. iacintini purpurei. et coccinei coloris. opere plumario compositum. id est opere acu picto. Pluma enim lingua quadam acus dicitur scilicet egiptiorum quorum sunt diuersae lingue sicut grecorum. Hoc genus veli vulgo bustratum dicitur. quasi bis stratum. Primo enim fit tela cui cum acu opere manuali subferuntur diuersae picture rationes. Sunt qui dicunt opus plumarium. a similitudine auium. quibus superaddita est plumarum varietas. Idem opus dicitur etiam polimitum a poli quod est multum. id est a multitudine picture. Erat autem hoc velum pulchra varietate contextum. et vniuersis ut ait iosephus floribus. quos gignit humus. et alijs picture quae poterant

referere pictores. preter animalium formas. In ingressu vero tabernaculi quinque columne erant de lignis sethim de auro capite habentes aurea. Bases vero eneas. super quas duo rectes. vel unus decem cubitorum protendebatur a pariete in parietem. In utroque capite sui utriusque parietis insertus ad modum trabis in domo. a quo dependebat aliud velum per circulos aureos insertum ad modum prioris operatur. Sed secundum iosephum usque ad medietatem columnarum dependebat. reges eas per quinque cubitos. reliqui quinque usque ad terram ad ingressum sacerdotum patebant. Super hoc dicitur alia cortina lanea superposita usque ad terram pringentem. funibus per anulos eam ducentibus et retrahentibus. ut in diebus festis reducta preberet aspectus tabernaculi. In alijs diebus superducta prohiberet aspectus. precipue cum nubili videretur. Tertius enim fortis erat et facile laborem sustinebat. et in ingressu templi salomonis simile dicitur fuisse appensa. Erat enim in interiori sanctuario archa cum his que in ea reposita diximus. et cum his que erant ei superposita. In anteriori vero candelabrum ad austrum. mensa ad aquilonem. In medio autem velum non longe ab adito altare aureum. quod etiam iosephus thuribulum aureum vocat. de quo post dicemus.

De cortinis et sago. Capitulum.

LIII.

Rectum tabernaculi non concameratur. id est recuruum sicut in ecclesijs. sed planum ad modum palestine fuit quattuor operimentis apratum. Primum operimentum fuit cortine. x. que etiam vela vel tentoria vel quandoque tabernaculum vocantur. que erant facte de quattuor predictis coloribus opere plumario. Longitudo cortine unius erat. xvij. cubitorum. latitudo quattuor quarum quinque mutuo sibi iungebantur

et quinque similiter. ut quasi due cortine ex quibus sibi coniunctis redderent. Iungebantur autem ansulis iacinctinis que in unoquoque latere cortinarum dispositae altera contra alteram veniebant. et bine anulo aureo colligabantur. sicut ad ornatum colli fibule argenteae vel aureae utriusque oram capitum solent colligare. Dicit tamen iosephus anulis aureis et vicinis eas fuisse iunctas. Secundum operimentum erant sago cilicina. que et vela vel capillaria quandoque vocantur. que de pilis caprarum quos capillos quandoque dicimus ad differentiam lane ovium factae erant. de quibus et cilitia fiunt. Unde et illa sago cilicina dicta sunt. que pro asperitate sago dicebantur. unde et quosdam pannos asperos sagias dicimus. Vel forte ex quadratura sago dicta sunt. Unde et militare pallium a gallis inuentum quod quadrum erat sagum dicitur est. Quod tamen et asperso fiebat panno contra aeris intemperiem. et potuit dici sagum. Erant autem sago hec. xi. longitudo sago unius habebat cubitos. xxx. latitudo quattuor. et erant. v. sibi mutuo iuncta. ut quasi unum sagum facerent. et alia. vi. quasi in unum sagum iuncta. Iungebantur autem anulis ereis insertis ansulis contra se venientibus. Utrum autem singule cortine vel sago sibi inuicem ita copularentur. an. v. cortine sibi consute filo inseparabiliter in unam cortinam iuncte erant. et alie. v. similiter. et ad tegendum tabernaculum hee due magne cortine tantum anulis et ansulis iungerent. non elucet.

De modo tegendi secundum bedam. C.LV.

Quomodo vero ex his tegebatur tabernaculum videamus prius. Secundum Bedam protendebant

decem cortine sibi copulate per transfuer-
sum salicet tabernaculi. totum operietes
tabernaculum. Et descendentes per late-
ra vno cubito distabant ex omni parte
a terra. Et quia simul iuncte. xl. cubitos
implebāt. longitudinez tabernaculi que
erat. xxx. cubitorū tegebāt. Et. v. cubiti de-
pendebāt iuxta latus occidē-

rale. alij quinqz tā-
tum descendebant
ante aperturā que
erat ad orientem.

Tū ne incōposite
pēderēt. vtrobiqz
cortine transgredi-
entes duo magna
latera tabernaculi

vsqz in mediū ap-
tūre trahabantur.
ibiqz mutuo iūge-
bantur. et simili-

liter in latere occi-
dentis. Et ita ex
omni parte taber-

naculum erat te-
ctum cortinis. vno
tantum cubito cir-
ca terram ex omni
parte non velato.

Superponebant
saga similiter per
transuersum. sed quia erant. xxx. cubitorū

per latera descendebāt vsqz ad terram. et
ita cubitū cortinis nō velatum ipsa vela-
bāt. Sed quia ex trāsuerso. xliij. cubitos
habebāt. cū essent. xi. simul iuncta. et vnū
quodqz erat quattuor cubitorū. longitu-

dinē tabernaculi. xxx. cubitis tegebāt. de
quattuordecim qui superant. vij. descen-
debant ad occidentē. et. vij. ad orientem.

Partes vero sagoz que supererāt pendē-
tiū iuxta latera duo magna vsqz ad terrā
ex vtraqz parte reducebant ad tegendum
introitū orientālē. Sed qz. vij. cubiti ex
vtraqz pte veniebāt. in spacio vero introi-

Nota qd ait quinqz
cub. de. iij. Non id
hoc dicit quin p to-
tā partē occidentales
simul et orientales te-
penderēt quinqz cu-
biti. sed qz illa pars
cortine que depen-

debat in lateribz re-
spectu longitudis
tabernaculi erat tm̄
quinqz cubitis. sed
respectu latitudinis
erat nouem cubitis

ideoqz contingebat
qd cum iūctis cub.
hincet inde venient
ribus. etiam in his
duabus partibz oc-
cidentalibz. s. et orien-

talibz. totū tabernacu-
lū. pter vnū cub.
tegere.

etiam in his
duabus partibz oc-
cidentalibz. s. et orien-
talibz. totū tabernacu-
lū. pter vnū cub.
tegere.

etiam in his
duabus partibz oc-
cidentalibz. s. et orien-
talibz. totū tabernacu-
lū. pter vnū cub.
tegere.

etiam in his
duabus partibz oc-
cidentalibz. s. et orien-
talibz. totū tabernacu-
lū. pter vnū cub.
tegere.

etiam in his
duabus partibz oc-
cidentalibz. s. et orien-
talibz. totū tabernacu-
lū. pter vnū cub.
tegere.

etiam in his
duabus partibz oc-
cidentalibz. s. et orien-
talibz. totū tabernacu-
lū. pter vnū cub.
tegere.

tus decē tantū erāt. superuebat sagū sa-
go. Vel forte in summitate cuiusqz duo
cubiti retro plicati consuebant instar oca-
rum vestimētū. et tunc ex equo venientia sa-
ga de lateribus in medio introitus copu-
labant in eodē loco in quo et cortine. et si-
militer in latere occidēns. Propter huius
modi supfuturā. vel replicationē sagozū
dicit Beda primo dixisse dominū moysi
sextū sagū in fronte duplices. i. dimidiū
sagū quod excedit cortinas in introitu su-
peruebat. vel replicabis. Et post planius
addidit. quod superest in sagis. id est vnū
sagū quod amplius est ex medietate eius
operies posteriora tabernaculi. id est latē
occidētis. Duplicabant autē ita vt impe-
tū ventozū possent sustinere. et secundū
hanc dispositionē tabernaculū ex omni p-
te tegebāt sagis vsqz ad terrā. et nil ex eo
videbat. et tentozū quod erat in introitu
preciosum. inutiliter ibi erat. et cum sacer-
dotes intrabāt tabernaculū. vel necesse
erat attollere saga et cortinas vt sub intra-
rent. vel si in medio iungebant vncinis
et anulis. ad introitū eozū dissoluebant.

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

Josephus aliter. Cap. LVI.
Altera ē iosephi
dispositio cui cōsentit origenes.
et videt probabilior. Ait enī decē cortinas
sibi mutuo iunctas. vt dicitur est a fronte
tabernaculi super introitū extendi p trās-
uersum. et tegere totū tabernaculū. et de-
scendere iuxta latus occidētis vsqz ad ter-
raz. Introitū vero nō regi aliqua pte cor-
tinarū. cū propriū velū haberet. Simili-
ter et de sagis totū dicit operiri taberna-
culū. excepto introitu. Sed quia duo cu-
biti sagozū super sunt cortinis. et vtraqz
parte dicit eos replicari sub cortina. ne vē-
tus intrans iter saga et cortinas. totū con-
citeret operimentū. Pro quo etiam di-
ctū putat. Sextū sagū in fronte tecti dupli-
ces. s. et fm hoc speciosa et p̄iosa plurimū
ps extrinseca tabernaculū non videbat. nec

illud corinarū quod circa tabernaculū
desinebat. Frustra ergo tanti facta vide-
bantur. Quo circa forte ex omni pte cor-
tine et saga funib⁹ extendebant circa ta-
bernaculū. et parillis ereis colligebant
fines. quia ⁊ parillos habuisse taberna-
culū infra moyses dicit. et in modū tecti
dependētis circūquaq; attollebant. vt et
tabernaculū vndiq; videri posset. ⁊ circū
iri ab ingrediētibus sub cortinis.

De pellib⁹ suppositis. Ca. LVII.

Quocūq; vero
mō hec duo opimēta disposita
fuisent de reliq; duob⁹ nō est q̄stio. Sa-
ne terciū erat operimentū de pellib⁹ arie-
rū rubricatis. que supiora tantū regentes
ad latera nō descendebāt. funib⁹ et paril-
lis ereis affixis terre circūligate. Quar-
tū quoq; operimentū in eundē modum
erat suppositū de pellib⁹ arietum iacincti-
nis. supposita vero erāt hec duo propter
estū ⁊ imbrū diffusionē. Multos itaq;
vt ait ioseph⁹ stupor habebat a lōge īspi-
ciētes. nā colorē eius ī nullo putabāt dif-
ferre a celo.

Quid figurabāt p̄dicta. C. LVIII.

In hac cōpositiōe ta-
bernaculi patet deū ⁊ nō hominem sic di-
sposuisse. q; vt ait iosephus singula horū
ad formā verū facta reperiet. si quis absq;
inuidia velit hec cōsiderare. Abditū eī qd
soli pontifici p̄uium erat. figurabat celū
deo ⁊ angelis attributū. Sanctuariū ve-
ro quod in duplo erat. terrā ⁊ mare cun-
ctis gressibilia. sicut ⁊ illa pars cōmunis
sacerdotib⁹ erat. Cortine celū sidereū. sa-
ga aquas que sunt sup firmamētū. Pel-
les rubricate celū empireū. in quo sūt an-
geli. Jacinctine celū supius. vbi deus su-
per oīa. Tū in quattuor colorib⁹ velozū
dicit iosephus figurari quattuor elemen-
ta. Per byssum terrā. q; de terra ē. i. p̄rio
terreū ⁊ viridē colorē habet. Per purpu-

ram mare. quia ex conchis marinis t̄ngi-
tur. Per iacinctū aerē. q; in colore ei simi-
latur. Per cocū ignē. q; ei assimilatur.
Per mēsam tēpus vel annū. Per panes
duodecim mēses. Per coronā quattuor
digitorū. annum lo-

larē quattuor tem-
porū. Per coronā
minorem annū lu-
narem. Per septē
lucernas candela-
brī. septem plane-
tas. Per lxx. eius
partes. decimo-
niam planetarū.

Est ann⁹ legitim⁹.
est annus vsualis.
est ⁊ ann⁹ emergēs
Annus leg. a luna-
tione aprilis incipi-
ens. vsualis a kal-
iañ. inchoat. Emer-
gens. qualibet die
incipiēs.

Fortē q; quisq; planetarū habet decē di-
gnitates vel potestates. Quinq; natura-
les. ⁊ quinq; accidētales. in quib⁹ armo-
nice. i. p̄porcionaliter se habēt. In cande-
labro norat. q; que sub eis sunt ad ipsos
tendūt. i. mor⁹ naturales ⁊ effect⁹ ab eis
habēt. qd etiā norat ornatus ei⁹. cyphi. i.
vasa liquoris aquā. sperule solē spericiā.
lilia aerē. qui sol⁹ viciat odorib⁹.

De altari holocaustorū. Ca. LIX.

Recepit quoq;
dñs fieri altare de lignis serb⁹.
Altare hoc dicebatur holocausti vel holo-
caustorū. vel holocaustomati. Et posset
dici sacrificiorū. sed a digniori nomē acce-
pit. Erat autē ī lōgitudine ⁊ latitudine quin-
q; cubitorū. i. quadrū. ⁊ altitudine trium.
cui tanq; nimis alto ad horā ministratio-
nis aliquid apponebat. ī quo staret minis-
ter. qd impleta ministratiōe tollebat. Altare enī grad⁹ habere alibi phibetur.
Erat. n. cōcauū instar arche sine opimen-
to parietis lignei. sed opti erāt ere int⁹ et
exta. licet vri non possent. sicut nec anti-
ton vel lignū paradisi quod li-
bet qd vrendo fit Sic nec hoc lignū
mundius. area ei⁹ qd n̄ ē ī padiso l'aliō
sive arula erea. e/ qdlib⁹ qd ibidē ē.
rat tanq; fund⁹ arche. super quaz fiebat

ignis qui p fenestram que erat in latere ori
entali imponebat. In quattuor angulis
superioribus erant extra quattuor recurua
cornua. in quibus quattuor carbene anu
lis inferebant. de quibus pendēs craticu
la erea in modū retis facta. vsq; ad medi
um altaris intus descēdebat. sup. quā cre
māda in odorez domino ponebant. que
ignis p circulos craticule ascendēs de a
rula cōsumebat. Circa angulos vero infe
riores. quattuor erant anuli erei. in qui
bus rectes imponebant de lignis serbuz
operi ere ad portandū altare. De hoc tra
men altari ⁊ craticula eius ambiguitas ē
nō solū inter nos. verū etiā inter hebreos
precipue cū hebraica veritas a nostra trā
slatione nil di screpere videat. Mos qui
dem sic habemus. Facies craticulā i mo
dū retis eneā. per cuius quattuor angu
los erunt quattuor anuli erei. quos po
nes subter aru

lam altaris. eritq; craticula vsq; ad al
taris mediū. He
breus vero sic ha
bet. Facies ei mi
char. facturam re
tis eneī. et sup. rbe
te quattuor anulos eneos. et dabis illam
fundū are de subter. eritq; rbe te vsq; ad
altaris mediū. Iosephus autem sic. Cui
suberat craticula in modū reticuloz fa
cta. Suscipiebat enī terra ignē qui de cra
ticula ferebat. quia bases nō erant ei sub
iecte. Cassiodorus tamē senator in pictu
ra quā fecit cuius in expositione psalmo
rū meminit quattuor pedes in vtroq; al
tari fecit. Proinde videt quibusdā nō su
perponi craticule carnes assandas. s; fuis
se quasi vas quoddā in quo sederet altare
cuius parietū altitudo altare ambiens.
vsq; ad mediū altaris eleuata esset. i cui⁹
angulis sursum quattuor anuli pēdebāt
per quos rectibus infertis altare ipsi in
sidiens portaretur. Altare nō legitur alios

anulos habuisse. Sed vtrū separatū es
set hoc vas reticulatū ab altari. ita vt a
moueri posset altare ab eo cū vellent ⁊ su
per imponi. an de ipso altari opere fusili
ita fabricatū esset vt quasi appositum vi
deretur. ambigū est. Super arulā vero
altaris quā in medio eius positā dicūt. p
fenestrā ab oriēte struem lignozū imponi
asserūt. et super ligna carnes imponi as
sandas. Vel nō erat ibi arula. sed sup. cra
ticulā suppositam fiebat ignis. qd velle
videt iosephus in predictis verbis. Alq; videt
nec operimentū nec fundū ipsū ha
buisse. sed parietes tū terra repleti. secun
dum q; domin⁹ dixit. Altare de terra fa
cies mibi. in cuius area superiori fiebat
ignis. vbi cremāda imponebant. Et de
craticula altari

supposita idem sen
tiunt Anulū vero
subter quā craticu
la posita legit. he
breus areunculā vocat. vel sulcum
quem in medio pa
rietum altaris fu
isse dicit. vsq; ad
quem locū altitu
do craticule pertingebat.

Hoc secundū pre
dictas sentētiās nō
est seruatum sed mi
stice.

Quia forte cōcau⁹
erat locus ad recipi
endos cineres ho
stiarum.

De situ altaris et vasis eius. Ca.
LX.

Positū autē erat
altare ante tabernaculū sub di
uo. nō directe ante introitū. sed aliquan
to ad meridiem descendēs. ita vt aī ipsū
imolantes stantes ad aquilonē. in ipsū
tabernaculū vsq; ad sancta sanctorum
inspicere possent. Et quia stabāt ad aqū
lonem. id est in altaris latere aquilonari.
et cōtra meridiē. qñq; legit eos sacrificaf
se ad aquilonē. qñq; ad meridiē. Erant
q; in vsus eius lebetes ad colligendos ci
neres cū abundabāt ⁊ deportandos qui i
locum secretum et mundum ponebātur.
⁊ forci pes ad emendandum ignē altaris

Et fuscicule quas grece creagras dicim?
quia inde de caldarijs carnes cocte profere-
rebant. et panilla. quasi varilla a rebēdo
quibus prune ab hoc altari ad altare thū-
miamatis deferrebant. pter cacabos et ol-
las ad carnes coquēdas. que tamē iuxta
altare nō coquebant. Omnia vero enea
erāt. Hebreus vero sic habet. Facies ei?
ollas. et eius palas. et eius pelues. et ei?
vincinos. et ei? igniū recepracula.

De atrio circa tabernaculū. **Ca-**
pitulū. LXL.

Erat autē atriu?
circa tabernaculū in latere meri-
diano. c. cubitorū. in aquilonari. c. in ori-
entali vero. l. et toridē in occidēali. Et sic
quadrū erat vel quadrāgulū s; n̄ quadra-
tum. s; in forma altera p̄t̄ lōgiori. Erāt
q; i latere australi. xx. columne alte. v. cu-
bitis. vestite laminis argēteis. capita ha-

gentea cum celatu-
ris. cum basibus
eneis. spacio quicq;
cubitorum inter se
distātes. sup̄ quas
anuli singulis in-
erant. p̄tingebāt
q; funes ab anulis
vsq; ad capita pa-
xillorum qui erant
cubiti viuis ma-
gnitudine. et per
singulas colūnas
in terram valide fi-
xi. vt atriu? imobi-
le custodirēt. Cor-
tina vero de bisso
mollissimo. c. cubi-
torū in lōgū. et. v.
in latum. per colū-
nas dependebat.
de capite vsq; ad
basem diffusa. vt nihil a pariete differre

Eminentia quide?
erat in sūmitate co-
lumnarum et ipsa
perforata et in fora-
mine due corde. v.
na hinc et vna inde
que tenerēt colum-
nam rectā. in glosis
inquit. vi. exodi di-
cuntur lingule. et
quia decaluate. et
quasi torunde in sū-
mo ad modum lin-
gue appellat eos io.
angulos. Credibi-
le etiā inquit q; sin-
gulis basibus colum-
narū iferi? eēt ifixa
cauilla per quam e-
riam tora columna
terre firmiter inbe-
reret.

videret. nisi forte pro aeris intemperie.
quādoq; retro fumibus et paxillis trahere-
tur. vt sub ea tanq; sub tecto reciperetur
populus. In eundē modū latus aquilo?
nis. xx. colūnas et cortinā habebat diffu-
sam. ab occidēte vero decē colūne. et corti-
na cubitorū. l. attriū cingebat. Ingressu
vero ad orientē tres colūne hinc et ide tres
stabāt et cortine iuxta has diffuse nihil a
prioribus differētes. In medio vero late-
ris eius quattuor erāt colūne in modum
portarū. quibus appensum erat veluz de
quattuor preciosis coloribus. contextum
opere plumario. qd̄ ad egressum et ingres-
sum facile attolli et deponi poterat. No-
randum tamen

in longioribus la-
teribus fuisse colū-
nas. xxi. inter quas
erant aperture. c.
cubitorū. et i duo-
bus minoribus. ix.
sed ppter angula-
res que commu-
nes erant duobus
lateribus. dicunt
ibi. xx. hic vero de-
cem. Et designa-
uit dominus per
numerū columna-
rum. numerū intercapedinū. Ha-
bebat ergo vtrūq; latus magnū. xx. colū-
nas. i. xx. intercapedines. Alia latera. x. co-
lūnas. i. x. intercapedines.

Si in latere meri-
diano. xx. tantū co-
lumne essent. cum
vnaqueq; distaret
ab alia quinq; cubi-
tis. cum fuerint in-
ter eas. xix. intersti-
tia nō habebat i lō-
gitudine nisi nona-
ginta quinq; cubi-
tos. Idez etiā de la-
tere aquilonis intel-
lige. Hanc obiectio-
nē soluit magister.

De lucernis tabernaculi. **C. LXII.**

Recepit etiā do-
minus offerri a filijs israel oleū
olivarū purissimū. piloq; tustum. Hoc
enim purū est q̄ micēū. vel lineū. vt mic-
tinū. vel rasaninū. vt semp arderet ex eo
lucerna in tabernaculo testimonij. quaz
accendebāt aaron et filij eius vespe. et vs-
q; mane lucebāt sup̄ candelabrū septē lu-
cerne corā dño. in die vero tres tantum.

Licet lucerne papireus erat. cincédula vero quā mergū dicimus aurea.

De cōmunibus vestibus sacerdotum. Capi. LXIII.

Terū locutus ē

domin⁹ ad moysen **A**pplica fra-
tē tuū aaron ad te. cū filijs suis de medio
filiōrū israel. vt sacerdotio fungant̄ mibi
faciesq; vestē sanctā fratri tuo. in qua san-
ctificatus mibi ministrat. De his sane ve-
stibus q; cōfuse agit historia. ad euidentīā
cōgruo ordine psequamur. Quattuor e-
rant vestes tam sacerdotibus minoribus
quos chaneos vocabāt. q̄s principi sa-
cerdotū. quē arabarchū appellabāt cōmu-
nes. et alie quattuor post illas quib; solus
arabarchus. i. princeps sacerdotū vtebat̄
quib; secundū ordinē hūc induebat̄. **P**u-
rificatis prius manib; et pedib; aqua. sa-
cerdos induebat manachasim qd̄ constri-
ctioū sonat. quod grece brace. latine fe-
minalia dici pōt. Eratq; de bisso verotta
contextū. ingrediētib; q;

pipsum pedibus. **O**rigenes. Femora
ascēdebat vsq; ad levestimentū est. in
lumbos. ibiq; for- quo pudēda corpo-
titer stringebatur tis cōregi et contingi
et vsq; ad genua tā solēt. Et ne turpitu-
tū descēdebat. **N**o do desuētib; femo-
ster tamē pontifex ralib; reuelet. zona
quia iugem habet femora cōstringunt.
continentiā. tantū sandalijs pedes regit.
ac si dicatur ei. **Q**ui lonis est non indiget
nisi vt pedes lauet. id est primos mo-
Secundo bisino tus quos penit⁹ co-
sindone duplici ve hercet nequit refre-
stebat. quod cete- net.

mone. i. lineū dicebat. quā nos lineā stri-
ctā siue camisiā vel subūculā dicim⁹. quaz
moyses abanecio appellauit. sed post a ba-
bilonijs dicētes hebrei emissaneā dixerūt.
Est autē descendēs vsq; ad talos. et decē
ter corpori cooprata. sed manicis brachia
valde constringēs. nasculis bincinde su-

per humeros capitiū cōstringētib; **T**er-
cio stringebat̄ balteo lato. quasi digitis.
iij. sic reticulato. vt quasi pellis viperea
quā in estate eruit videre cōterra florib;
coccineis purpureis et iacinthis. flamē
vero tū bisinū erat. sumēs initiū cingen-
di a pectore. circūductis laterib; iterū an-
te vmblicū redibat. ibiq; modice stringe-
batur. et vsq; ad tibias depēdebat ad deco-
rem dū sacerdos nil operabat̄. cū autē sa-
crificabat. ne impediret pendētes sumi-
tates super leuū humerū reflectebat. vii-
de et forte diacon⁹ quandoq; casulā plica-
tam eidē humero supponit. Quarto sim-
plicē thiarā gestabat i capite. a cidari pō-
tifficali plurimū differentē. Erat enī i mo-
dū parui calamanti vel cassidis modice.
medietate verticis excedēs. dicebatq; ma-
nether. habēs vittas que inuolute sepi⁹
nectebant̄. ne facile laberet. habēs desup
aliud vel amē bisinuū. vsq; ad inferiora
barbe descendēs. celās pillei ligaturas et
torā capitis superficie. apratiūq; pfecte ne
laborāte sacerdote rueret.

De pōntificali idumētis. Capitulum LXIII.

Super hec pro-
prijs quattuor vestib; indueba-
tur arabarchus. quarū prima tunica erat
iacinctina poderis vel ypoditis dicta. i. ta-
laris quā hebre⁹ mechir dicit. Eratq; de
duab; incisionib; facta. cōsuta sup hūme-
ros. et p latera in modū dalmance facta.
manicas eiusdē coloris habēs assutas. ca-
pitiū habēs nō ex trāuerso sup scapulas
sed in longū. sectione; habebat a pectore
vsq; ad medias scapulas. cui aperture ne
ante et retro turpiter appareret. assuta erat
vitta. que sup scapulas bincinde nasculis
astringebat̄. **H**abebat autē pro simbrijs
lxij. tintinnabula aurea quib; erant imi-
te tonidē nascule quasi mala punica ex ia-
cincto et purpura et cocco bis tincto. ita vt
post tintinnabulū esset malū granatū. q̄si

intercalari mō posita . vr audiret sonus
cū sacerdos solus ingrederetur vel egre/
deretur san/
ctuarium . et non
moreretur . **S**up
hanc tunicam vi/
detur ioseph⁹ vel/
le accingi pontifi/
cem cingulo predi/
cto quo alij sacer/
dotes super line/
am tunicam . alij
non dū ipsum acci/
gi dicūt . sed super
ephod . vr sup om
nia indumēta ad vltimūingeretur . **F**ue
runtq; qui dicerent duas zonas habuiss/
se pontificē . primā ad modū sacerdotū . se/
cundā sup ephod . que due tamen p vno
habebant indumēto . **S**ecūda vestis erat
ephod similis superhumerali grecorū de
pdictis quattuor colorib; auroq; cōtextū
sine manicis ad modū colobij . descendēs
vsq; ad renes . adeo vr supcingi posset su/
periorē partē tunice iacincine regēs . infe/
riorem relinquēs intactā . **H**ore vero late
rū vncinis ⁊ anulis aureis iungebantur
apertura habēs in pectore quadrā ad ma/
gnitudinē palmi . in q; lōgion in fere/
batur . i cuius pre
supiori sup vtrun
q; bumerum infi/
bulari erant auro
duo lapides oni/
cbini . sardonices
secundū iosephū . in quib; erant sculpta/
xij . nomina filiorū israel prouincialib; lit/
teris . lingua hebreā iurta or/
dinem natiuitatis
eorum . vi . nomi/
na seniorum i hu/
mero dextero . mi/
norum in sinistro
ob recordationem
filiorum . israel .

Et si ad litteram ve
rum nō fuit . q; mo/
reretur sacerdos cū
sonus non audieba
tur . tamen allegori/
ce per hoc datur in/
telligi q; non debēt
effemuti sacerdotes
qui debent curā ge/
rere gregis sui . **C**ū
dicat . **N**e cani non
lactanti .

Palm⁹ mi quarta
ē mēsurā que fit pu/
gno extenso pollice
reliquis digitis cō/
plicatis cōtinēs di/
midij pedē .

id est litteris ⁊ figu/
ris quibusdam no/
tis . omnib; sunt ca/
racteres quidā vul/
go noni . quibus etiā
laici in cōputationi
bus dicuntur vti in

Habebat autem
capitiū ex trāsuer/
so super humeros
fortibus loris con/
textū . **Q**uod legitur
samuelē et dauid
indutos ephod . a/
liud erat . et pprie
ephorat dicebat .
et erat lineū . istud vero mira pulchritudi/
ne vermiculatū . **T**ercū erat ornamentū
quod hebreus effin . grecus longion . lati/
nus rationale dicit . quadrangulū ⁊ du/
plex . ne pōdere geminarū rumpere . mē/
suram palmi habēs . s . apertura superhu/
meralis implere sufficiēs . ex predictis quē/
tuor coloribus contextū ⁊ auro . eodem sce/
mate quo et superhumerali . **E**ratq; i eo .
xij . lapides . auro firmiter inclusi . per . iij .
ordines texti in singulis . **I**n primo ordi/
ne . sardius . topazius smaragdus . **I**n se/
cundo carbunculus saphirus iaspis . **I**n
tercio ligurius achates . amethyst⁹ . **I**n quē/
to crisolitus . onichinus . ⁊ berillus . **I**n
quibus erāt sculpta . xij . nomina filiorum
israhel . iurta ordinem natiuitatis sue sin/
gula in singulis . vr gestaret sacerdos me/
moriale filijs israhel et filiorū israhel in
bumeris ⁊ pectore ob recordationē triū/
quorū vnius populus esset memor . ipse
vero duorū . vr . s . populus vidēs nomia
patrū suorū satageret ne a virtute priorū
degeneraret . **S**acerdos vero vitā ⁊ fidez
patriarcharū meminisset mutari . **N**emi/
nisset etiā populū ex his patrib; ortū ⁊ sa/
cificijs ⁊ orationib; deo cōmendare . **A**p/
pellabat enī rationale iudicij . qz scripta
erant in eo hec duo nomina . iudicium et
veritas . vel doctrina ⁊ veritas **S**ane vbi
nos habemus . pones i rationale iudicij .
iudiciū ⁊ veritatē . hebreus habet purim ⁊
thumim . vnde ⁊ fortes in quib; iudiciū
veritatis inquiri solet purim dicūt . **T**ra/
dunt autem in medio rationalis fuisse la/
pidem quadrū . magnitudine duorū digi

torum. in quo secundū coloris mutatio-
nem perpendebāt. vtrū deū placatū habe-
rent an offensum. **J**osephus dicit sardo-
nicē. qui in dextro humero gerebat. cū sa-
crificiū pōtificis deo placebat tāto splēdo-
re micare. q̄ etiā procul positus radi⁹ eius
appareret. egressuris vero ad preliū si de⁹
cum eis esset. tantus vulgor in lapidibus
rationalis apparebat. vt omni fieri mul-
titudini manifestū. eorū auxilio deū adē-
se. et ob id rationale iudiciū nūcupari. **A**-
ferit autē iosephus hunc sardonice ⁊ ful-
gorē sardonice ⁊ rationalis cessasse annis
ducentis anteq̄ ipse scripsisset hec. cū deus
molestē ferret transgressiones legis. **E**rat
etiā in quattuor summitatibus rationalis
quattuor anuli aurei. quorū duobus su-
premis inferebantur due cathene auree.
sibi inuicē coherētes. i. oblique ad mo-
dū .x. littere sibi in medio cōiuncte. **A**l-
tius exprimit facturā cathene in qua ma-
cule maculis coherēt. p̄ quo hebre⁹
habet pleras ope **A**d hui⁹ cathene si-
pphero. **J**ose. dicit militudinē. dic. m.
per fistulas veniē- stolam a collo ex v-
tes. quod iuxta cal- traq̄ p̄te dependen-
deum sonat termi- tem obliquandam
natas. id ē ad quā in pectore. quod in-
tate spacij i quo defit nō fit.
protendebant factas. que sursum fereban-
tur vsq̄ ad scapulas pōtificis. super quas
inferebantur duobus vncinis aureis suphu-
merali firmiter infertis. **D**uob⁹ vero a-
nulis inferioribus affute erant due vitre
iacinctine. que circa latera ducte duobus
anulis aureis inter scapulas inferebantur.
qui sub vtroq̄ sardonice in ephod fixi sta-
bant. vt vtraq̄ ligatura ephod ⁊ longion
sibi inuicē firmiter cohererēt. **S**up̄ hec
dicit iosephus zonam ex quattuor colori-
bus ⁊ auro confectam. ex vtroq̄ latere cir-
cumductā. et iterū reuolutā ante pectus.
in vtraq̄ summitate infra pendēte. habē-
tem ex aureis fistulis fimbrias miro deco-
re compositas.

De mitra ⁊ thyara. Cap. LXV.

Altimū erat capi-
tis ornamentū. quod cōmūnis
thyara vel mitra dici potest vel infula. spe-
cia lius vero cidaris. **E**ratq̄ thyara ad mo-
dum predictę facta. que cōmūnis erat sa-
cerdotibus. super quā cōsuta erat alia tora
iacinctina. que circūdabatur aureo circulo
tribus ordinibus facta. sup̄ quā ab occipi-
te stabant flores aurei plantagini similes
a tempore ad tempus. **A** fronte vero sup̄
stabat flos aureus similis herbe. quā gre-
ci iusquamū dicunt. magnitudine digiti
vnius. **I**n superiori vero planicie thyare
ex omni parte in circūitu vsq̄ ad summi-
tatē eius que in acutissimū deficiebat ca-
cumē. particulatim per loca erant mala-
granata aurea. cū spinosis extremitatibus
suis fabrefacta. **S**up̄ frontē vero pende-
bat lamina aurea quā petaluz dicunt. ad
modū lune dimidię facta. que arcuatio-
nem sursum habens ⁊ in medio anulum
aureum. vncino aureo inferebat. qui rya-
re infertus erat. **I**n qua sculptū erat aior
adonay. id est sanctum nomen domini. s.
tetragrammatō. quod ineffabile dicitur.
non quia dici non possit. sed q̄ rem ines-
fabilem significat. quod his litte-
ris scribitur. **D**e. **T**amen hec littere
ioth. heh. vau. q̄ non representant sua
sonant principuz elemēta in illo noie
vite. passionis iste ficut tūc aliquando
quod est per passi elemē. c.
onem huius quem prefiguratur hic face-
dos reinitabiē vita in adaz perdita. **N**e-
vero cum moueretur pontifex. moueret
⁊ lamina sancta. sursum ligabatur vitta
iacinctina perspicua. celante vncinum et
anulum. que circumducta capiti et ligata
in occipite. dependentes summitates sur-
per humerū vtrūq̄ diffundebat.

De typo vestitū. Capi. LXVI.

His vestibus or-
G. ii.

naus pontifex. imaginē totius orbis super se referebat. **F**eminalia enim et lineamenta fricta. quia bisfina erant terrā figurabāt. baltei vero quotquot erāt. circū-

uolutionem oceani. **Q**uia quidā vnū. **T**unica iacinctina aera ipso colore referebat. **p** quoterant.

tintinabula sonitus tonitruorum. per mala granata conuersiones significabant. **E**phod vero sui varietate celū siderum. quod aurum coloribus intertextum erat. significat quod calor vitalis penetrat vniuersa. **D**uos sardonices solē et lunam. vel duo emispheria. xij. gemme pectorales. xij. signa in zodiaco. **P**ulcre quod in medio erat rationale appellabatur. **R**atione enim cuncta sunt plena. et terrena adherēt celestibus. immo ratio eternorum et temporum caloris et frigoris. et duplex inter vtraque temperies. de celi cursu et ratione descendit. **C**ydaris celum empireū. lamina superposita deum omnibus presidentem.

De compositione altaris incensi et loci eius. **Cap. LXVII.**

Dest vestitū compositionē locutus est dominus ad moysen. de modo consecrationis aaron et filiorum eius. quod ad ipsam consecrationem distulimus. de altari aureo persequētes. **F**actū enim erat hoc altare de lignis sethim habens cubitū longitudinis. et alterum latitudinis. id est quadrū. et duos cubitos in altitudine. **V**estitūque erat auro purissimo. cornua habēs et craticulam aureā et carbenas et anulos et vectes aureos instar prioris. **V**trū vero arulā haberet. an cineres exciperet terra. ambigū est. **J**osephus addidit. quod per angulos singulos coronas. vi. habebat ex auro purissimo. quod singulariter forte in exodo dictū est. ita. **F**aciesque ei coronā aureā per girū. **H**oc alta-

re dicebatur incensi vel thimiamatis. quia singulis diebus mane et vespere ad consummationem iuge sacrificiū quod fiebat de duobus agnis. super illud thimiamata incendebatur sanctificatū domino. **F**uerunt tamē qui dicebant. mane solū incensum. id est thus superimponi. vespere vero pro dignitate sacrificiū vespertini thimiamata. **C**eterū vtrū hoc alta-

re esset intra sancta sanctorum. an in sanctuario cum cāde labro et mensa. sancti videntur dubitare. **N**ec est putandum in dubiis venisse quin esset in sanctuario. cum hebreus hoc dicat et iosephus plane. et prima positio tabernaculi facta a moysen inuuit. nisi quia paulus ad hebreos thuribulum ponit aureum intra sancta sanctorum solūmodo. **P**otuit esse sane quod in templo ubi omnia ampliata fuerunt et multiplicata proter altare aureum quod erat extra velum. ad quod bis in die necessarium erat ingredi. erat superadditum thuribulum in aditu. in quo summi sacerdos prunas et thimiamata que seculum ferebat adoleveret. quando ad interiora contingebat ipsum penetrare.

De compositione thimiamatis. **Capitulum. LXVIII.**

Origenes in omelia de tabernaculo. **F**uerunt preterea quedam velaminibus distincta. que appellantur sancta et alia nihilominus secundo distincta velamine. que dicuntur sancta sanctorum. **C**ollocatur in trinsecus archa supra quam cherubim extensis alis sese inuicem contingētes statuuntur. ibique ex auro velut basis tabula quedam collocatur. que appellatur propiciatorium. sed ad altare aureum incensi. **P**reterea in exteriori loco candelabrum ponitur aureum in parte australi. ut respiciat ad aquilonem. in parte vero aquilonis mensa collocatur. et proponitur panis super eam. necnon altare holocaustorum iuxta velamen interiorius ponitur.

DE cōpositiōe ve

ro thimiamatis sancti locutus ē dominus ad moysen dicens. **S**ume tibi aromata. stacten ⁊ onicha galbanū boni odoris. et thbus lucidissimū. equalis pōderis erūt oīa. et in tenuissimū puluerē contundes. **O**nicha fert̄ esse ostreola puula. suaue redolēs. magnitudine humani vnguis. vnder onicha dicif. quia om̄ grece vnguis dicif. **S**tracte ē gūmī qd̄ fluit de mirra quod ⁊ mirra dicif. **G**albanum vero fucus ē ferule ⁊ nascif in syria optimū. cartilagosum. s. ⁊ mun⁹ lignosūz cuius odore fugātur sp̄pēs. **F**erula quoz qz que ⁊ feniculū. in gargano nascif. cui⁹ fucus vilior est. **T**bus vero lucidissimūz optimū. quod masculū dicif. qz instar humani testiculi rotundū est. **D**icif etiāz libanū a libano mōte arabie in quo nascif arbor thuris ad aceris qualitatē p̄plero ⁊ intorto vimine. **E**t his quattuoz fiebat puluis thimiamatis sancti. p̄hibuitqz dominus talē fieri cōpositiōē in vsu hominum. q̄ si quis simile faceret vt odore ei⁹ frueret. p̄iret de populis suis. **I**nde ē q̄ in ecclesia non dat̄ odor thuris benedicti sp̄so ⁊ sp̄se. **I**nde etiā ē q̄ oblato thure benedicto sup̄ altare. si descēdat thuribulū ad clericos in choro. vel ad laicos. aliō thbus sine benedictione ponendū est ⁊ hominibus offerendum.

De cōfectione sancte vncionis. Capitulum. LXXIX.

Quāquāquē etiam

sanctū de quattuoz fiebat aromantibus. **T**roma vō dicif quodlibet pigmētū. quod odore suo aera ificit q̄si aerioma. **S**umebant quidē quingēti sidi virgultozū p̄rie. i. p̄cipue mirre. **E**t est mirra arbor que grece simina dicif. v. cubitorū. q̄ ē in arabia. cui⁹ virgulta arabes erurunt vt meli⁹ pullulēt. ⁊ fructificēt. et quozum nitore multos cōnabherent. intolerabiles

morbos. nisi fumo sforacif occurrerēt. **C**inamomi. cc. l. sidi. et calami toridē. cassie vero. d. **E**t ē cinamomū virgultuz indie vel ethiopiae. duozū cubitoz. dictuz quasi cannamomū. qz i modū cane subriles habet calamos ⁊ replicatos. qui fracti spiramentū visibile reddūt. **C**alam⁹ vero species aromatica iuxta libanū. **C**assia in aquosis nascif. crescit in immēsum. odorez reddīt. **H**ec redacta in puluerē cum oleo oliuarū cū mēsurā bin cōficiēbant̄ opere vngētarij. et dicebat̄ sanctū vncōis oleū vel vngētū sanctū. de cuius vsu loco suo dicemus. **J**osephus etiā balsamum ap̄poni dicif.

De labio eneo. Ca. LXX.

Locutus est do

minus ad moysen. **F**acies ⁊ labiū enei cū basi sua. vas. s. lauatoziū. qd̄ etiā luter dicif. quod erat inter tabernaculū ⁊ altare holocaustozū. in quo missa aqua lauabāt sacerdotes man⁹ suas ⁊ pedes. vestes sanctas accepturi vt sacrificarent. si militer ingressuri tabernaculū ⁊ egressuri quod dicif factū de speculis mulierū exaurantū ad ingressum tabernaculi. **F**orte de sedib⁹ speculozū eneis factū fuit. **C**el potius eo factō i circūitu labij sup̄mi circū cūposita fuerūt specula. in quib⁹ sacerdos videre posset. si v̄sp̄ia vel i facie vel i veste maculā haberet abluendā.

De redēptiōe mumeratoz. Capitulum. LXXI.

Tertūqz dixit domi

nus ad moysen. **C**ū numerabis filios israel dabit quisqz p̄ciū p̄ aīa sua. ne sit i eis plaga. dimidiū sidi iuxta mēsurā sanctuarij. **S**iclus aut̄. xx. obolos habet. **A.** xx. annis ⁊ sup̄ dabit. ab eo. n. tpe ad nomē familie trāsibāt. **D**ives non addet. et paup̄ nō minuet. **E**t hec pecunia ad vsu tabernaculi reponebat̄. **H**oc i dauid v̄n dicatū ē. qz aliter fecit q̄ deus iusserat. qz

regnās in pace. q. supbe populū numerat
uit. et numeratū iurra preceptū dñi nō fecit
offerre. et sic in duobz peccauit.

De electione artificū et datione tabularum. Cap. LXXII.

Docauit deus et

et noie. i. noiatiz elegit hui⁹ ope
ris sumos artifices. befeleel filiū
huri terribi iuda
et ooliab sociū. sed
min⁹ peritū filiūz
achisamech de tri
bu dan. quos impleuit spi
ritu dei. i. sciētia ad
excogitādū in omī
ope fabrefaciēdo.

Cōplenisq; sermo
nibz his dedit moi
si duas tabulas la
pideas digito dei
scriptas.

Nota q; secundum
paralip. non videt
befeleel habuisse ni
si. ij. ānos ad pl⁹.

Cicūz scriptoz in
duobz maxie attēdi
tur i. p. n. s. nomibz
et numeris. et qm pa
ralip. fere tot⁹ cōsi
stit i. his duobz. po
tuit esse vicium scri
ptozū qui cū certū nu
meruz annoz befeleel

posuisse debuerit. incertū p. certo scripsit.

De vitulo cōflatili. CLXXIII.

Vidēs populus

q; moyses morā faceret. dixit ad
aaron. **F**ac nobis deos qui precedāt nos
Moyse enī ignoram⁹ quid acciderit. **E**x
cusant se hebrei dicētes. qz eloyim nō tan
tū deos. sed etiā dños sonat. et dicūt eos
peruisse duces itineris. **A**aron vero et hur
restrerūt. **S**ed indignat⁹ popul⁹ spuēs
in faciē hur. sputis vt tradit eū suffocauit
Un timēs aarō ait. **T**ollite in aures vro
rū et liberorū et afferre ad me. **D**oc erat qd
cari⁹ et p. ciosius habebāt. putās. qz consu
lētes auaricie sue nollēt afferre. **Q**ual cū
accepisset formauit ex eis vitulū cōflatilē
ope fusorio. **F**orte ali⁹ nō reciperēt. qz a
dorauerūt bouē i. egipto. **T**radūt quidaz
aarō. piccisse i. ignē in aures. et ide ope de
mōis cōflatū caput vituli tm. **Q**d tm qm
q; vitul⁹. qm q; caput vituli vocat. qz in

excusationē sui inferā? legit aaron dixisse
moysi. **P**roieci illō i. ignē. et egressus est
hic vitul⁹. et dixit popul⁹. **N**ū sūt dij tui
israel qui te eduxerūt de terra egipti. **F**ecit
q; aarō altare corā eo. et in crastinū in
dixit solēnitatē. maneq; surgētes obrule
rūt hostias. seditq; popul⁹ māducare et bi
bere et surrexerūt ludere. i. adorare. **T**unc
ait dñs ad moysen. **D**escēde. peccauit po
pul⁹ tu⁹. q. d. iā nō meus. **D**imitte me vt
deleā eos. faciāq; te in gentē magnā. **C**ui
moyses. **Q**ueso dñe quiescat ira tua. ne
dicāt egiptij. callide eduxit eos vt interfi
ceret eos i. mōtibz. impotēs eis dare ter
rā quā pmiserat. **R**ecordare quoq; seruo
rū tuozū quibz iurasti dicēs. **T**errā hanc
dabo semini vō. **P**lacatoq; dño descen
dit moyses. ferēs tabulas ex vtraq; pte di
gito dei scriptas. **C**ui occurrit iosue. qui
forte singulis diebz in occursum ei⁹ egres
siebas. **N**ō enī credibile ē cū moyse eū ier
uinaisse. **E**t ait ad moysē. **G**lular⁹ pugne
ē in castris. **C**ui moyses. imo vor ē cantā
tiū. **E**t appropinquās. vidit vitulū et cho
ros. et irat⁹ piccit tabulas et cōfracte sunt.
Cōbussitq; vitulū et massaz rededit i. pul
uerē. quē sparsit in aquā et dedit ex eo po
tū filiis israel. **C**ūq; accusaret aarō qz po
pulū audierat. excusans se aarō dixit que
supra dicta sūt. dicēs se timuisse populūz
qz prius erat ad malū. **V**idēs gmoyses.
q; ornāmētis nudatus es
ser populus. i. vel
auxilio dei. vel po
tius ydolatriā quā
lōgo tpe ante cōce
perat tandē mani
festauerat. vel forte vidēs sibi indicatos a
deo secleris auctores p
qui in barbis eorum miraculose apparuit
frans in porta castrorū. et aduocans leui
tas ait. **Q**ui domini ē iungat mibi. **P**o
nat vir gladiū sup femur suū. transite per
mediū castrorū. occidat quisq; amicū suū
et fratē. quē. i. signatū puluere inuenit

Et ceciderunt ea die quasi tria milia. Alia translatio habet. xx. tria. De his omnibus que dicta sunt de vitulo tacet iosephus. raturum opinioniones eorum de mora moysi narrat. Alij enim dicebant eum a bestiis comestum. alij a domino translatum. alij sane mentis cum domino philosophantem.

De prece moysi et minis dei. Capitulum. LXXIII.

Aliero die locutus est moyses ad populum. **P**eccastis peccatum maximum. Ascenda ad dominum si quiuero eum deprecari pro uobis. Et cum ascendisset ait. Obsecro domine. aut mitte eis hanc noxam. aut dele me de libro tuo quem scripsisti. Quod de impetu animi non de ratione quidam dictum tradunt. vel ex magna confidentia in deum impossibile dicitur. q. d. Sicut impossibile est me delectare sic oro non posse fieri quin dimittas. Augustinus dicit ex consequentibus ratiocinatione debere concludi. ut. scilicet. quod sequitur premitur sic. Aut dele me aut dimitte eis. Que ponitur pro equipollentia sua. q. d. Si non deles me dimitte eis. Disiuncta enim uerba in coniuncta destructo quod antecedit et manere quod consequitur. Scribi aut teleri de libro vite dicit. quis dupliciter. vel secundum prescientiam vel secundum presentem iusticiam. Cui do-

Secundum hunc modum paulus erat scriptus in libro vite quoniam persequebatur ecclesiam.

minus. Qui peccauerit mihi. nisi peniteat delebo eum. q. d. Non te quia non peccasti. Gloriam de duc populum istum. angelus meus precedet te. Non enim ascendam tecum. quia populus dure cervicis est. ne forte disperdam te in uia. Tradunt hebrei. quia prius deus ipse custos eorum erat. deinceps dedit eis michabel custodere eorum proprium. sicut cetera renationes proprios habent angelos custos

des sibi delegatos. Addidit etiam dominus. Semel ascenda in medio tui. et delebo te. Et est cominatio captiuitatis babilonice uel romane. Et nota ascensum dupliciter dici uel ab inferioribus ad superiora uel ab occultis ad manifesta. et sensus. Manifestabo meriti malo tuo.

De translatione prioris tabernaculi. Capi. LXXV.

Andiens hec populus luxit et nullus indutus est culam suam. Deposuitque ornatum suum a monte oreb. Tollensque moyses tabernaculum. quod comode de prioris tabernaculo intelligitur quod sibi fecerant. ut ante ipsum iura tractarent. Quod cum hucusque fuerit in radice montis. Et ipsum tabernaculum ut propinquius esset intrabat moyses cum ser domino. uoluit deo loquens. ut dominus a se illud remoueri. et retenderit illud moyses ex altera parte castri. Quasi auertens faciem suam ab eis. et longe a castris. Egrediebaturque moyses ad illud. et plebs stabat in foribus tabernaculorum suorum. et adorabat pedem. Descendebaturque columna nubis. et loquebatur dominus cum moysen cernentibus uniuersis facie ad faciem. sicut solet loqui homo ad amicum suum. sed est manifeste.

De moyses uisitatio posteriora domini. Cap. LXXVI.

Orauitque iterum moyses ad dominum. Respice populum tuum. gerentem hanc. Quis ut educau populum. uerba dica mihi quem misisti es mecum. Dixitque deus. Facies mea precedet te. Ecce iam maius impetrauerat moyses. plura nota in facie quam in angelo. Sed quia in facie intellexit moyses aliquid que quam simul in deo. promitti addidit. Si tu ipse non precedes. ne educau nos de loco isto. Cui dominus. Verbum etiam quod locutus es facias. De Familiaribus. n. se ei ex ipso noui ex nomine. i. bibat qui alium nomine G. iiii.

pprie. & specialiter suo vocauerit. qđ p
 mibi placuisti. vo cipue in maioribus
 caboz in noie dñi comedat.
 corā te. i. faciā me vocari deū. & ducem ve
 strū ex miraculis q̄ faciā. & nō ob aliud ni
 si qz volo. qz miserebor cui voluero. Cui
 moyses Distēde mibi faciē tuā. Cui dñs
 Nō poteris videre faciē meā. Nō enī vi
 debit me hō. & viuet. Erabis in cauerna
 petre. et trāsibit corā te gloria mea. Quā
 qz nō sustineres. ponā manū meā corā te.
 Cūqz ptransiero. tollā manū meā. & vide
 bis posteriora mea. Qđ ratione similitu
 dinis dictū ē. Sicut enī a tergo visus hō
 scit quod hō sit. sed nō quis hō sit. ita deū
 esse mō scimus. sed quis sit nondū scim?
 Poruit esse q̄ in tāta claritate ptransie
 rit dñs. quā humanus non sustinisset a
 spectus. et opposita ē nubes moysi. Dein
 cept cū lōgius abisset. poruit a moysē vi
 deri. Ad litterā hebrei tradūt vidisse eum
 posteriora hominis. & in occipite quasdā
 ligaturas. De scōis tabulis et gloria
 vultus domini. Capi. LXXVII.

Et ait dominus
 ad moysen. Precide tibi duas
 tabulas instar prioris. et scribaꝝ sup eas
 verba. que habuerūt tabule quas fregisti
 In deuteronio etiā dicit deus scripsis
 se. In sequētibz vero dicit. Scribe tibi
 hec. &c. & paulopost. Fuit moyses cū dño
 xl. diebz. &c. & scripsit in tabulis verba fe
 deris. x. Pōt dici q̄ auctoritas scribendi
 fuit in dño. ministeriū in moysē. Cūqz
 excidisset moyses tabulas. de nocte cōsur
 gēs montē ascēdit. & trāsente dño corā
 eo in turbine pñus in terrā adorans. ait.
 Obsecro. vt gradiaris nobiscū. & auferas
 qz iniquitates nostras. & possideas nos.
 Cui breuiter dñs memorauit quedā que
 etiā pdixerat. de tribz solēnitariibz. de obla
 tione primitiarū & primogenitorū. Et ad
 didit. Ne cū gētibus terre pmissionis ali
 qđ haberēt participiū. Fuitqz moyses se

cūdo cūz dño. xl. diebz. & xl. nocibz. Pa
 nem nō cōedit. et aquā nō bibit. Cūqz de
 scēdisset de mōte cū tabulis apparuit faci
 es eius cornuta. & ipse ignorabat. i. radij
 miri splēdoris ferebantur
 de facie eius. qui Sicut in christo qñ
 reuerberabāt ocu eiecit de tēplo vedē
 los intuentū. quos tes & etnētes.
 gloriā vultus moysi appellat paulus apo
 stolus. posuitqz velamē sup faciē suā. cūz
 loquereť filijs israel. Vocutus quoqz ē eis
 omnia que sibi fuerāt impata. Quātū au
 tem hec gloria durauerit. & vtrū semel vl
 pluries hoc acciderit. ignoramus Et tra
 dūt hebrei. qz adhuc terciō ascēdit ad do
 minū. ad impetrādā eis venie certitudi
 nē. et iterū fuit cū dño. xl. diebz. et. xl. noc
 tibus ieiunans. Cūqz rediť
 set cum certitudi Et. a. l. die egressiōis
 ne vēie. erat nona corū de egypto iam
 dies seprimi men fluxerāt hi. xl. dies.
 sis. et in crastio solēnitatē agētes p venia
 data. afflikerunt animas
 suas ieiunātes. et Quia deū habuerit
 deiceps dicta ē. x. ppiciū. hoc festū mo
 dies ppiciationis. dernī adhuc cele
 Qđ si verū ē pōt brāt iudei.
 esse q̄ etiā ecclesia ob hoc tres in anno p
 ponit quadragenās. licet ob hoc institutū
 dicat quia tres tribus legan
 tur ieiunasse qua
 dragenis. moyses
 helyas. iesus. Si
 ue vero fuerit siue
 nō. post secunduz
 reditū de cōstructi
 one tabernaculi p
 cepit eis moyses se
 cundū qđ a domi
 no acceptat. et pre
 misit de obseruari
 one sabbati. ne forte in hoc ope putarent
 sibi licere operari in sabbato.
 De cōpositione tabernaculi & erectio
 ne. Cap. LXXVIII.

A Gressa omnis

multitudo obtulit iuxta verbu
moisi mete promptissima quicquid pre
ciosius habuit. et cu tanta copia. qd copulli
sunt artifices voce preconis clamare. ne
quisq; vltra offerret. **Feceruntq;** beseleel et
ooliab cuncta que sibi fuerat et sicut fuerat
impata. **Et scdm iosephu.** omne tempus ad
op^{us} faciendu transijt in mensib^{us}. viij. **Om**
ne aurum qd expsum e in ope sanctuarij.
xxxij. talentoru fuit. et dc. xxx. sicloru ad pon
dus sanctuarij. Fuerunt preerea. c. talenta
argenti. ex quib; cõstate sunt. c. bases sanc
tuarij. De mille autẽ. dcc.

lxv. facta sunt ca
pita columnaru. q
etia vestite erant ar
gẽro. Cris quoq;
oblata sũt talenta.
lxxij. mil. et cccc. li
di. Obtulerũt au
tẽ a. xx. annis et su
pra. dc. iij. mil. et.
v. li. Igitur mese
primo secũdi anni
in prima die men
sis exiit moyses tabernaculu. operuitq;
nubes tabernaculu. cu lux serena esset. nõ
procellosa sed lucida. nõ tamẽ per qua tra
siret aspectus. sed qualẽ decebat presenti
am dei. Et ad nebule elevationẽ illius de
inceps mouerũt castra. et ad depõsitionẽ
deposuerũt. et dũ stabat sup tabernaculu
et ipsi stabant. eratq; ignis i nocte.

- H**istoria leuitici. cap. i.
- P**remittitur diuisio talis. capi. ij.
- D**e holocaustis. cap. iij.
- D**e sacrificijs pacificis et salutarib; c. iij.
- D**e oblatione in animatorũ. cap. v.
- D**e hostia pro peccato. capi. vi.
- D**e peccato sacerdotis. capi. viij.
- D**e peccato synagoge. capi. viij.

- D**e peccato principis. cap. ix.
- D**e peccato anime. cap. x.
- D**e igne iugi et electioe cinerũ. ca. xi.
- D**e esu adipis et sanguis phibito. c. xij.
- D**e consecratione summi sacerdotis et mi
- norum. capi. xij.**
- D**e potestate offeredi eis data et accipie
- di partes suas. cap. xij.**
- D**e prima oblatione sacerdotũ. et de igne
- dato de sublimi. ca. xv.**
- D**e morte nadab et abiud. cap. xvi.
- D**e discretionẽ ciboru. cap. xvij.
- D**e purificatione puerpere. capi. xvij.
- D**e cognitione lepraru. cap. xix.
- D**e purificatione leprosi. cap. xx.
- D**e viro spermatico et muliere emorrois
- sa. capi. xxi.**
- D**e vitula ruffa et hirco apompeio et de
- cineribus aspersiois. capi. xxij.**
- D**e purificatione imundoz. cap. xxij.
- D**e personis exclusis a matrimonio. ca
- pi. xxij.**
- C**atalogus quorundam preceptorum.
- cap. xxv.**
- D**e tribus generibus panũ. cap. xxvi.
- D**e sanctimonia sacerdotũ. cap. xxvij.
- D**e pena blasphemie. capi. xxvij.
- D**e ratione legis. cap. xxviii.
- D**e obseruãtia iubilei. ca. xxx.
- D**e benedictionib; et maledictionib;.
- cap. xxxi.**
- D**e decimis et votiuis. cap. xxxij.

Historia leuitici. Capi. I.
Etia distinctio hi
storie quam scripsit
moyses grece dicit le
uiticus. qz de electio
ne et ministerio leui
tarũ agit. latie offer
torius vel sacrificia
ticius. quia de sacrificijs et de his
que offerebantur
ex lege tractat.
Debraice vero va
gecra. quod sonat
Diffuse inquit. m.
et confusioe ait libe
iste de sacrificijs. et
nos illã confusione

ministeriales **U**o quantum poruim? ca
cauit autē moises stagauiimus.
in hoc hebreorum qui a principijs librorum
nominauerūt eos. sicut nos officia missa
rū et euāgelia. videlicet cū dicimus. domi
nica qua cantat̄ popul⁹ syon. vel legitur.
Erūt signa in sole et luna. Inchoat̄ au
tem sic liber iste. **M**oises hunc librū
et duos p̄cedentes
et duos consequētes
cōposuit. sed eos si
cut nunc sunt distin
cti nō distinguit. imo
cum ipse composuif
set eos. totum opus
quasi in vnum cor
pus et volumē rede
git. **E**sdras vero qui
dicit̄ ē velox scriba.
et qui totā bibliorhe
cā a babilonijs con
bustā reparauit. hoc

opus in quinqz partitiones diuisit siue i
quinqz libros qui dicit̄ sūt p̄tatheucus.

Premittit̄ diuisio talis. C.II.

Ad videnduz de
doctrina et traductione sacrifici
orū que sequit̄. quedā p̄libāda sūt i hūc
modū. Quinqz cōsiderāda sunt hic. Sa
crificia que deo offerunt̄. p̄sona a quibz
offerunt̄. tēpora quādo offerunt̄. loca v
bi offerunt̄. cause p̄ quibz offerunt̄. **T**ri
plex autē eorū que offerbant̄ rite occur
rit discretio. **A**ut enī erat oblatio de ani
malibus. et sacrificiū dicebat̄. nec aī. viij.
diē natiuitatis poterat offerri. nec eadem
die mater et fetus eius. **A**ut de sicca mate
ria vt fumila pane. thure. et p̄rie diceba
tur oblatio. **A**ut de liquidis vino et oleo.
que p̄rie libamen vel libatio dicebat̄. li
cet his nominibz scriptura quandoqz in
different̄ vtatur. **P**ersona vero offerē
tium due anima vel synagoga. **A**nimaz
vero alia sacerdos. alia princeps. alia pri

uata. de quibus suis locis dicef. Simili
ter de locis et tēporibus suo loco. **C**ausa
rū quoqz triplex erat differentia. **O**fferē
bant enī quādoqz necessario. quādoqz spō
te. quādoqz casu. **N**ecessario autē. vel ex
voto vel ex precepto.

Sane ex precepto **D**ue erant primitie
offerbant̄ primi
tas frugum vna
rum. fructuuz. **D**e
cimas quoqz eorū
dem et insuper ani
malū. **P**rimo ge
nita quoqz aīaliū et liberorū.

Oblationes etia
rum solennitatū
et. in hunc modū.
Vel autem et fer
mentū nunqz offer
bant̄ domo. tā

tum primitie eorū temporibz suis offerē
bantur sacerdoti. sed nil ex his sup̄ altare
ponebat̄. **C**omunit̄ autē a nullo sacrifi
cio sal deesse debebat. et ideo dicebatur sal
federis. quia nō erat fas hoc transgredi.
Porro secundū ordinē libri a sacrificijs
inchoandum est.

De holocaustis et mō offerēdi. C.III.

Sacrificiorum.

Alia holocausta. alia sacrificia.
Et p̄tio de holocaustis videamus. **H**olo
causta dicebat̄ illa sacrificia. q̄ tota incēn
debat̄. **H**olō. n. totū. canna incēdiū dī
fiebat aut̄ tāti i tribz. armētis. f. et pecu
dibz. h̄ tantū de ouibz et capris. **E**t i auibz
h̄ t̄m i turture et colūba. **D**e armētis et pe
cudibz sic. **O**fferēbat̄ t̄m mascul⁹ annicu
l⁹. f. vni⁹ anni v̄l circa. sup̄ annū nō. **U**n
quāqz hostia agn⁹. quāqz aries appellatur.
Bos. n. sup̄ ānū poterat offerri vt ait **J**o
sephus **E**rat quoqz immaculatus. quod
non de macula velleris sed corporis in
telligendum est. id est non debile. aut fra
cto membro. aut papulas habens. aut

scabiē. aut cecum.

et huiusmodi. **Of** ferebatq; primo sacerdoti ad ostiū atrij. vt videret si ydoneū esset ad offerendū. postea ad ostiū tabernaculi offerebat dño p manuū impositiōnē sup caput. lotis prius manib; q; preter mare sacerdotū erāt in atrio duo maria. vniū virorū. et alterū mulierū.

Unde et a loco offerendi ab hebreis hostia dicebatur. **Gentiles** autē ab

hostibus vicendis hostiā. et a victis hostibus victimā cōsueuerāt appellare. **Victimam** et hebrei a vinciendo dixerunt. quia vincunt adducebatur altari. **Ob**latam sic hostiam reducebat sacerdos ad altare holocaustorū et stās ad aquilonem imolabat eā coram domino ad latuf altaris et in conspectu sanctorū. fundebatq; sanguinē eius circa crepidinē altaris i circuitu. **De**

breus habet parietem. **Joseph** limbum. forte labium supereminēs. **De** tracta q; pelle hostie que erat sacerdotis. artus in frustra concidebat quibus lotis cum capite pedibus et in testinis. adolebat omnia super altare in holocaustum et odorem suauem domino. **Non** est credendum q; in odore carniū delectaretur domi-

capula est oris infirmitas. que galli ce dē lampasti.

Unde hostia secundum hebreos. aliter secundum gentiles.

Victima que cecidit dextra victrice vocat. **Hostia** a domino hostia nomen habet. **Domitis** potuit p domādis. metri necessitate.

Quedam hostia imolabatur a sacerdote q; erat aliquantulum magna. cuius sanguis effundebatur ad crepidinē altaris. **Alia** hostia que maior erat occidebatur. ita q; sanguine eius aspergebat sacerdos parietes ipsius altaris.

Erat autem et hostia maxima que sacrificabatur. cuius sanguis effundebatur ab ipso immolante super cornua ipsi-

nus. sed potius in altaris. re significata et deuotione offerentium. **Sin** autem de omnibus fieret holocaustū. fiebat sic. **Sed** cū domino offerrent vt dicitur ē. primo homo de israhel. postea sacerdos. **Quomō** ab homine offerebatur auicula. tacer. **Fortē** quia eodē mō quo et pecus. **Fortē** tantū sacerdoti. **Offerebat** autē pullus turturis vel columbe cui frangebatur sacerdos collū sola manu. **Nō** enī licebat ferrū leuare super auem. **Et** retro collo cū capite sub ascella vngue cūte; colli vbi fractū erat rumpebat. et fuso sanguine circa crepidinē altaris. vesiculā gutturis et plumas projiciebat ad orientē in loco secreto vbi cineres effundebant. confractisq; ascellis manu. adolebat eā super altare in holocaustū. **Et** hecerāt minora et simplicia holocausta que voluntarie fiebant. **Erant** quedā maiora. quedā necessitate facta. que et sanciora quodammodo. quia totum incendebatur et pellis et similes de quibus post dicitur. **Quomodo** hec minus digna? **Quia** super altare nō credebantur. **Nunc** de sacrificijs partialib; prosequamur et voluntarijs.

De sacrificijs pacificis et salutaribus. **Capi. III.**

Et dicitur quedam erant pacifica. quedā salutaria. que scilicet pro salute danda vel data vel conseruanda offerebantur. **Similiter** et pro pace vel ad deum vel ad homines. vel quia ad modum pacis fiebant. cuius cuius quod suum erat dabatur scilicet deo et sacerdoti et offerenti. **Fiebat** autem cū erat de animalibus de armento tantum. et de pecudibus predictis. de auiibus vero nō. **Sane** in modo offerendi ab homine vel sacerdote idem fiebat cum hostia holocausti. **Sed** in hoc erat differentia. quia hic offerebatur masculus vel femina. et anniculus vel grandiora immaculata tamen. **Dans** vero hostie offerebatur dño.

Pars erat sacerdotū. reliqua offerentiū.
De armēto hoc offerebant dño. **O**mnis
 adeps. que ē pinguedo interiorū. **P**ingue
 do enī supra carnē aruina vel lard^o dicit.
Que carni admixta pprie pinguedo. que
 iūtestinis adeps ē. **E**st autē triplex **A**deps
 vitaliū. i. cordis et vētris. **A**deps iecoris.
 i. epatis quē reticulū dicimus. qz inuolui
 tur ad modū retis. **E**t ē adeps renū. **H**os
 tres adipēs duosq; renes. i. ilia et renūcu
 los adolebat sacerdos sup altare. **E**adez
 etiā de capra dño offerebant. **S**i vero de
 ouibz erat oblatio p̄ter p̄dicta offerebat
 de ea canda integra. quā lumbū vocant.
 lxx. **B**ellis vero erat sacerdotis qui offe
 rebat illud. **A**mmus vero dexte qui dice
 bat sepationis. et pectus qd dicit eleua
 tionis. et quare sic dicebant infra dicef.
 cedebāt in vsus sacerdotū. et lingua cum
 faucibz vt tradūt. sed in textu nō memini
 me legisse. **F**orte pectori adhibebāt. et cū
 pectore ab aiali tollebant. **U**nde sufficit
 nominasse pectus. et his vescebant sacer
 dotes in domibz suis. cū vxoribz et libe
 ris et domo tota mun
 dis tantum. etia; **D**iuersis mōis effi
 que in domibz im
 molabāt cā epuli
 vel religionis pec
 rus et armū dabāt
 quibz ista dicef.
Reliqua erāt offerentiū. et inde epulabā
 tur corā dño in locis ad hoc deputatis. i
 ipso atrio vel iuxta. **L**icebat etiā ex his tā
 sacerdotibus q̄ alijs edere duobz diebus
 si quid superat in diē terciū cremabatur.
Et nota quod nullū animal offerebatur
 vel in holocaustū. vel in sacrificiū sine li
 bamentis suis. sed de libamentis pprijs
 infra erit tractatus.

De oblatione inanimatorum. Ca
 pitulum. V.

Suero manus
 hominis animal inuenire nō po
 terat. offerebat pro salute vel pace similā

farinā. s. delicatissimā. fundēs super eam
 oleū. et dicebat similia oleata. vel oleo fer
 mentata. **H**us offerebat cuz ea. **S**acer
 dos autē totū thus et pugillū plenū simi
 le oleate adolebat super altare memoria
 le. id est in memoriā offerētis. vt. s. do
 minus memor esset eius vel sacerdos ad
 dominū. reliquū erat sacerdotū. **T**radūt
 hebrei nō semper plenum pugillum offer
 ri. sed pro quantitate simile minus pote
 rat offerri ināsi quod etiam unpleto pu
 gillo omēs digitos poterat aperire sacer
 dos p̄ter medicū. et illud tantillū qd re
 manebat inter illū digitum et volā suffi
 ciebat. **J**osephus vero dragmam vnam
 offerendam dicit. **S**i vero

sacrificiū de simi
 la coctum offere
 bat. panes sine fer
 mento conspersos
 oleo. coctos in cli
 bano. vel in crati
 cula offerebat. et
 lagana azima. id ē
 latos panes et te
 nues non consper
 sos sed linitos oleo
Quidā tamen per
 tagine.

Qū farina redacta
 fuit i panē. **Q**uidā
 dicit. iij. gĩa panū
 fuisse. coctū in ciba
 no. in craticula. coc
 tum in aqua quā la
 gana azima dicunt.
Quidam tamē itel
 ligūt formam panis
 et secūdū hoc terciū
 gen^o erat coctū i sar
 tagine.
 lagana panem coctum in aquam intelli
 gunt. vt sit terciū genus panis a cocto
 in cibano et cocto in craticula. **S**i vero
 coctum in sartagine offerebat. conspersū
 oleo et sine fermento erat. et diuidebatur
 minutatim. **E**t his oblati sacerdos me
 moriale adolebat corā domino. de panibz
 vñū. et de frustis vñū. **R**eliquū erat aazō
 et filiorū eius ad edendū cū omni domo
 sua. et equa sorte diuidebat eis. **I**n hebreo
 p̄ter dibanū tria ponuntur. marthesi
 lis. mahabar. michar. **M**arthesilis so
 nat consiliatrix. quod sartagini conuenit
 propter stridorem et susurrium ferire.
Michar rete vel cribrū. **M**ahabar forte
 scaturiens potest **D**icere vult. qd ma
 esse patella. in qua **H**ebat potest intelli

victio liquida fit. **g**i tertia species sa-
crificij. **D**otest etiam esse
tercia species sacrificij. id est a salutariter
pacifico pro gratiarum actioe. vel pro victo-
ria. s. vel aliquo bono euentu inopinato.
Et potest dici fieri casu. vt sit vna species sa-
crificij quod fit casu.

De hostijs p peccato. Cap. VI.

Dicit hostias salu-
tares precepit do-

minus de hostijs **T**amen omnia hec
pro peccato et pro sacrificia indifferen-
delicto. **D**icitur au- ter sepe dicitur sacri-
tem peccati grauius ficia vel pacifica.
scilicet quod ex industria est factum. **D**elictum le-
uius. s. quod ex ignorantia.

Uel peccatum cum **D**elictum quoque spe-
sit quod faciendum cialiter peccatum i-
non est. **D**elictum deum. id est in san-
quasi derelictum. ctificata deo. **H**oc. n.
cum non fit. quod fa- est delinquere. id est
ciendum est. **E**t iu- deum relinquere. vel
uxta personas peccan- delictum peccatum re-
tium erat diuersitas cognitum.

De peccato sacerdotis. Ca. VII.

Distinguuntur

autem hic quasi quattuor persone sacer-
dos. synagoga. i. populi. princeps. aia. **S**i
ergo sacerdos qui inunctus erat peccabat. deli-
quere facies populum. faciebat qui sequuntur.
Additum est. **Q**ui inunctus. **N**on quoniam omnes in-
uncti essent. sed ad differentiam illorum. qui cum
essent de genere sacerdotali. propter maculam
corpore. nec inungi poterant nec ministrare.
Quod etiam additum est. facies populum peccare.
forte generale est. quod peccatum quodlibet cuius-
libet sacerdotis trahitur in exemplum. **E**t est
dictum ad exaggerationem peccati. **U**el speci-
aliter dictum est. cum. s. verbo vel aliquo modo
populum ad peccatum puocauerit. **U**el sane
sicut in hebreo habetur. **S**i sacerdos qui in-
unctus est peccauerit ad culpam populi. i. ita

viliter et apte quasi vnus de populo. quod valde
indecens est. tunc inquam offerebat pro suo pecca-
to pro manu impositionem ad ostium
tabernaculi. **Q**uia vitulus pro-
tulit immaculatum. et prius hostia erat sa-
coram altari immolanda. **C**erdorum.
erat enim. bauriensisque de sanguine inferebat illi
in tabernaculum. et intingens in eo digitum.
asperserat illum septies vel sanctuarium. et
de eodem ponebat super cornua altaris incensum
et egrediens reliquum sanguinis fundebat circa
crepidinem altaris holocausti. et omnem a-
dipem cum renibus et reniculis adolebat super
altare. sicut et de vitulo hostie pacificorum.
Delle vero et omnes carnes cum fimo etiam effe-
rebat extra castra in locum mundum. vbi cineres
effundi solebant. et incendebant eas super
struem lignorum.

De peccato synagoge. Ca. VIII

Quod si omnis

turbam pro ignorantia fecerat quod contra
mandatum domini est. offerebant seniores popu-
li ad ostium tabernaculi pro manu impositione
vitulum. et fiebat de hoc vitulo sicut et de
priori pro peccato sacerdotis. **E**t orate pro eis
sacerdote. propterea erat eis dominus in duobus
tantum. **D**icitur inuicem differentia inter peccatum
sacerdotis et populi. quod sacerdos non dicitur
peccare pro ignorantia. non enim licet ei ig-
norare mandata domini. **I**terum quod non legitur quod
orare pro sacerdote. quod si percussus fuerit in can-
tore a serpente. quis medebitur ei? **E**cce patet
differentia inter holocausta hec et predicta
quod ex his nihil erat sacerdotum. totum domino
cremabatur. neque membra

istorum cum capi-
te pedibus et intesti-
nis locis poneban-
tur super altare.

Quod etiam super nota-
uerat in fine cuiusdam
capituli.
Hanc eandem regulam
regulam. quod de cuius
habes in apostolo et in
sanguine inferebat epistola ad hebreos.
in sanctuarium. nil ex eo licebat remanere.
nec aliquid ex eo super altare adolebat. nisi

si ad eum cum renibus et reniculis. In modo etiam offerendi et numero sacerdotum offerentium erat differentia. De carnibus enim holocausti salutaris fiebat. ix. partes. quas super altare ponebant. ix. sacerdotes. quibus sua. unus vero. iiii. simul offererat. scilicet caput et pedes et iecur et intestina lora aqua duo vero sanguinem offerrebant. ut omnes simul essent. xij.

De peccato principis. Capitulum IX.

Si peccauerit princeps qui et ciliaribus dicitur vel tribunus pro ignorantia. et post intellexerit peccatum suum vel pro se vel pro alium. offerat ad ostium tabernaculi pro manus impositione hircum immaculatum. Quo immolato tingebatur sacerdos digitum in sanguine. quo rangebat cornua altaris holocausti. reliquam fundens ad basim eius. et adolebat adipem. renes et renunculos. Reliqua erant sacerdotum. Sed quia erat hostia pro peccato. et de sanguine eius tincta cornua altaris holocausti. carnes eius erant sancte. et sanctificabantur que eis erant tacta. sed non quelibet. imo in genere suo. caro carnem. similia simi-

lam. panis panem. **H**oc non propter hoc sacrificium dicitur est. cum in eo non esset similia vel panis. sed ad sequentia respicit. scilicet sacrificium pauperis.

Et non vescebatur eis nisi sacerdos unctus et mundus. et non nisi in loco sancto. et non nisi in eadem die qua offerrebantur. si quid residuum esset. igne comburebatur. Si vestis polluebatur eius sanguine abluiebatur. ut nullum remaneret in ea sanguinis vestigium. Alioquin urebatur. Vas testium in quo coquebatur caro. et statim frangebatur. creta defricabatur et lauabatur aqua.

De peccato anime. Capi. X.

Quoniam autem peccabat pro ignorantia anima de populo

lo terre. offerebat capram immaculatam. eo modo quo alij vel agnum. Et fiebat de hac hostia eodem modo quo et de hircu principis. Si autem non poterat manus eius inuenire pecum offererebat duos pullos turturis vel colubas. Quorum alter offerebatur domino in holocaustum. alter erat sacerdotum. cuius tamen sanguis ad fundamentum altaris holocausti distillabatur. quod pro peccato erat. Quod si nec auculas poterat inuenire. offererebat simillam decimam partem ephi. nec mittebat in ea oleum aut thibum. quod pro peccato erat. Cuius memoriale sacerdos adolebat super altare. reliquum ipse habebat in munere.

De igne iugis et electioe cinerum. Capitulum XI.

Tertius locutus est dominus ad moysen. Ignis semper in altari ardebit. quem nutriet sacerdos. subiciens mane ligna pro singulis diebus. Et erit ignis ex eodem altari. id est non aliunde sumptus apponet. Cum vero cineres superabundabunt. induebatur sacerdos vestibus quattuor sacerdotilibus quas praerant. et tollens cineres de altari reponerebat in pelinum intra altare. et depositis vestibus sanctis. indutusque alijs. forte ad hoc destinatis. vel etiam suis proprijs. cineres efferebat extra castra. et in loco mundissimo usque ad fauillam facebat consumi. **De usu adipis et sanguinis prohibito. Capi. XII.**

Hec de oblationibus dicitur sufficiat hic. In numeris de oblationibus. vij. legalium festorum legitur. Hoc addedo. quod omnis adeps domini erat. Adipem et sanguinem non comedent omnino. quod intelligitur de animalibus oblationis. Tamen propter illud iudei ab omni adipe abstinebant. Sed verius dominus adipem qui debebat offerri in eis prohibuit eis. etiam nominatim adipe bonis. ouis. et capre. Adipem vero mortuini vel a bestia occisi. concessit eis in usus varios. scilicet vel ad lucernas. vel unctioes

errisfecas. Quid g faciunt de adipe animal mundi non oblati. nec mortici ni nec a bestia capiti si domini e. For te pnciunt vel dant alienigenis ad e dendum. S; quo modo hoc vel illd faciunt de illo. si do mini est? Probi buit etiam eis do minus omnē eluz sanguinis. Iosephus ait. quia animam

Nota quia sic appo sinit augustinus hic. tamē iudei nō cōe dunt adipē mundi animalis. s. qd offerri non licet. ceruorū scilicet damularum et huiusmodi adipē qui solebat offerri n̄ edūt. sed habēt i va rios vsus ad modū adipis morticini.

et spiritum in eo esse moyses putauit. In quo eius suffocari m̄ intelligitur probi beri. Tamen i tūm pbibuit eluz san guinis. q̄ etiam auem vel ferā au cupio vel venatiōe captā voluit fuso san guine in terrā. et operio comedi. Et addi dit. Omnis enī anima in sanguine ē.

Vel nomine spirit? dicitur quomedian te coniungit anima corpori. quo etiam palpitat caro sine a nima. vnde. Bene dicite spirit? et ani me iustorū. d.

De cōsecratione summi sacerdotis et hymnorū. Cap. XIII.

Terū precepit domin? moysi. vt initiaret aarō et filios ei? in sacerdotes. Et tūc oēs qui dem filij aaron cōsecrati sunt. sed nō oēs postea de genere ipsius. Cecus enim vel claudus. si grandi vel paruo aut torto na so. si gibbosus aut berinosus. si iugez sca biem habēs vel impetiginē de semine a aron erat. nō poterat ministrare. nec tra re sanctuariū. yescabanē tamen pambus qui offerebant in sanctuario. Tulit ergo moyses iuxta preceptū dñi aaron et filios eius. vestesqz sanctas et oleū vinctiōis. vi tulū quoqz et arietes duos. et canistrū cū tribus generibz azimorū. tortas. s. panis et que collitida dicitur. lagano et crustulo

Est autē crustulū panis qui fere in crustā induratus ē Et cōgregauit omnē multi tudinē ad ostiū tabernaculi. In electione enī pontificis assensus desiderat plebis. Tradit autē ioseph? qz animos populi i clinauit ad sacerdotiū aaron in hunc mo dū. Dixit enī qz ipse seipm dignū sacero tio iudicauerat. tū pro familiaritate quaz habebat cū dño. tū qz plurimū p populo laborauerat. tū qz quibz naturaliter ami cus sui ē. sed dñs digniorē aaron iudica uerat. cū ergo placuisset populo. obrulic dño aaron et filios ei?. Cūqz lauisset eos aquis fontū. et aaron feminalia induissz vestiuir eū moyses. vii. alijs vestibz qual p dixerim? fundensqz sup caput eius oleū vinctiōis. vixit caput ei? et man?. ita qz p barbā stillauit oleū vsqz in orā vestimēti eius. Filios autē eius vestiuir lineis et bal theis. cingensqz imposuit eis mitras. et man? eoz oleo sanctificauit. Linuuit quoqz tabernaculū sancto oleo cū omi su pel lectili sua. Cūqz aspissset vtrūqz altare septies aquis. vixit illud et oīa vasa eius labijsqz enei cū basi sua sacrificauit oleo. De p̄ate offerēdi eis data et accipiēdi pres suas. Cap. XIII.

Obtulerūtqz aaron et filij eius vitulū pro peccato suo super caput eius manus imponen tes. Quē cuz imolasset moyses. tinxit digi tum in sanguine. et tetigit ex eo cornua altaris per gyrum. et fecit de eo sicut de vi tulo pro peccato sacerdotis facienda p̄di ximus. Obtulerūt et arietē in holocaustū hostiam. s. salutarem. Et fecit moyses de eo sicut de holocaustis salutaribus fieri p̄ ceperat dominus. Obtuleruntqz per ma nus impositionem arietem secunduz ho stiam scilicet consecrationis ipsorū. Quē cum imolasset moyses sumens de sangui ne tetigit extremuz auricule eoz dextre et pollice man? dextre sili et pedis. Reliquū sanguinis fudit sup altare per circuitum

Adipē vero omnē ⁊ caudā. renes quoq; cū renūculis ⁊ armū dextrum separauit. Collēsq; decanistro colliridā vnā ⁊ lagatum vnū et caustulū vnū. omnia simul tradidit aaron ⁊ filijs eius. q. d. Accipite potestātē sumendi hec a populo. quedā ad offerendū. quedā ad vsum vestrum. Qui cū tenerent ea inter manus. superposuit moyses omnibus pectusculū. Unde ⁊ pectusculū eleuationis vocatū est. qz omnibus superpositū fuit. In signū tamen quia superior est omnium sapiētia. Etia pro eleuatione offerentiū legitur sic vocatū. In pacificis enim ⁊ salutaribus armū ⁊ pectus prius eleuabāt offerentes corā domino. et post tradebāt sacerdotib; sicut pres eis assignatas. Armus vero dexter. dicebat separationis. quia in separatione membror; hostie primus ab ea separabatur. et qz in partē sacerdotū sepauit illum moyses tanq; ceteris membris digniorē. Tradunt enim quidam. qz formatio corporis animalis in utero matris ab humero dextro inchoatur. Tenētes ergo filij aaron omnia hec in manib;. eleuauerunt ea coram domino. et tradiderunt ea moyfi. qui omnia adoleuit domino super altare. eo qz oblatio consecrationis esset. Assumentq; vnguentum. et de sanguine qui erat in altari admiscens aquas fontium aspersit eos. et super vestimenta eorū Cūq; sanctificati essent in hunc modū reliquas carnes arietis corerunt ante fores tabernaculi. et ibi comederunt eas cū panibus qui residui fuerant in canistro ⁊ quicquid in crastino superfuit ex eis ignis absumpsit. In eundē modū iterant singula que diximus moyses. vi. diebus. tamen non vestiuit eos. quia semel induti. vij. diebus non deposuerunt vestes sanctas. nec de atrio tabernaculi sunt egressi. Quidam tamen tradunt prima die omnia vt diximus fuisse profecuta. vij. diebus consecrationis sequentibus oblationes quotidie iteratas. sed non vnctione.

Josephus dicit omnia sicut ⁊ in pria die sequētib; fuisse profecuta diebus.

De prima oblatione sacerdotum ⁊ igne dato de sublimi. Cap. XV.

Octauo autē die denunciavit moyses populo solēnitatem in quo sacerdotes cōsecrari offerre inchoarēt pro se ⁊ pro populo. In pcedentibus enim. vij. diebus vicē sacerdotis habuerat moyses. et acceperat ab aaron ⁊ filijs eius. que postea a populo illi erant accepturi. et ministrant altari. In die octauo aggressi sunt ipsi ministerium ad quod fuerāt ordinati. et moyses cessauit. Et tradit quidā diez octauum fuisse primā diem anni secundi. ex quo egressi sunt. Et cur; obicitur eis qz prima die anni secundi dictum est super tabernaculū erectum. aiunt erectionē dici consummationem consecrationis eius. Precepitq; moyses ignem terrenū amoueri ab altari. quo vsus fuerat his dieb;. quia ea die appareret eis dominus. Cōgregatisq; filijs israel. primo obtulit aaron pro peccato suo vitulū. cuius adipē renes ⁊ renūculos imposuit altari igne nō supposito. cetera cōbussit extra castra. Immolauit etiam pro se hostiā salutarē. arietē in holocaustū. ⁊ imposuit altari. sed sine igne. Deinceps oblatur; p populo sumpsit ab eis hostias quinq; vitulū pro peccato populi. hircū pro peccato principis. agnū p peccato anime. bouē in holocaustū. arietem pro pacificis. Tamen in imolatiōe non nisi tria dicit imolasse. hircū pro peccato populi. et bouē ⁊ arietem pro pacificis. Forte quia prius ea numerauerat. p breuitate alia tacuit. Et quia separatim de peccato synagoge principis et anime non agebat vt prius. quodlibet trium pro peccato populi potuit dici oblatū. Augustin; tamen improbat litteram. que dicit. v. tantum sumpta. et dicit cum illis. v. sumptū agnū anniculum in holocaustum. quod

sonat holocaustū fructuosū. Dicebatq; holocarpōsis holocaustū illud. qđ domi nus aliquo signo visibili ostendebat sibi gratum esse. Cū autē imposuisset ex his aaron sup altare que adolēda erāt domi no sepauit de pacificis partē suā armos dextros ⁊ pectora. et extendēs manus bñ dixit populo. Ingressiq; moyses et aarō tabernaculū. et egressi iterū benedixerūt populo. Et cū essent oblata sup altare. et etiā cū eis iuge sacrificiū matutinū. egres sis ignis a domino deuo ratur que erāt sup altare. et seruatus est ignis iste per petu? vsq; ad trās migrationē babilonis. nec licuit deinceps ignē apponere alienū. De morte nadab ⁊ abiud. Cap. XVI.

Endē die nadab ⁊ abiud arreptis thurribulis ignem imposuerūt alienū. desup incensū offerētes. Egressi usq; est ignis a dño. vel ille qui tā erat in altari. vel ali? iterū veniens de sublimi. et deuorauit. i. extinxit eos. Et ait moyses ad aaron. Hoc ē qđ dominus dixit. Sanctificabor i his qui appropinquāt mihi. i. etiā in his qui mihi ministrāt apparebo sanct? nō parcēs peccatis eorū. Vocauitq; miselē ⁊ eliphaz filios oziel parui aaron cognatos eorum. et ait illis. Tollite fratres vestros extra castra. Et exportauerūt eos sicut erāt induti lineis ⁊ thiaris. et sepelierūt eos. ita vt ministri altaris sepeliūtur induti vestib; ministri sui. Cū autē aarō et reliqui duo filij eius eleazar et ythamar plāgere velēt fratres suos more solito. p̄hibuit moyses dicēs. Oleū sanctū ē sup vos. Nolite capita vestra nudare. vestes nolite scinde re. ne forte moriamini. nō exhibitis fores tabernaculi. Tamē iosephus aliter dicit. quia duz por

tarent hostias su perarā. quas non preceperat domi nus. sed quib; pri mitus vtebant. subito inflāmati sunt. nec valuit quisq; eos extingere. Iussitq; moyses patrē eorū et fratres portātes corpora extra castra cōgruo honore sepelire. Dixitq; moyses aaron ⁊ filijs ei?. vt tollerēt p̄tes suas de hostijs salutarib;. et oblata p̄ peccato quorū sanguis nō erat illat? ut tabernaculū. et comederēt ea. Et cū quere rēt hircū oblatū p̄ peccato p̄cipis. cui stus inuētus est. Cūq; iratus moyses su per hoc argueret aaron ⁊ filios eius. excu sauit se aaron dicēs. Vibi accidit quod vides. q. d. Ex perturbatione animi factum est hoc.

De discretionē ciborū. Ca. XVII.

Recepit domi

nus moysi ⁊ aaron. vt traderent filijs israel legē de discretionē ciborū. Ad litterā enī dominus cibos homini cōcel sos eis arrauit p̄pter castrimargiā eorum cui? sūma siccōprehendi pōt. Nialiū alia viuūt i terra. alia i aquis. alia i aere. Itē que i terra. alia reptilia que oia imunda. alia latētia. vt talpa que de luto nascit. et bec oia imunda. Alia gradiētia super ter ram. De his gene ralis ē regula. Vū ruminat dicit p̄ dū tm ē qđ ruminat p̄ter porcū qui tam et findit vngulaz. findit vngulam. fin Depiscib; quoq; dit dicit p̄ter came generalis ē regula lū qui ruminat. Mundus est tm habēs squamas ⁊ pen nulas. De auib; nominatim expressit q̄ imunde essent. Hoc tm de auib; generali ter dictum est. Volatile qđ gradi Utpura griffus ⁊ si tur sup. iij. pedes i quid aliō simile. mundū est. nisi crura retro habuerit lon giora sup que saliat. Tangens morticina eorū lauabit vestimēta

sua. et immundus
 erit vsq; ad vespere
 rum. Etiam si ne
 cesse fuerit vt por
 ter quispiam eorum
 mortuu. **S**up quod ceciderit quicquam
 de morticinis eorum polluet. tam vas li
 gneu q; quodlibet vestimentu. ad vespere
 ru aqua mudabunt. **V**as victi
 le intra qd cecide
 rit frangetur. **C**li
 bani vel citrope
 des quas strapas
 dicimus destruet
 tur. **F**ores vero et
 cisterne. et quelibet maria. et sementis gra
 num nonduz seminatū tactu eorum non
 polluantur.

De purificatione puerpe. C. XVIII.

Addidit quoq;
 dominus legem purificationis muli
 eri talē. **S**i mulier pepit masculū imun
 da erit. vñ dieb; iuxta dies separatiōis mē
 strue. i. eiusdē imundicie iudicabit cuius
 ecū separatur a mudis quādo paritur mē
 struū. **I**ntm enī imūda lē q; quidquit tan
 git imundū reddit. cibū. lectū. vestē. se
 dem. **U**nde nō licet alicui cōmunicare ei
 nec in lecto nec in cibo. **O**ctauo die circū
 cidebat puer. **P**ost. vñ. dies inquinatio
 nis manebat. xxxij. dies in sanguine pu
 rificationis sue. ita vt omnes dies purifi
 cationis sue fierēt. xl. quia tot dieb; dicit
 pbifici carnem masculi formari in vtero.
In purificatione vero. xxxij. dierum lice
 bat ei surgere. in domo deambulare. sed
 nō egredi. et opari. et tangēdo non pollue
 bat. et licebat alijs cōmunicare ei in cibo.
 et in sede. sed nō in lecto. **A**ccedere nō ad
 tabernaculū nō poterat. nisi expletis. xl.
 dieb;. **S**i vero pareret feminā. duplica
 bant prius dies inquinatiōis. et postea di
 es purificationis vt
 simul fierent. lxxx. id est immūda erat

q; tot diebus for
 matur femina i v
 tero. **E**xpletis ve
 ro diebus purificationis. offerebat pro fi
 lio vel filia agnū anniculū in holocaustū
 vel pullū colūbe vel tur
 turem pro peccato
 suo. q; in libidine
 conceperat. et erat
 sacerdotis. **Q**uod si nō poterat manus eius
 inuenire agnū. offerebat duos turtures
 vel duos pullos colūbarū. alterū in holo
 caustū pro puero. alterū p peccato suo. vñ
 pro originali filie. quia filio in circūcisiōe
 dimissum erat. **D**ebrei tamē non habere
 paruulos peccatū tradunt.

Preter hec dicit **A**ugustinus tñ dicit
 iosephus primoge
 nitū redimi. v. ii
 clis. **Q**uod si nō poterat manus eius
 inuenire agnū. offerebat duos turtures
 vel duos pullos colūbarū. alterū in holo
 caustū pro puero. alterū p peccato suo. vñ
 pro originali filie. quia filio in circūcisiōe
 dimissum erat. **D**ebrei tamē non habere
 paruulos peccatū tradunt.

De cognitiōe leprarū. Ca. XIX.

Legem quoq; le
 pre tradidit eis dñs. **S**ūt autē
 quattuor gñā lepre. i. cute. i. capillis.
Lepa curi cognō
 scitur si fuerit in ea
 albor. id est palli
 da albedo. vel pu
 stule. vel cicatrix.
 maxime si fuerit al
 ba. vel subruša. ita
 quidem si locus le
 pre hūilior sit car
 ne reliq;. vel si mu
 tati fuerint capilli
 in candorē. et soli
 to tenuiores. **L**e
 pra vero in capillis
 allopicia dicit. flu
 entib; sane capillis
Si in caluio vel
 recaluatiōe albus
 datet ex his que de
 diuersitate lepre di
 cuntur. q; non om
 nia ad litteram acci
 pi possunt. **O**rige
 nes. **I**nuenim⁹. v.
 species positas de
 hominū lepra. **A**ut
 i corpore fit cicatrix
 et signū albedinis. et
 fit in cute ei⁹ corpo
 ris contagio lepre.
 aut efflorēs efflore
 bit lepra. et cōteget
 omnē cutē cōragio
 lepre a capite vsq;
 ad pedes eius. **U**el
 in carnis cute fit vñ
 cus et fauciā. et fit

vel rufus color inuentus fuerit. plaga lepre est. Adductio itaq; leproso ad sacerdotes. sine cuius arbitrio non excluderetur. si lepra nondum ei perspicua fuerat. recludebat eum in domo sua. vij. dieb;. Quibus expletis. si non creuerat lepra. iterum recludebat eum alijs. vij. dieb;. Quod si nec lepra increuerat. mundabat eum id est mundum iudicabat. qz scabies erat. Et lauabat ho vestimenta sua. et mundus erat. Cui vero perspicua erat lepra. sepabatur ad arbitrium sacerdotis. et habebat vestimenta disparta. id est facilia ad induendum vel exuendum. vel solas vestes extrinsecas ut sic cognoscere. et caput nudum ut posset agnosci. et os veste contectum ne fetore loquedo diffunderet. et habitabat solus extra castra. ita ut a mortuo nihil differre videret. Patet dicit iosephus illos irrifibiles. qui dixerunt moysi lepra fatigatum. et simulum eictorum ducem factum. venisse in chananea cum eis. cum ita quasi immisericos circa leproso habebat. qui tunc maxime misericordia indigebat. Leprosus non vestis lineae vel laneae. vel pellis erat macula albida vel rufa. humilior superficie reliqua. qz corrosiua est. Que cum apparebat. considerabat eam sacerdos. Si perspicua erat lepra. comburebatur vestis. si dubia recludebatur. vij. dieb;. Si creuerat macula. adiudicabatur lepre. si non creuerat. abluebatur vestis. et recludebatur alijs. vij. dieb;. Si adhuc dubia erat. recludebatur illud a solido. Si tamen iterum alibi

loco ipsius vleris cicatur alba. Aut in carnis cute fit adustio ignis lucida alba. aut cum rubore candida. Quinta species cum viro aut muliere fit in capite aut in barba contagio lepre. Ultra cum fit in caluicie. vel in recaluicioe contagio lepre rubicunde. qe lepra efflores in caluicio. vel in recaluicioe.

Queda vestis erat que apertura a capicio vsq; ad umbilicum habebat. et quibusdam vasculis claudebatur.

macula apparebat. lepra volatilis erat. et comburebatur vestis. Si vero similis macula corrosiua apparebat in domo. prius precipiebat sacerdos omnia de domo efferri. consideransq; valliculas in pariete pallore vel rubore deformes. et humiliores superficie reliqua. claudebat ostium domus. vij. dieb;. post quos si iueneret creuisse lepra iubebat erui lapides leproso. et proici extra ciuitatem et domum radi intus per circuitum. et puluere rasure spargi extra castra extra urbem in loco imundo. et alios lapides substitui in domo. et luto alio limiri domum. Quod si iterum redierit macula. lepra perseverans est. et destruetur domus et ligna et lapides et puluis extra oppidum proficientur in locum immundum.

De purificatione leprosi. Cap. XX.

Quod si leprosus mundabatur. reuocabatur ad communem habitationem sic. Veniebat vsq; ad communem introitum castrorum vel oppidi. habens secum duos passerem viuos.

quibus licitum erat vesci. lignumq; cedrinum. et ysopus et vermiculum. filumq; coccineum. et aquas viuentes in vase fictili. occurrensq; ei sacerdos. immolabat passerem unum. stillas sanguinem super aquas aliumq; filum ligans filo coccone cum ysopo in summitate ligni cedrini. quasi faciens aspersorium tingebar illud in aquis rubricatis asperges hominem septies. dimittebatq; passerem unum auolare in agrum. Cuius lauisset homo vestimenta sua. radebat omnes pilos corporis

sui. et lotus ingrediebatur castra. ita dicitur
 rat. ut maneret extra proprium tabernaculum.
 vij. diebus. iterumque die septimo rasis om-
 nibus pilis corporis etiam super calceis. lotusque
 vestibus et corpore. die. vij. tollebat duos a-
 gnos immaculatos. et ovem anniculam. et tres
 decimas simile consperse oleo. et olei sexta-
 rium. et offerebat omnia ad ostium taberna-
 culi. Tunc sacerdos imolabat agnum unum
 pro delicto. Et sumens de sanguine ponebat
 super extremum auricule dextre hominis. et
 super pollices manus dextre et pedis. et de
 olei sextario mittens in manum sinistram. et
 tingens pollicem dextrum in eo. aspersionem se-
 ptes contra tabernaculum. Reliquum olei
 quod erat in sinistra fudebat super extremum
 auricule dextre hominis. et super pollicem
 manus dextre. et super pedem dextri. et super sanguinem quem
 prius infunderat. et super caput eius. Et ro-
 gabat sacerdos pro eo faciens aliquam spiritu-
 alem institutionem ad hoc orationem. et post sa-
 crificium faciebat pro peccato. et post imola-
 bat holocaustum cum libamentis suis. ponens
 illud in altari. Et nota quod hic proprie distin-
 guitur sacrificium pro delicto. cuius sangui-
 ne linitus est homo. et

sacrificium pro pec-
 cato. de quo nihil
 ei factum est. Unde
 et moyses dixit
 hic quasi distinguens
 ita pertine-
 re ad sacerdotem ho-
 stiam pro delicto.
 sicut et pro pecca-
 to. Cum enim di-
 stinxisset agnum pro
 delicto. nec distin-
 xisset quod aliorum
 pro peccato. et quod
 in holocaustum fie-
 ret. innuit in arbi-
 trio sacerdotis esse
 de agno et ove. ut
 alterum pro pecca-

Pro peccato est qua-
 si loco dictionis accu-
 sationis casus. Unde
 et sacrificium pro pecca-
 to non postulasti.

Nota quod distinguit
 vetera moyses inter
 sacrificium pro deli-
 cto et peccato. sed in-
 ter delictum et pec-
 catum nequaquam di-
 stinguit. Sancti ve-
 ro distinguunt tripli-
 citer ut sit delictum
 quod fit per industriam.
 peccatum quod per igno-
 rantiam. Delictum
 tamen quod fit in deum. pec-

to. alterum holo-
 caustum faceret quod
 vellet. Quod si ma-
 nus eius hec inue-
 nire non posset. ag-
 nus tamen pro delicto et olei sextarium non
 minuebat. quia ex his purificabat homo
 ut prius. sed pro ove et agno reliquo offe-
 rebat par turturum aut duos pullos colu-
 barum quorum unus pro peccato alter in ho-
 locaustum fiebat. Offerebat quoque decimam
 similem oleate in sacrificium.

De viro spermatico et muliere emor-
 roissa. Cap. XXI.

Dinceps addidit

dominus de viro patiente fluxu
 seminis. qui tunc iudicatur huic vicio subia-
 cere. si per momenta adhaerit carni. et con-
 creverit sedus humor seminis. quod licet
 nolens. effundit ex corruptioe. Talis immu-
 dus immundum reddebat quod tangebatur lectus
 suum. vestem suam. sedem suam. etiam lagnum super
 quod sedebatur id est stru-
 turam asini. Uas Sagma asini id est
 fictile quod tangebatur sella eiusdem.
 frangebatur. lignum laubatur. Qui tangebatur
 lectum eius. vestem eius aut sedem. vel super
 quem ipse saluam iaciebat. lauabat vestimen-
 ta sua. et erat immundus usque ad vespertinum
 Cum autem sanatus fuerat. numerabat septem
 dies post mutationem suam. et lotus ves-
 tibus ac corpore in aquis viuentibus mun-
 dus erat. Die autem vij. offerebat par tur-
 turum. aut duos pullos colubarum. et facie-
 bat sacerdos alterum pro peccato. alterum in
 holocaustum. Eadem lex erat immundicie et
 purificationis de muliere patiente fluxu
 sanguinis ex morbo. Similiter eiusdem
 immundicie erat mulier men-
 struata. Sed non si quis dormierit cum
 muliere prima die
 sui menstrui. et si
 puer inde concipit

Urbide enim im-
 mundicie pro pec-
 cato etiam solent
 accidere. et ideo p-
 eis et pro peccato
 et salutare offere-
 bas. quod non pro mēstruo. qz.
 naturale est. Et
 nota qd accedentes
 ad menstruatam
 dicit hic immun-
 dum. vij. diebus.
 et purificationem
 ei concedit. quod
 de ignorantē acce-
 dente intelligendū ē.
Intra utriusq; peri-
 mendū dicit. quod dictū ē. si fiat ex indu-
 stria. Nec mirū. qz etiā legitime cognoscē-
 tem vxorē. voluit dñs lauare vestē. et om-
 ne corp⁹. et esse imundū vsq; ad vespertū.
Et de vxore eodē mō.

De vitula ruffa et hirci apōpeio. et ci-
 neribus aspfionis. Capi. XXII.

Tertū locutus est do-
 minus ad moysen. Loquere ad aaron. ne
 omni tpe ingrediat sanctuarium quod ē
 intra velum. ne mo-
 rietur quia in nu-
 be apparebo sup o-
 raculū. nisi fecerit
 hec que sequuntur
Non est intelligē-
 dum. vt quotiens
 vellet intrare. face-
 ret hec et intraret. s;.
 tñ. x. die septem-
 bris introiturus.
 prius tamē hec fa-
 ceret. **H**ec dies so-
 lenis erat in israel
 et dicebatur dies
 propiciationis pro
 pter causam predi-
 ctam. **U**el quia a-

et vixerit. infra decē
 annos leprosus e-
 rit. **S**i vero secun-
 da die mēstrui. tunc
 infra. xx. et sic vsq; ad.
 vij. diem.

Unī et mulieri emoz-
 roisse a dño dictū ē
 postq; sanata ē. **C**la-
 de et amplius noli.
 p. ne. d. a. t. cōtingat
Per quod patet. qz
 p peccato suo moz-
 bus ei acciderat.

Intra utriusq; peri-
 mendū dicit. quod dictū ē. si fiat ex indu-
 stria. Nec mirū. qz etiā legitime cognoscē-
 tem vxorē. voluit dñs lauare vestē. et om-
 ne corp⁹. et esse imundū vsq; ad vespertū.
Et de vxore eodē mō.

De vitula ruffa et hirci apōpeio. et ci-
 neribus aspfionis. Capi. XXII.

Quia defuncti erāt
 duo filij aaron na-
 dab et abiu cū offer-
 rent ignē alienū ad
 altare dei erat neces-
 se vt instrueret cele-
 sti doctrina aaron.
 quō eum ad altare
 oporteret accedere.
 et quo supplicatiōis
 ritu ppiūz faceret
 deū. et vt caueret de
 hoc qd acciderat fi-
 lijs. **P**ropterea de
 his hoc mō p̄fata ē
 lex. **I**terū locutus ē
 dñs. rē.

gebatur ea die cinis expiationis. sicut di-
 es iouis sancta. qua sanctū crisma cōficiē
Et pro peccatis totius anni cōmunibus
 vel ignoratis ea die oblatio fiebat. **D**ice-
 batur etiā dies afflictionis. quia ea die ie-
 iunabāt homines et iumēta. etiā pueri se-
 p̄tēnes. et agebat ea die memoria mortu-
 orū. **D**icebatur etiā dies expiationis. qz
 ea die purificabat totū tabernaculū et al-
 taria p sanguinis aspfionē a corāgijs q
 cōtraxerant per annū ex peccatis ministra-
 rium. **E**a die tollebat summus sacerdos
 de pprio vitulā rufam trimā imaculatam
 que non traxerat iuguz. **N**ec turbemur si
 quandoq; vitulus nominetur. quia in se-
 minino genere tñ intelligendū est. qz pro
 peccatis fragilitatis offerebatur. **S**ume-
 batq; ab vniuersa multitudine duos hircos
 pro peccato. et arietē in holocaustuz.
Cūq; lauisset se induebat lineis tñ secun-
 dum ritū minorū sacerdotū. oblatiōq; aīa
 libus factaq; oblatione vel oratione pro-
 pria pro se et pro domo sua stantebat du-
 os hircos i ostio tabernaculi. mittebatq;
 forte sup vtrūq; qua sciret quis esset dñi.
 et quis populi fieret. **N**ec est credendum
 quibusdam qui dixerunt ideo mitti forte
 vt sciretur quis domino immolandus es-
 set. et quis dyabolo. mittendus ei in solū-
 tudinem cum peccatis. **L**ex enim immo-
 lare nisi deo nō admittit. **S**ane cui⁹ fors
 exibat. domino offerebat illum pro pecca-
 to populi. et forte hic dicebat proprie p
 peccato. **C**uius fors exibat populo refer-
 uabat viuētem. immolabatq; vitulam
 pro peccato suo et domus sue. et tollebat
 de sanguine hirci et vitule. et thuribuluz
 plenum prunis. **M**ultūq; tollēs thimia-
 matis. intrabat vltra velum. tantum im-
 ponens thimiamatis. vt nebula et vapor
 operiret oraculuz. ne forte visa maiestate
 domini moreretur. **A**spergebatq; septies
 digito de sanguine coram ppiatorio ad
 orientem. **E**odē etiā numero aspergebat
 pauimentū. **S**imili quoq; aspfione se-
 p̄. iij.

p̄na expiabat sanctuariū exterius ⁊ pa-
 nimentū. Fundebatq; de eodē sanguine
 super cornua altaris aurei. et aspergebat
 illud sepius digito. expians ita torum ta-
 bernaculū ⁊ altare ab immūditijs filiorū
 israel. et a cūctis p̄uaricationib; eorum.
 id est contagio quod cōtraxerat positū in
 medio peccantiū tabernaculū. Nullusq;
 erat cū eo in tabernaculo. cū ipsum expia-
 bat. In quē modū etia; semel in anno la-
 uamus altaria vino. Hora quia hic legi-
 tur sacerdotē egredi de oraculo ad altare.
 et sic patet. quia erat extra. Nec pōt dici
 eū egressum ad altare corā tabernaculo.
 cū dicat hic altare quod est coram domi-
 no. Post hanc expiationem egrediebāt
 sacerdos ad hircum uiuentem. ponensq;
 utraq; manum super caput eius. confite-
 batur generaliter omnes iniquitates fili-
 orum israel. et imprecans eas capiti eius
 ponens etiam ut tradunt quidam cartā
 inscriptam peccatis populi super caput
 eius. mittebat eum in desertū per homi-
 nem ad hoc paratū. Tradunt hebrei quo-
 rundam paruulos tribualiter ad hoc pa-
 rari. id est de tribu ad hoc deputata. me-
 dicinaliter eis splene subtracto. ut sic expi-
 atus esset populus a peccatis illius anni
 que per ignorantiam vel fragilitatem cō-
 traxerat. que secum ferebat hircus. Qui
 quia emittebatur non rediturus. a pom-
 peius grece. latine emissarius dicebatur.
 Cum autem deduxerat aaron hominem
 cum hircō extra castra. redibat ad taber-
 naculum testimoniū. depositisq; vestib;
 lineis in quibus expiauerat sanctuarium
 et emiserat hircum. lauabat carnem suā
 in loco sancto. et induebatur vestib; suis
 sc; pontificalib; et preciosis. et offerebat
 arietem in holocaustum. et adipēs viru-
 le et hirci pro peccato. renesq; cum renun-
 culis. In hunc modum et pontifex euan-
 gelicus in asperione basilice quā dedicat
 quasi in expiatione lineis ⁊ minorib; vti-
 tur indumentis. Etia; in sabbato baptis-

mali in consecratione fontium. et in inestio-
 ne carbecuminozū. cum. s. transferuntur
 peccata eorum. vritur similibus indumē-
 tis. Cum autē his peractis ad ministrati-
 onem accedit altaris. pōntificalibus ⁊ pre-
 ciosis vestibus infulatur. Virulū autem
 ⁊ hircū de quozū sanguine facta est expia-
 tio ferebāt extra castra. et cōburebant igni
 tam pelles q; carnes eozū et finū. Proij-
 ciebatq; ea sacerdos in ignē qui illa vora-
 bat muratis prioribus vestibus ⁊ resump-
 ptis p̄ijs. lignum cedrinū ⁊ ysoū. ⁊ coc-
 cum bis tinctum. quia hec in purificatio-
 nibus valebāt. et tunc rediēs lotis vesti-
 bus et carne sua ingrediebāt castra. ⁊ im-
 mundus erat vsq; ad vesperū. Sed ⁊ ille
 sacerdos qui remanebat ad ignē. ut cōsu-
 mi faceret omnia vsq; ad cinerē. non nisi
 lotis vestibus ⁊ corpore intrabat castra. ⁊
 immūdus erat vsq; ad vesperum. Sed
 et tercius sacerdos qui colligebat cineres
 reseruandos ad aquam asperisionis. non
 nisi lotus intrabat castra. et immūd⁹ erat
 vsq; ad vesperū. Ex his cineribus fiebat
 aqua asperisionis. qua per totū annū pu-
 rificabantur imundi. Unde difficile ē ra-
 tionem inuenire. cū hic cinis fieret ad pu-
 rificandos imundos. cur illi qui eum tra-
 ctabant ut dictū est imundi
 erant. cum etiam **Cum ⁊ iudei pro-**
 dominus hoc sa- **sus de hoc respon-**
 cramentum quasi **dere se nescire faten-**
 sanctissimum. reli **tur. nec gamaliel a-**
 gione; victime ap **liquid hircos doce-**
 peller. Sed ⁊ qui **at.**
 caprum dimiserat alias **duxerat in deser-**
 tum imundus erat. **De quo tamen facile**
 est inuenire rationē. et est **verisimile hos**
 cineres factos annuarim. ut modo fit **est**
 ma. **Quidam tamē hebrei dicunt eos va-**
 luisse et durasse per plures annos. nec fa-
 ctos nisi cum deficiebant.

De purificatione immundozum.
Cap. XXIII.

Dis cineribus

purificabantur imundi in hunc modum. Si quis tangebat cadaver hominis mortui in tabernaculo. vel in agro occisi. aut per se mortui. vel sepulchrum eius. immundus erat septem diebus. Tabernaculum in quo mortuus est homo. et universa que ibi erant vasa imunda erant septem diebus. Tollebatque vir mundus cineres combustionis. mittebatque super eos aquas viuas. et tangebatur eis yfopum. et aspergebat ex eo die tertio et septimo tentorium. et omnem suppellectilem et homines huiusmodi contagione pollutos et loris vestibus et corpore mundi erant. Si die tertio non fuerat aspersus immundus die. vij. non mundabatur. Si quis autem sic non expiabat. peribat de medio ecclesie. quia polluebat sanctuarium. id est anima eius peribat de israel. quia peccabat. et arcebat ab ingressu loci sancti. Sed et ille qui purificabatur immundus aqua huiusmodi. quia tergerat cineres lauabat vestimenta sua. et immundus erat usque ad vesperum. De immundicijs quibus erat immundus homo per diem tantum. ut propter illusionem nocturnam vel quia dormierat cum uxore. non creditur hominem his cineribus expiari. sed ad minus de immundicia. vij. dierum. quia die tertio et septimo legitur facienda expiatio talis. De expiationibus que fiebant cum munerebus oblati ut supra de leproso dictum est. et de viro spermatico et muliere sanguinaria. quia legitur eos numerare. septem dies. et octava purificari. credimus die tertia et septima his aquis expiari.

De personis exclusis a matrimonio. Capi. XXIII.

Quod dicitur etiam dominus minus filius israel multitudinem preceptorum. recapitulando predicta et superaddedo noua. de quibus non nisi illa prestrinximus. que ad intelligentiam lectiois sacre scripture sunt necessaria. Sane prohibuit

dominum. ne homo ad domesticam sue carnis accederet. nec reuelaret turpitudinem eius. id est discooperiret et intraret pudenda ipsius. In primorum quidem parentum coniugio propter hominum raritatem. solum duas personas exclusit dominus a coniugio dicentes. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem. id est nec filius matri nec patri filia copulabitur. Sub lege vero plures excepit. que sunt fere. xij. mater. non uerba. soror. neptis. amita. matertera. uxor patris. nurus. uxor fratris. Sed hec determinationem Si enim quis habes recipit. priuigna sororem mortuus fuerit. non suscepta inde filia priuigni. vel prole. frater eius dicitur. et inde fratri uigine. soror uxoris defuncto semine mulier excluditur. ut multiplicarentur homines. et repleteret terram. Sub gratia plurime excluduntur. ubi continentia locum habet. et est hec prohibitio coniugij. A fornicatione enim omnis mulier excluditur.

Cartholagus quorundam preceptorum. Capi. XXV.

Quod dicitur quoque cum masculo et iumento sub intermitione mortis prohibuit. ne etiam colligerent spicas vel racemos remanentes. nec grana decidua. sed relinquerent ea pauperibus terre. nec opus mercenarij retinere usque mane. nec accipere personas. diligere amicum sicut se ipsum precepit. ubi. lxx. proximum ponunt. somnia. auguria. diuinationes obseruari. prohibuit. nec agrum ferri diuerso semine. nec iumenta diuersi generis facere coire. nec veste ex duobus textis indui nec comam in rotundum tonderi. nec barbam radi. nec carnes suas super mortuum incidere. nec figuras aliquid liquas aut stigma

Diuersa etiam animalia coire faciebant. ut inter animalia nasceretur quod plurimum esset deorum sacrificio congruum. vel eorum honori dedicatum. sicut mulus de equo et asino marti et cilleno aptus erat.

Id. iij.

ta in carne sua fieri. cū quibz et similibus ad litterā subirelligendū est. secundū ritū gentiū et maxime egiptiorū cū quibz habitauerāt. **Nā** et dauid legit mulā habuisse. sup quā posuit est salomō. et delat ad fontē geon ad inungendū. **Sed** egiptus omnigenorū venerās mōstra deorū. et in honore diuerforū deorū quos putabat talibus pesse. diuersa femina in agro. diuersas materias in veste sociabat. diuersos etiā cincinnos capitis diuersis dijs sacrificabat. **Unde** et in p̄cipio horum preceptorū dixit dñs. **Iuxta** cōsuetudinē terre egipti in qua habitastis nō facietis. iuxta morē regionis ad quā introducā vos non agetis. **Addidit** etiā speciale preceptū cū intrarēt terrā repromissionis. vt auferēt p̄pucia arborū quas plantarēt. **Qd** quasi exponēs subdit. **Doma** que germinat immūda erūt vobis. **Doc** tamē nō est in hebreo. **Et** videt velle qd fructus triū primorū annorū immūdus esset et abijciendus. fructus quarti anni sanctus dño. et cōmunis paupibus. sed in quinto anno et deinceps dñi sui essent et esibiles.

De tribz generibz panū. ca. XXVI.

Ad euidentiā

quorū eorū que hic i leuitico tradunt sciendū ē. sacerdotes habuisse tria genera panū. panes. s. sacerdotales. leuiticos et laicos. **Sacerdotales** erāt panes. p̄positionis. qui de publico sumptu fiebāt quos nō licebat edere nisi solis sacerdotibus. **Panes** leuitici qui et offerorū. quibus soli de genere leuitico vescerant. **Etiā** qui propter maculaz non poterāt ministrare et filiafamilias. sed non vxorata. vel vidua. vel repudiata. nisi necessitate rediret ad domum patris. vt esset quasi filiafamilias. **Aduēa** generalenomen est. continens peregrinū. qui tñ p̄transit. et inquilinū qui cum sit de eadez

terna tamen vel regione. mansiones empticius ipsius tñ cōducit. vesci poterat. **Layci**. i. cōmunes. quibus quicunqz poterat vesci.

De sanctimonia sacerdotū. Capitulum. XXVII.

De sanctimonia

quorū sacerdotū agēs dominus primo de minoribus sacerdotibus agit. ne cōtaminarent in mortibz ciuium suoz nec etiā principis populi. nisi tantū super matre et patre. filio et filia. fratre et sorore virgine. nec. s. lauaret vel sepelirent. vel plangendo tangerent mortuos alios. nec alijs tñ prohibitas eis interdixit vxores. sed nec habere concubinas. nec in vxorez ducere scortū. nec ancillā. nec captiuā. nec viduā. nec repudiatā. nec eas que de caupombus et pandocibz. i. apothecis venalibus vitā agunt. **Pontificē** vero ad nullum omnino mortuū ingredi voluit. **Cū** et dominus papa nullis executis interest se dicitur. **Nec** vxorem ducere nisi virginem et tñ de populo suo. **Sed** nec parochia domini papemuros vrbis excedit. **In** cōmune vero precepit. ne sacerdos in diebus vicis sue cum ministrare deberet vinuz biberet. aut omne quod inebriare potest. vt sciret discernere inter sanctuz et p̄panū. mundū et immundū. et doceret filios israel legitima terre que locutus erat dñs. et ne sacerdos dū quicqz immūdus esset accederet etiā ad tangēda ea que offererāt filij israel. **Patet** quoqz si sacerdos euangelicus quotidie ministrat. assiduaz debet habere mundiciā. **Addidit** quoqz dominus de solenitariis legalibus **Septē** festa iudei habuerūt. **Sabbatū**. neomeniā p̄th. **Sabbatū**. pascha. festuz tubarum. festuz p̄piciano nis. scenophegiā. **Prima** die septembris festuz tubaruz vel

clangoris pro liberatione ysaac. quod ce-
reorum dicitur. Decima die eiusdem men-
sis festum propiciationis. quia cum fecissent vi-
tulum. orate moyses propiciatus est eis deus
xx. die festum cenopbie quod est festum ta-
bernaculorum quod est festum patris. Cum
enim patri ascribat potentia. magna fuit po-
tentia dei. quod vestes eorum non sunt attrite
per xl. annos. Sed habent modo alia fe-
sta phurium. i. fornum. quod foris in contrarium
caecidit. ut in bester legitur. quia se occisu-
ros occiderunt. Encenia tria. i. dedicationes
In autumno que fecit salomō. In vere que
zozobabel. alijque reuersi de babilone. In
hyeme que fecerunt machabei. de quo in
euangelio. facta sunt encenia multa et hy-
ems erat.

De pena blasphemie. C. XXVIII.

Ecce autem egres-
sus filius mulieris israhelitis quem
pepererat de viro egiptio. iurgatus cum vi-
ro israhelita blasphemauit nomen dei isra-
hel maledicens ei. Quem moyses reclusit in
carcere. donec super hoc consuleret domi-
num. Qui ait ad moysen. Qui maledixe-
rit deo suo. omnes qui audierint ponent
manus suas super caput eius. quasi contra
ipsum testificantes. et eductum extra ca-
stra omnis multitudo lapidabit eum. si-
ue cuius sit aut advena.

De ratione legis date. Capitulum.
XXIX.

Quod intulit quo-
que dominus de ratione. ut qui le-
deret hominem. in eundem modum lede-
retur quo leserat eum. scilicet ut redderet ani-
mam pro anima. oculum pro oculo. den-
tem pro dente. fracturam pro fractura. li-
uorem pro liuore. adustionem pro adusti-
one. Nota quia talio non erat in iniurijs
rerum. sed in lesionetantum corporum. quod
furta restituebantur in duplum. vel qua-
druplum. Determinabatque talio per necessi-

tatem. ut ledēs mulier virum in virilibus.
puniebat manu. quod virilia non habet. et vir
ledēs mulierem pregnantem ut faceret aborti-
uum nodum animatum mulcrabat pecunia
Incertum est autem utrum talio extendere-
t usque ad iudicem. vel circa iniuriam tantum ha-
beret locum. Quod vero iniuriarum sine iudice
posset vlta. forte inde haberi potest quod ad
ciuitates refugij fugiebat homicida non
volēs. ne interficeret a proximis occisi.

De obseruatione iubilaei anni. Capi-
XXX.

Addidit etiam do-

minus de obseruatione iubilaei qui
septimanam ebdomadarum annorum sequeba-
tur. ad cuius presigna-

tionem septem annis
precedentibus ut tra-
ditur quidam in singu-
lis neomenijs clau-
gebant tubis. et vij.
diebus continuis an-
norum solenizabant
claugetes tubis. In
lib. tertio numeri legi-
tur quod clangent
tubis. vij. mense.
x. die in vniuersa
terra. In hoc an-
no omnes distra-
ctiones rerum ad
patrios redibant
possessores. preter
domos que erant
in domibus mura-
tis. quos tamen
primo anno ven-
ditionis vendito-
ri redimere lice-
bat. exceptis do-
mibus leuitarum
que in quocumque es-
sent loco in iubilaeo redibant. Eodem an-
no quiescebat terra et redibant debita

In leuitico repies
obiectionem radulfi
hoc quod dicitur quod iubileus
sequebatur septem
ebdomodas annorum
quia si hoc quinquagesimo
anno erat. et
si hoc. ij. tunc annos
celebres habebat sci-
licet. xlix. quod vij. eb-
domadarum. et. l.
quia iubileus. et si
hoc euenit quod fruges
quadraginta annis du-
rabant per quattuor
decim annos. quod tamen
non euenit. ideo di-
cendum. quod iubileus
erat. xlix. anno. et con-
putabatur ita. ut ip-
se iubileus sit initium
sicut dies. vij. septem
dicimus si a do-
minico ad dominicam con-
putemus alioquin
septem erunt.

Eodē anno serui liberi dimittebant. Nā licet essent cōtribules. tamē voluit eos dominus seruitij scemate castigare. ppter trasgressiones legū. Iosephus dicit. qz in iubilēo cōueniebat vēditōz agrū et emproz et reputātes fructus et expēsas in agrum factas. fructibz exuberasse cōpertis. vēditōz recipiebat agrū. si vero expēse transcenderūt. hoc qd̄ teerat recipiebat emproz. et a possessione discedebat. Hāc tñ cōputatio nē fieri licuit infra annū iubilēū. nedum in ipso si vēditōz prius vellet reuocare qd̄ vēdidit. **Littera leuitici** videt velle qd̄ iuxta numerū annozū vsqz ad iubilēū maiōri minōriue p̄cio iubeat agrū vēdi. ne vēditōz grauares si modico vēderet. et plurimi anni supessent. vsqz dum recipet qd̄ vēdiderat. et negrauares emproz. si multo emeret quod in primo amissurus erat. **Determinata** quoqz fructuū reputatiōe et expensarū infra iubilēū addit. qd̄ si venditor quod superit expensarū reddere nō poterit. habeat emproz agrū vsqz ad iubilēum. In ipso enī omnis vēditio redibat ad pristinū possessōz. **Terrā** autē sic voluit dñs vēdi ab eis sub cōditōe recipiēdi. quia sua erat et nō ipsorum. **Alienigenas** tamen seruos voluit eos in perpetuū possidere. **De benedictionibz et maledictionibus.** Cap. XXXI.

Aliū preceptoz
Obseruatoribz pmisit dñs bñdictiones suas dicēs **Dabo** vobis pluuia temporibz suis. et vbi. xxx. clausule pmisionū inueniunt. **Trasgressozibz** vero lōge plures ingeminat maledictiones.

De decimis et votiuis. C. XXXII.

De decimatione animalū qd̄ decimū vel nascēdo vel numerādo veniebat. dño sanctificabā. nec mutari licebat i meli⁹. vel deteri⁹. **Similiter** animal qd̄ vouebat dño nō licebat imutari. si quis qd̄ vouerat imutaret. et voti

uū et imutatū erat dñi. **Sed** distinguendū est de huiusmodi votis. **Alioquin** enī si ex voto aliquid sanctificabā dño. qd̄ anathematizabā. illud nō poterat vēdi a sacerdotibz vel alienari. **Quāqz** non sic obligabant votiuā. sed poterāt vēdi a sacerdotore. determinato p̄cio secundū vtilitātē que ex his poterat puenire. siue esset animal. vel fund⁹. **Qui tñ** voto dederat. si volebat illud emere supra estimationē p̄ quo alij dare adderet quintā eius partē. **Ad iō** ē statutū. ne qui vouerat. ad recipiendū qd̄ vouerat aspiraret. quasi penitētia ductus. ne etiā digniorem alijs se putaret i emproie ei⁹ rei qz eā dederat.

Hystoria numerozū. cap. i.

De excubijs circa tabernaculū. cap. ij.

De cōmuratione primogenitozū pro leuitis. cap. iij.

De etate ministrantiū in tabernaculo. Et de differētia ministroz. cap. iij.

De quodā mō reddēdi rē alienā. ca. v.

De iudicio zelotipie. cap. vi.

De sanctimonia nazareozū. capi. vij.

De bñdictionē sup populū. cap. viij.

De oblationibz. xij. dierū in dedicatione tabernaculi. capi. ix.

De cōsecratiōe leuitarū. capi. x.

De his qui nō possūt facere phase primo mēse. vt faciāt secūdo. cap. xi.

De tubis argēteis et mō clāgēdi i eis. cap. xij.

De recessu israel a mōte synai. ca. xij.

De electiōe. lxx. seniorū. cap. xij.

De esu carniū et ira dei sup eos. ca. xv.

De plaga marie et causa lepre. ca. xvi.

De. xij. exploratozibz. capi. xvij.

De murmure populi. p̄ quo p. xl. annos in deserto perierūt. cap. xvij.

De lapidatiōe colligētis ligna i sabbato. ca. xix.

De scismate chore. dathan. et abiron et plaga eozum. cap. xx.

De exustione populi ericta p̄ aarō. c. xxi.

De virga aarō que nocte vna frōduir floruit. et peperit nuces. cap. xxij.

Hereditu i cadesi .xl. anno. ca. xxiij.
 De morte marie. r aquis contradicidnis
 cap. xxiij.
 De circūitu ydumee. cap. xxv.
 De morte aarō. cap. xxvi.
 De victoria post votū anathematis.
 cap. xxvij.
 De spēte eneo p ignitos spētes. ca. xxvij.
 De scopul' torrenū qui gestierūt. c. xxix.
 De cārico ad puteū. cap. xxx.
 De morte leon regis ammoreorum r og
 rege basan. cap. xxxi.
 De itinere balaaz. et q locuta est ei asina
 cap. xxxij.
 De ariolathesi balaā. r ei? pphēcia. ca
 pi. xxxij.
 Quod amoze muliercularū iniuriatus est
 israhel beelphegor. ca. xxxij.
 De zelo phinees. capi. xxxv.
 Secundus numer' bellatorū. ca. xxxvi.
 De iure successiōis hereditarie. c. xxxvij.
 De substitutione iosue. ca. xxxvij.
 De libaminibus. capi. xxxix.
 De iugi sacrificio. capi. xl.
 De sabbato et oblationib' eius. capi. xli.
 De neomenia. cap. xliij.
 De phase. cap. xliij.
 De pentbecoste. cap. xliij.
 De festo tubarū. capi. xlv.
 De festo ppiationis. cap. xlvj.
 De scenophegia. cap. xlvij.
 De votis. capi. xlvij.
 De destructione madian et prede diuisi
 one. capi. xlix.
 De sorte duarū tribuū r dimidie. ca. l.
 Catalog' .xl. duarū mātionū. cap. li.
 De verbib' leuitarū r de suburbāis. c. liij.
 De matrimonio cōtribulū. cap. liij.

Historia numerorū. Capi. I.

Ouarta hu
 ius historie diffictio he
 braice dicit' vaiedaber.
 qd sonat. et locutus ē.
 Apud nos tamen .et.

non habetur **N**omen grecum in scriptis
 nostris non habemus. nam grece habet
 mor alias ellefmoth. Latine liber nume
 ri vel numerorū dicitur. Et dicitur quā
 doq; numeri pluraliter. vnde r dici solet
 legi hoc in numeris. Merito autem hoc
 noie cenfēt. qz quatuor principaliter hic
 numerant' de oī populo viri apti ad arma
 ferēda. Priogeniti leuite qui etiā bis nu
 merant'. Mansiones p quas pfecti sunt.
 Sed nec mulieres nec minores .xx. an
 nozum. nec
 vulg' p mīscuum **V**ulg' p mīscuū vo
 nec debiles ad bel canē quidā egyptij
 la numerant'. Ad qui secuturi erāt eol
 hāc ptē historie sic egressuros.
 trāsit ioseph'. Moyses p dicitā cōstitutio
 nē legū dū sub syra morarent'. a deo cog
 nouit. et hebreis scriptā ddidit. Cūq; circa
 legislationē hec sufficere putaret. ad exer
 citij militaris iura cōuersus ē. r nūerauit
 populorū capita .s. pugnare valentiū. Mo
 ses dicit dñm sup hoc locutū fuisse dicēs.
 Locut' ē dñs ad moīsē i deserto synai i ta
 bernaculo federis. priā die mēsis secūdi.
 āno secūdo egressiōis de egipto. Et nota
 qz ptermittit hic quedā q facta sunt i priō
 mēse secūdi āni. s. oblationē. xij. pncipum
 quā fecerūt singlī singul' dieb' i dedicati
 one tabernaculi. et solēnitare phase q pro
 prio noie dicit' pasca. i deserto. et forte sanc
 nificatione leuitarum. De his tamen
 infra
 ager p recapitula
 tionē. Prosequen
 tes g ordinē libri.
 dicim' qz moyses
 r aarō. et .xij. pnci
 pes tribuū ex pce
 pro dñi āno secun
 do mēse secūdo die
 priā mensis nu
 merauerunt vi
 ros pterer tribu m leui. a vicefimo anno
 et supra. **J**osephus certum terminum
 Nota qz primū pa
 scha fecerūt i egipto
 Scdm fecerūt i des
 erto. de quo hie lo
 quif'. Tercū fecerūt
 i ingressu r introitu
 terre pmissiōis i gal
 galis. Quartū fece
 rūt in terra pmissio
 nis.

posuit. s. x. scq. ad. l. annu. Et numerati sunt per generationes et familias et domos et nomina et capita singulorum. De cautez. v. ad inculcatione tantu quida posita tradit. et hic. et in iohue. sed cogne quide di stingui possunt generatiões vel cognationes. Vocat hic tribus ipsas. xij. familias. que ex ipsis filijs patriarcharu primo de scederunt. verbi gra In vna tribu leui fue runt tres familie. caarbite. gersonite. mera rite. Unaqueq familia multas habebat domos. i quibz ppij patrefamilias erat. Ad addif. noia et capita. intrasine lege du e. i. capitū noia. s. singuli homies i ea dem domo. Fuerūt autez in summa. dc. iij. milia quingenti quinquaginta.

De excubijs circa tabernaculum. Cap. II.

Recepit etiā do minus vt semp poneret taberna culū in medio castroru. et filij israhel per gyrum excubarent per turmas et cuneos. quod pro eodē hic accipiē. Turma enim pprie. xxx. miliū est. Et dicitur cuneus quasi cōueniēs multitudo. Excubare. n. lat. ge hic accipit. Ex Multitudo dicitur cubie etiāz pprie cuneus quasi cou die. vigilie noctis. neus. a con. et vnien Terne tribus per do. quattuor partes tabernaculi excubabant ita tamen remoti. vt maximas in medio plateas haberent. Eratqz ornatus quasi fori rerū venaliū. singulis in ordine cōsti tutis. Opifices etiā artiu in stationibz suis erat. ita vt vrbī cōpetenter edificare castra eorū similima viderent. Judas itaqz ysachar et zabulon castra metabant ad orientē. ruben. symeon. et gad ad meridiē effraim. beniamin. manasses ad occiden tem. dan. aser. et nepralim ad aquilonez. Inter tabernaculū et castra excubabāt le uite in tabernaculis suis. propinquiores tabernaculo qz castris. Et excubabant si milititer p quattuor plagas moyses et aarō

cū suis ad orientē. reliqui ab his. Caarbitē ad meridiē sub custodia eleazari filij aarō excubabāt. Filij autē gersonite ad occidentē. Merarite ad septentrionem. Et erant vtriqz sub custodia ythamar.

De cōmutatione primogenitorū ple uitis. Cap. III.

Reparauit sibi dominus tribū leui pro primo genitis que tūc habebāt et iumēta leuitaru pro primogenitis iumentorū quasi cō mutationē faciēs cū populo. Primoge nita enī omnia specialiter tūcerāt sua. qz cū occideret primogenita egipti pepercit primogenitis eorū. referuās ea sibi. Deinceps tamē ppter idipsum omnia pmo genita eorū sanctificauit sibi in perpetuū et marie. qz primitie quozū libet fructuuz debent domino. Pro his ergo primoge nitis que tūc habebāt tulit sibi tribū leui et iumēta. et populū primogenita illa ha buit pro leuitis et iumētis eorū. Et ne duo denarius numerus tribuū inueneret. tribū manasse quasi pro leuitis instituit. effraim vero pro Abraham enī in be ioseph. Ne autem nedictione filiozum maior videret nu suozum promiserat merus leuitarum filijs ioseph. qz vter qz primogenitorū. qz facturus esset tri et ita iniqua esset bum. cōmutatio. ait dominus ad moysen Nu mera filios leui masculos ab vno mense et supra. Et cū numerati essent. inuēti sūt duo milia. et. xx. Nota tū qz si diligēter at tēdas in libro numerorū. numerū eorū p familias iuenies. xij. milia et trecentos. Dicit hebreus. qz. ccc. erāt in eis primogeni ti. et ita iā erant domini. Itē rū ait dñs ad moi sen. Nūera pzioge nitos masculos a mēse vno et supra. Et inuēti sunt. xx. duo mil. cc. lxxij. Ne gōdanosa eēt il la pmutatio dño. si n̄ iustauraret ei p pri mogētis qd decrat i leuitis. recepit pro quolibet pziogenito

Aulit autem moy/ quinq; siclos argen/ tes. qui supererāt per singula capita .v. siclos ad mensurā sanctuarij. et dedit eos aaron et filijs suis iuxta verbū dñi.

De erate ministrantiū in tabernaculo Cap. III.

Tertiusq; ait dominus ad moysen. **N**umera leuitas a tricesimo anno vsq; ad .l. vt seruiāt mihi in duob; hij in tabernaculo portādo et collocando. emeriti in seruādo. Et cū numerati essēt. inuenti sunt .vij. milia. d. lxx. **Lxx.**

tamē dicit a .xxv. anno. quem numerum annorum i ordinatione sacerdotum et nos obseruamus. **I**sti deferebāt tabernaculū in hunc modū. Quia non licebat ea que erāt vltra velū nuda videri. ideo primo intrabāt sacerdotes. et inuoluebāt archā. p̄cipitatorium. et cherubin.

Prius vero velū qd̄ate p̄debat. et post palliū iacinctinū et cādelabrū aureū. alta re et mēsam cū vr̄silib; suis pallijs inuoluebāt. **T**ūc intrātes caathite. p̄p̄ris hūeris oīa hęc inuoluta deferebāt. similiter et altare holocausti cū vr̄silib; suis vt quibuldā vidēt. **G**ersonite vt breuiter dicimus. deponētes tectū tabernaculi. mollia ferebāt in currib; .s. cortinas. saga. pelles rubricatas et iacinctinas. tētorij qd̄erat anterabernaculū. cortinas quoq; atrij et funes et vasa ministerij que ad altare enim pertinebāt. **D**e altari holocausti tacet liber a quo ferebat. **D**o-

test tamen dicit. qz vasa eius ferebāt gersonite. vt in libro habet. **I**psum altare caathite pro-

omnes a .xxx. āno vsq; ad .l. portabāt tabernaculuz. et collocabant ea que attrinebant. **A**t qui erāt supra. l. emeriti dicebantur.

Sed qz ibi. s; et altare mūdabāt cinere dicitur. qz caathite portabāt altare humeris et vasa eius. **P**otest dici potius qz gersonite ferebāt

p̄ris humeris ferebāt. **M**erite vero vt breuiter dicamus omnia tabernaculi et atrij que dura erant. tabulas. bases. vectes. colūnas. parillos. et ea ferebāt currib; . Emeriti leuite nō seruebāt sic in opere. sed posito tabernaculo sedebāt custodes.

De quodā modo reddendi rez alienā Cap. V.

Hinc precepit dominus eieci p̄ manus sacerdotum a castris leprosos. et semine fluētes. **E**t factū ē ita. **A**ddidit quoq; dñs de redditione aliene rei. vt fieret cum quinta capitis. **S**ed

quia in exodo videtur dicere cōtrarium. s; vt in quadruplum reddere tur ideo hucusq; distulimus. vt hic solueremus. **E**t dicim; qz aliene rei possessio aliquādo fiebat ex industria furto vel rapina. aliquādo fiebat per negligentiaz aliquādo ignorāter. **D**e re sublata sciēter in exodo dicitur qz restitatur in quadruplum si perierat res. qz si extrabat in duplū. **S**i ibi legis .v. boues p̄ vno. alia ē trāslatio secūdū quosdā. et qz in quadruplū veri; dicat. ex v̄bis zachēi. p̄bat. **D**e sublata p̄ ignorātiā agit hic vt reddat caput. et quinta ps̄ desup. vel de re furtiua si penit; latet. et fur penitēs sp̄ōte cōfite; et reddit. **S**i v̄o nō esset qui recipet. reddet res dño. et eēt sacerdotis. **P**ro peccato v̄o furti v̄ negligētie fiebat aliq; oblatio fm̄ quantitatē rei. **J**oseph; dicit. aur; et argentū reddi i duplū. iumenta i quadruplū. soluz bouē in quintuplū. qz quanto possidetur

vasa ministerij altaris non altaris vasa. **A**liqua forte in quibus ponebāt ea que portabāt p̄inentia ad altare. et illa vasa ponebant super curuis.

Cuz quinta capitis reddebat illa res que reddebatur cū quinta parte precij eiusdē.

Quia presumit res extra ad restituendū cōseruata.

Si ibi legis .v. boues p̄ vno. alia ē trāslatio secūdū quosdā. et qz in quadruplū veri; dicat. ex v̄bis zachēi. p̄bat. **D**e sublata p̄ ignorātiā agit hic vt reddat caput. et quinta ps̄ desup. vel de re furtiua si penit; latet. et fur penitēs sp̄ōte cōfite; et reddit. **S**i v̄o nō esset qui recipet. reddet res dño. et eēt sacerdotis. **P**ro peccato v̄o furti v̄ negligētie fiebat aliq; oblatio fm̄ quantitatē rei. **J**oseph; dicit. aur; et argentū reddi i duplū. iumenta i quadruplū. soluz bouē in quintuplū. qz quanto possidetur

ceteris utilius . tanto amittit' damnosius? .

De iudicio zelotipie . Ca . VI .

Addidit quoqz

dominus de lege zelotipie . zelus proprie dicit' amor viri in vxore . pro quo sustinere nō pōt vt alij misceat' . vnde vir dicit' zelotes . zelotipia vero quādoqz dicitur mechia . et zelotipus adulter . Solet ergo zelotipia dici sola suspicio adulterij de qua legitur hic ad hūc modū . Si spiritus zelotipie cōcitauerit virū cōtra vxorē suā que polluta ē . sed pbari nō pōt . vel q̄ falsa suspicione appetitur . adducet eaz ad sacerdotē . et offeret pro ea assariuz farine ordeacee . quod ē decima ps sati . non fundet oleuz . nec thus imponet . Sacerdos autē statuet eam corā dño . et ponet in manibz eius in vase fictili aquas viuas . et oblationē farine . pugillū cui' incēdet super altare . et mittet i aquā pauxillū pulueris de pavimento tabernaculi . et nudabit caput eius . scribetqz in mēbrana vt dicit' iosephus dei vocabulū . Facietqz eā iurare q̄ nil viro suo nocuerit . in his que sibi obijciuntur . Qd si hec viro suo nō sufficiēt . subdet sacerdos maledictiōes etiam scriptas in mēbrana . et dicit . Si non es polluta deserto viri thoro . nō te noceāt aque iste amarissime . Si autē declinasti a viro ingredianē aque maledicte ventrem tuū et ipsum tumescere faciāt . et putrescat femur tuum dextrū . Et dicit mulier . Amē amen . Et delebit sacerdos omnē mēbrane scripturā in aquis . et dabit ei bibere . et tunc sacerdos tollet de manu eius sacrificiū zelotipie . et eleuabit illud coram dño et ponet super altare . Qd si rea erit adulterij mulier . putrescet femur ei' . et uterus tumebit ydropisī . non tamen statim . sed vsqz ad decem mēses . Qd si non polluta erit . innoxia erit ei aqua . imo sepe concipiet . et pariet masculuz mense decimo . De aque dicebantur sancte propter nomē domini dilutum in eis . et dicebantur male

dicte propter maledicta confecta in eis . et amarissime propter effectum qui quādoqz sequebatur . Hec autem lex introducta fuit ad duriciam cordis eorū sicut pmissus est libell' repudij . quia prompti erāt ad effundendū sanguinē .

De sanctimonia nazareorum . Capitulum . VII .

Locutus est do

minus ad moysen de lege nazareorum . Nazareus sonat sanctus . vel florens . vel germinans . Dicebanturqz nazarei quidam qui ex voto obligabant se sanctimonie . vsqz ad certum tempus . vlt' iugiter vt samuel . et consecrabant se domino . et quasi separabantur a communi vita hominum . sicut quis modo per annum vel duos ex voto seruit in hospitali hierusalem . Sanctitatis eorum lex erat hec . Omni tempore separationis sue iuuacula non trāsibat super caput eius . vnde de forte quidam pingūt apostolos et christum crinitos . non in re . sed pro sanctitate . Nihil quod inebriare poterat bibebāt . non edebant aliquid quod effet ex vinea ab vva passa vsqz ad acinum .

Ad nullum mortuum id est imatura que um ingrediebant ante maturitatē col
Qd si mortuus es lecta seruat' et tan
set subito quispiā dem missa in aquā
coraz eo polluebat' groscescit .
tur caput consecrationis sue . et ilico radebat caput suum . et rursū die seprimo . offerebat parthurrurum aut duos pullos columbarum . quorum vnuz sacerdos faciebat pro peccato . alterum in holocaustū diesqz quos fecerat imperfecti evant . et voti sui sanctimoniā iterum incipiebat . Forte non pro quolibet mortuo . sed pro occiso coram eo polluebatur quicquid fecit propter sanctimoniā . Cōpletis autē diebz voti sui . offerebat agnū anniculū in holocaustum . onem anniculam pro peccato . arietem . hostiā pacificam . Et nota . cū ita

simpliciter ponitur aries q̄ habzētis dicit ad minus duoz̄ annoz̄ eū debere esse. **C**anistrū quoq̄ diuersoz̄ panū azimozū ex ceptis his que sponte offerebat iuxta perfe ctionē sanctitatis sue. que oblatio diceba tur corban id est munus. Et offerebat mu lier. xxx. siclos si poterat. vir. l. sin autē ad arbitriū sacerdotis paup̄ offerebat. **C**un q̄ inuolauerat hostias sacerdos ritu suo radebatur nazareus ad hostiū tabernacu li. ponebatq̄ sacerdos crimē eius in ignē sacrificij. et sic ad p̄munem hominū vitā redire poterat.

De benedictione sup̄ pplm. C. VIII.

Terum locutus ē do

minus ad moysen **A**aron et filij eius inuocabunt nomē meum super filios israhel. et ego bene dicam eis. **I**nuocabunt autem sic. **B**enedicat tibi do minus deus. et custo diat te. det tibi pacē. et ondat tibi faciē suā.

Quid factus sit pri mo mense secūdi an ni. cum sit omīssum hic explanabif. **I**n numeris in for ma benedictōis hu ius ter ponit nomē dñi.

De oblatōibz̄ duodecim dierū in de dicatione tabernaculi. C. IX.

Actum est autē

in die qua vn̄git moyses taberna culū et sanctificauit illd. obruleit. xij. p̄ci pes tribuū in altaris strenatōem vt hebze us habet. vi. plaustra tracta cū. xij. bobus singli bouē vnū et bini plaustrū vnuz. Et data sunt duo plaustra getsonitis ad fe renda onera eoz̄ de quibz̄ diximus. et. iij. sunt data merariis. postea singli singlis diebz̄ obruleit vasa altari necessaria. **D**u odecī enī diebz̄ solennitas dedicatōis p̄ relata est. **P**rima die obrulit naafon de tribu iuda acetabulū argēteū. q̄xx. sicloz̄ **H**ebzeus habet scutellā p̄hialāq̄ argēteā. **I**n

phiala thus ponebat. **M**ortariolū quoq̄ aureū. x. sicloz̄ plenū incenso. **I**n hoc vase aromata terebāt. **D**ebzē h̄z̄ coclear quo. s. thus in thuribulo ponebat. **B**ouē quo q̄ et arietē et agnū anniculū in holocaustū bircū quoq̄ p̄ peccato. et in sacrificio paci ficoz̄. boues duos. arietes. v. hircos. v. agnos anniculos quinq̄. **E**iisdē mōi va sa et easdē hostias obrulerūt alij p̄cipēs quisq̄ die suo. et sic terminata ē dedicatio. xij. diebz̄. **P**ater p̄ recapitulationē hec di ci. **O**ctaua enī die mēis primi. secundum qd̄ l̄ta videt sonare inchoata ē dedicatio v̄ij. enī diebz̄ p̄cedētibz̄ eiisdē mēis cōse crati sūt sacerdotes. et tabernaculū inun crū. sed nōdū dedicatū. **S**i vero ita ē. tūc cōsecratio sacerdotū et dedicatio taberna culi p̄telate sūt. x. et. iij. diebz̄. **I**taq̄ non fecerūt p̄hase. **N**ō enī licebat duo eo anno tpe suo. s. generalia festa face die. xij. **Q**uō t̄ p̄ resimul. ceptū fuit eis a dño prima die eiisdē an ni. **I**deo quidā dixerūt vt p̄diximus. v̄ij. dies cōsecratōis sacerdotū fuisse termina les primi anni. et p̄ia die secūdi anni vn crū tabernaculū. xij. die finitā dedicatōē xij. die celebratū p̄hase. **P**ōt t̄ dici hāc oblationē. xij. dierū factā secūdo mēse an ni secūdi. nec p̄ recapitulationē hec dicit. **Q**d̄ vero legitur ea die inchoatā qua vn crū est tabernaculū. eadē dicit̄ pro consi mili. qz̄ sicut. viij. die primi mēis vn crū est tabernaculū. ita. et. viij. die secūdi men sis inchoata ē hec oblatio. et sic. viij. pri mis diebz̄ anni tercij sacerdotes et tēplū consecratum est.

De consecratione leuitarū. Ca. X.

Terū locutus est do

minus ad moysen. **T**olle leuitas de medio filioz̄ isrl. et sanctificabis eos mihi. **I**taq̄ se cundum preceptū

Plane dici poreff. q̄ eadez̄ die inchoa ta sunt consecratio sacerdotū et oblatio p̄cipū. et cucurrēt

domini leuite prius aspersi aqua lustrationis. rarisq; omnibus pilis carnis sine ybi non includunt capilli. lotis etiam indumentis coram domino steterunt ad ostium tabernaculi. convocata omni multitudine. ponentesq; manus super eos filii israel obtulerunt eos aaron munus domino. ut seruiret in ministerio eius. Obtuleruntq; leuite boues duos. quorum alterum fecit aaron pro peccato. alterum in holocaustum. et sic separati fuerunt domino a filiis israel. Et inde habuerunt in usus suos ea que domino erant. De decimis enim vivebant. et his contenti erant. Sacerdotum vero etiam erant sacrificia. primitie. primogenita vota. His omnibus vescebant cum domo sua mundi tamē. propter oblata pro peccato. quia sacerdotes soli peccata populi comedebant. Decimam decimarum suarum dabant leuite summo sacerdoti. et de melioribus dabant. ideo forte non habuerunt in terra. quod et melius eis censerat. Tunc enim duodecimam partem tantum honorum terre haberent. modo habebant decimam.

De his qui non possunt facere phasem primo mense. ut faciant secundo.

cap. XI.

Locutus est dominus ad moysen. Anno secundo mense primo. Dic plane determinatur per capitulationem hoc dicitur. faciunt filii israel phasem tempore suo. xiiij. die mensis. usque ad vesperum. et fecerunt phasem. Erant autem quidam immundi super animam hominis. id est super hominem qui dicitur anima. cuius cada

similiter per. vij. dies. post quos secunda est oblatio. v. diebus. xiiij. die consecrati sunt leuite. et. xiiij. die fecerunt solenne phasem. Forte indignantes. quia talis immundicia necessaria est quandoque. Et consuluit moyses super hoc dominum. Qui respondit ei. Non de gente vestra qui fuerit immundus super animam hominis siue in via. procul faciat phasem mense secundo. xiiij. die. omne ritum phasem observas. Si vero sine huiusmodi causis. tempore suo non fecerit phasem. exterminabitur anima eius de populis suis. Peregrinatus quoque advena. si fuerit apud vos faciet phasem domini. Si queras. si iterum in mense secundo propter immundiciam non posset facere phasem. quid faceret. Potest dici. quia tertio faceret. quia quod in vno dicitur est similiter datur in alijs intelligi. Vel forte si deinceps eo anno non faceret. non peccaret.

De tubis argenteis et modo dandis in eis.

Cap. XII.

Tertium locutus est dominus ad moysen. Facti tibi duas tubas argenteas ductiles. quibus convocabis multitudinem. Has duas tubas habebat in quattuor usus ad convocandam multitudinem. ad movenda castra. ad bella. ad festa. Et erat ut dicit iosephus tuba fistula catatoria. pene magnitudine cubiti. calamo capacior. prebēs in principio latitudinem que convenit ori ad susceptionem spiritus. que hebraice dicitur asora. In convocacione vero multitudinis aliquid erat diversitas. ad convocandum omnem populum. Utraque simul clangebatur simpliciter. Ad convocandos solos principes semel clangebatur. Quod dupliciter intelligitur. id est. vna tantum. vel vno impulsu. Etiam ut ad dicit iosephus semel clangebatur. si principes populi sui quisque in ecclesia convocare volebat vel moyses populum per ecclesias. Ad castra vero movenda non simpliciter. sed concise et

De tubis argenteis et modo dandis in eis.

Tertium locutus est

dominus ad moysen. Facti tibi duas tubas argenteas ductiles. quibus convocabis multitudinem. Has duas tubas habebat in quattuor usus ad convocandam multitudinem. ad movenda castra. ad bella. ad festa. Et erat ut dicit iosephus tuba fistula catatoria. pene magnitudine cubiti. calamo capacior. prebēs in principio latitudinem que convenit ori ad susceptionem spiritus. que hebraice dicitur asora. In convocacione vero multitudinis aliquid erat diversitas. ad convocandum omnem populum. Utraque simul clangebatur simpliciter. Ad convocandos solos principes semel clangebatur. Quod dupliciter intelligitur. id est. vna tantum. vel vno impulsu. Etiam ut ad dicit iosephus semel clangebatur. si principes populi sui quisque in ecclesia convocare volebat vel moyses populum per ecclesias. Ad castra vero movenda non simpliciter. sed concise et

prolius tubis clangebant. Et in primo sonitu mouebat castra. quasi tres tribus que erant ad orientem. in secundo que ad meridiem. in tercio que ad occidentem. in quarto que ad aquilonem. **M**odus quo clangedi in bellis non distinguitur. quia forte sic apud alias nationes fiebat apud eos. **Q**uando etiam habebat solenne epulum. et dies festos. et kalendas clangebat. sed non est determinatus modus. **S**acerdotes autem clangebant.

De recessu israel a monte synai. C. XIII

II Anno secundo.

Amense secundo. xx. die mensis. eleuata est nubes de tabernaculo federis. et profecti sunt de monte domini via trium dierum. **D**icunt hebrei. quod archa precebat eos tribus diebus super quam nube stante quasi ad certum locum conueniebant paulatim. quidam citius. quidam tardius. **S**ed melius est ut de hoc itinere tantum dicamus. quando egressi sunt de monte synai. et precessit eos nubes. nec quieuit per tres dies et noctes. **U**bi statim murmurauerunt per laborem itineris. quia nec noctibus castra posuerunt. et tunc recubuerunt in solitudine pharan. id est in prima mansione quam fecerunt in pharan. **E**st enim phara maxima solitudo quam modo sarraceni inhabitant. **Q**uia ergo anno primo. mense tercio. prima die mensis. uenerunt ad montem domini. et ab eodem egressi sunt anno secundo. xx. die mensis secundi. patet quod in hac mansione que et xxij. fuit. fere sedebat per annum. **E**t dicit hieronimus. quia per annum et mensem ibi fuerunt. **Q**uod difficilimum est inuenire nisi forte fuerit annus embolusmalis. **P**otest tamen dici quod eadem die qua legem acceperunt. reuoluto anno naturali recesserunt. **C**um ergo uenissent pri-

Terius est inquit. m. ut dicamus quando egressi sunt de syna raturum eos precessisse nubem.

Solaris annus superat lunarem. xi. diebus. quibus collectis constituitur una lunatio per

die kal. iunij ad montem. et quarta die iunij legem recepissent. si eadem die. iij. reuoluto anno recesserunt. patet. quia quatuor diebus et anno sedebat ad montem. et ita tercio mense anni legitimi die. iij. recesserunt. **T**amen nihilominus verum est. quia secundo mense anni secundi. xx. die egressi sunt. **T**ripliciter enim accipitur annus ab eis preter naturalem. **A**nnus uisualis a ianuario quem habent communem nobiscum in contractibus suis et negociis communibus agendis. **Q**uo autem mense huius anni. quora die egressi sunt. non legitur. **E**st et apud eos annus legitimus. quo utuntur in legitimis que agunt. **I**n hoc ut diximus tercio mense et die quarto egressi sunt. **E**st et apud eos annus emergens. **I**n memoriam enim liberationis sue cepunt annos suos numerare ab exitu de egipto. sicut greci a prima olimpiade. romani ab urbe condita. christiani ab incarnatione domini. et huiusmodi anni secundo mense. xx. die

xxx. dies. uel etiam per xxx. dies que supersunt reuerentis. et annus quo euenit illa luna non dicitur embolusmalis. alij dicuntur communes. **C**ontigit autem aliquando duos communes interponi embolusmalis. aliquando unum secundum quod unum tamen bis in decennouali ciclo euenit. **I**nde est ergo quod dixit hieronimus. nisi fuerit embolusmalis annus. **I**mpossibile est quod per annum naturalem. et quattuor dies fuerint ibi. si. l. die a pascha sunt egressi. quia nunquam dies pasche id est anni precedentis et sequentis. et nunquam concurrunt pascha annuum et amoniuum. **S**imiliter nunquam idem est dies. l. **N**on ergo ab eo die quo lex data est reuoluto anno naturali sunt egressi sed cum uenissent ad montem. prima luna iunij reuolutis lunationibus usque ad primam lunam iunij. quarta eiusdem luna sunt egressi. que equinquagesima dica. xiiij. luna aprilis. **I**

egressi sunt. Jam enim annus a phase usque in phase unus transierat. et de secundo a phase usque in phase fluxerant. l. dies. Ergo mensis unus. xxx. dierum. et secundus iam fecerat viginti dies. **D**ecausit annorum distinctio in multis locis necessaria est. In hac mansionemedia pars erodi. et totus leviticus. et numerorum precepta non modica descripta sunt. **M**ora. quod quadruplex est annus. legitimus. emergens. vsualis. et naturalis. **A**nnus legitimus. huius anni tertio mense iunio. et quarta die eiusdem mensis egressi sunt. **I**stum computa a kal. in kal. **A**nnus emergens. huius anni secundo mense. scilicet. xx. die eiusdem que est quarta dies iunij. exierunt. **I**stus a phase in phase computa. **P**rimus accipe. xv. dies primi mensis. et iunge cum. xiiij. diebus mai sequentis. **E**cce habes primum mensem secundi anni. **I**tem accipe. xvi. dies qui remanent de maio. et iunge cum. iiij. diebus iunij. et habebis. xx. dies secundi mensis a phase. **E**t ita vera erit utraque computatio anni scilicet legitimi et emergentis. sicut in textu littere corinthiorum. **A**nnus vsualis. iste incipit a ianu. et hinc habent hebrei nobiscum communem in negotiis suis. **A**nnus naturalis. huius mense tertio. luna. iiij. que est l. dies. a. xiiij. luna aprilis recesserunt. **D**uxit autem moyses secum obal. alias obad fratrem uxoris sue. qui noverat in quibus locis per desertum castra commode poni poterant. permittens ei de optimis que traderet eis dominus. **H**anc cum eleuabat archa dicebat moyses. **S**urge domine. et dissipent inimici tui. et fugiant qui oderunt te a facie tua. **C**um autem deponeret aiebat. **R**evertere domine ad multitudinem filiorum exercitus israel. **D**e electione septuaginta seniorum. C. XIII.

Artum est autem murmur populi contra dominum dolentis pro labore. **E**t accensus ignis in ira domini deuorauit extremam partem castrorum. illos scilicet qui retro longe erant. **O**ra-

uitque moyses ad dominum. et absorptus est ignis. **L**ocauitque nomen loci illius incensio. tamen non fuit hoc mansionis nomen. **I**n eadem quoque mansionemulgus promiscuum quod ascenderat cum eis. id est ferri et ancille egyptij. et multi de israel pariter cum eis flagrabant desiderio carnis. **C**arnium nomine non solas carnes. sed aliorum ciborum etiam abundantiam intelligimus. **U**nde nec in querela eorum de caribus legitur. cum dixerunt. **R**ecordamur piscium quos comedebam gratis in egipto. in mentem veniunt nobis cucumeres. et pepones. porrique et cepe et allia. anima nostra arida est. nihil vident oculi nostri nisi manna. **A**udiuit moyses populum stentem. et intolerabilis res visa est ei. quia et ab eo escas petebant. **E**t ait ad dominum. **C**ur imposuisti populi huius pondus super me? **N**unquid ego concepisti et genui multitudine omnem hanc? **O**bscuro. aut aliter. prouideas. aut interficias me. **C**ui dominus. **C**ongrega mihi. lxx. viros de senioribus israel quos meliores nosti ad ostium tabernaculi. et auferam de spiritu tuo. tradamque eis. ut sustentent tecum onus tuum. et populo dicas. **C**ras dabo vobis carnes usque ad mensem diem. id est que sufficient ad mensem. etiam usque ad nauisam. **E**t dicit large nauisam. pro vomitu. **P**roprie est enim vomitus ille. qui excitatur fetore sentine. **A**blatio quidem spiritus moysi. et traditio alij. non est intelligenda diuinitio spiritus eius pro pres. vel in mirio sed illuminatio aliorum ad regendum populum. per eandem speciale gratiam per quam et moyses illuminatus erat. sicut de igne vni. lucerne multe illuminant sine sui diminutione. **E**lectos itaque. lxx. viros duxit moyses ad ostium tabernaculi proter duos qui in castris remanserant. non ex contemptu. sed quia reputabant se indignos quorum vnus vocabatur heldad. et alter meldad. et erant viri iuniores hebrei. fratres moysi ex matre. sed non ex patre. **D**escen-

Hieronimus dicit

dirg dñs p nubē
 ⁊ requieuit spūs
 in eis qui stabant
 cū moise ⁊ pphera
 bant. Sed ⁊ duo
 qui remanserant
 in castris pphera
 uerūt. nec postea
 siluerūt. id est sem
 per deinceps voca
 ti sunt pphere. Et
 redit moises cuz
 illis ad castra.

sup paralipomenon
 nō ex pte s; ex matre
 q; post legē acceptaz
 amrā mādante moi
 se dimisit matrē ei?
 q; amira eius erat. et
 dixit aliā de qua su
 scēpit hos duos. sed
 scōm hocisti nondū
 erāt bimi. S; scōm
 hoc obicit ei mgē.
 q; dixit hieronimus
 eos ex patre non ex
 matre fuisse fratres

moisi. ⁊ soluit p norulā q; p uictū victoris
 cōtinet in sequenti capitulo. **De** dñi dñi. ⁊ c.
De elu carnium ⁊ ira dei sup eos. Ca
 pitulum. XV.

Centus vero

Uegredies a dño arreptas pre
 cepto ei? trans mare in insu
 sulis orngijs. coturnices detulit in castra
 p circūitu castrorū itinere diei vnus. vo
 labantq; a terra altitudine duoz cubitoz
Surgensq; populus cōgregauit sibi co
 turnices duos diebus. ⁊ siccauit eas.
Qui parū. ⁊ choros habuit. Fuerunt hec
 coturnices vt tradunt nō modice q; apud
 nos sunt. sed ille maiores q; regie aues di
 cunt. quas curleios a currēdo vocamus.
Nondū desecerat cibus. ⁊ furor dñi pcul
 sit populū plaga magna nimis. **U**odus
 dno plage nō determinat hic. sed in psal
 mis videt. q; fuerit ignis. **S**epultusq; ē
 ibi popul? qui carnes desiderauerat. **C**hī
 ⁊ locus ille vocatus ē cabaioth. qd sonat
 desiderium sepulture. vel sepulcra concu
 piscentie. **De** plaga marie et
 causa lepre. C. XVI.

Agressi autem de
 i. pulcris cōcupiscentie uenerūt
 in asseroth. ibiq; iurgati sunt maria ⁊ aa
 ron contra mouen. propter uxorem eius

ethiopissam. quasi rixantes cū eo. impro
 petauerūt ei. q; reginā ethiopiē in uxore
 duxerat. vel ductaz dimiserat. vel potius
 ppter uxorez eius leprozā q; rixata fuerat
 cōtra maria. **A**dianite enim quondam
 vocati sunt ethiopes. vt legit in paralipo
 menon. ⁊ indignando dixerūt. **N**onne ⁊
 nobis sicut ⁊ moisi locutus est dñs. **A**c si
 dicerēt. **Q**uare vult moises pesse nobis
 q; locutus est ei dñs. **E**t iratus dñs dixit
 eis. **E**gredimini vos tres tantū ad taber
 naculū. **C**ūq; starent ibi. descendit dñs ī
 columna nubis. **E**locansq; aaron ⁊ ma
 riā ait. **S**i quis fuerit pphera inter vos.
 loquat ei ī visioe. vel p somniū. vel p eni
 gmata vel per figuras. **S**eruo vero meo
 moisi qui in omni domo mea fidelissim?
 est. ore ad os loquor vt quid ergo detari
 stis vos ei quasi parificantes? **E**t recessit
 nubes. et ecce apparuit maria leprosa. **E**t
 ait aarō ad moisen. **O**bscuro dñe. ne im
 ponas nobis hoc peccatū. **O**rauitq; moi
 ses ad dñm. **D**eus obsecro sana eā. **C**ui
 dñs. **S**i pater eius spuisset in faciez ei?
 nonne debuerat salutē. vij. diez rubore
 confundi? **S**eparetur septem diebus ex
 tra castra. q. d. **S**i pater ei? vilicasset eaz
 p aliquo crimine suo. nonne deberet ali
 quo tpe recundari. **E**xclusa itaq; ē ma
 ria extra castra. vij. dieb. nec popul? mo
 tus est donec reuocata est.

De xij. exploratoribz. C. XVII.

Agressus autē po
 pulus de asseroth. fuit tentoria
 in deserto pharan. **N**ō est pharan nomē
 mansionis sed solitudinis. plures māsiō
 nes cōtinentis. vt in cathalogo māsiōnū
 manifestabit. **O**mnes enim pmet man
 siones ab asseroth. que fuit. xij. vsq; ad
 asiongaber. que fuit. xxxij. p quas omnes
 transierant ī anno secundo. **D**e asionga
 ber misit moises
 ex pcepto dñi. xij. **D**ec sūt noīa. xij. ex
 viros singulos d ploratoz quos misit

singulis tribub. qui considerarent terraz quā posses-
 sum erāt. quoz ꝑ-
 cipui fuerunt ca-
 leph filius iepho-
 ne de iuda. ⁊ osee
 filiꝝ nun de effra-
 im. Vocauitqꝫ
 moises osee iosue
 hic erat minister
 moisi. Unde qui
 dam dicūt id qđ
 supra dictū est io-
 sue ꝑ anticipatio-
 nē dictum esse. qz
 nūc primo impo-
 sitū est ei hoc no-
 men. Potest etiā
 dici. quia moises curam ⁊ salutē alioꝝ. ⁊
 cōmisi illi. Cūqꝫ vocareꝫ iosue vel osee.
 que nomina saluatorē sonant. tūc primo
 ei hec nomina appropriauit. cū saluatorē
 alioꝝ instituit. Precepitqꝫ eis moises. vt
 cōsiderarent qualitatē terre ⁊ hominuz ⁊
 vrbū. ⁊ afferret de fructibꝫ terre. Eratqꝫ
 tempus. quando ꝑcoꝫ vne comedi ꝑ-
 sunt. Qui ascendētes explorauerunt ter-
 ram. ⁊ venientes in hebron. viderūt tres
 viros de genere enach vel enachim. id est
 de semine giganteo. quales etiā viderāt
 in thanai ciuitate egipti. qui ⁊ a thanai ri-
 ranes dicti sunt. Fuit autē hebron. viij. an-
 nis edificata ante vrbem thanaim. vnde
 ⁊ ab hebron semen gigantū in egiptū de-
 scendisse credit. Descendentēqꝫ vsqꝫ ad
 vallē vberimā ⁊ torrentē. tulerūt de ma-
 lisgranatis ⁊ de ficis loci illius. Palmi-
 tes quoqꝫ cū vna
 absiderūt. quem **M**alogranatus ar-
 premagnitudine bor. malūgranatum
 tulerunt in vctē fructus.
 duo viri. Ob hoc appellatus est locus il-
 le negefcor. id est borri torrens.
De murmure populi ꝑ quo ꝑ. xl. an-

nos in deserto pierunt. C. XVIII.

Reuertiqꝫ post

dies. xl. venerunt ad populuz
 suū in cades. de. xxxij. em mā-
 sione interim egressus erat populꝫ ⁊ mo-
 rabatur in. xxxij. Tamen quidam tradūt
 qđ de cades missi sunt exploratores. ⁊ ibi
 eos expectauit populꝫ. Hanc mansioneꝫ
 vocat iosephꝫ cō-
 uallem iuxta cha-
 naneoꝝ terminos
 existentē. ⁊ ad ha-
 bitandū difficilē.
 ⁊ cōmendātes terram quam viderāt ad-
 diderūt. Sed cul-
 tores fortissimos
 habet. vrbes gran-
 deset muratas.
 stirpem enach vi-
 dimus ibi. quibus nos cōparari quasi lo-
 custe videbamur. Terra quā lustrauimꝫ
 deuorat habitato-
 res suos. qđ sic ex-
 ponit hebreꝫ. Ter-
 ra infirma ē. nec
 hēe viuaces ho-
 mines potest. vel quia nulli genti licebat
 diu in ea habitare. ꝑpter frequētes impu-
 gnationes supueniētū. Unde ꝑpheta cū
 securitatē ꝑmanendi illi terre pollicetur.
 hoc opprobriū ab ea auferendū dicit. ꝑꝫ
 cabat terra cultores suos deuorans. Po-
 test tamen ⁊ in cōmendationē terre dici.
 qđ adeo bona sit. vt nullus ex ea ꝑgrina-
 ri velit. sed qui in ea nascitur. moritur in ea
 dem. Igif audiens hec omnis turba fle-
 uit dicens. Trinā mortui essemus in egi-
 pto. Non melius est reuerti in egiptuz.
 qđ cadamus gladio. ⁊ vxores ⁊ liberi tra-
 dantur captiui. Cōstituiamus nobis du-
 cem aliū qđ moisen. ⁊ reuertamur in egi-
 ptum. At vō iosue ⁊ caleph sciderunt ve-
 stimenta sua dicētes. Nolite rebelles esse
 contra dñm. id est eū mendacē in ꝑmissio-

In terra ꝑmissionis
 habitabāt. viij. ꝑpli.
 quoz vnus erat cha-
 naneus.

Sic ⁊ nos cui inui-
 demus. laudibꝫ eius
 cū aduersariōe vicia
 subnectimꝫ.

Aduerte tripliceꝫ eiꝫ
 expositionem. qđ di-
 cū ē terra quā lustra-
 uimꝫ. d. h. f.

Anticē

iudicare. quia sicut panem populū terre
huius deuorabim. Cūq; clamarent in
eos alij decē qui terruerant populū. ⁊
omnis multitudo lapidib; uellet eos op/
primere. apparuit gloria dñi sup rectū te/
deris. et ait dñs ad moysen. Quousq; nō
credet mihi populus hic? Feriam eos et
faciā te i gentē magnā. Cui moyses. Ob/
secro dñe ne fiat hoc. ne forte insultēt tibi
egyptij. ⁊ dicant. Nō potuit eos inducere
in terram quā pmiserat. Cui dñs. Iuxta
uērbū tuū dimisi. Attamen uiuo ego nul/
lus eorū qui uiderūt signa q̄ feci i egipto
numeraui sc; a. xx. annis ⁊ supra. qui etiā
p. x. uices. id est multotiens septauerunt
me. uidebit terrā p qua iuravi patrib; eo/
rum. pter iosue ⁊

caleph. Quoniā
aut amalechites
⁊ chananeus ha/
bitant iuxta uos.
ne supueniant. mouete cras castra. ⁊ re/
dite in solitudinē.

Iuxta numerum
xl. dierū quibus
terrā cōsiderastis
quadragnita an/
nis recipietis ini/
quitates uestras. Locutusq; ē moyses oīa
uerba hec ad eos. ⁊ luxit populus nimis.
Et ecce mane surgētes dixerunt ad moi/
sen. Beccauimus desperātes. parati su/
mus ascēdere ad locū quē pmisit dñs. Et
moyses ad eos. Nolite ascēdere. nō enim
dñs uobiscū est. At illi contenebrati. sine
deo sc; posse uincere putātes ascēderunt
archa cū moyses ⁊ leuitis ⁊ manēte in ca/
stris. Persecut⁹ ē eos amalechites ⁊ cha/
naneus pcunens usq; ad locū qui ob hoc
uocatus est horma. id est anathema. ⁊ re/
dierūt ad solitudinem.

De lapidatione colligentis ligna in
sabbato. C. XIX.

Factum est autē

cum essent in solitudine inuenerūt homi/
nem colligentē ligna in sabbato. quem re/
cussit moyses donec confulexeret dñm. De
quo dixit dñs. Moxiatur hō iste extra ca/
stra. lapidib; obruat. Et factū ē ita. Qui/
dam putant hūc fuisse salphaat. q; ⁊ filie
eius postea dixerūt. Pater noster i deser/
to in peccato suo mortuus est. Ibidē etiā
pcepit eis dñs. ut p q̄ttuor angulos pal/
liorū fimbrias ponerēt iacinctinas. ob re/
cordationē etiā minimoꝝ p̄ceptoꝝ dñi
obseruandā. Has magnificauerūt pha/
risei in tantū. ut etiā ei spinas ligarēt.
ut frequenti earū punctione ad memori/
am iugem p̄ceptoꝝ dñi excitarent. Qua/
dratis tunc iudei urebantur pallijs. ⁊ ad/
huc in angulis uestis quadratē i synago/
gis suis habēt fimbrias iacinctinas ob re/
cordationē legis date de celo. Docuit fa/
ciebant ut a ceteris gentibus etiā habi/
tu discernerentur.

De scilinate chore dathan ⁊ abiron. ⁊
plaga eorum. C. XX.

Ecce autē chore
filius isuar fratris amram cū vi/
disset fratruales

suos honoratos.
alterū sacerdotio.
alterū ducatu po/
puli iudic. ⁊ mur/
murās cōtra moi/
sen ⁊ aaron. cōpli/
ces secūz habuit
duc. nros. l. de le/
uitis maioribus.
quos etiā dignos
sacerdotio p̄iere/
bat. adiunxeratq;
sibi dathan ⁊ abi/
ron potētiorez ru/
benitarum. quibus
p̄ncipatum populi
teberi dicebat. quia
fuerant de ruben p̄i/
mogenito. Quibus
moyses ait. Tollat
vnusquisq; uestrū
thuribulū suū. ⁊ cras

Nota q; isuar ⁊ am/
rā fratres erāt. quoz
alter sc; isuar q; p̄i/
mogenitus erat. vi/
sum fuit filio ei⁹ sc;
chore. q; ip̄e poa⁹ ha/
beret summū face/
dotiū q; moys. filius
amram. ⁊ hoc idē uo/
luit psuadere dathā
⁊ abiron de dignita/
te ducatus quia po/
tiores erant rubeni/
tis.

Iij

hausto igne supponat thimiama. et aaron
 vobiscum. et que elegerit dominus ipse sit san-
 ctus. Misit ergo moyses mane. ut vocaret dathan
 et abiron. qui dixerunt. Non venimus?
 Et convocata omni multitudine dixit moi-
 ses ad chore et ducentos quinquaginta. Tol-
 lite thuribula vestra. et ponite thimiama
 super ea. et stete coram domino. Illis autem sic stan-
 tibus moyses descendit cum senioribus popu-
 li ad dathan et abiron. ut eos vocaret. Nam
 et abiron ut dicit iosephus ex parte leui-
 ta erat. Illi autem stabant cum vxoribus et libe-
 ris. et omni frequentia domus sue in intro-
 itu papilionum suarum. parati potius ad re-
 sistendum. si vim inferre vellet moyses. Quam
 ad obediendum. Quod videns moyses orauit
 ad dominum. ut insolita morte periret. et sic pla-
 num fieret quod dominus ipsum miserat. Quo oran-
 te et flente. tremuit terra. expanditque popu-
 lus. gradus strepitu per illos tabernacula ex-
 citato. et scissa est terra sub pedibus eorum. et ape-
 riens os suum deuorauit eos cum omni sub-
 stantia eorum. et descenderunt viui in infernum.
 id est in partem terre hiatum. Et reducta est
 terra quasi nihil horum factum esse videretur.
 Sed et ignis egressus est de thuribulis cho-
 re et cocilij eius. tantus quantus nec de ter-
 ra. platus vel concussione fulminum aut vi-
 olentia spirituum visus est unquam exire. et
 deuorauit eos aaron stante illeto. Tulitque
 eleazar thuribula eorum ex precepto domini igne
 huc illucque disperso. et ea produxit in lami-
 nas. formamque ex eis coronulas aureas af-
 fuit eas altari eneo ad commouendum filios
 israel. ne quis nisi de semine aaron acce-
 deret ad offerendum incensum domino. ne simi-
 lia pateret. Tamen et sic fabrefacte erant. quod
 et ibi stabant ad decorem.

De eruptione populi extincta per aaron
 Capitulum. XXI.

Iterum sequenti
 die murmurauit omnis multi-
 tudo contra moi-
 sen et aaron dicentes Signo premissis confir-

matum fuit sacerdo-
 tium aaron. Adhuc
 duo sequuntur. quorum
 alterum hic supponit.
 Vos interfecistis
 populum domini.
 Cumque vellet eos
 obruere lapidibus
 fugerunt ad taber-
 naculum. et operuit eos nubes. apparuitque
 gloria domini. Egressus ignis a domino deu-
 orauit populum. Dixitque moyses ad aaron.
 Tolle thuribulum. et hausto igne de alta-
 ri. ponensque thimiama perge cito ad po-
 pulum. ut roges pro eis. Acceleransque aaron
 cum thuribulo. et stans inter viuos et mor-
 tuos. orauit dominum. et plaga cessauit. Fuit
 autem percussus ex eis. xiiij. milia. et septuaginta.
 De virga aaron que nocte vna floruit
 et fronduit et peperit nuces. C. XXII.

Et tamen nondum
 cessauerat tumultus super sacerdo-
 tium aaron. Dicebant enim. quod si non pre-
 dictos leuitas elegerit dominus. poterat esse quod
 aliqui de aliqua reliquarum tribuum digni
 essent sacerdotio. et forte de omnibus tri-
 bus aliquos vellet dominus habere sacerdo-
 tes. ne tanta ministerij dignitas vni do-
 mui. et tam paucis crederet ministris. Ac-
 cusabantque moysen de deserti inopia. eo quod
 eorum negociaret inopiam. ut semper ei viderentur
 egere auxilio. Tulit ergo moyses ex precepto
 domini virgas. xij. et in eis posuit in vnaquaque
 nomen tribus sue. vel potius principis. Scripsit autem
 in virga aaron nomen leui. et preter has. xiiij. sumpsit
 vnam seorsum cunctas familias continentem.
 in qua prebaretur vnum de omnibus tribu-
 bus vellet dominus habere sacerdotes. In nu-
 meris tamen legit non fuisse virgas nisi
 xij. Quod intelligendum est de singularibus.
 sed excepta generali. Quas cum posuisset
 in tabernaculo coram domino. sequenti die re-
 gressus inuenit germinasse virgam aaron.
 et folijs dilatatis amigdala pretulisse. Sa-

ne hic tercio deo ordināte aaron sacerdo-
tium firmissime possedit. Nam ⁊ i signū
rebelliū p̄cepit dñs virgam aaron serua-
ri in tabernaculo in posterum.

¶ **D**ereditu in cades in quadragesimo
anno. C. XXIII.

Aderūt itaqz fi-
lij israhel longo tpe in solitudi-
ne. multo sederunt tpe in cades barne. ⁊
diu circūierunt montem seir. ⁊ redierunt
sepe vsqz ad mare rubuz. ⁊ circa fines sy-
nai. Et p̄strata sunt cadauera eoz i des-
erto. Tandē post multos labores ⁊ annos
xxxviij. redierūt ad cades vnde miserant
explozatores. vel in qua redierunt ad eos
vt dictū est que ē

i deserto syn. nec
illud est desertū
ad qd ven. et. viij.
mansione. vt di-
cit hieronimus.

Syn de quo hic agi-
tur. vel est cades vel
in eo est cades. Cū
dicitur syn in quo ca-
des ē.

¶ Prior enim scribit syn p̄ samech. ⁊ inter-
pretat rubus vel odium. Syn ⁊ o in quo
cades. vel que ē cades. scribit p̄ sade. ⁊ in-
terpretat mandatū. vel sancta. ⁊ ē vt qui-
dam volūt ps deserti pharan. In fine igi-
tur. xxxix. anna finibz synai venerunt in
cades. xi. diebus. ⁊ potuit esse q̄ tantum
irent. xi. diebus cōcito gradu quantū iue-
rant. xxi. mansionibus tardo. vel p̄ aliam
viam. Redierunt ergo filij israhel. xl. an-
no mense primo in desertū syn. ⁊ mansit
populus in cades. Et sic. xij. mansiones
filioz israhel. quibz legunt̄ p̄fecti ab egi-
pto vsqz ad campes tria moab iuxta iorda-
nem. Tribus aut̄ tantū annis cōplete fu-
erūt. xij. ab egipto vsqz ad montes synai.
anno primo a. xiiij. die mēsis primi. vsqz
ad diem primā mēsis tercij. Deinde an-
no secūdo. xx. die mēsis primi. p̄fecti a sy-
nai vsqz ad cades. xx. mansiones. ⁊ vnā ex-
pleuerūt infra annū secundū. Tñ quoto
spacio anni nō est

determinatū sic i Quasi diceret non ē

primo p. xxxviij. annos post errā-
tes ⁊ prostrati. xl. anno redierūt ad
eandē cades. Co-
mansiones transegerūt. Qd si inuenieris
x. huius anni fuisse mansiones. scito q̄ in
terhas iterū numerat cades repetita.

ira distinctū in man-
sionibus primi anni
quantūz t̄pis flueret
inter vnā mansione
⁊ aliā. sic in māioni-
bus primi anni.

¶ **D**e morte marie ⁊ aquis cōtradictio-
nis. C. XXIIL.

Mortua est autē

maria in cades dum. xl. vt dicit
iosephus cōpleset annū. ex quo egiptum
dereliquit. in initio mēsis xantici. qui ⁊
nisan scdm lunā. Et sepelierūt eā in mon-
te qui vocat̄ syn. Transactisqz. xxx. dieb?
fletus. moises populū purgauit hoc mo-
do. Citulam trimā torā rubeam extra ca-
stra cōbussit. Et p̄sequitur hic iosephus
ordinem cinerum lustrationis. quē dñs
decima die mēsis septimi fieri precepit
⁊ videtur velle nūc primo cōbustione hu-
iusmodi factam. Unde etiā subdit. Hoc
etiā venturos seruare precepit. ⁊ potuit
esse. q̄ impediri hucusqz distulerūt. quia
nec pascha interim celebrasse dicunt. Cū
aut̄ intrauerūt terrā. p̄missam scdm pre-
cepta domini. legitima sua p̄secuta sunt.
Enā hic dicit iosephus. anteqz redissent
i cades eos venisse ad terminos idumee.
⁊ misisse nūcios ad edom. p̄ libertate trāsi-
tus p̄ terram suam. Qd cum phibuisse
moises recessit p̄ desertū iter faciens. Hi-
storia numeri dicit post mortē marie mi-
sisse isrl̄ ad edom.

¶ **N**ec est liquiduz iste edom scater ia-
vtrum iosephus cob fuerat.

p̄ anticipationem. an liber numeri p̄ reca-
pitationem hoc dixerit. Nos ⁊ o sequē-
tes ordinez historie. dicimus. q̄ mortua
maria indignit̄ populus aqua factaqz se-
ditione contra moisen ⁊ aaron i populo.
orauerūt ambo ad dñm. Quibz dñs ait

¶ Iij

Tolle virgam. & congrega populū ad petram. & percussa dabit vobis aquā. Utrum virga quā fronderat. an alia usus est moyses hic. est dubiū. Et tū quia in numeris legit. virga quā erat in conspectu dñi. videtur fuisse virga que erat in archa. Et congregata multitudine ante petram. dixit moyses. Audite rebelles & increduli. Nunquid de petra hac poterimus aquā vobis eijcere? Sic autē cū in alijs egissent moyses et aaron fiducialiter. turbati populo murmurante diffidēter egerūt. qđ dño manifestante cognitū est. Nō enim ex ope eorū aliquo. vel verbo hoc percipi potuisset. nisi forte quia moyses quasi dubitans dixit. Nunquid poterim? &c. quia inde sensus affirmationis poterat elici quasi poterimus. vel negationis. quasi nō poterimus. Cū ergo percussisset prius virga filicem. quia desperauerat. nō manauerunt aque. Secundo vō icu egressē sunt ita largissime. vt biberet populus & iumenta. Et dixit dñs moysi & aaron. Quia nō credidistis mihi. non introduceris populos hos in terrā eorū. Hec ē aqua cōtradictionis. quia etiā subiecti desperauerūt de promissis & potentia dei. quasi contradicentes promittenti.

De circuitu idumee. C. XXV.

Misit moyses nūcios de cades ad regē edom dicētes. Frater tuus iacob mandauit tibi hec obsecro. vt liceat nobis transire p̄ terrā tuam. Nō ibimus p̄ loca culta. via publica gradiemur. nō declinabim⁹ ad dexterā nec ad sinistram. Si biberim⁹ aquas tuas. qđ iustū erit dabimus. Et respondit. Nō transibitis p̄ me. Timēs tū ne transirent. egressus est obuiam in manu forti. Quāobrem diuertit ab eo israhel. marime quia deus p̄ceperat ei. Nō pugnabis aduersus fratrem tuū. Circūiuitq; idumeam. egredienſq; de cades. & incedēs p̄ desertū arabie. p̄transienſq; archim me-

tropolim arabum. que nunc petra dicitur. venit ad montem hoz qui est in finibus terredom.

De morte aaron. C. XXVI.

Bilocutus est dominus ad moysen. Pergat inquit aaron ad populū suū. Non intrabit terrā p̄missionis. eo qđ incredulus fuit ori meo. Tolle aaron & filiū eius cū eo. & duces eos corā omni populo sup̄ montē hoz. Cū nudaueris patrem stola pontificali. indues ea eleazarū. cui pontificatus accessit p̄ etatē primogenito p̄ ignem assumpto. Et fecit moyses qđ p̄ceperat ei dñs. Et mortuus est aaron in mōre hoz. In deuteronomio dicitur muscera locus sepulture aaron. qui vsq; hodie monstrat in montis vertice. Populus vō fleuit eū. xxx. dieb⁹. Mortuus est autē. xl. anno egressionis. cū esset. cxliij. annoz eodē anno quo & maria. mense. v. qui & apud hebreos dicitur sedebath. apud romanos augustus. prima die mensis scđm lunam. De victoria postvorum anathematis. C. XXVII.

Quāq; audisset chabane⁹ qui habitabat ad meridiem venisse illuc israhel. pugnant cū eo. & obtinuit. & adduxit ex eo predā. Israhel autē vocit dño. qđ si traderet eū dñs in manus suas. ciuitates eius anathematiszaret. Qđ fecit. & vocauit nomen loci illi⁹ hozma. id est anathema. Forte hic ē locus qui supra p̄ anticipationē vocatus ē hozma. Anathema dicitur ab anathene. id ē sursum ponere. qđ est deuotare. id ē voto deorsum ab usu nostro separare. cuz scđ res vota & reddita sursum in tēplis ponebat. Et nota. qđ olim generaliter populus terre p̄missionis dicitur ē chabaneus. Cū & hic nomine generali vocat eos qui erant ad meridiem. Tūc enī. vij.

populi p̄p̄ijs vocabantur nominibus in
ea. ⁊ ille p̄p̄ie dicebat chanaanus. qui ha
bitabat maritimā. ¶ De serpente eneo
cōtra ignitos serpentes. C. XXVIII.

Profecti de mon
te hor venerūt ī salmana. vbi ce
pit populuz redere itineris ⁊ laboris. dñi
circūirent terrā edom. ⁊ murmurauit cō
tra moisen. Ideo inunxit dñs ī populuz
serpentes ignitos. qui dicebant igniti. qz
minimi ⁊ veloces erant ad modū scintil
larū. vel vt alij tradūt tactū veneno inflā
mabant vsqz ad tumozē ⁊ rubozē igneū.

Progaaueruntqz moisen. vt oraret pro eis
Cui dñs ait. Fac serpentē eneum. ⁊ pone
in particam in medio populi eminentez.
⁊ quicūqz percussus fuerit a serpente. respī
ciat eū ⁊ viuet. Et factū est ita. Hunc se
cum semp habue
runt filij israhel. ⁊

Quia historie sibi
sup hoc cōtradictū.
magnifice reposi
tus est in hierusa
lē. Tandē ob cul
pum supstitionis terminabit.
quem populus ei exhibebat. cōminuit eū
in puluerem rex iuda. ¶ Descopulis
torrentiū qui gestierūt. C. XXIX.

¶ De profecti per ali

quas mansiones. venerūt ad torrentē za
reth. quē transierūt siccis pedibus vt ma
re rubrum. Quem relinquentes castra
metati sunt contra arnon. Qui vt ait io
sephus fluuius est a monte arabie descen
dens. ⁊ p̄ desertū fluens in stagnū asphal
thidem erumpit. diuidens moabitidem
⁊ armoicam. Quidā volunt armoicaz
ciuitatem esse que est in deserto. ⁊ promi
net in finibus amorrei. De hoc transitu
israhel p̄ terram illam. p̄sequitur leuitic⁹
in hunc modū. Unde dicitur in libro bel
lorum domini. sicut fecit ī mari rubro sic
faciet in torrentibus arnon. Scopuli tor
rentium inclinati sunt vel gestierūt. vt re

quiescerent in arnon. ⁊ recumberent in fi
nibus moabitarum. Hunc locum suffi
cienter expositum nō memini me legisse.
Augustinus dicit. forte fuisse libzū sic vo
catum apud chaldeos. vñ egressus abra
ham erat. vel apud egiptios. apud quos
sapientiā didicerat moises. in quo de hoc
transitu propheteratum fuerat. Et autem
fines inter duas gentes ibi constitueren
tur. bello actum fuisse putant. quod p̄ter
magnitudinem sui bellum domini voca
tum est. quod bellum liber ille conscripsit
Quidam dicunt historiā toram de fi
lij israhel dici librum bellorum domini.
in qua frequenter dicitur dominus p̄ eis
pugnasse. Et maxime dicunt hebrei ī ter
ra illa amorreos manu potenti hebreozū
fuisse deleros. ⁊ isti legunt dicitur. pro di
ceretur. quia etiam in hebreo ita est. Sup
hoc dicitur in retractationibus bellorum
domini. ⁊ legitur sic. Unde id est de ar
non dicitur. id est dicitur. et fiet memo
ria in libro bellorum domini. id est in hi
storia ista cum legetur a posteris. Fiet au
tem mentio de ea talis. Sicut fecit domi
nus in mari rubro perdendo egiptios.
sic faciet in torrentibus arnon. perdendo
amorreos. Moises dixit. Futurum faci
et. nos dicimus preteritum sic fecit. Nō
etiam sequitur. Scopuli inclinati sūt ⁊ c.
Similiter ambigue exponitur. Tradūt
hebrei immensam multitudinem amor
reorum in conuallibus torrentium ⁊ sco
puloz arnon posuisse insidias israhelitis.
vt transeūtes incautos p̄merēt. dñm vo
lucantes oppressisse. rupibz hinc inde in
clinatis. ita vt labētia scopuloz extende
rentur in arnon.

ibiqz requiesceret
id ē finiret. fūerūt
dēs qd ī niue aliq̄ vi
qui dicerent de
des. ⁊ a labendo labē
scribi sitū arnon.
tia dicit.
qz cū scopuli prerupti ⁊ altissimi sint ī de
serto. paulatim inclinant humiliādo do
nec requiescant. id ē finiant iuxta arnoni

Domit esse. vt aliqui scopuli montium inuioꝝ corā israelitis inclinati sūt. vt de facili trāsiret. qđ forte erat p̄dictū ī b̄ndi-
 crione ioseph. ibi. donec veniret desiderū
 collū eternoꝝ. Et forte de edom dixit da-
 uid. Vires exultauerūt vt arietes. r̄c.

De cantico ad puteū. C. XXX.

Ex eo loco appa-
 paruit eis puteus. id est ex hoc lo-
 co venerūt in aliū locum. vbi mōstrante
 dño foderūt puteū. Cū subditur. Quia
 hūc puteū foderūt principes duces mul-
 titudinis in datore legis. id ē ī dño. Hoc
 tñ in hebreo nō legit. Et ascendit aqua de
 puteo. donec supra redūdaret. Forte ī si-
 gnū. qz exinde pugnaret. r̄ hostes supgre-
 derent in hūc modū. r̄ obruerent. Quo
 viso cecinit israel carmen istud. Ascen-
 dat puteus r̄c. **De morte seon regis
 amorreoꝝ r̄ og rege basan. C. XXXI.**

Egressus populuf
 inde p̄ aliquas mansiones pue-
 nit vsqz ī bamoth. Nec est nomē hoc mā-
 sionis. sed est vallis in regione moab. in
 verace phasga. id
 est iuxta montem **Erponit qđ dixerat**
 illū. vel forte adeo vallis ī vertice phas-
 mons ille magn⁹ ga.
 est qz in vertice habet colles r̄ valles. In-
 demisit israel nūcios suos ad seon regē
 amorreoꝝ. vt transitū ei p̄ terrā suā cōce-
 deret. Qui noluit
 imo cum exercitu **Vel saltē circa terrā**
 egressus ei obuiā suā sicut fecerat esau
 in desertū pugna r̄ moab. qđ legitur ī
 uit cū israel r̄ p̄ deutronomio.
 cussus ē in ore gladij. id ē in instantia. Jo-
 sephus dicit plurimos ex eis sin perisse.
 alios ruentes ad fluuiū iaculis terre con-
 fixos. fugiētes ad menia fundibularijs p̄
 uentos. Occisus est ḡ seon. tulitqz israel
 omnes eius ciuitates. ab arnon vsqz ia-
 boch. inter quas caput regni erat efebon.

r̄ habitauit in eis. **Ciuitates sunt qua**
Dicit ioseph⁹ hāc r̄ altera ē caput re-
 terrā inter tria flu-
 gni. altera finis.
 mina sitam. quasi naturam in sile haben-
 tem. r̄ opulentissimā. Arnon fluit a me-
 ridie. iaboch a septentrione. qui in ioꝝ-
 danem descendit. cui r̄ nomen tradidit ioꝝ-
 danis ab occidente. Cūqz transisset isra-
 hel fluuiū iaboch. r̄ ascēderet p̄ viā basā.
 occurrit ei og rex basan in extrai. quē p̄cū-
 serūt cū populo suo vsqz ad intermionē.
 r̄ possederunt terrā ei⁹. **Tñ terra hęc quā**
 habuerunt vltra ioꝝdanē. nō fuit de terra
 p̄missionis. qđ patet. qz moises hāc intra-
 uit. **Profectiqz castrametati sunt in cam-**
 pestribus moab. vbi trans ioꝝdaneꝝ ieri-
 cho sita est. **De itinere balaam r̄**
qđ ei locuta est asina. C. XXXII.

Udens balaam fi-
 lius sephor qui tūc rex erat ī mo-
 ab. quid fecerant amorreo. timuit. r̄ ascē-
 tos seniores madiā. qui p̄rimi regno ei⁹
 erant r̄ amici. consuluit quid facto opus
 esset dicēs. **Populus hic teletur nos. sic**
 solet bos herbas vsqz ad radices carpere.
Visitqz eorum consilio ad balaam filiū
 beozariolum qui habitabat sup flumen
 amonitarū. vt veniret r̄ malediceret po-
 pulo huic. **Audierāt enim qđ benedictus**
 erat cui benedicebat balaam. r̄ maledict⁹
 cui maledicebat. **Audierant etiam qđ isra-**
 hel nō vincebat in arcu r̄ gladio. sed ora-
 tione fusa ad dominū suū **Quisumqz ē eis**
 comodū excretionib⁹ p̄tra orationes di-
 micare. Cūqz venissent ad balaam senio-
 res moab r̄ madian ferētes munera diui-
 nationis in manibus. causamqz vie expo-
 suissent. dixit eis balaam. **Vanete hic no-**
 cre. donec videam quid dixerit mihi do-
 minus. **Domini enim prophētā se men-**
 tiebatur. licet in sacrificando consuleret
 demones. **Fortē demonē qui sibi loque-**
 batur dominum vocabat. **Dixitqz ei do-**
 minus in nocte. curam populi sui gerētis

In Numerorum.

Non eas cum eis. nec maledices populo
huic. quia benedictus est. Mane surgens
balaam. dixit sephibitū a dño. Aurium
misi ad eū balac viros plures et hono-
ratos. muneratq; maiora et ampliora pro-
misi. si malediceret populo. Quib; ait
balaam. Si dederit mihi balac domuz
suam plenam auri. nō potero mutare ver-
bum dñi. Obsecro manete hic enā i hac
nocte. Et ait dñs ad eū nocte. Surge va-
te cum eis. ita dūratur. vt qđ p̄cepero ti-
bi facias. Mane strata asina profectus ē
cum eis. Et iratus est dñs. stentq; ange-
lus domini gladio euaginato in via con-
tra balaam. Murauerat enim. ppositum.
et captus cupiditate pmissoz disponebat
quomodo populo malediceret. licet pbi-
buisset dñs. Iosephus videtur velle. qđ
dominus iratus quasi ironice dixerit ei.
vade cum eis. Qđ quia. rō intellexit. ob-
stitit ei angelus. Cum autē vidisset asina
angelum. quem tamen balaam nō vide-
bat. timens deuiauit in agrum. Quā cū
verberibus reduxisset balaam ad semitā.
iterū stetit angelus in angustijs maceria-
rum quibus vinee cingebant. timensq;
asina iunxit se parieti. et attriuit pedem se-
dennis. Et ille verberabat eam. Iterū ste-
tit angelus i loco angusto. vbi nec ad de-
xeram nec ad sinistra poterat deuari. Ti-
mensq; asina cecidit sub pedibus sedēis.
Qui cū vehementius sustibus cederet la-
tera eius. aperuit dñs os asine. et ait. Cur
pcuras me ecce iam tercio? Qui respōdit
Illusisti mihi. vtinam haberem gladiū.
vt pcuterē te. Assuetus iste monstris. ad
vocem asine non expauit. Porro aper-
uit dominus oculos balaam. viditq; an-
gelum stantem in via cum gladio. et ado-
rauit eum. Cui angelus. Reuersa ē mi-
hi via tua. et nisi asina declinasset occidis-
sem te. Cui balaā. Peccaui. et nūc si via
mea tibi est contraria reuertar. Cui ange-
lus. Glade. sed caue. ne aliud qđ p̄cepero
tibi loquaris.

De ariolatxsi balaam. et eius p̄phetia
Capitulum. XXXIII.

Ergo iret
balac occurrit ei in extremis
finibus moabitarū. magnifi-
ceq; suscipiēs eū dedit ei munera. Cui cō-
restatus balaam ait. Nō potero loqui ni-
si qđ posuerit dñs in ore meo. Ascende-
runtq; pariter excelsa montis. vnde extre-
mam ptem populi intuebant. Abierant
autē ab exercitu dñi stadys. xl. Dixitq; ba-
laam ad balac. Edifica hic. vij. aras. et pa-
ra totidē vitulos. et eiusdem numeri arie-
tes. Cūq; imposuissent ambo vitulum. et
arietem sup aram. dixit balaā regi. Sta-
iuxta holocaustū. vadam si forte occurrat
mihi dominus. et qđ iusserit loquar tibi.
Cūq; abisset. posuit dominus verba in ore
eius. Qui rediens. coram oib; assumpta
parabola. vel incepta ratione sua. vt bre-
uis habet. ait. Quomodo maledicam
populo. cui nō maledixit dominus? Ha-
bitabit solus inter gentes. et non reputa-
bitur. id est singularis erit p̄ omnibus.
et innumerabilis. Moriamur anima mea
morte istoz. et fiant nouissima mea hoz si-
milis. Corristatus balac ait. Quid ē qđ
agis? Dixitq; eū ad aliū locū excelsum
montis p̄phaga. vnde aliā ptem populi
videre posset. scđm errorē gentium pu-
tans omnia locis inesse. et temporibus. et
deū sicut hominē posse mutari. Cūq; iux-
ta modū p̄dictum statuissent ibi septem
aras. et imposuissent holocausta. iterū po-
suit dominus verba in ore ei. et reuertēs
ait. Non est idolum in iacob. nec simula-
crum in israhel. Dominus deus eius cū
eo est. Non est augurium in iacob. nec di-
uinitio in israhel. Surget vt leo. et quasi
leena nō accubabit donec deuoret predā.
id est terram chananeozum. Tunc ait ba-
lac. Saltem ne benedicas eis. nec male-
dicas. Itemq; duxit eum super montem
p̄hexoz. statuitq;. vij. aris. imposuitq;

holocaustis p singulas. nō abijt balaam
 ficur ante vt auguriū quereret. Sed ele/
 uans oculos. vidit israhel cōmorantem i
 tentorjs p tribus suas. 7 irruēte in se spi
 ritu dei air loquēs de se. Dixit balaam fi
 lius beor. Homo cuius obturatus ē ocu/
 lus. auditor sermonum dei. Quā pulcra
 tabernacula tua iacob. Hebreus habet. 7
 translatio origenis. Cuius oculus reue/
 latus ē. Amen idē est sensus. qz dū doz/
 muret. in somnis vidit hec q dicebat. Cū
 7 obturatus erat oculus carnis. 7 reuela/
 tus oculus mētis. vnde 7 sequit. Qui ca/
 dit 7 aperit oculus ei. Hebreus plenius
 habet. Qui ponit. id est qui collocat se in
 lecto. Addidit etiā apram de faule pphē/
 tiam dicēs. Colles ppter agag rex eius. 7
 aufere regnū illi. Qd factū est faul. qz
 peccerat agag regi amalechitar. Et post
 direxit verba ad populū. Qui bñdixerit
 tibi. erit ipse bñdictus. qui maledixerit. in
 maledictione reputabit. Cūqz irascet
 balac dixit. q in discessu suo daret ei cōsi/
 liū quid faceret aduersus populū hunc.
 Iterumqz assumpta parabola ait. Ori/
 tur stella ex iacob. 7 cōsurget virga. id est
 maria ex israhel. 7 pcuniet duces moab. 7
 vastabit omēs filios seth. q. d. Vastabit
 totū genus humanū qd scz carnale in bo/
 nis cōteret. 7 malos pdet. De seth em̄ to/
 tū genus humanū ē. de quo fuit noe. Fi/
 lij em̄ cayn diluuiū pierūt. scdm hoc vari/
 ciniū dici venisse magos in iudeam visa
 stella. 7 tunc exiisse apud eos scripta ba/
 laam sup hacre. Prophteravit quoqz q
 israhel idumeos 7 amalech qui fuit pan/
 cipiū gentiū pugnantiū cōtra eos subice/
 ret sibi. Prophteravit etiā q assirij terraz
 vastarēt. etiā cineos qui erant de fortissi/
 mo genere. scz de ietro. Addiditqz. veniēt
 in trieribus de italia. 7 supabunt assirios
 vastabūtqz hebreos. 7 ad extremum ipsi
 pibunt. Nonar/
 cibiam pdixit ro/
 manoz. 7 in fine scilicet quando erant
 omnes reges subie/

tempoz destructi/ cti romano impio.
 onem eorundem.

Dicit iosephus eū pphertasse adhuc totū
 orbē futurū eoz habitaculū in eternū etiā
 insulas. Et cū ps pphete sit implera. reli/
 quū p certo credimus implendū.

Qd amore mulierulaz initiatus est
 israhel beelphegor. C. XXXIII.

Uirrexit balaā

vt rediret in locū suū. Cūqz in fi
 nibus madian valediceret balac 7 suis.
 cōsiliū dedit eis. vt virgines quarū specie
 illudi posset castitas. circa tētozia israhel
 cum exentijs vena

libus mitterēt. qz **C**renia pegrinorum
 iuuenes ad se de/
 dinantes iterum **U**nde reno/
 dochium.

sibi allidere laborarent. vt eos transgredi
 leges patrias facerēt. 7 deos colerēt alie/
 nos. vt sic de o suo irato eis. vel ad modū
 cū tēpus humiliarent. Deo enim eis ppi/
 cio. nec bella nec pestis aliqua eos corripe/
 rent. Fecerūtqz ita madianite. Amen 7
 de moabitidis virginibus misse sūt. sz pau/
 ce. qz naturaliter sūt deformes. Eo tpe
 mozabaf israhel in sethim. 7 fornicatus ē
 cum filiabus moab. que vocauerunt eos
 ad sacrificia sua. 7 comederunt idolothū/
 ra sua. 7 adoraue/
 runt deos earū. 7

Inio. as. nō initioz
 unde initio scolarē
 litteris.

beelphegor. idolo madianitarum. idolos
 scz tentiginis quē grecia priapum dixit.
 Statulqz dñs dixit ad moisen. Tolle cū/
 ctos principes po/
 puli tui. 7 suspen/
 de eos ptra solē i

pena aliq. vel plaga
 a dño irrogata. quā
 taf furoz me? ab
 expssam nō habem?.

israhel. Forte quia subditos non corrip/
 ebant. duces tribuum voluit suspendi.
 Vel potius principes. id ē auctores hui/
 idolatrie. Cū 7 statim subdēs dixit moi/
 sel.

le ab hinc...
 p...
 C...
 D...
 E...
 F...
 G...
 H...
 I...
 K...
 L...
 M...
 N...
 O...
 P...
 Q...
 R...
 S...
 T...
 U...
 V...
 W...
 X...
 Y...
 Z...

tes ad iudices isrl. Occidat vnusquisqz
primos suos qui initiati sūt teelphezor.

De zelo phineas. C. XXXV.

Quid dicit iosephus

qz princeps i tribu simeon zamar
ri filiā cuiusdā parentis madianitarū du
xerat q dicebat corbi. qui vxoze iuente i
quadā solēnitare cū alijs ducibz deo im
molauit. Quāobrem cū moyses ecclesiā
cōgregasset. r eos culparet. non nomina
tim tñ. qz turba erat in causa. ille corā om
nibus cōfessus est se alienigenaz durisse.
idola colere. nec tirannicis legibus quas
i pē sibi moyses posuerat obnoxiiū esse. qui
bus sub figmēto legis r dei grauiori ser
uitute pmebat populū qz egiptij cui pzi
um auferebat vinedi arbitriū. r discedēs
corā omni turba q flebat ante fores taber
naculi dñi intrauit tabernaculū vxoris.
Mirabant aut omnes qz mortu? nō fue
rat. Surgēs qz phinees filius eleazari de
medio multitudinis. r arrepto pugione
ingressus est post illū lupanar. r cū inue
nisset coeuites pfodit ambos in locis ge
nitalibus cessa

uitqz plaga. r oc

cisi sunt. xiiij. mi

lia. forte a dño p

plagā aliquā pcedentē. que tūc cessauit.

Sed iosephus videtur velle. qz plurimi

iuuenes zelo finees accensi multa milia

populi percusserunt. Locutus est aut dñs

ad moisen. Hostes vos sentiant madiani

nite. Percutite eos. Hoc factū ē postea

cū moyses misit exercitū. r percussit madiani

tas. Vel forte sic percussit fuerāt filij isra

hel. voluit etiā tūc dñs mulieres occidi q

subueterant eos. **S**ecūndus nume

rus bellator. C. XXXVI.

Quid dicit iosephus

qz princeps i tribu simeon zamar

ri filiā cuiusdā parentis madianitarū du

xerat q dicebat corbi. qui vxoze iuente i

quadā solēnitare cū alijs ducibz deo im

molauit. Quāobrem cū moyses ecclesiā

cōgregasset. r eos culparet. non nomina

tim tñ. qz turba erat in causa. ille corā om

nibus cōfessus est se alienigenaz durisse.

idola colere. nec tirannicis legibus quas

i pē sibi moyses posuerat obnoxiiū esse. qui

bus sub figmēto legis r dei grauiori ser

uit in psalmo. Bre

uit finees r placuit r

cessauit qz flatio.

tit finees r placuit r

rate summā filio
rū israhel qui ad
bella possunt pce
dere. a. xx. annis r
supra p domos r
cognationes suas
feceruntqz ita. r
inuenti sunt. dc.
milia. r inde. dcc.
r. xxx. inter quos
nullus fuit eozū qui numerati fuerant a
moise r aaron. pter iosue r aaleph. Et ait
dñs. Istis diui
detur terra. pluri
bus maiorē par
tem dabis. r pau
cioribus minorē.

Ad nō est intelli
gendū de tribubz
vel familijs. sed de
eque diuisa. scdm
fortes data est tri
bubz. r quelibet
tribus forte equa
les ptes dedit fa
milij. familie ve
ro iuxta numerū
capitū domibus
diuiserunt sine sorte minores portiones.

Numerati sunt quoqz leuite a mēse vno
r supra. xxxij. milia generis masculini.

De iure successionis lxxreditarie. Ca
pitulum. XXXVII.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

Reduc ad memoriā
qd supra distinctuz
est inter tribū. famili
am. r domū. r intelli
ges qd dicit. qd ali
as non est intelligen
dum.

qz p malicia ipoz do
minus iam oēs de
leuerat. qui sup nu
merati erāt apti pu
gnare. r postqz mul
to tpe p diffidentia
sua errauerant in de
serto pcepit dñs de
nouo numerari ap
tos in bello.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Sorte distribuēda
eque diuidēda sunt.
ne forte inequaliter
fors daret pluribus
ptem minorē. r econ
uerso.

Quid dicit iosephus

qz princeps i tribu simeon zamar
ri filiā cuiusdā parentis madianitarū du
xerat q dicebat corbi. qui vxoze iuente i
quadā solēnitare cū alijs ducibz deo im
molauit. Quāobrem cū moyses ecclesiā
cōgregasset. r eos culparet. non nomina
tim tñ. qz turba erat in causa. ille corā om
nibus cōfessus est se alienigenaz durisse.
idola colere. nec tirannicis legibus quas
i pē sibi moyses posuerat obnoxiiū esse. qui
bus sub figmēto legis r dei grauiori ser
uitute pmebat populū qz egiptij cui pzi
um auferebat vinedi arbitriū. r discedēs
corā omni turba q flebat ante fores taber
naculi dñi intrauit tabernaculū vxoris.
Mirabant aut omnes qz mortu? nō fue
rat. Surgēs qz phinees filius eleazari de
medio multitudinis. r arrepto pugione
ingressus est post illū lupanar. r cū inue
nisset coeuites pfodit ambos in locis ge
nitalibus cessa

uitqz plaga. r oc
cisi sunt. xiiij. mi
lia. forte a dño p
plagā aliquā pcedentē. que tūc cessauit.

Sed iosephus videtur velle. qz plurimi
iuuenes zelo finees accensi multa milia
populi percusserunt. Locutus est aut dñs
ad moisen. Hostes vos sentiant madiani
nite. Percutite eos. Hoc factū ē postea
cū moyses misit exercitū. r percussit madiani
tas. Vel forte sic percussit fuerāt filij isra
hel. voluit etiā tūc dñs mulieres occidi q

subueterant eos. **S**ecūndus nume
rus bellator. C. XXXVI.

Quid dicit iosephus

filie salphaar. Ad filios autem israel loqueris. Homo si mortuus fuerit absque filio. ad filiam transibit hereditas. quod usque hodie consuetudo obrinet. Quod si nec filiam habuerit. transibit ad fratres eius. Quod si nec fratres habuerit transibit ad patruos. Quod si nec hos habuerit. ad eos qui proximi sunt.

De substitutione ioseph. C. XXXVIII

Dixit quoque dominus ad moysen. Ascende in montem abarim. et contemplantur terram quam daturus sum filiis israel. et post ibis ad populum tuum. Non enim intrabis eam. Cui moyses. Provideat dominus de spiritu omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. ne sit populus domini sicut oves sine pastore. cui dominus. Tolle ioseph. et statue coram eleazaro. et omni multitudine. et imponem manum tuam super caput eius. ut audiat eum omnis synagoga filiorum israel. Fecitque moyses ut dominus imperauerat. cognouitque uniuersa multitudinem. quod ioseph post mortem moysi antecederet eos. Utrum autem tunc vel post ascenderit moyses. ut videret terram. certum non est. sed certum est quod ascendit. et parte terre videre potuit. Quod si terram vidit. miraculose factum est.

De libaminibus. C. XXXIX.

Recepitque dominus minus moysi de iugi sacrificio. et de sacrificiis legalium solennitatum. Sed quod non offerebatur hostia sine libaminibus suis. de his breuiter permittendum est. Libamen vel libamentum erat similia oleo glutinata et vinum. quod cum hostia adolebantur. ut scilicet quasi panis et vinum et caro domino offerretur. Cuius ratio hostie proprium libamen determinatum erat. Pro agno simile decima pars ephi. vini quarta pars bin vel ephi offerebatur. Erant autem ephi et choros mensure aridorum bin et baros liquidos. Choros enim .xxx. continet modios. ephi decime erant inter tres aridorum. bin et grece de trabo ephi. batus liquidorum. prius

vel de vino ephi. tollebat decima. Item rui. ix. pres decimabant. et tercio decimabant reliquum. et sic erant tres decime unius ephi. Pro ariete de simila due decime. de vino tercia pars bin pro vitulo de simila tres decime. de vino media pars bin. Erant etiam libamenta bira. Si qui legas. pro agno de simila dari decimam decime. intelligendum est de consuetudine decima decimandi quasi decima decimationis. vel decimam decimantem. Vel ipsa decima ephi iterum decimabatur. et hec decime decima dabatur pro agno secundum quosdam. Vel potius idem est decima decime. quod decima ephi. Est enim ephi decima chori.

De iugi sacrificio. C. XL.

Prius autem de iugi sacrificio videamus. Iuge sacrificium vel indeficiens quotidie fiebat de sumptu publico. Mane offerebatur agnus annuus in holocaustum cum libaminibus suis. ut tota die cremaretur in odore suauis domino. Quo imposito super altare sacerdos cum prunis et thimiamate et lotus intrabat tabernaculum. ponebatque prunas cum thimiamate super altare incensum. Et hoc vocabatur consummatio sacrificij. Tunc etiam quatuor de septem lucernis mortificabat. In vespe ponebatur similiter alius agnus in eundem modum. Et intrans cum thimiamate sacerdos. accendebat omnes lucernas. et sic tota nocte in altari erat odor suavis domino. Vesperantem tamen sacrificium melius erat. et pinguius matutino. quod sepe in die propter illud plura imponebantur. Et inde dicebatur illud gratum domino. quod pinguius dicimus nos gratum. quod morte domini facta vespe significabat. Hos agnos quidam tradunt de sumptu tradi sacerdotum. Iosephus vero de publico. qui etiam quotidianam de sumptu sacerdotum oblationem determinat. Offerebat enim sacerdos in diebus vicis sue assarium farine oleo mixte. et modica decoctione indurate. medietatem mane. et medietatem

vesperis altare. In hunc modum ecclesia mane et vesperis offert domino laudes et completorium. vel potius in prima et completorio offert confessionem ad munus orandum tanquam iuge sacrificium. quia sacrificium nemini deo est spiritus contritus et humiliatus. De sabbato et oblationibus eius. C. XLI.

Solenitates legales erant septem. Sabbatum. neomenia. phas. pentecostes. festum clangoris. festum preciationis. scenoplogia. Sabbatum interpretatur requies. et potest dici festum domini. quia cum alia festa instituta et nominata sunt ab aliquo euentu vel opere corporis. hoc dicitur sabbatum. quia deus in eo quiescit. Inde est forte. quia privilegium est in duobus. quia in eo non licet cibum parare. nec ultra mille passus ire. Dicitur autem hoc festum legale. non quia ante legem etiam ab exteris quibusdam nationibus observatum fuerit sabbatum. sed quia sub lege primo observatum est precepto. Ea die proter iuge sacrificium offerebantur duo agni anniculi immaculati cum libamentis suis. omnia haec in holocaustum.

De neomenia. C. XLII.

Neomenia sonat innovatio lune. Neos enim novum mense luna interpretatur. Quia gentes in legibus suis lunationes per menses habebant ex lege. die nove lune vocabatur kal. legales. et erat dies ferialis apud eos. Ea die offerebant vitulos duos. arietem unum. agnos anniculos. vii. cum libamentis suis per singulos. Hic quoque per dedicationem peccati. cum libamentis suis. omnia haec in holocaustum.

De phas. C. XLIII.

Quartadecima die primi mensis ad vesperum comedebant agnum paschalem. et non illa dicebatur phas. id est transitus propter causas superius dictas. Eadem dicebatur pascha. id est immolatio. Sequenti die inchoabat festum

azimorum quod pretebatur septem diebus. Quorum dies prima et ultima solennis erat et ferialis ab omni opere servili. Quod ezechiel addit de festo primum diei aprilis. et alibi de .x. die qua tollebat agnum. Et primus mensis solet comparari. vii. in solennitatibus. forte moyses causa brevitatis pertransiit. Vel multa ad ampliandum cultum dei supradicta sunt. quae ezechiel persequitur. sicut in sabbato de portarum apertione et prece principis. Post primam diem solennem. id est .xvi. luna torrebatur igni spicas recetes. et grana manibus confecta in modum farris fracti offerebantur domino assarium unum. cuius pugillum vel dragma unum adolebat sacerdos super altare. reliquum erat eius. Pro hac oblatione quidam putaverunt hoc festum non solum azimorum dici. sed etiam festum novorum. errantes. quia legunt nisan quandoque vocari mensem novorum. Ab hac .xvi. die dicit ioseph numerari. vii. hebdomadas. post quas statim erat pentecostes. Alij dicunt eas numerari ab altera die sabbati quod erat in diebus azimorum. quia lea historie videtur sic sonare. Alij ab ipsa prima die azimorum. ne plures quam .l. dies inter pascha et pentecostem inveniant. In his diebus. vii. per singulos dies offerebantur in holocaustum eadem hostie quae etiam in neomenia cum libamentis suis.

De pentecoste. C. XLIV.

Pentecostes sonat quinquagesimus. Pentecostes enim grece. l. latine. hebraice asarta. Vel pentecoste. ipsa quinquagesima dierum. quibus completis imminet ultima dies dicebatur festum pentecostes. I. dierum. Fiebat autem in memoriaz date legis. que .l. die ab exitu de egipto data est. Eadem solennitas dicebatur secundum hoc inveniuntur. Dum complerentur dies pentecostes. ma dies dicebatur festum pentecostes. I. dierum. Fiebat autem in memoriaz date legis. que .l. die ab exitu de egipto data est. Eadem solennitas dicebatur certior sententia est a prima die azimorum quinquagesimum esse pentecosten. et a seculum quinquagesimum

festum ebdoma-
darū. qz supputa-
tis vt dictū ē. viij.
ebdomadib⁹ ab
altera die sabbati
azimozū fiebat.

Quod si volum⁹ se-
qui iosephū. sabbatū dicem⁹ hic primaz
diē solennē azimozū. Dicebat etiā festuz
primitiuoz. qz tūc de nouis frugib⁹ offe-
rebantur duo panes duoz assarioz de al-
phira siccata. facti scdm iosephū ⁊ fermē-
tati. et ideo nil ex
eis sup altare po-
nebat. ⁊ cum eis
due agne i esum
tantū sacerdotū.
⁊ nil ex eis in cra-
stinū reinqui p-
mittebat. Erat ⁊
hoc festū. viij. die-
ruz. ⁊ p singulos
offerebant eedes
hostie q etiā i neo-
menia et in dieb⁹
azimozū cum liba-
mētis suis. An videt velle iosephus tūc
immolari vitulos tres. arietes duos. ag-
nos quattuordecim.

De festo tubarum. C. XLV.

Prima die mēsis

septimi duplex erat solennitas.
neomenia. ⁊ festū clangoris vel tubarum
Unde. Buccinate i neomenia tuba. In
quo buccinabant cornib⁹ pecorinis. qz ea
die liberat⁹ ē isaac ne immolaret. pecore
substituto p eo. Dicebat etiā festū septi-
moz. vel sabbatū mensiū. qz hic septim⁹
mēsis fere totus erat solēnis. Ea die pter
oblationes neomenie offerebant in holo-
caustū vitulus vn⁹. aries vn⁹. agni anni-
culi. viij. hircus p peccato cū libamētis su-
is. Tradit qz subintroducū est a iudeis
de cereis. vt p ignē immolationē isaac pa-

esse secundā diē pen-
tecostes. in q offere-
bant panes noui. sic
secūda die azimozū
grana. ⁊ ita duo di-
es quinquagesimi le-
gunt numerari.

Tres primitie fru-
guz offerebant dño.
scz colligēdarū. eden-
darū. referuandarū.
Colligēdarū in ma-
nipulis. ⁊ in pascha
Edendarum in pa-
nibus. ⁊ in penteco-
sten. Referuanda-
rū q referuabatur. et
de istis ad plus da-
bat. xl. ps ad minus
decima.

raram significarent. Itē a moderniorib⁹
translati sunt cerei ad decimā diē q est p
mortuis. forte p spe resurrectionis.

De festo ppiciationis. C. XLVI.

Decima die eius

dem mēsis erat festū ppiciationis
qz ea die redijt moyses ad eos. referēs de-
um eis placatum
sup offensam vi-
tuli cōstantis. Ea
die ieiunat ar lo-
mines ⁊ iunēta. a vespa vsqz ad vespam
p memoria mortuoz. An etiā dicebatur
dies afflictionis. Dicebat quoqz dies ex-
piationis. qz ea die sanguine vitule rufe
expiabat tabernaculū ⁊ altare. vt pdictuz
est. Et fiebat cinis ad expiationē immun-
doz. ⁊ ipi expiabant a peccatis illius ani-
mi p emissionē hirci apopeij. Erat etiā ob-
latio diei illi⁹. vituli vn⁹. aries vn⁹. agni
anniculi. viij. hircus p peccato cum liba-
mentis eorum.

De Scenoplegia. C. XLVII.

Quintadecima

die eiusdē mēsis erat scenophe-
gia. qd sonat fixio tabernaculoz. In qua
p septē dies habitat ar sub vmbra culis.
i memoriā xl. annoz i quib⁹ fuerūt i taber-
naculis i deserto. An ⁊ festū tabernaculo-
rū dici solet. Protelabatur aut septem die-
bus. quarū prima ⁊ vltima solēnes erāt.
Octau⁹ etiā dies erat solēnis. nō qz esset
de scenoplegia. sed qz ea die cōueniebant
ad faciendā collectā in vsus paupum. vel
i alios vsus cōmunes. Unde ⁊ scenophe-
gia quandoqz legitur esse festuz octo die-
rum. Sed patres illi nō seruierūt ogdo-
adi. Traditur quoqz in quattuor diebus
interpositis a die decima vsqz ad hanc
breos seruare ieiunia. Tradit iosephus
qz in his septem diebus ferebant in ma-
nibus ramos mirri ⁊ salicis. ⁊ sūmitates
palmaruz. virgulas mali psici. Fiebatqz

te cunctis frugibus terre oblatio dño in gratiarũ actionẽ. Oblatio nõ septẽ die/ rum hęc erat. **P**rima die offerebantur in holocaustuz vituli. xij. arietes duo. agni anniculi. xij. et hircus p peccato cũ liba/ mentis eoz. **E**adẽ oblatio arietũ et agno/ rum et hirci fiebat p singulos dies sequẽ/ tes. sed de numero vituloz vnus subtra/ hebat in dies. **I**n secũda. xij. in tertia. xi. in quarta. x. in quinta. ix. in sexta. viij. in septima. viij. **I**n. viij. que erat solẽnis of/ ferebatur aries vnus. vitulus vnus. agni anniculi. viij. et hircus p peccato. cũ liba/ mentis eoz. **F**orte in. viij. diebus facta est subtractio vituloz. vt in summa fierent lxx. in memoriã eoz qui in. lxx. animabus intrauerũt egiptũ. **H**ęc sunt oblationes holocaustoz in. viij. solennitatibus. et fie/ bant de publico. **N**on ppter hoc cessabat indefinens sacrificium. nec hostie sponta/ nee vel necessarie. **E**t nota. quia ille tres solennitates que. viij. diebus prelabantur. pcpue dicebant. **E**t sabbatũ qd interue/ niebat in illis diebus. dicebat sabbatum sabbatoz. quasi sabbatũ festoz. **A**lias fe/ stiuitates adiecerunt bis hebrei. ppter va/ rios euentus. sicut encenia. et phurim. id est festũ bester. sed nõ dicũtur legales. id est nõ sunt in lege institute. **N**ota solenni/ tates pfatas tres. pascha. penthecostes et scenoplegia dictas ceremonias a cereis. id est luminaribus. vel a carie. et mene. qz tũc debent in nobis sordes deficere quasi carimene. **U**el a cavendo muntis. id est of/ ficijs ferilibus quasi carimone. **U**el a ce/ rete vbi summa veneratio pstita est sacris romanis illuc delatis vrbe a gallis capta

De votis. C. XLVIII.

Addidit quoqz dominus de votis mulierũ. **C**iv/ duat vel repudiata quicquid voverint. vel in quo iuramento se cõstrinxerint. imple bunt. **F**ilia vel vxor tenentur ex voto vel iuramento. nisi pater vel vir cõtradixerit.

statim vt audierit. **S**i enim statim cõtra dixerit. irrite sunt pollicitationes earum ipe nõ peccatũ portabit qui cõtradixerit. **U**ir aut omne iuramentũ vel vorum implebit. nisi forte de continentia.

De destructione madian et prede diuisione. C. XLIX.

Terũ locutus est do/ minus ad moisen. **U**lciscere filio israhel de madianitis. et sic colligeris ad populũ tuũ. **A**mauit ergo moises de singulis tri/ bus mille viros electos. sex. xij. milia. p̄fecitqz eis finees filium eleazari. **C**asa quoqz sancta. id est tubas ad clangenduz tradidit eis. **Q**ui p̄fecti hostes vicerunt. **Q**uinqz reges et omnes viros eoz occi/ derunt. vrbes viculos et castella flamma cõsumpsit. balaã quoqz interfecerũt gla/ dio. mulieres et puulos pecora et omnem suppellectilẽ in predam duxerunt. **D**um aut redirẽt moises et eleazar. omnes prin/ cipes synagoge egressi sunt in occursum eoz extra castra. visisqz mulieribus irat? moises dixit ad eos. **C**ur feminas reser/ uastis? **N**onne ipe sunt que receperũt fi/ lios israhel? **I**nterficite omnes que noue/ runt viros et omnẽ masculum. virgines tantũ reseruate. **F**eceruntqz ita. et reserua/ te sunt virgines. xxxij. milia. **E**t ait moi/ ses. **Q**uia peccastis eritis immũdi. quia occidistis vel tetigistis mortuos. extra ca/ stra eritis septẽ diebus et purificabimini tercio et septimo die aq̄ aspersionis. **P**re/ da etiã quã tulistis purificabit. **A**urũ et quicquid transire p ignẽ potest. igne pu/ rificabit. **Q**d aut ignem nõ potest susti/ nere. aqua expiationis purgabit. **D**ixitqz dominus ad moisen. **T**olle summam eo/ rũ que capta sunt. ab homine vsqz ad pe/ cus. et diuides predam ex equo inter eos qui pugnaverunt. et reliquam multitudi/ nem. **D**e parte nõ eoz qui pugnaverunt separabis domino vnã animã de quin/ gentis. et dabis eam eleazaro. **E**x media

vero pre multitudinis accipies quinquaginta
 geminum caput et dabis lemnis. Quo facto
 principes exercitus accesserunt ad moysen.
 et dixerunt. Recensuimus numerum pugna
 torum. quos dedisti nobis. et nec unus qui
 tem defuit. Quamobrem offerimus in do
 naris domini. quod in preda auri potuimus in
 uenire. pichelides
 armillas. anulos. **A**peri. quod est circi.
 et chile quod est brachium.
 et dixerunt pichelides. quod
 dicunt pichelides. quod
 si ornamentum brachii.
Susceperunt autem
 et moyses eleazar et intulerunt illud in taber
 naculum. **D**e sorte duarum tribuum
 et dimidie. C.I.

Filius autem ruben
 et gad et dimidia tribus manasse
 se habebat pecora multa nimis. Et uide
 res amorream. basan et galaad aptas pe
 coribus alendis. rogauerunt moysen. ut ter
 ram hanc eis concederet. Estimans autem
 moyses ob timorem pugne et laboris hoc
 eos quesuisse. malignos eos appellauit. eo
 quod fratribus in erumna consistentibus. ipsi
 uellent deliciarum. Ipsi vero polliciti sunt quod
 mulieres et pueros in turis locis ordina
 rent. caulas ouibus. et iumentis stabula
 fabricarent. ipsi vero armati prederent fra
 tres suos. donec eos introducerent ad loca
 sua. Sub hac autem conditione terram seon re
 gis amorreorum. et regis basan suscepit.
 Porro filius machir filius manasse obtinuerunt
 galaad. Vair vero filius manasse occupa
 uit vicus eius. et vocauit eos anoth iair.
 id est villas iair.

Catatalogus. xlii. mansionum. C.LI.

Donitur hic ca
 talogus mansionum ab exitu
 de egipto. Fuerunt autem ante
 transitum maris rubri. iiii. ramesse. sochor.
 ethan. phiayroth. **A** mari rubro usque ad
 syna. vii. maratb helim. iam suph. quod so

nat mare rubrum. vel scirpeum. **I**am enim
 mare. suph rubrum vel scirpeus interpretatur.
 et potuit esse lacus scirpeus. quod hebrei quibus
 liber aquarum congregationem vocant mare.
Dost iam suph desertum syn. deseta. hal.
 raphidim. solitudo synai. **A** monte syna
 usque ad cades. xxi. sepulchra concupiscentie.
 aseroth. rethmon. phares. lemna. rethsa.
 sedarba. mons sephar. areda. maceloth.
 thaat. thare. melcha. esmona. moseroth.
 baneiacham. mons galaad. **I**etebatha.
 ebzona. asiongaber. cades. **A** cades usque
 ad campestriam moab nouem. mons hor. sal
 phana. phinon. oboth. ieabarim. dibon.
 gad. helim. reblatim. montes abarim.
 campestriam moab. **D**e urbibus
 leuitarum et suburbanis. C.LII.

Tertium locutus est do
 minus ad moysen. et distinguit terminos ter
 re promissionis. ab ortu et occasu. meridie
 et aquilone. Et nominauit principes tri
 buum. qui transito iordane cum iosue et eleaza
 ro terram diuiderent. **P**recepitque leuitas in
 omnibus tribubus dispositos. habere. xviij. ciui
 tates ad inhabitandum. et a muris forinse
 cus per circuitum terram mille passuum obti
 nere. in quibus suburbana essent ad pecora eorum
 alenda. **E**x quibus ciuitatibus. vi. essent re
 fugii. tres ultra iordanem. et tres circa. de
 quibus in tetronomio dicitur.

De matrimonio contribulorum. C.LIII.

Accesserunt autem fi
 lii machir filii manasse ad moi
 sen et dixerunt. **F**ilie salphaar fratris nostri ha
 bebunt nobiscum sorte ex precepto domini. **S**i igitur
 pserint uiris tribu alteri. quod filii earum se
 quentur tribum patris. minuet hereditas no
 stra et sortium distributio confundet in iubi
 leo. **O**ccasione igitur filiorum salphaar. lex hec p
 mulgata est a domino per moysen. **D**es uiri di
 cant uxores de tribu et cognatione sua. eo quod
 hereditas permaneat in familijs. ne commisce
 antur tribus. sed maneant a domino separate sicut et

- H**istoria deutronomij. c. j.
- E**pilogus cum additionibus & determi-
nationibus. c. ij.
- D**e ciuitatibus refugij trans iordanē. c. iij.
- D**e precepto dilectionis. c. iij.
- D**e decima secunda. c. v.
- D**e appellatione populi ad summum sa-
cerdotem. c. vj.
- D**e iusticia regis. c. vij.
- D**e maleficis abiciendis. c. viij.
- D**e ratione legis. c. ix.
- D**e timidis & sollicitis remouēdis ab ex-
ercitu. c. x.
- D**e fœdus inirent cum gentibus. c. xj.
- D**e his quibus non erat fas intrare ec-
clesiam dei. c. xij.
- D**e prohibitione prostibuli. c. xij.
- D**e plagis quarū maior erat quadrage-
naria. c. xij.
- D**e suscitatione feminis & modis discal-
ciandi. c. xv.
- D**e semine agrozum. c. xvj.
- D**e deletionemalechitarum. c. xvij.
- D**e moyses tradidit deutronomium le-
uitis. c. xvij.
- C**anticum testimonij. c. xix.
- D**e morte moisi postq̄ benedixit populo
c. xx.

Historia deutronomij. C. I.
Quinta vlti-
 ma huius historie distin-
 ctio hebraice dicitur ellede-
 barim qd̄ sonat. **H**ec sūt
 verba. **G**rece aut̄ dicitur deutronomij. id ē
 secūda lex. **D**euteron em̄ secūda. nomia
 lex. **E**x hoc noīe quidā errātes dixerūt du-
 as esse leges. vnā datā a deo. q̄ in p̄ceden-
 tibus libris cōtinet̄. alterā datā a moise.
 q̄ in hoc libro. **A**ddenres in assertionē sui
 erroris. q̄ de illa legē supra. **L**ocutus est
 dñs ad moisen. & ad omnem israhel. **D**e
 ista dicit. **L**ocutus ē moises. **A**d hec dice-
 bāt. q̄ multa hic legunt̄ q̄ nō supra. q̄daz
 quali cōtraria. q̄d nō fietet si hic esset p̄di-

ctorum repetitio. **V**erius sentienduz est.
 qz hic pentateucus nō est nisi lex vna. q̄
 etia3 ab apostolo & alijs sepi⁹ vocatur lex
 moisi q̄ lex dei. **H**ebre⁹ etiā vocat. hos. v
 libros thorat. i. legē. nec ob aliud dicitur li-
 ber hic lex secūda. nisi qz p̄dicta hic iteran-
 tur. q̄si lex iterata. **I**terantur etiā hic tria
 trib⁹ de causis. p̄cepta & ceremonie ad cō-
 mendariouē memorie & ipsorū cōfirmati-
 onē. **B**eneficia dei ad roborandā dilectio-
 nē dei i illis. **F**lagella q̄ sustinuerūt mur-
 murātes ad incutiendū timorē. **S**i vero
 in hac iteratione videt̄ aliq̄ p̄dictis inesse
 cōtrarietas in sup̄ficie verborū. in intelle-
 ctu tñ nulla ē. **F**uerūt etiā qui dicerent
 hūc librum factū a iosue trāsito iordanē. qz
 legē in principio. **H**ec sunt verba q̄ locu-
 tus ē moises trans iordanē. **P**ro situ em̄
 terre sacra scriptura dicere consuevit. vlti-
 tra iordanem vel citra. **D**icitur liber moisi.
 vel iosue. qz qd̄ moises verbo tradidit. io-
 sue redegit in scripto. **V**idet̄ etiā hieroni-
 mus velle. q̄ magnā iosue hui⁹ libri scri-
 pserit p̄tem. **V**erius videt̄ esse q̄ script⁹
 sita moise. **V**el hoc scz. & loquar. de se tan-
 quā de alio in principio apposuit esdras.
 sic & in fine de morte moisi. p̄sertim cū cir-
 ca finē libri legat̄. **S**cripsit moises lege3
 hanc. & paulo post. postq̄ scripsit moises
 verba legis hui⁹ in volumine. p̄cepit leui-
 tis. tollite librum hūc. & ponite in latera ar-
 che federis. **L**egit quoqz lōgo tpe post in-
 uētus in hierusalē deutronomij in archa.

Epilogus cum additionibus & deter-
 minationibus. C. II.

Quadragesimo
 anno ab exitu filiorū israhel de
 egipto. xi. mēse. prima die mēsis. videns
 moises diē mortis sibi imminere. locut⁹
 ē ad oēs filios israhel. & cepit legē expla-
 nare. cōgregās eos sc̄dm iosephū ad ior-
 danē in loco vbi nūc ciuitas abidal ē lo-
 cusqz palmarū. **S**ane recapitulationem
 moisi p̄sequētes. q̄ supra dicta sūt omie3

tenus supaddita dicemus. quedā q̄ vi-
denf cōtraria memorabim⁹ determinan-
do. Itaq; i recapit-
ulando ait moi-
ses. Dixi vobis il-
lo tpe. Nō valeo
solus negocia vestra sustinere. date ex vo-
bis sapiētes. ⁊ ponā eos tribunos. centu-
riones quinq̄genarios ⁊ decanos. Hoc
videt cōtrariū pdictis. Supra em̄ consi-
lio iero dixit hoc factū esse. Cūq; vero
factū fuit. Primo em̄ ad cōsiliū loceri fa-
ciendū secreto disposuit. postea auctozita-
te ⁊ assensu populi cōpleuit. Ad pusilla-
nimitatē quoq; eoz cōfortandā. iteravit
moyses de victoria og regis basan. qui ve-
stiterat de stirpe gigantiū. ⁊ in argumen-
tū magnitudinis ei⁹ monstrat lectus fer-
reus ipsius in rabath filioz amon. ix. cu-
bitos habens longitudinis ⁊ quattuor la-
titudinis. ¶ De ciuitatibus re-
fugij trans iordanem. C.III.

Reparauit moi-
ses tres ciuitates refugij tras ior-
danē. bosoz in tribu ruben. ramoth in ga-
laad in tribu gad. golan in basan in tribu
manasse. Haruz hic vsus erat. Si quis
nolēs hominem occidisset. cōfugiebat ad
aliquā harū. ⁊ ibi a consanguineis occisi-
tus erat. Si em̄ extra fines alicui⁹ ha-
rū inuenisset eū. qui vltor sanguis effusi
esse debebat. impune percutiebat homicidā
Erat aut in ea fugitiu⁹ vsq; ad recōcilia-
tionē cū p̄p̄quis. vel vsq; ad mortē sum-
mi pontificis. i q̄ hmōi oēs fugitiui redi-
bant securi ad p̄p̄ria. Tñ si p̄p̄quis occisi
volebāt illū imperere q̄ volēs occidisset.
⁊ coram ciuibus vr̄bis eius hoc p̄barēt.
⁊ tradebatur eis ad occidendum.

¶ De precepto dilectionis. C.III.

Addidit quoq;
moyses. Diliges dñm deuz tuū
ex toto corde tuo. ⁊ ex tota aia tua. ⁊ ex to-

ta mēte tua. ⁊ ex tota fortitudine tua. Ad-
didit quoq; cū demanna iteraret. Nō in
solo pane viuūt ho-

mo. sed i omni ver-
bo qd̄ procedit de
ore dei. Panē vo-
cauit hic omnē ci-
bū hominū. Con-
suevit em̄ scriptu-
ra panē p̄ cibo po-
nere. Et est sensus.

Molite mirari si cibū
insoluitum dedit vobis dñs. qz nō in solis
vsitatis cibis vita hominis stabilita est
apud deū. sed solo verbo potest create no-
ua ex quib; viuūt homo. Addidit quoq;
inter bñficia. q̄ p̄ xl. annos in deserto ve-
stimēta eoz nō defecerāt vetustate. nec so-
lulares attriti erāt. ⁊ q̄ euaserāt serpētes
flatu vr̄tes circūstantia. quos ob hoc for-
te supra dixit ignitos. ⁊ scorpiones. ⁊ di-
psades. q̄ latine situle dicunt. qz p̄munt
hoiem siti. ⁊ adeo p̄esunt. vt cū calcant
vix videant. cui⁹ venenum extinguit an-
teq; sentiat. nec tristitiā sentit mortuus

¶ Dicit aut situla p̄ cōtrariū. vas em̄ qd̄ si
tula dicit aufert sitim. hoc affert. sic fare-
tra que infert mortē. fererrū. qz fert vel au-
fert mortuū. Ut etiā ostenderet q̄ necessi-
tas incuberet eis obseruādi p̄cepta dñi i
terra p̄missionis addidit. qz nō erat terra
illa sic terra egypti. q̄ bñficio fluminis se-
cundat. vbi pozos aque deriuantur irri-
gue. sed erat mōtuosa ⁊ campestris. de ce-
lo pluuiā expectās. ⁊ ideo plurimū ibi co-
lendū deū. vt daret eis pluuiā t̄p̄ib; suis.
reporaneā. scz in autumnno. vel in hyeme.
iacris seminib; nutriēdis. ⁊ sero tinaz ad
crementū i verere estate. Addidit quoq;
de terminis terre p̄missionis dñs dicens.
¶ Dis locus quē calcauerit pes vester. ve-
ster erit. a deserto qd̄ ē in meridie. ⁊ liba-
no qui in septentrione ⁊ flumine magno
eufrate qui in oriente. Usq; ad mediter-
neum erūt termini vestri. hoc est mare qd̄
tyrenū dicit. Addidit quoq; q̄ bñdicio

nes et maledictiones scriptas in libro hoc transito iordane in ingressu suo dicerent in hunc modum. Sex tribus maiores natu ascenderunt montem garizim cum sacerdotibus et leuitis. et vi. minores montem ebal e regione. et qui in garizim omnes benedictiones dicerent super legis observatores. et qui in ebal responderent amen. Post ascenderent sacerdotes et leuite cum alijs sex tribubus in ebal et simul omnes maledictiones imprecarentur transgressoribus. et qui in garizim responderent amen. Et nota quod cum enumerat gentes quas eiecerunt de terra promissionis fere ubique sex nominat. chanaanem amorreum. ferezeum. iebuseum. eueum. et heum. In hac vero iteratione nominat septimum gergeum. Item nota quia abraham promissum est quod decem delectent. quod tunc reuera ibi erant. Sed cum venerunt illuc filij israel. iam tres erant delecte. filij loth delecterunt gigantes. filij elau horreos. capadoces partem eueorum.

De decima secunda. C. V.

Addiditque moyses. quia non liceret eis comedere decimam in opidis suis. nec primogenita pecorum. nec primitias laborum. nec vintia. nec sponte oblata. sed tantum coram domino in loco quem eligeret dominus ibi cum uxore comederent et liberis. seruo et ancilla et leuita qui concellaneus esset. In quo precepto videtur fraudari leuite quibus promissa debebant. Proinde dicunt quidam hoc semel factum. cum primo seque terram obtinuerunt. Tunc enim obtulerunt predicta domino. et deinceps reddiderunt ea leuitis. Sed hoc nihil est. quia nondum dominus locum sibi elegerat in terra promissionis. Alij dicunt quia singulis annis hec fiebant sic. Primam partem decime totius ut primam gelignam grani. primam amplioram vini vel olei separabat sibi qui decimas dabat leuitis. et illam modicam partem decimarum ferebat secum in hierusalē. et epulabatur

inde coram domino. Et hoc inde coniectatur. quia hec decima precipitur poni in quarto quod modicum vas est. nec veram caperet decimam. Sed hic de primogenitis et primitiis vintis et spontaneis nihil habent determinatum. Unde verior hec traditio hebreorum. Singulis annis hebrei faciunt duas decimationes bonorum suorum. Primam separabant leuitis. De hac dictum est. Desudet elemosina in manu tua donec inuenias cui des. id est illum cui debes. Iterum. reliquas partes decimabant. et hanc secundam decimam sibi reservabant. et ex coetero in anno cum ascenderent in hierusalē oblationes et epulas sibi et domui sue faciebant. et leuitam cocellaneum qui etiam cum eis ascenderet inuocabant. In eosdem usus reservabant sibi secundum animal post primogenitum. quasi secundum primogenitum et similiter post primitias tantumdem sibi reponerent. quasi secundas primitias. Qui ampliora his illis tribus festis expendere volebat. aliqua de bonis suis adhuc separabat. et cum predictis reservabat. vouens illa domino. Preterea. etiam quidam in illis solemnitatibus preter ea que diximus sponte quedam expenderant ad honorem domini. et hec secundaria precepit moyses ferri ad locum sanctum. et comedi coram domino. Tamen remotioribus licebat ista vendere in loco suo. et ferre precum secum. et emere sibi in hierusalē quod desiderabat anima sua. Preterea tercio anno duabus decimis sublati ut diximus. terciam faciebant iterum decimationem in usus pauperum. et hanc reponerant apud se. ut haberent unde daret peregrino et aduene. pupillo et vidue egentibus. et etiam leuitis si indigerent. In usus vero proprios ex hac nihil impendebat. et de hac dicitur. Omni perent te tribue. Addidit quoque quod si etiam frater aut uxor aut filius aut amicus specialis persuaderet aliquem ad cultum idolorum. forte propter affluentiam que sequebatur gentes. non occultaret eum.

sed conuictum aut confessum popul⁹ ob-
rueret lapidibus. et ille cui psuaserat pri-
mus imponeret manus suas super eum.
Eodem modo ciuitas aduersus ciuitate
insurgeret et deleter eam. si psuaderet re-
cedere a cultu dei. Incisasuras etiam et cal-
uicium fieri super mortuos prohibuit. quod
est sanguinem suum fundere. et capillos to-
dere. et sacrificare mortuis. ut et ethnici fa-
ciunt. Prohibuitque morticina comedi.
Sed addidit. quia et illa sibi et immunda
possent dare aut vendere peregrinis et ad-
uenis. quia nationes alie licite multis
rescuntur que interdicta sunt hebreis. Se-
primo quoque anno quietis terre addidit
moyses. ne creditor erigeret debitum a de-
bitore hebreo dumtaxat. A peregrino po-
terat erigere. Et ob hoc vocauit illum an-
num remissionis. non illius tamen cuius
erat iubilus. In iubileo enim dimitte-
bantur debita. in hoc differabant petere.
Prohibuitque in primogenitis bob⁹ ara-
ri. et vellera primogenitorum tonderi. Per
quod inuit nihil de primogenitis debe-
re sumi vel fieri in usus proprios. quia le-
uitarum erat. Quod si maculam haberet pri-
mogenitum. poterat comedi in loco suo.
sed non coram domino. Repetens quoque
moyses de festo penthecosten ait. Septem
ebdomadas numerabis tibi ab ea die que
falcem in segentem miseris. et celebrabis
diem festum ebdomadarum domino deo
tuo. Hoc ut dicit hieronimus hebrei nec
ad leam nec ad spiritum custodiunt. Tunc
enim non eodem die fieret penthecostes.
quia alij tardius. alij citius metunt. scdm
statum regionum suarum. Fuerunt etiam
qui dicerent queque agricolaz a prima die
messiomis sue. l. dies computasse. et ea die
sibi et suis epulum solenne parasse. et die
festum egisse. Nec quidem penthecosten
legalem sed p collectis omnibus quasi di-
em agebant solenem. Tradit iosephus.
quia. xv. luna phase die scilicet soleni azi-
morum offerebant grana conficata do-

mino. Et hec erat missio prima falcis in
segetem. et a. xvi. luna numerabant septem
ebdomadas. post quas faciebant penthe-
costen. Quidam tamen dicunt ut predictum
est a die do-
minica que est in
festis azimorum
debere numerari
septem ebdoma-
das. quia legitur in
exodo. Ab altera
die sabbati nume-
rabis.

In veritate a. l. die
azimorum prima est pri-
ma dies penthecostes
cuius festi secunda die
duo panes noui offe-
rebantur. et ita duos
dies. l. intellige. i. pri-
mo primum diem pen-
thecostes. secundo secundum diem eiusdem festi.

De appellatione populi ad summum
sacerdotem. C. VI.

Recepit quoque
iudices ciuitatum sedere in por-
tis quasi iudicatos in intrinsec⁹ et extrin-
secus de finibus ciuitatis. et ut in ore duo-
rum vel trium testium periret qui interfe-
ceretur ab eis. et quod manus testium prima
fieret in illum. Quod si coningeret iudices
illos ambigere de sententia aliqua. ascen-
derent ad summum sacerdotem. et quod ille
iudicaret fieret. Quod si quis sententie ei⁹
non obediret interficeretur. De his iudi-
cibus ciuitatum dicit iosephus. quod septem
eligerentur in singulis ciuitatibus. vir-
tute et studio iusticie accepti. Unicuique
duo eorum dabantur duo viri ministri de
genere leuitarum. Testimoniū mulierum
non admitterent propter leuitatem. nec ser-
uorum ignobilitatem animi. pro qua de
facili. vel pro timore poterant corrumpti vel
lucro. In appellationibus non licebat pon-
tifici iudicare sine propheta et senioribus loci
illi⁹ que elegerat dominus. Addidit quoque ne
in obsidione succiderent arbores fructife-
ras ad faciendas machinas.

De iusticia regis. C. VII.

Addidit etiam quod
si quandoque regem sibi crearet.

non alienigenā sed contribulem assume-
rent. qui sine consilio pontificis et senio-
rum nil ordinaret. In ocio semp deutro-
nomiū legeret. vxores sibi nō multiplica-
ret ne a netterent eum a recto. Equos autē
aut opum pondera nō multiplicaret. ne
potētiō factus seniret in subditos. termi-
nos terre pprie vel aliene nō mutaret. Nō
enim pcul est vt leges transcēdat. qui me-
tas terrarū transmutat. Hoc pceptū plu-
rimū transgressus est salomon qui glori-
atus est. q tantū reliquerat in hierusalez
auri et argenti. quantū inuenerat ibi eris
et ferri. Tandem tamē penituit vt tradūt
de quo post dicitur.

De maleficis abijciendis. C. VIII.

Interdixit quoq3 se-
cū habere ariolos. id est inspectores fibra-
rū circa aras pro cognoscendis futuris. et
cōiectores somniorū. et augures. id est ge-
stus auisū. aut garitū attendētes male-
ficos. id est immolantes pueros demoni-
bus. vel saltē lustrantes. incantatores. id
est pfrigos qui intuētes fallūt. phitones
id est ventriloquos. qui p spiritū malignū
loquūtur. a phitone. id est a polline sic di-
ctos. diuinos. id est auruspices. id est astro-
rū inspectores. nigromanticos qui sacrifi-
cijs vel carminibz euocāt mortuos. quia
pphetam suscitaret eis deus de gente eorū
illum audirent.

De ratione legis. C. IX.

De ratione quoq3
legis occasione falsi testis appo-
suit. vt si diligentissime pscrūtātes depre-
henderēt falsum testē. redderēt ei qd cogi-
tauerat facere. primo suo animā. p anima
oculū. poculo. dērem p dente. pedem pro
pede. De timidis et sollicitis re-
mouendis ab exercitu. C. X.

Addidit quoq3
de exercitu pgressuro ad pugnā

dum. vt prius sacerdos exercitū admone-
ret ne timeret hostes. et sperarent tantū in
dño. nō in armis et robore suo. deinceps
quisq3 princeps turme sue loqueret. et di-
ceret. Qui ex vobis ē formidolosus reuer-
tatur. ne pauere faciat fratres suos pter-
ritus. etiā sollicitos p negocijs impfectis
q reliquerant reuerti pcept. Specifica-
batur tria negocia. quibz maxime affe-
ctus tenet humanus. dices. Quis est ho-
mo qui edificauit domū nouā. et nō dedi-
cauit vel inuicauit eā reuertatur. ne forte
moriā in bello. et alius dedicerit eā. Quis
est homo qui respondit vxorem. et nō acce-
pit eā. reuertat ne forte moriā. et alius ac-
cipiat eā. Quis ē homo qui plantauit vi-
neam. et necdū fecit eā cōmunē. de q om-
nibus vsci liceat. reuertat. ne forte mori-
atur. et alius fungat ei officio. Qd sic in-
telligit. Si nouella vinee plantatio an-
te quartū annū fructū faceret. immunda
erat. quia pter naturaz tēpus vim fecisse
videbat. nec ex ea primicias deo offerre.
vel quippiā edere licebat. Quarto anno
vindemiabat dño. Omnē enī fructū ei
anni deferebat homo ad vrbem sanctā cū
secūda decima aliarū frugū. vt epularef
ex eis corā dño. Quinto anno fiebat ho-
mo dñs vinee. et vindemiabat sibi. Se-
xto anno et deinceps erat oibus cōmunis
scdm cōsuetudinē eorū talē. Iter agētibz
licebat intrare vineas et pomeria. et tanq3
de pprijs satuari. s3 extra de portari fas nō
erat. neq3 vindemiantes de his q ad tor-
cular portabant gustare. phibebāt sibi oc-
currētes. Alia translatio plana est. Quis
est homo qui plantauit vineam. et de no-
uella eius non bibit. et.

De fedus inirent cū gentibus. C. XI.

Addidit quoq3
ne cū gētibz terre pmissionis fe-
dus inirent. sed penitus extirparent. In
quo post grauiter peccauerūt. Cum finiti-
mis autē gentibz pacifici quantū possent
Ruij

et federati essent. Egressi vero ad pugnam si in numero captiuorum mulierem quis videret pulchram virginem seu iam nuptam. et voluerit eam habere uxorem. non prius cubile eius ascendet. donec illa raserit caput. et circumcidat ungues. et lugubre scema suscipiens desinat parentes et amicos. quos amisit in bello. xxx. diebus. ut tanquam de luctu satiata. ad epulas nuptiales conuertatur. Tunc liceat viro eam humiliare. Quod si satiatus fuerit. et necederit animo eius. dimittat eam liberam. Non enim licet ei. aut reuocare eam in seruitutem. aut venundare alij. **Maledictum** quoque suspensum in patibulo ea die iussit deponi. et cadauer ea die sepeliri. quia maledictus erat omnis pendens in ligno. id est sufficit ad penam. quia turpem et maledictam suscepit mortem. ne ultra ius tenderetur pena. **Abominabile** quoque dixit apud dominum. si aut mulier veste virili. aut vir veste feminea vteretur.

De his quibus non erat pars intrare ecclesiam dei. C. XII.

Addidit quoque

de differentia ingredientium ecclesiam dei sic. Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis vel abscessore retro ecclesiam dei. nec manzer vsque ad decimam generationem. **Amonites** et **moabites** post decimam generationem non intrabit in eternum. quia hi populi propinqui hebreis exeuntibus de egipto non occurrerunt eis cum pane tantum. cum sciret eos laborare siti in deserto. et conduxerunt aduersus eos balaam filium beor. **Preterea** quibus plures eorum seducti fuerunt per mulieres eorundem. **Potest** ingressus in ecclesiam dici ingressus in atrium mundorum. a quo arceban

tur quidam in eternum. quidam ad tempus scilicet vel vsque ad aliquem tem

Quatuor erant atria vnum leuitarum. secundum duum israhelitarum mundorum. qui tactu mor

minum dierum suorum. de quibus alibi. vel vsque ad terminum successorum de quibus hic agitur. **Hebreus** vero tradit dicens. **Ingressi** ecclesiam dei esse. de filiabus israhel ducere uxorem. et sic in se et in genere suo fieri de populo dei. **Tamen** secundum hoc frustra videtur promissum esse de eunuchis. sed nec si ille vellet uxorem ducere de israhel ob pecuniam vel hereditatem vel ob quamlibet causam. ei non liceret. **Forte** quia nisi solum manzerem nominauit. non excludebatur ab ecclesia spurius et nothus. **Manzer** autem proprie est de scorto natus. **Spurius** de concubina. per spurcicia incontinentie. **Nothus** qui de adultera. **Videtur** enim cum non fit verus de matrimonio filius. sicut et nothas febres dicimus. que vere quartane aut huiusmodi videntur. non sunt autem.

Manzer ergo non copulabitur filiabus israhel. nec filius eius etiam de legitima. nec nepos vsque ad decimum successorum. **Hic** poterat intrare ecclesiam. quia penitus extincta erat memoria antiqui opprobrij. ecclesia non solum manzeres sed et spurios excludit ab ordinibus. **De hoc** quod prohibiti sunt duo populi intrare. **Augustinus** dicit. quia in decima generatione poterant propter ruth moabitidem que intrauit. de qua boos filius salmon genuit oberis. **Sed** quia generationes ruth nescimus. abraham contemporaneo moab decem numerauimus generationes vsque ad matrimonium ruth. **Quod** autem additum est in prohibitione in eternum. per hoc quod ibidem promissum est debet exponi scilicet nisi post decimam generationem. **Vel** quia dixit amonites. et moabites. quod nomina sunt masculini generis. nec dixit amonitis vel moabitis. de viris facta est prohibitio. non de mulieribus. quia forte nec mulieres occurrunt hebreis in deserto.

De prohibitione prostibuli. C. XIII.

De prohibitione prostibuli. C. XIII.

Addidit quoqz

Non erit meretrix nec scortator in israhel. Non offeres mercedē p̄stibuli. nec p̄cium carnis in domū dñi tui. quia vt dicit ioseph⁹. mercedē p̄ coitu carnis venaricij vel custodis gregum nō licebat offerri. quia ex his que de contumelia p̄cedunt diuinitas nō delectatur. Itē. Nō fenerabis pecuniam ad vsuram. nec fruges. nec aliquid aliud fratri tuo. sed alieno. Sed qđ dicitur est de fratre. p̄ceptū est. qđ de alieno p̄missio. sicut ⁊ p̄missio fuit. qđ sequitur de libello repudij. Vir apud quē vxor sua nō inueniebat gratiā p̄pter aliquā feditatem que multimode p̄ueniunt. scribebat qđ nunq̄ conueniebat cū ea. ⁊ causam ob quā displicebat ei mulierne conueniret. ⁊ tradebat libellum in quo scripta erant lxx mulieri. vt corā sacerdotibus legeret. Et cū iurasset verum esse qđ scripserat. licebat vtriqz alij copulari. Qđ si ingredereſ mulier ad alterū. qui iterū daret ei libellū repudij. viro priori nō licebat eā recipere. qz abominabile fecerat eā corā dño. Qđodo p̄ nulla fedira te excludit vxor. nisi ob solā fornicationē. neqz sic etiā licet eos migrare ad secunda vota. Namē quedā ecclesie modo introdurentur de nouo lepra. quia morbus serpens est ⁊ cōragiosus. Item. qui nup̄ acceperit vxorē. nō p̄ducetur ad bellū nec ei quicqz necessitatis publice iniungeſ. vt vno anno letetur cum vxore sua. P̄dest aut̄ intelligi ann⁹ iste nuptialis. nō vsualis decem mensū tantū. iuxta quē numerū dicitur annus luctus. qz mortuo viro nō licet vxori transire ad aliū. ante decē mēses. quia forte concepit de primo. ⁊ posset fieri dubiū. cui viroz⁹ ascribendus esset partus. Itē p̄hibuit quoqz ne liberi ancillas duceret vxores. De plagis q̄rū maior erat q̄dragenaria. C. XIII.

Terum si viderit in

ter reum dignum plagis tm̄. prosterneret eū coram se. ⁊ faciet eum verberari. Pro mensura peccati erit ⁊ plagarū mod⁹. ita dūtaxat. vt quadragenariū numerū non excedat. Sic ⁊ penitētes excomunicatos plagis cedimus scđm numerū versuum alicuius psalmi. quē dū cedimus cantamus. Iosephus dicit. xl. plagis vna minus habena publica verberandū. Liberū aut̄ hominem turpissimū erat penā hanc sustinere. De suscitatione seminis ⁊ modis discalciandi. C. XV.

Tem. Que sine filiis a viro fuerit relicta. accipiet eā frater ei⁹. ⁊ primogenitū ex ea filiū fratri defuncto adnominabit. id est filiū fratri defuncti nō suū vocabit. ⁊ dimittet hereditatis successorē quē suscitabit. Qđ si noluerit frater suscipere relicta⁹ que sibi debet ex lege. interpellabit mulier iudices in porta. Et accersito eo. si accipe eā noluerit. mulier corā eis tollet calciamentū de pede ei⁹. ⁊ spuet in faciē eius. ⁊ dicet domus ei⁹ domus discalciati opprobriū in israhel. Alii bi legūt qđ qui ducturus erat eā alius discalciabat illum. scđm qđ iohannes dicit. Non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Quod forte fiebat. si p̄festo erat alius ducturus eam si frater repudiaret. Quandoqz em̄ nullus ducturus erat eam. ⁊ tunc mulier discalciabat. Quandoqz etiā frater nō interpellate muliere p̄fitebat iudicib⁹. se nolle habere eā. ⁊ tunc ipse seipsum discalciabat. Cū alibi legitur qđ nolēs suscitare semen fratris se discalciabat. Item. Si mulier apprehenderit virilia alterius viri rixantis cū viro suo. abscides manū eius. nec flecteris sup̄ eam misericordia aliqua. Item. Non habebis pondus ⁊ pondus. mensuram ⁊ mensurā. id est maiorē qua emas. minorē qua vendas. Hoc enim abominabile est deo.

De femine agrozum. C. XVI.

Addidit quoqz

moyses de quibusdam pmitio-
nibus rerū diuersi generis cauendis di-
cens. **N**ō seres vineam tuā altero semine
grani vel leguminis. ne et semētis quā se-
uisti et quā nascuntur ex vinea pariter sanctifi-
centur. ne scilicet vnā decimā et singulares pri-
mitias des tāqz de vno agro. cū de vtroqz
fructu separim danda sint. vel ne hac oc-
casionē velles primitias semētis vel vini
nō dare. quia simul nō sanctificantur. **N**ā
sementis primo anno. vinea quarto. **F**a-
cta ḡ altera sanctificatione. forte putares
sufficere ad vnius anni sanctificationē.
Alia līa habet. **N**e pariter suffocent. **Q**uō-
dā videt velle iosephus dicens hanc cōmu-
nionē phibitam esse. quia dissimiliū con-
iunctione natura nō letatur. **I**tem. **N**on
arabis in boue simul et asino. cuius sensū
ponit iosephus. bobus scilicet tantū arandaz
terrā esse. vt noīe asini quelibet alia ani-
malia excluda esse intelligamus. **H**ebrei
tradūt ob hoc dictū. quia noluit dñs ser-
uili iumento. id est asino regem iumento-
rum copulari. **Q**uattuor enim quasi re-
gia animalia ostendit dñs ezechieli. **H**o-
mo enim rex omnium animalium ē. sub quo
leo rex ferarum. aquila rex auium. bos rex
iumentorum. **Q**uidam hebrei puerilius ex-
ponūt. quia scilicet bos ruminat. putaret asi-
nus ipsius comedere. et fame afficeret et de-
ficeret. **I**tem. **N**ō indueris vestimēto quōd
ex lino lanaqz contextū est. quia vt dicit iose-
phus. **H**ec vestis solis sacerdotibus erat
cōcessa. **H**oc scilicet adeo obseruabāt iudei.
vt nec pelles nec aliquā laneā vestem nisi
filo laneo cōsuant. **T**radit quoqz iosephus
iumentā diuersi generis phibita cōmisce-
ri. ne iniuria hec transiret ad homines. vt
pecudibus commisceri licitum putarent.
Multa enim in minoribus prohibita di-
cit. ne ad maiora p simile fieret accessus.
De deleatione amalechitarum. **C**api-
pitulum. XVII.

Recepit etiā do-

minus vt cū dominarent in ter-
ra pmissionis. deleteret amalech de subce-
lo. quia ipsis transeuntibus p desertū plu-
rimū nocuerunt. **E**xremos scilicet agminis.
id est fessos et leprosos et semine fluentes.
eos scilicet quibus nō erat fas ingredi castra
interficiēt. **E**t subdit dñs huic pcepto.
Cauē ne obliuiscaris. **Q**uōd quia transgressus
est saul translātū est regnū a domo eius.
Item cū intraueris terram pmissionis tol-
les de cūctis frugibus tuis primitias. et po-
nes in quartallo. vale scilicet vimineo. ibisqz
ad locū quem dñs elegerit. **E**t facta obla-
tione stās e diuerso altaris gratias ages
deo corā sacerdote. quia liberauit patrē tuū
iacob a syro eū psequēte. scilicet laban. et fili-
os eius de egipto. et tandē dedit ei terraz
lacte et melle manantē. **H**oc semel factuz
quidā tradūt in ingressu terre. sed singu-
lis annis tradit iosephus has gratiarum
actiones agēdas
in scenophagia. **I**n huius rei memo-
riā iudei etiā adhuc
Imo bis i die. et
vespe et mane iu-
giter testificanda
ab eis dona dei di-
cit. **I**tem. **Q**uādo
trāheris iordanē.
edificabis altare dño de lapidibus quos
ferrū non tetigit. et offeres hostias dño. et
scribes super lapides omnia verba legis
huius plane et lucide. **I**tem postqz enu-
merauit moyses benedictiones obseruau-
tium legem et maledictiones transgresso-
rum. in fine maledictionum ait prophē-
tando. **R**educet te dominus classibus in
egiptum. ibi venderis hostibus tuis in ser-
uos et ancillas. et non erit qui emat. **H**ec
phētia postea impleta fuit. quando tri-
ginta iudei etiam p vno denario emebā-
tur. **I**n alexandriam enim vt dicit iose-
phus. multa milia iudeorum sūt vēdita et vir-
tū habueūt emptores. **I**n hac recapitulatiōe

ponit iosephus. Ne venenum aut mori ferum quid vllus israhelitarum habeat. r apud quem inuentu fuerit moriaf. hoc patientes q ille contra quem confectum probatur pateretur.

Moyses tradidit deuteronomium leuitis. C.XVIII.

Acta recapitulacione tradidit moyses deuteronomiu leuitis vt reponeret eam in archam domini. vt septimo anno remissionis legeretur. vniuersis vtriusq sexus audientibus in diebus scenoplexie. a summo sacerdotore in edito. vt ait iosephus. Itemq ait moyses. Scio intentionem vestram r ceruicem durissimam. Adhuc viuete me vobiscu semp contenti osegistis contra dominu. quantomagis cum mortu fuero. Ideo iteru moneo vos. ne faciais. Ideo do quia in testimoniū huius admonitionis. hominū mihi deest testimoniū. aut inutile esset quia mortales sunt. immortalia elementa in testimoniū inuoco.

Canticum testimonij. C.XIX.

Dcutusqz est moyses audiente vniuerso ce tu verba carminis huius. Audite celi q loquar. audiat terra verba oris mei. Cuius carminis hunc versus ad liam tantū exponim. Cōstituit terminū populoz iuxta numerū filioz israhel. id ē scdm numerū psonarū que intrauerunt egiptū posuerat dñs nationes linguarū. Hebraus sic legit. Cōstituit dñs terminos populoz. sed terminos filioz israhel cōstituit iuxta numerū. q. d. Israhel tanquā carum numerauit. alios quasi viles numero non distinguit. Alia editio habet. iuxta numerum angeloz dei.

De morte moysi postqz benedixit populo. C.XX.

Dcutusqz ē do

minus ad moisen eadem die. Ascendit montem abarim. in montem nabo. id est pillum transi in istum. r vide terrā chaanaan. r morere. Sed anteqz ascenderet moyses benedixit filios israhel. Benedictionem vero incepit in hunc modū. Dominus de syna venit. r de seir ortus ē nobis. Apparuit de mōte pharan in dextra eius ignea lex. Tradit hebrei. q dñs misit angelos suos ad idumeos. r ad israhelitas in pharan. r obtulit eis legem suam. Quam cum recipe nolent. venit ad iudeos in montem syna cum multis milibus angelozum. Datis benedictionibz singularum tribuum. ascendit moyses super nabo vsqz in verticem ipsius qui dicitur phasga. r ostendit ei dominus omnē terraz promissionis vsqz ad mare nouissimum. r partem australem. r latitudinē campi iericho. que alio nomine dicta ē ciuitas palmarum. vsqz segoz. Moruusqz est ibi moyses in terra moab iubente domino. r sepeliuit eum dominus in misterio angelozum in valle terre moab. r nō cognouit homo sepulchrum eius. vsqz in hodiernū diem. Qd ideo factū autumāt hebrei. ne ipsi moisen pro deo colerent. qz proni erant ad idolatriam. Moyses. c. xx. annorum erat quando mortuus est. nec dum tamen caligauerat oculus eius. nec dentes eius moti sunt. Et stauerunt eum filij israhel. xxx. diebus. Et nō surrexit vltra ppheta in israhel sicut moyses quē nos fer domin⁹ facie ad faciem. id est adeo familiariter. Doc capitulū finale vt ferunt apposuit esdras. sicut ab illo loco. Ascendit moyses vsqz ad hunc locum. ferunt iosephus apposuisse.

Incipit prefatio in historiā libri Josue.

De Josue. c. j.

De exploratoribus r raab. c. ij.

De transitu iordanis. c. iij.

De circumcisione in galgalis. c. iiij.

De euersione iericho. c. v.

De lapidatione achor. c. vi.

- De incendio bai. c. viij.
- De dolo gabaonitarū et mulctā. c. viij.
- De quinque regibus suspensis. c. ix.
- De xiiij. regibus percussis a iosue. c. x.
- De altari in bebal. et prima distributione terre. c. xi.
- Quod heron data est caleph. c. xij.
- Quomodo iosue sorte diuisit terram decem tribubus. c. xij.
- De irriguis are datis a patre caleph. c. xiiij.
- De reditu duarū tribuū et dimidie. c. xv.
- De federe quod statuit populus ad deum. c. xvj.
- De morte iosue et eleazar. c. xvij.

Incipit p̄fatio in historiā libri iosue.

Liber iosue a nomine auctoris censetur qui et ielus dicitur est. Nam iosue et ielus idem est nomen. Cognominatus est autē a patre ielus naue. vel iosue bennum. id est filius naue vel filius numi quod idē est. Cognominatus est autē sic. ad differētiā ielū filij syrach pronepotis ielū magni sacerdotis qui scripsit ecclesiasticū. Et nota quod secundum hebreos hic incipit ordo veteris testamenti secundus. Qui distinguūt vetus testamentū in tres ordines. Primum vocant legem. secundū prophetas. tertium agiographa. In lege ponunt quinque libros moysi. In prophetis octo. iosue. iudicū. samuel. malachiam. esaiam. hieremiā. ezechielē. xij. prophetas. In agiographis ponunt novem libros veteris testamenti. Qui sup̄ sunt hi dicuntur agiographa. id est sanctorum scripta. quod nomen commune est omnibus sacre scripture libris. Et quia hi novē habuerūt emi-

nentiam pre ceteris secundum quā agnominauerunt. cōmuni nomine cōtenti sunt. sic hoc nomen confessor generale est omnium san-

Job. david. tres libri salomonis. daniel. paralipomenon. esdras. helter. et apocrypha sunt.

ctorum. et tamen quidam illorum secundum eminentiam aliquam quam habent alijs nominibus censentur. dicuntur alij apostoli. alij martires. et huiusmodi. In hūc etiam modum ultimus ordo angelorum cōmuni nomine omnium nuncupat. Origenes autē secundum grecos in primo ordine septem ponit libros. addens pentateuchum iosue. iudicium. et vocat ordinem illud eptateuchum. ab epta quod est septem. et theucos quod est volumen. In quocūque autem ordine sit liber iste historia nō mutatur.

De Iosue. C. I.

Factū est autem post mortem moysi et quiescente luctu populi qui pro eo factus est. locutus est dominus ad iosue filium nun. Moyses servus meus mortuus est. Surge et transi in iordanem hūc. tu et omnis populus tecum. Sicut fui cum moise ero et tecum. Eadem que moysi promiserat. eisdem fere verbis promisit ei. et eosdē terminos terre promissionis descripsit. Et nota. quia cū dixit. moyses mortuus est. suggillavit errorem quorundam dicentium moysen raptum cum helia esse et enoch quoniam nullum vestigium mortis eius relictum est. Quod autē addidit servus meus. destruit et aliorum errorem dicentium moysen damnatum eternaliter. propter aquas contradictionis. Quod vero dixit surge. locutio est et non sensus. Non enim credendus est sedisse vel iacuisse cū loqueretur ei dominus. Tūc precepit iosue populo per precones. Preparate vobis cibaria. quoniam post diem tertium transibitis iordanem. Quod de cibarijs alijs quibus de manna intelligendū est. quod in tertio die reservari nō poterat. Hoc de humano consilio dixit iosue. Neque enim transiet iordanem usque in diē. vij. Exploratores enim

quos tunc misit p̄ triduum morari sunt post quor̄ reditum tridue expectavit populus diminutionē aliquarū. ⁊ preparavit sibi cibaria iuxta mādātū iosue. **P**er misit ergo dominus ut ait augustinus et tate iosue ne teinceps simile aliquid sine diuino cōsilio aggredere. p̄sertim cū dominus dixisset moysi in electione eius iosue succedet tibi. p̄ eo si quid agere voluerit. eleazar consulat dñm. Quā aut̄ errauerit patet. Ignorabat enim vtrū in tricium diem nubes attolleretur. sine cuius motu nō mouerentur castra. Quidā tamen asserunt hoc p̄ anticipationē dictū. nec mandatum esse a iosue. donec redierunt nuncij.

De exploratoribus ⁊ raab. C.II.

Misit ergo iosue duos exploratores de sethim in iericho. ipse dō interim mouit castra. et metatus ē ea spacio. lx. stadior̄ a iordane. Exploratores aut̄ sub simulatione fatuitatis diligenter considerauerūt urbem. ⁊ imminuta ei. In vespa declinauerūt in domū raab meretricis. que iūcta erat muro ⁊ porte ciuitatis. Nunciatū est aut̄ regi iericho cenanti. viros exploratores esse. Qui cum misisset ad raab ut educret eos. absconderat eos in stipula lini. quam siccat supra murum. mentiens eos egressos cum clauderetur porta. Dixitq̄ nūcqs. **P**ersequimini eos p̄ viam iordanis. ⁊ cōprehendetis. Tūc ascēdens ad viros quos operuerat dixit eis. **N**oui q̄ tradet vobis terrā hanc et his que au diuimus p̄ vobis facta a dño. **I**urate ḡ mihi p̄ dñm. ut quomodo ego feci vobis misericordiam. sic ⁊ vos faciatis mecum. ⁊ cum vniuersa domo patris mei. ut saluetis animas nostras. ⁊ vniuersa q̄ possidemus. **A**t illi iurauerunt. Tūc dimisit eos mulier p̄ funem coccineū de fenestra domus. que hērebat muro. **E**t ait eis. **L**atete in montanis tribus diebus. donec re-

deant qui vos p̄sequuntur. **Q**ui dixerūt ei. **N**on tenebimur iuramento. si nō collegeris cum rapietur ciuitas omnem totum tuam tecum. ⁊ ligaueris funē iūc i fenestra. ut hoc signo domū tuā cognoscamus. **I**taq̄ post tres dies redierūt exploratores ad iosue. narrātes omnia que sibi acciderant. **J**osue dō ⁊ eleazar ⁊ maiores populi ratum habuerunt iuramentum eorum.

De transitu iordanis. C.III.

Prostea tribus diebus euolutis. dixit iosue ad populum. **S**anctificamini. **E**ras enim faciet dominus inter vos mirabilia. **D**iluculo vero dixit ad sacerdotes. **T**ollite archam ⁊ p̄cedite populum spacio cubitor̄ duorum milium. ut videri possitis ab vniuersis. **C**ūq̄ intraueritis p̄rem iordanis siccabitur instar pavimenti. **C**ūq̄ p̄cederent sacerdotes cū archa. sequebatur vniuersa multitudo. paruulis ⁊ mulieribus in medio collocatis. p̄cedebatq̄ ruben ⁊ gad. ⁊ dimidia tribus manasse scdm̄ q̄ p̄miserāt moysi. **E**t erant. xj. milia armorum. **I**n paralipomenon legitur tantū l. in quo multa vicia scriptor̄ deprauata sunt. **A**ccedentes aut̄ ad iordanem. repererunt eum immēabile. **P**lus enim solito tempore triticee messis excreuerat. tū pro solutione niuium facta in montibus. tum propter ymbrem ferorinum nouiter datur. **C**ūq̄ intrassent sacerdotes aqua steterunt aque ascendentes. ⁊ instar montis intumescentes. apparebant. paul vsq̄ ad locū qui dicitur sarthan. **I**nferiores vero aque descenderūt in mare mortuū. vbi quinq̄ ciuitates submersę sunt sodo ma ⁊ alie. **S**acerdotes autem stabant in medio fluminis cū archa. donec vniuersus populus p̄ arentem alueum p̄trāsseret. **T**unc elegit iosue duodecim viros. singulos de singulis tribubus qui tulerunt de loco vbi steterant sacerdotes. xij.

lapides iuxta numerum filioꝝ israhel in sicum. De sicco vero retulerūt in alueū. alios duodecim in aceruū memorialem transitus eorꝝ. Et sunt ibi vsqꝫ in hodieꝝ num diem. Ad quos iohannes creditur demonstrationē fecisse cū dixit. Potens est dñs de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Tamen sup martheꝝ legi. ad illos quos iosue trāsterni de iordane fecit. Cūqꝫ trāstisset populus ꝛ archa post eos. reuerse sunt aque in alueū suū. ascēditqꝫ populus de iordane. primo mēse quarta decima die primi mēis. tollentesqꝫ secū duodecim lapides fluminis. castrametati sunt in galgalis. ꝫ stadia decem ab iericho ad orientē. quinquaginta ꝛo stadijs a iordane. Josue autē cōstruxit altare dño de lapidibus quos tulerant de iordane. ꝛ sup illud postea sacrificauit deo. Et nota qꝫ sic legi in cronicis eusebij. scđm hebreos. ille annus erat iubileꝝ. ꝛ erat quinquagesimus primus inter iubileos quasi fluxissent ab initio mūdi anni duo milia. d. l. singulis iubileis ꝫ quinqꝫgenos annos depuratis. Scđm. lxx. ꝛo longe plures anni fluxerant ab initio mundi. Seda quoqꝫ in cronicis suis ponens numerum annoꝝ scđm hebraicam veritateꝝ ꝫbat de predicta summa annoꝝ septē annos defuisse. alias defluxisse.

De circūcisione in galgalis. C. III.

Et tēpore ex precepto dñi circūcidit iosue populum secūdo cultris lapideis. tamen hebreus habet venonaculis acutis. Nec intelligendū est. qꝫ idē homo iterū circūcidetur. sed puuli qui nati fuerant in deserto ꝫ quadraginta annos incircumcisi erāt. alij ex mandato domini. alij ꝛo ex negligentia parentū. alij ꝛo ex eorundē cautela. ne forte mox circūcisis attolleretur nubes. ꝛ necesse haberent ꝫgredi. ꝛ sic piderentur puuli. Facta autē circūcisione dixit dominus ad iosue. Hodie abstuli a

vobis opprobrium egipti. id est prepucium. quod apud hebreos erat opprobriꝝ immundicie gentium. Ob hoc vocatum est nomen loci illius collis prepucioꝝ. vel galgala. id est reuelatio. quasi sanctificatio scđꝝ illud. Facta ē uideā sanctificatio eius. Potest tamen dici. opprobrium ab eis ablatum seruitus egipti. ꝛ labor deserti. quod cōgruit scđm aliam nominis interpretationem. Interpretatur enim galgala libertas. Porro mansit populus in castrorū loco donec sanaretur. ꝛ fecerunt phase quartadecima die ad vesperam in campesribus iericho. qđ nōdum nisi bis factum fuerat. Primo in finibus egipti. circa ramesse. Secundo ad radicem montis syna secundo anno egressionis. Erāt intermissus fuerat cum circūcisione vsqꝫ ad terram ꝫmissionis. Et comederūt de fructibus terre die altero azimos panes ꝛ polentam eiusdem anni. Est autē polenta grana tosta ꝛ manibus confricata ad modū grani pilo tusi. Et dicitur polenta quasi pilenta. Quidam tamen tradunt polentam esse pulres de purgatissima farina factas. Et dictam polentā quasi polentam a polline quod est purgatissima farina. Cuius nominatiuus ē pollen vel pollens. Statimqꝫ defecit eis manna quo aliti fuerant quadraginta annis.

De euerfione iericho. C. V

Et eadem nocte cū esset iosue in agro iericho ad explorandum. vidit virum stantē contra se euaginato gladio ꝛ ait. Hostes an aduersariorum? Qui respondit. Nequaqꝫ sed princeps sum exercitus dñi. ꝛ nūc venio. Et docuit eū angelꝝ dō modo capiēdi

civitatem. et quod eam et universa eius fa-
 ceret anathema. **Anathema**. id est
 abusus hominum
 seorsum remota. **Cum**q;
 adorasset iosue pronus i ter-
 ram dixit ei ange-
 lus. **Solve** calci-
 amenū te pedibo-
 nus. locus enim i
 quo stas sanctus
 est. quod intelligit
 dñi est sanctificat
 est. **Qui** enim pol-
 lutus erat in ha-
 bitatione gentiū.
 ad p̄sentia dñi p̄
 angelū sanctifica-
 tus est. **Dorro** p̄
 nuditatem peduz
 in huiusmodi locis sanctis et in penitenti-
 bus potest norari innocentia q̄ talibus con-
 gruit. **Eam** enim habuerūt primi paren-
 tes nudi. **Diluculo** aut iuxta consiliū an-
 geli. septē sacerdotes. septē buccinis dan-
 gebant. ante archam. omnisq; armatus
 p̄cedebat archā. et reliquū vulgus seque-
 batur eam. circūierūtq; civitatem primo
 die azimoz semel et sub silentio. et redie-
 runt in castra. **Sic** fecerūt sex diebo. **Die**
 aut septimo septies eam circūierunt. et in
 circūitu septimo dixit iosue ad populum
Glociferamini et ascēdite. sitq; hec civitas
 anathema p̄ter aurū et argentū et es et fer-
 rum quod conferuabitur dño in primitias
 opum nostrorum. sola raab cum suis sal-
 uabitur. **Igitur** vociferante populo et dā-
 gentibus sacerdotibus cū buccinis muri
 funditus corruerunt. **Et** ascendit quisq;
 p̄ locum qui contra se erat. et interfecerūt
 omne viuens in ea. et cōbusserunt eam. et
 omnem suppellectilem in ea in tumulum
 domino sempiternum. **Raab** vero hono-
 ratam muneribus cum omni domo sua

receperunt in israhel in perpetuum. **Quā**
 p̄cedete tpe durit salomon in vxore prin-
 ceps in tribu iuda. **Qui** genuit boos a/
 da. **Tunc** impca-
 tus ē iosue dicēs.
Maledictus qui
 reedificauerit ie-
 richo in primoge-
 nito suo fundamē-
 ta illius iaciat. et
 in nouissimo liberorū ponat portas eius.
 quod impletum est vt post liquebit.
De lapidatione achor. C.VI.

Dorro achor vel
 achar alias achim fili⁹ charim
 de tribu iuda tulit aliquid de anathema-
 te. clamidem scilicet coccineā contextā au-
 ro. habentem scdm iosephum auri pon-
 dus mazan. id est massam. id est ducenti-
 tos siclos. tulitq; toridem siclos argenti.
 regulamq; auream vel ligulam quinquā-
 ginta siclorū. **Visit**q; iosue viros de ierich-
 cho. qui explorarent civitatem hay que ē
 iuxta bethel. **Qui** reueriētes dixerūt. **Nō**
 ascendat omnis popul⁹. **Sufficiunt** tria
 milia ad capiendam urbem. **Ioseph⁹** ta-
 men dicit triginta milia. **Qui** cum ascen-
 dissent terga vertentes. percussi sunt a vi-
 ris urbis hay. et corruerunt ex eis triginti
 et sex viri. **Josue** vero scidit vestimen-
 ta sua. et iacuit pronus coram archa. vsq;
 ad vesperam. et senes populi cum eo sac-
 cis induti. et liquefactum est cor populi.
Crebantes enim ne timor eorū qui euaserat
 chananeos transiret in audaciā. adeo vt
 imperum facerent in ipsos. **Dixit**q; dñs
 ad iosue. **Pollutus** est populus anathe-
 mate. nec ero cum eo donec mundet. **Ap-
 plica** cras populum ad te. et fac sortem p̄
 tribus et familias et domos et capita. **Et**
 quemcunq; fors inuenerit. comburetur
 igni cum omni substantia sua. **Quo** fa-
 cto. inuenit fors tribum iude. deinde sa-
 miliam zare. tandem domum charim.

ad vltimum caput achor. Et dixit ei iosue. Fili da gloriam deo. confitendo quid feceris. Quo confesso. missi sunt nūctj ad tētorijū ei⁹. qui p̄fātā pecuniā reconditā ī terra reuulerūt ad populū. Tollens itaq; iosue illū cū vniuersa domo ei⁹ vniuersa suppellectili ⁊ iumētis. duxit eū in vallē pfundā. lapidauitq; eū omnis popul⁹. ⁊ cuncta que illius erant igne cōsumpta sunt. Feceruntq; sup eū aceruū lapidum qui p̄manet vsq; in p̄sentem diē. Vocatumq; est nomen loci illius vallis achor. Nec putandū est populū neglexisse mandatū dñi quo p̄cepit eū comburendum. Nam in facta scriptura ignis p̄ vehemēti pena accipi solet. vt ibi. de fornace ferrea. Durant tñ hebrei dñm p̄cepisse lapidari ipm. ⁊ alia q̄ lapidib; obrui possent cetera q̄ lapides nō sentirent igne cremāda. Tradit tñ augustin⁹. iosue fecisse hoc. quadā cōsideratione. Aut enim penituit achor. ⁊ is dignus nō erat igne gehennali. ⁊ sic illū noluit vrere. qui dignus igne nō erat. Vel si nō penituit. ⁊ dignus erat igne eterno. reseruauit dño penam ignis. Punivitq; eū alio genere pene. ne videretur bis punitus in idipsum.

De incendio haij. C. VII.

Dostrea surrexit iosue. et omnis popul⁹ cū eo vt ascenderet in hay ⁊ p̄misit triginta milia viroz inter bethel ⁊ hay ad occidentē. Qui dimissis in locū insidiorū. v. milib; redierūt ad exercitū qui erat ad aquilonē. Rex autē hay festinauit mane egredi cū omni populo suo ignorans qd post tergū laterēt insidie. Josue xō fugies cū lōgus p̄traxisset eos ab vrbe. eleuauit dipuz que gerebat. Quo vi

Er eo qd dipos habebant. conici pōt qd equos habebāt. Clipos enim ferre pedes vix possent.

Quibus egressis post hostes. ⁊ iosue faciente impetū in eos. ex vtraq; pte cedebatur aduersarij. ⁊ interfecerūt omnes a vtro vsq; ad mulierem duodecim milia hominū. p̄dam vero sibi diuiserūt suspendentes regem hay in paribulo vsq; ad vesperam. ⁊ tūc deponentes eum. piecerunt eū in introitu ciuitatis. cōgesto sup eum aceruū lapidū. succendentescq; vrhem fecerunt eam tumulū sempiternū. Dic pe occupat historia de altari illo qd factum est inter garizim ⁊ hebal. sup que scripsit iosue deutronomiū. ⁊ de benedictionib; ⁊ maledictionibus factis sup montes illos de quibus loco suo dicemus.

De volo gabaonitarum ⁊ mulcta. Capitulum. VIII.

Gabaonite vero audientes que fecerat iosue duabus vrbibus. ⁊ qd ex mandato dñi nulli parceret habitantium in terra promissionis. nec amicitias cum eis faceret. callide cogitauerunt inire fedus cum israhel. miseruntq; nuncios quasi de longinquo venientes. qui in argumentū longi itineris vres ferebant ⁊ sotulares veteres. ⁊ piratij cōsutos. panesq; in sistracis eorum duri erant ⁊ musci. ⁊ in frustra cōminuti. qui cum venissent in galgalis dixerunt ad israhel. De terra longinqua venimus que est extra terram que forte vobis debetur. serui vestri sumus inite nobiscum fedus. Credideruntq; eis filij israhel. ⁊ os domini nō interrogauerunt. Inuitq; cū eis federe iurauerunt eis iosue ⁊ eleazar ⁊ omnes principes multitudinis. Post triduū vero cognouit israhel se circūuentū esse a gabaonitis. mouētēsq; calitra vnerūt vt euernerēt ciuitates eoz. egressiq; sūt gabaonite obuiā eis ⁊ ait iosue. Quare imposuistis nobis? Qui dixerūt. Timuimus valde. ⁊ de cōsilio puidim⁹ amimab; nostris. facite qd bonū vobis ⁊ reatū videret. Tūc acclamauit populus non

esse standum iuramento. qđ p surreptio-
nem factū erat. 7 pserim cū dñs in bibu-
isset talibus cōfederari. **M**aiores vō qui
iurauerāt p religione iurifuradi seruan-
da. 7 murmure populi sedando. sic dispē
sauerunt. vt nō haberēt eos socios. sed ser-
uos aquarios. et lignarios. qui sez ligna
cederēt. 7 aquas cōportarent in vsus alta-
ris in locū quē sibi dñs elegisset. **Q**uo fa-
cto redijt israhel in galgalis.

De quinqz regibz suspensis. C. IX.

Hetepore regna-
bat i hierusalē adonisedech. qui
interpretat dñs iustus. forte sic vocaban-
tur reges hierosolimoz. **M**ā 7 melchise-
dech sonat regem iustū. **Q**ui cū audisset
gabaonitas federatos cū israhel timuit
valde 7 vocauit quatuor reges secum. et
ascenderūt quinqz reges amorreoz. 7 ob-
federūt gabaon. **O**bsessi autē miserūt ad
iosue dicentes. **A**scende cito 7 libera nos.
Qui collecto exercitu. irruit repente sup
hostes. 7 versi sunt in fugā p descēsum be-
thoron. **E**t dñs misit grandinē sup eos.
7 plures occidit grando qđ gladius. **V**i-
dens autē iosue solē descendentem ad occa-
sum. 7 lunā ascendētem timēs ne bñficio
noctis euaderent hostes. clamauit ad do-
minū dicens. **S**ol cōtra gabaon existens
ne mouearis. 7 luna contra vallē hailon.
Stereruntqz sol

7 luna spacio viii **S**ub ezechia. quiqz
us diei. nec antea **h**ore addite sunt hic
nec postea fuit tā **v**nus dies.

longa dies. **Q**uinqz vō reges absconde-
rūt se in spelunca vrbs maceda. **P**rece-
pitqz iosue socijs suis. 7 ait. **V**oluite saxa
ad os spelunce. 7 apponite custodes. vos
autē psequimini hostes. **C**elis itaqz aduer-
sarijs plaga magna. redijt exercit⁹ ad io-
sue in maceda. vbi tūc erant castra sana 7
integro numero. **E**t ait iosue. **P**roduci-
te quinqz reges de spelunca. **Q**uib⁹ edu-
ctis. dixit ad principes exercitus. **N**onite

pedes sup colla regum istoz ne timeatis
Sic faciet dñs cunctis hostibus vestris.
Quo facto suspenderūt reges in patibu-
lis. depositosqz ad vesperam piecerunt in
speluncam in qua latuerant 7 posuerunt
sup os eius saxa in tumulū sempiternū.
Eadem die percussit macedaz. 7 regem ei⁹
in ore gladij. **P**ostea vō vastauit lebna.
7 lachim. eglon quozqz 7 hebron 7 abir. et
reuersus est cum omni israhel ad locum
castrorum in galgala. **D**e xxiij.
regibus suspensis a iosue. C. X.

Quod cū audis-
set jabin rex asoz. misit ad oēs re-
ges circuitantes. **E**gressiqz vigintiquat-
tuor reges cū turmis suis. habentes secū
trecenta milia armatorū 7 duo milia cur-
ruū conuenerunt ad aquas meron alias
meroy. vt pugnarent contra israhel. **D**i-
xitqz dominus ad iosue. **N**e timeas eos.
cras tradam tibi eos vulnerādos. equos
eoz subneruabis. 7 currus igne cōbures.
Factūqz est ita. **P**ercusseruntqz omnes
filij israhel preter eos qui in ciuitates mu-
nitissimas se receperūt. **F**ecerāt enim cha-
nanei plures munitiōes pualidas. a die
qua audierant egressū israhel ab egipto
aduersum se. neceas nisi longo tpe. 7 gra-
ui labore obrinuit israhel **V**astauit tamē
circa vniuersam regionem. nulli etati ho-
minū parcens aut serui. ditatusqz est su-
pra modum ex hostium preda.

De altari in hebal. 7 prima distributi-
one terre. C. XI.

Quintus iam an-
nus transierat. 7 transtulit iosue
locū tabernaculoz in sylo. 7 ibidem tran-
stulit tabernaculū cum omni ornatu suo
pro loci oportunitate. **E**t inde processit i
sichem cum omni populo. 7 constituit in
monte hebal altare domino de lapidibus
impolitis. obtulitqz sup eo holocausta et
pacifica. **S**cripsitqz sup illud deumono

mium. quod quidam intelligunt mandata tantum deutronomij. Posuitque mediam partem populi sui super montem hebal cum sacerdotibus et leuitis. aliamque mediam in montem gazarim. cum sacerdotibus et leuitis. Et acclamauerunt sibi alternatim benedictiones et maledictiones sicut mandauerat illis moyses. Porro ioseph tradidit maledicta et benedicta in altari conscripta reliquisse. Quo facto redierunt in sylo. Concessit autem iosue tribui iudam montana ad meridiem. que iam adquisierant sed nondum sorte tradidit. Effraim quoque concessit montana ad aquilonem. inter utrumque mediam tribum manasse collocas. His tribubus commisit terram. alijs in castris manentibus. tum quia bellicose erant. tum quia digniores. Sciebat enim iude regnum esse promissum. et manasse et effraim benedixisse iacob pro beneficio ioseph patris eorum. Sed ipse quoque iosue effraimata erat. Dedit autem effraim extra sortes aliorum agrum sicheem. quem dederat iacob singulariter ioseph filio suo. et sepeluit in eo ossa ioseph. Hieronimus tamen testatur se vidisse in sicheem sepulchra aliorum undecim patriarcharum. et credibile est quod queque tribus suum patriarcham reuulit in suam sortem.

Ebron data est caleph. C. XII.

Accessit autem caleph filius ieplione ad iosue coram omni populo et ait. Nostique locutus sit dominus de me et de te ad moisen. et quod iurauit mihi moyses in reditu ab exploratione dicens. Terra quam calcauerit mihi pes tuus erit possessio tua in eternum. Pollicitusque est mihi dominus terram in qua inuenimus enachim te audiente. Quadraginta et quinque anni sunt ex quo locutus est dominus verbum hoc. et hodie. lxxv. annorum sum. sic valens ut eo tempore valebam. Benedixitque ei iosue et tradidit ei ebron in possessionem. et

quienit terra a prelijs.

Quomodo iosue sorte diuisit terras decem tribubus. C. XIII.

Terum conuocauit iosue ecclesiam in sylo. et ait. Serui. bonum est ut terras quam promisit nobis dominus sorte diuidam. Et assumpsit de singulis tribubus tres industrios viros ad considerandam terram. deditque eis decem viros merendi peritos. quos propter artem veritas non lateret. mandans eis ne secundum quantitatem terram metuerent. sed secundum estimationem felicitatis terre. et que minus esset idonea. nam sepe plures sunt decem iugera quam centum. et quod in scriptis redigerent terre diuisionem. Viri autem circueuntes terram et estimantes septimo mense reuersi sunt ad eum in sylo. proiectisque fortibus prima sortis iude egressa est. Secunda symeonis. tertia beniamin. Hec sortis angustissima fuit propter terre fertilitatem. tulerunt enim iericho et hierosolimam. Quarta effraim. Quinta medietati manasse. Sexta isachar. Septima zabulonitis. Octaua aseritis. Nona nephtalim. Ultima danitis. Et notandum quod secundum concessionem terre prius factam duabus tribubus et dimidie. et traditionem postea factam secundum sortes nouem tribubus et dimidie. varie quandoque loquuntur auctores. Legitur enim quod iudas habuit terram sine sorte. et quod obtinuit hierusalem. nec potuit inde eicere iebuseum. que de concessione dicta sunt. Alibi legitur quod beniamin possedit hierusalem. quod de traditione dictum est. Iterum legitur quod iosue locutus est septem tribubus dicens. Quisquo torpens ignauia. Date mihi viros qui diuidant vobis terram. Cumque hoc omnibus dixisset. septem tantum legitur hoc dixisse. quod due tribus et dimidia terram concessam quasi traditam possidebant. Inde est quod hoc nomen iudea diuersis modis accipitur. Quandoque dicitur iudea tota terra

promissionis. et tunc a iudeis dicit. secundum quod dicitur pompeius iudeam fecisse tributariam. quandoque iudea tantum regnum iuda. ut ibi. Audiuisti ioseph quod archelaus regnaret in iudea. quandoque pro sola sorte iude. ut ibi. Iudea et hierusalem. id est fors iude et beniamin. Si ergo circa hoc sibi obloqui videtur auctores. Determinandum est secundum terram concessam vel traditam. Nam iudas et effraim maiorem habuerunt concessam vel traditam. Solum autem duo iosue et caleph quasi priuilegiati sine sorte

terram habuerunt. Potuit esse ut nunc Caleph ebron habuit. Josue tam natha vel tamna fara etiam sicheem secundum iosephum. Hanc partem ele

git sibi iosue post distributionem omnibus factam tanquam bonus dispensator. Sed et leuitis separauit quadraginta et octo ciuitates ad inhabitandum. quarum decem prius acceperant in amorrea. De reliquis triginta octo tres constituit ciuitates refugij. ebron de iuda. sicheem ex effraim. de neptalim cedez. Tunc locuti sunt filij ioseph ad iosue. Cur dedisti nobis quasi possessionem vnius funiculi. cum simus tante multitudinis. Responditque iosue ad effraim et manasse. Populus multus es et fortis. non eris contentus sorte tua. sed transibis ad montem. et poteris ultra terminos terre promissionis procedere et parare tibi locum.

De irriguis are datis a patre caleph Capitulum. XIII.

Ad tempore ascendit caleph in terram sibi traditam. et percussit ebron tres filios enach. et ascendens inde obsedit ciuitatem dabit. que prius vocabatur cariathsepher. id est ciuitas litterarum. Ciues enim eius

scriptores erant. Quam cum inuenisset municam. ait. Qui primus percussit urbem hanc et cepit. dabo ei axam filiam

meam uxorem cum ea. Et cepit eam orthoniel filius cenez. frater caleph minor eo. Erant autem vterini fratres ratum. Nam ille filius iephone. iste vero filius cenez dicitur. nisi forte pater eorum binomius fuerit. Dedit itaque caleph filiam suam axam fratri suo in uxorem.

Que cum pergeret cum viro ad urbem traditam sibi suasa est a viro suo a vtereret a patre suo agerem in conualibus. Suspirauitque et fleuit ut federat in asino. Cui caleph

Quid habes inquit. At illa. Dabo tibi benedictionem. Terram arenam dedisti mihi iunge et irriguaz. Deditque caleph ei irriguum superius et irriguum inferius. id est agros irriguos circa ciuitatem ab oriente et occidente.

De reditu duarum tribuum et dimidie. C. XV.

Eodem tempore cum iam quattuordecimus transisset annus. dixit iosue ruben et gad et dimidie tribui manasse. Fecistis que precepit vobis moyses famulus dei. Et quod dedit dominus fratribus vestris quietem. reuertimini ad terram possessionis vestre. ita dimittat. ut custodiatis legem dei.

In paralipomenon dicitur ebron cariatthiarim. id est ciuitas siluarum. vel cariatthbaal. id est ciuitas muscarum vel virozum.

Hec nota determinat obiectionem que de eo fieri potest. et caleph obuiabat legi iam date. dando fratri nepoti suo filiam suam.

Nota quod caleph maluit seruare verbum suum quam legem. que interdicit matrimonium cum filia fratris nisi forte lex intelligatur de filia fratris ex patre.

et colatis cum nec eatis post deos alienos
quia archam et tabernaculum non habe-
bitis. **F**rateres sumus et serui vnius dei.
licet interiecto flumine separemur. **I**n
multa substantia reditis. diuidite eam cum
fratribus qui remanserunt. **Q**ui reuer-
tentes venerunt ad tumulos iordanis. **S**ic
enim dictus est locus per quem transie-
runt. alius per quem transierunt filij isra-
hel dicitur vada iordanis. **E**t edificaue-
runt iuxta iordanem altare infinite mag-
nitudinis vocates hoc nomine illud. **T**e-
stimonium nostrum quod dominus ipse est
deus. **V**ideturque velle iosephus quod altari
superinscripsissent illud. **C**umque redisset
ad propria. nunciatum est iosepho et his qui
remanserant de edificatione altaris. et au-
bitrati sunt illos erexisse illud. ut immo-
laret super eo victimas. quod non licebat
nisi super altare quod statum erat deus an-
te tabernaculum. **C**umque arripuissent ar-
ma ut deleterent eos de consilio missus est
ad eos finees. et decem honorati cum eo.
qui dixerunt ad eos. **Q**ue est ista trans-
gressio? **C**ur reliquistis deum israhel et cul-
tum eius. edificantes vobis altare sacile-
gum? **A**t illi responderunt. **A**bsit a nobis
hoc scelus. alioquin deus ipse querat et iu-
dicet. **S**ed nimium ne cras dicerent fi-
lij vestri filijs nostris. quid vobis et no-
bis? **Q**uid vobis et domino deo israhel?
Terminum posuit dominus inter nos et
vos. **Q**uamobrem memoriale hoc erexi-
mus in signum. quoniam fratres vestri
sumus. et deicole vobiscum. **H**is dictis.
placatus est finees. **E**t cum retulisset ver-
ba hec ad omnem populum laudauerunt
deum. **H**oc videtur quibusdam factum
esse quod legitur in libro iudicum. quod an-
gelus domini transiret de galgala ad lo-
cum silentium. **S**ed quia potius videtur
augustino hoc factum esse post mortem io-
sue. non enim ausi fuerunt filij israhel eo
vivente aperte recedere a deo. nos illud
loco suo explicabimus.

De federe quod statuit populus ad
deum. C. XVI.

Resoluto autem
multo tempe congregavit ioseph
omnem israhel in sichem. et ait. **E**go ho-
die ingredior viam vniuersę terre. et scio
vos pronos ad irritandum deum. **E**ligi-
te hodie quod placet. cui potissimum ser-
uire debeatis vtrum dijs quibus serui-
erunt patres nostri in mesopotamia. an dijs
amorreorum. in quorum terra habitatis
ego autem et domus mea seruiemus do-
mino. **E**t ait populus. **D**omino serui-
emus. absit ut ab eo recedamus. **E**t dixit
ioseph. **T**estes vos estis. quia hodie elegi-
stis vobis dominum? **E**t responderunt.
Testes sumus. **E**t ascenderunt in sylo.
ut statet coram domino. **P**ercussitque po-
pulus in die illa fedus cum domino et in
signum federis effudit ioseph aquam sup-
terram. **N**os erat gentibus in signum fe-
deris et robur iuramenti. sanguinem suillum
effundere. quasi diceret. **S**ic effundet san-
guis illius qui violauerit hoc fedus. **D**e-
bzei vero aquam fundentes. atrociorę pe-
nam in violatozem iudicabant. **A**lij enim
liquores non effunduntur de pbase. quin
aliquod vestigium sui in eo relinquunt.
Solus aque liquor proflus effunditur.
Quod faciebant hebrei in federe iuramento cum
domino. quasi dicerent. **N**on solum vio-
lator huius federis peribit. sicut in alijs fit
federibus. sed tota progenies eius peri-
bit cum eo. ut nullum vestigium eius ap-
pareat super terram. **S**cripsitque ioseph in
die illa verba hec in volumine legis dei.
id est in libro hoc. et tulit lapidem pgran-
dem. posuitque eum subter quercum que erat
ante sancuarium domini. et ait. **E**n lapis
iste erit vobis in testimonium. **S**olebat
enim veteres huiusmodi durabilia erige-
re. ut sui diuturnitate veteres huiusmo-
di posteris iuramentum fedus in memoria re-
uocarent. **D**imisitque ioseph populum. sine

gulos in possessionem suam.

De morte Iosue et eleazar. C. XVII

Dixit hec mortuus est iosue cum esset centum et decem annorum. Quadraginta quattuor annorum erat cum accessisset ad moysen. et quadraginta annis seruiuit ei in deserto. Et quo colligitur. quod vixit sex annis et sex menses et quatuordecim diebus. Et sepelie runt eum in ramnasa que sita est in monte effraim. Eleazar quoque mortuus est et sepelierunt eum in gabaam fines et filij eius. que data est ei in monte effraim. qui successit patri in sacerdotium. In diebus

Gabaa fines polit esse nomen cuius tatis a fines ibi sepulto. vel possit esse due dictiones.

iosue ericonius primus iunxit quadrigam in greciam. erat quippe apud alias nationes. Busiris tyrannidem exercuit in hospites. senix et cathmus de thebis egyptiorum in syriam profecti. in regione thiri et sidonis regnauerunt. Sed cathmo recedente in greciam. terra a plenicia plenicia dicta est. Europe filie plenicis iupiter mirtus est. Danaus per quinquaginta filias. quinquaginta filios egisti fratris sui interfecit. vno tantum superstiti qui regnauit post eum.

Historia Iudicum. C. I.

Quomodo iudas pugnavit contra chanaanum. c. ij.

De cineis et transgressione populi. c. iij.

De loco flentium in galgalis. c. iij.

De orthoniele. c. v.

De aiorb et sangar. c. vi.

De delboza et barach. syfara. iahel et iabin. c. vij.

De gedeone. c. viij.

De abimelech. c. ix.

De thola. c. x.

De iair galaadite et morte eius. c. xj.

De icpre. c. xij.

De abessam. c. xij.

De abilon. c. xij.

De abdon. c. xv.

De sampson. c. xvj.

Quomodo interfecit leonem. c. xvij.

Quomodo interfecit multos cum mandibula asini. c. xvij.

Quomodo deceptus fuit sampson. c. xvij.

Incidentia. c. xvij.

De micha. c. xvij.

De vxore leuite. c. xvij.

De ruth. c. xvij.

Incipit historia Iudicum. C-I.

Iber iudicū
 hebraice sopher dicitur. qui
 iudices describit vsq; ad
 heli sacerdotem. et ob hoc
 dicitur iudicum tanq; a materia. Videi
 tamen quibusdam ab auctorib; sic uoia/
 tus. ut quasi cronice scribendo quisq; iu/
 dicum tempus suum in actis redegerit.
 Quis autem in vnum compegerit. dubi/
 um est. Dicunt quidaz q; samuel. alij q;
 esdras. Verisimilius videtur. q; ezechial
 qui parabolas salomonis et librum regū
 in vnum collegit. Si queritur quare io/
 sue et moyses inter iudices non annume/
 rentur. dicimus. quia non solum iudica/
 uerunt populum. sed et rexerunt. Ceteri
 vero nil iuris in populo habuerunt. nisi
 q; in tribulationib; suis consilio et prudē/
 tia eor; populus utebatur.

Quomodo iudas pugnavit contra
 chanaanem. C-II.

Factum ē
 post mortem iosue con/
 suluit populus dominū
 per fructes. Quis ascen/
 det ante nos cōtra cha/
 naneum et erit dux belli: Et dixit domin;
 Iudas. Non personam: sed tribum desi/
 gnans. Creditur tamen caleph presuisse
 populo. sed pro modicitate temporis nec
 rectoribus nec iudicibus annumerat; ē.
 Et ait iudas simeoni. Ascende mecum in
 sortem meam. et pugna contra chanaanē
 et ego pergam tecum in sortem tuā. Non
 tamen legitur simeon ppriam postea ha/
 buisse sortem. sed adxerit iude ut implere/
 tur quod predixerat iacob: de simeon et le/
 ui. Diuidā eos in iacob. et dispergam in
 israel. Ascenderuntq; iudas et simeon in
 bethel besed. et percusserunt in eo decem
 milia virorum. Comprehendenteq; ado

nibesed. id est dominum besed. adonay
 enim dominum sonat. incidēt summi/
 rates manuum et pedum eius. Hebreus
 tamen sermo videt sonare pollices. Qui
 bus celis nō est idoneus homo ad arma
 ferenda. Et ait adonibesed. Verito pa/
 trior hoc. id ipsum enim fecerā septuagint/
 ta regib; qui colligebant sub mensa mea
 ciborum reliquias. Et ascendentes ī hier/
 usalem percusserunt eam. tradentes in/
 cendio et reliquerunt ibi adonibesed. et
 mortuus est. Nec intelligendum est. q; fi/
 lii israhel tunc habuerunt hierusalem in
 ditione sua expulso iebuseo. Hoc em̄ sa/
 ctum non est vsq; ad tempora dauid. qui
 expulsis iebuseis sedit in ea. et transfudit
 eam de beniamin in sortem regum. Hoc
 videtur a quibusdam recapitulando di/
 ctum. et factum esse viuente iosue. ante di/
 stributionem sortium. quando concessaz
 sibi iudas habebat hierusalem. et totum
 recapitulando dictum vsq; ibi. Et surre/
 xerunt alij qui non nouerant dominum.
 Alij tradūt eo ordine dictum esse quo fa/
 ctum. et ibi demum inchoant recapitula/
 tionem. dimisit ergo populū. Et vult
 augustinus hoc ordine suo dictum. in io/
 sue preoccupatū. Ascendit et caleph in eb/
 ron. terram scilicet gigantum. et percussis
 hostibus plenius possedit eam. Et reca/
 pitulat hic historia. quod supra diximus
 factum in carithseph. Cepitq; iudas
 gazam et ascalon et acharon cum finibus
 suis. Nec potuit delere habitatores val/
 lis. quia falcatis curribus abundabant.
De cineis et transgressione populi. Ca/
 pitulum. III.

Hlij autē ietro
 cynei cognati moysi ascenderūt
 de ciuitate palmarum cum filijs iuda in
 desertum sortis eius. quod est ad meridi/
 em. Isti sunt filij obal fratris sephoreyo/
 ris moysi. qui relicto patre et patria secu/
 tus ē moysen. et teinceps habitauit ime

dio filiorum israel. Ciuitas autem palmarum dicitur hic engaddi. Vel quia iericho sic solet appellari. forte de campestribus eius ubi erant cum beniamin transfulerunt se ad iudam. Beniamin autem post iudam ascendit in hierusalem. Hinc putant quidam eam fuisse comunē. Nec potuit eicere iebuseuz. sed permisit eū habitare secuz sub tributo. Effraim quoque ascendit i betxel. que prius vocabatur luz. Cidentescque hominem egredientez de obfessa ciuitate dixerunt ei. Ostende nobis introitum ciuitatis. et faciemus tecuz misericordiam. Quo ostendente. percusserunt eam. hominem vero et domū eius dirauerūt. Qui transiēs in terrā ethim. edificauit ibi ciuitatem et uocauit eam luzam. Nec deleuit effraim chananeum. sed passus est eum uiuere sub tributo. Similiter et relique tribus cum essent confortate. maluerunt eos habere tributarios. quā delecte transgredientes mandatum domini. et cōuerterūt se ad agriculturas. Qui ad diuitias se tradentes. per epulas et libidinem iam imbelles facti in conuersatione legum integri non erant.

De loco silentium in galgalis. Capitulum. III.

Angelus autem domini apparuit i galgala. et cū conuenissent ad eum de finibus suis. transfulerunt se ad alium locum. et secuti sunt eum. Cūque improperasset eis dominus per angelum beneficia que eis contulerat addidit. Cur in istis fedus cum habitatoribus terre huius. et seruastis aras eorum. et nolulistis audire uocē meā. Quā obrem dii eorum erunt uobis in ruinam. Hec angelo loquente eleuauerunt uocē suam et fleuerunt. et uocatum est nōmē loci illius locus silentium. cognominat⁹ ab euentu. sicut galgala collis prepuerorum. Immolaueruntque ibi hostias domino. Porro hic recapitulat historiā de iosue.

ad continuandam ordinis seriem dicēs. Dimisit ergo iosue populum. et abierunt filij israel unusquisque in possessionē suam seruiueruntque domino cunctis diebus iosue et seniorum qui post eum uixerunt et nouerunt opera domini que fecerat euz israel. Mortuus est autem iosue et omnis illa generatio seniorum. et congregata est ad patres suos.

De Othoniele. C. V.

Et surrexerunt alij qui nouerunt dominum. id est non uiderant uirtutes eius. quas fecerat eis in exitu de egipto in deserto. et in ingressu terre promissionis. Feceruntque malum in conspectu domini et seruiuerunt baal et astaroth. et dijs terre. contraxeruntque coniugia cum alienigenis. Quamobrem indignata diuinitas. non deleuit gentes de medio eorum. ut essent eis in aculeum et laborē. Et tradidit eos dominus in manibus chusan rasathaum regis mesopotamie et syrie. Seruiueruntque eis octo annis. et clamauerunt ad dominum. qui suscitauit eis liberatorem othoniel fratrem caleph. quem iosuephus cenez uocat quasi equiuocum patri. Vel dicitur cenez quasi cereneus a loco. Et fuit dominus cum eo et pugnauit aduersus cusan rasathaum. et oppressit eum et quietuit terra quadraginta annis. Et mortuus est othoniel. Hic dicit Iosephus occisionem in beniamin factam. pro urore leuite. quod nos infra ponemus. sequentes ordinem huius libri. Et nota quod hebrei sub hoc numero cōprehenderunt annos seruitutis et quietis et similiter sub alijs iudicijs. Aliiter non staret historia. In diebus othoniel captiuus regnauit thebis. ex cuius filia semele natus est dionisius liberpater. Birbinia condita est a phenice. qui phenicibus quasdam tradidit litteras.

et ad scribendum vermiculum instituit. **U**nder color ille plexiceus dictus est. qui postea littera mutata punice? dicitur. **E**pirra. que nunc chorintus dicitur a siphio condita e. **S**inos filius europe re? gnauit in cetera.

De aioth et sangar. C. VI.

Addiderunt autem filij israel facere malum in conspectu domini. **Q**ui confortauit aduersus eos eglon regem moab. et copulauit ei filios amon et amalech. **Q**ui transiens iordanem percussit israel. et posuit idola sua in galgala. et fecit sibi domum in urbe palmarum. id est iericho. et seruerunt ei filij israel decem et octo annis. et clamauerunt ad dominum. **Q**ui suscitauit eis saluatorem aioth. filium gera. filij gemini. **Q**ui utraque manu utebatur pro dextera. **J**e-

minu quidam dicunt fuisse quemdam vitem in beniamin. qui postea suis sepe legis impuleratus ob ignominiam. **D**e brei tradunt hunc fuisse beniamin.

Et quasi pafferem. vbi nos ponimus ieminus ipsi ponunt iemin quod sonat dextrarium vel dextrale. qui latine geminus dici posset. quia geminatur cum trahente. nisi ieminus a iemin p. i. consonantem scriberetur. **D**icitur autem a iamin proprie ieminus. sicut a dextera dextrari. **M**iseruntque filij israel per aioth munera eglon regi qui fecit gladium anticipem longitradinis palme manus et aculeus est eo i dextro femore subter sagum. quod est quadrata forme militare indumentum. **E**rat autem eglon crassus nimis. **C**umque obtulisset ei munera. persecutus est socios qui cum eo venerunt. et reuersus ad regem ait. **V**erbum secretum habeo ad te o rex. **E**gressisque omnibus qui cum eo

In regum vbi incipit agere de saul dicitur vir fortis robore. ob hoc quidam putant dictum geminum quasi binomium.

erant. accessit ad eum aioth et ait. **V**erbum domini habeo ad te. quod intelligendum est de somnio ex mandato domini. **Q**ui statim surrexit de throno. **E**xtenditque aioth manum sinistram. et tulit siccam de dextro femore. et infixit eam in ventrem eius valde. nec duxit eam. sed reliquit in corpore. **I**psa vero clausis diligenter ostijs cenaculi. per posticam egressus est. et au fugit. **S**erui autem regis post longam moram intrantes. inuenerunt eum mortuum. et iacentem in terra. **V**enitque aioth in sayrat. et insonuit buccina in monte effraim. et descenderunt cum eo filij israel ad vada iordanis que transmittunt in moab. **E**t volentes transire moabitas percusserunt circiter decem milia. et humiliatus est die illa moab sub manu israel. et quiete terra. lxxx. annis. **E**t mortuus est aioth. **E**t tunc de philisteis volentibus intrare terram israel. sangar occidit. de viros vomere vno. **I**psa quoque defendit israel. et eodem anno vitam finiuit. **I**n diebus aioth cyrene ciuitas condita est in libia. et triptolemus longa nauis veniens eleusim. frumenta ibi distribuit. **P**roserpinaque rapuit rex molosorum orchus. cuius ingens canis et cerberus pirithoum deuorauit. qui cum theseo ad raptum proserpine venerat. **S**ed et theseum deuorasset. nisi hercules superueniens eum liberasset. **F**rius et helles insidias nouercales euaserunt in nauis. cuius insigne fuit aries. **I**n dardania regnauit tros a quo troia condita fertur. **P**erseus occidit gorgonem meretricem. que ob nimiam pulchritudinem spectatores suos mentis imposites reddebat. **D**ionisius in india nilam condidit. et a suo nomine eam appellauit. **De delbora et baracio sifara iabel et iabin. C. VII.**

Post mortem aioth addiderunt filij israel facere malum coram domino. **Q**ui tradidit eos in manus

Judicum.

iabin regis chanaan. qui regnauit i asor
et habuit ducem exercitus sui sfsaram.
Ipse autem habitabat in aserorb genti-
uum que sic dicebatur. quia non ab vno
populo. sed a multis collectis gentibz ha-
bitabatur. et oppressit filios israel per vi-
ginti annos. **Q**ui clamauerunt ad domi-
num. **E**rat autem delbora propheta vxor
lapidoch. que posuerat tentorium suum
in monte effraim sub arboze palme. que
dicebatur palma delboze. et ascendebant
ad eam filij israel in omne iudiciu. **Q**ue
vocaui barach filium abinoe de cedes
alias cades neptalim. **M**ulier enim iu-
ra ad prelium vocauit virum suum qui
supra dicitur est lapidoch. **C**reditur enim
fuisse idem barach et lapidoch. quia eade
est vtriusqz nominis interpretatio. **I**n-
terpretatur enim vtriusqz choruscario. del-
bora vero hebraice apis. **Q**ue dixit ad eu
Precepit tibi deus israel. **D**uc exerci-
tum in montem thabor decem milia de
neptalim et zabulon. ego tradam sfsaram
in manum tuam iuxta torrentem cyson.
Cui barach. **N**isi veneris mecum no per-
gam. **Q**ue ait. **I**bo. sed victoria tradetur
in manus mulieris. **N**unciatum est sfsa-
re. qd ascēdissent delbora et barach in mo-
tem thabor ad pugnandum. **E**t congre-
gauit exercitum ad torrentem cyson tre-
centa milia armatorum. vt ait iosephus.
et decem milia equitum. et quingētos cur-
rus falcatos. et alios currus duo milia. et
centum. **E**t ait delbora ad barach. **D**e-
scende. hac die dabit tibi dominus sfsara
in manus tuas. **E**t descendit cum decez
milibus delbora stante in monte ad ora-
tionem. **E**t perterruit dominus sfsaram
et vniuersam multitudinem eius. **V**en-
tus grando et pluuia irruerunt in facies
eorum. arcus et fundibule inutiles fiebat
plurimi de equis et curribus excussi con-
terebantur. **S**icqz conuerso in fugam
exercitu. sfsara de curru exiliens. et fugi-
ens. peruenit ad tentorium iahel vxoris

abner cinei. **A**bner enim cum omni do-
mo sua recesserat a fratribus suis qui ha-
bitabant vt diximus in sorte iude. et tene-
bant tabernaculum in valle semijm iux-
ta cedes. et erat fedus inter regem asor et
domum abner cinei. **D**orro iael suscepit
fugientem et rogantem vt celaret eum. et
petenti poculum dedit ei lac. vt grauius
obdormiret. **I**lla vero dormienti clauū
ferreum percussit malleo per vtriusqz tē-
pus immisit vsqz in terram. **E**t barach
post paululum venienti ostendit eum in
terra confossum. **E**t sic impletum est qd
dixerat delbora qd per mulierem triūphus
accideret. **B**arach vero agens exercitum
super asor obuiam venientem iabin in-
terfecit. ciuitatem funditus eiciens. vt
ait iosephus. **C**ecineruntqz delbora et ba-
rach canticum domino. i quo hortantur
victores ad benedicendum deum. reme-
morando beneficium. qd fecerat dominus
israeli. dum daret legem in terre moris
et pluuia. addendo et quomodo per san-
gar vt diximus qui euerit hostes a semis-
tis israel. et quomodo defecerat fortitu-
do israel. donec surgeret delbora. quan-
do noua bella elegit dominus. vt mulier
de viris triūpharet. **Q**uod sequit in can-
tico. surge delbora et loquere canticū non
est in hebreo. **A**d-
didit quoqz de a. **Q**ui primus infesta
malech victo i rā uic israel i deserto
phidim. ab effra-
im. id est a iosue effrata. et phetanis eun-
dem postea vincendum per saul ex benia-
min. **E**t comēdauit eos qui de manasse
et ysachar et zabulon et neptalim cum eis
venerant ad prelium. vituperans ruben
et gad. et dan et aser. qui noluerunt cum
eis venire. **Q**uod etiam dicit ruben con-
tra se diuisus. intelligit. qd sepauit se a pu-
gnaturis. vel qd rubenite inter se diuisi
erāt. quibusdā hortantibus ad plium. alijs
delhortantibus. **Q**uod autem dicit pugnas-
se eos in thane iuxta aquas mageddo.

intelligendū est regione esse secus cyson qui preterfluit imagedon. **H**ebzeus habet in ramazach. quod interpretatur super altitudinem campi. et significat quod in campo ubi preliatum est hostibus superiores facti sunt. Quod autem sequitur stelle pugnauerunt aduersus syfarā. non mathematice intelligendum est. quasi fatali constellatione hoc factum fuerit. **S**ed quia coruscationes et fulgura ita de sublimi ferebantur in eos. ac si stelle ruerēt. et est yperbolicos. Sequitur torrens cyson traxit cadauera eorum sicut torrens cadumin. supple traxit cadauera egiptiorum. Cadumin interpretatur antiquorum. et ponitur pro mari rubro. eo quod antiqua miracula ibi facta sunt. Quod sequitur. conculca anima mea robustos. **G**lor est populi sese adhortantis. Sequitur. **V**alē dicite terre merorb. dixit angelus domini. Merorb fuit vnus de principibus chanaan. delboza vero seipsum dixit angelū domini vel michalhel qui preerat israheli. **D**ixit ut malediceret merorb. quod sonat archanum. id est angelis apostatis. qui aduersabantur ei in archano. **P**ostea benedixit iahel. quoniam fortiter egit. et qui euit terra per quadraginta annos. **E**o tempore regnū defecit apud agros. et traslatū est in micenas. **O**bjit liber pater cuius sepulchrum est apud delphos iuxta apollinem aureum. **S**ingulū vero muliebz corpore. quia mulieres militantes cum viris habuit in exercitu. **I**lium ab ilo condidit. **M**ilenus condita.

De Gedeone. C. VIII.

Accerunt iterū filij israhel malum coram domino. qui tradidit eos in manibus madian septē annis. **A**scēdebant enim madian et amalech singulis annis in israhel. vastantes

Sexto suscitauit dominus spiritum gedeonis in israhel.

segetes eorum. et vniuersa iumenta trahebentes in predam. **C**umq; clamasset israhel ad dominum. misit ad eos virum prophetam per quem exprobrauit eis dominus beneficia que contulerat eis. et tamē noluerunt audire vocem eius. **V**enit autem angelus domini. et sedit sub quercu quę erat in effra. **H**ic est vir quem dominus miserat. **L**apis autem super quem sedebat et quercus et ager pertinebant ad ioas patrem familie ezi. id est honorabiliorum inter alios illius familie. **G**edeon vero filius eius timens hostes qui irruerant super terram. in occulto excubiebat frumenta in torculari. ut haberet viaticum ad fugam. **I**osephus dicit. hoc maximum fuisse diuine propiciationis indicium. quod tunc videretur torculari pro area. **F**urnū enim per eum erat. ut aree replerentur et torcularia. **E**t ait angelus ad eum. **D**ominus tecum virosum fortissime. **C**ui gedeon. **S**i dominus nobiscum. cur apprehenderunt nos hec mala? **E**t respexit in eum dominus in angelo et ait. **G**ade. **E**go mitto te in hac fortitudine tua. quam scilicet confero tibi respiciendo vel mittendo. percuties madian quasi virum vni. **C**ui gedeon. **S**i gratiam inueni coram te non recedas donec reuertar. **E**t corit gedeon hedu. posuitq; carnes et azimos panes in canistro. et misit ius in ollā. offerens ea angelo. **C**ui angelus. **N**one carnes et panem super petram. et ius desuper funde. **Q**uo facto tetigit illa angelus summitate virge quam gerebat. **E**t ascendit ignis de petra et combussit omnia. **A**ngelus autem euauit ab oculis eius. **T**u mensq; gedeon ait. **D**eu mihi domine. quia vidi angelum dei. **C**ui dominus. **N**e timeas. **N**on morieris. **E**adem nocte ait dominus ad eum. **D**estruē aram baal quam erexit pater tuus. et neminem circa eam succide. et occide taurum quem saginatur idolis. alium vero taurū septēnem quem ciues dedicauerūt idolo offeres mihi in

Judicum.

holocaustus sup altare qd edificabis mihi in summitate petre. sup quã ante sacrificium posuisti. Gedeon timens patrem et ciues. et cum decem seruis omnia nocte compleuit. et vocauit altare par domini et lauit. In crastino ciues dixerunt ad iohas. Educ filium tuum vt moriatur. quoniam tu fecisti hoc. Quibus ille ait. Nūquid vltiores estis baal? Si deus est baal vin diceret. Et inde dictus ē gedeon. ieroboal. id est fortitudo baal. quasi fortis cōtra baal. Igitur madian et amalech transito iordane federunt in valle israhel quasi locuste. Spiritus autem domini induit gedeon. vocauitq; domum abiezer de cuius familia ipse erat. et ipse misit nuncios ad manassen et azer et zabulon et nepralim. Qui occurrerunt ei trigintaduo milia. Et petijt gedeon signum victoriae in velle reposito in area. si nocte illa vellus rore complueretur. area sicca manente. Et factum est ita. Et expressio vellere rore concham impleuit. Sequenti nocte ne casu factum putaretur petijt signum in cōtrarium. vt area irrigaretur. et vellus siccum esset. Quod factum est. Venit autem gedeon cum suis ad fontē qui dicitur arad. Et ait dominus ad gedeon. Populus multus est tecum. ne dicat israhel. viribus meis liberatus sum. clama ad populū. Qui formidolosus est reuertatur. Tamen intelligendum est alia tria que mandauit dominus clamanda in populo eum non tacuisse. que moyses dixit i deutronomio. Qui edificauit domum et non dedicauit eam. reuertatur. Similiter. Qui plantauit vineam. et nondum fecit eam communem. et qui desponsauit uxorem et nondum accepit eam. Et reuersi sunt de populo vigintiduo milia. et tantum decem remanserunt. Et ait dominus ad gedeon. Adhuc populus multus est. duceos ad aquas i calore meridiei. eos qui lambuerint aquam manu et lingua sicut canes. existimans magnanimos separabis. Et

inuenti sunt tantum ex eis trecenti viri. Et ait dominus. In his trecentis tradam madian in manus tuas. Quibus assumptis et cibarijs p numero et tubis. gedeon se certaminum dedit. Eadem nocte dixit dominus ad gedeon. Descēde in castra madian. tu et pharan puer tuus tecum. et audes quid loquantur. et confortabuntur manus tue. Dissolutum enim erat cor ei. Qui descendens stetit in partem castrorum vbi vigilie erant. et audiuit quendam narrantem somnium commilitoni suo in hunc modum. Videbatur mihi qd panis ex ordeo subcinericeus et comestibilis descendebat in castra madian. vsq; ad tabernaculum et subuertit illud. et terre funditus coequauit. Et ait is cui loquebari

Vile est ordeum inter grana. et inter gentes israhel videtur abiectū. et in israhel vilis est familia gedeonis. Non est hoc

forte tabernaculorum dicit verillum quo ducebantur. vel habebant tabernaculum i quo idolis suis sacrificabant. aliud nisi gladius gedeonis. tradidit dominus in manus eius madian. Quod audiens gedeon adorauit. Et reuersus ad socios ait. Eamus. tradidit nobis dominus castra madian. Et diuisit eos in tres partes. et dedit tubas in manus eorum dexteras. lagenas vacuas. et lampades i medio lagenarum in sinistras. Et ait. Qd me facere videbitis facite. Et ingressi sunt per gyrum castrorum in tribus locis in vigilia noctis medie. Et cum confregissent hydrias. tenuerunt lampades in manibus. et insonātes tubis clamauerunt. Gladius domini et gedeonis. Scdm iosephum vacuas quoq; pharettas portauerunt. Quibus simul complofis. terribilis audiebatur sonitus. Quo subito hostes excitati. turbati sunt. nec cognoscētes se se. plurimi muris vulneribus ceciderunt. alij in fugam cōuersi vsq; bethra

Viri autē de neptalim. et asser. et manasse
 qui redierant conclamantes. persequen-
 tur madian. Effraim quoque descendit in
 occursum fugientium. et occupauit iorda-
 nē usque bethera. et occidit duos reges ma-
 dian oreb. et zeb. Oreb in petra quadam
 zeb vero in torculari. Et vocatum est no-
 men loci illius torcular zeb. et nomen al-
 terius petra oreb. Que modico apice lit-
 tere differt a nomine oreb unde aque flu-
 xerunt per manum moysi. Et forte disse-
 rentia est in interpretatione. Et portauit
 effraim capita regum ad gedeon. et ira-
 scentes dixerunt ad eum. Cur contempsi-
 sti vocare nos ad pugnam? Qui ait. Ne
 forte indignaremini. Melior est enim ra-
 cemus effraim vindemius abiezer. sed et
 in manus vestras dati sunt reges madi-
 an. Quid tale facere potui sicut vos feci-
 stis? Quo audito requieuit spiritus eo-
 rum. Transiuitque gedeon in iordanez cū
 trecentis viris. nec poterant persequi fu-
 gientes pro lassitudine. Et ait ad viros
 sochor. Obsecro date nobis panes vt
 possim? persequi zebec et salmana. Qui
 negauerunt ei et subsannauerunt eum.
 Id ipsum responderunt ei viri phaniel.
 petenti panes ab eis. zebec autem et sal-
 mana in valle quiescebant. nil aduersi su-
 spicantes. cum duodecim milibus tantū
 cessis de exercitu centum viginti. Gede-
 on autem repente irruit super eos. et tur-
 bato exercitu eorum. duos reges compe-
 hensos secum reduxit. Et reuertens appre-
 hēdit puerum de sochor. et quesitum ab eo
 nomina seniorum de sochor. Et descrip-
 sit ei septuaginta octo viros quos spinis
 et tribulis comminuit. tāquam auctores
 predictę subsannationis. Lurrim quoque
 phaniel subuertit. occisis habitatoribus
 ciuitatis. Cūque redisset in effra regio-
 nem suam dixit zebec et salmana. Qua-
 les erant viri quos occidistis in monte
 thabor? Qui dixerunt. Similes tui. Et
 ait eis. Fratres mei erant vterini. Et ait

primogenito suo. Interfice eos. Qui nō
 eduxit gladium. timens quia puer erat.
 Surgēs gedeon occidit eos. Et dixerūt
 omnes viri israel ad eū. Dominare no-
 stri tu et filius tuus. et filius filij tui. Qui
 bus ille. Non dominabor vestri nec filij
 meus. sed dominus dominabitur in vos.
 Unum postulo a vobis. date mibi inau-
 res aureas de preda. Qui dederunt. Et
 fuit pondus auri mille et septingenti sici
 Et fecit ex eo gedeon ephod. et posuit il-
 lud in ciuitate epza et fornicat? est omnis
 israel in eo. Et factum est gedeon et om-
 ni domui eius in ruinam. Per ephod quō
 est dignius indumentum pontificis. in-
 telligitur quod gedeon fecerit omnia indu-
 menta pontificalia. et fecit in effra taber-
 naculum et altare preter illud quod erat in
 sylo. Et factus est sacerdos. et immolauit
 super illud hostias domino. Quamob-
 rem offensus dominus omnem domum
 eius fere deleuit. Habuit enim septua-
 ginta liberos de vxoribus. et vnum natu-
 ralem ab imelech de concubina derbonia.
 quam habebat in sictm. Sic occidit om-
 nes fratres suos preter vnum. Et quie-
 nit terra post septua-
 ginta annos qui-
 bus presuit gede-
 on. Qui mortu? egerit. qui alibi quō
 est in senectute bo-
 na. et sepultus est
 in sepulchro patris sui in effra. Tem-
 poribus gedeonis mercurius inuenit si-
 ringas trahens hoc nomen a siringa vxor-
 re cathmi. et armonica. que propter zelū ar-
 monie a viro suo recesserat. Inuenit etiā
 litram hoc modo. Reperit etiam concham
 testudinis mortue et putrefacte. cui? neu-
 uuli arentes et extensi in ore conche ad au-
 ram tenuem sibilum reddebant. Incer-
 tum est autem quis fuerit iste mercuri-
 us. vtrum hermes an trimegistus philo-
 sophus an mercurius minor. Tres enim
 leguntur fuisse scōm iosephum. **Lirus**

condita est ante templum hierosolimo-
rum annis ducentis quadraginta. De-
datus aues fecit metallinas quas volare
fecit artificiose spiritu incluso. Dicitur
etiam fecisse simulacra se mouentia. Pri-
mus enim omnium pedes statuarii a se in-
uicem sepauit. alijs coniunctim eos fabri-
cantibus. Qui cum filio in naue fugiens.
propter inuestigabilem fugam penis auo-
lasse estimatus est. Argonautarum histo-
ria facta est. Orpheus clarus habitus ē.
Cuius discipulus fuit museus. Linus ma-
gister herculis claruit. Minos credit cre-
tensibus legē dedisse. quod plato negat.
ydrum deo callidissimum fuisse sophista
asserit plato.

De abimelech. C.IX.

Dedit mortem ge-
donis filij israel fornicati sunt
cum baalim. nec fecerunt misericordiam
cum domo ierobaal. Ascendit autem abi-
melech in sicheem ad omnem cognationē
marris sue. et ait. Considerate quod os vestrum
et caro vestra sum. Loquimini ad omnes
viros sicheem in hunc modum. Quid vo-
bis melius est. ut dominentur vestri septua-
ginta viri filij ierobaal. an ut dominetur
vnus vir? Et locuti sunt de eo ad omne
populum. et inclinauerunt cor populi post
abimelech. et iurauerunt ei omnes in sa-
nobaal. Quamobrem vocatum est deum
ceps idolum baal berith. Berith enim con-
iurationē sonat. Et tollentes de fano. lxx.
pondo argenti dederunt ei. Qui condu-
xit ex eo viros inopes et vagos. et ascēdēs
in effra. occidit omnes fratres suos super
lapidem vnum. excepto vno ioathan. Tūc
omnes sicheemite constituerunt abimelech
regem iuxta quercum in sicheem. Si que-
ritur quomodo ergo saul primus dicitur
rex in israel. potest dici. hoc dictum esse
propter regnū vniuersale. hic autē tantū re-
gnauit in sicheemite. Quod cum nuncia-
tum esset ioathan. stetit in vertice montis

garram. et exclamauit ad omnes sicheemite
tas qui conuenerāt ad diem festum. Au-
dite me viri sicheem. Ierunt ligna siluaz.
ut vngerent regem supra se. et dixerunt oli-
ue. impera nobis. Que noluit deserere
pinguedinem suam. qua diu vtuntur et
homines. Idipsum dixerunt ad ficum.
que noluit deserere dulcedinem fructus
sui. Idipsum dixerunt ad vitem. que no-
luit deserere vinum quod letificat deū et
homines. Dixeruntque ad ramnum. Im-
pera sup nos. Qui respondit. Venite quod
requiescite sub vmbra mea. alioquin egre-
diatur ignis de ramno. et deuoret cedros
libani. Est autē ramnus genus rubi quod
vulgo senticem appellant. asperū nimis.
et aculeatum sicut sentes. Iosephus dicit
hoc inter ligna habere naturam ignem p-
ferēdi. Tunc exposuit eis paradigma di-
cens. Interfecistis filios ierobaal. et fili-
um ancille eius sup vos constituistis re-
gem. Si recte egistis cum ierobaal do-
mo et filijs eius. recte sit vobis. Sinaur
puer se. Egredietur ignis de abimelech.
qui deuoret ipsos et vos. Que cum dixis-
set aufugit. Factum est autē cū regnasset
super sicheem tribus annis abimelech.
dedit ei dominus spiritum malū aduer-
sus eum. et expulerunt abimelech ab orbe
et a tribu. Qui exercebat latrocinia super
eos agens predam ex eis. Tempore vero
vindictarū increauit gaal cū fratribus suis
in sicheem. Quo descendente ad eos. de-
scēderunt sicheemite ad vineas. vnaque cal-
cauerunt. Et ingressi fanum dei sui inter
epulas et pocula maledicebāt abimelech
Gaal quoque dicebat. Quis enim est abi-
melech ut seruamus ei? Nūquid nō est fi-
lius ierobaal? yronice dictum est. quasi
nō est. sed spurius. Et addidit. Utinā da-
retur populus hic in manu mea ut aufer-
rēt abimelech de medio. zebul quoque quē
fecerat abimelech principem in ciuitate.
clam nūciauit abimelech omnia. Surre-
xit itaque abimelech cum exercitu nocte. et

tetēdit insidias iuxta urbem. Egressusq; est gaal mane et zebul cum eo et steterunt in porta. Cūq; ascēdisset abimelech cum exercitu. dixit gaal ad zebul. Ecce de mō/ribus multitudo descēdit. Cui zebul. Umbras montiū vides. quasi hominū capi/ta. et hoc errore deciperis. Rursus quoq; gaal. Ecce populus quasi de umbilico ter/re descēdit. Cui zebul. Ubi est os tuū nūc quo cōtra abimelech loquebaris. Egredere et pugna cōtra eū. Qui pugnavit et victus est. et fugiens recepit se in urbem. zebul autē expulit eū et socios ei⁹. Sequē/ri die abimelech expugnauit urbem. et in/terfectis habitatoribus eius. eā destru/rit ita vt sal in ea dispergeret. Habitātes dō in turre sichimoz ingressi sunt phanū dei sui. qz locus munitus erat. Iosephus tñ dicit pfugos p puinciam cōgregatos supra petra munitissimā. et nitebant eam munire. Qd videns abimelech ascendit in montē selmon. et p̄cisum ramū ferens. dixit socijs. Facite qd ego ago. Qui tol/lentes ramos et circūdantes p̄sidiū succē/derunt illud. et igne et fumo pierunt in eo mille viri. p̄ter mulieres et puulos. Et re/cedēs inde abimelech obsedit opidū the/bes. Erat autē t̄nris in medio in qua rece/perant se thebite. Et nota q̄ a thebis egi/pnorū dicunt thebei. A thebis grecor the/bani. A thebe iudeor thebite. Cūq; abi/melech expugnaret urbem. et ignē suppo/nere niteret. mulier fragmē mole iaciēs desup. fregit cerebrū eius. qui ait armige/ro suo. Percute me ne dicar interfectus a femina. qui interfecit eū. Hanc pestem dicit iosephus accidisse effatis. eo q̄ iur/gati sūt aduersus gedeonē ad aquas ior/danis. Eodem tpe corus inuentus est in grecia. qd instrumentū dicit strab⁹ pellē esse cū duabus cicutis. p alteram inspira/tur. p alteram reddit sonum. Et scribitur scdm quosdam sine aspiratione. pro voce autem canentium et mēsurā et vento cum ch aspirato.

De thola. C. X.

Post abimelech

iudicauit israhel thola d isachar fili⁹ p̄hua patris abimelech. Nec mouet at rephua et ioas fratres esse cum alter de isachar alter de manasse ortus fuerit. Si/lij enim fuerūt vnius maris. et duoz pa/trū. de diuersis tribubus. Hic iudicauit israhel in sanit. xxij. annis. et mortuus est. **C**o tpe hercules anthēxū vicit in pale/stra. et ilū vastauit. bellū fuit inter lapbi/tas et centauros. quos palefactus in libro de incredilibus nobis esse describit equites thessaloz. **B**riam⁹ filius laome/donis regnauit in troia. Androge⁹ athe/nis dolo interficit. Theleus in agone mi/nobaurū occidit. p̄ter q̄ atheniēses pu/eri tributarij a pena liberati sūt. Fuit autē minobaurus vir quidā inhuman⁹ et va/lens in palestra magistrat⁹ minois. Cū et sic dictus est. quasi minois taurus. id ē minois carnifex. **D**e iair galaadite et morte eius. C. XI.

Post tholam iair

galaadites de tribu manasse iu/dicauit israhel. xxij. annis habens trigin/ta filios quos fecit principes. xxx. ciuitatū quas vocauit nomine suo athorbai. id est opida iair. et mortuus est. Co tpe the/seus rapuit helenaz. quā rursus receperunt fratres ei⁹ castor et pollux capta matre the/sei. eo pegre p̄fecto. **B**ilistius scribit a ci/uibus t̄rijs 3020 et karragine karraginez conditā. Carmentis nimpha litteras la/tinas inuenit.

De ierte. C. XII.

Terū filij israhel ser

uierūt idolis circūstantiū gentiū. et tradi/dit eos dñs i manus philistim et amon. Et afflicti sunt vehementer. xviij. annis. omnes qui habitabant trans iordanē in terra amorrei. Amonite quoq; iordane

transmisso vastabant iudam et beniamin et effraim. **Q**ui afflicti clamauerunt ad dominum. **Q**ui cum dure respondisset eis. ite et inuocate deos quos elegistis. piecerunt omnia idola de finibus suis. et voluit dominus super miseras eorum. **C**ongregatiq; sunt filij israel in masphar. contra amonitas qui fixerant tentoria in galaad. **F**uit eo tempore iepte galaadites vir fortissimus pugnator. sed filius meretricis. **H**ic habuit uxorem de galaad de qua suscepit filios. **Q**ui cum adoleuissent. eiecerunt eum tanquam spurium. dicentes. **N**on poteris esse heres in domo patrum nostrorum. **E**t abiit in terram iob. **E**t congregati sunt viri inopes ad eum. et latrocinantes. et eum quasi principem sequebantur. **D**escenderuntq; ad eum maiores natu de galaad dicentes. **E**sto princeps noster. et pugna contra filios amon. **Q**ui ait. **N**one vos estis qui odistis me et eiecistis? **Q**ui dixerunt. **N**on odimus te nec venimus ut persequamur te. sed ut sequamur. **E**t ait iepte. **J**urate mihi. **E**t iurauerunt. **E**t ascendens cum eis in masphar. humiliavit se coram domino. et factus est princeps populi. **E**t misit nuncios ad regem amon in hec verba. **E**ri de terra mea. cur vastas eas? **Q**ui respondit. **T**ulit israel terram meam. cum ascenderet de egipto et recepit eam. **C**umq; iepte dixisset eam iure belli acquisitam et multo tempore possessam. **cccc.** annis noluit acquiescere amon ut exiret. **E**t ait iepte. **J**udicet hodie dominus inter israel et amon. **E**t factus est spiritus domini super iepte. et egrediens ad pugnam. **v**otum voluit domino dicens. **S**i tradideris filios amon ad pugnam in manus meas. qui cumq; de domo mea primus occurrerit mihi reuertenti. eum holocaustum domino offeram. **E**t percussit iepte filios amon plaga magna nimis et humiliati sunt coram filiis israel. **R**evertenti autem iepte in masphar. occurrit ei unigenita filia eius cum timpanis et choris. **Q**ua visa scidit vestimenta sua et ait. **D**eum filia decepisti me. et decepta es.

Aperui os meum domino contra te. **F**ilia vero dolens in hoc casu pro victoria patris ait. **F**ac mihi pater quodcumq; pollicitus es. **H**oc solum presta mihi ut duobus mensibus circumueam montes et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. **E**t ait pater. **G**ade. **E**t expletis duobus mensibus rediit ad patrem suum. et fecit ei sicut uouerat. **E**rinde mos incepit in israel. ut annuatim veniant filij israel. et plangent filiam iepte quattuor. **A**rguit iosephus iepte. quia obrulit holocaustum non legitimum nec deo carum. **Q**uid si canem obtinuit habuisset immolasset eum domino? **F**uit ergo in uouendo stultus. et in soluendo impius. **P**otuit tamen ante votum esse bonus. quia irruit super eum spiritus domini. et post votum. **N**am et apostolus ponit eum in cathalogo bonorum. **Q**uidam tamen excusantes eum. familiari consilio spiritus sancti dicunt eum hoc fecisse. **T**unc ueniens ad eum effraite dixerunt. **C**ur contempsisti nos vocare ad pugnam? **I**ncendemus domum tuam. **Q**ui ait. **G**locui vos et uenire nolulistis. **E**t uocatis uiris galaad pugnauit contra effraim. **O**cupauerunt autem galaadite uada iordanis. **C**umq; uenisset ad eos quidam fugiens de effraim. et obsecrans ut pmitterent eum transire. dicebant ei. **N**unquid eufrateus es? **Q**uo dicente non sum. interrogabant eum. **D**ic ergo theboleth quod interpretatur spica. **Q**ui respondit. theboleth. eadem littera. spicam exprimere non uales. **S**tatimq; iugulabant eum. **E**t ceciderunt eo tempore de effraim. **xlj.** **E**t nota quod effraiteus ponitur hic pro effrata. **E**ffraiteus enim proprie dicitur betheleemita. **E**t iudicauit iepte israel sex annis. et mortuus est. et sepultus in ciuitate sua seber. que est in galaad. **H**ic ab etate moysi usque ad seipsum ait computari annos. **ccc.** **A**nnis his non adduntur decem et octo anni afflictionis qui precesserant. **E**o tempore hercules flammis se iniecit. **N**am in morbum inciderat pestiferum.

De abessan. C. XIII.

Dist septem iudi-
cauit israhel abessan vel essebon
bethleemita de iuda septem annis. **E**o tē-
pore agamenon regnavit micenis. **D**e-
nelaus lacedemonie.

De abilon. C. XIII.

Dist abessan abi-
lon zabulonites iudicavit isra-
hel annis. x. **H**ic cū decem annis suis in
lxx. interpretibus non habet. **P**ro quoz
dāno suppleudo eusebius iosue filio nun-
samueli et sauli. quoz annos scriptura sa-
cra non dicit plures annos q̄ in iosepho
legebat annotauit. quatenus ab egressu
israhel ex egipto vsq; ad edificationē tem-
pli. cccc. et lxx. annoz summā quam scri-
ptura predicat haberet. **E**o tpe alexan-
der helenam rapuit bellum decennale sur-
rexit. **V**ennon et amazones priamo tute-
re subsidium.

De abdon. C. XV.

Dist abilon ab-
don thecutes de effraim iudica-
uit israhel. viij. annis. **S**ub his tribo iu-
dicib; nō recessit israhel a domino. et quie-
uit terra. **E**t ideo nil memoriale fecisse
leguntur. **T**amen quidā tradunt sub ab-
don cladem factam in beniamin pro vxo-
re leuite. **H**uius anno tercio capta ē tro-
ia. et fluxerunt vsq; ad primā olimpiadē
anni. cccc. vi. **T**unc greci ad gloriam vi-
ctorie sue ceperūt annotare tempa sua sic
Anno a captiuitate troie. **I**ncepra olim-
piade deinceps annotauerunt tpa iuxta
numerū olimpiadū. **N**ota q̄ olimpi-
as dicta est a ludis qui sub olimpo mon-
te fiebant apud elidem ciuitatem elidis a
gentibus agonem et quinquennale certa-
men quattuor annis medijs vacantibus
et ob hoc elidis certaminis tēpus olimpi-
adē vocauerūt. quadriennio in vno olim

piade computato. **E**st aut olimpias spa-
ciū quattuor annoz. **T**andē romani flo-
rentes annotauerūt tpa sic. **A**nno ab vr-
be condita. **U**ltimo christiani annotant
sic. **A**nno ab incarnatione dñi. **C**apta tro-
ia menelaus et helenā deuenerūt ad thuo-
rim regem egipti quē homerus polibum
vocat. **A**nno tercio a captiuitate troie vel
quinto vt quidam volūt. regnavit enecas
tribus annis in italia in qua prius regna-
uerāt. ianus. saturnus. picus. faunus. la-
tinus. annis circiter. c. l.

De samphone. C. XVI.

Rursus filij isra-
hel peccauerūt corā dño. et tradi-
dit eos in manus philistinoz quadragin-
ta annis a qua seruitute hoc modo libera-
ti sunt. **F**uit vir quidā de stirpe dan. no-
mine manue. habens vxorē pulcrā. sed
sterilē. **C**ui sepe oranti in agro pro sterili-
tate amouēda. apparuit ei angelus et ait.
Cōcipies et paries filium caue ne come-
das aut bibas de-
inceps nisi iuxta
legē nazareorum.
Filius enim tuus
erit nazareus dei
ex vtero matris et
deinceps ipse libe-
rabit israhel. **Q**ue
cū omnia indicaf-
set viro suo et cō-
mendasset angeli
pulcritudinē. con-
tristatus est vir qz
zelotes erat. et vt
mitigaret irratio-
nabilem viri tristi-
ciam. cōsuluit vt
ambo orarent do-
minū. vt iterū veniret angelus ad eos et in-
strueret vtrūq; de puero. **E**t apparuit ite-
rū angelus vxori. **Q**ue cū vocasset virū.
ait manue ad eū. **T**u ne es qui locutus es

Qua lege viuerent
nazarei require i bi-
storia numerorum.
Istud apposuit. m.
vt satisfaceret hie-
nimo qui ait. nomen
eius predictū a dño.
cū predeterminatū
sit supra quot fuerit
quoz nomina predi-
cta sunt. quia nomen
fuit ei impositum scz
samphon. iuxta equi-
pollentiā horū verbo-
rum dñi ait hie-
ro. p
dictum eius nomen.

Judicum.

de puero: Cui angelus. Sum. Cui ma-
nue. Quid vis ut faciat puer? Et ait an-
gelus. Nazaræus erit omni tpe vire sue.
Attulitq; manue hœdũ & panes. Cui an-
gelus. Nô comedã. Si vis offerre offer
illa dño. Et ait manue. Qd est nomẽ tu-
um? Cui angelus. Cur queris nomẽ me-
um qd est mirabile. Et obtulit manue q̄
tulerat supra petrã dño. qui facit mirabi-
lia. Et ascēdit angelus in flamma. nec vl-
tra apparuit eis. Et intelligēs manue esse
angelũ dei ait. Dozemur. quia vidim?
dñm. Cui mulier. Nequaq; Nam acce-
pit dñs holocaustũ a nobis. & indicant q̄
futura sunt. Natũq; filiũ vocauerũt sam-
pson. qd sonat robustũ. Creuitq; cito pu-
er. adeo vt iã p̄ltera futurus agnosceret.
cepitq; spiritus dñi esse cum eo i castris
dan. id est i exercitu tribus sue. vel locus
est in quo prius habitauit sampson. & est
dicta castra dan p̄ anticipationẽ. Nôdũ
enim tribus dan p̄riam habebat fortem.
Quomô sampson interfecit leonem.
Capitulum. XVII.

Descendit igitur
sampson in thãnatam p̄bilisteo
rũ vt videret solēnitatem que ibi ageba-
tur. Et visam ibi virginẽ cõcupiuit. aitq;
patri & matri. Accipite mibi queso vxorẽ
thamnateam. quia placuit oculis meis.
Qui dixerũt. Cur negligis filias fratru
tuorũ. & transis ad filias incircũcisoz? Ne-
scientes q̄ res fieret a dño. Cũq; descēde-
rent cũ eo apparuit ei catulus leonis i vi-
neis opidi. & irruit in eũ sampson in spiri-
tu dñi. nil habēs in manu. & dilacerauit
eũ frustatim quasi hœdũ caprarũ. & hoc pa-
rētib; nõ indicauit. Responsataq; sibi
vxore. cũ post aliquot dies rediret vt acci-
peret eã. declinauit vt videret cadauer le-
onis. Et ecce apes erãt in ore leonis. & fa-
uus mellis quẽ sumptũ comedit in via.
deditq; p̄rem patri & matri. & comederũt.
partem quoq; sponse tradidit. Cũq; thã-

natei ciues essent in epulis nuptiarum. ti-
mentes robur iuuenis dederunt ei. xxx. iu-
venes robustos s̄mone q̄si socios opẽro
custodes. ne quid forte vellet committere
crescente cõuiuoz satietate. Quibus ait
sampson. Propono vobis p̄bleuma. qd
si solueritis mibi infra septimũ diem cõ-
uiuũ. dabo vobis. xxx. sindones. & toridez
tunicas. alioquin vos dabitis mibi tori-
dem. Qui dixerũt. Proponẽ. Ait quoq;
sampson. De comedente eriuũt cibũ & de
fora egressa est dulcedo. Iosephus alia
ponit verba. Qui cũcta deuorat cibum de
se genuit suauem. licet ipse sit insuauis.
Nec potuerũt p̄ tres dies p̄positionẽ sol-
uere. Cũq; adesset dies septimus. dixit
sponse. Blandire viro tuo. vt indicet tibi
p̄bleuma & indica nobis. alioquin incen-
demus te & domũ patris tui. Que sollici-
tans virum flendo dicebat. Distime. &
ideo nõ exponis mibi. Septẽ igitur die-
bus cõuiuũ flebat apud eũ. Sed quomo-
do septẽ diebus flebat. cũ supra dictũ sit
septimo die cõuiuũ venisse ad eam iuue-
nes. Potest dici. Cũq; adesset dies septi-
mus. id est cũ adhuc esset dies inter septẽ
primus. Qd ideo determinatũ est. ne pu-
taretur post tres dies venisse. de quib; dy-
ctum erat q̄ nõ poterant soluere. p̄positio-
nem p̄ illos tres dies. Potest etiã aliter
dici. Cũ adesset dies septimus. id est appro-
pinquaret. sed nõdũ esset. vt dictũ sit ad-
esset quasi iurta esset. & ita post tres dies
inquisitionis eoz quarta die venerũt ad
eam & locuta est viro suo. Qd autẽ dicit
septem diebus fleuisse. hoc est in illis sep-
tem nõ p̄ illos. Quidã tamen corrigunt
ira. Cũq; adesset dies vnus. Qd vicio-
scriptoris reoz factũ. qui videns septẽ ab-
breniatum. estimauit legi vnum. Tan-
tem die septima cum ei molesta esset ex-
posuit. Que statim indicauit ciuib; su-
is. Et illi die septimo. ante solis occasum
dixerunt sampsoni. Quid dulci melle.
quid fortius leone? Qui ait. Quid volo?

Wij

Epistolã sampsonis

sus muliere? Si non arasseris in vitula
 mea non inuenissetis propositionem meam.
 Et irruit spiritus domini in eum. et deiecit
 eum a scalonem et tibi percussit triginta vi-
 ros quorum allatas vestes dedit pronu-
 bis suis. Et iratus sampson vxorem redijt
 in domum patris sui. Quorū autem ei nup-
 sit vni de pnuibis suis. Cūq; dies triti-
 ce mēsis instarent venit sampson vifere
 vxorem suam ferens hēdum. Cūq; cubi-
 culum eius veller intrare. prohibuit pa-
 ter dicens. Putauit qd odisses eam. et tra-
 didi eam amico tuo. Sororez habet que
 pulciorē ea. sit tibi pro ea vxor. Cui sam-
 pson. El hac die non erit culpa mea con-
 tra philisteos. Faciam enim vobis mala.
 Et cepit. cc. vulpes et iunxit caudas cau-
 dis. et faces ligauit in medio. quas igne
 succendens dimisit eas discurrere et incē-
 derunt segetes philisteorum intarum vt
 vineas quoq; et oliuetā ignis cōsumeret.
 Palestini sciētes opus esse sampsonis.
 vxorē eius et parentes combusserūt tanq;
 mali huius auctores. Et ait sampson. Ad-
 huc expectam vltionem et quiescam. Et p-
 cussit eos plaga graui. ita vt stupentes su-
 ram femozū imponerent. **Lxx.** interpretes
 dicunt ita. Percussit alienigenas samp-
 son. tibiam super femur. quod ad priorez
 sensum reducitur. id est tam mirabiliter.
 vt stupentes tibiam vnius pedis super fe-
 mur alterius ponerent. Tamen quia ti-
 bīs incedimus. et super femur sedemus.
 quidam exponunt sic. Percussit tibiā su-
 per femur. id est pedites preter sedētes in
 equo. Et habitabat sampson in spelunca
 petreethan. quasi in loco munito.

Quomodo interfecit multos cū man-
 dibula asini. C. XVIII.

Unc ascendens
 tes philistei in terrā iuda castra
 metati sunt in loco qui postea dictus ē le-
 bi id est maxilla. Et dixerunt ad eos viri
 iuda. Serui vestri sumus cur ascēdistis

aduersus nos? Qui dixerūt. Ut ligent
 sampsonem. Et ascenderūt tria milia de
 iuda ad sampsonem. et culpātes eum dū-
 cebāt. Nescis. alias nosti qd philistei im-
 perent nobis. Venimus vt ligemus te. et
 tradamus philisteis. Qui ait. Iurate ne
 me occidatis. Et iurauerūt. Et pmissit se
 ligari duobus nouis funibus. Qui cum
 traherent eum et vociferarent philistei p
 gaudio. irruit spiritus domini in eum. et
 dissoluta sunt vincula eius vt lina sup-
 pelinee. id est vt filum lini tortum puta-
 mine ad ardorem ignis. Tollensq; man-
 dibulam asini iacentem in terra. interfe-
 cit in ea mille viros. alijs i fugam versis.
 Et exultās sampson cecinit meretricem. In
 maxilla asini. in mandibula pulli asina-
 rum deueni eos. et percussit mille viros. **De-**
breus habet. in maxilla asini hēmoz. **De-**
mozq; sonat cumulum de cumulis. hoc ē
 in maxilla asini feci cumulum de cadave-
 ribus mortuoz. Et proiecit mandibulā
 et vocauit nomen loci ramathxi. vel ra-
 mathlebi. quod est eleuatio maxille. Ra-
 ma em̄ excessum sonat. Et finiuit ad mor-
 tem. quod factum esse tradunt hebrei. qz
 dedit sibi gloriā et non deo. et clamauit ad
 dominum. **Obsecro** domine en morioz et
 incidam in manus incircumcisorum. Et
 aperuit dominus molarem dentem i ma-
 xilla asini. et egressę sunt aque. quib; hau-
 stis vires recepit. Et mutato nomine pri-
 ori. dictum est nomen loci fons inuocan-
 tis de maxilla. Cūq; non timeret phili-
 steos. abiit in gazam. et vidit ibi mulierē
 meretricem. et ingressus est ad eaz. Quo
 cognito palestini posuerunt custodes in
 porta ciuitatis vt exeuntem mane occide-
 rēt. Sampson vō medio noctis surgēs.
 ambas fores apprehēdit cū postib; suis et
 fera. et in humeris suis portauit in verti-
 cem montis. **Quō** tandem de-
 ceptus fuit sampson. C. XIX.

Post hec amauit

dalilam que erat in monte forch. Et est forch locus vel genus vitis. Et venerunt ad eam quinq; satrape. id est nobiliores philistinorum di-centes. Disce ab eo in quo habeat vires. et quomodo valeamus eum vincum affligere et dabimus tibi singuli millecē tum argēteos. qd̄ est. v. milia. d. Quidam tamen distinguunt ita. Dabimus tibi singuli mille. c. argēteos. Et blandita est dalila sampson. Qui respondit ei in dolo. Si septem neruceis fumibus novis. et adhuc humēribus ligatus fuero. ero sicut ceteri homines. Quos iosephus palmites vinearū recentēs dicit. Et attulerūt ad eā septem funes. quibus dormientem ebrīum colligavit. latenti bus apud se philisteis. Et clamauit mulier. Philistei sup te sampson. Qui rupit vincula quasi stupea. Id ipsum factū est secūdo. de septem novis fumibus. Cum aut̄ tercio septē crines capitis eius circūligatos licio clauo terre infixisset. excitat̄ ab ea sampson. extraxit clauū cū crinibus et licio. Cūq; molesta esset ei dalila. et desiceret anima eius ad mortē. aperuit ei veritatē dicēs. Nazareus sum ab utero matris mee. Si rasum fuerit caput meū. recedat a me fortitudo. Tūc dalila reuocavit satrapas. vt venirent cū pecunia quā pmiserāt. At illa dormire fecit eū sup genua sua. et p̄ tonsorē rasit septē crines ei. id est oēs. Vel qz nouacula ascēderat sup caput eius. etiā p̄ solis septē rasis dñs recessit ab eo. Tūc abiicit eū mulier. Quē cū apprehēdissent philistīm etruerūt ocu-

los eius. et circumdixerunt eū p̄ terram. et apud gazam clausum in carcere molere fecerūt quasi seruili ope eum affligētes. Hebrei tñ tradūt. qz philistei coegerunt eum dormire cū mulieribus robustis. vt ex eo sobolem robustā suscipent. Proce-dente tpe cū capilli ei renasci cepant. cū esset publica solēnitas. ingressi sunt principes sanū suū. vt immolarēt magnifice dagon deo suo. qz tradidit inimicū in manus eoz. Cūq; letarent conuiuantes. adductus est sampson. vt ante eos luderet. et ei illuderēt. Stabat aut̄ inter duas columnas quibz dom⁹ innitebat. Erat puero regēti se. Sine me vt tangā columnas. et paululū requiescam. Et apprehendens vtrāq; columnā manibz ait. Voziat̄ anima mea cū philistīm. Et cōcussis columnis. cecidit dom⁹ sup oēs. et multo plures interfecit moriēs qz viuus. Et perierunt p̄ter conuiuas circiter tria milia vtriusq; sexus qui ludentē expectabāt de recto. Tu litq; eū vniuersa cognatio ei. et sepelierit eum in sepulcro patris sui. Et iudicauit israhel triginta annis. Hactenus iudicū liber tpa signat. habens annos ducentos nonagintanouē et indices. xij. Nota qz in veteri testamento quattuor hominū nomina p̄ angelū nunciata fuerūt. israhel. isaac. ezechias. sampson. In nouo duo. iohannes et iesus.

Cincidentia. CXXI.

Ad tēpore asca-nius albā cōdidit secūdus rex latinor. Palefactus in libro incredibiliz tradit vlixē i trierim cirenoz fugisse sallā spoliare hospites solitā. Sirenes quoq; mulieres fuisse. q̄ decipiebāt nauigātes.

Demicha. CXXII.

Aequitur histo-ria de idolo midx. Dūc aut̄ euentū et alterū de vxore leui te dicē ioseph⁹ p̄gisse post mortē iosue. et

Historia

ante orthoniel cum plurimum peccasset coram domino israeli. et tradidisset eos dominus in manus chananeorum. Qui abieuerunt iude a scalonem. et accaron. et multas urbes in campestribus. et ipsos danitas expulsos in montem fugere compulerunt. Eo tempore fuit vir de monte effraim nomine michas. qui suscepit a matre sua mille centum argenteos rotiuos. Et fecit ex mandato matris sue ex eis ephor et trappim. id est vestem sacerdotalem. et idola. Et separauit eis ediculas in domo sua. et impleuit manum unius filiorum suorum. et ractus est sacerdos. et inuestiuit eum sacerdotio per aliquid appositum in manu eius. et impleuit manum eius. id est sepe obtulit ei tanquam sacerdoti. In diebus illis non erat rex in israeli. sed unusquisque quod sibi rectum videbatur faciebat. Fuit autem aliter adolescens bertheemita cognatus michae et leuita sed pauper. Qui voluit peregrinari. ubicumque comitum suum reperisset. Cumque declinasset in domum michae. cognita causa vie eius. constituit eum sibi sacerdotem. instans sibi per singulos annos decem argenteos. et vestem duplicem pretervictum. In diebus illis tribus dan querebat sibi possessionem. et miserunt quinque viros. ut explorarent terram in qua possent habitare. Et intrantes domum michae. requieuerunt in diuersorio leuite. Cumque considerassent vestes et idola. auerunt et venerunt lachis. Et visitantes locum vberem et magnarum operum. et habitantes in ea sine timore. et imbelles reuersi sunt ad fratres suos. et dixerunt. Eamus et possideamus terram quam vidimus. Nullus erit labor. Et profecti dante sexcenti viri armati. primo manserunt in cariartharim iude. qui locus ex eo tempore castra dan. alius eodem nomine dicitur. de quo diximus in samphone. Tercius eodem nomine dicitur. ubi ieroboam sacrificauit vitulos. Cumque transissent iuxta domum michae. intrauerunt quinque

predicti viri ut tollerent vestes et idola. Cumque sacerdos acclamaret. dixerunt ei. Veni nobiscum. Melius est tibi ut sis pater in vna tribu quam in domo unius viri. Et abiit cum eis ferens secum omnia. Cumque insequeretur eos michas cum omni domo sua. videns eos fortiores et minantes sibi mortem. reuersus est. Illi vero cum mulieribus et paruulis et iumentis et vniuersa suppellectili sua venerunt ad populum lachis et percusserunt eos et urbem incendierunt. Et struxerunt sibi ciuitatem non procul a libano et iuxta fontes iordanis circa maximum campum sidonis in regione roob. Et appellauerunt eam dan. que prius lachis vocabatur. posueruntque sibi in deum idolum michae toto tempore quo fuit domus dei in silo. Jonathan vero filium gersan de genere moysi. et filios eius statuerunt sacerdotes in tribu dan usque ad diem captiuitatis sue. Cumque replicet historia. in diebus illis non erat rex in israeli. videtur consentire iosepho qui dicit hoc factum quod sequitur circa tempora eadem contigisse.

De vxore leuite. C. XXIII.

Hic leuita habitans in latere montis effraim habitans uxorem de bertheem. que irata viro suo rediit in domum patris sui in bertheem. Securus eam vir suus cum puero suo et duobus asinis. reconciliatus est viro. Quarto autem die cum regredi vellet. tenuit eum socer suus in castris. Quinto die sumpto cibo circa meridiem egressus est ducens secum duos asinos onustos et concubinam. Sic enim quandoque vxor dicit. Et ut videtur velle iosephus. luna quinta in faustum iter arripuit. Cumque transiret iuxta iebus. die declinante noluit ingredi opidum gentis aliene. Et transiit in galbaa que est in tribu beniamin. et nullo eum recipiente sedebat in platea. Et ecce senex rediens de agro qui erat in monte effraim

Judicum.

et ad uena habitabat in gabaa. Qui intro-
dixit eos in domum suam. Et cenantibus
illis venientes viri ciuitatis filij belial di-
xerunt ad dominum domus. Educ virum
qui ingressus est ad te ut abutamur eo.
Tamen iosephus dicit. non venisse eos
pro eo. sed ut raperent uxores eius. Cum
autem obtulisset eis senex filiam virginem
et uxorem viri pro viro. educerunt uxores
viri. Quia cum tota nocte abusi essent. di-
miserunt eam mane. que rediens ad hospi-
tium. expirauit ante ianuam. Et ferens vir
eius cadauer in asino redijt in domum su-
am. et concidens eam in duodecim partes.
misi in omnes terminos israel. Et cla-
mabant singuli. Nunquid sic factum est in
israel. ex quo ascenderunt patres nostri
ex egipto. Et egressi sunt omnes quasi unus
vir in masphat. cccc. milia pugnatorum
et dixerunt. Non redibit quisquam in do-
mum suam donec pleiscamur in gabaa.

Et elegerunt vi-
ros unum de decem
qui apportaret ci-
baria. Et miserunt
ad omnem tribum
beniamin dicentes
Tradite nobis fla-

Decimam partem vi-
rorum intellige. Ben-
suis est. Decimam par-
tem virorum elegerunt
ad apportanda ciba-
ria.

gitiosos de gabaa ut moriantur. Qui no-
luerunt. imo dederunt eis in auxilium. xxv.
milia de beniamin. Erant enim in gabaa
lxx. viri. ita sinistra ut dextra preliantes.
sic etiam fundis lapides ad certum iacie-
tes. ut capillum quoque possent percutere. Et
ascendens exercitus israel in silo consuluit
dominum. Quis ascendet princeps certami-
nis contra beniamin? Et respondit dominus. Ju-
das. Hoc forte videtur facere pro iosepho
de re huius cladis. Et ascendentes inde
expugnabant gabaa. et prima die egressi
filij beniamin de gabaa percusserunt de isra-
hel. xxij. milia. sequenti vero die. xvij. mi-
lia. Tertia vero die per insidias circumueniri
cecidere et uicerunt urbem filij israel
occidentes viros mulieres et paruulos

id ipsum facientes alijs ciuitatibus in be-
niamin. De omni numero beniamin so-
li sexcenti remanserunt. Qui sederunt in
petra remmoz. et
planxerunt plan-
ctu magno quat-
tuor mensibus. Et
iurauerunt filij isra-
hel in masphat. quod
nullus eorum filias
suas daret uxores
filijs beniamin.

Petra hec excelsa fu-
it. Rama autem excel-
sum sonat. Unde de
planctu istorum plan-
gentium filios suos
dicitur in euangelio
vix in rama etc.

Tandem penitentes de electione tribus uni-
us requisierunt quis de israel non ascende-
rat cum eis. nec iurauerat. Et inuenti sunt
filij iabris galaad non interfuisse certami-
ni. Et percusserunt eos a viro usque ad mu-
lierem. solis. cccc. virginibus reueratis.
Et aduocantes sexcentos viros de petra
remmoz reddiderunt eis sortem beniamin. et
cccc. illas virgines dederunt eis in uxores
Et in isto consilio de dandis uxoribus du-
centis que remanserant dixerunt eis. Ecce
sollemitas domini est in silo. et ascendet filie isra-
hel ducentes choros. et vos latentes in vi-
neis exite et rapite singuli singulas uxo-
res. Et factum est ita. Et restituta est tribus
beniamin. In diebus illis non erat rex in isra-
hel. sed unusquisque quod sibi rectum videbatur
faciebat. Eadem est clausula que est supra.
Ideo forte videtur quod circa idem tempus
vtriusque factum fuerit.

De ruth. C. XXIII.

Post sampsonem
iudicauit israel heli sacerdos.

qui non tantum iu-
dex sed sacerdos
a digniori officio
agnominatus est
Et translato sacer-
dorio a filijs elea-
zar. hic primus de
filijs itamar ac-
cepit sacerdotium.

Sic certum quod cum aa-
ron quattuor habu-
it filios duo ex eis
in deserto igne peri-
erunt. eorum qui re-
manserant maior na-
tu fuit eleazar. cui de-
beatur sacerdotium.

In diebus ei⁹ fa-
 cra est fames i ter-
 ra. ⁊ surrexit lxi⁹
 melech de bethle-
 em effrateus cum vxore sua noemi. ⁊ du-
 obus filijs suis maalon ⁊ chelion. Et in-
 gressus est regionem moabidem vt pa-
 lceretur ibi. Quo mortuo filij eius duxerunt
 vxores moabitidas orpham ⁊ ruth
 Amen iosephus dicit qd pater accepit
 filijs suis vxores. ⁊ manserunt ibi decem
 annis. ⁊ mortui sunt ambo sine liberis.
 Noemi vxo vidua ⁊ orzata filijs. surrexit
 vt rediret in patri-
 am. Audierat em qd dominus dede-
 rat populo suo e-
 scas ⁊ comitaban-
 tur eam nur⁹ sue.
 Que ait ad eas. Reuertimini fi-
 lie mee in domuz
 matris v're. Non
 enim vltra pote-
 stis sperare viros
 ex vtero meo. Et nota quoniā apud moa-
 bitas seruabatur lex de semine suscitādo.
 ⁊ acquieuit orpha. ⁊ reuersa ē. Ruth vxo
 sequebatur eam. Cui noemi. Audi filia.
 Non est deus noster sicut dñj gentiū. nec
 populus noster scdm ritum gentium vi-
 uit. expedit tibi vt redeas ad populū tuū.
 et ad deos tuos. Et ait ruth. Populus
 tuus populus meus. deus tuus de⁹ me⁹.
 Profecteqz sunt
 simul. ⁊ venerunt
 in bethleem que
 prius dicebat ef-
 frata ab vxore ca-
 leph. hec fuit ma-
 ria soroz moisi. q̄
 postqz percussa est
 lepra agnomina-
 ta est effrata. id ē
 furorem vidit. id

quod durauit vsqz
 ad lxi⁹ qui fuit de
 ithamar fratre suo.

Super paralipome-
 non dicit hieroni-
 mus qd in diebus eli
 melech sol stetit ad
 transgressores legis.
 Sed quia nō timue-
 runt deum. tanta fa-
 mes inualuit vt po-
 tior in tribu iuda fu-
 geret cū vxore ⁊ libe-
 ris.

Opiniones plures
 ponuntur. Unde ci-
 uitas que nunc be-
 thleem dicitur pri⁹
 vocata fuit effrata se-
 cundū primam opi-
 nionem dicentem
 Mariā sorozē moisi
 translata illuc. qz
 mortua fuit in deser-

est experimēto irā
 dei cognouit. Vel
 interpretatur spe-
 culum quia pla-
 ga eius omnibus
 est posita in exem-
 plum. sed tunc primo propter incredibi-
 lem vbertatem sibi redditam cepit voca-
 ri bethleem quod est domus panis. Per-
 crepuit fama in bethleem ⁊ dicebāt. Hec
 est illa noemi. Quibus illa. Me voceris
 me noemi quod est pulcra. sed vocate me
 mara. quod est amara. Egressa sum ple-
 na. ⁊ vacuam reduxit me dominus. sed
 amaritudine plenam. Et tunc primo me-
 rebantur ordea. Erat autem ibi vir po-
 tens ⁊ opulentus booz consanguine⁹ he-
 limelech. Intrauit itaqz ruth agros illi-
 us de voluntate noemi. ⁊ colligebat spi-
 cas post merentes. Accidit autem vt egre-
 deretur booz ad agrum. ⁊ ait messiōibz.
 Dominus vobiscum. Et quesuit cuius
 esset hec puella. Et dixerunt. Hec est mo-
 abitis illa que venit cum noemi. Et ait
 booz ad eam. Filia ne vadas in alterius
 agrum. Nullus puerorum molestus erit
 tibi. Si sitis vade ad sarcinulas puero-
 rum meorum et bibe. hora v'scendi veni
 huc ⁊ comede. ⁊ in angue buccellā in ace-
 to. Reddat tibi de
 us israel merce-
 dem. quoniam cō-
 fugisti sub alas ei⁹
 Pueris quoqz su-
 is dixit. Prouci-
 te de manipulis
 v'ris de industria
 vt absqz rubore
 colligat. Cūqz co-
 medisset ruth ad
 latus messiōrum
 coniecit polentā
 quam iosephus alphetam vocat. ⁊ cōse-
 uabat eā socruī sue. In vespera autē q̄ col-
 legerat virga excutiens. inuenit ordei q̄si

to. Hieronimus ta-
 men dicit qd caleph
 suscepit de effrata vr-
 virum marie. ⁊ vge-
 nuit beselehel.

Cum terra illa cali-
 dissima sit. homines
 regionis illius con-
 tra remedium estus
 in condimentis suis
 aceto quod frigiduz
 est vtuntur. Contra-
 ria enim cōtrarijs eu-
 rantur. quando etiā
 calidissim⁹ estus mi-
 nigatur.

Judicum.

ephi. id est tres modios. Cūq; redisset ad
socrum. indicauit ei que fecerat sibi boos
Et ait noemi. Propinquus noster est ho
mo. benedictus sit a domino. Idipsum fe
cit ruth sequentibus diebus vsq; ad aree
ventilationem. Nos erat in israhel. q; in
ventilatione aree dominus grande con
uiuium parabat pueris suis et messorib;.
Et dormiebat in area et quasi solennizās.
abstinebat ab amplexibus. Idipsum fie
bat in tonsione ouium. Si post vindemi
as fieret non legi. Et ait noemi ad ruth.
Lauare filia et vngere et induere cultiori
bus vestimentis. et ascēde in aream cum
alijs. Non te videat homo donec inebria
tus fuerit. Cūq; obdormierit projicies te
a parte pedum eius et ibi iacebis. Et fecit
omnia que sibi socrus imperauerat. Et
ecce media nocte euigilās homo expauit
dicens. Que es? Et illa. Ego sum ancil
la tua. Expandepallium tuum super me
quia propinquus es. Cūq; indicasset ei
boos in talibus derogationibus castitatē
esse seruandam. addidit. Alius p;inqui
or me est. Si te voluerit retinere iure p;
pinquitaris bene res acta ē. alioquin ego
resuscipiā. viuit dominus. Surrexit itaq;
boos de loco vbi
iacuerat iuxta ar
conium manipu
lorum. anteq; ho
mines mutuo se
cognoscerēt. et im
pleuit pallioliū illius ordeo quasi sex mo
dijs. et rediens ruth onusta ad socrum in
dicauit ei que dixerat boos. Ascēdit ergo
boos ad portam. et sedit cum iudicibus. et
vocaui decem de senioribus ciuitatis. et
aduocaui p;inquozem illum de quo di
xerat. Et ait ad illum. Partem agri pa
tris nostri helimelech disposuit vendere
noemi. Nos soli p;inqui sumus. sed tu
propinquo. Eme ergo si placet. Ait ille.
Ego emam. Cui boos. Ergo non ex me
dia parte oportet te legum habere memo

riam. habeas necesse est cum agro relicta
maalon. vt suscites nomē propinqui tui.
Ait ille ait. Cedo a iure p;inquitatis. Tu
autem vt ere meo p;inilegio. Et ait boos
Tolle ergo calciamentum tuum. vt firma
sit concessio. Iosephus tamē dicit. Boos
itaq; testificās seniores. iussit mulieri vt
eius solueret calciamentum scdm legem.
et in faciem eius spueret. Iohannes vero
ait. Cuius non sum dignus corrigiā cal
ciamenti soluere.

Et his tribus cō
ijcitur q; scdm di
uersos casus qn
doq; ipse repudi
ans soluebat sibi
calciamētum. qn
doq; vero mulier
soluebat ei. quan
doq; vir qui susci
piebat eam. Sz
quocunq; modo
fieret in opprobi
um repudij con
tra legem. dom
eius dicebat do
mus discalciati.
Et ait boos astan
tibus. Inuius rei
testes estis. Qui
dixerunt. Testes
sumus. Faciat do
mius hanc mu
lierē tibi sicut ra
chl et lyam. q; edi

ficauerunt domum israhel. Accepit itaq;
boos ruth in vxorem. Et post annum na
tus est ei filius quem posuit noemi in si
nu suo. nutricis et gerule fungens officio.
Et dixerunt ad eam vicine congratulan
tes. Ecce habes qui nutriet senectutē tu
am. et seruiat tibi plus q; septē filij. Ob
hoc vocauit nomen eius oheb. qd hebrai
ce interpretatur seruiens. Dic est pater
ysai patris dauid.

Sensus verborū io
hannis scdm vnam
expositionem is est.
Putabatur iohan
nes sponsus sponse.
id est ecclesie. et fuit
consuetudo vt mor
tuo vno sine ple. vx
orem eius duceret. p;
pinquior ei? cogna
tus. Quod si nollet.
proximus eū discal
ciabat. et durit eam.
Dicit ergo iohānes.
Non sum ego spon
sus. sed christus cui?
corrigiam calciame
ti non sum dign? sol
uere. vt ducam eius
sponsam. non tamen
ipse discalciabat re
pudiantem ducens
eam. qd notat hic.

Arconium dictū est
ab arcendo. quia ge
lime tibi arcens que
libet ab alia.

Historia

Tabula in historiam Regū primi.

- H**istoria libri regum. c. i.
De parentibus samuelis. c. ii.
De fenenna. c. iii.
De ortu samuelis. c. iiij.
De filijs hely. c. v.
Quod tercio vocauit dñs samuelē. c. vi.
De morte hely ⁊ filiorum eius ⁊ captio-
ne archē. c. vii.
De remissione archē. c. viii.
Quod orante samuele vicit israhel philis-
tīm. c. iij.
Quod israhel petijt regem. c. x.
De vnctione saulis ⁊ electione. c. xi.
De naas ⁊ secūda vnctione saulis. c. xii.
Quod samuel predixit sauli de transgressio-
ne regni. c. xiii.
De clade philistīm ⁊ fauo quem come-
dit ionathas. c. xiiii.
Quod saul vicit amalech. c. xv.
De vnctione dauid ī domo patris. c. xvi.
De morte golie. c. xvii.
Quod saul psecutus est dauid. c. xviii.
Quod nichol deposuit dauid p fenestram
c. xix.
De fuga dauid in nobe. c. xx.
De fuga dauid ad achis. c. xxi.
De morte abimelech ⁊ sacerdotū. c. xxii.
De ziphis ⁊ q̄ dauid iacuit in spelunca.
c. xxiii.
De morte samuelis ⁊ nadabis. c. xxiiii.
De fuga dauid ad achis. c. xxv.
De suscitatione samuelis. c. xxvi.
Quod dauid vicit amalech. c. xxvii.
De morte saul ⁊ filioꝝ eius. c. xxviii.

Historia lib. reg. i.

Historia libri regum.

Hiber reguz in
quattuor volumibz distinguit
apud nos. scdm hebreos at in
duobz. et dicitur primu samuel a noie au-
toris. scdm vocant malachim id e regu.
ame. Quidam vocant malachorb qd sonat
regnoru sz viciose. Agit eni in eo de vno
regno iudeoru tantu. et de regibz eius li-
cet in duo diuisum fuerit. Scriptus est
autem cronice liber iste sub singulis regibz
qui compactus est in vnum a iheremia
quod exinde patet qd idem finis e huius li-
bri et iheremie. Ad comendationem autez
samuelis pmittit comedatio patris ei. i
bunc modum.

De parentibz samuelis. Cap. i.

Habit vir vnus
de ramatha i soppim. de mo-
te effraym. et nomē ei? helcha-
na. effrate? **U**iz. n. ponit hic nō. p. seru sed
p. vigore virtutū. nec vni? p. numero sz p.
singularitate religionis p. alijs. Dicit au-
tem ciuitas ei? ramathā. que i euāgelio
dicit arimathia. a iosepho dicit ramath
quod i excelso sita erat. soppim vero spe-
culatio interpretat. et e ibi genitū? casus.
acti diceret de ramathaim speculatiois.
qd ex ea circūiacēs regio lōge videri pote-
rat. Sic tradit ieronim? Alij distinguit
sic. de ramatha in soppim. Ad e aut mōs
effraym nomē mōris sed regiois. Cū in
sequētibz vbi legit de. xij. pfectis regi-
onū qui ministrabāt salemōi p singulos
meales. ponit dechar prefectus montis
effraym. Fuit aut helchana leuita nonus
decim? a leui. descendēs ab eo p caath.
et ysuar. et chore. Cū patet qd samuel non
fuit aaronita. et dicit effrateus. i. bethlee-
mita. Fuit eni scdm matrē de tribu iuda
Cū postea samuel posuit vnum de filijs
suis iudicē i bethlee tanqz iter. p. tribulef.
Et nota qd quidā tria nomia distinguit

fic. Effrateus ab effraym. scribūt p duo.
f. ephrate? ab ephrata. per. p. b. eufate?
ab eufatei quod e frugifer per eu. et est
vt dicit terminus iudee iuxta eufatei.

De fenenna. Cap. ij.

Habuit autē hel-
chana duas vxores. nomen vni
anna. et nomē scde fenēna. et debuit dice-
re alteri de duabz. dixit scde. inuēs. qz
licet pares essent i noie vxorio. tū hec scda
erat in amore viri. Erat at anna pulchra
sz sterilis. fenēna vero secūda. Et ascēde-
bat vir ille tabo statutis diebz. scdm legē
i sylo a. i. adorādū. Erat autē in sylo duo
filij hely omni et finees sacerdotes. Cūqz i-
molasset helchana dedit fenēne et filijs et
filiabz eius pres. anne autē dedit partē
vnā tristis. Quidam putāt hoc dictū esse
de vestibz nouis quas distribuebat vxor-
ibz et liberis in die festo. Sed magis pu-
tandū est esse dictū de pabz sacrificiorū.
que contingebant offerentes. quas tanqz
sanctas leuite ceteris distribuebāt. De
bz? sermo magis videt sonare. dedit an-
nemissionē vnā duplicē qsi vnā partem
equipollentē duabz. Porro anna tristis
erat. pro sterilitate. et nō sumebat cibuz.
Et egressa est ad fores tabernaculi vt ora-
ret. hely sedente ante postes. vt quere. v-
tes consilium paratum eum inuenirent.
et flens anna vorum vniit domino. Do-
mine exercituum. si dederis mihi secum
virilem. dabo eum tibi nazareum om-
nibus diebus vite sue. Et attendens he-
ly morum labiorum. vocemqz non au-
diens estimans temulentam ait. Dige-
re paulisper vinum quo mades. Que-
rēdit. Nequaqz osie. Sed mulier infe-
lix ego sum vsqz adhuc Ora pro ancil-
la tua. Intelligens at eam hely sterilem
ait. Det tibi deus israel petitionē tuaz.
Hebreus tū habet dabit. Cū mulier ex
promissione sacerdotali secura abiit. vul-
tusqz illius non sunt amplius in diuersa

Historia libri.

mutati id est animus eius non deinceps
distractus in varietates dubitationis.

De ortu Samuelis. Cap. III.

Factus est ut
pareret filium. et vocavit nomen
eius samuel id est postulatio. quia a deo po-
stulatum susceperat. nec accedit mulier in
sylo cum viro suo. donec ablactaret filium.
et eum ablactatum duxit in sylo cum vitu-
lis tribus. et modis farine tribus. hebreus
tamen habet. et in modio farine. et cum
amphora vini que est mensura trium mo-
diorum. Nec attulit simlam. et vinum
ad libandum tamen. cum in libaminibus vi-
tulorum pauciora sufficerent. presertim
cum non nisi unum vitulum obtulisset. sed in-
telligendum est quod residuum dedit domui sa-
cerdotum. **Porro** mirum videtur esse puerum
bimium. quasi nouiter ablactatum adductum
esse ad ministrandum in tabernaculo. **Pro-**
pterea quidam dicunt tres esse ablactatio-
nes. **Prima** est a lacte mamille que fit
tertio anno. secunda a lacte ubi antie que fit se-
cundo. tertia a lacte puericie que fit duo-
decimo. et sic mouet puer a nutrice. a pe-
dagogo. a timore. **Dicit** ergo quidam
eum adductum post secundam ablactationem
ad imbuendum litteris. **Unde** in sequenti-
bus legitur quod per singulos annos mitte-
bat ei mater tunicam parua. **Alij** dicunt quod
post tertiam ablactationem quasi iam idoneum
ad ministrandum. **Unde** statim sequitur.
Puer autem erat minister in conspectu do-
mini. **Cum**que obtulisset puerum hely ait an-
na. **Uiu**it anima tua domine. ego sum mu-
lier infelix pro qua orasti. et ecce filium quem
dedit mihi dominus. **Genus** erat iuris-
iurandi per confirmationem quasi diceret per
animam tuam domine. **Quidam** tamen quibus per ex-
creationem dici putant. ut ibi. **Uiu**it anima
tua rex si noui eum. quasi diceret destruat
me vita tua. si noui eum. et orauit anna do-
minum et dixit. **Exultauit** cor meum. et cetera.
Canticum tamen est proprium oratio. et con-

tinet tria hoc canticum. primum est gratiarum
actio. per beneficium sibi prestitum. secundum est inue-
ctio in superbos occasione fenene. ut ibi. **No-**
lite multiplicare loqui. tertio prophetat de
regno christi. ut ibi. **Do**minus iudicabit fines
terre. **Quod** autem legitur in canticum conecsteri-
lis pepit plurimos. et quem multos habe-
bat filios infirmata est. hebreus habet pro
plurimos sepre. et per infirmata est. sepra est.
et tradit quod singulis annis filios nascuntibus.
singuli fenene filij moriebantur. et. v. filijs
annis duos filios samuelis connumerat
ut sint sepre. **Redijt** helchana in domum
suam. et samuel ministrabat ante hely. et di-
xit eum iosephus anno duodecimo pleno pro-
phetaisse. **De** filijs hely. C. III.

Porro filij hely
nescientes dominum parte sacerdotum
lem de sacrificijs antequam adolerent. adipem
tollebatur ab offerentibus crudum. ut lauuis
sibi prepararetur. et mittebat puer sacer-
dotis fuscinulam in ollam. et quicquid leua-
bat fuscinula erat sacerdotis. quod non erat
porcio. sed rapina. **Samuel** autem ministra-
bat accinctus ephod lineo. non sacerdotali.
sed prophetico. et tunicam parua afferebat ei
mater singulis annis. et uisitauit domi-
nus annam. et habuit tres filios et duas fi-
lias. **Hely** autem erat senex valde. et audi-
uit peccata filiorum qui dormiebant cum mu-
lieribus et cubantibus ante ostium tabernaculi. et
eas que venerant ad purificandum pollu-
ebant. **Quidam** tamen volunt quod non admiscebantur
mulieribus. sed corrupti pecunia dabant
mulieribus licentiam commiscendi uiris suis
infra dies purificationum. unde et pater di-
xit eis. **Transgredi** facitis populum domi-
ni et repide arguebat eos. venit autem uir
dei ad hely. et ait ad eum. **Loquens** loqui-
tus sum. ut domus patris tui ministraret
mihi in sempiternum. **Absit** hoc a me. sed
honorantes me glorificabo. et contemnentem
abijciam. **Ecce** precipiam brachium do-
mus patris tui id est auferam sacerdotium

Historia lib. reg. i.

de domo tua. pro quo debebas ei arm? de
pter 7 videbis emulū tuū in tēplo. **Q**uod
factū est ī dieb? salomonis cū sadoch qui
fuit de eleazar fact? ē sacerdos. eiecto ab
iathar qui fuit de thamar. **Q**uidā tamē
autumant translātū esse sacerdotiū ad sa
muelē. qui nō fuit aaronita. **S**ed ne cle
gīt samuelē fuisse sacerdotē. nec aaroni
tas amotos a sacerdotio. vsq? circa tēpo
ra machabeorū. **Q**uod autem addidit vir
dei. magna pars domus tue moriet. forte
impletū est in primo qñ occubuerūt filij
eius in bello. vel qñ saul sacerdotes nobe
interfecit. 7 in signū future veritatis p̄di
xit ei vna die filios ei? morituros. **P**or
ro in diebus illius erat sermo domini p̄
ciosus id est rarus.

Quod tercio dominus vocauit samue
lem. **Capitulum V.**

Et factus ē vna
die hely iacebat in lecto suo. et
oculi eius caligauerāt. nec poterat vide
re lucernā dei antequā extingueret. **Q**uod
mirū videt. **N**on est enī aliquis adeo ce
cunēs. quin clarius videat lucernā ardē
tem q̄ extinctā. p̄sertim cū cecutiētes ocu
li clarius videant ad lucernā q̄ ad diem.
Quidā sic distinguūt. **N**ec poterat vide
re lucernā dei antequā extingueret. **S**a
muel autem dormiebat. et superabundat
autem. **H**uic sensui videtur consentire
hebreus. qui distinguit ibi. nec poterat
videre. et subiungit. lucerna domini non
dum extinguebatur. et sic congrue sequi
tur. samuel autem dormiebat in templo
domini. id est in thalamo iuxta taberna
culum. vbi solus cum hely sacerdote dor
miebat. **U**ndecūq? vocasset eū dominus.
cucurrit ad hely dicens. **V**ocasti me. **F**al
sum dixit sed non est mentitus. et ait he
ly. **N**on vocavi te. **R**euertere 7 dormi. et
factum est secundo similiter. **N**ondum
enim samuel sciebat dñm. i. nōdum ha
bebat cōsuetudinē audiēdi dñm. **C**unq?

vocasset eū dñs tercio. iteq? abiit ad hely.
Intellexitq? hely q? vocasset eum dñs 7
ait. **S**i deinceps vocauerit te dices. **L**o
quere dñe quia audit seruus tu? **C**unq?
vocasset eū dñs dormientē. ait. **L**oquere
dñe. 7 indicauit ei eandē cōminationē in
domū hely quā prius fecerat p̄ virū dei.
Nō tamē putandū est irritā factā esse pro
missionē quā fecerat domin? aaron de sa
cerdotio sempiterno. **P**romissionib? .n.
huiusmodi semp addēda est cōditio qñ
q? posita. **S**i custodierit filij tui testamē
tū meū. 7c. **V**idēt iosephus velle dñm
tercio vocasse samuelē. vt p̄figuraret tres
ipsius dignitates futuras. **F**uit enī pro
pheta qd ab hac vocatione dicit eum ha
buisse. fuit quoq? iudex. obtulit eē q̄si sa
cerdos. eo q? paruul? esset icabor nepos
hely. **V**ane adiurauit hely samuelē. vt
indicaret ei vniuersum sermonē dñi. et
indicauit ei oīa. **E**t ait hely. **D**ñs est. qd
bonū est in oculis suis faciat. **C**reuit au
tem samuel. et cognouit oīs israel q? fide
lis p̄pheta samuel esset domino. et consu
luit eū oīs popul? iuxta verbū dñi. **P**re
ceperat. n. dñs vt abijcerēt diuinol? 7 ari
olos 7 huiusmodi. et sciscitarent a fratrib?
suis verbū domini.

De morte hely 7 filiorum eius. **E**t ca
pione arche. **Capitulum VI**

Conuenerunt
philistei in pugnā ī affec. qui dicitur
locus iezrahel. prinēs ad israel. quaz vo
cat iosephus ciuitatē āphelbenitis. **I**s
rael quoq? ingressus est in prelūm iuxta
lapidē adiutorij qd per prolempsi? dictū
est. id est per ānticipatōē. postea patebit
et victus est israel. et ceciderūt de eo q̄si
quattuor: milia viroz. et dixerunt senio
res. **A**fferamus de silo archam dñi sedē
tis super cherubin. **Q**uod ideo dictum
est sicut 7 in psalmo **Q**ui sedes super che
rubin. q? glia domini ibi quandoq? ap
parebat. **E**t tulerunt archam et iuerunt

Historia libri.

cum ea duo filij heli. nam et phinees iam fungebatur officio patris sui et acceperat mandatum ab hely. ne forte redirent ad eum sine archa. et timuerunt philistei. et acriter pugnauerunt. Fugitque israel et cetera sunt ex eo. xxx. milia peditum. et archa domini capta est et duo filij heli mortui sunt. Cucurrit autem puer beniamita ex acie. et indicauit in sylo quod factum fuerat. Heli autem sedebat contra viam. que ducebat ad castra. spectans id est auscultans. Jam enim cecuserat ut tradunt hebrei. id est non cecutiens. Qui audita strage populi et morte filiorum quieuit. Cum autem audisset archam captam cecidit retro sursum. et fractis ceruicibus expirauit. Purus autem eius uxor phinees pregnans erat. et pro dolore incuruauit se et peperit filium. vij. mensium ut dicit iosephus. et uocauit eum icaboth. id est inglorium dicens. Translata est gloria domini de israel. Porro heli iudicauit israel. xl. annis. Cui concordat iosephus. lxx. uero et paralipomenon dicunt. uiginti. Soluti contrarietate. Potest dici quod post samsonem. xx. anni fluxerunt sine iudice. qui aggregati sunt annis quibus iudicauit hely. Quidam tamen dicunt. xx. annos quibus iudicauit samuel aggregandos annis heli magistri sui. Sed uerum anni samuel cum annis saulis ascribunt. Sane potuit fieri ut heli factus iudex transfulerit sacerdotium de domo eleazar. Eleazar quidem successit phinees. Cui successit abiez. cui successit buzi. cui successit ozi. et translatum est sacerdotium.

In diebus heli fuit tertius rex latinozum filius. postumus filius enee et lauine. a quo deinceps latini reges filij uenominati sunt. Hunc ascanius heredem reliquit. adhuc paruulo filio suo iulio. a quo iuliozum familia. et originem traxit et nomen. Dectoris filij illum receperunt. expulsi posteris nestoris.

De remissione archæ.
Capitulum septimum.

Ulerunt autem philistei archam domini in azotum et statuerunt eam iuxta dagon. quod retro phœum. et surgentes diluculo inuenerunt dagon prostratum in terra ante archam et quasi adorantem ut dicit iosephus. et restituerunt in locum suum. Rursus mane sequente inuenerunt eam prostratum caput uero et manus eius abscese a trunco iacebant super limen. **U**b hoc nullus ingrediens templum in azoto calcat super limen usque in hodiernum diem. et aggrauata est manus domini super azotos. et percussit eos in secretiori parte narium. et corputrescebant prominentes extales eorum. Quod iosephus dicit factum ex crudeli passione dissenterie. ita ut putrefacta egererent intestina. et mures ebullientes de agris uel requisita nature exercetes corrodebant extales eorum et satrapis conuocatis direxit ad eos. Quid facietis de archa? Qui dixerunt. Circūducatur. Quocumque arceducatur percutietur omnis in posterioribus et fecerunt sibi sedes pelliceas. et conuenientes priores. v. urbium tractabant quid facerent essent. et erant qui dicerent causam passionum factam per archam. alij per casum. alij per corruptionem aeris et fructuum terre. Dixerunt autem sacerdotes et diuini. Cur aggrauatis cor uestrum sicut pharaon et egreptus? Remittite archam sed non uacua. Reponite in capsella iuxta archam quinque anulos aureos. et quinque mures aureos pro numero ciuitatum. que percusse sunt. Iosephus tamen dicit. v. simulachra hominum aurea. et ponetis archam super platformum nouum. et coniugetis duas uacas fetas. quibus non est impositum iugum. et vitulos earum recludetis domi. et si recto itinere ascendunt contra bethsames. ipsa fecit nobis hoc malum. alioquin casu factum est. Ibant autem uacæ mugientes in directum. nec declinantes ad dexteram nec ad sinistram per viam quod ducit

bethsames. et hec est vna sacerdotium
 ciuitatum i tribu beniamin. Est altera bet
 sames in tribu neptalim. Porro bethsa
 mite metebant triticum. et venit plaustrum
 in agrum iosue bethsamite et sterit ibi. Et
 posuerunt archam super lapidem grande
 quem putant hebrei fuisse aram edifica
 tam ab abraham et capsellam que erat iu
 rta eam et conciderunt leuiteligna plau
 stri et vacas posuerunt super eam holo
 caustum domino. Viri autem bethsamite
 obrulerunt holocausta et victimas in die
 illa. Afferunt quidam .v. tñ eē ciuitates
 philistim. et ideo .v. tantum misisse anos
 aureos. et .v. mures. Sed in sequentibus
 legitur siceleg fuisse ciuitas philistinorum.
 Unde melius videtur quod dicit ysidorus.
 quinq; fuisse tantum metropoles et quod ob
 tulit animum aureum et murem. alie solum
 mures obtulerunt vsq; ad abel magnum
 super quem posuerunt archam domini. Et
 videtur hec litera sonare quod abel sit nome
 lapidis super quem posita fuit archa. Alij
 asserunt ciuitatem que tñc bethsames di
 cebatur. que postea dicta est abel. quod inter
 pretatur luctus. propter luctum bethsamita
 rum qui secutus est. Et additum est magnū
 ad differentiam alterius abel que in sequē
 tibus abel dicitur. vt sapiens mulier ex
 clamauit ad ioab
 Qui interrogat **Q**uando volebat eaz
 interrogent i a ioab capere vt sit sens?
 bela et tunc legi? **N**oli eam destruere.
 tur super quem quia omnes in ea capi
 posuerunt archam unt consilium facien
 am. id est iuxta torum.
 quem. et percussit sunt de bethsamitis. lxx.
 viri. et l. milia plebis eo quod vidisset archam
 Creduntur autem illi. lxx. deposuisse archam
 cum non essent sacerdotes. Si querit. cur er
 go mortui non sunt philistei quorum vi
 derunt archam. potest dici quod non pecca
 uerunt videndo quibus non erat probi
 bitum videre. Timentes autem bethsa
 mite miserunt ad viros cariatthari vt re

ducerent ad se archam. Qui
 rederunt eam et tulerunt eam i do
 mu sacerdotum a minadab viri
 iusti in gabaa et eleazarum filium
 eius sacerdotem instituerunt in
 custodia archæ et fuit ibi. xx. annis vsq; ad octauum an
 num regni saulis. quo ipse tulit eam in ca
 stro. Manserat autem apud philisteos. vij.
 mensibus. et tunc quieuit ois israel post
 dominum sedata ira dñi super eos.

Quod orante samuele vicit israel philis
 tim C. VIII.

Quod attendes
 samuel videns eorum fiducia a dño ait. A
 scendamus in masphat. vt ore p vobis.
 Cuius ascendissent in masphat. effundens
 aqua coram dño in qua maledicta cõgesta
 erant. quã si ydolatra bibeat. labia eius ad
 herent sibi infepabiliter. forte in signum
 federis sicut fecit iosue. Et iudicauit eos
 ibi samuel. i. docuit eos iudicia dei. Qui
 dam tñ asserunt samuelem quoddam ydo
 lum redegisse in puluerem. et mixturam dedisse
 post ad bibendum. et in barbibus eorum iudica
 se eos ydolatrie a non reis. sicut quondam
 fecit moyses. Et audierunt philistim cõgre
 gatū israel esse inermem in masphat. et ar
 mati ascendeunt aduersus eos. et timens is
 rael dicit ad samuelem. Clama pro nobis
 ad dominum. et obrulit samuel lactantem
 agnū in holocaustum. Et dñi clamaret sa
 muel ad dñm inuitus est prelium. et in tonu
 it dñs fragore magno super philisteos et
 mora est terra. et per loca pandebat hyar?
 et philistei in fugam versi celi sunt a fi
 liis israel qui percusserunt eos vsq; ad ter
 minos terre sue. Tulitq; samuel lapidem.
 et posuit eum in terminis. et vocauit nome

Historia libri.

loci illius lapis adiutorij. Nec apposuerit
ultra philistinim. vt intraret terminos is-
rael. dñi viueret samuel. Iudicabat itaqz
samuel pplm i bethel et galgala. et maspat
circūiens per singulos ānos et reuertebat
in ramatha. et edificauit ibi altare. sed et
ibi iudicabat israhel. Tres ille ciuitates sa-
mose erāt. bethel ppter somniū iacob et gal-
gala ppter circūcisionē scōaz. et maspat
ppter frequētiā iosue. et ascendebar ad
eas samuel vicissim in tribz solennitatibz
ebdomodarijs. et iudicauit ibi populum
Alijs diebus ascendebar ad eū populus
in ramatha ad iudicandum.

Quod israhel petijt regē C IX

Quoniam autē senu-
isset samuel. posuit filios suos io-
el et abiam. alterū in bethel. alterū in beth-
lee. vt ibi sedentes iudicarent populum.
Qui declinauerūt post auariā et peruer-
runt iudicium. Quod nō ferēs populus
dixit ad samuelem. Da nobis regem vt
iudicet nos sicut ceterę gētes habet. Quō
grauiter tulit samuel ppter insitaz sibi iu-
sticiā et circa odium regis. Cūqz cōsu-
lisset dñm ait ei dñs. Audi vocem popu-
li. nec te tantuz abijecerunt sed me. ne re-
gnem super eos. Veruntamen prediceis
ius regis super eos. Et ait samuel ad po-
pulum. Hoc erit ius regis. Filios vestros
faciet sibi suos suos. equites et precurso-
res. agricolas et fabros armoruz. filias ve-
stras faciet vngentarias. et coquestrias.
et panificas. Seruos vestros et ancillas
et iumenta ponet in opere suo. optima qz
dabit seruis suis et vos eritis ei serui. et
ait populus. Nō audiem⁹ te. sed erit rex
nobis. et pugnabit ante nos et ait samu-
el. Ite ad ppria. oportūe vos euocabo. cū
agnouero a dño qd datur⁹ sit vobis regē.

De vinctōe saulis et electōe C X.

Erat vir de be-
niamī noie cis de stirpe iemini.

cui⁹ erat fili⁹ saul. Nō erat vir melior illo
i israhel. Cūqz perissent a sine cis. dixit ad fi-
lium. Tolle vnum de pueris. et quere asi-
nas. Cūqz pertransissent per montem ef-
raim. et terram salym. et terram beniamī
et nō inuenissent. venerunt in terrā suph.
qui fuit proauus samuelis. et ait saul ad
puerum. Reuertamur ne pater meus sol-
licitus sit p nobis. Cui puer. Est vir dei
in ciuitate hac. qui absqz ambiguitate lo-
quitur. Camus ad eum. si forte indicz no-
bis de via nostra. et ait saul. Quid ferem⁹
ad eum? Panis defecit in fistarculis nrīs
et sportulam non habemus. id est argētū
in sportula. Errabat vt ait iosephus pu-
tans prophetam accepturum munera. cū
nec saul legitur obtulisse. nec ille accepisse
Cui puer. Habeo in manu mea quartaz
partem stateris argenti. et ascenderūt in
ramatha. in qua erat vir dei. et dixerunt
puellis egredientibus ad aquam. Nun-
quid est hic videns? Quer. sponderunt.
Est hic hodie sacrificiuz populi in excelso
Cūqz ambula-
rent i vrbe me-
dio apparuit eis
samuel. cui pri-
die dixerat dominus.
tam ad te virum de beniamin quē vnges
super populum meum. Cūqz samuel a-
sperisset saul. dixit ei dñs. Ecce vir quem
dixeram tibi. et ait ad saul. Ego sum vi-
dens. ascende vt comedas mecuz. cras di-
mittam te. et que sunt in corde tuo indica-
bo tibi. et de asinis non sis sollicitus. qz i-
uente sunt. Possit videri saul habuisse
sollicitudinez in corde pro asinabus. nisi
hic determinasset ppheta. Unde aiunt he-
brei saulem vidisse per somniū se colloca-
tum in vertice palme. quod est signum ve-
gnaturi. et inde sollici⁹ erat. et ob hoc dixit
ei samuel. Cuius erāt optima queqz in is-
rael. Nōne tibi? Et ascendeit in excelsum
ante templum enim dicebatur sacrificia-
re in excelso Cūqz recūberent int vclino

Historia lib. reg. i.

redit ei samuel locum in capite xxx. virorum qui fuerant inuitati. Et posuit ante eum armum quasi partem regalem. quem de industria seruauerat ei. Cuius mane surrexissent et egressi essent ciuitatez. dixit samuel. Antecedat nos puer. et tu subsiste. vt indicez tibi verbu dñi. Tulit aut samuel lenticulam olei quod e vas fictile quadrangulum habes forame in latere. et effudit super caput ei? et osculatus est eum. et ait. Inxit te in principem deus super hereditate sua. et hoc tibi signu. Cum recesseris a me iuenies duos viros iuxta sepulchrum tachel. qui dicent tibi. q inuente sunt asine. Cuius veneris ad quercuz thabor. Et e thabor nomen luis non motis. Inuenient te tres viri. vnus portans tres hodos. alius tres tortas panis. et alius lagenam vini. et accipies de manu eorum duos panes. Post hec venies ad locum qui dicitur statio philistinorum eo q quondam ibi philistei castrametati sunt. et habebis obuiu cuneu pphetarum descendentiu de colle dñi. psallentiu in instrumentis. et pphetantiu. Et insiliet in te spiritus dñi. et pphetabis cum eis. Et nota q samuel primo instituit couentus religiosoz iugiter psallentiu dño. et dicebatur conuentus eoz cuneus. quasi coueus. Et dicebantur pphetare. i. iugiter deu laudare. Et forte aliqui quandoq pphetabāt ex eis. Et addidit samuel. Cui videris hec signa. scias q dñs tecuz est. et descendes ante me in galgala. qz ibi coueniemus cu opus fuerit. Ego quippe descendam ad te vt offeras oblatiōem vii. dieb In consecratione enim sacerdotis et regis tot diebus fiebat oblatio fm quosda. Et addidit. Expectabis donec veniam ad te. et ostendam tibi que facias. Tamen quidam vii. dies referūt ad expectatoz vt sit

sensus. Septez diebus expectabis donec venia. qd postea explicabitur. Cuius venisset saul ad cuneu pphetaru pphetavit cum eis saul. Aiunt hebrei eu pphetasse de gog et magog. et de premijs iustoz et penis malozum. Et ammirantes qui nouerant eu dixerūt. Nunquid est saul inter pphetas et cis pater eius. q. d. cum non sit de genere pphetaru. Alia litera habet. Et quis pater eius. sub eode sensu. Vel ita. Et quis pater eoz? Quasi dicat. Solus deus e pater pphetaru. et spiritus vbi vult spirat non tm in filios pphetaru. Et inde versum est in prouerbiu. Num et saul inter pphetas? Qd forte de solo saule dicebatur vel de quocunq repente sublimato. Et intravit ad ner patru suum. Qui cuius que sisset ab eo de verbis samuelis. De regno tacuit. cetera indicauit. Vocauit aut sa muel populu in masphat. et ait ad illos. State coram domino. et faciemus sortes per tribus et familias et capita. et inuenit fors tribuz beniamin et descendit vsq ad saul filium cis. Et creditur samuel tempe rasse sortes iuxta cor suum. Sciens aut saul q querebatur. latuit. quasi nolens suscipere principatum. Quem inuentu stauerunt in medio populi. et fuit altior vni uersis ab humero et sursum. Et ait samuel. Ecce quem elegit domus. non est ei similis in omni populo. Et exclamauit ois populus. Giat rex. Et scripsit samuel legem regni. et legit vniuersa audiente populo et rege. Et reposuit libellum in tabernaculo. qd erat ad bucin sylo cu altari. et redierunt ad ppria. et saul abiit in domuz suam in gabaa. Quidam vo despererūt eum. et saul dissimulabat.

Denaas et secunda vinctōne **S**anctus

Hactum est autē quasi post mensem naas ammonites obfedit iabes galaath. Cuius petissent ab eo obfessi fedus ait. In hoc feriaz vobiscum

Historia libri.

fedus vt eruat omnibus vobis oculos
terros. **E**is enim quos bello capiebat
terros oculos eruebat. vt sinistros scu-
tis celantes ad bellum forent inutiles. **E**t
responderunt ei. **C**oncede nobis vij. dies
et mittemus in oēs terminos israel. et si
non fuerit nobis defensor egrediemur ad
te. **V**enerunt at nūcij in gabaath faulis.
Et cum nunciasset hoc. fleuit populus. et
ipse saul veniebat de agro sequens boues
Et promisit iabinis se tertia die venuruz
eis in auxiliuz. **E**t iussit aliquos eoz pro-
ducari itineris sustinere. et diuinitus in-
spiratus concidit vrrunqz bouē in frustra.
et cōminatus est in oēs terminos israel
dicens. **Q**ui non erit post saulem et sa-
muelelem. sic fiet bobus eius. et egressi sūt
oēs quasi vir vnus tricenta milia arma-
torum et constituit saul populum in tres
partes. et ingressus est castra i vigilia ma-
tutina. et percussit amō plaga grandi. **E**t
ait populus ad saul. **Q**uis est qui dicit.
Non regnabit saul super nos? **D**ate no-
bis vt interficiatur. **E**t ait saul. **N**ō inter-
ficietur quispiam hodie. qz fecit dñs salu-
tem in israel. **E**t ait samuel. **E**amus in
galgala. et inungamus regem. et inun-
gerunt saul in regem secundo in galgala.
Et ait samuel ad populum. **E**cce rex gra-
ditur ante vos. **N**e abiiecastis et dñm
et hoc vobis signuz. qz dedit dñs vobis re-
gem in ira. **E**cce messis triticea est hodie.
Inuocabo dñm. et dabit tonitura et cho-
ruscattiones. grandines et pluuias. et sic
factum est statim contra naturam terre il-
lius. **E**t populus timens ait. **O**ra pro fr-
uis tuis. **A**ddidimus em peccatis nostris
malū vt peteremus nobis regē. **E**t ait sa-
muel. **P**eccastis. nolite deinceps recede-
re a dño. et viuetis. **A**lioqui peribitis vos
et rex vester. **F**ilius vnius anni erat saul
cum regnare cepisset. id est humilis tāqz
paruulus. **D**uobz aut annis regnavit su-
per israel. id est iuste rexit populum. **I**n re-
liquis annis quasi tyrannus fuit et nō rex

Quidam hoc legunt de hysboseth filio es-
ius. dicentes eum anniculum eē in prin-
cipio regni paterni. et de eodem dictum ē
qz duobz annis regnavit in israel. qd aūt
duobz annis regnavit hysboseth. cer-
tum est. **Q**d aūt anniculus eēt cuz regna-
re cepisset pater eius stare n̄ potest. **S**aul
em̄ circiter. xx. annos regnavit. hysboseth
vero regnans post patrem. iam quadrage-
narius erat. **Q**uod tñ ipi determinare co-
nantur. dicentes saul cepisse regnare post
hely. et ponūt in regno faulis annos samu-
elis. **H**ebreus sic habet.

Qd samuel predixit sauli de re. **A**gressi
one regni **C. XII**

Filius vnius an-
ni erat saul cum esset in regno. et
duobz annis regnavit. **E**legit sibi tria
milia in israel cum regnasset per annum et
post duos annos quasi post tres annos e-
legit sibi. et. **E**t
erāt duo milia **D**uplex potest esse in-
cum saul in ma-
chmas et in be-
thel. mille autē
cū ionatha i ga-
baa beniamin. que fuit vrbs phinees filij
eleazari. **E**t percussit ionathas statōnem
philistinor. que erat in gabaa. i. locū mu-
nitum. in quo posueit philistei custodes
tanqz dominantes in israel. et tunc erit
se israel aduersus philistim. **Q**uo audi-
to philistei cōgregati sunt ad pugnandū
contra israel. xxx. milia currū. et vi. milia
equitū et vulgus innumerabile. **E**t ascen-
dēs saul in galgala conuocauit plim et sa-
muele ad psulendū dñm. **E**t cū expectar-
z samuele vij. diebz iuxta cōdictū. dilap-
sū est ab eo plim. et timentes absconderunt
se in speluncis et in abdītis et in antris. he-
brei quoqz transierunt iordanem. **Q**uidā
erant in israel sic appropriato vocabulo vi-
cti. **Q**ui pre timore credunt descendū
se in castra philistim ad obsequendū eis

Regum primi.

Cunq; vidisset saul morā sibi damnosam
vij. die obrulit holocaustū ⁊ pacifica. Cū
q; compleisset. ecce samuel veniebat et ar-
guens saulem ait. Quid fecisti? Respon-
dit saul. Populus subterfugiebat. et tu
non venies iurta placitos dies. timui ne
hostes ascenderent ad nos prius q̄; placa-
rem faciē dñi. et necessitate cōpulsus ob-
tulit dño. Videtur saul peccasse. q̄; sine sa-
muele obrulit holocaustū dño ad consu-
lendum. vnde quidam vt supra diximus
dicūt vij. dies quos dixit samuel non esse
expectatōis sed oblatōnuz in consecratōe
regis. et dicūt nunq̄; sine eo esse offerēdū
ad consulendum dñm. Verū tamen vt ob-
latōes vij. dierū fierent pro sacerdote le-
gitur. pro rege vero nō memini me legisse
Ad hoc valde mirandum est. cuz iam bis
inunctus eēt saul in regē. q̄; in neutra illa
rum fuit oblatio talis pro rege. Et ideo di-
ci potest samuelē sic mandasse. vt cum vel-
let saul imolare ad p̄sulendum dñm cita-
ret ip̄m. vt ostēderet ei que facturū esset
et post citatōem si morā faceret. expectaret
eum vij. dieb;. Saul vero diē citationis
annumeravit in his septē. et non expecta-
vit eum nisi. vi. dieb;. Et addidit samuel
Nequa q̄; regnū tuū ultra consurget. sed
quesivit dñs virū iurta cor suuz. vt regat
populum eius. Abijt samuel in gabaa be-
niamin. et egressus est saul cū populo ob-
uiam philisteis. necerant cum eo nisi sex-
centi viri. et ionathas filius eius. Por-
ro faber ferrarius nō erat in israel. Caue-
rant enī philistei ne facerent hebrei gladi-
um aut lanceaz. Et descendebat israel ad
philistim. vt eracuerent acies oīm ferra-
mentoz vsq; ad stimulum corrigendum
id est ad emendandum et eracuendū. Vel
ita. Ad stimulum qui est ad corrigenduz
subaudi boues. Cūq; venisset dies prelii
non est inuentus ensis vel lancea ī manu
totius populi excepto ense saul et ionatha.
Et fecit saul archam dñi afferri in castra.
et achias filius achitob fratris icaboth.

portabat ephod.

De clade philistim ⁊ fauo q̄; p̄medit
ionathas C. XIII

Accidit autez vt
quadam die exiret ionathas cū
armigero suo. vt exploraret stationē phi-
listinorum patre suo ignorante. et transi-
re voluit ionathas ad philisteos per val-
lem preruptam scopulis hinc et inde emi-
nentib; in modum dentium. Et ait iona-
thas ad puerum. Cum apparuerim⁹ eis.
si dixerit manete donec veniamus ad vos
stemus. Quod si dixerint. ascendite ad
nos. ascendamus. qz tradidit eos domin⁹
in manus n̄as. hoc erit nobis signum.
Cunq; dixissent philistei. ascēdite ad nos
ascendit ionathas. reprans manib; ⁊ pe-
dibus et armiger eius post eum. Et exter-
ruit eos dñs ante ionathan. et percussit io-
nathas cum puero ex eis. xx. viros in me-
dia parte iugeri. Et cōturbata sunt castra
et diffugiebāt mutuo se pimentes. et in-
dicauerūt speculatores fugam hostiuz sau-
li. Cūq; quesisset quis ex nobis abiit. rep-
tum est abesse ionathan. et armigerū ei⁹.
Et ait ad achiam. applica. id est prepara
archam dñi ad consulendum dñm. Cun-
q; tumultus crebesceret in castris. ait ad
sacerdotem. Contrahe manum tuā. Et ex-
clamans saul cum populo cepit persequi
fugientes. Sed ⁊ hebrei qui trāsierāt ad
castra philistim. reuersi sunt vt essent cū
israel. omnesq; qui se prius abscederāt re-
dierunt in preliuz. et iam erant cum saul
quasi decem milia. Vidensq; saul morā
damnosam si comederet. adiuravit po-
pulum dicens. Maldictus vir. id est.
dignus erit morte. qui comederit panem
vsq; ad vesperam. donec vlciscar de inimi-
cis meis. Cunq; transiret populus per
saltum. apparuit mel fluens. et nullus
gustauit ex eo. Ionathas vero qui non
audierat maledictum patris tinxit vir-
gam in fauo. Et cum gustasset illuminati

Historia libri.

sunt oculi eius. id est facies exbilarata est
resumptis viribus. **Dicit** q̄ tanta copia
mellis est ibi i cānis arbor̄ et cauernis pe
trari. et abditis terre. q̄ plures reperian̄
fauit decedentes sup̄ terrā. **Dicit** iosephus
inuenisse ionathan apud cubilia in quer
tu que erat in sorte effraym. **Cunq̄** indi
casset ei quidam maledictū patris. edere
cessauit. nō approbans maledictū patris.
Nam fumente populo cibum. maior pla
ga fuisset in hostib̄. **In** vespera vero popu
lus festus nimis. et p̄ fame moram non
sustinēs. pecora mactauit i terra. et come
dit cum sanguine. **Docet** quocunq̄ mo
do occidit et corit. anteq̄ sanguis bene di
lueretur nondum purgatis carnibus ve
scens. nō scdm̄ morē patrum guttura cul
tro. laniauit. et eliquauit sanguinem. **Di
cunt** quidam q̄ de preda hostium nemini
licebat edere. **Quis** erat. q̄ in prelio
nec immolasset non edebant. donec sa
vicinaz comi crificium vespertinum
no. aliter edens fieret. peis. **Alioquin**
q. cum sanguine edebat cum sanguine
edebat. **Et ait** quem fuderant in bel
faul p̄lo. **Dec** lo.
castis. **Uoluit** ad me sacrum grandem
et precepit vt oēs sup̄ illud sacrum et coraz
ip̄o scdm̄ morē patrum pecudes laniarēt
ne forte quis aliter faceret occulte. **Tunc**
primū edificauit saul altare dño **Quōd** pa
ter. q̄ non super recens altare saul iaz bis
obtulit in galgala. **P̄**durant tñ quidam
eum quorūcunq̄ obrulerit nouū altare
construxisse. **Doc** vero dictum primū. q̄
nunc plene iuxta dei placitū obtulit. **Cun
q̄** nocte irruere vellet super hostes. ait sa
cerdos. **Consulam**us dominum. **S; cō
sulent** non respondit dñs in die illa. hoc ē
nec nocte nec die sequēti. **Et ait** saul. **La
tuitas** hęc est latentis causa peccati.
P̄er viuētem dominum etiam si perio
nathan factum est. absq̄ retractatōe mo
rietur. **Et** statuit populum in parte vna.
et se et ionathan in parte altera. et cecidit

fors super ionathan. **Et** ait saul. **Quid** fe
cisti. **Cui** ionathas. **Nil** mihi consci⁹ suz
nisi q̄ heri nesciens maledictū mel come
di. **Et** ait saul. **Morieris** ionatha. qz nisi
hoc fecero hęc faciat mihi deus. et hęc ad
dat. **Et** ait popul⁹. **Ergo** ne ionathas mo
rietur qui fecit salutē in israel. **Viuit** dñs
id est per viuēte dñm. vel sicut deus est
viuēs. et nō dñi gentiū. si ceciderit capill⁹
de capite eius in terram. ap̄ syopesis est.
vel legitur si pro non. **Et** eripuerūt iona
than a manib⁹ p̄ris. et rediit ad propria
Saul vero confirmatus in regno. quocū
q̄ se venterat sup̄ ab hostes israel. et per
cussit quē deleter amalech. **Prolempis**
est. **Vel** forte p̄ri⁹ percussit quē deleter et
toto ex mandato dñi. **Fuerūt** autē filij sau
lis ionathas et iesui et melchisua. **Quar
tus** tacetur hysbosetis tanq̄ puer. et non
dum militans. vel tanq̄ inept⁹. **Filie** ve
ro eius merob et michol. et vxor eius a
chinoe. et princeps militie abner fili⁹ ner
patruelis eius. **Nam** cis et ner fratres fu
erunt. et filij abiel. **Legit** tñ in paralipo
menon. q̄ ner fuit pater cis. qd̄ pro etate
dictū est. et qz nutruuit eum.

Quōd saul vicit amalech. **C XIII**
Quōd ait samuel
ad saul hęc dicit dñs. **Demolite** ama
lech et vniuersa eius et restitit israeli cū a
scenderet de egipto. **Iumenta** quide; vo
luit dominus interfici. vt nec i aliquo me
moriam amalech superesset. **Sunt** qui di
cant illos maleficos fuisse. et in pecudes
severtendi habuisse peritiā. et ideo ne sub
forma pecudum euaderent. etiā pecudes
peritisse. **Et** recensuit saul esse pedituz. du
centa et decem viroꝝ iuda. **Et** nota. q̄
fere vbiq̄ dicuntur viroꝝ iuda. tanq̄
poriores ceteris. **Unde** alibi. **Carulus** le
onis iuda. **Cunq̄** inuaderet saul ama
lech dixit cyneo. **Recede** ab amalech. ne
inuoluam te cum eo. quia tu fecisti mite
sericordiam cum israel. **Ferro** enim

Regum primi.

qui et raguel et cis dictus est. Bonuz con-
filium dedit moyfi. cuius domus habita-
bat in amalech. preter filios obal. et egref
si sunt cinei. et teinceps habitauerunt in
israel. **Ex** his ortus est rechab vt in para-
lipomenon legitur. **Hi** sunt cinei qui ve-
nerunt de calore domus patris rechab. **Tunc** p-
cussit saul amalech in ore gladij. id est in
vastatione quasi deuoratione. **Uel** est lo-
catio. id est in gladio. et percipit saul agag
regi amalech et optimis armatorum. et ait
dominus ad samuelem. **Denitet** me quod fecerim
saul regem et orauit samuel pro eo domi-
num tota nocte. **Cum** accepisset quod saul
erexerat sibi fornicem triumphalem in car-
nello iuxta superbiam gentium que faciebatur
sibi arcum de mirtis et palmis et oliuis in si-
gnum victoriae descendit ad eum in galga-
la. et occurrit ei saul. **Cum**que culpasset eum quod
quipiam reseruasset de amalech. in excu-
sationem sui dicebat. **populus** reseruasse o-
ptima ad offerendum domino in gratiam actio-
nem. **Cui** samuel **Uel**ior est obediencia quam vi-
cime. **Super** bonos delectatur deus. et non
super sacrificia. preferunt si obrulerint quod
decreuerat deus perire. et ait saul. **Pecca-**
ui. **Sed** hac vice porta peccatum meum. id est
ora et satisfac pro me vel dimitte michi.
Cui samuel. **Proiecit** te deus? ne sis rex su-
per israel. **Cum**que vellet abire samuel app-
hendit eum saul per summitatem pallij e-
ius. que scissa est. et ait samuel. **Sic** scidit
dominus regnum a te hodie. id est a tua potesta-
te. **Cum**que simul adorassent dominum precepit
samuel adduci ad se regem agag. et oblat-
us est ei piguis et tremens. **Et** dixit samuel ad
agag. **Sic**ne separat amara mors quod d-
icitur. **Uiz** est quod sicte concurrit mors. et separa-
uit animum tuum a te. **Quidam** dicunt
duas dictiones separauit. et supplet aduer-
sum te. vel secundum aliam litteram. et di-
xit agag. **Sic** me separat amara mors. quod
diceret. **Mors** que separauerat a me me-
os amarissime separat me ab hominibus.
et concidit eum samuel in frustra. et abiit

in ramatha **Saul** vero ascendit in domum
suam in gabaa. et non vidit samuel ultra
saul in habitu scilicet regio. nam in pro-
phetico postea vidit. **De** uictione da-
uid in domo patris **Capi.** **XV.**

Samuel autez lu-
gebat saul. et ait dominus. **Uis**quo
luges saul. cum ego proiecerim eum? **Imple**
coruum oleo. et vade ad domum ysai. ut in-
ungas regem unum de filiis eius. et quia ti-
mes saul fer vitulum quasi ad immolan-
dum. **Cum**que venisset in bethleem dixerunt
seniores ad eum. **Fac**ificus ne est ingres-
sus tuus? **Ti**mebant enim ne propter aliquam
correctionem misisset eum rex. vel quod offe-
sus forte fugisset. et non auderent eum re-
cipere. **Qui** cum dixisset se venisse ad im-
molandum. sanctificauit ysai et filios eius?
et statuit eos coram altari. et videns heli-
ab primogenitum procerum et optimuz
estimauit regem futuruz. et ait dominus
ad eum. **Ego** non corporis pulchritudinez
apicem facio regalem. sed animi virtutez.
In eundem modum reprobaui dominus ali-
os. **Statuerat** enim ysai filios coram samu-
ele. vi. proprios. et natura adoptatum fi-
lium samaa filij sui. et ait samuel ad eum.
Quid completi sunt filij? **Qui** resp-
dit. **Adhuc** reliquus est paruulus et pa-
scit oues. et iubente samuele adductus est
dauid rufus. id est rubicundus et pulcer
et inuictus est in medio fratrum. et dire-
ctus est spiritus domini in dauid a die illa et
teinceps. **Et** recessit spiritus domini a saul. et ex-
agitabat eum spiritus nequam missus a domi-
no. **Dicit** ioseph? dauid tunc accepisse spi-
ritum propheticum. sicut et ille quidem prophetare
cepit sancto super se spiritu veniente. **Sed** quod dictum
est spiritum recessisse a saul. et directum in da-
uid. videtur quod de eodem spiritu dicatur.
id est de gratia spiritus. qua hucusque saul
victor hostium extiterat. **Tunc** dixerunt
ad saul serui eius. **Spiritus** malus exa-
gitat te. adhibe tibi saltim puerum in cythara. et

Historia libri.

leuius ferens. Tradunt philosophi. quod armonia letum reddat letiozem. et tristem tristiozem. Tradunt mathematici quod multi demones armoniam ferre non possunt. et quoniam nulli. et indicatum est regi quod dauid esset sciens psallere. et vir bellicosus. Cumque misisset rex ad ysai pro filio eius. tulit ysai asinum plenum panibus. et vinum et hircum. et misit ea regi per manum dauid. Dicitur autem asinus plenus. id est sufficenter oneratus. vel forte sicut ex boue et hircoco fiunt vitres. ita de asino fiebat sacci ad aliqua ferenda. Igitur cum spiritus arripiebat saul. dauid psallebat in cythara et leuius erat ei. et quandoque recedebat ab eo spiritus. Cumque aliquandiu cessisset spiritus a saul. remissus est dauid ad patrem.

De morte golie C. XVI.

Factum est ut congregarentur philistei aduersus israel in prelium. Porro saul et israel castrametati sunt in valle terebinti sub qua abscondit iacob ydola. et egressus est vir spiritus de castris philistinorum goliath gethus. de semine giganteo. altitudinis sex cubitorum et palmo. Iste spiritus dictus est. quod de ignobili patre id est gentili et nobili matre id est iudea natus erat. Spiritus et hybrida dicitur ignobilis ex patre. sicut manzer et nochus ex matre. hic exprobrabat israel. quod sui essent philistinorum. et proponebat eis monarchiam. ita ut quorum vinceretur athleta serui essent aliorum. Hebrei autem stupebant. et metuebant eum nimis. Sic dicebat goliath xl. diebus. Erant autem quatuor maiores fratres dauid in exercitu. et misit eis ysai per manum dauid ephipolente. et x. panes. et tribuno sub quo militabant decem formellas casei. id est. x. caseos paruos et recetes. hircobreus habet. x. sectiones casei. hoc est. x. genera et diuersitates casei. et precepit ei. ut secum afferret pignora fratrum. id est. libellos repudij. Quos erat euntribus ad

bellum. ut libellos repudij darent vxoribus ut si caperentur nec redirent vsque ad tres annos. liceret vxoribus nubere. Cumque dauid venisset ad locum certaminis. egrediebantur enim singulis diebus aliqui preliantes. ecce ascendebar goliath exprobrans ut lxxi. et nudius tertius. et fugiebat israelite a facie eius. et ammirans dauid audiuit a pluribus viris. Qui percussit istum. ditabit eum rex. et dabit ei filiam suam. Cumque audiret eum eliab frater eius talia sciscitantem. increpabat eum timens ne pugnaret et occuberet. et respondit dauid. Quid feci. Nunquid non verbum est? Supple dignum increpatione. q. d. Cur pro solo verbo increpas me? Vel ita Verbum tantum est et non res. id est non animo pugnandi hoc dico. sed ut rem scias. Nunciata sunt autem verba dauid ad saul. et ait ad regem. Ego seruus tuus pugnabo aduersus philisteum. Cumque prohiberet eum saul. quia puer esset addidit. Ego seruus tuus interfeci leonem et vrsum cum inuasissent gregem. Erat igitur hic incircumcisus quasi vnus ex eis domino me liberante. Tunc induit eum saul armis suis. et deposuit ea dauid. quia non habebat armorum consuetudinem. et tulit in manu baculum pastoralem. et elegit de rosete. v. lapides limpidissimos. id est planos et volubiles et misit eos in peram pastoralem. i. vas quo lac mulgebat vel ferebat panem et fundam manu tulit. et processit aduersus philisteum. Qui contempsit dauid et ait. Nunquid ego canis sum. quia tu venis ad me cum baculo? Cui respondit dauid. Tu venis ad me cum armis ego autem venio ad te in nomine domini ut sciat hodie vniuersa ecclesia hec. quod non in gladio saluat dominus. Cumque iecisset lapidem funda. percussit eum in fronte. Secundo quoque et tercio lapide percussit eum in eodem loco. et tercio iactu deiecit eum. et currens eduxit gladium illius. Et percussit caput eius. Sic fabulantur quidam

Regum primi.

iudei. q̄ ferrum galee et lorice obsequiuz
 prestint domino. dans locū lapidi. vt in/
 traret ad hominem occidendū et ob hoc
 deiceps circūcisio facta est cultello ferreo
 que prius fiebat perrino. Fugierunt ita/
 q̄ philistei. et israel per secutus est eos vs/
 q̄ ad portas accaron. Tulit aut̄ dauid ca/
 put ⁊ gladiū. et posuit in tabernaculo suo
 longo tpe. post tulit illa in iherusalē. De/
 breus nō habz suo. Ob hoc creditur q̄ in
 trophēū posuit ea in tabernaculo domini.
 Unde postea ab abimelech accepit gladiū
 Cūq̄ redisset dauid a prelio. ait saul ad
 abner. de q̄ stirpe est hic adolescens? For/
 san volens scire. cui daturus esset filiam.
 Nec recognouit eum saul. qz aliquādiu
 absens fuerat et
 alteratus pera
 gitatōem mali
 spūs fact⁹ erat
 debilis mēorie.
 Et respondit ab
 ner. Cuius aīa tua rex si noui eum. i. p vi/
 tam tuā non noui eum. vel per execratōez.
 Hebrei em̄ sepe nominant mala a contra
 rijs eoz. vt ibi. B̄ndic dño ⁊ morere. Cū/
 q̄ quesisset saul a dauid quis esset ait. Fi/
 lius sum fui tui ysai. Et tunca iā ionathe
 conglutinata est anime dauid. et inierūt
 fedus. et dedit ionathas dauid vestimēta
 sua vsq̄ ad arcum ⁊ gladium ⁊ baltheū.

Quod saul persecutus est dauid.
 Capitulum. XVII.

Actum est cum
 redirent triumphātes de prelio.
 et dauid disposeret ferre caput golie in
 iherlēm. nā vt ait ioseph⁹ hoc secū habebat
 sed hastam iā dicauerat deo. Egre dieban
 tur mulieres ex vniuersis vrbib⁹ et instru
 mētis p̄cinebāt mulieres. Saul percussit
 mille. et respondebāt v̄gines. et dauid. x.
 milia. Audiens saul causam victoriae po/
 tius attribui dauid quaz sibi. dolens in/
 tra se ait. Quid ei sup̄ est. nisi solū regnū?

Et timuit nea domo sua transferretur re
 gnum. et inuidebat dauid. neciam rectis
 oculis respiciebat eum. Post dies pau/
 cos inuasit spiritus malus saul. et quasi
 prophetauit. et missa lancea quā tenebat
 dauid psallentem putauit configere pari
 eti. Dauid autem declinauit ab eo scdo.
 Primo enim recesserat bello imminente
 et postea statuit eum saul cyliarchum. et
 ait. Filiā merob dabo tibi. tm̄ modo esto
 vir fortis. et preliare prelia domini. Tra/
 ctabat enim apud se. Non sit manus
 mea in eum. sed manus philistinorū. Cū
 autem debuit merob dari dauid. data est
 adzieli molartyte Dilexerat dauid michol
 et placuit saul. et ait ad eum. In duabus
 rebus gener meus eris hodie. qd̄ est i dua
 bus filiabus meis. Nam alteraz habuisti
 sponsam. alteram habebis vxorem. vel ita
 pro duabus reb⁹. quia strauisti gygantē ⁊
 dabis. C. prepuria. hoc enim significauit
 ei saul p̄ seruos
 suos non habet
 rex necesse habe/
 re sponsalia. id
 est munera vel
 donationē pro/
 preter nuptias.

Iheronimus dicit du/
 as res fuisse. C. prepu/
 cia que prius dederat
 regi pro merob. et. CC
 que prius dedit pro mi/
 chol
 nisi tantum centum prepucia philistino/
 rum. Et abiit dauid cum viris quorū tri
 bunus erat in acharon. et percussit de phi
 listim ducētos viros. et afferens prepu/
 cia eorum annumerauit ea regi. Ioseph⁹
 tamen dicit. abscondens sexcenta capita ve
 nit ad regem. ⁊ nuptias exigebat. et dedit
 ei saul filiā suā licz inuitus. Cūq̄ videret
 eū apud dñm ⁊ hoīes approbati timuit. ⁊
 tractabat de morte ei⁹. neciā metū celare
 valens. dixit ionathe ⁊ seruis suis vt occi
 derēt dauid. Qd̄ indicauit ionathas da/
 uid dicēs. Abscondere vsq̄ mane. cras lo/
 quar p̄i. p̄ te. In crastinū locut⁹ est iona
 thas ad p̄m Cur peccas in sanguine in/
 norio. qui fecit salutē in isrl. ⁊ opa ei⁹ tibi
 vald̄ sūt necēria. ⁊ morte filia tua vidua

Historia libri.

verabitur. et placatus saul iuravit. **U**iuu-
it dñs. qz non occideretur. et introduxit iona-
thas dauid ad regem. et stetit corā eo sicut
prius.

Quod michol exposuit dauid per fene-
stram C. XVIII.

Rursum in introcer-
tamine percussit dauid philiste-
os plaga magna et inuidit saul. et iterum de-
monstrabat eum. et dauid psalente vo-
luit sicut prius perforare. et fugit dauid in
domum suam. **V**isit autem saul satellites no-
cte circa domum ut mane egredientes oc-
ciderent. **Q**uod cum presensisset michol. de-
posuit eum per fenestram et aufugit. **M**ichol
autem stravit lectulum quasi egorantis. in quo
posuit statuam. et pellem caprarum ad caput
eius. similitudinem capilloz exprimens.
et sagis supposuit iecur capre suspirans. ex-
primens anxiantem. **C**umqz saul depre-
hendisset se esse illudum. dixit ad michol.
Cur dimisisti inimicum meum? **Q**ue re-
spondit. **L**imui. dixit enim mihi. **D**imit-
te me. alioquin interficiam te. **D**auid autem fu-
giens venit ad samuelem in ramatha. et in-
dicauit ei omnia que fecerat ei rex. et abi-
erunt ambo in nabaioth qui est collis in ra-
matha. ubi erat cuneus prophetarum. **Q**uod
cum accepisset saul misit lictores in nabai-
oth. ut raperent dauid. **Q**ui cum vidissent
prophetas. et samuelem stantem super eos. fa-
ctus est in illis spiritus domini et prophetabant. **V**i-
sitqz saul scotos et tercios nuncios. qui et ipsi
prophetauerunt. et iratus saul. abiit post eos.
et antequam veniret in nabaioth ingrediens
prophetabat et quasi amens factus est. et erunt re-
stet regia. tota die et nocte canebat cum cete-
ris. dauid et samuele clamantibus.

Fugit autem inde et **Q**uid est ergo quod super le-
xit ad ionatham **g**itur non vidit samuelem
et querebat ei. **s**aul usque in die mortis
Cui ionathas. **s**ue nisi quod non vidite usque
Non morietis. **i**n habitu regio.
Nihil graue vel paruū faciet pater meus

quod non indicet mihi. **C**ui dauid. **S**cit pater
terrens quod diligis me. et dicit. **N**esciat
hoc ionathas. uiuit anima tua. quia uno
tantum ut ita dicam gradu ego et mors di-
uidimur. **G**radum unum dixit parietes
domus sue. quo interposito euaserat ma-
nus apparitorum. **H**ebreus habet. unum tantum
passum. et est sensus. **M**inimum interual-
lum fuit intra me et mortem. **F**ac ergo ob-
secro quod dicam. **C**ras erunt kalende. et ego
abscondar in agro usque ad vesperam ter-
cie diei. **S**i requisierit me rex. quod confede-
re profueram iuxta eum ad resendum. di-
ces ei. **R**ogauit me dauid ut iret in bethle-
em. quod victime solennes sunt ibi omnibus
contribulibus eius. **F**orte erat neomenia
solennis aliqua per triduum. quod si dixerit tibi
rex. bene. pax erit seruo tuo.

Sin autem fuerit **H**ebrei tradunt dauid
iratus completa est non comedis. nec ap-
i me malicia eius? **t**e legitur hoc quod comes
et ait ionathas **t**erit.

Egrediamur in agrum. **C**umqz egressi es-
sent. iurauit ei ionathas. quod quicquid bo-
ni vel mali inueniret apud patrem indica-
ret ei. et iurauerunt sibi mutuo fedus inter
se et semen suum. **A**ddidit etiam ionathas
deierare id est plurimum iurare. **Q**uod autem in-
terpositum est et requisit dominus de ma-
nu inimicorum dauid. hoc de suo addidit
scriptor in spiritu. et addidit ionathas.

In die qua ope **E**sdras vel alius. quia
rari licet. id est. **d**auid exhereditauit po-
pulum kalenda- **s**itea filium ionathe
rum ut quidam volunt. sed melius est ut
de sequenti die intelligatur. egredieris et se-
debis iuxta ladipem ezel. et veniens ad
tempus solennitatis iaciam tres sagittas
iuxta eum quasi exercens me quasi ad si-
gnum. **S**i dixerero puero qui tollet eas ce-
ce sagitte intra te sunt. pax tibi est. veni ad
me. **Q**uod si dixerero. sagitte ultra te sunt
vade dominus sit inter me et te usque in
sempiternum. **H**oc primo die solen-
nitatis apparuit locus dauid vacuus.

Regum primi.

et filius saul estinās dauid nondū purifi-
cātū. Altera die requisitum a rege. excu-
savit eū ionathas. et iratus saul dixit ad
eū. Fili mulieris virū vltro rapiētis. eo
quod in confusione tuā diligis filiū tuum
ysai non stabiliēris eo viuente tu neq; re-
gnū tuū. Adducē eū ad me. quia fili⁹ mor-
tis est. et ait ionathas. Quare moriet⁹? et
arripuit saul lanceā. vt pcuteret eum. et
declinavit ionathas ab eo cōtristat⁹. nec
comedit panem in die illa. et egressus in
agrū fecit secūdū quod dixerat dauid. Et cū
dixisset puero vltra resunt sagitte. remi-
sit puez in ciuitatē eū arcū et sagittis. Et
surgēs dauid de latibulo. adorauit tercio
deū. s. vel ipsum ionathan. Et fleuerunt
valde. et ait ionathas. Quēcūq; iurani-
mus stent in sempiternum inter nos et se-
men nostrum. Glade in pace.

Defuga dauid in nobe. C. xix.

Et fugit dauid

in nobe. ad abimelech sacerdotē
fratrē achie. Qui cū miraret⁹. quod quasi so-
lus venisset gener regis ait ad eū dauid.
Secretus sermo regis vrgebat me. et id
priuate veni et cū paucis. vel ferecuz nul-
lis. Nūc si quid habes ad manū. faltem.
v. panes da mihi. **Fortee** numero pa-
num. numer⁹ intelligit sociorū. nec ē mē-
titus dauid. **Nō** enim animo fallēdi hoc
dixit. Et rēdit sacerdos. **Nō** habeo pa-
nes laycos ad manū. sed tantū panē san-
ctū. panes. s. ppositionis. **Si** mūdi sunt
pueri. et maxime a mulierib⁹ manducēt.
q. d. **Necessitas** nō habet legē. **Si** tamē
in mūdi sunt pro coyru. nec in necessitate
dabo eis. **Et** ait dauid ad eū. **Continui-**
mus nos abheret nudi iustētis. et fue-
runt vasa pueroꝝ sancta id est corpora ē
quibus cōtinent aīe vel ipsi pueri. **Por-**
to et via hec polluta ē. sed ipsa sanctifica-
bit hodie. in vasis. q. d. **Fortē** in via hac
aliquid imundicie contraximus. sed mū-
dicia corporum sufficit ad eam mundā-

dam. hebreus habet. **Sunt** vasa pueroꝝ
rum sancta. et dicit de vasis ad edendū.
q. d. **In** vasis mūdis licet tibi ponere pa-
nes mūdos. **Sequit.** **Porro** via hec lai-
ca est. et interrogatio

tua laicalis est. q. **Iterū** dicit ipsum
d. **Cur** queris de hūisse achiam filioꝝ
mundicia. cū etiā achitob. filij finees
si mundi essent ve filij elezari.

sci nō deberēt. **Sed** et ipsa sanctificabitur
hodie i vasis. i. in cōsciētis nostris. **Sci-**
mus enī. quia necessitas que nō habet le-
gē excusat nos. et quasi sanctificat. et de-
dit eis panes ppositionis. qui sublato fue-
rāt vt ponerent calidi **Ex** hoc ppendit.
quod sabbatū erat. **Cūq;** quesisset ab eo da-
uid si haberet arma. dedit ei gladiū golie
ioseph⁹ dicit lanceā que erat in voluta pal-
lio i tabernaculo. **Erat** enī tūc ibi archa
cū aliquo suo tabernaculo. **Et** considera-
uit hec oīa doeb ydume⁹ potētissim⁹ pa-
storū saulis. qui erat ad orandū obligat⁹
voto. **Defuga dauid ad achis. C. xx.**

Et fugit autē dauid

in die illa ad achis regē geth.
Et indicauerūt serui sui regi. quod quasi rex
erat in israhel qui latebat apud eū. et de vi-
cino hostē reciperet. si saluū eū seruaret. et
timuit dauid. presertim quod miserat saul
ad achis vt redderet ei seruū suū fugi-
tiuū. **Cūq;** traheret ad regē simulauit fu-
rorem. et impingebat in ostia porte. qua-
si p clausam portā ingredi volens. et que
furiosi faciūt agebat. vt fidē regi vere pas-
sionis ostēderet. et ait rex. **Nō** ingrediet
hic arrepticus domū meā. et dimisit eū.
et abiit inde dauid. et latuit in spelunca
odolla. non tamen statim. sed prius ve-
nit ad naas regē amonitar. vt dicit **Die**
romimus in sequentibus in quadam glo-
sa **Et** cōuenit ibi ad dauid omnis cogna-
tio eius. **Sed** et alij quibus aut odiū aut
timor saulis erat. vel qui ere pmedant
alieno. conuenerunt ad eum. et fuerunt

Historia libri.

cū eo quasi quadringenti armati. Et profectus est dauid cū eis in masphar. quē ē moab. Est enī altera in iuda. et deposuit apud regez moab patrem et matrē suā. et manserūt apud eum quōdiu dauid fuit in presidio id est in expeditione. in qua sibi querebat munitiones ad manendum.

De morte abimelech et sacerdotū. C. xxi.

Et monēte gad

propheta. ut inde recederet. et iret in terram iuda. profectus in terram iuda venit in saltū areth. Et audiuit saul quod apparuisset dauid. et cū esset saul in nemore. quod est in rama. tenens hastā. ait ad seruos suos. Nunquid dirabit vos oēs filij iemini. filius ysai. Non est ex vobis qui doleat vicem meam. et ait doech ydu meus. vidi euz in nobe apud abimelech filiū achitob. qui consuluit pro eo dominum. et dedit ei cibaria. et gladiuz golie. et iratus rex conuocauit abimelech. et oēs sacerdotes qui erant in nobe. et ait ad eū. Cur cōiurasti aduersum me cū filio ysai. Dedit enim ei panes et gladium. Qui respōdit. Absit a me. Non fuit rex huiusmodi in vniuersa domo patris mei. Rescivi quod a te fugisset. et ait rex emissarijs Iruiute in sacerdotes. Qui noluerunt manus extendere in christos domini. et ait rex ad doech. Irue in eos. et trucidauit in illa die. lxxx. v. viros vestitos ephod lineo. Forte tunc erant induri. ut per habitum religionis mouerent animum regis. Aiuunt hebrei non omnes fuisse sacerdotes. nec indui ephod. sed omnes dignos esse. Percussit quoque saul nobe vitulum sacerdotum. et mulieres. et viros et iumentā. secundum quod deus belli sacerdoti prophetauerat. prolem eius radicatus euellendam. Solus abiatbar sacerdos filius abimelech euasit. et fugit ad dauid. ferrens ephod secuz quod fecit moyses. et nunciavit ei interitum patris et suorum. et ait dauid. Ego sum reus omnium ani-

marū patris tui. Mane me cū. Qui que fuerit animā tuā. queret et meā. Et nuntiatum est dauid. quod philistii oppugnarent ceila. et diriperent areas id est annonā de areis. vel quod vastarent segetes. Consuluit igitur dominū. Gadā. et percunā philisteos. Et ait dominus. Gade et percunies eos. et saluabis ceila. Cūque timerēt viri eius ire cū eo. rursus consuluit dominū. et accepit nūsum ab eo quod et prius. et abiit dauid. et percussit philisteos plaga magna. et intrauit ceila. Quod cum accepisset saul ait. Conclusus est dauid in vrbe. Et congregabat exercitum. ut obsideret dauid et viros eius. Quod cum audisset dauid. cōsuluit dominū per abiatbar. descendet huc saul. et tradet me viri ceile in manus eius. Et ait dñs. Descendet. et tradet te. q. d. Hec ē volūtas regis et illorū. que teū latere non poterat. Et egressus ē dauid et viri eius cū eo. q. sexcenti. et vagabatur incerti. Quod cū accepisset saul dissimulauit exire. Transiuit autē dauid in montē solitudinis ziph. et abiit ionathas ad eū in locū silue. qui vocabatur nana. et confortauit manū eius in deo. et ait. Tu regnabis in israel. et ego ero secundus. Sed et pater meus scit hoc. Et inuocauerūt iustitiam in terra se coram domino id est coram gad propheta. et abiatbar.

De ziphis et quod dauid iacuit in spelunca. Capi. xxij.

Ascēderūt autē

ziphei ad saul in gabaa dicētes. dauid latet apud nos in colle achile. Veni et tradem eum in manus tuas. et bene dixit eis saul. et ait. Considerate curiosi vbi sit pes eius. et renunciate mihi et sequar vos. Dauid autem et viri eius erāt in deserto maon. Cūque egressus esset saul ad querendum eum. ascendit dauid ad perram locū. s. munitissimum. ut dicit Jeronimus. vbi que sibi erāt oneri repositus. et versabat. dauid in deserto maon

in monte opaco. Porro viri saul in montem corone cingebant montē. Cūq; de speraret dauid se posse euadere. venit nūcius ad saul. Redi festinus. quomā infuderunt se philistei super terram. Et desijt saul persequi dauid. pergens in occursum philistinorum. Ob hoc vocauerūt locum illum petram diuidentem. eo q; ibi separatus esset saul a dauid. Ascendit ergo dauid inde et habitauit in locis certissimis engaddi. hoc est oppidum in quo erat vinea balsami. Assumens autē saul tria milia electorum insequēbatur dauid. etiā super abruptissimas petras que solis ibicibus sunt perue. Et intravit saul spe
Ibi equiuocū est ad luncam. ut purgaueret ventrem. ad capream. Porro dauid et viri eius in interiori parte spelunce latebant. Et dixerunt serui dauid. Tradidit eū dñs in manus tuas. Et precidit dauid orā clamidis saul silenter. Et rediens ad viros percussit cor suum. metonymice. id est pectus suū in quo prietur cor suū. vel momordit eū conscientia sua de eo quod fecerat. Cūq; murmuraret socij eius aduersus eū timens ne iruerent in saul ait. **Q**uirit dñs. q; nisi percussit eū in obitu aut in prelio. aposiopesis est. q. d. de cetero nō parca ei. Propicius mihi sit dñs id est hāc miā faciat mecum. ut nō mittā manū meā in xpm domū. Et confregit viros suos his smonibus. Porro saul egressus ibat cepto itinere. Egressus dauid post eū clamauit. Dñe mi rex. Cūq; respexisset saul. adorauit dauid in terram et ait. Quare audis dñe mi rex vba hoīm loquētū aduersum me mala dicētū. dauid querit malū aduersus te. Cognosce orā clamidis tue in manu mea quā cū preciderē pepit tibi oculus meus. Quē persequeris? Canē mortuū et pulicē vnū. His auditis fleuit saul et ait. Iustior es me. reddat tibi dñs. Scio q; regnaturus sis. Jura mihi in dño. ne deleas se

miē meū p' me. Et iurauit dauid sauli. Abijt saul in domū suā dauid autē ascendit ad turiora loca in angustias maspha.

De morte samuelis et nadab. Capitulum. XXIII.

Et tempore mortuus est samuel et fleuit eum vniversus israel. singuli tanq; propriū filiū lugentes et sepelierūt eū in ramatha. Certū est itaq; q; ab hoc loco usq; ad finē secundi libri nō scripsit samuel. Cur ergo noīe ei? pretitulantur hi duo libri. Quia reliqua scripsit vnus pphetarū de discipulis eius cuius opus ascribit mgō. Quidā tñ dicit nathan scripsisse sequentia. quidā dauid. Dauid autē descendit in desertū pharā. Pharan opidū est in arabia. Erat autē vir in ciuitate aman in solitudine maon. et possessio eius erat in carmelo. Mons est i sorte iude. Alter carmelus est. in cōfinio palestine et phenicis. vbi helias occidit pphetas baal. et hie erat de genere caleph. In paralipomenon sic legit. Caleph genuit orcham. orcham genuit tezem. hie vti iudei putāt nabal. Cum gaudisset dauid q; ascendisset nabal ad tondēdos greges misit ad eū. x. iuuenes. ut mitteret ei aliquā bñdicōem in die bona. Et ulubāt eū ut epulabant iudei in tonsione ouū. ob memoriā patrū suoz qui fuerāt pastores ouū. Et ait nabal nūcqs dauid. Nō mittam. Quis est filius ysai? Hodie increuerunt sui fugitiui. Nescio eos. Cūq; audisset dauid q; ipoperauerat ei nabal. accinctus est gladio cum quadringētis viris. et ait. Nec faciat dominus inimicis meis. et hęc addat. si reliq; de omnibus que ad eū pertinet. vsq; mane mingentē ad parietē id est saltem canē vel infirmū. Porro abigail vxor nabal formosa et prudens hęc ignorabat. Et indicauit ei custos ouū quanta presidia tulisset ei dauid in deserto. Festinauit igitur abigail et tulit in occursum dauid panes et vinū

Historia libri.

et arietes coctos .sata polēte .et ligaturas
vnepasse .et massas caricarum . et adorās
dauid ait. **I**n mesit dñe mi hec iniquitas .
.i. dona mihi hanc iniquitatem viri.

Alira. Si putas esse iniquitatez . nisi de
leas eum qz iurasti . mihi imputes. **Por**
ro fecit vir meus scdm nomen suum. **Na**
bal em̄ stultus interpretatur. **Con**stituit
te dñs ducem sup israel . non debes funde
re sanguinem innocuum . **N**ichil em̄ tibi
nocuit . sed sua tibi nō dedit . et erit anima
tua custodita quasi in vasciculo viuentiū

Hebzeus habet in vinculo vite quod idē
est id est . in collegio sanctorum. **A**lia lite
ra habet in vasciculo vitii . q. dicit. **S**ic
custodiet dominus animam tuā ad multi
plicandum . sicut vasciculus vitii custo
ditur in aqua ad transplātandum. **E**t re
spondit dauid. **B**enedictus domin⁹ qui
misit te hodie in occursum meum. **G**ladi
in pace. **A**udiui vocem tuam iniuriam . s.
remittendo . et honoraui faciem tuam . re
mia de manu tua recipiendo. **C**um ḡ indi
casset abigail omnia hec viro suo emortu
um est cor eius pre timore . timuit em̄ ne
forte dauid noller deſerare . et mortuus ē
post decem dies. **Q**uo audito dauid ait.

Benedict⁹ deus qui custodiuit man⁹ me
as a sanguine . et reddidit maliciāz nabal
in caput eius. **E**t vocauit abigail . et dixit
eam in vxorem. **A**cepit quoqz dauid ter
ciam vxorem achinoē deiezechel

De fuga dauid ab achis CXXIII

Terum nuncia

Auerunt ziphei ad saul . **E**cce ab
lconditus ē dauid in colle achile. **E**t abiit
saul post eum cum tribus milibus electo
rum. **E**t descendit dauid nocte ad castra
saulis . ducens secum abyſai filiuſ ſaruie
sororis sue. **H**uius fuerunt tres filie ioab
et abyſai ⁊ aſahel nepotes dauid **C**ūqz clā
intraſſent tentorium regis cunctis domi
entibus dixit abyſai. **P**erfodiam saul lan
cea in terra. **E**t prohibuit dauid dicens.

Quis extendet manum suam in christum
domini . et erit innocens? **S**ed tolle hastā
que est ad caput eius fixa in terra ⁊ vas a
que . et ecce eamus. **E**t egressi sunt nullo
euigilante . quia sopor dñi irruerat super
eos. **C**ūqz tranſiſſent torrentem . et steriſ
ſent in vertice montis . vnde poſſent audi
ri . exclamauit dauid ad abner et ad omnē
populum. **F**ilij mortis vos estis . qz non
custodistis dominum veſtrum christum
domini. **I**ngreſſus est quiſpiam . vt inter
ficeret regem. **C**idete vbi hasta regis ſit ⁊
ciphus aque. **E**t agnoſcens saul negligē
tiam ſuorum et beneficiū dauid exclama
uit. **N**um vox tua eſt hec fili mi dauid?
Qui reſpondit. **C**ur perſequit dominus
ſeruum ſuum? **Q**uid feci? **S**i dominus
incitat te aduerſum me . odoretur ſacrifici
um . i. placari eum oportet ſacrificio ⁊ pre
ce . vt oſtendat nobis ſuper hoc quid velit
Eclita. **T**uipe occidas me . qz erit quaſi
ſacrificium deo in odore ſuauiſſimo. **Q**ui
dam ita legunt. **O**doretur ſacrificiū ſi do
minus incitat te aduerſum me . i. ſacrifi
cantes probemus iudicio dei ſi dominus
hoc facit. **S**i autem filij hominum inci
tant te . maledicti ſunt qui cogunt me tra
ſire ad ydolatraſ . ne fuiam deo israel. **E**t
ait saul ad dauid. **D**eccaui. **R**euertere fi
li mi. **N**on vltra male faciam tibi. **E**t re
ſpondit dauid. **I**udicet domin⁹ iter nos
Ecce hasta regis . veniat qui tollat eam
Qui saul. **B**enedictus tu fili mi. **E**quidē
faciens facies . et potens poteris . et saul re
uerſus eſt in locum ſuum. **E**t dixit dauid
in corde ſuo. **A**liquando incidam in vna
die in manuſ ſaul . melius eſt vt ſaluet in
ter philiſteos. **A**biit ergo dauid et ſexcen
ti viri cum eo ad achis filium maoth re
gem geth. **I**ſte fuit ſupradictus achis cu
ius mater dicebatur maoth. **E**t erant cū
dauid due eius vxores achinoe ⁊ abigail
Et dixit dauid ad achis. **N**olo oneroſus
eſſe regi . det mihi rex locum in quo habi
tem. **E**t dedit ei achis ſyceleg . que exinde

Regum. i.

facta est regum iuda Et habitauit dauid in ea. iij. mensibus. et. xx. diebus. et agebat dauid predas de viris philistinorum circumstantibus qui non erant sub potestate achis. Cirum et mulierem non adducebat captiuum. ne forte loquerentur aduersus eum. Cuius quereret achis quos percussisset aiebat se depopulatos esse habitantes ad austrum iudee et in campestribus.

De suscitacione samuel C XXV

Factum est eo tempore congregati sunt ad prelium contra israel philistei. Et ait achis ad dauid. Nec egredieris tu et viri tui. Ego custodem te pono capitis mei pre cunctis.

Congregauit et saul vniuersum israel. et venit in gelboe. Samuel autem mortuus erat. Hoc ideo repetit hic ut angustia saulis ostendatur. in qua plurimum esset ei necessarius samuel. Vel ostendatur samuel recenter mortuus. qui in proximo erat suscitandus. Tradunt enim neminem posse suscitari arte phitonica nisi receter mortuum. et adhuc integris vitalibus. Timuit itaque saul. et consuluit dominum. Qui non respondit ei neque per somnia. neque per prophetas id est per discipulos samuelis. neque per sacerdotes. Hebreus habet. neque per doctrinam. per ephod scilicet in quo erat doctrina et veritas. Et ait saul seruis suis. Querite mihi mulierem habentem phitonem. Ipse enim occiderat magos et artilos. et phitonicos. Unam tradidit iheronimus referuaram materteram abner. que latens habitabat in endor que ciuitas est iuxta fontem endor. Phitonem quidam tradunt esse artem suscitandi mortuos quam phitius adinuenit. q. d. Querite michi mulierem peritam artis illius. Quod congruit hebreo in quo legitur mulierem baladoph. Balad enim interpretatur domina. oph est nomen artis illius. Iurauit itaque saul habitum suum et venit ad mulierem nocte cum duobus viris. et ait.

Suscita mihi quem dixeris tibi. Que respondit. Nosti quanta fecerit saul magis. Quare ergo insidiaris anime mee? Qui dam tradunt saulem ob hoc eos deleuisse. quod preconabantur dauid futurum regem. Iurauit autem ei saul. quod propter hanc rem nihil mali pareretur. et dixit vt suscitaret samuelem. Videns autem mulier virum sanctum. conturbata est et ait. Quare imposuisti mihi? Tu enim es saul. Hoc enim ei samuel indicauerat vt ait iosephus. Quidam fabulantur mortuum magice suscitatum a pedibus primo moueri et surgere. nisi quando suscitante rege suscitatur. tunc enim a capite surgit. Alij dicunt prophetam non posse suscitari. nisi rege suscitante. Tunc indicauit ei saul se saulem esse et ait. Noli timere. Quid vidisti? Que respondit. Virum senem et gloriosum et amictum pallio sacerdotali. Et intelligens saul quod samuel esset. adorauit eum. et ait. Anima samuelis vt dicit iosephus. Quare inquietasti me? Cui saul Coartor nimis. Philistei pugnant aduersum me et dominus non responder mihi. Obsecro dic mihi quid faciam. Qui respondit. quid interrogas me. cum dominus recesserit a te? Faciet tibi dominus sicut locutus est. Toller regnum de manu tua. et dabit illud dauid. Cras autem tu et filij tui mecum eritis id est in numero mortuorum. sicut ego sum vel in inferno. De hac suscitacione dicitur a quibusdam. quod spiritus malignus apparuit in specie samuelis vel fantastice imago eius ibi apparuerit. que dicta est samuel. Tradunt quidam. quod deo permittente anima ipsius tantum consimili corpore induta apparuit ibi. Alij vero quod corpus tantum suscitatum cum spiritu viuifico anima in loco suo quiescente. Hoc audiens saul prostratus est in terram pre timore. nec comederat panem in die illa. et coegit eum mulier et serui eius vt comederet. Cuius comedisset redijt ad castra per noctem. Noluit enim sciri. quod puenisset.

Historia libri.

philonisam.

Quo dauid vicit Amelech
Capitulum XXVI.

Congregati sunt ergo philistei in affec. et israel castrametatus est super fontem qui erat in iezrahel. Sarrape vero philistinorum videntes dauid et suos esse cum achis. dixerunt. Reuertantur hebrei isti in locum suum. ne forte cum ceperimus preliari fiant nobis aduersarii. et in capribus nostris mereantur sibi reddi gratiam domini sui. Tunc ait achis ad dauid inuitus et dolens. Bonus es in conspectu meo. sed sarrapis non places. Surgite de nocte. et abite diluculo. Abijt ergo dauid cum suis in syceleg die tertia. Amalechite vero interim impetum fecerunt in syceleg. Et succenderunt eam. et capriuas duxerant mulieres et paruulos et vniuersam preda. Planxit ergo dauid et populus qui erat cum eo. donec deficerent in eis lacrimae. et volebant eum sui lapidare. Confortatus autem dauid in domino. consuluit dominum per abiatbar dicens. Persequar latrunculos hos et comprehendam. Qui respondit. Persequere. et comprehendes et reduces predam. Abijt ergo dauid et sercenti cum eo. et venerunt ad torrentem bethor alias besor. et ibi ducenti lassii substiterunt. ad sarcinas ex mandato dauid. Cuius alij transissent inuenerunt puerum egyptium fame deficientem quem reliquerat dominus suus vir amalechita. cuius egorare eum vidisset. Et dederunt ei cibum. et reuersus est spiritus eius. Et ait ad eum dauid. Potes me ducere ad cuneum istum. Qui ait. Si iuraueris mihi quod non occidas me nec tradas me in manus domini mei. ducam. Et iurauit ei dauid. et eo ducente inuenerunt hostes epulantes. et quasi die festum celebrantes. Et percussit eos dauid a vespere usque ad vesperam alterius diei. et soli quadringenti adolescentes euaserunt in

camelis. Eruit ergo dauid omnia que tulerant amalechite ab homine usque ad pecora. Dicitur quod in hac victoria prebuerunt illi auxilium nouem principes militum de manasse. qui confugerant ad eum dum rediret in syceleg. Prius enim venerat ad eum timon de iuda et beniamin. Porro cum redissent ad ducentos viros qui lassii substiterant. salutauit eos dauid pacifice. Et indignati sunt quidam qui cum eo ierant dicentes. Sufficiat cuiusque propter sua et filij. de preda nihil dabimus eis. Et ait dauid. Non audiet vos quisque fratres mei in sermone hoc. Equus pars erit descendentes ad prelium. et remanentis ad sarcinas. Jeronimus ait. Non ait qui lassii manserit. quia lassus nil debet dari de preda. Et factus est hoc ex die illo et deinceps quasi lex in israel usque ad diem hanc. Venit ergo dauid in syceleg. et misit dona de preda senioribus iuda proximis suis et reliquis cum quibus commoratus fuerat ipse et viri eius. **De morte Saul et filiorum eius C. XXVII**

Porro philistei pugnabant aduersus israel. Saul autem sciens et prudens festinabat ad mortem. et viriliter dimicabat. Solum quippe magnanimes rex terribilium sunt preprores. Nec magnanimitas maxime puenit regibus. quos pro cumulo principatus non solum malos non licet esse circa subditos. sed nec me diocriter bonos esse. Fugierat autem filius israel a facie philistinorum et ceciderunt in monte gelboe. et percussii sunt tres filij saul. ionatas aminadab. melchisue. Hysboeth autem dormierat. Cuius graviter vulneratus esset saul. dixit ad armigerum suum. Percute me gladio tuo ne forte incircumcisi isti illudant mihi viuenti. et post interficiant me. Et noluit armiger. et irruit saul super gladium suum. Adco enim defecerat. quod non poterat se transuerberare. Que videns armiger suus irruit ipse super gladium suum. Sic fuit dicitur ecb ydumeus. Ubi autumant hebrei. qui

rimuit quasi esse superstes saul. propter dauid. et mortui sunt omnes domestici saul qui erant cum eo. Evidentes autem filij israel. qui trans vallem iordanis erant. stragem suorum. egressi de ciuitatibus suis fugerunt. Altera die venientes philistei ut spoliaret interfectos. expoliauerunt saul armis suis et filios suos. et precisa capita eorum cum armis miserunt in terram suam per circuitum ut annunciareretur hoc in templo ydolorum et in populis. Et posuerunt arma eius in templo asaroth. caput vero in templo daigon. ut in paralipomenon legitur. Corpius vero eius et filiorum suspenderunt in muro bethsan. quasi in oculis israel. Est enim ciuitas philistij in terminis israel. Viri autem de iabes galaad quos liberauerat saul ab amonitis ambulauerunt tota nocte. et tulerunt cadauera de muro bethsan. et conbuserunt ea igni et sepelierunt ossa in nemore iabes. Et plauerunt eum ieiuuantes vii. diebus. Nota quod in paralipomenon legitur. Mortuus est saul. propter iniquitates suas. et additur. quasi in cumulum peccati. sed insuper consuluit phitonissam. propter quod interfecit eum dominus. Huius peccati magnitudinem multi non attendunt. Et regnavit saul viuentis samuele. xvij. annis. et eo mortuo duobus annis. Hos annos sacra tamen scriptura non annorauit. A samuele proprie incipiunt tempora nominatorum prophetarum. sicut a saule tempora regum in israel. In diebus istis apud latinos quartus regnavit siluius enas postumi. Alia tamen hystoria quintum ponit siluium latinum vterinum fratrem postumi. quintum siluium eneam. His temporibus homerum fuisse quidam dicunt de quo magna dissonantia est apud veteres. Crates ponit eum ante descensum in peleonensium urbem eracidarum. Crisodenes centesimo anno a captiuitate troie Aristarchus et philochorus tempore migrationis yomice. Apollodorus atheniensis. cc. xl. anno ersionis ylij. Alij modico tempore ante olympiades inciperent.

Sequuntur tituli capitulorum. In hystoriam Regum secundi.

De plactu dauid

- super saul et ionathan. C.I
- De prima vinctone dauid in regem C.II
- De regno hysboseth. C.III.
- De filiis dauid C.III.
- De interfectione abner C.V.
- De morte hysboseth et secunda vinctone dauid super omnem israel. C.VI.
- Quod dauid expugnauit iherusalem et munuit. C.VII.
- Quod dauid vicit philisteos. C.VIII.
- De reductione arche in iherusalem. Capi.IX.
- De victorijs dauid et officialibus eius. Capi.X
- De miphboseth et quod amon delonestauit nuncios dauid. C.XI
- De morte vrie et peniteta dauid. C.XII
- De thamar quam amon oppressit. C.XIII
- De morte amon et fuga absalon et reditu ad dauid. C.XIII
- Quomodo absalon persecutus est dauid Capi.XV
- De consilio chusi et morte achitophel. Capi.XVI
- De morte absalon Ca.XVII.
- De reditu dauid in iherusalem. C. XVIII
- De morte amase et siba. C.XIX
- De vii. viris suspensis in vltione gabonitarum. C. XX
- De quattuor prelijs dauid. C. XXI
- catalogus fortium dauid. C. XXII
- De numero populi et altari erecto a dauid. C. XXIII.
- De plactu dauid super saul et ionathan

Actum est post mortem saulis adulescens fugiens de prelio venit ad dauid in syceleg et adorauit. Cuius b ij

Historia libri.

indicasset ei populum victū et saul cum filiis suis mortuū ait dauid. Unde scis. q̄ mortuus est saul et ionathas filius eius. Qui respondit. Vidi saul incubentē super hastā suam. et hostes appropriabāt ei. Cū q̄ quesisset quisnam essem. et dixissem a malechites sum. ait. Interfice me q̄ profelitus es. ne occidant me incircūcisi. Et occidit eū. q̄ viuere nō poterat. et tulit dyadema q̄d erat. i. q̄d eē solebat in capite eius. et armillam de brachio eius. et attuli ad te dñm meū. **A**liunt hebrei hūc fuisse filium doech ydumei. cui pater suus prius q̄ irrueret super gladium suum. tradidit insignia regis que custodiebat ut ferens ea ad dauid. redderet eum sibi placabilem. **N**ec obuiat q̄ pater ydumeus filius amalechites dicitur. cū amalechites sint ydumei. **A**malech em̄ fuit filius eliphaz filij esau et edom. **D**auid ergo et omnes qui cum eo erāt sciderunt vestimenta sua. plāgētes et ieiunantes vsq̄ ad vesperam scdm̄ legē. **E**t ait dauid ad nūcium. **Q**uare nō timuisti mittere manum tuā in xpm̄ dñi. **D**s tuū locutum ē contra te. **E**t iubente dauid vnus de pueris eius occidit eum. **E**t precepit dauid. ut patres docerent filios suos carnē arcuū. i. artem sagittandi. eo q̄ audierit populum a sagittarijs interfectū. sicut scriptū est in libro iustoz. **H**ic liber nō habetur sicut plurimi quoz fit mentio in veteri testamēto. quos cōbustos credimus a babilonijs. **F**uerūt qui dicerēt hūc librum dici librum iustoz. eo q̄ de iustis agit. i. de samuele et dauid. **A**lij dicūt penthateucū librum iustoz. vbi conici potest artē sagittandi vtilem esse. q̄ dicit ioab se tulisse agrū de manu amorrei in gladio et arcu. **Q**uidam legūt iustoz neutraliter. et dicūt librum iustoz. q̄ agit de his que iusta sunt quasi librum iudicioz. ut sit sensus. **S**ic precepit dauid artē illam seruandā sicut sua

tur q̄d scriptū est in libro iustoz. **T**unc planxit dauid carnē lugubre super saul et ionathan. et creditur metricē cōpositū fuisse et est cōtinētia huius carminis triperita. **P**rimo agit de loco vbi facta est strages. et imprecatur ei. **S**ecundo commendat saul et ionathan. **T**ercio specialiter commendat ionathan ostendēs quātū dilexerit eū. **N**ec obest si aliquando pluraliter. alij singulariter de eodē mōte loquitur. **E**st em̄ vnus mons plures colles habēs. **U**bi legitur. montes gelboe necros nec pluuia veniāt super vos. **Q**uidam dicūt super te. sic legentes literam. **M**ōtes gelboe. subaudi. **V**e vobis. postea inferūt. necros nec pluuia veniāt super te. mōtes hi vt dicit prius yberrimi fuerāt. et imprecatis non ariditate. sed sterilitate. q̄ aridi essent. **U**nde subdit. **N**ec sint super vos agri primitiarū. i. fructuū optimoz sicut p̄tra est in diebus helie. qm̄ non pluit super terram annis tribus et mensibus vi. **A**lij dicūt in cacumine mōtis. nec ante nec post pluisse. sed per maledictionem confirmatum. **P**lanxitq̄ dauid saulem eo q̄ viriliter interfectus esset. licet vinctus esset oleo. **E**t subdit causam necis huius a sanguine interfectoz et adipe fortium. i. pro sanguine sacerdotū quos occidit in nobe. **H**ebreus tamen inchoat versum ita. **A** sanguine interfectoz. ab adipe fortium. **S**agitte ionathe. rē. **D**e prima vinctōne dauid in regem. **C**api. II.

Quod est hec exre
sponso dñi ascendit dauid in ebron. et habitauit ibi cum duobus proribus suis et domo sua. viriq̄ eius mauerunt in opidis ebron. **E**t vixerūt eū viri iuda in regē super tribū iuda. **H**ic inchoat quarta etas non pro initio regni iudeoz. ut quidam volunt. q̄ tūc inchoasset a saule. sed pro inuouatione pmissionis q̄ patribus oliz data erat de regno cristiano. q̄d

prefiguratus est in dauid iurante domino dauid veritatem de fructu ventris eius seculo suo sedem suam. Nunciatusque est dauid quod iabite sepelissent saul. et nunciavit eis dicens. Benedicti vos a domino qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro. retribuere vobis dominus. Sed et ego retribuam. Nec timeatis quasi non habentes regem quia venit me domus iuda regem sibi

De regno hysboseth. Capitu. III.

Abner autem princeps exercitus saul tulit hysboseth. et circumdedit eum per castra. id est vicum quod dispersus erat exercitus. et creavit eum regem super reliquas tribus. Vel per castra. intellige manaim locum munitissimum. ubi inuenerunt eum in regem. Erat autem hysboseth tunc xl. annorum. et duobus annis regnavit super israel. Dauid vero vij. annis et. vi. mensibus regnavit in ebzon super domum iuda. Eo tempore ortum est intestinum bellum inter hebreos. Porro egressus est abner et pueri eius de castris in gabaon. Joab autem et pueri dauid occurrerunt eis ad piscinam gabaon. et convenit inter eos quod. xij. tantum ex utraque parte pugnarent in medio exercituum et apprehenso unusquisque capite corporis sui defixit gladium in latus contrarium et ceciderunt simul. Ob hoc dicitur est locus ille ager robustorum. Iosephus tamen videtur velle. quod pueri dauid superstites occiderunt compares suos. Ortum est autem bellum inter reliquos et fugit abner cum suis. Erant autem ibi cum ioab duo fratres eius quorum asahel velocissimus. quasi unus de capreis persequeretur abner instantissime Cui abner. Noli me persequi ne compellat confoderete. et non potero levare faciem meam ad ioab. Ille vero noluit declinare. et percussit eum abner in inguine aversa hasta. id est cum ligno posteriori. non cum mucrone haste vel versa ad eum hasta. Desequentibus autem ioab et abisai fugientem abner sol occubuit. et venit ad collem aqueductus

ctus In cuius summitate congregati sunt ad abner filij beniamin in cuneum unum. et ait abner ad ioab. Nunquid vis deservire usque ad deletionem fratrum tuorum? An ignoras quod non gratis morietur iugulo qui provocat hostem? Cessavit ergo ioab et ois exercitus persequi eos. Porro abner cum suis nocte illa transiens iordanem venit ad hysboseth in manaim. Joab vero et viri eius tulerunt asahel. et sepelierunt eum in sepulchro patris sui in bethleem. et redierunt ad dauid in ebzon. De filiis dauid. C. III

Facta est ergo longa contentio inter hos reges. et dauid crescere alter decrescebat. Marique sunt filij dauid in ebzon primogenitus amon de achinoem. Secundus celiab de abigayl. Tertius absalom de uxore gentili. id est maachab se. filia ptolomei regis iessur. Quartus adonias filius agith. Quintus saphacias filius abigab. Sextus ierem. quem iosephus vocat nathan de uxore sua. Sed non videtur quod iudei autem verum audi causam et fuisse michol. quam solutam.

sola dicitur uxor eius. quia in adolescentia sua primam sortitus est uxorem. Sed non videtur posse stare. cum in sequentibus legatur michol in iherusalem subsannasse dauid. et dicitur quod non est natus ei filius de dauid usque in diem mortis sue. quia in ipso partu occubuit. Sed potuit fieri ut vicina prui de iherusalem descenderet in ebzon. ut ibi pareret tanquam in primitivo loco regni

De interfectione abner. Ca. V.

Et tempore factus est quod abner intraret ad concubinam saulis respicientem pulchram nimis. Ob hoc oburgatus est adversus eum hysboseth propter probrium domus sue. timens ne forte concubina usurparet sibi regnum. Et iratus abner ait ad eum. Nunquid canis caput ego sum hodie adversus iudam propter te. quod dicitur propter te b. iij

Historia libri.

iudas habet me. quasi caput canis mortui.
Vel ita propter re factus sum caput canis.
id est princeps irrationabiliter latrantium
contra christum domini. Et misit abner ad da-
uid nuncios dicentes. Cuius est terra? quasi
diceret. Nonne terra est in manu mea?
Fac mecum amicitias. et reducam ad te vni-
uersum israel. Qui ait. Optime. Faciam
tecum amicitias. sed non videbis me antequam
reduxeris michol. Sed et hisboseth man-
dauit dauid. ut remitteret ei uxorem suam
michol. Tulerunt ergo eam a viro suo ialthi
el. qui sequebatur eam plorans usque bauri.
Iste phalthi doctus erat in lege. et ideo no-
lebat alterius uxorem violare. et propter hoc no-
mini fixo additum est el. quod est nomen dei. quia
pro timore et reuerentia dei et legis abstinuit.
hoc dicunt hebrei.
Et locutus est abner ad seniores israel et ma-
rime ad beniamin. ut transfiret ad dauid
quem elegerat dominus. Et ascendit abner in e-
bron ad dauid et susceptus est ab eo ma-
gnifice. et ait. Surgam ut congreget ad
te omnem israel. Cumque abiisset in pace. ec-
ce ioab et pueri dauid redierunt cesis latro-
nibus cum preda magna nimis. et dictum
est ioab de aduentu abner. et de pace cum
rege. Qui cum temptasset mutare animum
regis dicens. Intrauit abner ut deciperet
te. Et cum non acquievisset rex misit nunci-
os post abner quasi rege reuocante eum. et re-
duxit eum. et occurrens redeuntibus seorsum ad-
duxit eum quasi secretius locutus. et percus-
sit eum in inguine et mortuus est quasi in
ultione fratris sui. Sed verius est. quia
timebat ne fieret scodus a rege. Quod cum au-
disset dauid ait. Mundus sum ego et re-
gnum meum a sanguine abner. et veniat super
caput ioab. Non deficiat de domo ioab se-
mine fluens. et leprosus et tenens fusum
id est effeminatus. et capens gladio et indig-
gens pane. Secundum hoc vero videtur ei im-

precari seminis fluxum et lepra et euitationem
et stragem in bello. et mendicitatem. Qui-
dam legunt pro vno leprosus et tenens fu-
sum id est breue ventilabrum ad repellendas
muscas. quod fit de folijs palmarum. et inuol-
uitur inter digitos instar fusi. Scidit ergo
dauid vestimenta sua et fleuit super ab-
ner. et omnis populus qui erat cum eo. et in-
dixit omnibus ieiunium usque ad vesperam
et ait. Nescitis quomodo princeps mari-
mus hodie cecidit in israel? Ego autem sum
dedicatus rex. quia dicitur cum sim nouus rex. ma-
rime indigebam auxilio istius. Porro si-
lii saruie mihi duri sunt

De morte hisboseth et secunda vinctio da-
uid super omnem israel. Ca. VI.

Quoniam audisset

hisboseth de morte abner dissi-
lute sunt manus eius et omnis israel pertur-
batus est. Duo autem viri principes la-
tronum erant cum hisboseth baana et rechab de
filijs beniamin. Qui irati recesserant ab his-
boseth et venerant ad miphiboseth filium
ionathae. ut facerent eum regem. Qui noluit
imo prodidit eorum consilium. Quidam vero
tradunt quod hisboseth offensus erat eis. eo
quod dicebant ei miphiboseth debere regem
esse. cum filius esset primogeniti saulis. E-
rat iste miphiboseth claudus utroque pede.
Quinquennis enim erat quando nunciatum est ei
de morte saulis et ionathae. et tollente eum
nutrice ut fugeret cecidit et confractus est.
Porro baana et rechab ingressi sunt do-
mum hisboseth ferentes spicas tritici. qua-
si primitias regi. Hostiaria autem domus
obdormierat. Et inuenientes hisboseth
dormientem in meridie. interfecerunt eum
et attulerunt caput eius ad dauid in ebron di-
centes. Ecce caput viri qui querebat ani-
mam tuam. existimantes se munera acceptu-
ros a dauid. Et ait dauid ad eos. Inter-
fecistis virum innoxium. sanguinem domini vestri
fudistis. et ideo auferam vos de terra. Et
precisis manibus et pedibus eorum suspenderit

Regum secundi.

eos sup piscinā in ebron. caput vero hys/bofetib sepelierunt in sepulcro abner. et venerunt seniores de israel ad dauid. et percussit cum eis fedus. et vixerunt eū in regem super omnē israel. **P**rimo igitur unicus est in signum regni. secundo in regem super iudam. tercio in regem sup israel. **F**ilius. xxx. annoz erat dauid cū regnare cepisset. **S**uperabundat filius y deo mate hebreo. et. lx. ānis regnavit in ebro. vij. annis. et. vi. mensibz super iudaz. subaudi specialiter. **N**am si statim post hys/bofetib regnavit in israel. non nisi duobz annis regnavit in iuda. **S**ed autē iudei eum regnasse in ebron aliquibz annis ad huc saule viuente. qz domus iuda iam affecabat eum in regem. et ipse mittebat eis miuera tanqz suis. **I**n iherusalem autē regnavit. xxx. tribus annis super omnem populū. **S**i queratur quare a summa regni subtrahantur. vi. menses. **A**ii hebrei dauid egrotasse. vi. mensibz. et nil dignū rege egisse. **U**el quia absalon persecutus est eum vi. mensibus. et tunc quasi nō regnavit dauid. **Q**uod dauid expugnauit iherusalem et muniuit. **C. VII.**

Postea collecto exercitu ascendit in iherusalem ut eijceret iebuseū. **Q**ui posuerunt cecos et claudos supra murū in derisioz dauid dicentes. **N**ō ingredieris huc. nisi abstuleris cecos et claudos. q. d. **A**deo est vrbs fortis. qz fortū auxilio nō indigem. **A**lij dicūt eos posuisse imagines super muruz quas dixerūt cecos et claudos. i. nil agentes. q. d. enā nobis nil agētibz intrare nō poteris. **U**el seipos dixerūt cecos et claudos. qz debiles eos his reputabat dauid. **D**einceps in prouerbio dictū est. **C**ecus et claudus non intrabit in templum dei. **P**rimo simpliciter in lege phibitū erat cecos et claudos intrare templū ad offerē dum. postea verbum est i prouerbiū. **F**orte cum ianitores arcerent immundos. di

cebant enigmatice. **C**ecus et claudus nō intrabunt. ponentes cecitatē et claudicari onē pro qualibet immundicia. **P**orro in feriozē ciuitatē obrinuit dauid tradēte eā sibi ornam iebusco. **C**unqz arcey syon obrinere nō posset. pposuit primū principatum milite illi. qui primū percuteret iebuseum. et tangeret domatū fistulas. id ē rectorz cānales. per quos defluunt stillicidia. **A**lij dicunt fistulas cuniculos subterraneos. per quos erat ascēsus vsqz ad tecta. **M**ultis itaqz festinantibz. ioab preuenit vniu ersos. et clamauit ad regē. exiges militie principatū. et obrinuit dauid arcem expulsis iebuseis preter ornam. et edificauit per circuitum eius incipiēs in transsecus a mello. et partē illam ciuitatis vocauit ciuitatē dauid. **R**eliquaz vrbs partem extruxit ioab. **M**ello autē erat picipium et quasi quedam profunda vrago vallis. **P**orro ipa ciuitas dauid postea vocata est mello. **E**t edificauit in ea dauid domū yram rege tyri ferente sibi auxilium. mittendo ei ligna cedrina et artifices. **P**orro dauid accepit alias vxores et nati sunt ei filij in iherusalem. xi. inter quos enumeratur nathan. alius scz a nathan ppheta quē sibi dauid adoprauerat post mortem patris. **E**t nota qz iherusalē vsqz ad melchisedech dicebatur iebus. a quo dicta est salem. **P**ostea a dauid dicta est iebusalem. **S**ed postea mutata b. in r. dixit iherusalem. q. munitam salem. **I**ero. enī hebraice munitio est. **T**raditio sephus qz hanc litere mutatoz ab humero factam quidam putant. postea dicta ē a salomone ierosolimā. et tandem p sin copam ierosolima.

Quod dauid vicit philisteos. **C. VIII.**

Addientes autē philistei dauid regnare super isrl. ascēderūt vniuersi vt qrerēt dauid. et castrametati sunt in valle raphaim. nō pcul a isrlm. **E**t egressus ē ad eos dauid ex

Historia libri.

responso dñi. et percussit eos in ore gladij
et diuisit eos hac et illac in fugā. **D**ob hoc
uocatus est locus ille baalpharasim. i. vi
rorum diuisio. **U**el qz ibi fugientes reliq
rant ydola que tulit dauid secum et con
flauit. **E**t addiderunt adhuc philistim.
vt ascenderent in valle raphaim. et posu
erūt ydola sua sub arboribz pirozū. et ait
dñs ad dauid **N**on ibis obuitā eis. sed gi
ra post tergū et venies ex aduerso pirozū
Hebreus habet flentiu. i. ydolorz que di
gna sunt fletu. et cultores suos ad fletum
eternum trahūt. **C**unqz angelus dñi in
cedēs sup cacumina piroz sonitū faceret
irruit super eos dauid et percussit eos vs
qz gazet **D**e reductione archę in ier
usalem. **C**api. IX.

Dixit dñs ad dauid
facit dauid tabernaculū iuxta do
mum suā ad reponēdam archā. et posuit
in eo quosdam de veteribus cortinis. **T**a
bulas vero colūnas et bases priores res
uauit. **E**t descendit dauid cū. xxx. milibus
viroz. et posuerūt archā super plaustruz
nouū et tulerūt eam de domo aminadab
que erat in gabaa. i. in colle iuxta cariathi
arim. **N**ec est hic gabaa nomen vrbis vel
loci. sed scdm interpretatōem suā collem so
nar. **D**uo aut filij aminadab minabant
plaustrū aiorth precedebat. et osa sequeba
tur. dauid aut et oīs israel psallebāt corā
archa musicis instrumētis. **C**ū aut venis
sent ad aream nachoz calcitrauerūt boues
et inclinata est archa. et extendit oza ma
num et tenuit eā. et aruit dextera eius in q
archaz ferre debuit. sicut pater eius iusse
rat. et expirauit et uocatum est nomen lo
ci oze percussio. **D**icit iosephus eum per
cussum. quia tetigit archam. cū sacerdos
non esset. **A**lij dicunt qz posuerat archam
super plaustrum cūz humeris portare de
buisset. **H**ebrei tradunt. qz ea nocte dor
mierat cum vxore sua. **T**imuit itaqz da
uid diuertere archam ad se. et posuit eaz

in suburbio in domum oberth leuite filij
edom. et erat ibi tribus mensibz. et bene
dixit dñs domui oberth. **Q**uo audito a
buz dauid vt adduceret archaz in ciuita
tem dauid cum gaudio. **D**auid aut acci
ctus ephod lineo. psallebat coram archa
in organis armigatis. i. ad armū ligatis
Uel secundum quosdam genus est organū
quod fit in aqua. et vidit eum psallē
tem michol per fenestram. et despectit euz
in corde suo. **C**unqz posuissent archam in
loco suo. obtulit dauid holocausta et paci
fica. et benedixit populo et partitus est p
singula capita colliridam panis vnā. et
assaturam bubale carnis et similam frū
ram oleo. **C**unqz rediret dauid in domū
suaz subfannauit eū michol dicens. **Q**uā
gloriosus fuit hodie rex israel. nudatus qz
vnius de scurris. **E**t respondit dauid. **Q**u
uit dñs. ludam et humilior fiam ante do
minum. qui potius elegit me qz patrē tu
um **Q**uāobrem michol nō est nar? filius
vsqz in diē mortis sue. **Q**uāo induitue legē
dum ē. i. donec in partu occubuit. **U**el ex
clusiue. i. nūqz. qd videt velle iosephus.
qui dicit eam de dauid minime filios p
creasse. sed de viro cui dederat eā pater su
us sublatā a dauid. v. filios habuisse. qui
intelligendi sunt ad propriū. **M**ortua enīz
merob sorore sua. v. filios ei? adoptauit
michol. **D**e victoribz dauid et offi
cialibz eius. **C**ap. X.

Factum est autē
cum sederet rex in domo sua ha
bens requiem ab hostibz suis dixit ad na
than. **U**ides qz ego habitem in domo
cedrina et archa dei posita sit in medio pel
lium. **F**aciam ei domum? **E**t ait na
than. **F**ac quia dominus tecum est nesci
ens quid diceret. id ē a spiritu sancto si lo
quebatur hoc. **E**adem nocte factū est ver
bum domini ad nathan. **D**ic seruo meo
dauid **N**ō edificabit tibi domum. quia
sanguinarius est. sed filius eius succedēs

Regum secundi.

ei in regno faci
et domū nomini
meo. et stabiliaz
thronū ei? vsqz
in sempiternū. et
ego ero ei in pa
tre et ipse erit mi
hi in filium. Et
hac promissio
ne conicitur. qd
saluus sit salo
mō. **H**is auditis gauis? ē dauid de succes
sione regni. et exinde gratias egit deo. ad
deus. **I**sta em̄ est lex adam dñe deus. id ē
lex hoīs vt sit sollicitus de successione fili
orū. vel vt gratias agat deo de beneficijs.
Factū est aut̄ post hoc percussit dauid phi
listeos. et abstulit frenum. i. partē tributi
quā habebāt in israel de manu eorū. et per
cussit moab. et mēsus est dauid eos funi
culo. i. cui voluit dedit ei hereditatem coe
quās eos terre. i. valde hūilians. et men
sus est duos funiculos vnum ad occiden
tum. et vnū ad viuificandū. i. ad arbitri
um suū quos voluit occidit. quos voluit
restituuit. et factus est ei moab tributa
rius. **E**t percussit adadezer regē soba cui
cum ferrent presidium syri et damascus
percussit ex eis. xxx. milia. et ponens in sy
ria presidium. fecit eā tributariā. **A**udiēs
aut̄ chou. alias chori rex emath p̄cussum
adadezer hostē suū misit ad dauid iorā fi
liuz suū cū muneribz et gr̄arū actione. qd
hostem suū p̄cusserat. **C**unqz rediret a sy
ria dauid. occur
rerūt ei ydumei
in valle salinaz
et p̄cussit ex eis.
xij. milia. **I**ero
nūmus corrigit. xvij. milia. et in iebelem
percussit ad. xxiij. milia. et ponēs in ea pre
sidium fecit eā tributariā. **T**ūc implerūz
est qd dictū est
rebecca. **V**aior
seruiet minori.

Nota qd est dictum
ad dauid per nathan
cum compleri fuerint
dies tui et dormieris
cum patribus tuis su
scitabo semen tuū p̄?
te. qd de salomone
dici non potest. qui vi
uente patre regnauit.
Qd adhuc expectat iu
dei implendū.

His auditis gauis? ē dauid de succes
sione regni. et exinde gratias egit deo. ad
deus. **I**sta em̄ est lex adam dñe deus. id ē
lex hoīs vt sit sollicitus de successione fili
orū. vel vt gratias agat deo de beneficijs.
Factū est aut̄ post hoc percussit dauid phi
listeos. et abstulit frenum. i. partē tributi
quā habebāt in israel de manu eorū. et per
cussit moab. et mēsus est dauid eos funi
culo. i. cui voluit dedit ei hereditatem coe
quās eos terre. i. valde hūilians. et men
sus est duos funiculos vnum ad occiden
tum. et vnū ad viuificandū. i. ad arbitri
um suū quos voluit occidit. quos voluit
restituuit. et factus est ei moab tributa
rius. **E**t percussit adadezer regē soba cui
cum ferrent presidium syri et damascus
percussit ex eis. xxx. milia. et ponens in sy
ria presidium. fecit eā tributariā. **A**udiēs
aut̄ chou. alias chori rex emath p̄cussum
adadezer hostē suū misit ad dauid iorā fi
liuz suū cū muneribz et gr̄arū actione. qd
hostem suū p̄cusserat. **C**unqz rediret a sy
ria dauid. occur
rerūt ei ydumei
in valle salinaz
et p̄cussit ex eis.
xij. milia. **I**ero
nūmus corrigit. xvij. milia. et in iebelem
percussit ad. xxiij. milia. et ponēs in ea pre
sidium fecit eā tributariā. **T**ūc implerūz
est qd dictū est
rebecca. **V**aior
seruiet minori.

Vaior seruiet
minori. **A**iunt hebrei qd vxores
iacob et concubine et nu

Et retulit in ihe
rusalē aurū et ar
gentū multū ni
mis. qd sacrificauit dño in fabricā future
domus. **E**s quo
qz chorinthum
sanctificauit. de
quo fec̄ salomō
mare enē colū
nas et altare. **I**n
paralipomenon
legit̄ qd ea die cō
stituit dauid fra
tres asaph can
tores. et ipm̄ p̄centorē et qui cantabant
psalmos ex diuersis psalmis compactos.
Doro ioab erat sup̄ exercitū. **J**osaphat
erat a comentari
is. i. scriptor ge
storum. **S**cribe
bāt em̄ singuli re
ges cronica ge
storum. **S**adoch et abiat harerant sacer
dotes. **S**araias vero scriba. id est cancella
rius. **S**anaias
autem super che
reti et p̄xleti.
qui erant custo
des capitis da
uid. **F**ilij autem
dauid sacerdo
tes erant. id est.
digniores p̄ce
teris post regez
Sic dicitur ie
tro sacerdos fuisse madian

De miphiboseth Ca. XI.

Recordatus est
dauid federis qd fecerat cū io
nathā. et ait. **N**unquid sup̄est aliquis de
domo saul cū quo faciā miām. p̄ ionathā
Cūqz accepisset sup̄esse miphiboseth fili
um ionathā debile pedibz vocauit eū et re
stituit ei oēs possessiōez saul aui sui et p̄sti
tuit eū p̄mēsalē suū. rāqz vniū de filijs suis

rus peperit masculos.
et iumēta duplices fe
tus.

In chorintho fuit quod
daz templū edificatū
ydolorū argēto et ere. qd
p̄busio metalla fluxerūt
et p̄mixta sunt et qz ma
ior ps erea erat. gene
rali noīe vocata ē tal
p̄mixtō es choritēū

In chorintho fuit quod
daz templū edificatū
ydolorū argēto et ere. qd
p̄busio metalla fluxerūt
et p̄mixta sunt et qz ma
ior ps erea erat. gene
rali noīe vocata ē tal
p̄mixtō es choritēū

Acōmentarijs vicem
regis agebat. cuius iu
dicio leges scribeban
tur.

Hi dicunt fuisse duo
viri fortissimi. alij di
cunt qd fuerunt due fa
milie.

Hi dicuntur fuisse.
lxx. iudices locorū vt
moyses elegit. lxx. vii
de celesthi sonat ex ter
minatores p̄xleti am
mirabiles.

Sic dicitur ie
tro sacerdos fuisse madian

De miphiboseth Ca. XI.

Recordatus est
dauid federis qd fecerat cū io
nathā. et ait. **N**unquid sup̄est aliquis de
domo saul cū quo faciā miām. p̄ ionathā
Cūqz accepisset sup̄esse miphiboseth fili
um ionathā debile pedibz vocauit eū et re
stituit ei oēs possessiōez saul aui sui et p̄sti
tuit eū p̄mēsalē suū. rāqz vniū de filijs suis

Historia libri.

Porro sibi puer faulif. cui erant. xv. filij et. xx. serui. et mandato dauid excolebat terram et referebat fructus ad miphiboseth in iherusalem. Erat aut miphiboseth filius micha. Factum est igitur ut more retur naas rex amonitarum. et regnaret pro eo filius eius amon. **V**isitq; nuncios dauid ut consolarentur eum de morte patris. monens ut amicitie quas cum patre eius habuerant permanerent. Cum enim dauid fugisset ad achis sub simulatione furoris. a patre istius benigne collectus fuerat. **P**rincipes aut amon exacureunt regem suum dicentes. **N**escis quod misit dauid ut videret ingressum et exitum tuum ut percutiat te et terram tuam? **T**ulit itaq; amon suos dauid. et rasit dimidiam partem barborum. et praecidit vestes eorum usque ad nates. **V**identes aut amonite quod irritassent dauid conduxerunt sibi milites de syria roob et syria sobal. et a rege maacha. et a rege ystob. **V**isitq; dauid ioab et omnem exercitum aduersus eos. **S**tabant aut amonite ante ingressum ciuitatis. et syrorum exercitus erat in campo. **I**oab quoque diuisit exercitum. et partem tradens abisai fratri suo. partem sibi retinuit. et intravit in syros. fugauitq; eos in ore gladii. **V**identes aut amonite et ipsi terga verterunt abisai. et receperunt se in urbem. **I**oab vero rediit in iherusalem cum triumpho. **V**identes igitur syri quod corruissent coram israel. collegerunt iterum exercitum ampliorum. **D**auid quoque contraxit omnes israel. et transiens iordanem direxit aduersus syros. et percussit ex eis currus et equites. xl. et sobac principem militie. **T**imuerunt syri auxilium deinceps praebere filiis amon. feceruntq; pacem cum israhel. et fuerunt eis.

De morte vrie et penitentia dauid

C XII.

Factum est anno redeunte vno tpe cum solent re-

ges ad bella procedere. misit dauid ioab et vniuersum israel. et vastauerunt filios amon. et obsederunt tabath. **D**auid autem remansit in iherusalem. **A**ccidit ut surgeret dauid de stratu suo post meridiem. et deambularet in solario. **V**isitq; ex aduerso bethsabee vxorem vrie filiam helie filij achitofel lauante se aqua frigida. **C**uius specie inspiratus ad se vocatam cognouit statimq; sanctificata est ab immundicia sua id est post coitum lauit se. vel concepit. et cessauit menstruus sanguis quem natura dicitur resuare post conceptum in alimoniam fetus. **Q**uidam tradunt eam tunc menstruatam esse. et ad tactum regis cessasse menstruum. **D**icit epiphanius quod cum vocasset dauid bethsabee. cognouit hoc nathan in spiritu. et festinauit ad dauid ut prohiberet antequam veniret mulier. et impediuit eum belial. **N**am in via hominem occisum vidit iacentem et moram fecit ibi. **E**adem nocte rex impleuit peccatum. et luxuriam nathan. **C**umq; accepisset eam dauid concepisse. reuocauit viam armigerum ioab. secundum iosephum ab expeditione. ut ingrederetur ad vxorem suam et partus ei ascriberet. **Q**ue fuitq; dauid ab vria de stratu belli monens ut intraret ad vxorem et paululum recrearet se. **N**on acquieuit vrias et dormiuit cum seruis regis. **Q**uia ob rem vocauit eum dauid iterum. et statuit eum secum in mensa. inuitans eum ad pocula usque ad ebrietatem. **S**ed nec sic concitatus est vir desiderio vxoris. et ait. **A**rcham domini et israel habitant in papilionibus. et dominus meus ioab manet super faciem terre et ego ingrediar in domum meam? **P**er salutem tuam rex non faciam rem hanc. **C**ertus ergo dauid quod non intraret. scripsit ad ioab. quasi deliquisset in eum vrias. ut poneret ipsum in ea parte belli in qua percussus interiret. **C**umq; tulisset vrias epistolam mortis suae sedo mandatum regis iterum. **P**orro bethsabee accepta morte viri sui placuit eum. **T**ransactisq;

S. r. d. i

Regum primi.

luctu vocauit eam dauid. et facta est ei vxor et peperit ei filium. **T**unc misit dominus nathan ad dauid. Qui proposuit ei paradi- gma de diuine habere oues plurimas. qui rapuit pauperi vicino ouiculam vnā quā habebat. vt ex ea prepararet cibos hospiti qui superuenerat. et indignatus est rex in hoīem illum et dixit. **Q**uiri dñs qm̄ filius mortis est qui hoc fecit. **Q**uem reddet in quadruplum. **E**t respondit nathan. **T**u es vir ille. **V**xorē vrie accepisti tibi. et vt occultares adulterū. interfecisti eum gla- dio filioꝝ amon. **Q**uāobrem hec dicit do- minus. **N**ō receder gladins de domo tua vsq; in sempiternū. **E**cce suscitabo sup te malum de domo tua. **H**oc vltimū factuz est. qm̄ psecutus est eū absalon. primū vō in diuisione regni post salomonē. **E**t ait dauid ad nathan. **Q**uia peccauī dño. et descē- dens de throno consistoriū sedit in terra. et tanq̄ vir deicola corā omnib; p̄fiteri pec- catū suum nō erubuit. **E**t ait nathā ad eū **T**ranstulit dñs pctm̄ tuū. non morieris nec regnū amittes. **V**eruntamē filius qui natus est tibi moriet. qm̄ blasphemare fe- cisti inimicos nomē dñi. **D**ixit em̄ ido- latre. vel dicere potuerit. **N**on est iust? de- us israel. qui saul amouit de regno et sub- stituit dauid. cum dauid grauius q̄ saul peccauerit. **P**ercussit autē dñs paruulū vsq; ad desperationē vite. et deprecatur est dauid dñm p paruulo. et ieiunauit et iacuit super terrā. et noluit solari. **A**ccidit autē die. viij. vt moreret infans. **E**t vidēs dauid seruos musitantes intellexit q̄ mortu- us esset. **Q**uo accepto. lora facie et muta- ta veste intrauit domū et adorauit. et exhi- laratus comedit. et ammirati sunt sui q̄ contra consuetudinē egisset. et ait ad eos. **C**um adhuc viueret puer fleui et adorauī dñm ut viueret. eo mortuo quare flerem. **N**unquid potero reuocare eum. **E**go va- dam ad eum. ille vero non reuertet ad me. **H**oc autem agebat dauid vt consolaret̄ bethabee. quia diligebat eam. et procedere

tempore genuit ex ea filium. quem voca- uit salomonem. commisitq; euz in manu nathan. qui vocauit eum ydidā. id ē ama- bilem domino. **I**gitur pugnabat ioab cō- tra rabab et expugnauit eaz. **V**isitq; ad dauid dicens. **V**eni et cape ciuitatem. ne nomini meo ascribatur victoria. **E**t p̄gre- gavit dauid omnem populum. et p̄fect? cepit urbem et vastauit eam. et tulit dya- dema de capite melchon. quod sonat rex e- orum et erat ydolum amonitarum et erat in dyademate gemme p̄cioso. et auri ta- lentum. **Q**uod confluuit dauid. et forma- uit ex eo sibi dyadema. in medio gemma- rum statuens sardonice in comparabi- lem. **P**orro reliquas ciuitates amonita- rum vastauit. et multos de populo ferra- uit vehiculis ferratis et plures diuisit cul- tris. et traduxit in typo laterum.

De thamar quam amon oppressit.
Capitulum XIII.

Factuz ē post hec suscitauit dominus malum in domo dauid in hunc modum. **A**mon primogenitus eius diligebat thamar so- rorem absalon. ex vtroq; parente. ita vt deperiret in ea et egrotaret. **D**uicerat co- gnatus familiaris ionadab fili? semmaa fratris dauid prudens valde. quem iose- phus ionathan vocat. **H**unc quidam ar- bittantur fuisse nathan. sed absit vt p̄phe- ta flagiciosum dederit consilium. **D**ic ait ad amon. **Q**uare sic attenuaris macie fili regis. quasi diceret. qui debes succe- dere regi in regnum. **E**t respondit amō. **D**iligo thamar supra modum. **Q**ui re- spondit. **S**imula languorem. **C**unq; venerit pater tuus ad te visitandum dic ei. **V**eniat oro thamar soror mea. et faci- at michi pulmentum vt comedam sua- uis de manu eius. **C**unq; venisset tha- mar missa a rege. corit in oculis eius

Historia libri.

forbiciunculas **U**el secundum iosephuz colliridas fr̄as. Et eiecit a se amon vniuersos. Cūq; tulisset thamar cibos ad eū in conclauī apprehendit eam et ait. **C**uba mecū soroz mea

Que respondit **C**onclauē d̄ camera. **N**oli frater op̄ per quam nō potest veprimere me. et niri nisi per aliam.

facere opprobrium generi tuo in israel. s̄ loquere ad regem et non negabit tibi.

Hoc aiebat ut subterfugeret manus ei?

Non em̄ fas erat secundum legē. vt quis

duceret sorozem ex patre. **T**amē quidam

determinauit hoc dictum esse si fuerit am

bo eiusdem populi. **H**ec autē fuerat de

matre gentili id est maacha. quam dauid

ceperat in prelīo. et cesarie ⁊ vnguibus p̄

cisis duxerat eam secundum legem in v̄

rozem. et ita traditur illos potuisse fieri p̄

iuges. noluit autem acquiescere amon. et

oppressit eam. et statim exosam habuit eā

magis q̄ an̄ dilexerat. et eiecit eā a se ro

gantem vt apud se maneret. et esset ei vx̄

oz. **C**unq; eiecessent eam pueri amon a

sperfit cinerem capiti suo et rupit tunicaz

talarem qua vtebatur filie regis virgēs

quā iosephus vocat colobium manicatū

Et impositis manibus super caput igressa

est ad absalon fratrem suū eiulans. **C**ui

frater ait. **T**ace soroz. frater enim noster ē

et misit in domo absalon longo tempe

sustinens viduitarē.

De morte amon et fuga absalon et re

ditu ad dauid **C. XIII**

Hactum est autē

post biennium vt ascenderet ab

salon ad rondendas oues. et ait ad regem

Veniat oro rex cum suis suis ad conuiu

um pueri sui. **C**unq; abnuisset rex. ne gra

uaret eum. ait absalon. **V**eniat saltem ob

secro amon frater meus. et filij regis cum

eo. **E**t abierunt cuz absalon. **C**unq; recū

berent pueri absalon ex precepto eius in

terfecerunt amon temulentum. **E**t ascen

dentes filij regis mulas suas fugierunt.

et peruenit fama ad dauid dicens. **P**er

cussit absalon omnes filios regis. et scidit

rex vestimenta sua et cecidit super terram

Jonadab autē quē veritas nō latebat. ait

ad regem. ne timeat dominus meus qm̄

amon solus mortuus est. quē oderat absa

lon a die qua oppressit sorozē suaz. **E**t ecce

apparuit filij regis ⁊ fleuerūt cū rege plan

ctu magno nimis. **P**orro absalon fugiēs

abiit ad p̄bolomai auū suū regē yessur. ⁊

fuit cū eo tribu ānis. **R**ex autē psolar⁹ sup

amon interitu. cessauit velle p̄sequi absa

lon. qz sciebat eū eē flagiciosum ⁊ dignū

morte. **Q**uō intelligēs ioab qui diligebat

absalon misit ad regē mulierē sapientē de

tecuā que putabā fuisse proauia amos p̄

phete. et posuit ioab verba sua in ore eius

Cunq; ingressa fuisset mulier ad regem.

adorauit dicens. **S**erua me rex. **M**ortu⁹

est vir meus. et erant mibi duo filij. et in

terfecit alter alterum in agro. ⁊ confligit

vniuersa cognatio aduersus occisorē. que

rentes aīam illius pro anima occisi. ⁊ que

runt eringuere scintillam meam sup ter

ram. **D**ec muli **A**unt hebrei sicre; ge

er posuit se in p̄ stam fuisse. quam ver

sona dauid. et fi tit mulier in parabolā

lios suos in per

sona amon et absalon et p̄gnationem suā

in persona aliorum filiorum dauid. et ait

dauid ad eam. **G**ade in pace. ego iubebo

pro te. **Q**uō cum non sufficeret mulieri ait

ad regem. **I**n me sit domine hec iniquitas

et in domū patris mei. rex autem sic inno

cens. q. d. **S**i putas iniquum parcere oc

cisori. mibi impute et domui mee. **C**ūq;

iterasset rex promissionem nec sufficeret

mulieri. instantius rogabat regem. **Q**ui

ait. **V**iuat dominus. qz non cader de capil

lis filij tui super terrā. et exponens ei mu

lier similitudinē ait. **R**educat ergo dñs

meus abiectum suum. **N**on em̄ vult ani

mā perire deus. et oēs dilabim̄ tāq; aque

que nō reuertentur. q. d. **M**ortuū filiū nō

S^{di}
Regum primi.

potes reuocare ad vitam. Melius est ut reuoces uiuentem. q̄ alterum vindican- do utrumq; perdas. Et ait rex. Nunquid manus ioab tecum est in istis? Que respō dit. Ipse imposuit verba hec in ore meo ut verterem similitudinem fimonis huius. et ait rex ad ioab. Reuoca puerum absalon. Cuiusq; redurisset absalon in iherusalem. ait rex. Non videat faciem meam donec vocem eum. ne eo viso reuiuiscat in me do- loz filij. et mansit absalon in iherusalē du- obus annis. et faciē regis nō vidit. Por- ro absalon erat decorus nimis. cuius cesa- ries secundum iosephum tāta erat. ut vix octo diebus tonderi potuisset. Quam se- mel in anno tonsam ponderabat. cc. siclis. Forte huius ponderis erat tonsura eius. Vel hoc precio emebant eam mulieres. ut subornaret crines suos. Natiq; sunt ab- salon filij tres. et filia vna nomine thamar. misitq; sepius ad ioab ut intercederet pro eo ad regem. Qui noluit venire ad eum. Misitq; absalon suos suos ut incende- rent segetes agri ioab ad eū dicēs. Quid fecerūt fūi tui? Qui respondit. Aliter ha- bere tenon poteram. Obsecro intra ad re- gem. ut videam faciem eius. Alioquin in- terficiat me. Et ingressio ioab ad regem vo- catus est absalon. et osculatus est rex eum

Quō absalon persecutus est dauid.
Capitulum XV.

Quincepit absa- lon aspirare ad regnum. nam ce- laphantegenitus vel iners erat vel mor- tuus. Fecitq; sibi currus et equites. I. qui prece- derent eum et mane consurgens sta- bar in porta et blandiebatur ascendenti- bus ad regis iudicium dicens. Bona sunt q̄ dicis. sed nō est qui te audiat p̄stitutus a rege. Quis constituet me regē. ut iuste iu- dicēs? Et inclinauit ad secorda virozum. Post. iij. vero annos reuersionis ait ad regem. Dū eras in exilio vni. si redire

rit me dñs in iherusalem sacrificabo dño in ebron. **Q**uam ergo reddā vota mea. Et ait rex. **Q**uade in pace. Alia litera habz post. xl. annos. xl. em̄ āni fluxerūt ex quo oc- cisi sunt sacerdotes nobe qui ponunt hic. ut monstret diuinā vltōz; suscitari super dauid. eo q̄ abimelech sacerdotem fefel- lit. Abijt ergo absalon in ebron. vtrēs cōsi- lio achitofel gilonite qui fuerat consiliari- us dauid. et egressi sunt multi de iherusa- lem tē ignorātes. Cūq; imolasset hostias facta est piuratio valida. et augebatur po- pulus cum absalon. **Q**uō cum accepisset dauid ait suis suis. Egrediamur cito. ne veniens absalon occupet nos. et pcuriat ciuitatem. Et egressus est dauid rex. et vni- uersa domus eius nudis pedibz. dimittens decē scubinas ad custodiendum domuz et precedebāt regē cerethi et pheleri. cc. vi- ri pugnatores qui secuti fuerāt eū de geth. **I**sti credunt bñficia prestasse dauid q̄ lauit in geth. et in retriburōem dederat eis locum in iherusalem. Iosephus dicit illos sexcentos egressos cum eo. qui quon- dam asiterāt ei in saulis p̄securōe. **P**o- tuit aut fieri. ut hi et illi essent cum eo. Et ait rex ad etbai getheum filiū achis. qui primus erat inter sexcētos. **R**educat res tuos in iherusalem. et habita cum rege. **H**erri venisti et hodie compelleris exire. **Q**ui respondit. **Q**uiuit dominus. nec in morte nec in vita derelinquam te. **E**t trāsgressi sunt vniuersi flentes cum regeto torrentem cedron. et leuite archam portantes depo- fuerunt eam donec transiret populus. et a- scendit abiatbar ad consulendum domi- num. **Q**ui non respondit ei. **E**t ideo ait. dauid ad sadoch. **R**euertere in ciuitatem cum archa. ego abscondar in deserto. **A**chimaas filius tuus. et ionathan filius a- biathar sint vobiscum. p̄ quos veniet ad me sermo a vobis. **E**t redierunt cum ar- cha. **C**unq; ascendisset dauid diuum oli- uarum. occurrit ei chusi arachites consi- liarius eius. et ait dauid. **R**euertere

Historia libri.

et esto cum absalon. et dissipabis consilium achitofel. et quod audies in domo regis indicabis sacerdotibus. qui dirigent ad me filios suos. Et venit chusi ad absalon in iherusalem. Cunctq; paululum processisset dauid apparuit ei siba cum duobus asinis. ferens panem et uampassam. et massas caricarum uel palatarum. id est ficum que inter tabulas quas palas dicimus presse conpingunt. Et ait siba ad regem. Asinos duxi. ut in eis sederent domestici regis. et tui cibaria ut alant in deserto. Et ait rex. ubi est miphiboseth? Qui respondit. Remansit in iherusalem dicens. Hodie restituet mihi dominus regnum patris mei. Et ait rex sibe. Tua sunt omnia que fuerant miphiboseth. Venit ergo dauid usque ad baurim. et egressus vir de cognatione saul nomine semei. proiciens lapides et lutum. maledicebat regi dicens. Egredere vir sanguinum. Ecce premunt te mala que fecisti in domum saul. Quem cum percutere abisay uellet. prohibuit eum dauid dicens. Filius uteri mei querit animam meam. quomodo magis filius gemini? Misit eum dominus. ut maledicat mihi. Respiciat dominus hanc afflictionem meam. Fabulantur hebrei hunc semei fuisse nabath patrem ieroboam. et nomen aui eius gemini. et descendit dauid usque iordanem. **De filio chusi et morte achitophel** C. XVI

Factum est autem quod chusi ueniens ad absalon adoraret dicens. Salue rex. Ad quez absalon. Quare non uenisti cum amico tuo? Qui respondit. Illius ero quem elegit dominus et omnis israel. Cui seruiam. Nonne filio regis? Sicut patri tuo sic parebo tibi. Tunc ingressus est absalon coram omnibus ad concubinas patris de consilio achitophel. ut sic intelligeret omnis israel. quod ex animo persequeret patrem et roboraret cum eo. Post hec dixit achitophel. Eligam tibi. viginti milia uiroz. et persequar hac nocte dauid. et percutiam eum. quod factus est. et

redibunt ad te uniuersi quasi unus homo. Et ait absalon. Vocemus chusi. et consulamus eum. et ait chusi. Non est bonum consilium achitophel hac vice. Posti patrem tuum et uiros eius esse fortissimos. Si modo percusserit aliquos de tuis. qui cunctq; audierit dicet. Facta est plaga in populo qui sequebatur absalon. et timebunt esse tecum. Sed hoc est consilium bonum. Congregetur ad te omnis israel. et irruamus super eum. Et ubicunq; fuerit operietur mus eum. Et placuit omnibus consilium chusi. Et dixit chusi sacerdotibus ut nunciarent dauid ne maneret in deserto nocte illa. sed transiret iordanem. Et abiit ancilla ad filios sacerdotum qui latebant iuxta fontem rogel. ferens pannum. quod ad abluendum. et indicauit eis uerbum chusi. Vidit autem eos quidam puer filius ancille ut dicitur et indicauit absalon. Ioseph autem dicit quosdam equites uidisse eos et nunciasse absaloni. Qui misit post eos ut comprehenderentur. At illi ingressi in baurim domum mulieris rogabant ut celaret eos. Que dimisit eos in puteum. et expandit uelamen super os putei. quod siccans in pisanas. id est ordeum ad tripsanas et sic res latuit. Cunctq; reuersi fuissent qui missi fuerant. illi ascendentes de puteo. nunciauerunt dauid que tradita eis fuerat. Et transiit dauid iordanem cum suis prius quam dilucesceret et uenit in manaim. Porro achitofel sciens regnum rediturus ad dauid. et timens incidere in manus eius. descendit in domum suam in sylo. et laqueo se suspendit.

De morte absalon C. XVII
Absalon autem collegit exercitum et transiit iordanem. et statuit amasiam super exercitum pro iobab. Dixerat filius abigail. filie nazas. id est ysai sororis dauid. quez ioseph abigeam uocat. et erat consobrinus iobab. Porro uini trans iordanem. et maxime be-

zella galadites obrulerunt dauid cibaria multa nimis. et stratoria. et tapeta. et vas ficulnia. Porro dauid diuisit populum qui cum eo erat in tres partes. vnam dedit iob. secundam abisai. terciam ethay gericho qui putatur fuisse filius achis amici dauid. Cuncti uellet egredi rex cum eis ad pugnam. dixerunt. Non ibis. te solum querunt. alios non curant. Cuncti egredere rentur cunei ad pugnam circiter. vij. milia. stabat dauid iuxta portam et dicebat. Seruate mihi puerum absalon. Et factum est prelium in die illa iuxta saltum effrai et fugit exercitus absalon cecidit ex eo. xx. milibus. et plures interfecerunt bestie saltus quam gladius. Fugientesque absalon super mulum venit ad quercum condensaz. et intercepto capite eius ramis mulus pertransiuit eo suspenso. Quod cum quispiam nunciasset iob ait ad eum. Quare non confodisti eum? Qui respondit. Non mittere manum in filium regis. prefrim cum audierim eum dicentem. fua rem mihi puerum absalon. Infixitque iob tres sagittas in corde absalon. Quem adhuc palpitantem interfecerunt armigeri iob. et proiecerunt eum in foueam grandem. et coportauerunt super eum aceruum lapidum. ut duplici morte periret. tanquam facinorosus. Israel autem fugit in tabernacula sua. Porro absalon adhuc uiuens exerat sibi titulum in valle regia. que duobus stadiis distat a iherusalem. in monumentum nominis sui. et exerat nomen eius manus absalon. In duntaxat titulum quidam putant fuisse arcum triumphalem. in quo sculpta erat manus absalon. Sed iosephus dicit statuam fuisse marmoream. Luc autem achimaas ad iob. Curram et annuncio regi. Qui respondit. Nolo te hodie nunciare. Filius enim regis mortuus est. Et ait iob ad chusi. Glade et nuncia regi quam uidisti. Et cucurrit chusi. Currens quoque achimaas post eum per uiam compendij transiuit eum. Dauid autem sedebat inter duas portas. speculator uero in uastigio porte exclamauit. Uideo hominem currentem

solum. Et ait rex. Si solus est bonus est nuncius. Erit enim ait speculator. Apparet mihi homo alter currens solus. Dixitque rex. Et iste bonus est nuncius. Et ueniens achimaas adorauit dicens. Benedictus deus qui concludit homines leuantes se contra regem. Et ait rex. Est ne puer absalon? At ille noluit indicare. Chusi uero superueniens indicauit. Et pro status rex ascendit cenaculum porte flens super capite. et clamans. Fili mi absalon. Quis mihi tribuat. ut ego moriar pro te absalon fili mi fili mi absalon. Quod audiens populus. timuit ingredi ciuitatem. et ingressus iob ad regem dixit. Confudisti hodie uultus eorum qui saluam fecerunt animam tuam. Diligis odientes te. et odio habes diligentes te. Porro cedere et alloquere suos tuos. alioquin. nec vnus remanebit tecum hac nocte. et erit hoc malum tibi super omnia que unquam passus es. Sedit ergo rex in porta lota facie. et uenit ad eum omnis multitudo benigne locutus est.

Hereditu dauid i iherusalem. C. XVIII.

Porro qui secuti fuerant absalon mutuo se hortabantur. ut reuocarent regem. memorantes beneficia eius in israel. Dauid autem misit ad sadoch et abiathar. ut loquerentur ad viros iuda. Hec dicit rex. Os meum et caro mea uos. Quare nonissimi reducitis regem? q. d. Videte ne tardiores ceteris sitis. et per eosdem iurauit amase. quod principem milicie eum uellet constituere pro iob. Et miserunt viri iuda ad regem ut rediret. Et uenit rex usque ad iordanem. et uenit omnis iuda in occursum eius in galgala. Semei quoque de baurim descendit cum eis habens secum contribules et mille viros de beniamin. Siba quoque et filij eius et serui trans iordanem uenerunt ad eum. ut transducerent domum eius. Isti secundum iosephum fecerunt pontem iordanis ut facilius rex transiret cum exercitu. Cuncti

Historia libri.

transisset rex adorauit semei dicens. **N**e memineris domine iniuriarum serui tui. **S**cio enim peccatum meum. et ideo hodie ueni in occursum tuum primus de omni domo ioseph. non quod esset de tribu ioseph. sed quia habitabat in sorte effraym. **C**umq; diceret abisay semei occidendum dixit dauid. **A**n ignoras me hodie factum regem super israel? **E**rgo ne hodie interficietur uir in israel? q. d. **I**llos occidam qui me hodie fecerunt regem super se. **T**imebat quoq; si interficeretur semei. quod reliqui qui similiter regem offenderant nolent eum sibi facere regem. et ait ad semei. **N**on morieris. **S**iphiboseth quoq; uenit in occursum regis illotis pedibus et intonsa barba. **N**am et vestes non lauerat a die qua egressus fuerat rex. **H**ebzeus habet infectis pedibus. tradens quod sibi fecerat pedes ligneos. **E**t ait rex ad eum. **C**ur non uenisti mecum. **Q**ui respondit. **S**eruus meus contempsit me. nolens mihi sternere a sinum ut irem cum rege. in super et accusauit me. tu autem qui iustus es fac quod tibi uidetur. **E**t ait rex. **S**icum est quod locutus sum. **T**u et syba diuidite possessiones. q. d. **U**triq; uerum dederat. sed quod uterq; totum habere non potest. inter uos diuidatur. **P**icitur quod dauid immemor iuramenti cum ionathan iniuste iudicauit. et ideo roboam et ieroboam diuiserunt eius regnum. **M**ortuo enim salomone roboam filius eius et ieroboam armiger ipsius diuiserunt regnum quod habuerat dauid. **B**ezellai quoq; qui prebuerat alimenta regi descenderat cum eo. **E**t ait rex ad eum. **V**eni mecum in iherusalem. et honorabo te. **Q**ui respondit. **O**ctogenarius sum hodie. nunc indigeo hac uicissitudine. **C**hamaa. alias chanaan filius meus uadat te cum. et fac ei quod tibi uidetur. **E**t ait rex. **V**eniat et faciam ei quod tibi placuerit. **E**t rediit bezellai in locum suum. **T**unc concurrerunt apud regem omnes uiri israel. et indignantes dixerunt. **Q**uare te fura-

ti sunt fratres nostri uiri iuda et traduxerunt te sine nobis? **E**t respondit iudas. **Q**uia propior est michi rex. **E**t ait israel. **D**ecem patribus ego maior sum. ideo magis ad me pertinet dauid quam ad te. presertim cum primogenitus sim. **C**umq; respondissent dauid uiri iuda. syba filius bochri. filius generi mini cecinit bucina et ait. **N**on est uobis pars in filio ysai. **R**euertere in tabernacula tua israel. **E**t recedentes a dauid secuti sunt sibam. **U**iri autem iuda reduxerunt regem suum in iherusalem.

De morte amase et syba C. XIX.

REX autem decem concubinas ad quas ingressus fuerat absalon reduxit in custodia uiduitatis. nec est ingressus ad eas. **E**t ait rex. amase qui erat princeps militie. **C**ongrega mihi uiros iuda in tertium diem. **A**bijt ergo amasa et moratus est extra placitum. **E**t ait rex ad abisay. non ad ioab quem iam amouerat a principatu. **T**amen iosephus dicit eum dixisse ad ioab. **T**olle seruos domini tui. et persequere sybam ne fugiat uos. et egressi sunt cum eo omnes robusti de iherusalem. et occurrit ei amasa residens iuxta lapidem grandem qui est in gabaon. **P**orro ioab vestitus erat tunica stricta. iosephus tamen dicit lorica. et accinctus erat gladio fabricato. qui leui motu egredi poterat. et arte quadam simulans quasi cecidisset gladius et recepsisset eum dextera manu tenuit mentum amase quasi osculans eum. et sinistra percussit eum in latere. et effudit ei in intestina. **I**oab autem et abisay persecuti sunt sybam. et subsistebant uenientes ad mortuum in

via. **U**ir autem quidam amouit eum in agrum et operuit eum. ne subsisteret transeuntes. clamans quod iuste occisus esset. qui in dolo moram faceret redire ad regem. **J**oab vero cum exercitu obsedit sybam in abela. et morabatur destruere muros urbis et exclamauit ad eum mulier sapiens de ciuitate. **S**ermo dicebatur in veteri prouerbio. **Q**ui interrogant interrogent in abela. q. d. hec est urbs consilij ab antiquo. **Q**uare queris euertere matrem ciuitatum israel. **Q**uare precipitas hereditatem domini. **H**ebrens non habet prouerbio. et est sensus secundum eum. **S**ensus est. **F**acite secundum quod preceptum est a domino offerre prius pacem hostibus quam si resisterant. tunc eos impugnabant. **S**ermo dicebatur in veteri. i. quondam in lege dicum est. ut israel prius offerat pacem hostibus quam aggrediatur eos. **Q**uare ergo precipitas hereditatem domini. i. cur non fuas legem in israelitis. que seruata est in alienigenis. **P**ostea legit hebreus quod interpositum est ad commendationem urbis secundum priorem expositionem. **E**t respondit ioab ad eam. **N**on quero euertere urbem sed sybam filium bochri. qui leuauit manus suas contra dauid. **E**t locuta est mulier ciuibus sapienter. qui abscisum caput sybe proiecerunt ad ioab. **T**unc reuersus est exercitus in iherusalem ad regem. et restituit rex ioab super exercitum. et alios ministeriales in officijs suis sicut supra. **H**oc addito quod aduerbium statuit super tributa colligenda. et quod yram factus est sacerdos dauid prius.

De septem uiris suspensis in ultore gabaonitarum. **Cap. XX.**

Facta est quoque fames in diebus dauid tribus annis iugiter. et consuluit dauid dominum. **Q**ui respondit hoc fieri propter saul. et domum eius. qui occidens gabaonitas quasi pro zelo filiorum israel irricum fecerat iuramentum iosue et seniorum. **E**t ait dauid ad gabaonitas. **Q**uid faciam uobis. ut benedica-

tis hereditati domini. **Q**ui dixerunt. **U**irum qui attriuit nos delere debemus. ut ne uirum nus quidem residuus sit de stirpe eius. **S**ed quia dauid hoc facere non poterat propter iuramentum quod iurauerat ionathem temperauit petitiones dicentes. **D**etur nobis. vii. uiri de filijs eius. ut crucifigamus eos domino. **D**eprecatusque rex in prohibito filio ionathem. et tradidit eis duos filios saul. quos peperit ei respba. **I**sti ad huc pueri cum doech occiderunt sacerdotes nobe. et postea gabaonitas. **D**edit eis etiam. v. filios michol adoptiuos. quos genuerat merob adrael. **G**abaonite vero crucifixerunt eos in diebus messis prime id est incipientem messione ordei. **I**nduens autem respba cilicium substravit sibi supra petram cubans iuxta eos die ac nocte ut amoueret ab eis aues et bestias ab initio messis. donec stillaret aqua super eos. id est usque circiter kalendas septembris. **T**unc enim iuxta naturam terre primus post messem pluuia descendit. **H**anc respbam quidam non bene putant fuisse orpham nurum noemi. **A**udiens autem dauid que fecerat respba deposuit eos de patribus. et tollens ossa saul et ionathan de iabis galaad. et ossa eorum qui affixi fuerant sepeliuit eos in sepulchro patris eorum. **Q**uo facto reddidit deus uertentem terre.

De quattuor prelijs dauid. **C. XXI.**

Factum est autem iterum prelium philistinorum aduersus israel. et pugnabat dauid cum suis aduersus eos. **C**umque fere dauid desisset pugnando. cum iesbinedob qui fuit de genere arapha nisus est percutere dauid. et interposuit se abisay. et interfecit philisteum. **H**uc tradunt hebrei fuisse de genere giganteo. arapha uero dicunt fuisse orpham nurum noemi. que peperit uiro getheo. iiij. gigantes qui hic memorantur iesbinedob. sephi goliath. et quartum

Historia libri.

habentem senos digitos in manibus et pedibus. Tunc iurauerunt viri dauid dicentes. Jam non egredieris nobiscum in prelium ne extinguas lucernam in israel. Occasione huius ultimi prelii epiloga historia hic tria superiora prelia dauid nominata non tamen eo ordine quo gesta sunt. Quorum primum fuit in gob urbs est que et aser dicitur. in qua percussit sobochai sephi de genere gygantum. Aliud quoque prelium similiter fuit in gob in quo secundum iosephum apparuit vir fortis ephron cognatus dauid qui suis in fugam versis solus plurimos hostium peremit. et alios in fugam periecit. Liber vero regum in hoc loco ponit prelium dauid contra goliath in hunc modum. In quo percussit adeodatus. filius saltus. polimitarius. berbleximites goliath getheum. His quattuor nominibus exprimitur dauid. et dicitur adeodatus. quod ad liberationem israel datus est a deo in regem. Filius saltus. quod de pascuis et saltu assumptus est. Polimitarius. quod de genere befeel polimitarij fuit mater eius. Vel quod multis modis ampliauit cultum domini. Berbleximites dicitur a patria. Vemorath quoque et aliud prelium in quo ionathas filius semmaa fratris dauid percussit virum habentem senos digitos in manibus et pedibus. Expeditus itaque dauid a preliis. locutus est domino verba carminis huius in die qua liberauit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum. Et de manu saul et ait. Dominus petra mea. etc. In psalmis secundum translationem nostram ita legitur. Diligam te domine fortitudo mea. dominus. s. m. et refugium. m. etc. Cuius titulum scripsit esdras ex verbis supra positis in die qua liberauit eum dominus etc. Iosephus hic dicit. quod cum dauid pace altissima frueretur. cantica et ymnos composuit. alios trimetros. alios quinque metros. diuersa faciens organa in quibus leuite per sabba et alias solennitates ymnos dicerent. Et ponit iosephus differentiam inter psal-

terium et nablum. Et est psalterium canora cythara. x. chordis coaptata. que cum plectro percutitur. Nablum vero. xij. sonos habens digitis tangitur. Post carmen supradictum addidit dauid loquens de se tanquam de alio. Hec sunt verba nouissima que dixit dauid filius isay. Dixit vir cui constitutum est. id est promissio facta de christo dei iacob. Hebreus habet ita. Dixit vir leuatus super christum dei iacob. id est christus super alios exaltatus et victus a deo. Propter hec verba quidam dicunt pre dictum psalmum nouissime scriptum a dauid. Sed tutius est ut dicamus nouissima verba dauid que sequuntur. Spiritus domini locutus est per me. etc. Et est forte psalmus nouissime scriptus nec alius. c. l. annumeratus.

Charthologus fortium dauid. C. XXII

Porro circa regem erant omnes fortissimi. quorum insigniores fuerunt. xxxvi. Insignior tamen ceteris erat dauid. sedes in cathedra sapientissimus. et ita erant. xxxvij. annuerato dauid. Porro post dauid de illis. vi. qui erant supra. xxxij. erant fortissimi. alij tres non adeo fortes. sed tamen fortiores reliquis. xxx. vt. q. dicere possim. xxx. erant fortes. iij. vero fortiores eis. tres vero reliqui fortissimi. Et secundum hanc proportionem cathalogus. xxxvi. fortium incipit ibi. Princeps inter tres ipse est. q. tenerimus ligni vermiculus. Nota quod habet li qui octingentos tera. que in libro regum difficilis est. dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus qui octingentos interfecit ipse vno. Iosephus dicit nongentos sapientissimus princeps inter tres ipse est. Iste non o qualis tenerimus ligni vermiculus qui octingentos interfecit ipse vno. hoc menon vocat euz vno modo sic distiguit. Iesboam iosephus eusebium.

Regum.ii.

Non legitur obi-
hoc factū fuerit
nisi quantūz hic
commemoratur

Post hunc erat eleazar filius patru da-
uid. qui percussit philisteos. donec defice-
ret manus eius. et obrigesceret cū gladio

Post hūc erat semmaa ararites. quē io-
sephus semeiam vocat. Qui cū fugisset
populus solus stetit in agro lentis et per-
cussit philisteos et fecit salutem in israel.

His tribus iosephus attribuit delatōez
aque de cisterna bethleē. Historia vero
regum refert illud ad tres sequentes.

quos fortiores diximus quorum primus
erat abisai frater ioab. Ipse est qui leua-
uit hastam suam contra. ccc. quos interfe-
cit optimus quidam. sed vsqz ad tres pri-
mos non peruenit. Post hunc erat bana-
ias qui percussit duos leones moab. id

est principes quos paralipomenon dicit
arietes. Ipse quoqz interfecit virū egip-
tium. id est imitatorē egipri. blasphemantis

dñm quem interfecit moyses. Hūc dicit
hebrei fuisse semei quē post interfecit sub
salomone. Aliū quoqz virum egip-
tium interfecit dignū spectaculo. altitudinis .v.

cubitoz. habentē in manu hastaz. ad quē
venit banaias in virga et extorsit hastam
de manu eius. et occidit eū basta sua. Ihe-

ronimus tamen dicit hoc qd diximus de
alio egipcio. de semei qui habuit hastam
in manu. id est legem dei. Quā si medita-

tus fuisset permanendo in iherusalem nō
periret. Idem occidit leonē in hūc modū
Tempore niuis lapsus est leo in cisternā

qui nullum videns egressum. orificiū enī
cisterne niue damnatum erat. rugiebat.

Quem audiēs banaias duz tūc ageret
descendit ad eum i baculo manibusqz eū
prostravit. Tercū de fortioribus nec liber

regum nec iosephus ponit hic. Sed re-
currendum est ad sobochai de quo in pro-

ximo dictū est. Isti tres opus fecerūt ma-
gnificum qd sequitur. Philistei quondā

posuerūt castra in valle raphaym vsqz ad
ciuitatem bethleem. et erat penuria aque i

iberusalem. Dauid autē ascenderat in ar-
cem ad consulendum dñm. et comedabat

coram astantibus aquam de bethleem. et
precipue eam que erat in puteo iuxta por-

tam. Tunc isti tres per medium hostium
iter facientes venerunt ad bethleem et

haurientes aquam denuo. ad regem per-
eorum castra reuersi sunt. ita ut palestini
fiduciam eoz obstupescerent a dimicati-

one cessarent.

Delatam siqui-
dem aquam rex
noluit bibere di-
cens. Nunquid
sanguinem isto-
rum. et animaz

periculum bibam? Et effudit eaz tanqz li-
bamen domino. de salute viuozum grati-

as agens. Ab hac enumeratōne fortū he-
breus dissentit. numerans tantūz. xxxvi.

fortes. et in tribz primis quos fortissimos
dixim? numerat ipm dauid sic. Dauid

sedens in cathedra sapientissim? princeps
inter tres. ipse est. q. tenerimus ligni ver-

miculus. et cetera que non mutant. Et di-
cit multos eum occidisse impetu vno. qz

pro peccato quod impetiose fecit in beth-
sabee multi occisi sunt. Comparatur autem

dauid vermiculo ligni. qui teredo vel te-
rebella dicitur. qui mollis durum lignūz

perforat. dum tangitur nil mollius illo.
quando tāgit nihil durius. Sic et dauid
in pressuris et domi et circa subiectos mā-

fuertior erat ceteris. in throno et contra ho-
stes nullus eo acutior. Et comedatur hic
dauid in tribus. in sapientia. humilitate
et fortitudine. Porro reliq. xxx. quos for-
tes diximus postea enūerant. inter quos
enumeratur ioab. vel quia princeps ē ali-
orum. vel quia indignus propter moztēz
abner et amase.

De nūero ppli et altari erecto a dauid.
Capitulum. XXIII.

Factum est autē post famē prius immisā a dño addidit furor dñi irasci contra israel. Furorē domini videtur quasi exponere paralipomenon dicens. **C**onfurrexit sathan aduersus israel. et incitauit dauid. vt numeraret populū. **E**t ait rex ad ioab. **P**er ambula omnes tribus israhel. et numera populum. vt sciam numerū eius. **I**ntelligens autē ioab. q̄ de elatione hoc diceret ait. **A**daugeat deus populum tuum. sed quid sibi vult dñs rex in hac re? q. d. vide ne offendas dominum. **C**unq̄ nolleret mutare propositum. **E**gressus est ioab et princeps militum et numerauerūt populum. et redierunt post. ix. menses. et viginti dies in iherusalem cum descriptione redacta in scriptis. et inuenta sunt de israel octingēta milia viroꝝ fortiuꝝ et de iuda .l. milia pugnatōꝝ. **B**eniamite dicitur non fuisse numerati adhuc. q̄ pauci erāt. **I**n paralipomenon longe plura legūtur. sc̄z mille milia et centum et creditur ioab subricuisse regi partem populi. **P**eccauit autem dauid in duobꝝ. q̄ superbe numerauit. et quia quisq̄ nūmeratōꝝ non reddidit pecuniā dño quatuor sc̄z fidos argēti sicut scriptum est in lege moysi. **I**n exodo enim scriptum est. **Q**uando tuleris summam filioꝝ israel iuxta numerum dabūt singuli precium pro animabus suis dño et non erit plaga in eis. **Q**uod attendens dauid ait ad dñm. **O**bscuro dñe transfer iniquitatem serui tui. q̄ peccavi nimis. **D**iluculo misit ad eum dominus gad. p̄phetam. tres supplicij conditiones portantern. **Q**ui ait. **A**ut septem annis veniet tibi fames in regno tuo. aut tribus mēsiꝝ fugies aduersarios tuos. aut tribus diebus erit pestilentia in populo tuo. **E**t ait dauid. **C**oartor nimis. q. d. **S**i famē eligo. pauperum erit suppliciuꝝ non diuicū. **S**i victoriam hostium suppliciuꝝ erit exercitus. et non meum. qui circumualla-

bor fortissimis. **E**ligam ergo p̄munē plagam regi et plebi. **M**elius est enim vt incidam in manus domini misericordis. q̄ in manus hominis. **V**isit ergo dominus pestilentia in israel de mane vsq̄ ad tēpus constitutum. id est vsq̄ ad horarū prandij secundum iosephum. vel vsq̄ ad horarū sacrificij vespertini secundū alios. et mortui sunt de populo extra iherusalem septuaginta milia viroꝝ. **I**n paralipomeno legitur fere trecenta milia. **E**t aiunt hebrei ibi positum numerum plebis. hic autem numerum nobilium. **P**orro cum extēdit ser angelus percussor manum suā ad iherusalem. vt disperderet eā. et staret iuxta aream areuna iebusei. qui et ornati dicit vidit eum stanteꝝ dauid gladio euaginato et clamauit. **E**go sum q̄ peccavi. isti qui oues sunt quid fecerunt? **C**ertā obsecro manus tua p̄ me. et p̄tra domum patris mei. **E**t misit dñs ait ad angelū. **S**ufficit. contine manum tuam. **I**n illa die dixit gad ad dauid. **C**onstitu altare dño in area areuna iebusei. et ascendēs dauid dixit ad areuna. **V**ende mihi aream tuā vt edificem ibi altare dño. et cesset interfectio. **Q**ui respondit. **A**ccipiat eam dominus meus gratis. **H**abeat quoq̄ boues i holocaustum. et plaustrum et iuga bouum in vsum lignorum. **E**t ait rex. **N**equa q̄. sed etiam precio. et non offeram domino holocausta gratuita. **E**mit ergo dauid aream sexcentis siclis auri. vt in paralipomenon legitur. et boues argēti siclis quinquaginta. et edificauit ibi altare domino et obtulit holocausta et pacifica. et propiciatus est dominus terre. **H**ic est mons mozia vt aiunt hebrei. in quo abrahā voluit offerre filium. et obtulit arietem pro eo. **E**a tempestate tabernaculum et altare quod fecerat moyses erant i excello gabaon. licet archa esset in iherusalem. **C**unq̄ prophanaisset gad templum ibi futurum decreuit dauid. vt ille locus vocaretur area populi.

Regum.iii.

Sequuntur tituli capitulorum in hystoria
nam Regum tercij.

De vinctōne salomonis in regem. cap. i.

De scda vinctōe salomonis. cap. ij.

De morte dauid. capitulum. iij.

De morte adonie. et ioab et semei. ca. iij.

De somnio salomonis. cap. quintum

De iudicio meretricum. capitulum. vi.

De prefectis salomonis. et inuentione ex
orcismorum. capitulum. vij.

De operarijs templi. cap. vij.

De edificatione templi. capitulum. ij.

De ornatu inferioris domus. cap. x.

De duobus cherubin. cap. xi.

De porticu. cap. xij.

De cubiculis et cenaculis ebdomadarioz
Capitulum. xij.

De atrio sacerdotum. cap. xij.

De atrio mundorum. cap. xv.

De atrio mulierum. cap. xvi.

De atrio immundorum. cap. xvij.

De altari et mari eneo. cap. xvij.

De luteribus. capitulum. xix.

De vasis altaris. cap. xx.

De dedicatione templi. cap. xxi.

De domo saltus. cap. xxij.

De basilica et domo regia. cap. xxij.

De oppidis dantis hyram. cap. xxij.

De operibus salomonis. cap. xxv.

De regina saba. ca. xxvi.

De aduersarijs salomonis cap. xxvij.

De roboa et diuisione regni. c. xxvij.

De ieroboam. et addo. et vitulo. c. xxix.

De morte ieroboam. cap. xxx.

De abia. capitulum. xxxi.

De aza et regibz israel. nadab. et baasa. et
hela. Capitulum. xxxij.

De zamri. et zamri. cap. xxxij.

De achab et iezabel et helia. ca. xxxij.

De sacerdotibus quos interfecit helias.
Capitulum. xxxv.

De fuga helie. et vocatione helisei.
Capitulum. xxxvi.

De prima obsidione samarie. c. xxxvij.

De victoria achab cap. xxxvij.

De vinea naboth. cap. xxxix.

De iofaphat cap. xl.

Tercij regum de vinctōe salomonis in
regem. Capitulum. Primum.

Incipit secunduz be

breos malachym. qd sonat regu. qz licet
in precedenti opere actum sit de duobus
regibz hebreoz non simul regnantibz. ta
men qz in isto opere agitur de regibz. qui
simul regnauerunt in iuda et israel meri
to regum dicitur. et rex dauid senuerat.
Cunqz opiretur vestibus no calefiebat. et
inuenerunt ei abyssag sunamitem puellaz
pulchram nimis. que dormiebat cu rege.
et calefaciebat eum et ministrabat ei. Rex
vero non cognouit ea. Adonias aut quar
tus filius dauid cum esset primogenitus
inter superstites filios regis. fiduciam ha
buit regnandi. et fecit sibi currus et equi
tes. neccorripuit eum pater. et fmo eius
erat cu ioab et abiatbar sacerdote. Alij ve
ro ministeriales regis et robur exercitus
no erat cu eo. Preparauit aut adonias so
lenne puinium in orto regali iuxta fonte
rogel. et vocauit filios regis et suos. robu
stos aut et sibi no fauentes. et salomonem
no vocauit. Natha aut monuit bethsabee
vt intraret ad regem et posuit verba sua i
ore eius. Que ingressa ad regem ait. Do
mine mi tu iurasti ancille tue. Salomon
filius tuus regnabit post me. et ecce nunc
adonias regnat te ignorante. Cunqz alijs
vocatis ad puiniu filiu meu no vocauerit
scio qz cu dormieris cu patribz tuis. ego et
filius meus erimus peccatores. i. iudica
bimz morte digni. ego vt adultera. ille vt
adultere filius. Adhucea loquere intra
uit nathā et ait. Dñe mi rex dixisti tu Ado
nias regnet post me. et no indicasti michi
seruo tuo. Et ait rex ad bethsabee. Viuit
dñs qui eruit aiam meā ab omni angu
stia. qz sicut iuravi tibi sic faciā hodie. Et
dixit ad sadoch et nathan et banaiam Tol
lite vobiscum suos dñi vestri. et imponite
c. iij

salomonē filiū meū super mulā meā. et vi-
gant eum in regē sadoch et natban ad fon-
tem geon et canentes ponite eum super so-
lium meum. Et respondit banaias. amē.
Sumpsit autē sadoch cornu olei de taber-
naculo. et inūxit eū. et cecineit bucina. et
dixit oīs populus. **U**iuat rex salomon. et
insonuit terra a clamore eoz. et sedente sa-
lomone sup thronū. adorauit dauid in le-
ctulo dñi. qui dederat ei sedentē in solio ī
oculis suis. **P**orro adonias et inuitati ab
eo cū estimaret tumultū ortū in ciuitate.
cucurrit ad eos ionathas filius abiathar
indicans eis q̄ facta fuerāt. et abiit vnus
quisq; in domū suā. Adonias autē timens
salomonē abiit in tabernaculū. et tenuit
cornu altaris thimiamatis. dicēs se non
egressurū. nisi rex iuraret ei de vita cōser-
nanda. et iurauit ei salomon dicens. **U**a-
de in domum tuam.

Descōda vncōne Salomōis C. II.

Uolens autē da-
uid ostendere populo se filium
regē fecisse. puocauit ī israel p̄cipes vni-
uersos. sacerdotes et leuitas. et inūcto ite-
rum salomone. et confirmato ab omnib;
regno salomonis. corā omnib; p̄cepit sa-
lomoni de legū custodia. et iusticia et pie-
tate. Et p̄cepit ut edificaret templū dño
dicēs. se iā preparasse ei auri decem milia
talēta. argēti 80 centū milia. ferri vero et
eris supra numerū. lapidū quoq; et ligno-
rum maximā copiā. Leuitas quoq; diui-
sit in tres ordines. in aaronitas. moysi-
tas et leuitas. Aaronitas quoq; diuisit p̄
generatōes et inuenit de eleazar. xvi. et de
ythamar. viij. Et elegit ex vnaquaq; illa-
rum vnū pontificē. precipiens ut singuli
ministrarēt a sabbato in sabbatū. sadoch
tū et abiathar p̄scent vniuersis. Et protie-
ceit sorte corā rege de ebdomadib; ordinā-
dis. De leuitis 80 instituit curatores fa-
brice templi. xxiij. Hi dicti sunt nathin-
nei. Iudices autē ppli et scribas. vi. Jani-

tores autē domus dei. vij. et toridē qui ym-
nos dicerēt. **P**ost hęc diuisit exercitū in
cohortes. xij. Habebat autē cohors. xxiij.
milia. quā p̄cepit salomonē obfuare per
trecentos dies. **M**oiseitas 80 aliquantū
honorauit. Fecit enī custodes thsaurorū
dei. et vasoz que reges deo dicare contin-
geret. et collecte ecclesie omnem dispositi-
onē suā indicauit. deponens filios suos.
vt non grauitē ferret minimū. i. salomo-
nē inter eos sublimatū. qz deus sic māda-
uerat. sicut et ipse dauid minim? inter fra-
tres inunctus fuerat. Descriptionem 80
omnē et p̄stitutōem edificij templi omnis
bus suadentib; salomon tradidit. Sed et
tūc oblatōnis primitias faciēs tria milia
talentoz auri obtulit ad aditū et currum
di faciendū quo Currum dicit cybur
et chxubin esset neū. id est cooproriū
sub quo constitu-

ēt archā. **P**rincipes 80 et sacerdotes et le-
uite et seniores ppli obtulerūt auri talenta.
quinq; milia. et stateres. x. argenti 80. de-
cem. et lapides preciosos plures quorum
custodiā habuit p̄nepos moisi iabes.

De morte dauid. C. III.

Adpropinqua-
uerūt autem dies dauid vt
moreretur. et iterauit salomoni mandata
de cultu dei et lege seruanda. et pietate et iu-
sticia circa suos. mēorans p̄missione; dei
sibi factā de semine suo iugiter regnatura
si custodierit filij tui testamētū eius. et te-
stimonia que doceret eos. **T**ria vero sup-
addidit de ioab. et filijs berzellai. et de se-
mei dicēs. **N**osti que ioab fecerit per inui-
diā. duob; principib; abner et amase quo-
rum sanguinē effudit belli in pace. i. san-
guinē qui nō debet fundi nisi ī bello. fudit
tpe pacis. et eoz cū quib; habebat pacem
et posuit cruozē prelji in balneo suo. et in-
calciamēto suo. i. cruoz non est resperisus
super arma ipsius. qz cum eis non dimica-
uit. sed super vestes eius. qñ pacifice eis

Regum terciū.

loquebatur. Et est sensus. Non vi. s. do
lo occidit eos. Vel aliter. Viri bellatores
in signia opm suoz in armis suis describe
bant ad ostensionem glē. Sed cū ioab hęc
tanq̄ facinora ostētare publice non aude
ret. saltem in baltheo et in calciamēco de/
scripsit. Et addidit dauid. Facies ei iuxta
sapientiā tuā. ne descendat pacifice ad in/
feros. Sed et filijs bezellai reddes grām
et erit p̄mensales tui. Semei quoq; iemi
neum qui maledixit mihi nō patieris in/
noriū. Et mortuus est dauid. et sepultus
est in ciuitate dauid cū regnasset. xl. ānis
circa tumulum cuius fecit salomon. viij.
loculos thesaurorū. quoz vnum post mille
trecentos annos aperuit hyrcanus ponti
fer. et alij herodes sicut infra dicem. Alij
vero nondū manifestati sunt mechanice
artis modo reconditi. In dieb; dauid
karrago condita est vt quidam volunt a
calcedone tyro. Vel vralij dicunt a filia
eius didone. Quintus latinorum rex fil/
uius latinus. Prop̄tauerūt autē sub
eo nat̄han. gad et asaph.

De morte adonie et ioab et semei.

Capitulum .III.

Edit autem sa
lomon super thronū dauid
patris sui. et procedente tpe adonias sup
plicauit berthabee vt impetraret a rege si
bi dari abisag sunamitem in vxorē. Que
cum ingressa esset ad regē. posuit est ei tro
nus ad dexterā regis et ait. Paruulaz pe
nitōem deprecor a te. ne confundas faciē
meā. Detur abisag sunamitis adonie fra
tri tuo vxor. Et indignatus rex ait. Qua
re postulas hęc a me mater? Postula ei
et regnum. Ipe enim frater meus est ma
ior me. et habet secum potentes abiat̄har
et ioab. et abisag est quasi regina et potēs.
Contra animā suā lotutus est adonias et
in opprobrium patris. Cuius dñs. qz ho/
die occidetur adonias. Et interfecit eum
per manū banaie filium ioiade. Abia/
thar quoq; sacerdoti dixit rex. Glade in a/
grum tuum nec amplius ad faciē meā
ingrediaris. vir mortis es. sed hoc te libe/
rat. quia sepe cum patre meo laborasti. et
portasti archam coram eo. Abiecto igiē
abiat̄har trāslatum est sacerdotium ad sa
doch. et de domo ithamar ad domum ele/
azari. sicut samuel predixerat hēli. Fuet̄
autem post phinees filij eleazari priuari
sacerdotio. v. Joseph qui genuit ioathan
qui mareoth. qui asophi. qui achitob. A/
chitob autem genuit sadoch. Porro ioab
fugit in tabernaculū domini. et apprehē
dit cornu altaris. Et misit rex banaiaz vt
aduocaret eū. Et ait ioab. Non egrediar
sed moriar hic. Quod cum renunciaisset
banaiaz regi dixit ei rex. Fac ei sicut locu
tus est. Et interfecit eum banaiaz ad cor
nu altaris. et sepultus est in domo sua in
deserto. Et constituit rex banaiam pro eo
super exercitū. Vocauit quoq; rex semei
et ait. Habita in iherusalem. et non egre/
diaris inde. Quacūq; die transieris tor
rentem cedron. scito te interficiēdū. Qui
respondit. Bonus est sermo regis. sic faci
am. Et habitauit in iherusalem tribus an
nis. Factum est autem post hęc vt fugerēt
serui semei ad achis regem geth. et descen
dit semei in geth. et reduxit eos. Quōd cū
nunciatū esset salomoni dixit ad eū. Cur
spreuisisti ius iurandum regis et mandatū
eius transgressus es? Meddidit domū
maliciam quam fecisti patri meo i caput
tuum. et interfecit eum rex per manū ba/
naie. et confirmatum est regnū in manu
salomonis.

De somnio salomonis. C.V.

Porro salomon
duxit in vxorem filiam pharao/
nis regis egipti. de qua vt aiunt hebrei ge
nuit filium quasi s̄ naturā cuius ipse adhuc
ageret vndecimum annum. et induxit eā
in ciuitatē dauid. Nondū enī sibi fecerat

Historia libri.

domuz. Porro tria pposuerat se facturū. domum domino. et domum sibi. et ambitu iherusalem muro triplici. **U**t in primo ambitu esset tēplum et mansiones ebdomadariozum. domus quoq; regia cū mansionibus domesticorum. **I**n secundo habitaret potentes viri et pphete. **U**nde infra legitur de pphensā q; habitaret in secundo. **I**n tercio opifices. **P**ost hęc ascēdit salomon in gabaon vt imolaret ibi in excelso. **E**t cum dicitur gabaon. non est propriū nomen loci. sed appellatiuū. et interpretatur collis excelsus. **I**osephus enim dicit eū ascendisse in ebron. et obrulit mille hostias in holocaustuz super altare qd fecerat moyses. et apparuit ei dominus in nocte per somnium dicens. **P**ostula qd vis. ut dem tibi. **Q**ui respondit. **D**omine deus ego sum puer paruulus. et ignorās ingressum et exitum meum. **D**a ergo cor docile seruo tuo. vt possim iudicare populum tuum. et discernere inter bonum et malum. **E**t placuit fmo coram domino. et ait ad eum. **Q**uia non postulasti iuxta verbum hominum. dies multos. et diuitias et animam inimicorum tuorum. feci tibi secundum smones tuos. et dedi tibi cor sapiens. in tantum. vt nullus ante te similis tui fuerit. **S**ed et hęc que non postulasti dedi tibi. si tamen ambulaueris i vjs meis sicut pater tuus. **E**t euigilans salomon intellexit quod esset somnium. id est reuelatio facta per somnium. **E**t reuersus in iherusalem coraz archa dñi gratias agens obrulit holocausta et pacifica.

De iudicio meretricum. C.VI.

Quinc due mulie
res meretrices veneit ad regē. qz vna ait. **E**go et mulier hęc sole habitabamus in domo vna. **C**unq; peperissem tercia die. post peperit et hęc. **M**ortuus ē autem filius eius. **Q**uem noctis silentio posuit in sinu meo. et filium meum viuente collocauit in sinu suo. **V**ane facto dili-

gentius intuens. deprehendi illuz nō esse meum qui mortuus fuerat. **R**espondit altera. **N**ō ē ita. sed filius tuus mortuus ē meus autem viuit. **C**unq; mens omniū in hui? rei discrimine hęsitaret. rex soluit eam inopinare. **E**t allato gladio vt ait iosephus. precepit vtrunq; infantem diuidi. vt vtraq; medietatem viui et mortui acciperet. **Q**uod audiens mater viuēis commota sunt viscera ei? super filio suo et ait. **O**bscuro domine date illi infantem viuum sufficiet mihi si videam eum viuere. **A**ltera dicebat. **N**equaquam sed diuidatur. **E**t cognoscens rex vocem vtriusq; de vero cordis fonte prolata ait. **D**ate huic infantem viuum. **D**eceit mater eius. **E**t attendens omnis israel diuinam sapientiam in rege esse. timuerūt eū et ammirari sunt assessores eius qui p? sententiam quasi ab a dolente prolata deridebant. **P**orro banaias erat sup exercitum. sadoch autem sacerdos. azarias fili? natban super custodes regis. zabud fili? natbā sacdos regis. id est cācellari? et bysuar prepositus domus. i. pcurator. et a durā super tribura.

De prefectis salomonis et inuētoe exorastinoz C.VII

Habebat autem salomon. xij. prefectos super omnem israel. qui per singulos mēses singuli prebebant necessaria regi et domui eius quorum vnus reliquis presidebat. scilic; achimaas. hñs befamarb. filiā salomōis in vxorem. licet et vnus de reliquis aliaz haberet filiam salomōis. **E**rat autem ciibus salomonis per dies singulos. xxx. chori simile. et septuaginta chori farine. decē boues pingues. et. xx. boues pascuales. et. c. arietes. excepta venatione ceruorum. et caprarum. bubalozum. et auium altilium. **S**ed et pisces quotidie ab alienigenis portabantur. **E**t erat summa pars in terra. et hēbat salomō equoz curtiliū. et milia. et. xij. milia equitū. quoz medietas

Regum tercij.

regi in iherusalem obsequabatur. reliqui vero per vicos regios dispersi manebant. Profectus vero ille qui ministrabat eipē las mense. equis ordeum et paleam ministrabat. deuolvens omnia ad locum ubi rex morabatur. Et p̄cellerat rex sapiētia omnes orientales. et egiptios et hebreos. etiā .iij. filios moal nominatissimos. emā et ethan. calcal et dorca. Et scripsit librum de canticis et modularōnibus. ī numero versuum .v. milium. Parabolaz quoq; scripsit tria milia. Et disputauit de natura arborum et herbarum. a cedro vsq; ad yso- pum. De natura quoq; oim animanti- um prophetauit est per vnumquodq; ge- nus pabolam dicens. Excogitauit etiā adiuraciones quibus egritudines solent mingari. Alias quoq; quibus demones eijcerentur. et alias quibus obstricti non redirent. Excogitauit etiā caracteres qui inscribebantur gemmis. que posite in na- ribus arrepticij cum radice salo- moni monstrata statiq; eū a demo- nibus liberabat. De scientia plu- rimū valuit ī gē te hebreorum. et maximē necessa- ria erat. Ante ad- uentū enī christi sepius homines a demonibus ve- rabantur. Iose- phus quoq; testa- tur se vidisse quē- dam eleazarum exorcistam coraz vespasiano et fi- lijs eius. et tiran- nis. in hunc mo- dum predictum curantem vera- ros a demonibz.

Josephus nec gem- mam ne herbam no- minat. Sed fuit gem- ma cristallina. et ī ter- anulum et gemmam ponebatur radix cuius- dam herbe. que a qui- busdam portagon di- citur ab alijs sal terre vel sal terna. ab alijs sartacenicā. et circa in castraturam in argen- to perculpta erat. vij. nomina dei precipua per que legitur creas- se celum et terram. si- cut in libro imaginuz habet. et alia tria no- mina sculpta erant in lapide ab alijs diuer- sa. Si modum curan- di scire desideras lege librum magnuz et ibi

et ut probaret eis oia iuuenies. demonē egressum per nares. cui spiritū anxiantis. vas aque ponebat in medio et impabat demoni egresso ut illud euerte- ret ī argumētū sue egressiōis. et ita fiebat.

De operijs templi. C.VIII.

Misit autem salo-

mon ad byram regem tyri dicēs. Volo edificare templum domino sicut lo- cutus est patri meo. Precipe ergo seruis tuis ut precidant mihi cedros de libano. et mercedem eorum dabo tibi quam peti- eris. et rescripsit ei byram dicens.

Serui mei depo- In paralipomenō le- nent ligna de ly- gitur vsq; ad yoppen. banovsque ad ma-

re. et deferent ea in ratibus vsq; ad locum quem signaueris mihi. et tu de portu tol- les ea prebebisq; necessaria ī cibos domui mee. Itaq; byram dabat salomoni ligna cedrina et abiena quibus habūdant sydo- ni. Salomon autē supplebat inopiā eorū ī cibis prebens byram singulis ānis cho- ros tritici. xx. milia et totidē ordeī. et totidē batos olei. eādēmq; vini mensurā. Por- ro salomon elegit operarios de israel pro- felitos. De israelitis enī neminē fuisse fe- cit. Et erat indicio. xxx. milium viroz. idest summa eoz quibz hec indicebantur. Vel forte indicio est determinata hominū col- lectio. sicut coloris et legio. Et mittebat e- os in libanum cum fuis byram. decem milium per singulos menses vicissim. ut duobus mensibus reuertentes ad ppria requiescerent. et quarto mense priores ad laborem denuo remearent. et preerat adu- ram huic indictioni. Statuit autem salo- mon. lxxx. latomozum. i. lapidifescorum ī monte quibz prefecit de israelitis. tria mi- lia. et. ccc. qui precipiebāt operarijs. Por- ro latomi in lapididina lapides grandes et p̄ciosos. i. marmoreos scopulabāt et qua- drabāt qui a deo grādes fuerāt in funda- mēto ut dicit iosephus q̄ mlri ex eis habē-

bant in longitudine cubitos viginti in latitudine decem in altitudine. **Q**uadratos quidem lapides dolauerunt cementarii salomonis et cementarii byria. Dolatos vero preparauerunt biblij poliētes et sculptentes nō solum lapides sed et ligna. Est autem biblos ciuitas phenicis. de qua est zechiel. Senes biblij et prudentes eius. Et sic omnia extra urbem dedolata et perfecta sunt. quod malleus et securis et omne ferramentum non sunt audita in domo dñi cum edificaretur. Fuerunt autem equorum qui onera portabant. vij. milia. Fabulantur iudei ad eruderandos lapides celeriter habuisse salomonem sanguinem

vermiculi qui tamen dicitur. quomodo aspersa marmore facile secabatur. quem inuenit hoc modo **E**rat salomoni strutio habens pullum. et in dufus est pullus sub vase vitreo. Quem cum videret strutio. sed habere nequiverat. de deserto tulit vermiculum cuius sanguine liniuit vitrum et fractum est. Videns autem salomon cacumen montis moria ubi edificauit templum angustum. deiecit illud. et in aream spacijs amplioribus diffudit.

De edificatione templi. Cap. IX.

Factum est autē post quadringentos et octoginta annos egressionis israel de egipto. anno quarto regni salomonis mense secundo. quod huius apud hebreos dicitur. apud nos maius. cepit salomon edificare domum dñi de cado marmore quod parū d. Iosephus tamen dicit anno quinquagesimo secundo egressionis de egipto. describens etiam annos etatum precedentium. dicens ab abrahā fluxisse annos mille. xx. A diluuiō mille quadringentos. Ab adam tria milia. c.

et duo. Habebat autem domus in longitudine cubitos .lx. in latitudine vero. xx. Pars quidem anterior que sancta dicitur et erat ab oriente. xl. cubitorum erat in longitudine. Reliqua pars ad occidentem. viginti cubitorum erat. et dicebatur sancta sanctorum. Porro in latitudine. xxx. cubitos habebat vsq; ad primum tabulatum super quod secunda mansio erigebatur. xxx. cubitis vsq; ad secundum tabulatum. Tercia vero mansio erat. lx. cubitorum vsq; ad tertium tabulatum. quod erat tertium domus. Et sic tota templi altitudo in. c. xx. cubitos ascendebat. Iosephus tamen mentionem non facit nisi de duabus mansionibus. vnicuique ascubens cubitos. lx. sed duas inferiores sub vna comprehendit. Et erat porticus ante faciem templi habens longitudine iuxta templi mensuram. lx. cubitorum. et latitudie. x. cubitorum surgens in altum ut dicit iosephus vsq; ad celsitudinem templi et fecit in templo fenestras obliquas. i. et terius angustas. et interius obliquando diffusas. Has excogitauit salomon. Trahes autē posuit in domo per transversum per tria loca in summitatibus trium mansionum adeo longas. ut forinsecus capita earum prominere et vtraque parte edificauit super capita forinsecus prominentia tria tabulara ad ambulandum circa templum que in euangelio pinacula templi dicuntur. que quomodo facta esset in vitro quod latere satis elucet. Quomodo autē fuerit in fronte orientali et occidentali non memini me legisse. nec super hoc me somnariare aut liber aut licet. sed quod ibi fuerant creditur. quod videtur vel iosephus dū ait de euerfione templi. Latitudo vero tabulatarum differēs erat. Tabulatum enim quod erat subter. quinq; cubitos habebat latitudinis. et medium. vi. cubitos. et tertium. vij. Quod ad literam quidam tradunt factum. ut in superioribus tabularis manentes nō impediretur ad aspiciendum inferius per obstaculum inferiorum. Hebreus tamen di-

cetera tabulata parem habuisse latitu-
 dinem. ut si a summo usq; ad inum plu-
 bata cementarij dimitteretur. eorum per-
 penderetur equalitas. **U**erumamen inferi-
 us tabulatum. quinq; cubitorum erat in
 latitudine. mediuz vero. vi. q; murus su-
 perior artior factus. quasi per cubitum re-
 tractus erat. **U**ltimum vero tabulatum.
 vij. cubitos habebat pro retractone muri
 superius similiter factum. **F**uerunt qui di-
 cerent. inferius tabulatum. vij. fuisse cu-
 bitorum et mediuz. vi. ut ascendendo ar-
 tarentur tabulata sicut et murus. **E**t cor-
 rigunt literam pro subter ponendo super.
Uel etiam legunt subter dicentes. tabu-
 latum quod subter erat non loco sed nu-
 mero. **S**icut enim dicitur altum et pro-
 fundum et supremuz. sic et subter dicitur
 loco quod infra positum est. subter vo nu-
 mero ad quod ascendit numerado. **N**ec
 autem tabulata sic erant pincta muro. ut
 ei non laxerent. i. muro iuxta non essent.
Trabes tamen de muris pminebant. **D**oro
 in extremitatibus cuiusq; tabulati ut de
 ambulantes ab iniuria lapsus defenderet
 tur. edificavit luriculas tanq; apodiatio-
 nes. que in regu latera vocantur. in para-
 lipomenon cancelli. de quozum altitudine
 nescimus. nisi de supremo quod habuit i
 altitudine quinq; cubitos.

De ornatu inferioris domus. C. X.

Doro murus in
 inferioris mansionis intrinsec? vn-
 dig? operus erat tabul? cedrinis. trabibus
 vero solarj affixa erant laquearia cedrina
Pauimentum vero domus tecti erat ta-
 bulis abienis. tabulata vero lateru et la-
 quearia trabiuz. et pauimenta tabul? au-
 reis operiebantur cu; dauis aureis. quo-
 rum singulis erat. c. siculoz. nihilq; erat
 in illa inferiori parte templi qd auro non
 regeretur. ut vultus ingrediendum face-
 ret auri lumine resplendere. **D**oro in iu-
 ctura tabularuz fecit anaglyphi. i. celatu

ras vel tornaturas i iuncturis sabrefactis
 ne locus iuncture dephendi posset **I**n me-
 dio vero tabule erant imagines prominē-
 tes cherubin et palme. **N**ec quidem in ra-
 bulis cedrinis celata erant. sed auro tecta
 vel in ipis tabulis aureis. **O**raculu autē
 qd dicitur sancta sanctor.
 habebat. xx. cubi-
 tos logitudinis
 et. xx. latitudinis
 et. xxx. in altitu-
 dine. **I**n litera
 tamen habetur
 et. xx. cubitos al-
 titudinis. quod
 intelligendū est de pariete interposito in-
 ter sancta et oraculu. **S**icut enim in taber-
 naculo columne interposite fuerunt qui-
 bus appendebat velu. sic interpositus est
 in templo paries cedrinus. nō ascendens i
 altu nisi per. xx. cubitos. x. cubitos qui su-
 pererat usq; ad laquearia intactos relin-
 quēs. ut fum? aromatu ascendens de al-
 tari p aperturā superiorē libere intraret in
 oraculu. **E**rat autē totus paries tectus au-
 ro. habens anaglypha. cherubi et palmas ad
 modum parietu **H**uic parieti appensum
 erat velu de. iij. coloribus cui interta erant
 cherubin tante tenuitatis. ut parietis nō
 prohiberet aspectum. **Q**uod totu parietem
 operiens forte usq; ad laquearia ascende-
 bat. quod legit in euangelio scissuz fuisse
 a summo usq; deorsum. **D**e interiori sce-
 mate superior mansionu nō legitur. nisi
 qd dū psummare edificiu. posit? est lapis
 in angulo superiori. non sine grandi oim
 ammiratōne. **C**ū enī edificātes et in fua-
 damēto et in muro eum locare niterentur
 non est inuentus locus eius. donec in an-
 gulo superiori. et postremus omniuz con-
 uenientissime positus est secundum qd p
 dixerat dauid. **L**apidē quez reprobaueit
 e. h. f. rē. **I**n summitate vo muri p giru
 affixa erat aurea vna ad hois magitudi-
 nē p p aues abigēdas ut de loge aspiciē?

Historia libri.

tibus quasi silua aurea videretur. Per
gyrum vero muri erat labium exterius.
a quo dependebant grandes vire auree
cum pampinis au- **P**ampin⁹ est folli-
reis. adeo fabre / cul⁹ sub quo fruct⁹
factis vt sursum a / vitis a frigore lar-
spicientibus qua / tore defenditur at-
si adinstar auium / q⁹ aduersus omnē
moueri sepe vide / iniuriam munitur
rentur. Porro iu / ideoq⁹ alicubi iter
tra terram. ostium / ciusus est. vt et solē
lateris medij in pa / ad maturitatē fru-
riete erat domus / ctus admittat. et
dextre. id est meri / vmbra faciat. Et
diane. et per coeleā / dictus est pāpinus
testudinis ascen / eo q⁹ de palmite pē-
debant in mediū ce / deat. Est autē femi-
naculū. et a medio / nini generis et dici-
in terciū. hoc est per / tur hec pampina.
ascensum tortuo / et facit genitiuum
sum. qui vulgo vi / pluralem. hāz pā-
tis dicit⁹. qui factus / pinaz.
est ad similitudi / **S**ensus ē in parie-
nem coele testu / te meridiano q⁹ di-
dinis. **J**osephus / citur dextrū latus
tamē describit ascē / ad differentiā a qui-
sum factum per me / lonaris lateris. q⁹
dium muri abscon / erat sinistrum. erat
ditum. facilem et / ostiū per q⁹ ascēsu-
securum. in parte / rus erat ad cenacu-
muri exterioris fe / lum.
nestratū sufficiēter. **O**stiolū v^o ascensus
dicit fuisse iuxta terrā in āgulis aīrioribz
vtriusq⁹ muri. **F**ecit autē in introitu tēpli
postes de lignis oliuaz quadrangulos. et
duo ostia de lignis abienis altrissecus. et
vtrūq⁹ ostiū duplex erat. et se inuicē tenēs
aperiebāt. **E**t sculpsit in eis cherubi et pal-
mas et celaturas valde eminentes. et opuit
oia lamis aureis ope quadro ad reglam
Fores iste tāte venustatis erāt. q⁹ ec⁹ dauid
pphetas de tēpli destructōe. eas nominari
expressit dices. **E**xcidit ianuas ei⁹ in idē
ipm. **E**rat ioseph⁹ ait. **N**ō erat i eis lignū
mai⁹ palmo. **Q**ō forte notat in regū cuz

dr⁹ ope quadro ad reglam. **E**t erat altitu-
do eaz. xx. cubitoz scōm altitudinē infe-
rioris cenacli. **S**ed q⁹ dicit ioseph⁹ lati-
tudinē earū. xx. cubitoz. videt⁹ falsum eē.
q⁹ tāta erat latitudo tēpli. ergo ab oriente
nō erat mur⁹. **S**ed in regū ē determinatō
vbi d⁹. **O**stiū duplex erat et se inuicem te-
nēs aperiebāt. **E**rat quippe latitudo muri
x. cubitoz altrissec⁹. et aptura in q⁹ erāt fo-
res similiter. x. et ita in muro orientali al-
trissec⁹ supant. v. cubiti. **I**n aptura vero
erāt. iiij. fores. due extrinsec⁹. et due interi-
secus. quaz vnaqueq⁹ habebat latitudinē
v. cubitoz. **E**t erāt sic artificose ppositē
clausē q⁹si p⁹nuū parietē facerēt int⁹ et ex-
tra. **A**pte sibi i medio spissitudis muri ob-
uiabāt. et torā ei⁹ latitudinē tegebāt. **E**t
sic artificiose sibi adherēbāt. vt q⁹ claude-
bant exteriores. claudebant et simul inter-
iores. **N**ull⁹ ei in tēplo nocte remāebat
qui clauderet eas interi⁹. **C**ūq⁹ aperiebā-
tur exteriores. aperiebant et simul interi-
ores. p⁹pterea dictū est **O**stiū duplex erat
et se inuicem te-
nens aperiebāt
Porro i pariete
oraculi fecit osti-
ola de lignis oli-
uarum. et postes
angulozū. v. vt
in quinto anglo
medio cardines
affixi starēt circa
quos ostiola mo-
uebantur. et erāt
in ostiolo anagli-
pha cherubin et
palme. **Q**uidaz
tamen dicit⁹ po-
stes anglozū. v.
subaudi cubitoz
erāt. **I**n oraculo
autē erat archa
et propiciatoriū
et cherubi que fe-
Nora duplicem esse
opinionem de ostijs
illis. **P**icunt enī qui
dam in vtraq⁹ parte
introitus. qui erat de-
cem cubitozū. ostium
vnum fuisse. quozum
vtrūq⁹ habebat sibi
coniunctū ostium vt
videmus in fenestris
quibusdam. et tam ip-
sum q⁹ annexum sibi
erat. v. cubitozum. et
ita ex vtraq⁹ pte erāt
quasi value. quarum
vtraq⁹. decez cubitos
habebat. vt eis aper-
tis altrissecus coope-
rarent latitudinem.
vel potius spissitudi-
nem muri. **E**t qua-
si continu⁹ parietis mu-

Ternij

Regum secundi.

cerat moyses in deserto. **ri** apparebat. **Qu**ando vero clauderentur. re-

plicabantur illa duo altera secus annexa. **Alia** opinio est vt altera insecus in angulis ipsius muri fuerit duo ostia. ita q̄ quilibet quatuor angulorū suū haberet ostiū vnū quodq; hoc cubitū. et dum clauderentur duo exteriora. arte quadam clauderentur interiora. **Utriusq; istorū** potest applicari litera. **Planius** tamen sequenti.

De duob; cherubin. C. XI.

Hecit autem salo-

mon duos cherubin de lignis oliuariū. x. cubitorū altitudinis. stantes super pauimentum in lateribus archę. et habentes pedes obliquatos. quasi ad deambulandum eleuatos opros auro purissimo. habentes alas aureas. singulas. v. cubitorū. quarum due extendebant sup archā et obuiam sibi venientes iungebant sup eam. regentes sanctuarium infra se positum. **Alia** autem duas extendebant altera secus ad parietes. ita vt ala vni⁹ tangeret parietē ⁊ ala alteri⁹ parietē alter. **Porro** extra parietē sancta posuit mensas ad aquilonem. et candelabrū ad austrum. **Inter** que medium erat altare aureum quod fecerat moyses in deserto. **Sed** preter illud candelabrum posuit alia candelabra aurea eiusdem scematis. sed maioris quantitatis. v. hinc. et. v. inde. **Similiter** effensa vna hinc. vna inde. quam fecerat moyses. **Et** posuit alias decē mensas eiusdem scematis. sed maioris quantitatis. v. hinc. et. v. inde. **Inter** hec autē posuit altare thimiāmaris. et restituit illud cedro. quod etiam dicitur altere oraculi. id ē eorū oraculo. **Per** hoc intelligitur fuisse aliud altare q̄ quod edificauit moyses. **Illud** enim erat de lignis sethim circumrectum ex omni parte auro. **Illud** autem restituitur erat cedro. **Proinde** intelligitur hoc altare fuisse de lapidibus quos ferruz non tetigit. et erat operuz per circumitū

tabulis cedrinis. **Sed** et ille aperte erāt ex omni parte laminis aureis. cuius quantitatē non memini me legisse. **Illud** vero medium altare quod fecit moyses in deserto forte repositum erat in sancta sanctorum. non ad vsus quodidianos thimiāmaris. sed ad aliquos vsus singulares. quando semel in anno egrediebatur sacerdos cum sanguine. **Hoc** autem inde potest perpendi. quia dicit apostolus in sancta sanctorum fuisse aureum thuribulum. et hic erat ornatus templi interioribus.

De porticu. Ca. XII.

Ill facie vero templi

erat porticus. que in euangelio legitur vestibulum templi. habens columnas creas in longitudine sui dispositas. in medio quarum erant due mirabiliores ceteris posite ante fores templi. habentes in medio sui spaciū decem cubitorum. secundum latitudinem porte templi. **Quarum** talis erat compositio. **Stilus** vel stipes columnę. xviij. habebat cubitos altitudinis vt legitur in paritudo. nō plāralipomenon. nus sed valliculat⁹. habens in circumitū cannales cauationes. quatuor digitorū et erat fusilis. et linea duodecim cubitorū ambiebat illum. **Siquis** veller rotunditatem tangere. **Vel** forte in medio columnę. linea fusili opere circumducta erat. **Epistilium** vero columnę super quod locā dum erat capitellum. latius erat stipite et rotundum opere reticulato celatum. **Capitellum** aut superpositū epistilio fusile erat. et. v. cubitorū altitudinis et in suprema pte erat hiliatū. **Latera** vō ipsius ex omni pte in modū retis ⁊ catenarū erāt preterea adeo artificiose vt verbia et catene magis viderent apposite q̄ in sculpra vel q̄ solida nō erāt pforata. vndiq; fusa sūt. vt cōnexiones retis formam exprimerēt. **Septena** versū retiacula erāt in capitello vno. i. vij. ordines. habentes eandem

celaturam . rotum circūitum capitelli per
 girum occupantes. vel ab inferiori parte
 capitelli vsq; ad supremā erant isti vij. or
 dines dispositi ascendendo. Super capi
 tellum vero erat retiaculum tegens eius
 summitatem. et descendens aliquantulū
 super latera capitelli in circūitu. In cuius
 extremitate dependebant in duobus ordi
 nibus. cc. malogranata. In epistileo quo
 q; colonne sup qd sedebat capitellum de
 pendebant malogranata. Legitur enī q
 capitella erant sup summitatē malogra
 natoꝝ. Eiusdem ppositōnis erat colūna
 altera. De cōpositōne vero basium nō le
 gitur. De due colūne pprijs nominibus
 vocabantur. rum ppter sui magnificenti
 am. rum ppter futuroꝝ multam pfigu
 ratōem. Dextera dicebat. Jachim. id est
 firmitas. Iosephus vocat eam thalamū
 iachiz. Sinistra dicta est booz vel bez qd
 sonat robur vel in robore. De reliquis co
 lumnis vestibuli modicum agit hystoria
 dicens. Capitella autē que erāt sup capi
 ta columnarum. quasi opelilij fabricata
 erant in porticu. iij. cubitoꝝ. et rursus a
 lia capitella in summitate colūnarū desu
 per iuxta mensurā colonne contra retia
 cula. Porro de ppositōne colūnarū tacet.
 Capitella vero eaz minora dicit vno cu
 bito prioribus capitellis. De scemate eo
 rum tm̄ dicit qd erant liliata. et habebant
 retiacula superposita. Quod autē sequit̄
 malozūgranatoꝝ . cc. ordines erant in cir
 cūitu capitelli secundi. ambiguū est utrū
 hoc dictū sit de capitellis minorib; an re
 capitulando dictum sit de capitellis prio
 ribus. Has columnas fudit hyraz tyri?
 plenus sapiā ad faciendum omne opus
 ex ere. filius mulieris vidue de tribu ne
 pralim patre vero tyrio. Sed et omnia
 utensilia templi erea ⁊ quicquid in eo de
 ere factum est. fudit byram in campestri
 regione iordanis in terra argillosa. et in
 ter sochor ⁊ sartban. Recte moueat qd ali
 quando de ere. aliqñ de auricalco dicunt̄

facta. qd idem est. cuius splendor et pul
 critudo similis erat auro vt dicit ioseph?
 In hoc vestibulum ascendebat ab attrio
 sacerdotum. xij. gradibus secundum iose
 phum. Quidam tamē dicunt. vij. secun
 dum visionem ezechielis. dicunt enim i
 multis concordare ppositionem templi
 materialis. cū compositione templi spiri
 tualis. quod vidit ezechiel.

De cubiculis et cenaculis ebdomadario
 ozum. Cap. XIII.

A Edificauit autē
 salomon in circūitu templi post
 vestibulū. xxx. paruas domus q sui co
 pulatōne torum templi spacium extrinse
 cus ambiebant. Harum singule habebat
 quinq; cubitos latitudinis. et tantū dē
 longitudinis. et. xv. in altitudine. Ingres
 susq; earum ita fecit ad inuicem. vt ex a
 lia ingrederetur ad aliā aliquo spacio in
 terposito. Si em̄ exterior longitudo tem
 pli fuit tantū. lx. cubitoꝝ et latitudo. xxx.
 tunc ambitus trium muroꝝ habuit tm̄
 .c. xl. cubitos ad quem ambiendum suffi
 cerēt domūcle. xxvij. qz. quinq; .xxvij.
 faciūt. cxi. Credēdū ē at qd p̄dca quāritas
 tēpli fuit inter muros intrinsec. et mure
 habuit. x. cubitos latitudinis. Ergo lon
 gitudo exterior fuit. lxx. cubitoꝝ. hinc ⁊ in
 de. latitudo occidentalis. xl. qui faciūt. c.
 lxxx. Ad quos implendos necessarie eēt
 xxxvi. domūcle si cōtinue essent. Et sup
 eas edificate erant alie equales eis ⁊ mē
 suris et numero. ita vt latera templi tria
 per circumitum tegerentur domūculus
 vsq; ad primum tabularūz exterioris. Re
 liqua vero pars templi superior circum
 dificata non erat. sed libere videri po
 terat. Non fuerunt he domūcle pasto
 foria vel exedre vt quidam putāt. de qui
 bus postea dicemus. sed fuerunt cubilia
 ⁊ cenacula ebdomadarioꝝ et gazopi
 lacia vasozum et vestium templi.

De attrio sacerdotū. C. XIII.

Edificauit attrium interius tribus ordinibus lapidum politorum et uno ordine lignorum cedri. Porro plura fuerunt attria circa templum ut in psalmo legitur Qui stas in domo domini a. d. d. n. De iteriori tamen attrio mentione fit in regum de eodem. et de secundo tractat iosephus. Sed preter hec duo. etiam fuerunt alia duo. Igitur attrium interius erat platea grandis ex omni parte circa templum diffusa. per quadratum pro foribus templi ad orientem plurimum extendebatur quod ibi erat altare ereum. et luteres. et ibi ministrabant leuite et sacerdotes coram domino. Circa utrumque latus templi non a deo diffusa erat. Ab occidente vero strictior. Pavimentum cuius varium marmore stratum erat. et diuersis imaginibus venustum. Hoc attrium cingebat murus breuis in latitudine tantum trium cubitorum. et erat unus cubitus lapidum unius coloris. secundus lapidum alterius coloris. et tertius tertij coloris. Intus autem erat vestitus cedro. et positus erat murus per gyrum in extremitate huius attrij. ut ceteros a ministris ab ingressu attrij prohiberet. Ad hunc se apodiabant psallentes. et conuersi ad populum super hunc inclinari loquebantur. In eodem muro stabant columnae equis intervallis disposite. populum extra stantem ad legem sanctimonie premonentes alie literis hebreis. alie grecis. alie latinis et ne in locum sanctum transirent prohibentes. Hic ambitus muri proprio nomine vocabatur gion. latine vero cancellus. Unum solum habebat introitum ab oriente contra portam templi. habens aperturam. xxv. cubitorum sine foribus. usque ad hunc introitum accedebant viri et mulieres deferentes oblatores suas ad ministros sibi occurrentes. Nec licebat eis nisi in quibusdam casibus ulterius transire. et ascendebant ad ipsum per viij. gradus. Hoc attrium dicebatur attrium interius vel attrium sacerdotum. quod quod etiam illi qui

erant aaronite. sed propter maculas aliquas offerre non poterant. non intrabant. licet de partibus sacrificiorum alerentur.

De attrio mundorum. Ca. xv.

Post illud attrium et infra ipsum in decliui latere montis positum erat secundum attrium quod dicebatur sanctum. quod iosephus vocat aulam vel basilicam grandem. Erat autem diffusum per circuitum circa attrium interius. longe tamen maius eo. et pavimentum cum vario marmore. Erat quoque circumseptum muro in altitudine. xxv. cubitorum interius. exterius vero altitudinis. xl. cubitorum secundum decliuitatem collis. Et licet sicut esset. non ascendebat tamen usque ad fabricam templi. nec ipsius aspectum prohibebat. Erat autem murus iste ad occidentem simplex et nullam habens portam. In utroque vero latere et in fronte orientali habebat porticus circumiacentes instar claustrum monachorum. in quibus erant columnae singulorum lapides diuersi coloris cum basibus argenteis. Camere vero porticum et laquearia cedrina erant. Latitudo vero porticus. xxx. cubitorum. In latere meridiano erant. iij. porte duplices valuas habentes. que laminis aureis et argenteis miro opere decorate erant. Eiusdem numeri et eiusdem schematis erant porte in latere septentrionali. In his sedebant ianitores ut arcerent immundos ab introitu huius attrij. Porro in orientali fronte erat porta que speciosa dicebatur. habens valuas de ere chorinteo factas. In angulis huius frontis erant due porte modice. per quas ascendebant mulieres ad offerendum. Vel forte ministri descendebant in occursum earum. ibi ad suscipiendas earum oblatores. Per has portas quas diximus ascendebant unde quaque viri mundi in attrium secundum. ut orarent sub diuino reposito serenitatis. sub porticibus tunc tempestaris. In platea huius attrij orientalis veniebant animalia et volucres ad offerendum

Historia libri.

et mēse numularioꝝ stabāt ibi. quas euer-
tit dñs. In porticibꝫ autē circa portas sta-
bant gazophilata diuersi generis ad re-
cipiendas oblationes ingredientiuꝝ. In
porticibꝫ laterū erāt pastoforia. loca sepa-
ta ad comedendum. in quibꝫ sacrificātes
de pꝛibꝫ sacrificioꝝ que eos pꝛingebāt ve-
scebantē corā dño. Quidā tñ volūt qꝫ ibi
tñ a foris venientes a finibus israel come-
debant. et ob hoc dici pastoforia. In eisdē
porticibꝫ erāt cathedre ⁊ sinedre ⁊ exedre.
id est tria genera sediliuꝝ ut ait isidorus.
In cathedris sedebāt doctores in ginna-
sio. In sinedris sedebāt auditores in con-
sistorio. Et dicebant sinedre. q. confessus
In exedris autē sedebāt assessores cū iudi-
ce qñ secretius aliquid tractabāt. q. in lo-
cutorio. Et dicebant exedre. q. assessus. li-
cet exedra sepius ponat. p. thalamo. Hoc
atriū scdm sepe in euangelio dicitur templū.
vbi dicitur. q. oves ⁊ aialia vendebant in tem-
plo. et q. ibi dicitur docebat in tēplo. et q. filij
israhel orabāt in templo. ⁊c. i. hūc modū.

De atrio mulierum. Ca. XVI.

Dorro sub hoc a-
trio erat atrium terciū similiter i-
tēdium latere mōris positū. eiusdem cōpo-
sitiōis cū scdo et si nō tāte venustatis. nec
tam pꝛeciosi ornatus. In hoc orabant mu-
lieres mundetantum.

De atrio immundoꝝ. C. XVII.

Intra illud atrium e-
rat ⁊ quartum. in quo orabāt viri immū-
di ⁊ mulieres. ⁊ gentiles. cuius murꝫ ex-
terior in radice collis positus erat. et ascē-
debāt. cccc. cubitis vsqꝫ ad verticem tantū
collis. in quo sitū erat templum. ⁊ ita mu-
ri atrioꝝ in nullo prohibebant aspectū
templi. nec eoꝝ qui ministrabāt in atrio i-
teriori.

De altari ⁊ marieneo C. XVIII.

Dorro in atrio in

teriori erat altare eteum. factū ex lapidi-
bus impolitis circumtectū ex omni par-
te ere. longe maioris quantitatē qꝫ illud
portatile qd factum fuit in deserto. xx. cubi-
torum longitudinis et totidem altitudi-
nis. et. x. latitudinis. et erat sub eo fouea
grandis. in quā per foramē in medio alta-
ris positum cineres defluebant. ⁊ sanguis
qui ad crepidinem altaris fundebatur in-
fluebat in eam. Quandoqꝫ vō mūdaba-
tur fouea per fenestram que erat ad orien-
tem. Altare vō qd fecerat moyses pꝛter
reuerentiam sui in aliqua parte atrij res-
uatum est. Quod quidam tradunt ibi pꝛ-
mansisse vsqꝫ ad euerisionem templi factā
per romanos. Imo etiā postea cum genti-
les habitauerūt in iherusalem fecerunt ex
eo horologium sibi. De loco vero huiꝫ al-
taris ⁊ quomodo imolantes ad laus eiꝫ
imolarunt coram dño supra satis dicitur
est. Porro in eodem atrio posuit salo-
mon mareneum fusile. quod nos laua-
torium dicere possumus. vt in eo sacer-
dotes ministraturi abluerent pedes et ma-
nus. Quod iosephus vocat cantariū. in-
gentem in scemate emispetij factum. cuiꝫ
latitudo. x. cubi-
torum erat per dia-
metꝫ a labio vsqꝫ
ad labiū. Al-
titudo vero erat
quinqꝫ cubitoꝝ

Idez linea diametra
liter a labio ad opposi-
tum labium pꝛoensa
.x. cubitos habebat.

Spissitudo
vero erat. iij. digitoꝝ. In superiori parte
adeo latum erat. q. resticula. xxx. cubitoꝝ
cingebant illud per circū itum sed paulu-
tim in descensu angustius fiebat. adeo
vt circa fundum resticula. x. cubitoꝝ am-
birent illud. Supremum eius labiū re-
pansum erat ad modum liltij. In lateribꝫ
autē eius extrisecus duo ordines erāt scilicet
pratum hystoriarum. id est hystorias ali-
quas habentium. Capiebat autem duo
milia batos. id est tria milia metretas.
Batos enim capit metretam ⁊ dimidiū.

Et est batus mensura trium modiorum eiusdem capacitatis cuius et ephi. Sed et batus est mensura liquidorum. ephi vero aridorum. Porro basis super quam stabat habebat. xij. boues eneos et fusiles. e quibus tres respiciebant ad aquilonem. tres ad occidentem. tres ad meridiem. tres ad orientem. quorum anteriora tantum prominabant sub mari. posteriora vero intus latitabant.

De luteribus. Ca. XIX.

Fecit quoque salomon decem luteris eneos et fusiles. altitudinis. iij. cubitorum. Erat autem in summitate luteris os recurvatum interius. et adeo angustum. ut unius cubiti esset eius latitudo. Fundus vero eiusdem erat latitudinis

cubiti et dimidij iuxta quantitatem basis supra quam sedebant. Quae draginta batos capiebat luterum. In eis abluabantur interna et pedes officinorum et erant

Cubiti tripliciter dicitur. Vel ipsa flexura brachij. vel mensura ab interius ad extremitatem digitorum. Vel ab una manu usque ad aliam expansis manibus. Dicitur autem cubiti quod cibos sumendo in ipso cubam.

omnes eiusdem facture sicut et bases quibus insidebant. Erat autem basis in inferiori parte longitudinis et latitudinis huiusmodi. iij. cubitos per quadratum. in altitudine vero trium cubitorum. Et ascendendo paulatim angustata usque ad cubitum et dimidium iuxta quantitatem fundi ipsius luteris.

Eratque apposita ex. iij. tabulis quibus quata erat superposita quadrata. et ex omni parte aliquantulum excedens summitates aliarum. habens in medio sui eminentem concavitatem rotundam. in qua sedebat luter.

Ipsam operis basis interrasileerat. et in iuncturis tabularum per quatuor angulos erant sculpturae eminentes ad modum columnarum. quas quidam dicunt vocari

media inter columna parata. Tamen quidam legunt ibi media intercolumna quadrata. vocantes columnam mediam tabularum inter. iij. tabulas superpositas. Latera vero basis a media parte supra insculptas habebant coronulas et plectras. et in medio earum leones et boues. et cherubim

Plectra dicitur corona facta de floribus vel arboribus ut fit de lauro mirto.

exere pendentia quibus ligari videbantur

In summitate vero quatuor columnarum angularium erant humeri expansi in similitudine manus humane et pedis aquilini super quos tabula ferens luterem ita erat coaptata. ut naturaliter infra videretur. Et habebant ille columnae proprias celaturas. homines arbores et aves. Porro altera media pars basis que erat circa terram. habebat per girum rotas eminentes cubiti et dimidij. et que in rota fieri solent axes et radios creatos et modiolos. omnia fusilia. Et circa eas posite erant varie celature. Et hec omnia adeo fabricata erant. ut non celata sed quasi apposita per circuitum viderentur. et basis quasi rotis circumstantibus veli videbatur. Una erat fusura et mensura et sculptura. x. basium et luterum. De sculptura tamen luterum nihil memini me legisse.

Porro quinque in atrio templi steterunt ad terram. et. v. ad sinistram ad hunc usum. Nathinai prius lauabant membra hostiarum in piscina pabatica. et lora tradebant sacerdotibus. qui ne quid interitus eis sordis adhesisset. luteribus ea immergebant. ut resincerata superponerent altari. Porro lauatoria hec in hunc modum posita erant. ut ingredientibus atrium sacerdotale. primo occurrebat ad meridiem mare eneu ad abluendas manus. postea progredientibus occurrebant decem luteris ad intinguenda membra hostiarum. sursumque progredientibus occurrebat altare eneu. similiter ad meridiem. positisque hostijs super altare redibant

Historia libri.

sacerdotes offerentes ad mare encum. et abluebant ibi pedes et manus. ut sic loti consummarent sacrificia. id est intraret templum cum prunis et thimiamate ad adolendum illud super altare in odore domino.

De vasis altaris. Ca. XX.

Utenfilia vero altaris enei fecit hyram ex ere lebetes ad suscipiendos cineres et prunas altaris. ollas quoque et caldarias ad coquendas carnes. et hamulas. id est fuscinulas ad extrahendas carnes vel disponendas. et arpagiones. id est furcas ad proponendum ignem et membra hostiarum desuper disponenda. et scurras vasa seque equalis amplitudinis in ore et fundo ad calefaciendum. Iosephus addit et trullas. forte ad congregandos cineres vel eruendos. ad vertendum pavementum. Porro utensilia templi aurea erant vel argentea. Utensilia candelabrorum aurea erant. de quibus in exodo legitur. Numerum vero utensilium que fecit salomon tempore procedente ponit iosephus. mensas seque super quas iacebant fiale et patere. et mortariola. et patene ad offerendam simulam. et crateres in quibus simila cum oleo miscebantur. et assarones in quibus libamina mensurabantur. Thuribula quoque cum quibus ferebatur thimiamma. et alia thuribula in quibus ferebatur ignis a maiori altari ad minus. Decem obtulit salomon aurea. et alia similiter argentea. sed in duplum. Quorum numerum secundum iosephum poneret inuini. ne incredibilis videretur. presertim cum vicium scriptorum circa numeros plurimum inueniatur.

De edificatione templi. C. XXI.

Anno igitur iiii. regni salomonis secundo mense fundata est domus domini. et in anno. xi. mense bul. id est octobri. consummata est in omni opere suo et in vniuersis utensilibus que in imminente erant necessaria.

Post dedicationem enim plura fuerunt fabricata et superaddita. Et edificauit eam septem annis. et vij. mensibus. Et conuocauit salomon in anno. xi. maiores natu israhel. et principes tribuum. et duces familiarum ad dedicationem templi. et ad offerendam archam in illud. Et conuenerunt omnes mense. vij. i. vij. lunatione que intrauerat octobrem. Et erat dies solennis decimus seque dies quo fiebat expiatio. Potest tamen dici templum in septembris dedicatum quia totus fere solennis est rege accelerante. et post dedicationem fecisse aliqua utensilia. que de erant mense octauo. et sic verum est. quod mense octauo perfecta est domus in omni opere et utensilibus. et tamen mense. vij. dedicata est. Et tulerunt sacerdotes et leuite de ciuitate dauid archam domini. et omnia vasa eius. et vox in bilantium ut ait iosephus a longe remotis audiebatur. Rex vero et vniuersa multitudo gradiebantur. alias gratulabantur ante archam. et imolabant hostias absque estimatioe et numero. et aromatatum fumo a longe positus sentiebatur. Et intulerunt sacerdotes archam domini in locum suum et in oraculum subter alas cherubin. quibus quasi quodam ciburneo tegebatur. Capita quidem vectum super humeros portatum a populo retro posito videbantur. donec archa reposita retracti sunt a visibus hominum in semperiternum. Archa vero tecta erat ne videretur. In archa autem nihil aliud erat nisi duabus tabule testamenti lapidee. Supplendum est autem et vna aurea plena manna. et argentea. Decem testatur apostolus fuisse in ea. Factum est autem cum erissent sacerdotes de oraculo. et dicerent Confitemini domino quoniam bonus quoniam misericordia eius? Quando dauid intro duxit archam. cantauerunt alium psalmum. Confitemini domino et uocate nomen eius. sed repata et fulgens. et obstravit facies

sacerdotum. ita vt seinuicem videre non possent nec ministrare. Et ait salomon. Dixit dñs vt habitaret in nebula. Nusq̄ legitur dñs hoc dixisse. Sed q̄ in monte sy na apparuit in nebula. ⁊ precessit israel in nube. ⁊ ante moysen positum in cauerna petre trāsiiuit in nebula. ideo salomon posuit dictū pro opere. Et est sensus. Dixit dñs id est opere monstrauit. Subijt aut̄ omnes quedā opinio fantastica. dominū localiter descendisse in templū. quā amouit salomon dicens. Nouimus dñe quia fabricasti tibi domū perpetuam celū ⁊ terram simul ⁊ mare. Et flexu vtroq̄ genu i terram corā omni ecclesia vtrancq̄ manū leuauit ad dñm supplicans pro peccatis. vel gratias agens de promissione dñi impleta. qui promiserat dauid domum sibi edificandam p̄ manuz filij eius. Oravit quoq̄ vt quicunq̄ iudeus vel gētilis ascenderet ad hanc domū supplicans p̄ peccatis vel clamans ad dñm. p̄ aliqua tribulatione. exaudiretur a dño in his q̄ iuste postularer. Et surgens ab oratione stans benedixit vniuerso populo. ⁊ dedicatū est templū cū vtensi libus suis die illa. Et deinceps in eadē die quartū fiebat festū sez festum dedicationis. In eadem enim die erant tria alia festa. festū sez ppiciationis afflictionis ⁊ expiationis. Nec te moueat q̄ diximus eū flexisse genua sup̄ terrā. cū in paralipomenon dicatur. q̄ fecerit salomon basim eneam. iij. cubitis altā. quaz posuit in medio basilice. ⁊ stans sup̄ eam benedixit populo. Potuit enī vtruncq̄ fecisse. Vel si pro eodem accipiat. intelligendum est euz flexisse genua super terrā. id est super locuz in quo stabat. Et immolauit salomon hostias pacificas. xxiij. milia boum. et ouiu. c. xx. milia. Et quia altare enei ad suscipiēda holocausta et adipes pacificorum minus erat. sacrificauit

Legitur in paralipomenon ignis de celo descendisse. et deuozal se oblata.

rex mediū atq̄ interioris. vt sup̄ illd̄ cremententur que super altare cremari nō poterant. Fecit ḡ salomon festiuitatē dedicationis et omnis israel cum eo. xiiij. diebus. Qd̄ sic intelligendum est. Quinq̄ diebus continuis celebrata est dedicatio. In vij. vero die q̄ fuit quitadecia mensis occurrit cenoplegia que interposita est. vij. diebus. Qua terminata. iterum celebrata ē dedicatio per duos dies qui intermissi fuerant. et in die octauo. i. post duos dies septenarios dimisit rex pplm. Vel dedicatio continuis. vij. diebus facta est. et post xvij. die inchoata est cenoplegia ⁊ terminata in vicesima tertia. et in octaua cenoplegie post collectum dimisit p̄pulum. Et apparuit dñs scdo salomoni per somnium dicens. Exaudiui orationē tuam. sanctificauit domum hanc et erunt oculi mei cunctis diebus sup̄ eā et sup̄ te ⁊ super populum israel. si custodieris mandata que p̄posui vobis. Alioquin auferam vos de terra quam dedi vobis. et templū hoc projiciam a conspectu meo. et erit eorumne vestre fabule narrantium.

De domo saltus. C. XXII.

Hactum est autē post fabricam templi cepit salomon construere edificium domorum regalium qd̄. xiiij. annis vix impleuit. Non enim circa eas adeo feruens erat studiuz populi sicut circa templuz. sed nec ad eas opulētia fuerat ei preparata a patre. Fecit at̄ tres domus. domum sibi. et domum vxori sue filie pharaonis. et domuz saltus. De domo regis hoc solum dicitur i regū domum suam edificauit salomon. xiiij. annis. et ad perfectum vsq̄ p̄duxit. ⁊ paulo post porticum etiam solij in qua tribunal fecit. Et vocauit porticū ip̄am domuz in qua erat soliu. et tribunal. Soliū autē est regis tribunal iudicis. Et erat in eadem domuncula i qua sedebatur ad iudicandum. i. in q̄ cū assessoribz tractabat

Historia libri.

de ista Dehinc domus propositio tacet liber regum. forteque eadem erat. quae in domo saltus. quam plenius describit. De domo regni ne dicitur in regum. quod eam tali opere fecit. quae domum regiam. Porro domus saltus duplex erat. et ex duplici materia. Pars inferior erat lapidea. et dicebatur neptelora. id est pigmentaria. in qua reponebantur aromata et pigmenta ad usus templi et domus regie. ut ex beneficio terre et muri diu durarent quasi recerta. Superior pars domus lignea erat de lignis libani facta. unde et dicta est domus saltus. vel domus libani. Quidam tamen putant eam ob hoc vocatam. quod circumquaque cõsita erat ex arboribus et viridariis et mire recreatiõis iuxta densitatem saltus libani. In ea reponebantur arma. ut beneficio ligni rubiginem non sentirent. nec solum arma ad pugnandum. sed et ad decorem et ad ostentationem regi facta. Fecit enim rex salomon. centum scuta aurea. et decem sicuti erant in unoquoque scuto. In paralipomenon legitur de tonide lanceis aureis. Fecit quoque ducentas pelras aureas. quarum quaedam rotunde erant. alie instar semicirculi facte. His vrebantur custodes regis ante ostium domus excubantes. Etiam quando rex egrediebatur precedebant eum equitantes et ferentes huiusmodi arma. iuvenes flauis. et usque in equorum sessionem diffundentes cesariem. comis suis adijcentes auri tincturam. ut eorum capita sole percussa radiarent. Hos sequebatur rex vectus in curru. et ad locum quendam solitus erat exire. qui ab iherosolimis abest duobus funiculis. et dicebatur ortus eden id est deliciarum. Porro pars illa superior que dicebatur domus saltus. habebat longitudinem. centum cubitorum. et in latitudine. id est in altitudine. xxx. cuius camera tota vestiebatur tabulis cedrinis. Sustentabatur vero tribus ordinibus columnarum. Unusquisque ordo habebat columnas. xv. et regione se respicientes et pari modo a se

distantes. et ita inter muros et tres ordines columnarum erant. iij. deambulancia. Pro foribus autem domus fecit porticum columnarum. id est cubitorum longitudinis. et xxx. latitudinis. De compositione inferioris partis domus lapideae tacet liber regum forte quia eiusdem compositionis erat cuius et superior.

De basilica et domo regia. C. XXIII.

Regione stabat

domus regia grandi interiacente viridario eiusdem longitudinis latitudinis. et altitudinis. et similiter intercolumnata. Veruntamen simplex erat et vniuersi mansionis murus cuius altitudo quatuor habebat distinctiones. quarum tres diuersis variabantur coloribus. quattuor superior celaturis erat ornata. Erant ibi arbores sculpre diuersi generis. ramis. folijs. et pomis obumbrate. ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarentur. In medio totius amplitudinis erat domuncula. habens latitudinem. xxx. cubitorum. et in ea erat solium validis columnis extensum. in qua rex sedens iudicia proferebat. In posteriori fronte domus. laquearia et parietes restituti erant auro. vbi fecit rex thronum de ebore grandem. et vestiuit eum auro. cuius ascensus facilis erat per. vi. gradus. et de marmore porphirio factus. xij. leonculi stabant super. vi. gradus hinc et inde. Reclinati throni posterior rotunda erat. sedens super vitulum respicientes. et due manus hinc et inde tenebant eum. et duo leones stabant iuxta manus singulas. Non fuit tale opus in vniuersis regnis. Fecit et circa domum reliqua habitacula et sedilia. Ubi post causas explicatas residebat. strata omnia ex marmore et tabulis cedrinis. Fecit quoque domum regine in latere descendente. marmore cestro auro et argenteo opulentissime decoratam. Fecit et utensilia vtriusque domus preclara.

Regum. iiii.

Necno rvasa quecuq; sunt epuloportia oia ex auro fecit. Perfecit itaq; salomon. .xx. annis templū. ⁊ domos regias. cū omni suppellectili sua. byram regi thiri pben te sibi auxilium in lignis ⁊ auro.

De oppidis donis byrā. C. XXIII

Tunc dedit salomon byram. .xx. opida iterra galilee. in sorte neptalini maritima. S; nō placuerūt regi thyrrio licet a tyro nō paul essent posite. ⁊ appellauit eā terrā cabul q; lingua phenicū sonat displicere. ⁊ primū terra illa vocata est galilea gentiū. non qd ibi gentes habitaret. sed q; sub ditione regis gentilis erat. Refert iosephus mienandum phenicē bystoriographū scripsisse q; salomon ⁊ byrā muro sibi scripserunt enigmata ⁊ figuras. q; qui solueret certaz daret alteri pensionē. Cūq; artaref byram in solutōe psulebat thyrriū iuuenē ab demū ab demonis filiū qui omnia defacili explicabat.

De opib; salomonis. Ca. XXV.

Dorro conuertit animū salomon ad muros ciuitatis pstruēdos quos miro robore ampli auit. Quas quoq; regias q; ad hierosolimam ducerent. nigro lapide strauit. In plurib; vero locis ruinas ciuitatū reparauit. Sed ⁊ nouas ciuitates p oportunitate locorū fundauit. quasda; ptra hyemis intemperie. quasda; aduersus cauma estiuum. quasda; ptra veris ⁊ autūni mutabilitatem. In terminis vero terre edificauit vrbes tabernaculorū imo vltra fines terre pmissionis p plurimas vrbes occuparat. socro suo pharaone rege egipti ei prebente auxiliū. Qui vrait iosephus vlti? regū egipti dicit? est pharao. qd interpre ratur regnans. Qui cū ammiraref opera salomonis. precipue commendabat domū saltus. ⁊ sacrificia frequētia leuitarū circa ea. Dorro de filijs israel nullū fecit

salomon seruū. sed erant viri bellatores ⁊ ministri ei?. ex quib; erant sup oia opera salomonis ppositi. cccc. l. Chananeos autem de mōte libani vsq; ad ciuitatē amathibi fecit sibi seruos tributarios. Classē quoq; fecit rex salomon in insula quadaz egiptiaca rubri maris que dicitur asyongabris. et nauigabant cum fuis salomonis viri nautici de tyro. que tūc insula erat. et deferebant de ophir aurū multū. et circūeuntes indiam ⁊ siciliam. post elapsū triennium referēbant salomoni aurū. cccc. ⁊ .xx. talentoz. et argentū. et dentes elephātoz. et simeas et pauos. et gemmas et ligna thina mltā nimis. que erāt de lignis sethim. et odorifera. de quibus fecit rex salomō fulcra ⁊ sedilia domus dñi et domus regie. et cytharas et liras cantozib;. nam cynara et nabla ex electro cōstituit. Quasi nullius precij erat argentū in dieb; ei? nam et sedilia pro forib; domoz plurima in iherusalem argentea erant. Sed et ligna cedrina. quasi sicomori ligna abūdbant in ea.

De regina Saba. Ca. XXVI.

Ad horum incre dibilem opinionez regina saba excitata. venit tentare eum in enigmatibus. Et ingressa est in iherusalem cū cōmitatu multo et diuirtif ineffimabilibus. Est autē saba quandoq; nomē regionum. sed hic est ciuitas regalis ethiopte. Qui? nominis significatōes apd hebreos disti guitur per apices literatū sui et samech. Erodorus dicit. post mineum qui menphym condidit. reges egipti dictos fuisse pharaones. quod sonat regnantes. Quibus successit nichaula regina egipti ⁊ ethiopte. quā putat iosephus venisse ad salomonē. Que ingressa ad eum locuta est vniuersa que habebat i corde suo. Nec fuit fmo qui regē lateret. sed docuit eā in oibus his que pposuerat. Et ammirās non habebat vltra spiritū. dicens samā regis

Historia libri.

minorē esse veritate. Veruntamen tria p̄
ceteris ammirabatur. domū saltus. et su-
pra templi fabricam ordinem quoq; et
frequentiam ministrantium in templo.
Terciu vero ordinem. et distincōem fui-
entium regi in mensa. **Maz** et pincerne si-
mili cultu ⁊ distincōe ab alijs ornabatur.
similiter et panum latores ⁊ vapiferi. vt
in tanta multitudine ministrozū null⁹
dubitaret quis cuius rei ministerio fun-
geretur. **Dedit** autē regina munera. c. xx.
talenta auri. et gemmas preciosas ⁊ aro-
mata. quanta ⁊ qualia non fuerant visa ī
iherusalem. **Dicit** etiam iosephus eā de-
disse regi radicem balsami. vnde propa-
gate sunt in eu-
gaddi vinee bal-
samite. **Qua**z postea cleopa-
tra abstulit pessima ve-
gina egipti.
redonauit nihilq; fuit qd̄ postulanti non
preberet. **Que** regina gratis suscipiēs ad
propria remeauit. **Tradit** quidam eā re-
scripsisse salomoni. q̄ presentialiter ei vi-
cere timuit se vidisse. i. quoddā lignum ī
domo saltus. in quo suspendēd⁹ erat qui-
dam pro cuius morte regnum iudeozū
periret. et certis indicijs illud regi indica-
uit. **Qd̄** timens salomon in profundissī-
mis terre visceribus occultauit illd̄. **Pro-**
cuius virtute aqua mora sanauit egro-
tos. quod tamen in libris suis negāt se ha-
bere lebezi. **Sed** quomodo circa tpa xp̄i
in probatica piscina supenatauerit incer-
tum est. et creditur fuisse hoc lignum cru-
cis dominice.

De aduersarijs salomonis.

C. XXVII.

Procedēte vero
tpe amauit rex salomon milieres
alienigenas ⁊ legē ⁊ posuit maculā in glo-
ria sua. et scisma in genere suo. **Fuerūt**q;
ei vxores regine. q. septingente. **Ioseph⁹**
tamē dicit. lxx. et ꝑ cubine. ecc. que auerte-
runt cor eius cū iam senex esset. et secutus

est deos alienos ne delicias suas cōtrista-
ret. **Et** edificauit in excelsis circa iherusalē
tria fana idolorū. vnū astarche dee sidonio-
rum que iuno dī. **Scdm** chamaz ydolo-
moabitariū. **Terciu** moloch idolo amoni-
tariū. cuius fanū statuit in mōte oliuēri et
regione templi. qd̄ plurimū deo displicu-
it. **Unde** et postea dicitur est locus ille lo-
cus offensionis. **Venit** ḡ ad eum ꝑ hēta
missus a deo nathan vel alius dices. **Hec**
dicit dñs. **Quia** scidisti pactū meū scidā
regnū tuū. et dabo illud suo tuo. non ra-
men totū sed tribū vnā. i. tribū iuda da-
bo filio tuo. **Propter** dauid suum meuz
ꝑpter quē etiam non faciā hec in diebus
tuis. **Porro** cum vixisset salomon in sum-
ma pace. circa finem vite suscitauit ei do-
minus aduersarium adad ydumeum de
semine regio. qui in tempestate illa quan-
do deseuit ioab in idumeos puer fugit in
egiptum. cui postea rex egipti dedit vro-
rem sororem vxoris sue. que peperit ei fili-
um ienebath. **Cū**q; audisset adad dauid
et ioab mortuos esse. et salomonē infama-
tum. egressus de egipto infesta bar israhel
suscitauitq; ei dñs alium aduersarium
zaron p̄cipē latronū in damasco. **Iero-**
boam quoq; filius nabath effrateus de sa-
reda fuiens salomoni. leuauit ⁊ regē ma-
num suā hoc modo. **Salomon** edificauit
mello muros a radice voraginis extollēs
vt coequaret eos ciuitati dauid. videntq;
salomon ieroboam bone indolis ⁊ intū-
strium. statuit ei p̄fectum opis. et dein-
de constituit eum super rectigalia viuere
se domus ioseph. **Quadam** die duz egre-
deretur ieroboam de iherusalem. inuenit
eum in via achias ꝑ hēta sylonites oper-
tus pallio nouo. quod scidit in. xij. p̄tes.
et ait ad ieroboam. **Tolle** tibi. x. scissuras
Hec enim dicit dominus. **Dabo** tibi de-
cem tribus. et eris rex super israhel. filio au-
tem salomonis dabo vnā. vt remaneat
lucerna dauid corā me in ierlm. quaz elegi
vt esset nomē meū ibi. **Quo** audito iero-

boam intumescēs suadebat populo vt recederet a salomōe. Quamobrem salomō voluit eum interficere. Tunc ieroboaz fugit in egiptum ad susacregez egipti vsq; ad mortē salomonis. Reliqua vero verborum salomonis et omnia que fecit. scripta sunt in libro verborum. vel in libro dierum salomonis

Hunc librū qui dicitur paralipomenon sed quia nec i eo scripta sunt reliqua opera salomonis rarius putatur est hunc librū nō superesse. Porro munitq; salomō cum patribus suis et sepultus est in ciuitate dauid cum regnasset in iherusalem super

omnem israhel. xl. annis. Queritur autē qua ratione dicatur salomon senex fuisse cum modicum ultra. l. annos vixisse legatur. Roboam enim mortuo patre. xl. et vnus anni erat. quem salomon cum. xi. annos esset genuisse perhibetur. Plinius q; super hunc locū dicit iosephus ita. Votus est salomon valde longeuus. qui regnauit annis. lxx. Cixit autē. xciiij. ānis sed dina scriptura eos tantum annos exprimit. quibus regnauit anteq; preuari caretur. In diebus salomonis fuit rex septus latinorū siluius alba filij enee filij.

Deroboam et diuisione regni. Capi. XXVIII. **Q**uod est mortem salomonis successit ei roboam. et erat mater eius naama amanites. Porro ieroboam audita morte salomonis reuersus est de egipto. et venit in sichein ad tubōā cū omni multitudine israhel que

tauerat eū. Cūq; vellent roboā constitui ere regē dixerūt ad eū. Imminue paululum de graui iugo quod imposuit nobis pater tuus. et fuimus tibi. Nec ē intelligēduz de iugo tributi. sed vectigalium in expensas quibus preerat achimaas sub salomon Qui respōdit. Ire et redite ad me in diem terciū. Interim psuluit senes sadoch. sc; et banaiam et ioiadam. et reliquos principes salomonis. Qui dixerūt. Si hodie audieris eos. leniter eis loquēs seruiet tibi in eternū. Post hęc consuluit adolēscētēs nōn etate nū sed moribus. Qui dixerūt. Imperiose loquere populo et pminando. et timentes fuient tibi. Et redeunte ppo in terciū diē dixit ad eos. Digitus meus minimus grossior est humero patris mei. Pater meus cecidit vos flagellis. ego cedaz vos scorpionibz. q. d. ego sum potentior patre. et maiora faciaz super vos. Est autē scorpio rubus aculeatus. vel flagellum vgarz nodosum. vel scutica habēs in summitate glandes plumbeas et indignatus pplus ait. Que nobis ps i dauid. vel que hereditas in filio isai. q. d. Queq; tribu portionē suā hereditariā habet a dño que necessitas ē vt ex vna eligatur qui regat alias. Queq; tribu regat hereditatem suam. Et recesserunt. x. tribus ab eo. Ipse vero misit post eos aduram. qui erat super tributa. et lapidauerunt eū. Tunc timens roboam fugit in iherusalē. Decem vero tribus constituerūt ieroboam regem super se. iudas vero et beniamin secute sunt roboam. et fuerūt cum eis leuite ppter templum quod erat in iherusalē et tunc separata ē monarchia regni hebreorum in duo regna. nec amplius ad vnitatem redijt. Et dicitur est regnuz. x. tribuum isrl pro multitudine sui. nomē iacob patris sui sibi refuans. Dicitū est et effraym. qz ieroboam qui de effraym primus eis imperauit. quasi tunc primum impleta esset benedictio super effraym. Altero ro regnū dicitū est regnū iuda ob dignitatez

Historia libri.

tribus regie. De utroque regno prosequitur
historia quasi modo intercalari. Et in
cisive. nunc de hoc loquitur. nunc de illo.

Quod diligens lector de facili deprehendet.

De ieroboam abdo et vitulo. C. XXIX

De ieroboam abdo col

legit exercitum. c. lxxx. milia electorum
ut pugnaret contra israel. Et misit ad eum
dominus semeiam prophetam dicentem. Hec dicit do-
minus. Non pugnabitis contra fratres vestros.
a me enim factum est verbum hoc. Quod de
scismate regnorum intelligendum est. Et qui
euerunt a prelio Ieroboam autem dixit in cor-
de suo. Si ascenderit populus iste in iheru-
salem. terra in anno conuertetur cor eius
ad dominum suum ieroboam. et interficient me
Tunc excogitato consilio fecit. vij. vitulos
aureos quos iosephus vitulas vocat. et
constituit utriusque fanum. alterum in dan. al-
terum in bethel. et dixit ad populum. Ecce
dixit tui israel. qui eduxerunt te de terra
egypti. q. d. Omnis locus habet deum. non
habebitis necesse ut ascendatis ad hostium
ciuitatem ut ibi queratis deum. Feci vo-
bis vitulos equiuocos deo. ut in eis ado-
retis dominum. et constituam et vobis sacerdo-
tes et ministros. ne filii leui egeatis Cum
ergo immineret scenoplogia. constituit eis
diem solennem in mense octauo. quinta
decima diem mensis. Forte transfudit festum
de mense septimo. in octauum. vel lunationem
septembris descenderat in octobrem Tunc
ascendit populus in bethel ad diem festum.
Dominus autem misit prophetam de iu-
da in bethel. qui in paralipomenon nota-
tur abdo. hic a quibusdam creditur fuisse
gad. qui rege stante super altare ad immo-
landum exclamauit. Altare altare hec dicit
dominus. Nascetur filius domui dauid
nomine iosias. qui comburet super te ossa
sacerdotum tuorum eruta de tumulis suis.
Et ait ad populum. Dabo vobis signum
quod locutus sit in me dominus. Ecce al-
tare scindetur et effundetur oblatio que est

in eo. Tunc rex extendit manum suam pro-
cipiens eum apprehendi. et statim aruit ma-
nus eius cum brachio. Altare quoque scis-
sum est et effusa sunt omnia que erant in
eo. Et timens rex ait ad prophetam Ora
pro me ut restituatur manus mea mihi.
Quo orante. reuersa est manus regis ad
eum. Cuius dixisset ei rex. Veni ut pran-
deas mecum. et dabo tibi munera. Respon-
dit. Non possum. Sic enim precepit mi-
hi dominus. Non comedes panem neque bibeas
aquam. neque reuerteris per viam quam in-
cedis. Egressus itaque de bethel. reuertebatur
in iherusalem per aliam viam. Erat autem
in bethel propheta quidam sener et iacens
in lecto. Cui cum indicassent filii eius que
viderant et audierant. dixit eis. Strenu-
te mihi asinum. Et ascendens abiit post
vitum dei. et ait ad eum. Redi mecum ut
comedas. Qui respondit. Non possum.
quod prohibuit me dominus. At ille. Propheta
sum sicut et tu. et dixit mihi dominus Re-
duce eum tecum ut comedat. et ita seduxit
eum et reduxit. Cuius sederet ad mensam
factus est fimo domini ad prophetam qui
reduxerat eum. et ait in spiritu. Quia non
custodisti mandatum domini. non in se-
pultus es in sepulchrum patrum
tuorum. Et nota. quod per iniustitiam iuste lo-
cutus est spiritus sanctus ut ex eodem ore
propheta penam acciperet. unde et culpa
acceperat. Cuius rediret vitum dei post pra-
dium. occidit eum leo in via. asinus autem
stabat iuxta illum. et leo custodiebat cada-
uer nec asinum tangens nec illum. Quod
cum accepisset sener ille propheta. reuulit
cadauer eius. et posuit illud in sepulchro
suo dicens filiis suis. Cum mortuus fue-
ro ponite ossa mea iuxta ossa eius. ut par-
catur ossibus meis pro eo. quando fiet
verbum domini de crematione ossium su-
per altare. Ieroboam autem non est
reuersus a via sua pessima. Nam se-
ner ille propheta persuadebat ei non fu-
isse verum prophetam quem dominus occiderat

Regum tercij.

et teretaz ipsius plabore sacrificandi ob-
stupuisse. et cum requievisset ad naturā pro-
prium remeasse. Altare vero propter on-
improitorum ruptum fuisse aiebat

De morte hieroboam. C. XXX.

In diebus illis egro-

tauit abia fili⁹ hieroboam. et ait rex vxori
sue. Comuta habitū ne agnoscaris vxor
mea. et vade in sylo ad achiam prophetaz
qui tibi quon-

dam locutus est
de regno. ipse in-
dicabit tibi quid
euerturum sit pu-
ero huic. Et ascē-

dit mulier ad ach-
iam qui videre
nō poterat pre se

nectute. sed pre-
instructus a domino ait. Ingredere vxor
ieroboā. que te aliā simulas? Glade et dic
ieroboam. Hec dicit dominus. Exaltavi

te de medio populi. tu autē projecisti me
post tergum tuum. fecisti tibi deos aliēos
et conflastiles. et ego percutiam de ierobo-

am in gentem ad parietem et clausurā. i.
incarceratum et nouissimum in israhel. i.
delebo de domo eius vilissima. que p sui

vilitate negligenda putantur. et dabo ca-
dauera eorum canibus et feris. Tu autē
revertere. et in introitu tuo morietur pu-

er qui solus de domo ieroboam inferetur
in sepulchro. Et redijt mulier in iherusa et
mortuus est puer. et sepelierunt eum. Re-

liqua vero ieroboam scripta ista sunt
in libro verborum dierum regum israhel
Et mortuus est ieroboam cum regnasset

xx. et duob⁹ annis. **P**orro roboam re-
gnauit in iuda que continebat tribū iuda
et beniamin. xl. et vii. annierat cum regna-
re cepisset. et xvij. annis regnauit in iheru-
salem. Sed et iudas populus ille pec-
cauit coram dño. et fecit sibi aras statuas
et lucos super excelso mōtū. Sed effemi-

nati fuerunt in terra iuda. i. cultores cibe-
les euitati natura vel actu sicut legitur de
ierophantis. Offensusq; dominus. susci-
tauit contra iu-

dam susac regez **H**iero. quod est sacru
egipri. anno. v. et phanum quod est
regni roboam. replū. q̄i sacru replū.

Qui ingrediens iherusalem. pactis pre-
cedentibus cum ei resisteren non posset fe-
dera non seruauit. Fecit enim pactum cū

eo de quorundam murozum destructōne
quod transgressus ē. Diripuit thesauros
domus domini et dom⁹ regie. scuta quo-
q; aurea diripuit. que fecit rex salomon p

quibus fecit roboam rex scuta crea. **H**ab-
uit autem roboam vxores. xvij. concu-
binas vero. xxx. **A**unt hebzei. li. ānis
et nati sunt ei fi-
lij. xxvij. filie ve-
ro. lx. Reliqua

desperasse iudeos.
roboam scripta
sunt in libro verborum dierum regum iu-
da. **O**pa eius prima et nouissima scripsit
femeias ppheta. et mortuus est roboam.

et sepultus in ciuitate dauid. et regnauit
pro eo filius eius abia. **I**n diebus ro-
boam latinozum septimus rex fuit filius

achis siue siluius egipcius **R**efert ero-
dotus susac regem egipci multas gentes
sibi subiugasse. et quasdam sine prelio ce-
pisse. **I**n subsannatione quarum in sta-

tuis earum que triumphanti prefereban-
tur genitalia mulierum insculpsit signifi-
cans eas euiratas esse **R**efert quoq; ethi-
ophas et phenices ab egipcijs didicisse cir-
cuncisionem. **D**e abia C. XXXI.

Situr in octauodeci-
mo āno regni ieroboā regnauit abia sup
iudā. Trib⁹ ānis regnauit in ierlm nomē

mētis ei⁹ maacha filia tamar filie absalō.
Et ambulauit in oibus peccatis p̄is sui.
Et factū est preliū inter ieroboam et abiaz
in loco qui vocat mōs amorreoz et habu-

it abias p̄ra spem victoriā inestimabilē.

Historia libri.

Et mortuus est abia. et sepelierunt eum in civitate dauid. et regnavit asa filius eius pro eo. In anno .xx. ieroboam regnavit asa super iudam. et .xl. et vno anno regnavit in iherusalem. Nomen matris eius. i. auie maacha. Et nota quod roboam et ieroboam dicitur pregnasse .xxvij. annis. et postea abia concipit ieroboam tribus annis. et sic impleti sunt .xx. anni regni ieroboam. Non ergo in .xx. anno ieroboam cepit regnare asa ut dicitur est. sed potius in .xx. primo. quod per sinodochum dicitur est. Dicitur enim abia regnasse tribus annis eo quod regnavit duobus annis. et in parte quadam tertij. et in reliqua parte eiusdem tertij anni cepit regnare filius eius asa. id est in vicesimo anno regni ieroboam. Huiusmodi contrarietates sepe occurrunt in sequentibus. quoniam quedam determinantur per sinodochum. Vel quia conregnauerunt quandoque filij cum patribus ut post dicemus. Que vero determinari non possunt. vicio scriprozum a scribuntur.

De asa et regibus israel. Nadab et baasa. et Dela. Ca. XXXII.

Dicitur asa fecit rectum

coram domino sicut dauid pater eius. et abstulit effeminatos de terra. et fordes ydolozum. et maacham matrem suam amovit ne esset princeps in sacris priapi. et subvertit specum eius. et simulacrum turpe combussit in torrente cedron. excelsa tamen non abstulit. Porro nadab filius

ieroboam regnavit super israel. anno secundo asa regis iuda. Dic pater quod ieroboam in principio .xx.

secundi anni regni sui mortuus est. Dic annus fuit secundus regni asa. et regnavit super israel duobus annis. i. vno anno et aliqua parte alterius anni.

Aiunt hebrei asa conminuisse ydolum in pulverem. et clam sparsisse in torrente cedron quod ut palam fieret ex aqua ignis processit a domino.

vocatur annus per sinodochum. sicut dicitur in euangelio christus predicasse tribus annis et dimidio. ut pars dimidij anni vocetur dimidius annus. Sepe etiam fit contra. ut tota summa temporis nomine partis sue vocetur per sinodochum. ut ibi. Noe cum .d. esset aetatis genuit sem. cum tamen esset noe .d. et duorum annorum. Hec duplex sinodochus plurimum occurrit in sequentibus. Sed hec dicta sufficiant. Nadab vero ambulavit in vijs patris sui qui bus peccare fecit israel. Qui cum obsideret ierusalem urbem philistinorum insidiatu ei baasa interfecit eum. et regnavit pro eo anno .iiij. asa regis iuda. et percussit omnem domum ieroboam iuxta verbum achie filonitis. et regnavit in iherusalem .xxiiij. annis non tamen completis. Et erat bellum inter asa et baasa cunctis diebus eorum. Porro asa .x. anno regni sui percussit azarias regem ethiopiae plagalgrandi. qui irruerat in terram iuda. Et rediens asa a victoria occurrat azarias prolixo dicens victoria sibi a deo concessam. quod legitima eius fuabat. Tunc scripsit asa in omnes puincias ut oes legitima diligenter fuarent. Baasa vero rex israel.

peccavit coram domino ambulans in vijs ieroboam et ultra. et venit ad eum hien prolixo filius anani dicens. Hec dicit dominus. Exaltati te de pulvere tu at ambulasti in vijs ieroboam. et in multis peccare fecisti populum meum. et ideo auferam posteriora tua. et faciam domum tuam sicut domum ieroboam. Pro his tamen non quieuit baasa sed ascendit in iudam. et edificavit ramath .xl. stadibus a iherusalem. Cumque asa rex iudaei deret se artatum. tollens aurum et argentum de domo domini et domo regia misit illud per suos ad benadab regem sirie in damasco.

Nota quod iste baasa non fuit de genere ieroboam. quod in regibus israel non semper successit filius patris sed raro.

Regnum vero iuda nunquam excessit genus suum quod si filius successit patri.

Nota quod iste baasa non fuit de genere ieroboam. quod in regibus israel non semper successit filius patris sed raro. Regnum vero iuda nunquam excessit genus suum quod si filius successit patri.

Regum tercij.

dicens. **F**edus fuit inter patrem meum et patrem tuum. et inter me et te. **P**eto ut irritum facias fedus quod habes cum baasa ut recedat a me. **E**t a quiescens benedixit exercitum in ciuitates israel. **Q**uod audiens baasa intermisit edificare rama et reuersus est in tersa. **R**ex autem asa misit in omnem iudam dicens. **N**emo sit excusatus. **E**t tulerunt lapides et ligna de rama. et muniuit de eisdem rex asa gabaa et maspha. **E**t venit ad eum hieu propheta. vel ut quidam volunt ananus pater hieu arguens eum quod relicto domino spem posuerat in regem sirie. et misit eum rex in neruum propter quod in tempore senectutis sue asa doluit pedes. et mortuus est et sepultus in ciuitate dauid. **E**t regnauit iosaphat filius eius pro eo. **S**ub asa fuit octauus rex latinorum filius capis. **T**eruntamen eo adhuc uiuente. descendit secundus quosdam hieu propheta ad baasa regem israel arguendum. et occidit eum baasa. **M**ortuus est ergo baasa. et sepultus in tersa. **O**ccisus est autem ut dicit iosephus a creone similione suo. **E**t regnauit pro eo in tersa filius eius hela anno. xxvi. asa regis iuda. **E**t regnauit super israel duobus annis id est anno et parte anni. **Q**ui cum uenisset in domo arisa prefecti sui. percussit eum tenulentum zamri seruus suus dur medie partis equitum. **P**ercussit quoque omnem domum baasa iuxta uerbum hieu prophete.

De zamri et amri C. XXXIII.

Anno uicesimo

et vij. asa regis iuda regnauit zari in thersa. vij. diebus. **P**orro exercitus israel obsidebat iebethor. **Q**ui cum audisset zari occidisse regem constituit sibi regem amri qui erat princeps militie in castris anno. xxvij. asa. **A**scendit ergo amri. et omnis israel cum eo et obsidebat thersa. **T**imens autem zamri fugit in domum regiam. et succendit se cum ea. **T**unc diuisus est populus israel. **M**edia pars

sequebatur thebni et media pars amri. **E**t durauit hec contentio tribus annis. et plus. tamen amri. qui iam regnabat. et preualuit amri et interfectus est thebin anno. xxxi. asa regis iuda. et regnauit amri super israel hxl plene. et. xij. annis regnauit. **A** prima electione sua in thersa regnauit. vi. annis. et emit asomer duobus talentis argenti montis partem in quo erat ciuitas mareon. et reparauit eam et imposuit ei nomen samareon. qui asomer et mareon que grece dicitur samaria. et in ea posuit sedem regni que prius fuerat in thersa.

Et Samaria est nomen ciuitatis et regionis coraz domino suo ut hic apparet.

per omnes qui fuerunt ante eum et mortuus est et sepultus in samaria. **E**t regnauit achab filius eius pro eo. anno. xxvij. asa regis iuda. **H**ic forte patet uicium scriptorum. **R**egnauit enim amri per achab. xij. annis ut dictum est. et cepit regnare anno. xxxi. regni asa. qui regnauit. xl. et uno anno. et ita asa mortuus est adhuc amri uiuente. **U**ter est autem quod dicit iosephus. quod iam regnante iosaphat filio asa cepit regnare achab. **T**amen determinatorem qui hic fieri solet in fine regum ponemus. **D**e achab et iezabel et helia.

Ca. XXXIII.

Et regnauit achab super israel. xx. et duobus annis. **T**amen iosephus dicit. xx. annis et duobus mensibus. **N**ec suffecit achab ut ambularet in uis ieroboam. sed introduxit idola gentium in israhel. et duxit uxorem iezabel filiam methabal regis sidoniorum. et edificauit in samaria fanum et altare baal et adorauit eum. **I**n diebus eius reedificauit abiel de bethel iericho. **C**umque poneret fundamenta eius. mortuus est abiram primogenitus eius. **C**umque portas munitet. mortuus est segub nouissimus filius eius iuxta interpretari ouem iosue. **E**t misit dominus heliam resbitem de habitatoribus galaad

Historia libri.

ad achab. Qui ait ad regem. **U**iuir dñs de' isrl' in cui' p'spectu sto. si erit anis' his ros & pluuia. nisi iuxta oris mei vba. **A**pe opes is est. **U**el ponitur si pro nō. **E**t que rebat achab animā helie. **Q**ui fugit ex precepto dñi. et latuit in torrente caritis qui est contra iordanem. **C**orui autē deferebāt ei panem et carnes mane & vespere. et bibebat de torrente. **P**ost dies autē siccatu ē torrentis. **N**on enim pluerat super terram. **E**t ait dominus ad heliam. **G**rade in sarepta sydonioꝝ. precepi enim ibi mulieri vi due vt pascat te. et erat sarepta vrbs modica inter thyrū et sidonē. **S**ed & silua iuxta urbē sarepta dicebatur. **C**ūq; venisset helias ad portā ciuitatis. apparuit ei mulier vidua colligens ligna. **C**ūq; quēsisser ab ea poculum aque. addidit etiam vt afferret ei buccellam panis. **Q**ue respondit se non habere nisi pugillum farine in ydria et paululum olei quo p'spergeret eā et panem ex eo factum comederet cū filio suo. sed post deficiente cibo tabescerēt. **A**d quā helias ait. **N**oli timere fac mihi primum subcinericeum panem. tibi et filio tuo facies postea. **D**ec enim dicit dominus ydria farine non deficiet. nec lebitur olei minuetur. donec pluat super terram. **F**uitq; helias apud viduam tempore aliquo. **P**ost hoc mortu' est filius mulieris. **Q**ue dixit ad heliam. **C**ur ingressus es ad me. vir dei vt rememorarent iniquitates mee. **I**magis apparerent ex contrario iniquitates tue. et ideo interficeretur filius meus. **E**t posuit helias puerum super lectum suum in cenaculo superiori. et ex pādīt se super eum tribus vicibus & clamauit ad dominum. et reuirit puer. **Q**uem recipiēs mulier ait. **N**ūc cognoui quoniam vir dei es tu. **I**unc puerum tradunt hebrei filie ionam prophetam.

De sacerdotib; quos interfecit helias
Capi. XXXV.

Post tercium an

num ariditatis & famis. dixit dominus. ad heliam. **G**rade ostende te achab vt de; pluuia super terram. **E**rat autē fames veltmens in samaria. cuius etiam meminit menander in gestis sydonioꝝ. **E**t bebat achab procuratorē domus sue abdiam. qui cū interficeret iezabel prophetas domini. abscondit. c. pphetas i duab; speluncis quinquagenos et pauit eos pane et aqua. ppter quod postea spiritu prophete donatus est. **A**d quē dixit achab. **D**escendamus ad conualles. & queram' pabula equis et mulis et diuiserunt sibi regiones. **O**ccurrit autem helias abdie in via dicens. **G**rade dic dño tuo. **A**dest helias. **A**t ille. **Q**uid peccauit? **Q**uando nuntiabo achab. **A**dest helias. **S**piritus domini asportabit te in locum quem ignoro. et nō inueniēs te achab interficiet me. **S**eruus autē tuus timet dominu; ab infanzia sua. **E**t ait helias. **U**iuir dominus. qz bo die apparebo achab. **E**t vocatus achab p abdiam occurrit helie et ait **Z**u nees ille qui cōturbas israhel? **Q**ui respondit. **N**ō ego turbauit. sed tu & dom' patris tui. qui relinquentes dominum securi estis baal. **V**eruntamen congrega ad me omnem israhel in montem carmeli. et pphetas baal. cccc. quinquaginta. et prophetas lucoꝝ cccc. qui comedunt de mensa iezabel. **E**t congregati sunt populus & prophete i montibus carmeli. **E**t ait helias ad populum vsq; quo claudicatis in duas partes? **S**i dominus patrum vestrorum deus est. sequimini illum. **S**i autem baal. sequimini eum. **N**on respondente autem populo. **I**tulit helias. **E**go sum hic solus propheta domini. et prophete baal multi. **V**entur nobis duo boues. illi eligant bouem vni cuius frustra ponent super ligna. igne non supposito. et ego faciam similiter de altero boue. **O**psi inuocabunt deos suos et ego deum meum. et qui exaudierit dādo ignem de sublimi. ipse sit deus. **E**t placuit populo propositio helie.

Regum tercij.

Cumq; sacerdotes baal fecissent quod di-
xerat. inuocabat baal a mane vsq; ad me-
ridiem. et transiliebant altare quod fece-
rant. et incidebant se iuxta ritum suum la-
eolis. ita vt sanguine perfunderent. De-
mones eniz plu-
rimum delectan-
tur oblatiōe san-
guinis humani
et illudebat eis
helias dicēs Ex-
altate clamorem
forte deus vester
dormit. aut cum

Amare demones san-
guinem humanuz di-
cit ysidorus. lviij. c. i/
deo quoriēs nigromā-
tia fit. cruoz aque mi-
scetur. vt colozesang-
uinis facili? puocet.

aliquo alio loquitur. aut in diuersorio est
Et dixit helias ad populum. Accedite. Et
presente populo curauit altare dñi quod
destructum fuerat. i. destruxit altare eozū
et mundauit locū. vt ibi faceret altare no-
uum coraz dño. Et tulit. xij. lapides iuxta
numerum tribuum israel. et edificauit ex
eis altare in nomine domini israel. Et fecit
aqueductum in circuitu altaris per duo
loca. Et ligna superposuit. et membra bo-
uis. precepitq; afferri aquam forte de ma-
ri vicino. et effudit super holocaustum et
ligna. Et facta est terra effusio aque vsq;
ad impletdem aqueductus ne forte puta-
retur arte magica de viscerib; terre susci-
tasse ignem. Et damauit helias ad dñm
in aurib; populi. Dñe deus patrum no-
strorum exaudi me hodie. vt discat popu-
lus iste quia tu es dñs deus. Et descendit
ignis de sublimi vorauit holocaustum et
ligna. et lapides. puluerem. et aquam que
erat in aqueductu lambens. et adorauit
populus. et ait. Dñs ipse est deus. Et mā-
dāte helia apprehenderūt omnes pphetas
baal. et duxerunt ad torrentem cyson. et in-
terfecit eos ibi helias. Et ait ad achab. A-
scende. et comede ante descensum pluuie.
Et comedente achab. helias ascendit ver-
ticem carmeli. et pronus in terraz capite
inclinato inter genua orabat. et ait ad pu-
erum suum. Clide contra mare. si ascen-

dat nubes. Erat enim aer serenissim⁹. Et
ait puer. Non est quicq;. Et misit eum se-
pties. Septima autē vice ascendebat nu-
becula de mari. excrecens vsq; ad homis
quantitatē. Et ait helias ad achab. Descē
de cito in iezabel ne te occupet pluuia. Et
ecce contenebrati sunt celi. et nubes. et ven-
tus. et pluuia facta est grandis. Festina-
uit autē achab i iezabel. et facta est man⁹
dñi super heliam. et currebat ante achab
donec intraret urbem. Cūq; accepisset iez-
abel que fecerat helias pphetis suis. indi-
gnata misit nuncios ad heliā dicēs. Hec
faciant mihi dij
et hec addāt. nisi
cras hac hora po-
suero aīam tuaz
sicut tu posuisti
animam vnus
ex illis.
stratiuum pronomen ponitur. vt quicum-
q; etiā malū sibi accidere preceſ. nisi hoc
fiat.

Sicut in salutationis
bus verbū propterni-
mum affectum nō po-
nitur ut q; vir intelli-
gatur ita in huiusmo-
di locutionibus demō

De fuga helie et vocatione helisei.
Ca. XXXVI.

Et timēs helias
fugit in berſabee. et diuisit ibi pu-
erum suū ionā vt tradunt. et solus intra-
uit in desertum viā vnus diei. Et sedens
subter vna; iuniperum. orauit vt morere-
tur ibi. dicens se non esse meliorem. id est
digniozem vita patribus vt illis perdi-
tis ille viuere exoptaret. et projiciēs se ob-
dormiuit. Tunc angelus dñi tetigit euz
dicens. Surge comede. Et ecce ad caput
eius erat subcinereus panis. et vas aq; et
comedit et bibit. et rursum obdormiuit.
Et suscitauit eum angelus secūdo dicēs.
Comede grandis tibi restat via. **J**o-
sephus tamen dicit angelum non excitaf-
se euz. sed aliquē. Et comedit helias. et am-
bulauit in fortitudine cibi illius. xl. dieb;
et xl. noctib; vsq; ad montē dei oreb i quo
apparuit domin⁹ moysi i rubo. Et mansit

Historia libri.

ibi helias in spelunca. Et ait dñs ad eum
Quid hic agis helia? Qui respondit. ze-
latus sum aduersus israel pro te. Nam al-
taria tua destruxerunt. pphetas tuos occi-
derunt. et relictus sum ego solus et q̄runt
animam meā et aufugi. Et ait dñs ad eū.
Egredere. et transibit dñs corā te. Tria
tamen prius visibiliter transierunt. i. qui
bus non transiit dñs. Primo ergo tran-
siit ventus fortis. conterens petram. sed
non inuento dominus. Secundo transi-
it cōmorio terre. sed non in ea dominus
Tercio transiit ignis. sed non in igne do-
minus. Quarto transiit sibi aure tenu-
is. et cum eo dñs. Et operuit helias vultū
suum pallio. et sterit iu ostio spelunce. Et
dominus transiēs dixit ad eū. Quid hic
agis helia? Et respondit ei sicut et sup̄. Et
dixit dñs ad eū. Reuertere per desertum
et vade in damascum. et in vltionem mei
inunges azahel regē super syriam et hieu
filium nansi regem super israel. helizeum
autem filium saphat de abela inunges p-
phetam pro te. et isti tres interficient ydo-
latrias de israel. alios azael. alios hieu. a-
lios heliseus. et relinquā mibi in israel.
vij. milia viroz. quoz genua nō sunt cur-
uata baal. nec osculari manum eius. Et
nota q̄ helias non aliter vnxit azahel. nisi
q̄ predixit per heliseum eum regē futurū.
Hieu vero nec ip̄e nec helizeus
inunxerunt. sed vnus pphetarū
miss⁹ ab heliseo. heliseus vero nō
vnxit. nisi q̄ pal-
lium suum posu-
it super eū. Non enim in lege vn-
gebantur. nisi rex et sacerdos. Profectus
ergo helias inuenit. xij. viros arantes in
xij. iugis boum quorum vnus erat helise-
us. et posuit helias pallium suū super eū
et continuo pphetavit heliseus. vt ait iose-

phus. Et currens post heliam ait. Oscu-
ler oro te patrem meum et matrem meam
et sequar te. Et reuersus macrauit par bo-
um et corit illud in lignis aratri. et dedit
efcas contribulib⁹. et surgens securus est
heliam et ministrabat ei.

De prima obsidione samarie.
Capitulum. XXXVII.

Oro benadab
rex syrie obsidebat samariam ha-
bens secum. xxxij. reges. et misit ad achab
in samariam dicens. Si vis vt recedam a
te. cras hac eadem hora mittam suos me-
os. et omne quod placuerit eis tollent de
domo tua et domibus suorū tuoz. etiā pro-
res et liberos. Et inijt achab p̄siliū cum
senioribus. Qui dixerunt. Non acquie-
scas illi. Et respondit achab nuncijs bena-
dab. Dicite dño meo. Omnia que mis-
isti in nūcio meo facere possum. hanc autē
rem facere non possum. s. de vxoribus et li-
beris. Et indignatus benedab remisit ad
eum dicens. Hec faciant mihi dñi et bec
addāt. si suffecerit puluis samarie pugill
omnis populi mei qui sequitur me. Sa-
maria habebat interius terram pene mu-
ris equalem. et est sensus. Tanta mecum
est multitudo. vt si singuli lapidem vnū
vel stipitem vel cespitem. pportauerit tā-
tum extruent aggeres qui equabuntur mu-
ris samarie et terre intus posite. et ita ex-
quo pugnabunt vobiscum. Et respondit
rex israhel. Dicite ei. Non gloriatur acci-
tus eque ut discinctus. Et est sensus. Ad-
huc est accinctus armis. res est in pendu-
lo. Noli ergo gloriari quasi ias victorū
et discinctus armis depositis. q. d. vel nō
potest gloriari sic preliator sicut victor. vñ
secundum aliam literam. Non gloriatur
eque accinctus atq; discinctus. q. d. Ante
victoriam non potest gloriari accinct⁹ mul-
titudine. nec discinctus. i. est carens mul-
titudine. quia sepe pauci vincunt multos.
Porro benadab cum regib⁹ suis bibeat

Regum. iiii.

in ymbra culis. et ait seruis suis. Circumdate ciuitatem. Cuncti expugnauerunt eam. timuit achab nimis. Et ecce vnus propheta confortauit eum micheas vt quidam tradunt. et ait. **Hec dicit dominus. Ego tradam omnem hanc multitudinem in manu tua hodie. vt scias quia ego sum dñs.** Et ait achab. **Per quem?** Qui respondit. **Per pedisequos principum prouinciarum.** Et ait achab. **Quis erit dux eorum?** Qui respondit. **Tu.** Et inuenit achab filios principum. cc. et xxxij. et egressus est cum eis. Cuncti nuntiarum esset benedab p̄ egressi essent de samaria misit in occursum eorum viros dicens. **Siue ad pacem siue ad periculum venerint. apprehendite eos viuos.** Filij vero principum percusserunt eos. vnus quisque virum qui contra se veniebat. Et fugit exercitus sirioum et egressus israel percussit equos et currus et syriam plaga magna. Tunc accessit propheta ad achab dicens. **Confortauit te dominus. vide quid facies ei. Sequenti anno ascendet rex syrie contra te. q. d. Necessè est tibi vt habeas dominum propitium.** Tunc dixerunt serui benedab ad eum. **Dij montium sunt dij eorum. et pugnant cum eis in montibus. et ideo vicerunt nos. Pugnemus ergo in campesribus vbi dij eorum nihil possunt. et obrinebimus eos.** Tu autem fac verbum hoc. **Al moue ab exercitu reges. qz inertes sunt. et pone principes pro eis. et instaure numerum pugnatoum quos as habuisti.**

De victoria achab C. XXXVIII.

Oritur post annum xx nit benedab cum exercitu in affec que est in campesribus. **Dozro filij israel castrametati sunt contra eos. quasi duo parui greges caprarum. Sira autè repleuerant terram. et dixit vnus vir dei ad achab. Quia dixerunt syri deus montium dominus est et non vallium. Tradam eos in manu tua. Et direxerunt acies et aduerso. vij. diebus.**

Septima autem die percussi sunt de siris centum milia pedicum. et reliqui fugerunt in affec. et cecidit murus super eos qui remanserat. **Benedab autem fugiens in ciuitatem latuit in cubiculo. quod erat inter cubiculum. Serui autem eius timentes ne supueniret achab et nemini parceret. et scientes reges israel clementes. accinxerunt lumbos suos saccis. et ponentes funiculos in caputibus venerunt in occursum achab dicentes. Seruus tuus benedab dicit. **Quia uat oro te anima mea. q. d. Quacumque uiam imposueris. suscipiam eam pro anima mea.** Qui respondit. **Si adhuc uiuit frater meus est. i. faciam cum eo fedus.** Qui rapientes uerbu ex ore eius. q. pro homine festinantes adduxerunt benedab ad eum. Et leuauit eum achab secum in curro suo. et dixit ad eum benedab. **Ciuitates quas tulit pater meus a patre tuo. reddam tibi. Facti tibi plateas in damasco. i. forum rerum uenaliu. sicut fecit pater meus in samaria. Cuncti federati essent redierunt ad propria. Tunc micheas dixit ad socium suum in spiritu. **Percute me. At ille noluit. Cui ait. Non audisti uocem dñi. cum recederes a me percutiet te leo. Quod factum est. Inueniensque alterum uirum dixit ad eum. Percute me in capite. Qui uulnerauit eum. Tunc propheta mutato uultu aspersione pulueris et sanguinis. clamauit ad regem in uia. Cum essemus in prelio adduxit uir vnus captiuum suum ad me dicens. Custodi istum. qui si lapsus fuerit. erit anima tua pro anima eius. i. eris seruus mihi pro eo. aut talentum argenti appendes. Cuius autem uerterem me huc atque illuc. subito non apparuit. Et ait rex. **Judicium tuum est quod ipse decreuisti. alterutrum necessè facias ei. Tunc lota facie agnitus est propheta a rege. et ait. Hec dicit dñs. Quia dimisisti uirum blasphemum dignum morte erit anima tua pro anima eius. id est ipse te interficiet. Et iratus rex. prophete iussit eum clausum custodiri. et uenit in samaria.********

Historia libri.

De vinea naboth. C. XXXIX.

Naboth israelites habebat vineam iuxta palacium regis. Et dixit ad eum rex. Da mihi vineam tuam. ut faciam in ea ortum oleorum. Et dabo tibi pro ea vineam meliorem vel pretiosius. Qui respondit. Propicius sit mihi dominus. ne dem hereditatem patrum meorum tibi. quod dicitur. Non possum. Hereditas relicta est mihi a patribus. ut relinquam eam posteris. Et contristatus rex projecit se in lectum. et nolebat comedere. et confortavit eum iezabel dicens. Equo animo esto. ego dabo tibi vineam naboth. Et scripsit secreto literas ex nomine iehabab et anulo eius signatas. et ad iudices iezabel misit. ut conuentum facerent et ieiunarent. tamquam quod dei iudicium facturi. et submitterent testes aduersum naboth qui dicerent. Benedictus deus naboth deum et regem. i. maledixit secundum hebreum ydeoma. et iudicantes eum maiestatis lapidarent. Et factum est ita. et lapidatus est naboth extra ciuitatem iezabel. Cum ergo accepisset achab de morte naboth. descendebat in vineam ut possideret eam. Et occurrit ei helias thesbitas dicens. Hec dicit dominus. Occidisti. insuper et possidisti. Hebreus habet. Occidisti et post hec hereditabis. In loco hoc in quo lincerunt canes sanguinem naboth lambent quoque sanguinem tuum. i. in eadem regione. Non enim intelligendum est in eodem loco singulariter. Qui respondit. Num inuenisti me inimicum tibi? id est quare inimicaris mihi? Et ait helias. Quod conuenundatus sis diabolo. ut faceres malum coram domino. Preterea demeretur dominus posteriora tua. et dabit domum tuam sicut domum ieroboam et baasa. Sed et de iezabel dicit dominus. Canes comedent iezabel in agro iezrael. Achab ergo timens valde scidit vestem suam. et operuit se cilicio. et dormiuit in sacco. et ambulauit dimisso capite. Et ait dominus ad heliam. Quia huius-

liatus est achab coram me. non inducam malum hoc in diebus eius. sed in diebus filij sui. Forte dimissum est ei peccatum propter presentem iusticiam. Transierunt igitur tres anni sine bello inter siriam et israel propter fedus quod inierant.

Interim autem iosaphat rex iuda accepit uxorem filio suo ioram athaliam filiam achab et iezabel. et per affinitatem confederati sunt rex iuda et rex israel. Tunc descendit iosaphat ad regem israel videndum et eo presente dixit achab seruis suis. Nonne strata est ramoth que est in galaad. cur negligimus eam tollere de manu regis sirie? Et ait ad iosaphat. Veniesne mecum ad pugnandum in ramoth galaad? Qui respondit. Sicut ego ita et tu. populus meus populus tuus. Sed queramus hodie obsecro sermonem domini. et ascendi sunt baal propheta circiter. ecce. Quibus rex ait. Ibo in ramoth galaad ad pugnandum an qui escam? Qui dixerunt. Ascende. et dominus dabit eam in manu regis. Et ait iosaphat. Num est hic propheta domini? Cui achab. Remansit vnus micheas filius bimeia. sed odi eum. quia non prophetaz mihi bonum. Putabat reliquos occisos a iezabel. Tunc petente iosaphat vocatus est micheas. et hortabatur eum nuncius. ut bona regi diceret. sicut et alij. Qui respondit. Cuius dominus. quodcumque dixerit mihi dominus hoc loquar. Porro in pleuro prophetis erat sedechias seruus cornu ferrea. et dicens ad achab. Hec dicit dominus. His ventilabis siriam. donec deleas eam. id est hoc signum do tibi. quia ventilabis siriam. Tunc quesitum est achab a michea id ipsum quod quesitum est ab alijs. Qui respondit. Ascende. et tradet eos dominus in manu regis. non tamen dixit quos vel cuius regis. Cui achab. Adiuro te ut non loquaris nisi quod verum est in nomine domini. Tunc micheas. Cidi israel dispersum quasi oues sine pastore. et ait mihi dominus. Non habent isti dominum.

Regum. iiii.

reuertant. Et intelligēs achab q̄ p̄dicere
ei se moriturus. dixit ad iosaphat. **U**ides
q̄ nō p̄phetat mihi bonum? Tūc addidit
micheas. **U**idi dñm sedentes. et angelos
assistentes ei bonos a dexteris. malos a si
nistris. et ait. **Q**uis decipiet achab ut a
scendat et cadat in ramoth galaat? **H**oc
enim exigebant merita eius. Et dixit vn̄
a sinistris. **E**go ero spiritus mendax i ore
p̄phetarū eius. **C**ui dñs. **D**ecipies et p̄ua
lebis. Tūc sedechias percussit micheam
in maxillam et ait. **N**e ne dimisit spiritus
dñi et locutus est tibi? **C**ui micheas. **U**isu
rus es q̄n absconderis in cubiculo. rāq̄ de
prehensus in mēdacio. Et vidit sedechi
as regē hesitantē. et confortauit eū dicēs
secreto. **N**icli esset p̄pheta aruisset manus
mea. sicut manus ieroboam. **S**ed
et locutus est contra beliam qui p̄dixit
te moriturus vbi mortuus est naboth. **T**ūc
ter precepit incarcerationi micheā vsq̄ ad re
ditum suum.

De Josaphat. Ca. XL.

Ascenderunt igitur cum exercitu duo reges in ra
moth galaad. et iosaphat erat in stola re
gali. **C**ui achab deserēs erat i habitu mi
litari. **I**ne p̄gnosceret a syris. **R**ex enī sy
rie preceperat p̄cipibz belli. ut reliquos
nō curantes solius achab sanguinē que
rerēt. **E**t p̄pterea imperu facto pugnabāt
contra iosaphat. **Q**ui cū exclamasset p̄uo
cans suos. intellexerūt siri nō esse achab.
et cessauerūt ab eo. **U**nus aut̄ dirigens sa
gitta i incertū percussit achab iter pulmo
nē et stomachū. et fluebat sanguis i synuz
id est in interiora currus. et per precones
retocatus est exercitus a bello. **M**ortuus
est aut̄ achab et delatus est in samariā. et se
pultus ibi iuxta domū eburneā quā edifi
cauerat. **E**t dū lauarēt muliercule currus
et habenas in piscina samarie. linxerūt ca
nes sanguinē eius iuxta sbuz helie. et ve
gnauit ochozias filius eius pro eo. **P**or

ro iosaphat redeūti occurrit hieu fili? ana
ni arguēs q̄ impio prebuisset auxiliū.

Josaphat r̄do regnauit in iherusalēz. **T**ri
ginta quinqz annoz erat cū regnare cepit
let. et. xxv. ānis regnauit. **C**epit at̄ regnare
anno. iij. achab regis israel. **S**ed hic or i
tur questio de collarōe. quas oēs p̄r libz
regū sepati discutiemus. **E**t ambulauit
iosaphat in vjs a sa p̄ris sui. **A**nno siqui
tētercio regni sui precepit p̄cipibz et sa
cerdotibus ut pagrantes p̄ singlas ciui
tates docerēt p̄lm legem moyli. **P**orro
amonite. moabite et arabes. irruerūt in iu
dam circa engaddi. **E**t orate iosaphat in
templo ut legi in paralipomenō p̄forta
uit cū iaziel filius zacharie p̄pheta dicēs.

Iuda et iheru
salē nolite time
re et egrediemi
ni et dñs erit vo
biscū. **E**t egress
percussit hostes et
fugauit. **C**unqz
dispergeret israel
castē hostiū tribz
diebz dixit locuz
illum cōuallem
benedcōis et ha
buit deinceps

cor rectū cū dño. **S**ed et reliquias effemi
natoz abstulit de terra. verūtāmē excelsa
non abstulit et adhuc fmebat edō regi iu
da in tributo. **V**isit quoqz iosaphat clas
ses in ophir p̄pter aurū que p̄fracte sunt i
asiogaber. **H**āc p̄fractōem p̄dixerat ei eli
ezer p̄pheta filius todan futuraz. qz iosā
phat fecerat fedus cū ochozia. **E**t mortu
us est iosaphat. et sepultus in ciuitate da
uid. et regnauit p̄ eo iozā fili? eius.

Sub iosaphat nonus latinoz rex fuit sil
uius carpentus decim? siluius tyberis? a
quo fluuius dictus est tyberis. qui p̄r al
bula dicebat. vndeci? silui? agrippa.

Sequuntur tituli capitulorum in hy
storiā Regum quarti.

Historia libri.

De ochozia rege israhel. ca. i.
De rapto helie. ca. ij.
De salel xelisei. ca. iij.
De tribus regibus qui obsiderunt regem moab. ca. iij.
De superabundantia olei. ca. v.
De suscitacione filij sunamitis. c. vi.
De colloquitijs et supabundantia panum. ca. vij.
De naaman. ca. viij.
De securi et acrisia siroz. ca. ix.
De scda obsidione samarie. ca. x.
De peregrinacione mulieris sunamitis. cap. xi.
De morte benedab. ca. xij.
De iozam rege iuda. ca. xij.
De bieu rege israhel. ca. xij.
De morte bieu. ca. xv.
De arthalia et ioas. ca. xvi.
De gazophylacio. ca. xvij.
De obitu xelisei. ca. xvij.
De amasia et ioas rege israhel. c. xix.
De ieroboam rege israhel et amos propheta. ca. xx.
De ozia. ca. xxi.
De zacharia et sellum et manaben. cap. xxij.
De initio captiuitatis decem tribuum. cap. xxij.
De ioarhan. ca. xxij.
De achas. ca. xxv.
De captiuitate decem tribuum. c. xxvi.
De ezechia. ca. xxvij.
De signis trium annorum que predixit ysaias. cap. xxvij.
De fuga sennacherib. ca. xxix.
De regressu solis. ca. xxx.
De morte ezechie. ca. xxxi.
De manasse et obitu ysaias. ca. xxxij.
De morte manasse. ca. xxxij.
De amon et iosia. ca. xxxij.
De iheremia. ca. xxxv.
De inuentione deuteronomij. c. xxxvi.
De morte iosie. ca. xxxvij.
De ioachim vel ioachas. ca. xxxvij.

De nabuchodonosor et morte ioachim. cap. xxxix.
De sedechia. ca. xl.
De laguncula testea. ca. xli.
De prima obsidione iherusalē. c. xliij.
De scda obsidione iherim. ca. xliij.
De fuga sedechie. et captiuitate urbe. ca. xliij.
De incendio templi et urbis et godolia. cap. xlv.
De morte sedechie. ca. xlvij.
De diano contrarietatum. ca. xlvij.
De ochozia rege israhel. Capitulum primum historie Regum quarti.

Duxo ochosias filius achab regnare cepit in samaria. anno xvij. iosaphat et duobus annis regnauit. et ambulauit in vijs patris et matris sue. et puerificatus est moab in israhel. i. recessit a tributo eius. Ceciditq; ochosias per cancellum cenaculi. et egrotauit. et misit nuncios qui psuleret beelzebub dei accaron. de ifirmitate sua. Josephus dicit. misit ad dm accaron musca. et misit beelzebub dei accaron dñs helia in oculum musca. cursum nuncios. Qui ait eis. Numquid non est deus in istra et vtriusque ad deum accaron? Quod obrem non surgit ochosias. sed morietur. Cuius reddissent nuncios ad regem et diceret se redisse pharus modi phibitione questiunt ab eis de habitu viri qui apparuit eis. Qui dixit. Homo pilosus est. et zona pellica accinctus. Qui ait. Helias est. et misit rex quinquagenarium cum suis. qui quinquaginta armatis vocaret heliam. vel inuitum haberet. Et ait quinquagenarius helie sedenti vernice montis. Homo dei. rex precepit ut descendas. Qui respondit. Si homo dei sum descendat ignis de celo. et deuoret te et tuos. et sic factum est. Misit quoque rex alium quinquagenarium cum suis. qui similia locutus est. et similia passus. Destinauit quoque tertium quinquagenarium. qui creditur fuisse abdias. qui curuans genua coram

heliā ait. **O**bscuro vt miseraris aie mee et fuoz meoz. Et ait angelus ad heliam. Descende cū eo ne timeas. Qui descendit ad regē et ait. Quia misisti ad beelzebub quasi nō esset deus in israel. morieris. Et mortuus est occhozias. et regnavit ioram frater eius p eo. anno scdo iorā filij iosa phar. et tūc equiuoci fuerit rex iuda et rex israel. et affines.

De rapto helie. Cap. II.

Factum est cum leuare vellet dñs heliā p turbinē in celū. uenēr helias et heliseus in galgala. Et ait helias ad heliseū. Mane hic. qz mittet me dñs i bethel. Qui rñdit. Cuiuit dñs. et uiuit aia tua. qz nō derelinquā te. Sciebat enī in spiritu eū tollendū eē. Et occurrerūt eis filij pphetaz qui erant in bethel. et direūt ad heliseū secreto. Nosti qz hodie tollet dñs tuus a te? Qui respon dit. Noui. Silere. Et ait helias. Mane hic. Qui noluit. Cūqz uenisset i iericho idi p m direūt heliseo filij pphetaz qui erāt ibi qd et predicti. Et uoluit helias vt maneret ibi. sed noluit. Cūqz uenirēt ad iordanē ambo. et. l. de filijs pphetaz a longe specularentur. inuoluit helias pallium suum et percussit aquas q diuise sunt. et transierūt p sicū. Cūqz trāsissent. dixit helias ad eū. Postula qd uis. vt faciā tibi añqz tollar a te. Qui rñdit. Obscuro vt fiat spiritus tuus duplex in me. Qui respondit. Rem difficilez postulas. tñ si uideris me quādo tollar a te. erit. alioquin non erit. Spiritum duplicem habuit helias. i. ad duo. ad pphetiā. et ad miracula. At eadez duo in heliseo. et ita nō perijt discipulus esse super mgm. Quidā tñ distinguunt ita. fiat spūs tuus duplex in me. i. duplicetur in me. Qd ita impletū fuisse tradūt. Mā heliseus uiuēs suscitauit mortuū. s. et mortuus suscitauit mortuū. qd nō helias. Cūqz pergerēt. ecce currus igneus et equi ignei diuiseūt vtrūqz. et ascendit be-

lias. et ferebatur per turbinem in celum. Legitur qz sabacha pē helie nōdum nati. vidit in somnis viros cādidatos se salutātes. Qd cū nunciasset in irim. respōsum est ei. Puer hic iudicabit israel in gladio et igne. Heliseus at videbat et clamabat. Pater mi pater mi. currus israel et auriga eius. i. sustentator ppli et rector. et deiecit ei helias palliū suū. Tūc ille scidit vestimēta sua. vel p dolore. vel abiciens vestem suā. et deinceps vteretur veste helie. Et rediens ad iordanem percussit aquas pallio helie et non sunt diuise. et ait. Ubi est deus helie enā nūc? Percussit itqz iterū et diuise sunt. et transijt. Qd videntes filij pphetarū dixerūt. Requieuit spiritus helie sup heliseū. Et occurrētes adoraue rūt eū. et eo licet veniente miserūt. i. viros ad querendū heliaz. si forte projecisset eū dñs in aliquo mōtiū vel vallū. Cūqz q lissent p tres dies. eo nō inuēto redierūt.

De sale helisei. Ca. III.

Tunc dixerūt vi ri iericho ad heliseum. Terra hec optima est. sed aqua fontis pessima terrā fecit sterilem. Qui assumēs vas nouum terreū misit in illō sal. et egressus ad fontē misit in illū. Et cū orasset ait. Hec dicit dñs. Sanauit aquas has. et non erit i eis mors vltra nec sterilitas. Forte morbofa erat bibentibus cū sterilitate. Et sanate sunt aque vsqz ad diē hāc. Cūqz ascenderet in bethel. illudebāt ei. xliij. pueri dicētes. Ascende calue. Et maledixit eis i noie dñi. i. p nomē dñi. vel inuocato noie dñi. Egressiqz sunt duo vrsi de saltu. et deuorauerunt eos. Cūqz transisset p montem carmeli. redijt in samariā et habitabat in ea. **D**e tribus regibus qui obsederunt regem moab. Ca. IIII.

Doro ioram fili us achab regnavit i samaria anno. xviij. iosa phar. et. xij. annis regnavit.

Historia libri.

tulitque ydola gentium. que pater suus intro-
duxerat. Veruntamen a cultu vitulorum
ieroboam non recessit. Quæ cum redargu-
eretur michæas. occisus est ab eo precipicio.
vt dicit ephiphanius episcopus salamiæ
cypri. Et sepultus est in morasti solus iux-
ta sepulturam senachim. Alius fuit pro-
phetæ michæas similiter moraschites fertus. xij.
prophetarum. Porro rex moab soluebat re-
gi israel tributum. agnos. c. milia. et torridæ
arieres cum vellibus suis. sed mortuo
achab recessit a tributo. Quamobrem iorã
rex israel ascendit contra eum in preliis et
habuit secum iosaphat regem iuda. sed et
iosaphat duxit secum regem edom. Cum
que iuissent per desertum idumee. vij. diebus
non erat eis aqua. Et ait iosaphat Est ne-
hic propheta domini? Et respondit quidam. Est
hic heliseus. qui fundebat aquas super ma-
nus helie. Et steterunt tres reges ante he-
liseum. Qui dixit ad regem israel. Quid
mibi et tibi est. i. tu cum sis ydolatra. qua-
re venis ad prophetam domini? Veruntamen
propter iosaphat respiciam te. et ait. Addu-
cite mihi psaltes. i. psallentem. Cumque ca-
neret psaltes. per armoniam excitatus est spi-
ritus eius. et factus est spiritus domini super
eum. et ait. Facite in alueo torrentis huius
efficcato fossas et foueas. vt abundantiam
superuenientis aque retinere possint. Da-
bit enim dominus vobis aquam sine vento. et
pluuiam in abundantiam. Insuper tradet do-
minus moab in manus vestras. vrbes et
lectas percutietis. ligna fructifera succide-
tis. fontes obdurabitis. agros egregios
operietis lapidibus. Factum est mane in
hora sacrificij. irruerunt aque per alueum
torrentis. Pluerat enim vehementer tri-
bus diebus vt ait iosephus supremis par-
tibus ydumee. Porro moabites stabant in
terminis terre sue vt prohiberent hostes
ab ingressu. Qui cum mane vidissent ex-
aduerso aquas turbidas torrentis sole re-
percussas. suspicari sunt infectas sangui-
ne. et dixerunt. Surgamus ad predam

mutuo celi sunt hostes. Et dum irruerent
precipites percussit eos israel. et fugerunt
et de populatus est israel moab. et fecit illa
quattuor que prædixerat heliseus. Et circum-
dederunt civitatem vbi erat sedes regni. que
a fundibularijs ex magna parte percussa
est. Et desperans moab rex. tulit septingē-
tos electos. vt irruerent per partem exercitus
vbi erat rex edom. vt aufugeret. Sed ho-
stes repulerunt eum in urbem. et necessitate
compulsus. filium qui regnaturus erat pro eo.
coram hostibus supra murum obtulit olocan-
stum. vt deus eum liberaret. Reges autem vi-
dentes hoc factum necessitatis ex humana com-
passione. recesserunt ab eo. Et redijt iosaphat
in iherusalem. et occurrens ei hieui propheta.
filius anani culpabat eum quod hominum ido-
latrie solacia prebuisset.

De superabundantia olei. Ca. V.

Factum est autem
cum quedam mulier de vxoribus pro-
phetarum vxor. scilicet ab die ad heliseum clama-
bat dicens. Vir meus mortuus est. et oppres-
sus erat ere alieno propter alimoniam pro-
phetarum. Et ecce creditor venit vt tollat
duos filios meos ad suendum sibi. Et
respondit heliseus. Quid habes in do-
mo tua? Et illa. Non habeo nisi paruum olei
quo vngar. Qui ait. Petere mutuo vasa
vacua non pauca. et clauso ostio cum filiis
tuis mitte inde omnia vasa. Dumque infun-
deret mulier. crescebat oleum. et impleta
vasis stetit. i. crescere cessauit. Quod cum
accepisset heliseus ait ad eam. Glade veni-
te. et redde creditori. Tu autem et filij tui. vi-
uite de reliquo.

De suscitacione filij sunamitis. C. VI.

Factum est vt tran-
siret heliseus per sunam civitatem
et erat ibi mulier magna non tam corpo-
re quam sapientia. que intelligens virum dei es-
se tenuit eum vt comederet panem. Cum
que frequenter diuerneret ad eam heliseus

Regum. iiii.

suasit mulier viro suo. vt faceret ei cena /
culum paruum. et ponerent in eo lectulū /
et mensam ⁊ sellam et candelabrum. Et /
rediens heliseus requieuit ibi. et ait ad gi /
ezi. Voca sunamitē hāc. et loquere ad eā /
Quid vis vt faciat dñs meus tibi. **Loq̄** /
tur pro te regi vel p̄cipi militie. **Quere** /
spondit. In medio populi mei habito. q. /
diceret. Gallata sum propinquis. et nul /
lus inquietat me. **Cunq̄** quereret helise /
us quid vellet. dixit giezi. ad eum **Filium** /
non habet. et vir eius senex est. **Tunc** ait /
heliseus ad eam. in tpe isto ⁊ in hac eadez /
hora si vita comes fuerit. habebis in vte /
ro filiū. **Hebreus** sic habet. In tpe isto cū /
t̄ps vite subaudi adhuc erit tibi. habebis /
⁊c. **Que r̄ndit.** Noli vir dei mētiri ancil /
le tue **Concepit** tñ mulier. et peperit iuxta /
verbum helisei **Cūq̄** creuisset puer. egres /
sus est ad p̄em ad messorēs et egrotauit. /
Cunq̄ clamasset caput meū doleo. remi /
sit eum pater ad m̄em suā. et mortuus ē. /
Et collocauit eū mater sup lectū viri dei. /
et clausit ostiū. et vocans virū suum ait. /
Currā ad virū dei et reuertar. **Qui r̄ndit** /
Hodie nō sunt kalende nec sabbatū. cur /
ibis? **Istis** enim diebz p̄phete et doctores /
solebant frequentari. et audiri. **Et tollēs** /
mulier vnū de pueris secū sedens ī asino /
venit ad virū dei in montē carmeli. **Qui** /
cum vidisset eā ait ad giezi. **Ece** sunami /
tis illa. **Occurre** et dicei. **Recte** ne agit /
circa te et virū tuū ⁊ filium? **Quere** spon /
dit. **Recte.** Et nota q̄ semp heliseus ho /
spitiam suam vocabat sunamitē **Non** enī /
tantā habuit familiaritatē euz ea. vt pro /
prium nomē eius sciret. et p̄iecit se mul /
er et apprehendit pedes helisei. **Et** ait gie /
zi volenti eam amouere. **Dimitte** illam /
in amaritudine est. et dñs celauit me. **Et** /
ait mulier. **Aliquid** peruii filiū a te? q. d. /
Sibi non perenni dedisti filiū in perniciē /
meā **Quid** nō dixi tibi. ne illudas me /
Illusionem vocat dari filiū a dño. et taz /
cito auferri. **Et** ait ille ad giezi. **Tolle** ba

culū meū et vade ⁊ ne facias morā vel ali /
quem salutando vel respondendo salutā /
ri. et pones baculum meū super faciē pue /
ri. **Cunq̄** abiisset. ait mulier ad heliseū. **Qui** /
uit dñs non dimittā te. **Et** secutus est eā. /
Et reuersus est giezi in occursum eius di /
cens. **Non** surrexit puer. **Et** ingressus he /
liseus incubuit super puerū. et contrahēs /
se coaptrauit membra sua membris eius. /
Et cum orasset calefacta est caro pueri. et /
oscitauit puer. et aperuit oculos. **Quem** /
cum reddidisset marri viuente. reuersus /
est in galgala **Hunc** locū sepe frequenta /
bat heliseus. tum pro religione loci. tñ q̄ /
ibi natus est. et in ortu eius tale ibi conti /
git prodigium vt imago vna ex virul' au /
reis mugiret acute. **Quo** audito in ihxru /
salem sacerdos diuino nutu ait. **Propheta** /
natus est in isrl' qui sculpilia eozū de /
struet ⁊ fusilia.

De colloquitiadis ⁊ de superabundantia /
panum. Ca. VII.

De orro famese /
rar in terra et filij p̄phetarū cō /
uenerant ad heliseū. **Qui** dixit vni de pu /
eris. **Coque** pulmentū filijs p̄phetarū. /
Qui egressus vt colligeret herbas agre /
stes. inuenit quasi vitem siluestrem ⁊ col /
legit ex ea colloquintidas. nesciens quid /
esset. et concidit in ollam pulmenti. **De** /
sunt agrestes cucurbitae amarissime. m̄io /
res his que in ortis nascūtur. **Vel** vt qui /
dam dicūt. herba est quasi vitis se diffun /
dens ī sepibus. fructu modico purpureo /
et rotundo cum maturus est. **Cunq̄** gu /
stassent recūbentes de coctione hac clama /
uerunt. **Oris** in olla viri dei. i. amaritu /
do quasi in morte. vel mortifera. **Et** alla /
tam farinam misit in ollam. et dulcorata /
est iesta. **Vir** autem quidam tetulit viro /
dei panes primitiarum. et. xx. panes orde /
aceos. et frumentū nouum in pera. id est. /
grana confricata. **Nō** est intelligendū de /
panibus primitiarum que offerebant in /
e iij.

Historia libri.

pentecoste. nec de polenta que offertur in pascha. sed quia fames erat in terra. festinan-
ter de tritico adhuc recente fecerat iste panes. quos fecit heliseus apponi populo.

Quidam dicunt. c. viris quia minister dixit. quantum est hoc ut apponantur. c. viris. Sed intelligendum ut apponantur etiam. c. viris nedum populo. Vel forte duos tantum panes primitiarum apposuit. c. viris dicens. Hec dicit dominus. Comedent et super erit. Et factum est ita miraculose iuxta verbum domini.

De naaman. Ca. VIII.

Namaan autem princeps erat militie regis syrie. vir dives et assiduus sed leprosus. Et la-
trunculi de siria captivam duxerant puellam de israhel. que erat in obsequio uxoris naaman. Que ait ad dominam suam. Utinam fuisset dominus meus ad prophetam samarie qui curaret eum. Tulitque naaman argentum et aurum multum. et x. mutatoria vestium. id est decem paria. vel novas vestes que sic vocantur pro mutatione vestium veterum. Tulitque secum literas regis syrie ad regem israhel. in hec verba. Scito quod miserim ad te naaman ut cures eum a lepra. Et audiens rex israhel blasphemiam. scidit vestimenta sua et ait. Nunquid ego deus sum ut curem hominem leprosum? Occasiones querit aduersum me. Et misit ad eum heliseus dicens. Cur scidisti vestimenta tua? Veniat ad me. et sciat prophetam esse in israhel. Stetit itaque naaman et equitatus eius ad ostium helisei. Qui misit ad eum dicens. Lauare septies in iordane et mundus daberis. Cumque abiret naaman indignas quod non tenisset eum inuocans nomen domini. dixerunt ei servi sui. Si rem grandem dixisset tibi propheta facere debueras. quam tomagis quod modicum est? Descendit ergo et lauit se in iordane septies. et mundatus est. Et rediens stetit coram heliseo et ait. Scio quod non sit deus alius in vniuersa terra. nisi in israhel. Et obrulit ei benedictio.

nem. Cumque reuerti vim faceret. ait heliseus. Cluui dominus. quia non accipiam. Et ait naaman. Obsecro ut tollam onus duorum burdonum de terra hac. Est autem burdo ex equo et asina. Secundum quosdam tulit terram. ut sterneret eam in templis idolorum. ut stans super eam adoraret deum terre israhel. ne offenderet dominum suum si pariter non adoraret. Sed verius videtur quod fecerit altare domino ex ea ad imolandum. Unde et subdidit. Non faciet seruus tuus ultra olocustum ac victimam diis alienis nisi domino. Unum est quod mutare non possunt cum imitatur rex super manum meam. et adorat in templo remon oportet me simul adorare. Ora dominum ut non imputet mihi hoc. Et abiit naaman electo terre tempore id est cum elegisset terram ad portandum. Hebreus sic habet. Abiit ab eo aliquanto terre spacio. Eadem ambiguitas in genesi legitur. Eratque vernus tempus. Et ingrediebatur effrata. Hebreus habet. Adhuc spacium terre erat. et ingrediebatur effrata. Et sic latinus interpretes posuit electum tempus vel vernus pro spacio. Cucurrit autem giezi post naaman ut aliquid acciperet ab eo et ait. Dominus meus misit me ad te dicens. Venerunt ad me duo adolescentes ex filiis prophetarum. da eis talentum argenti et vestes duplices. At ille dedit ei duo talenta et vestes. et tradidit ei pueros qui deferrent ea. et abscondit ea in domo. Cumque vespere staret coram heliseo ait. Unde venis giezi? Qui respondit. Non iuit frater tuus quoquam. At ille. Non necor meum tecum erat. cum reuersus fuisset homo in occursum tuum? Accepisti argentum ut emas possessiones. Sed lepra naaman adhaerebit tibi et semini tuo in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus. Non legitur ad literam giezi filium habuisse leprosum. nec posterum. Certum est autem de giezitis quod lepra symonie resperfi sunt.

De securi et acrisia siron. C. IX.

Regum quarti.

Factum est autē

cum esset beliseus cum filiis pro-
phetarum incidentibus ligna ad iordanē
cecidit ferrum securis vnus in aquā. Cū
q̄ ciularet ille. misit beliseus lignum in a-
quam vt ceciderat. et natiuit ferruz. et tu-
lit illud. Porro rex sirie pugnabat cōtra
israhel. et sepe ponebat seruos suos in in-
sidijs. quas cauebat rex israhel. beliseo si-
bi manifestante abscondita serorum. Et
prurbarus rex sirie ait seruis suis. Quis
vestrum proditor est mei apud regem is-
rahel? Et ait vnus. Nequaquē. sed belise-
us indicat regi israhel quecumq̄ loqueris
in conclau. Qui ait. Vitram et capiam
eum. Cūq̄ accepisset eum esse in dorba-
im. misit illuc robur exercitus. Qui veni-
entes illuc ī nocte circumdederunt ciuita-
tem. Mane puer belisei vidit exercitum.
territusq̄ clamauit. Deu domine quid fa-
ciemus? Qui respondit. Noli timere. plu-
res sunt nobiscum. Et orante beliseo ape-
ruit dominus oculos pueri. et vidit mon-
tem plenum curribus igneis id est agmi-
nibus angelorum. Cūq̄ intrarent hos-
tes ad eum. orante beliseo percussit eos do-
minus cecitate. non omni quidem. sed a-
crisia ne eum ag-
noscerent. Et di-
xit ad eos helise-
us. Non est hec
via. nec est ista ci-
uitas id est nō est hic mansio belisei. Se-
quimini me et ostendam vobis virtū quē
queritis. et duxit eos in samariam. Et o-
rante beliseo aperuit dominus oculos eo-
rum. et viderunt se esse in medio samarie
et hostes circumdantes. Et dixit rex israhel
ad beliseum. Percutias eos p̄ me? Qui
respondit. Nequaquē. dominus enim ad-
duxit eos. sed prebe eis hospitalitatem af-
fluenter. Quo facto redierunt sirii ad pro-
pria. nec vltra in diebus belisei venerunt
latrones sirie in israhel.

De secunda obsidione samarie.
Capitulum. X.

Factum est post

hec benedab rex obsidebat sama-
riam et facta est fames in samaria. ita vt
venderetur caput asini. lxx. argēteis nu-
mismatis. et quarta pars cabi stercoris co-
lubarum. v. argenteis. Hac vt ait iose-
phus condiebant cibos pro sale. Tradūt
quidam nomine stercoris dici vesculaz
columbe. in quo reperiebantur grana de-
foris albata. Cūq̄ transiret rex israhel.
per murum. et consideraret custodias mu-
ri. clamauit uulier ad eum. Salua me do-
mine rex. Qui suspicatus q̄ querebat aliquid
abeo. commotus respondit. Non saluat
te dominus. Unde te saluare possuz? De
area an de torculari? Que respondit. Ne-
quaquē domine. sed ego et mulier ista con-
dixeramus de filiis nostris comedendis.
et comedimus filium meum. hec autē ab-
scondit filium suum. Et contristatus est
rex vehementer. et scidit vestimenta sua.
et apparuit cilicium quo vestitus erat ad
carnem. Et ait. Quid amplius mali pos-
sumus expectare a dño. Hec faciat mihi
deus et hec addat. si steterit caput belisei.
super ip̄m hodie. Hoc enī malum impu-
tabat beliseo. q̄ p̄ciues non liberabat cū
posset. Cūq̄ misisset spiculatorē. peni-
tentia ductus sequebatur euz vt prohibe-
ret. Deliseus autē sedebat in domo sua et
senes cum eo. quos iosephus discipulos
eius dicit. Et ait beliseus. Nescitis quia
filius homicide. qui. s. occidit nabothe mi-
sit vt p̄scidatur caput meum. Prohibi-
te intrare nunciū donec veniat rex. qui p̄-
hibebit ei qd iusserat. Cūq̄ supuenisset
rex. ait beliseus. Erat hac hora erit in por-
ta samarie modi? simile. p̄ statere vno. et
duo modij ordei similiter. Et irrisit eum
vnus eoz super quoz manus rex incube-
bat dicēs hoc esse impossibile. Cui belise-
us. Videbis et nō comedes. Porro quattuor

Historia libri.

leprosi erant ad introitū porte fame deficientes. Qui vespere venit ad castra sirie et neminē ibi reperit. Terruerat enī dominus viros. et sonitus exercitus magni mittēs sup̄ eos. fugerūtq; aīas suas tū saluare cupiētes. et intrātes leprosi comederunt. et tollentes de preda iuxta cor suum nūciauerūt portarijs vrbis viros abisse. Suspicatus autē rex isrl̄ viros simulasse fugaz et latere. misit duos in equis qui explorarent omnia vsq; ad iordanē. Qui cum reuersi nūciauissent viros fugisse. egressus populus diripuit castra. et vendebatur similia et ordeum iuxta verbū helisei. Dur autem qui irriserat eū a rege p̄stitit ad portam oppressus est a turba. et mortuus est.

De pegrinatōem hieris sunamitis.

Cap. XI.

Dixit hec autē heliseus locutus est ad mulierē. cuius filiū suscitauerat. Uade cū domo tua peregrinari vbi cūq; poteris. Vocauit enī dominus famē super terrā. vij. annis. i. anglin̄ prepositum fami. q. d. fames veniet. De hac fame dubium est vtrū precesserit predictā obsidionē vel secuta sit. Igitur mulier intrauit terrā philistijm. et p̄ribules occupauerūt bona eius. Que finita fame regressa est. et intrauit vt interpellaret regem pro domo sua et agris. Et tūc rex loq̄batur cū giezi. querēs ab eo magnalia helisei. Qui videns mulierē ait. Dñe hec est mulier et hic est filius eius quem suscitauit heliseus. Que cum narrasset seriē facti regi restituit ei rex quecūq; amiserat a die qua reliquerat terram.

De morte benedab. C. XII.

Dixit benedab rex sirie audiens q̄ deus amouerat eū ab obsidione et nō homo. cōrristat̄ egrorabat. Heliseus autē veniebat damaſcū. et misit rex in occurſu eius azahel cū munerib; vt p̄suleret eum de infirmitate

sua. Cui querenti respondit heliseus. Dic ei sanaberis. Nec dixit sanabitur. q̄ mortuus est rex. Sed vt diceret ei sanaberis. Postea traxit azahel in partē dicens. Descendit mihi dñs q̄ moriet. et tu eris rex sirie. Tūc impletū est qd̄ dixerat dñs helie. Aliter enī nō inuixit helias azahel. nisi q̄ per heliseum p̄dixit eū futurū regē. Et fleuit heliseus videns in spiritu mala que facturus erat azahel filijs israhel que etiaz indicauit illi. Et reuersus azahel ad regē dixit. sanaberis. Altera die tulit stragulum. et infudit aquā. et expandit super faciem eius. Stragulum p̄prie est stratorium qd̄ lecto vel sedili supersternitur. Et dicitur q̄ azahel pannū perfusum aqua inposuit super eum ad refrigerandum. De breuis habet. Expandit super faciem suā stragulum. vt non azahel sed ip̄e benedab hoc fecisse intelligatur. et tamen mortuus est rex et regnauit azahel pro eo. Quidam tamen hoc exponunt de obsequio mortui dicētes q̄ azahel mortuū lauit aqua. et expandit stragulum super faciem mortui. Iosephus plane dicit q̄ azahel altera die infuso laqueo strangulauit illuz. Ad hūc sensum quidam predictam literam referūt dicentes. q̄ azahel vestem madefactā inposuit super facies eius. simulans refrigerationem. sed statim effudit aquā super os eius donec suffocaret eum.

De iozā rege iuda. C. XIII.

Dixit anno quinto iozā filij achab regis israhel in quo congregauerat ei iosaphat rex iuda. regnauit iozā filius iosaphat in iherusalem. vij. annis. Qui ad p̄siliū vrbis fecit malum corā dño securus deos alienos. Tamē dñs non disperdidit iudā p̄pter dauid suū suum. Tūc recessit edō ne esset sub iuda. Nam et regē suum tributarium occiderunt ydumei. nouū creatos qui non teneretur tributa reddere. Cūq; occidisset sex fratres suos iozā

Regum quarti.

compelleretq; iherosolimitas etiā ydola trare. tulit ad eum quidam belias ppheta epistolam correctoriam cū pminatōne pene. Impleta est autē pminatio in hūc modum. Arabes irruentes in iudam vastauerunt provinciam et domos regias. et vixorem regis abduxerunt. filiosq; occiderunt preter ochoziam. et ipserandem cronicaz incidit egritudinem. interna corruptione viscera effundens. vt quotidie quasi sepultum videret et mortuus est. et sepultus est in ciuitate dauid. Non tamen vtriusq; sephus in sepulcro patrum suoz. sed priuatum tumulum sine regalibus exequiis tradiderunt ei. Et regnauit ochozias. vel azarias. vel ozias filius eius pro eo. Hūc regem et reliquos vsq; ad oziam ptermittit matheus. Regnauit autem anno. xij. ioram filij achab. Viginti duoz annoz erat ochozias cum regnare cepisset. et vno anno regnauit in iherusalem. et ambulauit in vix achab aui sui. Abijtq; cū ioraz filio achab auunculo suo. ad pchandum contra azabel regem finie in ramoth galaad. et vulneratus est ioraz. et relicto exercitu in obsidione sub bieu principe. descendit in iezabel vt curaret. et descendit cū eo azarias.

De bieu rege isrl. C. XIII.

Heliseus autē misit vnū de filiis pphetarū cum lenticula olei ad exercitum in ramoth galaad. vtriusq; bieu vocatū in partē vngeret in regē super israel. Qui cum inuenisset bieu sedentem cū principibus ait. Verbū mibi ad te est o princeps. et ait bieu. Ad quem? Qui respondit. Ad te o princeps. Forte non pgnosces bieu. hoc quasi p sagium in mente sua posuerat. ipm eē bieu. qui primus respondisset. Cūq; induxisset eū in cubiculū. fudit oleum super caput eius et ait. Hec dicit dñs. Vni te regem super israel. et percuties omnē domū achab in vltione sanguinis suoz meoz

de manu iezabel. Quo facto citissime au fugit propheta. Cūq; regressus esset hi eu ad suos dñi sui dixerūt. Quid venisti sanus iste ad te? Quasi insanos enī reputabant filios pphetarū vel q; fugerat citissime quasi insanus. Et ait bieu. Recte iudicatis. Nam verbavetana locutus est dicens. Hec dicit dñs. Vni te regem super israel. Festinauerunt itaq; tollere vestes suas et sustinere ei in similitudine tribunalis. et canētes tuba dixerūt. Regnabit bieu. Coniurauit ergo bieu cōtra ioram et ait. Nullus nunciet hoc in iezabel. sed omnes ascendamus simul. Cūq; ascenderent. speculatoz in iezabel ait. Ecce video globum venientem. Et suspicatus ioram vel captam esse urbem. vel pacem factam. misit nuncium in occursum eozum. Qui ait. Hec dicit rex. Pacata sunt oīa? Et ait bieu. Quid tibi et paci. quasi. d. Quid ad te? Sequere me. Vel forte huic bieu quasi ipi regi respōdit. q. diceret. Quid qris de pace. qui terrā et pacem turbas? Et adhesit nuncius ei. Misit et ioram secundum nūcium. qui similiter non est reuersus ad eum. Et ascēdēs ioram rex israel. et rex iuda cum eo. egressi sunt in occursum bieu vsq; in agrum naboth iezabelite. Et ait ioram. Est ne pax bieu? Qui respondit. Que pax? Adhuc vigent fornicationes matris tue. q. diceret. Que pax potest esse inter nos. cum iugiter offendamus deū per ydolatriā matris tue? Et fugiens ioram. ait ad nepotem suum. Insidie sunt hic ochozia. Tunc percussit bieu iorā inter scapulas. et regressa est sagitta p cor ei. et corruit mortuus. Et ait bieu ad duce tercię pris militū. Projice eū in agro naboth. Memēto qm ego et tu seqbam achab ptem huius. qm pminatus est ei dñs p beliam q; redderet ei in agro naboth. p sanguine naboth et p sanguine filioz eius. Tamē supra de filiis naboth nulla facta est mētio. h. qd ibi tacitū ē. hic supplet. Forte canes lūxerunt sanguinez

Historia libri.

ioram iuxta verbum helie. Linxerunt enim sanguinem achab. cum linxerunt sanguinem filij eius. **O**choziam vero fugientem insecutus est hieu. et vulneravit eum in asce su gabet. **Q**ui vulneratus fugit in magdoo. et mortuus est ibi. et tulerunt eum in iherusalem. et sepultus est in civitate david. **P**ost hec intrauit hieu in iezabel. **P**orro iezabel erat in turre et depinxit oculos suos stibio. et ornauit caput suum vt pulcherrimis venientibus appareret. et per fenestram ait ad hieu. **Q**uid par esse potest zamri. qui interfecit dominum suum: q. d. **T**u occidisti dominum tuum sicut zamri. et eadem pena puniendus es. **T**unc dixit hieu duobus eunuchis. qui circumstabant eam. **P**recipitate eam. et precipitauerunt eam de turre. et conculcauerunt eam ungule equorum. **C**um ergo hieu sederet ad mensam. ait seruis suis. **I**te et sepelire maledictam illam quia filia regis est. **C**umq; venissent ad eam non inuenerunt nisi caluariam. i. superma cellulam cerebri. et pedes et summitates in manu. **Q**uo audito ait hieu. **S**ermo domini est quem locutus est per heliam.

De morte hieu. C. XV.

Erant autem achab filij in samaria. **E**t scripsit hieu ad nutrices eorum. et ad optimates civitatis dicens. **E**ligite quem vultis de filiis achab. et constituite regem super vos et pugnate pro domo domini vestri. **Q**ui perterriti rescripserunt ei. **S**erui tui sumus. fac quod tibi placet. **E**t scripsit eis secundum domum. **S**i mei estis. tollite capita filiorum domini vestri. et venite ad me cras in iezabel. et sic factum est. **E**t attulerunt capita in corbibus ad hieu. **Q**ui mandauit ne introducerentur ad eum. sed iuxta introitum porte ponerentur ad duos aceruos vsq; mane. **C**umq; mane intraret capita dixit hieu ad populum. **I**usti estis. q. d. **C**omparatione istorum qui. lxx. occiderunt iusti estis. qui non nisi ioram et iezabel mecum occi-

distis. **U**el potius samaritas qui eos occiderant comendauit. q. d. **I**uste fecistis implendo verbum domini. quod videtur velle litera sequens. **A**ddidit enim. **S**ie ergo interfeci dominum meum quis percussit eum et istos? **D**ominus fecit quod locutus est in manu helie. **T**unc percussit hieu omnes reliquos de domo achab in iezabel. et optimates eius et notos et sacerdotes. et ibat in samariam. **I**n via vero obuiauerunt. xl. duobus fratribus ochozie regis iuda. qui descendebant ad salutandos ioram et ochoziam nescientes quod occisi essent et occidit eos hieu. **T**unc egressus est iocursum hieu ionadab filius rechab. et benedixit ei pro ultione domini quam fecerat. **Q**uem impositum curru suo duxit hieu in samariam. et percussit omnes qui reliqui fuerant de achab vsq; ad vnum. **C**ongregauit ergo hieu populum samarie. et ait in dolo. **A**mpliare volo cultum baal. vocate omnes prophetas eius et sacerdotes. **Q**uicumq; defuerit non viu et. **S**acrificium enim grande est mihi baal. et venerunt omnes serui baal. nec vnus defuit et repleta est domus baal. **E**t ait hieu his qui erant super vestes. **D**ate vestes omnibus suis baal. **E**t cederunt. **C**umq; persecutus esset hieu diligenter. ne quis deesset. vel alius interesset. dixit militibus suis. **I**ngredimini et percutite eos. nullus euadat. **E**t percusserunt eos. statuaq; baal cominuerunt. et destruxerunt templum eius et fecerunt pro eo latrinas id est subterranos cuniculos ad mundandas vias vrbis. **E**t delevit hieu baal de israel. **V**erum tamen a vijs ieroboam non recessit. et ait ei dominus. **Q**uia fecisti que in corde meo erant contra domum achab filij tui vsq; ad quartam generationem sedebunt super thronum israel. **E**t mortuus est hieu et sepultus in samaria cum regnasset viginti octo annis. et regnauit pro eo filius eius ioram. vel ioacham.

De arbalia et ioas. Ca. XVI.

Doro athalavi
 tens filium suum mortuū et vo-
 lens regnare. interfecit omne semen re-
 gium in iherusalem. Erat autem iofaba
 soror ochozie ex patre. et vxor ioadesum-
 mi sacerdotis. que furata est ioas filium
 ochozie lactantem ne interficeretur. et ab-
 scondit eum. vij. annis in domo domini.
 id est in domunculis ebdomadarioꝝ. An-
 no autem septimo ioiada collegit centuri-
 ones et principes leuitarum et milites et
 ostendit eis secreto filium regis. et coniu-
 rauerunt omnes pro puero contra athali-
 am. et q̄ puerum in sabbato constituerēt
 regem. Et fecerunt in hunc modum. **U**-
 ginti quattuor erant summi sacerdotes.
 quorum vnusquisq̄ in ebdomada vicis-
 sue habebat secum in ministerium. xxiij.
 minores sacerdotes. et totidem cantores.
 et totidem ianitores. Diluculo vero sab-
 bati pontifex qui ministrauerat. cum tur-
 ba sua egrediebatur ad propria. pontifex
 vero qui ministraturus erat ingredieba-
 tur cum turba sua. **T**unc autem ioiada
 pro ampliando exercitu retinuit egresso-
 res. et recepit ingressuros. faciēs ex eis du-
 as turmas. **A**d iunxit quoq̄ terciam tur-
 mam de centurionibus et leuitis quos cō-
 uocauerat. et intrans domum salcus et do-
 mum armorum quam quondam fecerat
 dauid. dedit singulis arma. et precepit e-
 gressuris. vt circumstarent regem in atrio
 interiori et custodirent. **I**ngressuris vero
 dixit. vt descenderent ad domū regiaꝝ. ne
 serui regine egredientes ex ea vncōnem
 regis impedirent. **S**ed hanc turmam di-
 uisit in tres partes. precipiens. vt vna ob-
 seruaret excubias regis id est porticus do-
 mus regie. **A**lia pars obseruaret portam
 seyr. per quam ascendebatur de ciuitate ī
 domum regiam. **T**ercia ps obseruaret mes-
 sa. que dicitur porta scurarioꝝ. i. custodum re-
 gis. per quam de domo regis ascendebat
 in tēplū. **T**ercia nō partē quā collegerat

de centurionibus et leuitis posuit ad cu-
 stodiam atriorum templi ex omni parte.
Tunc ipse cum reliquis sacerdotibus et le-
 uitis et senioribus produxit filiū regis. et
 vniuit eum in regem. et imposuit sup eum
 diadema. et testimonium. i. legem dei de-
 dit ei tenendam in mambꝝ. vt cū ipso ha-
 bitu regni disciplina legis dei seruāda cō-
 mitteretur. **A**thalia vero accurrens scidit
 vestimenta sua clamans. **C**onjuratio iu-
 ratio. **E**t eduxerunt eam sacerdotes extra
 sepra templi. per portam equoꝝ. et interfe-
 cta est ibi. **D**eduxeruntq̄ regez per portā
 scurarioꝝ in pallaciū. et sedit sup thro-
 num regium. **E**t letatus est populus ter-
 re. q̄ abstulerat dominus opprobriū. ne
 regnaret mulier super eos. et destruxerūt
 templum baal. arasq̄ et ymagines quas
 fecerat ioam et athalia. **N**athan quoq̄
 sacerdotem baal occiderunt coram altari
Septem annozū erat ioas cum regnare
 cepisset. anno septimo hien regis israhel.
 et quadraginta annis regnauit in iherusa-
 lem. et fecit rectū coram domino cunctis
 diebus ioiade sacerdotis.

De gazophylacio. Ca. XVII.

Erant autem in
 domo domini ruine. non solum
 pro vetustate et negligentia. sed etiā quas
 fecerat athalia. et de sacrificiis paraue-
 rat domum baal. **P**recepit itaq̄ ioas sa-
 cerdotibus. vt instaurarent sarratecta do-
 mus recipientes oblationes pretereunti-
 um. et que offerebantur pro precio anime
 id est q̄ dabā rituri ad plūz nūerari. **O**b-
 latio enī. p̄ d̄ licito. et p̄ peccato sacerdotum
 erat. q̄ cū suscepissent sacerdotes vsq̄ ad
 xxiij. annū regis ioas. nō tñ instaurauit
 sarratecta templi. **E**t iratus rex. phibuit
 sacerdotes ultra accipere pecuniā. **J**oseph
 tñ dicit q̄ per oēm regionē sumerēt sacer-
 dotes pro capite dimidium fidi. **Q**uod
 videns ioiada populo non placere cessa-
 uit. et ob hoc nō fuerunt instaurate ruine.

Historia libri.

Tunc ioiada fecit gazophilaciū munitū apro desuper foramine. et posuit illud ad dexteram ingredientium domum nō longe ab altari. Cūq; apparerz plurima pecunia in gazophilacio. scriba regis et pontifex effundebant eam. et dabant his qui p̄ erant cementar̄s domus domini. Et nō fiebat cum eis ratio. sed in fide tractab̄r. Nec fiebat ex pecunia illa vas aliquod in domo domini nisi de eo quod erat residuum sartatectis. vt legitur in paralipomenō. Et mortuus est ioiadas sacerdos qui solus legitur post moysen. c. xxx. annis vississe. et sepultus est i ciuitate dauid. eo q̄ generi dauid reparauit imperiū. Et mortuo ioas a legitimis dei dedinauit. cuius exemplo etiam oprimates viciari sunt.

Quem cuz argueret zacharias filius ioiade. fecit cum lapidib; obrui inter templū et altare. Extūc vt dicit epiphanius nō accepit populus in templo responsum

manifeste sicut prius. nec et dabit nec et ephod. Rex autē non multo post penas exsoluit.

Ahabel enim rex syrie cum expugnass; geth. ascēdit in iherusalem.

Joas vero misit ei thesauros domus dñi. et domus regie non de absconditis tūmuloz.

Cunq; incurrisset ioas languorem pessimū eo q̄ diuinos honores sibi volebat impen

Nō moueat te quod legitur in euāgelio a sanguine zacharie filij barachie. Forte ioiada binomi⁹ fuit. Vel ideo quia barachias interpretatur benedictus dñi qd̄ iste fuit.

Dabit enim dicit lapis positus in rationali. Unde et dabit idē ex rationali perpendebant. vtrum deuz haberent. p̄cium vel offensuz. Vel dabit interpretatur fimo et est sensus. Necq; per sermonez neq; per signa loquebatur illis.

Omnes filij zacharie cum eo lapidari sunt preter vnuz postumū qui postea dicitur esse zacharias.

Omnes filij zacharie cum eo lapidari sunt preter vnuz postumū qui postea dicitur esse zacharias.

Omnes filij zacharie cum eo lapidari sunt preter vnuz postumū qui postea dicitur esse zacharias.

eo q̄ diuinos honores sibi volebat impen

di. vt dicit hebrei. duo serui eius percussissent eum et mortuus est. et sepultus in ciuitate dauid. non tamen in monumentis regalibus. et regnauit pro eo fili⁹ eius amasias.

Sub ioas duodecimus rex latinorum filius aremulus. qui presidium albanorum intra montes vbi nūc roma est posuit. Huius filius fuit iulius proauus iulij proculi. qui cuz romulo romam commigrans fundauit vltā gētem.

De obitu helizei. C. XVIII.

Anno vicesimo

Tercio ioas regis iude regnauit ioachas filius bieu super israhel. xvij. annis. et ambulauit in vijs ieroboā. Et iratus dominus. contra israhel dedit eos i manus azahel. et in manus benedab filij eius et non sunt derelicti ioachaz de populo. nisi. l. equites. et decem circus. et decē milia peditum. Et clamauit ioachas ad dominum. et miseratus dominus dedit pacem in diebus eius. Et mortuus est et sepultus in samaria. Et regnauit ioas filius eius pro eo. anno tricesimo septimo. ioas regis iuda et. xvi. annis regnauit super israhel. Et ambu

lavit in vijs iherosolymorum. Et tunc eque vocaban

roboam non tantum eode; nomine rex mem quantum iuda et rex israhel.

Helzeus autem egrotabat. et descendit ad eum ioas rex israhel. et flens dicebat. Pater mi cur⁹ israhel et auriga eius. Et ait helzeus. Affer arcum et sagittas. et pone manum tuam super arcum. Quo facto. supposuit helzeus manus suas manibus regis et ait. Aperi fenestrā orientālē. et iace sagittaz. et iecat. Et ait helzeus. Sagitta dñi est p̄ syriam. et percuties partē syrie q̄ est in affec donec p̄sumas eā. et sublato arcu cū sagittis dixit helzeus ad regē. Percute terrā iaculo. Et iōq; percussisset eaz; manibus vicibus et stetit. iratus vir dei ait.

Si percussisses vsq; septies. toties percussisset eum et mortuus est. et sepultus in ciuitate dauid. non tamen in monumentis regalibus. et regnauit pro eo fili⁹ eius amasias.

Sub ioas duodecimus rex latinorum filius aremulus. qui presidium albanorum intra montes vbi nūc roma est posuit. Huius filius fuit iulius proauus iulij proculi. qui cuz romulo romam commigrans fundauit vltā gētem.

De obitu helizei. C. XVIII.

Anno vicesimo

Tercio ioas regis iude regnauit ioachas filius bieu super israhel. xvij. annis. et ambulauit in vijs ieroboā. Et iratus dominus. contra israhel dedit eos i manus azahel. et in manus benedab filij eius et non sunt derelicti ioachaz de populo. nisi. l. equites. et decem circus. et decē milia peditum. Et clamauit ioachas ad dominum. et miseratus dominus dedit pacem in diebus eius. Et mortuus est et sepultus in samaria. Et regnauit ioas filius eius pro eo. anno tricesimo septimo. ioas regis iuda et. xvi. annis regnauit super israhel. Et ambu

lavit in vijs iherosolymorum. Et tunc eque vocaban

Regum quarti.

isses firiam. nunc autem tribus vicibus percuties eam. Et mortuus est heliseus et sepelierunt eum iuxta abdiam. Porro latrunculi moabite venerant in terram eo anno. Quidam autem sepelientes hominem viderunt latrunculos. et timentes protulerunt cadaver in sepulchro helisei. Quod cum tetigisset ossa helisei. reuixit homo. Iosephus tamen dicit latrones profecisse in helisei sepulchrum mortuum. que ipsi videbantur interfecisse. Mortuus est autem azabel rex sirie. et regnavit pro eo filius eius benedab. Cum quo dimicauit ioas rex israel tribus congressionibus. et vicit eum. et tulit de manu eius ciuitates quas tulerat azabel de israel iuxta verbum helisei.

De amasia et ioas rege israel
Capi. XIX.

Anno secundo regis israel. regnavit amasias filius ioas in iherusalem. Viginti et v. anno tum erat cum regnare cepisset. et xxxix. annis regnavit. nomen matris eius ioiada de iherusalem. Et fecit rectum coram domino. iuxta ea que fecit ioas pater eius nisi tantum hoc quod excelsa non abstulit subaudiendum est uterque eorum. Nec enim ioas excelsa abstulit sicut videtur litera sonare. Et interfecit seruos. qui interfecerant patrem suum. non tamen filios eorum propter legem moysi qui dicit. Non morientur patres pro filiis neque filii pro patribus. Collegit autem exercitum ut amalechitas et ydumeos expugnaret. et condurrit a rege israel centum milia armatorum centum argenti talentis. Et cum esset in provincia suasit ei propheta ut dimitteret israelitas. quia ydola

ferrebant et deus daret ei victoriam. Et acquieuit. licet grauius ferret. eo quod israelitis mercedes prebuerat. Et percussit edom in valle saluarum decem milia. et apprehendit petram nobilem arabie ciuitatem. Et conuocauit eam iezechel. quod sonat auxilium dei. Iosephus tamen dicit viuos quos ceperat eum adduxisse ad excelsam petram arabie. et illos ex ea precipitauit. Idipsum quoque dicit paralipomenon. nam fere in omnibus sonat iosephus. et paralipomenon. Tamen deos quos tulerat de amalech postea adorauit quia audiuit eos dantes responsa per quod tali pena percussus est. Elatus in superbiam scripsit ad ioas regem israel. Serui tibi sicut patres tui serui erunt dauid et salomoni. alioquin veni et videamus. quia diceret nos pugnemus. Et rescripsit ei ioas in enigmate. Carduus libani misit ad cedrum dicens. Da filiam tuam filio meo in uxorem. Et indignantes bestie saltus conculcauerunt carduum. Eleuat te cor tuum pro victoria. Cur prouocas malum ut cadas tu et iudas tecum? Et non acquiescente amasia. congressi sunt iuxta bethfames. et fugit iudas coram israel. et ligatus est amasias. et comminabatur ei mortem rex israel. nisi redderet ei iherusalem. Quia tradita interrupit ioas murum iherusalem a porta effraym que dicitur porta vallis. usque ad portam anguli. quadringentis cubitis. Et tulit aurum et argentum et vasa que inuenta sunt in domo domini. et in thesauris regis et obsides et rediit in samariam. Et facta est contra amasiam coniuratio in iherusalem. At ille fugit in lachis. et miserunt post eum in lachis. et interfecerunt eum ibi. et retulerunt illum in iherusalem et sepultus in ciuitate dauid. Tulitque vniversus populus filium eius oziam vel azariam ante annos natum. xvi. et constituerunt eum regem. Sub amasia terciusdecimus rex latinorum fuit siluius auentinus et in eo monte qui nunc pars vrbis

Historia libri.

est. mortuus et sepultus. eternuz loco vocabulum dedit.

De ieroboam rege israel et amos propheta. C. XX.

Porro mortuus est ioas rex israel et sepultus in samaria. Et regnavit ieroboam filius eius pro eo anno. xv. amasie regis iude. Et regnavit in israel. xl. et vno anno. et ambulavit in vijs ieroboam filij nabath qui peccare fecit israel. Ipse restituit terminos israel ab introitu emath que est antiochia vsq; ad mare solitudinis quod est mare mortuum. iuxta verbum domini quod locutus est per suum suum ionam prophetam qui erat de geth que est in opheth. ad differenciam geth que est in palestina. et est nomen regionis. Quare non est legendum ophel. Ophel enim est nomen turris nebulose. que non longe erata templo. Hanc vastationem syrie per ieroboam factam non legimus in iona. sed propter comminationem euerfionis quam predicavit et scripsit dicit iosephus eum predixisse quod post brevisimum tempus asie perderent principatum. Quod quidem per ieroboam inchoatum est. sed postea summatum est quoniam monarchia assiriorum translata est ad medos. Hac felicitate ieroboam elatus fecit malum coram domino. Et missus est amos thecutes propheta de pastoralibus. ubi pascebat gregem in samaria ut predicaret euerfionem domus ieroboam. et calamitatem populi dicens. **Hec dicit dominus. Confurgam super domum ieroboam in gladio. Et rursum. Venit finis super populum meum israel. Quod cum significasset amasias sacerdos Bethel ieroboam regi israel. et mandato regis prohibuit amos ne ultra prophetaret in regno. x. tribuum. Cum autem amos nollet cessare dicens se non esse prophetam sed pastorem missus a domino. frequenter afflixit eum amasias plagis. Tandem filius suus ozias frequenter eum increpans rectem per iram transiit. et**

seminius relatus in terram suam ibi mortuus est et sepultus. Et mortuus est ieroboam et regnavit pro eo filius eius zacharias.

De ozia C. XXI.

Anno vicesimo septimo. ieroboam regis israel regnavit ozias in iherusalem duobus annis. Jeronimus tamen super osee dicit eum cepisse regnare anno. xij. ieroboam. Et fecit quod placitum erat coram domino. verum tamen excelsa non abstulit. Qui cum hostes debellasset. et amicitias fecisset tributarios sibi. reedificavit muros in iherusalem quos destruxerat ioas rex israel. eratque precipue terre cultor. et curam habebat circa plantationes et semina fructuum diversorum. Cuius vitatus esset in substantia mortali. contra deum immortalem agere visus est. Nam in festiuitate precipitatis indutus stola pontificali intrauit in templum. ut incensus poneret pontifice azaria cum. lxx. sacerdotibus eum prohibente. Et factus est tremor. et claritas solis valde effulsit. et incidit in faciem regis. et percussus est lepra in facie. Ante ciuitatem vero scissa est media pars montis ad occidentem. et deuoluta est ita ut vias clanderet et regiones ortos opprimeret. Erba bitauit seorsum urbem. priuata reges vita. Joathan vero filius eius gubernabat palatium. et iudicabat populum terre. Et mortuus est ozias. et sepultus in ciuitate dauid. Iosephus tamen dicit eum de regibus solum habere sepulchrum in ortis. Et regnavit pro eo filius eius ioathan. Sub ozia rege iuda. et sub ieroboam rege israel cepit propheta re ysaias. de quo plenius postea dicetur. et osee de tribu ysachar ortus in berthemorb. Sed hic ut ait ieronimus prenuentias dedit signum. Veniet dominus in terra sicut querus que est in sylo. etc. quod non legitur in scriptura eius secundum editionem hebraicam. Forte quod ieronimus dixit signum. biceps phai dicitur prodigium dicens de osee. Et dedit prodigium

Regum. iiii.

dicens. Venit in terra dominus. sic quer-
cus que in silo. cum ex semeripa in duode-
cim fuerit partita. et facte fuerunt ex ea to-
ridem quercus. **P**rophetavit autem pro-
pheta decem tribus. pauca de duabus loquens
Et pronunciauit hystorialiter iudeos in
ultimo tempore ad xpm redituros. **L**er-
cum quoque diem dnice resurrectionis pro-
dixit. **H**ic in terra sua sepultus. placida
quiete dormiuit. **S**ub eisdem quoque pro-
phetauit iobel de tribu ruben natus in a-
gro berthoron. qui descripsit terram duarum
tribuum. erica bruce. locusta et rubigine
vastandam. **P**redixit quoque effusionem
sancti spiritus futuram super filios dei et an-
cillas. quod factum est in die penthecostes.
Hic in berthoron in pace mortuus est et se-
pultus. **S**ub eisdem regibus prophetauit
abdias ut quidam tradunt. sed secundum he-
breos verius est. quod ante eos prophetauerit
nam mortuus est ante heliseum. **R**elicta
enim vxor eius per consilium helisei libe-
rata est a creditoribus oleo superabundan-
te. **F**uit autem de terra siche de agro berba-
mar. **Q**ui quagenarius enim ille fuit cui pe-
percit helias. qui relicto obsequio regis. he-
lie discipulus factus est. **C**uius sepulcrum
vsque hodie cum mausoleo helisei et iohan-
nis baptiste in sebastie venerandi habetur.
Sub ieroboam rege israel prophetavit io-
nas filius vidue sateptene. qui post redi-
tum a ninive tempore famis assumpta ma-
tre gentium incola factus est. **N**am et eru-
bescebat esse in terra sua dicens. **S**ic ause-
retur opprobrium meum. eo quod propheta-
rans contra ninive medax repertus sum. **Q**ui
transacta fame rediit in terram iuda. et de-
functa est mater eius et sepeliuit eam iux-
ta balanum delboze. **H**ic predixit signum
eversionis iheru-
salem. quod cum vi **G**enus palme est del-
derent lapidem bore vel quercus.
lucrose clamantem. ppe sit finis. et cum vi-
derint in iheru salē gentes vniuersas. tūc
tota illa ciuitas irrecuperabiliter et eter-

retur. **M**ortuus est et sepultus in spelun-
ca vnus iudicis istabel. cuius sepulcrum
monstratur in vna vrbium geth in vicu-
lo iuxta sephoz. **S**ub ozia rege iuda ter-
minata est monarchia assiriorum. **N**am
sardanapallus vltimus monarchus vi-
ctus ab arbace medo. semetipsum concrema-
uit. et tunc arbaces monarchiam ad me-
dos transfudit. spe nondum re. hoc enim fecit
darius occiso balthasar. **F**uerunt tamen
reges assirij. si non monarchi tamen potentes
vsque ad subuersionem ninive quam pro-
phetavit naum. **E**o tempore latinorum
quartusdecimus rex filius proca post quem
xv. rex latinorum filius amulius.

De zacharia sellum et manahen.
Capitulum. XXII.

Ano. xxx. octa-
uo ozie regis iude regnauit za-
charias filius ieroboam super israel. vi.
mensibus. **Q**ui fecit malum coram domino
sicut pater eius. et percussit eum pala sellum
filius iabes. et regnauit pro eo. **E**t transla-
tum est regnum israel de domobien in ge-
neratione quarta iuxta verbum domini.
et regnauit sellum vno mense in samaria.
Nam manahen filius gaddi de thersa per-
cussit eum in samaria. et regnauit pro eo.
Qui percussit thersam et terminos eius.
eo quod conciuues sui noluerant aperire ei.
Anno. xxxix. ozie regis iuda regnauit mana-
hen super israel. x. annis. et ambulauit in
vitijs ieroboam. **I**n diebus eius ascendit
phul rex assiriorum in thersam. et dedit ei
manahen mille talenta argenti. ut recede-
ret ab eo. et etiam esset ei in auxilium. **S**u-
psit autem manahen. l. fidos argenti a pote-
taribus et diuitibus terre per singulos.
Inter hec mura tradit hebrei manahem
misisse vitulos aureos. qui erant in dan
et berthel. sed non veros. **S**acerdotes enim
dolo sustulerunt aureos vitulos et abscon-
derunt eos. et fecerunt ereos deauratos si-
miles illis quos misit manahen regi assirio-
rum.

Historia libri.

riorū. Quā fraude postea percepta reges assiriorū plurimū exarserūt contra israel. Et mortuus est manahen. et regnavit pro eo filius eius phaceia anno .l. ozie regis iude et duobus ānis regnavit in israhel. **M**azphacee filius romelie ciliarchus ei⁹ interfecit eū in samaria in p̄uio cum .l. viris. et regnavit pro eo anno .l. scdo ozie regis iude. et regnavit .xx. annis in israhel.

De initio captiuitatis tribuū.

Ca. XXIII.

In diebus phaccee regis regiphalasar. rex assur ascendit in israhel. Et est ābiguū an iste fuerit phul vel alius. Et vastauit omnem regionē trans iordanem. et ca-

priuas durit du
as tribus et dimi
diam. vastansq;
galileam de tribu
tos transfudit
dimidie tribui
q; tres tribus
it initium capti
ozee filius hēla
hel. et regnavit
pro eo.

De Jonathan. Ca. XXIII.

Anno secundo phaccee regis israhel regnavit ioathan filius ozie in ierlm. .xxv. annorum erat cum regnare cepisset. et .xvi. annis regnavit. Nomen mēis eius ierusa filia sachoch. Et fecit bonum corā dño. verumtamen excelsa non abstulit. Ipse edificauit portā domus dñi sublimissimā. quā quidam putāt turrim gregis. Hec que ī actibus aploꝝ speciosa dicitur. ab hebreis vocatur porta ioathan. Hec sola remansit in euerthōe facta per caldeos. Hic deuicit amonitas. et imposuit eis annuū tributū. talenta argenti. c. et tritici. x. milia choros. et totidem ordeī. In dieb; huius rāsin rex syrie. et phaccee rex israhel ceperūt in festare

regnū iuda. Sub ioathan exorsus est p̄phetare naum de helcesi de tribu symeon. contra ninuien p̄dicēs. Hec dicit dñs ad nininē. Exterminabo te et nequaquā p̄gredientes de te impabūt mdo. Ieronimus dicit super nauz. Herodotū dixisse. subuerfam niuiuen a rege medorū tpe iosie. De euerthōe quoq; finali niuiue p̄dixit nauz que facta est in hūc modum. Salus que circundabat eam superinundauit eam. factro pariter terremotu et igne de sublimi emisso. De qua in undatione videtur in libro suo scripsisse ibi. Inundans non facit et innocentē dñs in tempestate et turbine vie eius. Tamen scdm aliā literā legitur ibi. Inundans nō faciet innocentē. Tamen librum suū scripsit post captiuitatē. x. tribuū sub ezechia. dum vastaretur terra iuda ab assirijs. in quo pleni⁹ p̄phetavit de destructione assiriorum in consolatiōe gentis sue. Qui tandem mortuus est ī terra sua in pace et sepultus. Sub ioathan vidit ysaias dñm sedentem et seraphim mūdauit labia eius.

De hac captiuitate dicitur. Primo tpe dicitur. Vastansq; galileam de tribu fabulon et neptalim milia transfudit secum i assirios qui possent dimidie tribui pparari. Unde sepe legitur. q; tres tribus israhel captiuauerit. et hoc fuit initium captiuitatis. x. tribuū. Porro ozee filius hēla interfecit phacee regē israhel. et regnavit pro eo.

Sub eodem exorsus est p̄pheta resecūd⁹ micheas. Et mortuus est ioathan rex iuda. et sepultus est in ciuitate dauid. et regnavit pro eo filius eius achas. Sub ioathan olimpias prima constituta est ab eliasib; Remus et romulus generantur ex mare et ylia. De achab. Ca. XXV.

Anno decimo secundo phaccee regis israhel. regnavit achas in ierlm. Viginti annorum erat cum regnare cepisset. et .xvi. annis regnavit. et ambulauit in via regū israhel. Nam et vnū de filijs suis p̄secrauit ydolo transiens eū per ignem tophet in valle beennon iuxta alcheldemach. Fuit autē

Regum quarti.

quidam filius en-
nō cuius vallis
illa bennon id ē
filij ennon. Tūc
ascēdit ra sin rex
sirie et pbace rex
israel in irim .et
obsederūt eā pri-
mo vt ait iose-
ph. Et pgressus
cuz eis achas vi-
ctus est et occisus
est filius eius zacharias. et milia cū
eo. et captus est princeps militie ei⁹ dīchā
alias dīchan. Cūq; rediret victor rex is-
rael in samariā cū magna multitudine ca-
ptiuorū occurrit ei quidā ppheta odidavt
obedo. dicēs eos nō vicisse virib; pprijs.
sed ppter iā dei p achas. arguens eos qd
contribules suos contraxerent captiuos.
quos nisi remitterēt parus esset eis repē-
tinus interitus. Tūc ad psiliū barachie
qui magnus erat in isrl. rex israel exhibu-
it captiuis magnā hospitalitatē. et libros
remisit ad ppria. Porro scōo obsederunt
irim rex sirie et rex israel. Cūq; timeret
achas nimis. pfortauit eū ysaias dicens.
Ne timeas ab his duab; caudis ritionū
fumigantiū. Sed non credidit ei achas.
nec voluit querere signum a dño. et misit
nūcios ad regē assirior; regiphalasar di-
cēs. Seruus tuus sum ego. ascende et sal-
uum me fac de manu regis sirie et regis is-
rael. Et intrauit rex assirior; siria et vasta-
uit eā. et nō rediit ra sin in damascū. Rex
aut; assirior; cepit damascū. et interfecit ra
sin. et damascenos trāstulit in cirenen que
est versus ethiopiā. Est enī alia cirenen i
africa. Et occurrit ei achas rex irim i da-
mascū cū munerib;. Cūq; vidisset alta-
re damasci misit ad vriam sacerdotem in
hierusalem exemplar eius. vt extrueret
ei consimile. Quo facto cū rediisset achas
altare eneū trāstulit a facie tēpli ad aqui-
lonē. et sup altare nouū obrulit holocau-
sta et pacifica. De altari vero eneo vt tra-

dunt quidā fecit illud horologium famo-
sum de quo postea dicitur. Et precepit sa-
cerdotib; vt deinceps sup altare nouum
offerret. Et deposuit achas luteres et ma-
re eneū sup pauimentū ne eis vllus vte-
retur. Musac quoq; sabbati et ingressum
regis redusit in
tēpluz dñi. vt cū
templo ea ppba-
naret vt sic place-
ret regi assirio-
rum. Est au-
tez musac gazo-
philatiū regū sic
corbonā sacerdo-
tum. Ingressuz
hō regis quidā
dicūt locū i quo

rex adorabat. vel portā per quā ascēdebat
ad orandum que oīa obdurauit achas. si-
cut et clauserat templū ne intrarent sacer-
dotes. Sub eo vidit ysaias onus babilo-
nis. alia .x. vidit sub ezechia. et mortuus est
achas et sepult⁹ i ciuitate dauid. et regna-
uit filius eius pro eo ezechias. Sub
achas roma pdita ē in mōre palatino .xi.
kalendas may. a gemellis remo et romlo.
Anno ab vrbe pdita. iij. renus occisus est
rastro pastoralis. A fabio duce romuli con-
sularib; ludis sabine rapte sunt. et pulcer-
rima vginū thalomoni sorte data est du-
ci romuli. Unde q; benecesserat ei. locus
nupriarum exinde dicitur est thalamus.

De captiuitate .x. tribuū. C. XXVI.

Anno xij. achas
regis iuda regnavit osee sup is-
rael. ix. annis. Fecitq; malū coraz dño. s;.
non sicut patres eius. Traditur enī redit
felicitia israelitis. vt ascenderēt i irim
ter in anno. Contra hunc ascendit salma-
nasar rex assirior;. et factus est ei osee tri-
butarius. Cūq; deprehendisset rex assiri-
or; qd osee rebellare nitere per susan re-
gez egipti cui munera miserat obsedit eū
f ij

Historia libri.

et vincitū misit in carcerē in niniue. et ob-
fedit samariā tribus annis. et cepit eā anno
nono osee. et. vi. ezechie. et transfudit isrl
in assirios septem tribus que remanserant
et posuit eos iuxta fluuiū gozan ultra mō-
tes medozū et persarū. In prima captiui-
tate triū tribuū creditur captiua tus esse
thobias. et mansit in niniue. Vel forte cū
rege osee ductus est ī niniue. cuius hysto-
ria summata ē sub manasse filio ezechie
Sed nos tractabimus eā post finez libri
regū. Porro rex assiriorum de diuersis re-
gionibus addu-
xit colonos in sa-
mariam paucos
primo. s; postea
assaradoc; po-
pulauit terram
et habitauerunt
in urbibus eius.

Cūq; essent de
quinque longiquis regionibus. v. ydola por-
tauerunt in samariā. queq; regio suū. Et
oēs prius vocati sunt cuthi a quibusdam
portioribus inter eos qui venerant de regio-
ne persida. que dicta est chuta a quodam
flumine. Greci vero dixerunt eos samaritanos.
qui et in euangelio samaritani dicuntur.
Hebrei vocauerunt eos iacobitas. qz sup-
plantauerunt israelitas a finibus suis. Qui
cū venissent in terrā isrl. immisit dñs in e-
os leones. et interficiebāt eos. et nūciantur
est regi assiriorū. qz periret coloni eius. qz
ignorabāt legitima dei israel. et misit eis
vnū de sacerdotibus israel. et legē moysi in
scriptā literis antiquioribus. Et habitabat
sacerdos in bethel. et suscepit circūcisionē
et legitima dei israel. nibilonimus tamen
deos suos in excelsis colebāt. Unde quan-
doq; hebreos dicūt sibi propinquos. cum
bene erat hebreis. Cum vero male. dicebāt
sibi nil esse cum israel. Migrauit autem
decē tribus de iuda post ānos nongentos. et
xlvij. ab exitu de egipto. a diuisione vero re-
gni fluxerāt āni. ccl. et mensēs. vij. et dies
septem scdm iosephum. **Multi** autē ex

israhelitis confugerūt in regnum iuda. et
multi absconderūt se in absconditis. et la-
tuerūt in regionibus circumstantibus. Qui
post regressum regis assiriorū redierūt ad
patria. et habitauerūt cum samaritis.

De ezechia. Ca. XXVII.

Alnotercio osee
regis israel regnauit ezechias in
iherusalem. **U**iginti quinq; annorū erat cū
regnare cepisset. et. xxx. annis regnauit.
Nōmē matris eius abisa de iherusalem.
filia zacharie postumi zacharie lapidati.
Qui puocatis sacerdotibus et leuitis aper-
ruit templū primo āno et primo mense re-
gni sui. et vasa dei reparauit. et restituit
sacrificia intermissa. **I**pe de consilio sacer-
dotū fecit pascha scdo mense nō in tempo-
re suo. qz nō potuit populus primo men-
se conuenire in iherusalem. nec sacerdotes pu-
rificati erant. tū tanta multitudo fuit. qz
multi impurificati comederūt pascha. et tā-
ta copia victimarū. qz ī multis leuitis sup-
pleuerūt officiū sacerdotū. **E**t post pascha
solennizauerunt alijs. vij. diebus. **H**ic dis-
sipauit excelsa. et contriuit statuas. et lu-
cos succidit. et confregit serpentē enem.
quem fecit moyses. cui vsq; ad illud tem-
pus filij israel adolebāt incensum. et pul-
uerē eius sparsit in torrentē cedron. et vo-
cauit nomē eius noeftā. qd interpretatur
deus eoz. q. d. Dicebatur deus s; nō erat.
Scripsit quoq; filijs israel vt rediret ad
cultū dei. quorū quidam nūcios eius ne-
glexerūt. quidā quosdam interfecerūt. **U**n-
de etiā postea vt predictū est meruerūt ca-
ptiuari. **R**ecessit quoq; a rege assiriorum
ne fuit. et ei. **I**pe percussit philisteos vsq;
ad gazā. et oēs terminos eoz a turri custo-
diuit. vsq; ad ciuitatē munitā. id est pesti-
dia et ciuitates. **A**nno. xiiij. regni ezechie
ascendit sennacherib rex assiriorū in terrā
iuda. et cepit ciuitates eoz. et misit ad eū
ezechias in lachis dicens. **R**ecede a me
quod imposueris mihi seram. **E**t inducit
ei rex assiriorū. ccc. talenta argenti. et. xxx.

Regum quarti.

auri. et iurauit q̄ non noceret ei. Cūq; nō inuenisset ezechias hanc summam in thesauris domus domini et suis. recepit laminas auri quas ip̄e affixerat in valuis templi. Cūq; misisset regi assiriorum p̄dictam pecuniam irritum fecit sennacherib iurandum. et misit ad obsidendum iherusalem tharram et rapsacem. et castra metati sunt iuxta aqueductum piscine superioris. que est in via agri fullonis. et abstulerunt ciuibus aquam exterioris piscine. Cūq; uocassent regem ad colloquiū noluit exire. sed misit ad eos heliachiz p̄tificem et sobnam scribam. et ioachi a cōmentarijs. et loquebatur ad eos rapsaces hebraice. Erat enim samarites ut quidam volunt. Fuerunt qui dicerent eum filium ysaię qui transierat ad assirios. et suscepit ritum genitū. et factus erat ciliarchus et ait. **Hec dicit rex magnus assiriorū ad te.** Ezechia in quo confidis. ut audeas rebellare. Si confidis in rege egipti. inniteris baculo harundineo. Si spem ponis in deo tuo. nunquid dñi gentium et deus israel liberauerunt eos de manu mea. Si spem ponis in populo tuo. dabo tibi duo milia equorum. nec poteris apud te inuenire ascensores. Et rogauit rucij rapsacem. ut loqueretur eis siriace et non iudaiice. audiente populo qui erat super murū. Tunc exclamauit rapsaces etiam ad populum. Dicit rex magnus assiriorum. facite mecum quod uobis uile est. ne comedatis stercorem uestrum et bibatis urinam uestram. Egredimini ad me et utimini bonis uestris. donec veniam ad uos. et transferam uos in terram que est similis ysę. Cūq; retulissent nuncij cōminationes istas ad ezechiam scidit rex uestimēta sua et operatus est sacco. et ingressus est domū domini. et misit predictos nuncios et senes de sacerdotibus opros saccis ad isaiā dicētes. **Hec dicit ezechias.** Dies hec dies tribulationis nostre est. et increpationis diuine. Ora pro reliquijs israel. si forte deus audiat blasphemiam rapsacis et v̄

dicit. Et respondit isaias. **Hec dicit dñs ezechie.** Noli timere. Ecce ego mittam regi assiriorum spiritum et audiet nuncius et reuertetur in terram suam. et dericiam eum gladio in terra sua. et recessit rapsaces a iherusalem et inuenit regem assiriorum expugnantem lobnam. Transiuit autem rex ad pugnandam egiptum ut triūphās rediret ad euertendā iherusalē. Cūq; obsedisset pelusium. audiuit tharacham regem ethiopię cum multo exercitu venire in auxilium egiptiorum. et conturbatus rex dixit tharacham esse sacerdotem vulcani. et ideo non dimicaturum cum eo. et rediit in iudeam. et obsedit iherusalem. Herodotus tamen aliā causam tradit reuerſus sui. **Orante namq; rege egiptiorum ad deū.** multitudo sorici in vna nocte comedit cordas arcuum in castris eius. et facti sunt assirij inermes. et dicit rapsacē cū exercitu remansisse circa iherusalē. et sennacherib rediisse ad eū de egipto. Verū tamen ante reditum sennacherib de egipto in iudeam. **Hec facta sunt que sequuntur.**

De signis triū añoz q̄ predixit ysaias.

Ca. XXVIII.

Quoniam egredere tur sennacherib iudeam. ut transiret in egiptum misit ezechie literas terribiles et cōminatōis plenas dicēs. q̄ deus israel non posset eum liberare de manu sua. Tunc ascendit ezechias in domū domini. et expandens literas coram dño orauit dicens. **Dñe deus israel audi uerba sennacherib.** quibus exprobrauit te nobis. salua nos obsecro de manu ipsius. Tunc misit ysaias ad ezechiam. significans ei uerba hec dñi ad sennacherib in hūc modum. **Spernet te sennacherib uirgo filia sion.** mouebit caput p̄ tergū tuū cū fugeris exprobraſti sanctos israel. uiribus tuis ascripſisti q̄ uastaſti iudeam. Sed ex diebus antiquis ego plasmaui illud et nūc adduri. id ē ego qui ab eterno dispoſueram q̄ sic flagellarem peccantes. nunc

Historia libri.

impleni. ego auctor fui tu minister. **P**orro nam itaq; circulum in naribus tuis sicut fit bubalo. et chamum in labijs tuis sicut fit equo. et reducā te in terrā tuā. **T**unc addidit ysaias verba sua ad ezechiam dicens **T**ibi autem ezechia hoc erit signum liberationis tue. **T**ercio anno recedet a te sennacherib non rediturus. **E**go autem predico tibi quid facies hoc anno. et quid scōdo. ut cū videris impleta. scias verū eē quod predixi de tercio **C**omede hoc anno quod reperis. vel scōm ysaiam que sponte nascuntur. vel scōm. lxx. que prius seueras. **I**mmimente messione intruerant assirij. et vastauerāt segetes. vineas. et oliuetā. sed quedā inter vngulas equorū calcātium euaserūt. **U**nde dicūt. lxx. **C**omede que prius seueras. etiā de cōculcatis que dam sponte germinauerūt. **D**e quib; dicit ysaias. **C**omede que sponte nascuntur **E**tiam cū prescissent aduentum sennacherib congregauerant sibi vndecūq; victualia. et reposuerant in iherusalem. de quib; dicit liber regum. **C**omede qd reperis. **P**orro scōdo anno comede que sponte nascuntur. vel scōm ysaiā pomis velcere qd idem est. **S**ecūdo enī āno dñi moraretur sennacherib in egipto. qz defuerant eis p̄ dicta victualia. multiplicauit eis domus abundanter que sponte gignit humus. **P**orro in tercio anno fugato hoste securi seminare merite et comedite **E**t tunc de iheraegredientur reliquie. et quod saluatū est de monte sion. et quod reliquū ē de domo iuda. mitter radicez deorsum et faciet fructū sursum. **P**er simile arboris loquitur. que quanto profundius figit radicez tanto copiosius et altius facit fructuz. **E**t est sensus. **A**ltitudo ppli que fugit de iudea ante faciem hostiū. et recepit se i ihera vt saluaretur. fugato hoste redibit in terram suam. et populabit eam. **H**oc audito ezechias gauisus est. et de consilio ysaię et sapientum obturauit capita fontiu; extra urbem. et exitus aquarū in iudea ne redeuntes assirij inuenirēt aquarū abundantiā. **T**ūc obturauit ezechias superiorē fontē aquarū geō. et auerit eas subter ad occidentē urbis dauid vt influerēt piscinā inferiorē. **F**ecit etiam ante fontes siloe quasi stagnū. in quo colligerentur aque. et reseruentur ciuib; in usum obfidionis **E**t scōm epiphaniū ad preces isaię copiosius solito egressę sunt aq; de fonte syloe. **H**oc autem stagnū vocatur i euāgelio naratoria syloe.

De fuga sennacherib. C. XXIX.

Alctum est autē post annuz redijt sennacherib ab egipto. et cū iudeam vastasset tandem obsedit ihera. **S**ed media nocte āgelus dñi percussit i castris assiriorū. c. lxxv. milia. **E**t timens sennacherib fugit. cū .x. viris vt aiunt hebrei. et redijt in ninuen. **C**um qz adoraret in templo nefrac deū suū. adramelech et serasar filij eius percusserunt eum in gladio. et fugerunt in ararath p̄ armenie campestem et vberem ad radicē montis thauri. per quē fluit araxes. et regnauit filius eius pro eo assaradō. **I**ndignati erant maiores filij in patrē. qz filiū minorē natu prefecerat eis in regem eo qz magis diligeret matrem illius qz iporū **I**n hoc autē ostensus ē sennacherib nequior populo qz par **A**iunt hebrei caput et barba et rafa ab angelo in ignominia et impletuz illud isaię. **I**n die illo rader noua clā p̄ducta in rege assiriorum caput et barbam **S**polia vero mortuorū tollentes excusserūt et eis puluerem tñ. nam ignis diuinus laterent eorū cadauera incinerauerat.

De regressu solis. C. XXX.

Ezechias autem post inopinabilem et incredibilem triūphum. licet scōm iosephuz cum populo hostias deo immolasset nō tñ digne

Regum quarti.

gratias egit. **N**ā r aio elatus est. et cāricū
nō cārauit. sic in huiusmodi facere cōsue/
uerant p̄res. et p̄pterea egrorauit vsq; ad
mortē. et venit ad eū isaias et ait. **H**ec di/
cit dñs. **D**ispone domui tue. qz morieris
tu et nō uiues. **C**ontristatus ezechias eo
q̄ filiū nō habet. nō q̄ domū relinqret de/
solarā. sed ne forte frustraretur in eo p̄mis/
sio facta dauid de xp̄o. p̄uersus ad parie/
tē fleuit amare. forte vt secretius ozaret. r
ne astantes lacrimas ei? uiderēt. vel forte
ad parietē porticus tēpli erat iuxta aquam
cubabat. et qz in porticū ascendere nō po/
terat ad ozandū. saltē ad faciem ei? ozauit
dicens. **O**bscuro dñe memēto quomodo
ambulaueri coraz te in ueritate. q. d. et si
nūc peccauit p̄ce. ne peāt apud te q̄ feci co/
ram te. **P**orro añq̄ egredere isaias me/
diā p̄tē atrij dixit ad eū dñs. **R**edi. et dic
ezechie. **H**ec d. d. deus dauid patris tui.
Audiui oratōem tuā. et uidi lacrimā tuā.
Ecce sanauit te. die. iij. ascendes in tēpluz
Diebus tuis addā. x. ānos. de manu re/
gis assiriorū cuius reditū tūmes liberabo
te et urbē hāc. p̄pter te et p̄pter dauid suū
meū. **H**ic apparet. qz manasses nōdū na/
tus erat. qui post mortē p̄ris cum regnare
cepisset. xij. annorum erat. **E**t ait ezechias
Qderit signum. qz dñs sanabit me. **C**ui
isaias. **U**is vt ascendat umbra. x. lineis i
horologio. an vt reuertatur toridē gradi/
bus. **E**rat enim hora diei. x. r umbra gno/
monis descendebat per. x. lineas. **D**edit ḡ
regi optionē signi. vtz uellet qz sol staret
per spaciū. x. horarū immobilis vel rediret
ad orientē. et iterū inchoaret diē. **Q**uod/
libet aut̄ istoz fieret. adderet. xij. horis di/
ei. x. hore. **H**uic sensui p̄sonat hebreus di/
cens. **U**is vt stet umbra. x. lineis. an vt re/
uertat. **I**n isaiā quoq; de solis reditu ad
ozum tm̄ agit. et nō de ascēsu umbre. **U**e/
rūtamē sup̄ libzū regū sic exponitur. **U**is
vt ascendat umbra. x. lineis. p̄cedente so/
le super terrā per boreales plagas uersus
orientē. sic quotidie per noctē sub terra p̄/
cedere solet. et sic p̄pletis. x. horis statim

redeat ad locū ubi nūc est. et perficiet dies
istū. **E**t elegit rex vt rediret sol ad orientem
Si enī staret. alicui cause naturali posset
ascribi. vel forte qz iā alio tempore factuz
fuerat sicut sub **I**n sacra paginayslus
iosue signum in/ hz vt p̄gressus ab oc/
auditū elegit. **E**t cidente ad orientē dica/
statim sol stans i tur ascensus. p̄gres/
orientē reuersus ē sus in p̄riū descensus.
iterū per. x. line/ **A**scensus at̄ iste solis
as. per quas iaz dupliciter potest intel/
descēderat. **T**ūc ligi. **U**l qz gradatim
fecit isaias affer/ r solito motu a p̄icto
ri massā ficuū. decime linee. i quo iā
et cataplasmaue erat ad orientē reuerte/
rūt super uulnuf reē. et a p̄icto vñ post
eius. **H**ebzeus ortū p̄cesserat i momē
magis p̄prie dic to rediret ad p̄ictū de/
super vlc? eius. cime hore in quo nūc
Quidam suspi fuit. **U**el qz in momē/
cant̄ fuisse apo to ad primū p̄ictū ori/
stema. cuius sa entis rediret. inde gra/
nies in curis su darim ad p̄ictum de/
perficiē. p̄uoca cime hore reuertereē.
tur. sicioribus
ficus contusis **P**orro aquila symachus r
thodorio regiū morbū fuisse dicūt. cui qz
qz dulcia vel sumpta vel apposita contra/
ria putant̄ **E**t ita dei potētia mōstrata est
cū per res noxias sanitas restituta est. **E**t
conualuit ezechias. et tertia die ascendēs
in tēplū ait. **E**go dixi dñe. i. dū egrorarez
penes me cogitauit. in dimidio diez meo/
rū vadam ad portas inferi. i. nōdū susce/
pta sobole quā expectabā descendam ad i/
feros. et dū hoc cogitare. q̄siui a te orādo
residuiū annoz meoz vt prius uelles me
patrē fieri. qz anima mea p̄iuari. **H**uic
cāntico ezechie p̄mittūt. lxx. titulū talem.
Oratio ezechie regis iude. **S**ed melius
est in isaiā. **S**criptura ezechie regis iude
Nam in hoc cāntico narrauit tm̄ qd cogita
uerat vel ozauerat dū egrorasset. et nō ora
uit in eo. nisi duobz r̄bu l̄tm̄. vt ibi. **D**ñe
r̄nde p̄ me. r in fine. dñe saluū me fac.
f iij.

Historia libri.

De morte ezechielis. C. XXXI.

In illo tempore misit merodach filius baladā rex babilonis litteras et mūera ad ezechiam. petēs ut socius eius esset et amicus. **M**ā eo tpe rex medoz et rex babilonioz recesserāt a monarchia assirioz sub assoradach. ne essent sub eo. **P**recipua tñ causa legatōis huius credit hoc fuisse. **C**haldei vigebāt ī astronomia nec poterāt inuenire scdm artē suā. quare dies fere in duplū. p̄tensa fuerat. et tandē audierāt hoc p̄ rege ierosolimoz factū eē. et miserūt ad eū ut sciscitarent rei veritatem. **P**reterea chaldei adorabāt solem. et miserūt regi munera ut honoraret hominē quē honorauerat deus eoz. **E**t letatus est ezechias in aduentu eoz. et iterū elatus est in aīo suo. nec fuit ī domo sua nec ī omni potestate sua. qđ nō ostenderet eis. **E**tiam domū aromatū quā quidam tradunt fuisse cellaz aromatū in tēplo dñi in quā inducere gentiles nefas erat. **S**cdm epi phanium hō domus erat lōgissima. quā fecit salomō iuxta descripiōem patris sui contra orientē sion. et fecit occulti aditus cōpositiōem longe a ciuitate. q̄ deprehēdi ab vniuerso p̄lo nequiuerat. pluribz quoq; sacerdotibz ignota erat. illicq; rex posuit aurū et aromata q̄ aduecta erāt de ethiopia. **I**n ea post sepulcra regū erāt sepulcra pontificū et postremo sepulcra p̄phetarum. **H**oc secretū dauid et salomonis ezechias gentibz denudauit. et ossa paterna cōtaminauit ex p̄ntia p̄phanorū. **E**t ab ip̄o die sterilis factus est. **P**orro cū abisissent legati. venit isaias ad regem et ait. **Q**uid dixerūt viri isti. et vnde venerūt ad te? **Q**ui cū indicasset ei qđ quesierant. dixit ysaias **H**ec d. d. Ecce dies veniet. et auferent in babilonē oīa q̄ ī domo tua sunt. et q̄ absconderāt patres tui. **S**ed et de filijs tuis erūt eunuchi in palacio regis babilonis. **H**oc impletū esse fabulā hebrei in danielē et socijs eius. qui cū ioachim filio iosie capti sunt. **S**ed verius creditur

eos eunuchos fuisse non corpe sed mente. **E**t rīdit ezechias. **B**onus est s̄mo domini. **S**it pax et veritas in diebz meis. et dormiuit ezechias cū patribz suis. et celebrauit exequias eius vniuersus iuda. et sepe hierūt eū sup sepulcra filioz dauid. i. eminentius sepulcrū ceteris fecerūt ei causa pietatis qua coluit deū. **I**p̄e enī sic p̄mendatur in libro regū. **N**on fuit similis ei neq; ante eū neq; post eū de cūctis regibz iuda. in hoc excipit dauid qz nōdū erat sub eo regnū iuda. **S**i querit de iosia. dicim? qz iosias melior fuit eo. sed iste p̄ponitur ei in hoc qz magnificatus est p̄claris bellozū titulis. et qz tria inaudita fecit dñs pro eo. regressum solis. additiōem aīoz stragē hostiū per angeluz. **I**n diebz ezechie syracusa et carbina in sicilia condite sunt. **R**omulus milites ex p̄lo sumpsit. quasi ex mille vñū. **C**ures. alias cures. alias ciues. que sub statio rege sabino rū romulo fauebāt quiritel appellauit. e legit senes. quos appellauit patres. **R**omulus apud paludem capze nūsq; p̄parauit. et suadente lucio quirini noīe consecratus est. post romulū senes predicti singuli per quinos dies rempublicā reuerūt per annū fere et dimidiū. **Q**đ regnum appellatum est inter tempus. **T**unc scōs a romulo regnauit numa pompilius qui p̄dictos senes senatores appellauit. **H**ic primus cōgiariū miliibz dedit. i. imperialem largitiōem in sui promotione. **J**anuarium et februariū anno addidit. fundamētū capitolij iecit. sibilla erictea daruit

De manasse et morte isaie. C. XXXII.

Manasse regnauit manasses filius eius. p̄o. duodecim annoz erat cū regnare cepisset. et. lv. annis regnauit in ierlm. et fecit malum corā dño. **E**dificauit enī excelsa que dissipauerāt p̄tes eius. et erexit aras baal et lucos. et extruxit altaria milirie celi obus attris templi. et posuit idolum iuda in templo dñi. et traduxit quedā filiū suū

Regum quarti.

per igne tophet. ariolos. augures. phitodes
 et aruspices multiplicauit. et errare fecit
 iudam in vñs gentiū. Cūq; arguerēt euz
 pphre missi a dño. nemini eoz pcebat. s; p
 plateas ierlm sanguine pphetarū purpu
 rauit. In sup alioz sanguinē innoxiū fu
 dit multū numis. donec impleteret ierlm vs
 q; ad os. Isaiā quoq; aiū maternū scdm
 hebreos vel affinē suū eiecitum extra ierlm
 circa piscinā siloe terra lignea p mediū se
 cari fecit. Qui dū in principio sectōis an
 gustiaret. petijt sibi dari aquaz vt biberet
 z cū nollent ei dare. dñs de sublimi misit
 aquā in os suū et expirauit. nec m̄ carnifi
 ces destiterūt a sectōe. Et ob hāc aq; missi
 onē pfirmatū est nomē siloe. qd̄ interpre
 tatur missus. nec sepelierūt eū in sepulcro
 pphetarū. sed sub quercu rogel. iuxta tran
 sitū aq; rī. quē fecerat ezechias in memori
 am miracli qd̄ fecerat dñs in aquis illis
 ad pces ysaiē. Tradit enim epiphani⁹ qd̄
 dū fennacherib rediret ab egipto p̄misit
 exercitū ad obsidendā ierlm. qui castrame
 tatus est circa piscinā siloe vt aquis eius
 vterētur. Eratq; piscina q̄si p̄munis. naz
 et ciues ad eā descendere poterāt et hostes
 vras aut isaias obrinuit a dño. vt cū e
 grediebant ciues erant ibi aq; sic z prius.
 cū nō accedebāt hostes siccabant aq; proz
 sus. ita vt mirarent assirij vñde eēt aque
 in vrbe. Porro in iugē mēoriā huius fa
 ci. Adhuc aq; siloe nō iugiter. s; in certis
 horis ebullit. Cūq; in propria p̄sona ac
 cessisset fennacherib. facta est strages sup
 dicta in exercitu ip̄ius. In tate rei mēori
 am p̄lus glōse propheta sepeliuit in loco
 p̄dicto vt etiā otonibo eius post mortē in
 desinēter hui⁹ aque beneficio potirentur.

De morte manasse. CXXXIIII.

Misit ergo domi
 nus aduersus manassen regē babilonioz
 qui depopulatus est iudeā. z manassen do
 lo captū traxit i babilonē. et plurib; affli
 xit tormētis. Et intelligēs manasses hāc
 esse manū dñi. egit p̄niam. et intente ora

uit ad dñm. Et miseratus dñs reduxit euz
 iu regnū suū. Qui cū venisset ierolimā
 deleuit ydola. lucos. et aras. q; fecerat. ita
 vt in mēoriā priorū nil supesset. Et restitui
 it cultū dñi sic prius. et plim idiipm age
 re docuit. et sica priori p̄uēlatōe mutatus
 est. vt nō sine grādī amiratoe vitā ageret
 beatā. Vuros quoq; ciuitatis et turres z
 aīnuralia m̄ta munitōne firmavit. Et
 mortuus est manasses et sepultus in orto
 domus sue. in orto azā. et regnauit amon
 filius eius pro eo. **I**n dieb; manasse si
 billa filia herodis claruit in samo vñde z
 samia dicta est. **P**arthemi tarētū cōdiderūt
 Glaucus de chvo insula primus ferri glu
 tinū intra se excogitauit. Tercius roma
 noz rex tullius hostilius. **H**ic primus re
 gū romanoz purpura et fascib; vsus est.
 Qui post longā pacē bella repauit. Alba
 nos. vegetes. fidenates vicit. adiecto mō
 tecelio ampliauit urbē Tandem cum do
 mo sua fulmine conflagrauit.

De amō z iofia. C. XXXIII.

Porro. xxij. ānoz erat amō cū re
 gnare cepisset. et duob; tm̄ ānis
 regnauit in ierlm. **I**n. lxx. dicit. xij. Qui
 fecit malū corā dño sic p̄ su⁹ in iuuetute
 sua fecerat. z terēderāt ei insidias sui sui.
 et interfecerūt eū in domo sua. **P**opulus
 aut̄ percussit eos qui interfecerūt regē z sepe
 licit eū cū p̄e suo. z statuerūt sibi regē iofia
 filiū ei⁹ pro eo. Octo ānoz erat iofias cū re
 gnare cepisset. z xxxi. āno regnauit in ierlm
 z ābulauit p̄ oēs vias dauid p̄is sui. **N**ō
 declinauit ad dexterā neq; ad sinistrā. Qui
 in quarto regni sui āno qui erat ei. xij. era
 tis vt dic̄ ioseph⁹ pietatē et iusticiā mira
 bilē in se iā demōstrabat. **N**am plim iam
 reuocabat ab idolatria. Et opera praua
 velut senior emē dabat. **P**orro an
 no regni sui octa
 uo. omnē ciuitatē
 et prouinciam a
 cultu ydolorum
 purgauit. vt nul
 lipomenon dicit ar
 chā eductaz de rēplo
 in diebus achas pro
 ydolis positis in eo.
 et fuit in domo selluz
 patru bieremie p̄is

Historia libri.

lum vestigiū ido ananeel viri olde qui
larie superesset habitabat in scda mu
Scrutabat etiā ri māsiōe vsq; ad iosiā
domos ne quid
latēter remaneret suspectū. et in vnaqua
q; causa iusticiā coluit tāq; aīe sue medi
cinā. Visitq; in torā puinciā vt deferrent
ad reparōem templi mūera. p sua volun
tate vnusquisq; et pposuit huic operi hel
chiā sacerdotē magnū. et amasiā qui erat
sup ciuitatē. et saphā scribā. et facta est re
paratio templi fideliter et indilate.

De ieremia. C. XXXV.

Allo. xiiij. regni
iosie exorsus ē pphetare ieremia
filius helchie de sacerdotib; anathor. i ter
ra beniamin tercio ab vrbe miliario. et pro
phetavit vsq; ad euerfioez vrbis. xl. annis
et vno āno. pter illud tps quo in egipto p
phetavit i thanis. Et cū puer esset dixit ei
dñs. **P**ropheta in gērib; tedi te. Qui cū
dixisset. **A.** a. a. dñe de? nescio loqui q; pu
er ego sū. misit dñs manū suā. et tetigit os
ei? et ait. **E**cce tedi vba mea i ore tuo. **E**t
tūc lic; eēt adolescēs cepit pphetare et p̄di
cave. mane surgēs et frequēs stās i porta
dom? dñi. et i arijs tēpli. et oñdit ei dñs si
gna euerfiois i rlm quā p̄dicabat. **P**rimo
signo signauit ei auctorē illi? euerfiois de
um. **O**ñdit enī ei q̄si furē vigilatē cū vga
vt dānificaret dormiētes. **S**ic enī dñs iā
vigilabat ad pcuriēduz pplm suū. **S**cdo
ho signo ostēdit ei dñs quo ministro ad
hoc vtref. p ollā succēsam a facie aquilo
nis et ait. **A**b aquilone p̄aderit om̄e ma
lū sup om̄s hitatores huius terre. i. a cal
deis qui iurta sūt i rlm ab aquilone vene
rūt. **H**as duas visioes vidit sub iosia. **D**e
tercia incertū ē. **V**erū m̄ putat q; sub alijs
regib; vidit eā sic cetera que sequunt. **I**n
tercia enī visioe ostēdit ei dñs causā euer
fiois. **N**ec fuit hec visio imaginaria s; cor
poral. **P**recepit enī dñs vt tolleret lūba
re suū. et absconderet illud sup eufarē. **E**t
post mltos dies ex mādato dñi reuertēs

inuenit illō putrefactū et nulli vsui aptū.
et ait ei dñs. **S**ic adhaeret lūbare ad lūbos
viri. sic ad glutinaui mihi tomuz ist. l. et
tomū iuda. s; q; recesserit a me fornicado
pr? de os aliēos. q̄si putrefient. trās eufra
tē captiuati. **R**eliq; ieremie locis suis tra
ctabimus. **D**e inuentōne deutrotono

Dmij. Ca. XXXVI.
Pro xvij. āno

regni iosie p̄cepit iosias helchie vt residu
um pecunie q; oblata fuerat ad tēpli repa
rōem p̄flaret et fierēt inde vasa ad milite
rū dñi. **C**ūq; helchias oīa diligēter scru
taret. inuenit libz moisi i tēplo. **F**orte a
peruit arcā. et inuenit deutronomiū. quez
moises reponi fecerat i ea et misit eū regi
p manū saphā. **Q**ui cū legisset corā rege
scidit rex vestimēta sua. **A**udiuit enī male
dictōes scriptas i transgressores legis. et
crebras p̄minatōes dei. **Q**si seq̄ret ido
la et ierz eos de terra quaz dederat eis. sic
et iecerat amorreos a facie eozū. **E**t mira
bat q; adhuceēt i terra. et verebat immi
nere. alias innuere captiuitatē. **T**ūc p̄ce
pit helchie. et viris prudētib;. vt p̄sulerēt
dñm sup se et sup pplm suū. **Q**ui descēde
rūt ad oldā p̄phetissā vxorē sellū que hita
bat in i rlm i scda. i. scdo ābitu muri quez
fecerat ezechias. de quo dixit sophonias.
et plulat? a scda pre. f. q; ps scdo muro
circūdara pri? capta ē. **F**ortenō iuenerit ie
remiā. **U**l pon? nulli? adhuc monumēti
erat. **E**t r̄ndit oldā. **H**ec. d. d. **E**cce addu
cā mala q; scripta sunt i libro legis sup lo
cū hūc et hitatores e? q; irritauerit me i cū
ctis opib; manū suaz. **S**uccendet indi
gnatō mea et nō extinguet. **R**egi at qui mi
sit vos dicetis. **H**ec. d. d. **P**ro eo q; audi
sti vba volumis et p̄teritū ē cor tuū et hu
miliatus es. differētur hec mala. nec fient
in dieb; tuis. et colligā te ad patres tuos
in pace. **Q**d non est intelligendum de pa
ce ipsius regis. ip̄e enim occisus est a pha
raone. sed de pace populi. id est priusq;
inferret populo que comminatus fuerat.

Regum quarti.

His auditis mittēs rex in omēs puincia
gregauit oēs pplm in ierlm. et stans sup
gradus legit cūctis audiētibz oīa v̄bali
bri et percussit fedus coraz dño. et cōpult
omīs sacramenta prestare. vt leges moyse
as per oīa custodirent. Et deleuit aruspī
ces. et maleficos omīs. et oīa vestigia ido
latrie redēgit in puluerem. et contamina
uit excelsa. et vallem tophet. et ignē mō
loc. Forte ossa mortuoz vbiqz sparsit. vel
queliber alia immūda. vt potius abhomi
nablis q̄ venerablis locus appareret. Et
quos quoqz solis et currus quos depinxe
rant reges iude in introitu tēpli iuxta exe
dram nathā melech eunuchi penitus de
struxit. Fecerāt ibi iudei ydolu solis qua
si puerū imberbē. qz nulluz paritur seniū
sed quotidie renouatur. Fecerant et eie
quos et currum. putantes q̄ in hunc mo
dum heliā transfulisset. Et ascendens rex
in berthel sup altare qd fecerat ieroboā cō
bussit ossa sacerdotū. et falsorum p̄phetaz
eruta de sepulchris excelsorū iuxta v̄bū ab
don p̄phete. Cuius titulum cum legisset
in sepulchro. p̄cepit ne mouerentur ossa
eius. nec etiā illius cū quo sepultus erat.
Idipm fecit in excelsis samarie. et in vrbi
bus manasse et effraym. et simeon. vsqz in
neptalim. ossa de tumulis excelsorū eruta
super altaria pbures. et taz ossa q̄ altaria
in puluerem redigens. Hoc p̄dictū erat
de iosia añ ānos. ccc. lxi. et reuert⁹ in ierlm
fecit pbase. puocans ad illud etiā filios is
rael. qui captiuitatē assirioz aliquo mo
do effugerāt. vel ec̄ de captiuitate aliquo
casu redierāt. Et traditur de eis habuisse
ad. xi. milia nathineoz. Nō est factū pha
se tale a diebz iudiciū. In paralipomenō
legitur a diebz samuelis. qd posset dici vi
cio scriptoz factū. et scriptū esse samuelis
pro salomonis. nisi idipm i iosepho lege
retur. P̄dest ḡ intelligi qz samuel fecerit
pbase. et si in hystoria nō legat. Qd autē
iudices fecerint pbase. certū est qm moy
ses et iosue iudices fuerunt. et factum est
hoc pbase in ierlm. xpiij. anno regni iosie.

De morte iosie Ca. XXXVII.
In diebus eius ascē
dit pharao nechao rex egipti contra regē
assirioz. Audierat em̄ eū iam debilitatuz
qz medi et babilonij a monarchia eius re
cesserant. et estimabat qz de facili possz ob
tinere siriā. Primo aggressus erat regem
adremō. qui regnabat tunc in carthamis
Descendit ḡ iosias in occursum ei⁹ probi
bens ne trāsitum faceret per iudeā. et milit
pharao ad iosiā dicens. Quid mihi et ti
bi rex iuda? Non aduersum te venio. ad
eufratem p̄pero. Misit me deus ad me
dos sine me. ne deus qui mecum est inter
ficiat te. Et non acquieuit iosias. sed cum
rege adremon cōponebat acies. vt dimi
carent aduersus pharaonem. Et forte dū
transisset a curru in curru qui sequebatur
eum more regio occisus est a sagittarijs ī
campo magedō. et planxit eū incōsolabi
liter adremon rex cum exercitu suo. Unde
et illud dictū est. Erat plancus sicut plā
cus adremon. Traditur autē qz iuxta ar
bozem et fontes occisus fuerit. que statim
aruerūt. et relatus est in ierlm. et sepultus
est in mausoleo patrū suoz. Et planxit eū
vniuersus iuda et ierlm. et maxime ieremi
as. qui sup exequias eius scripsit trenos
lamētabiles. Quomodo sedet sola ciui
tas et c. quibz vrebant cantores et cantati
ces sup exequias iosie. Et longis tempo
ribz in iudea sup iosiam eos replicabant
Quibus postea supaddit idez ieremias
alias lamētadōes sup excidio ciuitatis.
In diebz iosie quartus romanoz rex ac⁹
marci⁹ nume nepos ex filia. aduentinum
mōtem et ianiculū vrbi addidit. Supra
mare. xvi. ab vrbe miliario ciuitatē hostiā
cōdidit. Oraclo dodoneo primum grecia
vsa est. Quirus romanoz rex tarquinius
priscus. qui circū rome edificauit muros
et cloacas. et capitolū extruxit. ludos ro
manos instituit. Arion a delphino in the
arrum deportatus est. De ioachim
vel ioachas. C. XXXVIII.

Reliquit autem

iosias tres filios heliachim qui et iechonias primogenitum. xxv. annorum. mediu autem ioachas qui et sellu dicitur est. xxiij. annorum. et tertium mathaniam circiter. viij. annos. Tulit ergo plus terre mediu filium ioachas. et constituit eum regem pro patre suo qui tribus mensibus tantum regnavit in iherusalem. Nam ut dicit paralipomenon veniens pharaon necho rex egypti in iherusalem amovit eum. et imposuit multam terre. c. talenta argenti. tonam auri. et constituit regem pro eo fratrem eius primogenitum heliachim sibi tributarium. Et mutato nomine vocavit eum ioachim ut mutatio nominis esset signum subiectionis. et duxit secum ioachas in dolo. sub specie honorandi eum in egypto. Nam cum venisset in rebatha virxit eum. et ligatum misit eum in carcerem in egypto. Porro ioachim. xxv. annorum erat cum regnare cepisset. et xi. annis regnavit in iherusalem. et fecit malum coram domino. iuxta omnia que fecerant patres eius. Cuius argueret eum varias prophetia. imminutus est ei valde et fugit varias in egyptum. Et misit post eum ioachim. et reduxit eum. et morte turpissima interfecit eum. Anno quarto regni ioachim. cepit regnare in babilone nabuchodonosor. qui victo rege egypti. tulit omnia que eius fuerant a iuvio egypti usque ad flumen eufratem. et transiens eufratem omnem siri am usque ad pelusium cepit preter iudeam. Porro anno quarto ioachim locutus est ieremias ad omne populum iuda. et ad cives iherusalem dicens. Et terciodecimo anno iosie locutus sum vobis verba domini. et hodie est. xxiij. annus. et non audistis me. Propterea hec dicit dominus. Adducam frum meum nabuchodonosor super terram hanc. et super omnes nationes que in circuitu eius sunt. et fuerit regi babilonis. lxx. annis. Cuius impleri fuerint anni. lxx. visitabo super regem babilonis. et super terram caldeorum iniquitatem eorum. et ponam illam in solitudines sempiternas. Et mirabantur quod tam audacter loqueretur. Nam et in principio regni ioachim. cum staret in

atrijs templi. et dixisset. Hec dicit dominus. Dabo hanc domum sicut silo. et verba hanc dabo in maledictionem. apprehederunt eum sacerdotes. et phete. et omnes plus dicentes. Morte moriatur. Et ascendit de domo regis principes iuda. et sederunt in porta domus domini. et accusabant ieremiam sacerdotem et phete. Qui respondit. Visit me dominus. ut phetarum adversus locum istum. Ecce in manibus vestris sum. facite quod rectum est in oculis vestris. Et liberaverunt eum principes a manibus populi et maxime aicham filius sapham dicens. quod michas in diebus ezechie similia predicasset. et multi phete in diebus regum. nec aliquid a regibus perpeffi sunt. sed honorati. Clauserunt tamen principes ieremiam ne publice predicaret. Dixitque tunc dominus ad ieremiam. Tolle voluminem et scribes omnia verba que locutus sum tibi adversus iudam et alias gentes. a diebus iosie usque ad diem hanc. Et vocavit ieremias baruch filium nerie. et scripsit baruch ex ore ieremie omnes sermones domini. et dixit ad eum ieremias. Clausus sum nec valeo ingredi domum domini. Ingredere ergo tu et lege que scripsisti in die ieiunij audiente populo et universis qui veniunt de civitatibus suis. Et fecit baruch sicut preceperat ei ieremias. sepe legens in domo domini. Factum est autem in anno quinto ioachim in mense. ix. predicaverunt ieiunium omni populo in iherusalem. et universis qui fluxerant de iuda. Et legit baruch sermones ieremie. in introitu porte nove domus domini. Quod cum audisset filius gamariemichas descendit ad principes et seniores domus regis qui sedebant in gazophylacio scribe. Qui cum nunciaisset eis que audierat advocaverunt ad se baruch. Qui cum legisset omnia verba coram eis obstupuerunt et dixerunt ei. Abscondere tu et ieremias. et nemo sciat ubi sitis. Et ingressi sunt ad regem qui sedebat in domo hiemali. mense nono. et posita erat a rula coram eo plena prunis. Cuius legisset iudith filius nathanie tres pagela

Regum quarti.

las. vel. iij. scidit rex volumen scalpello
scribe et projecit in igne donec consumeret
Quibusdam tñ contradicentibz precepit
rex suis suis. vt pprehenderet baruch et ie
remiã. Dñs aut abscondit eos. et dixit ite
rũ dñs ad ieremiã. **S**cribe rursus in vo
lumine om̄s sermōnes quos p̄bussit ioachi
et supaddes plures. et p̄cipue ea q̄ dicit
dñs contra ioachim. **N**õ erit ex eo qui se
deat sup soliu dauid. et cadauer eius pro
ijcietur ad estum per diẽ. et ad gelu per no
ctẽ. **N**on plãget eũ ve frater. ve soror id ẽ
non plangẽt eũ frater et soror. dicentes ve
non concrepabunt ei ve dñe. et ve inclite.
Sepultura asini sepelietur. putrefactus
et projectus extra portas ierlm.

De nabuchodonosor et morte ioachiz
Ca. XXXIX.

Actũ est aut in aũo .viij. ioachiz
ipse est quartus annus nabucho
donosor. ascendit nabuchodonosor in iu
deã. et depopulabat eã. **R**echabite ar qui
habitãt in tabernaculis seorsum ab omni
bus timẽtes ascendeĩt in ierlm vt saluaret
aias suas. **E**t dixit dñs ad ieremiã. **G**ad
et introduce oes rechabitas in vnã exe
diã thesaurorũ iuxta domu dñi. **E**t intro
duxit eos in gazophilaciũ filiorũ ennõ. et
posuit corã eis ciphos. et calices plenos vi
ni dicens. **B**ibite vinũ. **Q**ui rĩdeĩt. **N**õ
bibemus qz ionadab fili⁹ rechab p̄t nẽ p̄
cepit nobis dicẽs. **N**õ bibetis vinũ vos et
uxores vestre et filij vestri vsqz i sempiternũ
num. domu nõ edificabitis. semetẽ nõ fe
retis. vineas nõ plantabitis. in taberna
culis habitabitis cũctis dieb. vtrouatis
multis dieb sup terrã in qua peregrina
mini. **T**unc ait dominus ad hieremiam.
Dic habitatoribus ierusalem **H**ec dicite
dñs. **N**ũquid nõ accipietis disciplinam
vt obediatis mihi sicut rechabite p̄t suo.
Propterea inducã sup vos mala que lo
cutus sum. de stirpe et o rechab non defici
et vir stans in aspectu meo. **P**orro cum
ascẽdisset nabuchodonosor in ierlm. cepit
ioachim et ligauit eũ. et traxerat secum i

babilonẽ. et nobiles euz eo. **I**n itinere ve
ro imposuit ei nabuchodonosor tributũ
et remisit eum in iherusalem. sed obfides
traxit secũ pueros et semine regio. et fuit
uit ei ioachim tribũ anis. **S**ed cũ audisset
qz rex egipti iterũ pugnare vellerẽ nabu
chodonosor. negauit ei tributũ qd̄ promi
serat. **E**t ascendens rex babilonis in ierlm
sub iure federis intrauit eã. **S**ed cum in
trasset fidem nõ seruauit. s; iuuenes fortis
simos quosqz occidit vna cũ rege ioachiz
quẽ et añ muros in sepultũ projecit iussit.
Et qz nõ seruauerũt ei fidẽ hostes. ideo for
te liber regũ vocat eos latrũculos dicens.
Et immisit dñs i ioachim latrũculos cal
deorũ et sirie. et moab. et amon. vt dispde
rent eum iuxta verbũ dñi. **N**am stigma
ta sunt inuẽta in corpe occisi s; legẽ. id est
nomẽ ydoli qd̄ colebatur codonazer.

Et constituit nabuchodonosor filiũ eius
regem ioachim equiuocũ scz patri. dictũ
iechoniã. **S**exto et .x. añorũ erat ioachim cũ
regnare cepisset et tribũ tñ mensibz regna
uit. et decem dieb. **N**am cũ recessisset na
buchodonosor timuit. ne ioachiz memor
necis paterne adhereret egiptijs. et pugna
ret aduersus eum. et ideo redijt et obediit
ierlm. **S**ed ad vocem ieremie. egressus ẽ
ioachim ad eum cũ matre. et omni domo
sua. et principibz eius **E**t suscepit eos rex
babilonis. anno octauo regni sui. et tulit
vniuersa vasa aurea de domo domini. et
thesauros domus regie. et transfudit i ba
bilonem cum rege et matre eius. de domo
regia circiter duo milia. **D**e principibus
et viris robustis septem milia. artifices.
et inclusores mille. in summa quasi decem
milia. inter quos erat mardocheus et eze
chiel adbu iuuenis de genere sacerdotũ
Videtur tamen iosephus velle qz iaz du
os libros scripserat. de futuro urbis exci
dio quos reliquit in iudea **I**sti quia spõ
rese tradiderunt proprie dicti sunt trans
migratõ iude. **A**lij et q̄ postea p̄ violẽti
ã tracti sũt pprie dicuntur captiuitas iude.
Ab hac trãsmigratõẽ. s. ab vij. aũo regni

Historia libri.

nabuchodonosor quidam inchoant numerare. lxx. annos captiuitatis.

De Sedechia. Cap. XL.

Elpsituit nabuchodonosor regē in ierlm patruū ioachim mathania ut fuiret ei sub tributo. interposita religioe iurisiuradi. et murato noie vocauit eū sedechiā. Tricesimū primū etatis annū agebat sedechias cū regnare cepisset. et. xi. ānis regnauit in ierlm. et fecit maluz corā dño sic ioachim fē eius. Erat enī sup bus cogitās ut adhereret regi egiptioꝝ et nō fuaret iusiurandum regi babilonis. Decipiebāt autē eū pseudo pphete. dicētes in proximo babilonis vincendos ab egiptiis. Cūq; diceret ei ieremias. ut spē poneret in dño. et nō i hoie. dixit ad eū dñs. Descende in domum figuli. et ibi audies verba mea. Et descendit. Et ipse figul⁹ faciebat opus sup rotā. et dissipatū est vas in manib⁹ eius. et pueris fecit de eodē luto alterū vas sic placuit in oculis eius. Et dixit dñs ad ieremiā. Dic domui iuda. hec dicit dñs. Nūquid sicut facit figulus. poterō facere vobis. ut destrua⁹ et dissipā vos et penitētes edificē et plantē. Factū est autē in āno quarto regni sedechie misit ad eū nūcios rex edō. rex moab. rex tiri. rex amō rex sidonis. petētes ut piter federati vnanimiter tributa negarent regi babilonis. Et dixit dñs ad ieremiā. Fac tibi cathēas ligneas. i. retortas. vi. et pones vnā in collo tuo. et alias. v. dabis in man⁹ nuncioꝝ quinq; regū corā sedechia dicēs. Hec dicit dñs. v. regib⁹. et regi iuda. Ego feci terram et dedi eā ei qui placuit oculis meis. et nunc dedi oēs terras istas in manu nabuchodonosor fui mei. Gens autē et regnū q̄ non fuerit ei. i. gladio et fame et peste visitabo sup eos. Nolite audire vba pphetarū dicentū vobis. Nō fueris regi babilonis. ne peanis cū eis. Et cū cōpleisset ieremias mādātū dñi corā sedechia. ananias propheta de gabaō tulit cathenā de collo ieremie. et cōstregit eā dicēs. Hec. d. d. Sic cōstringā iugū regis babilonis de col

lo istarū gentiū post. ij. annos dieꝝ. et referri faciā oīa vasa dñi. et reducā omnem transmigratōem iude ad locū istū. Et ait ieremias. Amē. sic faciat dñs. q. d. Idipz vellem ego si fieri posset. Verū tamē audi anania. Nō misit te dñs. et fecisti p̄dicere pplm istū in mēdacio. Propterea loc an no morieris post. ij. menses dieꝝ. Et mortuus est ananias in āno illo mēse. vj. nā hoc predixerat ieremias in mēse. v. Ter ritus autē sedechias ad mortē ananie misit nūcios in babilonē cū tributo. Et misit ieremias epistolā in manib⁹ nūcioꝝ. se creto ad omnē trāsmigratōem iude dicēs. Hec dicit dñs. Edificate domos et plantate ortos. ducite et tradite nupui. et querite pacē ciuitatis. ad quā transmigrare vos feci. et orate pro ea. q̄ in pace illius erit pax v̄sa. Nō vos seducāt prophete qui in medio vestri sunt. qui p̄mittūt vos in breui redituros. q̄ cū cepint impleri in babilone. lxx. anni. reducā vos ad locū vestrū. Hec autē dicit dñs ad achab filij culie et ad sedechiā filiū manasie. qui propheterant vobis mēdaciū. Tradā eos in manus regis babilonis. et pcuniet eos i oculis vestris. assumetur ex eis maledictio dicētū. Donat te dñs sicut sedechiā. et sicut achab. quos frigit rex babilonis in igne. p̄ eo q̄ fecerunt stulticiā in israel. et mechabti sunt in vxores amicorum suorum. et locuti sunt vbum in nomine meo. qd̄ non mandauit eis. Vos duos tradūt hebrei fuisse illos. ij. senes quos p̄ ea diudicauit daniel. Nec obest q̄ dicitur rex babilōis eos frixisse. cum daniel dicat eos lapidatos. Coniuncto enim tradiderunt regi ad penam. que nomine ignis significata est. Cūq; rediissent nuncij de babilone. attulerunt literas ex parte pseudo prophetarum ad sacerdotes in iherusalem in hec vba. Posuit vos dñs in domo sua super omnē virtū arrepticiū. et propherantem. ut mittatis eū in neruum et in carcerē. et nūc q̄re nō increpatis ieremiam qui dixit vobis. Edificate domos q̄ non redibitis

Regum quarti.

Et legit sophonias epistolā corā sedechia in auribus ieremie. Et ait ieremias. **H**ec dicit dñs. Sup eos quos transmigrare feci. visitabo vbum bonū vt reducā eos. sup vos at qui nō estis egressi cū eis imitā gladiū et famē et pestē. et ponā vos quasi ficus malas q̄ p̄medi nō possunt. **O**stēdit enī dñs mibi signū. et ecce duo calari pleni ficis positi sunt añ templū. Et dixit dñs ad me. **Q**uid tu vides ieremias. Et dixi. **F**ic⁹ fic⁹. bonas bonas valde. et malas malas valde. Et ait dñs. **S**ic fic⁹ hęc bone. sic p̄gnosca transmigratōez quā emi⁹ si te loco isto. et reducā eos i terrā hęc. Et sic fic⁹ pessime. sic dabo sedechiam et reliquos qui remāseūt i hac vrbe i veratōez et opprobriū oib⁹ regnis terre.

De lagūcula testea. C. XLI.

Et dixit itez dñs ad ieremiā. **V**ade et accipe lagūculā figuli testea et duces tecū de seniorib⁹ sacerdotū. et de seniorib⁹ ppli ad vallē filiozū ennon q̄ est iuxta introitū porte ficilis. et p̄teres lagūculā in oculis eoz. et dices. **H**ec d. d. Sic p̄terā locū istū et ciuitatē hęc. nec vocabit⁹ loc⁹ iste apli⁹ tophet et val⁹ filiozū enno s⁹ vallē occasiōis. **I**mplebo eī eū cadauerib⁹ eo q̄ nō sit ali⁹ locus ad sepeliēdū. Et venit ieremias de tophet. et stetit in atrio domus dñi. et dixit ad oēm pplm̄. **H**ec dicit dñs. **E**cce inducā sup hęc ciuitatē vniuersa mala q̄ locut⁹ sum aduersus eā. Et idi⁹gnatus fassur sacerdos percussit ieremiam et misit eū in neruū i porta beniamī supiori in domo dñi. **C**unq̄ illuxisset in crastinum eduxit p̄assur ieremiā de neruo. Et dixit ad eū ieremias. **N**on p̄assur vocauit dñs nomē tuū. s⁹ pauorē vndiq̄. **I**nterpratur enī p̄assur vel falcis oris nigredo. q. d. **N**ō habebis oris nigredinē. i. potestare iniquā impandi. s⁹ pauēs vndiq̄ captiuus duceris in babilonē. Et orauit ieremias ad dñm. **D**ñe deus exercituum qui vides renes et cor. **V**ideā vltionem ex eis. tibi enī reuelauit causam meam.

De prima obsidione irim. C. XLII.
Porro in año. v. sedechie. ipse est annus. v. transmigratōis ioachiz exorsus est ezechiel p̄phetare in babilone ad captiuos. postq̄ accepit eplam̄ iheremie. **P**rophetia⁹ e⁹ sic et danielis postea profecimur post exidiū vrbis. et obitum ieremie. **P**orro in p̄cipio anni noni sedechie nabuc. obsedit ierosolimā q̄ negauerat ei sedechias f butū. Et misit sedechias ad ieremiā fassur et sophoniā sacdotes dicēs. **I**nterroga p̄ nobis dñm. si forte faciat nobiscum miām. Et rēdit ieremias. **H**ec dicit dñs. **D**abo sedechiam regē iuda et suos eius. et pplm̄ eius in manu nabuchodonosor regis babilonis. et pcutiet eos in ore gladij. et nō flectet nec p̄cet. neq̄ miserebit. Et libere ambulabat ieremias in medio ppli eadē clamās. **P**orro rex egipti egressus est de egipto cū exercitu. q̄ si soluturus obsidionē irim. et recessit rex babilonis a irim in occursum eius. et fugauit eū in ore gladij. et de siria coegit eire. **C**unq̄ discessisset nabuchodonosor a irim illuserūt falsi p̄phete ieremie. et decipiebant sedechiā dicētes. **N**ō reuertentur babilonij. sed redibit transmigratio n̄ra ad vos cū oib⁹ vasis dñi. **I**eremias autē contraria his et v̄a p̄phetabat dicēs. **T**rahetur sedechias in manu regis babilonis et loq̄tur os ei⁹ cū ore ip̄i⁹. et oculi ei⁹ oculos ei⁹ videbūt. et in babilonē ducet sedechiā. **I**mpij v̄o dicebāt ieremiā a mente excessisse. **P**orro ieremias strauit asinu⁹ vt egredere⁹ ad anatorb vicū suū qui. xx. stadys distat a irim. **C**ūq̄ perueniss⁹ ad portam beniamin. custos porte ieremias apprehendit eū dicens. **A**d chaldeos profugis. Et adduxit eū ad principes. **Q**ui cesum miserunt in carcerē. qui erat i domo ionathe scribe. Et sedit ibi ieremias diebus multis. et venit ad eum ananael fili⁹ selum patruī sui ad vestibulū carceris et ait. **E**me agrum meū qui est in anathoth. tibi enī p̄perit hęc hereditas tanq̄ propinquozi.

Historia libri.

Et intellexit ieremias quod verbum domini esset et emit agrum appendens. vij. stateras. et decem argenteos. et adhibuit testes et scripsit librum possessionis signatum. et stipularos. et rata. et signa forinsecus. et rescriptum libri fecit aptum. et in oculis ananeel et testium dedit libros baruch dicens. **S**ume librum emptionis hunc signatum. et librum hunc qui aptus est et prode eos in vase fictili ut permanere possint diebus multis. **N**ec enim dicit dominus. **A**dhuc possidebitur et agri et vinee in terra ista. de quibus dicitis. quod deserta erit. **E**cce ego congregabo eos de universis terris ad quas eieci eos et reducam eos ad locum istum. et habitabunt confidenter et feriam cum eis pactum sempiternum.

Descenda obsidione iherusalem. C. XLIII.

Dixit anno nono sedechie. x. mense. x. die mensis. luna. xx. secunda redijt nabufardas princeps exercitus babilonis. et principes nabuchodonosor cum eo. et circumdederunt iherusalem. et extruxerunt in circuitu eius munitiones. et clausa est ciuitas. xvij. mensibus. **P**erterritus itaque sedechias tulit ieremiam de carcere. et interrogauit eum in domo sua secreto dicens. **P**uta ne est sermo a domino. quod redierit caldei. **Q**ui respondit. **I**n manu regis babilonis traderis. **S**ed obsecro domine mi rex. ne remittas me in carcere. ionathane moriatur ibi. **E**t precepit rex ut traderetur in vestibulum carceris. et ut daretur ei torta panis quotidie excepto pulmone. donec consumerent omnes panes de ciuitate. **E**t clamabat ieremias in vestibulo carceris. **Q**ui remanserint in ciuitate fame aut gladio pibunt. qui profugerint ad hostes quodammodo mortem declinabunt. **E**t conuenerunt principes et seniores ciuitatis ad regem dicens. **R**ogamus te ut moriatur homo iste. de industria enim dissoluit manus viros bellantium. **P**lane mentis cum dicit. **S**edechias vincetur in babilonem. **E**zechiel enim in babilo-

ne prophetauit dicens. **S**edechias non videbit babilonem. **E**t dixit rex ad eos. **E**cce ipse in manibus vestris est. **N**ec enim fas est regem vobis quicquam negare. **T**ule est ergo ieremiam et deposuerunt eum cum fumibus in lacum eldibie in quo non erat aqua. sed lutum ut morte propria suffocatus periret. et erat propheta in luto usque ad guttur. quod erat ei amarius omni morte. **T**unc abdemelech ethiops vir eunuchus de domo regis secreto dixit ad regem. **P**eccare te fecerunt viri isti grauius. **Q**ui respondit. **T**olle tecum. xxx. viros. et leua prophetam de lacu antequam moriatur. **Q**ui assumpsit viros tulit panes veteres de domo regis qui putruerant. et submisit eos in lacum per funiculos et dixit ad ieremiam. **D**onec panes reses sub cubitu manuum tuarum super funes. **Q**uo facto eduxerunt eum de lacu. **E**t vocauit eum rex secreto ad ostium tertium quod erat in domo domini. et ait. **I**nterroga te. ne abscondas a me aliquid. **Q**ui respondit. **S**i presulium dedero tibi non me audies. si autem nuncia uero tibi interficies me. **E**t iurauit ei dicens. **Q**ui dicit dominus non occidat te. nec tradat in manus viros qui querunt animam tuam. **E**t ait ieremias. **S**i exieris ad principes babilonis saluus eris tu et domus tua. et ciuitas hec non succedet. **S**i non exieris ciuitas succedet. et tu cum domo tua non effugies manus eorum. **E**t ait rex. **F**aceret quod dicit. si enim meo tribules qui transierit ad caldeos. ne forte accusent me. et tradat in manus eorum et illudat mihi. **E**t ait ieremias. **N**on trauderis. **T**unc rex inquit. **N**ullus sciat verba hec. **S**i quisierint a te quod locutus est tibi rex dices. **P**rostrati me coram rege ne reduceret me in carcerem. **D**e fuga sedechie et capta iude. Ca. XLIII.

Dixit anno defecerunt victualia in ciuitate. adeo ut mulieres comederent pullos suos ad mensuram palmi. sic legitur in trenis ieremie. **C**apta est ciuitas. xi. anno regni sedechie. iij. mense. ix. die mensis. secundum iosephum. et librum

Regum quarti.

regū scdm iere. vero. v. die aperta est ciui-
tas circa mediā noctē. et sederūt p̄ncipes
babiloniꝝ in porta media. Fugit autē sede-
chias cū omni domo sua nocte. et p̄nci-
pes amici eius cū eo. per viā orti regis. et
ingressi sunt ad viā de fr̄i. Ad cū nūciatū
esset a quibusdam traditicijs p̄ncipibus
babilonis. persecuti sunt eū diluculo ⁊ cō-
prehēderūt eū in cāpo solitudinis ierichō
tine. Plures autē p̄ncipiū dispersi sunt. ⁊
recesserūt ab eo. Ip̄m v̄o cū reliquis vi-
ctū traxerūt ad regē babilonis in reblata.
Qui locutus est cū eo iudiciū dicēs eū in-
gratū fuisse percepti ab eo imperij. et con-
tra munificū hostiliter egisse. et deierasse i-
deū. Et addidit. Magnus deus habens
tuā nequiciā odio te tradidit mihi. Et oc-
cidit filios eius corā eo. et saraiā summuz
sacerdotē. cuius filiū iosedech reseruauit.
Occiditq; eunuchum qui erat sup viros
bellatores. et sopbar p̄ncipē exercitus qui
probabat rirōes. et. v. viros de his qui ste-
terāt corā rege. et tres de ianitoribz tēpli.
et. vi. viros p̄batos de vulgo. vel. lxx. secū-
dum ieremiā. Oculos v̄o sedechie. effo-
dit ⁊ cathenis v̄xit eū. vt adduceret in ba-
bilonē. et cū eo iosedech. Et redierunt qui
duxerūt eos in reblata ad exercitū ir̄lm.

De incendio templi et urbis ⁊ godolia
Capitulum. XLV.

Gitur in. xi. āno sede-
chie mēse. v. x. die mēsis. ip̄e est ānus. xix.
nabuch. regis babilonis. nabuzardā incē-
dit domū dñi ⁊ domū regis. ⁊ oēs domos
ir̄lm. et totū murū ir̄lm p̄ circūitū destru-
xit. et tulit oīa vasa domus dñi. et colum-
nas duas. et mare enē. Et ligauit pplm
vt adduceret eū in babilonē. Et isti p̄prie
dicūtur captiuitas inde. Et tulit ieremiā
de vestibulo carceris. de quo mādātū ac-
cepit nabuzardā in hūc modū. Tolle illū
et pone sup euz oculos tuos. et vt voluerit
facias ei. Tunc p̄fecit terre godoliā filiuꝝ
aichā. vt p̄fesset pauperibz qui relictī erāt.

et agricolis ⁊ vinitoribz. vt redderent sin-
gulis ānis vectigalia regi babilonis. Se-
dit autē nabuzardā in rama. et trahēbatur
ante eū cathenari. Et tollēs te medio eoz
ieremiā dixit ad eū. Veni mecū in babilo-
nē ⁊ honorabo te. Ad si displicet tibi resi-
de. Omnis terra in p̄spectu tuo est. habi-
ta ap̄d godoliā. et quocūq; volueris vade.
Et tradidit ei nabuzardā cibaria. et mu-
niscula et dimisit eū. Similiter et recha-
bitas liberos abire dimisit. Sedit itaq;
ieremias et baruch notari⁹ eius i medio
p̄pli qui relictus fuerat. Nabuzardā vero
abijt in babilonē trahēs secū captiuitatē.
Hic fuit exitus regni hebreoz. Et regna-
tū est scdm iosephū in eo ānis quingētis
et. xiiij. et mensibz. vi. et diebz. x. Scdm
librū v̄o regū nō plene quingētis. et fuit
in eo reges a dauid. xx. et vn⁹. Ab edifica-
tōne v̄o tēpli. fluxerāt anni. cccc. et. lxx. et
mensēs. vi. et dies. x. Ab egressu autē p̄li
ab egipto anni mille. et. lx. duo. et mēses.
vi. et dies. x. Fuerūt autē in tēplo per suc-
cessionē. xv. sūmi sacerdotes. a primo sa-
doch quē instituit salomō vsq; ad patreꝝ
iosedech quem interfecit rex babilonis.

De morte sedechie. Ca. XLVI.

Donofoz cū intrasset babilonē cū
triūplo. victimas solēnes imolauit dñs
suis. et solēniāuit cū omni p̄plo. x. diebus.
Cūq; recūberēt exhilarati. precepit rex vt
adduceret sedechias i mediū. et aliqui de
cātoribz tēpli cū eo qui psallerēt corā cōui-
uātibz in musicis instrumētis. et canerēt
ymnos de canticis syon. Sibeāt autē p̄ui-
ue in vasis dom⁹ dñi. quoz qdam nabu.
cōsecrauit ydolis. quedam v̄o sibi refua-
uit. Cūq; darēt psallentibz potū. danclo
precepit rex vt sedechie daret potus lara-
tius. Et corā oībz ignominiose larat⁹ est
et irrisum rediret i carcerē. Qui nimio
afflictus dolore post paucos dies mortu⁹
est. Et audiens nabuchodonozor causam

Historia

mortis eius. extrahēs eū de carcere cū ho-
nore regio sepeliuit. **I**n diebꝫ sedechie
factū est exterminiu regni iudeorū. ⁊ exor-
diū habuit quāta etas. cuiꝫ āno sc̄do facta
est solis defectio. quā tales millesius p̄di-
xerat. **I**n diebꝫ captiuitatis romanorū
seruus rex seruiꝫ nobilis capriue filiꝫ. tres
montes vꝫbi addidit. quirinalē. bimina-
lem. esquilinū. **F**ossas circa muros duxit
census romanorū ciuium primꝫ instituit.
Tandē occisꝫ est a tarquinio superbo. pri-
sci tarquinij filio. **E**o tpe ap̄d grecos. vij.
sapientes sunt appellati. **I**n hoc loco di-
gnū duximꝫ interponere p̄rietates de col-
latōe annoꝝ regū iuda. et regū isrl. et de-
terminatōes earū que nobis occurrerūt.
vt tādē earū hystoriā expedimꝫ p̄sequamꝫ.
Sedatio p̄rietatū. C. XLVII.
In libro regūz emer-
gūt contrarietates. de collatōe annoꝝ re-
gū iuda. et regū israhel. q̄ quādoqꝫ determi-
nari possūt. **U**bi rō nō inueniē determinā-
tio. vicio scriptorū credimus hoc accidisse.
qui in p̄p̄ijs noībꝫ et numeris sepe fallūt.
Roboam ⁊ ieroboam primꝫ p̄regnaueūt
annis. x. et. vij. alter in iudea. alter ī ierlm.
Post roboā cepit regnare abia filius eiꝫ.
in ierlm. **I**n. xvij. anno ieroboam. qui. xx.
duobꝫ annis regnauit in isrl. cōregnauit
abia ieroboā tribꝫ ānis. qđ sinodochice di-
ctū est. hoc est duobꝫ annis. et aliqua pre-
terterij. qui erat vicesimus ieroboā. **E**t ī re-
liqua pre anni eiusdē cepit regnare asa fi-
lius abia. i. xl. et vno āno regnauit ī ierlm.
Anno sc̄do asa regnauit in isrl. nadab fili-
us ieroboā duobꝫ ānis. i. vno āno. et aliqꝫ
parte āni sc̄di qui adhuc erat tercius asa.
et occidit eū baasa. **E**t cepit regnare in isrl.
pro eo āno tercio asa. et regnauit. xvij. an-
nis nō t̄m̄ plenis. qꝫ tūc regnasset vsqꝫ ad
xvij. asa. sed nō regnauit nisi vsqꝫ ad vi-
cesimū sextū hela. **I**taqꝫ filius baasa cepit
regnare in isrl. āno. xxvi. asa. et duobꝫ an-
nis regnauit. i. vno anno. et aliqua parte

secundi anni. qui erat. xvij. asa. et in hoc
eodem āno zamri interfecit hela. et regna-
uit p̄ eo septē diebꝫ. **Q**uo mortuo diuisꝫ
ē plus. **P**ars quedā seq̄bat tebni. altera
seq̄bat amri ⁊ p̄ualuit. ⁊ regnauit. xv. ānis
in isrl. **H**ic notādū est qꝫ p̄terō de regno
inter amri ⁊ tebni durauit p̄ tres ānos ⁊ ol-
tra. qꝫ statim dicit scriptura. qꝫ amri cepit
regnare. xxi. āno regni asa. **S**i enim mor-
tuo zamri statim cepisset regnare amri cū
electus fuit. ḡ regnare cepisset. xvij. anno
vel octauo regni asa. **C**erūtāmē postea di-
cit scriptura. eum cepisse regnare ī hoc an-
no sue electōnis. cū dicit filiū eius achab
cepisse regnare. xxxvij. āno regni asa. **S**i
enim. xv. ānis regnauit amri. et inchoauit
regnare. xxi. asa. et asa non nisi. xl. et vno
anno regnauit. palam est qꝫ zamri super-
uixit asa per vñū annū. **Q**uomō ḡ achab
succedēs patri inchoauit regnare. xxxvij.
āno regni asa. **Q**đ sic solui potest. **Q**uan-
do scriptura dicit. amri cepisse regnare
xxi. āno asa. intelligendū est. qꝫ tūc solus
et sup̄ totū isrl. mortuo tebni cepit regna-
re. **Q**uādo autē dicit regnasse eū. xv. als
xv. ānis. a. xvij. āno asa numerat. quādo
isrl. eum elegit in regē. **Q**đ tps̄ extēditur
vsqꝫ ad. xxxvij. ānū regni asa qñ achab re-
gnare cepit. **H**uic sn̄ie sequens scriptura
consonat. q̄ narrat iosaphat filium asa re-
gnare cepisse quarto anno regni achab.
qui fuit vltimus asa. quadragesimus. i.
primus. **P**orro iosaphat regnauit ī ierlm.
xv. ānis. cuius anno. xvij. ochozias filius
achab cepit regnare in isrl. et duobꝫ ānis
regnauit. **H**uic qꝫ filiū nō habuit. frater
eius iozā successit in regnū. et cepit regna-
re iozā in isrl. āno sc̄do iozā filij iosaphat.
Sed querit si in anno. xvij. iosaphat qui
xv. ānis regnauit. ochozias cepit regna-
re et duobꝫ t̄m̄ annis regnauit. quō iozāz
frater eius āno sc̄do iozā filij iosaphat. et
nō potius. xvij. l. xix. āno iosaphat regna-
re cepit. **P**reterea in sequētibꝫ statim sub-
iungit scriptura. quod. xvij. vel. xix. anno

Regum quarti.

iosaphat ioram filius achab regnauerit. **H**ec cōtrarietas sic solui potest. Duo anni quibus regnare dicitur ochozias illi sunt quibus solus et incolumis antequam per cācellos domus sue corruisset regnauit. Reliqui uero octo uel nouē anni quibus eo languente frater eius iorā administratōnem regni agebat. nō sibi sed fratri deputantur. Unde in xvij. āno regni iosaphat regnasse scribitur iorā. quod tū regni administratōnem pro fratre qui languebat suscepit. Scriptura uero que dicit quod iorā filius achab āno scōdo iorā filij iosaphat regnauerit. tps quo solus defuncto iam fratre regnare cepit attēdit. Ex diuersorū sane scriptis pphetarum collectus est tractatus libri regū. Unde ē quod alius aliud. et alius aliud. scōm ratio nū diuersitatē inicitū inchoatōis regni regum tā iuda quā israel assignauit. Ioram autē filius achab. xxi. annis sup israel regnauit. Illa igitur scriptura que postea dicit quod anno. v. ioram filij achab regis isrl regnauit iorā filius iosaphat regis iuda. tēpus attēdit. qm̄ pro fratre adhuc uiuente regnū administrare cepit. Porro ioram filius iosaphat. xxx. duoz annoz erat cum regnare cepisset. et. viij. annis regnauit in irim. Anno. xij. iorā filij achab regnauit ochozias filius ioram regis iuda. Uiginti duoz annoz erat cū regnare cepisset. et vno anno regnauit in irim. Quidam mēdosi codices habēt iorā filiū iosaphat. xx. duoz annoz esse tū cum regnare cepisset quod stare nō potest. Si enī. xx. duoz ānozū erat tū cū regnare cepisset. et. viij. annis tū regnauit. igitur triceniarius erat cū mortuus est. sed filius eius ei succedēs iā. xxi. ānozū erat. igitur quādo eū genuit ioram. viij. ānozū rū erat. quod est impossibile. Tamen hebrei tradūt iorā filiū iosaphat. xx. ānis regnasse. et. xl. duobz uirisse. quod uidet cōsonare illi litere que dicit eum. xx. duozum annorum esse cum regnare cepisset. Sed tamē dicunt solos. viij. annos quibus innocenter uixit antequam suos fratres occidisset cō-

putatos illi in regnū a scriptura. **M**ortuo ochozia mater eius arbathia. vi. annis regnauit in iherusalem. Eisdem. vi. ānis contregnauit ei hieu. qui. xxvij. annis regnauit in israel. Anno. vij. hieu cepit regnare in iherusalem ioas. et. xl. annis regnauit. Regnauerunt igitur pariter ioas in iuda. et hieu in israel. xx. duobz annis. Quibus finitis mortuus est hieu et successit ei in regnū ioachas filius eius. inchoans regnare anno. xxiij. ioas regis iuda. et. xvij. ānis regnauit in israel. Sed querit si āno xxiij. ioas filius ioachas cepit regnare. et annis. xvij. regnauit. cum ioas. xl. tantū annis regnauerit. palam est. quod uisq; ad uicesimū nonū. uel potius quadagesimum annum eius regnauerit ioachas. Quod igitur statim in sequenti dicit scriptura. quod ioas filius ioachas. anno tricesimo septimo ioas regis iuda regnare cepit. Forte triennio uiuente patre simul cum patre regnauit. Forte scriptorū negligentia. que in numeris sepe errat. hanc difficultatem peperit. Anno scōdo ioas regis israel. regnauit amasias in israel. xxi. ānis. Annus scōdus ioas quo amasias regnare cepit numeratur. ex quo solus defuncto patre regnauit. **H**oc additur ideo quod dicitur in solutione. quia ioas tribus annis post mortuum ē regnauit ioas rex isrl. xxv. in isrl. annis. Et hic oritur questio. Sup dictū est. quod amasias anno scōdo ioas regis israel. regnare inchoans. xxi. annis regnauerit. Ioas autē sedecim annis regnauit. Quindecim itaq; annis simul regnauerunt. **M**ortuo itaq; ioas soli quattuordecim anni superfuerunt amasie. uel ad pl? quindecim. Forte errauit scriptor. ponēs xxv. pro quattuordecim. uel forte amasias uiuens desijt regnare. et. decem uel. xi. annis uixit diutius quā regnauit. Porro anno. xv. amasie. regnauit in israel ieroboā xl. et vno anno. Simul itaq; regnauerūt

Historia

amathias in iuda. ieroboam in israel. ad pl⁹ quindecim annis. Quid est igitur quod sequens scriptura dicit. Quia vicesimo septimo anno ieroboam regnavit ozias filius amathie in iherusalem. Forte. xv. annis iuda sine rege fuit. quia vt diximus amathias viuens regnum dimisit. et ozias adhuc paruulus regnare non poterat. **V**oz tuo d^o patre. cum. xvi. esset annorum. et ieroboam in israel vicesimo septimo anno regni sui inchoasset regnare cepit in iherusalem. et quinquaginta duobus annis regnavit. **D**ozro a^o tricesimo octauo ozie regis iude. regnavit zacharias filius ieroboam in israel. vi. mensibus. **E**t hic oritur questio. **S**upra dictum est quia anno vicesimo septimo ieroboam qui quadraginta et vno anno regnavit. ozias regnare cepit. et. liij. annis regnavit. Quattuordecim itaqz annis pariter regnaverunt ozias et ieroboam. cui ieroboam post quadraginta et vnum annuz defuncto. si statim zacharias filius eius in regnum successit. non in tricesimo. vij. sed in decimo quinto anno regni ozie regnare cepit. **A**ur igitur regnum israel. xxiij. annis sine rege fuit. vel potius per istos. xiiij. annos zacharias filius ieroboam regnavit qui tamen illi quia pessime vixit. in regnum non sunt computati. **S**oli autem sex menses quos correctius vixit in. xxxviij. anno ozie illi sunt computati. **I**n. xxx. autē. ix. anno ozie sellum occiso. zacharias regnavit in israel vno mense. **E**odem anno manahen occidit sellum. et regnavit in israel decem annis. **A**nno quinquagesimo ozie phaceia filius manahen regnavit in israel duobus annis. **A**nno. liij. ozie phacee filius romelie phaceiam interfecit. et regnavit in israel viginti annis. **A**nno secundo phacee regnavit ioathba in iherusalem. et quindecim ibi annis regnavit. **Q**uindecim ergo annis ad minus simul regnaverunt ioathba in iuda. et phacee in israel. **E**t annus qui fuit vltimus ioathan. fuit phacee. xvij. et

ira phacee regnavit post ioathan tribus annis. in quibus conregnauit ei achas filius ioathan. **Q**uod ergo legitur quod osee interfecit phacee et regnavit pro eo vicesimo anno ioathan filij ozie. ex illo tempore regnum ioathan scriptura numerat. quod patri leproso conregnauit. **U**bi autē legitur quod anno secundo phacee regnavit. et quod se decem annis regnauerit. **I**n illo tempore numerat. quo solus mortuo patre regnavit. **D**ozro duodecimo anno achas. osee regnavit decem annis in israel. **S**i ergo phacee et achas tribus tantum annis conregnauerunt vt dictum est. tunc quarto anno achas occisus est phacee. **E**t si osee occisor eius non regnavit pro eo vsqz ad duodecimum. alias vicesimum secundum annum achas. tunc regnum israel fuit octo annis sine rege. **I**taqz pdicte contrarietates et alie si quas pretermisimus. determinari possunt. vel per synodochen. **U**el quia quidam cum patribus regnauerunt anteqz soli regnarent. **U**el quod regna quandoqz sine rege fuerunt.

Sequuntur tituli capitulorum in bystoria Thobie.

De thobia. cap. primū.

De morte godolie. cap. ij.

De descensu reliquiarum iude in egiptū et obitu iheremie. cap. iij.

De captiuitate reliquiarum. ca. iij.

De ezechiele p^o heta. cap. v.

Incipit bystoria Thobie.

Historia Thobie exordium habuit in captiuitate decem tribuum. quam fecit salmanasar. **Q**uovero tempore terminum habuerit non satis elucet. **U**ideretur enim scdm literam historie thobias vixisse post excidium iherusalem. et incendium templi. **A**ur enī in cantico suo. **I**herusalem ciuitas dei castigauit te dominus. benedic tū scloz. vt reedificz tabernacim

suum in te. et reuocet ad te omnes capti-
uos. In diebus autem mortis sue cum p̄
diceret filijs de reditu captiuorum ait.

Terra deserta replebitur. et domus dei q̄
in ea incensa est iterum reedificabit. Si
vero attendamus terminum vite thobie
filij thobie. fuit enim terminus hystorie
qui fuit ei terminus vite. non inueniem?
hystoriam descendisse ad plus. ultra tem-
pora iosie. Bonamus enim filium cū pa-
tre captiuatum. vi. anno ezechie. et anni
culum esse. cū. xcix. annis tantum vixerit.
circa vicesimum annum iosie mortuus ē
Hanc hystoriam trāstulit ieronimus de
sermone chaldeorum in latinum. ad petri-
tionē chromacij et heliodori ep̄orum.

Hanc hystoriam in
dei inter apocripha
ponit Ieronimus
tamen in prologo
suo dicit inter a-
giographa. Ad
habet. tūc esset in
tercio ordine cano-
nis veteris testa-
menti. s̄ quia de
nullo ordine ē di-
cimus. q̄ ieroni-
mus diffusius ac-
cepit agiographa. vt
pocripha. et quia
vicina est lingua
chaldeorum hebraico
sermoni. vtriusq̄
lingue peritum
loquacem habens
ieronimus quic-
quid ille hebreis
verbis expressit.
latino sermone
exposuit sub breui.
et quasi vni?
diei labore.

De thobia. Ca. I.

Duxo thobias
ex tribu neptalim fuit Cūq̄
ceteri ad vitulos aureos quos fecerat ie-
roboam irent ip̄e ascendebat in iherusalē
vt adoraret deum israel. primitiua. ⁊ deci-
mas fideliter offerebat. ita vt in tercio an-
no profeliris et aduenis omnem munistra-

ret decimationem. et in omnibus legem
dei puer obseruabat. Factus autem vir
accepit sibi uxorem annam de tribu sua. ⁊
suscepit ex ea filium. quez nomine suo vo-
cauit thobiam. Capius quidem cum uxore
reer filio habitauit in ninive. et custodiuit
animam suam ne contaminaretur in ci-
bis gentilium sed et contribules suos nō
custodientes se grauitur arguebat. Et de-
dit illi dñs gratiam in oculis salmanasar.
Qui dedit ei potestatem quocunq̄ veller
ire ad captiuos. et circa eos facere quecū-
q̄ voluisset. Cūq̄ ambularet per regio-
nem cū p̄captiuis. monita dans salutis.
deuenit in rages ciuitatem medorum in-
uenitq̄ in ea quendam contribulem suū
gabelum egentem. et reliquit ei sub cito-
grapho decem talenta argenti. que habe-
bat ex his in quibus a rege fuerat honora-
tus. Mortuo autem salmanasar. cum fi-
lius eius sennacherib filios israel haberet
exosos. thobias consolabatur eos. et ege-
nis ministrabat. Cūq̄ reuersus esset sen-
nacherib a iudea. multitudine exercit⁹ no-
cte ab angelo percussa. fugiens manū do-
mini itatus multos hebreorum fecit occi-
di. quorum corpora thobias sepeliebat.
Quod cum nunciatum esset regi. tulit om-
nem substantiam eius. et eum iussit occi-
di. Thobias vero fugiens cum uxore ⁊ fi-
lio latuit in israel. quia multi diligebant
eum. Post. xlv. dies curz esset occisus rex
a filijs suis. redijt thobias in domum suā
et restituta sunt ei ablata. Porro in quo-
dam die festo cum paratum esset prandi-
um apud thobiam. dixit filio suo. Glade
et addit aliquos de tribu nostra timētes
deum vt comedant nobiscum Qui reuer-
sus nunciauit vnum de hebreis iugularū
iacere in platea. et exiliēs thobias ieiun⁹
tulit occulte corpus in domum suam. Et
comedit panem in luctu et tremore. et curz
sol occubisset sepeliuit illud. ⁊ arguebat
eum proximi sui dicentes. Huius rei cau-
sa interfici iussus es. ⁊ itez sepel mortuos

Sed thobias magis timens deum quam regem. sepulture occisorum sollicitus instabat. Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura domum rediens iaceret se iuxta parietem et obdormiuit. et ex nido hirundinum calida stercoza super oculos eius inciderent. et factus est cecus. **H**oc autem permisit deus fieri ad eius probationem. et ad exemplum patientie imposteram. Nam et in omnibus benedixit deum sicut beatus iob. et proximos suos insultantes ei increpabat dicens. **N**olite ita loqui. filij enim sanctorum sumus. et vitam illam expectamus quam deus daturus est fidelibus suis. Anna vero uxor eius ibat ad terrinum opus quoridie. et de labore manuum suarum quod consequi poterat deferebat. Factum est autem ut hec dum accipiens detulisset domi. cuius balatum vir audiens ait. **U**idete ne furtiuus sit. Ad hec irata uxor respondit. **M**anifeste vana facta est spes tua. et elemosine tue perierunt. Et ingemuit thobias cum lacrimis dicens. **E**t nunc domine secundum voluntatem tuam fac mecum. et precipere in pace recipi spiritum meum. **E**xpedit enim mihi mori magis quam vivere. **E**adem die contigit ut sara filia raguel. in ciuitate medorum audiret improperium ab vna ancillam suam quam increpabat dicente sibi. **I**nterfecit viros tuos nunquid occidere me vis. sicut occidisti septem viros. **F**uit enim tradita. vij. viris. et de monium nomine asmodeus occidebat eos mox ut ingressi sunt ad eam. **A**scendit ergo sara in superius cubiculum domus sue et tribus diebus et noctibus non manducans nec bibens. in oratione persistens agebat. **P**eto domine deus patrum nostrorum. ut de vinculo imperij huius absolvas me aut certe desuper terram eripias me. **I**n illo tempore exaudite sunt preces amboz in conspectu domini. et missus est angelus raphael. ut curaret eos. **I**gitur cum thobias putaret se exauditum. ut moreretur di-

cebat ad filium suum. **A**udi fili mi verba mea. et ea quasi fundamenta in corde tuo constitue. **C**um moriar sepelies me. et honorem habebis matris tue dum vixeris. **M**ortuam circa me sepelies eam. semper in mente habeto dominum filii mi. et sua mandata eius. **D**e substantia tua fac elemosinas. quia elemosina ab omni peccato liberat. et magnam prestat fiduciam coram deo omnibus facientibus eam. **A**tende tibi fili mi ab omni fornicatione et a superbia. a qua sumpsit initium omnis perditio. **C**onsilium a sapiente perquire. a peccatoribus declina. **M**erces mercenarij non maneat apud te. **N**oli timere filii mi quia pauperem vitam gerimus sed multa bona habebimus si timuerimus deum. **P**reterea scito quia dedi gabelo decem talenta argenti in rages. cuius cirographum penes me habeo. **P**erquire ergo tibi fidelem virum qui tecum eat salua mercede sua. ut restituas gabelo cirographum suum. et ipse restituat tibi depositum. **T**unc egressus thobias. inuenit iuuenem succinctum. et quasi ad iter paratum ignorans quod angelus dei esset. **C**umque accepisset ab eo quod omnem medorum regionem nouisset. et rages ciuitatem. et gabelum habitantem in ea. introduxit eum ad patrem suum. et salutauit eum iuuenis dicens. **G**audium sit tibi spiritus. **Q**ui respondit. **Q**uale gaudium erit mihi. qui lumen celi non video. **C**ui iuuenis **F**orti animo esto in proximo est ut a deo cureris. **E**t ait thobias. **P**oteris perducere filium meum ad gabelum. **Q**ui respondit. **E**go ducam eum et reducam ad te. **C**umque quereretur thobias ab eo tribum eius. et domum et nomen. **R**espondit **E**t filius rabel ego sum. azarias ananie magni filius. quod totum secundum interpretationem nominum verum erat. **E**rat enim de angelis videntibus deum. et erat azarias. id est adiutor. et filius ananie. id est gloria dei. **T**unc paratis omnibus que erant opus in via. ambulauerunt ambo simul. et canis secutus

est eos. **P**ater autem flebat dicens ad vi-
rum. **B**aculum senectutis nostre tulisti.
nūq̄ esset pecunia illa pro qua misisti eū.
sufficiebat nobis paupertas nostra vt di-
uitias cōputaremus. q̄ videbamus filiū
nostrum. **E**t ait thobias. **N**oli flere. filius
noster reuertetur ad nos saluus. **C**redo
enim q̄ angelus dei bonus comitetur eū.
Porro illi duo prima mansione manse-
runt circa fluuium tigrin. **E**t exiit tho-
bias vt lauaret pedes suos. et piscis ima-
nis egrediebatur vt deuoraret eum. **E**t ti-
mens thobias clamauit dicens. **D**omie
inuadit me. **E**t ait angelus. **A**pprehende
branciam eius. et trahē eum ad te. et extra-
xit eum in sicco. et palpitabat ante pedes
eius. **S**uper hunc locū dicit beda. q̄ dū
xp̄us leuaret in cruce pedes suos qui am-
bulabant super terram. aduenit diabolus
querens si quid peccati inueniret i eo. vñ-
te. **P**ater transfer calicē hunc a me. **T**ūc
dixit angelus ad thobiam. **E**xentera pi-
scem hunc. et cor eius et fel. et iecur repo-
ne tibi. **V**alent enī ad medicamēta. **T**ūc
thobias partem piscis assauit. et comede-
runt. partem vero salsam secum tulit. **C**ū
q̄ simul pergerent ait thobias. **A**zaria sca-
ter. q̄ remedium habent que de pisce ser-
uari dixisti. **Q**ui respondit. **P**articula
cordis super prunas posita. fumo suo ex-
tricat omne genus demonum a viro vel
muliere. **N**ec super hoc mirari debem⁹. cū
fumus cuiusdam ardoris aduste eandē
vim habere perhibeatur. **C**ūq̄ quesisset
thobias. vbi manerent nocte illa. **R**espō-
dit angelus. **E**st hic raguel. p̄pinuus tu-
us. habens filiam vnicam que debetur ti-
bi cum omni substantia eius. **E**t ait tho-
bias. **A**udio q̄ tradita est viris. vñ. et oc-
cisi sunt a demone. **E**t respondit angelus.
Noli timere. super peculantes ⁊ deum nō
timentes potestatem demoniū habet. **T**u
autem cum acceperis eam tribus diebus con-
tinebis ab ea. et de nocte vacabitis ambo
orationibus. **P**rima nocte incēso iecore pi-

scis. precibus vestris fugabitur demoniū
Secunda nocte in copulatione sanctorū
patriarcharū admitteris. i. orabis deus
vt in participiū sanctitatis et pudicie
patriarcharum admittat vos. **T**ercia no-
cte benedictionem p̄sequeris vt filij p̄cre-
entur ex vobis sani ⁊ incolomes. **B**ācbe-
nedictionem prestabat vel sacerdos vel a-
liquis maior inter eos vicem sacerdotis
gerens. **Q**uarta nocte accipies eam cū
timore dei. amore filiorum magis q̄ libi-
dine ductus. vt in semine abrahe benedi-
ctionē in filijs consequaris. **T**andem ingres-
si sunt ad raguelem. **C**ūq̄ diceret ragu-
el uxori sue. q̄ similitimū esse iuuenē hunc
thobie consobrino suo. dixit ad eum ange-
lus. **D**icest filius illius. **E**t letatus est ra-
guel. et instaurauit puuiū. **T**unc ait tho-
bias. **N**on manducabo nec bibaz. nisi pri-
us petitionē meā cōfirmes. et promittas
mibi dare saram filiaz tuā. **Q**uo audito
expandit raguel. et hēsītāti de promisso di-
xit ei angelus. **N**oli timere dare eam sibi
coniugē. **D**uic enim debetur. et p̄pterea a-
lius nō potuit habere eam. **T**ūc ait ragu-
el. **S**cio qm̄ a deo venisti. et q̄ exaudiuit
dñs preces ⁊ lacrimas meas. vt p̄iunge-
retur hęc filia mea cognationi sue secun-
dum legem moisi. **E**t apprehēdēs pater
dexteram filie. tradidit eam dextre thobie
dicens. **D**eus patrū nostrorū sit vobiscū ⁊
et coniungat vos. et impleat benedictōez
suam in vobis. **E**t fecerunt conscriptōem
coniugij. et comederunt benedicentes de-
um. **P**ost cenam vero introduxerunt iu-
uenem in cubiculum virginis. et protulit
thobias de cassilide suo partem iecoris. ⁊
posuit super prunas. **T**unc raphael appre-
hendit demonium. ⁊ relegauit illud in de-
serto superioris egipti. **T**unc thobias ait
ad virginem. **S**ara deprecemur deus ho-
die et cras et secundo. id est tercio die cras
His enim tribus noctibus iūgimur deo.
quarta nocte in nostro erimus coniugio.
filij enim sanctorum sumus. nō possum⁹
g iij

ita coniungi sicut et gentes. qui ignorant deum. Et orauerunt ambo dicentes siml
Miserere nobis dñe deus patrum nostrorum miserere nobis. et senescamus ambo pariter sani. Porro circa pullozum cantum fecit ragnel parari sepulcrum. vt sepelirz eum priusq̄ illucesceret. et misit vnaꝝ de ancillis ad vidēdum si iam obisset. Que reuerſa nunciauit eos incolomes. et secū pariter dormientes. Et laudauerunt omnes deum. et repleuerunt sui foueaz quā fecerant. priusq̄ luceſceret. et parauerūt ſolenne conuiuium omnibꝝ vicinis ⁊ amicis ſuis. Et adiurauit ragnel thobiam vt duas ebdomadas maneret apud eum. ⁊ dedit ei mediam ptem omnium que poſſidebat faciens ſcripturaz. vt reliqua ps que ſupererat poſt obitum ſuum deueniret ad thobiam. Tunc ait thobias ad angelum quem hominem eſtimabat. **M**aria ſrater noſti q̄ grauis ſit mora noſtra parenibꝝ meis. obſecro vt eas ad gabelū. **R**eddes enim ei cirographum ſuuz. et recipies ab eo pecuniam. et mouebis eū venire ad nuprias. Tunc aſſumens raphael quattuor de ſuis ragnelis. et duos camelos venit ad gabelum. ⁊ recepta pecunia duxit eum ſecum ad nuprias. Et ingreſſus gabelus inuenit eos diſcumbentes. et benedixit eiſ. **C**unqꝫ omnes dixiſſent amen. cum timore dñi nupriarum conuiuium exercebāt. Porro cum thobias moraz faceret in nuprijs. ſollicitus erat p eo pater eius. q̄ ad diem determinatam non redierat. **M**ater vero lacrimis irremediabilibus flebat dicēs. **D**eu me fili mi. vt quid te miſim? peregrinari. lumen oculorum noſtroꝝ et baculum ſenectutis noſtre. **C**ir autem eius conſolabatur eam. Porro ragnel dicebat ad generum ſuuz. **V**ane hic. et ego mittam nunciū ſalutis tue ad patrem tuum. **C**unqꝫ ille nō acquieſceret tradidit ei ſaram et dimidium ſubſtantie ſue. in pueris. in puellis. in pecudibus. in camelis. ⁊ in vaccis. in pecunia multa. **P**arētes ve-

ro monuerunt filiam ſuam honorare ſorum. diligere maritum. regere familiaꝝ. gubernare domum ſeiſam irreprehenſibilem exhibere. **C**unqꝫ reuertentur uenerunt ad carram que eſt in medio itinere. Et ait angelus ad thobiam. **P**receda mus nos duo. et ſequentur noſ lento gradu vxor tua et familia cum animalibus. et tolle tecum de felle piſcis. et linies et oculos patris tui. et recipiet viſum. Porro anna ſedebat ſecus viam quotidie ſi percilio montis. vnder ſpicere poterat de longiquo. Et cognoscens a longe filium ſuum venientem. cucurrit ad virum ſuuz dicens. **E**cce filius tu? venit. **C**anis quoqꝫ qui ſimul fuerat in via ꝑcucurrit. et q̄ſi nunciuſ blandimento caude gaudebat. **T**unc exurgens cecus data manu puero. proceſſit obuiam filio ſuo. et oſculantes filium ꝑ gaudio fleuerunt. **C**ūqꝫ adoratiſſent deum confederunt. Tunc thobias de felle piſcis liniuit oculos patris. et ſuſtinuit quaſi dimidiam horaz. et cepit egredi albugo de oculis eius. quaſi membrum oui. **Q**uod apprehendens thobias traxit ab oculis eius. ſtatimqꝫ viſum recepit. et gloriſicabant omnes deum. Et ait thobias. **B**enedico te deus iſrael. quoniam caſtigati me et ſanaſti me. et ecce video thobiam filium meū. **I**ngreſſa eſt et poſt ſeptem dies ſara vxor eius. cuꝫ omni ſubſtantia ſua et pecunia quam receperat a gabelo. et conuenerunt contribules et vicini ad thobiam et congratulabant ei per ſeptem dies epulantes cum gaudio. **C**ūqꝫ narraſſet thobias patri ſuo per ordineꝫ bona que fecerat ei angelus in via tulerūt angelum rogantes vt dignaretur dimidiam partem omnium que attulerant acceptam habere. **T**ūc dixit eiſ angelus oculte. **B**enedicite deum celi. et coram omnibus conſitemini ei. quia fecit vobis cum miſericordiam ſuam. **E**t enim ſacramētū regis abſcondere bonum eſt opa autē dei reuelare et conſiteri honorificum ē. **N**on

abscondam a vobis s̄monem occultum.
Bona est oratio cum ieiunio ⁊ elemosina
 Cum orabas et derelinquebas prandiu
 et abscondebas mortuos per diem .et no
 cte sepeliebas. ego obtuli orationem tuaz
 domino **E**t quia acceptus eras ei. necesse
 erat vt temptatio probaret te. et misit me
 dominus vt curarem te. et saram vxorem
 filij tui a demonio liberarē. **E**go ei suz ra
 pbael angelus vnus ex septē. i. ex vniuer
 sis qui astamus ante dominum. **Q**ui cū
 audissent. trementes ceciderunt in facies
 suas. **E**t ait angelus. **P**ax vobis. **N**olite
 timere. **C**um essem vobiscum videbar ex
 necessitate vobiscum manducare ⁊ bibere.
 sed ego cibo inuisibili et potu vroz. qui ab
 hominibus videri non potest. **T**empus
 est vt reuertar ad eum qui misit me. **E**t
 hec dicens ab aspectu eorum ablatu est.
Tunc prostrati per tres horas in facies.
 benedixerunt deum. et exurgentes narra
 uerūt omnia mirabilia eius. **A**periensq;
 thobias senior os suum benedixit domi
 num. et dixit **M**agnus es domine in eter
 num. qm̄ flagellas et saluas. deducis ad
 inferos et reducis. **N**on est qui effugiat
 manum tuam. **E**t hortatus est in hoc cā
 nico iherusalem. et captiuum pplm̄ dei. vt
 exemplo sui conuerterentur ad dñm. ⁊ fa
 cerent iusticiam coram eo. et crederent qd
 cum eis faceret misericordiam. **E**t pphē
 tauit de iherusalez dicens. **O**mnēs fines
 terre adorabunt te. **N**ationes ex longin
 quo ad te venient. et munera deferentes
 adorabunt dñm in te. **Q**uod mystice de
 tempore gratie dictuz esse ex his q sequū
 tur apparet. **P**orte iherusalem ex saphiro
 et smaragdo edificabuntur. et per vicos
 eis alleluia cantabitur. **E**rat autem tho
 bias. lvi. annoz quando lumen amisit.
Sexagenarius vero illud recepit. et post
 ea vixit annis. liij. et vidit filios nepotuz
 suozū. et compleuit annos. c. ⁊. xij. **G**lo
 sa tamen de misterio videt velle. eū post
 q̄ illuminatus est. xl. duobz annis super

uixisse **R**eferens quasi mystice. xl. ad labo
 res abstinentie. duos vo ad dilectōem dei
 et proximi. **C**ūq; videret obitum sibi im
 minere. vocauit filiū suū ad se et septē fili
 os eius. dixitq; eis. **P**rope erit interitus
 in niniue. **V**ideo quia iniquitas eius fi
 nem dabit ei. **N**on enim excidet verbum
 dei. et fratres nostri qui dispersi sunt a ter
 ra israel reuertentur ad eam. et replebit.
 et domus dei que in ea incensa est iterum
 reedificabitur. **H**oc tamen magis videt
 pphērali certitudine per verba preteriti tē
 poris predictisse. q̄ rem gestam narrasse.
Adhuc enim stabat iherusalem et tēpluz
 in ea. **C**unq; monuisset eos de dilectione
 dei et timore. et elemosinis faciendis. ⁊ vt
 ipi eadem mandarent filijs suis. addidit.
Glos autem nolite manere hic. sed qua
 cunq; die sepelieritis matrem vestraz cir
 ca me in vno sepulcro. ex eo dirigite gres
 sus vestros vt eatis hinc. **E**t mortuus est
 thobias ex postmodum vxore eius. **E**t ab
 scellit thobias ex niniue cum vxore sua.
 et filijs et nepotibus. et reuersus est ad so
 ceros suos. **E**t inuenit eos in bona senec
 tute ⁊ curā eoz gessit. ⁊ clausit oculos eoz
 raguelis scz et anne. **E**t notandum qd in
 sacra scriptura quinq; dicitur anne **M**a
 ter samuelis. vxor thobie. vxor raguelis.
 mater beate marie virginis. et anna pphē
 tissa **M**ortuus est et thobias minor pple
 tis annis. xc. ix. et sepelierunt eum omnis
 cognatio eius. et omnis generatio eius.
In sancta enim conuersione pmanit ita
 vt acceptus esset tam deo q̄ hominibus.
Nunc ad hystoriam captiuitatis iherusa
 lem reuertemur. et post hystoriam iudith
 et hester. locis suis explicabimus.

De morte godolie. C. II

Factum est cum
 p̄fecisset rex babilōis godoliā re
 liquijs terre venerunt ad eum omnes qui
 euaserant manus hostium. et inter fini
 timas gentes latuerant. vel quibuscunq;

lanibulis saluauerat animas suas. **M**ul-
 ti quoque de decem tribubus quibus gra-
 uis erat cohabitatio samaritanorum. Fue-
 runt etiam inter eos quidam de principi-
 bus terre. iohanna filius caree. iareas. et
 iechonias. **E**t dixit godolias ad eos. **N**o-
 lite timere habitare in terra. **S**eruite re-
 gi babilonis. et bene erit vobis. **E**go ha-
 bito in masphat vt respondeam precepto
 chaldeorum qui mittentur ad nos vt in nullo
 vos grauemini. **C**unq; hoc iuramento fir-
 masset dimisit eos ad prouincie loca que
 quisq; sibi delegisset. **P**orro de genere re-
 gio erat quidam ismahel vir malignus.
Qui dum obsideretur iherusalem. ad re-
 gem euasit ammonitarum. et ibi morabat.
Et ait iohanna filius caree ad godoliam
 secreto. scito qz ismahel insidiatur anime
 tue. inuides tibi dominum terre. **U**el rex amo-
 nitarum mittet eum percutere animam tua
 vt occupet terram desolatam. **I**bo g; et p-
 cutiam ismahel nullo sciente. ne interfici-
 ar te. et dissipentur et pereant reliquie iu-
 da. **E**t ait godolias. **N**on facies verbum
 hoc. vt occidas virum innocetem. **N**on eni
 verisimile est. vt in tali desolatione huius
 modi maliciam exerceat. **E**t factum e
 in mense septimo eiusdem anni venit isma-
 hel et decem viri cum eo ad godoliam in
 masphat. et splendide suscepit eos. **C**un-
 q; post prandium versus esset godolias i
 soporem et conuiuie. percussit eos ismahel.
 et egressus per noctem. iudeos qui erant
 in ciuitate et quosdam milites qui erant
 a babilonys derelicti trucidauit et proie-
 cit caduera eorum in lacum quem fecit rex
 asa. propter baasa reg. in israel. **A**ltera ve-
 ro die cum muneribus veniebant de pro-
 uincia. lxxx. viri ad godoliam. et egressus e
 ismahel in occursum eorum dicens. **I**ntrate ad
 godoliam. **Q**uibus ingressis. occidit eos
 ismahel preter decem qui dixerunt ei. pce
 nobis. qz thesauros habemus in agro fru-
 menti. vini et ordei. olei. et mellis. et dabi-
 mus eos tibi. et recesserunt ab eo. **T**unc

ismahel duxit captiuas reliquias populi
 qui erat in masphat. filias quoque regis.
 quas commendauerat nabuzardan godolie
Quod cum audisset iohanna filius caree. as-
 sumptis viris insecutus est ismahel. et in-
 uenit eum ad aquas que sunt in gabaon
 et fugit ismahel a facie eius cum octo vi-
 ris et reduxit iohanna captiuos et predam
 quam duxerat ismahel.

De descensu reliquiarum iude in egiptum.
Et obitu hieremie. C. III.

Et conuenerunt
 omnes reliquie iuda ad ieremiam
 a partio vsq; ad magnum. **D**isponebant
 enim fugere in egiptum. timentes ne occi-
 derentur a chaldeis pro morte godolie.
Et dixerunt ad propheta. **O**ra pro nobis
 deum. vt indicet nobis verbum quod faciemus.
Post dies septem. factum est verbum
 domini ad ieremiam. et conuocans vniuersum
 populum ait. **N**ec dicit dominus. **S**i manseritis
 in terra hac. plantabo vos et non euellam.
Jam enim placatus sum super malum
 quod feci vobis. **N**olite timere a facie regis
 babilonis. quia ego vobiscum sum. **S**i
 autem descenderitis in egiptum. vt ibi ha-
 biteritis. gladius nabuchodonosor quem for-
 midatis ibi comprehendet vos. et peribitis
 gladio fame et peste. **E**t non audierunt ie-
 remiam. sed dixerunt. mentiris. **N**on misit
 te dominus. sed baruch incitat te aduer-
 sum nos. vt tradat nos in manus chalde-
 orum. **E**t descenderunt omnes cum mulie-
 ribus et puulis. et omni substantia sua in
 egiptum. et duxerunt secum ieremiam et ba-
 ruch. et desolata est terra. et sabbarauit
 multis annis sicut predictum erat hieremis.
Non enim tran-
 stulit in eam rex ba-
 bilonis colonos.
 sicut fecerat rex
 assiriorum in terram
 israel. et bitauerunt
Tripliciter destruc-
 ta est et tribus vicis-
 bus iherusalem. pri-
 mo per transfugationem
 ioachim et eorum qui
 secum transfugerunt

reliquie iuda i egipto i magdalo r in taphnis r in memphi. et in terra pharures. r est nomen regis. a q illa ps egipti sic denominata e. Et factus est fimo domini ad ieremias in taphnis dicens. **S**ume lapides grandes et absconde eos i cripta q est sub muro latericeo in porta domus pharaonis. et dices ad iudeos. **H**ec dicit dñs. Ecce ego assumam seruum meum nabuchodonosor. et ponam thronu eius super lapides istos. et percutiet terram egipti et peribitis vos cum egiptijs. **P**orro mulieres hebreoz sacrificabant dijs alienis et regine celi lune sq vel iunoni vel berecincie offerbant placentas. et libamina. **C**unqz argueret eas ieremias dixerunt. **N**unquid sine viris nostris hec facimus? **C**unqz ad viros durius loqueretur dixerunt. **Q**uando fecimus hec in vrbibus iuda. saturati sumus panibz. et bene erat nobis. **E**x quo arcessauimus. indigemus omnibus. et gladio et fame consumpti sumus. **E**t rñdit ieremias. **H**ec dicit dñs. Ego iuravi i nomine meo magno. qz omnes viri iuda q sunt in terra egipti gladio r fame peribunt donec penitus consumantur. **E**t insurrexit populus aduersus ieremiam. et lapidauerunt eum lapidibus quos absconderat sub muro latericeo **E**giptij vero honorauerunt propheta. sepelientes eum iuxta tumulum regum. memores beneficiorum que prestiterat egipto. **O**ratione eni sua fugauerat aspides et bestias aquaruz quas greci cocodrillos vocant. quibz prius egiptus infestabat. **T**radunt etiam qz adhuc de puluere eiusdem loci aspidum percussura sanatur. et fugant cocodrilli. **D**e eodem ait epiphanius. **A**udiuimus a viris senioribz. qui ex suozum antgoni

et ptholomei stirpe descenderant. q alexander macedo veniens ad sepulcrum pphete. et agnoscens loci misterium. transiit ipm in alexandriam et sepeliunt gloriose. et extunc a terra illa prohibiti sunt cocodrilli et aspides penitus. **N**am et idem alexander prius introduxerat illuc serpentes quosdam. qui vice marforum aspides fugabant. sed no poterant eas penitus extirpare. **Q**uos quia ab argis peloponij aduxerat. argones nominauit. **H**ic est ieremias qui regibus egipti signum dedit. qz eoz ydola euerri oporteret. cum rgo pareret. **U**nde et sacerdotes eorum in secrete templi loco imaginem virginis et pueri statuentes adorabant. **D**um vero ptholomeus rex interrogaret eos qua hec facerent ratione. dixerunt patene traditi onis esse misterium. quod a sancto ppheta acceptant maiores. et credebant in rebus ita fore venturum. **H**ic est ieremias. qui templum euertendum prenoscens. arcaz testamenti cum his que in ea erant tulit. et precibus suis eaz absorberi fecit i petra. petram rno digito designas. nome dei impressit. **E**t factum est sigillum in similitudinem sculpture que ferro cauatur. et ipz domini nomen nubis operimento ita celatum est vt extunc nec locuz quis recognoscere queat. nec ipm nomen legere. vsqz i hunc diem et vsqz in finem. **E**t pristine figure instar illic sepe nubes vt ignis fit nocturno tempore. eo qz gloria dei ab eius lege non desinat. **E**st autem petra illa in berei terra inter duos montes. in quibus iacent moises et aaron. **D**ixitqz ieremias presentibus. **D**ominus ex syo recessit ad celos. inde rursus in virtute venturus. et erit signum presentie eius. quando vniuersę gentes adorauerint lignum. **D**ixitqz qz hanc archa nemo preter aaron producere poterit. et tabulas que in ea sunt nullus aperiet sacerdotum. nullusqz pphetarum. nisi electus dei moises. r in prima resurrectione in futuro qm mortui resurgent.

prima resurget hec archa. Et eribit de pe-
tra. et ponetur in monte syon. et oēs sancti
cōgregabuntur ad eā. regressus dñi susti-
nētes. et aduersariū qui eos quæsitur? est
interimere fugientes.

De captiuitate reliquiarū Ca. III.

Factū ē post mor-
tē ieremie āno. v. euersiois ierlm
ipse est vicesimus tertius regni nabucho-
donosor. descendit nabuchodonosor in sy-
riam inferiorem et obtinuit eam. **N**obi-
tas quoq; et amonitas subiugauit sibi.

Et tandē intrauit in egiptū. eāq; subuer-
tit. et regem qui tūcerat in ea occidit. aliū
q; in ea cōstituēs tenuo iudeos captiuos
dixit in babilonem. Et ab hac vltima ca-
ptiuitate reliquiarū iude. quidam nume-
rant. lxx. annos vsq; ad scdm ānum dārij
filij ithaspis. **H**ac etiam captiuitate reli-
quiarū predixerat ezechiel in chaldaea. de
quo modo prosequentes alius ordiem.

De ezechiele ppheta. Ca. V.

Ezechiel propheta
de terra cysare fuit filius buzi. de
genere sacerdotum. **H**ic in babilonē du-
ctus est cū ioachim et matre eius. cū da-
niel et tribus pueris. **H**ic habitabat iuxta
flumiū chobar. **F**actū est autē in. xxx. anno
nō solū etatis ipsius. sed a. xvij. āno iolie
qñ inuētus est deuteronimus in templo.
in quinto anno transmigratōnis. in quat-
to mense. in quinta die mensis. exorsus ē
pphetare ezechiel ad captiuos ppter cau-
sas huiusmodi. si legerāt epistola ieremie
per. lxx. annos duraturā captiuitatē. et fle-
bāt perilitij ploratōne. **P**ropterea mur-
murabāt aduersus dñm. q; fraudulenter
eos eiecisset. **D**ixerat enī p os ieremie
manentes in ierlm pituros. eis vero qui se
traderent suo suo nabuchodonosor bona
pollicebatur. **N**ūc autē in p̄trariū res rela-
psa erat. **F**lorebāt enī qui remanserant. et
ipsi iugo fuituris p̄mebant. **E**rant quoq;

inter eos qui dicerent. q; dum fuierāt mi-
litiæ celi. omnibus bonis habundabāt. et q;
vero cessauerāt. perierāt gladio fame et pe-
ste. **A**d hec pphatabat ezechiel euersione
urbis. et templi incendium imminere et
eos qui remanserant in vrbe fame pitu-
ros. et extra urbem gladio. **E**os autē qui vi-
ui traherētur. grauē passuros seruitutem
ip̄os autē in pace et quasi libera seruitute
mansuros. **E**t autē auctoritatē preberet ei
deus. preostendit ei quasdam visiones. si-
militudinē sc; hominis. leonis. et sp̄ituli.
et aquile. non solum ad prefigurandum
euangelistas. sed vt ostenderet deū israel
dñm esse totius creature. per hec dignos-
ra omnē intelligēs creaturā. **H**omo enī
preest ceteris animantibus. aquila rex ē au-
um. leo feratū. bos iumētorū. **S**ub aiali-
bus vero vidit rotam in medio rote vt os-
tenderet circūuolutōem omnū elemēto-
rum in dñi esse potestate. et sup hec vidit
firmamētū coloris saphirini. et super fir-
mamētū erat similitudo throni. et sup thronum
similitudo q̄si a specus hominis. **E**t
ait dñs ad eū. **F**ili hoīs mitte te ad filios
isrl. q; domus exasperas est. si forte audi-
ant et quiescant et sciāt q; ppheta fuerit in
medio eorū. **E**t ecce manus missa ad eum
in qua erat liber scriptus intus et foris. et
scripta erant in eo lamētatōes. et carmen
et ve. **E**t ait dñs. **C**omede volumē istud.
quia dedi verba mea in ore tuo. **E**t iuit p-
pheta ad transmigratōnem iuxta flumiū
chobar. ad acerum nouarū frugum. et
sedens in medio eorum. posuit coram eis
laterem. et descripsit in eo ciuitatem ier-
usalē. et obsidionem aduersus eam. et
munitiones et aggerē et caltra et arceas
in giro. et anteposuit sarraginem ferreā
oculis suis ne videret eos. et ait. **S**ic ob-
firmavit dominus faciem suam ad ier-
usalē ne videat eam. et obsidebit eā. **S**i-
gnum est domui israel. **E**t quia in ier-
usalē erāt multi de decem tribubus qui
ad eos confugerāt. etiam de eis locutus ē

dominus ad eum. **F**ili hominis. sume tibi frumentum et ordeum. et fabam. et lentem. et milium et viciam. et facies tibi panem de eis subcinericeum. in pondere. xx. staterum. et operies illum in oculis eorum ad coquendum stercore humano. **C**unq; hec abhorretet propheta. concessit ei simum bouum pro stercore humano. **E**t dices ad eos. **S**ic comedent. filij israel panem suum pollutum inter gentes ad quas eiciam eos. **D**ixitq; iterum dñs ad eum **S**ume tibi gladium radentem pilos. id est noua culam. et duces illum per caput tuum et barbam. et terciam partem pilorum combures igni in medio eorum. et terciam partem concides gladio in circuitu et terciaz partem disperges in ventum. **H**ec enim dicit dñs ad iherusalem **T**ercia pars tui fame morietur et peste in medio tui. et tertia pars tui gladio cadet in circuitu tuo. tertia vero partem in omnem ventum dispergam.

Factum est autem in anno sexto. in sexto mense. in quinta die mensis. leuauit spiritus propheta inter celum et terram. et adduxit eum in iherusalem in visione dei. **E**t vidit ab aquilone in introitu porte ydolum baal. et ingressus vidit vniuersa ydola domus israhel depicta in circuitu per torum. et lxx. viri de senioribus stabant. et iechonias sacerdos cum eis. et vnusquisq; habebat thuribulum in manu sua. et vapor nebule de thure confurgebat. **E**t ingressus per ostium porte ad aquilonem. vidit mulieres plangentes thamur mortuum. id est adonidem. et laudantes rediuuium. et vidit inter vestibulum et altare. xxx. viros habentes dorsa ad templum et adorantes ad ortum solis. **E**t dixit dñs ad eum **Q**uidisti fili hois que faciunt? **R**espondit quid leue est hoc?

Quoderat contra more eorum. cuius introitus esset ad orientem versus ad sancta sanctorum. ipsi versus occi-

Ecce faciam eis in furore. nec parceret eis oculus meus. **E**t ecce sex viri veniebant habentes vasa interitus in manibus suis. et erat vir in medio eorum vestitus lineis. et arameterium scriptoris ad resnes eius. **E**t dixit dñs ad eum. **T**ransi per mediam ciuitatem. et signa thau super frontes virorum gementium et dolentium de abominacionibus quas isti faciunt. **E**t dixit dñs sex viris **T**rassite per ciuitatem sequentes eum et percutite omnem super quem non videritis thau. **M**emini propter oculos vestros. et a sanctuario meo incipite. **C**unq; pertransiret. clamauit propheta **D**eu. deu. deu dñe deus. ergo ne disperdes omnes reliquias israel? **E**t dixit dñs ad eum. qui induit? erat lineis. **I**mple manum tuam prunis. et effundens super ciuitatem. et hoc facies. percussit eam. **S**piritus autem leuauit ezechielem. et reduxit eum in chaldeam. **E**t locutus est ad transmigracionem que cunq; ostenderat ei dñs.

Post hec ezechiel in aspectu eorum per die cepit transportare vasa domus sue. quasi transmigrans ad alium locum. **V**espere autem perfodit parietem. et per ruinam parietis asportauerunt eum in huiusmodi fuit eius. velata facie nil videntem. **E**t dixerunt ad eum domus israel. **Q**uid tu facis? **Q**ui respondit **S**uper regem qui est in iherusalem onus istud parietem perfodiet ut educat eum. in caligie noctis egredietur. capiet in sagena adducetur in babilonem. **Q**uasi sic piscis per sagenam non videbit ibi. sic sedechias fuit qui morietur. **P**ost capit in campo solitudinis ea locutus est ad domum iherichontine. **M**u israel in enigmate dices. **H**ec d. d. **A**quila gradis magnarum alarum. longo membrorum ductu. plena plumis et varietae. hoc est nabuchodonosor. venit ad libanum. id est ad templum. et tulit medullam cedri. id est vasa domus et summitatem fructuum diu transportauit. id est ioachim. et tulit de semine terre. id est mathaniam. et posuit

illud in terra. et creuit in vineam id est fecit eum regem. et accepit ab eo iuramentum. Et facta est aquila altera grandis. id est pharao. et ecce vinea ista extendit palmites suos ad illam. ut irrigaret eam. Nunquid prosperabitur qui fecit hec? Et qui dissoluit pactum. nunquid effugiet? Vivo ego in medio babilonis morietur. Et factum est verbum domini ad ezechielem in anno nono. in mense decimo. decima die mensis dicēs. Fili hominis scribe tibi nomen dei huius. in qua confirmatus est rex babilonis aduersus iherusalem hodie. Ecce ego tollam hodie a te desiderabile oculorum tuorum. et ingemifces tacens. non plorabis non planges. luctus mortui faciens non relabis ora amictu. nec cibos lugentium comedes. sed calciamēta erunt in pedibus tuis tanquam ad eundem. Et mortua est vxor sua vespere et non planxit. sed erat quasi iturus. et dixerunt ad eum. quid poteret hoc? Qui respondit. Hec dicit dominus. Ecce ego polluam sanctuarium meum desiderabile oculorum vestrorum. et propter nimiam anxietate non plangeris. quia quisque de nece sua sollicitus erit. Postea in consolatione gentis sue predixit propheta calamitates circumstantium nationum. que vel iuuerant hostes contra iherusalem. vel insultauerant captiuis. id est filiorum amon. et moab. et edom. philistinorum tyri et sidonis egypti et ethiopię.

Et factum est in xij. anno transmigratois. x. mense. v. die mensis venit ad ezechielem quidam qui fugerat de iherusalem dicens. Vastata est ciuitas. In precedenti tamen vespera. ezechielem predixerat de nuncio futuro. Et audiēs omnis transmigratio ex cidium urbis et incendiū templi. leuauerunt vocē suam et dixerunt. Perijt spes nostra. abscessi sumus non resurgemus. Et exclamauit ezechielem. Hec dicit dominus. Cum sanctificatus fuero in vobis. tollam vos de gentibus. et adducam vos in terram vestram. et

effundam super vos aquam mundam. et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et facta est super prophetarum manus domini et eduxit eum

in spiritu in campum qui plenus erat ossibus siccis vementer. Et ait ad eum. Fili hominis. putas ne uent ossa ista? Et dixit. Domine tu scis. Et dixit. Dic ad

ea. Ossa arida hec dicit dominus. Ecce dabo super vos numeros. et succrescere faciam carnes. et superextendam vobis cutem. dabo vobis spiritum et uiuetis. Et ad huc eo loquente. factus est sonus et commotio. et accesserunt ossa ad ossa. unumquodque ad iuncturam suam. et ecce super ea nervi et carnes. et cutis. sed spiritum non habebant. Et dixit dominus ad prophetam. Clama ad spiritum et dices. Hec dicit dominus. Aquatuor ventis veni spiritus. et insuffla super interfectos istos et reuiuifcant. Et sic factum est et uiuentes steterunt super pedes suos. exercitus grandis nimis valde. Et dixit dominus. Ossa hec vniuersa domus israel est. Et restituit spiritus prophetam in medio transmigratois. et locutus est ad eos qui monstrauerat ei dominus in signum duorum. scilicet reuocatois eorum a captiuitate. et resurrectiois corporum in fine. Et tulit ezechielem lignum unum. et scripsit super illud lignum iude et sociorum eius. et super alterum lignum scripsit lignum effraim et sociorum eius. et

coniunxit ea. et tenuit ea in vna manu simul. et dixerunt ei. Quid tibi vis in his? Qui respondit. Hec dicit dominus. Ecce ego congregabo regnum iuda. et regnum effraim. et faciam eos in gentem vnam. et regnum vnum. et filius meus dauid princeps erit eorum imperium

Quidam iudei dicunt quod campus iste fuerit in deserto. vbi torum deorum post adorationem vituli interierunt. in quo etiam deserto. xl. annis postea erauerunt. vbi omnes prostrati sunt insepulti.

Decem tribus dicebantur esse regnum effraim. propter ieroboam qui regnauit primus super illas. et fuit de tribu effraim.

Danielis

Et locutus est do-

minus ad ezechielem. **F**ili hoīs vaticinare aduersus gog. et terrā magog dicēs. **D**ec d. d. **E**cce ego super te gog p̄iceps mosoch et tubal. seducā te. ascendere te faciam de lateribus aquilonis. et adducā te sup montes isrl. et cades ibi tñ et om̄ia agmina tua. et dicā volucibus celi et bestijs terre. **P**roperate et currite vndiqz ad victimā quā imolabo vobis sup montes isrl. vt comedatis carnes fortiu. et sanguinem principū terre bibatis. **E**t ossibus coruosis dabo sepulcrū nominatū. et mittaz ignē in terrā magog. et in his qui h̄itant in insulis confidē. **N**on q̄ sit fabula de ter. **H**oc fabulan gog et magog imo bytur hebrei futurū stozia. sed qz sic abbe post regnū mille breis appellat. annoz. et qz tātus erit exercitus gog. qz bebrei per septē annos vsū lignoz hēbūt non de siluis. sed de armis. et colligent tur ossa septem ānis. **A** polis qd est mltuz et sepelient in vale que ob hoc dicitur poliandrum. quasi multozum viroz sepultura. **I**n .xxv. anno trā smigrationis. ip̄e est ānus .xxiij. regni nabuchodonosor. primo mense. decima die mensis. xiiij. anno postqz percussa est ciuitas in hac ip̄a die facta est manus dñi super ezechielem. **E**t adduxit eum in spiritu in terram isrl super mōrem excelsum. et ostendit ei descriptōez ciuitatis et templi super quā ad literā nostri siluerunt auctores. **P**orro ezechiel in caldea inter captiuos iudicauit transgressores legis. et precipue quosdam de tribu dan et gad. qz in dñm pmitterēt impia. legis persequendo custodes. **E**t fecit vt dicit epiphanius cōtra eos prodigiū magnū. qz filij eoz et vniuersa pecora a serpentibus pierūt. et dixit qz tribu ille nō reuertentē ad ppria.

sed in medie regionibz remanerēt. p̄pter qd exacerbari in eū. distraxerūt eū equis p̄ crepidines faroz. et excerebrauerūt eū et sepe lierūt eū in agro maulim. in sepulchro semet et a faxat. in spelunca duplici. **I**n cuius similitudinē abrahā i hebrō sepulcrū sare p̄posuit. **D**uplex autē d̄r eo qz camera ta sit. et auersa a superficie terre. summitas eius a parte vna. verū ex p̄te alia i p̄tra suspensa sit super terrā. **I**ste p̄p̄ta populo dedit signū in fluuio chobar. vt quā do deficeret sustinerēt de solatōez terre sue tūc sperarent regressum ad irim qñ inuindaret. **A**d eū quicqz cōuenerat plurima multitudo p̄captiuoz ad fluuū chobar. et caldei rebellionē veriti irruerūt sup eos. **I**p̄se vero p̄cibus suis sistens aquas fluminis sup aquas ambulās cū om̄i multitudine. ad alterā ripā se recepit. et quorquor hostium p̄sumperāt eos sequi. submersi sunt et per orōnē. subito largā piscū copia; populo p̄stitit ad rescendum. **S**ex quoqz mltis deficiētibz vitam restituit.

De daniēle. ca. i. **C**isio q̄nta dan. c. viij.
Cisio prima. ca. ij. **C**isio sexta. ca. viij.
Cisio scda. ca. iij. **C**isio septia. ca. ix.
Cisio tertia. ca. iij. **C**isio octaua. c. x.
Kathalogus regum babilonis. ca. v.
Cisio quarta. ca. vi. **C**isio nona. ca. xi.
Cisio decia. c. xij.

Incipit hystoria danielis. **C**a. I.

Prophetauit

etiam in chaldea daniel. qui secundum iosephum et epiphanium de semine regio iude fuit. secundum .lxx. vero de tribu leui qui in titulo fabule belis ita ponunt. **H**omo quidam erat sacerdos nomine daniel filius abdocon uina regis babilonis natus fuit in berberor superiore.

Scriptum de bele hebrei fabulam dicit. non quin de veritate cōstet. sed ipsi danielē hec scripsisse negant.

Historia libri.

Et fuit adeo castus. q̄ a p̄tribulibus suis
spado putaretur. **L**ibrū eius trāstulit ille
rominus ad petitiōem paule et eustochij
cum magna difficultate. **S**criptus enim
erat hebraicis literis. sed chaldaico fimo-
ne. nec legebatur. **S**icut videmus gal-
licum scriptū latinis
lyr. q̄ multum a
veritate discorda
bat eoz editō. sed
scōz thodorōz q̄ ap̄d hebreos nec susāne
habet hystoriā. nec ymnū triū pueroz nec
belis draconisq̄ fabulam. de quo alius
ordiemur. hoc premitentes. q̄ alij p̄phe-
tarū longe ante captiuitatē duarū tribu-
um de ea p̄phetarūt. vt isaias et osee. **A**lij
ea imminente. et dum fieret. vt ieremias
et ezechiel. **A**lij infra eam vt daniel et a-
bacuc. **A**lij post eam. vt aggeus et zachari-
as. **F**actū est autē cuz nabuchodonosor
durisset in babilonē nobiliores pueros iu-
deoz. et quosdam de semine regio. pulcri-
ores inter eos et doctiores qui stare possēt
in palacio regis vt ait iosephus castrauit
q̄d etiā alijs gentibz quas vastauerat fe-
cisse dinoscitur. **E**t tradidit eos p̄posito
eunuchoz. et fecit eos erudiri prouinciali-
bus literis pariter et chaldeis. **E**st autem
chaldea lingua eadem q̄ et syra p̄pinqua
hebreē. et iussit eis ministrari cibos de mē-
sa sua. **F**uerūt autē inter eos quattuor opti-
mi de filijs iuda. daniel. ananias. misahel
et azarias. et mutauit eis rex noīa. et dicti
sunt balthazar. sydrach. misac. et abdena-
go. **B**althazar autē erat nomē regij gene-
ris. q̄d imposuit danieli. vt dicit epipha-
nius eo q̄ iam cogitaret de eius adoprōe.
Istis quattuor p̄positus eunuchorum
specialem posuit procuratorem malazar.
Ibi p̄posuerunt nō p̄raminari cibis genti-
lum. **S**ed cū cogeret eos malazar edere
de cibis regis. ne viderentur coram rege
ceteris exiliores. dixerūt ad eū. **T**empra
nos obsecro diebz. x. et da nobis legumia
et aquam. et post hec contemplare vultus

nostros et reliquoz qui vescuntur cibo re-
gio. et sicut videris sic facias nobiscum.
Porro malazar tollebat cibaria et vinuz
eoz. et dabat eis legumina. **P**ropter hoc
anime eoz erāt limpide. non hebetes pro-
pter multitudinē ciboz. nec confuse p̄ va-
rietate. et corpa eoz laboribz ap̄iora et su-
bito facti sunt eruditi. q̄ dedit eis dñs sci-
entiā et disciplinam. et precipue danieli
intelligentiā visionū et somniōz. **H**ora q̄
multitudo ciboz hebetat. varietas cōsum-
dit ingenū. **E**t exactis tribus annis statu-
ti sunt in cōspectu nabuchodonosor. et de
omnibus que sciscitatus est rex ab eis. in-
uenit in eis decuplum sup cūctos aziosos
et magos qui erāt in regno eius. **E**t fuit
daniel in honore. **Q**ui regnabant sup
in chaldea etiā vsq̄ medos et persas. qui
q̄ ad dariū et cy- et deiecerūt regnū ba-
rum. **H**ic termi- bilonis.
natur prima danielis picopa. **P**rima di-
stinctio que nō dicitur visio. **J**ero. enī per
x. distinctōes diuisit. nō dico libros. **S**e-
quūtur autē. ix. vel. x. que visiones daniel
dicunt. eo q̄ i eis vel ip̄e aliquid viderit.
vel visum ab alio explanauerit.
Prima visio danielis **C. II.**
Porro in āno. ij.
regni sui vidit nabuchodonosor
somnia et p̄ritus est spūs eius. et effu-
git ab eo somniū. **N**ec ē intelligendus se-
cundus annus regni ab origine sed a con-
summatione. **C**onsummatū autē eius re-
gnum d̄z. postq̄ subiugatis sibi nationi-
bus. reliquias isrl' eduxit ab egipto. **C**on-
uocauit ergo rex cōiectores chaldeozum.
et dixit ad eos. **V**idi somniū. sed igno-
ro quid viderim. **H**ucusq̄ scriptus ē
liber hic bebrayce.
Qui respondeit liber hic bebrayce.
syriace. **D**icat rex deinde chaldaice vsq̄
somnia suis suis q̄ ad visionem quā
et interpretatōez vidit in suis sub bal-
eius indicabimus thazar.
Erat rex. **A**lii somniū et eius cōiecturaz

Danielis.

indicaueritis mihi. peribitis et domus v're publicabuntur. Et dixerunt. Non est homo super terram. qui simonem tuum possit implere exceptis dijs quorum puerisatio non est cum hominibus. Tunc precepit rex in ira magna ut interficerentur omnes sapientes babilonis. et querebatur daniel et socij eius ut periret. Quod cum audisset daniel. ingressus rogauit regem ut daret ei tempus ad solutionem p'viam nocte tantum. ut dicit iosephus. Et ingressus daniel ad domum cum socijs suis oravit deum. et per visionem noctis reuelatum est ei misterium. et benedicens deum. ingressus est ad regem. Et ait ad eum rex. P'oretis ne mihi somnium indicare et interpretari eum? Qui respondit. Non potest hoc homo sed est deus in celo reuelans misteria. qui indicavit tibi que vetera sunt in nouissimis temporibus. Visiones capituli tui. id est cordis tui hec sunt. In corde enim est sapientia secundum euangelium. non in capite vel secundum philosophum. Tu cogitabas in stratu tuo quis post te modi teneret principatum. et ostendit tibi deus regnuros. Videbas coram te statuam grandem et terribilem. cuius caput et collum erat ex auro. pectus et brachia de argento. venter et femora ex ere. tibie autem ferree. pedum que dam pars ferrea. quedam fictilis. Et abscisus est lapis de monte sine manibus. et percussit statuam in pedibus et contriuit eam. et reducta est in fauillam que rapitur vento. et non est inuentus locus eius. Lapis autem factus est mons magnus et impleuit uniuersam terram. Nunc audi rex interpretationem eius. Tu es caput aureum cum his qui succedent tibi. Et post hoc consurgit regnum aliud minus te. quod intelligendum est de regno medorum et persarum. tanquam per duo brachia. per que delectum est regnum babilonis. Et regnum tertium aliud eneuum quod imperabit uniuersa terre. quod intelligendum est de regno grecorum. quod vocalius. id est nominatius fuit ceteris. vel propter eloquentiam grecorum. vel propter famam alexandri. Et

quartum regnum erit quasi ferreum. quia sicut ferrum domat omnia metalla. sic illud conteret omnia hec. quod intelligendum est de imperio romano. Porro quia vidisti partem pedum testeam. partem ferream. sicut ferrum non potest misceri teste. sic erunt in eo ciues discordie. et pars solidabitur. pars altera preteretur. Tunc suscitabit deus regnum celi. quod comminuet uniuersa regna hec. et stabit in eternum. Super hoc dicit iosephus. Significauit et daniel regi de lapide. quod tibi non placuit indicare. Hoc autem referunt hebrei ad regnum suum quod expectant. Tunc rex cecidit in faciem suam et adorauit danielem dicens. Vere deus vester. deus deorum est. Et dedit danieli principatum super omnes prouincias babilonis. et super cunctos sapientes. Obtriuuit autem daniel a rege. ut tres socij eius principatum haberent super prouincias. ipse vero preesset in babilone et staret in foribus regis.

Secunda visio danielis. C. III.

Sequitur secunda visio danielis. que ob hoc tantum visio dicitur. quia vidit in ea rex in fornace quatuor similem filio hominis. Porro nabuchodonosor fecit statuam auream. altitudine cubito. um. lx. latitudine. vi. et statuit eam in campo dura. fluminis scilicet cuiusdam. iuxta quem gigantes edificauerunt turrim. Septuaginta dicunt in campo veteri babilonis. quod interpretatur conclusum. Nam erecta statua. circumsepuit rex campum. et conuocauit rex omnes principes regionum ad dedicationem statue. et primo clamabat vehementer. In hora qua audieritis sonitum musicorum adorare statuam.

Qui non adorauerit eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Et adorauerit omnes preter socios danielis. Et accusati sunt ad regem. et

succensa est fornax septuplū. et missi sunt
vincti cum vestibz in mediū fornacis. vi-
ros aut̄ illos qui miserāt eos interfecit flā-
ma ignis. **Q**ue sequuntur vsqz. tunc obstu-
puit rex. dicit se iero. non legisse in hebreo
sed qz in toto orbe dispersa erant ea scilicet
que sequuntur canticū. et quedam alia. di-
spersa quidem. qz translatio theodonionis
que vbiqz legebatur ea continebat. ideo
timuit iero. ea nō apponere. tñ iugulabat
ea per obelum. veru anteposito ea subiecit
ne apud impitōs partē voluminis vide-
retur detruisse. **D**orso fornax succēla e-
rat malleolis id ē sarmētis et pice. et stip-
pa. et napra. qd scdm salustium hystorio-
graphum quoddam genus fomitis est a-
pud persas. scdm alios aut̄ ossa sunt oli-
uarum arefacta. **O**ssa oliuarum fru-
cuz amurca. secū ea aridi. et amur-
dum pliniū in ter ca intincti fece olei.
ra babilonis fluit ad modum bituminis
Et erupit flamma et incendit quos repe-
rit iuxta fornacem de chaldeis. et effusa ē
super fornacē cubitis. xlix. qd geometrica
regula cōprehensum est. **A**ngelus autem
descendit cum eis in fornacem. et excussit
flammā. et induxit quasi ventū rois flan-
tem. id est refrigerantē eos. **T**unc anani-
as orauit dicens.

Iust⁹ es dñe. pec-
cauim⁹ enī. et tra-
didisti nos ī ma-
nus hostiū. **S**ed
in aīa contrita et
spīritu humilita-

Hinc collige qz se-
pe quis orat ī forma
ecclesie. **I**sti enī nō
pmiserant peccatum
pro quo traditi fuī-
sent hostibz.

tis suscipiamur a te. et sicut in olocustuz
pinguū. sic fiat sacrificium nostrum ho-
die in p̄spectu tuo. vt placeat tibi. **T**unc
illi tres quasi vno ore benedicebant de-
um dicētes. **B**enedictus es dñe deus pa-
trum n̄oz. et. et hortabant omnē creatu-
ram ad benedicendū deū. procedentes a
superioribus ad inferiores. **E**t hoc autem
qd predictuz est. in anima contrita. et spi-
ritu humilitatis. et qd in canticis legitur

Benedicite spiritus et aīe iustozum dño
errauerūt quidam dicentes. esse in homi-
ne preter spirituz sanctū duo distincta. i.
sp̄m et aīam. **H**uc
usqz in hebreo nō
habetur. **T**ūc ob-
stupuit rex. et sur-
gēs p̄pereit. **N**ō
netres tñ misi-
mus ī ignē. **E**t ec-
ce video viros q̄t
tuoz ambulantes
in medio ignis et
species quarti si-
milis est filio dei.
Qd de angelo in-
telligi potest. **T**ūc

Philosophi. in hoc er-
rabāt qz sp̄ritū dice-
bant esse quoddam.
quo mediante. con-
iungatur anima cor-
pori. **T**heologi au-
tem dicunt. duas eē
vires aīe. superiores
quā rationalitatez
inferiore quā sensua-
litatez dicunt. et sic
forte in sententia nō
differūt philosophi
et theologi.

vocauit eos rex. et egressi sunt. **E**t mirabā-
tur omnes qz capillus eoz nō esset adu-
s⁹ nec etiam saraballa immutata. **E**t ait rex.
Non est deus alius qui ita possit saluare.
et posuit edictum. vt qui blasphemiaz lo-
queretur in deū eoz periret. et domus eoz
vastaret. et restituit ei p̄cipatū puiciāz.
Tercia visio danielis. Ca. III.

Sequitur tertia

Visio danielis. quam nō scripsit
daniel. sed est epistola regis. quaz scripsit
vniuerso regno suo postqz de bestia resti-
tutus est in hominē et in regnuz. **I**n qua
predicauit mirabilia que fecerat apud eū
deus excelsus. **F**orma autem epistole hec
est quā interfecit daniel operi suo. **E**go
nabuchodonosor florens et elatus in sup-
biam. somniū vidi qd perterruit me et cō-
uocatis sapientibus babilonis. solutōez
eius nō indicaue-

rūt mihi donec in-
gressus ē collega
daniel cui nomē
balthasar. qui habet sp̄m deoz sanctorum
et dixit ei. **V**idebā sup strātū meū. et ecce
artoz in medio terre. cuius proceritas vsqz
ad celū. et aspect⁹ eius vsqz ad terminos

Ipse enim rex fecerat
eum sibi scdm et qua
si collegā suū.

Danielis.

terre. et esca vniuersoz in ea. sub ea habi-
tabant animalia et bestie. et in ramis eius
volucres. et ex ea vescebat omnis caro.
et ecce vigil et san-

ctus de celo descē-
dit et ait. **Succi-**
dite arborem et ra-
mos et fructus ei-
us. et fugiant ex

Uigiles solemus ap-
pellare castrorum cu-
stodes vigilantes de
nocte. quibus simil-
is erat ille.

ea bestie et volucres. **V**eruntamen germē
eius in terra sinite. et cum feris ps eius i
herbis terre. **C**or eius ab humano pmut-
etur. et cor fere datur ei. et septem tempo-
ra pmutentur super eam. **I**n sententia vi-
gilum decretum est. et peritio sanctorum est.
donec agnoscant viuentes qm dñatur ex-
cellus in regno hominum. et cui voluerit
dabit illud. **T**unc daniel tacitus cogita-

bat quasi hora vna conturbatus quia ma-
la protendebantur regi. et ait. **T**u es rex
arbor illa qui inualuisti. et potestas tua i
terminis terre. et audisti perungilem sen-
tentiam altissimi super te. **A**b hominibus
eijcient te. et cum feris erit habitatio tua.

Fenum vt bos comedes. vij. tempora. id
est anni mutabuntur super te. donec scias
q dñetur excelsus super regnū hominum
et relinquetur tibi germen radiceis. quia
regnum tuū restituetur tibi. **Q**uāobrem
audi consiliū meū. **P**eccata tua elemosi-
nis redime. forsitan ignoscet tibi deus.

Facum est autem post annū deambula-
bat rex in aula. et loquebatur in spiritu e-
larionis dicens. **N**ōne hxc est babilō quā
edificauī in robore regni et in gloria deco-
ris mei? **A**dbuc erat sermo in ore eius. et
vox de celo ruit. **L**ibi dicit nabuchodonosor

Regnum transiit a te. et cum feris habita-
bis septē tēpibz. donec scias q dñetur ex-
cellus in regno hōim. **E**adem hora ex ho-
minibus abiectus est. et fenum vt bos co-
medit. donec capilli eius canescentes in si-
militudinem aquilarum crescerent. et vn-
gues eius quasi vngues auiū. **I**git post
dies diffinitos a dño. ego nabuchodono-

for leuavi oculos ad celum et sensus me-
redditus ē mihi. et benedixi altissimo cui
potestas sempiterna. et non est qui dicat
ei. quare sic fecisti. **E**t requisierūt me opti-
mates mei. et regno meo restitutus sum
et magnificentia amplior addita ē mihi.

Ex his apparet. et epiphanius attestatur
q non corpis mutardem. sed mētis alie-
natōem passus est. et abla us est vsus li-
gue ad loquēdum. et herba data est ei na-
ture cibis hūane. **E**t videbatur ei q bos
esset in anterioribz et in posterioribz leo se-
cundum misterium tyrannoz. qui in prima
etate voluptatibz dediti et ceruicōsi. iugo
belial subduntur. in fine vero interficiunt
diripiūt et pculcāt. **M**ulti quoqz egredie-
bantur et videbant eū. solus daniel nō e-
grediebat. qz toto tpe alienationis eius
otōni pro eo vacabat et ad preces ei⁹ anni
vij. quos tondē dixit tpa in. vij. menses
versū sunt. **I**n quibz. lx. diebz insanā pati-
ebatur. et p alios. xl. reuersus ad cor hoīs
flebat et supplicabat deo. adeo q ex ni-
mīs fletibz vt caro oculi eius facti erāt. et
iterū per alios. xl. dies vertebatur in insa-
niam. donec septē menses pplerēt. **D**e
quos reuocatus est. non tñ regnauit. sed
statuti sunt pro eo septē iudices. et vsqz ad
finē. vij. annoz penitentiā egit. panē et car-
nes nō comedens. et vinū nō bibens. **L**e-
gumimbo vtebatur et herbis scdm psiliū
danielis. **E**t cū iterū regnasset. voluit da-
nielem facere cohredem filioz suoz. **E**t
ait daniel. **A**bsita me. vt patrum relin-
quens hereditatē
incircumcisorum
donis inhercam.

Et si daniel ordinez
hystorie hic muta-
uit. m. tamen vtens
recto ordine enume-
rat reges babilonis.
vt ostendat sub quo
viderit. iij. visionez
scilicet sub balthasar
v. a nabuchodono.

Hic dicit ioseph⁹
q libros hebrai-
cos ipse in grecuz
transulit eloqui-
um **E**t hic mutat
daniel ordinem
hystorie. **N**os au-
tem ordinem prosequamur.

Et hic mutat
daniel ordinem
hystorie. **N**os au-
tem ordinem prosequamur.

Et hic mutat
daniel ordinem
hystorie. **N**os au-
tem ordinem prosequamur.

Et hic mutat
daniel ordinem
hystorie. **N**os au-
tem ordinem prosequamur.

Et hic mutat
daniel ordinem
hystorie. **N**os au-
tem ordinem prosequamur.

Et hic mutat
daniel ordinem
hystorie. **N**os au-
tem ordinem prosequamur.

catalogus regum babilonis. C.V.

Mortuus est na

buchodonosor magnus. et regnavit filius eius nabuchodonosor. pro eo. qui de manibus hostium templum belis magnifice decoravit civitatem repans. ita ut nequaquam obsidentes valerent fluvium auertere. paternis regalibus maiora superaddidit et in diebus. xv. consummavit. iuxta quam lapides posuit grandes instar montis. et superplantavit arbores. et ortum qui suspensilis dicebatur. eo quod uxor eius que in sinibus medio die nutrita fuerat. regionem suam a longe videre desideraret. Huius meminit megasthenes in libro iudiciorum. et asserit eum fortitudine et actu magnitudine herculem transcendisse. Sed et diocles in libro coloniarum dicit quod iste nabuchodonosor obsedit tyrum tribus annis. et decem mensibus. Eo mortuo regnavit pro eo auliana taphobus. Hic est euilmerodach. qui. xxxvij. anno transmigrationis. mense. xij. xvij. die mensis. subleuavit caput ioachim regis iuda de carcere. et posuit thronum eius super thronum regum qui erant cum eo in babilone. et comedebat coram rege cunctis diebus vite sue. et hanc fecit cum misericordiam. quia pater eius non fuerat ei fidem. Tradunt tamen quidam. quod euilmerodach frater iunioris nabuchodonosor. in diebus autem eiectionis paterne. multa egit impie in terra. et patre restituto accusatus apud eum missus est in carcerem. ubi ioachim erat usque ad mortem fratris sui. Cunctis regnare cepisset. eleuavit ioachim quem socium habuerat in carcere. timensque ne resurgeret pater suus. qui de bestia redierat in hominem. consuluit ioachim. Ad cuius filium cadaver patris sui effossus dimisit in. ccc. partibus. et dedit eas trecentis vulturibus. Et ait ad eum ioachim. Non re-

surget pater tuus. nisi redeant vultures in unum. Hic habuit tres filios egestiarum qui regular dictus est. labosardachus et nabar qui balthasar cognominatus est. ad quem post regna fratrum regnum devolutum est.

Quarta visio danielis. Ca. VI.

Sequitur quarta visio danielis. non secundum ordinem libri eius. sed secundum historiam. in qua vidit secundum imagines quattuor bestiarum. quattuor regna que vidit nabuchodonosor. in statua quadrisformi. sed additum est de antipho et die iudicii.

Porro anno primo balthasar vidit daniel somnium. cuius summam scribens ait. Videbam. et ecce quattuor venti pugnabant in medio mari.

Hec sunt angelice potestates que laborant pro regnis mundi quibus presunt. et quattuor bestie ascendebant de mari. prima quae si leena. et habebat alas aquile. Et auulse sunt ale eius. et sublata est de terra. et super pedes quasi homo stetit. et cor eius datum est ei. Hoc est regnum assiriorum quod comparatur leene propter violentiam et libidinis impatientiam. quia leena semper in coitu gestit. Alas aquile habuit propter longevitatem. Nam in secunda etate inchoans sub saruch proauo abzax. et descendit usque in quintam sub balthasar. Quod autem ale auulse sunt et stetit ut homo. et cor ei datum est. ad dei electionem nabuchodonosor. respicit et restitutionem. Secunda bestia similis ursi in parte. et tres ordines erant in ore eius dentium. et dicebant ei circumstantes Surge et comede carnes plurimas. Sed hoc est regnum persarum quod comparatur ursi propter pacientiam laboris. et victus parcitatem. Nam pro pulmone sale utebatur et cardamomo. sed similis fuit ursi in parte non ex toto. quia in populo dei nil crudeliter egit. unde in zacharia dicuntur equi albi. Ubi quattuor colorum equos legitur videri. tria regna in principibus. vultures in partibus. et tres ordines erant in ore eius dentium. et dicebant ei circumstantes Surge et comede carnes plurimas. Sed hoc est regnum persarum quod comparatur ursi propter pacientiam laboris. et victus parcitatem. Nam pro pulmone sale utebatur et cardamomo. sed similis fuit ursi in parte non ex toto. quia in populo dei nil crudeliter egit. unde in zacharia dicuntur equi albi. Ubi quattuor colorum equos legitur videri. tria regna in principibus. vultures in partibus. et tres ordines erant in ore eius dentium. et dicebant ei circumstantes Surge et comede carnes plurimas.

capio sui. medorum. persarum. et chalde-
 orum vel tres principes habuit sup. c. x. sarras-
 pas. **Q**uo dicebant ei. comede carnes plu-
 rimas hoc refertur ad assuerum. cui dixit
 animam ut occideret iudeos. **T**ercia bestia quae
 pardus. et habebat alas auis. et quattuor
 capita erant in ea. et prius data est ei. **H**oc
 est regnum grecorum. quod comparatur pardo qui
 salu ruit in morte. propter impetum alexan-
 dri. **E**t varij colores. diuersa sub eo regna
 significant. **A**las habuit. quia nil velocius
 victoria alexandri
Quattuor capita **A**lexander inuidens
 eius. iij. sunt alex-
 andri successores
Pro hanc potesta-
 tem habuit a se
 alexander. sed fuit
 virga furoris domini
 in filios pessilentes. **Q**uarta bestia terri-
 bilis et fortis. dentes ferreos habens. co-
 medens et reliqua pedibus calcans. hoc est
 regnum romanorum. quod nulli bestie comparauit
 daniel. ut quicquid ferocius in bestiis cogi-
 tamus. intelligamus in romanis. **H**eb-
 reus tamen dicit similem fuisse apro. secundum il-
 lud psalmiste. **C**onstruxit eam aper de sil-
 ua et singularis ferus depastus est eam. **H**oc
 regnum cetera calcavit. **Q**uo sequitur. et ha-
 bebat cornua decem. respicit ad finem mun-
 di. quia tunc regnum romanum diuidetur in decem
 regna. quod significatum est per decem soles in
 vaticinio sibille. et ecce cornu aliud primum
 ortum est de medio eorum. **H**ic est antichristus
 de tribu dan ignobilis. in obscuro loco ba-
 bilonie nasciturus. **E**t seminibus quidem
 parentum accipietur. sed post conceptum spiritus
 malignus descendet in uterum matris. cuius
 virtute deinceps puer aletur nascetur
 adolescet. **U**nde filius perditionis dicitur.
Et tria de cornibus primis euulsa sunt a fa-
 cie eius. id est tres reges de decem prius interfi-
 ciet. reges scilicet aethiopiae. ethiopiae. **T**unc
 alij septem victori colla submutentur. **E**t ecce
 quasi oculi hominis erant in eo. id est alta et ammi-

rabilis scientia. quia magice miracula faci-
 et. et inueniet thesauros absconditos. **E**t
 erit ei os loquens in gentia. quia deum se dicet. et
 circumcidet se. dicet se messiam esse. conflua-
 ent ad eum iudei. reedificabit templum. et
 solium suum ponet in eo. conuertet ad se
 omnes terrore. muneribus. miraculis. heliam
 et enocum interficiet. **A**spiciebam haec. id est
 potestatem huius. donec throni posita sunt.
 de quibus in euangelio. **S**edebimus super
 thronos. et antiquus dierum sedet. id est deus
 eternus iudex qui apud iohannem solus in
 throno sedet. **V**estimentum eius quasi nix
 candidum. et capilli eius quasi lana munda
 gloriae maiestatis eius significat. **T**hronus
 eius flammis ignis. rore eius ignis accen-
 sus. **H**oc est quod alibi dicitur. **I**gnis ante ipsum
 procedet. **F**luuius igneus et rapidus egre-
 diebatur a facie eius. quod celeritatem iudicij
 notat. quam dicit apostolus in momento. in ictu
 oculi futuram. **M**ilia milium ministrabant ei
 et decies centena milia assistebant ei. **I**cul-
 catio est. **M**ax decies. centena milia. id est quatuor mi-
 lium milia. hoc ad exercitus angelorum re-
 fertur. **J**udicium sedet. et libri aperti sunt
 id est iudicibus sedentibus scientie singulorum
 parebunt. **E**t vidi quod interfecta esset bestia
 quarta. aliarumque ablata esset potestas. quia
 tunc cessabit omnis prelatus. cum tradet christus
 regnum deo patri. **E**t ecce cum nubibus caeli quasi
 filius hominis veniebat. quia christus baiulis nubi-
 bus descendet in aera. secundum illud. **V**eni-
 et quae admodum vidistis eum euntem in celum
 et usque ad antiquum dierum peruenit. quia christus
 per omnia equalis est patri. et dedit ei pote-
 statem. et honorem. et regnum sempiternum. **C**um
 quibus vidisset haec daniel. accessit ad unum de
 assistentibus. et querebat veritatem. **Q**ui ex-
 posuit ei singula. haec addens de antichristo
Sanctos altissimi conteret. et tradentur
 in manu eius usque ad tempus et tempo-
 ra et dimidium temporis. id est usque ad annum et duos
 annos et dimidium anni. **H**ebreus enim no-
 mine temporis significat annum. et per numerum
 pluralem duos annos. **H**ebreus enim h
 b ij

dualem numerum sicut et grecus. Breve erit tps hoc. sed nisi ab breuiari essent illi. non i alua fieret omnis caro.

Uisio. v. danielis. Ca. VII.

Sequitur .v. visio danielis. hebraice scripta i eo precedentes vero chaldaice. Anno tercio balthasar. ego daniel eram in helá regiõe in sulis que é metropolis elamitar. que i iudith vocatur echbatanis. In qua vt iosephus dicit fecit daniel mausoleum regum. Et vidi in visione me esse super portam vlai. Et est vlai nomē porte. vel lacus ante portam. Et ecce aries vnus stabat ante paludem habens cornua excelsa. et vnū excelsius altero atq; succresces. Dicitur cirus potentior dario. et ventilabat cornibus contra occidentē aquilonē et meridiem. et omnes bestie nō poterāt resistere ei. Hoc ad ipm regnū refertur. non ad personam. et ecce hircus veniebat ab occidente. et nō tangebatur terrā. Dicitur alexander q̄si volans. per inuia queq; gradiens vt hircus vel ab hircis oculor quos diuersi coloris habuit. Et venit ad arietem quē viderat. et effecutus est in eum. et percussit arietem et pmunuit duo cornua eius qz dariū arsam filium percussit. et medos et psas sibi subiecit. et orta sunt ei quatuor cornua id est quattuor successorē. de quibus suo loco dicemus. De vno ex eis egressum ē cornu modicū. et factū est grande. Dicitur antiochus epiphanes. descendens a seleuco qui dū esset obses rome. euasit in regnū et magnificatus est p̄ meridiē. i. contra egiptios et p̄ orientē. i. eos qui in psideres nouas moliebantur. et p̄ fortitudinē celi. id est filios israel. Et deiecit de stellis. et cōculcauit eas et vsq; ad principē fortitudis id est deū magnificatus ē. et ab eo tulit iuges sacrificiū. et deiecit locū sanctificatiōis eius. qz in templo statuā iouis posuit. Et audiui vnū de sanctis loquentē ad alterū et dicēte. Usq; quo iuges sacrificiū et sanctu-

arium et fortitudo cōculcabitur? Qui respondit. Usq; ad vesperam et mane. dies mille. cc. et mundabitur sanctuarium. qz a primo ingressu antiochi in iherusalem vsq; ad mundatiōem templi facta. a iuda machabeo. per successiones diei et noctis fluxerunt sex anni. menses tres. et dies .xx. Cūq; q̄reret daniel intelligētā somnii gabriel venit ad eum. et indicauit ei. Et p̄ huiusmodi visiones sanctorū vt ait iosephus. deprehenditur error epicureorū qui hunc mundum sine rectore. et sine dei prouidentia casu ferri confirmant. qz si in dō sine presule esset. olii depisser. sicut nauis desolata rectore. nec scdm p̄phetias omnia prouenerent.

Uisio sexta. Ca. VIII.

Sequitur sexta visio danielis. que quarta est in danielē. sed iero. sextam eam vocat in p̄logo abacuc. et hec chaldaice scripta est. Factū est vt cirus et darius obsiderēt balthasar in babilone. Balthasar vero fecit granate conuiuū op̄matibus suis mille et fecit vt afferrentur vasa que asportauerat nabuchodonosor auus suus de templo dñi. et bibebant in eis rex et op̄mates et vros et cubine eius. et laudabant deos suos. Secundum iosephum solennitas erat in babilone instituta ob tuitionem vrbis. Fabulantur hebrei. qz balthasar intellexerat. lxx. annos captiuitatis. quos pdixerat ieremias fluxisse. et tñ hebrei nō erant liberari a iurisdictione sua. Unde erultrauit. et dñs suis gr̄as agebat. Sane illa aīozū septuagena nōdū fluxerat. s; septimadecimas iam decurabat. In eadem hora apparuit deum manū scribēs

Vel ideo. quia putabat hostes recessisse. cum illi ad diuidendum fluuiū abissent vt iuxta ciuitatem vadabilem facerent. Vel quia p̄federari ei darius et cirus illis fecerunt conuiuū. s; illi in epulas occiderunt eū.

Danielis.

in pariete. **C**unq̄ rex vidisset et manū et scripturā incertū est vtrū astantes vidisset manū. scripturam quidem viderunt. **H**ostis manus euauit. conturbatus ē rex. et genua eius ad se inuicē collidebantur. et exclamauit fortiter. vt introducerentur magi chaldeorū. **E**t ait ad eos. **Q**ui legit scripturā hanc. et interpretationem eius dixerit. purpura vestietur torquē auream habebit in collo. et tercius erit in regno meo. id est vnus erit triū principum qui presunt sarrapis. **I**lli autē nō potuerunt scripturā legere. **E**t ingressa ē regina. nō vroz scdm porphiriū. sed auia scdm iosephuz. **U**el mater scdm origenē. **E**t ait ad regem. **E**st vir in regno tuo. qui spirituz deorum habet. quē pater tuus. i. auus patris magorū p̄stituit. **H**ic vocetur. et omnia dicet tibi. **C**unq̄ intrasset daniel promisit ei rex munera q̄ supra. **Q**ui respondit. **M**unera tua sint tibi. vel alteri da. **S**cripturā autē legā tibi rex et exponā. **N**osti q̄ deus excelsus dederat regnū patris tui et nō p̄gnouit. p̄pterea senū vt bos comedidit. donec p̄gnosceret. **T**u quoq̄ cum scires lxx omnia. aduersus deū celi eleuastis et vasa eius p̄phanasti. tradens ea manibus immūdis. et bibens in eis. deos laudasti qui nec viuunt. nec sentiunt. deū vero qui statum tuū in manu sua habet non glorificasti. p̄pterea ista coram te exarata sunt. **N**ane. techel. phares. qd̄ sonat numerus. ap̄p̄sio. diuisio. **E**t ē sensus. **N**umerauit deus regnū tuū. id est p̄pleuit illud. et est dictū per simile pecunie. que numerata tollitur et absconditur. **A**ppensus es in statera. et inuentus es minus habēs id est iusto dei iudicio minus viues q̄ putabas. **D**iuisum est regnū tuū. et datū est medis et persis. vel fractū est regnū tuum. **N**am phares fragmentū significat. **E**t tradidit rex munera danieli que pro miserat. **E**adē nocte capta ē babilō.

Nam cyrus diuiserat eufraten longe a ciuitate per plures riuos vt aluē qui influēbat in ciuitatē. vadabilem faceret. et per ipm̄ ingressi sunt hostes in ciuitatem sub muro. et interfectus est balthasar. et successit ei darius i regnū. annos natus. lxx. duos. **N**am cyrus ei tanq̄ maiori honorem in omibz deferebat. **Q**uō autē eadē nocte visionis capra sit ciuitas. apparet i isaia. qui loquens ad balthasar. ait. **P**one mensam. et contemplare in specula comedentes et bibentes. surge principes. arripite dipeos. **Q**uidam tradunt. q̄ mater balthasar pro qua factus est ortus sus p̄sibilis. filia fuit dardij. et q̄ balthasar filium nō habebat. darius festinabat occupare regnum.

Capitulum septima. Cap. IX.

Aequitur. vii. uisio danielis. **P**orro darius sumens danielē duxit eū secū in mediam. **E**t fecerat eū vnū de tribz sarrapis qui p̄erant. c. et. xx. sed in danielē spiritus dei amplior erat. **E**t cogitabat rex constituere eū super omne regnū. **U**nde principes inuidebant ei. et querebant occasionē accusandi eum ex latere regis id est pro eo q̄ erat ex latere regis. **F**abulantur hebrei q̄ querebant occasionez in simone. tactu. nuru. v̄ internūcio ad reginā vel ad aliquā concubinarum regis. nullamq̄ causam reperire potuerunt. eo q̄ fidelis esset. et super thesauros erat vt dicit iosephus. q̄ adeo iustus erat. vt munera oblata respiceret. **E**t dixerunt principes. **N**on inueniemus occasionem aduersus eum nisi in lege dei sui. et surripuerūt regi dicentes. **C**onsilium inierunt cuncti principes regni tui et sarrape et iudices. q̄ qui petierit aliquid a quocunq̄ deo vel homine. vsq̄ ad dies xxx. nisi a te rex mittatur in lacum leonū. **N**ūc itaq̄ p̄firma sētētiā. et scribe decretū et acquieuit rex. **P**orro daniel ingressus ē domū suam. et fenestris ap̄tis i cenaculo

suo. contra irim tribus temporibus in die fle-
 crens genua orabat. **T**ribus horis orabat
 iudei in die horas. tertia sexta et nona. sic
 legitur de apostolo. quod tribus vicibus orabat
 in die. et de petro et iohanne. quod ascendebat
 ad horam orationis nona. **I**n tertia orabat
 quod tunc est datus decalogus in syna. **I**n ea
 dem orat ecclesia. quod tunc est datus spiritus
 sanctus super apostolos. **I**n sexta orabat
 quod tunc erectus est serpens eneas in deserto.
In eadem orat ecclesia. quod tunc est christus sus-
 pensus in ligno. **I**n nona orabant. quod tunc
 dedit petra aquam in cades. **I**n eadem orat
 ecclesia. quod tunc de christo lanceato exiuit san-
 guis et aqua. **C**um inuenissent viri illi
 daniellem orantem. accusauerunt eum ad re-
 gem de transgressione decreti. **E**t pristis-
 tus rex posuit eum ut liberaret eum. laborans
 usque ad occasum solis. **Q**ui intelligentes
 viri dixerunt. **S**cito quod lex huius regni est
 ut decretum regis non liceat immutari.
Tunc miserunt daniellem in lacum leonum
 et obsignauit rex anulo suo et anulis opti-
 marum lapidem qui pro ianuis positus erat.
Et incenatus rex totam noctem durit in som-
 nem. et diluculo rediit ad lacum. et flens
 exclamauit. **D**aniel fue dei. ualuit ne de-
 us tuus liberare te a leonibus. **Q**ui respondit.
Deus meus misit mihi angelum suum. et
 conclusit ora leonum. quod non est inuenta in
 me iniquitas. **F**orte quod uidit angelum
 vocatur hec picopa visio. **E**t ductus est de
 lacu leonum in nullo lesus. **E**t dixerunt qui
 accusabant eum. non dei prouidentia hoc fa-
 ctum. sed quod saturati erant leones. **T**unc
 rex iussit leonibus multas carnes apponi.
 eisque sariatis. accusatores danielis misit in
 lacum cum uxoribus et filiis. et non perue-
 nerunt usque ad pauimentum donec arripe-
 rent eos leones. et omnia ossa eorum cominu-
 erunt. **T**unc scripsit darius uniuerso re-
 gno suo dicens. **P**auent omnes deum da-
 nielis. ipse est. non deus uiuens et eternus in se-
 cula. et egrotauit daniel per dies plurimos.
Cum surrexisset. faciebat opa regis. for-

temausoleum in echbatanis. quod hactenus
 manet ut dicit iosephus ita mirabile. ut
 ea die qua conspicitur. putetur esse constru-
 ctum. **I**bi sepeliunt medorum reges. et per-
 sarum pariter et partorum. et cui cura illi
 committitur. sacerdos est iudeorum.

Visio octaua. C. X.

Sequitur octa-
 ua visio danielis. **I**n anno pri-
 mo dario filii assueri. qui et astiages dicitur
 est. qui subiugauit sibi regnum chaldeorum
 ego daniel intellexi in libris ieremie ut co-
 plerentur. id est ad completionem appropinqua-
 rent desolationis ierusalem anni. lxx. et orauit do-
 minum in ieiunijs. et sacco et cinere dicens.
Iustus es domine. peccauimus iniquitatem
 fecimus. et adduxisti eam super nos. auer-
 tatur obsecro ira tua a ciuitate tua iheru-
 salem et monte sancto tuo. **O**stende faciem
 tuam super sanctuarium tuum. quod desertum
 est. **E**xaudi domine. placare domine. artede et fac
 ne moreris. **A**dbuc me loquente. ecce uir
 gabriel tetigit me in tempore sacrificij uesperti-
 ni. et ait. **A**b exordio precum tuarum. egressa
 est liberatiois sententia a deo. **E**go autem
 ueni ut indicarem tibi eam. et etiam quedam
 alia. quia uir desiderio est tuus. **L**ux autem
 aduerte uisionem. et simonem intellige.
Tunc apuit ei liberationem spirituales
 futuram per christum. **F**orsan imminente. p
 qua orabat differt. quod post dicit de ea exau-
 ditum. ibi. noli timere. **A**ddit etiam de de-
 structione per romanos. septuaginta eb-
 domades abbreviate sunt super populum tuum
 et super urbem tuam sanctam. ut presumatur
 preuaricatio. et finem accipiat peccatum.
 et deleatur iniquitas. et adducatur iusticia
 sempiterna. et impleatur visio et prophete-
 tie. et uingatur sanctus sanctorum. **S**cito
 ergo et animaduerte. ab exitu simonis ut
 iterum edificetur ierusalem. usque ad christum duce
 ebdomades. vii. et ebdomades. lxx. erunt.
Ihis uerbis christi incarnationem designat
 angelus qui legem et prophetias impleuit

Danielis.

peccata tulit. et iusticiam adduxit. et unctus est oleo leuice pre sortibus suis. Et propo-
suit ebdomadas non dierum sed annorum
ut septem anni sunt ebdomada una. Ab-
breuiatas vero dicit. ut intelligamus an-
nos lunares. qui breuiiores sunt solaribus
xi. diebus. Septuaginta ergo ebdomades an-
norum solarium. faciunt annos .ccc. lxx.
quing. lunarium vero annorum faciunt an-
nos .ccc. xc. Est ergo sensus. quod ab exitu primo
fluxerunt anni lunares. .ccc. xc. Cepit er-
go beda numerare a .xx. anno regni artar-
xerxis. in quo neemias pincerna eius im-
petrauit ab eo. ut restituerentur muri ier-
usallem. et restituit eos in multa angustia
Et illa inquam licentia a rege accepta usque
ad christi passionem fluxerunt anni lunares
ccc. xc. et hanc summam annorum computat
secundum annos regum qui descenderunt usque
ad .xxvij. annum tyberij cesaris Et statim mo-
dicum interseruit daniel de reedificatione
facta per neemiam dicens. Et rursus edifi-
cabitur platea et muri in angustia tempo-
rum. propter timorem De. lxx. vero ebdo-
madibus annorum. sepauit daniel ultimam
dicens. Confirmabit autem pactum multis eb-
domas una. Quod intelligendum est de
tribus annis et dimidio. quibus predicauit
christus et quod patribus promiserat confirmauit.
Nam iam tres anni et dimidius huius
ebdomadis nouissime preterierant. quan-
do baptizatus est dominus. et in dimidio eius-
dem ebdomadis residuo circa finem desi-
ciet hostia et sacrificium. id est veniente ve-
ritate cessabunt umbre et in templo erit
abominatio desolationis. id est abomi-
nanda et desolanda erunt sacrificia. Et
mortem christi et usque ad finem mundi du-
rabit hec desolatio. Supra vero in litera
posuit daniel tempus mortis christi. dicens
et per ebdomades. lxx. duas. subaudi. et vij.
et nouissimam. quam in duas pres diui-
simus. occidetur christus. et non erit eius po-
pulus. qui eum negaturus est. Dixerunt

enim non habemus regem. nisi cesarem
Et alibi. Dicitur ne-
scimus unde sit.
Quod vero sequi-
tur. Et ciuitatem et
sanctuarium disti-
pabit populus ad
lxx. ebdomades non
tato tempore aduentus christi et mortis. pro-
phetauit quia uenturum erat populo. qui no-
luit eum recipere dicens. Et dissipabit ci-
uitatem et sanctuarium populus scilicet roma-
nus cum duce suo uenturo. et finis eius erit
vastitas. et post finem belli statuta a deo
in eternum desolatio Et nota quod ex duobus
que hic leguntur. scilicet ungetur sanctus san-
ctorum. et deficiet hostia. sumitur illud quod
solet dici iudeis. Cum hec forma uer-
borum in daniel non res-
crussanctorum ces-
periat.
fabit unctio uestra. Africanus huic enu-
merationi bene consonat in principio sed
in fine differt. Non enim extendit. lxx. eb-
domades nisi usque ad .xx. annum tyberij. in
quo baptizatus est christus. Tertullianus
vero inclinat numerate ebdomadas illas a
primo anno dary in quo egressus est primo a do-
mino ad daniel per anglim. ut inter reedi-
ficarent muri ierusalem. Et extendit eas usque
ad captiuitatem factam per romanos. Et tunc
pertinet ad. lxx. ebdomades. quod dictum est. quod
ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus
cum duce uenturo. Hebrei sic exponunt.
Lxx. ebdomades abbreviate sunt super po-
pulum tuum. q. d. Daniel scito ab hac die
qua nunc tibi loquor. Erat autem annus
primus dary qui occidit balthasar. et re-
gnum chaldeorum in persas medosque transu-
lit. usque ad septuagesimum annum ebdo-
madarum. id est usque ad annos. .ccc. xc.
Hec populo tuo per partes accidit. Pri-
mum propinabitur tibi deus sic precaris
et te lebitur peccatum. et finem accipiet
preuaricatio. Nunc enim urbe et templo te

Historia.

struetis. in luctu est populus. sed in breui
restaurabitur. et nō solum in his .lxx. eb/
domadibz hęc fiēt. sed nascet xps iusticia
sempiterna. et significabitur visio ⁊ pphē
tes. vt pphēta non inueniatur in isrl. ⁊ con
gatur sanctus sanctorū de quo dicit. Propter
rea vixit te deus deus tuus oleo leticie p
par. tuus. qui dicit. Sancti estote. qm ⁊ e
go sanctus sum. Scito g̃ quō ab hac die
qua nūc scribi loquor. et dei fmonem pmit
to. q̃ reuertatur pplus. et irim instauret.
Usq; ad xpm et desolatōem templi ebdomades
numerentur. lxxij. et alie. vij. i qui
bus iuxta ordinē suū due res fient de qui
bus ante dixi. q̃ reuertatur pplus et reedi
ficetur platea a neemia et esdra In fine g̃
ebdomadarū pplebitur dei sententia i an
gustia tempoz qm rursus destruetur tem
plum et capietur ciuitas. **M**ā post .lx. du
as ebdomadas occidetur xps. et non erit
eius pplus qui negaturus est euz. siue vt
quidā hebrei dicunt. nō erit eius imperiū
qđ putabat se re. **U**nde et illudentes
cepturū. Et quid ei dicebant. **A**uere
dico de xpo occi iudeoz.
tendo et negaturo pplus penitus deserēdo
cum et ciuitatē ⁊ sanctuariū dissipaturus
sit pplus romanus cū duce venturo. i. ve
spasiano. **Q**uo mortuo nāfacris. vij. eb/
domadibz id est annis. xl. ix. belius adria
nus. a quo postea de ruinis isrlm vrbs he
bra condita est. rebellātes iudeos rufo ma
gistro exercitus pugnantē supauit. et tūc
defecit hostia et sacrificiū et vsq; ad consū
mationem mundi continuabitur desola
tio. **N**on vos moueat inquit hebrei. si
prius numerent. vij. ebdomades. et post
ea. lx. vel. xliij. et rursus in duas partes di
uidatur vna. Est enī hoc ideoma hebrei f
monis. et antique latinitaris. vt ante nu
merum minorem supparent. **P**ost maio
rem. verbi gratia. **N**os iuxta pprietatē lin
gue nostre dicim⁹ vixit abraham. c. lxxv.
annis. illi e contrario. vixit quinq; .lxx. c.
annis. **N**on igitur vt legitur ita ad imple

tur. sed vt totū pariter supputatur. ita finē
accepit. **N**ec ignorandum quosdam illoz
dixisse. q̃ vna ebdomada. de qua dicitur
confirmabit pactum multis ebdomadis.
sed vna diuidat in vespasianū ⁊ adrianū
vt iuxta historiā iosephi. vespasianus ⁊ ti
tus tribus annis. et. vi. mensibz pacez cū
iudeis fecerūt. tres autem anni. et. vi. mē
ses sub adriano cōputentur. quando ihe
rusalem omnino subuerfa est. et iudei ca
teruati celi. ita vt iudee quoq; finibz p
pellerentur. **H**oc aiunt hebrei nō magno
ope curantes a primo anno dary regis p
sarum vsq; ad extremam euersionem ihe
rusalem que sub adriano accidit pputari
olimpiades. clxxiij. hoc est annos. ccccc.
xcvi. qui faciunt ebdomadas hebraicas.
xc. ix. et annos tres. qm corbas dux hebreo
rum est oppressus. et iherusalem vsq; ad so
lum obruta est. **V**isio nona. C. XI.

Equitur nona
visio danielis quam cum se
quenti quidam dicunt esse
nam. Sed ieronimus secundum hebrai
cam veritatem tradit esse duas. et vtraq;
scripta est in daniēle hebraice. **P**orro v
tranz vidit daniel. vnam quidem vidit
sed alteram audiuit anno tercio regni cy
ri regis persarum. et in eadem die eiusde
anni in hunc modum. **P**rimo anno da
ry. daniel intelligens imminere. lxx. añū
captiuitatis liberande. orauit dñm vt da
rius et cirus liberarent populum suū. **E**t
data est sententia a deo de licentia redeū
di dāda. et hanc egressam a dño supra nū
ciauit danieli gabriel. **E**t extunc darius
disponebat de libertate et licentia danda
hebreis. sed preuentus morte non imple
uit. **C**irus autem primo anno regni sui
dedit eis eandem libertatē quam habe
bant indigene et licentiam redeundi. **P**
psi vero quia fere omnes nati erant i chal
dea. **E**t possessiones ibi habebant. elige
bant remanere in terra natiuitatis sue.

Pauci vero qui ascendere disponebant in iudeam. pigri erant et morosi etiam usque ad tertium annum cyri. Quod attendens daniel vel mentius affligebat dolore quam prius. et orabat dominum. ut qui prius dederat regibus animam liberandi. daret et populo animam redeundi. Factum est ergo. in quarto anno regni cyri primo mense. prima die mensis lugebat daniel trius hebdomadarum diebus. panem desiderabilem non comedit. carnes et vinum non gustavit nec usus est unguento pro balneis more persarum. Die autem. xxiiij. dum esset iuxta fluvium qui est tigris vidit. Et ecce vir vestitus lineis. accinctus sponda aurea cuius facies quasi fulgur. oculi ut lampades. thorax corporis quasi crisolitus que deorsum erant. brachia scilicet femora tibie et pedes quasi es candens. et sermo eius quasi vox multitudinis loquentis. Porro viri qui erant cum eo territi fugerunt. et solus vidit visionem et corruit in faciem suam. sed vir ille accessit. et erigens eum et confortans ait. **N**oli metuere daniel. quia ex die primo mensis. quo posuisti cor tuum ut te affligeres coram deo. exaudita sunt verba tua. et egressa est sententia a deo de reditu populi. et eadem die volui ad te venire ut nunciarem tibi. sed princeps regni persarum restitit mihi. xx. diebus et uno. Cuius tunc egressa dederat apparuit princeps grecorum. veniens ut adversaretur principi persarum et mihi. et aliquantulum feci moram. Sed nunc venio ut certificem te de reditu populi. et in his nemo est mihi adiutor nisi michael princeps vester. **H**os duos principes grecorum et persarum dicit ieronimus esse angulos malos. qui appositi sunt regnis illis ad exercitum. Laborabat itaque angelus persarum ne hebrei liberarentur a domino persarum. tum quia delectabatur afflictionibus eorum. tum ut perse diutius affligentes eos gravius peccaret. Laborabat etiam angelus grecorum ut perse et captivitas hebreorum cum eis transirent in dominium grecorum. Gregorius autem vult eos fuisse angelos bonos. qui

fatigabant ne tam cito liberarentur iudei ut si quid adhuc erat purgandum in eis purgaretur. et decoquerentur usque ad vnguem. **P**roterea addit vir ille. **N**unc revertar ut preliet adversus principem persarum. verum tamen prius annuncio tibi quod expressus est in scriptura veritatis. de quibusdam alijs quorum geris sollicitudinem. Porro a primo anno daniel orabat daniel pro eo ut staret et roboraretur regnum eius. et sollicitus erat de successoribus regni persarum. volens eos scire. De quorum manifestatione sequitur decima visio. in qua primum inducitur daniel loquens sic. **V**isio decima. Cap. XII.

Ego autem a primo anno danieli medi stabam in conspectu dei. ut confortaretur et roboraretur ipse darius. Et statim fit metaplasma qui frequens est in prophetis. Et introducit vir ille predictus loquens ad danielum sic. **E**t nunc veritatem annuncio tibi. quia ecce adhuc post darium et cirum qui nunc sunt tres reges stabunt in perside. cambyses. scilicet ereneides magus. darius filius ystaspis. et quartus scilicet xerxes filius danieli super omnes erit. et concitabit omnes adversus regnum grecie. De isto legitur. quia succendit athenas. et bellum navale egit apud salaminam. quando sophocles et euripides clari habebantur. et plerumque in persam fugiens haussit sanguine tauri purpurei. **T**unc vir qui loquebatur danieli pretermisit omnes reges usque ad alexandrum magnum et ait. **S**urget vero rex fortis. et faciet quod placuerit ei. et cum steterit conteretur regnum eius. et dividetur in quattuor ventos celi. **I**n egipto enim que est ad meridiem. primus regnavit ptholomeus lagus filius. **I**n macedonia philippus qui et arideus frater alexandri que est ad occidentem syrie et babilonie et superioribus locis que sunt ad orientem presuit. seleucus nichanorum imperavit. **A**sie et **P**onto. et ceteris in

Historia.

eadem plaga prouincijs. **A**ntigonus ho ad septentrionē. Et hoc scōm orbis totius plagas dicimus. **Q**ui autē in iudea est ad aquilonem siria. ad meridiē egiptū habet. **D**e regno egipti et sirie tñ prosequit daniel. qz sub his afflictus ē populus dei uicissim. **P**orro post alexandru regnauit in egipto ptholomeus lagi filius. a quo sequētes reges egipti ptholomei dicti sunt. **P**ost ptholomeū philadelphus. post ptholomeū euergetes. post ptholomeū philopator. post ptholomeū epiphanes. **I**n siria post alexandru regnauit seleucus. post antiochus socer a quo successores antiochi dicti sunt. post antiochū theos. post anthi. gallericus. post anthi. magnus. post anthi. epiphanes. **D**e his prosequit uir loquēs ad danielē. incipiens a rege egipti sic. **E**t pfortabitur rex austri. **H**ic est ptholomeus lagi filius a deo fortis. ut pirru regem epiroraz expulsum restitueret in regnū. et de uictro demetrio filio anngoni. seleuco regni sui partē quam antigonus abstulerat restituit. cyprū. phenicē. et regiōes mltas. et insulas sibi subiugauit. **C**ui successit ptholomeus philadelphus qui primus ab ethiopia adduxit cccc. elephantes. turres ligneas eis supponens. in quibus posuit armatos ad dimicandum. sub quo. lxx. interpretes claruerunt. **H**ic pugnauit contra antiochum. theos regem tirie. sed postea federati sunt. **N**am antiochus duxit uxore beronicez filiam philadelphia. repudiata priori uxore laodice. que cū redisset in gratiā uiri occidit veneno uirū et filiū que susceperat de beronice. gallericū uero filiū suum fecit regem sirie. **E**uergetes ho qui successit philadelpho. in vltionem beronice sorozis vastauit siriaz. **S**ed audito qz principes egipti conspirauerant aduersus eū. redijt in egiptū. trahens secū de siria pdam multam nimis. et simulacroz duo milia. dc. talenta. **P**orro gallericus duos filios reliquit seleucum et antiochum magnum. sed antiochus occiso fratre suo regnauit.

et congressus cum rege egipti philopatore victus ē per desertū fugiens. et pene caprus. **P**hilopatori uero successit i egipto epiphanes cum esset quattuor annorum et cepit antiochus magnus infestare euz. **S**ed principes egipti dimicabant. p puerum. **S**ub epiphane omnia sacerdos assumptis plurimis indeozum fugit in egiptū et accepit a rege regionem que elioptolus uocabatur. et in ea extruxit templū simile templo iudeoz asserens se implere uaticinium isaie scribentis. **E**rit altare domini in egipto. et titulus eius in terminis eius. **H**oc templū per mansit annis. ccl. usqz ad uespianū. **T**ria in scripturis uenis reple dñi constructa a salomne ab omnia. a ihesu sacerdote euerit. **P**orro antiochus magnus reliquit duos filios seleucum. et antiochum epiphanem. f. epiphanes per fraudem eiectō fratre uel occiso regnauit in syria. **H**uc usqz de ordine historie inter porphirium et nostros nulla est contentio. que sequuntur exponit porphirius de antiocho tantū. **E**xposuit enī danielē ut infamaret eum. **N**os autem mixtim exposuimus de antiocho et antiocho. quedam tamen specialiter de antiocho et quedam de antiochio. ut illud de antiocho. et comedentes panem cum eo. et ce. era. usqz illuc. et uenient super eum tres et romani. **A**ntiochus enim epiphanes dedit sororem suā uxorem epiphano regi egipti in dolum. qui suscepit et ea duos filios. **T**unc antiochus ingressus est egiptum tanqz uisurus sorore et nepotes sed inter epulas fecit occidi uirum sorozis et uoluit obuine egiptū. sed egipti uiriliter resistentes deiecerunt eum. **P**ost biennium reuersus obsedit alexandriam. et ecce legati romanorum missi sunt ad egiptios liberandos quibus federati erant. **T**uncqz applicuissent. egressus est eis obuiam antiochus. et dū staret i litore dixit ei

marcus publius lenas Senatus ppls qz romanus pcpit tibi recedere ab amicis suis. Cuius ille peteret inducias respon-
 tendi. marcus circa illum fecit circulum in sabulo cum x ga. et ait. Senatus ppls qz romanus precipiit tibi ne egrediaris de hoc circulo. donec respondeas. Ad que antiochus. Si sic visum est senatui et populo romano recedendum est. et recessit ab egipto. similiter et qd sequit. de antiocho tñ intelligendum est. et erit in concupiscen-
 tijs seminaru. Nam antixps castus erit ob simularoem religionis. Quod vero se quitur. de moazim in loco suo venerabi-
 tur vtriqz pgruit. Moazim eni presidium sonat. et antiochus in islm presidium po-
 suit. et idolum iouis. antixps x o diabolū deū et presidem suū venerabitur. Porro antixpo tñ pgruit id quod sequitur. et fi-
 get tabernaculum suū apherio inter ma-
 ria. Apherio interpretatur solū suū. et ē sensus. Figet tabernaculum solij sui i iheru-
 salalem que sita est inter mare mortuum et tyrenum. et sup montē inditū et sanctū id est montē oliueti. et ponet tabernaculū suum. et veniet vsqz ad summitatē eius. id est ad locum vbi dñs ascendit. et nemo auxiliabitur ei. qz audietur vox in aere di-
 cens. Voxere et statim fulminabit. Post ea profequitur visio de antixpi tpe. et con-
 uersione iudeorum et resurrectione mor-
 tuoz. dicens. Et veniet tempus quale nō fuit ex quo gentes ceperunt esse. Et stabit michael pro filijs ppli tui. et saluabitur ex eis omnis qui scriptus erit i libro dei. Et multitudo omnium qui dormiūt in pulue-
 re terre euigilabunt. alij in vitam eternā. alij in opprobriū vt videant sp. Non qui-
 dem bonos. qz tolletur impius ne videat gloriam dei. sed vt videant opprobriū suū semp. Tu aut daniel signa libri. i. scribe mysteria. sed non expone. Pertransibunt plurimi. et multiplex erit sciencia. qñ dice-
 ter. Relinque posteris materā exercitiij. Et desiderabat daniel scire quanto tēpo-

re duraret persecutio antixpi Et vidit pxi-
 cipem persarum stantē in ripa fluminis. et principē grecoz stantē in altera. et virtū indutū lineis stantem in medio sup aqs. et dixit ad eū. Et qz quo finis horz mirabi-
 lium. Et eleuans ille vtranzqz manū iura-
 uit per viuentem in eternum qz in temp-
 et tpa et dimidium temporis. Et ait da-
 niel. Dñe mi quid erit post hęc. Et rñdēs ille iterauit idem tps. sed per alia vba di-
 cens. Cum ablatum fuerit iuge sacrificiū et posita fuerit abhominatio in desolatio-
 nem. hoc est cum ablato cultu dei et deso-
 lato antixpo. abhominabiliter exhibebit se ad orandum. tunc erunt dies mille du-
 centi. xc. i. tres anni et semis. Postea itru-
 lit quid erit post hęc. Respondet dicens. Beatus qui expectat. et peruenit ad dies mille. cc. xxxv. Si dieb; mille. cc. xc. ad-
 dantur dies. xlv. fient dies mille. cc. xxx. quinq;. Itaqz post mortē antixpi dabunt lapsis. xlv. dies ad penitentia. Et est sensus. Beatus erit qui post dies persecutio-
 nis peruenit ad dies superadditos peni-
 tentie. Tu aut daniel interim vades ad presinitum tempus vite tue et requiesces et in fine dierum stabis in sorte tua. id est resurges in ordine tuo.

- De susanna. cap. xij.
- De ydolo belis et dracone. cap. xiiij.
- De abacuc. cap. xv.
- De cyro. cap. xvi.
- De licētia redeūdi data iudeis. ca. xvij.
- De anno septuagesimo. cap. xvij.
- De reedificatōe templi. cap. xix.
- De cambise. cap. xx.

De susanna. Ca. XIII.

Quoniam hi-
 storia susane quā hebre-
 us nō hz i libro daniel.
 Et vocat eā fabulā n̄ qz
 inficietur rem gestam. sed qz in ea falsuz
 legit de sacerdotib; lapidatis. qz ieremi-
 as adustos testat. Et qz nos fabulamur

Historia.

eam scriptam a daniel. cum a quodam greco scripta fuerit. qd probatur ex eo qd quedam allusio verborum facta sit ibi nominibus arborum videlicet. aporoy. cymi. cyle. a poroy. pami. pise. Tales enim allusiones verborum et arborum nomina non inueniuntur in hebreo. In translatione quidem nostra una ex eis allusionibus qualiscumque legitur ut cum dixisset sacerdos sub cyno. respondit daniel verbum. quasi alludens nomini. scindet te medium. Expressius fieret si diceretur ita. sub ilice. et adderetur ilico. angelus domini scindet te. Eadem allusio potest fieri etiam ubi ad nomen temporis. ut si diceretur. factum est hoc feria secunda. et responderetur. feriat te deus. Hanc eandem historiam vocat origenes fabulam. in decimo stromatum. id est instructionum. forte secunda editioem quam sub obelo et asterisco composuit stromata vocauit. quia per eam plenius nos instruxit. Apparet autem hoc factum esse adhuc recenti caritate. quod daniel adhuc iuuenis erat. Porro susanna uxor ioachim pulchra erat nimis et exarsit in eam duo seniores iudices illius anni de quibus dicit dominus. Iniquitas egressa est in babilone a senioribus iudicibus. Tradunt hebrei. quia mulieres in hoc decipiebantur quia dicebant se esse de stirpe dauid. et christum de semine suo nasciturum. Hi statuerunt in commune tempus quo susanna possent inuenire solam. et latuerunt post meridiem in pomerio helchie. Et ingressa est susanna volens lauari. i. vngi per consuetudinem terre et misit puellas ad afferendum

oleum et sinignata. Est autem proprie sinigna ordeum cum palea. unde faciunt mulieres decoctionem forte ad nitorem faciei. Tunc currentes senes ad eam dixerunt. Commiscere nobiscum. alioquin feremus contra te testimonium adulteri. Et elegit susanna incidere in manus eorum. potius quam peccare in deum. Et exclamauit. Et accurrentes famuli. erubuerunt cum audissent senes loqui. Altera die statuta est susanna in medio populi. et ponentes senes manus suas super caput eius contestari sunt se vidisse iuuenem. et ipsam pariter commisceri. et adenaueit eam ad mortem. Et clamauit susanna voce magna ad deum. Domine tu scis quia innocens morior. Cuius traheatur suscitauit deus spirituum pueri cui nomen daniel. Non est credendum his qui dicunt daniel mortuum fuisse. et suscitatum tunc. et deinceps fuisse per heretiam. sed tunc manifestauit dominus spiritum sanctum fuisse in eo. qui prius quasi latens quiescebat. Et ait daniel ad populum. Reuertimini ad iudicium. quia falsum locuti sunt aduersus eam. Cumque reuersissent. separauit daniel senes ab inuicem. et aduocans unum dixit. Sub qua arbore vidisti eos colloquentes. qui ait. Sub cyno. quam latini dicunt ilicem. vel lentiscum. et aduocatus alter dixit sub prino. Et acclamauit populus in eos propter dissonantiam. et interfecerunt eos. id est regi tradiderunt interficiendos. Et factus est daniel magnus in populo a die illa et deinceps. Et rex astituit appositus est ad patres suos. et suscepit cyrus regnum eius. id est regnum persarum. Forte hic determinatur tempus quo liberata est susanna. quoniam scilicet cyrus factus est rex persarum et darius rex medorum. Vel potius determinatur tempus sequentis

Transitus est quem bio facit historia. valens forte ad precedentiam de susanna. vel magis ad sequentiam de idolo belis. Tempore enim mortis astituit et successione dario filij eius

Danielis.

hystorie que hieci
dicit. Et adhuc
stabat regnum ba
bilonis. et erat in
babilone rex de q
statim sequitur.
Erat autem dani

el conuina regis. et honoratus sup omnes
amicos eius cuius nomē qz tacet hystoria
potest intelligi fuisse pater balthasar. vel
ipse balthasar sub quo factū est a danielē
qd legitur i fabula belis et draconis. quā
fabulam appellat hebreus. eo qd falsum le
gitur in eo. et impossibile de translatione
abacuc. Et refert ieronimus. qd cū dixisset
ei hebreus tlem translationem corporalem
nūsqz factam esse. rñdit quidam sciolus q
erat cū eis. ezechielem translātū de chal
dea in iudeā. Et irrisit eū hebreus dicens
In litera expressum est qd ezechiel transla
tus est in spiritu. Unde apłus vester cau
te locutus est dicens. siue i corpore. siue ex
tra corpus nescio. deus scit. Et addidit he
breus. nil in hac fabula ppheticum narra
ri. sed opus tantum ex industria factum.

De ydolo belis et dracone. C. XIII.

ERat autē in ba
bilone idolum nomine bel. et im
pendebantur ei dieb; singulis de simila.
xij. artabe. et oues. xl. et vini amphore sex.
Est autē artabe apd chaldeos eadem mē
sura. que et ephi apd hebreos. mensura. s.
triū modior. Et rex babilonis adorabat
illud per singulos dies. et dicebat danieli
Quare nō adoras bel? Qui rñdit. Nō
colo facturā sed creatorem omnium deum
viventem. Et ait rex. Nonne videtur tibi
bel deus viuens. qui tanta quondie co
medit et bibit. Qui respondit. Intus
luteus est. et foris eneus. et nunquam co
medit. Et vocauit rex sacerdotes et ait.
Nisi dixeritis mihi quis comedit impen
sas has moriemini. Si autē offenderitis
quō bel comedat hoc. daniel moriet. Erāt

autē sacerdotes quadraginta exceptis vro
rib; et paruulis. Et venit rex cum danielē
le in templum. Et dixerunt sacerdotes.
Nos egrediemur foras. et tu rex pone vi
num et escas et claude ostiū. et signa anu
lo tuo et nisi inueneris mane omnia come
sta abel moriamur. Et posuit rex cibos aū
bel. Et daniel cribrauit cinerem per totū
pauimentū coram rege et clausus est osti
um. et signatum anulo regis. Sacerdo
tes autē ingressi sunt illa nocte iuxta psue
tudinem suam cum vxoribus et liberis. et
consumpserunt omnia. Fecerant autē sibi
cuniculos sub terra. et absconditum itro
itum sub mensa. Diculo venit rex ad tem
plum et daniel cum eo. et inuenerunt si
gna salua. Cūqz aperuissent ostium in
tuitus rex mensam vacuam exclamauit.
Magnus est bel. et tenuit daniel regez ne
ingredere. et ait. Animaduerte vestigia
pedum super pauimentum. Et iratus rex
apprehendit sacerdotes. et ostenderunt ei
ostiola per que ingrediebantur et egredie
bantur. Et occidit eos rex. et dedit bel in
manum danielis. Qui subuertit eum in
templum. Erat autem in eodez loco dra
co magnus latens in fouea. et adorabant
eum babilonij. Sacerdotes eius habe
bant ydraulia. id est vasa facta de corijs
vitulorum. et percutiebant ea virgis co
raulinis. vt facerent sonitum terribilem.
quasi tonitruum. ad quem excitatus dra
co quandoqz emittebat fimum. quando
qz ignem. quādoqz visibiliter apparebat.
Et dixit rex danieli. Non potes dicere.
quia iste non sit deus viuens. Et ait da
niel. Da mihi potestatem. et interficiāz
eum absqz ferro et fuste. Et dedit ei. Tu
lit ergo daniel picem et adipem. et pilos
et corit pariter. fecitqz massas. et dedit in
os draconis. et suffocatus crepuit. Et
indignati babilonij dixerunt. Iudeus
factus est rex. ac si dicerent. Hereticus
vel publicanus factus est. Et dixerunt
ad regem. Trade nobis danielē.

Historia.

alioquin interficiemus te. et domū tuam et compulsus tradidit eis. Qui miserūt eum in lacum leonum. id est in genus tormenti. et erat ibi septem diebus. In lacu erant leones septem. et dabantur eis quotidie duo corpora damnatorum. et due oves. et tunc non sunt data eis. vt deuorarent daniēlem. Erat autē abacuc ppheta in iudea. qui ferebat pulmētū messoribus. Et ait angelus ad eū. Fer prandiu in babilonem danieli. qui est i lacu leonū. Qui rēdit. Babilonem nō vidi. et lacu nescio. Et tulit eum angelus capillo capitis sui. et posuit eum super lacū. et clamauit abacuc. Daniel fue dei. tolle prandiu quod misit tibi deus. Et gratias agēs daniel comedit. Porro angelus restituit abacuc in loco suo. Venit g̃ter die. vii. vt lugeret daniēlem. et videns eū sedentem in medio leonū exclamauit. Magnus es dñe deus danielis. et extraxit eū de lacu leonum. Porro illos qui perditionis ei⁹ causa fuerant intromisit. et deuorati sunt in momento coram eo.

De abacuc. Cap. XV.

Porro abacuc fu

it de tribu simeon. Hic preuidit captiuitatem iherusalem futurā. et aduenientibus caldeis fugit i soltratenā et erat incola i terra isrl. Descendens tibus v̄o reliquus iude in egiptum. quali pegrinabatur in terra sua. et scripsit. Et in principio opis causatur aduersus deū cur impius vastasset p̄lm̄ dei. et sanctuarium eius cū ip̄e clamaret. et nō eratur diretur. Sed in psolatōem aperuit ei dominus calamitates circūstantiū natiōnū

futuras per nabuchodonosor longe maiores. et tandem ip̄m nabucho. piturū. et ita a murmure cōuersus est ad preces. Et ostendit illi dñs aduentum xpi dicēs. Si morā fecerit. expecta eū q̄ veniēs venit et non tardabit. Et imprecatus est abacuc nabuchodonosor inter plurima dicens. Ne qui portū dat amico suo mittens fel. et inebriat eū. vt aspiciat nuditatē ei⁹ quod fecit nabuchodonosor sedechie. Ultimo scripsit canticū. Dñe audiui rē. Hic dicit ferret pulmētū messoribus. dixit domesticis suis. Ibo ad terrā longinquā. cito redibo. Si tardauero p̄ tres dies facite cibū messoribus. Et cum fuisset in babilone subito supuenit messoribus. Intellexit autē q̄ celeriter esset p̄lus a babilonia reuersurus. Unde patet longe post liberatā sūfannā. hoc esse factū. Signū autē reditus dedit his qui in iudea erāt. q̄ visuri eēt lumen in ruinis templi. vltimāq̄ templi desolationē predixit. q̄ gens occidentalis hāc esset actura. Tunc inquit velamē sancti sanctorū scindetur. et duarū colūnarū epistilia auferentur. et quosint nullus agnoscer. Ipsa v̄o in heremo adducuntur. et eos in vltimo qui persecutionē sustinet a serpente illuminabit dñs sicut a principio. Et mortuus est abacuc et sepultus i agro proprio solus. Porro de danielē quātū su peruixerit post reditū p̄li in iudeā nescimus. Defunct⁹ autē et sepultus ē in spelūca regali solus cum gloria. Hic est daniel qui dedit signa in montibus super babiloniam dicens. Quando p̄s moti⁹ a borea fumi gabat veniet finis babilonie. quādo vero velut ignis ardebit. finis erit vniuersę terre. quando ad partē norbi aque decurrerint. reuertetur p̄lus

Hec v̄ba supra sunt de libro epiphanię epi cypri cui i spiritu reuelata sunt quedā secreta prophetarum. Plurima enī p̄phete absconduntur. vt a quodā d̄r. Secretum meū mibi. Et liber ille epiphanię secretū p̄phetarum d̄r. cretū p̄phetarum d̄r. p̄lus

ad terram suam. Quod si fluxerint sanguine erunt homicidia belial in vniuersa terra.

De cyro. Cap. XVI.

Post mortem danielis medi circi monarchiam tenuit orientis. cuius sedem posuit apud persas. licet regnum medorum maius esset et honorabilius. eo quod ipse eum sublimauerat in reges. Iste fuit nepos danielis ex sorore. nepos vero astiages ex filia. Porro astiages vnicam habuit filiam. et vidit somnium. quod de genitilibus filie oriebatur vitis. que tora occubabat aliam. et accepit a pectoribus se habiturum nepotem et filiam. qui dominus esset asie et ipsum deiceret a regno. Quod timens dedit filiam suam uxorem mulieri plebeio. ne filius ex ea nasceretur nobilis et potens. Preterea filiam pregnantem asciauit. et natum ex ea filium cuidam participi archano tradidit occidendum. Qui credens regnum transitorium ad filiam suam. filium eius veritus est occidere. et vni de pastoribus regis tradidit paruulum exponendum in nemore. Qui cum exposuisset eum. et id idicasset uxori que in diebus illis peperat. supplicauit ei mulier ut paruulum deferret ei alendum. et proprium filium pro eo exponeret. Cumque redisset pastor ad puerum. inuenit canem prebentem ei vbera. et a feris et auibus defendentem. Cumque tulisset eum ad uxorem alluisset eum tanquam diu noie. vocauitque puerum sparticum id est canulum. Spartos enim perfice canem sonat. Qui cum esset grandiusculus a pueris ludentibus factus est rex eorum. et prima ces et inobediens sibi grauiter affligebat. Quod grauiter ferentes patres eorum. verbis detulerunt ad regem de filio pastoris. Quem cum aduocasset rex. et argueret eum quod pueros plagasset. ille intrepidus se ut regem fecisse tradidit. Et ammiratus rex et quedam signa generis sui in eo esse deprehendens accito pastore secretius veritate rei agnouit. Veruntamen timor eius de nepote mitigatus est. estimans quod verbum pectorum

de regno impletum esset in regno puerorum et eidem cui prius commiserat occidendum. commisit alendum. non indicans tamen esse nisi pastoris filium. Filium quidem illius secretarius sui claculo dedit patri ad commendandum quod non obediens regi eius. et post id ipsum indicauit ei. Factum est autem. ut astiages traderet exercitum illi secretario ad hostes expugnandos. ipse vero resedit in media. Porro ille non inmemor maleficij regis. persuasit exercitui. ut sparticum regem persis sibi elegeret. et cognominauit eum cyrum quod interpretatur heres. quod dicitur. Licet reluctet astiages. hic est heres. Quo facto timens astiages. danielis sobrinum adoptauit sibi in filium. et collectio exercitus congressus est aduersus cyrum. et fugerunt perses. Uxor autem eorum et matres egressse ad eos. et de tectis posterioribus suis aiebant. Vultis ne introire in uteros matrum et renasci? Hoc pudore excitati perses acriter redierunt in hostes. et victus est astiages. Cyrus autem magis exhibuit se illi nepotem. quam victorem. Nam regnum yrcanorum concessit ei. Dario vero tanquam fratri matris sue tradidit regnum medorum. cum sub certa spe reuertendi ad ipsum.

De licentia redeundi data iudeis. Cap. XVII.

Tanquam cum vniuersum regnum deuolutum esset ad eum. in huius regni anno primo suscitauit dominus spiritum eius. ut impleretur verbum ieremie. Et dedit libertatem omnibus iudeis qui erant in vniuerso regno suo. et licentiam redeundi in iudeam. et edificandi domum domini. Excitatus autem fuit ex verbis isaie. qui ante. cc. et x. annos scripserat de ipso dominum dicentem. Christo meo cito cuius apprehendi terteram. subijciam gentes et regna. ipse reedificabit domum meam in iherusalem. Ut ergo hanc munificam scripturam impleteret. etiam scripturam libertatis et licentie tradidit in vniuersum regnum suum dicens. Omnia regna terre dedit mihi dominus deus celi.

Historia

credo hunc esse quem gens israel adorat
In hac epistola hortatus est etiam iudeos.
ut ascenderent in iudeam. et qui nollet
ascendere iuuarent ascendentes in pecu-
nia vestibus et iumentis. Porro clarissi-
mi iudeorum habitabant in babilonia. id est
in terra babilonis euerse. Babilon enim
proprie nomen est ciuitatis. babilonia vero no-
men regionis. licet vnu pro altero sepe le-
ganur. Inter eos zacharias natus in cal-
tea iam prophetabat. Hic benedixit salariel
in filio vocans eum zorobabel. quod interpres
tatur magister babilonis. quasi diceret.
habeat magister captiuitatis babilonie. Ad hu-
ius prophetie exhortationem primi surre-
runt viri iuda. ut ascenderent in iherusa-
lem. postea vero viri beniamin et leuite.
Propterea ut dicit iosephus. a iuda co-
gnominati sunt iudei. Huius enim nominis
plures fuerunt cause. Super turrim ba-
bel legitur. quod a dedan qui cognominatus
est iudas. dicti sunt iudei. Alibi quod a iuda
filio iacob. Alibi quod a iuda machabeo.
Porro ascensuri in iherusalem vel in iudeam a-
lios hortabantur. sed paucos inuenerunt
qui assentirent eis. et propterea tam in exhor-
tatione quam in apparatu tres annos comple-
uerunt. Igitur in tercio anno cyri egressi sunt
sub zorobabel duce. et ihesu magno sacer-
dote. exhortantibus eos zacharia propheta. et
aggeus iuuenes sed nondum propheta. Erant
autem circiter. l. milia. Fuerunt enim de
iudeis. xl. duo milia. et. cccc. et. lx. Reli-
qui vero erant fidei et ancille et homines ge-
neris promiscui. Et remisit cum eis cyrus
partem vasorum domini. v. milia. et. xl. i-
ter que ponit iosephus refrigeratoria quo-
rum usum non legi. Ascenderunt etiam
quidam cum eis. dicentes se esse de gene-
re sacerdotum. propter emolumentum. Cuius
quererent scripturas genealogie sue et non
inuenirent. recepti sunt in israel. sed eieci
a sacerdotio reuersi sunt in iherusalem et
in ciuitates iude.

De anno. lxx. Ca. XVIII.

Hic est autem annus
septuagesimus relaxande capti-
uitatis quam predixit ieremias. Nam et ier-
roni. primum annum dicit ceteri fuisse septi-
mum septime decadis. Itaque tertius an-
nus cyri fuit septuagesimus. cui consonat
iosephus dicens. Primo anno imperij cyri
septuagesimus percurreret id est iminebat.
De eodem legitur in paralipomeno. Si
quis euaserat gladium. ductus in babilo-
nem fuit regi et filiis eius. donec impe-
raret rex persarum. et completeretur sermo
ieremie. et celebraret terra sabbata sua.
usque dum plerentur desolationis septua-
ginta anni. De eodem meminit daniel.
anno primo darij intellexi numerum anno-
rum ut plerentur desolationis iherusa-
lem septuaginta anni. Idem plane poi-
xerat ieremias in epistola quam direxit ad tra-
nsmigrationem. Cum ceperit inquit imple-
ri. lxx. anni. visitabo et reducam vos ad lo-
cum istum. Tamen videtur velle ieremi-
as. quod ante euerfionem babilonis comple-
ti essent ubi ait. Seruiant omnes gentes
iste regi babilonis. lxx. annis. Cuius com-
pleti fuerint anni. lxx. visitabo super regem
babilonis. et super gentem istam iniqui-
tatem eorum dicit dominus. et ponam terram
in solitudines sempiternas. Et hac autem
auctoritate fabulabantur iudei ut super di-
xitimus. exulasse balthasar. et conuiuium
fecisse. Hic autem loquitur ieremias de. lxx.
annis non captiuitatis sed iniquitatis na-
buchodonosor ex quo cepit opprimere fi-
nimas nationes. Huic opinioni attestat
tur africanus agens de neemias. et vice-
simmo anno regis artaxerxis dicens. Eo re-
gno regni persarum. c. xv. anni fuerunt
uolunt. captiuitatis autem iherusalem. clxx.
quinque. Eusebius tamen in libro cronico-
rum videtur obloqui predictis secundum annum da-
rij filij yraspis. dicens fuisse. lxx. secundum au-
toritatem zacharie. qui secundo anno darij scilicet
bens audiuit virum stantem inter murteta

dicentem. Dñe exercituum vsq; quo tu non misereberis irim et yrbium iuda qui bus iratus es? Iste iaz septuagesimus e annus. et post pauca. Cum ieiunaretis p hos. lxx. annos. nunquid ieiuniaz ieiunastis mibi? Huic quoq; cõsonat cle mens i primo stro mate dicens. et p feueravit captiuitas annis. lxx. vsq; ad scdm annuz

Qui fuit magister in alexandria. 7 post eum origenes. et fecit ille clemens stro mata id est instructi ones quasda.

darij filij yraspis. Videreturq; eusebius distingueret inter septuaginta annos captiuitatis. et. lxx. annos desolationis templi dicens. Scdm nonullos vsq; ad annuz xx. cyri. colligitur omne tempus captiuitatis anni. lxx. a tercio anno ioachim filij iosie. Porro scdm alios ab anno tredecio iosie vsq; ad primum annum cyri colliguntur anni captiuitatis. lxx. desolationis vero templi sub dario rege complentur anni.

Quorus post cyruz fuerit dari? require ita. quot etiam anis cyr? quot cambises re quor ereneides regnauit notare poteris.

lxx. Horum opinioni consonat glosa ieroni. super ezechielem. vbi agitur de dormitione super latius dextrum dicens. q; primo anno cyri fluxerant anni desolationis templi. lxx. Porro prior opinio de anno. lxx. magis certa est. 7 pluriu auctoritatib; sacra. Sola zacharie auctoritas nos mouet. Iste iam septuagesimus est annus. qd forte determinari potest. vt iam accipias de preterito. q. d. lxx. annus iste notus. s. et famosus iam diu est. Forte dicitur e in zacharia. lxx. annus non captiuitatis. sed quite eratis. que scdm hebreos inchoauit anno. xxx. ante cyri monarchiam.

De reedificatõe templi. C. XIX.

Duxo ano regres sionis in iudeam. 7 congregatus est omnis plius. quasi vir vnus in irim. Et

edificantes altare. collocauerunt illud super bases suas. et obrulerunt super illud holocausta dñi mane 7 vespe. feceruntq; solennitatẽ tabernaculoz. Unde vero habuerunt ignem nescimus. nisi forte ex calculis veteris altaris excusserint illum. Anno aut scdo. mense scdo iecerunt fundamẽta templi. Ad audientes samarite. venerunt ad eos 7 dixerunt Edificemus vobiscum. q; ita vt vos querimus dñm vestru Et rñderunt duces israhel. Comune est nobis et vobis adorare dñm. sed non ei domum edificare. Hoc eni tm nobis rex cyrus precepit. Cuncq; apparuissent fundamenta super terram. eleuauit plius vocẽ in iubilatõem. Porro quidam seniores qui viderant templum prius eiulabant voce magna. nec poterat quis cognoscere clamorẽ letantium et planctum eiulantium. Porro samarite indignati impediebant manus eoz. Cuncq; per se impedire non possent dederunt munera principib; regis persarum. qui erant positi super terram.

Qui peccatis corrupti viderunt eis vt impederent negligẽtiam edificationis cyro tamen ignorante. Et adeo impediunt eos qd i

Quia cuz preceptu fuisset eis a cyro. vt curam ac diligentiam edicatiõni templi impenderẽta samaritis corrupti. negligentes erant in edificatiõe repli.

xxx. annis quibus cyrus regnauit non exerunt muros templi. nisi vsq; ad apodiationem. Porro cyrus cuz percussisset cresum iuxta fluuium alim. gentem lidozuz bellicosissimam astute redegit in concordiam. Tradidit enim eis solennitates et ludos. precipiens eis vt lusibus commensationib; 7 amplexibus vacaret. quasi beniuolentiam in eis ostendens. Et in huc modum eos euitauit. 7 quos bello nõ poterat. per libidinem expugnauit. Postea vero transgressus arex; a regina massagetarum. thamari victus et occisus est. Que caput eius precisum in vtrẽ plenuz

sanguine humano proijciens. insultado dixit. Saria te sanguine quem sinisti. In diebus cyri septimus rex romanorum tarquini⁹ superbo. qui causa tarquinij iunioris filij sui qui lucretiam corruerat. a regno expulsus est. **H**ic genera tormetoz excogitavit. vicula. thaurus. fulstes. latumias. carceres. copedes. catixnas. exilia. metalla.

Decambise. Cap. XX.

Mortuo cyro post

xxx. annos sui regni successit ei filiuseius cambises. qui apud esdram artaxerxis vel assuerus dicitur. In historia vero iudith vocatur Cambises adhuevi nabuchodonosor. uente patre. xij. annis tenuit regnum assirorum nini. vñ eo mortuo monar-

chiã septem annis tenuit. **E**t alij qui iudicabant siriã et phenicẽ et om̃s regiones ultra eufraten scripserunt cambise. q̃ iudei reedificabant irim. urbem pessima. et semper regibz persarũ rebellem. et templũ ad similitudinẽ castri. que ob rebellionẽ priorẽ destructa fuerat. quibz reedificatis statim negarent regi tributa et annonas. nec etiam pateret regi transitus in siriã. **H**ec autẽ dicebant se commemorare ei. q̃ nõ immemores erant salis. i. omnis pdimenti qd̃ in palacio eius comederant. quasi propter beneficia eis collata psulentes vt interdiceret hebreis reedificationem. **Q**ui bus acquiescens cambises. potenter interdixit eam. per epistolas. **L**uc̃ intermissuz est opus dei in irim vsqz ad scdm̃ annum darij. **P**orro sub cambise factum est qd̃ i historia iudith legitur.

Sequitur tituli caploz in historiam iudith.

De iudith. Ca. i.

De duobz magis et dario filio iraspis.

Cap. ij.

De summatione templi et zacharia et ageo. Cap. iij.

De xerse. Cap. iij.

De artaxerxe et esdra. Ca. v.

De neemiam. Cap. vi.

De reedificatione irim. Cap. viij.

De inuẽtõẽ ignis. Cap. viij.

De obfuatione tabernacloz. Cap. ix.

De dedicatione muri et obitu neemie.

Capitulum. x.

Incipit historia iudith. Ca. I.

Nunc historiã transulit iero. ad partitionem pauli et eustochij de caldeo in latinũ **H**ic liber apud hebreos

inter historias p̃putatur et inter apocrypha quod dicit iero. in p̃logo qui sic inchoat. **U**iginti et duas l̃as. **S**i q̃ in prologo super iudith alicubi legit̃ inter apocrypha. viciũ est scriptoris. qd̃ in ip̃o titulo deprehendi potest. que sinodus incena in numero sanctarũ scripturarũ recepit. **T**ransulit autẽ eum p̃pter varias et corruptas editiones magis sensum ex sensu. q̃z verbum ex ṽbo sequẽs. **M**ortuo autẽ cyro quidam artaxar medus in echbaranis surrexit. et reparauit eã. et muniuit eã inerpugnabiliter. quãsdam ptes medie sibi p̃lians. vt tandẽ toti medie imparet. **N**abuchodonosor rex assirorũ qui regnabat in ninie. anno. xij. regni sui obtinuit artaxar in cam̃p̃o regau. qui est inter eufraten et tigrim. **H**ic est cambises cui adhuc pater viuens ninuien et regnũ assirorũ concessit. et nabuchodonosor cognominauit. **H**ic mortuo patre duodecimũ illius regni annũ gerebat. **N**am in regno monarchie non nisi. viij. annis regnauit. **Q**ui postq̃ factus e monarchus. exaltatũ est cor eius. **M**az superior eo nullus fuit. voluit enim solus adorari pro deo. **N**ec cum egrotaret volebat in lectica deferri. nisi a ceruicibus.

Judith.

regum. quasi omnes superaret. Et misit ad omnes qui habitabant in cilicia et damasco. et libano. et carmelo. galilea. et samaria. et usque in iherusalem. exiens ab eis tributa longe grauiora quam patres sui. Qui omnes uno animo contradixerunt. Tunc iratus retrinavit per thronum suum quod defenderet se de omnibus. Igitur anno .xiiij. regni sui precepit holoferni principi militie. ut egredere retur ad regiones illas. et nulli hominum vel munitionum parceret oculus eius. Qui egressus est cum exercitu. et operuerunt faciem terre sicut locuste. Qui cum vastasset ciliciam. et mesopotamiam et madianitas. miserunt ad eum principes prouinciarum dicentes. Desinat indignatio tua circa nos. Veni nobis pacificus et utere fructio nostro sicut placuerit tibi. Et descendit de montibus cum uirtute magna. et obrinuit omnes ciuitates et destruxit eas. et omnes deos terre exterminauit. Sic enim preceperat nabuchodonosor. ut ipse solus deus diceretur ab his nationibus que potuissent holofernis potestaria subiugari. Et audientes filii israel timuerunt valde. ne similia faceret in iherusalem et in sanctuario dei. et miserunt terminos terre per quos poterat iter esse in iherusalem et minuerunt angustia viarum. et humiliauerunt se coram domino ad exhortationem heliabhi sacerdotis filii ihus. filii iosedech. filioz te alterius. quem ipse ihus circumitebat ad exhortationem filiorum israel in montibus. Et operuerunt sacerdotes altare domini cilicio et ipsi in cinere et cilicio offerebant olocuista. et clamabant ad dominum. Nunciatumque est holoferni quod filii israel parassent se ad resistendum et montium itinera concludissent. et vocauit duces amon et moab dicentes. Quis est populus iste qui montana possidet aut que est virtus eorum? Tunc achior dux filiorum amon respondit. replicans ei quod primo remiserat populus iste de chaldaea per mesopotamiam. in terram chanaan. Cumque descenderent in egiptum reduxerat eos deus eorum in terram promissam. Qui cum pla-

catus erat eis. nemo poterat eis resistere. cum vero irritabant eum flagellabat eos quia deus eorum erat odians iniquitatem. Nuper autem reduxerat eos in iherusalem de fuiture. cui tradiderat eos propter peccata sua. et nunc obrinent montana hec. Et addidit achior. Perscrutare si deus eorum offensus est eis. et poteris eos expugnare. alioquin non preualebis eis. Et iratus holofernes dixit. Ut ostendat tibi quod non est deus nisi nabu-

chodono. et hac hora populo illorum sociaberis. ut cum illis pariter peas.

Tunc precepit holofernes seruis suis ut ducerent eum in betuliam ante castrametatus fuerat. Cuncti traherent eum. fundibularij egressi sunt aduersus eos. Et rimentes ligauerunt achior ad arborem. et recesserunt. Fundibularij vero soluentes eum statuerunt eum in medio seniorum et populi. Miserant quidem de iherusalem in betuliam duos sacerdotes. et principem oziam de tribu symeon. Cuncti exposuissent eis achior quare transmissus esset ab holoferne ad eos. recepit eum ozias in domum suam. Factum est autem ut holofernes inueniret ductus aquarum. que istuebant ciuitatem per auiculas. que ebibebant aquarum de aluo per lateres rimulos aque ductus. Et interru-

pro aqueductu abstulit eis aquas. Erant autem non longe a muris fonticuli. quibus ciues furtim utebantur ad refocillandum potius quam ad bibendum. Et dixerunt amonite ad holofernem. Si uis eos obrinere sine bello et sanguine. appone fontibus custodes. Et apposuit. et defecit aqua de cisternis post .xx. dies. Et clamauit populus ad eos qui venerant de iherusalem. Iudicet dominus inter nos et uos.

Et uisus

erat nobis seruire holoferni q̄ siti perire.
Et dixerunt sacerdotes **S**ustineamus ad
 hoc per quicquid dies. si forte faciet deus no-
 biscum misericordiam. **E**rat autem in ci-
 uitate iudith vidua tribus annis mulier
 pulchra nimis sed casta. de tribu ruben. q̄
 accitos sacerdotes reprehendit. eo q̄ tem-
 ptassent dñm. et terminū dierum imposu-
 issent misericordie eius. **E**t ait ad eos. **O**-
 pus dei factura sum. qd̄ non indicabo vo-
 bis. **S**tate hac nocte ad portas ciuitatis
 et ozias vobiscum. vt egrediar per manū
 vestram. **C**unq̄ illi abissent. orauit ad do-
 minū dicens. **D**omine deus patris mei
 simeon. qui dedisti illi gladium in ali-
 emigenas. dirige manū ancille tue. **N**ec
 cōmendauit factum simonis qd̄ detestat⁹
 est iacob. sed vltionem factam a domino
 per manus impij. **C**unq̄ orasset lauit se
 et vixit mirro optimo et induit se vestibo
 iocundit̄ iris sue. et vocauit abram suam.
 id est ancillam. **Q**uel propriū nomen ē an-
 cille. **E**t imposuit scapule eius ascopam
 vini. et vas olei et polentam et lapates. i.
 cibum olerib⁹ confectum. et panes et case-
 um. et prouecta est. **E**t ammirari sunt sa-
 cerdotes pulcritudinem eius. et orauerunt
 pro ea. **C**unq̄ desce ideret montem tenu-
 erunt eam exploratores. et duxerunt eam
 ad tabernaculum holofernis. qui stans ca-
 ptus est in oculis suis. **S**edebat autē ho-
 lofernes in canopeo purpura et auro et gē-
 mis contexto. hoc est sericum reticulū mu-
 scarum. dictum sic a canopo opido egipti
 in quo inuentum est. **A**lij dicunt conope-
 um. qm̄ instar conij a lato descendit in a-
 curum. **E**t dixerunt assiri⁹ **Q**uis contem-
 nit populum hebreorum qui tam pulcra⁹
 mulieres habet. vt pro his merito pugne-
 mus contra eos? **C**ūq̄ adorasset **J**udith
 dixit ad eam holofernes. **C**ur placuit tibi
 vt ad nos venires? **Q**ue respondit. **E**er-
 tum est q̄ in perditionem ibit popul⁹ no-
 ster. grauit̄ enim offendit de⁹ suū. **V**a-
 sa enim domini impendit pro victualib⁹

alienigenis. **I**nsuper ordinant vt bibant
 sanguinem pecorum suorum. que lex dei
 omnino prohibet gustari. **N**am et fame et
 siti iam inter mortuos computantur. **E**t
 misit me dominus hec ip̄a annūciare tibi.
 qui dicet tibi quando reddet eis pecca-
 tum suum. et tunc veniens introducat te
 vsq̄ in iherusalem. et habebis omnem po-
 pulum. sicut oues quibus non est pastor.
Et ait holofernes. **S**i fecerit tibi hec de-
 us tuus. erit et deus meus. id est in nume-
 ro deorum meorum habebō eum. et tu ma-
 gna eris in domo nabuchodonosor. **E**t fe-
 cit eam introduci vbi erant positi thesauri
 eius. **C**unq̄ disponeret qd̄ daretur ei de
 conuiuio suo. ait iudith. **E**t his que me-
 cum tetuli manducabo. ne veniat sup me
 ira dei. **C**ui holofernes **C**um defuerit ista
 quid faciemus tibi? **Q**ue respondit. **V**i-
 uet anima tua quoniam non expēdet om-
 nia hec ancilla tua. donec faciat de⁹ ima-
 nu mea hec q̄ cogitavi. **P**erq̄q̄ sibi dari
 copiā egrediendi foras nocte ad adorādū
 deum suum. **E**t ita per triduum noctibus
 eribat. et baptizabat se in aquis. et orabat
 deum israhel. **Q**uarto die fecit holofe-
 rnes cenam seruis suis. et dixit ad va-
 gao eunuchū. **P**er-
 suade hebreis illi vt
 sponte consentiat
 tibi. **F**edum est
 enim apud assirios
 vt mulier illudens
 viro immunis trā-
 seat ab eo. **E**t ait
 ad eam vagao. **N**on vereatur bona puel-
 la intrare ad dominum meum. **Q**ue re-
 spondit. **Q**uicquid illi placuerit. hoc mi-
 hi erit optimum omnibus diebus vite mee.
Et cum ornasset se. stetit ante faciem ho-
 lofernis. **Q**ui iocundus factus est. bibit
 q̄ vinum quantum nunq̄ biberat i vita
 sua. **E**t cum sero esset festinauerunt serui
 ad hospicia sua. et erat iudith sola in cubi-
 Simile verbum ha-
 bes in luca cap. xxx.
 v. vbi legit. **P**ha-
 riseus quidam inui-
 tasse dñm ad pran-
 diū. **P**hariseus au-
 tē cepit iter se repu-
 tans dicere. quare
 non baptizatus eēt.
 añ prādiū.

Judith.

culo. Porro holofernes iacebat in lecto ni-
mia ebrietate sopitus. Dixitq; iudith pu-
elle sue vt itaret foras et obseruaret. et o-
rauit cum lacrimis dicens. Confirma me
domine deus israel et respice in hac hora
ad opera manuum
meorum. Et soluit **C**ultellum magnū
pugionē de colum-
na que erat ad ca-
put lecti. et percu-
rens bis ceruicem
abscedit capiteius. et tradidit illud abre-
sue. et tollens conopeum egressa est. **C**un-
q; venissent ad portam ciuitatis clama-
uit. **A**perite. quia nobiscum est deus qui
fecit virtutem in israel. **E**t occurrerunt ei
omnes a minimo vsq; ad maximum cum
luminariis. et proferens caput holofer-
nis et conopeum ait. **C**onfitemini domi-
no qui dedit nobis victoriā in manu mea
et rediit me immaculatam. **E**t vocatus
est achior. et viso capite holofernis p̄ pa-
uore cecidit in terram sed resumpto spiri-
tu adorauit iudith. **Q**ue dixit ad populū
Suspendite hoc caput super muros. et di-
luculo facite imperum in hostes. qui tur-
bati pro nece domini sui verterent in fugam
Tunc achior circumscidit carnem prepu-
cij sui. et appositus est ad populum israel
Quicq; orias nuncios per ciuitates iude
vt egredierentur post eos. **P**orro egressi
sunt hebrei mane. et dixerunt assirijs. **E**gres-
si sunt mures de cauernis suis. **C**unq; in-
traisset vagao vt exercitaret holofernem. vi-
dit cadaver sine capite. **E**t ingressus ta-
bernaculum iudith non inuenit eam. **E**t
exclamauit ad populum. **U**na mulier he-
breā fecit confusionem in domo nabucho-
donosor. **E**cce caput holofernis nō est cum
eo. **E**t turbati sunt valde fugę presidium
querentes. **E**t insecuti sunt eos filij israel
et percusserunt eos vsq; ad extremitates
finium eorum. **P**er dies autem triginta
vir collecta sunt spolia assiriorum. et vni-
uersa que peculiaria holofernis erant de-

derunt iudith **J**oachim autem summus
pontifex venit de iherusalem cum vniuer-
lis presbiteris ad videndum eam. et bene-
dixerunt eam. **T**unc cantauit iudith can-
ticum domino dicens. **I**ncipite domino
in timpanis etc. **S**uper hoc canticum iue-
nies. qd̄ dicit iero. super psalmū. **D**omine
deus noster. **Q**uia cum in hebreo legitur
nomen domini geminatū sicut hic. **A**do-
nay domine deus. **P**rimum est terragrā-
maron. secundum **T**erragrāmaron. i.
nō nomen domini **q**uatuor literaz **J**o-
th. yau. lxt. **S**ed
commune **I**n fine **h**is lris non respē-
cānci prophetauit **t**ant elementa illa.
de die iudicij dicēs **q**ue de his debent
Dominus omni- **r**espētrari sicut nos
potens in die iudi- **p**t. q̄ndoq; respē-
cij visitabit suos. et **t**am? fontū.
vindicare impios. **v**t vrantur in sempiternis. **P**ost hec ascē-
dit iudith in iherusalem cum populo et ob-
tulerunt dño vota et repromissiones su-
as. **P**orro iudith vniuersa vasa bellicosa
holofernis et conopeuz obrulit in anathe-
ma obliuionis. et solennizauit omnis po-
pulus. **E**t diem hanc in numero sanctorū
dierum receperunt vocantes cambisen se-
cundū nabuchodonosor. **E**t rediit iudith
filia merari rubenite in bethuliaz. **E**x ma-
tre fuit de tribu simeon. et fuit in viduita-
te omnibus diebus vite sue. **E**t comple-
tis. c. v. annis mortua est. et sepulta cum
viro suo manasse. et dimisit abram suam
liberam. et planxit eam omnis populus se-
ptem diebus. **P**orro cambises ingressus
est egiptum et vastauit eam. et abhomi-
natus religionem eius et ceremonias. tēpla
deposuit. et edificauit babilonem in egi-
pro. **C**unq; reuertetur ab egipto egro-
tabat. et ferebatur ceruicibus regum. **E**t
mortuus est in damasco.

De duobus magis et dario filio yda-
psis. Ca. II.

Post cambisem

vnus de septem magis qui iudicabant re-
 gnum persarum erincides nomine obtinu-
 it regnum persarum. ducens pandxi fili-
 am cambise in uxorem. simulans se non
 velle sibi regnare. sed conseruare regnum
 mergi fratri cambise. quia puer erat. Hunc
 tamen mergin cambises prius occiderat
 in penetralibus templi. solo isto erincide
 conscio huius sacrilegij et paricidij. Cum
 q̄ post septem menses regni sui moreret
 erincides. substituit sibi fratrem iuuenes
 elegantem forma et viribus dicens. hunc
 esse mergin cyri filium. et cambise fra-
 trem. Hoc aut occultatio regū de facili fie-
 ri potuit in perside. q̄ ad regem nullus se-
 re intrabat preter domesticos eius. Cuius
 aut de septem magis cepit illum habere
 suspectum. suspicatus nō esse mergin. Hic
 magus inter concubinas regis filiam ha-
 bebat qui secretius loquens cum ea mo-
 nuit eam. vt de nocte attentius palparet
 caput regis. et deprehenderet vtrum auri-
 culas haberet. Hunc enī fratrem erinei-
 dis quondam sibi offensus cambises mu-
 tilauerat auribus. Cuius puella dephen-
 disse eum aures nō habere indicauit hoc
 patri. Qui cum reliquis magis hoc indi-
 casset coniurauerunt in eum. et occiderūt
 eum. et non regnauerunt nisi per annum
 isti duo fratres. Porro. vii. magi cū tra-
 ctarent inter se. quis eorum duceret filiaz
 regis et regnaret pro eo. complacuit eis
 vt tali vaticinio vnus ex eis eligeretur.
 Diluculo venient super equos soli in a-
 trio palacij ante fores templi. et cuius equus
 prior binnitum daret. secundum oraculū
 deorum rex constitueretur. Erat vnus eo-
 rum darius filius yraspis. qui secretius
 loquens cum custode equorum suorum mā-
 dauit ei. vt in loco ad quem in crastino cō-
 uenire debebant. equo suo de nocte suppo-
 neret equinā. Quo facto cum in crastino
 septem magi ad eundem locum deuenis-
 sent. statim ad eque memoriam equus da-
 rij binnitum dedit. et sine cunctatione in

regem sublimatus est. et regnauit anno.
 xxxix. regni persarū. Hunc familiaris erat
 zorobabel. Cum enim interdixisset cam-
 bises reedificationem templi. ascendit ad
 eum zorobabel et per huius darij interuē-
 tum temptauit animū regis mutare sed
 non potuit. et tunc persuasit dario secreti-
 vt roueret votum deo israel. quo si eum
 regem faceret. restauraret eius templum
 et vniuersa vasa domini. que adhuc erāt
 post regem persarum remitteret in ierlm.

De consummatione templi et zacharia
 et aggeo. Cap. III.

Quoniam audisset
 itaqz zorobabel hunc regnare
 fiducialiter aggressus est reedificare tem-
 plum aggeo et zacharia et horzantibus po-
 pulum. Qui predicabant deum eis offe-
 sum. eo q̄ habitarent in domibus laque-
 antis. et domus domini eēt desolata. Hoc
 aut signū ire dei esse dicebant. q̄ semina-
 bant multum et inferebant parum. Pri-
 cipes vero regis persarum qui erant trans
 flumen. interdicebant reedificationē. Cū
 qz repondissent seniores iuda. q̄ deus su-
 us hoc eis preceperat. cui nephas est con-
 tradicere. placuit vtrisque. vt res ad darij
 referretur. Et ascendit zorobabel cum nū-
 cius principum ad regem. et honorat⁹ est
 ab eo supra q̄ speraret. Nam in cubiculo
 regis dormiebat cum alijs duobus cubi-
 cularijs. Porro darius rex cenaz exhibu-
 it satrapis persarū. et prefectis in die et e-
 thiopie et magistratibus. c. xxvij. prouin-
 ciarum. Eadem nocte expergefactus nos-
 ctem ducebat insomnem. et p̄osuit que-
 stionem tribus custodibus corporis sui.
 quid de tribus fortius videretur. regesqz
 vino. et muliere. pmittens ei mūera et ho-
 norē. qui sapientius responderet. In cras-
 tinum coram satrapis et magistratibus ac-
 cesserūt illi tres. Et ait prim⁹. regē esse for-
 tiore cūctis. Cum enī homo p̄sit ceteris a-
 nimantibus rex p̄est homini. et ad nutum

Judith

eius omnia fiunt. Secundus autem pre tulit vini fortitudine. qz cū homo nō pre sit ceteris nisi animi fortitudine. vinū su perat ipam animi fortitudine. **Soroba bel** vero mulierē fortiozeꝝ vtroqꝫ asseruit. Nam ⁊ regibus ⁊ eis qui vites plantant mulieres ⁊ vitam conferunt et alimonia et ad robur vsqꝫ perducunt. et pro mulie ribus homines animas ponere non timēt. **Retulit** quoqꝫ se vidisse concubinā cuius dam regis. alapas regi imponentem cū qꝫ illa risisset regem ardentem. et ea mo lesta regem molestatum. **Super** hęc om nia vero veritatem dixit esse fortiozeꝝ que immutabilis est ⁊ sempiterna. **Veritas** enim dei omnia creauerat. et ad eius pro uidentiam orbis regebatur ⁊ nil ei resistere poterat. **Cunqꝫ** omnes iudicassent for tiozem omnibus esse veritatem. dixit rex ad zorobabel. vt peteret ab eo qd veller. **Et** postulauit zorobabel fieri templi ree dificationem. et vasa domini remitti i ihe rusalem. **Et** gauisus est rex. Nam idi p m meminit se vouisse. **Et** scripsit principibꝫ suis per epistolam trans flumen. vt nul latenus impediret iudeos. sed de sumpti bus regis iuuarent eos dantes eis p sin gulos dies hostias. simalam. vinū et sal. vt offerant ea deo celi. et orent pro vita re gis et filiorum eius. **Et** addidit **Qui** hęc mutauerit iussione tollatur lignuꝫ de do mo eius. et configatur in eo. domus auteꝫ eius publicetur. **Ego** darius statui decre tum. quod studiose impleri volo. **Remi sit** quoqꝫ darius vasa dñi per manum zo robabel. **Qui** redi tum faciens per cal deam contribulibꝫ suis regis manda ra patefecit. et ascē derunt cum eo. ml n iherosolimā. **De** eodem etiam ie ro. in qdam eplā di cit. **Q** cū maximuz et pulcerrimū agre gasset exercitū. vna vice ascēdit cū pau cis in tumulum. vt oēs aspiceret. ⁊ cepit flere. **Et** cum quereret cur flieret. cū pon esset illi gaudendum sup tāto exercitu re

spondit. **I**deo fleo. quia nullus istorum durabit viuens post .c. annos. sed erunt omnes puluis et cinis. **I**gitur anno se cundo darij mense. viij. instabant operi ⁊ compleuerunt illud anno. vij. darij. qui erat. xlvj. regni persarum. secundum qd dictum est in euangelio. xl. et .vi. annis edificatum est tem plum hoc. id est. a qñ dñs dixit **Sol** prima licentia qñ uite templū hoc. et dedit cyrus redeū itez reedificabo illō di et reedificandi tē plum. vsqꝫ ad vij. annū darij. qꝫ psumma tū est. totāni fluxerit. **Et** mortuꝫ est aggeꝫ ⁊ sepultꝫ iuxta sacerdotū monumēta. **Cō** uenerūt autē filij isrl ad dedicatōeꝫ templi. et dedicauerunt il lud mense. xij. qui aquid latinos mar cius dō. xxiij. die mēsis. **Et** hęc ē scōda tēpli dedicatō xna lis. **Et** celebraue runt filij isrl pha sescōm legem dñi **De** archa dō quō vel quando rece perunt eam. incer tum est. **Sed** si ve rum est qd epipha nius dicit. eam vs qꝫ ad iudicij diem non esse egressurā de latibulo petre. certum est. qꝫ he bzei instar prioris edificauerunt alte ram. **Naꝫ** inter ma nubias. quas tu lerunt romani de iudea. **Leguntur** translata archa do mini candelabrum et mensa. **Et** moꝫ tuus est zacharias

Hoc dixerūt iudei qñ dñs dixit **Sol** uite templū hoc. et itez reedificabo illō **T**res legūt tēpli de dicatōes. vna facta a salomone pꝫ pñiꝫ marōem tēpli ab eo facti **Et** hęc est facta in septembri. sic ha bes in libro regum anno. xi. regni salo monis. **Secūda** le gitur hic facta in vere sub dario zoro babel auctore. **De** tertia legitur. qꝫ fa cta fuerit per iudaz machabeum qui de uicto antiocho epi phane dedicauit tē plum a deo immun datum ⁊ desolatum ab eoꝫ etiam fruti ces in eo pullulasse dicant. **Et** dicit fu isse enceniatum. x. die decembris. **H**ęc dedicatio stetit i po sterum de qua dicit in euāgelio. **F**acta sunt encenia i ihero solimis ⁊ biēs erat

Historia.

in senectute bona. et sepultus iuxta agge-
um. Porro darius cum decessisset ab eo
eg. patris mortuus est. Rome post cra-
cos reges. primum consules a bruto esse
ceperunt. et vix vsq; ad quintūdecimū an-
num roma tenebat imperiū. Inde tribu-
ni plebis et dictatores. et rursū psules
republicam reuerūt. vsq; ad iuliū cesarem
Pythagoras mortuus est rome. populus
a patribus facta seditio. ne discessit.

De xerxe. Cap. III.

Darius dardium rex

ses filius ei⁹ successit ei in regnū
qui paterne voluntatis honorando deuz
heres apparuit. Eo tempore princeps fu-
it sacerdotum eiachim siue ioachim fili⁹
ibesu. et erat in iudea cura rerum geren-
darū penes sacerdotes. que prius iub re-
gibus et iudicibus fuerat. Accipit autē
xerxes egiptū que Non determinatur
a patre discesserat hic quanto tēpore
et greciam vstauit regnauerit xerxes.

De cuius fortitudine multa refert greco-
rum historia. Sub hoc dicit iosephus es-
drā venisse in iudeam. sed sub artaxer-
se ipse dicit seipm venisse. Post xerxen re-
gnauit archabanius mensibus. vii. Co-
tpe natus est socrates. Lapis habens for-
mā caprinā in egeū mare de celo cecidit.

De artaxerxe et esdra. C. V.

Darius hec artaxer

ses. qui et longimanus dicitur ē
regnū persarū obtinuit. Eo tpe esdras a a-
ronita legem succensam a chaldeis repa-
rauit. Nouos quoq; apices scriarū excogi-
tauit qui faciliores ad scribendum fierent
et ad pronuntiandū. et p̄pterea veloc scri-
ba dicitur est. Nec est mirandū. si p̄ spiri-
tū sc̄m libros repaui. cū plures in diebus
n̄ris psalteriū. 7 librorū ymnoz. 7 plures li-
bros huiusmodi delectos scirēt repare. Ad-
didit etiā qdam de suo sicut titulos psal-
moz. et plura q̄ legunt in p̄tateuco. Sic

q̄ verisimile est q̄
dam q̄ supflua in-
tellexit ipm subtra-
xisse. Tradunt etiā
quidam modum scribendi a dextera in fini-
stram eū iudeis tradidisse. cum prius ad
modum arantiū scriptarēt. Unde et scri-
ptura exaratio solet dici. Scribebant au-
tem a sinistro cor-
nu in dextrum. et a
dextro redeundo.
scribebant in fini-
strum. Forte per il-
lum modum scri-
bendi prefigurauit
spiritus sanctus id-
ipm. qd̄ mō signi-
ficatur i missa per-
translatiōem libri
de dextera in fini-
stram. Porro es-
dras inuenit grati-
am in oculis artaxer-
xis. et petijt ab eo licentiam ascenden-
di in iherusalem. vt in lege quam repara-
uerat populum suum erudiret. Dedit et-
go ei rex licentiam redeundi. et tradidit ei
epistolam ad principes suos trans flumē
et ad custodes archę publice. vt traderent
esdre absq; mora quecunq; peteret ab eis
vsq; ad argenti talenta centū. 7 ad flumē
ti choros. c. et ad batos olei. c. salvero sine
mensura. Dimstros vero templi. sacer-
dotes. leuitas. cautores. ianitores. 7 nati-
neos. ab omni vetricali tributo et anno-
nis absoluit. Dedit quoq; esdre potesta-
tem amouendi et constituendi iudices et
presides trans flumen. secundum sapien-
tiam suā. et puniendi cōtumaces. siue in
mortem. siue in exilium. siue in p̄dena-
tionē substantie vel certe in carcerē. Hęc
epistolam esdras legit iudeis i babilonia
constitutis. Exemplum vero eius misit
ad filios israel. qui erāt vltra mōres ca-

Qui iam tradunt
esdrā. an fuisse iolo-
dech p̄em i. e. u. vel
malachia.

Qui iam tradunt
esdrā. an fuisse iolo-
dech p̄em i. e. u. vel
malachia.

Hic significatur. qd̄
fides vnus dei que
pri⁹ fuit i iudeis per
dextrā nūc quiescit
in gentibus per si-
nistram. In finere-
ueretur ad illos.

Propter hoc scien-
dum est. qd̄ si vnus
tantū luminare sic
missa. p̄prie semper
debet esse in sinistra
ad significandū. qd̄
lumen fidei mō tm
quiescit in gentib.

ascenden-
di in iherusalem. vt in lege quam repara-
uerat populum suum erudiret. Dedit et-
go ei rex licentiam redeundi. et tradidit ei
epistolam ad principes suos trans flumē
et ad custodes archę publice. vt traderent
esdre absq; mora quecunq; peteret ab eis
vsq; ad argenti talenta centū. 7 ad flumē
ti choros. c. et ad batos olei. c. salvero sine
mensura. Dimstros vero templi. sacer-
dotes. leuitas. cautores. ianitores. 7 nati-
neos. ab omni vetricali tributo et anno-
nis absoluit. Dedit quoq; esdre potesta-
tem amouendi et constituendi iudices et
presides trans flumen. secundum sapien-
tiam suā. et puniendi cōtumaces. siue in
mortem. siue in exilium. siue in p̄dena-
tionē substantie vel certe in carcerē. Hęc
epistolam esdras legit iudeis i babilonia
constitutis. Exemplum vero eius misit
ad filios israel. qui erāt vltra mōres ca-

Judith

et leuite. de nathinneis. cc. xx. Et fuerunt cum eo mille et. dcc. Et egressi sunt anno. vii. regis artaxerxis de babilonia. primo die primi mensis. et conuenerunt ad fluiuium qui decurrit ad aciuia. Josephus dicit iuxta eufraten. Et potest esse aciuia fluuius decurrens in eufraten. vel eufra- tis riuius. Et manserunt ibi tribus die- bus. et predicauit eis esdras ieiunium. vt affligerent se coram domino. et peteret ab eo viam rectam et securam. Erubuit enim esdras petere a rege ducatum in via dicēs. **Q**uā? dei nostri est super omnes qui que- runt eum. Et separauit esdras de sacerdo- ribus. xij. quibus comisit vasa dñi et mu- nera q̄ mittebat rex in iherlm et principes eius et populus. Et venerūt in iherlm mense quinto. et siluerunt tribus dieb. Quar- ta die obtulerūt in domū domini q̄ secuz- tulerunt offerētes holocausta in gratiarū- acione. dederuntq; epistolam regis duci- bus trans flumen. qui honorauerūt popu- lum dei et domum dei. **T**unc accesserūt ad esdras principes israel dicentes. **N**ō est separatus populus israel a populo ter- rarum. Tulerunt enim de filiabus suis si- bi et filijs suis vxores. **Q**uanus quoq; sa- cerdorum et principum et sacriferuorum in hac inuenitur transgressio. **T**ūc scī- dit esdras vestimenta sua. et flens et orās iacuit in terra vsq; ad sacrificium vesper- tinum. **T**unc accesserunt ad eum princi- pes dicentes. **S**urge tuum est discernere quid agamus. **Q**uanus nostra erit tecum. **T**unc adiurauit esdras sacerdotes prin- cipes et leuitas. vt projicerent vniuersas vxores alienigenas. et eos qui de eis nati erant. **E**t missa est vox ad omnes filios trā- migrationis. et conuenerunt in iherusalē in tertium diem. mense nono qui decem- bis apud latinos dicitur. xx. die mensis. **E**t surgens esdras criminabatur illos. q̄ contra legem dei semen sanctum commi- fuerāt semini incircumcisorum. et opus esset vt abijceret vxores. **E**t respōdit ml-

titudo. **P**opulus multus est. et tempus pluuię. et nō sustinemus stare foras. et o- pus hoc non est diei vnius vel duorum. **E**ligen tibi principes et transi per vniuersū israel. et apud quoscunq; inueneris muli- eres alienigenas. eijce eas incūctāter. **E**t inuente sunt in iherusalem primo apud iheru filios filij iosedech et fratres eius. et statim eijce sunt. **N**ec enim credendū est iherm magnū sacerdotem habuisse alie- nigenam. **E**t q̄ visus est zacharias sordi- dis vestibus indutus. ad filios eius reie- rendum est. **Q**uod quia cum pontifex esset populum non arguebat. **I**diōm fecerunt per vniuersum israhel. et offerebat vni- quisq; apud quem inuenta erat hęc trans- gressio arietem pro declinatione peccati.

De neemia. Ca. VI.

Et factum est in anno vicefimo. regis artaxerxis. **E**rat pincerna regis neemias de filijs ca- priuitatis. **Q**ui dum esset in iherusalem castro audiuit peregrinos hebraice loquentes. et accedens scilicetatus est ab eis de statu iu- dę et iherusalem. et accepit ab eis urbem esse sine muris et habitare in ea populum dei in afflictione. **N**am per dies sustine- bāt hostium imperus. et noctibus intra- bāt latrunculi. et plateas implebant ca- daueribus occisorum. **E**t fleuit neemias et cibum desiderabilem non gustauit. no- cte et die clamans ad dominum. **C**unq; staret in mensa et leuaret vinum regi. ap- paruit quasi languidus ante eum. **E**t ait rex. **Q**uare tristis es. quod ve ma- lum later in corde tuo? **E**t respondit tre- mens. **Q**uia ciuitas pulchri patrum meorum deserta est. **S**i bonum tibi vide- rur. mitte me et reedificabo eam. **E**t ait regina que sedebat iuxta regem. **Q**uan- do reuerteris? **E**t constituit ei tempus re- uertendi. **N**ec fuit hęc regina hester vt quidam tradiderunt. **N**ec in diebus he- stere historia illa occurrit. **N**on enim esdras

Historia.

in volumine suo siluisset. Et dedit rex nee miepistolam ad principes trans flumen. In qua mandauerat de honore exhiben- do neemie tanq̄ duci. et legato misso a la- tere eius. et de impendijs urbis reedifica- de. Et misit cum eo principes militum. et equites. et transitum faciens per babilo- niam. multos de filijs captiuitatis secuz rediit. et venit in irim. xxy. ano regis ar- ta. xetis fm iosephum. Porro in iherusa- lem summus erat sacerdos lxliaphat fi- lius heliachim. Et siluit neemias tribus diebus. et nocte surgens cum paucis cir- cūbat ruinas muroz. Psideras qualiter reedificari possent. **A**bbac reedificati- one intelligenda ē. **Q**uarto die locu- tus est neemias ad multitudinem. **U**e- nite reedificemus muros iherusalem et non simus vltra in o. probrium gentibus. **V**anus. n. dei nobiscū est. et vba regis q̄ locut⁹ ē mihi.

De reedificatione irim. Ca. VII.

Et surrexerunt sa- cerdotes et edificauerunt portaz gregis. **A**lia translatio habet. edificauerūt portam et probaticam piscinā. **H**ec ē por- ta iuxta templum per quam inducebātur greges ad offerendū. **H**ec alibi turris gre- gis dicitur. **F**uit aut̄ altera turris gregis i via berbleem. vbi iacob pauit pecora sua et pa- stozes vigilantes super grezem suuz vide- runt multitudinem militie celestis. **S**e- cundo. filij asanaa edificauerūt portā pi- scium. et statuerunt valuas eius et seras et vectes. **H**ec respicit ioppen et diapolim p- quam inferebatur copia piscium. **H**ec se- cundum iosephū postea dicta ē portā da- uid. **T**ercio edificauerunt portam veterē pigmentarij et aurifices. **C**onfligia enī isti- us erant a diebo iebuseozum et melchise- dech. **Q**uarto portam vallis. que scilicet in vallem ducebat iofaphat. edificauerūt

filij zaiole. **Q**uinto edificauit portaz ster- quilini. mecbias princeps vici berthaca- rem. **P**er hanc portam sordes ciuitatis effluebant in undantibus fluuijs in torrē- tem cedron. **S**exto edificauit portam fon- tis princeps pagi malpha. et muros pi- scine syloe. **M**uros autem inter portas es- edificauit populus per vicos et ciuitates vnusquisq̄ secundum possibilitatem suā. **N**ec te moueat si alia nomina portarum inuenias. que forte in interiori muro fa- cte sunt. cum aliquē de predictis alia post ea sortite sint vocabula. **P**rimo portā nego- ciatozū forte portā est gregis. in qua ne- gociatozū ergasteria sua posuerant ob tē- pli viciniam. **S**ed et portā iudiciaria po- tuit esse portā vetus. que in fronte ciuita- tis prior eminebat. **P**ortā vero aquarū potuit esse portā fontis. **P**ortā vero equo- rum non fuit portā ciuitatis. sed statua erat ante atria templi. vsq̄ ad quam ascē- dere in equis licitum erat. **P**orro neemi- as cum se suis instabat operi nec som- no ac cibo suauiter utebatur. sed sub neces- sitate. **E**t consummatum est opus per an- nos duos et quattuor menses. licet i mul- ta angustia. et plurimis impedimentis. **P**rimo enim finitime nationes in manu forti aggrediebantur eos. **N**eemias vero mediam partem populi armatam statu- it extra ciuitatem. vt sustinerent impetus aggredientium. **A**ltera vero media pars edificabat. vnā manu ponentes lapidem et altera gladium tenentes. **P**orro secun- dum interuenit impedimentum. **F**ames orta est in terra. et obligauit se populus te- bito sub vsuris. sed et agros et vineas et oliueta vendere compulsi sunt. tandem et- iam filios et filias venundare in seruos. **E**t conuocata multitudo compulsi nee- mias diuites et magistratus remittere vs-uras. et restituere vineas. et seruos. et agros quos emerant. et exciuiens summum suum dixit. **S**ic exciuiat deus omni mvi- tum. qui non compleuerit verbum hoc.

Judith

Et dixit vniuersa multitudo amen. Ipe quoque annonas que regi debebant condonauit. Qui cum dux missus esset a rege in annonas que duobus debebantur non comedit. a prima die qua egressus est a rege. usque dum rediit ad eum. **P**osterea tertium habuit impedimentum quod principes terrarum flumen qui inuidebant ei corrumperunt muneribus quosdam seniorum qui erant in iherusalem. ut eum morti traderent. **Q**uod cum nequiter. varijs eum terrebant rumoribus. ut sic ab opere cessaret dicens. **M**ulti iurauerunt aduersum te. vade et abscondere ab eis. **R**ursumque aiebant. **D**elatum est ad regem. quod velis rebellare. et facere te regem in iudea. **N**oli exasperare dominum tuum. **C**umque multa fingerent in hunc modum non preualuerunt. quia manus domini erat cum eo.

De inuentione ignis. Ca. VIII.

Nostquam autem edificatus est murus. quia rari erant habitates in iherusalem. precepit neemias ut clauderentur porte ante solis occasum. nec aperirentur ante calorem solis. **C**umque immineret mensis septimus qui vere totus apud eos sollemnis est. **P**uenerunt in iherusalem quasi viri vnus. **E**t accepit neemias quod non habebat ignem de sublimi. traditque est ei a senioribus quod ieremias in diebus captiuitatis absconderat stipites altaris et prunas in inferioribus terre in valle iosaphat. **C**umque venissent ad locum. eruderunt puteum. et inueniunt stipites et prunas et aquam crassam et tollentes ea super struem lignorum. et hostias que erant super altare proiecit. et erupit ignis. **E**t appellauit neemias hunc diem nephar. quod interpretatur purificatio. **A**lij dicunt nephi. **E**t orabant sacerdotes. iothabba incliuate et ceteris respondentibus. **N**eemias quoque spiritalem edidit orationem. **N**ota quia quod hic dicitur magis factum est sub neemia. scilicet orabant sacerdotes iothabba incliuate etc. **R.** ecclesia in qua dam epistola in quodam die ieiunij dicitur

factum tempore machabeorum intitulans epistolam. lectio libri machabeorum. qui fuerunt longe post neemiam. et ita videtur. quod hic dicitur. primum esse ecclesie. **S**oluetur ergo sic. quia cum scilicet liber machabeorum de quo sumitur illa epistola. non sit historie prosecutio. sed tantum epistola quadam missa a iuda et senioribus ad alios iudeos dispersos tamen a iuda illis dispersis. et hoc factum notificat. et festiuitas nouiter instituta celebranda mandatur. non principaliter enarratur.

De obseruatione tabernaculorum. Capitulum. .IX.

Porro prima die scenophegiarum dixerunt esdrae ut afferret librum legis. et legeret coram populo. **S**tetitque esdras super gradum ligneum quem fecerat ad loquendum iuxta portam aquarum. id est portam atrij secus quam erant iherosolimitani. et legit de mane usque ad medium diem. **L**euite vero duodecim silentium faciebant in populo. **F**lebat autem omnis populus. et dixit ad eos esdras. **N**olite contristari. quia sanctus dies domini est. sed ite comedite pinguia. et bibite mulsum et date partes eis qui non preparauerunt sibi. **C**umque redissent in dies secundum. inueniunt in lege preceptum esse a domino. ut habitent filij israel in tabernaculis mense septima in die sollemni. **E**t mandante esdra egressi sunt. et tulerunt frondes oliue et ligni pulcherrimi miri et palmarum. et fecerunt sibi tabernacula in atrijs et domatibus suis. et in atrijs domus domini que non fecerant a diebus iosue filij num. **E**t obseruatum est deinceps in israel usque in hodiernum diem. **D**ie vero octaua. fecerunt collectam iuxta ritum. statuentes ut quisque daret terciam partem sici per annum ad oleum et panes propositionis ad ligna et sacrificia sempiterna. in diebus festis et pro peccato. **D**ie vero vicefimatercia. quia audierant in lege. amonites et moabites non intra-

Historia.

bunt ecclesiarum dei. sepauerunt ab ecclesia alienigenas. et in mundatione suam statuerunt in crastinum generale ieiunium. ut affligerent animas suas homines et iumenta usque ad pueros septennies. et uenerunt octies ad audiendam legem. quater in die et quater in nocte. **L**ectione terminata prosternebatur populus ad orandum. et fiebant preces super eum et tandem benedictio sacerdotalis. **E**x his ut dicit beda. ecclesia traxit exemplum. **N**am et supra gradus legitur. et leuite proclamationes faciunt in populo. et octies conuenitur ad ecclesiam et si non penitus eo modo quo illi. **S**emel enim in nocte surgimus ad nocturnos. secundum illud. **M**edia nocte surgebam ad confitendum etc. **I**n die vero septies psallimus secundum illud. septies in die laudem dixi tibi. **S**ingulis autem horis legit lectio. quam capitulare dicimus. postquam prosternebatur. ad preces in diebus profectis. et subditur oratio pro benedictione.

De edificatione muri et obitu ieremie
Capitulum. X.

Porro neemias videns urbem fere vacuam factam habitantibus. rogauit optimates ut habitarent in iherusalem. et benedixit eis. qui se sponte obtulerunt. **R**eliqua vero multitudo misit forte et decimum caput fecit habitare in iherusalem. **P**ost aliquod tempus congregati sunt in iherusalem ad dedicationem muri. et ascendit sacerdotes et leuite et cantores cum musicis instrumentis. et psallentes incidebant per murum. **E**sdras vero precedebat. neemias et optimates cum eo super alteram partem muri incidebant psallentes. **R**eliqua vero multitudo sequebatur eos super terram. et ducebant choros. **H**is expletis rediit neemias ad regem in perthide anno secundo et xxx. regni sui. **E**t mortuus est esdras in senectute veneranda et cum multa libertate sepultus in iherusalem. **H**unc quidam hebreorum autumant fuisse malachiam. **S**ed malachias post regressum capri

uitatis natus est in iudea in soppis. **Q**ue quia vite optime fuit. et aspectu decorus populus appellauit malachiam. id est angelum. **T**radit etiam quod que propheticus dicebatur eadem die angelus dei apparet iterabat. **E**t mortuus est dum adhuc iuuenis esset. et sepultus in agro suo. **P**orro circa finem dierum suorum rediit neemias in iherusalem ex beneplacito regis. et intellexit mala que fiebant in ea. **S**acerdotes namque in diebus vicis sue. non habitabant in gazophylacijs circa templum. sed in domibus proprijs cum omni domo sua et custodiam vasorum domini posuerant in domibus sequestratis a templo. **E**redificauit de proprio gazophylacia in quibus cubabant sacerdotes. et reponebantur vascula. **P**erterea inuenit populum calcantes torcularia in sabbato. et inferentes in iherusalem vinum et uas ficus et omne onus. **G**entes quoque inferebant pisces et uenalia. et vendebant in sabbatis filijs iuda. **E**t obiurgauit optimates dicens. **C**ur phanatis diem sabbati et inducitis iras dei super israel. et super ciuitatem hanc? **E**t adiurauit eos de custodia sabbati. et precepit claudi portas in sabbato. ne intrarent negotiatores. et manserunt extra iherusalem semel et bis. **E**t contestatus est eos neemias. quod si deinceps uenirent mitteret in eos. et recesserunt. **E**t fecit neemias in iherusalem bibliothecam. congregans libros de regibus et libros prophetarum. et dauid et epistolas regum. et de donarijs. et pro his omnibus que fecerat. orauit neemias ad deum dicens. **M**emento mei deus meus in bonis. **H**ucusque sumpta est series historie ab annalibus hebreorum preter hester. **Q**uere post hoc apud iudeos gesta sunt. de scriptis iosephi et affricani exhibentur. et de libro machabeorum. quem quidam ab hebreis scriptum autumant. quidam a grecis. **E**t mortuus est neemias vite benignus. et sepultus iuxta murum quem edificauerat

Post artaxersem regnavit xerxes duobus mensibus. post quem sogaianus mensibus vij. Post quem regnavit darius cognomēto nothus. sub quo egiptus recessit a p̄sis.

Cea etate solis defectio facta ē. et ignis de ethna erupit. plato natus est. ypoocrates medicus claruit. dionisius in sicilia tirannidem exercuit. Post darium regnavit artaxerxes. qui p̄gnominatus est menon. darij et parasitidis filius. Hic ab hebreis dicitur assuerus. Sub hoc historia hester conscripta est.

Sequitur tituli capitulorum in hystoria am hester.

De hester. cap. i.

De octo. cap. ij.

De dario filio arfami. cap. iij.

De alexandro. cap. iiij.

De recusione decem tribuum. cap. v.

De ptolomeo sorax. cap. vi.

De ptolomeo philadelpho. ca. vij.

De euergete. ca. viij.

De philapatore. ca. ix.

De seleuco. ca. x.

De antiocho epiphane. ca. xi.

Incipit hystoria libri hester. Ca. I.

Ibrum hester trāstulit ieronim⁹ ad petitionē paule et eustochij de hebreo in latinum. et quia i greco corruptus erat per varias editiones. reuelavit eum de archiuis hebreorum. et diligenter trāstulit de verbo ad verbum. Regnavit assuerus ab india vsq; ad ethiopiā super. c. xxvij. prouincias. et erat in susis ciuitate solium regni eius. Tercio igitur anno imperij sui fecit grande conuiuium cū ceteris principibus suis. et inclinis prouinciarum coram se. c. et. lxx. diebus in domo illa mirabili. de qua legitur in hystoria alexandri. cuius columnę erant argenteę. tectum instar firmamenti concameratū habens gemas diuersi coloris. in figuram si-

terum et signorum dispositas. Post hos dies conuiuij inuitauit omnem populū qui erat in susis. et discubuerunt extra domum. vij. diebus in vestibulo orni delectarum. In orto erat vinea habens vites atgenteas. et palmites aureos et botros ex varietate gemmarum distinctos. Sup conuiuantes extensa erant cacumina scilicet tentoria. que appendebantur columnis argenteis et marmoreis. eburneis circulis. interta funibus bisinis atq; purpureis. Lectuli q; aurei argentei dispositi erant sup pauimentū. smaragdino et pario stratum lapide. Bibeant autem omnes i aureis poculis vinum precipuum et abundantans. nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum. licet id moris esset apud persas. Caste quoq; regina fecit conuiuium feminarū in palacio regis. Die autem. vij. cū rex incaluisset mero. p̄cepit. vij. eunuchis vt introducerent reginam in decore suo. vt ostenderet oibus pulchritudinē illius. Que ad imperium regis venire contempsit. Et iratus rex quesitit a septem sapientibus qui videbant faciem eius. cui sententia vasti subiaceret. Et respondit multa. Non lesit te solum vasti. sed et omnes viros regni tui. Nam eius exemplum mulieres parui pendunt imperia virorum. Egrediat autem edictum regis a facie tua. vt ultra vasti non ingrediat ad regem. sed altera melior regnet pro ea. Extēdit edictum in omnes prouincias per epistolam regis. Et dixerunt pueri regis ad eum. Querantur regi puellę virgines et speciose. et tradantur ageo enuchis ad custodiam. et accipiant mundum muliebrē. id est vestes et cultus et ornatus. Unde et ministros talium mundiburdos vocamus. et quecumq; oculis regis placuerit regnet pro vasti. Placuit sermo regi. et iussit hoc fieri. Erat tunc in susis iudeus vocabulo mardocheus. de tribu gemini. qui descendit de transmigratione iechonie.

Historia.

Dixerat nutritius filie fratris edisse. que et hester vocabatur. quam orbatam vtroque parere mardochus adoptauerat in filiam. **H**ec inter ceteras tradita est eunuchis. nec indicauit populum suum. **S**ic enim madauerat ei mardochus. et inuenit gratiam in oculis eunuchi. et accelerauit ei cultum muliebrem. et dedit ei septem puellas. ut eam ornarent et excolerent. **P**orro virgines per septem menses vnguebantur oleo mirrino. et alijs sex quibusdam pigmentis et aromatibus utebantur. ut post annum ingrederentur ad regem. et que respere intrabat egrediebatur mane. nec poterat redire nisi rex ex nomine iussisset eam venire. **M**ardochus autem versabatur in vestibulo domus regie curam agens salutis filie. **T**andem instabat dies quo hester filia abieli intrare debebat ad regem. nec quesitum ab aggeo cultum muliebrem. sed posuit in voluntate eius qui tenebatur puellis dare que cumque petissent. **E**t intrauit ad regem anno septimo regni ipsius. mense. x. qui hebraice dicitur thebet. latine ianuaris. et inuenit gratiam apud regem et fecit eam regnare pro vasso. **E**t celebrauit nuptias per mensem. et mandauit per eos qui aggari dicitur id est cursores requiem in vniuerso regno per tempus nuptiarum. **M**ardochus autem qui frequenter morabatur in babilonia vnde et adducta fuerat hester. transtulit se in susis. **E**o tpe irati sunt regi duo eunuchi ianitores. et machinabantur ut occiderent regem. **Q**uod non latuit mardochum. et indicauit hester. et illa ex nomine mardochi detulit ad regem. **Q**uestitumque est et inuentum. et appensi sunt in paribulo. **E**t traditum est coram rege in annalibus. in quibus reges accidentia temporis sui redigebant. **P**ost hec assuerus exaltauit aman amalechitem qui erat de stirpe agag quem samuel trucidauit. et adorabant eum sui regis. preter mardochum qui propter patrias leges coram eo genu non flectebat. **Q**uod attendens amas in-

dignatus est et accipiens eum hebreum esse ait. **P**er se liberi sunt. et in gentibus. hic autem suus dedignatur. **E**t disposuit perdere iudeos qui erant in regno assueri. veteri motus odio. quia iudei teleuerant amalechitas. **D**uodecimo itaque anno regni assueri. mense primo missa est soris in vrbem que hebraice dicitur pbur coram aman quo die et quo mense gens iudeorum deberet interfici. et exiit mensis. xij. **T**unc ait aman ad regem. **I**nterest regi suare pacem. **N**ouerca autem pacis est dissimilitudo. **E**st enim gens in regno tuo dissimilis ceteris. nouis vrens legibus. insuper et regis scita contrarius. **E**xpedit tibi ut non insolenscat. **D**ecerne ergo ut pereat. **E**t ne dispendium sentias in tributis. decem milia talentorum. appendam archarius gaze tue. **T**ulitque rex anulum quo utebatur. et dedit illum aman dicens. **A**rgentum tuum tibi sit. et de populo age quod tibi placet. **T**unc scripsit aman ex nomine regis literas anulo regis designatas in omnes prouincias. ut occiderentur iudei a paruulo usque ad senem. et bona eorum dissipentur. xij. die mensis. xij. **S**tanique in susis pependit edictum. **Q**uod cum legisset iudei fleuerunt. **S**ed et mardochus indurus est sacco. et aspectus cinere magna voce eiulabat pre foribus palatii. **N**on enim fas erat induros sacco intrare palacium. **Q**uod cum accepisset hester. **A**sternata est. et misit euestem quam indurus intraret ad eam. quam accipe. et noluit. sed significauit ei per eunuchum causam fletus et exemplar edicti quod pendebat in susis misit ei. monens eam. ut intraret ad regem. et supplicaret ei pro populo suo. **Q**ue respondit. **J**am xxx. diebus non sum vocata ad regem. et decretum est. ut qui non vocatus accesserit moriatur. nisi forte rex auream virgam ad eam extenderit. **R**ursumque mardochus ad eam. **Q**uid scis vtrum idcirco ad regnum veneris. ut in tempore parareris? **S**i nunc silueris. palatium liberabit dominus populum suum. et tu et domus

patris tui peribitis. **T**unc mandauit hester mardocheo vt omnes iudei qui erant in susis per triduum ieiunarent et orarēt pro ea sed rīpa ieiunauit. **D**ie autē tertia indura regalibus. stetit in atrio dom⁹ contra basilicam regis cū duab⁹ puellis. qm̄ vna incubentē sustinebat. altera sequens longitudinem vestis summis digitis de-
porabat. **A**t rex sedebat supra solum contra ostium domus. **Q**ui cū respexisset eaz toruo vultu. collapsa est. **C**unq; vidisset hester lapsam. placuit ei. et extendit cōtra eam auream virgam. **Q**ue confurgens et accedens. osculara est summitem virge. et ait rex. **Q**uid vis hester? **Q**uicquid perieris dabo tibi. **Q**ue rñdit. **O**bscero vt venias ad me hodie. et aman tecum ad cōuiuuium. **E**t surgens venit ad eā. et fouēs eam gremio. consolabatur dicēs. **N**oli timere. pro subditis lex data est. tu vero mihi conregnas. **V**eneruntq; ambo ad conuiuuium regine. **C**unq; rex bibisset abundanter ait. **P**ete quod vis hester. et imprecabis. **Q**ue respondit. **O**bscero vt veniat cras rex et aman ad conuiuuiū. et iudicabo eis cor meum. **E**gressus est itaq; amā letus. **C**unq; vidisset mardocheum non assurrexisse sibi indignatus est. et puocās vxorē et amicos. exposuit eis omnē gloriā suam. addens qd eum solum cum rege hester vocauit ad conuiuuiū. **V**eruntamē se nil habere reputabat. dum viueret mardocheus. **E**t dixerunt ei. **I**ube parari trabem. l. cubitorum. et suggere regi. vt appēdatur mardocheus in ea. vt siceas letus cum rege ad conuiuuium. **E**t iussit parari crucem. **N**octem illam rex durit in somnē et iussit sibi legi annales. **E**t ventum ē ad locum vbi scriptū erat qd mardocheus nūciauerat ei facinus eunuchoz. **E**t ait rex. **Q**uid honoris psecutus ē mardoche⁹ pro hac fide? **E**t dixerunt ei. **N**ihil. **E**t quesit uir rex quis esset in atrio. **E**t dixerunt pueri aman. **I**pe enim intrauerat. vt suggereret regi de morte mardochei **C**ūq; voca-

tus intrasset aman. dixit rex ad eū. **Q**uid debet fieri viro quem rex vult honorare? **Q**ui cogitans pro se dictum esse. respondit. **D**ebet indui stola regia et coronari diademate. et sedere super equum regis. et primus de principib⁹ teneat equū. et per ciuitatem incedens clamet. **S**ic honorabitur quem rex voluerit honorare. **D**ixitq; ei rex. **F**estina. et fac vt locutus es mardocheo. **C**auē ne quicq; ex his que locutus es ptermittas. **E**t fecit aman mardocheo vt locutus fuerat. **Q**ui prius renitebatur putans sibi illudi ab aman. sed pgnitauit veritate consensit. **E**t rediit mardocheus ad fores palacij Aman vero festinabat in domum lugens et operto capite. **E**t dixit ei amici eius. **S**i de semine iudeoz est mardocheus ante quem caderecepisti. non poteris ei resistere. sed cades. **E**t ecce nuncijs regis compellebant eum intrare. et intrauit cum rege ad conuiuuiū. **E**t ait rex. **P**ete quod vis hester. **Q**ue respondit. **D**ona mihi animam meam et populum meū ne pereamus. **E**t inam in seruos venundare nō et gemens tacerem. **E**t ait rex. **Q**uis est qui hec audeat facere? **Q**ue respondit. **H**ostis noster est iste aman. **Q**uō ille audiens obstupuit. **R**ex autē iratus surrexit et intrauit in ortum. aman vero supplicabat regine pro anima sua. **C**unq; reuersus esset rex. reperit aman corruisse super lectulum in quo iacebat hester. et ait. **E**tiam reginam vult opprimere me presente. **E**t dixit arbona eunuchus. **E**n lignum quod parauerat mardocheo stat in domo amā. **E**t ait rex. **A**ppendite illum in eo. **E**t suspensus est aman in patibulo. et dedit rex hester domum aman. **E**t ingressus est mardoche⁹ ad regem. **C**onfessa est enim hester. qd paruus eius esset. **E**t dedit rex anulum mardocheo que aman recipi iusserat. **H**ester autem constituit mardocheum super domum suam. **Q**ue iterū flens procidit ad pedes eius. supplicans. vt veteres literas quas scripserat aman ptra iudeos nouis

epistolis irritari. Et acquieuit rex. Et scripsit mardocheus literas anulo regis sigillatas ad principes prouinciarum. ne occiderentur iudei imo illos qui parati erant ad occisionem iudeorum interficerent iudei. et manus principum esset cum eis. Et factum est nomen iudeorum celebre. ita ut plures de gentibus religioni eorum iungerentur. Et recordatur est mardocheus somnium quod viderat. et interpretationem eius intellexit. et hoc erat somnium. Apparuerunt ei voces et tonitrua et terre motus super terram. Et ecce duo dracones parati contra se in prelium ad quorum clamorem nationes excitare sunt ut pugnant contra regem iustorum. et fuit dies illa tenebrarum et discriminis. Et turbata gens iustorum clamauit ad dominum. et ecce fons paruus creuit in flumen maximum et orta est lux magna. et humiles exaltati sunt et deuotauerunt inclitos. Porro in secunda epistola quam scripsit per iudeis excusauit se rex in hunc modum. Ne putatis si diuersa iubemus ex animi leuitate venire. sed pro necessitate temporum ferre sententiam ut reipublice possit utilitas. Multi sublimati a regibus. honore collato abusi sunt in superbiam. et in ipsos qui dederunt moliuntur insidias. Aman et animo et genere macedo. et ex obliquo com maculans genus persarum adeo intumuit. ut regno nos priuare niteret et spiritu. Nam mardocheum cuius fide viuimus et consortem regni hester cum omni genere sua nouis machinationibus expetit ad mortem cogitans. ut illis interfectis. nostre insidiaretur solitudini. et regnum persarum transferret in macedones. Nos vero nutu dei uiuentis cuius beneficio patribus nostris regnum traditum est. et usque hodie custoditum iudeos absoluiimus. et hostes eorum interfici iubemus. Igitur. xiiij. die mensis. xij. percusserunt iudei hostes suos plaga magna per prouincias usque ad lxx. milia. Quarta decima vero die cele-

brauerunt conuiuia cum gaudio. particulas sibi inuicem mittentes. In suis vero interfecerunt. d. viros. Et in. xiiij. die obtrunxit hester a rege. ut adhuc occideretur in suis hostes iudeorum. et suspensi sunt decem filij aman. et de alijs circiter. ccc. perierunt. Et ideo iudei qui habitabant in suis duobus diebus occisioni vacantes. xv. die conuiuia celebrauerunt. Et propterea mandauit hester et mardocheus hos duos dies in numero solennitatum recipiet dies phuri. id est sortium obseruari. a iudeis ut memoriam facti nulla deleteret obliuio. Hos tamen dies vocari ioseph conuersatores eo quod iudei de merore iudicium conuersi fuerant. Scripsit etiam mardocheus ad iudam summum sacerdotem in ierusalem. qui patri suo helisaphat successerat. ut dies isti solennes haberentur in iudea in sempiternum. In diebus autem fueri athenienses. xiiij. literis uti ceperunt cum antea. xvi. tantum uterentur. Senones galli duce brenno romam inuaserunt. et excepto capitolio incensam vastauerunt. vi. mensibus tribuni militares pro consulibus esse ceperunt. Obijt anaxagoras philosophus et erachus tenebrosus et democritus. et socrates in carcere venenum bibit. diogenes et socrates claruerunt. Aristoteles audiuit platonem. xviiij. annum agens.

De octo. Cap. II.

Dist assuerus regnauit artaxerxes. qui ocbus dictus est. Sic misit vagosum prefectum in uersis regionibus trans flumen. Erat autem in iherusalem summus sacerdos iobannes. qui iude patri suo successerat. Erat autem frater iobannis ihesus. qui ad pontificatum aspirabat. et propterea vagosi familiaritatem sibi comparauit. Quia confideria ihesus altercatus in templo aduersus iobannem. adeo incitauit fratrem ut eum interficeret. Cum vagosus indignatus ascendit in iherusalem. Cumque prohiberent

eum ab ingressu templi. Respondit **V**iduo ego sum cadauere quo templum p/phanastis. Et ingressus in templum spoliavit illud. Et imposuit iterum ministris templi tributa et annonas anni. vij. a quibus per interventum esdre absoluti fuerat. Porro artaxerxes scilicet ochus. egiptum ad suum reuocauit impium. nechanabo rege in ethiopia pulso. in quo egiptorum regnum destructum est. Idem ochus apodasino iudeorum capta in bircaniam accolat translatos iuxta mare caspium collocauit. **E**o tempore romani gallos superauerunt Demostenes et yfocrates clamauerunt. Obijt plato. post quem pseusippus tenuit achademiam.

De dario filio arfami. Ca. III.

Regnavit ochus rex regnavit filius eius arfamus.

Et mortuo iohanne in iherusalem successit ei filius eius iadus in sacerdotium. **P**ost arfatum regnavit filius eius darius.

Hic prefecit regionibus trans flumen saraballam. de genere cuthorum. ex quibus samarite descendunt. Erat autem iado frater manasses ad pontificatum anhelans propter quod ysacham filiam saraballe duxit uxorem. Cunctis ministraret in sacerdotio indignati sunt iherosolimites. et iuebant eum recedere ab uxore. aut non introire sacrum. Itaque manasses cum uxore transtulit se ad focerum suum. Qui pollicitus est ut edificaret ei templum instar iherosolimorum super montem garizim. sed hoc cum sententia regis faciendum erat.

Interim autem perdidit ei abisam vel abiglam qui est mediterraneus vicus tyrorum et insignis. Et transierunt ad manassen plures de iherosolimitis. quibus saraballa pecunias ministrabat. terram colendam deputabat. et habitationem. **E**o tempore manlius torquatus consul romanorum. filium suum virgis cesum securi percussit. quia contra imperium consulum euz

hostibus pugnaverat. et tamen expugnauerat. **D**e alexandro. C. IIII.

De idem tempus

Philippus rex macedonum. per insidias peremptus est a pausania. trahente genus ab hereste. Cui successit alexander filius eius adoptivus. quia legitur notanabi filius vice simum agens annum. Qui volens obtinere siriā. transiit hellespontum. Et congregati sunt aduersus eum duces darij qui erant trans flumen. et super granicum fluvium expugnauit eos. Cunctis percussisset lidiam et yconiam. puenit ad loca pampulie. Tunc darius filius arfami electum collegit exercitum et transiit eufraten et montem cilicie taurum sperans in cilia eum expugnare. Tunc gaudius est saraballa. putans quod pro victoria occurreret dario. et edificationem templi ab eo impetraret. quod pollicitus erat genero suo. ipse quidem longeuus a preliis vacabat. sed aliter quam speraret euenit. **M**aximus est darius a macedonibus et capta matre eius uxore et filijs. ad persas fugiens remeavit cum paucis. Tunc alexander cepit aspirare ad monarchiam orientis. et intras syriam cepit damascum. et subiugata sidonem tyrum obsidebat. Tunc saraballa eligens de suis. vij. milia in alexandriam profectus est in auxilium. dicens se libentius obsequi ei quam dario. et quod loca constituta sub potestate sua ei contraderet. et grate susceptus est ab alexandro. **P**osterea dixit ei se habere generum manassen fratrem principis sacerdotum gentis iudee. multosque alios cum eo presentes ex ea gente quos velle aiebat sub eo templum constitutis locis edificare. quod profuturum alexandro testabatur. quia potentia iudeorum in duo diuisa non rebellaret.

Concedente vero alexandro omni studio edificauit saraballa in templum et alia

Ecce tercio legitur templum edificatum a salomone in iherusalem in egipto et

Historia

re qđ pmanſit vſꝫ hoc a ſaraballa.
qđ ad deſtructionem factaz per romanos
et in eo manaffen pſtituit pontificē. Por
ro dum alexander erat in obſidione tyri.
ſcripſit epistolam ad principē ſacerdotꝝ
in irim. inuitans eū vt ſibi preberet auxi
lium. ⁊ exercitū venalia prepararet. ⁊ red
deret ſibi tributa que prius dario confere
bat. Et rñdit iadus ſe dario ſacramentꝝ
dediſſe. ne eo viuente poſſe transcendere
conſtituta. Tunc comminatus eſt alexan
der genti iudeoz. qđ per eum diſcerēt. qui
bus deberent conſtituta fuare. Tunc inie
ctis aggeribꝫ tyrum fecit continentē. id ē
cum prius eſſet in ſula. fecit eaz contermi
niam terre. qua vaſtata gazā obſedit. Et
mortuus eſt ſaraballa. Alexander autem
capta gaza in iheroſolimam feſtinabat.
Et timentes iudei clamauerunt ad dñm
et immolabant hoſtias. ⁊ iadus orabat p
gente. Qui cum poſt ſacrificum obdoꝝ
miſſet. precepit ei deus vt conſideret. ſer
tiſqꝫ. id eſt corinthis ciuitatē ornaret. et ipſe
pontificalibus idurus. et reliqui ſacerdo
tes cum eo legitimis ſtolis induti obuiā
erirent alexandro. Ipſe ſurgens a ſopore.
oraculum omnibus indicauit. Audiensqꝫ
non longe eſſe a ciuitate alexandrum. pro
ceſſit cum ſacerdotibus ⁊ ciuium multitu
dine ſacra. ad locum qui ſaphim appella
tur. quod latine tranſlatum ſcopulum ſo
nat. vnde iheroſolima et templum domi
ni videri potuiſſent. Et factum eſt contra
ſpem omniū qui ſequebantur regem. Nā
alexander intuens antiſtitem pontificali
ſtola in ſignem. et ſuper cydarim laminaz
aureā in qua ſcriptum erat nomen dei de
ſcendit de equo. et adiit eum ſolus. et no
men dei adorauit. et pontificem veneratꝫ
eſt. Et obſtupuerunt principes exercitus
et ludificatam regis mentem putauerūt.
Solus pathemius queſiuit ab eo. cur ſa
cerdotem gentis iudee adoraret. Et rñdit
Non hunc adorauit ſed deum. cui princi
parum ſacerdotꝝ gerit. Nam per ſomniū

in tali habitu deū proſperi. adhuc in licia
ciuitate macedonie conſtitutus. Dumqꝫ
mecum cogitarem. vtrum aſiam poſſem
obtinere. iuſſit me conſiderare. Nam ipſe ex
ercitum meum perduceret et perſarū mi
hi traderet principatum. Nunc autē pri
mo vidi in hoc ſacerdote ipſius effigiez. et
que mihi promiſit prouētura conſido. et
propterea deum adorauit. et hominem ve
neratus ſum. Et ingreſſus eſt urbem alex
ander. et in templo ſacrificauit deo ſecū
dum ſacerdotis oſtenſionem. Et attulit
ei danielē. in quo ſcriptum erat. quē
dam grecorum perditurum perſarū potē
tiam. et arbitrans de ſe ſcriptum eſſe gau
ſus eſt. Et in craſtinum conuocans popu
lum iuſſit petere que vellent. Et ipſis pe
tentibus conſeſſit iudeos vbiqꝫ pñs vti
legibus. et ſeptimum annum ſine tribu
tis eſſe. ppter ſabbatum terre. quia ſeptio
anno non colebatur terra. Et exinde ad a
lias ciuitates profectus eſt. Tunc ſamari
te videntes eius munificentiam circa iu
deos. cognatos ſe dixerunt eſſe iudeorum
originem ſuam ab eſtraym ⁊ manaffe re
cententes. Et poſtulauerunt vt templꝝ
eorum in gariyim honoraret. qđ in reditu
ſe facturum promiſit. Cūqꝫ peterent ab
eo relaxationem. vij. anni. queſiuit qui eſ
ſent. Et dixerunt ſe hebreos. Cūqꝫ adde
ret vtrum eſſent iudei. negauerunt ſe iu
deos eſſe. Et reſpondit. Iudeis tantū hec
conceſſi. Porro nos ſub ſilentio pertran
ſimus. qualiter alexander darium vicar
porum. et quomodo conſuluit arbores ſo
lis ⁊ lune. et cetera ammiratōne digna. qđ
preceptorū ſuo ariſtoreli per epistolam in
dicauit. ad ea que circa populꝝ dei geſta
ſunt feſtinantes.

De reſuſcitacione. x. tribuū. Ca. V.
Et cum veniſſet
alexander ad montes caſpios. miſerūt ad
eum filij captiuitatis decem tribuum. Ex
edicto enim tenebantur egredi non licere

postulantes ab eo egrediendi licentiā Cū
 q̄s quefisset causam captiuitatis . accepit
 eos recessisse a petre a deo israel . vitul' au'
 reis imolando ⁊ per p̄phetas dei predictū
 esse eos a captiuitate non redituros Tūc
 respondit q̄ artius eos includeret . Cūq̄
 angusta viar' obstrueret molib' bitumi'
 natis . videns laborem humanū nō suffi'
 cere . orauit deū israel . vt opus illud p̄ple'
 ret . Et accesserunt ad seinuicez p̄rupta
 montiū . et factus est locus inmeabil' . Ex
 quo liquido apparet nō esse dei voluntatē
 vt exeat . Egredientur tñ circa finē mōdi .
 magnā hoīm stragem facuri . Et vt ait io
 sephus . Deus quid factur'us est . p̄ fidelib'
 suis si tñ fecit . p̄ infidelib' : Cūq̄ redi'
 set alexander in babilonē sumpro veneno
 vsu lingue amisit . ⁊ extremā voluntatē
 suā scripto expressit . Et noluit monarchi
 am suam in aliquē transferre . ne aliquis
 par ei in potentia apud posteros legeret .
 et .xij. quos ab adolescentia sua socios ha
 buerat . regni successores i'stituit . Hec au
 tē institutio nō sterit . Nā .iiij. ex his tan
 tū alijs abieciis regnauerūt . sicut i' histo
 ria danielis est comprehensum . Morsuus
 est autē cū esset annoz .xxx. duoz . et .xij. an
 nis regnauit . Et dō a quibusdam q̄ .xij. a
 lerandrias edificauit . p̄ numero annozū
 quib' regnauerat . Ip̄e in amone cōdidit
 paratōmū . i. virtutis sue iudiciū scilicet
 arcum triumphalem .

De ptholomeo sot̄er . C. VI.

Et regnauit post
 eum in egipto ptholomeus . qui
 p̄gnominatus est sot̄er . Qui cum regno
 suo adieciisset siriā . apposuit vt adieceret ⁊
 iudeā . Erascens in ierlm die sabbati .
 sciens ea die iudeos arma nō moturos .
 sub simulatōne sacrificandi deo nullo cō
 tradicente intrauit . Unde scōm iosephū
 ovidius s̄bararchides iudeos ridiculos
 appellauit . qui p̄ superflua superstitione
 graue dñiū sustinuerūt . Ptholome' nā

q̄s multos de iudea ⁊ gari . i captiuos tra
 hens ad egiptū redijt . Et venditiom ex
 ponens eos a negotiatorib' nationum di
 stracti sunt et dispersi . Et per hāc captiui
 tatem licet non fuerit generalis . diffusi
 dispersi sunt in nationes . Unde in acrob
 apostolor' legitur . puenisse i ierlm iudeos
 ex omni natōne que sub celo est . Iado pō
 tifici successit filius eius omas . cui successit
 filius eius simō iustus . cui successit fra
 ter suus eleazarus pro omia filio simonis
 adhuc puero . **E**o tpe apius claudius
 cecus rome claruit . qui aquas claudias
 induxit . et viar' apiam strauit . Theopha
 rus phūs claruit . qui a diuinitate loquen
 do vt ait cicero no
 mē accepit . cēsu ro **Q**uia p̄ hoc mune
 me agitato inuen
 rum cuiū deprebē
 ra sunt ciuium . cc .
 dunt .
 lxx . milia . conditesunt a romanis arimi
 num ⁊ beneuentum .

De ptholomeo philadelpho . C. VII.

Ptholome
 um sot̄er regnauit i egipto phi
 ladelphus . Hic studiosus et libroz cupi
 dus . demetrium bibliothecę sue p̄fecit .
 Cūq̄ quefisset ab eo de numero librozū
 xx . milia adesse respondit . sed paulopost
 tpe vsq̄ ad .l . milia posse peruenire dixit .
 Et nunciatū sibi dixit apud iudeos esse le
 gem ore ip̄us dei editam . et digito ip̄ius
 scrip̄tam . pro qua sūmope laborandū esse
 dicebat . vt in grecum couersa eloquium .
 in archiuis regalibus haberetur Hec enī
 erat lex dei quem philopbi zena dicūt . id
 est viuētē . zeni enī viuere vel vitam so
 nat . quem vulgus appellat iouē . Et ad o
 stendēdam legis eius sanctitatē addidit .
 q̄ non nisi a dei viuētis cultorib' transf
 ferri potuisset . Nam et theopompus cum
 historijs quas scribebat eam voluisset in
 terferere . versus est in amentiam per dies
 xxx . Theoretus quoq̄ pro causa eadez fa
 ctus est cecus . et penitentes sanati sunt .

Historia

Et suggestit regi. vt scriberet pontifici iudeorum vt iudeos hebreæ & grece lingue peritos ad ipm dirigeret cum lege dei. qui ad eam transferendā sufficeret. **Q** vt impetraret munera cum epistolis mittenda censuit. **A**derat ibi aristheus. qui longo tēpore iudeoz calamitati ppariēs oportunitate liberandi eos iuuenta ait. **Q**uomodo quod postulas obtinebis. tot iudeis in regno tuo fuentibz. **S**olue itaqz eos et nil gratius erit pontifici iudeoz. **N**ec ob hoc qd dico me iudeoz affinē estimes. sed quia scio tua interesse. si factorem omnium deum honoraueris. **E**t liberauit rex de iudeis. c. xx. milia. dans omnis eoz pro capite. c. xx. dragmas argenti. **C**unqz dixisset rex hoc magnū esse. dixerūt. **M**agnū quidem est. sed non regi munifico. **T**ūc scripsit rex eleazaro in hunc modū. **G**entem tuam que secus nos erat libertate donauit arbitrans hoc deo esse iocundum quoz quosdam militie assignauit. alios quoz fidem approbauerat constitui in palacio. **L**eges vero vestras in nostra bibliotheca reponere decreui. **B**eneqz facies mittēdo nobis viros seniores. qui valeant interpretationē earū caute nobis relinquere. **T**ransmisi modo argenti. c. talenta. pro immolationibus faciendis. et separaui. i. talenta auri ad crateras & ligatoria facienda. & gemmas sine numero ad artificum operationem. **T**u manda nobis. que ex his volueris fieri. qd gratius amplectemur. **T**ūc mittens ad eū eleazarus. qd postulabat rescripsit ita. **A**d interpretandā legē quaz postulas misi viros seniores de vnaquaqz tribu. vi. legem ferētes. **T**ueāt pietatis erit iusticie. ad nos eā caute remittere. **H**i sunt lxx. interpretes. qui licet. lxxij. fuerint more sacre scripture. lxx. dicuntur q

Quia et si decez tribus capte fuerunt multi in latuerant qui fugerant in iherusalem quidaz etiā ad samaritanos ppter quā cōmixtionem samaritani dixerunt se esse hebreos

modicum numerus. vt supra capit. si sup aliquā summani supercreuit sepe subricet. **Q**ui cum venissent ad regē benigne ab eo collecti sunt. non tamen ad regem intromissi vsqz in diem quintum imminebat enim ea die solemnitas triphalis pro triumpho. scilicet quodā. quē maiores sui eadem die habuerant. **E**a igitur die suscepit eos quos coram vniuersitate principum decreuerat honorare. **P**ro susceptionem vero duodecim diebus fuerunt cum rege. et saccatus est ab eis qd corde suo disposuerat. et precipue de duobus. de cognitione dei & gubernatione regni. **C**unqz instruxissent euz de regni administratione. plenius disputauerunt de vno deo colendo. et qd nulla creatura deus esset. **I**nde est qd vbiqz occurrit eis de trinitate. vel sub silentio transierunt. vel enigmatice trastrulerunt ne tres deos colendos tradidisse viderentur. **S**i militer et de incarnatione verbi. facientes. vt in ysaya. **Q**ui cū dixisset puerum vobis nasciturum. et addidisset. vi. ei noia quoz vnū est deus. pro illis. vi. nominibus transfulerunt magni consilij angelus ne viderentur tradidisse hominem deificatū. **T**unc ostenderūt regi rotulum quez attulerāt. **N**ec sufficiebat admirari rex cartarum tenuitatem & compaginationem. que oculis deprehendi non possit. qd littere auree cātoze cartarum adeo legibiles apparerēt.

Unde in ysaya. et vocabit nomē eius ammirabilis cōsiliarius. deus fortis. pater futuri seculi pnceps pacis. **P**ro his omnibz transfulerunt magni consilij angelus. qd translatione vsus est gregorius. qui ecclesiasticum officium ordinauit. quoz translatione vniuersitatis vbiqz vel positi vel alterius auctoritatez inducit cū in ecclesia translatione iero. vel vulgari vtaf in his omnibz.

Introduci autem sunt in domum regis
lectis mare secretam. que erat ad negocio
rum deliberationem. Et date sunt eis cel
le singule. et quicquid visum est eis opo
tunū et comodū ad interpretandū. Diluclo
egrediebant ad o
prandū regi bona
et policronitudi
nem. Tunc laua
bant se ad mare se
cundum purificati
onem iudeoz. post
ea interpretabantur
vsq; ad horam no
nam. Inde transi
bant ad cibum. et
requiem et psu
mauerunt opus.
Iux. duob; diebus
Unde quibusdam
visum est qd non
transulerunt tunc
nisi pentateuchum
Postea vero. vel
postq; redirent. vel
post aliqui ex eis ad regem redeuntes tra
stulerunt psalmos et pphetas. Verū tamē
si miraculose factum est vt dicit augusti
nus. qd vna et eadem sine dissonantia
inuenta sit editio vniuscuiusq; eorum mi
nus miraculose fieri potuit. vt in tot die
bus interpretari sint legem psalmos et p
phetas. Iero. tñ videtur velle. qd interpre
tationes. vi. dierum in sabbato confere
bant ex omnibus constantes vnam. Nec
mirandum esse hoc asserit. cum esdras le
gem quā per spm reparauerat. postea cu
veteri scriptura que apud samaritanos
erat correxit. Opere completo cōuocauit
demetrius qui super libros magister erat
omnes iudeos qui erant in alexandria. et
de prouincia peritōres. Et lecta est corā
omnib; translatio eoz et approbata. Post
ea delata est ad regē et coram eo replicata
Cunq; peterent interp̄tes a rege dari au

Policronitudō dē
oratio que fit ab ec
clesia pro regib; pō
tificibus p̄ncipib;
terre et op̄rat eis bo
na spiritualia et tem
poralia. et eterna. et
temporis longitudi
nem. Pol̄is enī gre
ce pluralitas larine
cronos tēpus. Ad
huc apud grecos ta
lis consuetudo ē. vt
cum surgunt mane
templum respicien
tes clamant policro
nitudō basilicas. id
est multum tēporis
viuat rex.

toritatem vt immobilis p̄seueraret. hoc
se facturū laudauit. si demū ita caste corri
gerent eam vt quod semel iudicatū foret.
non cogerētur irritare Et remisit eos mu
nerib; honoratos. Elezaro quoq; sum
mo sacerdoti transmisit munera. In tem
plum vero misit preter vasa mentam au
ream. gēmis imp̄ciabilibus insignitam.
cuius crassitudo cum esset dimidij cubiti
tñ materia supabat op̄.

Eo tempore so
stratus farum in
alexandria constru
xit. aratus claruit.
argenteus numus
primus in vrbe fi
guratur. Roma
nos carthagenen
ses nauali p̄elio
vicerunt. metello
consule fugato.

Hoc fuit vnum de
mirabilibus mun
di. vt dicit plinius
Dhar? enī erat tur
ris altissima in lito
remaris ita. nō in
terra fundata. h; su
per caneros. iij. vi
treos posita et tan
te magnitudinis. qd
ignis in summo po
situs in nocte totū
fere litus irradiabat. Sep̄scrū arari ad
miracione est dignum nam in id saxa iā
crata resiliunt.

De euergete. C. VIII.

Philadelphum regnauit frater eius
p̄tolomeus euergetes qui
ab egiptijs euergetes dicitur ē. qd reueci
onē sonat. qd post vastatā syriā et ciliciam et
partē asie inter innumera spolia q̄ cepit.
etiā deos eoz quos cābises in psas trans
uererat reuexit. Iudeoz pontif. xonias si
monis iusti filius. cui successit simon fili
eius. sub q̄ ibūs fili? syrach lib; sapientie
qui ecclesiasticus
dē cōposuit quem
panaretion vocāt
Et predicci sumōis
in eo facit menti
onem. Porro oni
as cum tributa ne
gasset euergeti. ze
Tres libros salo
mō fecit Ecclesiasten
qui sic incipit. Glā
nitas vanitatū. pa
rabolas siue prouer
bia q̄ hebraice mas
lor dicitur. Cātica
k iij

lo legis vel potius
ex auaricia vt dicit
iosephus qui eum
in honorem fuisse
testatur. compulit
regem in iram. Et
missus est legatus
a iudeis etiam inui
ro omnia ad regem.
Ioseph? vir nobi
lis thobie filius et
sororis onie. **H**ic
habuit filium hira
nū. cuius dum pu
er esset probauit
pater prudentiam
tradens ei .ccc. iu
ga boum sine loris
Qui non soluz pa
cem reformauit. s;
remissus est a rege
dux iudee. et finiti
marum regionum.

canticorum. **E**st et
quartus cuius dubi
tat auctor qui prie
dicit liber sapientie
Diligite iusticiam.
Est quintus qui ec
clesiasticus dicitur
cōposuit ihūs filius
syrach **Q**uilibz isto
rū dicitur liber sapientie
qd̄ i eplis notari po
test ab his libris sū
pris. **I**deo aut̄ hāc
appellatiōem sortiti
sunt. quia in quoli
bet istorū sapientia
introducitur loquē
vel quia mores iſoz
mant. vel quia de sa
lute salomōis ppter
ydolatriaz dubitat̄.

Eo tempore enni?
tarentinus a cathone questore romā trans
larus est. parco sumptu contentus. **E**t v
nius acille ministerio. xl. ferme milia gal
lozum a romanis cesa sunt. **A**pod rhodū
collosus magnus terremotu corruit.

De philopatre. Ca. IX.

Dest euergete re
gnauit filius eius ptolomeus
philopater. **P**ost quē ptolomeus epi
phanes **P**ost quē ptolomeus philome
roz. quē vicit rex sirie antiochus magnus
et iudeā sibi subiugauit. **P**ontifex iudeo
rū fuit onias magnus simonis filius. **A**d
quē ad repandum sedus qd̄ legif̄ fuisse i
ter abrahā et maiores suos. lacedomonio
rū rex anius legatos misit. **P**orro antio
chus rex tributa. vij. anni et ministrozum
tēpli q̄ philadelphus relaxauerat a iude
is reuocauit. **Q**ui dū finitimas regiones
sup̄ modū infestaret. delata est res ad ro
manos. **E**t missi sunt ad eū scipio nasica.

et scipio a africanus. et ab infestatiōe sub re
ligione iurisiuradi amouerūt eū. **I**n sup
tulerūt ab eo obsidem filium eius seieucum
primogenitū. quez volens recipere ab eis
tradidit pro eo filium minorem natu antio
chuz epiphane. ita qd̄ esset obses perpetu?
id est nō rediturus. ppter eiusdem antio
chi seiciā. **D**escendit onias in egiptum
ad ptolomeū epiphane sic sup̄ dictum ē.
et occisus est in plide antiochus i sano na
nee. et mēbratim eiectus a sacerdotibus.
Qui in dolo pmiserāt ei thesauros. et cuz
paucis iduxerūt eū in aditū vt sup̄ dicit̄ ē.

De seieuco. Ca. X.

Dest antiochum

magnū regnauit in siria filius ei?
maior seieucus pessimus. sed iners **P**on
tifer iudeoz fuit onias. **N**am omnia transe
unte in egiptū. filius eius simō sedit. p eo
Cui successit filius eius onias. **S**ub hoc
misit seieucus nūciū heliodorū in irim ad
spoliandū p̄mune exariū tēpli.

Quo igressio in tē? **M**ōvafa s; donaria
plū surrexerūt duo in vltis tēpli.
iuuenes de latibulis et occiderūt eū. **V**idet̄
tū iosephus velle angelos fuisse in simili
rudie hominū. **I**n scdo machabeoz libro
legitur. qz apparuit terribilis seſtor equi et
conculcabat eū et p̄fractus ē. et mutus fa
ctus sed nō mortuus. et duo iuuenes deco
ri flagellabāt eū. **T**imēsq; onias indigna
tionē seieuci. orabat ad dñm pro relicto
et iſurrexit **Q**ui rediēs ad regē ait **S**i ha
buerit dñs meus aliquos quoz siniat san
guinē. mittat eos in irim vt spoliēt tēplū.

Eo tpe aristobolus natōe iudeus p̄ri
paticus phūs scripsit p̄mētanos expla
natōnū i moyſe ptolomeo philometoz

De antiocho Epiphane. C. XI.

Antiochus epiphane qui romie
obses erat. p p̄te p̄tem mortuū. scieſq; fra
tris iernā. de regno sirie habēdo p̄sumēs

Hester

dam romam egressus est. Licet quidam tradant eum sub conuenticia senatorum rediisse. Reuersusque in siriā benignus se omnibus et munificus exposuit. Strenuus erat in agendis. et acer in hostes. Unde et a populo agnomiuatus est epiphanes. quod sonat illustris. **E**t mortuo fratre regnauit pro eo. Tunc iniquitatem sibi insitam apuit. quam pro regno obtinendo paliauerat. Tunc surrexerunt in israel filij be hial. introducetes ritum gentium et petierunt ab antiocho ut faceret in iherosolyma. id est lupanaria ephraim. et quod iherosolyma scriberentur antiocheni. et gymnasia in quibus dogmatizabant de ritu gentilitatis. **E**t fecerunt sibi prepuccia. id est non circumciderant paruulos suos. vel quod ritu prepucciarum uiuebant. Quidam tamen volunt quod quedam velamina fecerunt circumcisioni sue. ut in denudatione grecis apparerent dissimiles. **C**ausa uero huius flagitij hec fuit. **O**mas sine liberis duos habuit fratres. iherosolimam et iohannem. qui contendebant de pontificatu. et ut placerent antiocho. declinauerunt ad ritus gentium adeo ut etiam nomina gentium sibi imponerent. **E**t iherosolimam dicitur iason. vel omias. iohannes uero menelaus. **C**umque plures essent cum iasone. supplicauit antiocho de faciendo gymnasio in iherosolyma. **E**t auerterunt cum uini pessimi culpabiles in cibo et violatione sabbati et huiusmodi. **P**ostea antiochus amouit iasonem. et eleuauit menelaum. **Q**ui secutus est omnia in antiochia. **H**ic enim cum uidisset facinus fratrum. descenderat ad regem. si posset mutare animus regis. **Q**uod cum nequiveret sequebatur in antiochia

in asilo. **E**t uenies post eum menelaus? suasit andronico. ut occideret oniam. **Q**ui euocans eum de asilo occidit eum. **E**t iratus rex pro morte iusti. andronicum exiit purpura. et flagellatum per ciuitatem in eodem loco fecit interfici. ubi ille occiderat oniam. **P**orro antiochus cum percussisset egyptum in dolo ascendit in iherosolymam. et pro diuisione. id est dissensione ciuium ad libitum fecit in ea. et percussit multos in iherosolyma. et lugebat omnis terra. **C**umque redisset in egyptum. et esset repulsus pro nuntios romanorum post biennium redijt in iherosolymam in furore. **E**t aperuerunt ei portas fauentes sibi. **E**t interemit contraria sentientes. et expoliauit templum menelao auctore. tollens uasa et lucernas. mensam et sacrificium. et urnam auream. **A**uiculis quoque non abstinuit. **E**t posuit in templo ydolum iouis olympici vel hospitalis vel peregrini. **O**blationes mosaicas fieri prohibuit. altare eremum amouens. et carnem suillam edere. et ydolo immolare coegit iudeos. arcemque muniuit in ciuitate dauid. in qua posuit presidium macedonum. qui iudeis erant in omnibus inhumani. **M**aius quoque circumcidisse filios suos reperissent. suspendebant. et paruulos ad colla eorum. **U**identes autem samarite iudeos hec pati de consuetudine nature sue. se non esse cognatos iudeorum fatebantur. et quod hactenus predicauerant templum supergarizim dei esse maximi negauerunt. scribentes antiocho iu hunc modum. **D**eo epiphani. relatio a sibi iudicis sydoniorum. **M**aius nati propter pestes quandam superstitione sabbatorum secuti sunt. edificantes in garizim templum sine numine. ueniuntque iudices uiri ad nos. et filia iudeis nobis

Historia.

inferūt. dñi ab initio sydones esse noscam
Cohibe iudices tuos ab afflictōe nra. ⁊ tē
plum sup garizī noīe greci iouis vel an/
ruris. i. hospitalis perim⁹ tedicari. Et ad
iudicauit antiochus facere peritōem eoz.

Sequitur titli caploz In historiam
Machabeozum. Libri primi.

De machabeis. Cap. i.

De preljs iude machabei. Ca. ij.

De purificatōe templi. Ca. iij.

De preljs iude. C. iij.

De morte āniochi eupatoris i iudea. c. v.

De demetrio ⁊ nicanore. Ca. vi.

De federe iudeoz cū romanis. C. vij.

De morte iude. Ca. viij.

De ionatha. Ca. ix.

De alexandro. Ca. x.

De demetrio cretensi. Ca. xi.

De antiocho adolescente. Ca. xij.

De simone. Ca. xij.

De antiocho demetrii filio. C. xij.

De morte symonis. Ca. xv.

Incipit historia libri machabeoz. C. I.

Unc multi
iudeoz sponte quidam
timore regis iussa secu/
ti sunt. pbari ⁊o partis
legibz adxerūt. Erat

aūt vir de modin modico iudee vico sacer
dos noīe mathathias. filius iohānis filij
symonis filij asamonei. de vice ioachi. id
estronius illoz. xiiij. q̄s dauid elegit. et in
eundem modū dictus est. zacharias de vi
te abia. Erantq̄ ei filij quinq̄. Iohānes
Simon Judas Eleazarus Ionathas ⁊
quicq̄ suo agnomine censebatur. S; suf
ficiat de iuda dicere. qui dicebatur macha
beus. **Q**ui vidētes mala. induti cilicis plā
xerūt. Et venērūt emissarij directi a rege i
modin. statuentes ydola in loco quibus
coegerent iudeos immolare. Et dixerunt
mathathie. Princeps es in ciuitate hac.
et prior iussa regis imple. Qui clamauit
Et si omnes obediant regi. ego ⁊ filij mei

et fratres mei obediemus legi dei celi. Nō
sacrificabimus. Tūc quidā ex iudeis im/
molauit i medio. Et surgēs mathathias
cū suis trucidauit eū super arā ⁊ nuncios
regis interemit. aram quoq̄ deponēs cla
mauit. Qui dei est seq̄tur me. Et cū omni
tribu sua abijt in solitudine. omnia relin/
quēs. Multiq̄ cū filijs ⁊ vxoribz ad soli/
tudines confugerunt. malentes herbis v/
ti q̄ inquinari. Quos iudices regis pri/
⁹ verbis flectere conabantur vt eligerent q̄
profunt. ne eis tanq̄ hostibus vterentur.
Qui noluerunt eos audire. Tūc emissari/
rij regis aggressi sunt eos in dieb; sabba/
toz. quibz nephas erat eis arma mouere.
et percusserūt quosdam. Alios in spelun/
cis globis fumiferis suffocantes. Et peri/
erūt ex eis. iij. milia. Plures liberati ad/
iuncti sunt mathathie. et eū iudicem sibi
statuerūt. Qui docuit eos pugnare i saby
baris dicens. Si super hoc legem suabv/
tis. eritis hostes legis. dantes causam vt
pereat populus dei. et lex cum populo pe/
ribit. Exinde dicit iosephus. pmaner no/
bis consuetudo pugnandi. etiā si tali die
bella consurgant. Colligensq̄ mathathie
as armatos. aras deposuit ydoloz. immo
lantes quos potuit interemit. pueros nō
circūcisos iussit circūcidi. Et anno vno
hunc gessit magistratuz. Cuncq̄ grauius
egrotaret. cōuocans filios ait. Ego tece
tam proficiscoz viam. Amendo vobis pa/
trias leges. vt pro eis grata mente moria
mini. Nam corpora mortalia sunt sancto
rum vero monumenta immortalitatis or
dinem consequuntur. Concordiam habe
te et symonem propter sapientiam in con
silijs habete parrem. Judam vero ppter
fortitudinem ducem in armis. Et mortu
us est mathathias ⁊ sepultus in modin.
Et planxit eum israel planctu magno. Et
furrerit pro eo iudas machabeus filij ei/
⁹ et factus est quasi leo defendens israel
clipeo suo.

De preljs iude machabei. C. II.

Tunc appolloni-
 mus dux samarie. in virtute ma-
 gna egressus est contra iudam. Judas autem
 occurrit ei. et percussit eum multosque cum
 eo. et reliqui fugerunt. Tulitque spolia mil-
 ra. et gladium appollonij. et erat pugnant
 in eo omnibus diebus vite sue. Seron autem
 dux inferioris syrie. audiens iudam robo-
 ratum tulit sub se constitutos. et iudeos
 transgressores et castra metaturus est. in beth-
 siria. Et occurrit ei iudas. et videns suos
 propter paucitatem et ieiunium desiderans horra-
 batur eos non in multitudine sed in pietate
 te confidere. Et confligens cum siris du-
 ce eorum interfecto persequabatur fugientes
 in descensu montis bethoron usque in cam-
 pum. Et ceciderunt ex eis. dccc. viri. Joso-
 phus dicit. vij. milia. Reliqui fugerunt
 ad marina loca philistinorum. et cecidit ti-
 mor iude super gentes. Audiens hoc anti-
 ochus congregavit omnem propriam virtutem
 et multos ab insulis mercede conduxit.
 Cumque militibus stipendia distribueret vi-
 dit thesauros deficere. Non enim ei omnia
 tributa reddebantur propter seditiones gen-
 tium. et deliberavit ire in persidem. et acci-
 pere tributa regionum. Et reliquit lissiam de ge-
 nere regali super negocia regni ab eufrate
 usque ad fines asie inferioris. et ut nutrirer
 antiochum filium eius donec rediret. Et
 tradidit ei medietatem exercitus et elephan-
 tes. precipiens ut vastaret iudeam et euer-
 teret iherusalem. et genus iudeorum extirparet
 Ipse vero abiit in persidem egressus ab e-
 math. quam repans antiochiam nomina-
 vit. et perambulavit superiores regiones
 Lissias vero elegit ptholomeum. micanorem. et
 gorgiam. viros potentes et amicos regis.
 Et misit cum eis. xl. milia peditum. et vij. mi-
 lia equitum. ut veniret in terram iuda. et appli-
 cuerunt in emaus in loco campestri. Et su-
 peruenerunt syri eis ad auxilium. et multi trans-
 fugerunt iudeorum. et negociatores quidam spera-
 res se iudeorum emere captiuos. Judas

et cum exercitu venit in masphar. et hortatur
 suos sperare in deum dimittentes secundum
 legem nouiter exoratos. et qui possessiones
 paulo ante adquisierant. Et assumpsit gorgias.
 v. milia viros. et iij. milia equites et
 lectos. et egressi sunt circa solis occasum.
 ut per noctem irruerent super iudam. Quod
 prescians iudas statuit et ipse castra hosti-
 um latebre inuadere. et focos plurimos in
 castris derelinquens peruenit ad campestriam
 emaus. Gorgias vero neminem in castris iu-
 deorum inueniens. arbitrans eos fugisse
 se in montes. querebat eos in montibus
 Diluculo apparuit hostibus in castris iu-
 das cum tribus milibus plus vel minus ut
 cumque propter paucitatem. Cumque inopina-
 tos hostes inuaderet. multos occidit. reli-
 quos persecutus est usque ad geferon. et
 campos ydumee et azoti. Et ceciderunt ex
 eis tria milia. Judas vero dicebat suis pro-
 dam preternere. dum adhuc pugna pro gorgia
 superesset. Videntes autem qui cum gorgia
 erant castra suorum incensa. nam fumus a
 longe hoc eis indicabat scientesque suos
 in fugam versos. et ipsi terga dederunt. Ju-
 das vero post plenitudinem victoriae tulit
 spolia multa hostium. ad propria remeans
 et laudans deum. Et adixerunt iude plu-
 res. et fuerunt cum eo circiter. x. milia virorum
 Sequenti vero anno congregavit lissias ex-
 ercitu. xl. milia viros. et. v. milia equitum
 et venerunt in iudeam. Et occurrit illis iu-
 das in bethoron. cum. x. milibus et statim pre-
 cursores prosternens. congressus est cum eis
 Et ceciderunt de exercitu lissie. v. milia vi-
 rosum. Et attendes lissias iudeorum au-
 daciam. et timens eorum desperationem.
 nisi eis viuere cum libertate licuisset. rediit
 antiochia. presidia congregans peregrinorum
 ut cum maiori apparatu rediret in iudeam

De purificatione templi. Ca. III.
Quoties igitur vi-
 ctis antiochi ducibus persuasit
 iudas populo. ut ascenderent

iherosolimam templumq; mundaret. Et
 inuenientes templum desertum. et in eo fru-
 tices pullulasse. planxerunt plactu magno.
 Et elegit iudas milites qui expugnarent
 eos. Qui arcem presidij custodiebat. du-
 m ipse templum a feditate purgaret. Quod
 diligenter emundans eadem die qua de-
 structum fuit. introduxit vasa noua.
 candelabrum. et mensam. araz quoq; et au-
 ro factam. Et posuit vela in ingressu. et ia-
 nuas restaurauit. et deponens altare quod
 statuerat antiochus de lapidibus nouis
 aliud edificauit. et encensatum est templum
 xxv. die decembris. Que dedicatio stetit
 in posterum alijs
 duabus habitis i
 disuetudine. De
 hac dictum est in
 euangelio. Facta
 sunt encenia in iherosolimis. et yes erat.
 Et obrulerunt olocausa in nouo altari.
 et adoleuerunt incensum de calculis igne
 concepto. Et accenderunt luminaria mil-
 ta. et dixerunt festum luminum. vel ppter mi-
 ritudine luminariu. vel qz tuc illumina-
 uerat eos deus sedentes in tenebris. Et sta-
 tuerunt iudam summum sacerdotem. Facta
 sunt autem hec post tres annos quibus replum
 manserat. pphanatum scdm danielis prefa-
 tionem. qua ante. cccc. annos et octo predixe-
 rat. Et solennizauerunt. viij. diebus sub
 braciis scdm ritum scenoplogie. memores
 qd paulo ante in speluncis habitauerant.
 statuente vt posteri p. viij. dies hanc re-
 nouationem templi celebraret. **N**ota qd
 hic habes festum iudeorum per ogdoadem.
 qd non obest. quia non fuit festum ex lege
 Unde iosephus ait. Ab illo tempore et ha-
 crenus illam festiuitatem celebramus vo-
 cantes eam lumina. eo qd preter spem lu-
 men nobis religionis apparuit. Tunc co-
 struxit iudas murum in circumitu ciuitatis.
 et edificauit turres. custodes in eis depu-
 tans. Sed et bethsuram muniuit. vt ea pro
 castello aduersus hostes vteretur. arcem tñ

presidij nondum obtinuit.

De presidijs iude. C. III.

Duxo gentes fir-
 missime reparationem iherusalem
 et robur iudeorum egre ferebant. et perse-
 quebantur eos. Quos iudas viriliter de-
 bellabat. et percussit ydumeos plaga ma-
 gna. Et pugnavit contra thimothuz du-
 cem filiorum amon. et fugauit eum et vasta-
 uit iazer. et redijt in iudeam. Et congrega-
 te sunt gentes que erant in galaad aduer-
 sus iudeos. qui erant in sinibus eorum. Qui
 fugientes in therman. miserunt ad iudam
 vt ferret eis auxilium nunciantes qd festina-
 ret thimothheus capere locum in quem co-
 fugerat. Cuiq; adhuc legerentur epistole
 superuenerunt nuncia a galilea. indicantes
 congregari eos qui erant in ptholomaide
 et tyro et sydone aduersus iudeos. Ergo
 utrobiq; hostibus nunciatis. misit iudas
 symonem fratrem suum cum tribus mili-
 bus electorum in solacium galileorum. Ipse vero
 cum ionatha fratre suo et. viij. milibus ex-
 iit in galaaditidem. relinquens in iudea
 iosephum et azariam duces. vt fuarent
 iudeam. sed cum nullo hostium interu-
 lum committerent. Et venit sinon in gali-
 leam. et contrite sunt gentes ab eo. et pse-
 cutus est eos vsq; ptholomaidem. et tulit
 spolia eorum et iudeos quos traxerant capti-
 uos. et redijt in iudeam. Judas vero et io-
 nathas transeuntes iordanem. ambula-
 uerunt via trium dierum per desertum. Et
 occurrerunt eis nabuthxi et susceperunt eos
 pacifice. et narrauerunt eis que acciderant
 fratribus eorum in galaaditide. et quomodo in mu-
 nitione tenerentur comprehensi. Judas
 vero prius incendit bosoz et spoliavit. Et
 surgens nocte cum diluculo venisset ad ob-
 sidionem. vidit portantes scalas et machi-
 nas vt comprehenderent munitiorem. Et
 venit post eos tribus ordinibus. et inso-
 nuuit tuba. et castra thimothxi agnouerunt
 quia machabeus est. et fugerunt ab eo. et

Machabeoz

eciderunt ex eis fere .vij. milia. et vasta-
uit iudas ciuitates gentium in galaaditi-
de. Post hoc congregauit thimothæus ex
eratum alium et ledit secus torrentem iu-
das vero abiit obuias illis. Et ait thimo-
thæus principibus suis. Si transierit iu-
das ad nos. potens poterit aduersus nos.
Si vero timuerit transire. et castra posue-
rit extra flumen. transeamus ad eum et pote-
rimus aduersus eum. Et transiit iudas
torrentem relinquens post se qui clamaret
neminem remanere. Et contrite gētes fu-
gerunt ad pbanum quod erat in carnaim.
Iudas vero succendit pbanum cum om-
nibus qui erant in eo. Tunc congregauit iu-
das uniuersos israelitas qui erant in ga-
laaditide. et viros et paruulos ut veniret
in terram iude. Cūq; venissent in effron
perierunt a cuius transitu et noluerūt
eis aperire. Et radicauit iudas effron. et
per eam transiit super interfectos. et erat
iudas congregans extremos per totā viam
et exortās. Et transiit iordanem ascēde-
runt montē syon et obtulerūt olocausta
quod nemo ex eis cecidisset. Et redierunt in
eadem die iudas de galaaditide. et simon
de galilea. Interim vero dum aberant io-
sephus et azarias volentes sibi facere no-
men. congressi sunt cum gorgia. et fugerūt
et ceciderunt de populo duo milia. et ma-
gnificatus est iudas in isrl. qui quasi pro-
pheta habebatur. et predixerat iosepho et
azariene egredierentur. Erastauit iudas
ydumeos et philistinim. Et pertransiēs sa-
maria et declinauit in azorū et pūssit aras
et deos eorū. et cū spolijs rediit in ierlm.

De morte antiochi eupatoris in iudea.

Cap. V.

Quoniam hec fierent
in iudea. perambulabat antiochus
superiores regiones. et audiuit esse ciuita-
tē elimaidē in pside opulentā. et templum
in ea locuplex in quo erāt velamīa aurea
et lorice et scuta quę reliquerat alexander. et

quererebat predari eam sed non potuit. naz
elimaitē fugauerunt eum ignominiose. et
nunciatū est in via ei. quomodo fracti es-
sant principes eius in iudea. Et reversus in
furorem iussit agitari suū currū sine inter-
missione. superbe intonas venturū se ihero-
solimā. et facere eā poliandrum iudeorū. Et
statim apprehēdit eum amarus dolor visce-
rum et contigit eum in impetu euntes de
curru cadere. et collisus est. Et manifesta-
uit deus in eo virtutem suam. ut qui sibi
videbatur etiam **Q**uinq; de causis
fluctibus maris in-
perare. et montiu-
altitudines in sta-
tera appendere. in
gestatorio porta-
retur. Et ebulli-
erunt vermes de
carnibus eius. et vi-
uentes effluebant
et fetore illius gra-
uabatur exercitus.
Cūq; nec ipse fe-
rorem suū ferre po-
tuisset. ductus est
ad agnitionem sui
venire. et ait. Iu-
sum est mortalem
subditum esse deo. et vouebat se liberatu-
rum iudeos. et pares atheniensibus factu-
rum. Pollicebatur quoq; se futurum iu-
deum. et in omni loco predicaturū dei po-
testatem. et desperans scripsit omnia hec
ad iudeos. orās ut fideliter adhererēt an-
tiocho filio eius. Cūq; profiteretur se pa-
tri hoc propter templi violationem. mira-
tus ē iosephus polibiū virū bonū dixisse.
ideo perisse antiochum. quia voluit tem-
plum diane in perfide deuastare. Nā qui
nullatenus egit peccatum sed tantum co-
gitauit. nullo reatu tenet. Sic patet scōz
opinionem iosephi. quod lex cohibebat ma-
nū. et non animū. Tūc vocauit antiochus
philippum collactaneū suū. et constituit

Historia.

eum tutorem regni. dās ei diadema et stolam et annulum ut ferret ea ad antiochum filium suū. et poneret eū super solium regni. Et mortuus est antiochus peregre in moribus et miserabiliter. Quod cum accepisset lissias constituit antiochum quem nutrierat regem et vocauit eum eupatorē. Tunc cogitauit iudas ut obsideret eos qui erant in arce presidij. et fecit balistas et machinas et confortauit aggerem. Tunc egrediuntur quidam de obsessis. et adiunxerunt se illis aliqui ex impijs israel. et uenerunt ad regem et dixerunt. Quousque non uidecas nos. qui decreuimus seruire patri tuo et tibi. Ascende et libera obsessos tuos. et redde nobis hereditates nostras. Et iratus rex uelementer collegit exercitum. Sed et de regnis alijs uenerunt ad eum aduocati et erant. c. milia peditum. et. xx. milia equitum. et elephantes. xxxij. Et applicuit ad bethsuram. ut expugnaret eam. et recessit iudas ab arce et admouit castra contra castra regis. Et ordinauit rex diluculo exercitum. et ostenderunt elephantis sanguinem uide et mori. ad acuendum eos in prelium. et astiterunt singulis elephantibus ad custodiam mille pedites loricati. et equites. d. et turres lignee erant super singulos. et in turre. xxxij. uiri pugnantes desuper. et intus magister bestie. Et distenta est pars exercitus regis super montes. alij per loca ibant humilia. Et resplenduit sol in clipeos aureos et resplenduerunt montes ab eis. et apparuit iudas in prelio cum suis. et ceciderunt de exercitu regis. dc. uiri. Et uidit eleazarus frater iude unam de bestijs ceteris eminentiorem. et arbitrans regem esse in ea. cucurrit per hostes. et subijt elephanti et effodit eum in umbilico. et cadens elephas oppressit eum. Tunc diuerterunt iudei a prelio. et ascendit rex post eos. et capta bethsura. posuitque in ea custodibus obsedit iherusalem. et statuit illic balistas et machinas et ignis iacula et scorpios ad mittendas sagittas et fun-

dibula. Ecce autem non erant in urbe. eo quod septimus annus esset et egressi sunt plures. Tunc audiuit lissias quod philippus redierat a perside. et querebat suscipere regni negocia. et suggessit regi dicens. Desicimus quotidie. et ca nobis modica est. et munitus est locus quem obsidemus. et incumbit nobis ordinare de regno. Demus ergo terras hominibus istis. statuentes ut ambulent in legibus suis. et seruiant nobis. Et facta pace iurauit rex et princeps eius. et intrauit montem syon. et uidens munitionem loci rupit iusiurandum. et destruxit murum in giro. Et reuersus antiochiam. inuenit philippum dominatorem in ea. et vi occupauit ciuitatem.

De demetrio et nichanore.
Cap. VI.

Ad tempore exijt demetrius seleuci filius ab urbe roma. et ascendit in ciuitates maritimas et regnauit ibi. Hunc dum adhuc puer esset patruus eius antiochus epiphanes priuauerat regno. et descendit romam in accusatione patruus. Audiens uero patruus defunctus redijt. et plures receperunt eum. Sed exercitus ligauit antiochum et lissiam ut traheret eos ad eum. Quod cum accepisset ait. Nolite mibi ostendere faciem eorum. Quia germanus meus est antiochus. non deceret me occidere eum. sed uos occidite. Et occidit eos exercitus et sedit demetrius super solium patris sui. Tunc uenerunt ad regem impij ex israel. et alchimus aaronita dux eorum. qui uolebat fieri sacerdos. Et accusauerunt iudam dicentes. Perdidit iudas omnes amicos tuos. et nos dispendit de terra nostra. Virte uirtu cui credis. qui uideat exterminum et vindicet nos. Et constituit rex alchimum principem sacerdotum. et misit cum exercitu

Machabeoz

bachidem in iudeam. Qui misit nuncios ad iudam et fratres eius in dolo loquentes de pace. Et non attendit iudas simonibus eorum. Multi vero de populo crediderunt eis dicentes. Homo sacerdos de semine aaron venit. non recipiet nos. Et egressi sunt ad bachidem. et occidit ex eis sexaginta viros vna die. secundum illud. Sanguine sanctorum tuorum effuderunt in circuitu iherusalem. et non erat qui sepeliret. Alii fugerunt ab eo dicentes. Non est ei veritas et iudiciu. Tunc recessit bachides a iherusalem. et applicuit in bethel. et multos ex eis qui a se refugerant occidit. et projecit in puteum. Et promisit regionem alchim reliquens ei adiutores. et ipse reuersus est in antiochiam ad regem. Tunc alchim? seducebat omnes verbis. et ad libitum cuiusque loquens subito manu valida transfugarum circumspectus est. et fecit mala in iherusalem plusquam omnes gentes. Ad attendens iudas. cessauit exire in regiones. et fecit vindictam in viros de septem. Videns autem alchimus quod non posset iudam sustinere. rediit ad regem. accusans iudam in multis. Et misit rex nicanorem qui cum eo fuerat rome in iudeam. mandans ei euertere populum. Et venit nicanor in iherusalem exercitum. et locutus est ad iudam in dolo verbis pacificis et salutauerunt se inuicem. Sed cum iudas intellexisset insidias. exiit et refugit ad suos. Postea ingressi sunt iuxta vicum capharsalama. et victus iudas fugit in ciuitatem dauid. Et egressi sunt sacerdotes ad nicanorem. supplicantes et ostendentes olocausta que offerebant pro rege. et irridens spreuit eos. et apponens manum capiti iurauit. Nisi tradit fuerit mihi iudas. cum rediero succendam locum istum. Et recessit nicanor a iherusalem. et venit in bethoron. et suscepit exercitum syrie sibi destinatum. Et exiit iudas cum tribus milibus post eum. et commiserunt prelium tertia die mensis adar. et contrita sunt castra nicanoris. et cecidit ipse primus. et fugit exercitus eius armis proie-

ctis. Et egressi sunt de castellis iudee in circuitu. et percusserunt eos usque ad vnum. Et caput nicanoris amputantes. et dexteram quam superbe extenderat suspenderunt ea contra iherusalem. et linguam eius minutatim incisam. dederunt auiibus ad comedendum. Et statuerunt diem illam solennem omnibus annis. Et siluit terra iuda a preliis dies paucos.

De federe iudeorum cum romanis.

Cap. VII.

Unc audiuit iudas nomen romanorum et virtutes eorum quas fecerant in orbe. et quos volebant vel priuabant regno vel exaltabant. et quod cum amicis optime conseruabant amicitias. et in omnibus istis nemo postularat sibi diadema. Et fecerat sibi curias et. cc. xx. consilium. Respublica romanorum prius regibus tractabatur quorum primus romulus. secundus remus post ea per consules. tertio per imperatores. quarto primus fuit iulius cesar. pulus iudeorum miserunt nos ad vos statueret vobiscum societatem. et ut auferatis ab eis iugum grecorum. Placuitque sermo romanis. et scripserunt federis formam. et rescriptum in tabulis eneis miserunt in iherusalem. ut esset ibi memoriale in hunc modum. Bene sit romanis et genti iudeorum in mari et in terra. Et pax in eternum. Quod si institerit bellum romanis. auxilium feret gens iudeorum non accipiens stipendia a romanis. Id ipsum facient romani iudeis. Tunc scripserunt romani ad demetrium. Quare grauaasti iugum tuum super amicos nostros. et socios iudeos. Si ergo iterum adierint nos aduersus te. faciemus illi iudiciu. et pugnabimus tecum terra marisque.

De morte iude. C. VIII.

Interea cum audisset

demetrius. quod cecidit nicanor cum suis. misit rursus in iudeam bachidem et alchimium. et dextrum cornu cum illis. et applicuerunt exercitum ad iherusalem. Et surgentes abierunt in berea. et iudas posuit castra in laisa. cum tribus milibus electorum. Qui videntes multitudinem hostium timuerunt valde. et subtraxerunt se de castris. nec remanserunt cum iuda. nisi. ducc. viri. Sed et iudas corde dissolutus est. nam bellum perurgebat eum. nec habebat tempus congregandi. Et locuti sunt ad eum. qui residui erant. Non poterimus pro eis. sed liberemus animas nostras modo. et reuertamur ad fratres nostros. et tunc pugnabimus aduersus eos. Qui respondit. Absit ista rem facere ut fugiamus ab eis. et superinducamus opprobrium glorie nostre. sed moriamur in virtute propter fratres nostros. Et processerunt cum hostibus et expugnabant cornu dextrum. Qui autem in sinistro cornu erat. venit eis a tergo. et ingrauatum est plium. et cecidit iudas. et ceteri fugerunt. Simon autem et ionathas fratres eius redimerunt corpus ab hostibus. tulerunt illud in modum et sepelierunt in sepulcro patrum suorum. Et planxit eum populus terre planctu magno. et emerferunt iniqui in israel. et facta est fames magna. et tradidit se bachidi omnis regio. Et elegit bachides impios viros. et constituit eos dominos regionis. Qui persequerentur amicos iude. et congregati sunt amici iude. eligentes ionathan in ducem sibi.

De ionatha. C. IX.

Et surrexit ionathas loco iude fratris sui. et querebat bachides eum occidere. Tunc ionathas cum suis fugit in desertum thecue et misit fratrem suum iohannem ad nubuthos amicos suos. ut commendarerent ei apparatus suum. qui erat preciosus. Et exercentes filii zamri. percusserunt iohannem

et tulerunt omnia que habebat. Post hoc numerum est ionathas et simoni fratri eius. quod filii zamri facerent nuptias. et ducerent sponsam ex nadaba. et surrexerunt ad eos thesauri et percusserunt multos in vindicta sanguinis fratris sui. et redierunt ad ripam iordanis. Et audiuit bachides et venit die sabbatorum in virtute magna. Et dixit ionathas ad suos. Ecce bellum ex aduerso. aqua non iordanis hinc et inde. et paludes et saltus. et non est locus diuertendi. Clamate ergo in celum. et pugnemus. et commissum est bellum. Et ceciderunt ex parte bachidis mille viri. et reversus est bachides in fugam. et reversus est in iherusalem. et edificauit in iudea ciuitates munitas. et posuit custodiam in eis. Et accepit filios principum regionis obseques et posuit eos in arce in iherusalem in custodia. Tunc precepit alchimius destruere muros domus sancte interioris. et destruere operiphetarum. Cuius cepisset destruere. percussus est paralisi et mortuus est cum tormento magno. Tunc rediit bachides ad regem. et siluit terra iuda duobus annis. Post quos viri iniqui in israel redierunt bachidem in iudeam. Qui voluit comprehendere ionathan occulte sed non potuit. nam innotuit consilium eius ionathas. Qui comprehendens. I. viros de his qui infideli abatur ei occidit eos. Et secessit ionathas cum suis in bethessi. que est in deserto. et confirmauit eam. Et ascendit bachides in virtute magna. et obsedit bethessen. Et egressus ionathas reliquit simonem in ciuitate. et fecit sibi ionathas numerum. et percutiebat per noctem multos hostium in tabernaculis eorum. Simo vero egressus de ciuitate succendit machinas. et pugnaverunt contra bachidem. et contritus est ab eis. Et iratus est bachides contra viros qui redierant eum in iherusalem. Et multos ex eis occidit. Quod audiens ionathas. misit ad eum legatos pacem componere cum eo. qui libenter accepit. et iurauit se nil mali facturum ionathas omnibus

diebus vite sue. et reddidit ei captiuitate quam prius erat predatus in terra iuda. et redijt in terram suam. Et cessauit gladius ex israel. et sedit ionathas i machinis iudicans ibi populuz. et exterminans impios ex israel.

De alexandro. Cap. X.

Quod tempore ascēdit alexander filius antiochi epi phanes. et occupauit ptholo/ maydam. et regna uir in ea. **Q**uod au/ diens demetrius congregauit exer/ cium. et misit ad ionathan. ut scuz faceret pacem. Et nō cum alexandro

Insuper dedit ei potestatem congregandi exercitum. et obfides qui erāt in arce iussit ei reddi. Et venit ionathan in ierlm. et cepit innouare ciuitatem muniuit montem sion incircū itū. et fugerunt custodes quos posuerat bachides in iudea. Tamen in bethsura a/ liqui remanserunt. que erat eis ad refugi um. Et audiuit alexander promissa que fecerat demetrius ionathæ. et prelia. et uir tes quas ipse fecerat et fratres eius et scri psit ad ionathan dicens. **A**udiuimus de te qd uir potens es et apertus ut sis amicus noster. et nūc constituimus te hodie sum/ mum sacerdotem gentis tue. et ut amic⁹ regis uoceris. Et misit ei purpuram. et co ronam auream. et induit se ionathas sto la sancta in die solenni scenoplxgie. et cō/ gregauit exercitum. et fecit arma copiosa

Quod audiens rex demetrius contrista/ tus est. et remisit ad ionathan in hec uerba. **M**anete in amicitia nostra. et nunc absol uo omnes iudeos a tributis. et potestates atcis que est in ierlm do summo sacerdoti et omnem animam iudeorum que est in

regno meo captiua relinquo liberam gra/ tis. et qd omnes dies solennes sint dies i/ munitatis et remissionis et dies dect eti circa illos. id est tres ante solennitatez. et tres post ptholomaidē et duas ciuita/ res confines eius do summo sacerdoti ad necessarios sumptus sanctorum. et singu lis annis. xv. milia siclorum argenti ad i/ stauranda opera sanctorum. et ad innouā dos muros in iherusalē. et in iu sea sum/ ptus dabuntur de rationibus regis. **J**o/ natbas autem et populus non crediderūt ei. Et complacuit eis in alexandro. et fere bant ei auxilium omnibus diebus. **L**ūc congregauit rex alexander exercitū et mo/ uit castra contra demetrium et fugit exer/ citus demetrii. et cecidit demetrius in illa die. **L**unc misit alexander ad ptholomeū regem egipti dicens. **D**a mihi filiam tu/ am uxorem. Et acquieuit ptholomeus. si gnificans ut occurreret ei ptholomaide. **E**teruuit ptholomeus de egipto et filia e/ ius cleopatra et occurrenti sibi alexandro in ptholomaide dedit ei uxorem. **L**unc a/ lexander uocauit ad se ionathan. et ueni/ ens ionathas ptholomaidē inuenit gra/ tiam in conspectu duorum regum. **E**t re/ nerunt quidam pestilentes ex israel post eum. et accusabant. **S**ed non attendit ad eos rex. sed magnificabat ionathan. et in/ duit eum purpura et scripsit eum inter primos amicos. **S**unt autem quattuor insignia regalia. purpura fibula aurea. diadema et sceptrum et reuersus est iona thas in iherusalem cum gloria.

De demetrio cretensi. Ca. XI.

Quod tres annos uenit demetrius filius demetrii a creta. **H**ic occiso patre i prelio. fugit ad cretenses parentes maternos. Et resum/ ptis uiribus redijt in maritimam pbili/ steorum et in syriam cheles. Et constituit appollonium ducem exercitus. qui prouo/ cauit ionathan in preliū. **Q**ui assumptis

Historia

milibus egressus est de iherusalem. et re-
niens ioppen. expulit inde appollonium. et
obtinuit eam. Et ibat appollonius in azo-
tum et infecurus est eum ionathas. et cō-
miserunt prelium in campo. Et fugerūt
equites appollonij in azotum. et intraue-
runt fanū dagon. vt se tuerentur. Et succē-
dit ionathas ciuitatem et fanū. et eos qui
erant in eo. et fuerunt de occisis in campo
et succēsis in fano fere. viij. milia. Et trā-
siuit ionathas in ascalonē. et receperūt eū
ascalonite in gloria. Et redijt ionathas ī
iherusalem. Et audiuit alexander rex vir-
tutem eius. et addidit adhuc glorificare
ionathan. et misit ei fibulam aureaz. que
solet dari pgnatis regum. et dedit ei acha-
ron et omnes fines eius. Et cuz vteretur
ionathas duobz insignibus regijs forte si-
gnum erat de renouatione regni iudeozū
Et ascendit alexander in superiores ptes
cilicie Et egressus est rex egipti socer eius
in virtute magna et querebat obrinere re-
gnum alexandri in dolo Et aperiebantur
ei ciuitates et occurrebant ei. sicut enim mā-
dauit alexander. Et transiens in singulis
ciuitatibus relinquebat custodias. Et vt
appropinquabat azoto. ostenderunt ei tē-
plum dagon succensum. et cetera demoli-
ta. et eorum tumulos qui occisi fuerāt Et
dicebant. Siefecit ionathas vt inuidiaz
facerent ei. Et tacuit rex. Et occurrit iona-
thas ptholomeo in ioppen et salutauerūt
se. Et abiit ionathas cuz rege vsqz ad flu-
uium eleutherum. et redijt in iherusalem
Cunqz ptholomeus obrinuisset ciuitates
vsqz seleuciam maritimaz misit ad deme-
trium dicēs. Veni componamus pactū.
et dabo tibi filiam meam. Denitet enim
me qz dederim illam alexandro Et tollēs
filiam suam dedit eam demetrio. et recessit
ab alexandro manifeste. Et intrauit
ptholomeus antiochiam et imposuit sibi
duo diademata egipti et asie. Tunc alexā-
der venit contra eum in prelium. et vict' ē
a ptholomeo. et fugit in arabiam ad parē

tes maternos cuz antiocho filio suo. Rex
autem arabum timens virtutem ptholo-
mei occidit alexandrum. et reseruauit filiū
et misit caput alexandri ptholomeo. qui
gausus est. Sed factum est. vt tercia die
moreretur. et regnauit demetrius in solio
patrum suorum. In diebus illis expu-
gnauit ionathas arcem que erat in iheru-
salem. et nunciauerunt hoc demetrio qui-
dā iniqui ex israel Qui iratus venit ptho-
lomaide. et scripsit ionathę ne obsideret ar-
cem. sed occurreret ei festinato. Et elegit
ionathas de senioribz israel. et dedit se pe-
riculo. Et accepit pecuniam multam et ve-
stes. et abiit ad regem. et dans ei munera
inuenit gratiam in conspectu eius. Et li-
cet multi accusarent eū. magnificauit euz
rex in conspectu omnium. et statuit ei pri-
cipatum sacerdotij. et quecūqz habuerat
prius. Et vidit demetrius quia filius ter-
ra in conspectu eius. et dimisit exercitum
in loca sua. et retinuit secum exercituz pe-
regrinum. et inimici erant ei omnis exer-
citus patris eius. Trifon autem erat qui
dam partium alexandri prius. qui vidēs
qz omnis exercitus murmurabat contra
demetrium. iuit in arabiam vt reduceret
inde antiochum filium alexandri in terrā
patris sui. Eo tempore dum demetrius
erat offensus suis misit ad eum ionathas
vt eiceret eos qui erant in arce in iherusa-
lem. et qui in presidijs erant. quia impu-
gnabant israel Et rescripsit demetrius di-
cens. Hęc et maiora faciam tibi cuz fuerit
oportunum. Nunc autem recte feceris. si
miseris mihi viros in auxilium. quia di-
scessit exercitus meus a me. Et misit io-
nathas. iij. milia electorum in antiochia.
et delectatus est rex in aduentu eozū. Et
surrexerunt antiochem. c. xx. milia. et vole-
bāt interficere regē Et fugit rex in aulam
Et misit indeos per ciuitatem. et occidēt
centū milia hominum. et liberauerunt re-
gem. Residui vero ciuium dederūt terre
ras regi et fecerunt pacē. et glorificati sunt

Rachabeoꝝ. i.

iudei et redierunt in iherusalem. Et filuit terra in conspectu demetrii et mentitus ē omnia que dixerat ionathe. et recessit ab eo et verabatur eum valde.

De antiocho adolescente. C. XII.

Ad tempore reuer-
sus est trifon de arabia reducens
antiochum adolescentem. et imposuit ei
diadema. Et congregati sunt ad eum ex-
ercitus quos disperserat demetrius. et pu-
gnauerunt contra demetriū et fugit. Et ob-
tinuerunt antiochus et trifon antiochiā.
Et scripsit antiochus adolescēs ionathe
dicens. Constituo tibi sacerdotium et cō-
stituo te super quatuor ciuitates vt sis de
amicis regis. Et misit illi vasa aurea. dās
ei potestatem bibendi in auro et esse i pur-
pura et habere fibulam auream. Et symo-
nem fratrem eius psituit ducem a termi-
nis tui vsq; ad fines egipti. Et erit iona-
thas. et perambulabat ciuitates. et venit
asaloniam. et occurrerunt ei heronice.
Hocentes vero prius resistentes ei. post-
ea cederunt ei destras. Et accepit obli-
des ex eis. Et misit eos in iherusalem. et pam-
bulabat regiones vsq; in damascū. agēs
regni negocia. Et audiuit ionathas q; pri-
cipales demetrii qui erant in cades galilee
cum exercitu magno volebant eum remo-
uere a negocio regni. Et occurrens illis.
relinquens fratrem suum symonem itra
prouinciam. congressus est cum eis. et fu-
gerunt omnes qui erant cū ionatha p̄ter
duos. Et scidit ionathas vestimenta sua
et orauit. Et aggressus hostes p̄uertit eos
in fugam. Et redierunt ad eum qui recesserant
ab eo. et insecutus est hostes vsq; ad castra
eorum que erant in cades. et ceciderunt
ex eis tria milia. Et redijt iona-
thas in iherusalem. et misit romam reno-
uare cum eis amicitiaz. Sparciatis quo-
q; scripsit quos supra lacedamonios di-
rimus dicens. Et scripsit nobis ari-
us rex vester. sub omnia summo sacerdote

iudeorum quia de genere abrahe estis. et
fratres nostri. et fecimus vobiscum frater-
nitatē. Et tunc memores sumus vestri in
sacrificijs et obseruationibus nostris. sicut de
cer nos meminisse fratrum et nūc misim⁹
ad vos vt innouemus fraternitatem. Et
rescripserunt sparciare. Decora nostra et
possessio nostra vestra sunt. et vestra nostra
et innouata est fraternitas. Et audiuit io-
nathas. q; iterum egressi sunt principes de
metrii cum exercitu multo. supra q̄ prius
et egressus est aduersus eos. Qui cum au-
dissent aduentum ionathe nocte fugerūt
relinquentes focos. alias suos in castris.
Et mane insecutus est eos ionathas et nō
comprehendit. Transierant enim flumē
eleuterus. et diuertit ionathas ad arabes
qui dicuntur zabadei et percussit eos. Si-
mon autem in ioppen declinauit. Audie-
rat enim. q; vellent presidium tradere p̄i-
bus demetrii. et posuit ibi custodes. et re-
dijt ionathas in ihe-
rusalem et innoua-
uit muros in ea. et
muniuit eam val-
de inter arcem et ci-
uitatem. vt esset ci-
uitas singularis in
terra. et nec emant
nec vendant. id est
nō indigentes bo-
nis aliorum. Et tempore cogitauit trifon
occidere antiochum adolescentem. et im-
ponere sibi diadema. sed timuit ionathā
strenuum defensorē antiochi. Et elegit
vt eum prius occideret. scripsitq; ionathe
vt occurreret ei in bethsan. Et venit ad eū
ionathas cum c. xl. milibus virorum. Qui
densq; trifon q; non posset extendere ma-
nus in eum. honorauit eum dans ei mu-
nera. et precipiens exercitibus suis. vt obe-
dirēt ei sicut sibi. Et ait ionathe. Et quid
vexasti populum? Elige tibi paucos et ve-
ni mecum p̄tholomaidem. et tradam eaz
tibi. et reliqua presidia. et exercitū. et vni-
l ij

Historia

uerfos ministeriales regni . et redibo. Et credidit ei ionathas. et remisit in iudeaz exercitum. et retinuit tantum tria milia. ex quibus dimisit in galileam duo milia. Et erant mille cum eo. Cuius intrasset pitholomade ligauerunt eum cives. et omnes qui erant cum eo interfecerunt. Et plantavit omnis terra iuda ionathan. estimans occisum esse. Et dixerunt gentes que erant in circumitu iudee. Non habent principem tollamus de hominibus memoriam eorum. Et congregauit trison exercitum. ut ueniret in terram iuda. et attereret eam. Timens quod populus ascendit in iherusalem. et ait simoni. Tu es dux noster loco iude. et ionathas fratris tui.

De simone. Cap. XIII.

Et accelerauit simon consummare muros iherusalem. et misit exercitum in ioppen. Cognoscens autem trison. quod surrexit simon loco ionathas. misit ad eum legatos dicens. Pro argento quod debebat ionathas frater tuus. in ratione regis detinuiimus eum. Et nunc mitte argenti talenta. c. et duos filios eius obsoles. et remitemus eum. Cuius cognosceret simon uolum eius. misit tamen argentum. et pueros. ne murmuraret populus dicens. non redemit fratrem uolens regnare. Et mentitus est trison. et intrauit regionem. ut contereret eam. Et cum appropinquasset baschama. uidens quod non proficeret. ionathan ibi occidit. et filios eius. et rediit in terram suam. Et misit simon. et accepit ossa ionathas. et sepeliuit eum in modin. Et statuit. vii. pyramides patri. et matri. et quattuor fratribus. et sibi. et circumposuit columnas magnas. et sculpsit in eis arma. et naues ad memoriam eternam. Trison autem cum iter faceret cum antiocho adolescente. dolo occidit eum. et regnauit pro eo in asia. Tunc edificauit simon presidia in iudea. et misit ad demetrium. ut faceret pacem cum eo. et mittens

munera rogauit. ut faceret remissionem regioni. Et scripsit demetrius dicens. Munera suscepimus. et pacem facimus uobis cum magna remittentes ignorantias. et peccata usque in hodiernum diem. et absoluiimus uos ab omni tributo. Et ablatum est iugum gentium ab israel. Et extunc cepit scribere populus israel in tabulis. et gestis publicis annotationes temporis in hunc modum. Anno primo sub simone summo sacerdote. magno duce. et principe iudeorum. Tunc descendit. alias ascendit simon in gazam. et obsedit eam. et eiecit ydolatras. et ydola de ciuitate. et mundauit edes. et collocauit in ea uiros qui legem facerent. et muniuit eam. et fecit sibi habitationes. et obsedit eos qui erant in arce iherusalem. Et clamauerunt ad simonem. ut acciperet terras. et dedit illis. et eiecit eos inde. et mundauit arcem a contaminationibus. et intrauit eam cum musicis instrumentis. hymnis. et ramis palmarum. stantes. ut omnibus annis ageretur hec dies cum leticia. Et uidit simon iohannem filium suum. quod uir esset prelij. Et posuit eum sub se ducem. et dedit ei gazam ad habitandum. Tunc cogegauit rex demetrius exercitum. et intrauit mediam ad contraheda sibi auxilia. ut expugnaret trisonem. Sed arfaces rex persidis. et meridie misit unum de principibus suis. qui percussit castra demetrii. et comprehendit eum uiuum. et posuit eum arfaces in custodia. Et siluit terra iuda in diebus simonis qui fecit sibi ioppen in portum. et itrotum in insulis maris. Et dilatauit fines gentis sue. et abstulit immundiciam. et se dit unusquisque sub uire sua. et sub ficu sua. nec erat qui eos terretet. Et misit simon ad

Et sic tria festa legitur in libro machabeorum. Primus festum mundationis templi de quo supra capit. Tertiens igitur victis. Secundum fuit occiso nicanore. de quo supra. c. Et tertium habes hic nullum in horum legale fuit.

Nachabeoz. i.

spacitas ad inuouadaz fraternitatē. **N**o manis quoqz misit drapeū aureū mmaruz mille. et statuerūt ei romani libertatem. et scripserūt in tabulis ereis fedus. q̄ posite sunt in titulis in monte syon.

De antiocho demetrii filio. C. XIII.

Ad tempore exiuit antiochus filius demetrii i terrā patrū suoz et puenērūt ad eū omīs exercitus. ita ut pauci essent cū trifone. Et scripsit antiochus simoni et genti iudeoz dices. **S**tatio uobis omnia quecūqz remiserūt uobis reges ante me. et permitto uobis facere p̄cussurā p̄p̄tj numismatis in regione uestra. **C**unqz obtinero regnuz magnificabo gentē uestrā et templū in gloria magna. **P**orro trifon fugiēs antiochū per maritima. recepit se in dorā. Et infecutus est eū antiochus. et obsedit ciuitatem terra et mari. **E**o tpe lucius consul romanoz scripsit regibz et regionibz in oriente. ne inferrent mala iudeis amicis suis. nec op̄ferrent inferentibz. sed si qui pestilentes ex iudeis confugerent ad eos traderēt eos simoni principi sacerdotū. ut uīdicarerin eos scdm legē suā. **A**ntiochus autē rex obsedit dorā sc̄do. et concludit trifonez ne procederet. **E**t misit ei simon duo milia uiroz in auxiliū. et argētū et aurū et uasa copiosa. **Q**ui noluit ea accipere. sed fregit pactū qd̄ fecerat cū eo. et misit ad eum athenobiū. mandās ei ut redderet ei arce que est in ierlm. et ioppen et gazā. et tributa locoz quibz dñatus fuerat. alioquin ueniret et expugnaret eū. **E**t uidit athenobiū in ierlm gliam simonis. et apparatū copiosum. et affluentā in auro et argēto. et obstupuit. **E**t tridit simō. **T**errā alienaz nō sumpsimus. sed hereditatē patrū nostroz que iniuste ab inimicis nostris aliq̄ tēpore possessa est. **E**t redijt athenobius ad regē. et renūciauit ei d̄ba simonis et gloriaz eius. **E**t iratus est rex ira magna. **P**orro trifon fugit nauigio in orthosiada. **R**ex at

persequēs trifonē. constituit cendebeū ducentem maritimū. et reliquit ei exercitū ut expugnaret iudā. **E**t edificauit cendebeus cedronē. collocans in ea milites. ut uasta rent fines iudee. **Q**uō cū accepisset simon uocauit duos filios suos seniores iudam et iohannē. **E**t ait illis. **E**go et fratres mei expugnauimus hostes israel ab adolescentia usqz in hūc diē. **N**ūc autē senui. sed esto te loco mei. et pugna te pro gēte uestra. **A**uxiliū d̄o de celo uobiscū sit. **E**t uedit illis xx. milia pugnatoz et equites. **E**t profecti sunt aduersus cendebeū. **E**t erat fluminis torrēs inter eos et timuit plūs transire. et transiuit iohānes primus et secuti sunt eū omnes. **E**t insonuērūt sacris tubis. et puerus est in fugā cendebeus et castra eius et ceciderūt ex eis mlti uulnerati. **U**ulneratus est et iudas frater iohānis. et infecutus ē iohānes fugiētes usqz cedronē. et ceciderūt ex eis duo milia uiroz rediētes filij simonis i pace.

De morte simonis. C. XV.

Protophtholomeus filius abobi p̄stitus erat dux in cāpo iericho. **E**rat enī gener summi sacerdotis. et hēbat argentū et aurū multū. **E**t eleuatū est cor eius. et uolebat obtinere regionē. et cogitabat doli aduersus simonē et filios eius. ut tolleret eos. **S**imō autē pambulabat ciuitates regionis. gerēs sollicitudinē earū. **E**t descendit in iericho cū iuda et mathathia filijs eius. **E**t suscepit eos ptholomeus i munitiunculā quā edificauerat in dolo. et fecit eis conuiuium magnum et abscondit ibi uiros. et intrauit conuiuium cum armatis. et occidit simonē et duos filios eius. et reddidit mala p̄ bonis. **M**am et uxore simonis cū duobus filijs eius minoribus iugulauit. **E**t scripsit antiocho regi ut mitteret ei exercitū in auxiliū. et traderet ei regionē et ciuitates et tributa. **U**isit q̄qz nūcios ad tribunos. ut ueniret ad se. et daret eis argētū et aurū et dona. aliosqz misit occupare

ihersusalem ⁊ montes templi. Porro alios misit in gazam. ut interficeret Iohannem. sed precurrens quidam in gazam. nunciauit iohanni que facta fuerant. Et ipse festinauit occupare ihersusalem. et occidit eos qui venerant eum perdere. Et factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

Sequuntur tituli capitulorum In historiā machabeorum Libri secundi.

Recapitulatio. Ca. i.

De commendatione iohannis hircani.

Capitulum. ij.

De institutione xenedochiorū. et de morte Iohannis.

Capitulum. iij.

De restauratione regni iudeorum per aristobolum. Cap. iiij.

De nece antigoni. Ca. v.

De tyrannide regis alexandri.

Capitulum. vi.

De regno alexandri et de filijs eius hircano et Aristobolo.

Capitulum. viij.

De multiplici discordia fratrum.

Capitulum. viij.

De pompeio ihersusalem sibi traditā et pugnavit. Cap. ix.

De diuisione iudee in p̄tarchias.

Capitulum. x.

De fuga Aristoboli et iterata eius captiuitate. Cap. xi.

De reditu Aristoboli in syriam et eius morte. Cap. xij.

De antipater transiuit in gratiam cesaris. Capitulum. xij.

De antipater procurator iudee creatus ē. Capitulum. xij.

De herodes factus est p̄ses galilee. ⁊ p̄iceps militie syrie. Ca. xv.

De morte Iulij cesaris et signis.

Capitulum. xvi.

De herodes adhesit cassio. Ca. xvij.

De nece antipatri vindicata per herodez. Capitulum. xvij.

De vxoribus herodis et liberis eius.

Capitulum. xix.

De herodes et phaselus terrarū iudee facti sunt ab antonio. Ca. xx.

De herodes rex iudee rex creatus est rome. Capitulum. xxi.

De herodes pulso antigono positus ē in throno regni in ihersusalem.

Capitulum. xxij.

De morte marianne uolo salomee.

Capitulum. xxij.

De augustus addidit regno herodis terram conitidem ⁊ iuream. Ca. xxij.

De herodianis. Ca. xxv.

De offensa herodis in filios. C. xxvi.

P̄fatio in historiā Sc̄di libri machabeorum.

Secundus

liber machabeorum non est historie profectio. sed profectio te recapitulatio. Est enim epistola quam

scripsit iudas machabeus ⁊ senatus iudeorum iherosolimita dispersioni iudeorum que erulabat in diuersis regionibus orientis. et maxime in egipto. in qua insinuauerunt eis duas a se solennitates nouiter institutas. hortantes ut eas susciperēt quorū annis. Quam de purificatione templi quā fecerant vicesima quinta die mensis casleu. post tres annos pollutionis facte ab antiocho. Alteram quā instituerant. xij. die mensis adar. quod est martij. que dicebatur voce syriaca pridie mardochei. diem scilicet quam instituerant pro incredibili victoria quam habuerunt interfecto micanore. ⁊ caput ⁊ manum contra templū suspensa p̄durimus. Nihilominus hortantes ut solennē agerent diem sce-

Judei duce mardocheo solennitatem. xij. die eiusdem mensis instituerūt in memoria eius. quia victoria

Rachabeoz. ii.

nophgie. et diem ignis qui darus est de crassa aqua quā do neemias obtulit sacrificia. In hoc autē loco huius eplē legitur iheremias abscondisse archam. et altare incensi in speluncā montis in quo moises ascēdit. et vidit dei hereditatem. Et accesserunt quidam qui se quebantur ieremiam. vt notarent sibi locum. et non potuerunt inuenire. Quos culpans ieremias dixit. Ignotus erit locus. donec congreget deus congregatōem populi. et propicius fiat. et tunc ostendet dominus hęc. et apparebit maiestas domini et nubes sicut in diebus moisi. et sicut cum salomon fecit vt locus sanctificaretur magno deo. Quod ergo supra diximus ephiphanium dixisse ieremiam aliter de manifestatione archę. fortasse mysticum fuit. Ne autē iherosolimitę viderēt sine causa habuisse solennitates. recapitulauerūt in epistola bella que fecerant contra hostes. qui frequenter ebullierant de perfide. Et quomodo liberati erāt a deo in manu fortis. et signis et prodigijs innumerabilibz. In hac autem recapitulatione apposita sunt quedam. que in predicta non leguntur historia. quoz quedam iam supra posuimus. suppressa vero ibi nunc supplebimus. Forma vero epistole hęc est. Popul⁹ qui est iherosolimis et in iudea. senatusqz et iudas. aristobolo magistro ptolomei regis qui est de genere xpianoz sacerdotū et his qui in egipto sunt iudeis salutem et sanitatē. Benefaciat vobis deus. et det vobis cor omnibus. vt colatis eum. et faciatis eius voluntatem. Adapiat cor vestruz in lege sua. et in pceptis suis. et faciat pacem. Exaudiat orationes vestras et reconcilietur vobis. nec vos deserat in tempore malo. Et nunc hęc sumus orantes pro vobis.

De magnis autem periculis a deo liberati magnifice gratias agamus ipsi. et cetera que sequuntur. Pericula vero sua et liberationes a deo factas enumerare ceperunt. a morte antiochi magni et a filio eius seleuco. Qui cum prius templum honoraret et de redditibus suis prestaret sumptus ad ministerium sacrificiorum. ad suggestionem simonis de tribu beniamyni qui erat prepositus templi. et iniuri debat onie. misit eliodorum ad spoliandū commune crarium. quod dixit non pertinere ad rationem sacrificiorum. Erant equidem hęc congregata ad victualia viduarum et pupillozum. et pleraqz erāt deposita diuitum. Terminauerunt autem prosecutionem huius epistole i morte nicanozis. in hęc modū. Igitur his erga nicanozem gestis. ex illis temporibus ab hebreis ciuitate perpeffa vel possessa. Ego qz in his finem faciam sermonis. Et si quidē bene et vt hystorie competit. hoc et ipse velim. Si autem minus digne. concedendum est mihi. Sicut enim vinum semper bibere aut semper aquam. contrarium est. alternis autem vtri delectabile. ita legentibus si semper exactus sit sermo non erit gratus. Sic ergo erit consummatus.

Recapitulatio. Cap. I.

Porro quedā superaddita in hac epistolari recapitulatione summam tangere curabimus. Sane in pphanatōne antiochi cum cogerētur iudei a patris legibus recedere. due mulieres delate sunt natos suos circumcidisse. quas infantibus ad vbera suspēsis cum publice p ciuitatē circumduxissent carnicēs p muros precipitauerūt. Eleazar⁹ vn⁹ de primoribz scribarū. et vir etate puer⁹. a pro ore hians ppelebat suillas et carnes sacrificij manducare. Quidam vero veteres amici eius carnes licitas secreto asferetes. rogabant vt simularet se ad impi-

um regis manducare. qđ reuens aiebat
Adoleſcentibꝫ exēplum forte maluz deſe/
linquā et plagis pemptus memoriā mor/
tis ſue et exēplum virtutis reliquit. Conti/
git autē et vij. fratres vna cū matre pphen/
los cōpelli a rege ad eſum porcine carnis.
quibꝫ reuētibꝫ iuſſit rex corā eis ſartagi/
nes et ollas eneas ſuccēdi et primogenito
linguā amputari. cuius cute capitis ab/
ſtracta. et ſummitate manuū et pedū pre/
ciſa. corā mēte et fratribꝫ miſſus in ſartagi/
nē torq̄baſ. In eūdē modū.

ſinglī fratē ſcđm
ordinem geniture
torq̄bātur. premis/
ſa tñ vnicuiqꝫ ex/
hortatione. vt re/
gi obediret et vi/
ueret. **S**upra mo/
dum autem mater
mirabilis et bonoz
memoria digna.
ſinguloꝝ hortaba/
tur patria voce.
et feminee cogita/
tioni maſculinum
animū inferēs. di/
xit ad eos. **N**eſcio
qualiter in vtero
meo apparuiſtis.
nec enim ego ſpiri/
tum et animaz co/
nauī vobis nec vi/
tam. et ſinguloꝝ
membra non ego
ipā compegi ſꝫ qui
formauit vos ſpi/
ritum vobis iterū
cum miſericordia
reddet et vitam. ſi
cut nunc voſmet/
ipſos deſpicitis.
propter legeꝝ eius
Cunqꝫ adhuc ado/
leſcentior ſupeſſet

Nomē martiris ad
iij. extenditur. **D**i/
ciſ martir qui pro
conſeruacione legis
dei moritur vt ma/
chabei. **D**iciſ etiam
martir qui pro veri/
tate predicationis
moritur vt ieremi/
as. et alij prophete
Dicitur idē martir
qui loco ipſius xpi
moritur. vt infan/
tes **D**icitur et mar/
tir qui per confeſſi/
onem fidei et paſſi/
onis xpi moritur vt
Petrus et **P**aulus
Et iſti pprie dicunt
martires. id eſt te/
ſtes paſſionis criſti
Quozū feſtum facit
eccleſia. cū nullius
veteris teſtamenti
martiris feſtum a/
gat niſi. vij. macha/
beozum. **H**ueozum
quoqꝫ feſtum agit
eccleſia. licet ad in/
feros deſcenderint
Unde in eozū feſto
cāricum leticie ſub/
ticitur. **S**i obſciaſ

ſuadebat rex ma/
tri. vt adoleſcenti
fieret in ſalutem.
Cunqꝫ promiſſet
ſe ſuaſuram filio.
inclinata ad illum
patria voce dixit
Fili miſerere mei.
dignus fratribꝫ
tuis effectus. ſu/
ſcipe mortem. vt
in illa miſeratione
cum fratribꝫ tuis
te recipiam. **T**unc
rex indigne ferens
ſe deſum. in hūc
crudeliꝝ ſuper om/
nes deſeuit. **N**ouiſſime autē et poſt filios
mater deſuncta eſt. **P**ro hactanti prero/
gatiua martirij. aſſerunt plurimi de his.
vij. fratribꝫ eccleſiam ſolemnizare. **A**ddi/
tur quoqꝫ in eadem epiſtola. qđ cū iudas
aduerſus timotheū dimicaret. apparuit
aduerſariꝝ de celo viri. v. in equis duca/
tū iudeis pſtantes. e quibꝫ duo machabe/
um mediū habētes. armis circūſeptū cō/
ſuabant. in aduerſarios autē tela et fulmi/
na iaciebāt. **N**ec multo poſt tpe. cū egre/
deretur iudas a iheroſolimis. vt dimica/
ret aduerſus liſiā. apparuit precedēs eos
eques in veſte cādida. armis aureis baſiā
vibrās. **A**ddiſ qꝫ qđ ioppite rogauit in
deos ſecum habitātes aſcendere ſcapas
quas pauerāt in die feſto ad colludendū
Cūqꝫ in altū proceſſiſſent. ſubmerſit ex
eis nō minus ducētos. **Q**uāobꝫ iudas
in nocte ſupueniens portum ſuccendit. et
ſcaſas exuſſit. refugos ab igne gladio per/
emit. **I**amnitris quoqꝫ nocte ſuperuenit.
et portum cum manibus ſuccendit. ita vt
lumen ignis appareret iheroſolimis ſta/
dys. cc. quadragira. **A**dditur quoqꝫ qđ p/
lio. cōmiſſo apud iamniā plures proſtrati
ſunt de iudeis. **E**t venit iudas cum ſuis
vt corpora proſtratoꝝ tolleret. et in ſei

de iohāne baptiſta
dicimꝫ. qđ paſſiois
eiꝫ feſtū non agimꝫ
ſed natiuitatis que
fuit figura natiui/
tatis xpi. **F**eſtus ex/
go decollationis eiꝫ
non eſt feſtū paſſio/
nis. preſim cū ipſe
circa paſcha decol/
latus fuerit. ſed tē/
pore tali capite eius
inuentū fuerit. **A**lj
tradunt duas eſſe
dictiones eo qđ tali
tpe collata ſunt oſſa
eius.

pulchris poneret paternis. Inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donarijs ydolorum. que apud iamniam fuerit. Omnibus ergo manifestum factum est. ob hanc causam eos corruisse. Et benedixerunt iustum dei iudicium. qui occulta fecerat manifesta. et in preces conuersi rogauerunt deum. vt delictum eorum obliteraretur. **A**lter uero vir fortissimus iudas collatione facta a suis. xij. milia dragmas argenti misit iherosolimam offerre ea ibi pro peccatis mortuorum. vel delicto illo in sacrificium. **A**dditur quoque quod cum scelerauissimus nicanor persequeretur iuda post fedus cum eo initum et postea fractum comperit iudam esse in locis samarie. et disposuit bellum committere cum eo in die sabbati. **I**udei uero qui sequebantur nicanorem per necessitatem dixerunt ei. vt honorem daret diei sanctificationis et deo qui uniuersa conspicit. **A**t ille quesuit ab eis **S**i potens est in celo. qui imperauit agi diem sabbatorum? **E**t dixerunt. **E**st deus vnus in celo potens. qui iussit agi diem. vij. **A**t ille ait. **E**t ego potens sum super terraz. qui impero summi arma et negotia regis impleri. **M**achabeus autem cum pauca essent cum eo. formidantes impetum nicanoris et multitudinem singulos illorum iudeorum armauit non clipei et haste munitione. sed sermonibus optimis et exhortationibus. presertim exposito eis somnio quod in eadem nocte uiderat in hunc modum. **V**iderat oniam summum sacerdotem. qui a puero in uirtutibus excitatus fuerat manus protendentem. et orantem pro populo iudeorum. **P**ost hoc apparuisse et alium virum etate et gloria mirabili circa illum. et onie dixisse. **H**ic est amator populi israhel. hic est qui multum orat pro populo. et ciuitate sancta. **I**eremias propheta

Hinc habes auctoritatem. quod animas sanctorum efflagitare debemus. quod pro nobis orent et intercedant per quod profutur

dei. **E**tendisse autem ieremiam de iherosolymam. et dedisse iudeis gladium aureum. et dicentem. **A**ccipe sanctum gladium munus missum a deo quod detur aduersarios populi mei. **Q**ua uisione confortati qui erant cum iuda impetum fecerunt in hostes et prostrauerunt ex eis non minus quam xxx. milia. nicanore cum eis interfecto. et edieit iherosolimam benedicentes deum. et caput nicanoris et manum cum humero abscisam. contra templum suspenderunt. **I**taque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate preterire. **H**ic terminatur epistola iude ad dispersionem iudeorum. **T**erminata igitur epistolari recapitulatione. ad prosecutionem historie reuertamur de iohanne filio simonis prosequentes.

De commendatione Iohannis hircani
Capitulum. II.

Mortuo simone qui ultimus quique filiorum mathathie asimonet dux et sacerdos fuerat in iudea. successit ei filius eius iohannes. cognomine hircani a deuictis hircanis. quem iosephus in tribus commendat. in religione sacerdotij in strenuitate ducatus. et quia uir propheta erat. **Q**ui insecutus est ptholomeum. qui patrem eius dolo interfecerat. matremque eius cum duobus paruulis tenebat in uiculis. et confugerat ad opidum ultra iherosolymam. quod agon vocabatur. **O**bsessio quidem opido. cum iohannes accius inlisterat. ptholomeus matrem iohannis et fratres super muros usque ad sanguinis effusionem cedebat. fractusque pietate iohannes ab impugnatione se temperabat. **N**arra tamen clamante ne pro se fieret scelus. **P**tholomei multum.

Mortem enim suam sic iudicaret immortalitate meliorem. Ob hoc diutius tracta obsidione septimus aduenit annus ferriatus a iudeis. Necessitas ab obsidione iohannes. philomachus vero matrem ipsius et fratribus occisis. confugit ad zenonem philadelphie tyrannum. qui contra agnominabatur.

De institutione xenodochiorum. et de morte iohannis. C. III.

Post hoc antiochus ponticus rex syrie obsedit iherusalem. Quam obrem aperuit hircanus duos. de. viij. loculis circumstantibus sepulchrum dauid. et sustulit ex eis plus quam tria milia talentorum. deditque trecenta talenta antiocho. ut ab obsidione recederet. et ut placeret murmur populi de apertione sepulchri. de reliqua pecunia primum instituit xenodochia pauperum in iherusalem. Samariam captam solo equauit. quam post herodes instaurans. sebastem dixit. Mortuus est autem iohannes. xxx. tribus annis rebus optime administratis relictis quinque filiis. Aristobolo primogenito et antigono cum tribus minoribus. Cuiusque unus eorum ad regendum populum sufficeret. uxorem suam discretissimam iudee prefecit et filios.

De restoratione regni iudeorum per Aristobolum. C. IIII.

Arystobolus vero impatiens dominij materni. matrem cum tribus fratribus minoribus vinculauit in carcerem. et antigonum quem diligebat secundum a se constituit. Imposuitque sibi diadema et restitutum est regnum iudee. Fluxerat autem a sedebat. sub quo regnum fuerat interruptum. anni quadringenti. septuaginta quinque et menses. iij. vel a reditu de captiuitate babilonis. Unde sepe legitur

intermissum fuisse regnum. usque ad hircanum et aristobolum intransitu. id est usque ad aristobolum hircani. Nec tamen regnauit Aristobolus nisi per annum. eo quod matrem fama peremerat in vinculis. Cuius egrotaret Aristobolus in turri. quam post ab herode dicta est antonia. redibat Antigonus de galilea. in qua multa preclare fecerat. inducus nouis armis et decentibus. Cuius ingrederetur iherusalem in diebus scenoplagiarum ob honorem fratris. et ut ostentaret decorem armorum populo. armatus intrauit. Quod videntes emuli ipsius. et maxime vxor fratris. que oculos in eum iniecerat. sed ipse ei assensum non prebebat. accusabat eum dicentes Aristobolo. Frater tuus audiens te egrotantem in manu forti et armata intrauit te perimam et regnet. Quod ita probare potes. Iube eum venire ad te. si uenerit armatus. super his que dicimus certest. Posuit ergo ad suggestionem vxoris Aristobolus armatos in subterraneo qui pirus stratonis dicebatur. per que antigonus transitum facurus erat. qui si uenerit armatus eum interficerent. Et aduocans fratrem aristobolus precepit nuncio ut diceret ei. ne uenerit armatus. Sed regina corrupta nuncium muneribus. ut diceret ei quod cum armis descenderet. Accraret enim eum rex videre in armorum decore.

De nece Antigoni. Ca. V.

Erat autem eodem tempore in iherusalem generaliacus quidam iudas nomine. de heresi esseorum qui per constellationem iudicauit de natiuitate puerorum. qui scolasticis suis arte sua predixerat de morte antigoni et diem et locum. Is cum uidisset antigonum in armis gloriantem. exclamauit. Pape. Mibi pulchrum est mori. quam ante me uentitas interijt. in earumque predictionum aliquod mendacium deprehensum est. Cuius ant

gonus iste. qui hodie moriturus erat in
pirgo stratonis. Locus autem ille ab hic
sexcentis stadjijs distat. hore no diei sunt
quattuor. Cuncti sic euilaret senex. paulo
post occisus est antigonus. cuius armatus
descenderet per pirgum stratonis seqz lo
corum equiuocatione senex agnouit suis
se deceptum. Audiens autem rex morte
fratris indoluit. adeoqz morbus inualu
it. ut sanguinem laceratis visceribus euo
meret. Quem vnus de seruulis huic offi
cio destinatus foras efferens vbi antigo
nus occisus fuerat. casu effudit super ad
huc extantes cruoris maculas. Quod vi
dens populus exclamauit. asserens nutu
dei in occisi vltionem. sanguinem libatuz
occisozis. Cuncti causam clamoris rex sci
scitaretur. nullusqz ei auderet prodere. ta
dem minanti pro taciturnitate suppliciu
z verum quod erat ei indicauerunt. Et iuge
miscens. ait. Fas non erator dei lumē sce
lera mea laterent. Quare hoc corpus im
pbū matri fratrisqz aīaz dānatā detinebit
Quānam non paulatim eis sanguinē me
um libem. sed totum simul accipiant. Et
his dictis expirauit.

De iannide regis alexandri. C. VI.

Quo mortuo vx
oz eius. quia prolem ex eo nō su
sceperat. fratres viri soluit a vinculis ma
iozem natu alexandrum regem constitu
ens. qui cognominatus est iamneus. qui
etiam modestia prestare videbatur. Qui
fratrem secundum interfecit. quia ad re
gnum aspirare videbatur. tertium secum
viuere coegit priuatum. duxitqz vxorem
nomine alexandā. que et saloma dicta est
Hic adeo nequissimus fuit. qz in. viij. an
nis circiter quinquagintaquinqz milia se
niorum interfecit. quia facinora eius dete
stabantur. Cūqz offensus esset populo mu
niuit sibi palacium in turri. que baris di
cebatur super quam postea ammiratus ē
tius. quod eam iudei deseruerant. cū de

fendi posset a duobus ab omni viuente.
Adeo autē offensus erat iudeis. vt semel
percunctanti ei. quo nam pacto eos se
dare posset. responderent si moreret. Ob
hoc in plateis iherusalem suspendit octin
gentos viros vxozatos. vxozesqz eorum et
liberos necauit. Cuncti qui euisset a plijs
et quartanis fatigaretur. morbuqz ex onio
natum putans intempest. uis laboribus
militie se reddidit. et. xxxviij. regni suo an
no mortuus est. duos relinuens filios.
Hircanum et Aristobolum. Sciensqz fi
lios pro patre iudeis odiosos. regnum re
liquit vxori. Que sibi sub viro beniuolen
tiam populi sepe comparauerat tyranni
di ipius sepius resistens. etiam simulatā
religionem in habitu preferebat.

De regno alexandri de filijs eius. hircano et aristobolo. Ca. VII.

Que dum regna
ret hircanum primogenitū pon
tificem declarauit. eum futurum regē in
dicans quia modestus erat. minorem ve
ro aristobolum eo qz feruentis animi vi
deretur. priuatum viuere coegit. Eo tem
pore orta est in iudea heresis phariseozuz
de quibus post cum sectis alijs explicabi
tur. quozum consilio vtebatur in omnibz
alexandra. ita vt e
ozum consilio opti
mates quosqz iu
deoz. aut exilio dā
naret aut interfice
ret. Deniqz dioge
nē qui alexandro a
micissim⁹ fuerat oc
cidit. Alienigenaz
quidē duos sibi cō
flauerat exercitus.
vt i iudeos tunus
debacharet. Pro
inde mlti ad aristo
bolū pfugerāt. vt eius
pōcinio tuerent. Nono at regni sui āno
egrotauit alexandra. et aristobol⁹ collecta

His temporibz iu
gurta contra roma
nos dimicās. a ma
rio et silla captus est
Rome ars rethori
ca cepit haberi edo
cta a plonio gallo.
Lucretius poculo
amatorio in furorez
abus p interualla i
sanie aliqz libroz cō
scripsit. tandē inter
fecit se.

plurimorum manu post matrem se regna-
turum declarauit. **P**ob hoc miserata que-
relas hircani mater coniugem aristoboli
cum filijs in custodia recludens. obfides
accepit. ne regnum sibi aristobolus usur-
paret.

De multiplici discordia fratrum.
Capitulum. VIII.

Qua mortua ari-

stobolus collecto exercitu contra
fratrem mouit arma. **C**unq; egressi essent
fratres in campis iherichonitis. victus
hircanus fugit in iherusalem. Tandem
ea lege in concordiam redierunt ut aristo-
bolus regnaret. **H**ircanus vero sub eo qui-
buslibet fungeretur honoribus. **D**omos
etiam permutauerunt. **E**rat autem cum
hircano antipater ydumeus. cuius pru-
dentiam et strenuitatem timens aristobo-
lus. calumnias ei pretendebat. **H**ic per-
suasit hircano. ut sedulo circūuentum q̄-
reretur. et ut ad arethā regem arabum cō-
fugeret. cuius auxilio rediret in regnum.
Noctu igitur egressi venerunt ad regem
arabum. in opidum quod petra dicitur.
vbi regni sedes erat. **I**taq; collecto exer-
citu aretha venit in iudeam. et obsedit ier-
usalem. quā et recepisset. nisi dux roma-
norum scaurus soluisset obsidium. **I**am
enim syria desierat habere regem. facta ro-
manis tributaria. **M**issusq; erat pōpei⁹ a
romanis contra tigranez regem armenie
et is staurum miserat p̄sede; syrie. **Q**ui
cum audisset dissensionem fratrum in iu-
dea. ratus tempus esse quo defacili iudeā
poneret sub tributo. i manu valida fines
intrauit iudee. **A**d quem legati a fratribus
vtriusq; venerunt. auxilium eis hinc et in-
de postulantes. **C**orruptus autem staur⁹
ccc. talentis missis ab aristobolo quod pro-
prium esse romanorum iosephus testatur
ad arabes legatos mittit romanorum. pō-
pei⁹ nomen eis intentans nisi ab obsidio-
ne recederent. **R**ecedens ergo aretha. hir-

canum et antipatrum philadelphie collo-
cauit. **Q**ui frustra spe arabum. i aduer-
sarios spem contulerunt. **C**um enī pom-
peius damascum venisset. cū multis mu-
neribus venerunt ad eum. orantes ut vi-
olentia; aristoboli digna; odio iudicaret
et hircanum regno restitueret. **S**ed nec
aristobolus sibi desuit. corruptione stauri
fratris. **C**um autem pompeius honorem
regium ei non exhibuisset indignans ifa-
lurato pompeio recessit. et recepit se in ale-
xandrium propter inexpugnabilem oppi-
di munitionem. **Q**uem collecto romano-
rum suorumq; exercitu insecutus est ma-
gnus. iussitq; ut de opido ad se descenderet.
Is vero quia pro imperio vocabatur. tete-
uerat potius periclitari q̄ parere. **C**ōsilio
tamen suorum descendens ab oppido. re-
lictis ibi custodibus precepit. ut non nisi
manu sua scriptis epistolis obtemperaret
abijtq; iherosolimam. **Q**uem statim inse-
cutus est magnus alacer factus. circa ier-
ichonta morte merididatis sibi nunciata.
vbi pinguisima ydumee regio et palma-
rum plurium et balsamum nutrit. **C**ui⁹
inciso lapidibus acutis robore. stillantes
lacrimam et vulneribus colligunt.

Pompeius iherim sibi traditam expu-
gnauit. C. IX.

Quāq; iherosoli-
mam propteraret. tertio aristobo-
lus occurrit ei. pecuniam pollicens. que
erat in alexandrio. seq; de cetero impenio
romano pariturum. sed nihil horum effe-
ctum est. **M**issum enim gabinium ad re-
cipiendam pecuniam custodes nec in op-
pidum receperunt. **H**is commotus pom-
peius aristobolum in custodiam colloca-
uit. **C**um autem obsedisset iherusalem or-
ta est dissensio in vrbe. **I**am fautores ari-
stoboli vrtem rueri. fautores hircani eam
tradere romanis contendebant. sed victa
pars aristoboli in templum cessit. **R**ece-
ptusq; in vrbe pōpei⁹ replū expugnauit

Cumq; septentrionalem vallem aggeribus impleat. labor esset imperfectus. nisi obseruatis septem diebus quibus operari iudeis fas non est aggerem fieri precepisset. Nisi tamen tercio sanum iterum est. Faustus autem cornelius filius primus ingredi ausus est. et irruentes romani prophanauerunt templum. et ut alibi legitur. equos in porticibus stabulauerunt. Ob quam rem traditur nunc qd de cetero pugnassee pompeium. quin viceretur. qui hactenus fortunatissimus fuerat. Postero autem die ingressus templum pompeius ammiratus situm et ornatum et religionem templi. nihil inde tulit. precipiens editus. ut a sordibus templum mundarent. Cumq; imposuisset ierosolimis tributum hircano pontifice declarato. aristobolum captiuum duxit. duosq; filios eius alexandrum et antigonum cum totidem filiabus. romanisq; per siciliam properabat sicie iudee administratione stauru commissa relicta secum duabus cohortibus.

De diuisione iudee in pentarchias. Capitulum. X.

Alexander vero filius aristoboli ex itinere fugit. Qui magna manu collecta iudeas populabatur. et hircano imminerebat. Obtinebat autem munitissima loca. alexandriuz hircanum. et macheronta. Missus est autem in siciliam scauro gabinius. ut succederet sub quo marcus antonius militabat. Qui cum in alexandria obsidisset alexandrum. consilio matris alexander se tradidit ei et castra. Que gabinius consilio eiusdem mulieris funditus euertit. ne alterius belli fierent receptaculum. Dalpabat enim mulier gabinium obsequijs. viro suo et ceteris captiuis metuens qui romam fuerant abducti. Post hoc gabinius cura templi mandata hircano gentes iudeorum in. v. conuentus diuisit. quasi pec-

pentarchias iudee frangens superbia. Eo tempore factus est antipater amicissimus gabinio et marco antonio maxime. adeoq; claruit. qd data est ei vxor neptris regis arabum cipris nomine. Qui fustulit ex ea quattuor filios et filiam. Primo genitus fuit phaselus. secundus herodes qui post dictus est ascalonita. tertius iossippus. quartus ferozas. filia dicta est saloma.

De fuga aristoboli et eius iterata captiuitate. Cap. XI.

Post hec casu elapsus est roma aristobolus. qui magna iudeorum manu conflata. alexandrium muro recingebat. ad quem debellandum missus est a gabinio antonius. Captusq; iterum aristobolus cum filijs romam perductus est. Iulum quidem in custodia senatus coercuit. filios autem iudeam remisit. quia gabinius id se scripserat spondisse vxori aristoboli pro castellorum traditione. Post hoc cum gabini detineretur apud egiptum. alexander aristoboli filius iudeos iterum ad dissensionem reduxit. Sed rediens gabinius pacem fecit. et hircano pontificum confirmauit. Quo mortuo missus est preses syrie crassus ut etiam parthos qui iam romanis imminerebant reprimeret. In sumptu vero parthice militie omne fere aurum templo sustulit. et ea quibus pompeius abstinerat duo milia talentorum. Ob hoc auro. cui dictum est aurum sicisti aurum bibe. in os infuso interijt. Cui successit preses syrie cassius. qui in omnibus consilio antipatri utebatur.

De reditu aristoboli et eius nece. Capitulum. XII.

Eo tempore factus est discidium inter romanos pro pompeio et iulio cesare. Cesar autem pro lenatus et pompeii fugam trans mare ionium

rebus omnibus romaq; potit. solum aristobolum cum duabus cohortibus in siriā misit. facile per hunc sibi posse iudeas subici ratis. Ceterum spes cesaris frustrata est. Nam a studiosis pompeij veneno perit aristobolus. Seruabaturq; corpus eius melle conditū. prohibita sepultura. donec iussu antonij in monumentis regalibus sepultus est. Occiditur quoq; filius eius alexāder antiochie a scipione securi percussus. secundum pompeij literas accusatione pro tribunali prius habitā. super bis que in romanos admiserat. Solus autem superstes antigonus cum duabus sororibus suis ad quendam ptholomeum iamnei filium qui sub libano morabatur confugit. Accepitq; ptholomeus minorem sororem alexandram uxorem. ex qua ut quidam tradunt suscepit lisianiam abiline postea tetrarcham.

Quod antipater transiit in gratiam cesaris. Ca. XIII.

Quod hoc factum est prelium in emathia. cui inter fuit antipater et iudei sub pompeio. Qui cum redisset in iudeam. timens cesaris iram. liberos suos ad arabas cognatos eorum transmisit. Mortuo autem pompeio antipater in clientelam cesaris se contulit. Visit autem cesar meridatem pgamum ad expugnandum pelusium. mittens cum eo incolam libani ptholomeum et antipatrum cum tribus milibus iudeorum. Ubi virtus antipatri plurimum enituit. Nam et murum primus transēdit. etiam memphitas ad obsequendum cesari prudentia sua inclinavit. et in toto ptholomeo cum egyptijs ceterisq; pluribus occisis. totus perfossus corpore preter spem seruatus est ex prelio. habitaq; victoria factorum suorum apud cesarem meridatem testes habuit. Marco etiam antonio in pluribus eum commendante factus est amicus cesaris. Quem cesar romana ciuilitate do-

nauit simul et immunitate. et eius gratia pontificatum confirmauit hircano.

Quod antipater procurator iudee creatus est. C. XIII.

Quod tempore antipatrum et hircanum criminabatur antigonus apud cesarem. dicens. eorum consilio patrem suum et fratres interisse. Ad hoc antipater veste proiecta. multitudine vulnerum demonstrās. verbis non opus esse dixit. cum cicatrices se tacente clamarent ipm fuisse fidelem romanorum. cum antigonus filius fuisset fugitiuorum nullusq; ipm a pompeio quoad vixit potuit auellere. nec modo a cesare quisq; eius esset auxiliurus. Tunc cesar cuiuslibet dignitatis sub pontifice in iudea dedit antipatro optionem. Qui remissa dignitatis mensura in cesarem. procurator iudee declaratus est. impetrās quoq; ut euerfa patrie mentia renouare sibi liceret. Regnum quoq; est concessum hircano. ita tamen. ne rex vocaretur. Sextum etiam cognatum suum cesar irie prefecit.

Quod herodes factus est ptes galilee et princeps militie regis sirie. C. XV.

Quod hec antipater filium suum maiorem haselum iherosolimis sub se procuratorem statuit et herodem galilee prefecit. qui cum natura strenuus esset. et etiam quendam principem latronum interfecit cum suis sequibus. adeoq; terram quietam reddidit. ut publice herodes pater galilee cantaretur. Haselus quoq; indolez fratris bona emulatione superare certabat. Ob hoc etiam pater eorum obsequijs regalibus a gente colebatur. nec propter hoc tamen minus fidelis hic fuerat hircano. Ceterum fieri non potest. ut liuorem in bene gestis quisq; esse fugiat. Erant ergo qui dicerent hircano. quod antipatro et filijs eius rebus traditis. ipse vacuo regis nomine sederet. **Q**uod accellus

Rachabeoz. ii.

paulatim byrcanus. causam dictū herodem iubet accessit. Qui munita prius galilea ad regem properabat. ferens secū lxxviii. epistolam precipientis byrcano. ut herodem ab omni crimine et pena liberaret. Nec multo post factus est herodes princeps militie lxxviii. et tunc iniuriam predicate uocationis herodes vindicasset in byrcanum. nisi pater eius et frater imperum eius fregissent.

De morte Julij cesaris et signis.
Capitulum. XVI.

Ad tempore do-
lo bruci et cassij occisus est cesar. cum per triennium et menses septem tenuisset principatum. Fuerat quidem romule impatum. a romulo sub regibus. vij. annis. cc. quadraginta. post sub consulibus res acta est annis quadringentis quadraginta quattuor. Obijt autem cesar anno etatis sue quinquagesimo sexto. corpusq; eius pro rostris combustum est. Statuit autem populus in foro solidam columnam lapidis numidici viginti prope pedum. super quam tumularus est. que et iulia dicta est. Centesimo autem die ante mortem eius cecidit fulmen super statuam eius in foro. et de nomine eius super scripto. c. litteram capitalem abrupit. Nocte precedente diem obitus eius. fenestre thalami eius tanto cum strepitu aperte sunt. ut exiliens a stratis ruituram domus estunaret. Eadem die cum ieret in capitolium. date sunt ei littere. indices mortis imminētis. Qui dum referretur occisus in manu eius nondum solute inuente sunt. Die sequenti apparuerunt tres soles in oriente qui paulatim in unum corpus solare redacti sunt. significantes quod dominium lucij antonii et m. antonii. et augusti in monarchiam rediret. vel potius. quia noticia trini dei et vnus. toti orbi futura imminebat. Hos quoque aranti locutus est. dicens. In breui magis desituros homines quam frumenta.

Herodes adhefit cassio.
Capitulum. XVII.

Post hec cassius venit in siriam cuius pridem pater fuerat. colligensq; exercitum contra augurium adolescentem et marcum antonium septingenta talenta a iudeis erigebat. Primus autem herodes de galilea centum ferens talenta. fauorem cassij meruit. moram aliorum indigne ferentis. Profectus est etiam herodes cum cassio ad prelium. qui ei adepta victoria regnum iudee pollicebatur.

De nece antipatri vindicata per herodem.
Capitulum. XVIII.

Frat eo tempore cum byrcano quidam de amicis suis nomine malicus. aspirans ad sacerdotium. Cunctis decreuisset byrcanum veneno appetere. statuit prius appetere antipatrum immemor beneficiorum ipsius. Suscepto itaque veneno per ministrum mortuus est antipater. Malicus vero cum de morte eius suspensus haberetur. coram herode in multis se excusabat. Conquestus autem herodes per epistolam de patris morte apud cassium. rescipsum ipsius accepit ut dolum dolo vindicaret. Scripsit etiam cassius ciliarchis. ut in ista causa herodi operam ferrent. Vocauit itaque herodes byrcanum et malicum ad cenam. qui dum irent. circumseptum malicum ciliarche interfecerunt. Byrcanus autem stupore dissolutus concidit. vixque recepta anima. herodem percunctabatur. quis malicum occidisset. Cunctis vnus respondisset cassij preceptum ait. Me et patriam cassius seruauit incolomen. ambozum insidiatore perempto. Non multo post cum egrotaret herodes damasci. phenix malici frater in ultionem fratris mouit arma contra phasaelum functus byrcani auxilio. Cunctis conualuisset herodes. byrcanum aggredi tentabat

sed propter affinitatem redierunt in concordiam.
De vxoribus herodis et liberis eius. Ca. XIX.

Habebat quidem herodes uxorem nomine tosidem. sed ignobilem. de qua et antipatrum suscepit. superduxitque mariannem neptem hyrcani. cuius etiam amore circumcidit se. et factus est phelitus. **H**abuit siquidem herodes uxores. ix. et quarum vij. numerosam suscepit sobolem. sed de his paucos numerare sufficiet. **P**rimogenitus eius antipater ex toside. alexander et aristobolus ex marianne. archelaus ex mathaca samaritide. herodes antipas qui post tetrarcha fuit. et philippus ex cleopatra iherosolimitide. **H**erodem tamen hunc quidam marianne filium putant. **Q**uod herodes et phaselus tetrarche iudee facti sunt ab antonio. Ca. XX.

Sed ubi cassio in philippis interfecto cesar in italiam. antonius siriam discesserunt. iudeorum optimates phaselum et herodem apud antonium accusabant. quod rerum summam vi possiderent. nomen tamen superesset hircano. **H**erodes autem muneribus placauit antonium. in memoria reuocans ei patris sui antiquam cum eo familiaritatem. **C**um autem denuo antiochie a c. iudeis accusaretur astante hircano percunabatur hircanum antonio. qui nam rebus gerendis essent aptissimi. **C**umque herodem et fratres eius alijs pretulisset hilaratus antonius eos de procuracione tetrarchas iudee declarauit. **A**beunte autem antonio romam pachorus rex parthorum in manu valida eufraten transgressus est. **A**d quem descendens lysanias antigoni nepos. filios ptholomei ex alexandra ut predictum est. pollicitus est talenta mille et virgines quingentas. ut antigonum in regnum induceret. **A**ceptis itaque a pachoro multis milibus parthorum. antigonus irim expugnabat. et phaselus quidem muros herodes domum regiam custodiebat. **S**ed

cum intrasset urbem antigonus in diebus penthecostes. etiam in foro dimicatum est. **C**um autem de pace tractaretur. antigonus pachorum regem parthorum pacis arbitrum in dolo deprecabatur. **E**gressi sunt ergo hircanus cum phaselus et antigonus ad parthorum regem perantes. herodes noluit cum eis descendere. suadente marianne. ut nunquam fidem adhiberet. **H**ircanus vero et phaselus in itinere a partibus preprehensi sunt. **Q**uo accepto herodes noctu ad ydumeos tribules suos fugit. **P**remisit quidem uxores et filios et vniuersam suppellectilem. et ipse subsequens impetrus subsequenti sustinebat. **G**rauiores autem parthis iudeos in fuga expertus est. cum quibus seragesimo a ciuitate stadio dimicauit. abique ob incredibilem victoriam castro munitissimum postea firmavit quod herodion dixit. **D**imissis autem vxoribus et liberis in oppido massada. sub custodia fratris sui iohanni. in petram ciuitatem arabum pererit. **P**arthi vero non solum antigonum restituerunt in regnum. verum etiam hircanum et phaselum victos ei tradiderunt verberandos. **N**ille auricularum hircani dentibus truncavit. ne quam mutatis rebus solutus. pontificatum reciperet. **A**b integris enim celebrari sacra oportet. **P**haseli vero virtute preuentus est. **Q**ui cum nec ferri copiam nec manus liberas haberet ad saxum fracto capite mortuus est. **C**ognito quidem quod herodes euaserat. aut se equanimiter velle mori. quod ultorem viuum relinqueret. **D**e hircano sunt qui dicant. quod medicus ab antigono sibi missus in auricularum eius venenum pro medicamento infudit. et mortuus est. **I**osephus vero refert eum ad parthos missum. et diu habitum ludibrio. **Q**uod herodes rex iudee romae creatus est. **Capitulum. XXI.**

Herodes accepta morte fratris romam peruenit. nec venis asperitate retentus est. **C**irca philiaz fracta nauis et in rhodo reparata. ad romam profectus est. primoque causam vie

Rachabeoz. ii.

exposuit antonio. Qui miratus eius ca-
sum et miseratus. senatui persuasit. ut herode-
m regē iudee declararent. Coronatus g̃
herodes. augusto et antonio hinc et inde a-
stantibus in capitolium ductus est. ubi et de-
cretū senatus super hoc facto repositum ē.
Remissus est itaq; in iudeā herodes. du-
os principes cū eo ventidius et sylo qui
eū in regno collocarēt. Cum g̃ venissent i
galileā. sylonē antigonus mercede corru-
pit. et p̃perea p̃gredi aduersus antigonū
simulatis occasionibus differebat. Cūq;
tandem obsidissent ierlm̃ romani. tū pro-
p̃emissis asperitate. tū p̃ inopia victi. ab ob-
sisione descendentes. i iudumea et galilea
p̃manerūt. Nec tunc tñ herodes occisus
erat. sed latronū multitudinē p̃sequens.
etiā in cauernis eos igne suffocabat. In-
ter quos erat senior. vij. filioꝝ pater. quos
ip̃e occidit in hūc modum. S̃c̃as i ore spe-
lunce singulos nominari euocabat. et p̃-
teritū quēq; filioꝝ trucidabat. nouissime
et vxorē. tandem se p̃fossū vulnere super
mortuos misit.

Herodes pulso antigono positus est
in throno regni ierlm̃. C. XXII.

Ad tempore cir-
ca adhenas morabatur antonius
et iam amore deopatre tenebat. Ad que
p̃perabat herodes. sup̃ dolo silonis q̃relaz
facturus. Interim autē et iossipus vt ali-
quid preclare facerz. p̃tempo herodis im-
perio contra antigonū dimicauit. et victus
decapitatus est a p̃apio p̃ncipe milicie an-
toni. Cuius truncū antigonus calcantibus
verberare inhumanitus aggressus ē. Cū
autē accepisset antonius dolum sylonis mi-
siu solum cū herode in manu valida. Qui
ueniēs in iudeā. occurrentē sibi p̃apiū vi-
dit. caputq; eius ferore fratri suo in solaci-
um occisi fratris transmisit. Tandem. v.
mensibus obsessa ierlm̃. cū i sexto romani ir-
ruerent in eā. nemini parcerent erati. licz
herodes rogaret vt parcerēt. Antigonus

quoq; descendens ad pedes solij prostra-
tus est. que non miseratus solius sed irri-
dens. antigonū appellauit et in vincula cō-
iecit. Cū autē omnis militū multitudo ad vi-
senda sancta. et fanū spoliandum incitare-
tur. refrenabat eos herodes. acerbiorē sibi
q̃ si victus fuisset fore dicēs victoriam. si
q̃d videri nefas esset. culpa sua visum fu-
isset. Inuehoaturq; in iossū. si vacue fa-
ctaviris et opibus ciuitate solitudini se regē
relinqueret. De suis autē facultatibus mer-
cedem singulis se daturū p̃firmavit. Cūq;
q̃ p̃missa p̃pleisset. solij aurea corona deo-
dicata sublata. victū antigonū deducens
ad antonū remeabat. que antonius secu-
ri percussit. Confirmatusq; est herodes in
regno iudee quarto āno ex quo rome dia-
dema susceperat. Inde est q̃ quicq; plures
q̃ncq; pauciores anni regni herodis legunt.
Translatū est itaq; regnū de iuda ad alie-
nigenā. imminente xp̃i aduentu. Audiēs
hircanus herodē regnantē rediit in iudeā
et in p̃stintū statū restitutus est. excepto
q̃ nō ministrabat.

De morte mariāne dolo salome.

Cap. XXIII.

Sacta est autem
dissensio inter mariāne et salo-
mā sorore herodis. hec illi meretriciū illa
huic ignobilitatē obijciebat. Consilio ve-
ro sororis herodes hircanum occidit dolo
eo q̃ regnū sibi debere hircanus diceret.
In solaciū autē mariānes. ionathā fratrem
eius cū esset. xxij. annoz in pontificē ordi-
nauit. et dosidem cū filio antipatro ad pe-
nitōem mariānes a ierlm̃ expulit. solis tri-
bus solennitatibus ad orandum ascendere
eis iherosolimā p̃mittēs. Ecōtra saloma
suggerēte occisus est et ionathas. eo q̃ ad
regnū viderē aspirare. Cūq; accusaret
saloma mariāne de adulterio addidit q̃
expresse imaginē suā miserat antonio. vt
ad amorē suū eū incitaret. Q̃ vt p̃gnosce-
ret herodes p̃perauit ad antonū. mariāne
ll ij

sub custodia viri salome collocās . certa ei tradens inter signia . sub quibus nūcia tū ipi foret mariannē occideret . dumq; moram faceret herodes ipse . et audiret ab Antonio imaginem illam missam a marianne . quia antonius adeo diligebat herodem . q̄ nihil eū celaret . vir salome que sibi fuerant impara mariannē reuelavit . Reuerso autē herode vxor cū in sinu eius dormiret . cū lacrimis q̄ de morte eius impauerat indicauit . Eriliensq; a stratis herodes sciscitabatur a sorore . dormiuit ne vir tuus cū marianne . Que ait dormiuit . Statimq; occidi mariannē fecit . et virū sororis . Verū de morte vxoris quā supra modū diligebat adeo doluit . vt tanq; lunaticus crebro in amennā verteretur . Cū autē pualuisset . antipatrū cū matre reuocauit . Filios autē quos de marianne susceperat . alexandru et aristobolu romā misit liberalib; artibus erudiēdos .

De augustus addidit regno herodis traconitidem et itureā . C. XXIII.

Quod est hec cōmū

sum est preliū apud actium . inter augustum et antonium . cui nō inter fuit herodes . missus ab antonio contra regem arabum . ad peritionem cleopatrē vt quolibet eorum victo . ipa regnum illius obrineret . Mortem enim regum orientaliū iam tunc moliebatur vt pro eis ipa regnaret . Cūq; herodem offensum antonio reddere moliretur . nec efficere valerē tamē iherichoncināz terrā palmarū et balsami feracē in sui dominiū iam transtulerat . Victo ḡ antonio cū augustus rhoduz venisset . nec antoniū victū reputaret cū superesset herodes . periculis occurrens herodes . deposito habitu regio . in cultu priuato stetit ante cesarem et ait . Fateor me vtilem fuisse antonio et fidelem qd̄ expectus fuisses sub actio si affuisssem . Verum nec omnino defui . aurilia et frumēta mitens ei . nec modo deesssem . si mihi acquirē

scens cleopatram odij vestri fomitem occidisset . Una ergo cum victo victus sum coronamq; cum fortuna deposui . ad te autem veni . ipē salutis de virtute presumēs . Ad hec cesar . Imo saluus esto . et nunc regnato certus . meritis es vt plurimos regas . cum amicitia tanta fide tuearis . Recte fecit antonius . qui magis cleopatrē paruit q̄ tibi . Te enim lucrari sumus per euz propter eius amentiam . Experiat quoq; tibi benefacere . vt non queras antonium . Cum autē pperaret augustus in egiptuz non solum in prelijs vixit herodis emittit vtz etiā i deserto eū et i edēni exeret iura parauit necessaria . vt nec aquarū deesse copia . nec quicq; vtensilij . ita vt miraretur cesar . Fortuis vero cleopatra et antonio . modicum esse regnum herodis romani conciamabant . Ob hoc augustus cū restituisset partem regni quam cleopatra abstulerat . contradidit ei traconitidem et ituream . totamq; maritimā vtz ad pirus stratonis . quā post in honorem augusti cesareaz appellauit . Edificauit autē in ascolone domū regiam . et deinceps agnominatus est ascolonita . Vel p̄ ne dictus est ascolonita . Huius enim eius qui et herodes ascolonita fuit natione et edificauit templi appollinis . cuius filiū antipatruz puerulum rapuere latrones ydumei . et cū eis tñ fuit . q̄ etiā post factus est princeps eoz . vnde et idumeus dicitur . Natōne enim idumeus fuit ex parte . arabs vō ex matre . Deditq; ei cesar quadringentos galathas satellites stipatores cleopatrē immanes et sanguinis humani avidos .

De herodianis . C. XXV.

Quod est cum prius

leuthero diceretur a flumine euleuthero superioris galathie . super qd̄ oriū di fuerant . de cetero herodiani dicitur . Cum autē fecisset prius in ierlm rurei quā vocauit antoniā que nūc turris dauid dicitur . fecit et nūc aliā quā vocauit agrippē

nam. **A** cesareni amabatur post agrippā
 et ab agrippa post cesarē. **¶** **D**omiuit et aquilam
 aureā super speciosam portā templi
 immani ponderis in honore romanorum
 iudeis id egre ferentibus. **F**ecit quoque herodion
 in quo et sepultus est. **F**ecit et phaselum
 in memoria fratris. **R**e parauit salomariam
 quam et sebasten dixit ubi et templum
 maximum cesari dedicauit. **A**liud etiam
 templū circa iordanis fontē cā
 dido marmore cesari dedicauit pro
 prius non erat ydoneus regni locus
 que vacuum honore cesaris relinqueret.
Anno quoque xv. regni sui tēplū
 dñi magnifice decorauit. nec solum in re
 gno suo verum etiam in adiacentibus ciuitatibus
 memorialia sue libertatis quasi
 industrie opera reliquit.

¶ **D**e offensa herodis in filios.
 Cap. XXVI.

¶ **Q**uod hęc redierunt a stadio filij eius. et erat
 alexander acerrimus porator. **¶** **Q**uorum
 vnus aristobolus filia salome amite sue
 duxit in uxorem. **A**lter filiam regis capodocie.
Iamque licentius cum patre de successione
 regni disceptabāt. **O**b hoc pater offensus
 antipatrum illis preponere sargebat. **I**n
 testamento quoque iam apte declaratus
 fuerat successor. **¶** **P**roinde predicti
 fratres de morte patris occulte tractabant.
¶ **Q**uod presentiens pater a se eos reijcit.
¶ **I**bi vero remanē nauigauerunt. vt
 patris iniuriam deferrent ad cesarem.

¶ **S**equitur tituli capitulorum **I**n hystoria
 euangelicam.

¶ **D**e conceptione precursoris. **C**a. i.
¶ **D**e conceptione saluatoris. **C**a. ij.

¶ **D**e ortu precursoris. **C**a. iij.
¶ **D**e descriptione orbis. **C**a. iij.
¶ **D**e natiuitate saluatoris. **C**a. v.
¶ **D**e cantico angelorum et circūcisione domini.
Ca. vi.
¶ **D**e stella et magis. **C**a. viij.
¶ **D**e oblatione et nominibus magorum.
Ca. viij.
¶ **D**e ipopanti domini. **C**a. ix.
¶ **D**e fuga dñi in egiptum. **C**a. x.
¶ **D**e nece pueorum. et quare dilata per annum.
Ca. xi.
¶ **¶** **Q**uod comminatio ieremie etiam propheta fuerit.
Ca. xij.
¶ **D**e nece duorum filiorum herodis.
Ca. xij.
¶ **D**e priori testamento herodis. et odio ipsius
 et antipatri. **C**a. xiiij.
¶ **¶** **Q**uod herodes incarcerationem antipatrum in
 fidiantem vite eius. **C**a. xv.
¶ **D**e magnitudine morbi herodis.
Ca. xvi.
¶ **D**e nobilibus iudeis occidendis in morte
 herodis. et de morte antipatri. **C**a. xvij.
¶ **D**e morte herodis et substitutione archelai.
Ca. xvij.
¶ **D**e lite fratrum pro regno corā augusto.
Ca. xix.
¶ **D**e quattuor regibus in iudea.
Ca. xx.
¶ **D**e simulato alexandro.
Ca. xxi.
¶ **D**e diuisione regni. **C**a. xxij.
¶ **D**e reditu ihesu ab egipto et de morte glafire.
Ca. xxij.
¶ **D**e exilio archelai. **C**a. xxiiij.
¶ **D**e primo procuratore iudee.
Ca. xxv.
¶ **D**e morte augusti. **C**a. xxvi.
¶ **D**e nberio imperatore. et valerio procuratore
 iudee. **C**a. xxvij.
¶ **D**e odio iudeorum in pontium pilatum.
Ca. xxvij.
¶ **T**estimonium iosephi de christo.
Capitulum. xxix.

Historia.

De baptismo iohannis. et principio sexte
eratis. Ca. xxx.
De tribus sectis iudeorum. ca. xxxi.
De iohannes confessus est se non esse christum.
ca. xxxij.
De ihesu baptisato. ca. xxxij.
De spiritu sancto et voce patris.
ca. xxxij.
De ieiunio ihesu et tentatione. ca. xxxv.
De prima uocatione discipulorum. ca. xxxvi.
De varijs opinionibus historie.
ca. xxxvij.
De mutatione aque in uinum.
ca. xxxvij.
De instructione nicodemi. ca. xxxix.
De prima eiectione vendentium et emen-
tium in templo. ca. xl.
De secunda uocatione discipulorum.
ca. xli.
De eo quod dominus legit in nazareth.
ca. xliij.
De discipuli baptisabant et iohannes.
ca. xliij.
Cur iohannes incarceratus est.
ca. xliij.
De tertia uocatione discipulorum.
ca. xlv.
De aperta predicatione et miraculis do-
mini. ca. xlvj.
De electione duodecim apostolorum.
ca. xlvij.
De sermone domini in monte.
ca. xlvij.
De oratione dominica. ca. xlix.
De apostoli missi sunt cum potestate cura
di. ca. l.
De curatione leprosi. ca. li.
De seruo centurionis. ca. liij.
De focu petri. ca. liij.
De filio uidue. ca. liij.
De excitatus imperauit uentis et mari.
ca. lv.
De duobus obsessis a legione.
ca. lvi.
De palinco dimisso per tectum. ca. lvij.

De puteo samaritane.
capitulum. lviij.
De filio reguli.
ca. lix.
De conuiuio leui.
ca. lx.
De filia archisynagogi. et emorroissa.
ca. lxi.
De duobus cecis et resurdo et muto.
ca. lxij.
De beelzebub.
ca. lxij.
De maria magdalena.
ca. lxiiij.
De ministerio marthe.
ca. lxv.
De questione iohannis.
ca. lxvi.
De septuaginta duobus discipulis.
ca. lxvij.
De solutione sabbati et confricatione gra-
norum. ca. lxvij.
De manco.
ca. lxix.
De quattuor parabolis ad turbas in na-
ui. ca. lxx.
De .iij. parabolis in domo ad discipulos.
ca. lxxi.
De saltu domini.
ca. lxxij.
De decollatione iohannis.
ca. lxxij.
De quinque panibus et duobus piscibus
ca. lxxiiij.
De domino ambulauit supra mare.
ca. lxxv.
De uerbis domini pro quibus quidam abie-
runt retro. ca. lxxvi.
De traditionibus phariseorum etiam con-
tra mandata domini. ca. lxxvij.
De abus non transit in ueritatem nature
ca. lxxvij.
De muliere chananea.
ca. lxxix.
De resurdo et muto. ca. lxxx.

De probatica piscina. **Cap. lxxi.**
De zelo iudeoꝝ qꝫ xꝑꝰ filium dei se fecit.
ca. lxxij.
De refectioe quattuor miliũ de seprez
panibus. ca. lxxij.
De quodam ceco. ca. lxxiiij.
De confessione fidei quam fecit petrus ꝑ
omnibus. ca. lxxv.
De transfiguratione domini. ca. lxxvi.
De lunatico. ca. lxxvij.
De verbis dñi quibus innuit triduum
mortis sue. ca. lxxvij.
De tributo inuento i ore piscis. ca. lxxix.
Qd apostoli quesierunt quis eorum eẽt
maior. ca. xc.
De parabola ouis et dragme ⁊ filij pro
digi. ca. xci.
De dimittendo fratri septuagies septies
ca. xcij.
Qd ob solam fornicationem vxor potest
dimitti. ca. xcij.
De galileis quos occidit pilatus.
ca. xcij.
De muliere incuruata. ca. xcvi.
De scenophagia. ca. xcvi.
Quod missi vt tenerent ihesum amira
bantur verba eius. ca. xcviij.
De adultera. ca. xcviij.
De parabola diuitis volentis ampliare
horrea sua et de quibusdam verbis do
mini. ca. xcix.
De ceco nato. **Ca. c.**
De signis perfectionis et de impossibili
tate intrandi diuitem in regnũ celoꝝ.
Ca. c.
Qd relinquentes oĩa pro xꝑo iudicabunt
ca. cij.
De diuite ⁊ lazaro. ca. cij.
De villico iniquitatis. ca. cij.
De denario diurno. ca. cv.
De ydropico et exhortatõne ad humilita
tem et misericordiam. ca. cvi.
Qd in excensis voluit iudei lapidare ie
sum. ca. cvij.
De resuscitatione lazari. ca. cvij.

Qd pontifices ⁊ iudei conspirauerunt in
ihm. ca. cix.
De ultimo aduentu dñi in ierlm. ca. cx.
De decem leprosis. ca. cx.
De samaritanis.
Ca. cxij.
De petitione filioꝝum zebedei.
ca. cxij.
De zacheo et ceco prius illuminato.
ca. cxij.
De duobus cecis ierichontinis.
Ca. cxv.
De alabastro vngenti.
Ca. cxvi.
De maledictione ficus ⁊ sessione super as
sellum. ca. cxvij.
Qd gloriose susceptus dominus fleuit
supra ciuitatem. ca. cxvij.
De scõa eiectione vendentiũ ⁊ ementiũ
in templo. ca. cxix.
De excitatõne templi in triduo. ca. cxix.
De duobus minutis vidue.
ca. cxix.
De phariseo et publicano.
ca. cxix.
Qd dominus pernoctauit in bethania.
ca. cxix.
De voce patris ad ihesum quam quidaz
putauerunt tonitruum. ca. cxix.
De filio qui negauit seiturũ in vineam ⁊
iuit. ca. cxv.
De cultoribus vinee sanguinarijs.
ca. cxvi.
De lapide angulari.
ca. cxvij.
De inuitatis ad nuprias et non habent
vestem nuptialem. ca. cxvij.
De herodianis et de tributo reddendo.
ca. cxix.
De septemvira muliere.
ca. cxix.
De mandato primo et secundo in lege
et fauciatõ a latronibus.
Ca. cxxi.
De cõfutatione phariseoꝝ ꝑ auctorita

Historia.

- Dauid. Ca. cxxxij.**
De doctoribus pharisaicis audiendis. nō imitandis. ca. cxxxij.
Quibus debeat de eternum. Ca. cxxxij.
De zacharia filio barachie. Cap. cxxxv.
De comminatione euerfionis iherusalē. Cap. cxxxvi.
De signis euerfionis et aduentus sui. Cap. cxxxvij.
Proprium signum euerfionis. c. cxxxvij.
De impedimento fuge. cap. cxxxix.
Propria signa aduentus iudicis. Capitulū. clx.
De signis duodecim dierum ante iudicium. Cap. cli.
De pater nouit diem iudicij et de vno assumpto et altero relicto. c. clij.
De vigilia ianitoris et .x. virgibus. Cap. cliij.
De commendatione talentorum et decemnis. cap. cxliij.
De ventilatione aree. Cap. cxlv.
Opiniones de igne eterno. cap. cxlvi.
De pascha et diuersis acceptionibus huius nominis. Cap. cxlvij.
Qua die et quomodo iudas vendidit dominum. cap. cxlvij.
De cena dñi. cap. cxlix.
De surgens a cena lauit pedes discipulorum. Cap. cl.
De notatione proditoris etgressu eius. Cap. cli.
De eucharistia data discipulis et nō iude. Cap. clij.
De predicatione negatōis petri. cap. cliij.
De simone dñi post cenam. cap. cliij.
De trina oratione dñi in villa getsemani. cap. clvj.
De ligatōe dñi et sanatōe auricule serui. Cap. clvi.
De fuga adolescentis. ca. clvij.
De prima negatōe petri. cap. clvij.
De scōa et tertia. cap. clx.
- De sententia mortis lata in iherusalē. ca. clx.**
Prima illusio. cap. clxi.
De suspendio iude. ca. clxij.
De vobis pilati ad iherusalē et iudeos. c. clxij.
De herodes illudit dño. cap. clxij.
De scōa illusione. ca. clxv.
De pilatus hora sexta sedit pro tribunali. Cap. clxvi.
De pilato q̄si nolēs tradidit iherusalē crucifigeretur. ca. clxviij.
De illusione militū. ca. clxviij.
Tercia illusio. ca. clxix.
De simone cireneo. ca. clxx.
De diuisione vestimētū et tūca sortita. c. clxxi.
De titulo triumphali. ca. clxxij.
De diuersis meritis latronū. ca. clxxij.
Quōd v̄go virgini cōmissa est. ca. clxxij.
De tenebris factis a .vi. v̄sq̄ ad horā nonam. cap. clxxv.
De clamore dñi ad patrē. cap. clxxvi.
De morte dñi p̄ gustatū acetū. c. clxxviij.
De signis in morte dñi. ca. clxxviij.
Quōd fractis cruribus latronū x̄ps lanceat̄ est. ca. clxxix.
De sepultura dñi. ca. clxxx.
De sepulcro dñi. ca. clxxxi.
De custodibus sepulcri. ca. clxxxij.
De aduentu milierū ad sepulcrū. c. clxxxij.
De alio ordine dierū. cap. clxxxij.
Opiniones de hora resurrectōis. c. clxxxv.
Quōd angli locuti sunt mulieribus. c. clxxxvi.
De cursu iohānis et petri. ca. clxxxvij.
De dñs apparuit magdalene. c. clxxxvij.
De mendacio custodū. ca. clxxxix.
Quōd dñs apparuit mulieribus in via. ca. ccc.
De duobus euntibus in emaus. ca. ccc.
Quōd dñs apparuit illis absente thoma. ca. cccij.
Quōd postq̄ comedit cū eis. insufflans et dicit eis spiritū sapie. ca. cccij.
Quōd apparuit thome. ca. cccij.
De apparitōe ad mare tiberiadis. c. cccv.
Opiniones de morte iohannis. c. cccv.
De apparitione dñi in galilea. ca. cccvij.
De ascensione dñi. cap. cccvij.

Historia euāgelica.

Historie euāgelice. De cōceptiōe p̄
cursoris domini. Cap. I.

Hic autē
i diebus herodis re/
gis iudee ei fluxifan
nis regni eius. vnde
triginta sacerdos no/
mine zacharias de
vice abia. ⁊ vxor ei⁹
aaronica nomine eli
zabeth. Dauid enī ampliāre volens cul/
tum domini. xxiij. instituit summos sa/
cerdotes. quorū vnus tm̄ maior qui dice
batur princeps sacerdotū. Statuit autē.
xvi. viros de eleazar. et octo de ythamar.
⁊ scōm fortes dedit vnicuiq; ebdomodaz
viciis sue. Habuit autē abias octauā eb/
domodā de cui⁹ genere zacharias cū i die
ppiciatiōis incensum poneret p̄dixit sibi
angel⁹ nasciturū sibi filiū de vxore. Qui
cōsiderās sterilitatē vxoris ⁊ vtriusq; se/
nectutē non credidit. et ob hoc obmutuit
vsq; ad diē part⁹. Nōmē quoq; pueri et
magnificentiā cū abstinētia ei indicauit.
Cōcepit autē elizabeth. et occultabat se
mensibus quinq;.

De cōceptiōe saluatoris. C. II.

Mense autē sexto
missus ē gabriel in nazareth ad
mariā desponsatā ioseph. Cūq; ea saluta
ta. dixisset eā pariturā iesum filiū altissi/
mi quesisset quomodo hoc fieret cuz se
non cogniturā virū in animo vovisset. ni
si aliter de⁹ disponderet. Angel⁹ addidit.
nō de viro sed ope spūs sancti cōcepturā.
enā cōcepisse cognatā suā elizabeth sibi i/
dicauit. Permirte enī erant sacerdotalis
tribus ⁊ regia. Nā ⁊ aaron vxorē habuit
de iuda. elizabeth sororē naafon. ⁊ ioiada
pōtifer iochabeth filiā regis iorā. Et ait
mariā Fiat mihi secundū verbū tuū. Et
statim cōceptus ē christ⁹ de virgine ple/
nus bō in anima ⁊ carne. ita tamen q̄ li⁹

neamēta corporis ⁊ membrorū. visibus
discerni non possent. Creditur autem cō
ceptus octauo kalēdas aprilis. et reuolu
tis. xxij. annis eadē die mortuus est.

De ortu precursoris. C. III.

Exurgēs autem
maria abiit in ciuitatē iuda. Ju
da nomē est regni nō tribus. Hierusalem
enī in tribu beniamin erat. per quā forte
transiuit ad q̄dū. in quo dicunt tūc za/
chariā habitasse quarto militario a hieru
salē ⁊ ibi natū iohannē. Et legit̄ i libro iu
storū. q̄ beata virgo p̄mo eū leuauit a
terra. et cū salutasset elizabeth. exultauit
in fans in vtero eius. et cū matrē domini
sui. et beatā eā p̄phetaret elizabeth. edī
dit maria domino canticum dicēs. **V**
gnificat anima mea dominū. **V**isit autē
maria ibi mēlibus tribus ministrās cogna
te donec pareret. et tūc redijt in domum
suā. Octauo autē die cū circūcidere⁹ pu
er ⁊ vocaret eū nomē patris sui zachariā
ait mater. **I**ohānes ē nomē ei⁹. **I**dipsum
scripsit ⁊ pater. sumpro pugillari. Est
autē pugillaris tabella que pugno potest
includi. vt calam⁹ scriptoris. et apertū ē
os zacharie. et p̄phetās canticū fecit do/
mino. **B**ndictus dominus de⁹ israel. **E**t
q; hec duo cantica euāgelica sunt. iō stan
tes ea cāramus. **S**uer enī crescebat ⁊ cō
fortabat̄ spiritu. ⁊ erat in desertis locis
vsq; in diem ostēsiōis sue ad israel. **R**e
uertēs autē maria nazareth. inuēta est a
spōso in vtero habēs. **Q**ui nolēs eā tra/
ducere in coniugē occulte voluit eam di/
mittere. **I**n somnis autē ammonitus est
ab angelo vt acciperet eā in cōiugē. ⁊ ne su
spicaret̄ adulteriū. conceptū puer de spi
ritu sancto idicauit. ⁊ vt iesum vocaret p̄
cepit. q; saluū faceret populuz a peccatis
eorum. **E**t hoc cognouit ioseph deum na
sciturum. qui solus peccata dimittit ⁊ ac
cipiens sponsam in vxorem. cum virgīe
virgo p̄mansit. **H**abuit autē virgo viruz

ne grāvida infamaretur. et vt viri solacio et ministerio frueretur. et vt dyabolo occultaretur dei partus. **H**ec duo cantica nō cantantur in ecclesia eo ordine quo sūt edita. **P**rius enim cantat quod scōdo est editum. Quia em̄ in cantico zacharie legitur. **E**t erexit coruu salutis. quod est factum in resurrectione. ideo canitur in laudibus et loquitur ad puerum qui fuit auroza solis. **E**t quia legitur in cantico virginis. **R**espexit humilitatem ancille sue ecclesie scz et ipsius marie. quod quidem factum est in. vi. etate. ideo canitur ad vespertas. vi. scz officio diurno. **T**ercium canticū simeonis qd sequitur cantat in. vij. officio id est in completorio. quia orat se dimitti in pace. qd fit in. vij. quiescentium

De descriptione orbis. Ca. III.

In diebus illis editum a cesare augusto vt describeretur vniuersus orbis. **V**olens cesar scire numerū regionū in orbe que romane suberant ditioni. numerū etiā ciuitatū in quilibet regione. numerū quoqz capitū in quilibet ciuitate. p̄ceperat vt de suburbanis oppidis vicis et plagis ad suā p̄fluerent homines ciuitatē. et maxime vbiqz habitarent ad ciuitatē puenirent vnde traherent originē et quisqz denariū argenteum p̄c̄ij. x. numorū vsualiu vnde denariū dicebatur p̄sidi prouincie tradens se subditū romano imperio profiteret. **M**ā et nūmus ymaginē p̄ferebat cesaris. et superscriptionē nomis. **E**t quia numerus eoz qui censicapite ferebant certo numero determinabant et redigebatur in scriptis. ideo professio huiusmodi descriptio vocabatur. **H**ec descriptio prima facta a p̄sede syrie cyrino. **P**rima dicitur q̄ntū ad cyrinū syrie p̄sede. quia em̄ iudea in vmbilico zone habitabilis esse dicit. prouisum est vt in ea includeret. et deinde per circumstantes regiones alij p̄sides prosequerent. **V**el forte prima vniuersalis. qz

alie p̄cefferant particulaers. **V**el forte prima capitū in ciuitate fiebat a p̄sede. secundā ciuitatū i regione a legato cesaris. tertiā regionū i vrbe corā cesare. **H**ic primū iudea facta est stipendiaria roma. **H**ec descriptio singul annis fieri videt. quia in euāgelio legitur. **M**agister vt nō soluit tributū hocāno. **A**scendit autē ioseph a nazareth in bethleem. eoqz eēt de domo dauid vt p̄fiteret cū maria vxore sua p̄gnante. **S**i mulieres p̄fitebant. iungendū est sic vt profiteretur cum maria. **S**i soli viri sic est ordo. **A**scendit ioseph cum maria.

De natiuitate saluatoris Ca. V.

Factum est autē cum essent ibi. peperit virgo filium suum primogenitū non post quē alius sed ante quem nullus. et p̄nis in uoluntate reclinauit eū in p̄sepio. quia nō erat ibi ei locus in diuersorio. **D**icitur qz fenem in quo iacuit biesus delatū est romē ab helena. et est in ecclesia sancte mariē maioris. **I**ntra basilicam non longe a p̄sepio quiescit hieronimus. **P**aula quoqz et eustochiū in bethleem quiescūt. **D**ifficile fuerat pauperibus p̄frequentia multorum qui ob id ipsum conueuerant vacuas inuenire domos. et in communi trāsitu qui erat inter duas domos operimentum habens qd diuersorium dicitur se receperūt. sub quo ciues ad colloquendum vel ad cōuisendum in diebus otij vel pro aeris intemperie diuerterāt. **F**orte ibi ioseph p̄sepium fecerat boni et asino quos secum adduxerat. in quo repositus est biesus. **A**d qd quidā referūt illud ysaię. **C**ognouit bos possessorem suū et asinū p̄sepe domini sui. **E**t illud abacuc. **I**n medio duum animalium cognosceris. **E**tiam in picturis ecclesiarum que sunt quasi libri laicorū hoc p̄sentatur nobis. **N**atus est autē saluator anno regni augusti cesaris. xliij. **A**nnos em̄ duodecim quia morte iulij fluxerāt vsqz

ad actium bellū. regno augusti connume-
tam? Anno vero regni herodis. xxx. viii.
uerfo orbe pacato
olimpiadis cente-
sime nonagesime
tercie. al. xliij. año
ab vrbē cōdita. dcc.
l. ij. natus est dñs
Rome templū pa-
cis corruit. fons olei
erupit. cesar p̄cepit
rat ne quis eum do-
minum vocaret.

Natus est autē no-
cie dominice diei. qz si tabulā computi re-
tro p̄curras. inuenies huius anni cōcur-
rentem quintuz regulatē ianuarj terciū
Quibus iunctis et sublati vñ. remanet
vnum. Itaqz kal. ianuarj i dominica in-
uenies q̄ cōcurrunt. Nam ea die q̄ dixit
fiat lux. et facta est lux. visitauit nos ori-
ens ex alto. Inchoata ē vero sc̄dm quos-
dam. vi. etas a natiuitate xpi sc̄dm apo-
stolum qui ait. Cū venerit plenitudo tē-
poris. etc. Sc̄dm alios a die qua baptiza-
tus est. p̄pter vim regeneratiuaqz datam
aquis. Sc̄dm alios a passione. quia tūc
apta ē porta et inchoata ē q̄dam mō vñ. q̄
escētiū. Fluxerūt quidē ab adā āni q̄nqz
milleni centū nonaginta sex. a ls nonagi-
tanouē ab abrahā duo milia. xij. sc̄dz. lxx.
sc̄dm h̄breos vero longe pauciores.

Decanico anglorum et circumfisione
domini. Ca. VI.

Et pastores erāt
secūdo miliario a bethleē i regi-
one eade custodiētes vigilias noctis sup
gregē suū. Nos fuit antiquioribz i vtro-
qz solficio vigilias noctis custodiē ob so-
lis venerationē. qui forte apud iudeos
ex vsu cobabitantiū inoleuerat. Et ecce
angl̄s stetit iuxta illos annunciās eis na-
tum saluatoz in
berbleem et i signū
positū puerū in β-
sep̄io nūcianit. Et
facta est cū angelo
multitudo angelo
rum dicentiū Glo-
De q̄ sp̄uciū dñi
delatū ē ab angelo
karolo magno in tē-
plo domini. et trans-
latū ab eo aquis gra-
ni. et post a karolo

ria in excelsis deo. caluo positū in eccle-
et i terra par homi-
nibus bone volūta-
tis. qz p̄ xpm glorificatus est pater. et par-
facta est inter deū et hominē. inter angelū
et hominē. inter iudeū et gentilē. Inge-
stis pontificū legif. q̄ ea que secūtur euā-
gelica verba thelesphorus adiecit. Pro
hac multitudine angeloz vñ p̄ grege pa-
storum volūt quidā illū locū p̄lxice di-
ctum turrim gregif. ibi. et tu turris gregif
nebulosa. cū tñ iam primo p̄traxerat hoc
nomē locus. id. qz iacob gregez ibi p̄uic-
cū rachel parturiret. Et transeuntes pa-
stores vsqz bethleē inuenerūt verbū qd̄
factū erat ad eos. et qui audiebāt mirabā-
tur sup his q̄ dicebant a pastoribz ad eos
Maria quoqz cōseruabat oīa vba hęc cō-
ferens in corde suo. de q̄ natus est hiesus
vt putabāt filius ioseph. xpi em̄ genera-
tio sicerat. Prima quidē hois cōditio de
terra. sc̄da de latere viri. terciā ex viro et fe-
mina. q̄rta sicerat ut nasceretur sine viro
hō de femia. Vñ et appropriata circūlocu-
tione p̄ noīe xps. filius hominis dicitur est
Prima et sc̄da generatio ruerūt. i terciā
de ruina generamur. in q̄rta de ruina su-
scitamur Octaua die circūciderūt puerū
et declarauerūt nomē eius esse hiesum qd̄
impositū erat ei ab anglo p̄iusqz cōcipe-
retur. De stella et magis. Ca. VII.

Terciadecima
vero die ecce magi venerunt
ab oriente hierosolimā dicentes. Ubi est
qui nat⁹ est rex iudeoz? Vidim⁹ em̄ stellā
ei⁹ in oriente. et venim⁹ adorare eū. Suc-
cessores fuerunt isti doctrine balaam qui
stellā nouerūt ei⁹ vaticinio. et a magnitu-
dine scientie magi nūcupati sunt. Quos
em̄ greci philosophos. pse magos appel-
lant. Generūt em̄ de finibz persarū et cal-
deozum vbi fluit⁹ est saba. a quo et saba-
regio dicit. Quidā tñ non eos primo di-
ctos magos putant. sed postqz dolū herodis
m q̄

die sefellent per alia viam reuertentes
Eniosomus dicit stellam multo antequam
 poret christus nasceretur apparuisse eis
 et ita multo tempore de longinquo vene-
 runt. **D**oruit tamen fieri. ut in tredecim
 diebus super domedarios sedentes lo-
 ga terrarum spacia transinearet. **A**udiens
 magos herodes rex turbatus est. et omnis
 hierosolima cum illo. **T**imuit rex ne quis
 de semine hircani vel aristoboli natus es-
 set regnaturus. se tamquam alienigena des-
 tituto. **T**urbat autem ciuitas nouitate
 miraculi percussa. **C**umq; diligenter didi-
 cisset rex ortum stelle a magis ut per eum
 natalem pueri cognosceret. etiam a sacer-
 dotibus et scribis sciscitabatur. ubi christus
 nasceretur. **Q**ui iuxta micheam in
 bethlehem effrata nasciturum dixerunt.
Bethlehem prius dicta est effrata ab pro-
 re caleph que ibi sepulta est. quam qui-
 dam suspicantur filiam fuisse vr. et marie
 sororis moysi. **D**ostea vero post famo-
 sam sterilitatem. pro qua elimelech cum do-
 mo sua abiit moabitas. cum reddita fuisset
 ei incredibilis vbertas. dicta est beth-
 lehem que sonat domus panis. **D**ixit au-
 tem rex magis. ut inuentum puerum sibi in-
 dicaret. ut veniens adoraret eum. **J**am enim
 animam dixerat ad perdendum puerum.
Quos egredientes de hierusalē stella an-
 tecedebat. usq; dum veniens staret supra do-
 mum ubi erat puer. **D**icit fulgentius. stel-
 lam tunc creatam notabilem et discretam a ceteris
 et in splendore quae eam lux diurna non
 impediuit. **E**t in loco. quia neq; in firmamento
 cum stellis minoribus erat. neq; in ethere
 cum planetis. sed in aere vicinas terras
 tenebat vias. **E**t in motu. quia prius im-
 mobilis super iudeam. magis dedit signum veni-
 di in iudeam. qui ex deliberatione sua hiero-
 rusalē tanquam caput iudee adierunt. **Q**ui-
 bus egressis. tunc primo motu notabili
 processit eos stella. que peracto officio mor-
 esse desijt. reuertens in preiacentem materiam
 vnde sumpta fuerat. **T**amen quidam tra-

dunt hanc voluisse quod in puerum bethlehem
 mirantem ceciderit. et post in diebus paulo
 et eustochij quasdam virgines deo dicatas
 eam miraculose vidisse. **Q**uod quia fa-
 bulosum existimauerunt. fratres cum qui-
 bus monastica ducebat vitam cum a com-
 munionem sua quandoque sepauerunt.

De oblatione et nomine magorum. C. VIII.

Ingressi vero

Imagi domum quam diuersorum lu-
 cas nominat obtulerunt puero singuli au-
 rum thuris et mirram. secundum sabbas costum
 tam oblationem. **I**nde significantes eum re-
 gem deum. sed mortalem. **N**omina trium
 magorum hec sunt hebraice. **A**ppellus. ame-
 rus. damasius. grece. galgalath. maga-
 lath. sarachim. **Q**ui cum deliberarent de
 reditu. responsum est eis in somnis. ne
 redirent ad herodem. **E**t venientes tharsum
 sicilie conducto nauigio redierunt in re-
 gionem suam.

De ypocritarum domini. C. IX.

Et postquam im-

Pleni sunt dies purgationis marie
 tulerunt puerum in hierusalē ut offerret eum
 domino. id est offerendo presentaret. **E**t dederunt
 hostias pro eo par turturum et duos pullos
 columbarum. **I**nsup redemerunt eum. id est
 clis argenteis. **E**t erat in hierusalē symeon
 senex. qui acceptus a spiritu sancto non visurum
 se mortem nisi prius videret christum domini. **E**t
 tunc eodem spiritu venit in templum et accipiens
 puerum in vlnas suas sciens eum christum ait.
Nunc dimittis domine. etc. **E**t prophetas de pas-
 sione christi ait ad mariam. et tuam ipsam ani-
 mam pretransibit gladium. id est passio ipsius.
Non enim sine materno dolore potuit vi-
 dere crucifigi filium. et si surrecturum spera-
 ret. **G**el ita. **A**nimam ipsius que et tua est
 quam. id est quasi tuam diligis pertransibit gla-
 dium. **E**adē hora supuenit anna prophetissa.
 et loquebatur de illo omnibus qui expecta-
 bant redemptionem israel.

De fuga domini in egiptū. Ca. X.

Unc herodes

vidit quod illusio esset a magis. Videns enim herodes magos nihil sibi renunciassent, putavit eos visione stelle decipros, et erubuisse redire ad eum, et ideo ab inquisitione pueri cessavit. Sed cum audisset que dicta fuerat a pastoribus, et maxime prophetias simeonis et anne sensit seilicet, et de morte puerorum bethlehemitarum tractabat, ut ille quem ignorabat cum eis occideret. Propterea per ammonitionem angeli fugit in egiptum ioseph cum puerorum matre eius usque ad obitum herodis. Cum ergo iret in egiptum, corruerunt ydola egipti secundum ysaia qui ait. Ascendet dominus nubem leuem et ingredietur egiptum, et movebitur simulacra egipti. Tradunt quoque quod si cur in exitu filiorum israel de egipto non fuit domus egipti in qua deo procurante non iaceret mortuum primogenitum, ita nec modo fuit in egipto templum in quo non corruisset ydolum.

De nece puerorum et hinc dilata per annum. Capi. XI.

Herodes autem

cum de nece puerorum disponeret, citatus est per epistolam ab augusto cesare, ut romam iret accusationi filiorum eius. Tunc ioseph dicit, quod alexandrum filium suum secum romam traheret, et veneni sibi parati reum apud cesarem postulauerit. Qui cum iret faceret periculum audiens naues tharsensium magos transduxisse in spiritu vehementi per bures naues tharsis secundum quod dauid propheta uerbat in psalmo. In spiritu vehementi commouit naues tharsis. Cum ergo coram cesare disceptasset pater cum filiis, hac lege facta est reconciliatio, ut adolescentes patri in omnibus obedirent, ipse autem regnum dimitteret cui uellet. Non dum tamen herodes a suspicionibus liberatus est. Veniens ergo hierosolimam populo conuocato tribusque filiis assistantibus, et concordiam fra-

trum a cesare factam exposuit, et se successoris iudicem constitutum, ne iudei regnum ad suos reditum estimaret. Tunc confirmatus in regno herodes certum quod prius mittens occidit omnes pueros, qui erant in bethlehem et in omnibus finibus eius, a bimaturo et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis. Quorum maxima pars, in quatuor milibus a bethlehem usque ad austrum sepulta est. Plurimum sententia et uisitatione hęc. Ortus didicerat herodes stellam eadem die qua natus erat dominus, et secundum ortum stelle dominum anniculum esse sciebat et aliquot insuper dierum. Ideoque ipse supra etatem eius usque ad bimaturo et infra usque ad unius noctis infantem deseuit in pueros, nimenque pueri morphoseon, id est commutationem, ne scilicet pueri si uera famulabantur supra etatem suam uel infra faciem suam transformaret. Crisostomus autem dicit stellam apparuisse per annum ante domini natiuitatem. Credebatque herodes tunc etiam dominum fuisse natum, et sic purabat dominum bimatum fuisse, cum adiectione paucorum dierum, et ideo occidit pueros bimaturo et deinceps usque ad u. annos sed non minores bimatis, et exponit bimatum et infra secundum rationem numeri. Sicut enim ratio repositis minores bimatis inferiores sunt eis quod post nati sunt, ita ratio numeri maiores bimatis inferiores sunt eis, quod post eos numerantur. Cui assertioni uideat fide facere quod quedam ossa innocentium habent adeo gradia que bimorum esse non possent. Potest tamen dici ad hoc quod longe maioris tunc erant homines quantitas quam modo. Quod comminatio hieremie etiam prophetia fuit. Cap. XII.

Unc impletum est

illud hieremie. Vox in rama audita est, etc. Rama locus est iuxta gabaa quatuor miliario distans a bethlehem, ubi fere delata est tribus beniamin propter uxores leuite, pauci supstitutes planxerunt mortuos suos. Hoc autem uideat hieremias idurisse potius comminando quam prophetando

Minabatur enim imminere tantam ruinam
duabus tribubus quanta facta fuerat in fi-
liis Rachel. cum plangentium vox audita est in
rama. **R**si etiam prophetavit de nece paruu-
lorum. ut matheus ait. et tunc rama non est
nomen loci. Sed quia rama excelsum sonat
idem est ac si dixisset. vox in excelso audita est.
Vide quomodo debuisse dici Iherosolymam si-
lios suos. cum berthelemite de tribu iuda
fuerint. Sed quia tribus beniamin contemni-
nata est iude. insinuavit euangelista multos
de beniamin fuisse occisos pro vicinia ad
exaggerandum scelus herodis. **U**el quia Rachel
iuxta berthelem sepulta est. prophetico locu-
tionis modo dicitur ea egisse que in loco eodem
gererentur. **E**t noluit consolari. quia non sunt
id est inconsolabiliter dolebat de eo quod non
sunt. id est de eo quod mortui esse desiderant. **I**nno-
centes quidem martires dicuntur laxato vo-
cabulo. non quia testes christi. sed quia pro christo
occisi sunt. quem si non loquendo. mortem
deum confessi sunt. **P**ro quo etiam ecclesia
pro eis solenniter. quibus ad inferos descendere
trinit. **U**bi et in eorum solennitate cantica leticie
subtrahunt. **S**ed te deum laudamus. et gloria in ex-
cellis deo. et parallelum quidam dicunt. laus
tibi ipse. alij. cantemus eum.

De nece duorum filiorum herodis
Capitulum XIII.

Factum est autem
ut quoniam herodes multos orba-
uerat filijs. ipse suis miserabilibus orbare
tur. **N**am per astutiam antipatri iterum fa-
cti sunt suspecti. alexander et aristobolus
patri. **O**b hoc scripsit herodes augusto.
in multis accusans filios. **V**isit autem
augustus saturnum et peganum legatos cum re-
scripto. ut coram his duobus coacto consi-
lio procerum filios iudicaret. et de eis si con-
uicere eos posset faceret quod vellent. **A**u-
ditis autem hinc et inde tribus. legati illos
damnandos pronunciauerunt. non tamen morte.
Tunc apud sebasten pater coniecit eos in
vincula. **C**oplices vero eorum apposuit ro-

quare pater. ut confessione eorum certiorate-
tur. si in animam suam aliquid machinaren-
tur filij. **C**onfessus est autem quidam multa si-
bi ab alexandro promissa si patri venenum pro-
pinaret. **C**onfessus est etiam totus de promissis
sibi muneribus. si dum pararet patri bar-
bam eum iugularet. **A**ddiditque dixisse alex-
andrum. non esse spernendam in senem qui ca-
nos tingebar ut videretur adolescens. **H**is
motus herodes. missis spiculatoribus iussit
filios occidi. et asportari in alexandriam
ibi que sepeliri cum alexandro auro suo ma-
terno.

De prioribus testamentis herodis et odio
ipsius et antipatre. C. XIII.

Nunc inscripsit
testamentum herodes. et antipa-
trem futurum regem instituit. et herodem
qui cognominabatur antipas substituit an-
tipatre. **A**ntipater vero intolerabile odium
populi excepit. cum cunctis scientibus. quod
fratribus suis conseruisset calumnias. **O**b
hoc etiam et pater iam eum non recto oculo aspi-
ciebat. **A**d hoc etiam antipater molestus erat
patri. quod fratrem sibi substituerat eo quod ad fi-
lios ipsius antipatre regnum transire nolu-
isset. **A**lia quoque maior causa inuidie orta
est ei in patre. **N**am pupillos filiorum quos
occiderat paterna dilectione fouebat. ad
lios nepotibus suis eos copulans in ma-
trimonio. **E**rant autem secundum iosephum
pupilli relictum de aristobolo. herodes agrip-
pa. qui iacobum occidit gladio. et herodias
quam post herodes antipater abstulit phil-
ippo fratri suo. **T**imuit ergo antipater.
ne ad pupillos fratrum suorum quibus regnum
reuocaret herodes. quia eos ex parte matris
contingebat. **C**omouit etiam ferocem in odium
herodis. adeo ut ferocem secederet a fratre
et habitaret in terra que concessa ei fuerat
trans iordanem. **I**pse vero etiam patre volente
quibusdam excogitatis occasionibus ro-
maz peruenit. efficacissimum venenum a qua-
dam venefica arabica comparans. et apud

vroze ferore reponēs. qđ interī dū ipē ab
esset p̄ ministrū quē cōduxerat patri p̄
naref. **¶** Qđ herodes icarcerauit anti
patre infidiantē vite eius. Cap. XV.

Quāntum autem an
tipater romē esset. mortu⁹ est fe
rozas. accepitq; herodes de veneno repo
sito apđ vroze ferore. p̄ ancillā iracunde a
dñā sua recedentē. Itaq; euocatā vroze
fratris relicā. afferre venenū eā iubet. **¶**
Illa v̄o qđsi allatura egressa de tecto se dedit
p̄cipitē. s; semiuiua ad regē allata ait.

Cū morerē frater tu⁹ vir me⁹ ait mihi.
Affer huc mulier venenū qđ reliquit no
bis antipater. meq; vidēte in igne consu
me. ne ad iferos cōscientiā fratricidi. vl
trici ferā. Ego v̄o magnā ei⁹ partē i igne
cōsumēs. modicū mihi p̄pter dubios ca
sus. q; remeuebā referuauī Cūq; p̄xi
dē cū veneno p̄tulisset. expirauit. Accep
tis quoq; alijs plurib; argumētis. q̄ an
tipater i morte p̄is grassaref. herodes eū
manire reuocauit. maritēq; illi⁹ repudia
uit. Cūq; filiū de parricidio publice ac
cusasset. p̄sente vato syrie p̄side qui illis
dieb; hierosolimā venerat. posuit eū i cu
stodiam apud ierichonta.

De magnitudine morbi herodis. C. XVI.

Quāntumq; cōplices
filij querebat p̄. vt eos cū filio ex
quisitis p̄meret supplicijs. grauiori mor
bo ipedit⁹ ē. Accedebat ⁊ senect⁹ cū ānos
iā. lxx. nāt⁹ erat. animūq; ei⁹ filiorum cla
tes grauius affligebāt. Erāt autē i hieru
salē duo sophiste. quos non pauci adole
scētū sectabant cū leges exponerēt. his
oportunū visuz ē rege thabescēte vt aqui
lā aureā det̄cerēt. quā rex sup̄ marimam
portā tēpli cōtra patrias leges posuerat.
Qua det̄cta rex cōmor⁹ animi magnitu
dinemorbū sup̄auit. ⁊ i cōtionē p̄cedens.
in oēs hierosolimitas iniuriā hāc refun
tere nitebat. Sed ad p̄ces populi i solos

auctores vltus ē. Illos ergo qui funibus
dimissis aquilā cōciderāt. viuos incēdit
cū duob; sophistis. Dehinc varijs affli
gebat languorib;. Nā febris non medio
cris erat. prurigo intolerabilis in oī cor
poris superficie. assiduis verabaf coli tor
mētis. pedes itercutaneo vicio tumue
rāt. putredo testiculorū vermes genera
bat. creber anhelit⁹ ⁊ iterupta suspiria.
que ad vindictā dei ab omnib; refereban
tur. Ipse v̄o iordanē trāsiens apud calli
onē calidis aquis vtebat. Cūq; corp⁹ ei⁹
oleo calidiori foueri medicis placuisset. i
archā plenā demetrum ita dissolutū est.
vt etiā lumina qđsi mortu⁹ resoluta torquē
ret. tū ad clamorē astātū respicere vis⁹ ē.

De nobilib; iudeis occidēdis i morte
herodis ⁊ de morte antip̄is. C. XVII.

Quāntumq; redisset
iericho. audiens iudeos morte
suam expectantes cum gaudio. ex omni
iudea nobiliores collectos. iuuenes con
dudi precepit in ypodromio id est in car
cere circi. precipiēs salome sorori sue. vt
cum animam suam efflaret statim illos
occideret. vt ita omnis iudea in morte ip
sius. etiam in vita plangeret. Nunci; v̄o
quos romam miserat redeuntes. ep̄
stolam tulerunt a cesare vt antipater; in
exiliuz daret. vel si mallet morte damna
ret. Quo nuncio paululum recreat⁹. citz
poinū quo libenter vescebatur pet̄isset.
cultellum quoq; ad incidendū poposcit.
statimq; cum tussi vehementi distendē
retur. citz cūspicientes ne quis arbiter im
pediret. se percussurus dexteram sustulit
Sed acciabus consobrinus eius dexte
ram continuit. statimq; vlulatus quasi
rex esset mortuus in regia excitatus est.
Quo audito antipater exultans multa
custodibus promittebat. vt eum solue
rent. Quod cum accepisset herodes. gra
uius tulit exultationem filij q̄ mortem.
⁊ cōtinuo missis satellitibus occidit eū.
m iij

sepeliriq; p̄cepit i bircamo Statū q; mu-
rans testamentū. archelaū regni scripsit
successorē. ita tamen q; ab augusto susci-
peret diadema.

De morte herodis ⁊ substitutione ar-
chelay. Ca. XVIII.

Post mortē au-
tem filij .v. dieb; exactis mor-
tu⁹ ē herodes. xxxvii. āno. postq; a roma-
nis rex declaratus erat. In alijs fortuna-
tissimus in reb; domesticis infelicissimus
fuit. Salome r̄o quos occidi mandaue-
rat absoluit. Et sepeliuit euz archela⁹ in
herodio iurta mandarū ipsi⁹. nihil regij
ornat⁹ in funeris p̄opa p̄mittēs. Se-
p̄tē autē dieb; in lugēdo patrē consump-
tis. epulisq; ferialib; prolixē populo ex-
hibitis. qui mos iudeorū ob expēsas fu-
nerū multos depaupavit. candida veste
indut⁹. ascendit in templū. varijsq; fa-
torib; a plebe suscept⁹ est. Sedēsq; pro
tribnali dixit. se enā a regis nomine vel-
le tempore. donec a cesare confirmata fo-
ret successio. p̄mittēs q; patrē melior oī-
bus appareret. Quo circa alij tributa le-
uari. alij vectigalia tolli. quidāz solui cu-
stodias acclamabāt. Postular⁹ autē ar-
chela⁹ annuēs. celebratis hostijs erat cū
amicis in epulis.

De lite fratrū pro regno corā Augu-
sto. Capi. XIX.

Orra est autem
seditio. que i nouis reb; accide-
re solet. Durimi enī sophistas pro defen-
sione legis occisos lugebāt. omēs fere pō-
tificē que herodes p̄cio creauerat amouē
dū. p̄clamabāt. Instāte autē aymorum
die. cū turba ab imolatiōe p̄hiberet pōti-
ficē. archela⁹ misso ciliarcho. verbis eos
pri⁹ sedare attēptauit. Cū autē vulnera-
tū remisissent ciliarchū missa grādi ma-
nu satellitū. archela⁹ cir. citer. ix. milia oc-
cidit. ⁊ p̄ vocē p̄conis oēs ad p̄pria redire

cōmouēs. neglecta festiuitate oēs abiit.
Ipe r̄o cū nicolao ⁊ p̄tholomeo secreta-
rijs p̄is sui romā. p̄fect⁹ ē. salomāq; ⁊ fi-
lios ei⁹ secū duxit. vt cū testamēto extre-
mā volūtate p̄is sui testarent. philippo
fratre regni procuratore relicto. Profe-
ct⁹ ē etiā romā herodes antipas. vt de re-
gno habēdo disceptaret cū fratre. orato-
re byreneo propter acrimoniā dicēdi plu-
rimū cōsilius. Cesar quoq; accitis opti-
tib; romanorū. p̄ribus prosequēdi copiā
dedit. ibiq; tūc primū gaui ex agrippa et
filia sua natū filiū adoptiuū sedere fecit.
Archela⁹ sibi regnum debere asserebat. ⁊
eratis merito ⁊ scōi testamēti voluntate.
Antipas r̄o primū testamentū debere p̄-
uari aiebat. qd̄ p̄ qū cōpos mētis esset i-
scripserat. Scōm r̄o nullū fore. qd̄ ipm
p̄ mētis ipos fecerat. Nā ⁊ tūc p̄pria ma-
nu se appetierat. Addebat quoq; q; ar-
chela⁹ vmbzā regni tenuisset ad cesare. q;
cū ipse corp⁹ rerū gerēdarū sibi rapuisset.
postremo q; in iura p̄atis suenouē milū
occisorū sanguine maculasset. Cesar r̄o
r̄isum differēs. secū de cognitis delibera-
bat. an aliquē regni successorē cōstitui
oporteret. an toti familie distribuī inci-
patū. p̄sertim cū l̄as varias de syria ac-
cepisset. iudeos defecisse nunciātes. Inte-
rim quoq; mē archelai mortua nunciā.

De quattuor regib; i iudea. CXX.

Audez sane tem-
pore quattuor reges surrexerūt
in iudea. Nā in idumea duo milia vete-
ranorū qui sub herode militauerāt reges
creauerāt. Siphon r̄o galilee iudas fi-
lius ezechie latronū p̄cipis ab herode or-
lim capri ⁊ interfecti diadema sibi iposuit.
Trasflumē quoq; symon quidā ex fertis
regalib; vastitate corpis fret⁹. ⁊a latroni-
bus rex creat⁹ est. Pastores quoq; que-
dā proceri corpis. cū pastor esset in simbo-
iezalzel regē sibi statuerāt. Ob hoc. in-
nuanda cesari missus ē romā a varo p̄bi-

lipus. duabus tamē incidēter de causis
vt archelao subueniret. et si regnū herodis
nepotibus distribui placuisset. partē
aliquā mereret. **F**uerunt etiā cū eo quin
quaginta de iudeis honorati. qui octo mi
lia iudeorū romē tūc de gentiū secū traxe
runt ad cesarē. **A**n̄te enim captiuitatē fi
nalem. iudei p̄ captiuitates particulares
vbiq; dispi. et venūdari fuerant. **Q**uos
vt audiret cesar. in palatini appollinis tē
plo sedit cū amicis. **I**lli vero tyrannidez
herodis et filiorū eius in iudeos explican
tes supplicabant romanis. vt iudee reli
quias misericordia dignas iudicaret. et
vt ius antiquū regni sibi restitui. aut sy
rie cōiungi sinitibus. aut per romanos iu
dices iudeam amministrari.

De simulaculo alexandro. C. XXI.

De etiā tempore
quidā natione iudeus. in sydo
morū oppido educatus. quasi similimus
alexandro herodis filio. quē et pater inte
remerat. venit in iudeā instinctu cuiusdā
liberti herodis. qui omnes accus regiois
opime sciebat. qui asserēs sibi regnū de
beri. tum quia maior fili? herodis. tū qz
ex pte matris sue mariannes eū cōtinge
bat. **C**ūq; plures iudeorū sequaces habe
ret. romā quoq; profect? est. **I**git? iudei
romā degētes. visendi ei? studio circum
stuebāt. **S**ciscitatusq; qualiter viueret.
aiebat. licetozes miseratos fratrū. alios si
miles eis mori subiecisse **A**ristobolum
quoq; fratrē adhuc viuētē in cypro vel
cetera latere. **S**ed cesar optime vultū alex
andri sciens. quē dū romē studeret puer
amasiū habuerat. cū patre quoq; post di
sceprantē plenius notauerat. fallacia? si
militudinis animaduertit. misitq; ladū
qui et alexandrū bene cognosceret. vt ad
seiuuenem adduceret. vitā sibi pollicēs.
si tante fraudis prodidisset auctorē. **C**ū
q; ille confessus esset se talia simulasse ad
questū. risit cesar. sua forēq; eius iussit in

refici. falsumq; alexandrū propter habi
tudinem corpis. numero remigū iseruit
Hunc alexandrū poeta vocauit formosū
alexim id est delicias domini.

De diuisione regni. Cap. XXII.

Quandem cōsilio
senar? habito cesar monarchiaz
herodis distribuit. mediā partē. s. iudeaz
et ydumeā tradēs archelao sub nomie te
trarchie. pollicit? se facturū eū regē si se
dignū p̄buisset. **M**ediā vō partē i duas
secuit tetrarchias. cessitq; in partē herodis
tetrarche regio trās flumē et galilea.
Itur ea vero et trachonitis. et aurantias
philippo destinata ē. **F**act? ē igit? archel
laus q̄si diarch? monarch? vō nunquaz
fuit. **C**ū ergo eū legeris monarchū fuisse
nouē annis post patrē. itellige scdm opi
nionē vulgi dictū. et scdm sui iactantia?.
q̄ se futurum regē scdm promissum cesar
is iactabat. **E**t sic remissi sunt in iudeaz
tres fratres cum sedissent romē. iij. men
sibus euentum rei expectantes.

De reditu iesu ab egipto. et de morte
glasire. Cap. XXIII.

Archelaus vero
nō solū in accusatores suos. vtz
etiā in sibi subditos crudelius p̄re dese
uit. **C**uius regni anno primo. angelus di
xit ioseph vt rediret cū matre et puero in
terram israel. **Q**ui rediēs ab egipto post
annos septem cum audiret qd archelaus
pro patre regnaret in iudea. voluit illo
ire. **E**t ammonitus ab angelo iuit in ga
lileam. et mansit in nazareth. **D**icitur
ibi fons esse paruus de quo puer iesus
hauriebat. et ministrabat matri dūz sub
ditus erat eis. **I**n hoc loco inuenies su
per **M**atheum. et **A**rchelaum totius re
gni monarcham post patrē. et hero
dem regnantem in galilea. **P**orro de in
fancia saluatoris et operibus eius vsq;
ad baptismum non legitur in euangelio

nisi quod lucas dicit quod denique remansit in hierusalem. et post triduum inuentum a pentibus in medio doctorum audiens et interrogans eos. Sane archelaus in contumelia generis sui repudiavit marianam fratris sui filiam quam ei percederat uxorem. duritque glauciam filiam regis capadocum fratris sui alexandri quondam uxorem. et mortuo alexandro iube regi libienum praefectum. mortuorumque iuba apud patrem meum in uoluntate regentem. Que cum in iudeam redisset. nupta archelao. videre uisa est astantem sibi alexandrum et dicere. Satis tibi fuerat libitum matrimonium. sed rufus reuersa ad penates meos fratrum meo impudenter conuicta es. Ergo hoc iura recupabo. Que exposito hoc somnio uix biduum superuixit.

De exilio archelai. Ca. XXIII.

Quandem crebro accusatus archelaus a cesare ad uocatus. Quis quidem die priusquam uocaretur. nouem aristas plenas et martias a bobo coedi somniarat. dumque accitos magos consulere. symon esseus genere aristas anos et boues reum mutaciones interpretatus est. eo quod agros arando uerteret et mutaret. Idcirco nouem anis eum dixit regnaturum. varias autem exptum reum mutaciones moriturum. Nono autem principatus sui anno romam ueniens a cesare datus est apud uiennam ciuitatem galilee missus in exilium. De primo procuratore iudee. Capitulum. XXV.

In quibus autem archelao in puincia redactis. procurator illuc missus est a cesare pponius. qui et quondam cyrini collega fuerat. Cum missus est coponi in iudeam. cesor patrimoniorum. militum sane iudeorum et maxime quidam galilee symon populum increpabat. quod post deum dominos ferret mortales tributarii romanorum. Coponio ergo procuratore iudeam. die azymorum cum mos esset media nocte templi portas aperiri. samarite quidam occulte uenientes hierosolimam per circuitas porticus et per totum

sanum ossa iecerunt mortuorum et extrinsecus maiorem templi custodiam exerceri cepit. et ante die porte non aperiri.

De morte augusti. Capi. XXVI.

Quod tempore philippus sephorum reparans iuliam nominauit in honorem iulie uxoris cesaris. paneas quoque cesaream philippi dixit. Coponio uero romam reuerso. successit marcus ei. sub quo salome soror herodis defuncta est. Sed et huic successit annius rufus. sub quo mortuus est augustus cum regnasset quinquaginta septem annos et menses sex et dies. bus decem. ex quibus. xiiij. uel duodecim annis antonium cum eo regnauit. Cum enim. xl. ij. anno regni eius natus esset dominus. qui. xv. iulij anno tricenis fuit. patet cesarem mortuum domino quinquedecimum annum agente. Quidam tamen. lvi. tantum annos regni eius ponunt. Alij. lviij. dimidium annum et dies qui secuti sunt per annum ponentes. Mortuus est autem anno uite sue. lxxvij. apud apellam ciuitatem capanie. gloriatus se urbem marmoream relinquere. quam latericiam inuenerat. et sepultus est in marcio campo.

De tyberio impatore et Galerio procuratore iudee. Cap. XXVII.

Accessit ei tercius impator tiberius nero. uxor eius iulie filius. qui ualerium gracum procuratorem misit in iudeam. qui questum perans pietatem. palam uendebat sacerdotum principatum. Qui amouens annam ysmabelem pontificem designauit. Sed et huic non multo post abijciens eleazarum ananias filium subrogauit. Post annum et huic ananias symonem instituit. sed et post annum iosippum qui et cayphas apposuit. Tamen post annos. xi. relinquens iudeam romam reuersus est. Cuius successor missus est a tiberio potius pilatus. sub quo herodes in honorem tyberij tyberiadem edificauit.

De odio iudeorum in Pontium pi-
larum. Ca. XXVIII.

His temporibus
tyberius multos reges ad se ro-
catos non remisit. Inter quos etiam arche-
laus capadocę retinens. regnum eius in pun-
tia vertit. et mazacham caput regni cesareę
noiauit. Sane pilatus hierusalęm veniens.
et statuas cesaris que et signis militaribus
inerat secum deferens. ignoratibus iudeis eas
in ciuitate constituit. cesareęque rediit. Cum
autem plurimi de hierosolimitis ad eum de-
scendissent supplicantes de signis amouen-
dis. nam ob legem iudeorum qui precesserant iu-
ree procuratores. sine signis urbis ingredi
consueuerat. sed per tribunali pylato milites
que armatos circumponens. mortem eis minas-
bat si non acquiescissent. At illi mortem po-
nere eligebant. que leges patrias profanaret. Ad-
mirans ergo pylatus constantiam iudeorum in le-
galibus istantibus. auferri precepit ymagines
Iterum pylatus hierosolimam veniens. videns
que urbis aque penuria laborare. apuit ga-
zophilaciam templi et ex opibus templo dicatis
aqueductum cepit edificare suscipiens ini-
tium torrens quod stadium duum milium inter-
uallo distabat. Iudei vero clamabant. ut
ab illo opere cessaret. Ob hoc pylatus mul-
tos iudeorum occidit plurimosque sauciavit.
Internus sum est autem opus quod iudei legatio-
nem accusatorum in pylatum ad tyberium dixerunt.
Testimonium iosephi de christo. C. XXIX.

In hoc loco po-
nit iosephus comedationem domini ie-
su in hunc modum. Fuit homo his diebus temporibus
iesus sapiens vir. si tamen virtum eius noverat fas-
t. Erat enim mirabilium effector operum. et do-
ctor eorum qui libenter que ventura sunt audire-
unt. et multos quidem iudeorum. multos et
ex gentibus sibi adiunxit. christus hic erat. Hunc
accusatione primorum nationis cum pylato
in cruce agendum esse decreuissent. non des-
ruerunt eum hi qui ab initio dilexerant eum.

Apparuit enim his iterum viuis. scilicet quod diuini-
tus inspirati prophete vel hec vel alia de eo
futura predixerant. Sed et in hodiernum diem christi
anorum. qui ab ipso dicti sunt. et nomen per-
seuerat et genus. **De baptismo Jo-
hannis et principio sextę etatis. C. XXX.**

Anno quintode-
cimo imperij tyberij cesaris. sub va-
leriano et asiatico consulibus procuratore pontio
pylato iudeam. tetrarcha galilee herode
philippo frater tetrarche ituree. et traconi-
tidis regionis. et lysania abiline tetrarcha
sub principibus sacerdotum ana et caypha. sa-
ctum est verbum domini super iohannem zacharie filium in
deserto. ut baptizatus et predicans solacium redē-
tionis annunciarer. Et venit in omnem regionem
iordanis baptizans baptismum penę. quod ad
penam baptizandos monebat. et non nisi
quos penitentes videbat baptizabat predi-
cans futurum baptismum in remissionem pecca-
torum. per assuesfactionem etiam baptizabat. Di-
cebat. n. agite penam. appropinquabit. n. re-
gnum celorum. Usque ad hunc annum tyberij. xv.
computant ab adam anni quingentes milia. cc.
xxv. secundum. lxx. secundum hebraicam veritatem qua-
tuor milia. Anno vero tyberij. xvi. fuit an-
nus iubileus. lxxxi. Eodem anno dicitur qui-
dam sextam cyliadem incepisse. Quorum ratio
hec est. quia sicut in hoc anno terminata est
circumcisio et inchoauit baptismus. ita sexta
etas incipit et quinta terminata est. Qui-
dam ab incarnatione domini initium eius po-
nunt hac ratione. quod sicut sub quinta eta-
te generalis fiebat computatio anno a pri-
ma olympiade. tali vel tali. ita sub sexta
dicuntur anno ab incarnatione domini tali vel ta-
li. Alij a passione domini eam inchoasse testan-
tur. dicentes. sextam et septimam quiescentium
simul incepisse. In cronica vero ab imperio
tyberij inchoata legitur. Crebatur autem io-
hannes cilicio de pilis camelorum et zona pel-
licea. Quodam locustarum genere esibili ve-
scebatur. et melle siluestri. Lucubrabat ad eum
omnis iudea. et baptizabantur in iordane

Videns autem multos phariseorū et saduceorū venientes ad baptismū dixit eis. Progenies viperarū. quis vobis demonstrabit fugere a ventura ira. Facite dignos fructus penitentie. et ne dicatis partem habemus abrahā. quia pater dominus de lapidibus istis. id est de genibus significatis his lapidibus suscitare filios abrahę. Dignus autem ostēdebat eis iohannes. xij. lapides quos tulerunt. xij. duces tribuū israel de medio iordanis in aridā. et toridē de arida in iordanē quorū acutus esset in testimoniū. quia sicco pede iordanē trāsierūt.

De tribus sectis iudeorū. C. XXXI.

Erant autē tunc

in india tres secte iudeorū a cōmuni reliquorū vita et opinione distantes. pharisei. saducei. essei. Pharisei cultu austero et victu perparco utebantur. traditiones suas statuentes. quibus traditiones moysi determinabant. piracia caritarum in fronte gerebāt. et in sinistro brachio circū ligata. quibus decalogus inscriptus erat quia dixerat dominus. hoc habebis quasi quid appensum ante oculos tuos et in manu tua et hec dicebant phylacteria a philare quod est servare. et thoracis quod legē sonat. Isti etiam maiores fimbrias alij ferentes spinas eis alligabant. quibus puncti in deambulatio me mores mandatorū dei fierent. Hi vniuersa deo deputabāt. et marmene. id est fato. Agere quidē que iusta sunt vel negligere in arbitrio hominū plurimū esse dicebant tamē in singulis adiuvare marmenem. quā etiā ex moribus superiorū fieri putabāt. Prepositis suis et maioribus nuntius contrariū respondebāt. iudiciū dei esse futurū dicētes. omnē animā esse incorruptā. solas bonorū animas in alia transire corpora vsq; ad resurrectionē et iudiciū. Malorū autē eternis retrudi carceribus. Et quia cōi hominū habitu diuisi. ideo pharisei dicebant. Saducei marmenem

negāt. deū inspectorē omnium esse dicētes in arbitrio hominū sitū esse ut bonū malū ve gerant. Animarū generaliter vel supplicia negabāt vel honores. Nam et resurrectionē mortuorum futurā negabāt. animas mori cum corporibus putantes. nec angelos esse dicebant. solos. v. libros moysi recipiebant. et his contenti erant. Hi seueri nimis erant. nec etiam inter se sociales. Ob quā seueritatē saduceos id est iustos se nominabant. Essei fere in omnibus monastica agebant vitam. nuptias fastidientes. non quia coniugia et hominum successionē perimendam censerent. sed cauendā intemperantiā feminarum. nullam earū fidē viro seruare putantes. Habebāt omnia cōia. probo oleam ducentes. squalorē decus putabāt. dum modo in veste candida semper essent. Nulla eis certa ciuitas. sed in singulis domicilia habebant. ante solis ortū nihil profanum loquētes. solē ubi oriebat orātes. post vsq; ad quintā horā operantes. lori corpore aquis. simul et cū silentio edebāt. Iuramentū habebāt pro piurio. Secrete sue neminem adhibentes nisi sub anni probatione. Receptum autē secū post annum. duobus alijs annis mores eius probabant. deprehensum in peccatis a se pellebāt. ut herbas more pecorum decerpens vsq; ad obitum penetreret. Cū enim x. simul sederunt nullus nouem iniuris loquutus ē. spuere in mediū. vel in dexteram partē sui vitantes. Adeo sabbatum obseruabant. quod nec ea die alium purgabant. Dolabrum ferebant ligneum quo in loco secretissimo fodiebant terram ad alium purgandam. Dimissa veste diligenter contegentes. ne splendori diuino facerent iniuriam. ob id etiam stanim foueam reimplentes. viuebant quā longissime ob vitas simplicitatem. Mortem pro iusticia immortalitate iudicabant meliorem. Animas vero a principio creatas pro temporibus incorporari.

Pharisei

Pharisei pharisaei

Saducei

Bonas eritas corporibz vltra oceanuz
tegere. vt sit reposita eis pfructio ad orie
tem. **V**alis pcellosa & hyberna loca de/
legates. Erant in eis qui futura pdiceret.
Quidā cōiugibz. s; moderate vtebant.
Nā si hoies abstinentū arbitrarent. bu
manum genus deficeret.

Quō iohannes confessus est senō esse
christū. **C**api. XXXII.

Quoniam ergo bap
tizaret iohānes. miserūt a hiero
solimis ad eū sacerdotes & leuitas. vt
terrogarēt eū **T**u quis es? **E**t pcessus est
se neq; christū eē. qd opinio publica ha
bebat. nechelyā. nec pphetā **E**t dixerūt.
Quid ergo baptizas? **Q**uesierāt de hely
lyā & sub noīe pphete de helyseo. qz ī his
duobz pcesserat figura baptisimi. et de ba
ptismo xpi legerāt ī ppheta. **E**ffundā de
spū meo sup vos aquā mundā. & iō pur
tabāt ad aliū nō pertinere baptisimū. & rñ
dit. **E**go quidē baptizo ī aq. medī autē
vestrū stat quē vos nescitis. **I**pse baptiza
bit vos ī spū sō. et igne. **I**n ipū in bapris
mo. in igne in pnia. **H**ec in berthania scā
sūt trās iordanē. vbi erat iohānes bapris
zās. **P**otest figurari baprisimus iohānis
in capitilauio ante baprisinum.

De iesu Baprisato **C**.XXXIII.

Quoniam venit iesus
a galilea ī iordanē ad iohānem
vt baptizaret ab eo. **T**res fuerūt cause p
cipue cur baptizat? ē iesus a iohāne. **U**t
baptisimū iohānis approbaret. **U**t omnē
hūilitatez ipleret. et implendā doceret.
Ut tactu sui corporis vim regeneratiuā
cōferret aquis. & si forte nō statim. **D**e vi
enī & istitutiōe baprisimi triplex ē opinio
vt in sentētijs habet. **E**t ipse iesus erat ī
cipiens quasi annorū. xxx. i. tricesimū an
num icēperat. xij. tantū diebz eiusdē an
ni peractis. **E**t scdm hoc vixit iesus tñ.
xxx. duobz annis & dimidio. qz eadez die

reuoluto anno cōuertit aquā in vinū. & ī
sequēti pascha id est in pascha tricesimi/
primi anni incarcerationatus est iohannes. et
in pascha sequenti id est tricesimifecūdi
anni decollatus est. et in tercio paschate.
i. tricesimitercij anni passus est dominus.
& ita vixit dominus. xxx. duobz annis
integris. & de. xxiij. quantū fluxit tempo
ris a natali vsq; ad pascha. quod pro di
midio anno cōputatur **C**risostomus ta
men dicit eum iam cōpleuisse tricesimū
annum. in omelia decima in mattheo sic
dicens. post triginta annos venit iesus
ad baprisina. legē veterem soluturus.
Propterea vsq; ad hanc etatē que omnia
solet capere peccata in legis obseruatio
ne permansit. ne quis diceret. ideo illum
soluisse legem. quia eā non potuisset ad
implere. & infra. **P**er. xxx. annos iusticiā
legis adimpleuerat. & tunc venit ad ba
prisina. euangelii docturus. quasi cum u
lū cunctis obseruationibus legis impo
nens. **H**oc autē dixit **C**risostomus occasi
one illius verbi qd dixit dñs. **S**ic decet
nos implere omnē iusticiā. **E**t scdm hāc
opinionē vixit. xxx. tribz annis integris.
& tñ de. iij. quantū est a natali vsq; ad pa
scha. **I**ohānes autē prohibebat iesu dī
cens. **E**go a te debeo baptizari. et tu ve
nis ad me **C**ur dixit se baptizandū iohā
nes. si in vtero sanctificat? et mundatus
erat ab originali. vel saltē in circūcisione.
Sed p se genus humanū itellexit. qua
si. d. hō p te debet mūdari. **U**t quantum
ad plenitudinē mūdatiōis se ad huc mū
dādū dicit. qz & si tā mūdatur p sanguinē
xpi pleni? erat mūdandus. sicut quis acce
pta efficaci medicina p cām curatur. dicit
p effect? plenitudinē curādus. **C**ui iesus
Sine mō. **S**ic enī decet nos iplere oēm
iusticiā. i. supabundatē humilitatē. **E**st
enim debita humilitas subdere se maio
ri propter deū. abundans subdere se pa
ri. superabundans subdere se minori.
Quali diceret. **I**deo modo subdo me

tibi minori. ne dedignent maiores a minoribus baptizari. et regi. Quod intelligens iohannes consensit. Baptizatus est hiesus tercio lapide a iericho.

De spiritu sancto et voce patris. C. XXIII.

Factum est autem cum baptizaretur fere omnis populus terre illius. et hiesus baptizatus et oratione pro baptizandis. ut acciperent spiritum sanctum. confestim ascendit iesus de aqua. Et ecce aperti sunt celi. id est inestimabilis splendor factus est circa eum. ac si celo aereo et sydereo referantur. splendor celi empiriei terris infunderetur. Et spiritus sanctus in corporali specie columbe venit. et sedit super caput eius. quod pacto officio suo. in preiacente materia rediit. ut supra fuerat. Et tunc cognouit baptista quod dixit se ante nescisse. quod scilicet christus solus baptizaret. id est preterem baptismi retineret sibi. sed preterem baptizandi alij daret. Qui enim miserat eum ante baptizare cum solitaria duceret vitam. etiam dixerat ei. quod si multos baptizabis. sed inter illos super quem videris spiritum descendente et manentem hic solus est qui baptizat in spiritu sancto. Et ecce vox patris audita est de sublimi. Tu es filius meus dilectus in te complacuit mihi. Usque post vocem hanc creditur duxisse splendor. quod alius euangelista dicit. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. Hic est sensus. id est in te et pro te placitum meum gerere constitui.

De iesu ieiunio et reprobatione. c. XXXV.

Tunc hiesus ductus est a spiritu sancto qui eum assignauerat in deserto. et cum ieiunasset. xl. diebus. et xl. noctibus postea esurijt. Uoluebatur dyabolus. xl. dies ieiunio. Sciebat tot diebus aquas diluuij effusas. exploratam terram promissionis per moysem legem a deo datam. filios israel in heremo tot annis pane angelorum vixisse. Cum vero sensit dominus esurire. quod non

legitur de moyse vel helya. accessit ut temptaret. si posset eum deicere in peccatum et ut exploraret an esset dei filius quia audierat vocem hanc. hic est filius meus. quem sciebat quandoque venturum et sepe eum potestatem amissurum. sed usque ad iudicium futurum non expectabat. Temptauit autem eum in eisdem tribus quibus adam deiecerat. sed non ordine eodem. Primo in gula. ut esuriens panem in moderato cibi appetitu accenderetur.

Secundo de auaricia. ubi super montem ostendit ei omnia regna mundi id est exposuit ei gloriam mundi. Tercio de superbia. ut iactanter se ostenderet filium dei. Tunc abiicit eum dominus. et consummata omni temptatione ad quam uenerat. recessit a domo lucifer ad tempus. Tempore passionis redijt. timore mortis putans eum deicere. Tunc autem omnino deuictus religatus est in inferno. in diebus antichristi soluendus secundum apocalipsim iohannis. Credendus est autem dyabolus hominis assumpsisse formam. in qua dominum circumducere. et colloqui posset ei. Utrum autem extremo die ieiunij solo omnes facie fuerint temptationes. an per aliquot dies sequentes separate. nihil interest nostra scire.

Ieiunauit autem dominus in deserto. quod est inter hierusalem et iericho. Secundo lapide a iericho quem quarentanam dicimus. sub quarantina fluit riuus fontis quem sanauit heliseus. Secundo milario a quarantina contra galileam dicitur mons esse super quem statuit dyabolus iesum. Crede pro sane ipsi hic numerus dierum in ecclesia penitentiali est. unum et post epiphania non statim ieiunat ecclesia. sed circiter post xl. dies. quasi ipso tempore ieiunium suum consecutum ieiunium dominici significans. Ob hoc quoque ut per penitentiam ostendamus ascendere ad requiem. sicut quadragenarius ascendit ad quinquagenarium. Est enim numerus superabundans. Et congregatis omnibus

luis p[ro]p[ri]is c[on]parib[us] ascēdit ad quinquaginta. De prima vocatione discipulorum. Capi. XXXVI.

Omadam die ita

bari iohannes et ex discipulis ei? duo. quoz vn[us] erat andreas. et vidēs hie sum ambulante dixit. Ecce agn[us] dei ecce qui tollit peccata m[un]di. Quare agnū vocauit. deterniat subdēns. qui tollit id est venit vt tollat peccata m[un]di. quia pro peccatis tollendis pasca nostrū ymolat? est cristus. Quid quia agnus grece dicitur ab agnon qd est pium. vel lanne ab agno scendo. quia in magno grege solo balatu agnoscit matrē. Ideo pprie pro passione agn[us] dicit. quia ibi prius donans nobis pacem agnouit patrem obedientia et matrem cura. Et hec est vna causa cur i ymolatione altaris dicit ter agnus dei. quasi agne qui agnouisti p[re]z miserere nobis. agne qui agnouisti matrem miserere nobis. agne qui obrulisti te p nobis. dona nobis pacē. Ob hoc illi duo discipuli ei secuti sunt hiesum. vt viderēt vbi maneret. et manserunt apud eū die illa. Inueniens autē andreas symonē frēm suū dixit ei. Inuenim[us] messiam qd est interpretat[ur] xps. Xps grece latine vnct[us]. Et duxit eū ad hiesū. Intuitus eū hiesus dixit. Tu es symō bariona. tu vocaberis cephas qd interpretatur petrus. Bariona hebreum est. et sonat filius iohanna cōpositum ex integro et corrupto. Cephas hebreum est. et syru[m]. Petrus grecū et latinum. Quum autē hoc nomē tunc ei imposuerit an. p[ro]miserit imponēdū dubiū est. Turi[us] tū dici potest. q[ui] tūcei imposuit hoc nomē omnino cū dixit. Tu es petrus. Quid in electione duodecim. vbi dicitur. et imposuit symoni nomen petrus. Si vero modo imposuit et insequentibus confirmauit. In crastino volens hiesus redire in galileā inuenit philippū et dixit ei. Sequere me dixerat de bethsaida cōcuius andree et pe

tri. Sic inueniēs nathanaelē frēz suū dixit ei. Quē scripsit moyses i lege et pphete inuenim[us] hiesū filiū ioseph a nazareth. et ait nathanael. Nazareth p[ro] aliqd eē boni. Despectiue q[ui] nō. v[el] remissiuē legit.

Et egrediet[ur] virga de radice yesse et nazareus id est floridus qd alia editio dicit. de roma erat audita v[el] de radice eius.

Iste em[en] legisperit? legerat in pph[et]ia. nazareus vocabit[ur]. et signa aduent[us] dominici forte notaue rat. et ait. Nazareth potest aliquid boni esse. q[ui] dicit. Nūc tran dē a nazareth p[ro] aliquid esse boni. Et ad duxit eū philippus ad hiesum. Quo veniēte ad se ait hiesus. Ecce vere israelita in quo dolus nō est. Et dixit nathanael. Ante me nosti? Respondit hiesus. Dicit[ur] te philipp[us] vocaret. cū esses sub ficu vidi te Respondit nathanael. Rabbi tu es filius dei. tu es rex israel. Quia agnouit iste d[omi]n[u]m absentem vidit se que solus gesserat et quomō et vbi a philippo vocatus sit. xpm et d[omi]n[u]m fate[re]. Tamen quidā de predestinatione exponit hoc ita. Cum eras in lūbil[us] aede latētis sub ficu. prius et iam p[re]destinaui te. Et regressus ē hiesus in galileam.

Nucusq[ue] idē est

De varijs opiniōib[us] historie. c. xxxviij. **N**ucusq[ue] idē est v[er]bo historie euangelice apud omnes. Deinceps varie ordinatur vsq[ue] ad incarcerationē iohānis. Quidam dicunt. q[ui] circa proximum pascha post baptismum conuertit domin[us] aquam in vinum. ideo. quia iohannes consequenter post hoc miraculum nazareum ascendisse in hierusalem. et eiecisse ementes et vendentes in templo. quod nunq[ui] ab eo factum dicit[ur]. nisi in pascha. Sed eis obuiat ecclesie cōsuetudo. que in epiphania factum esse tenet quod annis solemnizant[ur] memorat. Fuerunt etiam qui dice rent. q[ui] eadem die qua baptizatus est

fecerit hoc miraculū. Sed matheus ait. Tunc iesus ductus est in desertū. et marcus. statim expulit iesum spiritus in desertum. Habet enim ecclesia quod eadez die. sed reuolutis annis hextria facta sūt. Aduentus magorum. tredecima die primi anni. Baptismus eadem die tricesimi anni. vel tricesimiprimi anni. Nuptia aque eadem die reuoluto anno. Unde maximus episcopus in sermone qui sic incipit. Cum plura nobis fratres. sic ait. Sicut posteritati sue fidelis mandauit antiquitas. hodie saluator a chaldeis adoratus est. hodie fluenta iordanis benedictione proprii baptismatis consecrauit. hodie inuitatus ad nuptias aqua uertit in uinum. Unde et in antiquioribus libris dies illa pluraliter dicitur dies epiphaniarum id est plurium illustrationum christi. Epiphania enim illustrationem sonat. Has tres tamen manifestationes propriis quidam nominibus distinguunt epiphaniam. uocantes eam illustrationem. que per stellam quasi deorsum factam. Theophaniam. eam que in baptismo quasi a deo. id est a patre factam. Berthophaniam. eam que in nuptiis quasi in domo factam. Berth enim domus sonat. Verū tamen adhuc restat inter summos et catholicos doctores. de ordine historie duplex opinio. Quidam enim scribentes unum ex quattuor. imitantes antonium alexandrinum. eusebium cesariensem. theophilum qui septimus a petro sedit antiochie. qui dicunt dñm post ieiunium aperte predicasse. discipulos congregasse. et sermonem in monte factum ante uini miraculum. quia legunt dominum et discipulos eius inuitatos ad nuptias. Communior autē et ueracior opinio est dominum post illud miraculū discipulos uocasse occulte. et occulte predicasse usque ad iohannis incarcerationem. sed post publice. Et hunc ordinē sequimur sine alteri ordinis iudicio.

De mutatioe aq̄ in uinū. C. XXXVIII.

Et facte sunt nuptie in chana galilee. i. in uico galilee sic dicto. Et erat mater iesu ibi. et uocatur est iesus ad nuptias et discipuli eius quidā. scilicet futuri discipuli. quod ad uerbum iohannis in plures audiebatur occulte qui post oīno sequuti sunt eū. Nō ē uocatus ioseph. sed uxor ei. Quā quidā dicunt ioseph fuisse mortuū. et uirginē trāsisse in custodia filij. quod nec etiā deinceps legitur de eo in euāgelio. Quod si nondū mortuū. tamen certū est quod in passione dñi mortuū erat quod uxor eius alij cōmendata ē. Quidā autem hanc nuptias fuisse iohannis euāgeliste. et iō uocata ē maria. quod mater terra eius et dñs. quod cōsobrinus ei. et dicitur quod dominus eū uolentē nubere. et his nuptiis uocauerit. quod certum non est. Et deficiente uino dixit mater iesu ad eum. Uinū non habet. quasi diceret da eis uinum. Respondit iesus. Quid mihi et tibi est mulier. Nondum uenit hora mea. Licet mulier sit quasi adiectiuum nomē fractionis. quasi mollier tamen quandoque nomen serus est. maxime quando uirgo uiri potēs est. Et est sensus. Uis fieri miraculū. sed ad hoc agendū quid habeo tecum cōmune. quasi diceret Et natura tibi cōmuni non ago hoc. sed in hora passionis que nondum uenit. ex cōmuni natura mihi et tibi patiar. Nec est credendū scđm geneaticos. hoc dixisse dominum. qui putant unū quēque horam suā mortis habere ieuuitabilē. scđm horā constellationis in qua natus est. sed uocauit horam suam. id est a se dispositam. Voluntate enim mortuus est non necessitate. Erant autē ibi sex lapidee hydrie id est uasa aquatica posite scđm purificationem iudeorum. Crebro iudei baptizabant uasa epulatoria. et si casu aliquid tangerēt immundum nisi lori non comederent. Erāt ergo posite. ut si forte contigisset aliquē

de cōiuiis oportere lauari aquā haberēt paratā. Impleuerūt autē eas ministri aqua ad preceptū dñi. et tulerūt aquā vnum factā archiridino. i. primari inter cōiuiantes in triclinio. Tricliniū quidā dicitur fuisse domū tricameratam. vel tres habentē testudines. sub quibus discūbebāt. Vel forte tres erant ibi mensarū ordines. vt in refectorijs fieri solet. Et cōmendauit archiridinus vini bonitatē. Post in cōi cōmendauerūt omnes miracū nouitatē. Hoc enī in initio signorū manifestauit iesus gloriā suā. Nec dicit hoc esse inīnū. quin et prius signa fecisset. nascendo de virgine. magos stella p̄ua ducēdo. xl. diebus et noctibus ieiunando et huiusmodi. Sed hoc fuit primū publice et ad publicandū factū. Vel primū factū in chana galilee. **De instructione Nicodemī. Cap. XXXIX.**

Erat autē homo et phariseis nicodemus nomine et de principibus iudeorū. Hic venit ad iesum nocte. qz timuit populū offendere cū esset de principibus. Vel qz magister erat in israhel. palā discere erubuit. et ait ad iesum Rabbi scim? quia a deo venisti magister. Nemo enī potest hec signa facere que tu facis nisi fuerit deus cū eo. q. d. Doceme de regno dei. Respondit iesus Amē amen dico tibi. nisi quis renatus fuerit denuo. nō poterit videre regnū dei. In veteri testamēto quasi iuramentū dei erat. viuit dominus. In nouo Amē dico. Et cum in alijs simpliciter dicat. in solo iohāne geminat. secundū illud. Sit sermo vester. est est quasi diceret. verū dico corde et ore. Cūqz miraretur nicodemus quomodo posset homo scōdo nasci. cū non nisi carnalez natiuitatem sciret. edoctus est a domino de spiritali. que fit ex aqua et spiritu. q̄rum neutra iterari potest. Tamen qz adhuc inflatus erat magistrali scientia. nō poterat intelligere. ideo metuuit audire.

Tu es magister in israhel. et hec ignoras. vt sic inuitaret eum ad humilitatē. Instruit etiam eū de humana et diuina sui natiuitate. de passione et ascensione. et de pluribus alijs. Quod autē dixit. nemo ascendit in celū nisi qui descendit de celo sensus est. Nemo ascendit. nisi christus cū corpore suo. Vel scōm tropū quo dicim? dominū facere que per eū facimus. et est sensus. nemo ascendit. nisi quē deus ascendere facit.

De prima eiectione ementū et venditium de templo. Cap. XL.

In proximo pascha ascendit iesus in hierosolimā et eiecit vendentes et emētes de tēplo. hoc enim bis fecisse creditur. Et circa illud pascha incarceratus est iohānes. Ait enim iohānes Quia cū post hoc pascha redisset iesus in iudeā. adhuc erat iohānes baptizans in ethnon. Interim autē priusq̄ ascendere in pascha quosdā vocauit discipulos et docuit et miracula fecit. sed nō adeo publice. Sane ibat iesus iuxta mare galilee. Lacus ē qui fit iordane influente. et dicitur marecū sit aq̄ dulcis ydeomate hebreo. qz omnē aquarū collectiones vocat hebreus tharsis id ē mare. Et dicit galilee. qz p̄terfluit galileā. Quandoqz mare tyberiadis dicitur. qz famosa ē ciuitas hec que ei iminet. Quod autē dicit stagnus genezareth. ex accidēti ē. Quandoqz enī crispantibus vndis generat ex se auram. Extenditur autem. c. xl. stadijs in longitudinem. et xl. in latitudinem. Dicit tamen iosephus. eum sic dictum a modica regione genezara quam preterfluit. quam etiam dicit ammirabilem. Nam tora diuersissimi generis arbuttis conferta. nulli eorum ybertatem suā negat et tēperiem. Sunt ibi nuces que maxime strigibus gaudent. sunt et palme quas nutrit calor estiuus. sunt ficus et oleæ quibus aura mollior destinata est. vt quasi

repugnātia bona cōrentione studio terre foueāt. **H**āc dicit irrigari fonte qui cadit ī calpharnaū. quē quidā esse venam nisi opinant. qz corastinū piscē generat. qui nō alibi nisi in nilo flumine reperitur.

Descōa vocatiōe disciploꝝ. **C. XLII.**

Quā aut turbe irruerēt in eū. vidit duas naues stātes secus stagnū. ⁊ ascendēs in vnam que erat symonis. pusillū reductus a terra docebat de nauicula turbas. **U**t autē cessauit loqui. ait ad symonē. **D**ucī altū ⁊ laxate retbia in capturā. **Q**uo facto cōcluserūt multitudinē pisciū tantā. qz fere rumpebat retbe. ⁊ innuerūt symō ⁊ andreas filijs zebedei. qui erāt in alia nauī vt venirēt ⁊ iuuaret eos. ⁊ impleuerūt ambas naues. ita vt fere mergerent. **Q**uod vidēs symon petrus. ꝑcidiit ad genua iesu ⁊ ait. **E**ri a me dñe qz peccator sum. **C**ui dñs. **N**oli timere. qz ex hoc eris homies capiēs. ⁊ subductis ad terrā nauibz. id ē locatis aīo redeūdi ad eas. secuti sunt eū aliquantulū. ⁊ iterū redierūt ad sua.

Deco qd dñs legit ī nazareth. **C. XLII.**

Iesus autē venit in nazareth. ⁊ die sabbati qñ plures cōueniebāt intrauit in synagogā. vt plures doceret. **E**t cū legisset in ysaya. **S**pūs dñi sup me. ⁊c. dixit. qz hodie cōpleta ē scriptura in auribz vestris qñ diceret. **E**go sum de quo scriptū ē hoc. ⁊ omnes intendebant in eum.

Quō discipuli baptizabāt ⁊ iohannes.

Capitulum. XLIII.

Post hec venit

iesus ⁊ discipuli eius in iudeaz terraz que. s. specialiter a forte iude. vel a regno duarū tribuū specificato vocabulo iudea dicebat. **E**t morabat ibi cum discipulis. ⁊ baptizabat. licet nō ipse. s. discipuli eius baptizaret. **S**ed vtrū baptismo iohānis vel christi icertū ē. **E**rat autē iohānes baptizās in ennon iuxta salim.

quia aque multe erant ibi. **P**ro dūm enī missus fuerat ī carcerē iohānes. **S**alim vero est oppidūz vltra iordanē situm vbi olim melchisedech regnauit. **T**urbebat etiā iohannes multos veniētes ad se ad iesum. **I**nde turbati discipuli iohannis dixerūt. **R**abbi qui erat tecū trās iordanem cui testimoniū perhibuisti. ecce hic baptizat. ⁊ omnes veniūt ad eū. **Q**uorū veniēdens inuidiā iohannes ait. **D**ixi vobis qz nō sum ego christus. sed quia missus sum ante illū. qui desursum venit super omnes ē. **N**e ergo oportet minui. illū autē crescere. **U**t autē cognouit iohannes inuidiā illoꝝ ascendit ad diē festū pasche de quo supra dictū est. **S**ed ⁊ ibidē. qz p̄sensit oratā in se phariseoꝝ inuidiam maxime cū audisset iohannē traditum in carcerē. reliquit indeam. ⁊ iterum abiit in galileaz.

Cur iohannes in carceratus est. **Capitulum. XLIII.**

Arguebat enim

herodē iohānes p̄ter herodiadē qz scdm legē quā recepat. nō licet fratres habere vxorē fratris eo viuētē. **S**up̄ matheū legit. qz herodias filia erat regis arethe. quā auferēs philippus ornis in ter eos quibusdā simularibz. ī odiū philippi dederat fratri herodi. qz ⁊ fratres iūce erāt inimici. **I**osephus tradit herodiadē fuisse filiā aristoboli. quē occiderat cū fratre alexandro p̄ eorū herodes. ⁊ ita soror erat herodis agrippe. quā auus suus herodes dederat herodi filio suo vxorē. **D**icit enī alium fuisse herodē. p̄ter terrarchā quem p̄susceperat de filia symonis sacerdotis philippū dō iā mortuū cū gaius regnare cepisset. **S**orte ⁊ hic herodes noiabat philippus qz binomi. ⁊ ita virū ei. quem iosephus vocat herodē. euāgelii vocat philippū. **S**ed forte prius nupra herodi. post nupra philippo. **H**erodes vero terrarcha vxorem habebat filiaz arethe regis

damaſcenorū. Qui romā iter faciēs trāſiens per fratē ſiū. ſecreto pepigit cum vxore francis. q̄ in reditu ſuo repudiata vxore ſua duceret eā in vxorē. Quod tamen nō latuit vxorē ipſius herodis. que nō expectans reditū viri ſui feſtinauit ad patrē. Herodes autē rediēs abſtulit herodiadē fratri ſuo. et fact⁹ eſt inimic⁹ arethe et philippi. Sup̄ quo cū argueret eū iohānes. ſuggeſtiōe herodiadis miſit euz in carcerē. Quod cū vidiffet ieſus venit et habitauit in capharnaum in finib⁹ zabilon et neptaliz.

De tertia vocatiōe diſcipulorum.
Capitulum. XLV.

Arbulans autē iteruz ieſus iuxta mare galilee. vidit duos fratres ſymonē et andrea. fratre eius mittētes rethia in mare. et ait illis Venite poſt me faciā vos fieri piſcatores hominū. At illi cōtinuo relictiſ rethib⁹ et naui ſecuti ſunt eū oīno. Et procedēs inde vidit duos alios fratres. Jacobū et iohannē reficiētes ſua rethia cū zebedeo patre eorū. et vocauit eos. Illi autem relictiſ rethib⁹ et patre ſecuti ſunt euz oīno. Et cū trāſiſſet inde ieſus vidit mattheū qui et leui dice⁹ eſt filiū alphei. ſedētes ad theoloneū. et ait illi. Sequere me. Qui relictiſ oībus ſecur⁹ eſt eū. Theoloſ grece. lanine vectigal. Iſte ergo erat publican⁹. i. publica negocia amminiſtrās que ſine peccato aut viꝝ aut nunquā amminiſtrant. Et nota a qualib⁹ orta eſt eccleſia. ne ſi a ſublimib⁹ orta eſſet. vir⁹ fi dei ſciētie eorū et potētie aſcriberet. De vocandō reliquoz termiatū nō habem⁹. De aperta predicatiōe et miraculis domini. Cap. XLVI.

Aperte exin de pdicabat. dicēs. P̄niam agi reappropinq̄bit. n. regnū celoz. vñ et poſt dixerūt ſacerdotes ad pylatū. Cōmouet

vnuerſam iudeā incipiēs a galilea vſqz buc. et ſic impletū eſt illud yſaie. Primo tēpore alleuiata eſt terra zabilon et terra neptaliz. Cū et primitiui cōuerſi a domi nō qz fuerūt de finibus illis. dicti ſūt p̄cipes zabilō et principes neptalim. Iſaias ſiquidē p̄phetauit de captiuitate decē tribuū. que in tribub⁹ illis inchoata ē. Abilomin⁹ tamē de alleuiatione ab opere peccati futura. in p̄ribus illis. ad p̄dicationē chriſti p̄ditit. Et circūbat hieſus torā galileā. docēs in ſinagogis eorū. et ſanās omnē languorē i populo. et abiit opinio eius in torā ſyriam. Eſt autē ſyria omnis regio ab eufrate. vſqz ad mare magnū a capadocia vſqz in egiptū cōtinens inter alias prouincias paleſtinā. in qua iudei habitabant. Unde et ſup̄ pſalmos. thabor et hermō dicuntur montes ſyrie. Quādoqz ſo ſic legit ſyria. q̄ nullā icludit partē iudee. Et ſecute ſunt euz turbe multe diuerſarū regionū. Quas cum vidiffet ieſus aſcendit in montē.

De electiōe. xij. ap̄toꝝ. C. XLVII.

Et cum ſediſſet vocauit ad ſe quos voluit ipſe. et fecit vt eſſent cum illo. xij. quos et apoſtolos id eſt miſſos nominauit. Simonem quem agnominauerat petrū et andream fratrem eius. iacobū zebedei et iohannez fratrem eius. Et impoſuit his duobus nomina boanerges id eſt filios tonitru. quia vnus eorū intonuit dicēs. In principio erat verbū. Et ambo ſepe terrificaz vocē patris audire meruerūt. Philippū et bartholomeū. thomā et mattheum publicanū. iacobū alphei. et thadeum fratrem eius. qui et iudas cognominatus eſt. que lucas iudam iacobi vocat. qui tercio nomine dicitur eſt lebeus. Simonem chanaanem et iudā ſcariothē. In hoc cathalago nomina apoſtolorū combinata qua ſi parium ponuntur non ſatis nota cauſa. Quare vero iacobus alphei poſterior

numeretur iacobo zebedei. et minor dicitur et ille maior. cum prerogativa sanctitatis sue factus sit ab apostolis postea archiepiscopus hierosolymorum. et senior illo fuerit. merito queritur. Ad quod melius videndum dicimus. quod anna mortuo iacobbe fratre ipsius ioseph. de quo post susceptam filiam vocataque maria dedit in uxorem alpheo. de qua nati sunt alpheo. iij. consobrini domini. iacobus symon et iudas apostoli. et ioseph qui et barlabas. qui pro iuda post cum mathia electus fuit. Et hi quatuor pre ceteris consanguineis dicti sunt fratres domini. quia non solum cognati. sed et agnati eius putabantur tanquam ex duobus fratribus ioseph et cleopha descendentes. Inter quos tamen quasi antonomastice iacobus dictus est frater domini. quod quibus similitudo fuit ei in facie. Item mortuo cleopha anna nupsit viro tertio. scilicet salome. susceptaque ex eo filiam sicut et alias prius vocavit maria. Et hanc duxit zebedeus. Dabitque ex ea filios iacobum maiorem. et iohannem. qui licet posterior natus maior tamen dicitur. quia prius vocatus est a domino. et prius adhaesit ei. Quod romana servat ecclesia. ut singuli in ordinibus suis priores. sint prius ordinari. Item dicit hieronimus. Alij vero videntes mulieres agnominari solere a nominibus virosum. ut marcia carbonis. dixerunt prioribus viris mortuis has duas marias nupsisse cleophae et salome. vel priores viros fuisse binomios. et dictum zebedeum cleopham. alpheum salomam.

De sermone domini in monte. Capitulum XLVIII.

Eleuatis oculis in discipulos. docebat eos dicens. Beati pauperes spiritu. quoniam ipsorum est regnum celorum. etc. Hunc sermonem matheus et lucas varie narrat. Quod

hoc quidam tradunt dominum prius esse fecisse discipulis in suppelio mortis sedendo. post in latere mortis cõiter discipulis et turbis stando. Alij vero tradunt. non nisi unum sermonem factum cõiter discipulis et turbis. Quod autem horum verum sit. non multum interest nos scire. sicut nec scire interest. an mons in quo haec facta sunt fuerit thabor. an alius mons in galilea. Sermonem quidem a domino ad discipulos factum legimus in matheo luca et iohanne tantum.

De oratione dominica. Cap. XLIX.

Hic sermone in seruitur dominus orationem domini. quae octo partes habet. Prima est capitatio benivolentiae quam sequitur septem petitiones. et diriguntur ad deum patrem. a quo petimus nobis dari panem nostrum substantialem. id est filium. Maria et christus docuit nos ad tendendum a patre in nomine suo. Tres prime petitiones spectant ad vitam futuram. Sicut sanctificet. id est firmet in nobis nomen tuum. In hac vita quasi mobile est nomen patris in filios. quod et iudas quandoque fuit dei filius quoniam non pro qua etiam possibilitate moueri dixit apostolus. Timeo ne et ego reprobatus inueniar. In patria enim apparebit filij. et immutabiliter erit deus pater eorum. Adueniat. id est ad te videndum veniat regnum tuum ut sit regnum in regno. Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. quasi sicut celestis ecclesia nihil potest velle nisi quod scit te velle. ita et illa que adhuc militat in terra ad dicam voluntati tue. Quatuor que sequuntur ad militiam huius vite spectant. scilicet panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. id est christum qui est supersubstantialis. id est super omnes substantias. et est panis noster in altari. Vel sunt due dictiones. scilicet per substantiales. Et est sensus. id est da nobis hodie. id est in presenti tempore panem nostrum. id est christum. qui prius est fidelium. et hoc super et panem. id est preter panem substantiales. id est necessarium ad sustentationem.

Matthi octavo. capitulum primum

quasi da nobis vtriusq; panem anime et cor-
poris. Lucas posuit quotidianum. quod de
vianico tantum exponit. Grecus habet epiu-
sion. Hebreus vero sogolla. id est precipuum
vel egregium vel peculiare. Ob hoc forte
lucas videns matheum dixisse sogolla. quod
sonat peculiare. dixit quotidianum. Grecus
vero interpretatur mathei. quia vidit eum di-
xisse sogolla. quod sonat egregium. dixit e-
piusion. Tres que sequuntur patent anime.
Hebreus in fine ponit vnu ex his tribus
anime. sela. sale. que sonat vere semper pace
Ceteri discipuli missi sunt cum potestate
curandi. Capi. L.

Quoniam consumas

ser iesus verba hec convocatis di-
scipulis. xij. dedit eis potestatem eiciendi
spiritus imundos. et curandi omnem infir-
mitatem et misit eos predicare regnum dei et ait.

Nihil tuleritis in
via. neminem salu-
taueritis. sicut a-
lij. qui non ex studio
operandi salutem con-
sueverunt tamen salu-
tate. In via gen-
tium ne abieritis.
nec in ciuitates sa-
maritanorum itra-
ueritis. gratis ac-
cepistis gratis da-
te. Non portabitis
pecuniam non panem.
non duas tunicas.
in superfluas. non cal-
ciamenta. non virgam

Inde est quod diaconus
sumpro codice de al-
tari sub silentio tran-
sit inclinans donec in-
ambone salutat quasi
intrans domum. cui of-
fert pacem. Nec por-
tat puluinar. id est sola-
cia vite. sed alij fert
ei. Nec obest quod pul-
uinar significat omne
euangelij leue. Forte
inde est quod diaconus non
dicit dominus vobiscum
nisi cum legit euange-
lij nisi raro.

Secundum marcum soleis. vel sandalijs vti
iussi sunt. id est ponibus. et virgaz ferre.
que pro potestate accipiendi necessaria po-
nitur. Ecce mitto vos sicut oves in medio
luporum. qui vos recipit me recipit.

Decoratio leprosi Cap. LI.

Quoniam autem descende

dixit iesus de more. tetigit leprosum. quasi
iam soluens figuras. et sanauit eum dicens. Glo-
riam dare. Et addidit. Et idem nemini di-
xeris. quod dicitur. Vide quod manifeste et plene mun-
dat es. Memini dixeris. id est nemini neces-
se habes dicere. adeo res euidens est. sicut ostendit
de te sacerdoti. ad cuius arbitrium reuocadus
es. Ecce alios nondum docet soluere leges.
Sanatus tamen vbiq; predicauit.

Deseruo centurionis. Capi. LII.

Quoniam autem in-
trasset capharnaum rogauit eum cen-
turio presertim seniorum iudeorum. ut sana-
ret puerum eius paliticum. Et ait iesus. Veni
am et curabo eum. Ceterum autem potentia sanandi
non corpe. Et ait centurio. Non sum dignus
ut intres sub tectum meum. sed tamen dico tibi. et sa-
nabitur puer meus. quia et ego solo verbo per mi-
nistros meos oportet. Forte ydola habebat
in domo et imunda iudeis. Et sequentibus se
iesus dixit. Non inueni tantam fidem in israel.
subaudi huius temporis. Neccludunt in nomine
israel sequentes eum. quia ad eos loquebatur.
quam in hoc gentili. Et sanatus est puer in illa
hora. Et ingressus synagogam sabbato doce-
bat eos. et ibi eiecit ab homine spiritum imun-
dum clamantem. Quid nobis et tibi iesu na-
zarene. Venisti perdere nos. scio quod sis san-
ctus dei. Deseruo petri. C. LIII.

Et cum venisset

iesus in domum petri. quam forte
habebat in capharnaum per uxorem. ipse enim erat de
berthsaida. ad petitionem discipulorum sana-
uit socrum petri feblicitantem.

De filio vidue. C. LIII.

Quoniam autem iret

in ciuitatem naim que est in galilea
suscitauit ante portam filium vidue. tangen-
do feretrum et dicendo. Tibi dico surge
et spero facto obtulerunt ei energumi-
nos et male habentes. et sanauit omnes
et voluit ire trans fretum. et dixit ei vnus
n iij

scriba. Rabbi. sequar te quocunq; ieris. Golebat sequi dñm. vt disceret signa facere ad lucrū. et iō nō audir a dño. Dixit autem dñs alteri. Sequere me. Qui rñ dit. Dñe permittite me primū sepelire patrem meū. Cui iesus. Dimitte mortuos i peccatis. s. sepelire mortuos suos. Tu va de annūcia regnū dei. Nō phibuisse dñs iesus bñca sepultura. si nō essent alij qui sepelirēt. Et ait alter. Sequar te dñe. s. primū pmittite me renūciare his qui domi sunt. Cui iesus. Nemo mittēs manū ad aratrum et respiciēs retro apr? ē regno dei. **De excitat? imperauit ventis et mari.** Capi. LV.

Unc ascēdit iesus i nauiculā cū discipulis suis. et dormiuit in puppi sup cernical. Et orta tēpestate excitat? a discipul? impauit vēto et mari dicēs. Tace et obmutesce. Et cessauit tēpestatas. Nō p errozē hereticorū impauit eis tanquā aiāntibz. qui occasione huiusmodi verborū. q. oia legunt? obedi re deo. dogmatizauerūt oia aiāta eē. S. dicunt? ei obedire in aiāta. q. solo vbo facit de his que vult. Secundū quē loquēdi modū solet dici materia lāguoris obediens vel inobediens medicine.

De duobz obsessis a legiōe. C. LVI.

Qum autem venisset trās fretū i regionē gerasenozū que ē cōtra galileā. occurrerunt ei duo arrepticij seui nimis. quoz vn? adorauit et dixit. Quid nobis et tibi hiesū fili dei. Venisti an tēpus torquere nos? Resciebāt demones eū dei filiū sed suspicabantur pro miraculis et testimonio pñs. Torqueri autē se dicebāt quia cogebant? exire et cessare a lesione. Dicebat enim illi iesus. Exi spiritus imunde. Sciebant autem in iudicio se torquendos in abissum. Cūq; dño querēt? nomē suū. dixisset se vocari legiōnē. nō q. sic vocaret. sed

q. d. Frustra queris nomē. q. plures sumus. rogabāt eū. vt mitteret eos in gregē porcōz. qui iuxta pascebant. Et intrātes porcōs p̄cipitauerūt eos in mare. In digne autē rogauerūt eū. vt transiret a finibz eoz. Cūq; ascēderet nauim. sanatus licet rogaret noluit secū ducere. Et redijt capharnaum. quā mathe? vocat ciuitatē suā. nō origine. sed gēte. q. quelibet ciuitas galilee potest dici ciuitas galileozū. **De palitico dimisso p. tectū.** C. LVII.

Ec sanauit paraliticū ante se dimissum p. regulas. p̄rio remittēs peccata eius. que fuerāt cā morbi. q. quod ob cām fit cessāte cā cessare debet effect? Et propter scribas et phariseos qui putabāt eū blasphemasse dixit palitico vt surgeret et tollerēt lectuz suū. et surrexit et tulit. et abiit. Quia g. constat q. p. peccatis qñq; egrotat hō. medicus visitās egrū p̄rio debet eum monere ad pñiam et cōfessionē. ne peccato manente tanq; ferro in vulnere frustra sit malagma apponere.

De puteo samaritanie. Ca. LVIII.

Ec cum ascendisset in iudeā et iterū rediret in galileā. oportebat eū transire samariā. id est p. regionē cui? caput fuerat samaria. Ciuitas ergo nomē antiquū amiserat. et dicebāt sebastē. sed regio nomen illud retinuerat. Veniēs autē iuxta sichē que corrupte sichar dicebāt. et erat puteus in p̄dio quod emit iacob a rege emor. quod et dedit filio suo ioseph. Et fatigat? ex itinere sedit sup puteū iacob. qui hactenus sic vocat? fuerat ex euētu qui sequit. Post agnoiar? ē pute? samaritanie. Sunt qui dicāt locū illū eē vmbilicū terre nē habilitabilis. q. singulis annis quadā die estis meridiana hora sol descēdit in aquas putei. nūq; faciēs vmbraz. qd. philoſophi apd sieniē fieri tradiderūt. Jo. n. vi.

enū putat̄ i deutronomio. Cōstituit eum
sup̄ excelſam terrā. **F**uerūt aut̄ discipuli
in urbē. vt cibos emerēt. venitq; mulier
haurire aquā. **Q**ue dñō perētī potū. qua
si notans eū. dixit iudeos nō cōtū fama/
ritanis. cognoscēs ex fimbrijs pallij dñz
iudeū esse. **T**rāslatis decē tribubz. rex as/
siriōrū misit p̄sas 7 assirios ad incolendā
sibi terrā. **Q**ui ob̄metū feraz libzoz moi/
si receperāt 7 legitima terre. nec tamē ces/
sabant ab ydolatria. **Q**ui p̄rio curbei vo/
cati a fluuio perſarū. nūc autē samarita/
ni dicebant. quasi medij iter iudeos 7 gē/
tes. **Q**ñq; tamen iudei vocauerūt eos ia/
cobitas. i. sup̄lātatores. q; terrā fratrum
suozū que eos cōringebat eis sup̄lātate/
rāt. **H**ozū cibis 7 vasculis non vtebant̄
iudei. **C**ūq; colloquendo cū iesu. accepit̄
ser ab eo. q. v. viros habuerat. 7 ferri erat
cōcubina ait. **V**ideo q; p̄pheta es tu. 7 sta/
tim quesuit determinatiōnē questionis.
que iter ipsos 7 iudeos versabat̄. **D**ice/
bāt enī iudei. p̄riū locū adorādi esse bie/
rusalē 7 templū. **S**amaritani vero mon/
tem garizim. in quo antiqui patres ado/
rauerūt. **I**esus autē dixit temp⁹ venisse.
in quo nec in hierusalē nec in mōte illo a/
doraēt homines. q. d. **N**ō preſero locū
loco in adorādo. **U**biq; enī adoret̄ deus.
tantū in spū 7 veritate. i. ex dilectiōe que
est a spū. et p̄ his que vere sunt. i. pro eter/
nis. **C**ui mulier. **S**cio q; messias venit.
id est in primo ē vt veniat. **F**orte 7 sama/
ritani signa aduēt⁹ dñi norauerāt. **M**es/
sias hebraice. christus grece. vinctus latinē.
7 p̄nice quoq; messe. dicitur vnge.
Lingua enī p̄nica 7 sira affines sunt he/
brece. **D**icit ei iesus. **E**go sum qui loquor
tectū. **R**eliquit mulier ydriā. et abiit in ci/
uitatē monēs ciues egredi ad videndum
homine qui dixerat ei quecūq; fecerat. et
dicebat. **N**unquid hic est christus. **C**ui
muit asserere quod audierat 7 credebat.
Circa viri indignarent̄ a muliere doceri. **C**i/
uibz vero egrediētibz. vocauit discipu/
los iesus. et ait. segetes paratas ad mes/
sem. i. paratos ad credendū. cū tamē ad/
huc sup̄essent. iij. menses ad messem. **U**n/
de perpēdit̄ hiemis tēpore hoc factū. **I**e/
sus autē ad peritiōnē eozū intrauit urbē.
et mansit ibi aliquot dies. et multi credi/
derūt in eum.

De filio reguli. Cap. LIX.

Venit autez ite
rū in chana galilce a iudea i quā
ascēderat. **E**t erat ibi quidā regulus. id ē
de potētiōribz terre sub rege. cuius fili⁹
infirmabat̄ nō in chana sed i capharnaū
Et rogabat dominū. vt descēderet 7 cura/
ret filiū suū. **Q**ui redargutus ē a domio
quia nō credebat eū posse sanare. nisi cor/
porali presentia 7 tactu. **E**t ideo dum in/
staret ille. ait ei. **G**rade filius tuus venit.
7 sic absens verbo sanauit eum. **D**escen/
densq; pater cū cognouisset filiū sanātū
in hora verbi dominici. credidit ipse 7 do/
mus ei⁹ tota. **C**redidit iste fuisse iudeus. q;
dixit ei dñs. nisi signa 7 pdigia videritis
nō creditis. **I**udei enī signa querunt.

De conuiuio leui. Cap. LX.

Et fecit ei leui cō
uiuū in domo sua. 7 discūbebāt
cū eo publicani qui fuerāt socij leui. quez
cū arguerēt pharisei q; cum talibz edebat
ait. **N**ō veni vocare iustos. sed peccatores
ad penitentiā. **E**xcusauitq; discipulos de
eo q; nō ieiunabāt. **T**ū quia rudes erant
nec difficilia sustinerēt. **T**um q; corpora/
liter cū eis erat. q; cū auferet̄ ab eis plu/
rimū ieiunaret̄. **E**t hoc quidā dicunt. q;
ablato christo in ascēsiōe. ieiunauerunt
discipuli vsq; ad missionem spūs. **E**t ob/
hoc ieiunāt ab ascēsiōe vsq; i pentheco/
sten. **N**ec etiā tū celebrāt nuprias q; si taz
inchoātes tres ebdomadas añ festū san/
cti iohānis. **S**ed nō est autenticū. nec in
actibz ap̄loz legit̄ tunc de ieiunio eozū. s;
de oratiōe tantū. **Q**uerētibz aut̄ phariseis

signū de celo. negavit eis tanq̄ indignis
q̄ deteriorēs erāt nīnīuitis. ⁊ regine au/
stri qui nec legeꝝ dei nec p̄phetas habue/
rant. Et nota q̄ in antiquioribus codici/
bus inniuite legitur.

De filia archisynagogi ⁊ emorroissa.
Capitulum. LXL.

Ecce princeps
synagogae iairus adorauit eū di/
cēs filia mea mō defuncta ē. i. morti. pri/
ma vt marc⁹ ⁊ lucas dicunt. Veni pone
manū sup̄ eā ⁊ uiuet. Et dū iret. mulier
emorroissa ab annis. xij. retro ueniēs teri/
git fimbriā vestimēti eius ⁊ sanata ē. Le/
git̄ in historia q̄ in eodē loco in quo dñs
sanauit emorroissam facta ē a quodā fra/
tua enea habēs fimbrias inferius descul/
pras sicut dñs legif̄ habuisse ad similitu/
dinē iudeorū. et herbā quandā crescentem
sub imagine que sui summitate attingit
fimbrias statue que oēs curat languores
⁊ manet vsq̄ hodie. Ambrosi⁹ in sermōe
de salomōe dicit hāc fuisse marthā. Enu/
merās enī bñficia christi circa gen⁹ bñā/
num. post aliq̄ p̄missa subdidit. Dñs lan/
guidū sanguinis fluxū siccāt in martha.
dum demones expellit de maria. Dum
corp⁹ rediui in spūs calore cōstringit i la/
zaro. Veniēs autē in domū iairi. induxit
tantū secū petrū iacobū ⁊ iohannē fratē
eius. qui q̄si secretarij ei⁹ erāt. et patrē et
matrē puellae. Et eiecit irridentib⁹ euz. q̄
dicebat puella dormit. tenēs manū puel/
le ait Tabiracumi. quod sonat puella ri/
bi dico surge. Tamē tibi dico. nō ē de in/
terp̄tatione. ⁊ iussit illi dari manducare.
Hoc enī est uerū experimentū vere resur/
rectiōis. Magi enī mortuos suscitāt qui
busdā caracterib⁹ alligatis sub yrraq̄ a/
scella. ⁊ loqui eos ⁊ icedere faciūt. sed co/
medere nequaquā possunt.

De duobus cecis. ⁊ de surdo ⁊ muto.
Capitulum. LXII.

Et trāseunte in
de iesu. secuti sūt eū duo ceci da/
mātes. Fili dauid miserere nostri. Cūq̄
uenisset domū. i. ad domū suā nazareth.
tenigit oculos eorū ⁊ ap̄ri sunt. Cūq̄ di/
xisset eis. Videte ne quis sciat. tamē diffi/
mauerūt eū i tota terra illa. Egressis ill.
obtulērūt ei mutū demoniū habentē. ⁊ re/
iecto demone locut⁹ ē mut⁹. In greco ta/
men meli⁹ sonat surdū q̄ mutū.

De beelzebub. Cap. LXIII.

Quinq̄ lauda
ret eū turba. pharisei dicebāt.
In beelzebub p̄cipe demoniorū eiecit de/
mones. A belo p̄rio noīe ydoli. varie gen/
tes scdm̄ ideomata lingue sue cognōmīa
bāt idola sua Babiloni⁹ dixit bel. Noa
bita beel. Palestini baal. Quinq̄ aliquid
sup̄ addebāt. vt beelzebub. i. de⁹ tēginis
qui ē priap⁹. Quinq̄ baalim. qui ē deus si/
doniorū. et sonat vir me⁹. i. robur meū et
caput. Beelzebub tñ nulli⁹ ydoli nomen
erat. sed iudei irrisorie uiciniū sibi ydoli
acharonitarū sic uocabāt. Et sonat vir
muscarū. ob sordes imolatiq̄ sanguinis
quē sequūtur musce. Nec finalis littera
d. vel. l. vel. v. sed. b. Quib⁹ ait iesus. Fi/
lij aut̄ vti i quo eiciūt. q. d. Si i filijs ve/
stris hāc expulsiōe deo datis. cur nō in
me idē facitis. Erāt enī de iudeis exorci/
ste. qui p̄ exorcismos salomonis demōes
eiciebāt. maxie si radix cuiusdā herbe po/
neret̄ i narib⁹ obsessi. Ait. n. ioseph⁹ se vi/
disse quendā exorcistā captū ⁊ adductum
ad respasianū dñm obsideret izim. Qui
anulū sub cui⁹ gēma radix erat posuit in
narib⁹ cuiusdā obsessi. ⁊ adiurauit demo/
nē. ⁊ egressus ē demō. Et aut̄ pbaret cie/
ctū demonē. posuit peluim aq̄ plenā i me/
dio. et adiurauit demonē vt subuerteret
peluim. et subuerit eā. Quōd aut̄ anul⁹ quidā
iccludūt sp̄m̄ imūdū. p̄ quē i perāt alijs de/
mōib⁹ nō credit̄ eē salomonis iuētū. De

cipriano magno martire dicit augustinus
quod in pside quidam eburnea dum adhuc ma-
gnus esset tres habebat demones inclusos
per quos quod volebat operabatur. emitte-
re illos ad quod volebat. et postea redibat.
Sed puella cuius amore tenebatur nunquam
potuit adducere. quod illis semper signacu-
lum crucis opposuit. Quo percepto cipri-
anus ad fidem conversus est. et postea martir
factus cum iustina virgine.

De maria magdalena. CLXIII.

Nicquidam dicunt

dominus vocatum in nazareth a quodam
phariseo in domum suam. et ibi magdalene di-
mista peccata. que et secuta est.

eum plures dicunt Magdalu oppidum
in berthania factum. est. quod miliario a tibe-
sed neque locum. nec viam que prius dicitur
tempore quo factum nerez dicitur.

est ex euangelio certificari potest.

De merito marthe. Ca. LXV.

Factum est autem

dum accesserit in iudeam iesus. in quod-
dam castellum intravit. et martha excepit eum in
domum suam et ministrabat ei. Sessio autem sor-
oris illius audientis dominum prelatam est a domino
in merito marthe. non quod maioris meriti. sed quod
non auferetur ab ea.

De questione iohannis. Ca. LXVI.

Iohannes autem cum

audisset in vinculis opera christi. misit ad eum
duos de discipulis suis dicens. Tu es qui
venitur es. an alium expectamus? Non dubi-
tabat iohannes qui dixerat. ecce agnus dei
ecce qui tollit peccata mundi. Sed adhuc disci-
puli eius dubitarent. misit eos ad iesum.

quod dicit. Ite ad eum et ab ipso querite. vtrum ipse
sit christus. an adhuc venitur sit. Tunc gregorius
super ezechiel videt velle. quod iohannes nesciebat.
vtrum per se an per alium spoliaret infer-
num. quod dicit. Prope est ut descendat ad populum
meum. Quod nunciaui supis. vis ut iherusalem

renunciem. Iesus autem amovit dubitationem
eorum. ostendens certa signa sui advenit. Illis
autem ab euntibus predicavit iohannem turbis di-
cens. Inter natos mulierum non surrexit ma-
ior iohanne baptista. et dicit mulier. non so-
lum sexus nomine. sed et nomine facture. Quod
autem sanctior eo post aliquis fuerit. vel fu-
turus sit. ad id suffum est. Nec ob hanc laudem
credendum est hereticis qui dixerunt iohannem esse
angelum humanatum. quod etiam dominus predicaverat de
eo fuisse dictum. Ecce ego mitto angelum me-
um. et cetera. Addidit quoque dominus. quod dicitur lex et prophet-
e usque ad iohannem. prophetaverunt. Ubi intel-
ligendum est ex maria parte. quod post prophetam
agabo. et quatuor filie philippi. Tunc expro-
brauit civitatibus galilee. in quibus pluri-
mas fecerat virtutes. et proposuit illis tyrum
et sidonem. Redentes autem quidam apostolorum ad
eum. nuntiabant ei que docuerant et fecerant. Et
dixit eos in desertum locum. ut requiescerent
passillum. nec enim edendi spacium habebat per tur-
bis. De. lxxij. discipulis. C. LXVII.

Dicitur hec designa

vit et alios. lxxij. discipulos suos.
et mittebat eos binos ante faciem suam. Revers-
si sunt autem cum gaudio et hi dicentes. Dne
etiam demonia subijciunt nobis. Erulavit
iesus et dixit. Confiteor tibi dne pater celi et
terre. quod abscondisti ea sapientibus et revela-
sti ea parvulis. et nemo novit patrem nisi fili-
us. neque filium nisi pater. Erubescat enim
dicens se plenam habere noticiam de patre et filio.
nec excludit utriusque congerio. Ob hoc enim.
atque spiritum creaturam esse putavit. et non equa-
lem illis. quod nesciebat quicquid illi.

De solutione sabbati et confractione gra-
norum. Capi. LXVIII.

Et factum est in

sabbato secundo. primo cum iesus
et discipuli eius transiret per sata. grana confra-
cata manibus edebat discipuli. Hoc exponi-
tur sic. In sabbato secundo primo cum
iesus intraret per sata. et cetera. Vel in sabbato

secundo a primo. de quo p̄cessit sermo. **U**t est vna dictio quaz dixit lucas deuteron p̄teron. nos secundo primū. **H**oc autē sab̄batū qđ discipuli nō obseruabāt iō sic vocauit. vt significaret spūale sab̄batū iā in choari. ⁊ legalia cessatura. **E**st enī sab̄batū spūale scđo primū. i. supius inferiore scđ legalī. q̄si factū de secūdo primū. **Q**đ enī pri⁹ fuerat tēpore. factū est secunduz munere gr̄e. quasi caput v̄sum ē in caudā. **U**n̄ ⁊ si quis christū velit appellare a dā secūdo primū. nō errabit. **U**t sūt due dictiones. ⁊ dicit̄ secundū ⁊ primū tempore. qz ⁊ ante legē sancti patres sab̄batū a uerūt. ⁊ post legalī sab̄bato medio it̄posito. **C**ū autē pharisei dicerēt. quid faciūf qđ nō licet sab̄batis. excusabat eos dominus multis modis. **T**ū qz necessitas excusabat eos. sicut excusauit dauid ⁊ pueros eius qm̄ comedit panes sacerdotales. **N**ec peccāt sacerdotes circūcidentes ⁊ sacrificātes in sab̄bato. **T**ū qz p̄sente auctore dñō sab̄bati faciebāt hoc. qz etiā nō peccauit iosue dñi circūiuit iericho. vij. dieb⁹. **N**ec etiā hodie eger si soluit ieiuniū reus ē. **D**ixerūt autē pharisei. hoc nō licere sab̄batis. qz alia die licebat scđm legē edere grana segetis p̄pinq̄uorū. sed non metere falce. **N**ota primos apostolos soluisse sab̄batū. que s̄ tamē recipiūt hebeonite. cū repudiēt paulū q̄si legis trāsgressorē.

De manco. Cap. LXIX.

Factū est autem in alio sab̄bato intrauit iesus sinagogā. ⁊ erat ibi hō manū aridā habēs ⁊ obseruabāt eū pharisei si sab̄bato curaret. **C**ūqz quesisset ab eis. si licet sab̄bato curare. nec rñdissent. curauit languidum confutās sup̄sticiosos. qui sab̄batis pecc̄ lapsum a fouea extraherēt. **I**psi autē colloquebant. quidnam facerent iesu. **D**ie ius autē sciens secessit inde. ⁊ secuti sunt eum multi ⁊ curauit eos.

De quattuor parabolis ad turbas in

naui. **Cap. LXX.**

Factum ē in diebus illis exiit iesus in montem orare. ⁊ erat p̄noctās ibi in oratione. **E**t cū dies fact⁹ esset vocauit discipulos suos forte adhuc dormiētēs. ⁊ sedebat sec⁹ mare. **C**ūqz cōgregaren̄ turbe. ascēdens nauiculā docebat de ea turbas stātes ilitore. in parabolis loquēs eis. **P**roposuit q̄ eis parabolā semināris in terrā tripliciter malā. **N**ec ferentē fructū. ⁊ in vna bonā facientē fructū triplicē. **E**t nota. qz sup̄ hunc locū habet̄ in antiqua glosa. **N**ō est credendū valentiniano heretico. qui ex hoc loco trahēs fomentū erroris. dicit terras esse in homine. ⁊ secundū eas esse tres creatores. **A**nimā cuius de⁹ creator. **C**orp⁹. cuius creator diabolus. **A**nimalitatē siue spiritū quendā vitalē communē nobis cū brutis. cui⁹ creatores angeli. **S**ed hic nō tm̄ tres. sed ⁊ quartā addidit. **N**ec de his terris itelligit̄. **N**ec facit vir catholicus nisi duas in homine animā. s. ⁊ carnē. **A**litalitē autē vel spiritū vitalē vel sensualitatē quicquid illis sit cōmune cur̄ brutis nobis aialib⁹ sub carne cōprehēdit. ⁊ sic tenet vir catholic⁹. **S**ecūdo p̄posuit parabolā semināris bonuz semen. cui inimic⁹ hō sup̄seminauit zizaniā. in qua illud quod dicit̄ **S**inite vtra qz crescere vsqz ad messē videtur paulo cōtrariū. qui ait. **A**uferte malū de medio vestri. **S**ed iter triticū anteqz veniat ad spicā ⁊ lolii. grādis est similitudo. ⁊ vir distingui possunt. **H**ocigit̄ dictū est de ambiguis. illud pauli de manifestis **L**eciam p̄posuit parabolam de grano sinapis. **Q**uartam p̄posuit de fermento. qđ mulier abscondit in farine satis tribus. **S**atum est genus mensure in palestina modium ⁊ dimidium capiens. **S**orsuz autē discipulis diserebat omnia. **T**ūc dimissis turbis venit in domū. et dixerunt ei discipuli. **E**dissere nobis parabolā zi

zanior. **Prima**. n. eis exposuerat i nauis.
De tribus parabolis in tomo ad di-
scipulos. **Ca. LXXI.**

Quoniam quod quieserat in parabolis
etiam locutus est eis. Et proposuit parabolam
de thesauro abscondito in agro. pro quo
emendo redidit inuentor omnia que ha-
buit. **Alia** quoque proposuit de inuenta et em-
pta bona margarita. **Tercia** quoque de sa-
gena missa in mare. in qua dicitur. quod in ge-
benna erit fletus et stridor dentium. in quo
inuitur resurrectio corporum futura. **Hoc**
autem nomen gebenna. euangelicum est tantum.
et creditur a domino inuentum. ob ignem inerti-
guibilem. qui erat sacratus ydolis in valle iux-
ta hierusalem que dicebatur tophetus. **Vel**
etiam gebenna quasi terra filiorum enno. id
est hominis sic vocati. per quem ydolatre
trahebatur pueros suos. sicut nos trahe-
mus eos per aquam baptisimi. **Ignis** quo-
que dicebatur tophetus. non satis nota causa. **Vel**
forte quod quodam artificio de visceribus terre
per lapides spogiosos quos tophos dici-
mus iugiter erumpebat.

De saltu domini. **Cap. LXXII.**

Quoniam veniens in pa-
triam suam docebat in sinagoga eorum
ita ut mirarentur et dicerent. **Cum** huic sapia-
litas. **Nonne** hic est filius fabri? **Nonne** maria
mater eius. et fratres et sorores eius sunt
apud nos? **Quod** non est intelligendum secundum
eluidium qui virginem peperisse domino fratres
de ioseph dogmatizabat. vel ioseph de al-
lia uxore liberos suscepisse. **Sed** consobri-
ni eius fratres sui dicitur. sicut abraham
dixit ad loth fratres sumus. **Marcus** ait.
dominum dicitur ab eis fabrum. **Credebatur** enim
fabrum. quod ioseph fabri filium dicebatur. **Et**
paucos ibi curauit. propter incredulitatem
eorum dicens. **Nemo** propheta acceptus est in
patria sua. et repleti sunt omnes ira. **Et** etiam
eius extra ciuitatem. duxerunt eum usque

ad suppelium montis ut precipitaret eum. **Ille**
autem transiens per medium eorum ibat. **Ad** huc con-
ditur ibi locus qui dicitur saltus domini. per quem do-
minus descendens imposuit se rupi. et cedes ei
rupes fecit ei locum quasi laribuli. in quo ad-
huc vestigia rugarum vestimentorum eius im-
pressa olim norantur.

De collatione iohannis. **C. LXXIII.**

In illo tempore herodes
tetrarcha die natalis sui celebravit cor-
tam principibus suis et primis galilee. **Ubi**
puelle saltandi datum est pro munere caput iohannis
baptiste in disco. **Est** autem discus vas
rotundum. desuper valde extensum. unde et dapi-
fer discos dicitur. **Quoniam** mensa superior di-
scus dicitur. **Aliquam** mappa que mensale di-
citur discus appellatur. unde et talia dicuntur ap-
paruisse petro in disco. que alibi liber ac-
tum apostolorum linteum vocat. **Credibile** est
quod herodes cum uxore de nece iohannis sub-
tali occasione faciendam pro se fecerit tractaue-
rit. **Discipuli** vero iohannis tulerunt corpus
eius de carcere. et sepelierunt illud. **Croni-**
ca et xi. liber historie ecclesiastice tradunt
iohannem in castello arabie trans iordanem
dicto macherota vincum et truncatum. **Cor-**
pus vero in sebastie urbe palestine sepultum.
Caput autem hierusalem habitatum est iuxta
herodis habitaculum. **Ossa** eius tempore
iuliani apostate gentiles sparserunt. inui-
dentes miraculis que fiebant ad eius mo-
numentum. **Que** rursum collecta ab eis de-
cremata sunt. et puluis ventilatus. quod
quasi secundum martirium in iam mortuo qui-
dam representant. **Dum** autem colligerent
ossa. quidam monachi a hierosolymis mi-
xtilatere colligentibus. magnam eorum par-
tem tulerunt. **Inter** que etiam dicitur quo do-
minum monstrauit fuisse prohibere. que post
beata tecla iter alpes attulit. et dicitur esse in
ecclesia mauriani. **Tulerunt** quoque ossa ad phi-
lippum hierosolimitanum episcopum no-
num. qui misit per iulianum diaconum arba-
nasio alexandrie episcopo. **Que** post

theophilus eiusdē urbis episcopus repo-
suit in templo serapis a sordibus purgato.
basilicāq; in honore iohānis cōsecrauit.
qñ .s. theodosio iubente sana gentiuz de-
structa sunt. Tēpore vero marciāni prin-
cipis duob; monachis orientalibus qui
ob orationē venerāt hierosolimā. iohan-
nes reuelauit caput suū. Sed nō multū
post in curia perditū. peclatū est ab alijs
in edissā urbē pbenitū. et in quodam
specu in vna sub terra. nō paruo tempo-
re ignobiliter reconditū. donec tenuo idē
iohānes caput suū ostendit marcello reli-
gioso abbati ⁊ presbitero dñi in eodē spe-
cu habitaret. Quō cum ille iuliano eiusdē
urbis episcopo indicasset. eleuatū est. Et
quo tēpore cepit in eadē vrbe decollatio
iohānis celebrari. ipsa die vt arbitramur
qua caput inuentū est siue reuelatū. Quō
post cōstantinopolim translātū est. et in-
de ad gallias. Alij tradūt nō esse festū de-
collationis. sed de collocatione ossiū eius
prius facta ⁊ cōbusta. Iosephus aliā tra-
dit cām necis baptiste. dicēs eū predica-
se hominibus iusticiā. ⁊ obtentu bap-
tismi multos cōgregasse in vnu. Timensq;
herodes dispendiū populi sui sequentis
iohāne. occidit eū. Et refert ioseph⁹ iude-
os tradidisse herodē. et ob hoc miserabili-
ter in p̄rio victū ab exercitu aethie regis.
De quinque panibus ⁊ duob; piscibus
Capi. LXXIII.

Addiuit autem
herodes famā iesu ⁊ ait. Johan-
nem ego decollauī. Quis autē iste est. de
quo audio talia? Et querebat eū videre.
Quod cum audisset iesus. ascendens in
nauiculā. secessit in locū desertū seorsuz.
⁊ secute sunt eū turbe pedestres de ciuita-
tibus. et curauit eos. Erat autē proxim⁹
dies festus qui dicitur pasca. Tēpore autē
facto. xij. dixerūt ei. Dimitte turbas. vt
euntes inueniant sibi escas. Et ait iesus.
Date illis manducare ⁊ facite eos discū-

bere sup viride fenū per cōtubernia. id ē
per diuersas societates hominuz qui de
villulis venerāt. Et acceptis quinque pa-
nibus ordeaceis ⁊ duob; piscibus a puero
quodā qui vnus de discipulis fuisse cre-
ditur. per apostolos dedit eos populo q;
si. v. milibus virozū. Exceptis mulierib;
⁊ paruulis. et de fragmētis impleri sūt
cophini. xij. Et statim coegit discipulos
ascēdere in nauiculā. et precedere eū trās
fretū. scdm marcū ad bethsaidā donec di-
mitteret turbas. Quod ergo lucas dicit
hoc factū in locis bethsaide. intelligēdū
est. nō q; esset in finibus eius. sed iuxta ri-
beriadē vt dicit iohānes. et quia ad eam
pertinebāt. Quō autē iohannes dicit eos
trās fretasse ad capharnaū. intelligēdū
est per bethsaidā trāsisse capharnaū. Ie-
sus autē cū cognouisset. q; homines illi
volebāt eum rapere. ⁊ facere regē. q; sub
tali rege videbāt eis non posse egere. fu-
git ⁊ ascendit in montē solus orare. Dic-
tū est mōs. i quo sermonē fecit. a quo p̄mi-
liar e distat locus refectionis huius. qui
hodie dicit mensa. in fra quē est locus il-
le in quo post resurrectionē comedit par-
tes piscis assi. supra vero est pars illa ma-
ris supra quam domin⁹ ambulauit. quā
alia vice excitatus sedauit.

Quō dominus ambulauit supra ma-
re. Capi. LXXV.

Nauicula vero
in qua erant discipuli. iacrabat
fluctibus. Cidēs autē eos iesus laborātes.
quarta vigilia noctis vēit ad eos ambu-
lās supra mare. Quattuor vigilias noc-
tis faciūt excubātes i castris. P̄ria dē cō-
ticiuū. in q; oēs simul vigilāt. Secūda
intēpestū in q; adolescētes. Tercia galli-
ciniū in qua viri. Quarta antelucanū i
qua senes. Has dñs alijs noib; vocauit
sero. an media nocte. an gallicarū. an ma-
ne. Cūq; putarent discipuli eum esse
fantasma et clamarent. ait. Ego sum.

nolite timere. **N**ō dixit quis esset. quia ex
nora voce poterant eū agnoscere. **U**t vt
intelligerēt ipsum esse eū qui moysi dixit
erat. qui est misit me ad vos. **P**ost petrus
iuit ad eū super aquas. quē dum merge-
retur erexit dominus. **Q**ui cū ascendisset
nauiculā. cessauit ventus. et statim fuit du-
cta nauis ad terrā quā adibant.

De verbis domini pro quibus quidam
abierūt retro. **Cap. LXXVI.**

Altera die turbe
quas pauperat iesus intrauerūt
nanes supuenientes a tiberiade. et vene-
runt capbarnaū. et inuenientes iesum mi-
rabantur quomodo illuc venisset. cū solam
vidissent nauiculā quā nō intrauerat. **C**ū
q̄s cōmendarēt cibū quē eis fecerat. tamē
preferēbāt ei māna. dicētes. **P**atres no-
stri manducauerūt in deserto māna. pa-
nem de celo dedit eis dominus. **T**unc di-
xit eis iesus. **E**go sum panis vite. qui de
celo descēdi. **M**urmurabāt autē iudei di-
centes. **N**ōne hic est filius ioseph. cuius
nomin? patre et matre? **E**rat iesus. **P**a-
nis quē ego dabo. caro mea est pro mun-
di vita. **L**ingabāt ergo iudei ad inuicez
dicētes. **Q**uomodo pōt hic nobis carnez
suā dare ad māducādū? **T**ūc addidit do-
minus. **N**isi māducaueritis carnē meā. et
biberitis sanguinē meū. nō habebitis vi-
tā in vobis. **H**oc autē multi ex discipulis
audiētes dixerūt. **D**ur? ē sermo. quis pōt
eū audire. **E**t abierūt retro. et iam cuz il-
lo non ambulabant.

De traditiōibz phariseorū etiā cōtra
mādata domini. **Cap. LXXVII.**

Rogauit autem
quidā phariseus iesum. vt prāde-
ret apd eū. **C**ūqz vidisset eū nō baptiza-
tis mātibz prādere. murmurabat itra se.
Cui dñs ait. **V**os pharisei qd̄ de foris est
calicis et carum mūdatis. et nō qd̄ int?. q.
d. **C**orpa mūdatis et nō aīas. **S**trulti. nō

ne de? vtrūqz fecit? **H**oc cōtra maniche-
os qui aīas tantū a deo creatas dicūt. car-
nem vō a diabolo. **E**t addidit. **D**ate ele-
mosinā. et ecce oīa mōda sunt vobis. **Q**ui
dā quoqz scribe et pharisei veniētes a hie-
rosolimis. vidētes discipulos et cōibz ma-
nibz māducare dicebāt. **Q**uare discipuli
tui trāsgrediunt traditiōes seniorz? **E**t rē-
dit iesus. **Q**uare vos trāsgredimini māda-
tū dñi. ppter traditionē vram. **N**ā de? di-
xit. honora patre tuū et matre tuā. **Q**d nō
tātū. p reuerētia dictū ē. verū et p necessa-
rijs obsequijs exhibēdis. **H**ic pharisei et
pietate sub noīe pietatis docebāt. dicētes
filios meli? facere. si deo vō pti vouerent
que patribz offerēda erāt. **I**struētes eos
quid patribz egenis rīderēt. **D**p̄. cor-
bān. qd̄ ē ex me. tibi pderit. **C**orbā ē mu-
nus vtiū. q. d. **Q**d voui deo. vīs tibi p-
desse. absit. **E**t cōuocatis ad se turbis ait
ill. **N**ō qd̄ intrat in os cōiūinat hoīem. itel-
lige apd deū. s. qd̄ pcedit ex ore. **P**rimū
itellige de ore carnis. scdm̄ de ore cordis.
Nā et vomit? iūinat hoīem. **U**n et qui-
dā libri hnt. s. qd̄ pcedit ex corde. **Q**uare
ḡydolaticis. et his q̄ furriua sūt. et rapra nō
vscimur. p scādalo vitādo. **C**ibz. n. in se
mūdus ē. **E**t dixerūt ei discipuli. **S**cis qz
pharisei audito hoc vbo scādalizāt. **S**ca-
lon vel scādalo offendiculū pedis. vel ip-
sam ruinā dicim?. **E**t rēdit. **S**inite illos
ceci sunt et duces cecoz. **N**ō enī a veritate
pro scādalo recedendum est.

Qd̄ cibus nō transit in virtutē natu-
re. **Capitulum. LXXVIII.**

Quinqz intrassz
iesus domū ait petrus. **E**dissere
nobis parabolā istā. **E**t rēdit. **N**ō intelli-
gitis. q̄ omne qd̄ in os intrat. vadit in vē-
trem. et in secessum emittitur. **N**ihil
enī de cibus transit in virtutem nature
que resurget. sed cibus adiuta in se tan-
tum crescit et manet. **D**icunt heretici.
dominum ideoram fuisse. et phisicam

ignorasse. qz plures cibi part? r venas r medullas r nervos fundunt. qd pbat p eos qui iugē vomitū habēt sumpro cibo r tñ corpulēti sunt. sed quelibet humorū purgatio. secessio dici pōt. Et subiungit. De corde aut̄ exēit furra. rē. Plator prin cipale aīepuravit esse i cerebro. i. rōem. irā in felle. desideria i iecore. sed iuxta xp̄z principale aīe est in corde. Marc? p coin/ quinar. ponit cōicat. iuxta hebreū ideoma qui cōmune imundū dicebāt. qz cibos cō munes vocabāt phibitos in lege. quos i mundos iudicabāt. qz alie gentes cōmu/ niter illis descebantur.

De muliere chananea. C.LXXIX.

Muliers inde
Iesus abiit in fines tyri r sidōis. Et rogabat eū mulier gētilis chananea sirophemissa genere p filia sua que male a demonio veraba

tur. chananei quō dam iudeā incolu erant. sed post di/ spersi sunt. Et hac dispōde erat mu/ lier ista. ex siris et phenicibus orta. Quidā tamen di/ cunt tirophemissa qz sic phenissa e/ rat qz tiria sicut et dido fuit. hoc no/

Tirus originem tu mulatū celat. Ante ritū fuit lapis mar/ moreus grādis. su/ per quē sedit iesus. illesus tēpore gen/ num. sed post a frā/ cis r venetianis mu/ tilatus. supra cuius residuū in honore saluatoris ecclia cō/ structa est.

mine indicantes regionē mulieris r pa/ triā. Iesus autē non respōdit ei verbuz ne sibi cōtrarius videret qui dixerat. In viam gentiū ne abieritis. pro qua cū in/ tercederēt discipuli. respondit. Nō sum missus nisi ad oues que perierunt dom? israhel. At illa venit r adoravit. r ait. Do/ mine adiuua me. Cui dominus. Non est bonum sumere panē filiorū. r dare cani bus ad manducandū. Hebreorum more gētilis canes dixit. quia edebant sangui nem vt canes. r est sensus. Veni curare

israhel primogenitū. et nondū gentes. cui illa. Enā domine. Nā r carelli edunt de micis que cadūt de mēsa dñi. q. d. veruz ē quod dicis. Fac ergo mihi qd fit camb? id est modicū panis tui impartire mihi. Et iesus cōmendās fidem mulieris. ait. Fiat tibi sicut vis. r statī sanata ē filia e/.

De surdo r mutō. Cap. LXXX.

Et iterum exiit

de finibus tyri r venit ad mare ga lilee iter medios fines decapoleos. i. pue nit ad illū locū maris. cui e regiōe cōtra/ posita erat decapolis. i. regio decē urbūz circa pellā r gadarā cōtra galileā. Et ad/ ducūt ei surdū r mutū. Et posuit digitos in auriculā eius r spūto terigit linguā e/ ius. r ait. Effera qd ē ad apire. Et ad eius imperiū adapte sunt aures eius r soluta est lingua illius.

De probatica piscina. C.LXXXI.

Post hoc erat fe

stus dies iudeorū. Nō determi nat quis. s. pōt itelligi festū nonorū. i. pē thecostes. qz p̄dicrū ē iaz de pascha. quo decollat? ē iohānes. Sequit? de de sce/ nophagia. post de encenija. Ascēdit autē iesus ad diē festū. Erat autē hierosolimis probatica piscina. cognomiata hebraice bethsaida. quinqz portic? habēs. in qui bus iacebat multitudo languētū. expe ctantiū aque morū. Angel? enī descende bat in eā. et qñ mouebat aqua quicūqz prior post morū descēdebat in eā. sanus fiebat a quacūqz detineretur ifirmitare. Probaton grece. latine ouis. Sic ergo dicta erat. qz in ea nathinnei hostias la uabant. Solet autē collecta aqua pisces nō habēs piscina dici. quasi p cōtrariū. De hac motiōe incertū ē qñ cepit. Nō autē incertū esset qñ moueri debebat. in deperpendit. qz languidi semper erant ibi. qui ad certā horam conuenerunt tan tum si sciretur. Traditur a quibusda;

¶ Regina faba vidit in spū i domo saluus
que verora dicebat. lignū dñice crucis. ⁊
nūciauit salomoni cū iā recessisset ab eo.
¶ q̄ in eomozeref quidā. p̄ quo occiso peri
rēt iudei ⁊ pderēt locū ⁊ gentē. Quod ri
mēs salomon defodit illud in terra. vbi
post facta ē piscina. Appropinquāte autē
tpe passiois xpi supenarauit. q̄si p̄nunci
ans xpm. ⁊ exide cepit morio p̄dicta. S;
hoc nō ē autē rēctū. Cū autē sanasset ibi ief?
hominē habētē. xxviij. ānos i iherimite
sua. p̄cepit ei vt tollerēt grabatū suū. et
ibat feres illud Grabatū ē lectus paupe
rū. vbi tantū capiti aliquid substratū est
viciū a graba. qd̄ ē caput. Erat autē sabba
tū. Dicebat ergo iudei. Nō licet tibi tolle
re grabatū. Qui r̄ndit. Qui me sanauit
dirit vt iue. et tollerē illō. Cūq; quesisset
quis ē ille. r̄ndit. Nescio. Post iuenit eū
iesus i tēplo ⁊ dirit ei. San? fac? es iam
noli peccare. ne deteri? tibi cōtingat. Tūc
bō nūciauit iudeis. q̄ iesus eū sanū fece
rat. ¶ De zelo iudeozū q̄ christ? filium
dei fecer. Cap. LXXXII.

Quoz ergo argue
rēt eū. q̄ in sabbaro opabat. ait
illis. Pater me? hucusq; opat. ⁊ ego mō
opor. Quasi. d. Nō sex dieb? mī opatus
ē p̄ vt putatis. sed semp operat? deus gu
bernādo. renouādo. vt p̄maneat condita.
cū quo ego operor. ergo bonū est qd̄ ago.
Cōstat ergo esse sacramētū. qd̄ de requie
sabbati legit. ¶ Propre rea ergo magis q̄
rebāt iherficere illū q̄ patre suū. dicebat
deū. Ait iterū iesus. Pater diligit filiū.
fili? quos vult viuificat. Nec pater iudi
cat quēquā. sed omne iudiciū dedit filio.
q̄ ⁊ sol? filius venit in carne. vt iudica
ret mundū. i. argueret. ⁊ post i iudicio so
la filij p̄sona apparebit iudicās. et si q̄ pro
fere? a iudice sn̄a proferet eā. ¶ Predixit
¶ Beis. q̄ alius. i. antichrist? veniret non
in nomie patris. s; suo. ⁊ eū reciperēt.
¶ De reccōe quatuor milium de septē

panibus. Cap. LXXXIII.

Et relictis illis.
Iterū abiit secus mare galilee in
desertū. Cūq; turba multa ibi esset. ait
discipulis. Misereor sup turbā. q̄ iā tri
duo sustinet me. nec habet quod mandu
cet. Cūq; accepisset a discipulis septē pa
nes. ⁊ pisciculos paucos. p̄cepit vt discū
berēt sup terrā. Forte in alia resectio? cir
ca pascha adhuc erat herba sup terrā.
Nūc autē pro feruore terre illi? iam non
erat ibi herba. q̄ post pentec. erat. vt p̄di
rim?. Satiatis autē. iij. milib? viroz
absq; mulierib? ⁊ puulis. de fragmentis
impleuerūt septē sportas. Est autē spor
ta vas de iuncis ⁊ folijs palmar? cōtētū.

¶ De quodā ceco. Cap. LXXXIII.

Et statim ascen
dens iesus nauim cū discipulis
vēit in partē magedō. Eundem locū vo
cat marc? demamita. q̄ binomi? erat. et
obliti sunt discipuli tollere panes. ⁊ doce
bat eos. Cauete a fermēto phariseozū et
saduceozū ⁊ herodis. Cūq; putarēt se ta
cite noratos de panū obliuioe. arguit eos
de modicitate fidei. q̄ eo p̄sente timebāt
posse egere. Sedm marcū. illuminauit
hic cecū. S; d̄ similib? sufficit nobis aliq̄
ponere. Alia trāsim?. q̄ canonica sūt ill.
¶ De cōfessione fidei quā fecit ¶ Petrus
pro omnib?. Capi. LXXXV.

Venit autē iesus
i p̄tes cesarie philippi. ¶ Philipp?
i termino iudee septentrionali cōstituit sibi
ciuitatē quā vocauit cesareaz philippi. in
memoria tiberij. ⁊ sui nois. ⁊ ē i regione
phenicis. vbi ad radicē libāi oriunt? duo
fontes. ior. ⁊ dan. quoz riuuli sociati sub
mōtib? gelboe sub vrbe cedar secus me
dicabilia balnea iordanem faciunt. Sed
⁊ nomen eius ex suis nominibus quasi
cōponunt. Tamen Hieronimus dicit.

Quia ciuitas illa olim dicta est dan. ubi virulū aureū posuit ieroboā. a qua riuus p̄terfluēs dicit̄ est iordanis. quasi ex nomine fontis et ciuitatis cognominatus. Ciuitas eadē nūc paneas dicit̄ Ioseph⁹ dicit̄ ultra cesareā. c. xx. stadij modicū lacū esse. qui a rotūdirate p̄biola dicit̄. semp̄ plen⁹ et nunq̄ eruberās. Ibi oris iordanis et paulo post terrā ingredit̄. et ad radicem libani ebullit. quod primus philipp⁹ tetrarcha deprehēdit. Nā missis ī p̄biolaz paleis. eas ap̄d paneas redditas inuenit Sicioseph⁹ vocat fontē sub libano. Dicit̄ etiā sup̄ seleutiā ex quodā lacu nasci riuum. quē vocat minozē iordanē et ex duobus riuis ad locū qui dicit̄ aureum templū iouis cōfluentibus. iordanis cōficat̄. Et interrogabat iesus discipulos suos dicens. Quē dicunt homines esse filiū hominis? Esse filiū hominis soli christo cōuenit. Adā enī filius terre. alij filij hominum. solus christus filij hominis vnus. At illi dixerūt. Alij iohānē baptistā. alij belīā. alij hieremiā. aut vnū ex p̄phetis. i. heliseū. Quia christ⁹ baptizabat. putabāt suscitātū baptistā vel p̄phetā aliquē duozū. qui trāseuntes iordanē baptisimū p̄figurabāt. Hieremiā vero ideo. q̄ sanctificat⁹ ab vtero legit̄ Augustinus. P̄d̄ mouere. q̄ lucas dicit̄ dñm interrogasse discipulos cū esset solus orās. Marcus vero dicit̄ in via. sed eū mouet q̄ nūquā orauit in via. Forte bis quesuit. Cūq̄ quesisset ab illis. suā vel ipsorum sententiam dixit petrus pro omnibus. Tu es christus filius dei viui. id est tu es homo scdm̄ quod vnctus es pre participibus tuis. et es deus filius dei viui. Hebrei autem consueuerunt deum vocare viui. in suggillationē ydolorum que nō viuūt. Erat iesus. Beatus es simon bariobanna. id est filius hominis. Dicunt enim quidam vicio scriptozū corrupte posituziona pro iohanna. Et addidit. Tu es petrus. quod latini et greci dicunt petra. he-

brei et siri cephā. Idē ergo ē tu es cephas. Et sup̄ hāc petrā a qua diceris pet⁹ edificabo ecclesiā meā. Vel sup̄ hanc petraz quā cōfessus es. que sola fundamentum est. Et p̄misit se ei daturum clauēs regni celozū. Forte tūc ei soli dedit. vel post resurrectionē cū alijs. Tūc p̄cepit iesus discipulis suis. ne cui dicerent q̄ ipse esset christus. Vbi intelligendū est tunc. donec eo suscitato qd̄ audierāt in aure p̄dicaret sup̄ recta. Tūc cepit eis ostēdere. q̄ oportebat eū ire hierosolimaz et multa pati. et occidi et tertia die resurgere. Quo seorsū assumpto. dixit ei petrus. Absit a te dñe nō erit tibi hoc. Grecus habet. p̄pici⁹ sis tibi dñe. Cui dñs. Vade post me satbana. nō sapias ea que dei sunt. i. sequere sententiam meam nec aduerseris mihi. Satbanas enim aduersariū sonat. Fuerunt qui dicerent petrum non esse correctum. sed satbanā hoc ei suggerentem. Ob eius hunc errozē. s. quia credidit satbane. etiā dicunt q̄ dictum ei est beat⁹ es. p̄missionē futuri tñi esse. i. beatus eris. Tunc cōuocata turba cū discipulo sat. Si quis vult venire post me abneget semetip̄m. et tollat crucē suam. et sequatur me. Cruc̄ tripliciter tollitur. per martiriuz. p̄ mortificationem carnis. per proximi com-

passionem.

De transfiguratione domini. Capiculum. LXXXVI.

Et post dies septem assumpsit petrum iacobuz et iohannē fratres eius et duxit illos ī montē thabor excelsum vt oraret. Lucas dicit̄ diē. viij. eū diē in quo p̄dixerat quodam de eis visuros anteq̄ mozerent gloriā regni. et illū in quo viderūt conuenerans. Matheus et marcus. vi. medios tantum ponentes. Et notandum. q̄ Matheus dicit̄. iacobum fratrem iohannis. Augustin⁹ sup̄ eplām ad galathas scribit. iacobū ep̄m interfuisse transfigurationi.

cui etiam videtur ambrosius consentire.

Et factū ē dū oraret. transfiguratus est ante eos. et factus est ei⁹ resplenduit sic sol et vestimenta ei⁹ facta sunt alba sic nix. quia fulgore non potest facere super terrā. Et apparuerunt illis moyses et helias loquentes cum eode excelsi que compleretur erat in ierusalē. id est morte eius. et ait petrus. Dñe bonū ē nos hic esse. si vis fac hic tabernacula. tibi unū. moysi unū. et helie unū. Et facta ē vox de nube dicens. Hic est filius meus dilectus. ipsum audite. Cumque timore corruissent discipuli. tetigit eos Iesus. et ait. Surgite nolite timere. Et descendet super eos. ne cui diceret donec resurgeret. Quis dā dicit hanc christi gloriā in aere circumfusio fuisse. non in corpore. quod tunc habebat mortale. Alij ad tempus deposuisse mortalitatem. Alij ipsius semper habuisse tale corpus per naturam. sed ut videret et pateret. fecerat illud mortale ad tempus. et tibi qualis erat per naturam. tale se ostendit. et tale ut ait se dedit discipulis in cena. quia talis in modico potest esse loco. Quis est autem in huiusmodi labora-

Videtur contrarietas esse in verbis oppositorum augustini et ambrosij et marci. cum marcus dicat iacobum zebedei fratrem iohannis. qui maior dicitur est cum esset minor natu interfuisse transfigurationi. Augustinus videtur contradicere. iacobum episcopum interfuisse. Legitur autem quod iacobus alphi minor scilicet qui et frater domini dicitur episcopus hierosolimitanus fuerit. Ad hoc solui potest. quod omnes episcopi fuerunt. et sic non est contrarium. praecipue cum non dicat hierosolimitanus episcopus. sed simpliciter episcopus. Et agis mouet quod dicit ambrosius. qui primus sacerdotale solium ascendit. quod nequaquam de iacobo maiore potest intelligi. ideo dicens quod potest intelligi de mistic folio sacerdotali. quia primus martiriū subiit. unde dicitur. Occidit iacobum fratrem iohannis gladio.

re. et sequi naturam in miraculis. Ita enim in carne mortali ostendit gloriam immortalitatis. sic post resurrectionem in carne immortalitatis cicatrices. et palpandum se probavit. et comedit. Et sic varie sentiunt auctores de moise et helia. Et super lucam inuenies gloriam que dicit eos ibi fuisse. Hoc potuit esse de helia qui adhuc viuit. Alia que dicit angelos eorum assumpsisse corpora. Quattuor habebunt corpora post resurrectionem. immortalitatem. impassibilitatem. glorificationem. agilitatem. et sic ante passionem in corpore mortali dominus quedam signa immortalitatis ostendit. ut quoniam discipulis corpus suum dedit. ita etiam post resurrectionem quedam signa corporis mortalis ostendit. ut quoniam thome cicatrices ostendit.

De lunatico. C. LXXXVII.

In sequenti die ad preces patris sanauit filium lunaticum. quem oblatum sibi discipuli sanare non poterant. Non ex vicio lune patiunt lunatici. sed demones eos verantur his temporibus. ut per lunam infamentur lune creatorum. Erubescat iulianus. qui dicit nullum peccatum esse in puero. Legitur enim de isto. quia a pueritia lunaticus fuerat. in quo si nihil haberet suum demonem. non illum possideret. Cumque quesissent discipuli. quare ipsi non eiecerint. ait. propter incredulitatem vestram. Quia si habueritis fidem sic granum sinapis diceris monti huic transi hinc. et transibit. Quod translatiue de diabolo presentium quem eiecerat potest intelligi. quia a nullo ad leam legitur factum. nisi quod ad preces gregory neocesarensis legitur quidam mons retractus et dedisse locum basilice fabricande. Et ad preces cuiusdam patris lapis translatus de orto. Vel gratia exempli per quolibet impossibili dicitur est. Quoniam in luca aliud est exemplum. Diceris huic arbori moro. transplantare in mare. et obediet vobis.

De verbis domini quibus innuit triuium mortis sue. C. LXXXVIII.

Acceperunt

quidam phariseorum ad iesum dicentes. Glade hinc. i. de galilea. quod herodes querit te interficere. et ait illis. Ite dicite vulpi illi quod ecce demonia eicio. et sanitates perficio. hodie et cras. et tertia die consumor. quod est. Ipeno occidet me. sed ego ponam aiam meam. ita quod prima die mortuus iuras infernum. tollam demoni tyranni de sua. In crastino educam captiuitatem. quam sanitati restituam. dum portam paradisi apertam ei ostendam. vel ponam eam in paradiso quod est in extremis maris ad orientem. quasi restituentis hominibus sanitati quam perdidit. Tertia die resurgam consummar. Potest tamen hoc referri ad tres annos operationis miraculorum christi. in quorum tertio consummar est. Et quasi ostendens iesus quod non moreretur in domo herodis. addidit. quod non capit scriptura. an me prolixam perisse ex israel extra ierusalem. **De tributo inuero in ore piscis. C.LXXXIX.**

Acceperunt

capernaum. accesserunt quatuordecim discipulis. et missus a domino petrus ad mare. tulit pisces. in cuius ore inuenit staterem. id est. duo didragmata. et soluit pro se et pro domino. Et si enim dominus louulos haberet. tamen ea quod data erat ei in usus pauperum. in usum proprium noluit expendere. **Ad apostoli quesierunt quis eorum esset maior. C.XC.**

Quoniam autem discipuli

quesierunt in via. quis eorum maior esset. accesserunt ad iesum et dixerunt. Quis putas maior est in regno celorum? quasi dicerent. Dic quis maior est inter nos modo. quod ille idem maior erit in celo. in quo errabatur. In futuro enim omnis planities cessabit angelorum et hominum. ut apostolus tradit. Et amplexatus iesus puulum. docuit. similes puulo. id est. humiles in via exaltari in patria. et qui uellet primus eorum esse. fieret omnium minister. Hinc est quod primus omnium in ecclesia fuit om-

nius se fateri seruorum dei. **Paruulus iste ut quidam tradunt fuit marcialis apostolus leuonitarum. De parabola ouis et dragme et filij pdigi. C.XCI.**

Quoniam

quatuordecim discipulorum dixisset per meta phoram meorum eruendos et periciendos. nec contemnendum unum de pusillis. ad ostendendum quantum sint pusilli apud patrem. dixit eis parabolam ouis ceteris re portate relictis nonaginta noue. Licet enim pastor pro uno diligat centum oues quibus unam. tamen magis sollicitus est de perditam quam de manentibus. Pro eodem addidit parabolam de decima dragma inuenta. Erat dragma numus certe quantitatis. habens imaginem regis. Dragma est dragmanis. quarta pars stateris. Dramma dramatis generis carminis. de quo dicitur. Dubia cantica dramatis. drama sine. g. canticum personarum quo scriptum est canticum amoris. et dicitur a quibusdam dramis a quibusdam dramatis. tertia quoque de eodem subdit parabolam de filio perditum. in quo non solum gaudium suum de pusillis redentibus ostendit sed etiam inuidiam murmur arguit. in qua si aliquas porcorum cibum dixit. Et est secundum quosdam fructus arboris. sonum faciens cum comedit. Est autem genus leguminis sonoris frondibus et uacuis. quod magis onerat quam reficiat. Et nota quoque quod in auium dicitur altit. in auium dicitur saginatum. **De dimittendo fratri septuagies septies. C.XCII.**

Quoniam

addidit. Iesus dominus de corripiendo fratre qui in te solo peccauit. Ite solo sciente. prius secreto. post coram testibus. post coram ecclesia. et addidit. quemcumque ligaueris super terram etc. quesitum petrus. an dimittendum sit fratri peccati usque septies. respondit iesus. Immo usque septuagies septies. id est. nonaginta vicibus. et etiam septuagies septies. id est. omnem iniuriam. ut bis legitur. ita scilicet ut prima expositio referatur

ad tempus. quasi diceret. Imo semper dimittes. Secunda ad omnem iniuriam. quae septuaginta septem et numero vniuersitatis. et numero transgressionis. i. ex. vii. et xj. est copositi. Septenarius dicitur numerus vniuersitatis. quae vniuersitas dierum currit per septem dies ebdomade. Undenarius numerus dicitur transgressionis. quae vnitatem transgreditur decem. et non puenit ad. xij. qui iterum bonus numerus est quantum ad significatam. Et nota. quod quilibet teneat rancorem animi per iniuriam dimittere. etiam si non perdat veniam qui lesit. Quod si perierit. teneor ei dicere aue. subuenire sibi si indigerit. quod non teneor nisi perat. nisi sum peccatus. Quod autem dimittendum sit peccati. dominus per se in parabola subostendit. cuius debitum reuocauit dominus suus. quia noluit misereri conserui sui. Quod ob sola fornicationem vxor potest dimitti. C. XCIII.

Factum est post semones istos migravit iesus a galilea. et venit in iudeam trans iordanem. et secuti sunt eum galilei. et curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisei tentantes. et dixerunt. Si licet homini dimittere vxorem quamcumque et causa? Quibus ait dominus. Quod deus instituit coniugium. et ideo non licebit homini separe illud. quae etiam sic voluit dominus virtuti adherere vxori. quae propter eam relinqueret patrem et matrem. i. affectum suum magis dirigeret homo ad percreationem liberorum. quam ad curam parentum. Sic enim humor de radicibus ascendit ad arborem. et transmittit ad seminem. et ad radices non redit. ita affectus a parentibus ad filios transmittit. nec conuertit. i. maior est affectus et prior parentum ad filios quam filiorum ad patres. Cumque obiecerent de libello repudij concessio a moise et dixisset. ob duritiam cordis eorum hic esse permisum. i. nulla lege punitum. Non enim ordini dei moises superordinaret. addidit. quod excepta causa fornicationis non licebat homini dimittere vxorem. Quod audientes discipuli dixerunt.

quod non expedit nubere. Ne autem omnem principem meritoiam putaret. distinguit dominus eunuchos. quae quidam sic nascuntur. qui proprie dicuntur castrati. i. caste nati. Alij facti sunt ab hominibus. qui proprie dicuntur spadones a spatata. Alij se castrant propter regnum dei. qui proprie dicuntur eunuchi. i. bene vincetes. ab eo quod est bonum. et nuda quod est victoria. Et haec vltima meritoia est. Cumque pueris oblati imposuisset manus et benedixisset eis. abiit inde. De galileis quos occidit pilatus. C. XCIII.

Post haec ambulabat iesus in galilea. quae in iudea querebant eum interficere. Aderat eo tunc quidam nunciantes ei de galileis. quorum sanguinem pilatus miscuerat cum sacrificijs eorum. Quidam enim dices se dei filium. multos seduxerat de galileis. quos dum durisler in garizim. vbi dixerat se ascendisse celum coram eis dum sacrificaret ei. supueniens pilatus. ipsum cum omnibus occidit. timuit enim ne et in deos seduceret. Cumque putaret eos posse. ideo quod nequiores essent ceteris galileis. ait dominus. Non minus iudeos his sceleratos et similiter nisi peniteret pituros. etiam hierosolimitas nisi peniteret pituros. sicut pierant in siloa. xvij. viii. oppressi a turre quam edificabant. super quo dixit eis similitudinem ficulnee. non facientis fructum. pro qua cultor vinee vix impetrauit annum ne combureretur donec periret eam.

De muliere incuruata. C. XCV.

Quoniam doceret sabbatis in sinagoga. erat ibi mulier habens spiritum infirmitatis. quam inclinauerat spiritus infirmitatis. xvij. annis. et imposuit ei manus et erecta est.

De scenoplegia. C. XCVI.

Rat autem in primo scenoplegia quod sonat vmbra culorum fixationem. et dixerunt fratres ei ad

eū. **T**ransi in iudeā vt ⁊ discipuli tui qui vnde cūq; illuc conuenient videāt opa q̄ facis. **S**i hec facis manifesta temūdo. q. d. **S**i ex te facis. ⁊ nō ex beelzebub. **U**el si p̄ quia. **S**i erāt cōsanguinei iesu. qui ei⁹ gloriā querebāt. vt eius p̄ncipes fierent. **Q**uibus ip̄e ait. **V**os ascēdite ad diē festū istū. i. ad primū. **M**ediantē em̄ die festo ascēdit. sed q̄si in occulto. **J**udei autē querebāt illū dicētes. **U**bi ē ille? **E**t murmur erat de illo. qz quidā dicebant bon⁹ est. alij q̄ seductor erat. **C**ūq; ascendisset docebat in templo. ⁊ mirabant dicentes. **Q**uō l̄as scit iste. cū nō didicerit? **C**ūq; quidā dicerēt. nōne hic est xp̄s? **A**lij dicebant. **N**ūc scimus vnde sit. **C**hris⁹ autē cū venerit. nemo scit vñ sit. **H**oc dicebāt. quia ysaias dixerat. generationē ei⁹ quis enarrabit. **M**ulti autē de turba crediderūt in eū dicentes. **C**hris⁹ cū venerit nonne plura signa faciet. q̄ hic facit. **E**t ait illi quidā de turba. **M**agister dic fratri meo vt diuidat meā hereditatē. **Q**ui r̄ndit. **H**omo. quis me p̄stituit iudicē sup̄ vos? **Q**uōd missi vt tenerent iesum ammirabantur verba eius. **C. XC VII.**

Miserunt ergo principes et pharisei ministros. vt comprehenderēt eū. et ait iesus. **Q**ueritis me. ⁊ nō inuenietis. ⁊ vbi ego sum. vos nō potestis venire. q̄si dicat. **T**ales nō accedēt ad me. s; post resurrectionē multi volēt inuenire me si fieri posset corporaliter. ⁊ nō inueniēt. fide tñ inuenient. **E**t dicebāt quidā. **H**ic ē vt re. p̄pheta. **A**lij. hic est xp̄s. **C**ūq; rediisset ministri ad pontifices ⁊ phariseos. ⁊ dixerunt. **C**ur nō adduxisti eū. respondērūt. **N**ūq; sic locut⁹ ē hō vt iste loquit⁹. **E**t increpabāt eos pharisei dicētes. **N**unquid ⁊ vos seducti estis? **Q**uis principū ⁊ phariseorū credit in eū. **E**t ait nichodem⁹. **L**ex nostra nō iudicat quēq; nisi prius audierit ab ipso. **C**redebatur q̄

si patienter illū audirent. sicut ille fecerat similes ministris fierent. **E**t dixerunt ei. **N**unquid ⁊ tu galileus es. i. a galileo seductus? **S**crutare scripturas. **A** galilea non surgit p̄pheta.

De adultera. C. XC VIII.

Iesus autem iterum diluculo venit in templū. ⁊ sedēs docebat populū. **E**t adduxerūt ei scribe ⁊ pharisei mulierē de phensam in adulterio. ⁊ querebāt quid iudicaret de ea faciendū. **P**utabāt em̄ q̄ dñs in iudicādo fieret immisericors vel iniustus. vt immisericordes iriderēt sed cōtra moisen agentē damnarēt. **I**esus autē inclinās se deorsum. scribebat digito i terra. **C**ūq; instarent erigēs se dixit. **Q**ui sine peccato ē vñ. prius in eam lapidē mittat. **E**t iterū se inclinans scribebat. **Q**uid scribebat? **Q**uidā dicūt id qd̄ eis r̄ndit. **H**ieronim⁹ in qdā epla ad studiosum videt eum velle scripsisse. **T**erra terra scribe hos viros abdicatos. **U**el terra terra accusat in epla ad yrenewm. **A**udiētes autē exibat vñ. post aliū. et remansit iesus sol⁹ ab illis. ⁊ mulier stās in medio discipulorū. ⁊ dimisit eā incondemnatā dicēs. **V**ade ⁊ ampl⁹ noli peccare. **E**t nota. erectus dedit sententiā iusticie. **I**te erectus sententiā misericordie. qz eque vtrūq; p̄p̄riū ē deo misereri ⁊ punire. qz omnis xp̄i actio xp̄iani est lectio. **De parabola diuitis volētis ampliare horrea sua. Et de quibusdam verbis domini. C. XC IX.**

Unc dixit ad illos. **C**auete ab omni auaricia. cū sit breuis hōis vita. **S**up̄ quo p̄posuit eis similitudinem de diuite. qui p̄fructuū vberitate deliberabat horrea sua ampliare. **C**ui de⁹ ait. **S**tolte hac nocte aīa tua repent⁹ a te. q̄ aut parasti. cuius erūt? **I**terū locut⁹ ē iesus illis multa. **E**go sū lux mūdi. ego sū qui testimoniū p̄beo

de me et. Inter hec dixit plane se dei fili-
um. et eos in peccato suo morituros. et sci-
turos quis esset. cum exaltaret eum a terra. et
ipso nec filios dei esse. nec abrahā. et quod ab-
rahā viderat die suū et tulit an̄q̄ abrahā
esset. ego sum. Ille solus vere ē qui anteq̄
aliquid esset potuit dicere. ego sum. Tu-
leruntq̄ lapides iudei. ut iacerēt in eū. Je-
sus autē abscondit se et exiit de templo. Et
nora. quod iudei dixerūt. quinquaginta an-
nos nodū habes. Quidā opinati sunt ab
incarnatiōe dñi vsq̄ ad passiōē plures
annos fluxisse. q̄ ex historijs colligam?

De ceco nato. C. C.

Et preteriens ie-
sus vidit hominē cecū a natiui-
tate et luto factō de salina. cum linisset oca-
los ei? misit eū ad natatoriā siloe. et lauit
et vidit. Siloa fons ē ad radicez montis
sion. qui nō iugib? aquis. sed incertis ho-
ris ebullit. cui? aque ut excipent. q̄ si sta-
gnū nō longe a fonte erat cōstruētū. quā
collectionē modo piscinā. modo natatori-
am vocat scriptura. Erat autē sabbatum.
Unde et pharisei cū accepissent ab illumi-
nato. quod iesus eū illuminauerat dixerūt ei
Da gloriā deo. Non est hic homo a deo
qui sabbatū non custodit. Cūq̄ ille cō-
mendarer iesū. et adderet. Nūquid et vos
discipuli ei? vultis fieri. maledixerūt ei.
et dixerūt. Tu discipul? illi? sis. nos autē
moysi discipuli sum? hūc vñ sit nescim?
id ē nō approbamus. Supra eū dixerūt
se eū scire. Putabāt autē iesus maledictū.
et omnes credentes in eū maledictos. Et
cū eiecissent eū foras inuenit eum iesus.
Cūq̄ dixisset ei se esse filiū dei. ille adora-
uit eū. Et ait illi iesus. In iudiciū ego ve-
ni in mundū. ut qui nō vidēt videant. et
qui vidēt ceci fiāt. q. d. In hoc quod te medi-
cū illuminauit. intellige. quod ego veni sepa-
re paupes spiritu a supbis. qui se sciolos
iactant. ut illi illuminent. isti. i. scioli ceci-
tatem mentis incurrant.

De signis pfectionis. Et de impossibi-
litate intrādi diuitē i regnū celoz. C. CL.

Et cum egressus
esset iesus in via. adolescēs genu-
flecto rogabat eū dicēs. Quid faciā ut ha-
beam vitā eternā? Cūq̄ iniunxisset ei de
custodia mandatorū. et audisset eū seruasse
ea. docuit eū de pfectione. et vnū signū p-
fectionis posuit dicēs. Vade et vende oīa
q̄ habes. et veni sequere me. Est eū perfe-
ctio platoz. cui? signū ē ponere aiām pro
ouibus. Est etiā contēplatiuoꝝ. cuius si-
gnū est relinquere oīa. Est etiā nō timen-
tū penā. qui nil sibi cōscij sunt. Est etiā
cōiugatoꝝ. cuius signū ē habere mortem
in desiderio. et vitā in paciētia. Est et cleri-
coꝝ. cui? signū ē cōtinētia. Hoc audiens
adolescens. abiit tristis. erat eū pecunio-
sus valde et locuples. Tūc ait iesus ad di-
scipulos. Facili? ē camelū p foramē acus
trāsire q̄ diuitē intrare regnū celoz. Fa-
cilius significat hic min? positio sui con-
trarij. i. minus ē difficile. qz minus est im-
possibile. Potest eū de? facere. ut came-
lus trāseat p foramen acus nullo obstan-
te. Auarū vō qui hic noīe diuitis intelli-
gitur. ponere in gloria. si pōt de potentia.
de iusticia nō pōt. Gradus vō cōpatiōis
inter impossibilia nemireris. Impossibi-
lius eū est equū cōuerti in lapidē. q̄ i asi-
nū. cui est accommodatioz naturaliter q̄ la-
pidi. Fuerūt qui dicērēt. in hierusalē p-
uam fuisse portā. q̄ acus dicebat. ad quā
cōueniebant cameli. p compendio vie cū
onerib? suis. nec poterāt transire vel sub-
ire eā. Exonerati q̄ trāsibāt. et iterū recep-
tis oneribus suis minabant. Scdm hoc
ergo similitudo noratur hic. nō impossi-
bilitas. Oportet enim auarum amorem
opum dimittere si vult ingredi ad vitā.
Qd autē nomine diuitis auarū significat
set. hinc patet. quod discipuli subdiderunt.
Quis enim poterit saluus fieri? plures
enim sunt paupes diuitib?. et ita plures
o iij

possunt saluari. si de possessoribus opumi dixisset. Quibus ait iesus. Apud homines hoc est impossibile. apud deum autem omniaabilia sunt. Non quod tales deus possit saluare. sed quia potest eos iustificare. et tunc saluare. **¶** Quod relinquentes pro christo omnia iudicabunt. C. CII.

¶ Hinc petrus ait

Ecce nos reliquimus omnia. et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? supple reliquendum. Illa enim omnia reliquerat petrus. de quibus dictum est. et omnia vanitas. Illa autem omnia sibi retinuerat. de quibus dictum est. Deus est omnia in omnibus. Et respondit iesus. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue in regeneratione sedebitis et vos super sedes. xij. iudicantes. xij. tribus israel. Sit in baptismo prima regeneratio in anima. fiet in iudicio secunda in corpore. Ibi contemptores mundi cum domino iudicabunt non solum cooperatione sed etiam auctoritate. Duodenarius autem ponitur pro plenitudine potestatis. et xij. tribus israel pro omnibus iudicandis. Duodenarius enim ex septenario qui est numerus vniuersitatis surgit. id est ex partibus septenarij in se ductis. Quidam tamen hoc solis discipulis dictum dicunt. et impletum iam esse in subiectione mundi. quod quasi potestatem habentes super omnem ecclesiam sedent. Post ad omnes generaliter sermo directus est. Dis qui reliquerit domum aut parentes etc. centuplum accipiet nunc in hoc tempore et in futuro vitam eternam. Quia propter spiritualia que quasi centuplum sunt comparata carnalibus. sancti viri alios sanctos plus etiam propinquis suis diligunt.

¶ De diuite et lazaro. C. CIII.

¶ Pharisei vero audientes eum disputantem de contemptu mundi deridebant eum. quia lex observatoribus suis bona terre permittebat. Ipse autem contra eorum auariciam exemplum eis proposuit de diuite purpurato. et epulone. qui

in inferno cruciabatur. quia receperat vitam sua bona. id est illa sola que putauerat bona. Nec fuit hoc parabola. sed in re ipsa. quod prope dicitur. quia nomen mendici ibi ponitur lazarus scilicet qui positus est in sinu abrahe. Erat enim in superiori margine inferni locus aliquantulum habens lucem. sine omni parua materiali. in quo erant anime peccatorum usque ad christi descensum apud inferos. qui locus propter sui tranquillitatem sinus abrahe dicitur esse. ut sinum uatris dicimus. Et dicitur abrahe. quia fuit prima credenda via. Ipse enim primus publice predicauit unum deum trinum esse. Hinc locum vocauit iob tenebras pro tedio expectandi dicens. Et in tenebris stratum lectulum meum. Nota quod diues dixit se cruciari in lingua. id est pro peccato lingue. quod epulones loquaces esse solent. Nec mirum si anima translative dicatur membra habere. cum diuinitas eodem modo pro membris distinguatur. Fuerunt tamen qui dicerent et angelos et animas corpora habere aerea. Alioquin anime ignem uidentem non sentirent. quod super genesim inuenies. Alij dicunt. quod ad sentiendam uisionem ignis non est necesse habere corpora. Est enim quedam species ignis. cui si imponas manum ardorem senties sine manum lesione. Quod autem abraha chaos inter eos firmatum dixit. vel chaos. ut veteres codices habent. forte in re ita erat. Vel perpetua bonorum et malorum dissimilitudinem post hanc uitam notat. Cumque diues rogaret de mittendo lazaro ad fratres suos. audiuit. habent moysen et prophetas. Quia et conuocatur quod iudeus fuerit. pro quo forte abraha vocauit eum filium. et ille ipsum patrem.

¶ De villico iniquitatis. C. CIII.

¶ Ad discipulos autem proposuit iesus parabolas de villico iniquitatis. Et est villicus praeuille custos. sed hic accipitur pro yconomio. Hic timens amoueri et egere. clanculo fecit misericordiam cum debitoribus domini sui ut cum eijceretur. memores beneficiorum

recipent eum in domos suas. Et laudauit
 dñs villicū iniquitatis. nō quia inique.
 sed quia prudenter egisset. Est em̄ prudē
 tia. quedā sibi in posterū prudentia. et ex
 hoc quasi a minori intulit dñs dicēs. Si
 sibi in futurū puidēs etiā cū dolo laudat̄
 ergo facite vobis amicos de māmōna ini
 quitatis. vt cū defeceritis. recipiant vos
 in eterna tabernacula. q. d. Quanto lau
 dandi magis eritis. si puidēritis vobis
 sine dolo. Māmōna lingua sira diuitie.
 et māmōn satbanas. qui opibus seducit.
 Que dicitur iniquitatis. quia de iniqui
 tate colligi solent. Unde vulgata senten
 tia dicitur. Dis diues aut iniquus aut he
 res iniqui. Hoc quidā male intelligētes
 rapiūt vt bene dispēsēt. Sed qui offert
 sacrificiū de substantia paupis. ac si victi
 met filii in conspectu patris. Vel potest
 sic exponi. qz dñs in hoc verbo. et hic pui
 det nobis et in futuro. q. d. Vobis refuare
 de rebus vestris ad solaciū vite. de super
 fluo facite vobis amicos. Qd em̄ ultra
 necessaria vite retinet. nec primi necessi
 tanibus erogat. pecunia est iniquitatis. i.
 cōtra equitatē. In ea ei nō seruam? equi
 tatē. quā primo debemus. quē scz sic nos
 diligere debemus. Et nota. qz nō omnes
 paupes possunt nos recipere in eterna ta
 bernacula. sed quia largimur his. recipie
 mur ab angelis. bonū ē tñ eligere bonos
 paupes cū possumus. Et adiecit dñs Ser
 uus sciens volūtātē dñi sui et nō faciens
 plagis vapulabit multis. qui aut nō co
 gnouit vapulabit paucis. Multi ppter
 hoc auertunt aurē ne audiāt verbū dei. s.
 hi nō nesciētes sed cōtēptores iudicant.

De denario diurno. C. CV.

Unc dominus
 apposuit eis similitudinē de patre
 familias. qui conduxit oparios in vineā
 suam ex denario diurno. Cūqz non nisi
 quinqz hore diei ibi numerentur. tamen
 omnes subintelligitur sex etates. tam tē

poris q̄ hominis. In vndecima em̄ q̄ta
 quinta et sexta alios intelligitur. In ea
 dem quoqz virilitas senectus et decepi
 ta. Identitas quidē denarij eandem ppe
 ritatem notat. Nullius em̄ vita ibi bre
 uior. aut longior erit alia. sed idem deus
 omnia in omnibus. Demurmure vero
 recipientiū dici potest. qz ibi non erit mur
 mur inuidentū. sed ammirantiū de ma
 gnitudine p̄mij. Solet em̄ murmur q̄n
 doqz accipi. p cōfusione vocis. Vel potest
 trahi ad statū p̄sentē murmur. Interro
 gatio vero. cur pares fecisset in gloria ad fu
 turū. Causam em̄ dilationis xpi a gloria
 p qua potuerūt murmurare. antiqui tūc
 demū sciunt. quā nunquā sciuerūt. scz ne
 sine nobis glorificarent. Ammirationez
 autē eoz de causa cognita exp̄ssit dñs sub
 interrogatione. Nō licet mihi facere qd
 volo. Post concludens parabolam ait.
 Sicut nōuissimi primi. et primi nouis
 simi. id est iudei et gētes equabunt in in
 gressu regni celoz. qz nullus intrauit vsqz
 in septimā etatem quiescentiū. que ince
 pit plene in ascensione. In resurrectione
 corpum electi cuiuscunqz etatis vel t̄pis
 vel hōis equabunt. nisi forte pauci ante
 resurrexerint quasi priuilegiati. Qd licet
 incepit p causam in passione. tamen con
 summata fuit in ascensione. vt eger sūpra
 portione causam sanitatis haberet. sed nō
 dum plene sanus est. Quidam tñ. quia
 in hac parabola legitur. An oculus tuus
 nequā est. et in fine est. Multi sunt vocati
 pauci vero electi. dicunt laborantes in vi
 nea omnes fideles cuiuscunqz t̄pis vel eta
 tis. quoz quidaz boni. alij vero mali. et vo
 cant accipientes cum murmure malos.
 putātes se accepturos. et quia priores fue
 runt in ecclesia vel tempe vel dignitate.
 etiam plus alijs accepturos. De quibus
 p̄pheta dicit. Cadent a latere tuo mille et
 decem milia a dextris tuis. Et dñs in euā
 gelio dicit se dicturū talib. Nescio vos.
 Quāuis ergo de eisdem videat sermo
 o iij

fieri. scz de accipiēibus denariū. tñ scdm regulā ticonij de diuersis ibi agit. scz de accipientibus 7 nō accipiēibus. sed putantibus se accepturos. sed tunc nec putant. nec accipient.

De ydropico. Et exhortatione ad humilitatem 7 misericordiā. C. CVI.

Factū est cum sabbato manducaret panē i domo cuiusdā principis phariseorū erat ante eū ydropicus. Est autē ydropicus aquosus humor subcutaneus de vicio vesice natus cū inflatiōe 7 ferido anhelitu. Obseruabāt autē pharisei iesuz. si sabbato curaret. Cūqz quesisset ab eis. si licet sabbato curare. 7 tacuissent. apprehensum languidū sanauit. Post pbauit licere curare. quia pecus lapsū in puteū die sabbati extrahit. Virū autē erat. q̄ de curatiōnibus in sabbato eū arguebant. Habent autē in traditionib⁹ suis determinata operū genera. circiter septuaginta. a quibus vacandū est sabbato. inter que nō est curatio. maxime q̄ fit solo verbo. sicut dñs sepe curabat. Dicebat autē etiā ad inuitatos parabolā. Cū inuitatus fueris ad nuptias. nō discūbas in primo loco. Contra supbiā phariseorū humilitatem docebat. Et nota. q̄ hoc nō est parabola s̄ potius exemplū vnius opis humiliter faciendi. Qd̄ quia ideo proponit vt ad similitudinē ei⁹ cetera fiant. parabola vocat quasi similitudo i exemplo. Illū autē qui eū inuitauerat. monebat ad misericordiā dicēs. Cū facis p̄adiū noli inuitare cognatos 7 diuites. sed tñ paupes. Nō dānat amicorū inuitatiōē. sed voluntatem luxuriose viuendi vel edendi. 7 seiniuez reinuitādī. ex eo q̄ dñs ait hic. Retribue tūc tibi in retributione iustorū. Et qui dam de discumbentibus intulit. Beat⁹ qui manducabit panē i regno dei. Errauit dextritus dicens etiā ibi esse corporalē refectionē. sic q̄ homo creatus est immor-

talis. nō tñ sine ciboꝝ alimonia.

Quod in encenijs voluerunt iudei lapidare iesum. C. CVII.

Facta sunt autē encenia in ierosolimis. 7 biennia erat. Encenia dicuntur quasi endexnea. a neos qd̄ est nouū. 7 sonat innouationes 7 est ibi in intenniuū. qz subuectione notat qñ scz aliqua domus aut vas aut vestis a cōmuni vsu ad celebrem 7 diuiniꝝ vsū subuehit. qd̄ latinus dicit dedicationē. Tamen hebreus vocat dedicationē inchoationeꝝ vsus noue rei. vt cū primo inhabitamus nouā domū. aut induim⁹ nouā vestem. Dic autē encenia vocant festa dedicationis templi qd̄ annuatim fiebat. Vocat autē festū nō ad primā vel secundā dedicationē tēpli spectabat. sed ad tertiam. Prima em̄ fuit in autumno. qz salomon dedicauit templū decima die septēbris. 7 vsqz ad tēpli illius subuersionē fiebant. quorannis duo festa eadē die dedicatio scz 7 expiatio. Cū vō reedificatū fuit templū a redeūibus de babilone dedicatū est i vere. xij. die marcij. i. xij. luna. Cū autē antiochus epiphanes polluisset templū sordib⁹ idolorū 7 pphanasset vtriusqz filia eius. iudas machabeus filius asamonei de genere sacerdotali mūdauit tēplū. 7 restituit vtriusqz in locis suis. 7 qsi dedicauit illud quinta die decēbris. Et hec dedicatio i dieb⁹ iesu obseruabat in hyeme. Forte adhuc hoc est festū luminum apud iudeos. quia 7 iosephus testat. sub machabeis vocatū hūc diem. diem luminū. Et ambulabat iesus in templo in porticu salomonis. Nomine tēpli sepe vocatur porticus templi vt hic. In templum em̄ nō ascendebant nisi ministri templi. Porticus autē illa dicebatur templū salomonis. in quo solebat stare ad orandū. in qua in die dedicationis erexit columbam erectā. supra quā orauit flexis genib⁹. cū tñ iudei solerent stare cū orabant. Et

dixerunt iudei. Quousq; animas nras tollis. si tu es xps dic nobis palaz. Ideo querebant. quia si se xpm diceret. teneret eu. tanq; corra augustu se erigentē. Ideo xps responsum tempauit dicens. loquor vobis et no creditis. Opa q̄ ego facio. testimoniu p̄hibent de me. Cūq; dixisset. ego et pater vni sumus. sustulerūt iudei lapides vt iacerent in eu. Cūq; dixissent se velle eu lapidare p̄ blasphemiam. qz cum esset homo deum se faciebat. dixit. Quia scriptura hoies dixit deos ibi. Ego dixi dii estis. Ergo multo magis quem pater miserat in mundū dici potest deus. cum tñ dicat homo deus. et verbū deus dissimiliter. Hac ambiguitate nominis. iram eorum magis tempauit. Querebant ḡ eu apprehendere. et exiuit de manibus eoz. et abiit trans iordanem vbi erat iohannes baptizans primum.

De suscitacione lazari. C. CVIII.

Erat aut quidaz languens lazarus a bethania de castello marie et marthe. Cū aut accepisset lazaru infirmari p̄ nunciuz soroz ait. Infirmitas hec no est ad mortē. ad eum scz denindū in morte. et mansit in eodē loco duobus dieb. quousq; quattidū impleret. Tūc ait discipulis. Eamus in iudeā iterū. Qui dixerūt. Iudei volebāt te lapidare. et iterum vadis illuc? Iesus aut dixit se esse quasi diē. et ipos quasi. xij horas. et ideo no erat eis timendū cum eo ire. Et nota. quia si iudas adducerat bonus. tūc hora diei erat. et si iam malus p̄ mathia substituto ei dictū est. Dicitur et aliter. q. d. Putatis iudeos p̄senerare in volūtate melapidandi. Sicut hore mutabiles sunt. sic et affectus hominum. Et enā sepius mutat in die cor hois q̄ hore. Et qui ambulat in die. id est in pace sicut ego et vos non offendit aliquem. et ideo securi eamus. Et addidit. Lazarus mortuus est. Gaudeo p̄pter vos qz no eram

ibi. quia dum eis longe posita indicat roboratur fides eoz. Redijt ḡ iesus i bethaniam cū discipulis suis. et martha occurrit ei extra castellum. Et aduocata maria multis ierosolimitis p̄sentib. qui venerant ad cōsolādas sorozes. Bethania enī no distat a ierusalē nisi stadijs. xv. venerunt ad monumentū. et ad vocez iesu no solū suscitatus est. sed p̄dijt licet ligatus iustis. Multi ergo de iudeis ad phariseos abierunt et nunciauerunt que viderant. et celebris erat sermo de eo apud iudeos. Multi enī iam ascēderāt ad diem festū. vt sanctificarent se. Ecce duplex miraculū. scz q̄ mortuus resuscitatus est. et q̄ ad vocem iesu libere ambulauit quasi solutus. Creditur enī hoc esse factum ea die qua legit i quadragesima. scz sexta feria ante. Isti sunt dies prima scz die mēsis primi scdm legē. **¶** Ad pontifices et iudei cōspirauerunt in iesum. C. CLIX.

¶ Obergerunt ergo pontifices et pharisei cōcilium et dicebāt. Quid facimus? Si dimittim? eum sic. omnes credent in eum. et veniēt romani et tollent locū nostrum et gētem. quasi dicerēt. Venerabilis et sanctus habetur locus hic gentibus. quia alexander et pompeius et alij venerant ipsum et reges persarum et egipti. Hic autem homo docet sacra nostra abolenda et vana. Ergo romani scientes opes templi tollēt eas. audientes impune tollendas. Tūc caiphas quia pontifex erat. quid facendum esset eis decreuit dicens. Expedi vt vnus homo moriatur. et non tota gēs pereat. Et prophetauit vtilem generi humano mortem christi. licet nesciens. Ab illa ergo die cogitabant eum interficere. imo dixerunt vt inuentus duceretur in hierusalem. Iesus ergo iam non palam ambulabat apud eos. sed abiit iuxta desertum in ciuitatem que dicitur effrem. Quia ergo iam destinatus erat morti.

ab ipso sabbato quo collegerat conciliū. inchoamus memoriam dñice passionis. in hymnis maxime. et subticem⁹. gloria p. in responsorijs ⁊ i introitu misse. nōdū tamen plene. qz nōdū traditus erat dñs in manus lanistarū. **De ultimo aduentu dñi in ierusalem. C.CX.**

Hactum est autē dū cōplerent dies assūptionis ei⁹. firmavit faciē suā vt iret in ierusalem. Assumptionē iesu dixit lucas. nō solū tēpus quo assumi debebat de hoc mūdo ad patrē. s; etiā scōm pceptū de agno pasca/li. qui decima diemēsis primi assumebatur de grege. ⁊ seruabat vsq; ad qrtūdecimū diē. In hūc modū iesus decima die idē in ramis palmarū venit ad locū pfa/tū. ⁊ mansit in eo vsq; dum passus est.

De decem leprosis. C.CXI.

Et factū est dum irēt in ierusalem. trāsibat p me/diam galileā ⁊ samariam. Et in ingressu cuiusdā castelli occurrerūt ei decē viri le/prosi dicētes. Iesu pceptor miserere nēi. ⁊ rēdit. Ire ostēdite vos sacerdotibus. ⁊ dū irent mundati sunt. Quoz vn⁹ vt vi dit semūdatur redijt ⁊ adorauit. iesum. magnificans deū. Et hic erat samarita/nus. Qui nō redierūt. iudei erāt. in quo notat pfdia iudeoz. **S**ola vnitas ec/clesie cadit in faciē adorans. Inde ē q in pfectis dieb; pstrati cōcludim⁹ horas. si nō ad terrā saltē sup stratoziū. **U**bi quat tuoz signant. **I**nfirmas corporis. quia de puluere sumpti. **E**t infirmitas animi. qz p nos nō erigimur. **E**t erubescētia. qz nō audem⁹ oculos leuare ad celū. **E**t prudētia. qz videm⁹ vbi cadimus. i. in terrenis affligimur. ⁊ videm⁹ quare. **I**n priuatis orationib; qñq; flexis genib; vt salomō. sed eleuata faciē oram⁹. qñ diceret. traheme post te. **Q**ñq; stantes. q. d. **I**n domū dñi letantes ibim⁹. **I**n primo g; exprimi

Aut xvii

No. 9. q. p. h. t. m. s.
Dulcy p. p. p.

mus conditionem nostram. In secundo desiderium. In tercio spem.

De samaritanis. C.CXII.

Qñq; premi sisset nūcios in ciuitatē samari/tanoz nō sunt recepti hospicio. Samari/te em inuidebāt eunib; in ierusalē adora/re. qz ipi dicebāt in monte garizim esse orandū ppter pphetas. **E**t irati iacob⁹ et iohānes dixerūt. **U**is dicim⁹ vt ignis de scēdat de celo. ⁊ cōsumat eos. **E**t increpauit eos dñs. **H**uiusmodi vindicta q lau dabat in helia. i. his damnat. quia ille ex charitate. hi ex ira hoc appetebant.

De petitione filioz zebedei. C.CXIII.

Et assumens ite rū seorsum. xij. ait. Ecce ascendi mus ierololimā ⁊ consummabunt pphē/rie de filio hoīs. tradet em gentibus. illu detur. flagellabiē. conspuet. crucifiget. et tertia die resurget. **Q**d audietes filij ze bedei putantes imminere regnū iesu in israhel. suggererūt matri sue. vt pereret ab eo munus sine nomine. quo cōcesso sub/deret. **D**ic vt hi duo filij mei sedeat. vn⁹ a dextris. ali⁹ a sinistris in regno tuo. **J**esus aut nō respondit matri. sed petētib; p matre. **N**escitis quid petatis. q. d. **P**etitionē queritis in celo. que nulla erit tibi **E**t male queritis. **R**egnare em vultis. qui nō meruistis.

Potestis bibere calicē quē ego bi/biturus sum. aut bapnismo q ego bapnizor bapniza ri. **D**icūt ei. **P**os sumus. **C**alix pas sio est. bapnisma mors. ⁊ dicūt ad similitudinē lane intincte. **S**ic em lana intingitur ⁊

Calix ē ciph⁹ quo ca lidā sumimus porio nē. i. potū qui calefa/cit. vt vinū certissiaz medonez ⁊ bñoi. q calefaciūt corp⁹ hu/manū. **C**ipbus dici tur vas quo sumim⁹ potū. qui cibo infun/dit em ad mollificā/dū sicut ē aqua sim plex. q nō nutrit. sed

margin notes on the right side of the page, including references to other parts of the text and commentary.

erat in domo simonis leprosi. Simon fuerat leprosus et a domino sanatus. sed tamen adhuc pristinum nomen manebat. sicut adhuc dicitur matheus publicanus. Multique iudeorum venerunt illuc qui conuenerant ad diem festum. non propter iesum tantum. sed ut lazarus viderent. Cogitauerunt ergo principes sacerdotum. ut et lazarus interficerent. Fecerunt autem ei cenam magnam. et martha ministrabat. et lazarus unus erat discumbentium. Qui ut ait augustinus de verbis domini. conuiuus interrogantibus. loca penarum et sedes inferni diligenti narratione indicauit. Et ita inferi longis temporibus ignorati. tandem inuenerunt proditorum. Varia ergo habebat alabastrum vnguenti nardi. id est piperis de alabastrum plenam vnguento nardi. Sicut enim dicitur cippum vini cippum lactis et buiusmodi. sic dicitur hec habens alabastrum vnguenti. Et est genus marmoris candidi et plucidi. variis coloribus inuncti. quod incorrupta seruat vnguentum. Nardus autem est frutex aromatica. crassa radice. sed breui. nigra et fragili. cipressini odoris. folio puo. densis. cuius cacumina in aristas se spargunt. Pigmentarium spicas et folia nardi celebrant. unde ad commendationem vnguenti ait marcus. spicati preciosi. Erat enim de nardo indica. Alia enim genera nardi vilia sunt. Iohannes quantitatem expressit dicens. Libram vnguenti nardi pistici id est fidelis. Pistenon enim credo. et pistis fides dicitur. nulla scilicet adulterina admixtione corrupta.

Quidam tamen pistici dictum a loco putant. Fregit autem vel apuit maria alabastrum et effudit vnguentum super caput iesu. et etiam unxit pedes eius. et extersit capillis suis. et domus impleta est ex odore vnguenti. Et quia die maria fouit pedes domini vnguento.

In memoria huius rei eodem sabbato dominus papa debet multis erogare pauperibus. Hi enim pedes domini sedentis in celo adhuc sunt ambulantes in terra. Cuius latitudinis occupa-

tionem. ea die non egredis ad aliquam ecclesiam. cum ceteris diebus quadragesime stationem facias. quod non habet propriam antiphonam ad introitum sed pridiana reperitur.

Legitur tamen in quibusdam sacramentariis. statio ad sanctum petrum. Et pro die vacas. quod non habet propriam antiphonam ad introitum sed pridiana reperitur. Sabbatum vacat. quod dominus papa elemosinam dat. Et in romano capitulario euangeliorum. feria septima dant fermetatum in consistorio lateranensi. Nec moueat te. si ob aliam causam inuenieris dictas dominicas vacantes. Indignus autem iudas scarioth. quasi de pedito vnguento. cum posset vendi trecentis denariis. et dari egenis. Erant alii indigne feretes et dicentes. ut quid pedito hec vnguenti facta est? Isti quidem propter pauperes indignabantur. quibus forte verbis iude presuasum erat. Iudas vero propter lucrum quia fur erat et oculos domini habens qui mitrebat tur portabat. id est non solum ferebat sed asportabat. Habebat enim uxorem et filios. sicut scriptum est de eo. Fiant filii eius orphani. et uxor eius vidua. Et tunc ergo et filiis dabat que furabatur. Et ait illis iesus. Quid molesti estis huic mulieri? Bonum opus operata est in me. ad sepeliendum me fecit. quasi diceret. Non est peditio. sed officium sepulture. Iohannes ait. Sine illa. ut in diem sepulture mee seruet illud. Marcus quasi exponens hoc ait. Quid habuit. id est quod portauit. hoc fecit. puenit enim vngere corpus meum in sepulturam. subaudi. ponendum. quod dicitur. Siue ut faciat viuo dum potest quod vellet facere mortuo. sed non poterit. Et forte a spiritu sancto licet nesciens. sic preoccupauit vnguentum sepulture mulier. Tunc dixit iesus

Opus hoc memorandū vbiq; p̄dica/
retur euangeliū hoc. et bene dixit euange/
liū hoc. **N**ondum em̄ scripta erant euan/
gelia. **D**e maledictione ficus. et
fessione sup̄ asellum. C. CXVII.

Mene autē facto

ascēdebat iesus hierosolimā. et
discipuli ei⁹ cū eo. **E**t cū venisset bethsa/
ge qui erat viculus sacerdotū. et in latere
montis oliueti. misit duos de discipulis
in castellū qd̄ cōtra eos erat. i. in hierusa/
lē. vt adduceret ei asinā et pullū eius. qui
erant alligati in biuio. **E**t si quis cōtradi/
ceret. diceret dñm̄ his opus habere. **A**si/
na hec dicit fuisse cōmunis paup̄ib; qui
pp̄ria iumēta nō habebāt. **C**ūq; quis in
ea opatus fuerat. pabulū dabat ei. et pul/
lo. qui pariter ad opa cōmunia nutriebā/
tur. **N**ondū em̄ quisq; ascēderat eā. et ob
ei⁹ ita cōmune obsequiū. quidā eā dictaz
subiugale putant. q̄si omniū dñio exposi/
tā. **S**; grecū nomē est subiugalis. **A**si/
na em̄ latine grece d̄r subiugalis. **E**t vtrūq;
nomē ob eandē causam institutū ē. **D**oc
em̄ iumentū primū insedit homo. et ase/
tendo asinū dixit. et grecus subiugalem.
Di autē duo missi fuisse credunt pet⁹ et
philippus ad significandū. qz ipsi primū
adduxerūt gentes ad iesum. petrus corne/
liū et tomū eius.

In acrob; ap̄loz
legit philippus dia/
con⁹ cōuertisse sama/
riā. pet⁹ corneliū et
tomū eius.
et accessisse ad ficū. et cū nō inuenisset iea/
nisi folia et nō fructū. ait. **N**unq; ampli⁹
erit et erit fructus. **E**t statim aruit. **Q**d
tū in signum sinagoge maledicte et refa/
cte puerse sez medietatis fecit iesus. **N**ō
em̄ querebat fructus ex ea. cū nondū tem/
pus ficū erat. **Q**d licet apud matxū le/
gatur sequenti die factū. **M**arcus quoq;
dicat alia die cū erit a bethania esurijt.

putam⁹ recapitulando dictū esse. **M**arcus
em̄ narrat hoc factū esse ante eiectionē
nem vendentiū de tēplo. quā constat die
dominico factā. **N**ec ob aliud tū hunc or/
dinē marci sequimur. nisi qz post matxū
scripsit. **S**ive autē matxens secūda feria
dicat factū recapitulādo. siue marcus an/
te eiectionē p̄occupando qz de facto nō ē
questio. de die arbitrio legentis relinqui/
mus. **E**untes autē discipuli. fecerūt sicut
p̄cepit illis iesus. **E**t ponentes vestes su/
as sup̄ pullū eū sedere fecerūt. **M**arcus lu/
cas et iohānes nō dicūt eū sedisse nisi sup̄
pullum. zacharias quoq; p̄p̄ta dixit. se/
dens sup̄ pullū asine. **M**arcus dicit se/
dusse sup̄ asinā et pullū. **Q**d licet breuis
esset via. fieri tū potuit. vt primo insedis/
set pullo. et forte. qz nondū comitus et la/
sciuis erat. descēdit et insedit asine. qd̄ si
sup̄ pullū tū. **M**arcus tū vtrūq; posuit
in misterio. **Q**d autē hoc p̄p̄ratū fuerat
p̄ zachariā de iesu nō cognouerunt disci/
puli. donec glorificatus fuit iesus.

Qd gloriose susceptus dñs fleuit sup̄
ciuitatem. C. CXVIII.

Et cū appropin

quasset iesus ad descēsum mon/
tis oliueti. multi descendentiū cū eo sub/
sternebant vestimenta sua in via. alij ce/
debant ramos de arboribus. et sternebāt
in via. **T**urba autē multa que cōuenerat
ad diem festū. et pueri et plebecula hiero/
solimoz. tollentes ramos oliuarum p̄re/
cesserūt ei obuiā. **E**t qui p̄cedebant et qui
sequebantur clamabāt. **O**sanna filio da/
uid. **E**t est osanna verbum hebreum. com/
positum ex corrupto et integro. **O**si enim
sonat salua vel saluifica. **A**nna est inter/
iectio obsecrantis. sicut pape ammirātis
Que qz in latino eloquio nō habetur. p̄
ea posuit hieronim⁹ noster obsecro. **E**st
ergo osanna. quasi osi anna salua obsecro
Et est vna dictio vt diximus. **O**el due p̄
elijim. vel elisione; id est p̄ subtractionē

vnus littereque est. i. plate. Vel est vna dictio. 7 constructur ita. dicētes. filio dauid. osanna. i. salua obsecro. Vel sūt due dictiones 7 tūc legitur ita dicētes. osanna o fili dauid. Et post cōuertēdo sermō nē inter se dicebant. Benedictus qui venit in nomine dñi. subaudi. sit vel est. 7 benedictū qđ venit regnū patris nostri dauid. q. d. **H**ic ē de quo dictū est. Dabit illi dñs sedem patris eius dauid. Et itez cōuertētes verba ad ipm dicebāt. Osanna in excelsis. quia licet forte petebāt sublimitatē regni terreni. ramen pphēcie nescientes eum regem celi 7 angeloz p̄dicabant. Et quidā phariseoz de turba dicebant ei. vt increparet discipulos. Quibus respōdit. **H**i si tacuerint lapides clamabūt. qz in passione bis tacentibus pre timore petrescisse clamauerūt eum dñm mundi. **E**t vt appropinquauit hierusalē fleuit sup ciuitatem dicens. Quia si cognouisses 7 tu. subaudi. fletes. qz circū dabūt te inimici tui vallo. 7 nō relinquēt in te lapidē sup lapidē. q. d. **S**i cognosceres ruinā tuā futurā. 7 causam ei⁹ que abscondita sunt tibi. in hac die que ad pacē tibi est. fletes. **Q**đ autē illa hierusalē prioz funditus euersa sit apparet. quia loc⁹ caluarie que tūc erat extra eā 7 sepulcrū. modo sunt in ea. **H**elius enim adrian⁹ eā penitus euersaz reparauit. mutauitqz locū 7 nomen vocans eā heliam. **M**erito autē eā piturā dicit dñs. qz cū milu⁹ 7 hirundo cognoscant tēpus suū. ipa nō cognouit tēpus visitationis sue. Et cum intrasset urbem. cōmora ē vniuersa ciuitas dicēs. **Q**uis ē hic? Turbe autē dicebant esse iesum pphētā a nazareth. **M**emoriaz huius p̄cessionis dñice semel quorānis recolit ecclesia. **E**grediuntē ei fideles cū ramis quasi obuiam dño extra muros ciuitatis. 7 vadunt vsqz ad crucem aliquā. i qua 7 ramos quos gestant affigentes deponūt. quasi diceret ecclesia. **M**ibi autē absit glāri nisi i cruce dñi nostri iesu xpi.

Ideo autē orando eunt vsqz ad crucē. qz sic ostenditur eis nō esse sperandū in quolibet gloria mundi. quia extrema gaudij luctus occupat. **P**ro eadem significatio ne in illa die gaudio p̄cessionis subditur euangeliū dñice passionis. **F**orte quia 7 dñs exultationi inseruit lamentum suū. 7 nos p̄cessionis passionem. quia passio fuit causa euerfionis quam fleuit. **E**cclēsie quidē ille que eadem die dñicalem p̄cessionē isti p̄mittunt rectius faciūt. qz non pro ista illa est dimittenda. **S**imiliter ille que pontifici suo extra urbem posito in p̄dicto loco crucis occurrunt. 7 ipso populum p̄cedente in ciuitatē regrediunt. ordinatius faciunt.

De secūda eiectione eminentium 7 vententiū in templo. C. CXIX.

Et intravit iesus in templū. Deinde ostēdit ruinam urbis p qua fleuerat. marime et sacerdotū cui ipa p̄cessurā. **S**acerdotes enī auaricie sue cōsulentes. in porticibz repli hostias vendebāt cuiusqz generis. ne venientes de longinquo nil offererēt. hostias p̄sto nō inueniēt. **E**t ne etia paupes qui nihil secū attulerāt. excusationē p̄tenderēt pecunie nō habite. posuerūt ibidem numularios. qui mutuum sub cautione darent pecuniam. **S**ed quia lex nō patiebatur. vt a fratribus suis vsuras acciperent. excogitauerūt vt collibitas facerēt. **C**olibitas enī apud eos dicunt vilia munuscula. vt ciceris 7 vne passē 7 pomozū diuersi generis. quasi qđ in numo nō licebat in talibus liceret. **Q**uod phibuit ezechiel dicens. **V**suram 7 omnem superabundantiam nō accipietis. **S**ic 7 hodie quidam sub nomine charitatis vsuram palliāt. **E**t facto flagello de funiculis. eiciebat vendentes 7 ementes cum hostijs suis de templo. et mensas trapezarum euerit 7 dixit. ne domum patris sui que erat domus orationis facerent spelunca

latronū. Nec sine
bar vas aliqdni
si deo dicantū tras
ferri p tēpluz. Et
tradūt quidaz qz
quidaz fulgor ra
diosus egredieba
tur ex oculis ipi?
quo terrū sacer
dotes et leuite nō
poterāt ei resiste
re. Scdm hoc re
cre faciūt qui cere
as faculas i eccle
sijs vendi non p
mittūt nisi forte qz
maxime p misse
rio fecit hoc dñs.
Et accessit ad eū
ceci et claudi in tē
plo. et sanauit eos.
quā dicit marcus
vendentiū. nā et eiectione secūda die facta ē.
vt habet series marci et sic inquit oīa pla
na sunt. **De exitatione templi
in triduo. C.CXX.**

Ammirantes
principes sacerdotū et scribe di
renti ei. **N**ō signū ostendis nobis. qz hoc
facis: q. d. Significas ne aliquid hoc ope
re inusitato. **U**el porius. **N**ō credim? tū
bi hoc licere. q. ostende nobis signū quo cre
damus tibi hoc licere. **E**t rñdit **S**oluite
templū hoc. et in tribus diebus excitabo il
lud. **I**lli autē dixerunt. **Q**uadragesimā sex
annis edificatū est tēplū hoc. et in tribus di
ebus excitabis illud. **I**lle autē dicebat de
tēplo corpis sui. **S**alomonīcū tēplū. vij
annis cōpletū est. **S**ecūdū autē tēplū sub
civ. xxx. annis edificatū ē. sed nō sup ter
rā. nisi qntū sacerdotes poterant vsqz ad
mediatē dōsi supinniti. **F**initime em
gentes edificatiōne impediebant. **P**ost
intermissum ē opus ad impiū cambise.

De laudibus et qsi
oratiōe exhibita die
dñica oēs euangeli
ste cōsentiūt. eiectione
nē dō eadē die factā
mathe? et lucas tra
dūt. **M**arcus dō se
quēti die factaz tra
dit. **F**orte illis duos
bus diebus iterato fa
cta ē. **S**imiliter for
te ecclesie laudes se
quenti die iterate. qz
glosa sup exodū di
cit sequēti die factas.
sup illū locum vbi
agit de agno deci
ma die tollēdo. et ita
inquit nō ē obiectio
scdm bedam de ma
ledictione ficulnee.

facta ante eiectionem
vendentiū. nā et eiectione secūda die facta ē.
vt habet series marci et sic inquit oīa pla
na sunt. **De exitatione templi
in triduo. C.CXX.**

vij. annis. et post vno āno sub duobus ma
gis iterum vno sub dario filio ydaspis.
Secūdo autē anno regni ei? recepta licē
tia ab eo. in. vi. annis cōsummatū est op?
Ab hora em conceptionis simul formata
fuerūt oīa mēbra. nō p interualla sic ho
minis puri. sed forte etiā si viderent. nō
ita possent distingui vsqz ad tm̄ tempus.

Nō legif hūc nu
merū dieruz for
mationi dñici cor
poris congruisse.
qntū ad distincti
onē mēbroz non
ad formationē di
ctū est. **H**oc autē
nō dixit iesus im
pando. vel cōsulē
do. vel horādo. s.3
p̄dicēdo. et ē. **S**ol
uite. i. solueris.

De duobus minutis vidue. C.CXXI

Et respiciebat di
uites qui mittebāt munera sua
in gazophilatium. **P**hilare grece latine
suare dō. gaza lingua p̄fica opes. **E**rat autē
archa desup foramē hñs. posita ad dexte
rā ingredientū circa altare. in q̄ mitteba
tur pecunia offerentiū ad sartatecta tēpli
restaurāda. et seruabat. **T**ñ erat ibi qdaz
specialis archa. in q̄ soli sacerdotes mitte
bāt donaria sua. q̄ vocabat corbanan. **E**t
erat ibi tertia. in q̄ rex vel princeps tribu
um mittebāt. q̄ dicebat musac. **T**ñ qui
dā aliter distinguūt. qz qñqz legif musac
sabbati. **E**t dicunt in illa archa tantū re
poni oblationes solenniū dierū. et qz cor
ban vorum sonat. dicūt in corbonā repo
ni vortua. **I**n gazophilatio alioz dieruz
munera et spontanea. **T**amen quelibet ea
rum generali nomine gazophilatū dice
batur. etiā locus in quo erant posite. **U**n
bates. **N**ec locut? ē iesus i gazophilatio.

Templū dñi quod
modo ē. et bethel dici
tur. quis edificauit
nescit. **Q**uidam
autē dicūt edificatū
ab h̄elena post crucis
inuētionē. **Q**uidaz
ab eradio. cū de psi
da triūphans crucē
retulit. **Q**uidā a iu
stiniano augusto.
Quidam a quodaz
rege egipri noie alia
chidiz. i. summi dei.

In ezechiele quoque thalami sacerdotum dicunt gazophilania. Vidit autem quondam viduam pauperculam. mittentem era minuta duo. quod est quadrans. id est duos ereos numulos valentes quarta parte sicli. scilicet obolos. v. et dixit eam misisse plusquam omnes. quia totum victum miserat. alij vero ex superabundanti sibi.

De phariseo et publicano. C.CXXII

Dixit autem ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti pro operibus suis exterioribus et aspernabantur ceteros parabolam de phariseo et publicano. Et intulit. quia omnes qui se exaltant humiliabuntur. et qui se humiliat exaltabitur.

Quod dominus pnoctavit in bethania. Capitulum. C.CXXIII.

Et cum vespera iam esset hora. rediit in bethaniam. et ibi mansit. Erat enim

diebus duobus in templo. nocibus exiens morabatur in bethania. Et omnis populus manicabat. id est spicio.

Quia cum dominus tota die laborasset predicando eis. non invenit qui eum nocte recipere laboraret. Et cum mane properaret ad eum in templo audire eum. Et multi sequebantur eum et curabant eos. Unde et iohannes ait. Cum esset hierosolymis in pascha in die festo. multi crediderunt in nomine eius. videntes signa que faciebat. Similem curationem refert matheus capitulo. c. et marcus in illius canonico. Ideo tota illa septimana penosa dicitur. quia pro tota illa laboravit dominus recreando. sic pro prima mundi ebdomada omnia creando.

De voce patris ad iesum. quam quidam putaverunt tonitruum. C.CXXIII.

Generat autem quidam gentiles ut adoraret in die festo. et dixerunt philippo. Domine volumus videre iesum. Qui assumpsit andream. dixit hoc iesu. Et respondit iesus. Venit hora. ut clarificetur filius hominis. quod dicitur. Plenitudo gentium

creditura est. quod tamen post passionem futurum in sinuavit dicit. Nisi granum frumenti cadens in terram. mortuum fuerit. ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit. multum fructum affert. Et quia grano frumenti se comparavit christus mos est ecclesie. de hoc grano tamen confici corpus pro iesu. Et addidit. Qui odit animam suam. id est vitam in hoc mundo. in vitam eternam custodit eam. id est vivet eternaliter. Si quis mihi ministrat me sequatur. et eternum mecum erit. Nunc anima mea turbata est et quid dicam. Pater salvifica me ex hac hora. Pater clarifica filium tuum. Et venit vox de celo. Et clarificavi et iterum clarificabo. id est clarum genui. nec desista. Vel secundum homines clarificavi in baptismo et in transfiguratione. clarificabo in resurrectione et ascensione. et iudicio. Et dicebant quidam tonitruum factum. Alij quod angelus locutus est ei. Et ait iesus. Propter vos hec vox facta est. Nunc princeps huius mundi eicietur foras. id est princeps amatorum mundi perdet potestatem post se tradedi. Ego cum exaltatus fuero a terra. omnia traham ad me ipsum. id est ex omnibus partibus mundi.

Et cum intellexisset crucifixionem que foret versusualiter ab eis dicebat exaltatio a terra. quasi opposuerunt ei. quod si exaltatus non esset christus. Quia cum diabolus habuisset manum trahentem et impellerentem. trahentem amisit. impellerentem habet. hoc significat per draconem. qui cum alijs tribus diebus in ascensione portatus ante possessionem. in secundo die se quitur.

Audierat enim ex lege. quia christus manet in eternum. quod non determinando dixit. quia modicum lumen in eis erat. De filio qui se negavit in vineam et non iuit. C.CXXV

Et cum vespera facta esset. redibat in bethaniam. et iterum rediens diluculo tertio sabbati in templum. docebat populum. Et accesserunt ad eum principes sacerdotum dicentes. In qua potestate hoc facis. quod dicitur. Quid est quod eicis te templo quos vis. cum non

sis ofriarius. & docens nobis incōsultis? Iesus autō positionē tradidit oppositi omi. nō solutionē. Interrogo & ego vos. Baptismus iohānis ex deo erat an ex hominib⁹? q. d. Quia certū ē qd̄ ē ex deo. de betis credere iohanni de potestate mea. Qd̄q; dixerūt se nescire qd̄ tñ sciebāt. noluit eis apire de se veritatē. Qd̄ autē apie da erat veritas alijs & nō ipsis. & quare. ī dicit p̄ parabolam duoz filioz. quoz vni dixit pater. vade ī vineā. & vndit. nō lo. tñ post iuit. Dixitq; alij pater. vade ī vineā. qui ait. vado. & nō iuit. Et cū quesisset iesus. quis eoz fecerit volūtate p̄ris dixerūt. Nouissim⁹. tergiversando. nolētes dicere veritatē. Veteres codices hñt. Prim⁹. intelligentes p̄ ipsis dictū. Cū iesus subdidit. Publicani & meretrices p̄cedēt vos in regno dei. De cultoribus vinee sanguinarijs. C. C. XXVI

Terum proposuit eis parabolam de patrefamilias. qui plantauit vineaz. & locauit eā agricolis. Qui missos seruos ad recipiendū fruct⁹ occiderūt. sicut isaiā ferrauerūt ezechielē tractū p̄ aspa excerebrauerūt. multos lapidauerūt. Et mittēs pater filiū ait. Forlitan verebunt filū meū. Dicam⁹ arrio & unonio. Ecce pater dicit ignorare. et quicquid p̄ patrem derint. hoc intelligat p̄ filio. qui se dicit ignorare p̄ sumationis diē. Quē cū vidisset agricole dixerūt. Dic e heres. q; sacerdotes sciuerūt illū venisse Cui p̄ dixit. Dabo tibi gētes hereditatē tuā. & apprehesum filiū eiecerunt extra vineā & occiderūt. Quid ḡ illis faciet dñs vinee? Et dixerūt s̄m lucā. Absit Intelli gētes q; messā occiderent. Nath⁹ dicit eos dixisse. Malos male p̄det. & vineam suam locabit alijs agricolis. Hoc autē nō

dixerūt voce. sed ī p̄sciētia. Qd̄ autē iudei hoc facturi erant. p̄bauit dñs. q; sic p̄phē ratū erat ibi. lapidem quē reprobauerūt edificantes &c. De lapide angulari. C. C. XXVII.

Adrāz traditur fuisse paratus lapis ad tēpli edificii. nec tñ p̄grue ī eo poni potuit. donec cōsumato ope ī angulo sursum posir⁹ ē. ita cōgrue q; mirarent oēs. nec p̄ter significationē factū intelligerēt. Dic ex̄ps qui fundamētū ē. ita q; structure supeminet. Qd̄ cū audisset sacerdotes & pharisei voluerūt eū tenere. sed timuerūt turbas.

De inuitatis ad nuprias. & nō habente vestem nuptialē. C. C. XXVIII.

Et dixit eis itez ī parabolis. Simile factū ē regnū celoꝝ regi. qui fecit nuprias filio suo. Qui cū iterato misisset ad inuitatos vt veniret. & excusantes se nolissent venire misit seruos suos. vt vnde cūq; vocarent cōuiuas. Et induxerūt bonos & malos. debiles & claudos. Debilitas em̄ corpis neminē excludit a regno. imo sepe q̄si cōpellit. Et intrauit rex vt videret discumbētes. Qd̄ erit cū venerit ad iudiciū. Quia em̄ trinitas iudicabit. id ē reddet p̄ meritis. Et qui inueniet ī ecclesia sine veste nuptiali. id ē caritate. mittet in tenebras exteriores. id ē localiter extra ipsum positas. q; habuit ī seipso interiores. P̄dest etia d̄ tenebris mētis. q; quidā hñt interiores. id ē ī ecclesia. alij exteriores extra ecclesiā scz. vt ifideles & heretici. Tūc ḡ exterius p̄cientur mali ecclesiastici. vt habeāt p̄tē cū infidelib. De herodianis & tributo reddēdo. C. C. XXIX.

Tunc inierunt pharisei p̄silū vt capent iesū in sermone. & miserūt discipulos suos cum herodianis. Generat em̄ herodes terrar/

cha ad diē festū r̄ gēniles milites secū ad
duxerat. **U**el de antiquis milibus hero
dis ascalonite adhuc superat isti. qui ve
niētes ad iesum dixerūt. **L**icet dari cēsus
cesari an nō? **I**ā em̄ dubitatio erat inter
iudeos d̄ tributo reddēdo. **P**ro quo enī
am post romani insurrexerūt i eos. **E**t ait
iesus. **Q**uid me tēpratis ypocrite? **O**stē
dite mihi numisma census. **N**umisma ē
inscriptio i numo. q̄ etiā moneta dicit̄. p̄
quā numi discernunt̄. **D**ica aut̄ p̄ ipso nu
mo ponitur r̄ ē. **O**stēdite mihi numum.
qui procesu capitis dat̄. **D**ūq; q̄sisset de
immagine cui? esset. r̄ dixissent cesaris tibe
rii sc̄. **I**ntulit. **R**eddite ḡ q̄ sunt cesaris
cesari. sc̄ tributa r̄ munera. r̄ q̄ sunt dei
deo. sc̄ primitias decimas r̄ oblationes.

De septē viris a muliere. C. CXXX

Nulla die accesserūt
saducei. qui resurrector̄ nō credētes sug
gillabāt phariseos. querētes d̄ septē uira
muliere cuius esset in iudicio. **Q**d sc̄ de
muliere q̄ haberet vii. viros vel ipi cōfin
xerant qz erat possibile. vel in te forte eue
nerat. **Q**ui cū eandē questione. p̄posuiss
sent iesu. r̄ dicit. **I**n resurrectionē nō nubēt
mulieres. nec nubent̄ viri ab eis. id ē nō
ducēt. qz hoīes immortales nō egebunt
ppagationē. r̄ ē greco ydeomate dictū nu
bentur. **F**utura aut̄ resurrectionē proba
uit ex v̄bis dñi q̄ dixit moysi i rubo. **E**go
sum de? abrahā. r̄ deus isaac r̄ de? iacob.
Quia isti prophetas nō recipiebāt. euis
dentib; eor̄ testimonijs nō potuit vti cō
tra eos. **E**st aut̄ probatio talis. **I**psi pu
tabāt aīas interire cū corpib;. **H**ac autē
auctoritate p̄batur aīas viuere post cor
pora. **A**liquin si hō moriens penitus in
nihilū redigitur. tūc dixit de?. se deū esse
nihil. **M**anentib; ḡ aīabus post mortē.
colligi potest. qz corpora resurgēt. vt cū eis
recipiāt aīe qd cū eis meruerūt. **A**liquin
frustra incorporant̄. **D**e mādato p̄mo r̄
secundo in lege. **E**t sanciatō a latronibus

Capitulum. CXXXI.

Pharisei autē vi
dentes. qz silentiū imposuisset sa
duceis puenērūt in vnū. **E**t accessit vn?
legis doctor tēprās eū r̄ dices. **M**agister
qd ē mādātū magnū i lege. **E**t ait iesus.
Audi israel. dñs de? tuus vn? ē. **H**oc nō
ē de mādato. sed postēdit de quo datū ē.
qd tale est. **D**iliges dñm deū tuū ex toto
corde tuo. r̄ ex tota aīa tua. r̄ ex tota men
te tua. **S**ecundū aut̄ simile ē huic. **D**iliges
proximū tuū sicut teipsū. **D**e re simili
li deo. hoc secundū ē mādātū. **H**omo enī
imago dei ē. **E**t r̄ dicit scriba. **I**n veritate
dixisti. r̄ hoc ē mai? oībus holocaustoma
tib;. **P**ater inter phariseos r̄ scribas fu
isse questionē. **Q**uidā enī opa legis p̄se
rebāt dilectioni. **A**lij ecōtra. eo q̄ ante le
gē plures placuerūt deo p̄ dilectionē. sine
omni sacrificio. **P**rimū aut̄ r̄ secundum
mādātū d̄. q̄ntū ad ea de quib; mandan
tur. **C**ui iesus ait. **H**oc fac r̄ viues. **I**lle
volēs iustificare seipsū. ait ad iesum. **E**t
quis ē me? proxim? **C**ui iesus ostendit
omnē misericordiā facientē esse proximū
r̄ specialiter ipsū dei filiū. p̄ponens para
bolā sauciant. qui incidit i latrones. **N**ec
distabat hoc parabola multuz a re facta.
qz i illo deserto sepe latrones sanguinē fū
debant. **C**ū r̄ dominū qd sanguinē sonat
vocabat. **E**rat aut̄ oīs populus suspēsus
r̄ audiens iesum. **D**e cōfutationē pha
riseor̄ p̄ auctem dauid. **C. CXXXII.**

Congregatis pha
riseis interrogauit eos iesus. **Q**uid
vobis videt̄ de r̄po. cui? fili? ē? **D**icit ei
dauid. **E**t ait illis. **Q**uō ḡ dauid vocat
eū dñm suū dices? **D**ixit dñs dño meo.
sede a dextris meis. **S**i dauid vocat eū
dñm. quō filius ei? est? q̄si diceret. **C**os
putatis xpm futurū purū hominē. ergo
quī erat dauid. nondū erat xps. **N**ec ergo
erat dñs dauid. **Q**uentis? est ergo dauid

et perterā locutus est. **D**ominus enim patres sunt et dicuntur domini filiorum. quod filij pentum. Iudei somniant hunc psalmum scriptum in psalmo eliezer. qui post cedere quinque regum ait. Dicit dominus domino meo. sede a dextris meis. sed sequentia psalmi non concurrunt.

De doctoribus pharisaicis audiendis. non imitandis. C. CXXXIII.

Hinc locutus est Iesus ad turbas et discipulos. **S**uper cathedram moysi sedet scriba et pharisei. qui dicitur facite quod faciunt nolite facere. Non sanctificat locus hominum. sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus. sed omnis sanctus sacerdos. **D**octrinam accipiamus. non mores. **A**piibus herbe necessarie non sunt. sed flores.

Et addidit. Dilatione phylacteria sua. et magnificentie fimbrias quibus appedebatur spinales quasi pueri de legis ingiter recordare tur quod super expositum est. et amant vocari rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi. **U**nus enim magister vestri. **E**t patrem nolite vocare vobis super terram. **U**nus est enim pater

Aphylaxe quod est sua. et torax quod est lex. **M**odulum enim habebat appendentem collo vel brachio. in quo scripta erant decem precepta legis. **E**l phylacteria dicuntur a phylaxe et terion. quod est rotundum. et appellatur phylacteria pides in quibus reponebantur extremitates reliquiarii. ut digiti vel aliud.

vester qui in celis est. **N**on prohibet dominus sedere super cathedram. nec salutationes in foro. nec nomina magistri vel patris. sed ambitio nem et vanam gloriam. **Q**uibus debetur verum eternum. C. CXXXIII.

Dostendendum

Autem quod in phariseis doceat cauenda subdidit. **E**t vobis qui diligitis primas cathedras. **E**t vobis pharisei hypocrite. qui fertis clavem scientie. et clauditis regnum celorum ante homines. **E**t vobis qui de-

uoratis domos viduarum. **E**t vobis qui circumitis mare et arida. ut faciantis unum profelitu. id est aliquem gentem.

Profelitus proprie dicitur qui de genti factus est iudeus. **Q**uamuis quidam dicant quod profelitus a profiliendo de gentilitate ad iudaismum. et contrario dicitur.

Et vobis qui dicitis. qui iuratur pro templo nihil est. qui autem in auro templo debet. **Q**ui pro altare nihil est. qui in re oblata super illud debet. **S**acerdotes ut iniurarent populum ad imolandum. dicebant. data sibi et oblata sanctiora esse ipso templo et altari. **H**oc altare mutatum fuit a saracenis in horologium. et adhuc videri potest.

Dominus dixit contra. quod templum et altare sanctificabantur in eis oblata. quod deo dicata erant oblata. et nequaquam sanctificabantur illa. **A**d huc multi eorum vicio laborant. qui putant maius esse iurare pro euangelio quam pro deo.

Et vobis qui decimatis omne olus. et relinquitis misericordiam et iudicium. **H**oc verbum decimatis dubium est. **N**am et qui accipit et qui dat decimare dicitur. **P**harisei autem ideo olus decimas dabant. ut diceretur. quod alias dant qui has dare non negligunt.

Venite autem ad eum et erigebat decimas. quod etiam amolus. **I**tem et vobis duces ceci qui colantes culicem. transglutitis camelum. **P**er similitudinem lactis quod colat dicitur est. **E**t potest referri ad predicta sic. **M**inima sicut culicem diligenter inquiritis. ut decimas. maiora scilicet misericordiam et iudicium absconditis. ut quod glutit absconditur. **E**t ad id quod dicitur est. duces ceci. trahit ita. **M**inora peccata subditorum diligenter arguitis. proijcitis grauiora. et dissimulando transitis.

Item. **E**t vobis qui similes estis sepulcris dealbatis. quae plena sunt omni spurcia. **I**tem. **E**t vobis qui edificatis sepulcra prophetarum. et damnatis patres vestros qui eos occiderunt. **G**emina viparum.

vos implete mensuram patrum vestrorum. Cum dicitur ad vos sapientia dei. Virtus ad vos sapientes et scribas. et ex illis occiditis et crucifigitis et flagellabitis in sinagogis vestris. Sic patet hereticum metiri. qui dicit alium deum esse. prophetarum. et alium nouum testamentum. Et veniat super vos. id est super ecclesiam malignantium omnis sanguis iustus id est vltimo iustorum. a sanguine abel iusti. usque ad sanguinem zacharie filii barachie. quem occidistis inter templum et altare. De zacharia filio barachie. C. CXXXV.

Sed undecimo prophetarum. vel de patre iohannis dicitur quod fuerit occisus in templo. non legitur. Potest etiam dici de filio ioiade sacerdotis. quem ioas occidit. ut legitur in libro regum. Et forte pater eius cognominatus est barachias. vel pro nomine interpretatione positum est. Barachias enim benedictus domini interpretatur. Et est filius barachie. id est benedicti domini. In euangelio nazareorum legitur ioiade. Pastor autem ouium et sacerdotem tamen commemorauit iesus. ut duo hominum genera notaret subditos et platos. Nulli enim generi propria generatio. Nazareus sonat sanctus vel flores. vel geminas. et dicebant nazareei qui ex voto obligabant se sancti nomine usque ad certum tempus. vel iugiter ut samuel. et nouacula non transibatur super caput eorum. Cum christus et apostoli depinguntur erinici. non in re sed in sanctitate. Christus tamen dicebatur nazareus a nazareth. et nazareth non a loco sed a sanctitate. Primi itaque discipuli christi nazareei dicebantur. qui euangelium scripserunt. sed ecclesia quattuor tamen recepit. Cumque ita primo vocarentur nazareei. postea vocati sunt sequentes christum discipuli. postea instituta petro a christo christiani. De comminatione euerisionis iherusalem. C. CXXXVI.

Et conuertentes sermonem ad iherusalem ait. Quotiens volui congregare filios tuos et noluisti. id

est quotiens filios tuos voluntate mea congregaui te nolente et ingrata feci. Ecce relinques vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis. non videbitis me amodo donec dicatis. Benedictus qui venit in nomine domini. id est ab hoc tempore passionis non videbitis filium hominis donec ad iudicium. ubi videbitis me venientem in gloria dominantis. et fideles magnificabitis me. Etiam cecitatem eorum usque tunc duraturam predixit.

De signis euerisionis et aduentus sui. C. CXXXVII.

Ec locutus abiit. et abscondit se ab eis. et multi ex principibus crediderunt in eum. sed propter phariseos non profitebantur. Cumque egredere vellet de templo. accesserunt ad eum discipuli eius. ostendentes edificaciones templi. Audierant ab eo de euerisione urbis. volebant etiam audire de templi euerisione. quod videbatur eis quod nec capi nec eueriri posset. Et ait illis. Veniet dies in quibus non relinques hic lapidem super lapidem de quo non destruetur. Et cum sederet in monte oliueti contra templum. accesserunt discipuli secreto. et querebant ab eo signum euerisionis iherusalem. et signa sui aduentus. Et dixit eis quedam

Ex splendore auri quod erat in templo ex repercussione solis per quedam montis oliueti in opposito directo semper lucida resplendebat. ubi postea salomon edificauit templum mulierculis suis.

propria aduentus sui. quod propria euerisionis. quod dea communia vtriusque. Premunuit autem haec teles ne seducant. cum audiret multos dicentes se christos esse. Non enim venturus est nisi proficiat signa quae praedixit. Premisit autem communia seculi et seditiones gentis contra gentem. regni contra regnum. pestilentias. famem. terremotus per loca. terroresque de celo. praecuriosos scorum. Ante namque euerisionem iudaei elementa suum vindicabunt a caeteris. Postea posuit proprium signum destructionis. Proprium signum euerisionis. C. CXXXVIII.

Quoniam videritis

Abominationez desolationis q̄
dicta ē a daniēle. stantē i loco sancto. id ē
imaginē abominabilē. q̄ signū erit deso-
lationis. posita in tēplo. De ymagine ti-
berij quā pilatus
posuit i tēplo. qui
dā hoc exponit. s̄
et hoc etiā factum
erat. Si dicat de
immagine garij. d̄ q̄
post dicemus hoc
de vicino futuruz
erat. infra sc̄z an-
nos. x. r. rrrj. ānis
ante euerfionē ie-
rusalē. Nō ḡ con-
grue dictū esset p̄

Legit̄ de pilato q̄ ie-
rusalē veniēs statu-
am cesaris ignorati-
bus iudeis in tēplo
posuit. Tandem vi-
dēs pstantiā iudeo-
rū cōmuniter de hoc
volentū eā amouit.
De ea gnō diceret
dñs q̄ esset signum
euerfionis cū iā eue-
nerat.

higno ei. sed euerfā ierlm̄ p̄titū. Adria-
nus statuā suā posuit vbi archa steterat.
q̄ vestigia ciuitatis adhuc quedā mane-
bāt. r̄ iudei qui latētes vnde cūq̄ reman-
serāt. q̄nq̄ ad locū sanctū redibāt. r̄ iterū
multiplicati amouerunt statuā. Ob hoc
adrian⁹ a posuit manū extremā. r̄ fundi-
tus euerit vrbē. r̄ edixit. ne quis iudeoz
remaneret in terra illa. Et de hac vltima
euerfōe videt̄ subdere. Lucas dicens. r̄
captiui ducuntur in omnes gentes.

De impedimēto fuge. C. CXXXIX

Quoniam autē vide

ritis ab exercitu circūdari ierlm̄
tūc qui in iudea sunt fugiēt in mōres. Ec-
clesiastica historia narrat. Fideles q̄ erāt
in iudea adueniētibus romanis fugisse in
pellā ciuitatē a monitione angeli. Orate
autē ne fiat fuga v̄ra hyeme vel sabbato.
Hoc ad l̄tam nō videt̄ dictū de hyeme.
Terra em̄ illa accomodatior videt̄ fuge
in hyeme q̄ in seruore estatis. De sabba-
to stare pōt. q̄ sc̄dm̄ legē vltra mille pas-
sus nō licebat eis p̄gredi in sabbato. S̄z
q̄ iesus non alias iā termina nerat obser-

nantiā sabbati. forte utriq̄z i misterio di-
xit. Nisi hyemē p̄ q̄libet aeris asperitate
dicam⁹. q̄z hyemis nomen asperitatē sonat

Capitulum. CXL.

Ultimo posuit ie

sus signa aduēt⁹ sui dicēs. Erit
tūc tribulatio magna. q̄lis nō fuit ab ini-
tio mūdi. r̄ tūc erūt signa in sole r̄ luna. r̄
stellis. r̄ in terris p̄sura gētū. p̄ cōfusiōe
sonit⁹ maris r̄ flu-
ctū arelētib⁹ ho-
minib⁹ p̄ timore
r̄ nisi breuiati fu-
sent. id ē p̄sciti
adeo breues dies
illi. nō fieret salua oīs caro. id ē rar⁹ aut
null⁹ posset sustinere p̄suras. r̄ p̄ patien-
tiā saluari. Et nota breuiter dñm qdā si-
gna iudicij tetigisse. De signis quinq̄
decim dierū ante iudiciū. C. CXXI.

Hieronimus au

te in annalibus hebreoz inuenit
signa. xv. diez ante diē iudicij. s̄z vtrū cō-
tinui futuri sunt dies illi. an interpolati.
nō exp̄ssit. Prima die eriget semare. xl.
cubitis sup̄ altitudinē montū stās in lo-
co suo q̄si mur⁹. Secūda tm̄ descēdet vt
vir possit videri. Tertia marine belue ap-
parētes sup̄ mare. dabūt rugit⁹ vsq̄ ad
celū. Quarta ardebit mare r̄ aque. Qui-
ta herbe r̄ arbores dabūt rozē sanguineū
Sexta ruēt edificia. Septima petre ad
inuicē collident. Octaua fiet generalis
terremor⁹. Nona eq̄bit terra. Decima ex-
ibūt hoīes de cauernis. r̄ ibūt velut amē-
tes. nec poterūt mutuo loqui. Undecima
surgēt ossa mortuoz. r̄ stabunt sup̄ sepul-
cra. Duodecima cadēt stelle. Tredecima
moriēti viuētēs. vt cū mortuis resurgāt
Quartadecima ardebit celum et terra.
Quintadecima. fiet celum nouū. r̄ terra
noua. r̄ resurgent oēs. Et addidit iesus.

Sic fulgur erit ab oriente. et apparet usque in occidentem. sicut erit aduentus filij hominis subit? scilicet et coruscus? et tunc apparebit signum filij hominis in celo. id est in aere. Dominus enim apparetur in aere supra locum vnde ascendit. et ante eum erunt instrumenta mortis sue quasi verila triumphi. crux. clauis. lancea. et in carne eius videbuntur cicatrices. ut videantur in quem pupugerunt. et in valle iosaphat iudicabitur omnis homo angelis congregati habebunt eos. Nota quod dicitur iudicium futurum in valle iosaphat. Sed nota quod tunc non erit vallis. quia quatuordecimo die equabitur terra. sed extra illum locum erit. Vel forte propter interpretationem huius nominis iosaphat. interpretatur enim iudicium. Callis ergo iosaphat humilitatem iudicij sonat.

Quod pater nouit diem iudicij. Et de vno assumpto et altero relicto. C. CXLII.

Unc subdidit

Iesus generalē ammonitionē. Redite ne grauentur corda vestra curis huius seculi ne superueniet in vos dies illa repentina. sicut in diebus noe et loth repentinus interitus tulit nescientes. De die autem illa et hora nemo scit. neque filius. neque angelus. nisi solus pater. Sic exclamat Arnus. Non sunt equales. qui nouit et qui ignorat. Hieronimus respondit in minori breuiario super psalmos. Humanitas filij dicit se ignorare finem mundi. Quod gregorius in registro quasi exponens ait. Nouit unigenitus dei horam iudicij. sed non ex natura humanitatis. Tunc etiam sic exponit. Non nouit. subaudi nobis. quibus expedit incertos esse. ut sic viuam? quasi in primo iudicandi. Vel filius hic dicitur adoptione. Lucenim duo erunt in agro. id est platearum quidam boni quidam mali. Unus assumet. id est rapies obuiam christo in aera. et alter reliquet. id est non assumet. Due molentes in vno. vna assumet. et altera relinquet. Quod de coniugatis dictum est. qui sunt in rota huius mundi. Duo in lecto. vnus assumet et alter relinquet. quod de contemptu uisus legitur. Et dixerunt ei. Ubi domine scilicet as-

sumet. Et respondit. Ubi cum fuerit corpus. illuc congregabuntur et aquile. id est ubi erit dominus in corpore. congregabuntur aquile. id est sancti resurgendo in nouari. De vigilia ianitoris et decem virginibus. C. CXLIII.

Uterim autem erit fili

us hominis sicut homo qui peregre profectus. reliquit domum suam. et dans cuius seruatorum suorum opus suum. ianitori autem precepit ut vigilet. Vigilare ergo apostolis et apostolicis uiris incubit. Vigilare super se et super gregem etiam cuiusque fidelem pro modulo suo. Tunc simile erit regnum celorum. et virginibus. id est tunc se parabuntur fatui a prudentibus. Media autem nocte clamor factus est. ecce sponsus venit exire obuiam ei. Traditio herodorum habet christum media nocte venturum ad modum egypti. quoniam pascha celebratum est. Quidam etiam sanctorum herodorum opinantur. quia sic nocte natus est in mundum. et nocte venit ab inferis. ita et nocte veniet ad iudicium. Vnde quidam dicunt fuisse apostolorum traditionem. in vigilia pasche. non dimitti populum ab ecclesia ante profundam noctem. ut quasi expectet aduentum domini. et dicunt horam illam noctis quousque imo septimo die dici. pro corruptione ueniens. vel tempore per manifestationem cordium. Alij autem quod dubium dicit dominus non diffinites exponunt. Media nocte. id est nullo sciēte. De comeditatione talentorum et decem minis. C. CXLIII.

Tertio addidit parabo

lam proficiscens qui dedit seruis suis talenta alij. v. alij duo. et alij. vnum. Et comeditationis his qui duplicauerunt talenta. reprobatum viro pigro qui abscondit suum. ait. Omnia habenti dabit. Non habenti autem quod videtur habere auferet ab eo. id est habenti eodem modo quo debet habere. ut scilicet eo bene viuat. De eodem addidit parabolam de rege. qui abiit in regionem longinquam accipere regnum et reuerti. et dedit finis suis. x. minas et ait. Negociamini dum venio. Vna secundum grecos. x. vel centum dragmis appenditur. In

reditu ei⁹ accessit prim⁹. et ait. Dñe mna tua. x. mna⁹ acquisiuit. Cui dñs. Cris potestatem habes sup. x. ciuitates. q. d. Proptius meritis recipietis insperata. Locatio sui ē canonica electio episcopi. **A**ndat ei qñ qui imposuit ei man⁹. dat ei testu euāgelij. et dicit. Glade p̄dica. et ip̄e cū primo ingredit̄ ciuitatē suā. euāgelij p̄ fert in pectore. qñ negotiator mna suam ostēdēs. In quibusdam ecclesijs cū dat ei archiep̄us virgā dicit. Glade p̄dica. et ille statim b̄ndicit populū. i quo signatur q̄ moyses cū virgā missus est in egiptū.

De ventilatione aree. C. CXLV.

Quom̄ autē filius hoīs venerit in maiestate sua. et oēs angeli cum eo. testes futuri actū humanor. tūc sepabunt boni a malis. et stantient boni ad dextrā. i. ponētur in eternitatē. mali ad sinistrā. i. recipiēt q̄ meruerūt eligēdo sinistrā. Et tūc memorabit iudex opa misericordie. q̄ sunt pascere resurientē. potare sitientē. colligere hoīsp̄itē. vestire nudū. visitare infirmū. consolari vinculatū. **S**eprimū legit in thobia. sepelire mortuū. Et nō aliud erit hec cōmemoratio. nisi qz oēs sciēt merita sua p quibz saluabuntur aut dānabūtur. Et ibūt h̄j in supplicij. illi autē in vitam eternam. **O**piniones de igne eterni. no. C. CXLVI.

De igne eterni modi dicit augustinus. Cuiusmodi sit et in q̄ mūdi pte futur⁹ sit neminē scire arbitror. nisi p reuelationē. q. d. Unus gehēne ignis. sed nō vno mō cruciās. Sic ardore solis nō oēs eq̄litter sentiunt. sic cū ille ignis eq̄litter ardeat. nō eq̄litter sentiet **G**regorius in iob. **Q**uomodo gehēne ignis corpore⁹ ē. ne lignis nutritur. nec successione indiget. et ē inextinguibilis. a deo creatus ab origine mūdi. i. vltix flāma vitioz. cremationē habet. lumen non

habet. ad cōsolationē nō lucet. vt em̄ magis torqueat ad aliquid lucet. **N**ā reprobi se visuri sunt i inferno. vt magis dolerant. qz et diues lazaru⁹ vidit. In libro m̄ p̄noticoz de verbis augustini sic legitur. Est vt ait augustinus inferoz substātia incorpālis. Et ideo merito querit̄. vnde sub terris dicant̄ esse inferi. si corpālia loca nō sūt. et vñ dicant̄ inferi. si sub terris nō sunt. Sed idē doctor dicit. **I**deo sub terris dicant̄ inferi. qz congruēter in spiritu corpāliū rerū similitudines sic monstrant̄. vt qz defunctorū aīe corpis amore peccauerūt. ad illas corpāliū rerū similitudines exhibeantur. quibz carne mortui solēt sub terra condi. **N**onnulli ex hac sentētia augustini sentiūt. qz vbiqz peccator fuerit. ibi elemēta cruciabunt eū et in corpore suo. et ex locis adiacētibz. Est em̄ pbabile. vt aīa q̄ sua sponte sumit a carne fomentū peccandi. nolens ab eadē recipiat fomentū cruciatu. **Q**ui merito infernalis et sub terra esse dicitur. qz anime p lapsum terrene voluptatis eū incurret **A**ugustinus de ciuitate dei. **C**ur nō dicamus incorporeos spūs pena corpālis ignis affligi. **I**dē ignis corpālis demones cruciabit et hoīes. **H**iero. in eplā ad ephesios. **I**nfernū sub terra esse nemo ambigat. **D**e pasca et diuersis acceptio nibz huius nominis. C. CXLVII.

Quom̄ cum cōsummasset iesus smones hos. ait discipulis suis. Scitis qz post biduū pasca fiet. et fili⁹ hoīs tradetur vt crucifigatur. **H**ec tertia feria dixerat. et i quinta feria ad vespam pasca imminebat. quartadecima luna post vernale equinoctiū. **A**mbrosius dicit hoc nomē pasca grecū esse. et sonare passionē. **N**omē vob̄ hebreū phasē sonare transitū. **A**ugustinus aliter videtur dicere. quia augustinus vult qd idē nomen sit phasē et pasca. **A**mbrosi⁹ vult aliud esse pasca q̄ **D**ecept⁹ forte equi p iij

pbase. et quantuz ad interpretationē et q̄ntū ad vocem. Item dicitur pascha sicut et pbase. Cum em̄ idem sit pbase qd̄ pascha. factis ī principio cōueniūt pbase et pascha. Itē quantum ad finem ideo conueniunt. quia hebrei solent q̄nq̄ aliud elementū scribere. et aliud pronūciare. vt dicimus fieri in tetragrāmaton. **Y**oth. lx. yau. lxxb. vt latini. q̄nq̄ p̄t̄. p̄ferūt. c. In hocq̄ nomine pbase. et si sit e. rēp̄sentāta. Sed adhuc de pbase nō esset pascha. ideo dicimus. qz consuetudo hebreoz est vocales aspirare. in fine sicut in principio. et scdm̄ hanc considerationem idē vocabulū erit hoc qd̄ reliquū. **A**ugustinus vō dicit hebreū esse. nō grecū. et sonare transitū. oportune tñ cōcurrere in hoc nomine congruētiā vtriusq̄ lingue. Qui em̄ panis. grece pascin dicit. vñ pascha passio putatur. sed in syra lingua trāsītū sonat. Quare autē transitus dicitur hora illa. sup̄ erodū est. Declinat autē pascha pasche vel paschatis. et est equiuocū ad tria. **V**espa em̄ qua immolabatur agn̄ dicebatur pascha. sicut hic. post biduū pascha fiet. Et tota dies p̄cedēs horā illam. nec pascha dicebatur. nec solēnis erat. **D**icitur etiā pascha agnus. vt ibi. **U**bi vis parem? tibi comedere pascha. Et ait apostolus. **C**hristus immolatus ē pascha nostrū. **S**equebantur septē dies azimoz. quoz primus et vltimus solennes erant. medij nō adeo. sed hī septē q̄nq̄ vocabantur pascha. vt ibi. **N**on introierūt p̄torium. ne cōtaminarent sed comederent pascha. id est mundi comederēt in pascha. vel azima vocat pascha. quia his diebus vsus erat eoz. **N**ec mirum si dies azimorum dicebantur pascha. cum et a pascha dicatur dies azimoz. vt ibi. **F**estus dies azimoz qui dicitur pascha.

Qua die et quomodo iudas vendidit dominū. **C. CXLVIII.**

Et tunc scz quarta

ra feria. principes sacerdotū vendentes iesum abisse. et dixisse. nō videbitis me amodo. cōgregati sunt cū senioribus populi in atrium cayph. et querebant euz vt tenerent et occiderent. nō tñ in die festo. ne forte tumultus fieret in populo. **A**udiēs autē eoz iudas cōgregatos abiit. et pepigit cū eis de iesu tradēdo. pro xxx. argēteis. **F**orte qz tūc audierat dñz tertia die moriturū. et putauit eū in morte veneri. mortē immunitē sibi lucraturam fieri voluit. et exinde querebat oportunitatē reddendi eū sine turbis. **I**lli. xxx. denarij valebant trecētos vsuales. et ita volebat iudas recōpensare vngenti p̄ditionem.

Decena dñi. **C. CXLIX.**

Prima autē die

azimoz. id est ea die in cuius vespera agnus erat immolandus et edēdus cum azimis. dixerunt discipuli ad iesuz. **U**bi vis paremus tibi comedere pascha. **E**t respondit. **I**te in ciuitatez. et occurret vobis homo amphoram aque portans. **Q**uocūq̄ introierit. querite a domino domum locum ad preparanduz. et ostendet vobis cenaculū grande. et ibi parate. **I**n

superiori pre domus faciebant palestini ce
nacula. inferius aut cubicula. **Q**uod mar/
cus dicit lagenā. Lucas amphorā. vnus
exp̄ssit genus vasis. alter modū. **A**n
te diem ḡ festum pasche vespe facto venit ie
sus. ⁊ discubuit cū. xij. discipulis suis. et
ait. **D**esiderio desideravi hoc pascha mā
ducare vobiscū anteq̄ pariar. **V**erba io/
hannis ministraverūt grecis fomite er
roris. dicūt enim in parasceue lunam fu
isse quartam deci

mam. ⁊ ita i vespe
ra ipsius fuit pa/
scha. **D**ñs aut̄ sci
ens se passurū ea
die. in vespera an
tecedenti anticipavit comedere pascha.
⁊ q̄ ea nocte licite potuit comedi fermen
tati. ⁊ de fermentato conficiūt corpus dñi.
Quod si etiā verū est. credibile est dñm co/
medisse agnū. vt p̄ceptum erat in lege. ⁊
azima comedisse. **E**t sic etiā si constet qd̄
dicunt. errant con

secrando fermen/
tati. **Q**uod aut̄ do/
minus puenit pa/
scha. probatur ex
verbis iohannis
qui dicit. dominū
manducasse ante
diem festū pasche
⁊ in parasceue in
teos non intrasse
p̄torū. ne cōtami
narent sed come/
derēt pascha. **E**t
etiam sacerdotes
hoc disposuerāt.

ne occiderent eū in die festo. id est primo
die azimoz. **E**tia euangeliū vocat sabba
tū post crucē dñi magnū diē sabbati. qd̄
nō solet dici. nisi cū festū sabbato concu
rat. ⁊ ita in sabbato fuit prima dies azi
moz. **M**edij em̄ dies inter primū ⁊ vlti
mū nō erāt festiui. **E**tia mulieres in pa

Cum in veritate fue
rit quintadecima.
Quinq̄ autē ponit
rationes opinionis
eorum.

Ab hoc loco ponit ra
tiones eoz. **P**rimā
inde sumit qd̄ iohā/
nes dicit. **S**ecūda
inde sumūt qd̄ dicit
lucas. **T**ertiam in
de sumūt qd̄ dicunt
aliq̄. **Q**uartam inde
sumūt. qz euangeliū
vocat sabbatū post
crucē magnū sabba
tū. **Q**uintā inde su
mūt q̄ mulieres in
parasceue parauerūt
vngēta.

rasceue parauerūt vngēta. qd̄ nō liceret
si esset primus dies azimoz. **A**d hoc dici
pōt. qz dies festus pasche. erat quindeci
ma luna. scdm̄ illud. **E**t in quindeci
ma solēnitatē celebrabitis altissimo dño
An
te hunc diē ḡ scdm̄ legē dñs fecit pa/
scha. **E**tia lucas dicit venisse diē azimo
rū. in quo necesse erat occidi pascha. **H**e
cesse aut̄ erat ex lege luna. xiiij. primi mē
sis vel secūdi. **C**asum aut̄ aliquē in quo
necesse esset puenire lunā quartadecimaz
nō legim⁹. **D**iē x̄o magnū sabbati voca
bant in tribz festiuitatibz ebdomadali
quocūq̄ die. vij. dierum cōingat. **D**ēs
em̄. vij. solēnes sunt. ⁊ si nō a deo vt pri
mus ⁊ vltim⁹. **A**d comedendū quoq̄ azi
ma. oportebat eos septē diebz mūdof esse
Un̄ quolibet. vij. die. nō poterāt intrare
p̄torū. **Q**uod aut̄ mulieres dicunt paras/
se vngēta die festo. dicunt qz nō erant di
es aliqui a deo festiui. vt sabbatū. ⁊ licuit
eis parare vel emere sicut ⁊ cibos. qd̄ nō
liceret sabbato. **Q**uod si multo ante para
uerāt. qz audierāt a dño sepe eū i primo
moriturū. **M**ōne magdalena videt iam
parasse ⁊ p̄ inspirationē sp̄s sancti p̄oc
cupasse vñctionē. **Q**uidam aut̄ dicūt q̄
xiiij. luna. iij. scz feria. cenauit dñs cū di
scipulis. ⁊ lauit pedes eoz. **Q**uod narrat so
lus iohānes. ⁊ i q̄rtadecima comedit ag
nū paschalē. ⁊ dedit discipulis corp⁹ suū
de quo aliq̄ agūt. **S**z vsus ecclesie cōtra
rius ē. q̄ anteparasceue pedes paupuz la
uat. **E**tia si tabulā cōpōri diligēter retro
pcurram⁹. inueniem⁹ lunā vicefimā secū
dā. kal. aprilis. ⁊ feriā sextā. ḡ i p̄cedēti se
pta feria fuit luna quintadecima. **E**t no
ta q̄ nusq̄ legim⁹ dñm comedisse carnes.
nisi agni paschalis. **Q**uod surgens a
cena lauit pedes discipuloz. C.C.I.

Mulieres autē ie
sus a cena. lauit pedes discipulo
rū. **E**x eo aut̄ q̄ dixit. qui lotus ē. ⁊ i ba
ptismo. nō idiget nisi vt pedes lauet. xvs

aũt mũdi estis sed nõ oēs. **P**erpenditur a quibusdam. q̄ apostoli baptizati erant. **E**t cũ recubisset. iterũ docuit eos. **Q**uare hoc fecerat? **I**n exemplũ sc̄z mutuo sibi seruiēdi. et in tipũ mutuo dimittēdi iniurias. et mutuo subueniēdi peccantibus orando p̄ eis. **U**n̄ et dñs subdidit. **B**eati eritis si feceritis ea. **Q**ue de sola ablutione pedũ nõ dixisset. **N**ota q̄truoꝝ de positiones vestiuũ xp̄i. **I**n cena deponit eas et resumpsit. **A**d columnaz nudatus et reindutus. **I**n illusionemilitũ nudatus et reindutus. **N**ã ab herode nõ legif nudatus. **A**d crucē nudat? nec reindut? **P**rima p̄inet ad apostolos. quos in breui resumpsit. **S**ecũda ad illos. qui resumpti sũt die pentecostes. et paulatim resumpuntur. **T**ertia ad reliquias q̄ resumpuntur in fine. **Q**uarta ad puerfam medietatē n̄i ip̄is. q̄ nunq̄ resumeretur. **S**ecũda et q̄tra representantur in ecclesia. cũ altaria nudantur. nam et ramũculis quasi flagellis tundunt et aspgunt aqua et vino. **D**e notatione pditoris et egresu ei? **C. CL.**

Iesus autē turbatus spiritu dixit. Amen dico vobis. q̄ vn̄ ex vobis tradet me hac nocte. **T**urbatus ē iesus misericorditer cõpatiens iude quē notabat. **S**ic et sancti misericorditer turbantur. cum vrget eos cura zizania a tritico separeante messem. **V**eritur q̄ philofophus qui dicit animi perturbationem nõ cadere in sapientē. **E**t dicebant sigillatim. **N**ũquid ego sum dñe? **Q**uibus ait **Q**ui intingit meũ in catino. hic me tradet. **D**uodecim in eodē catino cum dño edebat. et alij nõ. q. d. **U**n̄ de duodecim me tradet. **F**orte ideo dixit intingit. quia fucus aggressiuũ lactucay necessarius ad esum agni erat. **C**atin? i quo liquor ostēdit q̄ vas erat fictile. **P**arapsis vas i quo cibi parabantur. q̄ paria habebat latera. **A**psis em̄ est extremitas. **U**el vt quidaz dicunt q̄draturã laterũ notat hoc nomen

parapsis. **E**t addidit iesus. **U**el homini illi p̄ quē filius hoĩs tradet. bonũ erat homini illi si nat? nõ fuisset. **U**el i sacra scriptura eternã notat dñationē. et est. p̄bit eternaliter. **E**t neminutissimã ei? penaz intelligerem? addidit bonũ et. i. melius esset ei. si nõ esset nat? de vtero. sed p̄isset i vtero. **L**unc em̄ p̄ solo originali peccato dñatus esset. **U**el vsualiter dictũ ē. melius esset ei nõ esse q̄ male esse. **R**ecitebat autē discipulus quē diligebat iesus i sinu ei? **E**t inuit ei pet? vt secreto quereret a dño quis traderet eũ. **D**ic nõ aliter credit recubuisse sup̄ pectus iesu. nisi q̄ discubebat inclinatus ante pectus dñi. **H**uic submissa voce querēti. dñs submissa voce pditorē exp̄ssit. cui sc̄z panē intinctũ porrigeret. **E**t bucellã intinctã porrexit iude. **I**nde ē q̄ eucharistia nõ dat intincta. **E**t etiã p̄ heresi tollēda. q̄ dogmatizabat totũ xp̄m esse sub vtraq̄ simul. et sub neutra tm̄ forma. **E**t tũc introiuit sathanas in iudã. **N**ec tũc primo. sed vt q̄ si p̄p̄riũ possideret. sic apostoli spiritu iã accepto. iterũ dicitur accepisse spiritus. **A**ũc indas ait. **N**ũquid ego sum rabbi? **A**it illi. **T**u dixisti. **M**õdũ corã exprimit eũ. **P**otest em̄ sic intelligi. **E**go nõ dico. sed tu dicis. **U**el de assertionē cordis. et poni p̄t. q. d. **D**re quidē interrogas q̄ si nescius. sed corde ratũ habes te esse pditorē. **E**t exiuit iudas cõtinuo. erat autē nox. **T**ũc ait iesus. **N**ũc clarificatus ē fili? hominis. i. eiecto tenebroso remãserunt soli mũdi cũ suo mundatore. **E**t addidit. **E**t cõtinuo clarificauit eũ de? i. clarificabit. **Q**õ p̄t intelligi de resurrectione. **U**el de imminēti traditione. p̄ quã xp̄s mortu? apparuit his qui i inferno eũ expectabãt. **D**e eucharistia data discipulis et nõ iude. **C. CLII.**

Enantibus autē illis bñdixit iesus panē et fregit. et dedit discipulis suis dicens. **A**ccipite

et comedite. hoc est corpus meum. quod pro vobis tradet. Similiter et de calice ait. Bibite ex hoc omnes. hic est sanguis meus novi testamenti. subaudi confirmator. qui pro vobis et pro multis effundet in remissionem peccatorum. **Q**uod

ait. accipite et comedite. forte iaculatio est. Non enim intelligendum est. quod sumptum corporis de manu domini sibi ministraret. sed qui commisit se peccavit. Sed est accipiendum ac si diceret. comedite corporale scilicet et spirituale. **U**triusque huius sacramenti commensationem innuens. **N**ec enim de calice dicit. accipite.

sed ministrans dicit. Bibite. **E**t nota. quod in canone cum proferuntur haec verba. hoc est corpus meum. hic est sanguis meus. ex virtute horum verborum fit transsubstantiatio. **C**um credibile est cum dominus eadem verba dixit. mutasse panem et vinum in carnem et sanguinem. et tunc eandem vim contulit verbis illis in posterum. **E**t propterea sic constructa est littera. **B**enedixit. subaudi. dicens. hoc est corpus meum. **E**t tunc fregit et dedit discipulis suis. et ait. **C**omedite. **E**t iteravit. hoc est corpus meum. **U**el forte tunc benedixit benedictione nobis non tradita. sed post ad institutionem apostolorum vis benedictionis tradita est a domino verbis istis. hoc est corpus meum. **Q**uod autem ante traditionem eucharistiae diximus iudaeum esse. videmur contradicere luce. qui post calicem traditorum commemorat. sed forte lucas de traditione recapitulat. bilario autem super matheum. probat iudaeum non interfuisse.

Tunc enim bibentes calicem. secus dixit. **C**um autem dixit se non bi-

biturus in regno patris. ad quod iudas indignus erat. **E**tiam bibentium nullum recipiens ait. qui pro vobis effundet. **I**n alijs autem excepit dicens pro multis. **I**nde dici potest iudaeum accepisse eucharistiam. et dictum ab bilario facile determinari. **C**um vero dixit iesus. hoc facite in mea commemoracione. instituit hoc sacramentum. et tacite premissum destituit. **D**e predictione negationis petri. **C. C. LIII.**

Tunc ait illis iesus.

Vos scandalum patiemini in me in nocte illa. **S**criptum est enim. pascua pastoris et dispergens oves gregis. zacharias propheta ex persona ecclesie oravit dicens ad patrem. **P**ercutite pastorem et dispergens oves gregis. **E**uangelista et ovides impletum quod orauerat propheta visionem patris annuentis posuit. scilicet pascua pastorem. **E**t cum dixisset petrus. **E**t si omnes scandalizati fuerint. ego non scandalizabor. respondit iesus. **P**riusquam bis gallus vocet te dedit.

Ter me es negaturus. **M**arcus hoc expressit plenius ceteris. **P**ost primam enim negationem petri statim gallus cantavit. sed ante secundum gallicantum. bis iterum negavit. et iterum petra negatio. ante primum gallicantum inchoata est. ante secundum completa. **A**lij autem euangeliste dicentes. priusquam gallus canter. ter me negabis. de

biturum vinum. donec cum eis biberet novum. adverbialiter positum est. in nouo modo. scilicet non incorporando mihi vinum ut prius.

Inde dici potest iudaeum accepisse eucharistiam. et dictum ab bilario facile determinari. **C**um vero dixit iesus. hoc facite in mea commemoracione. instituit hoc sacramentum. et tacite premissum destituit. **D**e predictione negationis petri. **C. C. LIII.**

Inde est quod in hac die omnes horae flebiles sunt. et sola missa sollemnis est in concantu et ornatu ministrorum. tanquam in die sue institutionis quasi in festo natali. **E**adem quoque die crisma conficitur quo frontes liniuntur. quia eadem die postes in sanguine agni linebantur. **Q**uia quod sequebatur esus agni pascalis. **D**ifferatur limitio baptismalis usque in sabbatum. ut continuetur esus agni.

Enam dicitur...

inceptione agunt **C**onfectio vero crisma
 Et est sensus. **T**ri- tis differri non potuit
 na negatione in qz vsqz ad baptismu
 chvabis. **M**arcus no celebrat missa in
 xpo de cōpletionē illis diebus.
 eiusdē scripsit. **E**t ait petrus **E**t si opor
 tuerit me mori tecū. nō te negabo. **N**on
 mentis petrus qz credit verū esse qd pro
 mittit. **D**e sermone domini post ce
 nam. C. CLIII.

Unc subdidit
 iesus cōsolando longū sermonē
 quē scripsit iohānes. **N**on turbet cor ve
 strū neqz formidet. **I**n domo patris mei
 mānsiones multe sunt. si quo min⁹ dixisse
 vobis. **U**in⁹ ponit p nō. et est sensus **S**i
 quo min⁹. id ē si in aliquo nō dixissem vo
 bis non. id ē si nō essent ibi. ego dixissem
 vobis. id ē non celassem vos. imo dixissem
 vobis qz non sunt ibi. **S**z subaudis. scia
 tis qz vado vobis parare locū. **I**n para
 re erāt mānsiones vt dixerat in pdestinati
 one. sed tñ adhuc parare erāt apuone et
 ipoz meritoria opatione. **H**ieronim⁹ cō
 tra iouinianū legit totū sub vna distincti
 one sic. **S**i non mansiones multe essent
 apud p̄ez dixissem vobis. qz vado parare
 vobis locū. hoc ē si nō vnusquisqz ppara
 ret sibi mānsionē ex pprijs opibz. dixissem
 vobis. qz vado parare vobis locū. **N**eū
 aut non ē parare sed v̄m. **E**t ē dictuz sic
 illud. sedere a dextris vel a sinistris. non
 est meū dare vobis. **T**ñ et qd quisqz sibi
 parat. etiā de⁹ parat. **P**arat em mānsiones
 mānsionibz parādo mānsiones. **C**ūqz dixis
 set ei thomas. dñe quo vadis. rñdit ei ie
 sus. **E**go sū via veritas et vita. q. d. **Q**uo
 vis ire? **E**go sum via. id est me imitare.
Quo vis ire? **E**go sum veritas. id est ve
 rus et supremus finis. qui solus queren
 dus est. **U**bi vis pmanere? **E**go sum vi
 ta. **E**t nota. quia modo arguit eos in hoc
 sermone quasi nescientes ipsum. modo
 commendat tanquā scientes. qz scdm re

gulam niconij de alijs et alijs est intelligē
 dum. **S**unt et quedā in hoc sermone qui
 bus applaudit sabellius. vt qui videt me
 videt et patrem. **Q**uedam quibus insul
 rat arri⁹. vt. **V**erba que ego loquor a me
 ipso non loquor. **E**t maior me est pater.
 et huiusmodi. **E**tiam pmissionem hanc
 addidit iesus. **Q**ui credit i me. opa que
 ego facio et ipse faciet. et maiora horum fa
 ciet. **G**enitiuus est p ablatiuo more gre
 co. **M**ai⁹ fuit sanari ymbra petri. qz hū
 bria vestis xpi. q. d. **N**on erit maior me.
 qui credit in me. sed maiora faciam p eū.
 qz sine eo. **D**icit enim augustinus. **N**on
 de oibus operibus xpi hoc dicitur. **N**on
 audeo precipitare sententiam. vt dicam
 maius esse salutē fieri peccoz. xpo operan
 te. qz sunt angeli. **I**ntelligat qui potest.
 vtrum maius sit iustos creare. qz impi
 os viuificare. cum sit maioris misericor
 die. **D**e verbis iusticie que tunc fecit est
 hic sermo. non de omnibus operibus ei⁹.
Qd autem ait. rogabo patrem et aliū pa
 raditum dabit vobis. sic est construēdū.
 paraditum dabit vobis. qui est alius a
 nobis. id est alia psona a nobis. id ē a pa
 tre et filio. **P**ater enim et filius et spirit⁹
 sanctus sunt idem aduocatus vel conso
 lator. **Q**d dixit paraditum mitti in no
 mine suo. hoc est ad noticiam eius et glo
 rificationem. **U**el quia habet idē nomen
 quod filius. id est deus. **N**ec hoc qd ait.
 sermonem quem vos audistis non ē me
 us. obloquitur ei. qd dixerat. diligenter
 se sermones suos seruare. **S**ingulariter
 em dixit. sermonez patris esse. necesse suū.
 id ē a se. et dixit eis. **Q**ui mihi vos sine sac
 culo et pera. et calciamtis. nūquid aliquid
 defuit vobis? **A**t illi dixerūt. **N**ihil. **E**t di
 xit eis. **Q**ui habet sacculū tollat similiter
 et perā. qui non hz **Q**uasi. d. habebitis
 gladiū emat. **I**n p modicum tempus
 struit eos dñs i di psecutionem. et ideo
 seratione virtutū. p̄munite vos. et in
 sūt em qdā semp armis ad defensionē

tenēda. misericor
dia. humilitas. fi
des. spes. et caritas
et in sacculis ad ne
cessarioꝝ repositio
nem.

Queda p tpe et loco mutada vt fames. si
tis. vigilie. orōes. labor opandi et docēdi
Epe q̄ psecutiōis docet necēria tollere. do
nec tēpus euāgelizādi rediret sopita pse
cutiōe. Cūq; dixissent. Dñe ecce duo gla
dij hic. rñdit. Satis ē. Un⁹ qui amputa
ret auriculā. i cui⁹ sanatiōe viret⁹ dñi mō
straret. alter qui nō euaginat⁹ ostēderet
ap los nō pmissos facere quicquid possēt
in dñi defensiōe. **P**redixit quoq; eis ie
sus. Ecce venit hora et iā venit. vt dispga
mini vnusquisq; i ppria. et me solū relinq
nis. **P**ostea eleuatis oculis i celū. orauit
dicēs. **P**ater venit hora et c. **E**t orauit p
mo p se. post p discipul. tertio p his qui
credituri erāt p vbi eoz. **D**e trina orō
ne dñi in villa gethsemani. C. CLV.

Uenit cum
illis in villā q̄ dicitur gethsemani q̄
ē ad radicē mōtis oliueti trās torrentē ce
dron. Cedron genitiu⁹ ē grec⁹ pluralis.
qui latine dicitur cedrox. **E**t introiuit iesus i
orti cū discipulis suis. Sciebat autē et i
das locū illū. qz cōsueuerat iesus illuc ve
nire cū discipulis suis. **E**t cū intrasset di
xit eis. **S**edete donec vadā illuc. et orē. et
etiā vos orate. ne intretis i tēptatiōe ne
scz succūbatis tēptatiōi. **E**t assūpto pe
tro et filijs zebedei cepit contristari et ait.
Tristis ē aīa mea vsq; ad mortē. **U**l
liter dictū ē. id ē multū tristis ē aīa mea.
vel. tristis ē vsq; ad timorē mortis. **T**ri
stabitur autē p ruina ap loꝝ. **U**el pōt esse
vsq; exclusiū. **T**ristabat autē. donec se et
suos morte sua liberaret. **U**el inclusiūz
scz donec post mortē suā rediret apli ad fi
dē ei⁹. **E**t pgressus ab eis q̄ntū iactus ē
lapidis. pēdit i faciē suā et orabat. **A**bbā
pater si possibile ē
trāsfer hūc calicē
a me. **I**dē ē abba

Moie calicis intelli
git passio rōne men

qđ pater. **E**t ē ab
ba hebreuz et sirū.
pater grecū et lati
nū. **I**n quo innuit deū patre esse omniuz
genū. vt ver⁹ hō horrebat mortē. et vellet
non mori. si fieri posset de iusticia. **H**abe
bat enī de iusticia p̄ris vt xps pateret. et
a p̄stitutione mūdi hoc sacramētū ab eo
erat postēsum. **N**ec volūtas nō morien
di. gloriosos martires fecit. **N**ō enī vult
sensus carnis nisi qđ delectat. **S**i autē de
lectaret eos mori. nō inde viderent merē
ri. sed qz hāc moriēdi volūtatē subiciunt
deo merent. **U**n⁹ et xps subdidit. **V**erū tñ
nō qđ ego volo. sed qđ tu. **Q**uidā tñ ad
herētes p̄ticle demonstratiue scz hunc di
cūt orasse misericorditer p iudeis. vt fieri
posset. qz intraret gētes sine cecitate iude
orū. nō biberet hūc calicē. mortē scz a iu
deis q̄ imminēbat. **E**t cū venisset ad di
scipulos. inuenit eos dormiētes. **E**t ait pe
tro. **S**ic nō potuistis et c. **U**el ait petro sic
ironice. q. d. **S**ic erat faciēdū. **I**n cōmu
ni autē dixit illis trib. **Q**uid dormitis?
Spūs quidē p̄mptus est. id ē vester. sub
audi. q̄si p̄mptū habuistis spiritū in p
mittēdo mori etiā p me. sed nūc patet car
nis infirmitas. **S**cdo abiit. et orauit eum
de sermonē dicēs. **E**t apparuit illi ange
lus cōfortans eū. **E**t factus in agonia p
liū orabat. id ē i certamine cōtra mor
tem. **T**ñ quasi vincebat mortē i animo.
dū etiā mori volebat. quā post vicit actu
ipso. scz resurgendo. **E**t factus ē sudor ei⁹
sicut gutte sanguinis decurrentis in ter
ram. **E**t rediens ad discipulos. et inueni
ens eos dormiētes. **T**ertio abiit et ora
uit enndem sermonē dicēs. **T**ūc venit
ad discipulos et ait illis. **D**ormite iam et
requiescite. **E**t cū paululū dormissent ait
Surgite. **S**ufficit eam⁹. **E**cce p̄e ē qui
me tradet. **N**ota. **P**rima effusio sāguis
xpi fuit in circūcisione. **S**ecūda in iudo
re. **T**ertia in flagellatiōe. **Q**uarta in cru
cifixione. **Q**uinta in mortui lāceatione.

*Prima effusio
sanguinis xpi*

Prima in creplū. vt circūcidam? mēbra
 nra. **S**ecūda in signū. qz sanguine suo iri-
 garet ⁊ fecūdaret terrā. **T**ertia ⁊ quar-
 ta ad remediū. **Q**uinta ad sacramentū.
Inde ē q̄ officū misse in quinqz partū ē.
Prima ei⁹ ps vsqz ad eplam. vt ab ea
 incipiat. **S**ecūda ps vsqz ad euāgelium
 inclusiue. **T**ertia vsqz ad canonē. **Q**uar-
 ta vsqz ad embolismū. qd̄ interpretat sup-
 er ex cēs. qz nouissime sup addit. scz libe-
 ra nos rē. qd̄ in quibusdam ecclesijs alta
 voce d̄. **Q**uinta ps vsqz ad finē. **S**z qz
 ī sola cruce etiā quīnaria fuit effusio san-
 guinis. ideo ⁊ solus canon subdividitur
 in quinqz pres. **P**rima vsqz. qui pridie.
Secūda vsqz ad. mēnto. **T**ertia vsqz. p̄
 cepris. **Q**uarta ⁊ quinta vsqz ad embo-
 lismū vel ad finē. te nouit. **D**e liga-
 tione domini ⁊ sanatione auricule serui.
C. CLVI.

Ad huc eo loquē

Ate venit iudas cū cohorte militū
 accepta a p̄side ⁊ turba ministroz accep-
 ta a principibz sacerdotū ⁊ armis. **E**t de-
 terat illis signū. qz osculo indicaret eis
 iesum. ⁊ ipsi ducerēt eū caute. **P**urabāt
 enī q̄ magicis artib⁹ posset se trāsforma-
 re ⁊ elabi. **E**t suscepto osculo. vocauit eū
 iesus amicū. vel ironice vel scdm̄ statū p̄-
 teritū. **E**t primo interrogauerat eū. **Q**uē
 queritis? **A**t illi dixerūt. **I**esum. **E**t cū di-
 xisset iesus querētib⁹ se. ego sum. abierūt
 retro ⁊ ceciderūt. **P**ostea tenuerūt iesū.
 ⁊ ligauerūt eū. **S**imon autē petrus am-
 putauit auriculā suo. cui nomē erat mal-
 chus. **I**esus autē sanauit eū. ⁊ ait petro.
Dis qui gladiū accipit. gladio pibit. il-
 lo. scz qui vertebat ante paradisū. vel p̄
 gladio accepto pibit. **N**ec accipit gladiū
 p̄ eo qui dat a deo vel a lege vel a iudice.

De fuga adolescentis. **C. CLVII.**

Adduxerunt au-
 tē iesum ad annā primū. non qz

collega cayphē s; qz socer ei⁹. **A**ur-
 pe esset si domum
 anne antepositaz
 p̄terissent. **A**dole-
 scēs autē sequebat
 eū amictus sindo-
 ne sup nudo. sub-
 audi corpe. **A**liud
 enim nō habebat
 indumentū q̄ sin-
 donē. qui relicta sindone aufugit ab eis.
Aradūt quidā hūc fuisse iobānē. quē nūc
 fuisse adolescentē lōga post ei⁹ vita indi-
 tio ē. **H**ieronim⁹ tñ sup locū illum ps.
Quim faciebāt qui querebant aiām meā.
 ait. **J**udei vim faciebāt. vel petro cū dice-
 rēt. ⁊ tu ex illis es. vel iacobo qui cū tra-
 heret relicta sindone nud⁹ aufugit ab eis
Vidēt tñ potius opinādo q̄ affirmādo
 dixisse. **D**e prima negatione petri.
C. CLVIII.

Aequabatur au-

Atē eū ⁊ petr⁹ alōge. vt videret fi-
 nem. **I**obānes notus pontifici introdu-
 xit petruz. **Q**uem cū intvita esset ancilla
 ostiaria dixit. **N**unquid ⁊ tu ex discipu-
 lis es hominis istius? **D**ixit ille. **N**ō no-
 ui illū neqz scio quid dicas. **Q**uidā volēs
 res excusare petrum dicunt. q̄ bene dixit
 se nō nosse illū. quem nemo p̄fecte nouit
 nisi pater. **E**t cum dixisset. **O** homo non
 sum. se negauit ⁊ non xpm. **C**ūqz dixisset
 homo nescio quid dicas. dixit se nescire
 falsa eoz consilia. ⁊ dolos. **S**ed stultuz ē
 excusare quem dñs accusauit. **I**psē etiā
 se reum lacrimis indicauit. **S**tabat autē
 cum ministris petrus ad ignem. **I**nter-
 rogabat autē pontifex iesum de doctrina
 eius. **E**t cum dixisset iesus. **P**alā mūdo
 locutus sum. interrogā eos qui audierūt
 vnus ministroz dedit alapam iesū.
Et ait. **S**i bene locutus sum quid me ce-
 dis? **O**stendit iesus percutienti maxil-

lā. nō actu ipō p̄bendā esse alterā. sed anī
mo paratū esse ad patiendū si op̄ fuerit
Et misit eū annas ligatū ad caiphan.

De secūda ⁊ tertia. C. CLIX.

ERat autē petrus
stans in atrio ⁊ calefaciens se. et
dicēte alia ancilla. Et hic cū iesu erat. di
xerunt qui astabāt. Clere tu ex illis es. nā
⁊ galile⁹ es. ⁊ loquela tua. id est ideoma
galilee manifestum te facit. Tūc negauit
petrus cū iuramēto. Et ante hāc negatio
nē exierat. ⁊ cantauerat gall⁹. Et q̄si post
horā cognat⁹ malchi dicebat eū se vidis
se in orto cū iesu. Et tūc petrus cepit ana
themātizare ⁊ iurare. qz non nouisset hor
minē. ⁊ statim gall⁹ cātauit. Et cōuersus
dñs respexit petrū. Et recordatus petrus
uerbi qd dñs dixerat. egressus foras fle
uit amare. fugiēs in cauēā q̄ modo galli
cantus appellat. in quo loco edificata est
ecclēsia. Scdm ordinē iohānis. videt pe
tri trina negatio inchoata in atrio anne.
⁊ cōsumata in atrio caiphe. Scdm alios
qui nō faciūt mētionē de anna videt tota
facta in atrio caiphe. Augustin⁹ in libro
de cōcordia euāgelistarū. asserit totā factā
i atrio anne. ⁊ q̄ dicta sunt inde post mis
sum iesuz ad caiphā. recapitulādo dicta
Dico. in matheū. ⁊ beda in lucā vident
velle. qd petrus in atrio caiphe negauerit

De sētia mortis lara in iesū. C. CLX.

Mine facto cōue
nerūt apud caiphā sacerdotes ⁊
leniores populi. ⁊ scribe ⁊ pbarisei. ⁊ que
rebāt falsum testi
moniū cōtra iesū. Hoc testimoniū nō
fuit efficax. qz talia
Et dixerunt duo fuit testis. Nos
falsi testes. Nos posset dicere in visu.
audiuim⁹ eū dicē
tē. Possū destruere tēplū hoc manufa
ctū. ⁊ post tridū nō manufactū reedifi
care. Cūqz nō respōdit iesus. exurgēs cai
phas dixit ad iesū. Adiuro te p̄ deū viuū

vt dicas nobis. si tu es xp̄s fili⁹ dei b̄fidi
ci. Et r̄ndit iesus. Tu dixisti. Si dixerō
vobis. nō creditis mihi. amodo videbi
tis filiū hoīs sedēte a dextris d̄ntis dei.
⁊ veniēte in nubib⁹ celi. qd de secūdo ad
uētū ei⁹ intelligi pōt. vel de aduētū eius
in orbē p̄ pdicatores. Tūc p̄nceps sacer
dotum scidit vesti
menta sua dicens. Hoc i legendō ha
blasphemauit. Cō bebant. sed signuz
suerudinis iudaice doloris debuit esse
erat audita blasphemā in deū. scindere vestimēta sua. Et di
xit. Quid vobis videt⁹? Et dixit. Reus
ē mortis. Prima illusio. C. CLXI.

Quinc expuerūt
in faciē ei⁹. ⁊ hoc etiā p̄p̄riū erat
iudeoz sp̄uere in faciē ei⁹ que abijciēbāt
Et adduxerūt eū vincitū in pretoriū ⁊ tra
diderūt poncio pilato p̄sidi. ⁊ nō introie
runt. ne cōaminarent intrando domum
gētilis. De suspēdio iude. C. CLXII

Quinc iudas pe
nitentia ducit. retulit. xxx. au
genteos. dicēs p̄cipib⁹ sacerdotū. Dec
caui tradēs sanguinē iustū. At illi dixerūt.
Quid ad nos? Tu videris. q. d. Tu vi
disti qz feceris. ⁊ sic ē p̄teritū subiunctiui
Vel tu videbis cū senties i pena te peccas
se. ⁊ sic ē futur⁹ subiunctiui. Quidā t̄m sub
vna distincōe legūt. Quid ad nos tu vi
deris. quid scz p̄terit ad nos? Forte satha
nas qui possederat iudam postq̄ fecit qd
voluit recessit ab eo. ⁊ iō ponit iudas do
lere qd fecerat. vt ex dolore itez intraret i
eū sathanas. vt faceret eū injicere sibi ma
nū. Dicit hiero. sup. c. viij. ps. qz magis
offendit iudas deū qm̄ se suspēdit. q̄ i hoc
qd eū pdidit. Et p̄iectis argēteis in tēplo
abiens laqueo se suspendit. ⁊ crepuit me
dius ⁊ contractus est effusis visceribus.
⁊ in hoc quodāmodo delatus est ori. quo
oscularus erat dominū. ne p̄ os spiritus

effunderetur. Rupto enim laqueo putabatur post cecidisse & crepuisse. Utrū autē eadez die se suspendit. an distulerit. dubium est. sed q̄ ante resurrectionem dñi. sup psalmum habetur. Quidam tamē dixerunt. q̄ audita resurrectione quā nō sperabat se suspendit. qd̄ non est autenticum. Dixeruntqz sacerdotes. quia nō licebat eos mittere in corbonan. quia p̄ciū sanguinis erat. Mittere intellige pro remittere. quia inderulerant eos. Et emerunt ex eis agrū figuli in sepulturā peregrinorū. cuiusdaz scz figuli. Vel est figuli p̄riū nomen. Et dicitur est ager acheldech. id est ager sanguinis. Quia fuerūt precii mortis i vsuz mortuorū tradiderūt eos. Tūc impletum est illud ieremie. Acceperunt. xxx. argenteos. sacerdotes vel venditores agri vel iudas. & dederūt eos in agrū figuli. scz p̄ciū appreciari a filijs israel. id est xpi quē appreciauerunt. id est p̄cio emerunt filij israel. vel alij qui erant a filijs israel nati. Non legitur in hieremia hoc. sed i zacharia pene idem sensus est sub verbis alijs. Unde quidā codices habent p̄ p̄phetam sine nomine aliquo. Dicit hiero. in maiori breuiario. qz antiqui codices habuerunt in asaph p̄pheta. sed vicio scriptorū positū est in isaia. quia nesciebāt quis fuerit asaph. Unde porphirius vocabat matheū impitum. cū posuisset isaia. sed nō errauit matheus. sed scriptor. Similiter in marco dicit hiero. fuisse scriptum hora sexta crucifixū fuisse dñm. sed scriptores impiti p̄ episi que norat. vi. nec ē lta. sed nota numeri tm̄. scripserūt gāmam lēam que significat. iij. et inde forte potest legi glosa que est in marco. Hoc p̄prie marcū subaudi dixit. sed scriptor corruptit. & vere dixit tertia. quantū ad misteriu. Nā & cassiodorus ita dicit errasse scriptores i

matheo. qui scripserūt hieremiā p̄ zacharia. Et iā sup matheū dicit hōreū quē dā sibi ostēdisse librū hieremie apocriphū in quo hec scripta ad verbū reperat. Origenes in matheū. In secretis hieremie hoc reperitur. sicut apostolus scripturas quorundā secretorū profert. vt illud. Quod oculis nō vidit. nec auris audiuit. In nullo em̄ regulari libro hoc inueniet nisi in secretis isaie. Augustinus de cōcordia euangelistarū dicit apud zachariā esse tm̄ de. xxx. argēteis. In hieremia vero de m̄p̄ione agri. licet nō huius agri. Et ita dicit hoc capitulū ex duobz cōpactū. Ultra etiā vt dicit augustinus. quedā ex p̄sona euangeliste. quedā ex p̄sona p̄phete accipienda sunt. De verbis pilati ad iesum & iudeos. C. CLXIII.

Quoniam autē iesus esset in p̄torio exiit ad iudeos pilatus. querēs quā accusationē ferret aduersus hominē hūc. Et primū eū accusauerūt i duobz. quia phibeat tributa dari cesari. & quia dicebat se xpm̄ regē esse. Cūqz respōdisset. vt acciperent eū. & scdm̄ legē suā iudicarent. dixerūt. Nobis nō licet interficere quēcūqz. subaudi. his diebz. Vel pro potestate trāslata ad alios hec dixerūt. Intra s̄ pilatus p̄torū. primā accusationē q̄si nullā reputans. qz forte audierat iesuz dixisse. reddite q̄ sunt cesaris cesari. d̄ secūda dicit ad iesum. Tu es rex iudeorum. Qui r̄ndit. Dicis hoc a te an alij dixerūt hoc de me? Id est in hoc accusauerūt me tibi. Et ait pilatus. Nūquid ego iudeus sum? q. d. Ego nō sum iudeus. & ita a me hoc non dico. sed gen̄ tua scz quā tuam dicis. & de qua natus es. tradiderūt te mihi. Et ait iesus. Regnū meuz nō est de hoc mundo. Cui pilatus. Ergo

Tu dicis. qz rex
su ego. Ad hoc ve
ni in munduz. vt
testimoniū phibe
am veritan. Cui
pilatus. Quid ē
veritas? Et iterū
eruens dixit iude
is. Nullā causam
inuenio in eo. At
illi clamabāt. Cō
mouit vniuersuz
populū. incipiēs
a galilea vsqz huc.

Tu dicis. qd vere di
cere potes. q. d. mu
ta vocē pnunciandi.
dic remissiuē qd di
cis interrogatiue.

Dicit magister. quia
bñ fecisset pilatus si
rñsione iesu sup hoc
expectasset. In hoc
pilatus arguitur q
nō expectauit. donec
veritas a dño descri
beret. cū a phariseis
nō potuerit describi

Abademiici em di
cebant eā esse i p̄teos sine fundo. et nō po
terāt describere. **Q**uod herodes illu
sit domino. C. CLXIII.

Quinqz accepit
set pilat? qz hō galileus esset. qz
herodes qui p̄erat regioni illi. hierosoli
mis erat his dieb. volēs deserre ei hono
rē. misit ei iesum. vt dñs galilee hoiez ga
lileū vel absolueter. vel dānaret. Et ideo
reōciliat? ē herodes pilato. sup nece ga
lileoz quā p̄dirimus. Et gausus ē hero
des. qz ex multo tpe cupierat iesum vide
re. et signū ab eo videre. Sacerdotes aut
cōstanter accusabāt iesum coram herode.
Qui cum interrogasset iesum in multis
nec recepisset rñsum ab eo. spreuit eū. et il
lusit ei. existimās eū fatuum. vel nō sane
mētis. Et in signū illusionis induit eum
alba veste.

De secunda illusionē. C. CLXV.

Quinc pilatus di
xit iudeis. qz nec ip̄e nec herodes
inueniebāt i eo causam. et ideo correctum
flagellis dimitteret. Turba aut vniuer
sa clamauit. Crucifige eū. Cūqz pilat? re
nuisset. accusabāt eū iudei i tertio. qz filiū
dei se fecit. **Q**uod pilatus hora q̄si sexta
sedit p̄ tribunali. C. CLXVI.

Quinc ergo pila

tus magis timuit. et igr̄essus ad
iesum ait illi. Qñ es tu? Iesus aut nō re
spōdit ei verbū. Cui pilat? Tibi nō lo
queris. nescis qz potestare habeo crucifi
gere te. et dimittere. Rñdit iesus. Nō ha
beres potestare i me vllā. nisi datū eēt tibi
desup. i. a cesare. imo a deo. Et qz q̄si tū
more potestatis supioris angebat pilat?
dixit eum iesus minus peccare qz iudeos.
Cūqz pilatus quereret dimittere eū. cla
mabāt iudei. Si hūc dimittis n̄ es ami
cus cesaris. oīs qui se regē facit p̄radicit
cesari. Audiēs hęc pilat? eduxit iesum fo
ras et sedit p̄ tribunali in loco qui dicitur
grece licostatos. hebraice gabatha. qd so
nat varietare pavimti. Erat aut parasce
ue hora q̄si sexta. Grecis ammixti iudei.
crebro vtebant grecis vocabulis. Para
scue em grece. preparatio latine. sic dice
bāt feriā sextā. qz i ea parabat̄ necessaria
sabbato. sic et in deserto duplo colligebāt
manna. **P**oterat ḡ sexta feria esse incep
ta. Et vsqz ad ei? cōpletionē pacta sūt ea
q̄ legunt vsqz ad tenebras. et a sexta com
pleta. facte sunt tenebre. **M**arc? dicit ho
ra tertia. malēs intelligere horā q̄ linguis
crucifixerūt eū iudei. **M**el iohānes vocat
horā sextam p̄parationem dñicemortis.
Postqz em in nocte iudicauerunt eū reū
mortis. fluxerūt vsqz ad crucifixionē. iij.
hore noctis. et iij. hore diei. **R**eor in medi
tullio horaz dñm crucifirū. ideo mō hęc
modo illā horā positaz. **N**ā ecclesia inter
tertiā et sextā horā celebrat missam. et cum
mane celebrat. de

bet ante cātari ter
tia. Cūqz accusa
rēt eū in multis.
nihil respondit.
Per diem aut fe
stū pasche. cōsue
uerat p̄ses noui
ter introducta cō

Quod in ieiunjs dis
fert missa vsqz post
sextā. in qdragesima
vsqz post nonaz. reoz
p castrimargia n̄a
magis factuz esse. qz
p misterio. ne audi
ta missa ante sextam

suertudine dimittere vnuz de vinctis quēcūq; petissent. in memoriā q̄ ea die egressi erant deseruiture pharaonis egiptijs etiā cōpellētib; eos exire. Alios occidebant vt xp̄m ⁊ duos latrones in memoriā primogenitorum egipti. si adhuc v-

dem faciāt. nescio. **Q**uod q; factū ē luna. rōtōstat ⁊ tūc fuisse eā quintādecimā. Cūq; optionē dedisset eligēdi iesum innocētē. aut barraban latronē elegerūt barraban

Scribit barrabas. ⁊ sonat filius magistri. scribit etiā barabbas ⁊ sonat fili⁹ patris. **Q**uod pilatus quasi nolēs tradidit iesum vt crucifigeret. C. CLXVII.

Tunc misit ad pilatū vt or̄ sua dicēs. **N**ihil tibi ⁊ iusto illi. **M**ulta em̄ passa sum p̄ visum dormiēs p̄pter eū. **I**am dei nutu poterat cognoscere diabol⁹ misterium crucis. ⁊ ideo laborabat ne xp̄s moreretur. **F**orte iā gaudebat sancti i inferno. vñ hoc notauit. **C**idēs aut̄ pilat⁹ q; nihil p̄ficeret. s; magis tumult⁹ fieret. lauit man⁹ suas dicēs. **I**nnocēs ego sum a sanguine hui⁹ iusti. **E**t r̄nderūt oēs. **S**anguis ei⁹ sup nos ⁊ sup filios n̄ros. i. vltio sanguinis. **T**unc iesum flagellis cesū tradidit eis. vt crucifigeret. **S**ancitū erat a romanis vt crucifigēdus prius flagellaret. vel forte vt iudei satiati flagellis a morte desisterēt. **A**dbuccollūna vbi alligatus fuit iesus vestigia cruozis ostendit.

De illusione militū. C. CLXVIII.

Militēs ergo p̄fidiis suscipiētes iesum. ⁊ exuen-

queramus occasiōne p̄uēdi hōrā p̄radij. **U**el forte q; nō solū passionis. sed ⁊ mortis ⁊ sepulture ⁊ ascētionis sacramenta sunt in missa. **I**n memoriā mortis ⁊ ascētionis celebrantur post sextā. in memoriā sepulture p̄ nonā. forte in memoriā resurrectionis celebrat mane.

tes ei circūdederūt ei clamidē coccineā. ad similitudinē purpure q̄ reges vtēbantur. ⁊ potuit i clamide illa assutū esse aliq̄uid purpure. vt i estiuā clamide fieri solet. q; ⁊ marcus dicit eū indutū purpura. **P**ro diademate aut̄ plectētes coronā de spinis. imposuerūt capiti ei⁹. **Q**ui attentius cōsiderasse se dicūt spinas illas. assērūt iuncos fuisse marinos. quoz acies nō minus spina dura ē ⁊ pene tratiua. **E**ū ⁊ poeta. ⁊ acuta cuspe iunci. **E**redibile ē aut̄ aculeos corone cruozē de capite extraxisse. **E**t iā flagellis cruoz⁹ dorsi extracus ē. ⁊ sanguineus sudor alias p̄tes corpis tinxit. vt nō tñ man⁹ et pedes ⁊ latus dicamus asp̄sa sanguine sed tota veste tincta xp̄s ascēdisse de bosra. pro sceptro aut̄ dedērūt i manu ei⁹ harundinē. ⁊ illudēbant ei tanq̄ vltenti regnare nec valenti. **D**e negatiōe tributi. potius deberes gr̄as agere. q; liberaui te a tributo. **A**ccusas q; dixi me regē. potius gr̄as age. q; regaliter pavi te in deserto. **A**ccusas me q; me dixi filiū dei. potius ora. vt introducā te in terram meliorem ⁊ optimam.

Tertia illusio. C. CLXIX.

Et genuflexi dicebant. **A**uerer iudeoz. **E**t licet hoc facerēt gētiles. q; iudeis auctorib; fiēbant. ideo in parascuecū orat̄ p̄ p̄fidis iudeis genua nō flectim⁹. **T**ñ forte iudei

Cōtra has illusiōes quib; ter illusis ē p̄mittim⁹ nos ante reuelationē crucis tres adoratiōes dicētes. **A**gyos ⁊c. quasi ter honorātes ter illusū p̄pter nos. ⁊ duabus linguis. q; tertia ad bucilet. **E**t iā cōtra tres actusationes dicim⁹. iij. excusatiōes in p̄sona saluatoris. **P**opule meus ⁊c. **U**bi etiā exprobrat eis xp̄s tria beneficia sua. liberationem de egipto. regnū in deserto. introductionē in terrā optimā. q. d. xp̄s. **A**ccusas me de negatiōe tributi. potius deberes gr̄as agere. q; liberaui te a tributo. **A**ccusas q; dixi me regē. potius gr̄as age. q; regaliter pavi te in deserto. **A**ccusas me q; me dixi filiū dei. potius ora. vt introducā te in terram meliorem ⁊ optimam.

cū militibz hoc agebāt. Et expuentes ba-
rindine pcutiebant caput eius. ⁊ exuen-
tes eū purpura. induerant eū veste sua ⁊
duxerunt eum vt crucifigerent baiulan-
tes sibi crucem.

De symone cireneo. C. CLXX.

Exerūtes inue-
nerūt simonē cireneū patrē ale-
xādrī ⁊ rufī. ⁊ hī duo putabant discipu-
li iesū. ⁊ angariauerūt eū tollere crucem
post iesum. i. ad angariā coegerūt eū. q̄ ē
onus p̄sone ⁊ opis. pangaria autē tm̄ p̄so-
ne. Sequebant autē iesū mulieres plan-
gētes eū. Quibz?

ipe ait. Nolite fle-
re sup me. sed sup
vos ⁊ super filios
v̄ros. Quasi dice-
ret. Flete p̄ immi-
nētē excidio gētis
v̄re. Dōt es̄ vna
de causis quare i
passione xp̄i non
solemnizamus. qz
dñs precepit illis
vt fletent. Duce-
bantur ⁊ duo ne-
quā cum eo. vt in
terficerent. ⁊ venerūt in locū caluarie qd̄
hebraice d̄r golgortha. Caluarie est p̄rie
os capitis humani nudū. Et qz ibi decol-
labant rei. ⁊ multa ossa capitū ibi aspersa
erāt. dicebat locus caluarie vel caluaria-
rū. Ambrosius in eplā ad romanos vide-
tur velle q̄ ibi sepultus fuerit adā. ⁊ a ca-
pite ei⁹ dictā caluariā. ⁊ ei dictū ab ap̄lo.
Surge qui dormis. exurge a mortuis. et
illuminabit te xp̄s. De q̄ opinione dicit
hiero. q̄ fauorabilis ē interpretatio. ⁊ mul-
tēs aures nō tm̄ vera. Cū credim⁹ hoc a
falsarijs positū i ambro. sic ⁊ multa alia.
Cū autē crucifigerēt eū dicebat. Pater di-
mitte illis quia nesciūt quid faciunt.

De diuisione vestium ⁊ tunica forni-

ta. Capitulum. CLXXI.

Unc fecerūt de
vestibus ei⁹ excepta tunica q̄tu-
or p̄tes. qz q̄tuor erāt milites qui crucifi-
xerūt eū. Tunica autē erat incōsulilis reti-
culato opefacta. ⁊ ideo sciindi nō poterat.
desup cōtexta p̄ totū. habēs sc̄z pannum
aliquē ex trāsuerso sup humeros posituz.
ad modū corrigie in pellicijs. ⁊ sortiti sūt
de ea cuius esset.

De titulo triūphali. C. CLXXII.

Cripsit antē pi-

latus ti-
tulū cause eius. i.
in titulo causam
mortis ei⁹. Iesus
nazaren⁹ rex iude-
or. q. d. Ideo cru-
cifixus ē. quia rex
erat iudeoruz. Et
scripsit illū hebra-
ice grece ⁊ latine.
vt diuersaz lin-
guaruz hoies qui
cōuenerāt ad diē
festū illuz legere
possent ⁊ intelli-
gere. Utrū autē prin-
cipiū tituli scrip-
tū fuerit tribz lin-
guis incertuz ē. s̄z
hic finis. rex iude-
or. sic ē script⁹ hebraice. malcus iudeor.
grece basileos exomoseleon. latine rex cō-
fiteñtū. Crux autē nō habebat sup lignum
trāsuersuz aliquid. habēs formā thau.
S̄z pilatus supposuit cauillā. ⁊ tabulam
affixā ei. ⁊ in tabula erat titl⁹ sic.
Dicunt autē in cruce dñi fuisse. ii. j. ligna
diuersa. ⁊ forte in totidē diuersis generi-
bus. Lignū erectū. trāsuersuz. tabula su-
pposita. trūcus quidā cui infra erat crux
qui in rupe defossus fuit. Inuenitur em̄

tres sūt tituli Tri-
umphalis victorū ge-
sta cōtinens. p̄reco-
nialis. qui in portis
⁊ domibz scribebat.
Memorialis. qui su-
pra sepulcra. i. epita-
phiū. Vel etiā tri-
bus linguis signifi-
catū ē. q̄ oīs religio
q̄ p̄ linguā hebreā. qz
apud eos prius reli-
gio viguit p̄pter cul-
tū vni⁹ dei. ⁊ oīs sa-
pientia q̄ p̄ grecā. et
oīs fortitudo q̄ p̄ la-
tinaz. p̄ dominio ro-
manorū credere debe-
rent illū deum ⁊ ho-
minem.

lignū dñice crucis ⁊ palme ⁊ cipressi. Et
 vtr quidā tradūt oliue ⁊ cedri. Dixerunt
 aut̄ iudei pilato. vt mutaret titulū. ⁊ no/
 luit. s; cōfirmavit dicēs. Nō scripsi scri/
 psi. i. immobiliter scripsi. Pretereuntes
 aut̄ blasphemabāt eū dicētes. Uach qui
 destruit tēpluz dei ⁊ c. Similiter ⁊ sacer/
 dotes illudebāt ei dicētes. Alios saluos
 fecit. seipm nō pōt saluū facere. q. d. Nūc
 apparet q; nō ex se sed in beelzebub hōies
 sanabat. poti⁹ em̄ se sanaret. Demones
 em̄ sentientes vires suas fractas esse. hęc
 agebāt vt descēderet de cruce. Tū in tho/
 bia sup exenterationē piscis legif. demo/
 nē stetit sup brachiū crucis. ⁊ cōsiderat
 se. an xps aliqua maculā peccati haberet.

**De diuersis meritis latronum. Capi
 tulum. CLXXIII.**

Atiā vnus de si
 mul pēdētib; blasphemabat eū.
 alter aut̄ increpās blasphemātē ait. Ve/
 mēto mei dñe dū veneris in regnuz tuū.
 Et audiuit a dño. Hodie mecū eris i pa/
 radiso. Nō intellige de terreno vñ expul/
 sus ē adā. neq; de angelico. q; ad illū an/
 tēxpm nemo ascēdit. sed in requie qd̄ est
 esse cū iesu. Uel hodie eris mecū. qd̄ est
 esse i paradiso. Forte fuit aīa hui⁹ cū aīa
 xpi in sinu abrahe. ⁊ cum illa regressā. Et
 q; nō tūc penetravit latro celos. etiam ex
 alijs multis locis scripturaz. errauerunt
 quidā. putātes esse multa loca bonoz p̄/
 ter celū. paradisu scz ade. locaq; in aere ⁊
 terra. vbi beate viuēt. nec tū deū videbūt
 Solum em̄ pfecti cū angelis fruēt̄ dei vi/
 siōe. Ob hoc etiā dictū putāt multe mā/
 siones i domo p̄tis mei sunt. **De vir/
 go virgini cōmissa est. C. CLXXIIII.**

Atabāt autē iux
 ta crucē mater iesu. ⁊ maria cleo/
 pte ⁊ maria magdalene ⁊ iohānes. Tūc
 dixit iesus matri de iohāne. Mulier ecce
 fili⁹ tu⁹. Et iohāni ecce mater tua. Et ex

illa hora accepit eā discipulus in sua. q̄si
 suaz hñs matre.
 vel i sua q̄si pote/
 state. vel in cōmu/
 nione rerū suarū.
 Tū nihil credif
 habuisse p̄pitiū. s; q;
 cū esset beata ⁊ go/
 cū aplis. iste specialē ei⁹ curam habebat.

**De tenebris factis a sexta vsq; ad ho/
 ram nonam. C. CLXXV.**

A sexta autē ho
 ra tenebre facte sunt vsq; ad no/
 nā p̄ vniuersaz terrā. Nō fuit eclipsis so/
 lis vt quidā mentiuntur. q; luna e regio/
 ne fere erat ad solē. Eclipsis aut̄ fieri so/
 let tū in sinodo so/
 lis ⁊ lune. Legif
 q; tūc arlxnis vi/
 gebat studiū. ⁊ cū
 inquisissent phi/
 losophi causaz te/
 nebrarū nec inue/
 nirēt. dixit dioni/
 sius ariopagita.
 q; de⁹ nature pari/
 ebat. Et fecerūt ei
 arā ⁊ supscrisse/
 rūt ignoro deo. de
 q; legif in actibus
 aploz. Tū orige/
 nes videt velle q;
 tenebre ille tū fu/
 erūt sup vniuer/
 saz terrā iudee. q;
 si p̄ orbez diffuse/
 fuissent in aliquib; historijs et̄nicoz in/
 ueniret scriptū. Et sic trib; dieb; sup egi/
 prios fuerūt tenebre. i tertia ⁊ o iessen vbi
 erāt filij israhel lux erat. ita modo q̄si ecō/
 trario sup filios israhel erāt tenebre alijs
 nationibus luce fruētibus.

**De clamore domini ad patrem. Capi
 tulum. CLXXVI.**

Et circa horā no

na*z* iesus clamauit voce magna dicens. **D**eli vel heloy lamazabarani. vna dicitio e heli. r sonat de me. **D**el em no me dei e. oy. i. meus. Quid aut sonet vox illa xpi euangelista interpretat e. **D**incpater. q psalm? qui eisdē verbis incipit de xpo. scripsit e. nō vt quidā putāt ex pfo na dauid. vel helster vel mardochei. **E**t dixerūt quidā. **D**eliā vocat iste. **H**ij roma ni erāt. nō itelligētes hebreū. **C**lamabat aut iesus se derelictū a patre. nō q deitas sepeata esset ab humanitate. sed q ita tra dit? erat a patre calamitab? q videbat derelictus. **C**el se derelictū a patre dicit. q tunc fere inutilis videbat passio eius. q de toto genere hominū nō videbatur quis redimi. nisi

latro qui sol? cre tebat in euz. **C**ū dicit in isaia. **F**a ctus sū sic qui col ligi stipulā i mes se. **E**t in psalmo. **S**ingulariter sū ego donec trāscā. **E**xcepta beata vir gine. quā etiā tūc credidisse credi mus. **I**n huius modi em semp ipa excipiūt. **D**e morte dñi post gustatū acetū. **C**.CLXXVII.

Ethaphorice lo quif isaias. cū forte tpe messis pposuit paterfamilias colligere messes. non in uenit nisi de spicis stipulam. ita fuit de xpo. cū tpegte debe ret messes suā. i. iu deos colligere. nō in uenit nisi solū latro nem fidelem.

Oslea dixit ie

Dus. **S**ino. **E**las aut erat ibi po sitū aceto plenū r vn? ex militib? imple uir spongiā aceto. r eā imposuit barūdi ni suppositā isopo. r circūligatā. r dabat ei bibere. **F**uerūt qui dicerēt crncifixos ci tius mori. si acetū cū felle biberent. r ideo milites acetū secū tulisse. vt citi? possent liberari a custodia. si citi? morerent quos crncifixerāt. **P**otuit esse. q vile vinū se cū tulerāt ad bibendū. r ex calore qsi acetū

factū e. **C**ū ad notandū eius acredinem. alius euangelista dicit vinum mirratū. alius cū felle mixtur. **C**ūq libasset iesus acetū. dixit. **C**ōsummatū e. quicquid sez fieri oportebat ante q moreret. **C**el vici um humane corruptionis dixit esse con summatū. **I**esus aut clamauit voce magna dicens. **P**ater in manus tuas cōmendo spm meū. r icinato capite tradidit spm. **D**esignis i morte dñi. **C**.CLXXVIII

Et ecce velum tē

Pli qd erat ante sancta scōz scis sum e a lūmo vsq deorsū. **R**emigiū di cit velū qd dicebat exterius scissū est. qd misrice tñ dicitū e. vel forte etiā velū ap pensū ante fores tēpli. qd ad regēdas fo res appositū e. dicit iosephus cū interiori velo scissum. **N**ā r i euangelio nazareozū supliminare tēpli infinite magnitudinis fractū esse legit. auditaq voces in aere. trāscamus ex his sedibus. **T**erra quoq mora e. perre scisse. monumenta apra. **E**t quidā sancti surrexerūt a mortuis. r ve nerūt in ierusalem. r apparuerūt multis. **F**orte hi fuerūt de quibus sup eplāz ad hebreos legit. q multū affectauerūt sepe liri iu terra sancta. vt cū dño resurgente resurgerēt. **C**itū aut aliqui eoz ita pmā serint. r cū dño ascēdēte ascēderint nesci mus. **B**eda sup mathxū. **I**sti credēdi sū cū ascēdente ascēdisse simul corpe. **Q**d aut aliqui eoz iterū mortui sunt. post qz dñm surrexisse testificari sunt scimus. qz corpa quozūdā adhuc quiescūt in ierusa le. r sanctus scari

oth vnus eorum fuisse a quibusdā phibet. **H**is vi sis centurio. r qui cū eo custodiebāt iesum. timuerūt r dicebāt. **C**ere fi li? dei erat iste. **Q**uia hora nona mortuo dño cēturio. fact? e pco fidei nre. **E**t pfi

Dicit sanctus scari oth fuisse abbas quo mortuo quidam monachi inconsolabili ter dolentes mortui sunt. r adhuc cōpagi nati vident.

dis recedentibus licuit ioseph et nichodemo disponere de funere. et mulieribus accedere propius. Ideo hora nona convenimus non ad missale officium. sed quasi ad funeris obsequium.

Ad fractis cruribus latronum corpus lanceatus est. C. CLXXIX.

Udei autem ne rema-

nerent pendentes in cruce in magna die sabbati. rogaverunt pilatum ut frange rentur crura eorum. et tollerentur. ne festum horrore diuturni cruciatu sedarent. Cumque milites primi fre-

gissent crura latronum. et venissent ad iesum. inveni- tes eum mortuum. os non commoverunt ex-

eo. Sed unus militum lancea dextrum lat- eris ei perforavit. et continuo exiit sanguis et aqua. et qui lanceavit eum. ut tradit quidam. cum fere caligassent oculi ei. et casu tetigisset oculos sanguine ei. clare vidit.

Item super locum ubi crucifixus est. hoc scriptum est grece. othos. id est hic deus. basiliosimon. id est rex noster. profonas. id est ante secula. glase. id est opus. est. sorbias. id est salutes. emelotis. id est in medio gis. id est terre.

De sepultura domini. C. CLXXX.

Quoniam autem sero

factum esset. ioseph decurio. id est unus de ordine curie ab arimathia que est rama- tha civitas helchane patris samuelis. vi- ves et iustus. de quo etiam quidam putant conscri- ptum esse psalmum. **B**eatus vir. quod non consensit actibus et consiliis aliorum. petijt a pilato corpus iesu. quod et ipse discipulus erat iesu. sed in oc- culto. venit quoque etiam cum eo nichodemus. ferens mirre et aloes quasi libras centum. **I**sta amaritudine sua vermes arcet a corporibus mortuorum. et accipiunt corpus iesu. et involu- tum sindone quam emerat ioseph. ligaverunt lintibus albis. que credunt attulisse nichode- mus. Erat autem non longe monumentum novum

in petra excisum in quo posuerunt eum. Et quod in simplici sindone involutum est corpus iesu. instituit silvester papa. ut sacrificium altaris in lineo tantum pannino celebretur.

De sepulchro domini. C. CLXXXI.

De monumento

domini dicit beda super marcum. quod to- mus fuit rotunda de subiacente rupe excisa. tante altitudinis. ut vir homo manu extera culmen posset attingere. introitum huius ab oriente. cui magnus lapis appositus erat postio. **I**n parte aquilonari locus domini corporis de eadem petra factus est. septem pedes huius longitudinis. tribus palmis altus. cetero pavimento eminentes. quasi sarcofagus suppo- situs pavimento. **U**el in ipso pariete locus factus erat. sic fit in muris domorum ad ven- tilia reponenda. **N**am et dicit beda. locum illum non desuper. sed a latere meridiano parvulum. unum corpus efferebatur. quod tamen et priori sententie congruit. ut esset quasi sarcofagus inclinatus super latus. aptura a latere huius non desuper.

Color vero monumenti et loculi rubicundo et albo dicitur esse mixtus. **E**t erat maria mag- dalene et altera maria considerantes ubi po- situm erat corpus iesu. **E**t reverterentes parave- runt vnguentum. quod dicitur licuit eis operari. **S**ab- bato enim quieverunt.

De custodi- bus sepulchri. C. CLXXXII.

Altera autem die

que post parasceven convenerunt sacerdotes et pharisaei ad pilatum dicentes. **H**ic seductor adhuc vivens dixit. post tres dies resurgam. **I**ube ergo custodiri sepulchrum ne discipuli eius furto sublatum surrexerit dicant. **S**ecundum hanc litteram patet. quod sabbato hec facta sunt. **T**um remigi exponit hic pa- rasceven preparationem dominice passionis. que in- cepta est a prima vigilia noctis. ut predictum mus. **E**t legit ita. **A**ltera autem die que est post hanc parasceven. id est post inceptionem huius pre- parationis. **H**ec est ipsa sexta feria. que orta est post eius inceptionem. **U**isum est forte remigio

quia ea die posuerunt iudei custodes sepulchri. et signauerunt lapidē. qđ sabbato nō fecissent. **Uñ** pilatus ait. **H**aberis custodiā. i. do vobis licētiā ponēdi custodes. **I**te custodire. **Qđ** et fecerūt. **M**ora. cū i passionibz scōz et mortibz solēnizet ecclesia et iocūdet. potius i die mortis saluatoris sui exultare et solēnizare deberet. **Sūt** g tres cause q assignant a sanctis p̄ribz. quare nō solēnizat et exultare nō p̄sumit. **P**rima p rubore peccati cōmissi i adā. p quo subit dñs ea die patibulum crucis. **S**ecūda p p̄cepto. qđ dictū ē plo p moisen. dñs pugnabit p nobis. et vos tacebitis. **T**ertia p ministerio. vt q̄si p hoc ostēdat ecclesia se discordare ab inimicis imolando. **De aduentu mulierū ad sepulchrum. C. CLXXXIII.**

Uespere autē sabbati q̄ lucefcit i prima sabbati cū adhuc tenebre essent venit maria magdalene et maria iacobi et maria salome ad sepulchru cū aromatibz q̄ parauerāt. **Q**uidā nō nisi duas venisse dicunt. q̄ sup tñ due dicte sūt cōsiderasse sepulchru. et reuer tētes parasse aromata. **E**t dicunt. qđ ad ditiū ē hic. et salome. expositio ē alteri? marie tacite. **C**ontra quos sufficit opponere vsū ecclesie. q̄ tres resp̄erat. **C**risostom? dicit matrē filioz zebedei vocatā salomā. **E**nā lucas dicit p̄ter marias affuisse iobannā. q̄ tradit fuisse vxor auzepcuratoris herodis. **N**oie resp̄is vt dicit augustinus de cōcordia euangelistaz noctē significat a p̄torū. **E**t ē sensus. **U**espere sabbati. i. nocte sabbati. **S**z ne de ipso vespere qđ ē inuñ noctis intelligam? mutauit genus. et ait. q̄ referēs ad sensū non ad nomē. q̄ scz nox lucefcit i prima sabbati. hoc ē cuius finis ē diluculū prime sabbati. i. dñice. q. d. **N**octe sabbati venerūt non tamen qualibet noctis parte sed diluculo. **De alio ordine dierum. C. CLXXXIII.**

In hac nocte terminatus ē ordo dierū naturalū. qui erat vt dies p̄cederet noctē. **D**einceps fit cōmutatio tempum. **F**ecit creator. vt nox p̄cedat diē. **E**t hec nox cōmunis fuit et sabbato et dñice diē. **E**t ita p̄ sinodochē dicit dñs fuisse i corde terre tribz diebus et tribz noctibus. accipiēdo p̄ extremā p̄tem parascueus totū diē cū nocte sua. et sabbatū totū. et p̄ noctē dñice diē ipam dñicā. **I**n augustinus videt hāc mutationem velle factā i parascueo. vt nox. v. ferie fuerit enā parascueus. et orto iam sole. i. cum celū iam ab oriētis p̄ribz iā albesceret. dicebāt ad inuicē **Q**uis reuoluet nobis lapidē ab ostio monumēti. **E**t respiciētes viderūt reuolutū lapidē. et angelū sedēte sup eū. **I**am enī terre motus factus erat domino resurgēte. et clauso sepulchro egressus erat iesus. **C**uidā autē monacho sancti laurētij rome extra muros āno ab incarnatione dñi. **M. c. ij.** mirāti de cingulo suo quo cinct? erat insoluto et p̄iecto ante eū. **Vx** i aere facta est. **S**ic potuit clauso x̄ps p̄dire sepulchro. **A**ngel? aut prius tulit lapidē vt egressū iā factum indicaret. **P**re timore autē ei? exterriti sūt custodes vñ iacebāt velut mortui. **M**ora qđ de apparitione angeloz videt cōtrarietas inter euangelistas. **M**attheus enī dicit. qđ mulieres inuenerūt vnū sedētem ad ostiū monumenti. sup lapidē reuolutū. neq̄ cōmemorat plures. **M**arc? dicit. qđ inuenerūt i dextris loculi sedētē. **L**ucas dicit qđ inuenerūt duos stantes. **J**ohānes qui tanq̄ vltim? q̄si correctior dicit. qđ duos inuenerūt sedētes. vnū ad caput et aliū ad pedes. **L**icet autē diuersa sunt hęc. nō tñ aduersa. **C**redimus tamē q̄ iij

¶ tres apparuerūt angeli. vnus primo se
dit sup lapidē. qui trāstulit se ad tertiaz
loculi. in quo erāt alij duo. primo stātes
postea sedentes. **Opiniones de ho
ra resurrectionis. C. CLXXXV.**

De hora quidez
resurrectionis queri solet. de qua
varie loquuntur auctores. **Iero.** i libro sq
rij. questionū. vesp̄e sabbari. ait mathe⁹.
Marcus 16. et valde mane vna sabbaro
rū venit ad monumētū orto iā sole. **Hu
ius** questionis duplex ē solutio. **Aut** em̄
nō recipim⁹ marcū. oib⁹ grecie libris pe
ne hoc capitulū i fine nō habētib⁹. aut
vtrūq; verū dicit. **Mathe⁹** qm̄ dñs surre
xit. i. vesp̄e sabbari. **Marcus** qm̄ vidit eū
maria magdalena. i. mane **Ambro.** i fine
expositionis luce. nō vesp̄ascente die. sed
noctis vesp̄e dñs surrexit. **Deniq;** grec⁹
sermo. p̄ vesp̄e habet sero. **Sicq;** dñs nō
i vesp̄ino tpe s; sero. i. p̄iunda nocte sur
rerit. vñ ⁊ ad monumētū mulieres potu
erūt accedere custodib⁹ quiescentib⁹. **Et**
principes sacerdotū dixerūt. qz discipuli
ei⁹ nocte venerūt. **Ut** autē scias nocte vel
mane factū. mulierū aliesciūt. alie nesci
unt. **Sciūt** q̄ noctib⁹ obseruāt. nesciūt q̄
recesserūt. **Vna** maria magdalena scdm̄
iobannē nescit. al
tera maria scdm̄
matheuz scit. **Nā**
eadē ante scire et
postea nescire nō
potuit. deniq; al
terā esse cognosce
alteratam.

Comunis opinio ē
vna; tñ fuisse mag
dalenā. pōt tñ deter
minari. qd̄ dicit am
bro. alterā. i. eandē
alteratam.

Illa admittit tenere pedes dñi. hęc phi
betur. **Illa** angelū videre meruit. hęc pri
mo cū venit. neminē vidit. **Illa** discipu
lis dñm̄ resurrexisse nūciauit. hęc raptuz
esse putauit. **Illa** gaudet. hęc plozat. **Illa**
xpo occurrit. hęc mortuū querit. **Augusti
nus** vt sup̄ dixim⁹. dicit eū diluculo sur
rexisse. cui cōsentit auctoritas illa. q̄ dicit
dñm̄. xl. horis fuisse mortuū. ⁊ totidē die

bus post moratū in terra ante ascensionē
quia horis. iij. vesp̄ertinis parascaues. ⁊
xxxvj. duarū noctū. ⁊ vnius diei. **Eccle
sia** quoq; assentire videtur. q̄ matutinas
laudes p̄ xpi resurrectione celebrat. **Pro
p̄dicta** vō sentētia ambrosij facit. q̄ sam
son i tpo resurrectionis media nocte sur
gens. tulit portas gaze. **Sicq;** anima xpi
redijt ab inferis.

⁊ reddita ē corpi
facto impassibili.
Utrū autē anima
xpi tūc facta ē im
passibilis. cū egres
sa ē a corpe. an tūc
demū cū reddita ē corpi. ne sine corpe glo
rificaret. nō memini me legisse. **De
sanctis** quos eduxit de inferno. si querit.
vbi fuerint post resurrectionē. de⁹ nouit.
Uel sic dicit de dño fuerūt in extremis ma
ris. i. super amplissimos fines orbis. **De
diuersitate** aduēt⁹ mulierū ad monumē
tū. q̄ videt in euangelistis esse. **Uñ** ⁊ por
phirius irridet eos. ⁊ de apparitionibus.
⁊ de numero angeloz. glosa augustini su
per matheum plene diffinit. **Hoc** dixisse
sufficiat. qz decē apparitiones xpi post re
surrectionē legunt in euāgelij⁹ **Quinq;**
ip̄a die resurrectionis. ⁊ quinq; postea. **In
aplo** legis. q̄ visus ē iacobo. ⁊ quingēnis
fratrib⁹ simul. sed nec tēpus nec modum
determinat. **Quidā** dicūt. q̄ mortuo do
mino. iacobo vouit se non conuicturū do
nec xps̄ resurgeret. ⁊ ideo dicūt. q̄ eadez
die resurrectionis apparuit illi. **Fuerūt** ⁊
qui dicerēt ioseph eadē vesp̄a q̄ sepeliuit
dñm̄ a iudeis incarceratū. ⁊ nichodemuz
latuisse. ⁊ demū factū discipulum. ⁊ ideo
ante alios statim apparuit ioseph in car
cere ad consolandū. **Ad** angeli lo
cuti sunt mulieribus. **C. CLXXXVI.**

Et factuz ē cum
mente consternate essent mulie
res de hoc qd̄ viderāt. **Ecce** duo viri. id ē

angeli in corpibus humanis steterunt se-
cus illas. Cūq; declinarēt vultū in terrā.
dixerunt angeli ad illas. Quid queritis
viventē cū mortuis. id est i sepulcro. qui
locus est mortuorū? Nō est hic. surrexit. si-
cut dixit vobis dū esset in galilea. Hora
q; sancte mulieres nō corruerūt. sed incli-
nauerūt vultū. Et ideo mos ecclesiasticus
est. vt exēplo earū etiā in memoriā dñice
resurrectionis. et in spem vite nostre. om-
nibus dñicis diebus et a pascha vsq; ad
pentecosten nō flectimus genua orātes.
Et addiderūt. Ite dicite discipulis eius
et petro q; surrexit. et ecce pcedet vos i ga-
lilea. Et recordate verborū dñi ibant.

De cursu iohannis et petri. Capitulum
CLXXXVII.

Occurrit autez
maria magdalene et venit ad pe-
trū et iohannē et ait. Tulerūt dñm meuz
remonumēto. et nescio vbi posuerūt eū.
Hoc agebat in ea vis amoris. vel cōste-
natio mentis. vt nō inuentū nō crederet
nisi sublatum. Cucurrerūt g̃ illi duo ad
monumētū. et nō inuēto corpe cūq; vidis-
sent sudariū capitis et linteamina posi-
ta seorsum. et crediderūt verū esse qd mu-
lier dixerat. et redierūt ad semetipos. id ē
ad hospicia sua. Qd dñs apparuit
magdalene. C. CLXXXVIII.

Maria autē mag-
dalene q̃ cū eis redierat ad mo-
numentū remansit foris plorās. Cūq;
introsperisset. vidit p̃fatos angelos sedē-
tes iuxta loculū corpis. vnū ad pedes. et
vnū ad caput. Qui dicunt illi. Mulier
quid ploras? Que ait. Quia tulerūt do-
minū meū. et nescio vbi posuerunt eū. Et
cōuersa vidit iesum stanē. et nesciebat qz
iesus ē. Dicit ei iesus. Mulier quid plo-
ras? Quē queris? Illa existimās ortula-
nū esse ait. Dñe si tu sustulisti euz. dicitō
mibi vbi posuisti eū. vt ego eū tollā. Di-

xit ei iesus. Maria. Et statim cognouit eū
et ait. Rabboni. qd est idē q; rabbi. et pci-
dens voluit tangere pedes ei. vt consue-
uerat. Et ait iesus. Nō li me tāgere. Nō
dū enim ascēdi ad patrē meū. supple i cor-
de tuo. q. d. Quē tm mortuū queris. vi-
uentē tangere nō mereris. Quē scz cada-
uer sublatū nō filiū equalē patri putas.
sed vade et dic fratrib; meis. Ascendo ad
patrē meū et patrē vestrū. deū meū et de-
um vestrū. hoc est. in primo est vt me vi-
deant ascendentem. De mendacio
custodum. C. CLXXXIX.

Quam autem hec
fuerent. custodes redierūt. nunci-
antes principib; sacerdotum q̃ facta fue-
rant. At illi pecunia copiosa corrupti di-
xerūt. Nobis dormiētib; furati sunt di-
scipuli sui corpus iesu. Et mansit hoc ver-
bū apud iudeos. vsq; in hodiernū diem.
Qd dñs apparuit mulieribus in via.
Capitulum. CXC.

Venit autez ma-
ria magdalene iam credens. et
inuētis alijs q̃ cū illa prius fuerāt. ibant
simul ad discipulos. iā certe de resurrectio-
ne. Et ecce occurrit eis iesus dicēs. Aue-
te. Ille autē accesserūt et tenuerunt pedes
ei; adorātes. Dicit eis iesus. Nūc nuncia-
te fratrib; meis. vt eant i galilea. ibi me
videbūt. Hęc visionē sui i galilea p̃ cere-
tis dñs memorat. qz in ea credimus oēs
discipulos affuisse. Et exprobrando qui-
busdā duritiā cordis eorū. eos pleni; dici-
tur certificasse. Abierūt autē mulieres. et
nunciauerūt omnia. xj. lugentib;. et his
qui cū eis erāt. et visa sunt ante eos sicut
deliramētū verba lxx. Petr; autē surgēs
cucurrit ad monumentū. vt lucas dicit.
Et tūc verisimile est. qd dñs apparuit ei.
et si nō legatur in euangelio. De quo dici-
tur apparuit et petro. Quinque prima
die resurrectionis apparuit.

De duobus euntibus in emaus. **Ca-**
pitulum. CXCL.

Eisdem die visus

est duobus discipulis euntibus in emaus. quorum unus dicebat cleophas. tacito nomine alterius. Putat se lucas inuuisse more scriptorum sancte scripture. Sed ambrosio in lucam dicit illum vocatum amaon. Post vastationem iudee sub marco aurelio restaurata est emaus. et dicta est nicapopolis. hec erat a ierusalem in spacio. lx. stadiorum.

Tradunt greci scriptores hercule gigante uno anhelitu. cxxv. passus cucurrisse et stetit. et a stando spaciū huius vocat stadiū.

Cumque. viij. stadia faciāt miliare. in summa ita faciūt. viij. milia passuum. et quingentulorum. miliaria. et quattuor stadia. i. leucas tres. et tres pres parte.

Ibat autem iesus cum illis. et oculi eorum tenebant ne eum agnoscerent. vnum videt aliquid in oculis eorum fuisse. ne eum agnoscerent. Et alibi legitur. Apparuit eis in alia effigie. Galiquid enim erat in eo. ne eum agnoscerent.

Potuit etiam esse ut mutatio eiusdem corporis mortalis in immortale non possit fieri sine quadam alteratione. per quam subito visus non agnosceretur. ut si quis quem videt puerum si paulo post occurrerent sibi iuuenem videret. non mox eum cognosceret.

Et cum cognouissent eum in fractione panis. et euaniuiserunt ab eis. eadem hora regressi sunt in ierusalem. et inuenerunt congregatos. xj. et eos qui cum eis erant dicentes. quod surrexit dominus vere et apparuit simoni. et illi narrabant que gesta erant in via. et quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

Quod dominus apparuit illis absente thoma. C. CXCL.

Quidam autem ex eis non crediderunt ex quibus unus erat

fregit et porrigebat illis. Ideo tres partes hostie. vna quasi est domini. due porriguntur vna sacerdoti. altera ministro. vel reseruatur infirmo.

thomas. Quo egressus cum ad bucalij colloquerentur de his que audierant et sero iam esset. et fores essent clause propter metum iudeorum. stetit iesus in medio eorum. et ait. Pax vobis ego sum nolite timere.

Ipsi autem conturbati putabant se spiritum videre. Modum enim credebant vel tertia die potuisse veram carnem resurgere. vel suscitata clausis ianuis posse intrare. Et ait illis. Videte manus meas et pedes meos. palpare et videte. quod spiritus carne et ossa non habet. sic me videtis habere. Ostendit eis cicatrices manuum. pedum. et lateris. Tribus de causis precipue reseruauit dominus cicatrices in corpore licet incorruptibili. Ad corroborandam fidem apostolorum. quod surrexerat. Et ut semper representet patri. quem legem mortis tulit pro nobis. Et ut in iudicio videantur perfidi. in quem pupugerunt. Et ut ostendat omni carni signa victoriae sue. Verbigata. Miles fortiter egit. et multis vulneribus profusus est. Ait illis medicus. Eius sanari sine omni cicatrice. vel cum cicatricibus sine omni deformitate. Puto quod in signum gloriae suae. et pro exemplo alios animandi ad idem reseruaret cicatrices. Et nota quod duo mira secundum humanam rationem. et sibi contraria dominus ostendit eis. Corpus scilicet incorruptibile et palpabile. Nam palpabile non potest quod non corrumpitur. et corrumpi necesse est quod palpatur. Dicit tamen beda quod corpus domini et subtile erat per effectum spiritualis potentie. et palpabile per veritatem nature. id est palpabile ostensum. ut veritatem carnis probaret. Vel potest dici. corpus domini vere visibile et palpabile. alijs incorruptibilibus. A corruptibilibus vero videri et palpari non potest. nisi miraculose.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

thomas. Quo egressus cum ad bucalij colloquerentur de his que audierant et sero iam esset. et fores essent clause propter metum iudeorum. stetit iesus in medio eorum. et ait. Pax vobis ego sum nolite timere.

Ipsi autem conturbati putabant se spiritum videre. Modum enim credebant vel tertia die potuisse veram carnem resurgere. vel suscitata clausis ianuis posse intrare.

Et ait illis. Videte manus meas et pedes meos. palpare et videte. quod spiritus carne et ossa non habet. sic me videtis habere.

Ostendit eis cicatrices manuum. pedum. et lateris. Tribus de causis precipue reseruauit dominus cicatrices in corpore licet incorruptibili. Ad corroborandam fidem apostolorum. quod surrexerat. Et ut semper representet patri. quem legem mortis tulit pro nobis. Et ut in iudicio videantur perfidi. in quem pupugerunt. Et ut ostendat omni carni signa victoriae sue. Verbigata. Miles fortiter egit. et multis vulneribus profusus est. Ait illis medicus. Eius sanari sine omni cicatrice. vel cum cicatricibus sine omni deformitate. Puto quod in signum gloriae suae. et pro exemplo alios animandi ad idem reseruaret cicatrices. Et nota quod duo mira secundum humanam rationem. et sibi contraria dominus ostendit eis. Corpus scilicet incorruptibile et palpabile. Nam palpabile non potest quod non corrumpitur. et corrumpi necesse est quod palpatur. Dicit tamen beda quod corpus domini et subtile erat per effectum spiritualis potentie. et palpabile per veritatem nature. id est palpabile ostensum. ut veritatem carnis probaret. Vel potest dici. corpus domini vere visibile et palpabile. alijs incorruptibilibus. A corruptibilibus vero videri et palpari non potest. nisi miraculose.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Quod postquam comedit cum eis insufflans dedit eis spiritum sanctum. C. CXCL.

Ad huc illis non

credētib. ait iesus. **H**aberis hic aliquid qđ māduceſ. **E**t obrulerūt ei prē piſcis aſſi. ⁊ fauū mellis. **E**t manducas. reliquias dedit illis. **S**z ſciēdū ē cibos a dño nō ſolū poſt reſurrectionē ſumptos. ſed etiā aſſūptos ſic aqua miſſa i ignem aſſumit. **A**nte mortē dō ſūptos i alimonia. **A**lter em̄ abſorbet aquā terra ſitiēs. aliter radi⁹ ſolis cādēs. **E**t ait illis. **H**ec ſūt verba q̄ locutus ſū cū adhuc vobiscuz eſſe. i. ſimilis vobis paſſibilis. **T**ūc aperuit eis ſenſū. vt intelligerēt ſcripturas. ⁊ dixit eis. **V**os eritis mihi teſtes hōꝝ in oēs gētes. incipiē

tes a ierlm. **G**audi ſi ſunt ḡ discipuli viſo dño. i. agni/ro. **D**ixit ḡ eis item. **P**ax vobis ſuple ſit. vel eſt.

Cū vicarius xp̄i pōtifer. ſcꝝ dicit populo **P**ax vobis. tñ intelligit. ſit. **Q**ui vt oſtēdat lex xp̄i vicariū. qñq; dicit pax vobis. i. tñcū primo venit ad pplm i miſſa. quia hęc ſunt prima vox xp̄i ad diſcipulos poſt reſurrectionē. **I**nſtar dō alioꝝ ſacerdotū dicit poſtea dñs vobiſcū. vt ſe vnū ex nobis eſſe oſtendat.

Hec cū dixiſſet iſufflauit. et dixit eis. **A**ccipite ſp̄m ſanc̄tū. quoz remiſeritis peccata remittuntur eis. et quoz retinueritis retēta erūt. **Q**uicquidā ſentētie adherēt dicētes. **N**eminē poſſe ſoluere vel ligare niſi habeat ſp̄m ſc̄m̄ quo auctore hoc faciat. **S**z attēdere debēt. qz etiā añ reſurrectionē dedit eis iesus eadē potētatē ſine inſufflatione. nec tñ legit ibi dediſſe ſp̄m ſc̄m̄ eis. **Q**ue duo p̄dixit moiſes ibi. ſuxerūt mel de perra. i. potētiā ligādi ⁊ ſoluen

Inde ē q̄ audita p̄ nūciatione euāgelij vertimur ad ioriētē. id eſt ad ierlm. gēas agētes qz inde venit ad nos euāgelij.

Ap̄li dicunt accepit ſe ſp̄m ſc̄m̄ ter. **P**ri/ mo ad gēam curatio nū. **S**ecundo ad remittēdum peccata. **T**ertio ad loquēdū varijs linguis.

di. ⁊ miraculoꝝ a xp̄o immuni a peccato q̄uis mortali. ⁊ poſtea oleū de ſaro durif ſimo. i. eandē potētiā cū ſpiritu ſanco. de xp̄o impaſſibili.

Quo apparuit thome. C. CXCIII.

Quinq; euaniſ

Ser ab eis. redijt thomas. **D**ixit rūtq; aliq ad eū. **Q**uidim⁹ dñm. **Q**ui dixit ſe nō crediturū. niſi videret ⁊ tāgeret cicatrices vulnerū. **P**oſt dies aut. viij. cum eſſent diſcipuli int⁹. ⁊ thomas cū eis. ſtetit iesus i medio ianuis clauſis. ⁊ ait thōme. **I**nfer digitū tuū huc. ⁊ vide manus ⁊ latus ⁊ noli eſſe incredulus ſed fidelis. **R**ēdit thomas. **D**e⁹ meus ⁊ dñs meus. ſcꝝ tu es. **E**t ait iesus. **Q**uia vidisti me thomas credidiſti. beati qui nō viderūt ⁊ crediderūt. **T**ñ quidā dicūt thomā tñ vidiffe. nec auſū tāgere. qz xp̄s tñ dixit. qz vidisti me. **S**z qz viſus p̄ quolibet ſenſu poni ſoler. p̄t dici. vidisti. i. tēgiſti. **P**ſer tim qz dñs dixerat. **I**nfer digitū tuū huc ⁊ vide. **H**ec ⁊ alia fecit iesus ad robur fidei n̄e. ⁊ multa q̄ nō legim⁹ in euāgelio.

De apparitione ad mare tyberiadis. **C**apitulum. CXCV.

Poſt hec aut ma

niſtavit ſe iesus ad mare tyberiadis. **D**iſcaban⁹ aſit diſcipuli. vij. nocte quadā. vt haberent cibos. **E**t cū nihil prendidiſſent. manēſtetit iesus in litore. **C**ūq; ad vocē eius in dextera nauigij rete miſiſſent. impleueſt illud. c. liij. magnis piſcib. **E**t ait iohānes. **D**ñs ē. **T**unc petrus miſit ſe i mare. **A**liq nauigio veneſt. ⁊ inuenerūt prunas i litore. ⁊ piſcē ſuppoſitū. ⁊ panem iuxta poſitū. ⁊ aſſantes ſimul de piſcibus. quos p̄diderāt. manducauerūt cū ieſu. ſcientes quia dñs eſt. **E**t fuit hec tertie diei manifeſtatio. ſz p̄ quor dies ab octaua die reſurrectionis. nō eſt determinatū. **T**unc dixit iesus petro. **S**imon iohānis diligis me pl⁹ bis.

Interrogabat dñs qđ sciebat. Sed in-
nuuit vt r corde credam? r ore p̄fiteamur
Et ait petrus. Etiā dñe tu scis qz amo te.
Nō ē sic distinguēdū. etiā dñe. vt sez di-
xisset se diligere plus alijs. Hoc em̄ nesci-
ebat. sed abūdat ideomate hebreos. **A**cēs
ḡ qđ ignorabat rñdit qđ sciebat. **U**el ita.
Domine amo te. r etiā tu scis qz amo te.
q. d. **T**eipsum teste inuoco. qz amo te. **D**i-
xit ei iesus. **P**asce agnos meos. q. d. **E**x-
hibito op̄is. sit pbano dilectōis. **C**um
quesisset idiōm seculo. r idem respon-
disset petrus. **I**terū subdidit. **P**asce ag-
nos. m. **P**ost ternā vō rñsionē subdidit.
Pasce oues meas. q. d. **P**asce docēdo.
pasce opando. pasce moriēdo. **T**ūc dixit
ei iesus. **C**ū senueris extēdes manū tuā.
r alius te cingeret r duceret quo tu non vis.
significans. qz crucifigere. nolens scōm
sensū carnis. **E**t addidit. **S**equere me. i.
sequeris me in genere mortis. **O**p̄i-
niones de morte iohānis. **C. CXCVI.**

Unccepit iesus

Uabire. r cepit petrus eū sequi. pu-
tans hoc sibi a dño mandatū. **S**equeba-
tur etiā eū iohānes. **C**ōuersus petrus vi-
dit illū sequentē. r ait ad iesum. **D**ñe. hic
aūt quid supple patiet. **P**ostq̄ em̄ audi-
erat se crucifigēdū. voluit etiā fratris cri-
tū cognoscere. **R**ñdit iesus. **S**ic eū volo
manere donec veniā. **P**urauerūt ḡ disci-
puli iohannē nō moriturū. donec xp̄s ve-
nirer ad iudiciū. **S**z nō erat magnū da-
re dilecto nō mori. cū dissolui r esse cum
xp̄o melius sit. **D**ixit ḡ dñs. qz in pace se-
niū finiret. **T**ñ fuerūt qui dicerent. sic eū
ad huc viuere. qz cū in defossus sibi tumu-
lū post celebratā missam descēdisset. lux
magna p̄ aliquot horas circūstantes ful-
sit. r qui aderant ceciderūt. **C**ūqz post lu-
cem surgētes accessissent ad tumulū ei?
vacuū iuenerūt. tñ terra leuis scaturiebat
in fundo. sicut in fontib? solet harena bul-
lire. r adhuc qñqz eadē scaturigo bullire

ibi videtur. **U**nde multi putauerūt eum
viuere sub terra. r anhelitu eius scaturi-
ginē fieri. **A**lij autē reanstatū ad celum pu-
tāt. **D**e hmoi vō melius ē pie dubitare.
q̄ temere diffinire. **D**e apparitione
dñi in galilea. **C. CXCVII.**

Undecim autē di-
scipuli abierunt in galileam. ad
montē vbi constituerat illis iesus. **E**t vi-
dentes eū. adorauerūt. quidā autē dubita-
uerūt. **E**t exprobrauit illis duriciam cor-
dis eoz. r ait. **D**ata est mihi oīs potestas
in celo r in terra. id est nūc apparet omni-
potētia mea. **U**el ita. **D**ixeram vobis. in
viam gentiū ne abieritis. sed quia iudei
abiecerunt me. quasi dederunt mihi po-
testatem mittendi vbiqz terrarum sub ce-
lo. **U**nde subdidit. **I**te in orbem vniuer-
sum. r p̄dicare euangelium omni creatu-
re. id est homini pro quo facta est omnis
creatura. **U**el quia habet participationē
cū omni creatura. **U**nde r homo micro-
cosmus. id est mi-
nor mūdus dicit.
Et addidit. **D**o-
cete omnes gen-
tes. id est omnia
genera gentiū ser-
uate. q̄ dixi vobis.
baptizantes eos i
noīe patris r filij
r spūs sancti. **I**n
inchoatōe opum
nostroz eandē p̄-
ponimus formaz
verboz. sez inuo-
cando orantes. vt ad honorem trinitatis
fiat opus quod inchoamus. r vt trinitas
nobis cooperetur. **I**n baptismo autem di-
citur affirmando. r est. **B**aptizo te in no-
mine patris r filij r spiritus sancti. id est
ministerium baptisimi ago. sed auctori-
tas penes trinitatem est. **Q**ui crediderit
r baptizatus fuerit. saluus erit. qui non

Quasi diceret. qđ i
aure audistis p̄dica-
te sup tecū. **I**nde ē
qz euangeliū legi in
edito tanq̄ vbiqz et
ab omnibus audiē-
dū r corā omnibus.
Primo fit signū cru-
cis sup librum. q. d.
Hic est liber crucifi-
xi. post in fronte r in
pectore q̄si in vtroqz
suplīnari.

crediderit cōdemnabit. **N**ō ait. nec baptizatus fuerit. Sine baptismo em̄ saluaf hō. cū eū excludit articulus necessitatis. nō cōtēptus religionis. **U**n̄ qđ dicitū est. nisi quis renatus fuerit rē. sic intelligit. **Q**ui cōtēpserit renasci. **O**rdini verborū dñi adherēt heretici huius t̄pis dicētes. **N**ō oportere baptizari nisi credentem. r̄ ideo nō recipiūt baptismuz puuloy. **S**z nō intelligūt tēpus. quo hoc dicitū ē. **P**ri mo em̄ qz p̄dicabāt adultis. baptizandi erant adulti. quoy fides exigūt in baptis mo. **P**ostmoduz puuli eoy. q̄p̄ adultis pōt̄ intelligi hoc esse dicitū. **U**el si p̄ oib? sic expone. **Q**ui

crediderit r̄ bap. **G**enerale em̄ fuit in f. hoc ē qui in fide primitiua ecclesia. q̄ baptizabit. **O**por illi qui exibāt de fo ter em̄ baptizan te statim loquebant dū. vel p̄ se. vel p̄ aliū credere. **S**igna aut̄ eos qui credide rint. h̄c sequent̄. **I**n noīe meo demonia eijcēt. linguis loquent̄ nouis. serpentes tollēt rē. r̄ hoc quoqz p̄ tpe dicitū ē. **T**ūc em̄ signa fiebāt. p̄ infidelib? cōuertēdis. **Q**uia q̄ signa nō sunt necessaria. nō mo? do sunt sic passim tūc fiebāt. **M**os em̄ cū arbuta plātam? rādū infundim? aquā. quousqz in terra conualescant.

De ascēsiōe dñi. CCXCVIII.

De autē ascēsiō nis venit ad eos in ierlm̄. r̄ ait. **S**edete i ciuitate quousqz induamini v̄ tute ex alto. **C**ūqz comedisset cū eis v̄n̄ intelligit̄ sextā horā trāsisse. eduxit eos fo ras in montē oliueti versus berthaniā. **E**t eleuatis manib? bñdixit eis. **E**t vidētib? illis eleuatus ē in celū. r̄ nubes lucida ba uilabat eū ministerio angeloy. **C**unqz iā subtractus esset ab oculis discipuloy. tñ̄ adhuc intuebant̄ in celū. p̄pterea duo an gelū i forma viroy steterunt iuxta illos. r̄ dixerūt. **U**iri galilei quid aspicitis in ce lū. q. d. **R**ecedite. nec expectetis iesum. vt modo redeat. tñ̄ in fine tempum sic veni

et quē admodum vidistis eū euntē in celū? baiul. scz nubib? descēder i aera. **I**lli aut̄ re gressi sunt in ieru salē. r̄ expectabāt p̄missum spiritū. **Q**uo accepto tē porib? suis p̄fecti p̄dicauerūt vbiqz dño coopante et sermonē cōfirmā re. sequētib? si gnis. **E**t nota dif ferētiā. **T**ransla tus enoch ē. sub uectus est helias. ascēdit iesus pp̄ria sui virtute. **R**ia ascēsiōnis. r̄ tūc quinta feria fiebat p cessio. **S**ed multiplicatis solēnitatibus sanctoroy. sublata ē solēnitas quinte ferie. r̄ p̄cessio translata est ad dñicam. **U**n̄ dicitur vulgariter qđ dies iouis ē frater do minice diei.

Hanc vltimā p̄cessi onē post iesum rep̄ sentat ecclesia domi nicis dieb? egrediē do de ecclesia r̄ rede undo ad eā. q̄si de ierusalē exiēs. r̄ rediēs in ierusalē. r̄ sequen do cruce. vt illi cruci fixū. **E**t licet illi re dierint sine iesu. tñ̄ nos redim? cū cruce qz ip̄e dixit. vobiscū sum vsqz ad cōsūma tionē seculi. **E**t nota qz primitiua ecclesia obseruauit diē dñi cā vt r̄ modo r̄ etiā feria quintā i memo ria ascēsiōnis. r̄ tūc quinta feria fiebat p cessio. **S**ed multiplicatis solēnitatibus sanctoroy. sublata ē solēnitas quinte ferie. r̄ p̄cessio translata est ad dñicam. **U**n̄ dicitur vulgariter qđ dies iouis ē frater do minice diei.

Sequūtur tituli capituloy in histori am Actuum apostoloy.

- Q**uotiens apparuit dñs discipulis infra quadraginta dies. c. j.
- N**ō apostoli fuerūt baptizati. c. ij.
- Q**uid r̄nderit dñs idiscrete q̄rētib? c. iij.
- D**e ortu r̄ p̄cessu p̄dicationis. c. iij.
- Q**uid fecerint absente dño. c. v.
- Q**uib? ex causis angeli apparuerūt. c. vj.
- I**n quo imitamur apostolos. c. vij.
- U**bi r̄ cū quib? se collegerunt. c. viij.
- D**e sermone petri. c. ix.
- D**e electione marthe. c. x.
- D**e missione spiritus sancti. c. xj.
- D**e miraculo linguarum. c. xij.
- N**ō conuicit petrus mentientes aucto r̄ tate p̄phetarum. c. xij.
- D**e p̄digis in celo surisū impletis. c. xij.

Exponit verba dauid de xpo. c. xv.
De impietate ppheta iohel. c. xvj.
De paralitico curato a petro. c. xvij.
 qd sibi nihil ascribebat s3 oia deo. c. xvij.
De inuidia saduceoz in aplos. c. xix.
Quod constanter responderunt ad interro-
 gata in concilio. c. xx.
De mutua charitate inter aplos. c. xxj.
De morte ananie et saphire. c. xxij.
De signis q̄ fiebant ab apostolis. c. xxij.
De incarceratione apostolor. c. xxij.
Quod p angelū d̄ carcere sūt educi. c. xxv.
Quod obstupuerunt illis educis. c. xxvj.
De responsione eorum. c. xxvij.
De consilio gamalielis. c. xxvij.
Aliud exemplum de eodem. c. xxix.
De causa murmuris inter xpianos. c. xxx.
De cōmendatione beati stephani. c. xxxj.
De sermone eiusdem. c. xxxij.
Prosecutio narrationis. c. xxxij.
Quod cōputent. cccc. xxx. anni. c. xxxij.
Opinio Bede de eodem. c. xxxv.
Redit stephanus ad ordinē historie. c. xl.
Cōmendat tabernaculū ne videat dam-
 nare locum sanctum. c. xli.
Quod lapidauerunt stephanum. c. xli.
De prima psecutione sauli. c. xliij.
De petitione simonis magi. c. xliij.
De eunuchō baptizato a philippo. c. xlv.
De execratione sauli. c. xlvj.
Quo modo ananias ex mandato dñi vi-
 siuit saulum. c. xlvij.
De inuidia iudeoz in paulū. c. xlvij.
De curatione enee. c. xlix.
De conuersione cornelij. c. l.
De visione petri. c. lj.
Quod petrus venit ad corneliū vocat. c. lj.
Quod baptizauit corneliū et eos qui cū
 eo erant. c. lij.
Quod redarguit ē petrus a xpianis. c. liij.
De continuatione historie. c. lv.
De collecta facta pauperibus. c. lvj.
De morte iacobi maioris. c. lvij.
Quis fuerit pcurator substitutus pila-
 ro. c. lvij.
De proposito herodis agrippe. c. lix.

De cā inuidie tiberij et herodis agrippe.
In quo herodes offēdit tiberiū. c. lix. / c. lix.
Quod liberat ē herodes ī morte tiberij. c. lix.
Quod gaius mādauit statuā suā erigi ī tē-
 te morte gaj ipatoris. c. lxiij. / plo. c. lxiij.
De eodem. c. lrv. **Q**uod occiso iaco-
 bo voluit apprehendere petrū. c. lrvj.
Quod liberatus est petrus de manu herodis. c. lrvj. **D**e morte herodis. c. lrvij.
De agrippa. c. lxiij.
Reditus historie ad ordinē suū. c. lxx.
Quod paulus et barnabas conuerterūt ser-
 gium proconsulem. c. lxxj.
De discessu iohānis ab eis. c. lxxij.
De p̄dicatione pauli et barnabe ī sinago-
 ga. c. lxxij. **A**ldhuc de eodē. c. lxxij.
Quare transferūt ad gentes. c. lxxv.
De recepta p̄dicatione a gentib. c. lxxvj.
De p̄secutione quā passi sunt. c. lxxvij.
 de q̄stioe circūcisionis determinata. c. lxxvij.
De sermone iacobi fratris dñi. c. lxxvij.
De epla missa cōuersis ex gētib. c. lxxx.
Quod psolati sūt p̄uersos ex gētib. c. lxxxj.
Quod determinat qm̄ federit antiochie qm̄
 rome. c. lxxxij. **D**e cā dissensionis inter
 paulū et barnabā. c. lxxxij. **Q**uod p̄hibiti
 sunt apli ne irent quo volebāt. c. lxxxij.
De uisione q̄ apparuit paulo nocte. c. lxxxv.
Quod recepti sunt a muliere purpuraria.
 c. lxxxvj. **D**e spū phitonico a puella
 eiecto. c. lxxxvj. **D**e terremoto vñ ap-
 ta sunt ostia carceris. c. lxxxvij.
Quod a magistratib. sūt dimissi. c. lxxxvij.
Quod inuidia iudeoz iason accusat. c. xc.
Quid paulus athenis fecerit. c. xcj.
De ara ignoti dei. c. xcj. **Q**uod phi-
 atheniēses dixerūt deū nature patri. c. xcij.
De dionisio ariopagita. c. xcij. **Q**uod
 iudei cōtrauerūt gallionē ī paulū. c. xcij.
Quod disputabat paulus ephesi cōtra iu-
 deos c. xcvi. **Q**uod baptizati sunt qui
 baptisina iohannis acceperant. c. xcviij.
De prestate nominis iesu. c. xcviij.
De tumultu excitato p̄ demetriū. c. xcix.
De mortuo resuscitato a paulo. c. cc.
De hoc q̄ agabus paulo p̄dixit. c. c.

Actuū apostolorum.

De eo qd̄ obtulit de p̄silio s̄m legē. c. ciiij.
Qd̄ ligatus est paulus a p̄siede ad cla-
morem iudeorum. c. ciiij.

De egipto qui populū seduxerat. c. ciiij.
Qd̄ cognitus a populo p̄missus ē loqui
p̄sidi. c. cv.

Qd̄ paulus ciuē romanū se fecit. c. cvj.
De scismate orto inter iudeos industria
pauli. c. cvij.

Qd̄ dñs confortauit paulum. c. cvij.
Quo coniuatū est in mortē pauli. c. cx.
Qd̄ ante p̄sidem terrulliu oratorem con-
tendit. c. cx.

Qd̄ felix voluit pecuniam extorquere a
paulo. c. cxj.

De seditiōe inter iudeos et gētiles. c. cxij.
De appellatiōe pauli. c. cxij.

De hoc qd̄ rogabat agrippa festū. c. cxiiij.
Quomodo posauit paulus coram festo
et agrippa. c. cxv.

Qd̄ paulus missus est romā. c. cxvj.
Qd̄ incidēter narrat de sacerdotibus iu-
deorum. c. cxvij.

De tempestate in mari quā p̄dixit pau-
lus. c. cxvij.

Qd̄ p̄stitutos in piculo cōfortauit. c. cxix.
De constantia pauli. c. cx.

Qd̄ creditus est esse deus. c. cxj.

De verbo pauli ad centurionem. c. cxij.

Qd̄ sanauit p̄ncipis p̄ter et alios. c. cxiiij.

Qd̄ receptū ē a fratribus xp̄ianis. c. cxiiij.

Quo tpe libere p̄dicauit. c. cxv.

Quo neronis impij āno passus fuerit.
In quibus locis puniti fue- c. cxvj.

unt petrus et paulus. c. cxvij.

Historie actuū ap̄loz. Ca. i. Quoties
sc̄q̄ apparuit dñs discip̄is infra xl. dies.

Anonono
decimo impij tiberij ce-
saris adhuc p̄curatore
iudee pilato. p̄siede si-
ne vitellio. mortu⁹ est dñs et resurrexit.
Resurgēs autē veritatē resurrectionis mul-
tis cōprobauit argumētis. multa in corpe
ap̄rio ostēdēs p̄ter naturā corpis immor-

talis. vt sic veritatē resurrectionis astrue-
ret. et ab apostolis et eoz posteris oēs om-
nino causaz hesitantiōis amoueret. Come-
dit enī et bibit cū eis. cū corpe sp̄uale cibo
rū alimonia minime indigeat. In corpe
ap̄rio cicatrices ostēdit. et cū a natura cor-
poris immortalis penitus aliena sit oīs de-
formitas cicatricis. P̄ter hęc argumēta
lucas scribēs hystoriā actus ap̄loz. ponit
alia. Fuit enī argumētū vere resurrectio-
nis qd̄ p̄ dies. xl. apparuit eis loquēs de re-
gno dei. Nō ē autē intelligēdū. qd̄ singulo
rū. xl. dierū tpe apparuit ap̄lis. s̄ ista nu-
merū tot dierū decies apparuit eis. vt ex
euāgelica hystoria colligif. Ip̄a nāq̄ die
resurrectionis quinquies apparuisse legif.
Primo marie magdalene. Secūdo mu-
lierib⁹ redeūtib⁹ de monumēto. qm̄ tenu-
erūt pedes ei⁹ et adorauerūt eū. Tertio pe-
tro. licet nō exp̄sse habeatur de euāgelio.
Quarto duob⁹ eūtib⁹ i emaus. Quinto
apparuit. x. ap̄lis absente thoma. Sexto
post dies. viij. apparuit eisdē p̄sente tho-
ma. Septimo. vij. discipulis apparuit i
piscatiōe ad mare tiberiadis. Octauo in
mōte thabor qm̄ cōuenerāt i galileā. et ita
ante diē ascensionis apparuit octies. Ip̄a
x̄o die ascensionis bis apparuit. semel. xj.
ap̄lis comedētib⁹ i cenaculo. Quēs quidē
tā apostoli q̄ alij discipuli necnō et mul-
eres habitabāt in illa p̄te ierlm̄ q̄ d̄z mel-
lo. sc̄q̄ in mōte syon. vbi dauid constitue-
rat palatiū sibi. et ibi erat cenaculū illud
grande stratū. in quo p̄cepit dñs sibi pas-
care pascha. Et i cenaculo illo tūc habita-
bāt. xj. apostoli. Ceteri autē discipuli et mu-
lieres habitabāt circumquaq̄ p̄ diuersa
hospicia. Qd̄ apostoli fuerunt
baptisati. C. II.

Et duz comede-
rent vndecim in cenaculo appa-
ruit eis dñs. et exprobrauit incredulitatē
illorum et duriciam cordis. et comedit
cum eis. Et conuersus p̄cepit eis a hie-
rosolimis ne discederent. sed expectarent

Historia

pmiffionē patris. id est ab ipso pmiffaz.
vela parte p̄ ipm. ⁊ patris auctoritate cō
plendā dicēs. **J**ohānes baptizauit aqua
Vos autē baptizabimini spiritu sancto.
non post multos hos dies. **A**csi diceret.
Spūs sanctus sup vos descēdēs vos pu
rificabit. ⁊ roborabit. **D**e baptismo autē
aploꝝ solet dubitari. **S**z sup hūc locum
dicūt. beda ⁊ augustin⁹. q̄ fuerint bapti
zati. **A**it em̄ beda. **B**aptizabimini. qd̄ est
in spiritu sancto. **N**on ad illud tēpus re
spicit. quo apostoli ⁊ ceteri fideles illius
tēpis baptizati sunt aqua i remissionē pec
catoꝝ. gr̄a spūs sancti a dño p̄cepta. sed
ad illud quo dño mittente spiritū pleni⁹
accepunt. **I**deo nōdū fuerant baptizati.
nō dico aqua sed spiritu sancto. quos in
telligim⁹ baptizatos baptismo iohānis.
Uel qd̄ credibili⁹ ē baptismo xp̄i. **C**ōue
niēs em̄ erat eos esse baptizatos. qui bap
tizabāt alios. de eodē augustin⁹. **S**crip
tū ē qm̄ baptizatus ē paul⁹. qui ab ana
nia baptizat⁹ ē. **S**z scriptū nō ē qm̄ bapti
zati fuerint alij apostoli. **S**z debem⁹ intelli
gere baptizatos esse p̄pter illā dñicaz sen
tentia. **N**isi quis renatus fuerit ex aqua
⁊ spiritu sancto. nō pōt intrare i regnum
dei. **S**ic apte volunt beda ⁊ augustin⁹. q̄
baptizati fuerint baptismo xp̄i. ⁊ de quib
busdā satis videt. q̄ baptismo iohannis
fuerint baptizati. vt de andrea philippo
⁊ petro. de quib⁹ cōstat q̄ fuerūt ei⁹ disci
puli. **D**oc dicto p̄cepit eis vt egredereñt
de ciuitate. ⁊ statim euauit ab oculis eo
rum. **Q**uid responderit dñs indi
scete querentibus. C.III.

Ecce nona appa
ritio. **E**t statim post comestione
ri. apostoli ⁊ alij discipuli ⁊ mulieres de
ciuitate vnanimiter egressi. iuxta p̄ceptū
dñi veniūt in mōtē oliueti. ⁊ statim dñs
apparuit eis. **Q**uō autē p̄cepit eis vt egre
derent de ciuitate. ⁊ euauerit ab oculis
eoꝝ ⁊ quō egressi de ciuitate venerunt in

montē oliueti. ⁊ ibi dñs apparuerit eis. i
historia subricef. qz breuis est. **T**unc qui
cōuenerāt cepunt eū interrogare dicētes
Dñe si in tpe hoc restitues regnū israel
tpale q̄ntū ad quosdā impitos ⁊ carnali
ter sapiētes. qui vidētes aliemgenā reg
nare. ⁊ iudeos esse sub p̄side. querebant
de restitutione regni israel tpalis. putan
tes tūca dño restituendū. sic ⁊ duo disci
puli dicētes. **N**os spabam⁹ qm̄ ipse esset
redēptur⁹ israel. **A**lj magis instructi sci
entes illā restitutionē nō nisi finaliter fu
tura scz circa tpa iudicij. querebant de re
stitutione regni israel spiritualis. scz de di
latatione ecclesie. **A**csi dicerēt. **Q**uid
in hoc tpe facies qd̄ pmiffisti ecclesie? **D**o
min⁹ autē nō certificauit eos sup hoc. **E**t
quodā tñ in rñsione ei⁹ posito. si scioli es
sent possent intelligere. restitutionē illaz
multis tpebus differendā. **N**ō est inquit
vestrū nosse tpa vel momēta. q̄ pater po
suit in sua potestate. id est numerū tēpoꝝ
⁊ momētoꝝ vsqz ad finē seculi. q̄ tñ p̄s
parēt scientie. **A**csi diceret. **N**ihil ad vos
querere de secretis huiusmodi. nec ad ea
p̄cipiēda estis idonei. **S**z de his que ad
vos spectāt estote solliciti. quia vos reue
ra accipietis virtutē supueniētis spirit⁹
sancti. cui⁹ virtute roborati. eritis testes
resurrectionis mee. primo in ierusalē. se
cūdo in iudea. postea in samaria. tandē
vsqz ad vltimū terre. **A**csi tacite diceret.
Ante regni illius restitutionē nō solū ie
rosolimā sed ⁊ oēs iudee fines ⁊ samarie
mundi etiā terminos p̄ circuitum fama
euangelij p̄currēt. **D**e ortu ⁊ p̄cessu p̄
dicationis. C.III.

Primo siquidez
p̄dicatū est euangeliū in hieru
salem. sed p̄pter lapidationē stephani ⁊
mortem iacobi gladio occisi. egressi sunt
de hierusalem predicantes in finibus iu
dee. **P**ostea transierūt ad samaritanos
⁊ inde processerunt p̄ vniuersum orbem.

Actuū apostolorum.

Et cū hoc dixisset. secundū aliū euangeli-
staz eleuatis manibz bñdixit eis. Et post
benedictionē illā vidētibus illis eleuat⁹
est. Et nubes suscepit illū ab oculis eoz.
qz quasi quodā in globo baiule nubis a-
scēdit. Nō tamē iō qd ascendendū ege-
ret ministerio nubis. sed vt per hoc osten-
deret qz omnis creatura parata est obse-
qui suo creatori.

Quid fecerint absente dño. Capi. V.

DE loco ascensio

nis dicit sulpicius epus hiero-
solimitanus qz ibi cū postea edificata es-
set ecclesia. loc⁹ ille in quo insisterūt vesti-
gia christi ascēdētis. nunq̄ potuit sterni
pauimēto. imo resiliēbāt marmora i ora
collocantiū calcari etiāz pulueris a dño.

Hoc dicit esse documentū. qz vestigia im-
pressa cernunt. Et eandē adhuc speciē ve-
lut p̄ssis vestigijs terra custodit. Cū iam
dñs raptus esset a cōspectu eoz. adhuc
tū suspēsis vultibz stabāt aspiciētes i ce-
lū. cū poti⁹ deberēt reuerti i hierusalē. qz
dicitū erat eis. sedete in ciuitate quoad us-
qz induamini virtute ex alto. Et ne diuti⁹
ibi morarent. missi sunt angeli instruē-
tes eos. Cū sequit. Cūqz intruerent in ce-
lū euntē illū. i. illo abeunte vt accusari⁹
ponat p ablatiuo absoluto. p quo ponit
genitiu⁹ in greco. vel cū pri⁹ intruerent il-
lū ⁊ adhuc intruerent in celū. ecce duo viri
id ē duo angeli in forma virili astiterunt
iuxta illos i vestibz albis qui ⁊ dixerūt.

Quibz ex causis angli apparuit. C. VI.

In galilei quid

statis aspiciētes in celū. qsi obli-
ti quid facere debeatis. Dic iesus qui as-
sumpt⁹ est a vobis i celū. i. in eadē carnis
substantia. in q̄ assumpt⁹ ē a vobis in celū
sic veniet quēadmodū vidistis eū euntez
in celū. i. sicut baiulis nubibz vidistis eū
ascendentē in celū. sic baiulis nubibz vi-
debitis eū in aere ad iudiciū venientem.

Duplici de cā hi duo angeli apparuerūt
scz vt mestos de absentia dñi cōfortarent
⁊ vt eū vere ascēdisse in celū demonstrarēt
scz in regiōe angelozū. Non sicut belias
qui raptus i igneo curru ascēdit vsqz ad
sub lunarē regionē. nec eā trāscendit s; ta-
men trāssat⁹ est in paradysum terrestrē.
qui adeo p̄minet vt p̄tingat ad subluna-
rem regionē. nec tamē trāscēdit. Tūc re-
uerſi sunt hierosolimā a mōte qui vocat⁹
oliueti p̄pter copiā oliuarū sabbati habet
iter. i. itinere sabbati distās a hierusalem
scz spacio miliarū. qz nō ampliori spacio
licebat iudeis in sabbato p̄gredi de ciui-
tate vel villa in qua erāt. sed p̄ mille pas-
sus poterāt circa deambulare. Ver⁹ edi-
tio habet. a mōte triū luminū. Sic autē
dictus ē mōs oliueti. qz de nocte ex p̄te oc-
cidētis illuminabat igne tēpli. quia erat
ignis iugis in altari. mane ex p̄te oriētis
primo recipiebat radios solis anteq̄ illu-
strarēt ciuitatē. Habebat etiam copiam
olei quod est fomentū luminis.

In quo imitatur aplos. Ca. VII.

Quā regressi es

sent in hierusalē oēs vnanimi-
ter apostolos vsqz ad eoz hospicia addu-
xerūt. d. i. de ad p̄pria redierūt. Hāc p̄ces-
sionē discipulozū qui vnanimiter de ciui-
tate sūt egressi. ⁊ post vnanimiter regres-
si. representat ecclesia. singulis dominicis
diebz p̄cessionē faciēs. Cū sicut illi egres-
si sunt p̄cedente crucifixo ita ⁊ nos de ec-
clesia egredimur crucē p̄ferendo. Et licet
nō redierit cū eis crucifixus. nos tamē re-
deuntes crucē reportam⁹. Quia licet nō
redierit cū eis p̄sentia corporali. redijt ta-
men cū eis p̄sentia sp̄iali. iuxta quod di-
xit. Vobiscū sum vsqz ad cōsumationē se-
culi. In eo ergo qd egredimur crucē dñi
p̄ferēdo. representamus. qz illi egressi
sunt p̄cedente crucifixo. In eo qd crucem
domini reportamus. cū nō redierit cum
eis p̄sentia corporali. representam⁹ qd ait

quam nunc videt

Uobiscū sum vsq; ad cōsummationē se-
culi. In primitiua autē ecclesia huiusmo-
di representatio fiebat in ecclesia. v. feria
que tunc tēporis eque solēnis erat. sicut
prima. quinta pro reuerētia ascensionis.
prima pro reuerētia resurrectionis. Unde
de in vulgare prouerbiū versum ē. vt do-
minice diei dicat cognata dies ionis. qz
antiquitus fuit eque solēnis. Sed qz su-
peruenerūt festa sanctorū. et celebrare tot
festa erat quasi onerosum. vt in die dñi
ca fieret processio deinceps est institutū.
Ubi et cum quibus se collegerunt.
Capitulum. VIII.

Unc ascēderūt
apostoli in cenaculū vbi mane-
bāt. s. petrus et iacobus. iohānes et andreas
et alij. Et mutat hic series cathalogi So-
lent enī apostoli in cathalogo in hūc mo-
dū cōbinari. Petrus et andreas. Iacobus
et iohānes. Forte et alibi ita combinant. p
carnis affinitate. Hic autē pro meritorū
paritate. qz intellexit lucas in spiritu pa-
res esse in merito petrum et iohannē. qz
forte pre ceteris dilexerūt. Unde et pre a-
lijs simul ad monumentū cucurrerūt.
Eterant omnes vnanimiter p̄seuerātes
in oratione cū mulieribus et maria matre
iesu que a mulieribus distinguit. qz non
potest proprie dici mulier quasi mollier.
id est mollicie passā. Interdū tamē mu-
lier pro seru nō pro corruptione ponit. vt
ibi. quid mihi et tibi est mulier. et fratribus
eius. quod de illis debet intelligi. de qui-
bus ante passionē dictū est. Neq; enī fra-
tres eius credebāt in eū nunc autē crede-
bāt. Nota qd dictū est. p̄seuerantes i ora-
tiōe. et nō est additū de ieiunio. Quidam
enī a festo ascensionis vsq; ad festum pē-
thecostē ieiunāt exemplo apostolorum.
quos aiunt in spacio illo ieiunasse. qz in
euangelio dictū est. Clement dies in qui-
bus auferetur sponsus ab eis. et tunc ieiu-
nabunt. et potuit ita esse. hic tamē nō ba-

betur. De fine peni. Capi. IX.

In diebus illis
id est in illo medietate tempo-
ris inter ascensionē et spiritus sancti mis-
sionē exurgens petrus in medio fratrum
dixit. Costat enī in spacio illo factam esse
mathe electionē. licet nō sit determina-
tū qua die. vnde quasi indiffinitē dictus
est. in diebus illis. Et vide. quia ex forma
scripti assumpsit ecclesia formā legendi.
Unde quia in actibus apostolorū frequē-
ter inuenimus. in diebus illis. ideo cum
legunt in ecclesia particule epistolarū p̄-
mittitur In diebus illis. Et quia in eua-
gelij sepe legitur in illo tempore. id est cum
singulis diebus legunt in ecclesia parti-
cule euangeliorū. premitit in illo tempo-
re. Qui fratres oportet impleri scripturā
quā predixit spiritus sanctus per os dauid
de iuda qui fuit dux eorū qui cōprehēde-
runt iesum. qui duxit cohortē et regis mi-
nistros ad ortum in quo orabat dominus.
Uel quia osculo dedit proditiōis indi-
cium. et ita prebuit eis ducātū. qui cōnu-
meratus est in nobis. i. sortitus est sorte
ministerij huius. s. et apostolatū qui qua-
si sorte vt dominica electiōe obtinuit apo-
stolatū. Et elegāter dictū est cōnumeratū
quia numero nō merito inter apostolos
computatū est. Uel respicit ad hoc qd di-
xerat. quia fuit dux eorū qui cōprehēde-
runt iesum. et sortitus est sorte ministerij
huius. s. ducatus. i. habuit hunc ducātū
Et hic quidē possedit agrum de mercede
iniquitatis. Qd quidā misitice exponūt.
id est pro accepto precio proditiōis posse-
dit infernū. qui dicit terra morientium. si-
cut paradisiis terra viuentium. Alij dicunt
iudā ibi sepultū. et ita possedisse. sed nō
est autenticū. Dictū est ergo possedit. id est
possideri fecit. quia de possessione ei⁹ pro-
pria empr⁹ ē. et ab alijs possessus. et suspē-
sus crepuit medius. et diffusa sunt vilce-
ra eius sed nō per os eius. vt sic pateret

Actuū apostolorum.

ori quo saluatore osculatus fuerat. Non enim tam viliter debuit inquinari. quod tam gloriosum. s. os christi cōtingerat. **D**ignū enim erat. vt viscera que proditiōe conceperant rupta caderēt. guttur quoq; quo vix proditiōis exierat laqueo artaretur. **S**epe enī modū pene exprimit modus culpe. **U**nde abscidit homini caput corporis. quia ipse sibi abscidit caput mētis. i. ratiōē. sicut et iudas mortuus est in aere tanq; aereis potestatibus sociatus. **C**ongruū enī erat vt separaret ab angelorū et hominū regione. qui offensus fuerat vtriusq;. **E**t ita modus et locus penecōgruit culpe.

De electione Mathie. Cap. X.

Actuū notuz factuz

Est hic omnib; habitantibus hierusalem. ita vt appellaretur ager ille lingua eorū acheldemach. quod est dictū eorū. **D**icunt quidā hec non fuisse verba petri cū iudeus esset. et ad iudeos loqueret. sed luce qui grece scripsit. et in hebreo nomē agri expressit. **A**lij dicunt q; latinus itez pres hoc addidit. sed meli; a petro dictū accipit. et cōtinuat ei quod dixerat. **M**ortū factū est omnib; habitantibus hierusalem ita vt appellaretur ager ille acheldemach lingua eorū. id est hierosolimitarū. q; cū petrus galileus esset et eade; esset lingua galileorū et hierosolimitarū. tamē diuersa erant lingue ideomata. **U**nde petro dictum est. **V**ere galileus es. nam et loque la tua māifestū te facit. i. ideoma lingue galileorū. **S**criptū est enim in libro psal morū. non est dictū in libris. **U**nde insulrat. **A**ug. **H**ieronimo. librū psalmoz p quinq; volumina distinguenti. **L**ūcē dicit debuit in quarto libro psalmoz. **F**iat habitatio eorū deserta. et non sit qui habitet in ea de suis. s. et episcopatū eius accipiat alter. id est alius. quia de multis discipulis. **I**xx. duobus electus ē mathias etiq; substitutus est. **U**el ideo dictum est

quia mathias fuit lōge alter ab eo. quia vir sanctus. iudas vō neq;. vel alter duorum quorū sortes misse sunt. **O**portet ergo ex his viris qui nobiscum sunt cōgregati in eius tempore quo intravit et exiit dominus iesus. incipiens a baptisate iohannis vsq; in diem quo assumptus est a nobis. testem resurrectionis eius nobiscū fieri vnū ex istis. q. d. **Q**uia mortuus est iudas. et sic pphetatū est. quia episcopatum eius accipiat alter. ergo oportet. vt aliquē ei substituiamus. qui testet nobiscū resurrectionē eius. quia dictum est nobis. **E**ritis mihi testes in hierusalē resurrectionis mee. s. et in omni iudea et samaria et vsq; ad vltimū terre. **E**t quia testis non nisi de his que vidit vel audiuit debet testimoniu; ferre. eligendus est de his viris qui a baptisate iohānis postcepit iesus facere et docere vsq; in diē ascensionis nobiscū fuerunt. et domini miracula viderunt et doctrinā audierūt. **E**t nota quod dictū est. ex his viris. non de serui infirmiori et ad hoc minus idoneo. **E**t statuerūt illos duos alijs preferentes ioseph qui vocabatur barfabas qui cognominatus est iustus. et mathiā de cui; laude subicitur. quia sufficit pro laude ei q; in apostolarū eligitur. **I**oseph vō cōmēdatur. ne tanq; indignus respui videret. **E**t habemus hic plane in glosa. quia iste ioseph qui vocabatur barfabas fuit barnabas. qui postea cum paulo in apostolarū electus est. **S**ed nō est huic opinioni adherendū. quia ex sequētib; euidenter fiet hoc non constare. **I**ste ioseph nanq; fuit frater trium apostolorum filiorū alphi. nec fuit apostolus. **E**t orantes dixerunt. **T**u domine qui nosti corda omnium. ostēde quem elegeris ex his duob; accipe in locū ministerij huius et apostolatus. de quo preuaricatus est iudas vt abiret in locum suum. **E**t cederunt eis sortes. **E**t cecidit sortis super mathiam. et annumeratus est cum. xi. **N**ō est modo vtendū sor-

ribus ut tradit Hieronimus probacau-
crozitate. quia priuilegia paucorum non fa-
ciunt legem communem. Pondum tamen mis-
sus est spiritus sanctus. necdum figure
legales penitus cessauerunt. Ideo adhuc
posite sunt sortes sicut in veteri testamen-
to sepe factum legitur. Nam saul sorte ele-
ctus est. ionathas et anniger eius sortes
iecerunt. Dauid quoque sortes iecit quando
prius summos sacerdotes elegit. Si quis
tamen compellitur uti sortibus. apostolos
imitetur premissa. scilicet oratione ad domiuum.
Facta est ergo electio mathie inter ascen-
sionem et spiritus sancti missionem. sed qua
die incertum est.

De missione spiritus sancti. Cap. XI.

Et cum comple-
rent dies penthecostes. erant omnes
discipuli pariter in eodem loco. in quo fac-
ta est electio mathie. Sed videtur perpe-
ram dictum. cum compleverentur. cum hoc fuit
prima. vii. dierum. quibus pretelebatur fe-
stum penthecostes. Tria enim erant fe-
sta que. vii. diebus pretelebantur. scilicet pas-
cha. penthecostes. et scenophegie. Vide-
tur ergo potius dicendum fuisse cum in-
ciperent dies penthecostes. Sed pen-
tecostes equiuocum est ad quinquagenam.
et ad eam solemnitatem. vii. diebus prete-
laturam. Penthecostem enim interpretatur quin-
quaginta. inde penthecostes. quod quin-
quagenam significat. et est grecum voca-
bulum penthecoste. sicut parasceue. et sce-
nophegia. Sed de hoc nomine pascha
questio est. Habent enim hebrei multa
grecum vocabula. quia sepe per multas ca-
priuitates particulares dispersi sunt. et
fuerunt inter grecos a quibus multa vo-
cabula retinuerunt. Est ergo sensus. Et
cum compleverentur dies penthecostes. id
est quinquagene. illa enim dies erat quin-
quagesima a resurrectione. et cum inchoa-
rentur dies penthecostes. id est illius so-
lemnitatis. vii. diebus pretelebantur. erant

omnes discipuli in cenaculo. Et dum es-
sent pariter in eodem loco factus est repen-
te de celo. id est de aere sonus. quia fragor
quidam insonuit in aere tanquam adueniens
spiritus. id est soni vehementis vel tanquam spiri-
tus. scilicet vehementis. ut sit tanquam nota simi-
litudinis. ac si diceret. Venit spiritus san-
ctus in similitudine venti vehementis. vel
tanquam spiritus sanctus vehementis. Et
erit tanquam expressiuus veritatis. quia vere
spiritus sanctus dicitur vehementis. quasi
vehemens a mente. id est a mentis affectibus a-
lienans. Vel iuxta quod ait ille clauual-
lensis abbas bernardus. Merito dicitur
vehemens. quasi ve adimens. id est eter-
nam damnationem. Potest ergo et ad so-
num et ad spiritum sanctorum referri quod
dictum est. tanquam adueniens spiritus. quod
equiuocum est ad utrumque. sicut ruba in he-
breo. pneuma in greco. Et repleuit sonus
ille. id est spiritus sanctus totam domum
ubi erant sedentes. id est viros et mulie-
res in domo sedentes. implentes quod di-
ctum erat eis. Sedete in ciuitate. quous-
que iduamini virtute ex alto. Et apparue-
runt illis dispersite lingue tanquam ignis.
id est radioli ignei in modum linguarum in-
sidentes capitibus singulorum. Ipsa au-
tem species creature in qua spiritus san-
ctus descendit visibiliter. ad quem usum
tunc descendit in apostolos. expressit spe-
cies ignis ostendens spiritum sanctum
tunc datum eis ad robur. species lingua-
rum ad scientiam. Lingua enim scientiam
explicat. ignis testamur roborat. Datus est
etiam spiritus sanctus apostolis ante pas-
sionem. quando missi sunt ad predican-
dum. et dictum est eis. Egros sanate. de-
mones eijcite. mortuos suscite. Post
resurrectionem etiam datus est eis ad a-
lium usum quando insufflauit et dixit eis.
Accipite spiritum sanctum quorum remiseri-
tis peccata remittuntur eis. et quorum reti-
neritis retenta sunt. Ubi forte clauas
quas dedit petro. dedit alijs. Et reple-

Actuū apostolorum.

ri sunt omnes spiritu sancto. et ceperunt loqui varijs linguis. prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. qui diuidens singulis prout vult vbi vult. quando vult. quantum vult. quomodo vult. quibus vult spirat. Inde est quod apostoli vel vna cum lingua. scilicet hebreica loquebantur ita quod ab omnibus intelligebantur. Vel quod verius est linguis omnibus loquebantur. quibus inspirauerat spiritus sanctus omnium linguarum noticiam. iuxta quod in sapientia legitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarum. et hoc quod continet omnia. Id est homo propter quem facta est omnis creatura. scientiam habet vocis. id est linguarum. ac si diceret. Spiritus domini repleuit orbem terrarum. et dicit discipulis scientiam linguarum.

De miraculo linguarum. Ca. XII.

ERant autem in hierusalē apostoli et iudei viri religiosi. et in iudea habitantes. et preter illos alij multi supuenientes fere ex omni natione que sub celo est. quia multis captiuitatibus dispersi fuerant iudei. precipue sub antiocho epiphane qui captiuitas fuerat vicinior huic facto. et modo ad diem festum omnes conuenerant. Audito ergo fragore qui insonuerat in aere. conuenerunt omnes ad discipulos. et mirati sunt quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Et merito dictum est singulariter. lingua sua. quia non sciebant solum linguas sed etiam linguarum ideomata. Alij autem irridebant eos dicentes. Iusto pleni sunt. id est. vehementer ebrii. quia vehementior est ebrietas de musto quam de vino defecato.

Quod conuicit petrus mentientes auctoritate prophetarum. C. XIII.

Tunc surrexit petrus cum xi. ostendens eos non esse ebrios. sed spiritu sancto repletos dicens. Non sunt ebrii hi. cum sit hora diei tertia. quod. Non dū est tempus comedendi. nec solēt

ebriari ieiuni. Et quia sciebat legem. et scientibus legem loquebatur. ostendit prophetarum esse a iohel spiritus. scilicet aduentum. Et cum non iduaret prophetiam iohel. nisi ut ostendat prophetarum esse aduentum spiritus sancti. incidēter annūciat de die iudicij. quia predictum iohel iudicij signa quedam iam impleta. quedam adhuc implenda. Erit in nouissimis diebus dicit dominus effundam de spiritu meo super omnem carnem. id est. super utrumque sexum. non super omnes homines. et prophetabunt filij vestri. ut agabus et simo niger. et filie vestre ut filie philippi. et iuuenes vestri visiones videbunt. ut paulus rapus versus ad tertium celum. et senes vestri somnia somnabunt. ut petrus de quo legitur. Estimabat autem se visum videre. hucusque de aduentu spiritus sancti.

De prodigijs in celo sursum impletis Capiculum. XIII.

Et dabo prodigia in celo sursum. Quod impletum est cum ad iudicij diuice natiuitatis noua stella in aere apparuit. Et in aere secundo in passione. quoniam sol obscuratus est. et signa in terra deorsum. Quod impletum est. cum christo spiritum emittente terra contremuit et petre scisse sunt. et monumeta aperta sunt. Sanguinem domini vulneris vel sudoris. quando factus est sudor eius sicut gutte sanguinis. Quod preter naturam fuit. et ita signum fuit. sic et sanguis de latere domini mortui profluens preter naturam signum fuit. Et ignem spiritus sancti vehementer supuenientis. et vaporem fumi. id est. feruorem conpunctionis. de spiritus sancti ardore tanquam fumus de igne procedens. Sol conuertens in tenebras et luna in sanguinem. In passione sol in tenebras reversus est. Sed cum tunc plenilunium esset. utrum tunc luna in sanguinem versa sit. hominibus innotescere non potuit. cum esset sub terra. et visibus humanis obiectu terre subtracta. De altero itaque istorum constat. quia iam impletum est. Forte adhuc reliquum est implendum.

Et hec omnia fient antequam veniat dies domini magni? spacio. quia non ei non succedet opere quia in eo totum mundum examina bit claritate. quia sol fulgebit septemplex.

Exponit verba dauid de re. C. XV.

Uri israelite

quibus specialiter locuti sunt prophete audite verba hec. id est intelligite. iam completum esse quod prophetavit iobai de spiritu sancti missio. quia missus est spiritus sanctus ab eo quem vos interemistis. qui alto consilio paterne dispensationis traditus est in manus vestras. quem deus suscitavit solutus doloribus inferni. vel quantum ad ipsum quem dolores penarum inferi non leserunt. vel quantum ad alios qui per eum ab inferni doloribus absoluti sunt. quod palam est ex greco ubi dicitur. Solvens per ipsum dolores mortis. Quod autem a deo suscitatus sit. probat per prophetiam dauid. Et ponit plures versus psalmi. Sed ad hoc probandum sufficit ille solus. Non derelinques animam meam in inferno. nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sunt enim verba christi ad patrem. quod dicit. Non patieris o pater animam meam ad inferos descendere ibi detineri. nec corpus meum sanctificatum corrumpi vel incinerari. Postea de dauid non esse hoc intelligendum ostendit. arguens iudeos de dauid perperam interpretantes. dicentes. Viri fratres liceat audere dicere de patriarcha dauid. quomodo defunctus est et sepultus est apud nos et corpus eius incineratum. et adhuc cineres eius apud nos sunt. Unde patet non de se illud dixisse. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sed prophetavit de resurrectione christi. qui neque derelictus est in inferno. nec caro eius vidit corruptionem. Quem suscitavit deus. cuius nos testes sumus. qui ad dextram patris sedens. misit in nos spiritum sanctum qui operatur in nobis que videtis. Quod autem exaltatus sit ad dextram dei patris iterum probat auctoritate dauid prophete dicens. Dixit dominus domino meo sede a dextris

meis. Quod de dauid vel alio homine non potest intelligi. Certissime ergo scitote hunc iesum ita esse exaltatum. et spiritum sanctum misisse quem vos crucifixistis.

De impleta prophetia iobai. C. XVI.

Nis auditis com

plurimi sunt corde. et ita impleta est prophetia iobai. quia post ignem spiritus sancti secutus est fervor copunctio. Et dixerunt ad petrum et ad reliquos apostolos. Quid faciemus viri fratres? Ad quos petrus. Denuntiamus agite. et baptizentur unusquisque vestrum in nomine domini iesu. in remissione peccatorum. et accipietis donum spiritus sancti. ut loquamini variis linguis sicut et nos. Et hoc erat signum familiare primitiva ecclesia. quia fere omnes ascendentes de lauacro loquebantur omnibus linguis. Et nota quod ait petrus. Baptizentur unusquisque vestrum in nomine iesu christi. Formam namque traditam a domino qua exprimitur trinitas diu in primitiva ecclesia subtraherunt apostoli. utentes hac forma verborum. baptizote in nomine iesu christi. ut ita dilarent nomen christi. Aliis verbis pluribus tribuimus eos petrus. Et qui receperunt sermonem eius baptizati sunt. Et apposte sunt numero fidelium in die illa. scilicet ipsa die petrus costes anime circiter tria milia. Et erat perseverantes in doctrina apostolorum. et in comunionem fractionis panis et eucharistie. quia in primitiva ecclesia crebro unanimiter conveniebant ad percipiendam eucharistiam. vel in comunionem fractionis panis quotidianam. qui singulis quotidie ab apostolis frangebatur. nihil enim habebant proprium. Sed et panem venderat. et posuerat precia ante pedes apostolorum. qui singulis diebus mane ascendeabant in templum ad orationem. Postea redentes singulis distribuiebant panem. prout cuius opus erat.

De paralitico curato a Petro. Capitulum. XVII.

Quam autē qua
dam die ascenderēt petrus et io
hannes in templū ad horā orationis no
nam. Erat quidā claudus a natiuitate.
qui in glosa paralyticus dicit̄. iuxta por
tam templi que dicit̄ speciosa. a speciali
quodā ornamēto quod apposuit ei alexā
der bircanus. Ibidē etiā posuit herodes
aquilā aureā. et erat porta atrij virorum
mundorū. Iste claudus quotidie porta
batur in grabbato suo ad portā illā. ut pe
teret elemosinā ab ingrediētibz in tem
plū. Et rogabat petrū et iohannē ut ele
mosinā acciperet ab eis. cū ascēdissent in
templū ad horā orationis nonā. Fuit enī
cōsuetudo hebreorū tribus horis orare.
Unde daniel dato edicto regis. qualiter
de his tribus horis orabat. ascendens fe
nestrā cubiculi sui. Et hec est consuetudo
firmata ab ecclesia. que eisdē horis orat.
tertia sexta nona. quia domin⁹ hora ter
cia flagellat⁹ est. sexta crucē ascēdit. nona
animā posuit. Intuētes petrus et iohan
nes claudū dixerunt. Respice in nos. Ac
si diceret. Attēde paupertatē nostrā. non
habem⁹ quod porrigam⁹ tibi. At ille in
tuebatur in eos. sperans se aliquid acce
pturū ab eis. Ad quē petrus. Argentū et
aurū nō est mihi. nō enim erat suū quod
referuabat in vsus pauperū. qui relique
rant patrimonia sua. prouidentes ad pe
des apostolorū. Quō autē habeo hoc tibi
do. In nomine iesu christi nazareni sur
ge et ambula in pace. Et apprehensa ma
nu eius dextera eleuauit eū. et protinus
cōsolidate sunt bases eius et plāte. Et ste
tit et ambulauit cū illis in templū ambu
lans et exiliens. Quō additū est a luca. ut
ostenderet illud impletū. Saliet sicut cer
uus claudus. Et vidit oīs popul⁹ clau
dum ambulantē et laudantēz deum. Et
impleti sunt stupore et extasi in eo quōd cō
tigerat illi. scientes quā a natiuitate claud⁹
fuerat. Et cū viderent petrū et iohannēz

cucurrerūt ad eos ad porticū que appel
latur salomonis. i. in ea parte in qua sta
bat salomon dū oraret. Et videns popu
lum petrus admirantē super hoc mira
culo. locutus est ad eos.

Quō sibi nil ascribebant. sed omia deo
Capitulum. XVIII.

Uri israhelite
quid admiramini. aut quid in
ruemini nos. quasi virtute nostra hoc fe
cerimus miraculū. q. d. Nō virtute nēa
hoc fecim⁹. sed de⁹ abrahaz. deus ysaac.
deus iacob. de⁹ patrū nostrorūz glorifica
uit filiū suū. quē vos quidē tradidistis et
negastis ante faciē pilati iudicāte illo di
muti. et vos potius iudicastis barrabam
dimittendū. Nomē eius. i. nominis eius
inuocatio. et fides habita de eo. dedit isti
integrā sanitatē in cōspectu omnium ve
strū. Et nūc fratres scio. quā per ignorantiā
fecistis sicut et p̄cipēs vestri. Sed quā sic
predictū erat ab omnibz p̄phetis. oportet
bat impleri. Venitemini ergo et cōfitemini
ut cū venerint tēpora refrigerij a facie do
mini. s. tēpus incarnationis. quod reuera
fuit temp⁹ refrigerij. vel discretio vniuer
salis iudicij et redēptio iustorūz. deleanē
vestra peccata. Tūc enī plene telebūtur
peccata. cū virtute resurrectionis mors de
struet̄ nouissimā. et cū miserit eū qui p̄di
cat⁹ est vobis iesum x̄pm. quē oportet ce
lū suscipere. i. ad dextrā patris sedere. vsqz
in tpe resurrectionis omnium nostrū. que lo
cut⁹ ē dñs a seculo p̄ os omnium p̄phetaz
idē vsqz ad cōem omnium resurrectionez.
Tūc enī reuera oīa cōplebunt̄ a x̄po p̄di
cta. Et ponit exēpla de his que p̄dixerūt
de x̄po. Et premitit̄ moisen.

De inuidia saduceorum in apostolos
Capitulum. XIX.

Loquentibus at
apostolis ad populū. supuenerūt
sacerdotes et magistrat⁹ tēpli. et indignari
r iij

sunt oēs cōiter. quia ita magnificabāt eū
quē ipsi dānauerūt quasi reū. Et saducei
specialiter dolētes. qz predicabāt resurre
ctionē. quā ipsi negabāt. et iniecerūt ma
nus in eos. et posuerūt in carcere. qz iā ve
spera erat. et nō poterāt eos iudicare. **M**
ti autē qui audierāt verba eorum credide
rūt. Et iuerūt qui eadē die ad fidē cōuer
si sunt quinqz milia. Et hoc est quod sepe
legit. quia tria milia vna die ad fidē con
uersi sunt. quod ipsa die penthecostes fa
ctum ē. alia die quinqz milia.

Quō constanter responderūt ad inter
rogata in cōcilio. Capi. XX.

Altera die cōgre
gati sunt principes sacerdotū. i.
qui principatū habebāt inter. xiiij. senio
res sacerdotes qui nominatim exprimū
tur. **A**nnas princeps sacerdotū qui omī
bus p̄minebat. et caiphaz et **A**lexander et
iobānes. **H**ij post annā erant excellēto
res. et quotquot erāt de genere sacerdotā
li et seniores et pharisei traditionū inuen
tores. et scribe legis expositores. legez. f.
alijs exponētes. **H**orū distinctionem fre
quēter habem⁹ in euāgelio. Et statuētes
eos in medio cōciliij iterrogauerūt eos. in
qua virtute aut ī quo nomīe fecistis hoc.
Tūc petrus spiritu sancto plen⁹ respon
dit. primo questionē eoz temerariā esse
ostendēs. **N**ūquid p̄ bñfacto iudicamur
id ē ad iudicium trahimur. et tāqz rei ar
guimur. q. d. **S**tolte nos arguitis. **P**o
tū sit vobis omnibz. qz in nomīe dñi no
stri iesu christi quez vos crucifixistis. iste
sanus astat corā vobis. quē deus suscita
uit a mortuis. **D**icē enī lapis angularis
a vobis edificātibz reprobat⁹. i. a vobis
crucifixus. qui postea suscitatus a patre
fact⁹ est in caput anguli. i. fact⁹ ē p̄iceps
duozū populozū. qui in ipso tanqz in an
gulari lapide sunt vniti. et nō est ī alio a
liquo sal⁹. **N**ō est enī aliud nomē sub ce
lo datū hominibz qz nomē christi. in quo

oportet nos saluari. **Q**uidētes autē petri
et iobānis constantiā attendētes qz illi es
sent ideote et illiterati. ammirabantur co
gnoscētes eos. quia cū iesu viderāt eos. et
quia p̄sens erat cū eis quē sanauerāt. nō
poterāt cōtradīcere. **N**ota qz aliā hic ha
bemus etimologiā hui⁹ nominis ideot
ta qz ab isidoro. **S**cōm isidorū ideota di
citur. quasi diuisus ab auribz. ydi enī dy
uisio. ora auris interpretat⁹. vt dicat⁹ idio
ta. quasi diuisus ab intellectu. f. fatu⁹. **S**
cōm etimologiā que hic ponit⁹. dicitur
ideota quasi ab ideomate. **D**icit⁹ sunt er
go ideote. quasi cōtenti solo ideomate lin
gue sue hebrez. quā sanis nouerāt. et nihil
aliud. **I**usserūt autē eos foras extra con
ciliū secedere. et cōferebant ad inuicēz dī
centes. **Q**uid faciem⁹ hominibz istis?
Manifestū est miraculū quod fecerunt.
negare nō possumus. sed ne amplius dī
uulgef. cōminemur eis ne vltra loquamur
in nomīe hoc vlli hominū. **E**t vocan
tes eos denunciauerūt eis ne omnino lo
querent⁹ vel docerent in nomīe domini
iesu. **A**d quos petrus et **I**ohannes. **C**os
ipsi iudicare. an potius obediendū sit deo
p̄cipienti. an vobis prohibentibus. q. d.
Erratis phibentes que de⁹ precepit. nec
estis audiēdi. **U**bi enī superior p̄cipit et
inferior cōtradicit. non est audiēdus infe
rior. **N**ō possumus que vidimus et audi
uimus nō loqui. **A**t illi cōminātes dimi
serūt eos. nō audētes man⁹ in eos intice
re p̄pter populū. **D**imissi autē redierunt
ad suos in syon. et annunciauerūt quan
ta eis principes sacerdotū et seniores di
xissent. et quō eis responderāt **Q**ui cū au
dissent. vnanimiter leuauerūt vocē dicē
tes. **D**ñe qui fecisti celū et terram mare et
omnia que in eis sunt. qui in spiritu san
cto pos dauid patris nostri pueri tui dī
xisti. quare fremuerunt gentes et populi
meditati sunt inania. asiterūt reges ter
re et principes cōenerunt in vñū aduer
sus dominū et aduersus christum eius.

Conuenerunt enim in ciuitate ista aduersus puerum tuum iesum quem misisti herodes et pilatus cum regibus et populo israel facere que manus tua et consilium tuum decreuerunt fieri. Nunc domine respice in misericordiam tuam et da seruis tuis cum omni fiducia loqui uerbum tuum. Nota quia de hoc uerbo solet frequenter opponi. conuenient herodes et pilatus facere que manus dei et consilium decreuerunt fieri. sed adhibere duobus uerbis facere fieri. quia reuera ipsi conuenerunt ad exercendam prauam actionem. Deus decreuit fieri illam passionem. quia actio illorum fuit praua. passio bona. Cum orassent motus est locus in quo congregati erant. et iterum missus est spiritus sanctus. et repleti spiritu sancto loquebantur uerbum dei cum fiducia.

De mutua caritate inter apostolos. Capi. XXI.

Acredentium erat cor unum et anima una. Nec quisquam eorum que possidebat aliquid esse suum dicebat. sed erant illis omnia communia. et gratia magna erat in omnibus illis. Nec enim quisquam egerat inter illos. Quotquot autem erant possessores domorum aut agrorum uendebant. et ponebant precia ante pedes apostolorum. Diuidebantur autem singulis prout cuius opus erat. Tunc ioseph qui cognominatus est barnabas ab apostolis. quod interpretatur filius consolationis. leuites. cyprius genere cum haberet agrum uendit illum. et posuit precium ante pedes apostolorum. Unde cum dixisset. leuites. ne uideretur non habere proprium. quia leuite non habebat hereditatem in terra. additum est. cyprius genere. ut ostenderet natus in dispersione et inter gentes. et ideo licebat ei proprium habere. Sed adherendum uerbo bedae super hunc locum. et tenendum hunc fuisse socium pauli. non illum qui cum matthia statutus est. quoniam cecidit foris

super matthiam. Et quidam arbitrantur ut dicat beda. minus intuentes. quia hic barnabas appellatur. id est filius consolationis. ille barnabas. id est filius quietis interpretatur. Unde lucas nominis interpretationem sciens addidit. ut huius ad illum differentiam insinuaret.

De morte ananie et saphire. Capitulum. XXII.

Ut autem qui dicitur nomine ananias cum saphira uxore sua uoluit esse in collegio iustorum. ut haberet necessaria uire sine labore. Et ita lucratine uoluit sibi acquirere prebendam et cum debuisset totum precium agri uenditi ponere ante pedes apostolorum. non soluens uerum defraudauit de precio agri conscia uxore sua. mediam partem reueruas. reliquam ad pedes apostolorum ponens. Quod statim petrus preuidens in spiritu ait. Anania cur temptauit sathanas cor tuum mentiri te spiritui sancto. Cur seruasti de precio agri? Non es in mentibus hominibus. sed deo qui scrutatur corda. et perdit omnes qui loquuntur mendacium. Audiens hoc ananias cecidit et expirauit. Ubi notandum. quod licet in euangelio dominus dixerit qui te percussit in maxilla dexteram. per beati et aliam. tamen in primitiua ecclesia quicquid exercuit uindictam. Quoniam enim pro imulgantur leges. solent ad eas sanciedas graues uindictae exerceri. ut rigorem promulgatae legis sanciat seueritas uindictae. Cum in initio legis nasceret per collectionem lignorum in labato lapidat homo. In initio sacerdotum duo filii aaron igne consumpti sunt pro oblato igne alieno. Sic ananias defraudans de precio agri. corruit et expirauit pro terrore alius incuriendo. quia tam uelox uindicta magnum timorem alius incussit. Factus est enim timor magnus in omnibus qui audierunt. Et est anticipatio. quia solius uiri mortem ante uxoris exitum pauci audierunt. Surgentes autem iuuenes apportauerunt cadauerem et sepelierunt

Et factū ē quasi horarū triū spaciū ⁊ vroz ei⁹ nesciēs introiuit. Ad quā petrus. Dic mulier si tāti agrū vēdidisti. ad quē illa. Et iā tāti. Ad quā petrus. Quid vni⁹ puenit vobis tēprare spiritū dñi? Ecce pedes eorū qui sepelierūt virū tuū stāt ad ostiū ⁊ deferēt te. Nch verbo breui cōcludens diceret. morietis. Qui enī sepelit mortuus ē. Cōfestim autē corruit ante pedes ei⁹ ⁊ expirauit. qz fuit cōscia fraudis. Et itra tes iuuenes qui stabāt ad ostiū. inuenēte eā mortuā. et exportauerūt ⁊ sepelierunt ad virū. i. iuxta virū suū. Fuit enī hęc cōsuetudo hebreorū vrozēs sepelire iuxta viros suos. vt cōiunctionē carnis sequeretur cōiunctio pulueris. et quia mulier sumpta ē de costa viri.

De signis que fiebant ab apostolis. Cap. XXIII.

Per manus autē

apostolorū fiebāt signa ⁊ prodigia multa in plebe. et erāt omnes vnā miter in porticu salomonis. Nemo autē infidelū audebat se ficte cōiungere illis. quia territi erāt exemplo ananie. Et agebatur in dño credentiū multitudo. et ponebāt in plateis infirmos in lectulis ⁊ grabatib. vt veniēte petro vmbra illi⁹ corporis obumbrati liberarent ab infirmitatib. suis. Quia petrus privilegiatus erat in miraculis. ⁊ maiora legif fecisse q̄ christus.

Secūm quosdam scri

Et vide qz grabatur grabatū per tum pprie dicitur duo. b. sicut sabba lectifernia paupū. et sic dicunt debere pferri media corpori substerrepra. Alij dicunt grabatū quasi grauatū. et mutat. u. substramentum. in. b. ⁊ sic debet produci. quod ē verius.

De incarcerationē aploz. C. XXIII.

Exurgēs autē prin

ceps sacerdotū ⁊ saducei repleti sunt zelo ⁊ iniecerūt manus in apostolos. et posuerūt in publica custodia. i. in carcere. Nota qz cū supradictū sit pluraliter p̄ncipes sacerdotū. hic dicit singulariter. qz forte vnus eorū mortuus erat. s. ananias. Vide quoqz qz saducei dicit sūt. q̄si seducei. a se dech qd interpretat iusticia. vñ melchisedech q̄si rex iusticie. Usurpabāt enī sibi nomē iusticie cū essent iniusti. Vel dicit sūt saducei a sadoch sacerdote ad quem trāstulit salomō sacerdotū ab abiatbar. qz gloriabat se esse de genere ei⁹. Isti cōsentiebāt p̄ncipib. sacerdotū in p̄secutione apostolorū. qz p̄dicabāt resurrectionē quā ipsi negabāt.

Quomodo per angelū de carcere sūt educi. Cap. XXV.

Angelus autē do

mini p noctē ap̄iēs ianuas carceris ⁊ educēs eos dixit. Ite ⁊ loquimī tēplo plebi oīa vba vite. s. b. vite xp̄iane qd addere nō sūt necessariū. qz famosa erat secta xp̄ianorū. Nō ē autē itelligendū angelū ap̄uisse ianuas carceris. s. qd dicitū ē. ap̄iēs. sic accipiendū ē. ac si diceret. ita eos educens. ac si ianue eēt ap̄te. Credēdū ē iuxta qd tradūt sancti. clausis ianuis eductos eē de carcere. qd factū est ad eorū cōfirmationē. ⁊ iudeorū cōfutationē. Nā quō hēsitauit thomas xp̄m in carne ⁊ ossib. clausis ianuis ad discipulos intrasse. cū seipm viderat clausis ianuis de carcere eductū eē. Iudei quoqz dicentes corp⁹ xp̄i furto sublatū de monuīto. quo furto dicerēt ap̄los eductos eē de carcere clauso. Iuxta p̄ceptū dñi ap̄li intrauerūt diluculo i tēplū. et docebāt plebē. qz p̄cep̄t angel⁹ vt p̄dicarēt i tēplo. s. i loco celebriori ⁊ a sacerdotib. frequētrato.

Quō obstupuerūt illi educi. C. XXVI.

Aduēiēs at prin

ceps sacerdotū ⁊ q̄ cū eo erāt cōiucati

concliu. vt deliberaret quid faciendum es-
set de eis. Ad hoc enim missi fuerant in carce-
re. vt ad iudiciu traherent. Et miserunt
ad carcerem vt adducerent. Cuius reuerſi es-
sent ministri renuiciauerunt eis sicut inue-
nerat dicentes. Carcerem quidem clausum in-
uenimus? cui omni diligentia. et strates ad ianuam
custodes. apientes autem neminem itus in-
uenimus? Ut autem audierunt hos sermones
magistratus? repli et principes sacerdotum. i.
potentiores et sapientiores. ambigebant quo
modo hoc factum esset. Et ecce quidam adue-
nientes dixerunt eis. Viri quos posuistis in car-
cere. stant in templo et docent populum.

De risione eorum. Capi. XXVII.

Unc abiit ma-
gistratus cum ministris. i. princeps
sacerdotum. Et est magistratus singularis nu-
meri. et eodem modo in precedenti secundum gre-
cum. Et adduxit eos sine vi. non audens eis
violentiam facere propter populum qui faue-
bat eis. Et statuerunt eos in concilio. et ait il-
lis princeps sacerdotum. Precipiendo precepi-
mus vobis auctoritate pontificali. ne do-
ceatis in nomine isto. scilicet in nomine iesu. et ce-
cere plebis hierusalem doctrina vestra. Num-
quid vultis inducere super nos sanguinem
huius hominis. i. sanguinis videlicet. q. d.
Numquid arguistis nos quasi reos sanguis
innocentis. predicando eum innocentem quem
condemnavimus. Et responderunt unani-
miter omnes apostoli ex feruore et zelo non
patientes unum pro omnibus loqui. Obe-
dire oportet deo magis quam hominibus.
Deus patrum nostrorum suscitavit iesum
quem vos interemistis suspendentes in li-
gno. et exaltauit illum ad dexteram suam. et nos
testes sumus horum verborum. et spiritus san-
cti quem dedit non solum nobis sed omnibus
obediens sibi. in quo ad penitentiam
eos prouocauit. Alii dicant. Etiam vo-
bis si velitis obedire. Hec audientes dis-
secabantur cordibus suis.

De concilio Gamaliel. C. XXVIII.

Unc surgens in
concilio quidam phariseus nomi-
ne gamaliel legis doctor honorabilis uni-
uerse plebi. precepit vt ad breue amoue-
rent. Iste gamaliel vt dicit clemens in epi-
stola quadam fuit discipulus apostolorum
sicut nichodemus. et de concilio apostolo-
rum inter iudeos fuit vt sepe mitigaret iram
eorum aduersus eos. Locutus est ergo ga-
maliel in concilio in hunc modum. Viri isra-
belite attendite vobis quid facturi estis su-
per hominibus istis. q. d. Non debetis
subdito iudicare. sed expectare. quia si o-
pus eorum est opus tantum hominum. per se destrue-
tur. si autem est opus dei stabit nec poterit de-
strui. Et hoc ostendit exemplo duorum scilicet
theode et iude galilei. Theodas ma-
gus vt tradit iosephus dicebat se propheta-
tam. ad cuius persuasionem multi vendidit
omnibus suis et sublati ex urbe faculta-
tibus ad ripas iordanis venerunt. et promi-
sit se facturum post triduum vt videret ior-
danis et transirent sicco pede sicut transie-
rant filii israhel. Et dum expectarent. in tri-
duo illo superueniens percursor perdidit si-
rie cum multitudine equitum. multos ex eis
occidit. et caput ipsius theode hierosolimam
reportauit.

Aliud exemplum de eodem. Ca. XXIX.

Unc hinc extitit
iudas galileus in diebus passionis.
i. descriptionis generalis ab augusto facte
quam unusquisque soluens cesarem capitis sui.
prophetauit se subditum romano impio. Iste
iudas galileus fuit esse genere. Et vt tra-
dit iosephus persuadebat iudeis vt negarent
tributa romanis. asserens eos qui decimas
et primitias deo solvebant. non debere
soluere tributa hominibus. Et preualuit
hec doctrina eius intantum. vt pharisei
et magna pars populi quererent ab ipso
domino. an soluendum esset tributum cesari. postea
perijt ipse et quotquot ei consenserunt.

Consenserunt ergo exhortationi gamaliel.
 et conuocantes apostolos flagellauerunt
 eos. et flagellatos dimiserunt. prohibentes
 sub comminatione mortis. ne amplius loque-
 rentur in nomine iesu. Et ibant apostoli gau-
 dentes a conspectu concilij. quoniam digni
 habiti sunt pro nomine iesu contumeliam pa-
 ti. Ecce quantum erat in eis iam robur fidei.
 qui nec verbis prohiberi poterant nec flagel-
 lis. id est non destiterunt primo verbis prohibi-
 ti. modo flagellis cessi.

De causa murmuris inter christianos
 Capitulum. XXX.

In diebus illis cresce-
 te numero discipulorum. id est christianorum
 qui eo tempore dicebantur discipuli. factum
 est murmur grecorum. id est aduenarum gentili-
 um in ciuitate conuersantium. Vel iudeorum qui
 fuerant in dispersione inter grecos nutriti
 aduersus hebreos. eo quod despicerentur vi-
 due eorum in ministerio quotidiano. quia
 vidue hebreorum erant magis prete. et ideo
 alijs preferabant in dispensatione admini-
 strationis quonidiane. Et potest intelligi cau-
 sa murmuris dupliciter. Vel quod vidue
 grecorum in quotidianum ministerium non ad-
 mittebantur. vel quod in ministerio quonidia-
 no nimis grauabantur. Forte faciebant eas
 focarias et huiusmodi vilia administrare
 Videntes autem apostoli eam murmuratio-
 nem orantem pro administratione viduarum.
 quas ideo necesse erat administrare. quod
 non poterant ipsi ad hoc sufficere. ut singu-
 lis distribuerent multitudinem conuocan-
 tes dixerunt. Non est equum derelinquere
 verbum dei et ministrare mensis. Conside-
 rate ergo fratres viros ex vobis boni testi-
 monij septem plenos spiritu sancto et sapi-
 entia. quos constituamus super hoc opus ut ipsi
 ministrarent vel presint ministrantibus. nos vero
 orationi et predicationi vacabimus. Et placuit
 primo iste multitudini. et elegerunt septem. ste-
 phanum et philippum. et prochorum. et nicanorem
 et timonem. et parmenam. et nicolaum aduenam

antiocenum. Qui solus dicitur aduenam quod a-
 lienus. Vel quod solus erat aduenam. vel quod no-
 tabilis solus erat futurus dicitur aduenam. quod a-
 lienus. Hos statuerunt illi qui elegerant an-
 te conspectum apostolorum. Et orantes aposto-
 li imposuerunt eis manus. Horum vicem habent
 in ecclesia archidiaconi. propterea instituti
 ut portent pondus negotiorum. ut episcopi li-
 beri vacent doctrine et orationi. Sed episco-
 pi nostri temporis quod reprehederunt archi-
 diaconos in huiusmodi administratione
 minus circumspectos. puidam quoad caurela
 dant opera huic operationi. id est ministerio
 Et vide quod quia apostoli orantes leguntur
 manus eis imposuisse. id est in ordinationibus
 fuerunt orationes. Hac etiam auctoritate in qui-
 busdam ecclesijs manus imponunt diaconibus
 in ordinatione. Qui autem eis manus non im-
 ponunt. secum habent auctoritatem beate. Sed
 autem dictum est. et orantes imposuerunt eis ma-
 nus. dicitur intelligendum esse factum prius. quod post
 ea eisdem ordinauerunt ministros ad mini-
 sterium sacri altaris. et dominici corporis et san-
 guinis. et tunc eis manus imposuerunt. Cum et
 sacerdotibus cum ordinantur manus imponunt.
 Verbum domini crescebat. et multiplicabatur nu-
 merus discipulorum in iherosolyma. Multa tur-
 ba sacerdotum obediebat fidei.

De commendatione beati Stephani
 Capitulum. XXXI.

Stephanus
 plenus gratia et fortitudie faciebat pro-
 digia. et signa magna in populo. Surre-
 xerunt autem quidam de sinagoga libertinorum.
 a regione sic dicitur. Vel libertinorum. id est ma-
 numissorum. qui cum prius fuissent sui postea
 fuerant de libertate donati. et sic de frumli con-
 ditione fuerunt qui prius restiterunt fidei christi.
 et cirenensium a cirene ciuitate. et eorum qui
 erant a iulicia. et asia minori que sibi prime
 sunt. disputantes cum stephano. et non pote-
 rant resistere sapientie et spiritui sancto
 qui loquebatur in eo. Tunc introduce-
 runt duos falsos testes. qui testificarentur

eū dixisse blasphemiam in deo et in moy-
sen. et commouit plebem et seniores et scri-
bas. et adduxerunt eum in conciliū et surre-
runt duo falsi testes. et dixerunt. **H**oc iste
non cessat loqui aduersus locū sanctum et
moysen. q. d. **P**etrabit tēplo et legi. **Au-**
diuim? eū dicentē. quoniam iesus nazare-
nus destruet locū istū. et mutabit traditio-
nes quas tradidit nobis moyses. **E**t oēs
qui intruebant eū sedentē in concilio vide-
bant faciē eius tāq̄ faciē angeli. **E**t dixit
princeps sacerdotū. **N**ūquid hoc ita se ha-
bēt? **L**ūc aggressus ē beatus stephanus face-
re grandē sermonē. **E**t quare arguebatur de
blasphemiam in deū et in moysen. id est p̄mit-
tit in principio sermonis cōmendationē dei
dicēs deū qui locutus est patribus et p̄phe-
tis. esse deū maiestatis et glorie. **E**t statim
accedit ad cōmendationē moysi. inchoat
ab alio. s. a cōmendatione patris. a qui-
bus descendit moyses. **I**nchoat itaq̄ ab
abrahā quomodo egressus de chaldaea vēit
in mesopotamiam. et inde in carrā. et inde
in iudeam.

De sermone eiusdē. Cap. XXXII.

Eri inquit fra-
tres et patres audite. **D**eus glo-
rie apparuit patri nostro abrahā cui esset
in mesopotamia priusq̄ moraretur in car-
rā et dixit ad illū. **E**ri de terra tua et cogna-
tione tua **T**ercium addit in genesi. s. de to-
mo patris tui. **S**ed a stephano p̄termis-
siturq̄ scētibus loquebat. **I**n historiaz
breuiter tāgit vel trāsit quasi notā. **S**ed vi-
det obloqui libro genesi. vbi videt con-
tineri. q. post mortē patris. s. thare dictū
fuerit hoc. s. abrahę. de quo constat q. mor-
tuus ē in carrā. vbi et filius ei? cū eo habi-
tauit. et ita dictū est in carrā. **Q**uid est ergo
q. hic dicit priusq̄ moraretur in carrā. **P**o-
tuit ei vtrubiq̄ dici. **V**el vbi dicit et dixit
ad illū. supple postea in carrā. **S**ed siue in
mesopotamia siue in carrā. siue vtrubiq̄
dictū sit ei. quomodo ergo dictū est ei. eri

de terra tua. questio est. **S**ed nūquid iaz
erierat de chaldaea? vtrūq̄. **S**ed adhuc ibi
tenebat spe et desiderio redeūdi. **P**re-
ceptū est ergo ei vt exiret et mēte qui iaz erie-
rat corpore. **E**t p̄t dici q. mesopotamia
et carrā in chaldaea sunt. **E**t ita egressus de
chaldaea. i. de quadā parte chaldę venit in
mesopotamiam. in aliā partē. s. chaldę. et
inde venit in carrā que adhuc erat in me-
sopotamia. **L**ūc exiit de terra chaldeorū
et de mesopotamia. quantum ad hoc qd vi-
det bis dictū. et venit postea in carrā. **E**t
inde similiter de carrā postq̄ mortu? ē pa-
ter eius trāstulit eū dominus in terrā istaz
in qua vos habitatis. **V**el tūc exiit de ter-
ra chaldeorū mēte. et inde id ē demum. s.
post depositionē illi? voluntatis post mor-
tem patris translatus est in terrā istam.
Vel si intelligatur dictum. venit in carrā
plane legitur hec littera. **E**t vide quod in
hebreo dicitur de hęc chaldeorum id est
de igne chaldę. **C**haldei enī ignem ado-
rant. et per ignem trāscunt paruulos su-
os. sicut nos trāscimus per aquā baptis-
mi. **E**t tradit hebrei q. quia thare et filij
eius cum essent in chaldaea nolebant ado-
rare ignem. proieciti sunt a chaldeis in ig-
nem. et combustus est aram frater abrahę
Abram vero a domo liberatus est. vñ
de sepe dicitur est ei a domino. **E**go sum
dominus deus tuus qui eduxi te de hęc
chaldeorum.

De prosecutione narrationis. Capi-
tulum. XXXIII.

Quā autem
liberatus est cum patre suo tha-
re et nachor fratre et loth nepote. et tora fa-
milia. venit in carrā. et inde post mortem
patris ibi remanēte fratre ei? nachor vēit in iu-
deā. **E**t nō dedit illi hereditatē dñs in ea.
nec passū pedis. i. nec etiā minimā partē. et
nihil possedit ibi nisi titulo ēptōis. **S**pe-
luncā enī cū agro nō hereditate possedit
sed precio emit ab effron filio seor et heo

sed promisit dare illā in hereditatē semi-
ni eius post ipsum. cū nō haberet filium.
dicēs. **E**rit semē tuū accola. i. peregrinū
ī terra aliena. quadringētis .xx. annis
et in parte hui⁹ tēporis subiiciēt eos ser-
uituti et male tractabūt eos egiptij. quia
centū quadragintaquattuor annis fuerit
in seruitute pharonis regis egipti. et gen-
tem cui seruerint ego iudicabo dicit do-
minus. et post eribūt et mihi deseruiēt in
loco isto. **S**ic ordinata cōstructōe littere
nil scrupuli surgit inde. **P**os quadringē-
tos triginta annos cōputat raban⁹ a die
qua facta est hec pmissio abrahe vsq; ad
egressum de egipto. **A** tēpore nāq; pmissi-
onis facte abrahe vsq; ad ingressum ia-
cob in egiptū. fluxerūt ducētī quadragin-
ta anni. et ab ingressu ad egressum totidē.
Sic raban⁹. **C**ui cōsonare videt aposto-
lus dicēs. quia post quadringentos et tri-
ginta annos facta est lex.

Quomodo cōputent. cccc. triginta an-
ni.

Cap. XXXIII.

Beda et augusti-
nus q; dicitū est. in isaac vocabit

tibi semē. ad hęc res huic verbo cōputant
ccc. et .xx. ānos a natiuitate isaac vsq; ad
mortē duorū regū. s. seon regis amorreo-
rū et og regis basan. **P**rosequitur exinde
breuiter stephan⁹ historiā. **E**t dedit illi re-
stamentū circūcisionis. et genuit isaac. et
circūcidit eū octaua die. **E**t isaac genuit
iacob. et iacob. xij. patriarchas. et patriar-
che emulātes ioseph vendiderūt eum in
egypto negotiatorib; qui trāstulerūt euz
in egiptū quod breuiter trāsit. **E**t erat de-
us cū eo. et eripuit eū ex omnib; tribula-
tionib; ei⁹. et dedit ei sapientiā et gratiā
in cōspectu pharaonis regis egipti. et cō-
stituit eū prepositū sup egiptū et sup om-
nem domū suā. **P**ostea facta ē fames ma-
gna in vniuersa terra. **E**t audiens iacob
seumentū esse in egipto primo misit fili-
os. postea ipse cū sepruagintaquinque aīa

bus descendit in egiptū. **V**eritas h; scdm
librū geneleos q; cū. lxx. aīabus intrauit.
et si cōputant ipsi iacob et ioseph cū duo-
bus filijs nō sunt ibi nisi. lxx. **L**ucas ad-
dit quinq; p anticipationē. cōputans ne-
potes ioseph. sequēs editionē. lxx. interp-
tum que magis erat aurēica. **Q**uaz nisi
sequeret forte min⁹ crederet ei. et op⁹ ei⁹
suspectū haberet. **E**t defunctus est ipse ia-
cob in egipto. et patres nostri. s. xij. patri-
arche. et trāstati sunt in sichē. **H**oc de so-
lo ioseph legit. q; filij israhel ad eius peti-
tionē ossa eius de egipto trāstulerūt. que
etiā ppherasse legunt et sepulta sunt in si-
chem. **Q**uid est ergo quod pluraliter di-
ctū est trāstati sunt in sichem?

Opinio bedede eodē. C. XXXIX.

Predendū est ut

dicit beda stephano. credendū
ē ieronimo. qui in historia paulē dicit eā
trāstisse p sichē. et ibi inuenisse sepulchra
xij. patriarcharū. **P**rio ergo trāstata ī si-
chē. posita sunt postea ī sepulchro quod
emit abrahā p̄cio argētī a filijs emor filij
sichē in spelūca. s. duplici quā emit qua-
dringētis siclis ab effrō filio seor etheo.
s. ī abrahā mio. vbi sepulch⁹ est adā cū eua
abrahā cū sara. isaac cū rebecca. iacob cū
lya. **S**ed quid ē qd dicitur ē in sepulchro
qd emit abrahā a filijs emor filij sichē. cū
constet abrahā emisse sepulchrū ab ieffron
etheo. **N**ō sic pstruūt quidā litterā. **T**rāst-
lata sunt ī sichē. sichē dico emprā a filijs
emor filij sichē. **S**ed quid est quod dicit
emor filij sichē. cū cōstet sichē fuisse filiū
emor. **P**oruit esse q; fuerit duo sichem.
quorū alter dicit a luca pater emor. alter
in genesi dicit filij ei⁹. **G**el ita ordina cō-
structionē. ut iūgas principiū p̄monis et
finem hoc modo. **A** filijs sichē filij emor.
Et ita hic locus cōgruit libro geneleos.
Et ergo excludatur omnis dubitatio. ita
construatur littera. **T**rāstati sunt in
sichem. sichem dico emprā a Jacob

salicet a filijs sicheu filij emoz. Ac si dice-
retur. in illā partē sicheu quā emit ia-
cob nō abzabā. ⁊ inde positi sunt in sepul-
cro quod emit abzabā ab effron et theos. s.
in abrahā mio. **R**edit stephanus ad
ordinem historie. Cap. XL.

Postea redit ste-
phanus ad ordinem historie. qz
quodāmodo digressus fuerat. ⁊ cōtinua-
tur ei quod dictū est. **P**ost hec erubuit et
deseruit mihi in isto loco. Cum autem
appropinquaret tempus repromissionis
creuit populus ⁊ multiplicatus est in egi-
pto. quoad usq; surrexit alius rex in egi-
pto ignorans beneficia ioseph. **H**ic a fili-
is patres nostros precipiēs necari par-
uulos nostros. Et eo tempore quo dedit
edictum occidēdi paruulos. natus ē moi-
ses. ⁊ fuit gratus deo. **E**cce quomō des-
cendit ad cōmendationē moysi. quia argue-
batur blasphemasse in eū. **Q**ui cū nutri-
tus esset tribus mensibus in domo p̄is
sui. proiectus est in flumē. ⁊ sustulit eum
filia pharaonis que venerat ad flumē vt
lanaretur. ⁊ enutriuit eū sibi in filiū. **E**t
enutritus est moyses omni sapientia egi-
ptiorū ⁊ erat potēs in verbis ⁊ operibus
suis. eloquēs ⁊ fortis. Cum autē esset. xl.
annorū visitauit fratres suos filios isra-
bel in terra iessen vbi occidit egiptiū rixā-
tem cū hebreo. putans fratres intelligere
sicut ipse intelligebat in spiritu. q̄ p̄ ma-
num illius dominus filios israhel de ma-
nu egiptiorū esset liberatur. **A**t illi non
intellexerūt. **E**t cum sequēti die vellet re-
cōciliare duos hebreos rixantes. qui iniu-
riam faciebat alteri. repulit eū dicens.
Quis te cōstituit principē ⁊ iudicē sup-
nos? **A**nquid me vis interficere. sicut
heri interfecisti egiptium. **Q**uo audito ti-
mens sibi moyses fugit in terrā madian.
vbi desephora filia sacerdotis madian
quaz durit. duos genuit filios. **E**xpletis
autē annis. xl. apparuit illi deus in deser-

to montis sinay. cū minaret gregē ad in-
teriora deserti in rubo. ⁊ facta ē vox domi-
ni ad eū dicēs. **E**go sum deus patrum ve-
strorū. ⁊ tremefactus ē moyses. **D**ixit au-
tem illi deus. **S**olue calciamentū de pe-
dibus tuis. **L**ocus enī in quo stas terra
sancta ē. **V**idi afflictionē populi mei qui
est in egipto. ⁊ gemitū eorū audiui. ⁊ de-
scēdi liberare eos. **E**t nūc veni. mittam te
in egiptū. **H**unc moysen quē negauerūt
dicētes. **Q**uis te cōstituit principē super
nos. misit deus principē ⁊ redēptorē eoz
deseruitate egipti. cū manu. i. ope vel au-
riliū angeli qui apparuit ei in rubo. **H**ic
eduxit eos faciēs signa ⁊ pdigia in terra
egipti. ⁊ in mari rubro. ⁊ in deserto annū
xl. **I**dē moyses dixit filijs israhel. **P**ro-
phetā suscitabit vobis deus de fratribus
vestris. ipsuz tanq̄ me audietis. **H**ic eff-
qui fuit in ecclesia. i. in cōgregatiōe popu-
li israhel i solitudine sinay cū angelo qui
loquebat ei in mōre cū patribus vestris.
qui accepit verba vite dare vobis. cui no-
luerūt obedire patres vestri. sed repulerūt
eū. ⁊ auerſi sunt cordibz suis in egipto ad
aaron dicētes. **F**ac nobis deos qui prece-
dāt nos. **E**t fecerūt vitulum. ⁊ hostias ei
obtulerūt. **C**ōmendat tabernaculū
ne videat dānare locū sanctū. C. XLI.

Postea quia dice-
bāt eū deprauare locū sanctum.
subdit de cōmendatione tabernaculi. **N**ō
dictū ē tabernaculū testimonij. vel qz i eo
erat archa testimonij. vel qz ante fores ta-
bernaculi cause sub testibz diffiniēbant.
Tabernaculū iquit testimonij fuit cū pa-
tribz vestris in deserto. sicut disposuit de-
loquēs ad moysen vt faceret illud scdm
formā quā viderat i mōre. **H**oc habuerūt
patres vestri vsq; in diebz dauid. **I**n die-
bus autē salomōis tēplū tabernaculo suc-
cessit. **P**ostea icepit eos arguere. post-
q̄ purgauit se a crimine sibi a falsis te-
stibus obiecto. **D**ura inquit ceruice

et in circuitibus cordibus et auribus vos semper spiritu sancto restitistis sicut et patres vestri. Quia prophetarum non sunt persecuti patres vestri. Hoc audientes dissecabantur cordibus suis et stridebant dentibus in eum.

Quod lapidauerunt stephanum. C. XLII.

Quod esset stephanus plenus spiritu sancto. inuens in celum vidit gloriam dei. et iesus in forma humana stans a dextris virtutis dei. Stratus apparuit ei crucifixus. ne titubaret lapidandus. Eo enim quo stabat se paraturus ei subuenire monstrabat. quod stare pugnantis est vel adiuuatis. Ecce inquit video celos apertos. et filium hominis stantem a dextris virtutis dei. Tunc exclamantes voce magna clauserunt aures suas quasi abhorrentes audire blasphemiam. et impetum fecerunt vnanimiter in eum. et eicientes eum extra civitatem lapidabant. in hoc scilicet legem se agere estimantes. Blasphemus enim dicebatur extra castra. et lapidabat eum vniuersus populus. Et testes duo. scilicet falsi qui primis scilicet legem tenebant lapides proicere. quod in lege dictum est de blasphemio. Prima manus testium lapidabit eum. Et deposuerunt vestimenta sua ne inquinarentur tactu illius. seculus pedes adolescentis qui vocabatur saulus postea vocatus paulus. Cui teste beda in hoc deus misericorditer prouidit quod non est manus eius sanguine innocentis polluta sed tantummodo seruauit lapidantium vestimenta. et consensit eis. vnde tanquam dignus morte puer. nisi deus per gratiam ei penitentiam inspiraret. Lapidauerunt ergo stephanum leuita inuocantem et dicentem. Domine iesu accipe spiritum meum. sicut et christus ad patrem ait. In manus tuas commendo spiritum meum. Postquam autem genibus clamauit voce magna dicens. Domine ne statuas illis hoc peccatum. quia nesciunt quid faciunt. Multi enim ex eis ipsum occidendo estimabant se legem implere. iuxta quod dominus predixerat. Venit hora ut omnis qui in-

terficiat vos. arbitretur obsequium se prestare deo. Et cum hoc dixisset obdormiuit in domino. Et facta est persecutio magna in ecclesia que erat hierosolymis. quia occiso beato stephano vno de principibus ecclesie et quasi primicerio. vij. diaconorum. ceperunt alios persequi grauiter. in tantum quod omnes discipuli preter apostolos. qui ut pastores gregis ceteris erat constantiores. dispersi sunt per regiones iudee et samarie. fugientes a facie persecutorum. iuxta quod preceperat dominus.

Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate. fugite in aliam. Curauerunt autem stephanum viri timorati id est iuxta morem terre diligenter curam adhibentes sepulture. et fecerunt planctum magnum super eum. Tunc apostoli presidentes quod ad gentes in posterum essent mansuri. prouidentes fidelibus qui erant in hierosolymis remansuri. ordinauerunt iacobum alphei. episcopum hierosolymorum. et imposuerunt ei manus petrus et iacobus. et iohannes. Iohannes non a paucioribus quam tribus episcopis. episcopus hodie consecratur.

De prius persecutore Sauli. C. XLIII.

Saulus vero de qua stabat ecclesiam. discurrens per domos. tradens viros ac mulieres et veruendens in carcerem. Meminere tamen occidebat domino custodierte manus eius. ne sanguine innocentium pollueret. Qui autem dispersi fuerant pertransibant de loco ad locum euangelizantes verbum dei. nihilominus quia dispersi constantes erant in predicatione euangelij. philippus autem diaconus secundus a stephano. descendens in ciuitatem samarie predicabat ibi christum. Et intendebant turbe vnanimiter his que a philippo dicebantur. videntes miracula que faciebat. quia multos demoniacos liberabat. multos paraliticos sanabat. et claudos erigebat. Erat autem ibi simon magus seducens gentem. cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum. quod a magicis artibus multa faciebat. vnde dicebat ipsus

Actuū apostolorū

esse dei virtutem. estimantes esse p̄p̄terā
vel angelū vel dei filiū. quia mentes eorū
dementauerat. id est magicis artib⁹ sub/
uerterat. Cūq; crederent philippo euan/
gelizanti de regno dei. ī nomine iesu xp̄i
baptizabant viri et mulieres. et simon si/
mulauit se credere. et baptizatus est. Vi/
dens enim philippū facere miracula. qua
lia et quanta ipse facere nō poterat. nec ita
facile. putauit ex quadā industria fieri.
ideo sic baptizatus est. vt familiari⁹ ei
adhereret. et addisceret artes. qua similia
posset facere.

**De petitione
simonis magi. C. XLIII.**

Quom̄ aut̄ audis

sent apostoli qui erant ierosoli/
mis. q̄ recepisset samaria verbū dei. mi/
serunt ad eos petrū et iohannez. Qui cū
venissent orauerūt. p̄ ip̄is vt accipent spi/
ritū sanctū visibiliter. qd̄ forte nōdū fece/
rant. nōdū em̄ in quēq; illoz venerat. i.
visibiliter descenderat. Constat em̄ quia
inuisibiliter spiritū sanctū accepant. cū
baptizati essent in nomine dñi iesu xp̄i.
Tūc imponebāt manū sup illos. et accipi/
ebant spiritū sanctū. ita qd̄ visibili signo
ostendebat. cū linguis omnib⁹ loqueren/
tur. Constat hunc philippū diaconum fu/
isse. nō apostolū. Qd̄ tñ videt̄ ex glosa su/
per marthē. quia manū impositionē ser/
uauit apostolis. q̄ p̄terea reseruauit hodie
solis eorū vicarijs. id ē episcopis. qui ma/
nus imponūt et frontē liniūt in confirma/
tione. vbi dat̄ spiritus sanctus ad robur
Si enim philippus iste apostolus esset.
statim baptizatis manus imponderet. nec
ad hoc alios expectaret. Cū aut̄ simon vi/
disset qd̄ p̄ impositionē manus apostolo/
rū daretur spiritus sanctus. putans ex q̄/
dam industria hoc ab eis fieri. et hāc pos/
se ab eis p̄cio compari. obtulit eis pecuni/
am dicēs. Dāte mibi hanc potestatem. vt
cuiuscūq; manus imposuerō accipiat spiri/
tū sanctū. et sic voluit emere hanc potesta

tem ad lucrum. Ad quem petrus. Pecunia
tua tecū sit supple ducēs te in pditio/
nem. Qd̄ sic potest distingui. ne videat̄
imprecari pecunie. Pecunia tua tecū sit.
supple ducens te in pditionē. Vel impre/
cando ait. In pditione pecunia tua tecū
sit. id est pecuniā tuā habeas. et p̄ ea penā
eternā luas. Sancti em̄ cū sententiā ma/
ledictionis p̄ferunt. nō ex voto vltionis
sed intuitu iusticie in eam prumpūt. Nō
est tibi p̄s in sermone isto. vt ad manū
tuarū impositionē detur spiritus sanct⁹.
Cor enim tuū nō est rectū corā dño. De/
nitentiā itaq; age p̄ hac nequicia tua. et
roga deū vt si forte remittat̄ tibi hec cogi/
tatio cordis tui. In felle enim amaritudi/
nis et obligatiōe iniquitatis videri te esse
Sciebat em̄ petrus in spiritu. penitentiā
nō acturū. sed ad hoc eū exhortari erat ei⁹
officiū. Simon aut̄ sciens se indignum a
deo exaudiri. noluit orare. sed ait aposto/
lis. Precamini p̄ me. vt nihil veniat su/
per me horū que dixistis. Petrus vō et ioh/
annes redibant ierosolimā. et multis ci/
uitatibus samaritanorū euangelizabant.
**De eunuchō baptizato a philippo. Ca/
pitulum. XLV.**

Angelus aut̄ do

mini locutus est ad philippū di/
cēs. Surge et vade cōtra meridianū ad
viā. q̄ descendit a hierusalē in gazam. id
est in affricam. q.
v. Vade ad viā
p̄ quā a hierusa/
lem in gazam de/
scendit in affricā.
Hec sc̄z gaza de/
structa ē. Vetus
em̄ gaza que olim
erat termin⁹ cha/
nancorū iuxta egi/
ptum destructa
erat et loco ei⁹ edificata ē alia. Et surgens
abiit. Et ecce vir ethiops eunuch⁹ potēs

Et est glosa sup hoc
verbū. et mirū videt̄
qd̄ ita expositū est in
gazam id est in affri/
cā. Fortē hęc est nois
interpretatio. vel ita in/
telligendū ē. Vade
ad viā q̄ ducit a hie/
rusalē in gazā. id est
in affricam.

in domo candacis regine. qui erat super omnes gazas eius. erat enim consuetudo eunuchorum custodire thesauros potentum. venerat adorare in hierusalē. Et ut traditur in alijs historijs. per eum miserat multa dona templo in hierusalem candacis regina ethiopiū. Et nota quod omnes regine ethiopiū dicebantur regine candaces. sicut romani imperatores dicebantur cesares. nec habebat regimen regio illa nisi a feminibus. Cūque reuertere ethiops ille sedens super currum. et legēs isaiam prophetā. dixit spiritus philippo. Accede et adiunge te currui. Accedens autem philippus. audiuit eum legentē isaiam. et dixit. Puras ne intelligis que legis? Qui ait. Et quomodo possum. si nō aliquis ostēderit mihi? Et rogauit philippum ut ascenderet currum et sederet secum. Erat autem locus scripture quā legebat. qui dōno procurante sic legendus occurrerat. Tanquā ouis ad occasionē ductus est. et sic agnus coram tondente se sine voce sic nō aperuit os suū. Respondēs autem eunuchus philippo dixit. Obsecro te dñe. ut dicas de quā propheta hec dicit. de se an de alio aliq? Aperiens autem philippus os suū et incipiens a scriptura hac. de qua scilicet querebat euangelizauit illi iesum. Et dum irent per viam. puenerūt ad quandā aquam. Et ait eunuchus. Ecce aqua. quis prohibet me baptizari? Ad quē philippus. Si credis ex toto corde tuo. licet tibi baptizari. Ad quē ille. Credo dei filium esse iesum. Et vide. quia cum in spiritu videret philippus eunuchi fidē. voluit tū ab eo extorquere confessionē manifestā. nolens eū subito baptizare. Ut daretur exemplū baptizantibus et baptizandis interrogandi et confitendi. Unde hodie cū quadam dilatione et relatione scrutinioꝝ celebratur solēne baptismum in sabbato paschali. quia incipiunt scrutinia in media quadragesima ab ea die qua cantatur. dum sanctificatus fuero. Et iussit stare currum. et descenderūt ambo de currum. et baptizauit philippus eum

nuchum. Et cum ascendisset de aqua. spiritus dñi rapuit philippum. et amplius nō vidit eū eunuchus. sed ibat per viam suam gaudens. Philippus autem inuentus ē in azoto. et pertransiens euangelizabat cunctis ciuitatibus donec veniret cesaream. In qua legitur domū habuisse. cuius usque hodie apparent vestigia. necnō et cubiculum quattuor filiarū eius virginū prophetarū. **M**uncredit historia ad ordinem suum persequens de paulo. et continuatur ei quod supra dictum est. Saulus deuastabat ecclesiam. Quod enim dictum est de philippo et de cōuersione eunuchi. quasi incidens fuit. **D**e ceccecatione sauli. C. XLVI.

Dulus adhuc aspirans in inuicem et cedens in discipulos dñi. id est adhuc cōminans eis. et in eos cōspirans et ad cedē eorum aspirans. accessit ad principem sacerdotum. zelo furoris eum concitante. et petiit ab eo lēas ad sinagogas singulas in eorum que erant damasci. ut eius auctoritate si quos inueniret damasci huius vice viros et mulieres. vincitos pduceret hierusalē. Et cum iter faceret. cōtingit ut appropinquaret damasco. et subito circumfulsit eum lux de celo. et cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi. Saule saule quid me persequeris? id est in membris meis. Qui ait. Quis es dñe? An deus vel angelus? Ego inquit sum iesus quem tu persequeris. Durū est tibi contra stimulum calcitrare. id est potētiori rebellare. Et tremens ac stupens dixit. Dñe quid me vis facere? Ac si diceret. Voluntatem tuā indica mihi. quia presto sum tibi obedire. Ad quem dñs. Surge et ingredere ciuitatem. et dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem qui comitabantur eum stabant stupefacti. audientes quidem vocem ipsius pauli. non eius qui loquebatur cum eo neminem autem vidētes. iuxta quod ipse paulus infra dicit. Qui mecum erant

Actuū apostolorū

lumē quidem viderunt. vocem autē eius non audierunt. qui loquebatur mecum. Et surrexit de terra. et apertis oculis nihil videbat. Factus est cecus corpe. qui prius fuerat cecus mente. Ad manus autē illum trahentes manibus seque suis. manus eius tenentes et quasi cecū ducentes introduxerunt eū damascū. Et erat ibi tribus diebus nō videns neque manducans neque bibens. In quo triduo credit a spiritu sancto didicisse euangelium. Unde gloriatur in epistola ad galathas se non habuisse hominē magistrū dicēs. Neque ab homine accepi illud neque didici. sed per revelationē iesu xpi. Imponebat enim ei a pseudo. quod doctus esset ab anania non a spiritu sancto. unde vocabant eum apostolum ananie. Nec temoneat. si quōque legatur conuersio ei? facta primo anno dominice passionis. quandoque secūdo. alterū de anno vsuali. alterū de anno emergenti. Si enim computes primū annū dominice passionis a kal. ianuarij qui est annus vsualis. tunc secundo anno conuersus est paulus. Si autē computes ab ipso die passionis vsque in sequentē diem passionis anno reuoluto qui est annus emergens in primo anno dominice passionis conuersus est.

Quomodo ex mandato dñi ananias visitauit paulum. C. XLVII.

ERat autē damasci discipulus quidā. id est christianus nomine ananias. Et dixit dñs ad illū in visu. id est in visione noctis. Ananias. At ille ait. Ecce dñe ego paratus sum tibi obedire. Ad quem dñs. Surge et vade in vicū qui vocatur rectus. et quere in domo iude faulū nomine tharsensez. Ecce enim orat. Forsan iudas erat proprium nomen hospitis sui. vel forsā erat de tribu iude. ut sit sensus. In domo iude. id est inter iudeos qui ibi erāt d illa tribu. vel in domo iude. id est in vico iudeoz. Vicus

autē dicitur a vicinia ciuitatis. ut dicit rabanus. ut proprie dicant vici viciniōra ruina ciuitatis. **D**oc tamē et sepe alibi aliter accipitur. **N**e timeret ananias venire ad faulum. quem nouerat acerrimū persecutorem christianoz. addidit dñs. Ecce enim orat. quali diceret. **N**on est timendus. quia factus est de saulo paulus. de lupo agnus. **E**t ego etiam reuelauit ei auentū tuum. **I**am enim vidit in spiritu te introeuntē ad se. et imponentem ei manus ut visum recipiat. **L**uc ananias. Domine audiui a multis de viro hoc quanta mala fecerit seruis tuis in hierusalem. et habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomē tuū. **A**d quē dñs. Gade quoniam vas electionis est tibi iste. id est vas electum. et fornace tribulationis probatur. ut porret nomē meū corā regib⁹ et gentib⁹ et filijs israel. **E**t tu quidē baptizabis eū. sed nō docebis eū. ego enim solus docebo eum. et ostendā ei quantum oporteat eum pati pro nomine meo. ut per multas tribulationes probetur vas electum. et mala que intulit sanctis patiat cum sanctis. **A**biit ananias et veniens ad hospitium pauli. intrauit ad eum et imponensei manum dixit. **S**aule frater. dominus iesus qui apparuit tibi in via qua veniebas misit me ad te. ut videas interiori et exteriori oculo. et implearis spiritu sancto. id est spiritum sanctum plene accipias postea in baptismo. **E**t presertim ceciderunt ab oculis eius tanquā squame. et visum recepit. et surgens baptizatus est. et cum accepisset cibum confortatus est. **E**t fuit cum discipulis qui erant damasci per dies aliquot. et continuo ingressus sinagogas predicabat dñm iesum quoniam hic est filius dei. **S**tripebant autē omnes qui audiebant et dicebant. **N**onne hic est qui persequebatur in hierusalem eos qui inuocabāt nomen illud. et ad hoc venerat. ut vincros eos duceret ad principes sacerdotum. **S**aulus autē magis

conualescebat in christo. et confundebat iudeos qui erant damasci. affirmans quia hic est christus. **De inuidia iudeorum in paulum. C. XLVIII.**

Quoniam autem impleverunt dies multi a baptismo pauli. consilium fecerunt iudei ut eum interficerent. Ex eo quod dictum est cum impleverunt dies multi. potest videri. hoc non fuisse factum in hoc primo adventu damasci sed in secundo. quia forte transiit in siriam et ciliciam. et ibi predicavit. et multos convertit. Postea cum iterum venit damascum. quia magis suscitauerat inuidiam iudeorum. in secundo adventu damasci. statuerunt consilium ut eum occiderent. sed notificatae sunt ei insidie iudeorum. qui custodiebant portas civitatis die ac nocte ut eum dolo interficerent. non iudei sed ciues damasci et prepositus gentis arethe regis ad petitionem iudeorum. sicut ipse apostolus in epistola ad galatas refert dicens. Damasci prepositus gentis arethe regis custodiebat civitatem damascenorum. ut me comprehenderet. Discipuli autem eius nocte dimiserunt eum in spora per murum. Et vide quod in greco ad dictum non est eius. sed dictum est simpliciter discipuli. quia non habebat paulus discipulos. sed omnes christiani tunc dicebantur discipuli. quia nondum inuentum erat hoc nomen christianus. Elapsus paulus a manibus damascenorum venit in hierusalem. et volens se iungere discipulis domini. scilicet apostolis. sed omnes timebant eum non credentes quod esset discipulus. Tunc barnabas ciuius leuitis genere. qui ut supra dictum est prius agri venditi posuit ad pedes discipulorum domini. apprehensus illum duxit ad apostolos. narrauitque quomodo in via vidisset dominum. et quia locutus est ei. et quomodo in damasco fiducialiter egerit in nomine iesu. Quos autem apostolorum inuenit in hierusalem in epistola ad galatas ostendit scilicet petrum et iacobum episcopum hierosolymorum. cum quibus mansit. xv. diebus.

alium autem apostolorum vidit neminem nisi iacobum fratrem domini. Et erat cum illis scilicet petro et iacobo et alijs discipulis qui erant in hierusalem. intrans et exiens per xv. dies. Deinde venit in presertim firie et cilicie. et ibi loquebatur gentibus et disputabat cum grecis. id est iudeis inter grecos dispersis. **H**oc autem historia pre nimia sui breuitate confundit. quasi totum in hierusalem factum sit. Ita enim procedit series historie. Et erat cum eis intrans et exiens in hierusalem. fiducialiter agens in nomine domini. Loquebatur autem gentibus et disputabat cum grecis. Illi autem scilicet iudei conuersantes inter grecos cum quibus disputabat. voluerunt eum occidere. Quod cum cognouissent fratres. deduxerunt eum cesaream. que ciuitas est palestine. et inde dimiserunt eum tharsum que est ciuitas cilicie. unde ipse oriundus fuit. **P**ostea redit historia ad petrum. de actibus diuersorum apostolorum agens modo intercalari. **De curacione enee. C. XLIX.**

Factum est autem ut petrus dum predicando discurreret. venit sidoniam. Inuenit autem ibi hominem quendam eneam nomine. paraliticum ab annis. vij. in grabato iacentem. Erat illi petrus. Enea sanet te domine meus iesus christe. surge et sterna tibi lectum. qui prius nec etiam poterat de lecto surgere. Et continuo surrexit. Et viderunt illum omnes qui habitabant sidoniam et sarone. et conuersi sunt ad dominum. Erat autem in ioppen diuina quedam christiana. que hebraice dicitur thabita. grece dorcas. latine autem damula vel caprea. Super marcum tamen habemus. quia thabita interpretatur est puella. Unde thabitaracumi interpretatur est. puella surge. et secundum hoc sunt diuersae interpretationes huius nominis. **H**ec autem erat plena opibus bonis et elemosinis quas faciebat et precipue in consuendis vestibus pauperum multum laboris impendebat.

Actuū apostolorū

Factum est autē in diebus illis in quib⁹
petrus venerat liddam. vt infirmata mo-
reretur. Cūq; lauissent corpus posuerūt
in supiori cenaculo. Et cū lidda ppe esset
ioppen. discipuli audientes quia ppe esset
petrus lidde. miserunt ad eum duos vi-
ros dicentes. Ne pigriteris venire vsq;
ad nos. ⁊ non aperuerūt ei causam. Cur-
gens autē petrus venit cum illis. Et cū ad-
uenisset duxerunt eum in cenaculū. vbi
iacebat mortua thabita. Et circūsteterūt
eum omnes vidue flentes ⁊ ostendentes
ei vestes q̄s faciebat illis dorcas. vt opi-
bus misericordie ip̄az opam dedisse ostē-
derent. ⁊ sic petrū ad cōpassionē cōmoue-
rent. Tūc petrus omnes eiecit non tanq̄
pperam aliquid factur⁹. qd̄ veller alios
latere. vt hi qui magicis artibus vel con-
silio demonū aliquid machinant. s; ma-
gistrū suū volens imitari. qui filiā archi-
sinagogi suscitatur⁹. omnes de domo eie-
cit. paucis exceptis. Vel forte quia non
nulli erant visione miraculi indigni. eie-
ctis omnib⁹ foris. facta genuflexione ora-
uit. ⁊ conuersus ad corpus ait. Thabita
surge. Et illa aperuit oculos. ⁊ viso petro
reledit. ⁊ dans illi manū. erexit eam. ⁊ cō-
uocatis qui erierant. reddidit eis eam vi-
uam. Et notum factū est miraculū p̄ vni-
uersam ioppen. ⁊ multi crediderunt in de-
um. Et mortuus est petrus in ioppē mul-
tis diebus apud simonē coriariū vel cu-
riariū. vel a corio. vel curia. q; forte curia-
lis erat. ideo dictus curiarius. vel q; pa-
rabat coria. ideo dictus est coriarius.

De cōuersione cornelij. C. L.

Utraū quidam
erat in cesarea nomine cornelij.
centurio cohortis que dicebat italica. q; 2
missus fuerat a roma ciuitate q̄ est in ita-
lia. q; romani impatores mittebāt mili-
tes suos p̄ ciuitates. ad custodiēdas mu-
nitiones. Et hic erat religiosus ⁊ timens
deum. religiosus supra gradum timoris.

habens ita gradum religionis. id est pie-
tatis quia in graduāli ascensu donoz spi-
ritus sancti. gradus pietatis est supra gra-
dum timoris. In quantum ergo religio-
sus supra gradum timoris. in tantum ti-
mens deum infra gradum religionis. vt
nomine religionis intelligas spiritū pie-
tatis. Erat inquam religiosus cum omni
familia sua que religiosa erat ⁊ timorata
faciens elemosinas multas plebi non ac-
ceptoz psonarū. Iste cum esset quasi ho-
ra nona diei vidit in visu manifeste. id ē
manifesta visione nō p̄ somniū vel in ex-
tasi angelum dei introeuntem ad se. ⁊ di-
centem sibi. Corneli. At ille intues in eū
timore corrept⁹ dixit. Quis es dñe? Ad-
quem angelus. Orationes tue ⁊ elemo-
sine tue ascenderunt in memoriam in cō-
spectu dei. Et nunc mitte viros in ioppen
⁊ accersi simonem quendam qui cogno-
minatur petrus. Iste hospitatur apud si-
monem quendam coriariū. cuius dom⁹
est iuxta mare tyrrenum. quia ioppen ci-
uitas terre promissionis erat mari tyrrē-
no proxima ⁊ in ipsius orientali litore si-
ta. ⁊ ex pre litoris sita erat domus simo-
nis coriarij hospitis petri. Iste inquit di-
cet tibi quid te oporteat facere. Ecce cor-
nelio dictum est ab angelo. Exaudite sūt
orationes tue. Unde constat eum tunc fi-
dem habuisse. quia in hoc consonant san-
cti. q; merito fidei venit ad opa. nō ecō-
uerso. Non dum tamen credebat xpm̄ in-
carnatum. quia de tempe incarnationis
incertus erat. ignorans an iam incarna-
tus. an adhuc incarnandus. Non tamen
suberat falsitas fidei eius. quia cū fidē in-
carnationis haberet. salua fide poterat esse
in ambiguo. an iam venisset. an adhuc in
carne ventur⁹ esset. Quia nōnullos san-
ctoz patrum latuit xpm̄ natū esse postq̄
natus est. vt simonē vsq; ad quadragēsi-
mum natiuitatis eius diem. Non tamē
putandum est eos fidem incarnationis
nō habuisse. quia tēpus nō est de articulo

fidei. imo cum nondū esset eis p̄dicatum
vel inspiratum q̄ iam natus esset. salua
fide licuit eis esse in ambiguo. an iam na-
tus esset. an adhuc nasciturus. Cū discer-
sisset angelus a cornelio vocauit duos do-
mesticos suos. ⁊ militē metuetem dñm.
qđ de domesticis nō est dictum. quia con-
stabat familiam eius religiosam esse ⁊ ti-
moratam. Quibus cum narrasset singu-
la. misit illos in ioppen.

De visione petri. C.LL.

Quarta autē die
iter facientibus illis ⁊ appropin-
quantibus ciuitati ioppe. vel apparentibus
scđm aliā lēam. vt iam possent videre de
hospicio petri. scz de domo simonis coria-
rij. ascendit petrus in supius cenaculū ho-
spicij sui circa horam sextam vt in secreto
oraret. ⁊ post orationem comederet. qz tē-
pus erat comedendi. ⁊ ip̄e pariebat esuri-
em. Et parantibus prandium ministris.
cum ip̄e esset in oratione. cecidit super eum
extasis. quia dño opante passus est alie-
nationem mentis. ita vt nō videretur sen-
sibus humanis. Et in huiusmodi extasi
vidit celum apertū. id est aerem. ⁊ de ae-
re aperto descendens vas quoddam. vel
linteū magnū de celo submitti in terrā.
quattuor linteis vel litijs vel inijtjs. q̄
lēa verior est. Dicuntur autē iniitje funicu-
li molles quibus circumligantur pueri i
cunalib⁹. facti de stuppea materia. vel de
serico ad opus nobilium. Videbatur ḡ
ei vas illud quasi linteū quattuor ini-
tjs quattuor cornibus alligatis. in aere
appensum. ⁊ ita dimitti in terram. ⁊ in eo
esse omnia genera animalium. quadrupe-
dia. serpētia terre. Et cum esuriret. facta
est vox ad eū dicens. Surge petre macta
⁊ manduca. Ac si diceretur ei in spiritu.
Transi ad gentes. ⁊ occide in eis vicia. ⁊
sicecclesie incorpa. Absit inquit dñe. qz
nunq̄ manducaui cōmune ⁊ immundū.
Et est ideo ma hēbreoz reputantiū cibos

immundos. quibus cōmuniter vtebant̄
gentes. vnde vocabant cōmunes q̄si im-
mundos. Abhorruit ergo petrus qđ dictū
est ei manduca. quia ostensa ei fuerant q̄-
drupedia. ⁊ serpētia scđm legem immū-
da. quia graue videbatur ei vti cibus i le-
ge prohibitis. ⁊ maxime timebat reprehensio-
nem iudeoz si vteretur cibus gentiliū.
Et ideo cum ita cuncta abhorreret. facta
est vox secundo ad eum dicens. Qđ de
purificauit cōmune ne dixeris. Quod cō-
stat ei spiritaliter dictum fuisse de geni-
bus. iam in dei p̄scentia p̄ fidem purifi-
catis. De quarum purificatione instruxe-
rat petrum vox prima facta ad eū dicēs.
occide ⁊ manduca. Cum autē ostensa fu-
issent ei serpētia terre. constat ea non fu-
isse a deo purificata. nec alicui siue iudeo
siue gentili ad comedendū munda. Hoc
aut factum est ei ter. scilicet vas semel ite-
rato ⁊ tercio in terram dimissū. ⁊ vox ter-
audita est p̄ cōmendanda veritate visio-
nis. Nam vt dicit ambrosius. In cate-
cismo fit trina interrogatio scz credis in
deum. abrenuncias sathane. vis baptiza-
ri. Similiter trina vinctio. in fronte. i sca-
pulis. in pectore. In baptismo quoqz fit
trina immersio. Post trinam vasis ostē-
sionem. receptum est vas in celū. Et dū
intra se cogitaret petrus. quid sibi vellet
hec visio. Ecce tres viri qui missi fuerant
a cornelio. inquirentes domum simonis
coriarj steterunt ad ostium. querentes. si
simon qui agnominaf̄ petrus illic haberet
hospiciū. Et cogitāte petro de visione. vi-
xit ei spūs sanctus. Ecce tres viri querūt te
Causaz tñ cur eum quererēt ei subicit.
quam ip̄e postea ab eis didicit. Quia ad
cōseruandā humilitatē aliquando p̄p̄-
tē spūs ex p̄te animū tangit. ⁊ ex p̄te non
tangit. Surge inquit ⁊ descende. ⁊ vade
cū eis nihil hesitans. quia ego misi illos.
Descendens autē petrus ad eos dixit. Ec-
ce ego sum quem queritis. que causa est p̄
qua venistis. Ad quem illi. Corneli⁹ cen-

Actuū apostolorū

turio vir religiosus ac timēs deum. et re-
simoniū habens ab vniuersa gente iude-
orum. responsum accepit a spiritu sancto
vt accessiret te in domū suā et audiret ver-
ba a te. Et introduxit eos in hospitiū suū.
et fuerūt cum eo nocte illa. Sequenti autē
die pfectus est cū illis et quibusdā fratri-
bus qui eū comitari sunt a ioppe vt ei te-
stes essent. **Ad** petrus venit
ad corneliū vocatus. C.LII.

Altera autē die
secūda ab egressu te ioppe intro-
iuit cesaream. Cornelius vero expectabat
illos conuocatis cognatis suis et amicis
necessarijs. Amici necessarij dicunt. qui
nō deserūt hominē in articulo necessitatis.
Et cū introisset petrus obuius occurrit ei
cornelius. et prostratus ad pedes eius ado-
rauit eū. ipso gestu corporis exprimens de-
uotionem mentis. Petrus vero leuauit eū
dicens. Surge ergo. quia ego homo sum
vt tu. Et cū multi adessent cognati. scz et
amici cōuocati. locutus est eis petrus di-
cēs. Vos scitis qm̄ abominabile sit viro
iudeo accedere ad alienigenā. Sed ostē-
dit mihi deus nullū hominē immundū
esse. ppter qd̄ sine dubitatione veni ac-
cessisti me. Ad quē cornelius. A nudius
quarta die orabā hora nona in domo mea.
Ac si diceret. Quarta die ab hac hora se-
cundū inuolutionē dierū. Prima enim
die vidit angelū et misit nūcios. secunda
venerūt nūcij in ioppen. tertia pfectus ē
petrus cū eis. et illa nocte remanserūt in
via. quarta venerunt cesaream. et ecce vir
stetit ante me in veste candida. et ait. Cor-
neli exaudita est oratio tua. et elemosine
tue a deo accepte. mitte in ioppen. et accer-
si simonē qui cognominat̄ petrus. et statim
misi ad te. et tu bene fecisti veniēdo. Nūc
ergo omnes nos assumo in cōspectu tuo.
prompti obedire tibi in omnibz quecūqz
precepta sunt tibi a domino. Tunc pe-

trus aperiens os suū dixit. Nūc in ve-
ritate comperi quomā nō est psonarū ac-
ceptor deus. nec discernit inter iudeos et
gentes. sed in omni gente qui timet deū
et operatur iusticiam acceptus est illi. Vos
scitis qd̄ iohannes p̄dicauit iesum a naza-
reth. scitis etiam qd̄ factū est verbū id est
p̄dicatio euangelij p̄ vniuersā iudeaz.
incipiens a baptismo iohannis quo bap-
tizatus est iesus. postea psequens quomo-
do vixit eum deus spiritu sancto et vir-
tute. qua p̄transiit benefaciendo et sanan-
do omnes a diabolo oppressos. Et nos te-
stes sumus omnium que fecit in rege iude-
orum. et qd̄ eum suspenderunt in ligno. et
tertia die suscitatus a deo. Cuius nos te-
stes sumus qui manducauimus et bibe-
mus cū illo postqz resurrexit a mortuis.
quibus p̄cepit p̄dicare populo et testifica-
ri quia ipse est qui cōstitutus est a deo pa-
tre iudex viuorū et mortuorū. quia pater de-
dit illi omne iudiciū. Nec nos solum sed
etiā omnes p̄phete illi testimonium phi-
bent. qz omnes p̄ nomen eius remissionē
peccatorū accipiūt qui credunt in eum.

Ad baptizauit corneliū et eos qui cū
eo erant. C.LIII.

Ad huc loquente
petro verba hec cecidit spiritus
sanctus. et descendit repente sup omnes qui
audiebant verbum. Vtrū autē in igneis
linguis vel in alia specie visibili descēde-
rit. incertū est. Et obstupuerūt qui erant
cum petro fideles de circūsiōne quia etiā
in nationes id est in gentiles grā spiritus
sancti effusa est. Audiebant em̄ eos loquē-
tes linguis et magnificantes deū. Tūc re-
spondit petrus. Nūquid aquā quis phi-
bere potest vt non baptizentur hī qui spi-
ritum sanctum acceperūt sicut et nos. qd̄
maius est qz baptizari. Et iussit eos bap-
tizari in nomine christi. subiciens formā
baptismi a domino traditam. p̄ dilatio-
ne nominis christi. In quo nomine intel-
s iij

ligitur ipse qui unctus. et pater a quo unctus. et spiritus sanctus quo unctus est. **T**unc rogauerunt eum. Et mansit rogatus cum eis aliquot diebus. in quibus primo crederet versus fuisse cibus gentiliu. **E**nt postea redargutus est. Dilatatiusque est vbiq; et dilatatus vsq; ad fratres qui erant in iudea. quod gentes receperant verbum dei. **E**t hic fuit primus transitus particularis apostolorum ad gentes in quo conuersus est cornelius cum familia sua. **Q**uod redargutus est petrus a christianis. C. LIII.

Quoniam autem ascenderit petrus hierosolimam. discipulabat aduersus eum fideles de circuncisione dicentes. Quare introisti ad viros preputium habentes. et manducaisti cum illis. quasi diceret. In duobus contra legem fecisti. quod introisti ad eos. et quia cibus eorum comesus es. **T**unc incipiens petrus exposuit eis per ordinem ostendam a deo sibi visionem. et quod apparuerat angelus cornelio. Et in tota persecutione non addidit nisi unum verbum quod dictum est cornelio. **V**itae et accersi simonem qui cognominatur petrus. vbi addidit. qui loquetur tibi verba in quibus saluus eris tu et vniuersa domus tua. **E**t ex eo quod statim subdidit. cecidit spiritus sanctus super eos sic et super nos ab initio. **P**resumimus quod super corneliu et familia sua descenderit spiritus sanctus in linguis igneis sicut descenderat super apostolos die penthecostes. **E**t tunc inquit recordatur sum verbi domini quod nobis dixit. **I**ohannes quidem baptizauit aqua. vos autem baptizabimini spiritu sancto. **V**ides hoc impletum in cornelio et in familia sua. **A**udita petri excusatione multipliciter desisterunt ab increpatione eius. et gratias egerunt saluatori. et ita impleta est prophetia iob. **A**b aqui lone veniet aurum. et ad deum formidolosa laudatio. **I**d est. per congelationem infidelitatis gentiles sunt comparabiles aqualoni qui in tenebris erant. id est in cecitate animi percipient lucem fidei. quarum illu-

minatione dirigitur ad deum formidolosa laudatio. quod pro inopinata et repentina gentium conversione. fideles de iudea timores glorificauerunt deum.

De continuatione historie. C. LV.

Nunc redit historia ad ordinem suum. **Q**uod enim interfectum est de philippo petro et iohanne et paulo. postquam supra dictum est. igitur qui dispersi erant praesentibus euangelizantes verbum dei. quasi incidens fuit. **P**rosequitur ergo in hunc modum. **E**t illi qui dispersi erant a tribulatione que incepit a morte stephani pambulauerunt vsq; ad phenicem puincia syrie occidentalis et ciprum. nemini loquentes verbum nisi solis iudeis. **E**rat autem quidam cum eis de cipro et cyrene. **Q**ui cum introissent antiochia loquebantur ad grecos. annunciantes dominum iesum. **E**rat manna domini cum eis. **E**t multus numerus creditum conuersus est ad dominum. **S**uper hunc locum dicit beda. quod post reuelationem sindonis cepit ecclesia crescere. **U**nde conicij quod speciem sindonis vel linthei vidit petrus in visione. cum alibi dicitur vas. alibi discus. **D**elatum est ad aures ecclesie que erat hierosolimis de conversione antiochenorum. et volentes plene certificari. miserunt barnabanum in antiochia. **Q**ui cum venisset et videret gratiam domini. gauisus est et exhortatus omnes. ut in proposito cordis manerent in domino. qui erat vir bonus. plenus spiritu sancto et fide. **E**t dicit super hunc locum rabanus. barnabanus ideo multipliciter commendatum. ne putetur per indignitatem suam amisisse apostolatatum. **E**t erat rabanus in ea opinione secundum quam dicitur. barnabas ille super quem pieta est fors cum mathia. postea tamen cum paulo in apostolatatum electus est. **N**os aliam sequimur historiam. **V**ides autem barnabas quod non sufficeret ad erudiendam tantam multitudinem. venit tharsum. ut quereretur saulus. et inuentum perduxit antiochiam. et per annum conuersati sunt ibi et docuerunt turbam multam. **E**t tunc

Actuū apostolorum.

primo seq̄ces christiane religionis a christo capite denominati sūt christiani. qui prius dicebantur discipuli. et fuit institutio gentiliū satis elegans. Cūsum est enī incongruū et indecēs genti libo ad fidē cōuerſis. sequaces christiane religionis cōmuni nomine cenſeri. Sed potius denominandos esse a nomine magistri. sicut i sectis phariseorū sequaces denominabantur a nominib⁹ magistrorū. ut ab epicuro epicurei. In his autē dieb⁹ supuenerunt pphete a hierosolimis antiochia. Et surgens ex eis vnus noīe agabus. pphetauit p̄ spiritū sanctū famē futurā in vniuerso orbe terrarū. et maxime in iudea q̄ facta est sub claudio sc̄z quarto anno claudij.

De collecta paupibus facta. C.LVI

Unc proposuerūt discipuli facere collectam. ut daret vnusquisq; p̄ modulo sue facultatis. et mitteret aliquid paupibus qui erant in hierusalē. qui venditis omnib⁹ posuerant p̄cia ad pedes apostolorū ut p̄miserent eos cōtra famē. Et tūc primū facta ē collecta in vsus paupum quemissa est p̄ barnaban et paulū in hierusalē.

De morte iacobi maioris. C.LVII.

Et tempore misit herodes rex manus ut affligeret quosdā de ecclesia. Occidit autē iacobū fratrem iohannis gladio. Et autē intelligat locus iste de quo sc̄z herode sit accipiendū. expedit ad tēpus p̄mittere historiā actuū apostolorū. et p̄sequi historiā romanorū impatorū. Nō est putandum hūc fuisse herodē tetrarchā qui cognominat⁹ est antipas. sed herodē agrippā. ille enim nō fuit rex. s̄z tetrarcha. ille sc̄z fili⁹ magni herodis qui p̄sensit pilato de nece dñi. qui remisit eū ad pilatū indutū veste alba. qui iam deportatus fuerat in exiliū in viennā. et ibi mortuus est. Pilatus ergo mortuus iam erat. qui ut a principio bu-

ius historie pretaratum est. anno. xxx. imperij tiberij cesaris erat p̄curator iudee. vitellio p̄sidente sirie. et accusatus est i multris apud tiberiū. Accusatus est a iudeis de violenta innocentū interfectione. Accusatus est etiā q̄ iudeis reclamantib⁹ ponebat imagines gentiliū in tēplo. Accusatus est etiā quia pecuniā repositā in corbonan redegerat in vsus suos. inde factus aqueductū in domū suam. Et p̄ his omnibus deportatus est in exiliū lugdunū vnde oriundus erat. ut ibi in opprobrium generis sui moreret. Et quia multis fuerat archa i qua reponebant donaria regum vel principū. corban in quo reponebant donaria sacerdotū ad reficienda facta tecta tēpli. Gazophilaciū in quo reponebant donaria transeuntium.

Quis fuerit substitutus procurator pilato. C.LVIII.

Mortuo pilato substituit vitellius fratrem suū p̄curatorem iudee. Et volēs placere iudeis satisfecit voluntati eorū in quibusdam sc̄z de amotione caiph̄. et promotione filij anne. q̄ ad petitionē eorū amouit caiphan a sacerdotio. et substituit filij anne qui iam mortuus erat. reddi dicit ei stolā suā illā solennē et antiquam quā debebat habere sacerdos in potestate sua. ut ea vteret in festiuis dieb⁹. Pilatus vero trāstulerat eam in domū suā. et cū in festiuis dieb⁹ necessaria erat sacerdoti. nō poterat eā habere nisi p̄cio p̄cedere. Tempe tiberij mortuus est philippus tetrarcha ituree et traconindis regionis. frater herodis tetrarche. mortuus est etiā lysanias tetrarcha abiline. Et ita vacabant due tetrarchie. aspirauitq; herodes agrippa ad alteram earum.

De proposito herodis agrippe. C.LIX.

Erat autē herodes agrippa vir magnanimus et

bellicosus sed pauperimus. nepos herodis tetrarche. et frater uxoris eius herodia dis. Fuit enim filius aristoboli filij magni herodis. et ipsa filia eiusdem. Disposuit ergo venire romam. si forte posset impetrare a tyberio alteram tetrarchiam vacantem. Cumque venisset romam. videns eum tyberius militem strenuissimum retinuit eum secum. fecitque adherere filio suo druso. cum iam in vita sua contradiderat impium. Nec est iste drusus ille qui dormit moguntie. Erat autem herodes agrippa vir magne libertatis. et ut sibi conciliaret animos romanorum multa expendebat. et multis debitis se obligauerat. et ut tradit iosephus. non fuit homo in quo mutabilitas fortune adeo posset deprebendi. Primo in hoc male ei conigit. quia mortuus est drusus filius tyberij. de cuius morte adeo inconsolabiliter doluit tyberius. ut omnes a presentia sua amoueret qui familiariter adhaerant druso. ne reducerent ei ad memoriam mortem eius. Et compulsus est herodes agrippa redire in indeam. et desperans pro nimia paupertate intrauit turrim ut ibi afficeret se fame. et ita moreretur. Quod significauit uxor sua sorori eius herodiadi uxori herodis tetrarche. que supplicauit viro suo ut reuocaret eum a turri et daret ei necessaria. Et acquieuit ei et statuit eum in tiberiade. et ibi assignauit ei domum. et dedit ei necessaria vite. Et quadam die cum esset herodes tetrarcha in tiberiade. et repularetur. factus hilarior solito quia incaluerat mero. improperauit ei beneficia sua. que contulerat ei. scilicet quod liberauerat eum a peste famis. Et doluit inde agrippa ultra modum. et disposuit iterum redire ad tiberium. si forte inueniret animum eius immutatum. Et in reditu eius inuenit eum tiberius. et honorifice receptus est ab eo. et venit cum eo romam. Et cum haberet tiberius duos nepotes alterum de filio druso. id est tiberium. et alterum de fratre germanico. scilicet gaium. volebat sibi substituere filium filij quod magis dilige-

bat eum. **De causa inuidie tiberij et herodis agrippe. C.LX.**

Herodes autem agrippa magis diligebat gaium. et familiarius adhaerebat ei. unde sibi suscitauit indignationem tiberij latentem. quod nondum ei indicabat. sed latens odium in corde reseruabat. Quadam autem die cum sederet agrippa in curru suo cum gaius leuatis manibus in celum dicebat. Trinam viderem mortem impotenti senis. et totum minimum totius orbis. qui idoneus es imperare vniuerso orbi. Hoc audiuit quispiam. scilicet auriga ipsius agrippe. qui post aliquot dies cum damno rerum agrippe ausugiens. captus est et vinculatus. Et dum traheretur ad carcerem petijt duci ad imperatorem dicens. quia in aure loqueretur ei. quod esset ad eius utilitatem. Et presentatus est imperatori. et dixit ei consulto. quod se optauerat agrippa mortem eius et dominium gaij. Tiberius autem non multum curabat verba vinculatorum. et detrusus est ille in carcerem. Et cum sepe instaret agrippa ut iudicaretur et occideretur. respondit tiberius. Frater sufficit tibi quod vinculatus est. et ita differrebat. Quia ut refert iosephus. in omnibus negocijs suis morosus erat. Unde cum staret procuratores in puincijs. vix aut nunquam mutabat eos. Et cum sepius questum esset ab eo. quare se non mutaret procuratores. respondit. se in hoc parere plebecule. Scientes enim procuratores se ad modicum habere percuracionem. emungunt usque ad sanguinem. et tanto dominantur grauius quanto breuius. et qui recetes supueniunt. dissipant quicquid inueniunt. Non ostendit eis exemplo cuiusdam vulnerati. qui cum iaceret in via. et non amoueret multitudinem muscarum a vulnere. supueniens alter putauit. quod hoc obmitteret ex imbecillitate. et abegit muscas que operauerant vulnere. Ad quem ille. Male fecisti mihi. quod musce quas amouisti iam plene erant sanguine

Actuū apostolorum.

et parcius molestabant me. que autem recen-
tes supuenient. acrius pungent me. Sic
et procuratores vel officiales recenter sub-
stituti acrius deserviunt in subditos.

In quo herodes offendit tyberium. Ca-
pitulum. LXI.

Quamquandā die

more solito incitaret agrippa ty-
berium ut traheret auriga suus de carcere.
respondit tyberius ad ipsum. ei non expedire
cum in presentia ipsius velleret eum vinculari
accusare. Et cum in nullo sibi conscius esset
agrippa. testatus est se velle ut extraheret
et accusaret eum. Eductus ille de carcere. au-
guit eum de crimine lese maiestatis. quod ora-
uerat mortē imperatoris. Tūc ait tyberius
carcerario. Liga hunc. Intellexit carcera-
rius hoc preceptum esse de eo qui educitur fue-
rat. et ligatum retrulit in carcerem. Quadam
autem die dum ambularet tyberius in ipodro-
mio. id est in circo equorum. et teneret agrip-
pam per manum. vocato carcerario dixit ei.

Liga hunc. Et miratus est ille et vniuersi quod
preperet agrippam ligari. cum purpuratus in-
cederet. et quia erat de regio semine. Cum
autem duceret agrippa ad carcerem. patiebat
suum intolerabilem. quod splendide comede-
rat. et forte occurrit ei portitor aque. et de-
dit ei bibere. Et postquam refocillatus est per-
misit ei. quod in primo remuneraret eum in
regno gaio. confidens quod in primo gaius
esset regnaturus. et positus est in carcerem.

Quandā die dum staret innixus arbori cuius
frondibus infidebat bubo. accessit ad eum
vnus de conceptiuus. et locutus est ei. No-
li inquit estimare quod adulando loquar tibi.
cum sis concaptiuus meus. Volo enim in-
dicare tibi quod indicauerit mihi deus. Erat
autem pitius in augurijs. Cito inquit libera-
beris a carcere. et in tantum sublimaberis. ut
eniam inuideant tibi omnes amici tui. et
in hac prosperitate morieris. relinquens bo-
na tua filijs tuis. Quācito autem huius ge-
neris alites videris amplius super te. scito

quia quinta die morieris.

Quo liberatus est herodes in morte
tyberij. C. LXII.

Quam autem esset

herodes in carcere. deferebat ei
honorē dñs carceris. sciens esse virum no-
bilem et familiarē gaio. et sustinebat tanquam
ignorans multas comoditates sibi fieri in
carcere ab amicis suis. et fuit in carcere per
sex menses. Postea cum esset tyberius apud
campas cepit infirmari infirmitate qua
postea mortuus est. Et si in cronicijs ali-
bi legatur mortuus. non est curandum vbi mor-
tuus sit. Vidēs autem se moriturum. conuoca-
tis nobilibus imperij sui et duobus ne-
potibus gaio et tyberio. statuit ut in crasti-
no substitueret sibi successorē. Sed prius
voluit consulere mentē deorum. et orauit de-
os suos ut intimarent ei quē nepotum suo-
rum vellent ei substitui in impio. Et sta-
tuit apud se. ut illum qui prius veniret ad
eum in crastino constitueret imperatorē. ut ita
quali per sortē eligeret. et tū significauit ty-
berio ut prior veniret. Qui mane noluit
venire nisi prius. Et cum mitteret tyberius
nuncios ad nepotes suos. non inueniunt
nisi gaium. Et venit gaius prior ad tybe-
rium. Quē videns tyberius fleuit amare.
dolēs quod alter non venerat quē volebat sub-
stitui. quod tenerius eum diligebat. sed dissi-
mulabat. Et locutus est ad eum tyberius. Fi-
li tu succedes mihi in impio quod potius de-
bebat tyberio. quasi iure hereditario. tanquam
filio filij. sed ego video te vtilem impio et
nouum mentes deorum. Caue ergo ne molestes
eum. sed semper habeas eum tanquam fratrem.
Satage ut negocia impij sapienter dispo-
nas et exequias funeris mei imperiali ho-
nore perficias. Et conuocatis nobilibus.
denunciavit eum imperatorem. et mortuus
est. Et statim aliquantulum insonuit fa-
ma in ciuitate romana de morte tyberij.
et venit quidam hebreus amicus herodis
agrippe ad carcerem. et hebraice dixit ei.

Mortuus est leo. Et cepit agrippa mirabiliter granulari. adeo ut quereretur ab eo dominus carceris que esset causa tante exultationis. Et confessus est. quia ille significauerat ei hebraice mortem tiberij. Et statim dominus carceris liberauit eum. et statuit sibi collateralam in mensa. In crastino insonuerunt alij rumores. scilicet quod tiberius conualuerat. et tertia die roma venturus erat. Tunc arguit eum dominus carceris quia deceperat eum. timens ne in caput eius redundaret quod liberauit eum. et mirabiliter verberauit eum et retrusit eum in carcerem. Postea increpauerunt certi rumores de morte tiberij et substitutione gaj. Et venit gaius roma et sepeliuit tiberium honorifice. et ipsa die voluit liberare agrippam. sed dissuasum est ei. ne videretur facta tiberij subito in irritum velle reuocare. Postea per aliquot dies liberauit eum et sublimauit eum. Dedit enim ei duas tetrarchias scilicet tetrarchiam philippi. qui erat tetrarcha ituree et traconitidis regionis. et tetrarchiam lisanie qui erat tetrarcha abiline. et imposuit ei diadema. et sublimatum in regem remisit in iudeam. et inuiderunt ei omnes propinqui eius. etiam soror eius herodias. que miserata fuit infelici. modo inuidit felici. precipue quia habebat nomen regis. quia vir suus erat maior nati filius magni herodis. et nunquam meruit rex appellari sed tetrarcha. Persuadebat itaque viro suo de die in diem ut iret roma. et sateret omnibus modis. ut sibi compararet nomen regis. At ille malebat esse in ocio. quia opulentus erat. unde sepe vxor exasperata dicebat. Mercator opes tue. quia magis diligis opes quam honores. Tandem victus instantia vxoris. iuit ad gaium cum magno apparatu. et ipsa cum eo. et inuenerunt gaium babilonis. Herodes agrippa qui presenserat quod non pro bono suo essent. disposuit ire post eos. sed promisit nuncium quendam familiaritatem suam et amicissimum gaj. per quem direxit epistolam gajo in qua continebatur.

quia herodes tetrarcha etiam viuente tiberio firmavit amicitiam cum rege partorum. ut esset rebellis romano impio. et in argumentum huius rei significauit ei. quod in ciuitatibus suis habebat arma que sufficerent septuaginta milibus armatorum.

Quod gaius mandauit statuam suam erigi in templo. CLXIII.

Quinque venisset herodes tetrarcha et herodias vxor sua ad gaium et satis honorifice accepisset eos. superuenit nuncius herodis agrippe. et porrexit epistolam gajo ex parte herodis agrippe. Perlecta epistola. gaius quasi aliquid unde recipiens cepit inquirere de statu herodis tetrarche. et inter cetera quesuit ab eo. vtrum in ciuitatibus suis tanta copia esset armorum. quantum ipse audierat. et non negauit. Et tunc credens gaius verum esse quod significauerat ei herodes agrippa. relegauit eum in exilium. vxori autem sue quia erat soror herodis agrippe quem maxime diligebat. dedit libertatem redeundi. ut haberet terram suam. Ipsa autem comitata est virum in exilio dicens. quia non dimitteret eum in aduersis. cui communicauerat in prosperis. et deportati sunt in exilium ludunum. vbi postea miserabiliter mortui sunt. Et dedit gaius galileam quam habuerat herodes tetrarcha herodi agrippe. et ita habuit tres tetrarchias. Fuit autem gaius in initio impij sui per biennium satis mansuetus. postea euauit cor eius in elationem. et in tantam prorupit vefaniam. ut ab vniuersis hominibus imperij sui vellet coli tanquam deus. et dicebat se fratrem esse iouis. Unde etiam filiam vnicam quam habuit ponebat inter genua iouis. ut ita quasi communis vtrique videretur. postquam egressa fuerat de genibus iouis. Visit ergo imaginem suam per vniuersum impium suum. ut omnes adorarent eum. et sic fecerunt omnes exceptis iudeis. Quam cum in alexandria ciuitate orta esset

seditio inter iudeos et gentiles. et venisset
 utraque pars ante gaium. ut discuteret con-
 trouersia. inter ceteras allegaciones quas
 habuerunt gentiles contra iudeos. obiece-
 runt eis. quia datus suus quem communiter om-
 nes gentiles receperant. ipsi ignorabant. quod
 imaginem gaj nolabant adorare. Et tunc
 primo sciuit gaius. quia iudei non adora-
 bant imaginem suam. Significauit autem pe-
 tronio psidi sirię. ut statuam suam poneret
 in templo in hierusalē ut facilius recipe-
 rent eam in circūstantibus ciuitatibus. Quod
 si forte iudei reclamarent. collectis roma-
 nis legionibus intraret iudeam. et nemini
 preceret manus eius. Collecto ergo exerci-
 tu intrauit petronius iudeam. et uenerunt ad
 eum iudei de hierusalē cum amicis herodis
 agrippe. qui erant precordiales gajo. et sup-
 plicauerunt ei. ne ad hoc eos hortaretur. quod
 prius permitterent se occidi. et parabant
 iugulos. Dicebant etiam quod nunquam ampli-
 us colerent terram. ut sic inedia afflicti morerentur.
 Et respondit petronius. non de consilio
 suo hoc precessisse. sed non audebat resistere
 mandato imperatoris. Videns tamen quod gra-
 uem iacturam incurreret gaius. si amitte-
 ret tributa totius iudee. promisit quod oppo-
 neret se gajo pro eis. et misit epistolam suam
 gajo pro uiris honoratos. ut desisteret ab
 hoc mandato. Qui cum uenissent ad gaium
 non ausi sunt presentare se conspectui eius. sed
 accesserunt ad herodem agrippam ut subueni-
 ret iudeis. quia una de tetrarchis suis
 scilicet galilea in iudea erat. **¶ De morte
 Gaj imperatoris. CLXIII.**

¶ Tunc herodes
 uenit ad gaium in crastino. ut
 comederet cum eo. Et cum in crastino esset in
 conuiuio. ammiratus est delicias conuiuij.
 Et cepit memorari gaius quanta fuerat
 passus pro herodes. scilicet vincula tiberij. et
 alia multa. et precepit ut pereret quicquid
 uellet. At ille respondit ei. sufficere sibi gratiam
 suam. Et cum ille instaret ut aliquid pete-

ret. petijt ne poneret statuam suam in tem-
 plo in hierusalē. Et iratus est gajus. ta-
 men considerauit animositate agrippe. quod
 noluit opes vel honores querere. et acqui-
 euit ei. et scripsit petronio in hunc modum.
**¶ Si nodus posita est statua in templo. non
 est necesse ut ponatur. Et sic non est posita
 eius statua in templo. Postea resipiscens
 gaius rescripsit petronio in hunc modum.**
 Quia contempsisti mandatum imperatoris.
 et potius dilexisti munera iudeorum. elige ti-
 bi genitricem mortis quod uis. ut discant omnes
 non esse tutum obuiare mandato imperatoris
 Sed deo procurante ita factum est. ut prius
 audiret famam mortis eius. quam uideret nu-
 cios huius legationis. Cum enim esset ro-
 me. et rediret a ludis circensibus. consilio
 senatorum interfectus est a duobus. et orta est
 in ciuitate dissensio inter curiam et milites
 et populum. Curia dicebantur senatores et
 uiri consulares. id est qui de genere con-
 sulum. vel digni ut fierent consules. Quia
 ergo uiderant senatores se uisum imperato-
 ris. et incomoda que inde congerant rei
 publice. uoluerunt penitus extirpare impe-
 rium imperatoris ab urbe. et uoluerunt eam re-
 digere ad antiquum statum. in quo erat ante
 iulium cesarem. ut esset regimen ciuitatis in
 arbitrio consulum et senatorum. Contra mili-
 tes et populum timentes auariciam senatorum
 et amantes donatiua imperatorum. consti-
 tuerunt imperatorem claudium auunculum
 gajus. uirum mansuetum et piuum.

¶ De eodem. CLXV.

¶ Tunc uenit he-
 rodes agrippa ad senatores. du-
 cēs secum de nobiliores in curia. simu-
 lans se fauere parti eorum. cum haberet eos
 erosos propter mortem gajus. Consuluit er-
 go eis. ut significaret claudio ne moueret
 scisma in ciuitate. sed desisteret ab hoc in-
 cepto. Et senatores rogauerunt herodem
 ut pergeret cum eis ad claudium. Et con-
 fessus est se libenter fungi hac legatione

Et missus est ad claudium cum alijs. et eis audientibus dixit ei quod dixerat coram senatoribus. quod vellet claudius desistere ab incepto. In aurea autem dixit claudio ut non desisteret ab incepto. quia ipse satageret ut maior pars nobilium faueret parti eius. Et renunciauit senatoribus quod nollet claudius desistere ab incepto. et cepit eis persuadere ne contrairent. quia non possent impedire. Et allexit quosdam et tandem omnes. et ita sine contradictione factus est claudius imperator. Et persuasione herodis agrippe omnes occisi sunt qui consenserant in mortem galii. Et petijt ab eo herodes agrippa ut decretum galii de statua sua adoranda reuocaret in irritum. quia impius erat. Et acquieuit ei et precepit ei. ut epistole reuocationis per singulas ciuitates iudee ponerent in loco eminenti. ut viderentur ab omnibus.

Quomodo occiso iacobo voluit apprehendere petrum. C.LXVI.

Protheas voluit herodes accipere licentiam a claudio et redire ad patria. et tunc claudius dedit ei quartam tetrarchiam. scilicet iudeam. et sublimatus est rediens ad patria. Et venit primo in iudeam. et honorifice susceptus est a iudeis quia in multis iuuerat eos. Et cum prope essent dies azimorum venit in hierusalem ante diem festum ut purificaret. et mundus interesset diei festo. Et ante dies azimorum occidit iacobum fratrem iohannis. postea in diebus azimorum videns quia placeret iudeis. apposuit ut apprehenderet et petrum. De iacobo autem refert clemens alexandrinus. quia cum detrusus esset in carcerem. nocte conuertit ad fidem custodem suum. et in crastino confessus est se esse christianum. et cum ambo traherentur ad martirium. dixit iacobo. Pater da mihi remissionem. At ille parum deliberans ait. Dax tibi. Et osculatus est eum et simul ambo capite truncati sunt. Petrus autem apprehensus misit in carcerem. quia in diebus azimorum non licebat aliquem occidere. et proter custodes

carceris tradidit eum custodiendum quatuor quaternionibus militum. volens post pascha producere eum populo. ut ipse populus occideret eum. non ipse herodes ut iacobum. quia magis videbatur eis gloriosum. si ipsi occiderent eum. quia erat princeps apostolorum.

Quomodo liberatus est petrus de manu herodis. C.LXVII.

Quam autem in crastino producturus eum esset herodes populo. ipsa nocte erat petrus dormiens inter duos milites vinculus cathenis duabus. que adhuc rome esse dicuntur. et custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecce angelus astitit. et lumine resplendit in habitaculo carceris. et miraculose factus est. ut solus petrus videret lumine. percussosq; latere petri excitauit eum dicens. Surge velociter. Et statim cecidit cathene de manibus eius. que adhuc rome esse prohibentur. Et dixit angelus ad eum. Precingere et calcia te caligis tuis. Deposuerat enim cingulum propter molestiam carceris. ut circa pedes dimissa. temparet frigoris noctis. In quo datum est exemplum sanctis viris. quod in angustijs licet aliquid laxare de rigore ordinis. Legimus enim apostolos et prophetas duris cingulis versus propter afflictionem carnis. et petrum ad tempus deposuisse cingulum pro molestia carceris. Et fecit petrus iuxta mandatum angeli. et addidit angelus. Circumda tibi vestimentum tuum et sequere me. Et exiens sequebatur eum. et nesciebat. quia verum est quod fiebat per angelum. id est non putabat hoc in rei veritate fieri. sed imaginaria visione ostendi. Unde sequitur. Existimabat se visum videre. et hoc sibi ostensum imaginaria visione. Transientes autem primam custodiam. id est custodes carceris custodie deputatos. et secundam. id est duos quaterniones. Terciam custodiam. id est primum quaternionem cum suis. venerunt ad portam ferream que ducit ad ciuitatem. que putatur fuisse in

Actuū apostolorum.

atrio carceris. Carcer enim habebat attri-
um. et erat i exteriori pte ciuitatis. siue ex-
tra ciuitatem. et vltro aperta est eis. Et ex-
euntes pcesserunt in vicum vnum. et cō-
tinuo discessit angelus ab eo. vt sciret se i
reueritate de carcere eductum. qui puta-
bat sibi hoc imaginarie ostensum. Et tūc
ad se reuersus id est ad mentem suam. qz
fuerat in maximo stupore. dixit. Nūc scio
vere quia misit dñs angelum suū. et erū-
puit me de manu herodis. et de omni ex-
pectatione plebis iudeoz. Et considerās
vbi esset venit ad tomū marie matris io-
hannis qui cognominat marcus nō euā-
gelista. vbi erant multi congregati causa
orationis vt orarent p petro. Et cum pul-
saret petrus ad ianuam. egressa est puel-
la ad vidēdum nomine rode. Et vt cog-
nouit vocem petri. p̄ gaudio non apertuit
ianuaz. sed recurrens nunciauit petrum
stare ad ianuam. Et dixerunt illam insa-
nre. scientes petrū incarceratū esse. Illa
aut affirmabat rem se sic habere. Alij aut
ex eis dicebant. angelus petri est. Sup-
quem locum dicit hieronimus. tantam
dignitatez esse animaz. vt vnaqueqz ab
ortu natiuitatis sue habeat angelū sibi in
custodiam deputatum. Petrus aut pse-
ueranter pulsabat. Et cū apertissent. vi-
derunt eū et obstupuerunt. Et innuit eis
manu vt tacerent. vt sub silentio miracu-
lum viderent vel audirēt. Vel forte ideo.
ne clamore gaudentium aduentus ei⁹ in
ciuitate p̄paleretur. Et narrauit quō edu-
xit eū dñs de carcere. et ait. Nunciate hoc
iacoboz et fratribus. scz iacoboz alpxi epl-
scopo hierosolimoz. quia alter iā fuerat
decollatus ab herode. Et egressus eadez
illa nocte abiit in alium locum timore he-
rodis et iudeozum.

De morte herodis. C.LXVIII.

Trastina autē die
post educationem petri de carcere
erat enim pua p̄urbatio inter milites et

custodes. quidnam esset factum de petro.
Unde apparet qz clausum reliquerat car-
cerem. alioquin nō esset ambigū eū eua-
fisse. Herodes aut cū requisisset eū et non
iuuenisset diligenter inquirens de custodi-
bus. vtrū nossent quidnā factū esset de eo
iussit eos adduci ad se. vt vindicaret in
eos. nō tū vindicauit dño pcurante. vt so-
lutio petri nulli noceret. Imminente aut
negocio. herodes descendit a iudea in ce-
sareā palestine. p̄pinquā tyro et sidoni. vt
noceret tyris et sidonij quibz iratus erat.
Quō audiētes tyri et sidonij. venerunt ad
basum qui erat cubicularius herodis et
custos thesaurorū eius. qz erat amicus eo-
rum et patronus. et eo interprete reconci-
liati sunt herodi. Nō em poterant sustine-
re inimicitias regis tam vicini. Sequenti
aut die herodes vestitus veste regali. se-
debat p̄ tribunali apud eos. et cōtionaba-
tur ad eos blandiens eis. Populus aut
clamabat dei voces et nō hominis. id ē ex-
hibebant ei laudes deo debitas et non ho-
mini. Et dū adulatorijs fauoribz demul-
ceret. et oblatos sibi diuinos honores nō
respiceret. respiciēs supra se vidit immi-
nentē et insistentē capite suo in funiculo
angelū. id est bubonē mortis eius prime
nunciū. et tūc vt tradit ioseph⁹ inclinauit
se ad eos qui sibi applaudebāt. et dixit eis
En ego de⁹ vester morior. Sciebat enim
iuxta qd dixerat ei augur. cū traheret ad
carcerē se infra. v. dies post visionē bubo-
nis moriturū. Et cōfestim vt habet in hi-
storia percussit eū angelus dñi. i. facta ē su-
per eū vindicta dei. quia p̄ quinqz dies
ventris dolore cruciatus est. Et corrodes-
bant vermes viscera eius. et ita paulatim
cōsumptus a vermibus expirauit.

De agrippa. C.LXIX.

Reliquit autē fili-
um qui dictus est agrippa non
cognominatus herodes qui adhuc rome
erat. ne habuit totū regnū patris s̄ p̄tē

Habuit autē terram duarū tribuū ⁊ dimidie ultra iordanē. Unde legitur q̄ fideles in iudea imminente euerfione hieruſalem. ad ammonitionem angeli ſeceſſerunt in regno agrippe iſtuyſc̄z filij herodis agrippe.

¶ Medius historie ad ordinem ſuum. C.LXX.

Et nunc redit historia ad ordinē ſuū. ⁊ cōtinuat ei q̄d ſupra dictū eſt. collectā factā a fidelibus antiochie. miſſam paupib⁹ in hieruſalē p̄ barnaban ⁊ ſaulū. Q̄d em̄ interſertū eſt de herode. de morte iacobi. de incarceratione ⁊ liberatione petri. quaſi incidens fuit. Proſequit̄ ergo de reditu barnabe ⁊ ſauli a hieroſolimis historia i hūc modū. Verbuꝝ dñi creſcebat ⁊ multiplicabatur. Barnabas autē ⁊ ſaulus reuerſi ſunt hieroſolimis. aſſumpto ſecū iohanne qui cognominatur marcus poſt expletū miniſteriuꝝ. Erant autē in eccleſia qui erant antiochie p̄ter eos qui venerant a hieroſolimis p̄phete ⁊ doctores. inter q̄s erat ſimon qui vocabatur niger. ⁊ lucius cirenēſis. ⁊ manaxen qui erat herodis tetrarche collactaneus. id eſt eodē lacte nutrit⁹. Et poſſunt idem accipi p̄phete ⁊ doctores. Vel p̄t̄ ita diſtingui. p̄phete de futuris. ⁊ doctores de p̄teritis. Et vide q̄ iſte ſimon dictus de colore niger ſi ſit latinū vocabulū vel ſi eſt hebreum. dicit⁹ eſt niger. quaſi aſcendens de virtute ad virtutem. Niger eſt hebreum. ⁊ interpretatur aſcendens. Miniſtrantib⁹ autē illis dño ⁊ ieiunātib⁹. dixit eis ſpūs ſanct⁹. Segregate mihi barnaban ⁊ paulū in opus in q̄d aſſumpſi eos. Qui audito conſilio ſpūs ſancti. remiſerūt ſaulū ⁊ barnaban i hieruſalē ad petrū ⁊ iacobū ⁊ iohannem qui erāt ibi. Qui gauiſi ſunt audito mōdato dñi vel ſpūs ſancti. ⁊ ieiunantes et orantes impoſuerūt eis manus in modū ordinandoꝝ. Q̄rū autē p̄ter impoſitionē manuū aliā ordinis ſolemnitatē circa eos

celebrauerunt incertū eſt. Nec de ordinatione apoſtolorū aliquid legitur. vel q̄d minus eis impoſuerit manus. De petro t̄m certū habet. q̄ antiochie miſſam celebrauerit. Sed potuit apoſtoliſ p̄ ordinatione ſufficere. q̄d dictū ē eis a dño. Hoc facite i meā cōmemorationeꝝ. Et licet nō interfuerit barnabas ⁊ paul⁹. t̄m q̄ poſtea electi ſunt ad apoſtolarū cōſilio ſpirituſ ſancti. forſan in hoc cum alijs fuerunt p̄uilegiani. nec alia ſolemnitas ordinationis circa eos celebrata eſt. Multi in primitiua eccleſia ſine hac ſolemnitate ordinationis ad ſacerdotiū promoti ſunt. ⁊ multi laici ſine diaconio. ⁊ p̄cedentibus ordinibus ſacerdotes facti ſunt. ⁊ imponentes eis manus dimiſerūt eos. Et ipſi quideꝝ miſſi a ſpiritu ſancto eodē duce itineris. qui ſepauerat eos a ceteris abierūt ſeletiam. ⁊ inde nauigauerūt ciprū. Et cū veniſſent ſalaminā p̄dicabant verbum dei in ſinagogis iudeoꝝ. p̄ter reuerentiā ſiue duritiā eoz. ⁊ habebāt ſecū in miniſterio p̄dicationis iohannem qui cognominatur marcus.

¶ Q̄d paulus ⁊ barnabas conuerterūt Sergium p̄conſulem. C.LXXI.

Et cū perambuſſent vniuerſam inſulā cipruꝝ ſc̄z vſq̄ paphū inuenerūt quendā virū magnū p̄ſeudo p̄phetā iudeū. cui nomen erat barieti qui erat cū ſergio paulo viro p̄udētie. qui erat hō magne dignitatis. Erat em̄ p̄conſul. i. ſecūduſ a p̄ſule. Dic accerſitis barnaba ⁊ paulo. deſiderabat audire verbū dei. t̄m reſiſtebat eis elimas. Et vide. q̄ alterū eſt interpretatio alter⁹. Elimas enim interpretatur mag⁹. ⁊ ſic nomen cōmune maleficoꝝ appropriatū eſt iſti. Saulus autē qui ⁊ paulus. repletus ſpiritu ſancto intueſ eum dixit. O plene omni dolo ⁊ om̄i fallacia. fili diaboli. inimice ois iuſticie. non deſinis ſubvertere vias dñi rectas. Nota q̄ dictū eſt ſaul⁹

Actuū apostolorū

qui et paulus. Tradunt enim sancti. quia fergio paulo ad fidem conuerso. dicitur esse paulus. Unde hic primo fit mentio de nomine pauli. Solus origenes dicit. quod semper fuerit binomi dicitur. scilicet saul et paulus. Vel in apostolatus acceptioe primo fortius est hoc nomen. ut qui primo a saule persecutore dicebatur saulus. de superbo factus humilis. pro saulo dicitur esse paulus. quasi modicus et humilis. In quasi nomine sum interpresando. dicit se minimus apostolorum. Videtur autem. xij. anno a passione domini primus ad apostolatū cum barnaba. et sortitus pauli vocabulū. et. xiiij. profectus est ad magistratū gentium. Cuius ecclesiastica historia concordat. ubi legitur preceptum apostolis esse. ut post passionem per. xij. annos predicarent in iudea. Tertio autem decimo anno cepunt paulatim transire ad gentes. nodū enim ex toto. postea omnino exierunt de finibus iudee. et nunc inquit ecce manus domini super te. i. vindicta dei exercebitur in te. Etis enim cecus lumine capitis. sicut cecus lumine mentis. non vides ad tempus solē materialē. quod non vides solē iusticie per fidem. Et cōfessim cecidit in eum caligo et tenebre. et cecutiens. id est in modum ceci in circuitu in se vertēs querebat. qui manū ei daret ut duceret eum. Et statim procul viso miraculo credidit. ammirās super doctrina domini. De discessu iohannis ab eis. C. LXXII

Quoniam autem a paulo nauigasset paulus et barnabas cum eo venerunt per gentem ciuitatē pampphlie. Ite iohannes discedens ab eis reuersus est hierosolimā unde venerat cum eis. Et forte reprehensibilis fuit causa quare discessit ab eis. et hec fuit causa discidium inter paulū et barnaban. de qua habebis inferius. Paulus vero et barnabas venerunt antiochiā per sidie. quod additū est ad differentiam alterius antiochie. que dicitur antiochia syrie. que olim dicebatur reblata. quam nos ad buccuamus antiochiā. Et ingressi sina-

gogam die sabbati sederunt quasi audituri legem. non predicaturi. Post lectionem autem legis et prophetarum. dixerunt ad eos principes sinagoge. Viri fratres. si quis est in vobis sermo exhortationis dicite.

De predicatione pauli et barnabe in sinagoga. C. LXXIII.

Virges autem paulus et manu filium indicens. aggressus est facere grandem sermonem. inchoans ab aliorum. Viri inquit israelite et qui timetis deum de gentibus audite. Deus plebis israel patres nostros elegit et exalauit plebem cum essent incole in egipto. seruientes in luto et latere. de quo eduxit eos in manu forti. Et. xl. annis sustinuit mores eorum in deserto. introducens eos in terram promissam. destruens septem gentes que habitabant in terra. forte distribuit eis terram. quasi post quadringentos quinquaginta annos. Et intelligendum est a natiuitate isaac usque ad exitum israel de egipto fluxerunt anni quadringenti quinquaginta. Postea completis xl. annis in deserto usque in terram chanaan diuisa est terra. A natiuitate quoque isaac usque ad diuisionem terre fluxerunt quadringenti. l. anni. Et post quadringentos. l. annos dedit dominus iudices populo suo. et truncuit populus dei sub iudicibus usque ad tempus samuelis. et exinde postulauerunt regem. et dedit eis saul. qui regnauit. xl. annis. coputaris simul annis samuelis. Sic enim habetur in cronicis hebreorum. Eteo sublato de medio. suscitauit eis dauid regem cui testimonium prohibens ait. Inueni virum secundum cor meum. ex cuius semine suscitauit deus iesum saluatorem israel. cuius aduentus fuit prece iohannes.

Adhuc de eodem. C. LXXIII.

Viri inquit fratres filij generis abraham. et qui inter vos de gentibus sunt timentes deum. vobis specialiter verbum salutis huius

missum est. Qui enim habitant in hieru-
salē et principes eius hūc ignorantes esse
iesum. ignorantes etiā voces prophetarum
qui p̄ omne sabbatū legunt. adiudicātes
eū morti. eas impleuerūt nesciētes. De-
us vero suscitauit eum tertia die a mortuis. et
uisus ē p̄ xl. dies his qui simul ascēderūt
cū eo de galilea in hieru salē. qui vsq; nūc
sunt testes ei⁹ ad plebē. Eunōs vobis an-
nūciam⁹ eam q̄ ad patres nostros repro-
missio facta est. quoniā hāc de⁹ adimple-
uit filijs vris resuscitās iesum. Notū igit̄
sit vobis viri fratres. q̄ p̄ huuc vobis re-
missio peccatorū. et annūciat̄ ab omnib⁹ sci-
licet peccatis. quib⁹ non potuistis in lege
moysi iustificari. Qui credit in hūc iusti-
ficat̄. Videte ḡ ne sitis contemptores. ne
veniat sup̄ vos vindicta dei. qui cōminat̄
cōtemptribus in hūc modū. Videte cō-
temptores et ammiramini. et disperdimi-
ni. id est vidētes ammirabimini et disper-
dimini. q̄ opus op̄torū in dieb⁹ vestris.
q̄d nō creditis id ē q̄ nō creditis op̄i q̄d
op̄abor in dieb⁹ vris. id est incarnationi.

Quare trāsierūt ad gētes. C. LXXV

Axeuntibus au-
tem illis rogabant. vt sequenti
sabbato loquerē ad huc in sinagoga. Et
cū egredērēt de sinagoga. multi iudeorū
et aduenarū id est gentiliū vel iudeorū. de
dispersione venientū secuti sunt paulū
et barnaban. Sequenti vero sabbato pene
vniuersa ciuitas cōuenit vt audiret ver-
bū dei. Quod vidētes iudei. repleti sunt ze-
lo inuidie. quo cōmoti ceperūt cōtradice-
re his que dicebant̄ a paulo blasphemantes.
Blasphēmus enim est qui ex inuidia
obloquitur veritati. Tūc repleti zelo dei
paulus et barnabas cōstanter dixerunt.
Vobis oportet primū loqui verbū dei. iux-
ta verbū dñi. dicentis. Nō sum missus
nisi ad oues que pierunt domus israel.
Sed quia repellitis illud. et indignos vos
facitis. ecce conuertimur ad gētes. Et nos

ra. cum hoc legatur hic dictum a paulo et
barnaba in antiochia p̄sidie que nō in iu-
dea est sed in grecia. in plerisq; locis legit̄
dictū ab apostolis in iudea sc̄z cū vellent
transire ad gentes. postq̄ p̄ xij. annos p̄-
dicatū est in iudea. Ecce nō moueat te. q̄
ponit vt tibiq; dici. Sic enim p̄cepit no-
bis deus. posui te in lucē gentiū. vt sis ei
in salutē vsq; ad extremū terre. Et sunt i-
saia verba patris ad filium. Ac si diceret
pater filio. Nisi te vt post tenebras infi-
delitatis vsq; ad terminos terre gētib⁹
disseminares lucē veritatis. Sed cū spe-
cialiter dictū sit christo. nō est cōtrarium
q̄d hic legit̄ dictū paulo. q̄ tanta ē vnio
capitis et mēbroz. vt q̄d dicitur est capiti.
membra dicitur reputent sibi. sicut caput
x̄ps p̄secutionē mēbroz reputat in fluctib⁹
sibi. dicēs. Saule saule quid me p̄sequeris
De recepta p̄dicatione a gentib⁹. Ca-
pitulum. LXXVI.

Agdientes autē
gentes mētionē de salute sua ga-
uise sunt. et magnificabant deū. et credide-
runt ex eis multi. Iudei t̄m zelo id ē inuo-
re inuidie succensi concitabant mulieres
religiosas et primarias ciuitatis. et excita-
bant p̄secutionē in paulū et barnaban. et
eiecerunt eos de finib⁹ suis. At illi excu-
so puluere de pede. iuxta q̄d p̄cepit dñs
in testimoniū illis. venerunt yconū. Et
ingressi ciuitatē locuti sunt in sinagoga.
et credidit copiosa multitudo iudeorū et
grecorū. Et demorari sūt ibi multo tpe si-
dicialiter p̄dicantes. dño p̄dicationē mi-
raculis cōfirmāte. Nonnulli t̄m de iudeis
in incredulitate p̄tinaces. ad iracundiaz
cōcitauerūt animos gentiū aduersus cre-
dentes. Et diuisa est ciuitas. quibusdam
fauentib⁹ iudeis. alijs fauentibus aposto-
lis. Et cum factus esset impetus gentiliū
et iudeorū. cum principibus suis vt conti-
melijs afficerent apostolos. et lapidaret.
id est lapidibus fugarent eos. cōfugerūt

Actuū apostolorū

ad ciuitatē licaonie. scz listram ⁊ terben.
Et cū hic dictū sit venerūt listram. iuxta
consequentiā sermonis in sequenti vbi
dicitur. erat quidam infirmus listris. po-
tius dicendum fuit listre. Sed potest no-
men ciuitatis multiplicem habere decli-
nationē. vt dicatur listra listre. vel listre
listraz. vel listris indeclinabile. Unde se-
quitur. **E**rat quidā vir listris. qđ greco con-
sonat vbi habetur. paul⁹ ⁊ barnabas mo-
rabantur in listris. **E**rat autē vir iste infir-
mus pedibus claud⁹ ex vtero matris sue
⁊ sedebat. quia nec ambulare nec stare po-
terat. nec vnq̄ ambulauerat. hic audiuit
paul⁹ loquentē. **Q**uem intuitus paul⁹
⁊ vidēs spiritu sancto reuelante quia ha-
beret fidem vt saluus fieret. scz tantā que
ad salutem sufficeret. **V**el videns quia se
saluandū crederet. dixit magna voce. **I**n
nomine dñi nostri iesu christi surge ⁊ sta
sup pedes tuos rectus. **E**t statim erigit ⁊
ambulabat. **T**urbe autē cum viderent qđ
fecerat paulus putabant ipm ⁊ sociū suū
barnaban deos esse. ⁊ in forma humana
eis apparuisse. ⁊ leuaerūt vocem dicen-
tes. **D**ij similes facti hominib⁹ descende-
runt ad nos. ⁊ vocabant barnaban iouē.
quia prior esse videbat. paulū vō mercuri-
um qui semp iuxta eorū opinionē iouē
comitabat. qui eloquens ⁊ lēatus fuisse
traditur. ⁊ facundiā hominib⁹ p̄stare pu-
tabatur. **U**nde mercurius quasi medius
circēs inter aures ⁊ linguas a latinis di-
citur. a grecis vō ierem⁹ id est interpret
dicitur. **S**acerdos quoq̄ iouis qui erat
in ciuitate voluit sacrificare barnabe ⁊ io-
ui. afferēs thauros ad immolandū ⁊ co-
ronas. vel ad ornandā faciem tēpli iuxta
ritū gentilium. vel vt caputibus eorū im-
ponerent ad ornandū. aut pro aliqua alia
causā vel religione nobis ignota. **U**t autē
audierunt paul⁹ ⁊ barnabas. qđ diuinos
honores vellent eis exhibere. sciderūt ve-
simenta sua. qđ semp faciebant iudei au-
dita blasphemia in deum. ⁊ p̄hibuerunt

sibi talia exhiberi. dicentes. se esse homi-
nes mortales. qui potius venerāt vt eos
reuocarent ab idolatria. et vix sedauerūt
urbas ne sibi immolarent.

De p̄secutione quam passi sunt **C**a-
pitulum. LXXVII.

Mozantibus

Autē eis et docentibus in listra su-
peruenerūt ab ycomo et antiochia iudei.
et concitatis turbis in p̄secutionē pauli
lapidabant eū. et eiecerūt eum quasi vile
cadauer. estimantes eū esse mortuū. **D**e
qua lapidatione ad corinthios loquens
ait. **S**emel lapidatus sum. **P**ostea disci-
puli ei⁹ circūdederūt illū assistentes ei. et
respirauit. et nescientibus iudeis repoz-
tauerūt eū in ciuitatem et conualuit. **E**t
postera die p̄fectus est cū barnaba in ter-
ben. et predicauit ibi sicut fecerat in listra.
Postea redierūt p̄ easdē ciuitates per q̄s
illo venerant confirmantes fratres in fi-
de. et constituentes in magnis ciuitatib⁹
p̄sbiteros. id ē episcopos. quia eo tpe eo-
dem nomine censebant episcopi ⁊ p̄sbitē-
ri. **E**t p̄inde cōstituebant p̄ se episcopos.
q̄z erant migraturi ⁊ incerti. vtrū ad eos
essent amplius reuersuri. **E**t cū redeūtes
transirēt listrā ⁊ ycomū. venerūt ad anti-
ochiā p̄sidiē. **E**t transeuntes p̄sidiā vene-
rūt in pampbiliā regionē in q̄ est ciuitas
pergen. in q̄ locuti verbū dei descenderūt
in italiā ciuitatē. ⁊ inde nauigauerūt an-
tiochiā vñ prius exierāt. segregati a spi-
ritu sancto ad p̄dicationē euangelij.

De questione circūcisionis determi-
nata. C. LXXVIII.

Quinq̄ venissēt
antiochiā ⁊ cōgregassent fideles
antiochenos reuelauerūt eis quanta fece-
rat deus p̄ eos i gentibus. ⁊ morati sunt
ibi nō modico tempe cum discipulis. **E**t
dum ibi moram facerent. descenderunt
quidam de iudea christiani. quidā tamē

iudaizantes. et fuerant de secta phariseorum. Facta est ergo non minima seditio inter eos et paulum et barnabam. quia predicabant fidem absque legalibus ad salutem non sufficere. Et consentiebant eis multi veteri consuetudine imbuti. Et statuerunt ut per hac lite dirimenda ascenderent in hierusalem ad maiores apostolos. scilicet ad petrum et iacobum episcopum hierosolimorum. Et ascendit paulus cum barnaba assumpto et tito. sicut ipse refert in epistola ad galathas. Et qui descenderunt de iudea. ascenderunt contra eos quidam scilicet de heresi phariseorum ad fidem conuersi. Qui cum venissent hierosolimam et essent in presentia apostolorum petri et iacobi et seniorum. surrexerunt contra paulum et barnabam dicentes. **O**portet circumcidi fideles. et seruare legem moysi. Et audita utriusque patris sententia conuenerunt apostoli et seniores ut diuiderent super hoc. et post multam disceptationem et inquisitionem factam inter apostolos et seniores. surgens petrus rationabiliter ostendit non esse imponendum fidelibus iugum legis. quia ipse consilio dei baptizauerat corneliu. et gentibus predicauerat uerbum euangelij. et deus predicationem eius confirmauerat. fide mundas corda eorum. et antequam baptizarent uisibiliter mittens super eos spiritum sanctum. nec indicens eis obsequantiam legalium. **Q**uid igitur inquit nunc reprobatis imponere iugum super ceruices discipulorum. quod neque nos neque patres nostri portare potuimus. Et statim ceperunt paulus et barnabas narrare quanta signa et prodigia deus fecerat in gentibus pro eis. Et tacebat multitudo audiens eos. **De sermone iacobi fratris domini. C.LXXIX.**

Et facto silentio

locutus est iacobus adhaerens uerbo petri. **U**iri inquit fratres audite me. **S**imon narrauit quemadmodum deus primum uisitauit gentes uocans eas ad fidem. et testimonia prophetarum. Et inductis testimonijs ibi diuersorum prophetarum. et auctori-

rate pontificali. protulit diffinitiuam sententiam dicens. **P**ropter quod ego iudico non inquietari eos qui ex gentibus conuertuntur ad deum. sed consulo ut dirigamus ad eos epistolam ut abstineant se ab idolatria et fornicatione et suffocato et sanguine. **I**dolatria siquidem ex gentibus maxime pullulauerat. fornicatio quasi naturale quoddam et nullius reatus reputabatur inter gentes. **I**deo specialiter decreuerunt apostoli prohiberi ista gentibus. Erant etiam prouisi ad effundendum sanguinem. **C**onsueuerunt etiam bibere sanguinem immolatum dijs suis. **I**deo specialiter prohibiti sunt a sanguine effundendo et bibendo. **Q**uare autem ad ista prohibuerint eis animal suffocatum. non est factis perspicuum. **S**ed placuit hoc consilium iacobi apostolis et senioribus. **E**t communi consensu elegerunt uiros. per quos mitteretur epistola cum paulo et barnaba iudaeis scilicet et sileam. et promissa est saluatio in hunc modum.

De epistola missa conuersis ex gentibus. C.LXXX.

Apostoli et senio

res fratres fratribus ex gentibus salutem. **F**uit autem post salutationem hic textus epistole. **A**uditum est quod quidam descendentibus a iudea turbauerunt uos eueruentes aias uestras. uolentes uestris imponere ceruicibus iugum legis. **I**deo de communi consensu decreuimus eligere uiros et mittere ad uos cum charissimis uiris nostris paulo et barnaba. **U**isum est enim spiritui sancto et nobis. ultra nihil uobis imponere oneris. **Q**uia ut omnes abstineatis ab immolatis simulacrorum a sanguine et suffocato. et fornicatione. a quibus abstinentes bene ageris. **U**alere.

Quomodo consolati sunt conuersos ex gentibus. C.LXXXI.

Ascenderunt igitur

Paulus et barnabas in antiochia. et duo illi missi sunt cum eis. **C**umque descendissent congregata multitudo tra-

Actuū apostolorū

viderūt eis epistolam. Et audita cōsolatione de iugo legis nō imponēdo sibi. gaudēti sunt fratres de gēnibus. Judas autē et filias cū essent pphete cōsolari sunt eos. et multū cōfortauerūt in fide. Nō est autē hoc p̄tereundū. q̄ de p̄fata ascēsu suo in hierusalē. p̄ dirimēda lite p̄parata. scribit apostolus ad galathas in hūc modū. De inde post annos. xiiij. a conuersione mea ascendi hierosolimā. cū barnaba assūpto et ito. et cōtuli cū eis euangeliū qd̄ p̄dico in gēnibus. Ex quo anno numero colligitur. q̄ eodē anno quo paulus ascendit hierosolimā. scz. xiiij. a conuersione sua. petrus ascendit romā. et eodē anno sedit in cathedra episcopali. in qua sedit. xxv. annis. Quattordecim v̄o. et. xxv. xxxviij. reddunt Vicesimo autē quinto anno a p̄morte beati petri in sedem romanā. scz. vltimo anno neronis. passi sunt petrus et paulus. et sic. xxxviij. anno a conuersione pauli. Unde colligitur paulū ad fidem conuersum eodem anno quo dñs passus est. cū confiteretur petrus et paulus. xxxviij. anno a passione dñi. qui fuit vltimus neronis passus esse martiriū. Si autē legat aliquē paulus cōuersus ad fidē. ij. anno a passione dñi. intelligendum est secūdo anno emergente. nō tñ eodē vsuali. sicut alibi determinatū est. Quattordecimo ḡ anno a passione dñi. scz. q̄rto anno claudij. ascendit petrus romā. et sedit in cathedra episcopali. x. ānis sub claudio. qui regnauit xiiij. annis. et nero post eū toridez annis. Determinat quando sedit antiochie quando rome. C.LXXXII.

Quest autē queri quorūpe sederit petrus in sede antiochena. Cōstat enī q̄ sedit antiochie viij. annis in sede episcopali. qd̄ necessario de. viij. illorū. et. xiiij. oportet intelligi. quia a passione dñi fluxerūt vsq̄ ad ei⁹ p̄morte in sedē romanā. Post. viij. autē annos quibus sedit in sede antiochena. cō-

filio dñi. de hierusalē ascendit romā. sed in ascēsu transijt p̄ antiochiā. vt confirmaret subditos suos in fide. vt habet in cronias. et substituit enochiū in sede antiochia. Et in hoc transitu p̄ antiochiam redargutus est a paulo. q̄ comedēs cum quibūdaꝫ fratrib⁹ de iudea. timens eos molestare. discernebat cibos. et ita cogebat gētes iudaiizare. Cū paulus ait. Cū venisset cephas antiochiā. i. faciē ei restitit. De causa dissensionis inter paulum et barnaban. C.LXXXIII.

Quānto anno quo ascendit petrus de antiochia romā. paulo et barnaba antiochie remanentibus. erat quidā pcurator in iudea. qui p̄ violentiā sibi voluit vsurpare potestatem cōstituendi summū pontificē et mutandi p̄ arbitrio suo. et vt posset summus sacerdotē vnū vel duos cōstituere in eodē anno. Et videntes iudei q̄ nō possent ei resistere. petierūt ab eo licentiā cōsulendi gaiū impatorē romanorū. vt ei⁹ volūrate hanc potestatem obtineret. alioquin desisteret et cōcessit eis. Et cū misissent nūcios romā. erat ibi agrippa filius herodis agrippe. quē pater decedēs in manu gaij dimiserat. Gaius autē differebat eū mittere in iudeaz tanq̄ dñm. tñ p̄pter seuiciam iudeorū. tñ p̄pter temeritatē etatis eius. Iste audiēs q̄ causa populi sui agerēt. intercessit p̄ eis et obtinuit. Et rescripsit gaius pcuratori. vt ab huiusmodi exactiōe desisteret. et destitit. Et rescripsit iudeis vt sup̄ hoc agerēt gēas agrippe ad cuius intercessionē hoc obtinuerāt. Et iudei significauerūt ei vt mitteret eis agrippā. et faceret eū tanq̄ regē et dñm. ip̄e tñ ad huc distulit. Postea v̄o quādo visum est ei misit eū in iudeam. nō tamē reddidit ei totam terrā patris. scz. qui totum regnum auitum integre obtinuit. sed dedit ei galaditidē regioneꝫ scz. vltra iordaneꝫ. terrā duarū tribuū. et dimidie

tribus. et dedit ei potestatem constituendi summum sacerdotem in hierusalē. p̄ arbitrio suo quā negauerat procuratori. Iste fuit agrippa. in cuius regnū successerunt fideles de iudea. imminere excidio hierusalē. ab angelo p̄moniti. sic habes sup̄ matheum. **S**z nūc. p̄sequamur de paulo et barnaba qui adhuc demorabant̄ i antiochia euangelizantes verbū dei. et iudas abierat silea cū eis remanere. **P**ost aliquor dies visum est eis comode reuerti p̄ ciuitates in quib⁹ p̄dicauerāt verbū dei. et visitare fratres et confirmare eos in fide. **B**arnabas aut̄ voluit habere in comitatu suo iohānē qui cognominabat̄ marcus. **P**aulus aut̄ noluit dicēs. **N**ō assumēdus. est. qz in fronte aciei cōstitutus nimis trepidus steterat. et qz timore mortis a p̄dicatione destiterat. qm̄ scz a pamp̄philia descendens reuersus est i hierusalē. **I**deoqz nō erat assumēdus ad p̄dicationē. ne alios malo exēplo lederet. **E**t facta ē dissensio. ita vt ducederēt ab inuicem. **E**t excusant eos sancti. quia nō discesserūt odio cōmoti. sed a spiritu suo ad hoc excitati. vt diuisi plurib⁹ locis p̄dicarent. et plures lucrifacerēt. **B**arnabas aut̄ assumpto marco nauigauit ciprum. **E**x eo aut̄ q̄ noluit dimittere eū p̄pendit fuisse eius cognatus. **L**egunt̄ aut̄ fuisse cōsobrini. **P**aul⁹ autē p̄fectus ē assumpto silea quē dñs ad hoc remanere fecerat vt ei cōpateret. et pambulabat siriā et ciliciam. **P**ostea venit in terten et listram. vbi erat quidā christianus nomine timoth⁹. filius mulieris vidue vel iudee. natus de patre gentili. cui p̄hibebant testimonium religionis omnes fideles qui erāt listris. **H**ūc cōstituit paulus ep̄m eorū. sed circūcidit eū p̄ tollendo scandalo iudeorū. ne scandalizarent q̄ haberent ep̄iscopū in circūcisum. nō q̄ legalia post veritatē euangelij essent necessaria. paulatim tñ nō subito iudeis erāt tollenda. et quasi cū honore mater sepeliēda fuit. **P**ostea eduxit secū paul⁹ timothēu.

et transeuntes p̄ ciuitatē p̄cipiebat obseruari decreta apostolorū et seniorū qui erāt in hierusalē. et ecclesie confirmabant̄ et multiplicabantur.

Prohibiti sunt apostoli ne irer̄ quod volebant. C. LXXXIII.

Transeuntes aut̄ frigiā et galacie regionē volentes ire in asiā. minorē. p̄hibiti sunt a spiritu sancto qui sciebat corda hominū. qz tūc nō essent credituri. **N**oluit ḡ spiritus sanctus sanctū dari canib⁹. et impios de contēptu p̄dicationis grauius damnari. **N**oluit etiam has puincias alijs apostolis referuari. **P**hillippus namqz et iohannes p̄dicauerūt in asiā minori. **L**ucas in bithinia. a qua similiter a spiritu sancto sunt p̄hibiti. et ita due cause reddunt̄ q̄re p̄hibiti sūt ab huiusmodi puincijs. **N**e sanctum daref canib⁹. vel qz destinari erāt a spiritu sancto alijs apostolis. asiā minorē iohanni. bithinia luce. **O**rigenes vbi agit de primitijs et de decimis dandis sacerdotib⁹. reddit terciā causā. **D**ixit enim qz deus p̄uidēs seruis suis alimoniam corpalez. ab huiusmodi puincijs discipulos p̄pter famē p̄hibuit. p̄pter illā scz maximā famem in qua helena sustentauit fratres paupes qui erant in hierusalē. q̄ facta est quarto anno claudij. **N**ec fuit hē helena mater cōstantini. sed regina abigenorū. cuius amore captus est rex abigenorū. et eam in vxorē accepit et concepit ex eo. **E**t cū nocte dormiret cū ea. et posuisset manū suā sup̄ vterū pregnantis. audiva est ab ea vox in hunc modū. **V**ide ne ledas puerū. qz magn⁹ futurus ē in mundo. **E**t audita voce huiusmodi. stupefact⁹ dixit hoc vxori sue. **P**ostea puerū natū cū summa diligētia nutrierūt. et mortuo patre. adhuc puer factus est rex. et cōmendatur in multis. **E**t hęc est causa cōmendationis. qz audiens vnū deum colia iudeis coluit eundem. et suscepit circūcisio

nez. et ritus iudeorū. **H**uius mater helena
veniens hierusalem inuenit fratres fide-
les in hierusalē inedia laborātes. qz erat
temp⁹ famis. et emit granū vnde quaqz.
quia attulerat argenti copiam ad emen-
dū. et sustentauit fratres qui erant in hie-
rusalē. Et cū adhuc esset in iudea. nuncia-
tū est ei qd mortuus esset filius eius. et sta-
tim redijt et fecit extrahi cadauer de sepul-
cro. et repositum in iudea. et fecit nō longe
a hierusalē extrahi duo mausolea. et in al-
tero reposuit corpus filij. et pcepit cū mor-
tua esset in altero corpus suū reponi. et sic
factū est. et adhuc apparent vestigia mau-
soleorū. et putant multi decepti. esse mau-
soleū helene matris constantine.

De visione que apparuit paulo nocte.
CLXXXV.

Quinqz pertrāsif
sent missā paulus et socij ei⁹. ve-
nerunt troadem. et ostensa est paulo visio
p noctē. Apparuit ei vir macedo. id est an-
gelus illius gēris assimilat⁹ est viro ma-
cedoni. ppriate lingue vel forma specia-
li. stans et deprecans eū et dicēs. Transiēs
in macedoniā adiua nos. Ex hoc verbo
videtur fuisse homo non angelus. Non
egent angeli auxilio nisi dei. Sed hoc ait
angelus assumpta psona macedonū. Et
ait visum vidit. statim quesuim⁹ pfiā
scī macedoniā. certi facti qd vocasset nos
deus euangelizare eis. Et nota qd dictū
est quesuimus. Dic em̄ primo ostēdit lu-
cas se comitē fuisse pauli. forte et nūc pri-
mo adhaesit ei. vnde nusqz in pcedenti ait
venimus. sed vbiqz venerunt. et similia.
Dic autē primo cōmiscuit se socijs pauli.
vide quoqz qd ibi dicit⁹ erat macedo stās
Sup hoc verbo stans glosa habet modū
ca. Angeli semp stare dicuntur. Cui ple-
tiqz adherentes. in antiphona paschali se-
dit angelus. emendat. stetit. sed errant.
Intelligendū est semp in hoc libro cū le-
gantur in euangelio angeli sedisse ad mo-

numētū. **N**auigantes autē a troade recto
cursu venimus samothraciā. et sequēti die
philippis. que est prima ciuitas macedo-
nie. id est venientib⁹ a mari prima occur-
rit. et erat colonia. Dicit autē colonia cui⁹
tas illa que defectu indigenarū nouis cul-
torib⁹ implet. vnde et colonia quasi a no-
uis cultorib⁹ dicit⁹. Fuimus em̄ ibi p di-
es aliquot. et die sabbatorū egressi sumus
extra portā iuxta flumē vbi videbat⁹ esse
locus cōgru⁹ orationi. i. locutioni vel sup-
plicationi. Orare nāqz accipif. et p pora-
te et p supplicare. **D**e receptis sunt a
muliere purpuraria. CLXXXVI.

Ad sedētes loque-
batur mulieribus que cōuene-
rant. Et mulier quedā lidda noīe. purpu-
raria ciuitatis tianrenorū audiebat nos
loquētes. Potest autē intelligi purpura-
ria qsi vtens purpura. qz forsān erat de re-
gio semine. Vel potius purpuraria qz ter-
ritur purpure. vel qz vendebat purpuraz.
Cū autē baptizata esset et domus ei⁹ rota-
deprecata est nos dicens. Si iudicatis me
fidelē. introite in domū meam et manete
mecū. Et intrauimus coacti. Adhuc em̄
abhorrebāt intrare domos gentiliū. p vū-
tando scandalo iudeorū.

De spiritu phitonico a puella eiecro.
CLXXXVII.

Actuū est autem
herētib⁹ nobis ad orationem.
vt obuiaret nobis quedaz puella habēs
spiritum phitonici. Potest autē intelligi
phitonista vel p spiritū phitonicum ope-
rās arte magica. vel spiritu phitonico ve-
rata. His enim duobus modis accipif
in sacra scriptura hoc nomen. vel phito-
nista dicitur. que p spiritū phitonici su-
scitationē mortuorum opatur arte magi-
ca. vt que ad petitionem saulis ab inferis
vocauit animam samuelis. vel potius p
ea spiritū immundū. **D**ec autem species

artis magice ab apolline pbitone inuēta est. et ab eius cognomine cognominata ē. **D**icit enim pbitonissa que a spiritu pbitonico possidetur. et eo vtitur quasi organo suo ad diuinandum. qualiter hic potius videt accipi. Et erat questuosa diuis suis. quia multū percipiebant emolumentū ex diuinatione ipsius. **H**ec subsecuta paulū et socios eius clamabat dicens. **I**sti homines sunt serui dei excelsi. qui annuntiant nobis viam salutis. Et sic clamabat multis diebus. forte pro bonū nature vel potius spiritu sancto spiritū pbitonicū ut per eū verū loqueretur vrgēte. **C**ōuersus autē paulus ipsa post eū clamante. dixit spiritui immūdo. **P**recipio tibi in nomine iesu christi abi ab ea. Et exiit ab ea quia indignū erat ut verbū euangelij per eā spiritus mēdax annuntiaret. **C**lidentes autē hoc dñi eius scietes. quia maximū inde sumerēt incomodū. apprehenderūt sileā et paulum. et duxerūt eos ad forū ad principes. et offerētes eos magistratibus dixerūt. **I**sti cōturbant ciuitatē nostrā. cū sint iudei p̄dicantes nouā quandā religionē quā nō licet nobis suscipere cū sumus romani. **I**am enim decretū erat a romanis. ut nullus deus de nouo coleretur. nisi approbante senatu. Et cucurrit aduersus eos magistratus. et scissis eorum tunicis iusserūt eos virgis cedi. et flagellatos miserūt in carcerem. percipientes custodi ut diligenter custodiret eos. **Q**ui accepto mādato misit eos in carcerē interiorē. pedes eorum stringens ligno. **D**eterremotu vnde aperta sunt ostia carceris. **C.LXXXVIII.**

Media autē nocte paulus et sileas decātabāt hymnos. et orantes laudabāt deū. Et dū media nocte oraret subito factus est terre motus. quo scilicet terremotu omnia fundamenta carceris cōmota sūt. ostia aperta. vincula omnium qui in carcere erant rupta. non solius pauli et silei sed et aliorum. **E**xp̄gefactus

est autē custos carceris. et videns ianuas carceris apertas. euaginato gladio volebat se interficere. aut mās omnes incarceratos aufugisse. Et cū esset paulus in medio carceris tenebrosi. videns hoc in spiritu exclamauit. **N**ihil tibi facias mali. **U**niuersi enim quos custodiebas hic sumus. **S**ciebat enim quod tūc volebat sibi manū int̄icere. quia putabat omnes incarceratos aufugisse. et petito lumine a ministris introgressus est custos carceris. et tremefactus tū pro his quae facta fuerāt in terre motu. tū quia intellexerat paulus quod se vellet interficere. procidit paulo et sileo ad pedes. et educēs eos de carcere ait. **Q**uid me dñi oportet facere ut saluus siam? **A**d quē illi **C**rede in dñm iesum. et saluus eris tu et domus tua tota. **E**t locuti sunt ei verbis dñi. et omnibus qui erāt in domo eius et tolles eos in illa hora lauit plagas eorum. et baptizatus ē. et sic lauit et lotus est.

Quomodo a magistratibus sunt dimissi. **C.LXXXIX.** Actū xvi.

Quoniam perduxisset eos in domū suā. apposuit eis mēsam et letatus ē cū omni domo sua credēs in deū. Et cū dies factus esset miserūt magistratus nuncios ad custodes carceris dicētes. **D**imittite hōies illos rāq̄ despectos. **D**imitebāt autē illos ne plures crederēt. quia iam innotuerat eis miraculū. Et nūciauit custos carceris verba haec paulo. **M**iserūt magistratus ut dimittamini. **M**ūcigit exēutes ite in pace. **A**d quē paulus. **M**iserūt nos in carcere flagellatos publice. licet indēnatos hōies romanos. id ē romano impio subiectionē cēscipite p̄fessos. et libertate romana donatos. et nūc occulte nos eiciūt. **N**ō sic. sed veniāt ipsi et nos eiciant. **E**t cū renūciatum esset hoc magistratibus. timuerunt audito quod romani essent. **E**t veniētes eduxerūt eos et rogabant ut egredierentur de vrbe. **E**t exēutes transierunt per liddam. et visis

Actuum apostolorum.

fratribus consolari sunt eos. et inde profecti venerunt thessalonicam. ubi erat synagoga iudeorum. Paulus autem ut consueverat introiit synagogam. et per tria sabbata discessit eis de scripturis. predicans christum mortuum et resurrexisse. Et crediderunt aliqui ex eis. et adiecti sunt paulo et sile et mulieres non pauca. et de phelitis et gentibus multitudo magna. zelantes autem iudei et assumptes quosdam malos de vulgo. concitauerunt civitatem adversus eos. **¶** Quod invidia iudeorum iason accusatus est. C.XC.

Et venientes in domum iasonis apud quem hospitatio fuerat. querebant eos perducere in populum. et non inveniunt eis putantes eos a iasone fuisse occultatos. traxerunt iasonem et quosdam fratres ad principes civitatis dicentes. Ipsi sunt qui urbem concitant quos suscepit iason. et ipsi suscipientes eos faciunt contra de cetera cesaris. regem alterum dicentes esse quem cesarem. et concitauerunt principes adversus eos. Et accepta satisfactione a iasone et ceteris dimiserunt eos. ut sicut in eos publica fuit manuum iniectio. ita et publica fiat eieccio. Forte iason et alij fratres negaverunt se suscepisse eos. et ita si confessi sunt satisfecerunt. et per noctem dimiserunt paulum et sileam in beroen. Et introierunt in synagogam iudeorum. et predicaverunt ibi. et multi de beroenensibus crediderunt et mulieres honeste non pauca.

¶ Quid paulus athenis fecerit. C.XCI.

Et audierunt iudei qui erant thessalonicae. quia paulo predicaret verbum dei in beroe. et venerunt illuc concitantes multitudinem. Et statim dimiserunt paulum fratres ut iret usque ad mare. quia magis persequerentur eum iudei. eo quod esset durus verbi. Sileas autem et thimotheus remanserunt ibi. Qui autem deducebant paulum perduxerunt eum usque ad athenas. et videns civitatem idolatrie deditam.

citro remisit ad timotheum et sileam ut venirent ad eum. et venerunt. Et disputabant cum paulo epicurei. qui ponebant felicitatem hominis in sola corporis voluptate. stoici in sola virtute animi. Et inter se dissentientes in impugnatione apostoli unanimiter consentiebant dicentes. Quid vult se minus verbis iste dicere? Elere paulus seminator verborum. erat sed messor mortuum. de huiusmodi messione expectas uterere fructum. Alij autem dicebant. Non novum demoneum vides annunciatorem esse. Et apprehensum duxerunt ad ariopagum. id est ad vicum martis. in quo seculus erat templum martis. quod athenienses singulos vicos denominaverant a diis quos colebant. ut vicum in quo colebatur mars. vocabant ariopagum. quia arioth dicitur mars. Vicum in quo colebatur pan. vocabant panopagus. et ita a singulis diis singulos vicos denominabant. Erat autem vicus excellentior ariopagus. quod ibi erat curia magistratus. et scola liberarum artium.

¶ De ara ignoti dei. C.XCII.

Et cum esset paulus in presentia philosophorum dicebant. Nova quedam in seculis auribus nostris. Possimus scire quod est haec nova doctrina. quod posses rationem reddere super his quod dicis. Stans ergo paulus in medio ariopagi ait. Viri athenienses per omnia iudico vos superstitiosos. Preteritis enim vidi simulacra vestra. Inter cetera autem inveni aram. cuius subscriptio erat haec. ignoto deo vel ignoti dei. Ac si dicas. Haec ara dedicata est ignoto deo. Singulis enim aris supponebat titulus. indicans cui essent dedicate. Huc inquit deus ignotum cui hanc aram consecratis ego annuncio vobis. Hic est deus qui fecit mundum et omnia quae in eo sunt. in quo vivimus et movemur et sumus. Quod autem haec ara illi deo ignoto consecrata est. historia actuum apostolorum non persequitur. ideo nostrum est hoc supplere. seculus dicere.

Ad philosophi athenienses dixerunt
deum nature patri. C.XCIII.

De autem domini

ce passionis philosophi, qui athe-
nis erant videtes tenebras factas super
vniuersam superficiem terre. non potuerunt
causam inuenire in naturalibus causis.
Tandem ad hoc induci sunt. ut diceret quod
deus nature pariebatur. Et dixerunt athenienses.
Constituamus aram illi deo. et dedica-
ta est ara. et suppositus est titulus deo igno-
to. Et cum vellet offerre holocausta et victi-
mas illi deo ignoto. dixerunt philosophi.
Donorum nostrorum non eget. sed facietis genu-
flexiones ante aram eius. et supplicabitis ei
quod non querit oblationes pecorum. sed deuoti-
onem animorum. Tunc deum ignotum annuncia-
bat eis paulus. asserens eum mortuum fuisse.
resurrexisse. et ascendisse in celum. in fine orbis
iudicaturum. Et cum predicaret resurrectionem
mortuorum. quidam irridebant. Quidam autem
nec respuebant nec recipiebant dicentes.
Audiamus te de hoc iterum. Crinit paulus
de medio eorum. et quidam adhaerentes ei credi-
derunt. Inter quos fuit dionysius ariopaga-
gita. quem postea ordinauit apostolus epi-
scopum corinthiorum. Cuius conversionis mo-
dum quia praetermittit historia actuum aposto-
lorum. nostrum est supplere.

De dionysio ariopagita. C.XCIII.

Ste dionysius magi-

ster erat in ariopago. et quamuis ad exhortationem pauli defacili crediderit. tamen non nisi post longam disceptationem pauli confessus est se credere. Sed post multam disceptationem. dum adhuc cum paulo disceptaret. forte transiit cecis per viam coram eis. Et statim ait dionysius paulo. Si dixeris huic ceco in nomine dei tui vide. et viderit. ego statim credam. Sed ne utaris verbis magicis. quia forte nosti verba quae habeant huiusmodi efficaciam. ego prescribam tibi formam verborum. hac inquit forma verbo-

rum dices ei. In nomine iesu christi nati de virgine crucifixi. mortui. qui resurrexit. et ascendit in celum. vide. Et ut ois tolleretur suspicio precepit paulus dionysio. ut ipse eadem verba proferret. Et in ea forma verborum dixit dionysius ceco. ut videret. et statim vidit. et dionysius confessus est se credere. Et cum predicaret paulus athenis. et multos conuertisset. venit corinthum. et ibi inuenit quendam iudeum nomine aquilam cum vxore eius priscilla. quos sepe commemorat apostolus. vbi salutatur amicos suos. Isti nupte nerunt de italia. iudeis omnibus ex edicto claudij imperatoris de regno eius exire compulsi. eo quod vxorem eius agrippinam per nimiam familiaritate quam habebat cum eis adeo transerant ad ritus suos. ut iam iudaizarent. Et hospitatus est paulus apud aquilam et priscillam. eo quod eandem artem exercebant. quam et ipse consueuerat exercere. de proprio labore manuum sibi victum acquirens. scilicet artem scenofactoriam. Faciebant enim tetortia siue papilionem quae necessaria erant indigentibus terre. propter immoderatum calorem. vel comestantibus. Et dicatur ars scenofactoria. a scenos quod interpretatur umbra. vel secundum alios a scenos quod interpretatur funis. Erant enim funicularij. Et cum venissent silas et thymotheus de macedonia vbi dimiserat eos predicabat paulus instanter verbum euangelij coadiuuantibus illis. Et vilipendentibus iudeis predicationem. iuxta quod preeparat dominus excussit puluerem de pedibus in testimonium dicens illis. Quid sum a sanguine vestro quia quantum in me fuit. volui vos reuocare ab impietate vestra. Sed quia pertinaces estis transiit ad gentes. Et migrans inde transiit ad domum cuiusdam gentilis nomine titi. cuius domus erat coniuncta sinagoga. Nec est intelligendum hoc de tito. cui apostolus epistolam scripsit qui eius fuit discipulus. quem etiam circenses. m. alias cretensem episcopum ordinauit. Et conuersus est crispus archisynagogus cum vniuersa familia sua. ille scilicet de quo apostolus ait scribens ad corinthios. Gratias ago deo

Actuū apostolorum.

meo. quia neminem ex vobis baptizavi nisi crispu & gaium. Et multi corinthioꝝ audientes cōuersionē eius crediderūt et baptizati sunt. Et apparuit dñs paulo p visionē dicens. Noli timere sed loquere & ne taceas. quia ego tecū sum. & nemo apponet manū vt noceat tibi. & fuit ibi p annum & sex menses. ¶ Quid iudei concitauerūt gallionē in paulū. C.XCV.

Resurrexerunt ergo vnanimiter iudei in paulū. & traxerunt eū ad p̄sentiam gallionis qui erat p̄curator achate regionis. in qua erat corinth⁹. Et accusauerūt eū q̄ cōtra legē p̄dicaret. & loquutus est gallio ad eos. Si argueretis hominē istū de aliquo scelere manifesto. sup̄ eū iudicarem. Sed qz disceptatio ē de lege vestra. nō curo iudicare. Et videntes gentiles q̄ nō faueret p̄curator pri iudeoꝝ. corā eo apprehenderūt sostenen p̄ncipem sinagoge. & p̄cutiebant eū. & nihil horū erat cure p̄curatori. ¶ Paulus autē cū adhuc sustinuisset dies multos. & esset in cecenis. qui est portus corinthi ascensur⁹ nauem vt nauigio veniret in siriā. torondit comam quā nutrierat. qz fuerat nazareus ex voto. Nazarei enim ad tēpus ex voto comā nutriebant. & cōpleto tpe voti radebant. & in ignē sacrificij ponebant. Quidā codices habent toronderūt. Cū quidā hoc referūt ad aquilā & priscillam. Sed augustinus & hieronimus ad paulum hoc referunt. ¶ Quid paul⁹ disputabat ephesi cōtra iudeos. C.XCVI.

Et venit paulus in siriā ducens secū aquilam & priscillam. Et cū venissent ephesum. ingressus sinagogam disputauit cū iudeis. Et rogantibus illis vt cū eis amplius maneret nō consensit. Sed valefaciens fratribus p̄fectus est ab epheso. dimittens eis aquilā & priscillam. & ipse pambulauit galaciam & frigiam confirmando fra-

tres. Et cum essent ephesi aquila & priscilla. venit ephesum quidā iudeus nomine apollo alexandrinus genere. vir facund⁹ & pitius in scripturis. Iste baptizat⁹ erat baptismo iohannis. & iam credebat christū esse messiam in lege p̄missum. & recte sentiebat de patre & filio. sed nihil adhuc audierat de spiritu sancto. Et cū videret eū aquila & priscilla fiducialiter p̄dicantem. assumpserūt eū. & diligentius exposuerūt ei vnū deū. Et cum baptizauerint eū baptismo christi. nō legit. Cū autē vellet venire corinthū. aquila & priscilla & ceteri fideles qui erāt ephesi. scripserūt fidelibus qui erant corinthi. vt susciperent eū. nec abhorrerent eū tanq̄ iudeum. Et cū venisset corinthum. multū cōtulit fratribus qui erāt corinthi. Vehementer enī iudeos conuincebat. vnde multum cōfirmati sunt fratres.

¶ Quid baptizati sunt qui baptisma iohannis acceperant. C.XCVII.

Actuū est autem cum apollo esset corinthi vt paulus paganis superioribus parabus veniret ephesum. & inueniret quosdā discipulos a iohāne baptizatos. nondū tñ confirmatos. qz post baptismū nō acceperant manus impositionē. & interrogauit eos. Accepistis ne spiritū sanctū credētes. i. manuū impositionē qua daf spirit⁹ sanct⁹? Ad quem illi. Sed nec de spiritu sancto mentionē audiuiimus. Ad quos ille. Nō sufficit baptism⁹ iohannis. Et statim baptizati sunt in nomine dñi iesu christi. Et cū imposuisset eis manus post baptismū acceperunt spiritū sanctū. & loquebantur varijs linguis. Et quidā eorū p̄phetabant p̄dicantes futura. Erant autē omnes fere xij. forte. xi. vel. xij. erant. & est appositum fere ad temperamentum. Et predicauit ibi apostolus cū fiducia p̄ tres mēses. disputans & suadens de regno dei. Et que pri⁹ prohibitus fuerat a spiritu sancto p̄dicare

in asia minori. nūc eodem spiritu sancto inspirate p̄dicabat ephesi. Ex quo patet q̄s ammiranda sunt iudicia dei. Cū autē p̄dicaret ephesi. quidam obstinati et incredulitate p̄naces. maledicebāt doctrine eius coram multitudine. Discedēs autē ab eis segregauit secū discipulos. disputans in scola cuiusdā tyranni id est nobilis. vel forte nomē p̄riū est illius. a quo conduxerat domū. in qua docebat discipulos suos. tanq̄ regens scholas. et hoc fecit p̄ bienniu. Et in eodē biennio scripsit epistolā primam ad corinthios. Et faciebat de magnas et multas virtutes p̄ manus eius. ita vt sanarent languidi quib̄ supponebant semicincia. vestes tantum ab vno latere pendētes. vel quedā zone. vel quedā capitis ornāmēta. vel quoddā genus sudarij quo hebrei vtunt. quo laborantiū sudor abstergitur.

De potestate nois iesu. C.XCVIII.

Uidētes autem quidā exorciste q̄ ad inuocationē nominis iesu pauli eijceret demones cogitauerūt vti eadem forma verborū ad eiectionē demonis. q̄ licet p̄ exorcismos salomonis demones eicerēt. nō tñ absq̄ labore multo. sed quibusdā herbis et gemmis adhibitis. vt tradit iosephus. Et q̄ facilius eijcerēt demones. adiurabāt eos in hūc modū. Adiuro vos p̄ iesum quem paulus p̄dicat. et sic eribant demones ab obsessis. Erant autē septē filij sceue principis sacerdotū. qui p̄cipue adiurabant demones in hunc modū. Et dñi quadā die adiurarent demonē vt exiret de corpore obsesso. respōdit eis demon. Iesum noui. et paulū noui. sed vos qui estis? Et insiliēs i eos. verberauit eos egregie. Et increpuit fama p̄ vniuersam regionē. et incussus est timor omnibus exorcistis et magis. vt nō auderent amplius in hūc modum demones adiurare. Et congregati sunt oēs magi qui p̄ artem magicam impabāt de-

monibus. et combusserūt libros suos ante pedes pauli. Postea pauli p̄posuit ire hierosolimā. et inde romā. Premisit autē thimothēum et erastū in macedoniā. ad preparandas collectas quas erat delaturus in hierusalē. Ipe autē ad tēpus remansit in asia minori. **De tumultu excitato p̄ demetriū. C.XCIX.**

Facta ē in tempore illo turbatio magna i epheso. Demetrius enim argētarij qui faciebant edes et imagines argēteas diane conuocauit opis eiusdē opifices. et locutus ē eis in hūc modū. Scitis quia de huiusmodi artificio multū nobis lucrum cōparamus. Si q̄ inualuerit doctrina doctrina eius nihil amplius lucrabimur. et etiā templū magne diane p̄ nihilo reprobabit. et maiestas eius destruet quā veneratur vniuersus orbis. Et statim ira repleti clamauerūt vnanimiter discurrētes p̄ ciuitates. Magna diana ephesoz. Et raptogaiō et aristarcho socijs pauli. cōtraxerunt eos in theatrū. spectaculū scz in quo rei puniebant. Et cū paulus hoc audito vellet venire in theatrū. nō formidans se morti obijcere. dissuasum est ei a quibusdā amicis suis p̄pter cōuentum populi. Postq̄ autē cessauit tumultus. vocatis paulus discipulis exhortat eos. et valefaciēs eis p̄fectus est in macedoniā. et inde athenas. Ubi cum fuisset tribus mensibus. posite sunt ei insidie a iudeis in syriam nauigaturo. scientibus q̄ deferret collectas. Olim cum esset vacuus viator. non p̄posuerunt illi insidias. Habuit igitur consilium vt reuertetur in macedoniā. vt ita vitaret insidias. Quidam enim de socijs eius p̄fecti sunt recta via. Et p̄cedētes nos dicit lucas sustinuerūt nos troade p̄ circuitū veniētes. Nos vero nauigauimus post dies a minorum

Actuū apostolorū

philippis. que est prima ciuitas macedo-
nie. et in quinque diebus uenimus troadem
ubi demorari sumus septem diebus. Una
autem sabbati cum pendinaremur. disputa-
bat paulus cum eis in crastino profecturus.
et praxit sermonem in media nocte. et erant
lampades copiose in cenaculo ubi congre-
gati eramus.

De mortuo resuscitato a paulo. C.C.

Et cum sederet

quidam adolescens super fenestram
et grauaret somno. cecidit de tercio cena-
culo deorsum. et sublatus de terra oblatus
est paulo mortuus. et dicebat euticus. Ad
quem cum descenderet paulus incubuit super
eum. et complexus eum ait. Nolite turbari.
Anima enim ipsius in eo est adhuc. Hoc
autem ait. ut tollet desperationem ab eis.
Simili uerbo usus est dominus dicens. Quia
illa non est mortua. sed dormit. Et suscitatus
est adolescens. et gustauit cibum et confortatus
est. Sic inter uerba predicationis occurrit
ocasio curationis. ut ostensione miraculi
confirmaretur doctrina pauli. ut acius infi-
geret eorum mentibus memoria magistri ab
eis discessuri. Nos autem ascendentes dicit
lucas nauigauimus in asson. ut ibi expecta-
remus paulum. sicut enim disposuerat per
terram interim iter facturum. Et cum redisset
ad nos. assumpto eo uenimus miletum.
Proposuerat enim paulus in transitu na-
uigare ephesum. mortuum non facturum. Festi-
nauit enim si possibile esset. ut in die pen-
thecostes esset hierosolimis. A miletum tamen
non nauigauit. sed misit ephesum. et uoca-
uit maiores ecclesie. Et uocati uenerunt
miletum. et exhortatus est eos dicens se ascen-
dere hierosolimam. Ecce inquit alligatus
sum. id est spiritu sancto ad id me coartatus
te uado in hierusalem. quoniam uentura ibi mihi
sunt ignozans. licet spiritus sanctus mihi per
alios preffert. quia uincula et tribulationes
me ibi manent. Aliis enim reuelauerat spiri-
tus sanctus de ipso quod non ipse. Sed nihil

inquit horum uereor. nec facio animam meam.
id est uita temporalis preciosior quam me. id est anima
mea. dummodo consummum cursum meum. et
ministerium quod accepi a domino iesu testifica-
ri euangelium gratie dei. Et nunc ecce scio
quod amplius non uidebitis faciem meam. Et
post multam exhortationem positis genibus
una cum omnibus illis orauit. Et prostraten-
tes super collum pauli flentes osculabantur eum.
dolentes maxime de eo quod dixerat. quoniam fa-
ciem eius non erant amplius uisuri. et dedu-
xerunt eum usque ad nauem. Et abstracti ab eis
transeuntes multas urbes et regiones ue-
nimus tiron. ubi mansimus. uij. diebus. in-
uentis ibi discipulis quibusdam. per spiritum
prophetiam paulo predicantibus. quoniam illi euentu-
ra erant in hierusalem. et dissuadentibus ne
ascenderet. Postea profectus sum. deducen-
tes nos omnibus cum uxoribus et filiis uicibus
foras usque ciuitatem. Et ualefacientes eis
ascendimus nauem. Illi autem redierunt in sua.
Nos autem ascendimus per tholomaidem. et salu-
tatis fratibus mansimus cum eis una die.

De hoc quod agabus paulo predixit. C.CI.

Altera autem die

uenimus cesaream. et introiimus
domum philippi diaconi. Quic erant quattuor
filie uirgines prophetisse predicantes paulo
quod erat ei euenturus in hierusalem. Et cum
moraretur ibi per aliquot dies. superuenit pro-
pheta de iudea nomine agabus. Qui cum
uenisset ad nos tulit zonam pauli. et ligans
sibi manus et pedes ait. Hoc dicit spiritus
sanctus. Virum cuius est hec zona sic alliga-
bitur in hierusalem iudei. et tradetur in manus
gentium. De caudientes rogabamus nos et
qui erant loci illi. ut non ascenderet in hieru-
salem. Et respondit. Quid flentis affligentes
cor meum? Ego non solum alligari sed etiam
mori in hierusalem paratus sum propter no-
men domini iesu christi. Et cum non possemus ei
dissuadere quieuiamus dicentes. Domini
fiat uoluntas. Postea preparati ascendimus
hierusalem. et nonnulli de discipulis qui

erant in cesarea nobiscum adducētes iasonem hospitem nostrū. Et cū venissem⁹ hierusalē libenter excepunt nos fratres. Sequēti autē die introiit paul⁹ nobiscū ad iacobū qui erat ep⁹ hierosolimoz. de quo dicit beda sup hūc locū. q. xxx. annis vixit ecclesiam hierosolimoz. scz vsqz ad. vii. annū neronis. qui scōm iosephuz excerebratus est p̄ica fullonis. Beda dicit qz p̄cipitatus est de tēplo. Alibi legit lapidatus. Et potuit esse. qz postqz p̄cipitauerūt eū. lapidauerūt eū quasi vile cadauer. Sed cum beda dicat mortū iacobū septimo anno neronis. palam est. nō esse autenticū qd legit in epistola clementis. qui iuxta tenorez illius epistole dicit sibi esse mandatu⁹ a petro. cui successit in apostolarū. vt post ei⁹ mortē iacobo episcopo ep̄las destinaret. vt ab eo instrueretur. Sed cum iacobus episcopus mortuus sit septimo anno neronis. ⁊ pet⁹ vixerit vsqz ad. xiiij. cōstat hoc nihil esse.

De hoc qd obrulit de cōsilio scōm legem. C. CII.

Quoniam autē intras ser paulus ad iacobum. collecti sunt seniores. Quibus salutatis narrabat p̄ singula q̄ ⁊ quanta fecerat de⁹ i gētib⁹ p̄ eius ministeriū. Qui cum audiscent magnificabant deū. ⁊ dixerūt paulo. Quides frater quot milia sūt i iudeis qui crediderūt. Omnes tñ adhuc sunt emulatores legis. volētes pariter cū fide suscipra obseruare legalia. ⁊ audierūt de te qd p̄dices abolitiones legis. et eis odibilis fact⁹ es quasi destructor legis moisi. Cōueniet ḡ multitudo audiēs te supuenisse. Unde cōsulimus tibi vt sacrifices scōm legē. cū. iij. qui habent votū sup se. vt sic appareat falsa opinio. que increpuit de te Et stauerūt de ei⁹ consensu. vt iudeis ad fidē conuersis nō phibere⁹ obseruatio legalū. dumtaxat ne ponerent spem i eis. Et distingue q̄tuor sinodos in primiti⁹

ua ecclesia hierosolimis celebratas. Primam de substitutione marthe loco iude. Secundam de electione. vii. diaconoz. Terciaz a legalib⁹ qua statutū est cōuersis ad fidem et gentibus. nō esse imponēdū onus legalū. quando ascēderūt paulus ⁊ barnabas de antiochia in hierusalē. Quartā de qua hic agit. qua statutū est nō phiberi iudeoz a legalib⁹ obseruantijs. dummodo nō ponerēt spem i eis. Qd ligatus est paulus a p̄sīde ad da morem iudeozum. C. CIII.

Postera die purificatis paulus cū quatuor viris intrauit templū cū eis. ⁊ obrulit oblationē suam sicut alij. Cōsummaris autē septē diebus. iudei qui venerūt de asia p̄sequētes paulū cū vidissent eū i templo. quia viderant trophimū ephesum teambulante cū eo p̄cūitate. putauerūt qd intruderisset eū i templū hominē scz gentilē. ⁊ concitauerūt omnē populū contra eum. ⁊ iniecerūt manus i eū dicentes. viri israhelite adiuuate. Dicenim est homo. qui cōtra populū ⁊ legem ⁊ locū istū p̄dicat vbiqz terraz. ⁊ insup gentiles iudicat i templū. ⁊ cōtaminauerunt locū sanctū. Cōmota est ḡ vniuersa ciuitas et facta ē dissensio populi. Et apprehendentes paulū traxerūt extra templū. ⁊ querētib⁹ eū occidere nūciatū est tribuno cohortis scz claudio lisie. qui missus fuerat a felice p̄sīde. Et cū assumptis militib⁹ ⁊ centurionib⁹ occurrisset. Quidentes eum desierunt p̄cutere paulū. Et apprehendit paulū. ⁊ iussit eū ligari catenis duab⁹. donec de causa ei⁹ cognouisset. Et cū non posset audire p̄ tumultu. iussit eū duci i castra scz i turrim regiaz. Et cū venisset ad gradū. forte ad gradum templi vel ad gradū dom⁹ p̄rie. portabat paulus a militibus. p̄pter imperiū populi. sequebatur enim omnis populus clamās. Tolle eū ad mortē scz. Et cū induceret paulus i

castra. ait tribuno. Licet mihi loqui aliquid ad te: Ad quē tribunus. Nostis grecam linguā. Ait. Noui. Locutus ē enim tribunus grece ne iudei intelligerēt. Nūquid tu es egiptius ille qui ante hos dies cum multo cōcitauit. et reduxit in desertū quattuor milia viroz sicarioz. Iosephus dicit quod cum pluribus milibus. et posuit primo venire cum paucioribus postea habere plura. **De egiptio qui populum seduxerat. C.CIII.**

Egiptius iste per artem magicam sibi compauerat nomen pphete. et cōgregatis triginta milibus iudeoz eduxit eos per desertū vsqz ad montē oliueti. volens irruere in hierusalē vt eā caperet. Sed occurrēs ei felix pphes cum multis milibus armatoz fugauit eū cum paucis. et alios occidit. Respondens paulus tribuno ait. Homo sum iudeus nō egiptius. a tharso cilicienō ignote ciuitatis municeps. Nō est natus tamē in tharso. sed in opido galilee noie giscallo. Quo capto a romanis trāsflatus est tharsum cum parētibz. et ibi educatus. Unde ab educatione se dicit tharsensem. licet in giscallo fuerit natus. sic xps nazareus dicitur. licet in bethelem sit natus. Nō est educatus in tharso. sed in municipijs adiacentibus ciuitati. vñ nō vocat se ciuē sed municipē a municipio et territorio ciuitatis in quo nutritus est. Dicunt autē municipia vicina rura ciuitatis. que munera debita vel tributa soluūt ciuitati.

Quōd cognitus a populo pmissus est loqui presidi. C.CV.

In sequētibz autē magis declarat quare se dixerit paulus ciuem romanū. et est summa. quod pater suus pro obsequioz diligentiam sibi compauerat gratiam romanorū. et donatus est ab eis romana libertate. vt putaretur ciuis romanus ipse et heredes sui. et sic iure hereditario ha-

bebat paulus confortiū romane ciuitatis. Rogo igitur te pmitte me loqui ad populū. Et pmissus cepit loqui hebraice. Quōd audientes magis pstitērūt ei silētiū. Viri fratres ego sum hebreus natus in tharso cilicie. nutritus in hac ciuitate secus pedes gamalielis. et ab eo eruditus. et fui emulatoz legis sic et vos. et persecutus sum christianos. Cuius rei testis ē mihi princeps sacerdotū. a quo accepi liras in damasco. vt si quos ibi inuenire christianos. vivos produceret in hierusalē. Postea persecutus est quōd percussit eū dñs cecitate in via. quō conuersus et baptizatus ab anania. quō post multū circuitum de damasco rediit in hierusalē. Et dū oraret in templo factus est in extasi. et vidit et audiuit xpm dicēre sibi. Festina et exi velociter de hierusalē. quod nō recipient testimoniū tuū de me. Ad quē ipse respondit. Dñe ipi sciunt quod persequebar sectatores nois christiani. et interfui lapidationi stephani custodiens vestimēta lapidatiū. q. d. Debet eis sufficere hoc exemplū conuersionis mee. Et dñs ad eū. Glade quoniā ad nationes mittā te longe. q. d. Nec propter hoc credēt tibi iudei. ideo mittā te ad gētes quod tam longe cogit animo a iudeis sunt longe.

Quōd paulus ciuem romanum se fecit Capitulum. CVI.

Quoniam vsqz ad hoc verbū in silētio audissent eū iudei. audito quod destinatus esset gentibus. vnanimiter vociferati sunt. proiciētes vestimenta sua. et puluere iactantes in aera pro magnitudine tristitie. quasi furore exprimentes. dicētes tribuno. Tolle de terra hominē huiusmodi. Nō est enim fas eius audire. Et iussit eū tribunus induci in castra in turrim scilicet illā quod dicebat antonia. et agrippina. et cedi flagellis et torqueri. vt ita nō occideret eū tormentis eius fariati. Et cum astrinxissent eū loriz. dixit paulus astare ceterione. Licet vobis flagellare hominē

tuffum indemnatum. id est de nullo rea-
 ti ordine iudiciario conuictū. Quo audi-
 to accessit centurio ad tribunum dicens.
Quid facturus es? Hic homo ciuis ro-
 manus est. Et accedens tribunus ad pau-
 lū. quesit ab eo an romanus esset. Et con-
 fessus est. Et ait tribunus. Ego multa sū-
 ma pecunie hanc ciuitatē emi. Ego in-
 quit paulus. I ea natus sum. quia pater suus ut
 praxitū est antequam gigneret eū. comparata
 sibi grā romanorum. ciuitate romanorum do-
 natus ē ab eis in se et in heredibus suis. Et
 statim discesserunt qui erant eū torturi. quia ti-
 muit tribunus audire quod esset ciuis roma-
 nus. **De scismate orto inter iu-
 deos ex industria pauli. C. CVII.**

Postera autē die
 volens scire diligenti⁹ causam ac-
 cusationis pauli soluit eū et iussit conueni-
 re sacerdotes. et esse conciliū. Et produ-
 cens paulū statuit eū inter eos. et cepit paulus
 palam loqui concilio. Viri fratres inquit
 ego omni cōsciētia bona cōuersatus sum
 apud deū vsq; in hodiernū diem. Et sta-
 tim princeps sacerdotū ananias precepit
 astantibus. ut paterēt os ei⁹ quasi impudē-
 ter gloriantis. Ad quē paulus. Percuti-
 et te deus paries dealbate. q. d. Iudica-
 bit in te de⁹ o ypoctita. qui cū sedes sup
 cathedra moysi. quasi scdm legem videris
 iudicare et iudicas cōtra legē. quia cū me re-
 putes blasphemū. nō me iudicas legis or-
 dine. q. precipit blasphemus extra castra
 educitū ab omni populo lapidari. **Et for-
 te phetavit paulus de abolitione sacerdo-
 tū iudeorum. dicens. Percutiet te de⁹. q. d.
 destruet te de⁹ et sacerdotiū tuū. sacerdo-
 tū scilicet iudeorum. Tūc qui astantes dixerunt.
 Summū sacerdotem maledicis? Tūc
 paulus ait. Nesciebā fratres principem
 esse sacerdotū. reuera si hoc scire. re⁹ essey.
**Scriptū ē enim. Principem populi tui
 nō maledices. Et si quis iustice ait se nesci-
 re. i. sacerdotiū iudeorum reprobatum esse.****

Sed licet non erit hunc nō esse vere prin-
 cipē sacerdotū. tū tempore vidit. instru-
 ens alios ut modestius se haberēt erga p-
 latos suos. Tūc timēs paulus impetum
 iudeorum. excogitauit quō moueret scisma
 inter eos. Et cū p̄sentes essent pharisei et
 saducei. corā oībus p̄fessus ē se esse de se-
 cta phariseorum. ut ita conciliaret sibi aīas
 eorum. et eorum bñificio euaderet manus aliorum.
 Et cū p̄fessus esset. facta ē dissensio ma-
 gna inter phariseos et saduceos.

Quō dñs cōfortauit paulū. C. CVIII

Exurgentes

quidā phariseorum. pugnantē
 p̄ paulo cōtra saduceos dice-
 res. Nihil mali inuenim⁹ in homine isto
 Quid si spūs locutus est ei vel angelus?
**Doc autē cōtra saduceos dicebāt. negan-
 tes angeli esse vel spiritū vel aīam. Et cū
 facta esset tanta dissensio. timēs tribunus
 ne discerneret paulus a saduceis scilicet volen-
 tibus eū rape. iussit milites descēdere et
 rape eū de medio eorum. ac ducere in castra.
 et sic factū est. Sequenti autē nocte appa-
 ruit dñs paulo dicens. Cōstans esto. sicut
 enim testificatus es de me in hierusalem.
 sic oportet te et rome testificari.**

**Quomodo conuictū est in mortem
 pauli. C. CLIX.**

Hic autem die

collegerunt se quidā ex iudeis. et
 deuouerūt se maledictioni. si comederēt
 vel biberēt donec occiderēt paulū. p̄ quo i-
 greco habet anathemam iauerūt. Et erāt
 plus q̄. xl. viri qui hāc cōiurationem fece-
 rant. et accesserūt ad principes sacerdotū
 et seniores dicentes. Deuotione deuoni-
 mus nos nihil gustaturos. donec occida-
 mus paulū. **Peruadere q̄ tribuno ut ad-
 huc producat eū in mediū ad vos. ranq̄ ali-
 quid sitis certi⁹ cogniturū de eo. Nos x̄o
 parati erim⁹ interficere eū. Forte hoc au-
 diens nepos pauli fili⁹ sororis ei⁹. intra-**

Actuū apostolorū

uir in castra. et nūciauit hoc paulo. Et aduocans paulus unū de centurionibus ait. Adolescentē hūc pducad tribunū. habet enim aliquid indicare ei. Et cū venisset adolescentēs ad tribunū. exposuit dolos et insidias iudeorū cōtra paulū. Tūc dimittens adolescentem tribunū. pcepit ei ne alicui hoc reuelaret. Et cōuocatis duobus centurionibus ait illis. Parate milites ducentes. ut eant vsq; cesareā pedestres et equites. lxx. scz qui nō eant pedestres. et lancearios ducentes a tertia hora noctis. et parate iumenta. x. paulo et comitibus suis. et perducate eū sanū et incolumem ad felicē p̄sidentem. **¶** Quō ante p̄sidentē contra terulliū oratorē cōtendit. C.CX.

Rep̄sidentē quoq; tribunū p̄sidentē epistolā i hūc modū. Claudius lissias optimo p̄sidenti felicī salutē. Nec seruauit qd̄ in epistolis n̄is seruauit. Nō enim excellētiore p̄sone p̄miserit nomē. imo nomē suū qui erat inferior p̄sone p̄sidentē. Postea exposuit in epistola causam accusationis pauli. et modū et ordinē actionis. Cūq; venissent cesaream nūcū cū paulo. tradita epistola p̄sidenti statuerit paulū ante eū. et epistola plecta. cognito q̄ esset de cilicia. ait p̄sidentē. Audiāte cū accusatores tui uenerint. et iussit eūz custodiri in p̄torio herodis. Post quinque autē dies descendit princeps sacerdotum ananias cū senioribus. et cū oratore quodā tertullio qui esset aduocat⁹ eorū. Et posuit tertullius ante felicē. et i multis accusauit paulū. Postea annuere p̄sidentē spondit paul⁹. ostendēs qz nihil dignum morte cōmiserat. et q̄ p̄sequebant eūz iudei p̄ ueritate. scz q̄ p̄dicabat resurrectionē. Et audito q̄ esset cōtrouersia de lege eorū. p̄sidentē ait. Audiāte uos cū tribun⁹ lissias descenderit. Et iussit paulū esse i libera custodia. ut libere posset ingredi et egredi et deambulare. et nō phibere quibz de suis ei ministrare. Post ali-

quot 40 dies uenit felix cū uxore sua drusilla. et uocauit paulum. Ista drusilla iudea erat pulcherrima. quā olim concupierat lazirus rex amazonū. Et cū uellet eaz ducere. negauit. dicēs qz nullo modo nuberet incircūcisō. Postea ille circūcidit se et duxit eam.

¶ Quō felix uoluit pecuniā extorquere a paulo. C.CXI.

Quō autē missus esset felix a claudio p̄sidentē iudee. sollicitabat eā p̄ iudeos ut nuberet ei. Et tandē inducta ē ad hoc exemplo cognate sue beronice. q̄ olim dimisso uiro suo. nupsit ditioni. scz agrippe regi filio herodis agrippe. qui habebat terraz ultra iordanē. Dimisso igitur priori uiro scz lazito rege amazonū. nupsit drusilla felicī. **¶** Dec drusilla qz iudea erat libenter audiebat paulū de fide q̄ ē in iesum xpm. Et cū disputaret paul⁹ de iusticia et castitate et iudicio futuro. tremefact⁹ ē p̄sidentē audiēs se iudicandū. Et ait paulo. Glade tpe oportuno accersia te. **¶** Hoc autē dicebat. sperās se aliquid ab eo accepturū. **¶** Putabat enim paulū habere pecuniā. vñ frequētius eūz accersies loquebat cū eo. Biennio autē cōpleto successit fest⁹ felicī missus a nerone. Si autē intelligat biennio a p̄sidentē felix nō poterit stare. cū a lōge retro cōstitutus esset p̄sidentē a claudio. Fest⁹ autē missus est a nerone qui successit claudio. Si autē intelligat biennio ab accusatione pauli. nec sic poterit stare. **¶** Non enim adhuc fluxerant duo anni ex quo uenerat in hierusalem. **¶** Intelligendū ē q̄ biennio ab accusatione felix. ex quo scz accusat⁹ est a iudeis.

¶ De seditione inter iudeos et gentiles. Capitulum CXII.

Octa est enim dissensio inter iudeos et gentiles i cesarea de honore ciuitatis. Iudei enim prefebant se gentilibus. qz herodes ascalonita qui circūcisionē accepit fuerat cōditōr ciuitatis.

nitatis. et appellauerat eam cesaream in honore cesaris. Gentiles se prebent iudeis dicentes. quod a gentibus facta est primaria edificatio ciuitatis. quam antequam reedificaret ab herode. dicta est pirgo stratonis. Felix autem primo fouit pre iudeorum. donec exhauserit marsupia eorum. Postea fouit pre gentium. in tantum quod milibus gentium dedit licentiam intrandi domos iudeorum. et diripiendi bona eorum. Cum accusatus est a iudeis ad nerone. et biennio ab accusatione amorum est a prefidatu et subsisturus est ei festus. Golenus autem in fine prefidatus sui placere iudeis. reliquit paulum vincitur. Festus autem cum venisset in puincia post triduum ascendit hierosolimam a cesarea. et rogauerunt eum principes sacerdotum et primi iudeorum. ut iuberet adduci paulum in hierusalem. parates ei insidias ut occideret eum in via. Festus autem respondit se in cesaream viatenu descenditurum. et eorum accusationem si pariter descenderent ibidem auditurum.

De appellatione pauli. C. CXIII.

DOratus autem festus in hierusalem paucis diebus. descendit in cesaream et sedit per tribunali. et per ductus est paulus in medio. et accusatus est multis ab his qui ascenderat de hierusalem. Et non poterat probare quod obiebant ei. paulo in omnibus rationem reddere. Festus autem volens placere iudeis ait paulo. Vis ascendere in hierusalem. et de his iudicari apud me. Ad quem paulus. Ad tribunal cesaris esto. vbi oportet me iudicari. Erat autem sedes in cesarea iuxta quam stabat paulus. quam parauerat herodes cesari ut in ea sederet si quando veniret in cesaream. vel quos mitteret iudices. Et excusabat se paulus dicens. Iudeis non nocui sic vestris. Si quid dignum morte commisi. volo mori. Si vero nihil commisi. nemo est qui audeat me tradere illis. quod cesarem appello. Tunc festus cum consilio respondens ait. Ad cesarem appellasti. ad cesarem ibis.

De hoc quod agrippa rogabat festum. Capitulum. CXIII.

Et cum dies aliquot transacti essent. descendit agrippa in cesaream cum uxore sua beronice. Iosephus dicit de beronice. Non est intelligendum. quod fuerit uxor eius sed quasi uxor. Erat enim soror eius. id est cognata secundum ideoma hebreum. et tenerrime eam diligebat. et imponebat ei quod abutebat ea. Descendit autem rex agrippa in cesaream. audito quod ibi esset festus ut accusaret iudeos apud eum. Iste namque agrippa infestus erat iudeis. quod cum accepisset potestatem a romano imperatore constituendi summum sacerdotem in hierusalem. constituebat eos sacerdotes qui non erant aaronite. Fecerat enim in palacio suo fenestram eminentem. unde poterat videre quecumque fiebant in templo sacrificia. Quod moleste sustinentes iudei fecerant oppositum murum fenestre eminentioris fenestra. Venerat ergo specialiter agrippa. rogaturus festum ut murum illud obrueret. Causam tamen descensus agrippae in cesaream. non habes in historia actu sed iosephus supplet.

Quomodo porauit paulus coram festo et agrippa. C. CXV.

Quoniam descendit festus agrippa. honorifice receptus est a festo. et cum per dies plures moras fecisset cum eo consuluit eum quid faceret de paulo. Et exposita ei accusatione iudeorum contra paulum. respondit agrippa se velle videre paulum. Altera die venerunt agrippa et beronice cum multa ambitione. id est cum multa turba eos ambiere. vel cum multa ambitione. id est cum multiplicitate apparatu. vel cum multa ambitione. id est cum multo desiderio ambiendi paulum. Et cum introisset auditorium cum tribunis. et viris principalibus ciuitatis. iubente festo adductus est paulus. et dixit festus. Agrippa rex et vos omnes qui adestis simul videte hunc super quo vniuersa multitudo iude

Actuū apostolorum.

orum interpellauit me hierosolimis dice-
res eū dignum morte. Ego autē uibil i eo
dignū morte inuenio. Ideo cū appellaue-
rit ad augustū eū romā mittere decreui.
S Irrationabile mihi uidet mittere ali-
quē vincitū. et causam ei non significare.
Ideo cōsulo te sup hoc rex agrippa. qz nō
habeo quid certū scribā de eo. Tūc agrip-
pa ad paulū. **D**emitto tibi loqui pro te
Lūc paulus extēsa manu more cōtionan-
tū vel ad faciendū silentiū. cepit de oib⁹
reddere rationē. sup quib⁹ accusabaf a iu-
deis. **B**eatū inquit me reputo rex agrip-
pa. qz in audiētia tua sum responsurus.
cū peritus sis in lege moisi. et noueris cō-
suetudines iudeoz. **P**ropter qd obsecro
ut patienter me audias. **E**t persecutus est
modū cōuersionis sue. et sup quo accusa-
retur a iudeis. **E**t post multos sermones
pauli. rēdit festus magna uoce. **I**nfans
paulē. multe lēte faciūt insanire. **N**ō in-
fānio inquit paulus oprime feste. sed so-
brietatis et ueritatis uerba loquor. **S**cit
enim rex agrippa in cui⁹ p̄sentia loquor.
Nihil em̄ horū eū latere arbitror. **N**ec em̄
quicqz in angulo factū est. **C**redis agrip-
pa p̄phetis? **S**cio quia credis. **A**d quem
agrippa. **I**n modico suades me fieri chri-
stianū. **A**d quē paul⁹. **O**pro apud deum
nō tantū te. sed et omnes qui audiunt ho-
die fieri tales q̄lis ego sum. exceptis vin-
culis meis. **N**olo enim uincularos esse.
Quod paulus missus est romam. **C**api-
tulum. CXVI.

Unc surrexit
rex et p̄sel et heronice et qui assi-
debant eis. **E**t cū surrexissent
loquebant ad inuicē dicentes. **N**ihil di-
gnū morte aut uinculis fecit homo iste.
Et ait agrippa ad festū. **D**imitti poterat
homo iste. si non appellasset ad cesarē. **E**t
decreuit agrippa qz appellauerat mittēdū
esse ad cesarē. **E**t traditus est paul⁹ iulio
centurioni cohortis auguste militum. scz

qui missi fuerāt ab augusto. et pariter mi-
serūt romā nūcios iudei cōtra agrippam.
aduersus quē multas habebāt querelas.
qz ut supra p̄trauimus. cōstituerat his
mabelē summū sacerdotem cū nō esset de
genere aaron. **E**t hic ponit ioseph⁹ carba-
logū sacerdotū. qui fuerant ab institutio-
ne sacerdotij vsqz ad terminū eiu s̄dē. sub
distinctione triū temporū. **A**b aaron vsqz
ad tempus dauid. et fuerūt singuli xxiij.
alias. xij. vn⁹ post aliū in sexcētis. xij. an-
nis. et succedebāt filij patrib⁹. primogeni-
tus filius aaron scz eleazar successit ei in
summū sacerdotiū. filius eleazari succes-
sit ei. et ita in posterū. **N**ā de itamar nō
erant summi sacerdotes sed minores nisi
pauci circa tpa dauid. **N**ā in heli sacerdo-
tiū translātū est ad filios itamar. **A**bia-
thar quoqz erat de itamar quē deposuit
salomon. et eius loco statuit sadoch de ele-
azar. **Q**uod inciderent narrat de
sacerdotibus iudeoz. C. CXVII.

Quid autē uo-
lēs ampliare cultū dei. uidēs
qz nō sufficeret vn⁹ summus
sacerdos ad ministratiōē. qz si infirma-
res nō erat interim qui incēsum poneret.
qd necesse erat singulis dieb⁹ offerri. in-
stituit. xxiij. summos sacerdotes quoz se-
decim de genere eleazar. viij. de genere itha-
mar. **U**n⁹ tū illoz ex xxiij. summus erat
qui dicebat princeps sacerdotū. **A**mmi-
strabāt autē p̄ septimanas q̄ iure heredita-
rio deuolute sunt ad posteros eorum. **E**t
vnusquisqz. xxiij. summoz sacerdotū cū
administrabat secū habebat. xxiij. minoz
res sacerdotes. et toridē leuitas. et toridez
ianitores. duplicato numero nathinneoz
rū. **F**uerunt autē x. et viij. principes sacer-
dotū. a tempe dauid. vsqz ad trāsmigra-
tiōē babilonis. in quadringentis et s̄ra-
ginta annis. **A** trāsmigra-tione autē cessa-
uit sacerdotiū. vsqz ad reditū d̄ captiuita-
te sub zorobabel et iesu magno sacerdote.

Et inde vsq; ad tpa machabeoz fuit tem-
pus sacerdotij. Tēpus aut machabeozū
nō deputat sacerdotio. qz idē erant duces
z sacerdotes. z sic vsq; ad herodē qui fecit
occidi quoz quoz inuenerat de genere sa-
cerdotū. ne iterū ad eos deuolueretur re-
gnū. Et vendebar summū sacerdotium.
qñq; vni. quandoq; plurib; simul. Et fu-
erūt omnino vsq; ad euerfionē hierusalē
xxviij. sacerdotes. A tpe aut herodis vsq;
ad euerfionē hierusalē nō ponit ioseph;
summā annoz. sed cōstat fuisse centuz. v.
cū herodes ante natiuitatez dñi triginta
annis regnauit. z dñs trigintatribus an-
nis vixit. z a morte dñi vsq; ad euerfio-
nē hierusalē. xl. duo anni fluxerunt. Sz
de his hactenus.

De tempestate in mari quam predixit
paulus. C. CXVIII.

Quaditus ē pau-
lus iulio centurioni vt p̄paratū
est. Et cedit dñs grām paulo i oculis ei;
vt humane tractaret eum. nec phiberet
amicos eius i ciuitatibus p quas transi-
bat ei ministrare. Prosequit ḡ lucas de
pgressu itineris. Ascēdentes inquit nauē
adrumetinaz incepimus nauigare. circa
asie loca. Quidā sillabizando volunt di-
stringuere adrumetinaz. vt dicatur scōm
eos nauis adrumetina. scz romā tendēs.
sed melius a nomine ciuitatis dicit adru-
mērina. Adrumetis enim est ciuitas af-
frice. Postea enumerat lucas ciuitates
p quas transibant. quas nō ē necesse enu-
merare. nisi in quibus aliqua gesta sunt
nō p̄mittenda. Inter cetera venerunt
lustram. vbi habuit paulus plures ami-
cos. qui ministrauerunt ei. Vbi inueniēs
centurio nauem alexandrinam nauigan-
tem in italiā. trāsp̄sult nos in eam. vt
dicit lucas de nauē. scz quā prius ascēde-
ramus nos trāsp̄sult in illā. Et cū mul-
tis diebus nauigauimus lente. id est ven-
to ire liberius phibente. tandem ad nauē

gauimus crete. z inde vix deuenimus in
locū. qui dicit bomportus. z ibi multo tē-
pore fuimus. nō ausi ingredi mare. cū nō
esset apta nauigatio. eo qz ieiuniū p̄re-
risset. id est fames magna in nauigio ad
nauigandū. reddēs nauas infirmiores.
Gel de ieiunio. vij. mēsis intelligi potest
qd est inter diem p̄piciationis z scenophe-
gie. scz inter. x. diē septembris. z. xv. z sic
p̄bat non esse tutam nauigationem. qz iā
erat septimus mēsis. qui inferius ē bie-
me scōm hebreos. qui aprilē primū cō-
putant. In hieme aut nō est tutum naui-
gare. Gel potest intelligi d ieiunio insti-
tuto in memoriaz mortis godolie. qd fit
i fine septembris. Gel de ieiunio decimi
mēsis. qd scz fiebat in ianuario. qd con-
stituerunt auditis rumoribus de cōstru-
ctione templi in babilone. Cum aut mo-
lestum esset centurioni z alijs q non pos-
sent nauigare. cōsolabatur eos paul;
dicens. Viri video forte ex signis tempesta-
tis vel in spiritu p̄phero. qz nō sine mul-
to damno nō soluz hominis z nauis. sed
etiam animarū vestrarum potestis naui-
gare. Centurio aut magis credidit nau-
clero si uenauiculario qz paulo id est dño
nauis. Nauclerus em̄ dicitur. in cui; for-
tē cadit dominiū nauis. Cleros em̄ fors
dicitur. Hoc aut compulit centurionem
magis credere nauclero qz paulo. qz pos-
tus i quo erāt nō erat idone; ad bieman-
dū. z ideo cōsulebāt oēs inde nauigare. si
quo modo possent ad aliū portū puenire.
qui magis esset idone; ad biemandū. Et
cōtra cōsiliū pauli aspirāte austro ad por-
tū p̄positum anxlātes. intrauerūt mare.
Et cū aliquantulū p̄cessissent. insurgēs
ventus tiphonicus. irruit cōtra nauē qui
dicebatur euro aquilo. Dicitur aut ven-
tus tiphonicus quasi inflans mare. z fa-
ciens intumescere. Tiphos em̄ inter p̄raf
inflatio. Et cū arrepta esset nauis. z non
posset conari p̄rauentū. cessante remigio
ferebamur i incertū decurrētes ad insulā

Actuū apostolorum.

quandā q̄ dicitur cauda. et vix posuimus
sustinere scaphā de nauī in mare depositā
in adiutorii nauis. qz impetu fluctuū fe-
re rapta ē. Scapha dicitur leuis nauicula
de vna tñ arbore concauata. Vel dicitur
modica nauis vitinea crudo corio tecta
cuiusmodi vtuntur piratē. Et dicitur a sca-
phon qd̄ interpretat̄ speculū. qz huiusmo-
di nauibz vtuntur piratē ad speculandū et
explorandū. et deserunt huiusmodi nauī-
cule ī nauibz. et imminere naufragio de-
ponunt in mare ad subueniendū nauī. qz
his nauis acangit. et in punctu tēpesta-
tis amant. Cū autē sic tēpestate valida ia-
craret. sequenti die fecerūt iactū. id est eie-
ctionē vtensiliū de nauī.

Quod constitutos in piculo paulus cō-
forauit. C. CXIX.

Et cum nec sol in

die nec ī nocte sidera apparerēt.
ablata erat oīs spes salutis. Et cū fuisset
diurnū ieiuniū forte volūtariū p̄ amo-
uenda tēpestate. vel necessariū qz forte ar-
tabant penuria victualiu. oibus pietis ī
aquam. stans paulus in medio eorū dicit.
Sanctū erat cōsiliū acquiescere mihi. et lu-
ciferare iniuriā hāc et iacturā. Nūc tamē
suadeo vobis bono animo esse. Certe esto-
te qz nemo piclitabit ex vobis. nec parie-
mini iacturā nisi nauis. Astitit enim mi-
hi hac nocte angelus dei cui seruiō dicēs.
Ne timeas paule. cesari oportet te assiste-
re. Et ecce donauit tibi deus oēs qui nauis
gāt tecū. i. merito tuo conseruabit. vt ne-
mo ex eis picliceat. Propter qd̄ inquit bo-
no animo estote. Credo enim deo meo.
qz sic erit quēadmodū dictū ē mihi. et in
insulā quandā oportet nos venire. Ideo
autē de hoc p̄dicat eis veritatē. vt vidētes
hoc implerūt. certi sperent salutem. Sed
postq̄. xiiij. die nox supuenit circa mediā
noctē suspicabant nauē apparere sibi ali-
quā regionē. et submittere pondus plū-
bi quo maris pfunditas explorat. inuene-

runt passus. xx. Et pusillum inde separa-
ti. inuenerūt passus. xv. et timentes ne in
aspera loca incidere. de puppi mittentes
anchors. iij. optabant diem fieri.

De cōstantia pauli. C. CXX.

Et cū vellent nauē

te auferre. dimittētes scaphā ī
mare. vidēs hoc paulus in spiritu. ait cē-
torioni et militibz. Nisi in nauī māserint
homines isti. non potestis salui fieri. Et sta-
tim milites absciderunt funes scaphę et
abiit p̄ mare. Cū autē illucesceret dies ro-
gabatur paulus omnes vt sumerēt cibū. vt
fortiores essent ad laborē sustinendum.
Quartadecima inquit dies est hodie. et
quo expectatis serenitatez aeris. et mane-
tis ieiuniū nihil accipiētes. Forte die illa
nihil comederāt. vel forte dies plures si-
ne cibo trāsierāt. Confortamini inquit. et
cibū sumite. qz nec enā capillus de capite
vestro p̄bit. Et hoc dicto sumebatur panes
in cōspectu omnium cū gētarū actione iuxta
more solitū. et cū fregisset cepit manduca-
re. Alij quoqz anime quiores facti sūpsē-
runt cibū. et erant anime in nauī ducente
septuaginta. Quod paulus credit?
est esse deus. C. CXXI.

Quinc confortati

cibo. alleuabatur nauē iactantes tri-
ticū in mare. Cū autē dies factus esset. nō
agnoscebatur terrā. Sinū autē quendā cōsi-
derabatur habentē litus. in quē cogitabant
si possent eicere nauē. Et cū anchors su-
stulissent cōmittebant se mari sine conatu
nauigij. Et leuato artemone iuxta quem
ventus eos ducebat. tēdebatur ad litus. Ar-
temone dicitur modicū velū. directioni na-
uis portus accomodatū q̄z celeritati. Et cū
incidissent in locū bithalassum. impes-
erūt nauē. Bithalassus p̄ri lingua terre
dicitur in mare p̄ensa. mari hinc et inde cir-
cūdata. Et dicitur bithalassum q̄si mare bi-
fidū. terre iuteriectu diuisū. Et cū nauis

offendisset in bitbalassuz. proza manebat immobilis. Duppis vero frangebat maris impetu supueniens. Et consulebat milites omnes victos occidi. ne forte nato aulugerent. **De verbo pauli ad centurionem. C.CXXII.**

Centurio vero volens seruare pauluz. prohibuit hoc fieri. et permisit quotquot et quocumque modo possent euadere. et iuxta quod predicabat paulus euaserunt omnes. egressi in insula que vocabatur militene. Et cum egressi essent barbari. habitatores insule officia humanitatis diligenter exhibuerunt eis. Accensa enim pyra reficiebant eos. Et dum paulus colligeret sarmeta et cogereret in piram. vipa inter sarmeta latens adhaesit manui eius. Cum autem videret barbari viperam in manu eius pendente. ad inuicem dicebant. Utique homicida est homo iste. nam cum de naufragio euaserit. vltio diuina eum amplius viuere non permit. Executiens autem paulus viperam in ignem. nihil mali passus est. At illi expectabant ut intumesceret manus eius. quia tumor solet sequi post venenum. Et cum diu expectassent. et nullam in manu eius deprehenderent lesionem. conuertentes faciem suam ad se inuicem dicebant. Homo iste deus est. **Quod sanauit principis patrem et alios. C.CXXIII.**

Contigit autem patrem publici principis in insule rebribus et dissenteria laborare. id est fluxu ventris. Ad quem cum paulus introisset. et orando imposuisset ei manus. sanauit eum. Quo facto omnes qui erant in insula infirmi accedebant ad eum et sanabantur. Post menses autem tres inuenerunt nauem alexandrinam que in insula militene biemauerat. cui nomen erat castrum insigne. cui scilicet in insule quia ad bucibi apparebat quorundam castrorum vestigia que antiquitus ibi fuerant edificata. vel cui nauis que in modum castrorum erat insignia

velis intexta. **Alia translatio** habet cui erat insigne castrorum. quia gemini sunt castores scilicet castor et pollux quos gentes precipue in piculo maris inuocant. et ideo in litore maris eis templum fecerunt. Hoc autem et alia translatione euidentius est vbi habet. cui erat insigne filiorum iouis. Fabulant enim gentes castorem et pollucem fuisse filios iouis. Cum autem ascenderet nauem. multis honoribus honorauerunt nos. et posuerunt necessaria in nauem. Et cum venissent syracusam. manserunt ibi tri duo. et inde venerunt regium. et inde post unum diem flante austru venerunt puteolos. pro quo alij libri habent puteolosim. Et est nomen insule. vbi inuenerunt fratres. et rogati ab eis manserunt ibi septem diebus. Cum autem audissent aduentum eorum fratres qui erant rome occurrerunt eis usque ad forum apij. id est ab apio in litore maris constitutum. ut de nocte applicantes ibi inuenerunt vitualia venalia. vbi constituerat tres tabernaculas. tres scilicet domos in litore. in quibus exponerentur cibi venales.

Quod receptus est a fratribus christianis. C.CXXIII.

Et cum vidisset paulus fratres ad se venientes. gratias agens deo accepit fiduciam. minus scilicet timuit. Et quia ante aduentum pauli iam rome erant christiani. patet ex hoc loco petrum et paulum non primo predicasse romanis. Quod si quicumque legatur de constitutione fidei. intelligendum est non de primaria instructione. Cum autem venissent romam. nondum erat nero confirmatus in regno. nec inualuerat nequicia eius. Et audientes controuersiam esse de lege iudeorum et christianorum vilipedit. Et promissus est paulo libere ire per ciuitatem. cum uno tantum milite eum custodiente. Timuit autem ne forte iudei qui persecuti eum erant in iudea. misissent litteras ad iudeos qui erant rome. ut in dolo eum occiderent. Ideoque post tertium diem conuocauit primos iudeorum. Et cum conuissent. dicebat eis. Ego fratres non veni gentem

Actuū apostolorum.

meam accusare. sed coactus sum appella-
re ad cesarem. qz iniuste tradit⁹ sum a iu-
deis in manus romanorū. Propterea vo-
lo vos scire. qz nulla est causa mor-
tis mee. nisi qz p̄dico resurrectionē mor-
tuorū. At illi dixerūt ad eū. Nec lēas acce-
pim⁹ de te a iudea. nec adueniēs aliquis
fratū locutus ē de temalū. Volum⁹ autē
a te audire q̄ sentis de secta christianorū
cui adheres. audiui⁹ enim q̄ ei vbiqz
contradicif. Et die assignata venerunt ad
eū plures in hospiciū suū quibus expone-
bat legē et p̄phetas. p̄dicans de iesu a ma-
ne vsqz ad vespam. Et quidaz credebant
bis q̄ dicebant. alij nō credebāt. Et cum
discederēt dissentientes. cepit eos paulus
arguere in hūc modū. Sū spūs sanct⁹ de
vobis locutus ē p̄ isaiam dicēs. Uade ad
populū istū. et dic ad eos. Aure audientis
nec intelligetis. et vidētes videbitis. et nō
p̄cipietis. Incrassatus est enī cor populi
hui⁹ et aurib⁹ grauit̄ audierunt. et ocu-
los suos cōpresserūt. ne forte videāt ocu-
lis. et auribus audiant. et cōuertant⁹ et sa-
nem eos. qm̄ in gentibus missum est hoc
salutare dei. et ip̄i audient.

Quo tpe libere p̄dicauit. C.CXXV

Mansit autē pau-
lus toto biennio in hospicio qd̄
ip̄e conduxerat in libera custodia. et susci-
piebat omnes qui ingrediebant⁹ ad euz.
p̄dicans verbū dei. et docens de dño iesu
christo cū omni fiducia sine p̄hibitione.
Et videqz ante aduētū pauli romā iam
regnauerat nero duobus annis. Et veni-
ens romam. p̄ bienniū fuit in libera custo-
dia. et postea p̄ decenniū in magis libera.
qz nero nōdū cōfirmat⁹ i regno erat. et de-
dit ei liberā licentiā deambulādi et circū-
eundi p̄ pres occidentis et p̄dicandi.

Quo heronis imperij anno passus fu-
erit. C.CXXVI.

Quartodecimo

no anno imperij neronis. cū iam eius ne-
quicia inualuisset. et iam in iudeos cōspi-
casser. positus ē paulus rome in carcere.
vbi multos de familia neronis cōuertit.
et familiaritatē senece magistri neronis si-
bi cōparauit. Et eodē. xiiij. anno vltimo
scz impij neronis martirio coronati sunt
ip̄e et petrus. Unde patet eos errare qui
dicūt nō eadem die occisos esse. nisi intel-
ligatur eadē die anno reuoluto. qd̄ stare
non potest. cū constet eodē anno scz. xiiij.
esse occisos et eadem die.

In quibus locis puniti fuerint petrus
et paulus. C.CXXVII.

De loco autē vidē-
tur minus sentire quidā. qui pu-
tant in eodem loco occisos. qz legit. Glo-
riofī principes terre. quomodo i vita sua
dilexerūt se. ita et in morte nō sunt separa-
ti. Por⁹ tamen videtur paulus tanq̄
cuius honorabili⁹ morte occisus. quia
gladius. et in cathacumbis versus oc-
cidentem. Petrus vero crucifixus in va-
ticano in vico scz qui est extra ciuitatem
vbi fiebant dolia. et ita paulus honora-
bili⁹ morte mortuus est. Gladio enim
p̄imebantur nobiles. et in loco magis ho-
norabili. scz in cathacumbis.

Incarnationis dñice āno. Mcccclxxiij.
preclarū hoc opus Scolastice historie.
factoribus Johanne de Greningen. nec
nō Henrico de Inguiler impressorie ar-
tis magistris. in inclita Argentinoz ciui-
tate possibili emendatione p̄uia imp̄ssuz
Vensis augusti die. xxviij. feliciter est
consummatum.

Hain *5532

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Section Header
Faint text block below the header, likely bleed-through.

Faint text block in the lower middle section, likely bleed-through.

Faint text block at the bottom of the page, likely bleed-through.

Faint, illegible text on the right side of the page, possibly bleed-through.

Section Header
Faint text block on the right side, likely bleed-through.

Faint text block on the right side, likely bleed-through.

Faint text block at the bottom of the right side, likely bleed-through.

